T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

' ACĀ'İBÜ'L - MAHLŪKĀT

I. CİLT

(İmlâ ve Ses Bilgisi-Metnin Transkripsiyonu)

(1-200 Varaklar Arası)

DOKTORA TEZİ

Engin YILMAZ

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Kenan ACAR

Eylül 1998

ACAR

T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

'ACĀ'İBÜ'L-MAḪLŪḲĀT

I. CİLT

(İmlâ ve Ses Bilgisi-Metnin Transkripsiyonu)

(1-200 Varaklar Arası)

DOKTORA TEZİ

ENGİN YILMAZ

Enstitü Anabilim Dalı	: Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı	: Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Danışmanı	: Yard. Doç. Dr. Kenan ACAR

Eylül 1998

T.C. SAKARYA UNIVERSITESI
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

'ĀCĀ'İBÜ'L-MAḪLUḲĀT

I. CİLT

(İmlâ ve Ses Bilgisi-Metnin Transkripsiyonu)

(I-200 Varaklar Arası)

DOKTORA TEZİ

ENGİN YILMAZ

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Enstitü Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Bu tez ../../.... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Leylâ Karahan Jüri Başkanı	Yard. Doç. Dr. Zikri Turan Jüri Üyesi	Yard. Doç. Dr. Cevdet Şanlı Jüri Üyesi
Jüri Üyesi Yard. Doç. Dr. Kenan Acar	Jüri Üyesi Yard. Doç. Dr. Mehmet Kara	

ÖNSÖZ

Doktora dönemi ders safhasını bitirdikten sonra danışman hocam Prof. Dr. Osman Nedim Tuna tez konumun tespiti için benden İstanbul'daki değişik kütüphanelere giderek araştırma yapmamı istedi. Ben de başta Süleymaniye Kütüphanesi olmak üzere Beyazıt Devlet Ktp., Millet Ktp., Köprülü Ktp., Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Nuruosmaniye Ktp., Hacı Selimağa Ktp., İstanbul Üniversitesi Ktp. gibi belli başlı kütüphanelerde araştırma yaptım. Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlases nr. 128'de kayıtlı olan 'Acâ'ibü'l-mahlûkat adlı XIV. asra ait coğrafî eser üzerinde çalışmak istediğimi bu konuda uzman olan Prof. Dr. Günay Kut'un yanında hocama açtım. Günay Kut özellikle Nuri Arlases nüshası üzerinde çalışmamı tavsiye etti. Hocam Osman Nedim Tuna da bu konuyu uygun görünce 'Acâ'ibü'l-mahlûkat'ın diğer nüshalarını araştırmaya başladım. İstanbul'daki belli başlı kütüphanelerin dışında TÜYATOK'u (Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu) da taradım. Eserin üç nüshasını tespit ettim.

'Acâ'ibü'l-mahlûkat Türk edebiyatında çok önemli bir yere sahiptir. Tarih boyunca Türk ve İran edebiyatlarında eserin çok sayıda tercümeleri yapılmıştır. Ayrıca eser sadece coğrafya tarihi olarak değil, astronomi, edebiyat, folklor, tıp, biyoloji gibi konularda da o devrin anlayışı içinde faydalanılacak bir eserdir. İslâm kozmogonisi ve İslâm kozmoğrafyası, İslâm astronomisi, eski anlayışa göre iklimler, madenler, ağaçlar ve otlara ait isimler, terimler ve inanışlar eserde sıkça geçmektedir. İşte bu tür kelimelerin dilimize kazandırılmasıyla önemli bir hizmet yerine getirilmiş olacaktır.

Bu çalışma dört bölümden teşekkül etmektedir:

Girişte umumi olarak 'Acâ'ibü'l-mahlûkat türü hakkında bilgi verdim ve Türk Edebiyatındaki 'Acâ'ibü'l-mahlûkat tercümelerinin tasnifini yaptım.

İmlâ bölümünde metindeki bütün unsurların (ünlüler-ünsüzler-ekler) nasıl yazıldıklarını; Arap imlâsıyla ve geçtikleri yer sayısıyla birlikte verdim. Ayrıca ilgili oranları tablolar ve grafikler hâlinde ortaya koydum.

Ses bilgisi bölümündeyse metnin fonetik yapısı (Metinde geçen ses hâdiseleri de tespit edilmek suretiyle) ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bu bölüm bol örneklerle zenginleştirilmiştir.

Metin bölümü 5889 satırdan ibarettir. Harekeli bir metin olan eserde sık sık hareke yanlışlarıyla karşılaştım. Bu durumlarda dipnotla izahta bulundum. Ayrıca okumada şüpheye düştüğüm kelimelerin -bilhassa kişi ve yer adları- sonuna soru işareti koydum.

Çözümlemeli Dizin'de metinde geçen toplam 55309 kelimenin tamamını değerlendirdim. Ortaya 7432 madde başı kelime çıktı. Metinde geçen bütün kelime, deyim, tamlama ve birleşik şekilleri geçtikleri yerlere göre ele alıp somuttan soyuta sıralandırmak suretiyle anlam farklarını tespit etmeye çalıştım. Birden fazla anlamı bulunan kelimelerle anlam itibarıyla muğlak ve sadece bu metne has kelimelerde örnek verme yoluna gittim. Ayrıca metnin sözlüğü ve Çözümlemeli dizin birlikte verilmiştir. Çözümlemeli Dizin'de ekler alfabetik olarak sıralanmıştır.

Doktora ders safhası ile, tez döneminin önemli bir bölümünde yardım, ilgi ve hoşgörüsünü esirgemeyen değerli hocam **Prof. Dr. Osman Nedim Tuna**'ya ve onun ani rahatsızlığından sonra danışmanım olmayı kabul edip, bu görevi titizlikle yerine getiren **Yard. Doç. Dr. Kenan Acar**'a teşekkür etmek benim için zevkli bir görevdir.

Kendisine başvurduğum zaman beni hiçbir zaman geri çevirmeyen kıymetli hocam **Prof. Dr. Emine Gürsoy-Naskali**'ye, metin ve sozluk kısımlarında karşılaştığım bazı meselelerin çözümünde yardımcı olan hocam **Prof. Dr. Ahmet Topaloğlu**'ya, metinde geçen Arapça ibarelerde yardım eden **Prof. Dr. Ahmet Suphi Furat** ve **Yard. Doç. Dr. M. Emin Ertan**'a teşekkür ederim. Metnin indeksini almamda çeşitli zamanlarda buna yardımcı olan **Yard. Doç. Dr. Cevval Kaya**'ya, **Dr. Gülşen Seyhan**'a da minnettarım. Ayrıca benimle gece gündüz demeden büyük bir fedakârlık örneği göstererek calışan, üzerimde çok büyük emeği olan değerli hocam **Dr. Lâtif Beyreli**'ye tesekkürü bir borç bilirim.

Engin YILMAZ

İÇİNDEKİLER

İŞARET VE KISALTMALAR

+	: İsim kök ve gövdelerini gösterir
-	: Fiil kök ve gövdelerini gösterir
<	: Kelimenin nereden geldiğini gösterir
(?)	: Kelimenin okunuşunun veya anlamının şüpheli olduğunu gösterir
[ ]	: Metinde tarafımızdan yapılan tasarrufları gösterir
A	: a, e ünlüleri
Ar.	: Arapça
bağ.	: Bağlaç
bk.	: Bakınız
ed.	: Edat
ETk.	: Eski Türkçe
F.	: Farsça
I_2	: ı, i ünlüleri
I_4	: ı, i, u, ü ünlüleri
K	: Ünsüz (Konsonant)
ktp.	: Kütüphane
nr.	: Numara
TDK	: Türk Dil Kurumu
U	: u, ü ünlüleri
ünl.	: Ünlem
V	: Ünlü (Vokal)
Yun.	: Yunanca

TABLO VE GRAFİKLER

KELİMELERDE ÜNLÜLERİN YAZILIŞINI GÖSTEREN TABLO VE GRAFİKLER

A ÜNLÜSÜ	Çekmeli elif	Üstünlü elif	Medli-çekmeli elif	Üstünlü he	Üstün	Medle
Başta	1802	478	19			
Ortada	742	533	105			
Sonda	77	144		23	5	4

E ÜNLÜSÜ	Üstünlü elif	Çekmeli elif	Üstün	Üstünlü he
Başta	196	3		
Ortada		1	251	
Sonda			70	27

I ÜNLÜSÜ	Esre	Dik esreli ye	Esreli elif	Dik esre	Esreli ye	Elif ve Dik esreli ye
Başta			30			2
Ortada	137	120		20	2	
Sonda	17	192				

İ ÜNLÜSÜ	Esre	Dik esreli ye	Esreli elif	Dik esre	Esreli ye	Elif ve Dik esreli ye
Başta			397			1148
Ortada	557	931		132	5	
Sonda	137	776				

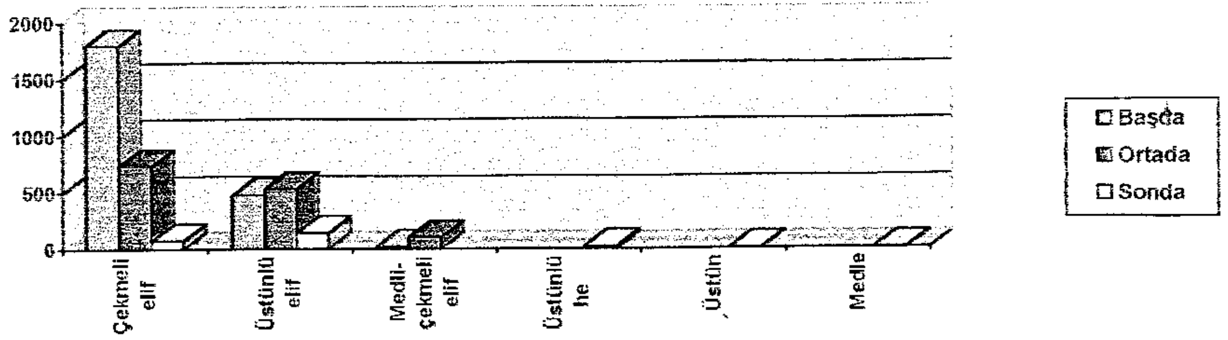
O ÜNLÜSÜ	Elif ve ötreli vav	Ötreli elif	Ötreli vav	Ötre
Başta	1775	3		
Ortada			331	32
Sonda			91	

Ö ÜNLÜSÜ	Elif ve ötreli vav	Ötreli elif	Ötreli vav	Ötre
Başta	152	12		
Ortada			612	45
Sonda				

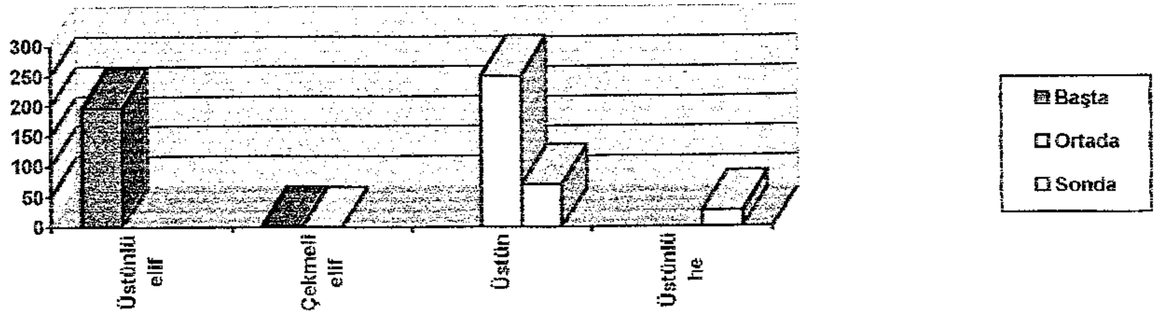
U ÜNLÜSÜ	Elif ve ötreli vav	Ötreli elif	Ötreli vav	Ötre
Başta	492	3		
Ortada			706	41
Sonda			330	

Ü ÜNLÜSÜ	Elif ve ötreli vav	Ötreli elif	Ötreli vav	Ötre
Başta	309	1		
Ortada			114	166
Sonda	213		213	3

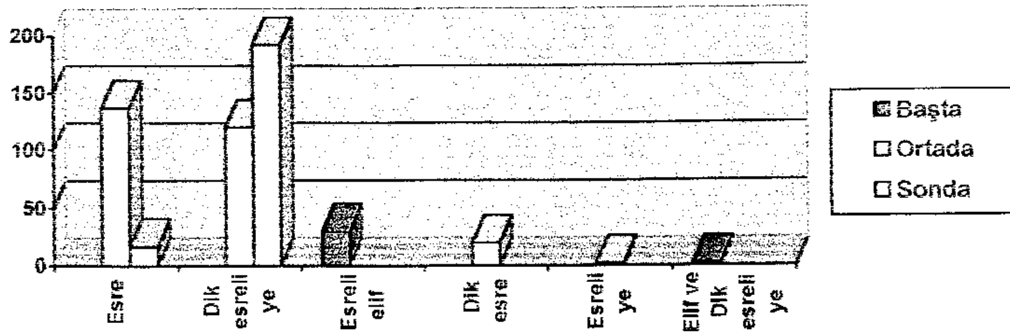
Tablo 1. Kelimelerde Ünlülerin Yazılışı

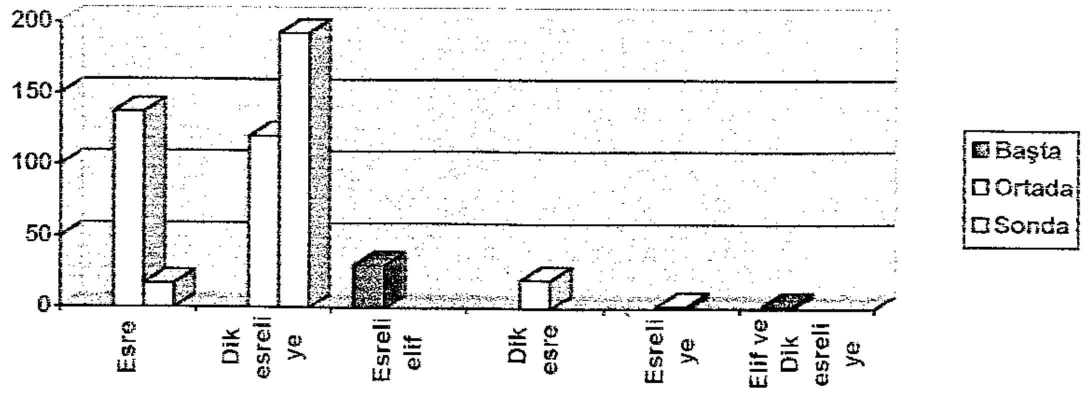
Grafik 1. A ÜNLÜSÜ

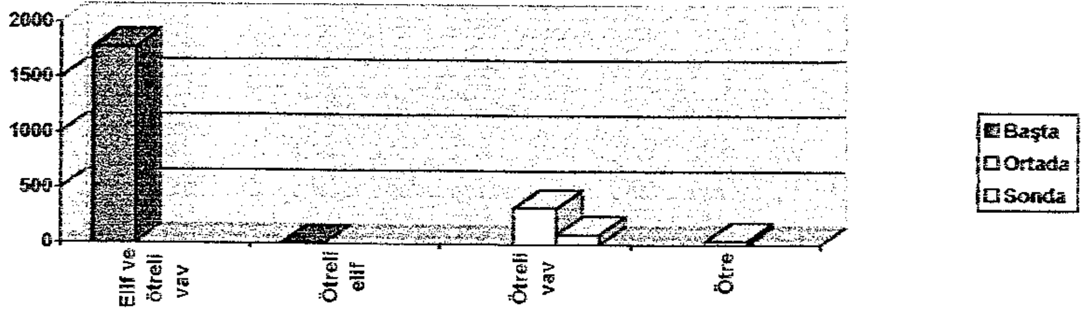
Grafik 2. E ÜNLÜSÜ

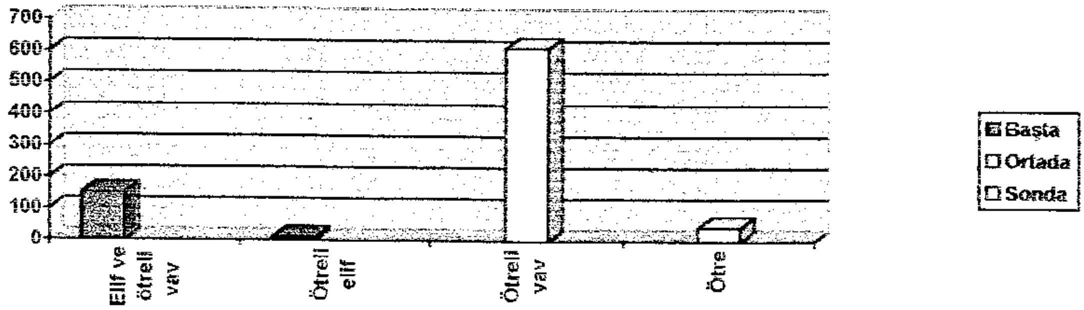
Grafik 3. I ÜNLÜSÜ

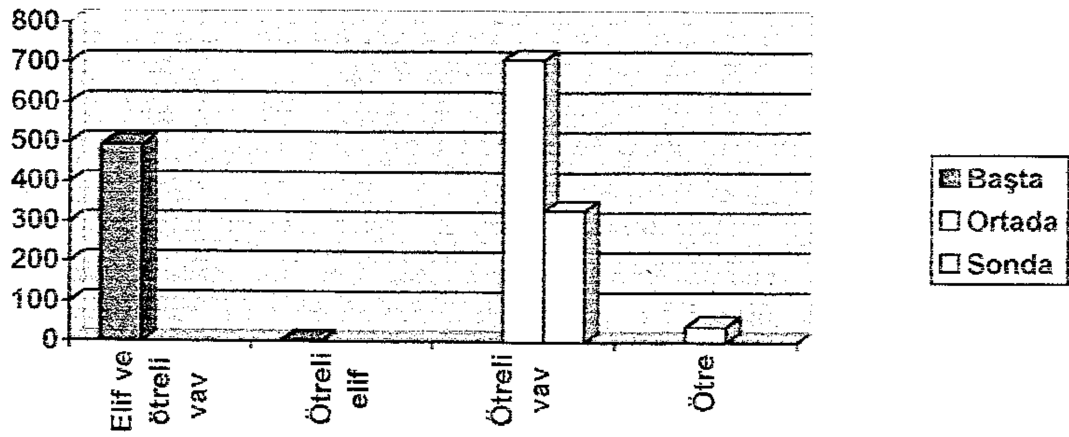
Grafik 4. İ ÜNLÜSÜ

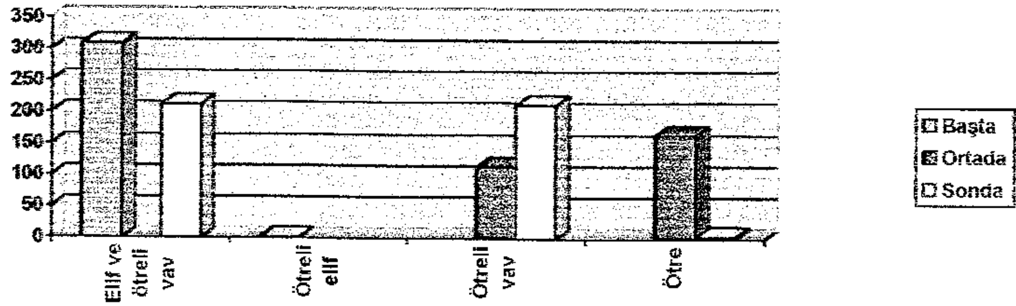
Grafik 5. O ÜNLÜSÜ

Grafik 6. Ö ÜNLÜSÜ

Grafik 7. U ÜNLÜSÜ

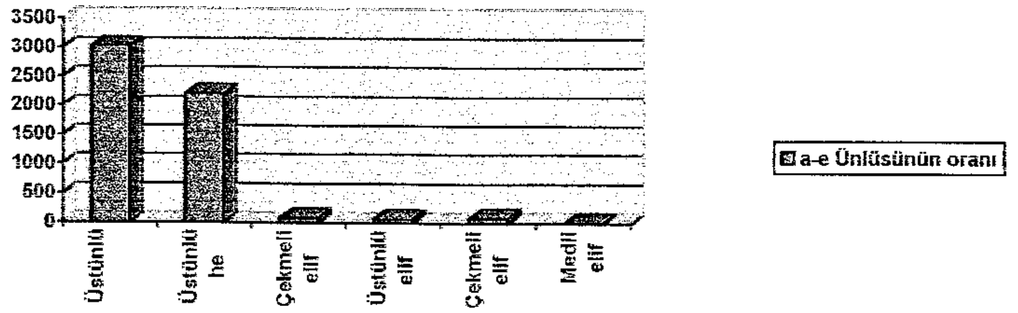

Grafik 8. Ü ÜNLÜSÜ

EKLERDE ÜNLÜLERİN YAZILIŞINI GÖSTEREN TABLO VE GRAFİKLER

Üstünlü	Üstünlü he	Çekmeli elif	Üstünlü elif	Çekmeli elif	Medli elif
3024	2204	88	73	88	10

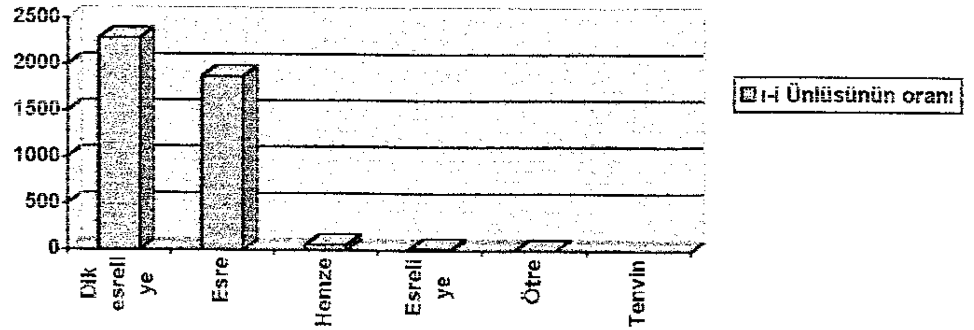
Tablo 2. a-e Ünlüsü

Grafik 9. a-e Ünlüsü

Dik esreli ye	Esre	Hemze	Esreli ye	Ötre	Tenvin
2292	1878	59	17	3	2

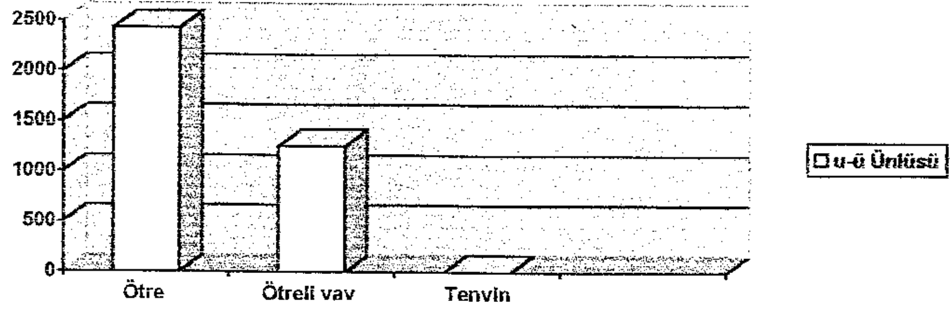
Tablo 3. ı-i Ünlüsü

Grafik 10. ı-i Ünlüsü

Ötre	Ötreli vav	Tenvin
2432	1254	6

Tablo 4. u-ü Ünlüsü

Grafik 11. u-ü Ünlüsü

ÖZET

'Acâ'ibü'l-mahlûkat Türk edebiyatında çok önemli bir yere sahiptir. Zira eserin tarih boyunca Türk ve İran edebiyatlarında çok sayıda tercümeleri yapılmıştır. Ayrıca eser sadece coğrafya tarihi olarak değil, astronomi, edebiyat, folklor, tıp, biyoloji v.b. sahalarda bilgiler ihtiva eden bir kitaptır. İslâm kozmogonisi ve İslâm kozmoğrafyası, İslâm astronomisi, eski anlayışa göre iklimler, madenler, ağaçlar ve otlar, eski inanışlar eserde sıkça geçmektedir. Transkripsiyonun yanında, metnin imlâ ve noktalamasının yapılması yoluyla da eser bir anlamda yorumlanmış olmaktadır.

Osmanlı Türklerinde ilk coğrafya eseri olması, eserin önemini daha da artırmaktadır. 'Acâ'ibü'l-mahlûkat'ta geçen coğrafya, astronomi, tıp, klimatoloji, zooloji, botanik, folklor ile ilgili kelimelerin dilimize kazandırılmasıyla önemli bir hizmetin yerine getirildiği kanısındayız. Ayrıca eserin çözümlemeli diziniyle birlikte yapılan sözlüğü de dönemin kelime hazinesine ışık tutacak niteliktedir. Çalışmanın bu kısmında ekler alfabetik olarak sıralanmıştır.

SUMMARY

'Acā'ibü'l-mahlūkāt has a very important place in Turkish literature. Because it had various translation in Turkish and Persian Literature in the history.The book contains not only geographical history but also astronomy, literature, medical sciences, biology etc. The subjects such as Islam cosmogony, Islam cosmogeography, Islam astronomy, trees, old beleifs were frequently used in the book. Beside the transcription ortography comments were made in the script.

'Acā'ibü'l-mahlūkāt had a different importance that it was the first geographical work in the Ottoman Turks. We beleive that it was an involwed in the book. important job to bring the words about medical sciences, astronomy, zoology, botanic and etc. Into aur language also the dictionary of the work is valuable in the sense that it will lighten the verbal strenght of its time. IN the section of study, the suffixes were given in alphabetical order.

GİRİŞ

Eskiden coğrafya ve seyahatla ilgili kitaplara genellikle *Takvîmü'l-buldân, 'Acâibü'l-buldân, 'Acâibü'l-Hind, 'Acâibü'l-mahlukat, 'Acebü'l-'ucâb, A'cebü'l-'acâyib* gibi isimler verilirdi. Buradaki "'acâyib" kelimesi "Harikalar, görülmemiş ve duyulmamış garip şeyler" anlamına gelmektedir. Bu tür eserlerden bazıları ise sadece birer coğrafya ve seyahat kitabı olmakla kalmayıp pek çok kozmografik ve mitolojik bilgileri de ihtiva etmektedir.

İslâmî edebiyatların ortak eseri olan ve çeşitli zamanlarda Türkçeye tercüme edilen *'Acâibü'l-mahlûkât ve Ġarâyib-i mevcûdat* adlı eser yazma katalog hazırlayıcıları tarafından ya coğrafî eserler ya da ansiklopedik eserler konu başlığı altında gösterilmektedir (KUT, 1985:183). Belki de eseri Franz Taeschner gibi coğrafya tarihi içinde mütalaa etmek daha doğru olacaktır.

Zekeriyâ bin Muhammed el-Kazvînî'ye (Ö. 682/1283) ait olan *'Acâibü'l-mahlûkât ve Ġarâyib-i mevcûdat* adlı coğrafik ve kozmografik eser ise kendi türü içinde çok beğenilmiş, bilhassa Farsçaya ve Türkçeye yapılan çok sayıda (aynen veya muhtasar) çevirileriyle Fars ve Türk edebiyatlarında mühim bir yer tutmaktadır (İZGİ, 1997: 252).

'Acâibü'l-mahlûkât' ın konusu aslında Yunan'dan gelmiştir. Gerek Arap edebiyatında gerekse İran edebiyatında bu konuda eserler yazılmış; Aristo'nun Teofrast'ın ve meşhur coğrafya bilgini Batlamyos'un eserlerinin bir özü verilmeye çalışılmıştır (KUT, 1985:183).

Ne var ki bu konu Arap ve İran edebiyatlarında Kazvînî'den daha önce ele alınmıştır (KUT, 1988:315). Örnek olarak; İbnü'l-Esir 'İzzeddin el-Cezeri'nin (O. 630/1233) Tuhfetü'l-'acâyib ve Tuhfetü'l-ğarâyib (ÇELEBİ, 1972: I/369) adlı Arapça eseri ve Kazvînî'den bir asır önce yaşayan Muhammed bin Mahmud et-Tûsî es-Selmânî'nin yazdığı aynı adı taşıyan eser gösterilebilir (ÇELEBİ, 1972:II/1127).

Kazvînî eserini dört mukaddime, iki makale ve bir hatime üzerine tertip etmiştir. Mukaddimelerin birincisinde acâib'in izahı, ikincisinde mahlûkatın taksimi, üçüncüsünde garîb kelimesinin manaları, dördüncüsündeyse mevcudatın taksimi bulunmaktadır. Dört mukaddimeden sonra asıl mevzuya giren Kazvînî birinci makalede ulviyyât (ay altı alemi) ile ilgili bilgiler verir. İkinci makale ise süfliyyât (ay altı alemi) ile ilgilidir. Hatime kısmında ise denizlerin ve karaların acâyibinden bahsedilir (KUT, 1988:315).

el-Kazvînî gözlem ve değerlendirme nitelikleri dolayısıyla "Ortaçağın Heredot'u veya Arapların Plinos'u" diye adlandırılmış, kitapları kaynak olmuştur (ADIVAR: 1982:29). Kazvînî *'Acâibü'l-mahlûkât'ı* hazırlarken, Câhiz'in *Kitâbü'l-hayevân*ından, Aristo'nun Historia Animalium adlı eserinin Arapça tercümesi olan *Kitâbü'l-hayevân*dan, Ebû Hâmid el-Gırnatî ve Muhammed bin Mahmud et-Tûsî'nin eserleri başta olmak üzere yirmi kadar kitaptan faydalanmıştır (İZGİ, 1997:252).

'Acâibü'l-mahlûkât' ın mevcut yazmaları muhtasar ve mufassal olmak üzere birbirinden farklı dört ana kola ayrılmaktadır (KUT, 1988:315). Eser Wüstünfeld tarafından 1848'de Gottingen'de basılmıştır. H. Ethe'nin Almanca çevirisi ise 1868 yılında Leipzig'te basılmıştır (İZGİ, 1997:252).

1. İRAN EDEBİYATINDA 'ACAİBÜ'L-MAHLUKAT

Ebü'l-Hüseyin Abdurrahman bin Ömer es-Sûfî'nin 347 de (984-85) yazdığı *'Acāibü'l-mahlukat*, Ebü'l-Müeyyed-i Belhî'ye atfedilen ve günümüze kadar ulaşmayan *'Acāibü'd-dünyā*, Muhammed bin Eyyûb et-Tâberî tarafından yazılan *Tuhfetü'l-ġarāyib* ve Muhammed bin Mahmud et-Tûsî'nin yazdığı *'Acāibü'l-mahlūkāt ve Ġarāyib-i mevcudat* adlı eseri Kazvînî'den çok önce bu konuya ne kadar önem verildiğini ortaya koymaktadır (KUT, 1988:316).

Üzerinde çalıştığımız nüshanın tertibine de aynen uymakta olan et-Tûsî'nin *'Acāibü'l-mahlūkāt ve Ġarāyib-i mevcudat* adlı eseri M. Sutûda tarafından neşredilmiştir. et-Tûsî eserini Selçuklu sultanlarından Tuğrul bin Arslan'a ithaf etmiştir. Süleymaniye Ktp. Fâtih nr. 4174'de kayıtlı olan nüsha minyatürlüdür. et-Tûsî'nin tertibi Kazvînî'nin tertibiyle farklılıklar göstermektedir. Zira Kazvini eserini dört mukaddime, iki makale, ve bir hâtime üzerine tanzim etmiştir. Oysa Ahmed et-Tûsî eserini on rükn'e ayırmıştır. Rükünler de kendi aralarında fasıllara ayrılmıştır. Rükünler şu konulardan teşekkül etmiştir: Göklerdeki acayipler, yerdeki acayipler, arzın acayipleri, denizler, ırmaklar, dağlar, değerli ve değersiz taşlar, kayalar, beldeler, mescidler, kiliseler, sinagoglar, ağaçlar, otlar, bitkiler, ilaçlar, Kazılmış suretler: İnsanlar, cinler, devler, kuşlar, deniz ve kara canavarları.

İran Edebiyatında bir de Kazvînî'den yapılan *'Acāibü'l-mahlūkāt* tercümeleri vardır. Bunlar da kendi aralarında tam, muhtasar ve serbest olmak üzere üç gruba ayrılır (KUT, 1988:316).

2. TÜRK EDEBİYATINDA 'ACĀİBÜ'L-MAHLUKAT

Türk Edebiyatındaki *'Acāibü'l-mahlūkāt* tercümeleri Kazvînî'den ve İran Edebiyatındaki diğer örneklerden alınarak yapılmıştır. Franz Taeschner *'Acāibü'l-*

mahlûkāt ve *Ğarāyib-i mevcudat*'ın Ahmed Bican tarafından yapılan tercümesinin Osmanlı Türklerinde coğrafya ile ilgili ilk eser olduğunu belirtmektedir (TAESCHNER, 1926:271). Ahmed Bican Kazvînî'nin eserini hulasa olarak ve serbest bir şekilde 1453 yılında Gelibolu'da tercüme etmiştir (ÇELEBİOĞLU, 1997:50). Oysa *'Acāibü'l-mahlûkāt*'ın daha önceden 14. asır başlarında Rükneddin Ahmed tarafından bir tercümesi yapılmış ve Çelebi Sultan Mehmed'e takdim edilmiştir (ADIVAR, 1982:28, BALTACIOĞLU, 598). Hattâ J.H. Kramer'e göre Kazvînî'nin eserini Türkçeye çevirerek Çelebi Sultan Mehmet'e takdim eden Rükn al-Dîn Ahmed vasıtasıyla belki ilk defa olarak arzın yuvarlaklığı mefhumu Osmanlı-Türk eserlerine geçmiştir (KRAMER, 1988:202-220). İkinci tercüme ise Ahmed Bican'a ait olan tercümedir.

Ayrıca 'Acāibü'l-mahlûkāt konusu üzerinde Yard. Doç. Dr. Osman Yıldız da bir yüksek lisans çalışması yapmıştır.

2.1. *TÜRK EDEBİYATINDA TESPİT EDİLEBİLEN TERCÜMELER*

İstanbul Üniv. T.Y. Ktp. nr. 524'te kayıtlı bulunan *'Acāibü'l-mahlûkāt* Ali bin Abdurrahman tarafından Kazvînî'nin eserinden tercüme edilmiştir. Edirne'nin fethinden sonra yazılan *'Acāibü'l-mahlûkāt* Ali bin Abdurahman'ın kendi gözlemlerine ve daha önceki müelliflerin özellikle de Kazvînî'nin yazdıklarına dayanarak kaleme almıştır (AK, 1993:50-66). Adnan Adıvar F. Taeschner'i Ali bin Abdurrahman hususunda eleştirmektedir: " Meselâ henüz Bursa payitaht iken fakat Edirne feth olunduktan sonra Ali bin Abdurrahman adında gayet finalist bir adamın yazdığı ve adını *'Acāib-i mahlûkāt* koyuverdiği eseri bile Türklerin en eski coğrafyası diye zikretmiştir" (ADIVAR, 1982:29).

Yazıcıoğlu Ahmed Bican'ın tercümesi, Türk Edebiyatında en çok tanınan ve muhtasar olması dolayısıyla da en çok okunan *'Acâibü'l-mahlûkât* tercümesidir. Eserin pek çok nüshası bulunmaktadır. Yine A. Bican'a ait olan *Dürr-i Meknûn* adlı eser de birçok kütüphanede *'Acâibü'l-mahlûkât* ile karıştırılmıştır (KUT, 1988:317). A. Bican Zekeriya bin Muhammed el-Kazvînî'nin aynı addaki kozmografya, coğrafya ve biyolojiye dair Arapça eserinin hulâsa şeklinde ve serbest bir tercümesi olan *'Acâibü'l-mahlûkât*'ını 857/1453'te Gelibolu'da tamamlamıştır (ÇELEBİOĞLU, 1997:50). Kimi *'Acâib-i mahlûkât* nüshalarındaysa Ahmed Bican'ın ismi geçmez. Fakat muhtevadan eserin onun tercümesi olduğu anlaşılmaktadır.

En önemli *'Acâibü'l-mahlûkât* tercümesi olan Sürûrî tercümesi Şehzade Mustafa'nın hocası olan ve "Sürurî-i kadim" lakabıyla bilinen Muslihuddin bin Şaban (ö. 999/1561) tarafından yapılmıştır (BURSALI M. TAHİR EFENDİ, 1914-15:225-226). Şehzade Mustafa'nın Mekkeli bir tüccardan bir kitap satın alıp hocasından bunun tercümesini istemesi üzerine Sürurî eseri tercüme etmeye başlar. Bu eser Kazvînî'nin eseridir. Ancak *Kitâbü 'Acâibü'l-mahlûkât ve garâyib-i mevcudat* adıyla 1552 yılında başlayan bu çalışma "zürafa" maddesine gelince Şehzade Mustafa'nın babası tarafından öldürülmesi Sürûrî'yi öylesine sarsar ki tercümeyi olduğu yerde bırakarak inzivaya çekilir (TSMK, III. Ahmed, nr. 3632 ve ADIVAR, 1982: 89). Bursalı M. Tahir'in verdiği bilgiye göre de bu tercümenin 147 parça resmi hâvi bir nüshası da Enderun-i Hümâyun'da Revan Odası kütüphanesinde mevcuttur (BURSALI M. TAHİR EFENDİ, 1914-15:348). Rodosizâde Mehmed bin Mehmed (ö. 1701) tercümeyi tamamlamış (Arkeoloji Müzesi Ktp. nr. 529) ve 1685 yılında IV. Mehmed'e takdim etmişse de onun kadar başarılı olamamıştır (AK, 1993:50-66).

Bosna kadısı Mevlânâ Gınâî tarafından yapılan tercümeden sadece Kâtip Çelebi bahseder (KUT, 1985:191). Müellif İbn Esîr'in *Tuhfetü'l-'Acâib* adlı eserini *Mirât-ı Kâinat* adıyla tercüme etmiştir (ÇELEBİ, 1972:1327).

Eyyub bin Halil tarafından 1569 yılında yapılan tercüme. Bir nüshası Viyana'da bulunan bu esere aynı zamanda Tezkiretü'l-'acâib ve Tercemetü'l-ğarâib de denilmektedir (FLUGEL: II, nr. 1440).

Hüseyin Efendi bin Muhammed Mustafa'nın 1697'de tamamladığı tercümenin varlığını ise Rieu kataloğundan öğrenmekteyiz (RİEU, 1888:107-a). Kazvînî'den tam tercüme olanbu eserin adı *Mir'ât-ı 'Acâibü'l-mahlûkât* ve *Keşf-i ğarâyibü'l-mevcudat*'tır.

1701 yılında yapılan Mehmed bin Mehmed Rodosi-zâde tercümesi. Müellif mütercim Sürûri'nin yarım bıraktığı tercümeyi tamamlamıştır.

British Library'de 7893 nr.da kayıtlı bulunan mütercimi bilinmeyen bir *'Acâibü'l-mahlûkât* tercümesi. Bu tercüme aslında İbnü'l-Verdî'nin Haridetü'l-'Acâib'inin tercümesidir. (RİEU: 1888, 7893).

Müellifi meçhul bazı üç ayrı *'Acâibü'l-mahlûkât* daha vardır ki biri Berlin Kütüphanesinde diğeri Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud 5382 numarada, üçüncüsü ise Irak, Vakıflar Kütüphanesi 9668 numarada ve Süleymaniye Kütüphanesi Arşiv nr. 2498'de kayıtlıdır. Çağatay Türkçesi ile yapılan bir tercüme Uppsala Üniv. Ktp. nr. 630'da kayıtlıdır.

Benim üzerinde çalıştığım tercümenin mütercimi, İ.H. Uzunçarşılı (UZUNÇARŞILI, 1961:537), E. Blochet (BLOCHET, 1933:1339), A. Adıvar

(ADIVAR, 1982:14), A. Çelebioğlu (ÇELEBİOĞLU, 1997:50), J.H. Kramer (KRAMER, 1988:202-220) tarafından Rükneddin Ahmed olarak gösterilmektedir. Günay Kut'a göre ise müellif hususu ihtilâflıdır: "Eserin Paris nüshasını göremediysek de kanaatimizde metinde geçen Rükneddin bir dua cumlesine bağlı olarak *dinin rüknü* demektir ve padişaha bu dua yapılmaktadır" (KUT, 1985:188). Üzerinde çalıştığımız Süleymaniye Ktp. Nuri Arlases nr. 128'de kayıtlı bulunan *'Acâibü'l-mahlûkât* 2-b'de geçen "rüknüddin" ibaresi dinin rüknü manasına gelebileceği gibi Rükneddin Ahmed'e bir telmih de olabilir. Yani tevriyeli bir kullanım ihtimali de gözden uzak tutulmamalıdır.

2.2. *ESERİN NÜSHALARI*

2.2.1. Düğümlü Baba Nüshası

Eserin ikinci nüshası ise yine Süleymaniye Kütüphanesi'nde Düğümlü Baba nr. 556'ya kayıtlıdır. Bu nüsha Nuri Aralases nüshasının muhtasarıdır. Müstensih belli değildir. Bu nüshanın ebatları ise 210 mmX 140 mm (140X90). Cilt kırmızı bez, cildin sırtı ise kırmızı meşindendir. Hattın nev'i nesih, yer yer harekeli yer yer harekesizdir. Kâğıt krem renkli, orta kalınlıkta ve aharlıdır. Bu nüshanın tamamı 164 varak, satır sayısı ise 15'tir. Başlıklar, âyetler, hadisler ve şiirler kırmızı, metin ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Varakların b yüzleri müş'irlidir.

Nüshanın iç kapağında verilen bilgilere göre bu nüsha es-seyyid İsma'il Sâdık Kemâl bin el-Ḥâc Muḥammed Sâlih Vecihi Paşa tarafından hicrî 1292 yılında Düğümlü Baba tekkesine vakfedilmiştir. Nüshanın bütün sayfalarında Düğümlü Baba Tekkesi'nin mühürleri mevcuttur. Mühürde şunlar yazılıdır:

Vaḳıfdur Der-sa'âdetde Düğümlü Baba
ḳuddise sırruhu'l-a'lâ hazretlerinün medfûn olduġı
tekyeden çıḳarılmayacaḳdur 1291/1874 (bk. KUT, BAYRAKTAR, 1984:208).

Düğümlü Baba Kütüphanesi esasen Rumeli Beylerbeyi olan ve Maliye nâzırlığı da yapmış bulunan Vecihî Paşa-zâde İsma'il Paşa (ö. 1309/1892) tarafından kurulmuştur. Buradaki kitapların Düğümlü Baba ile bir ilgisi yoktur. Kütüphane onun tekkesinde kurulduğu için bu adı taşımaktadır. (KUT, BAYRAKTAR, 1984:209).

Nüsha şu şekilde başlamaktadır:

[1-b]

Kitâbü 'Acâyibü'l-Mahlûkâti'l-kebîr
ammâ Allahü te'âlâ'nuŋ ba'zî ni'metinün şükrin edâ idüp
Peyġamber'e ṣalavât getürdügümüzden ṣonra pâdişâh-ı 'âdil ki
cemî'i ni'metüŋ aṣlıdur anuŋ şükrin yerine getürdükden ṣonra bu
'Acâyibü'l-mahlûkât kitâbına şürû' idelüm...

Nüsha şu şekilde sona ermektedir:

[164-a]

Ḥaḳ te'âlâ'nun ḳudretlerine ve 'ibretlerine 'aḳl ermek
mümkin degidür 'âlem-i ḥayretde seyrân eylemekden ġayrı çâre
yoḳdur vallahü a'lem temmet kitâb-ı 'Acâyibü'l-mahlûkâtü'l
kebîr bi-'avnillahi'l-melikü'l-kebîr
vallahü'l-müste'ân 'alâ mâ tesfûn

2.2.2. Paris Nüshası: Paris Suppl. Turc 1339'da kayıtlı bulunan bu nüshayı görme imkânımız olmadı.

2.2.3. Üzerinde Çalıştığımız Nuri Arlases Nüshası

2.2.3.1. ***Nüshanın Tavsifi*** : Üzerinde çalıştığımız nüsha Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlases nr. 128'de kayıtlıdır. Müstensih Muhammed bin Muhammed adında bir zattır.

Eserin ebatları: 287 mmX195 mm (212X123). Eserin cildi; şemseli, cetvelli, zencirekli, miklepli, şirâzeli ve kahverengi deridir. Hattın nev'i harekeli, okunaklı nesihtir. Kâğıt krem renkli, orta kalınlıkta, aharlıdır. Eserin tamamı 403 varak, satır sayısı 15'tir. 1-b'de bulunan ser-levha tezhiblidir.
1-b ve II-a varaklarının sayfa kenarları halkârlı ve bütün varaklar altın yaldızlıdır. Eserde geçen başlıklar, âyetler, hadisler ve şi'irler kırmızı mürekkeple, metin ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Varakların b yüzleri müş'ildir.
Eser şu şekilde başlamaktadır:

[1-b]
Allahü te'ālā'nuŋ ba'żı
ni'metinüŋ şükrin edā idüp ve Peyġamber'e ṣalavāt getürdigimizden
ṣoŋra pādiş āh-ı 'ādil cümle ḫalḳuŋ ẓıllıdur ve umūr-ı
dünyānuŋ faṣlıdur anuŋ daḫı şükrin edā itmek vācibdür

Mütercim bu kısa girişten sonra esere Āġāz-ı terceme başlığı ile girer (3-b). En uzun rükün dördüncü rükündür. Bu rükün Bilād, mescit ve kiliselere ayrılmıştır. Bir hayli hacimli olan bu rükün 113-a ile 195-a arasındadır.

Eser şu şekilde sona ermektedir:

[402-b]

fetebârekallahü aḥsenü'l-ḫâliḳîn

pes kitâb az'âf-ı maḫlûḳâtıla tamâm oldı

niteki evvelü a'zam-ı maḫlûḳâtıla ibtidâ

oldı 'arşullahdur

[403-a]

Ḥarrarahu el-faḳîr el-ḥaḳîr 'alâ yedi'z-za'îf Muḥammed bin Muḥammed

Ḥamiden lillahi'l-ġaffâr ve muṣalliyen

'alâ nebiyyihi'l-muḫtâr li-seneti

selâse ve mi'etün ve elfün (1103)

men lehü'l-'izzü veş şerefü

min hicreti'n-neveviyyeti

(Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi elimizdeki nüsha Hicri 1103'te istinsah edilmiştir.)

2.2.3.2. *Eserin Konusu*

Eserde konu rükünler (bölümler) şeklinde ifade edilmiştir. Bu rükünler şunlardır:

a. Göklerdeki acâyipler

b. Ateş acâyipler

c. Yerin, suyun ve denizlerin acâyibi

d. Meşhur şehirler (huruf-ı ebced üzerine tertip edilmiştir)

e. Ağaç ve otlar acâyibi (huruf-ı ebced üzerine tertip edilmiştir)

f. Kazılmış suretlerin tılsımında ve acâyibi

g. Ademin acâyibi. Bunun dışında bu rükünde remmaller, müddeiler, mucizat ve kerametler, kimya sanatı ve tıp ilmi ile ilgili malumatlar, gıdaların tabiatı gibi fasılları vardır.

h. Cinler, şeytanlar ve gullar acâyibi

ı. Büyük ve küçük kuşların acâyibi

i. Kurunun ve denizin canavarlarının acâyibi

2.2.3.3. *Eserin Müellifi*

Eserin müellifi hususu ihtilaflıdır. İ.H. Uzunçarşılı, E. Blochet, A. Adıvar, A. Çelebioğlu eserin Rükneddin Ahmed adında bir zat tarafından yazıldığını bildirmektelerse de Günay Kut bu duruma karşı çıkmakta ve 2-b'de geçen "rüknüddin" ibaresinin bir dua cümleciğine bağlı olarak "dinin rüknü" manasında kullanılmış olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır. Giriş kısmında da belirttiğimiz gibi "rüknüddin" ibaresinin kullanılmasının gayesi Rükneddin Ahmed'e telmih de olabilir. Yani tevriyeli bir kullanım da sözkonusudur. Fakat hemen belirtmeliyiz ki eserin Ahmed Bican'a ait olmadığı kesindir. Zira A. Bican eserini 857/1453 yılında Gelibolu'da tamamlamış ve hocası Hacı Bayram'a takdim etmiştir (ÇELEBİOĞLU, 1997:50). Oysa Rükneddin Ahmed eserini Çelebi Mehmet'e sunmuştur. Bu husus 2-b'de belirtilmiştir. Ayrıca üzerinde çalıştığımız eserin ikinci nüshası olan Düğümlü Baba nüshasının son kısmında Nakşibendi tarikati mensupları için bazı pratik bilgiler verilmiştir. Ahmed Bican'ın Hacı Bayram'ın talebesi olduğu dikkate alınırsa eserin Ahmed Bican'a ait olmadığı ortaya çıkacaktır.

Eserde müellifle ilgili sarih bilgiler mevcut değildir. 18-a' da şöyle bir kayıt vardır: "müellif-i kitâb eydür bir gün kendü zamânumda İsfihân'da idüm/bir kişi bana şordı ki Arvendük tağı üstindeki taşda niçe satır yazu vardur/... eyitdüm ki görmemişem ol kişi/bir ma'rûf kitâb çıkardı ol kitâbda bunun sıfatını/dimiş..."

Eserin yazılmasının sebebi ise 6-a'da şöyle açıklanmaktadır: "biz dahı bu kitâbı düzdük ne kim/'âlemde görilmiş ve işidilmiş 'acâyibler varısa bu kitâbun içinde/zikir eyledük şunuñiçün hiçbir kimesnenün elinden gelmez ki/ 'âlemde ser-

tâ-ser geze.../...ve dahı kitâbun adını 'Acâyibü'l-mahlûkât ve garâyib-i mevcudat/**6-b** tâ ki okıyanlar Allahü te'âlâ'nun masnu'âtınun 'acâyibin/ve mevcudatınun garâyibin göre bu 'acâyiblerde 'aynı i'tibârlarıla/tefekkür ideler...". 11-a'da da eserin yazılışı ile ilgili benzer açıklamalar yapılmıştır. "...ve biz dahı bu kitâbı düzdük âyine/sûretinde ne kim 'alemde 'acâyib var sana göstere...".

Eserin bir tercüme olduğu da 17-b'de şöyle dile getirilmektedir: "biz dahı bu tercümede getürmedük".

YAZILIŞ (İMLÂ) ÖZELLİKLERİ

Üzerinde çalıştığımız eserin (Süleymaniye Ktp. Nuri Arlases nr.128) nüshası oldukça okunaklı ve harekeli bir nesih yazı ile yazılmıştır. Metnimiz yazılış olarak Uygur ve Arap-Fars yazı geleneklerinin etkisi altındadır. Metnimizde Türkçe ve yabancı kelimelerin yazılışında istikrarsızlık, hatta yanlışlıklar göze çarpmaktadır.

Metnimizde ünlülerin yazılışları gerek kelime kök ve tabanlarında, gerekse eklerde olmak üzere iki bölümde incelenmiş ve sayısal değerler verilmek suretiyle yazılıştaki umumî temayüller belirlenmeye çalışılmıştır. Özellik arz eden ünsüzlerin yazılışları ayrı bir bölümde ele alınmış ve örnekler verilmiştir. Verilen örnekler ve ekler alfabetik olarak sıralanmıştır. Fakat, bunlardaki ünlü ve ünsüzlerin nasıl yazıldığı hususunda frekans dikkate alınmıştır.

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki; Eski Anadolu Türkçesi'nde aslî ünlü uzunluğu bulunduğuna dair bazı görüşler ileriye sürülmüştür. (KORKMAZ, 1968:49-84 ve LİGETİ, 1942:82-94). Şunu belirtmeliyiz ki Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılış itibarıyla Arap-Fars yazı dili özelllikleri ile Uygur yazılış özellikleri bir arada bulunmaktadır. Üzerinde çalıştığımız metinde de bu farklılık belirgin bir şekilde görülmektedir. Bu itibarla yazılış özelliklerinin oldukça farklılık gösterdiği, yazılışın düzensiz ve istikrarsız olduğu bir dönem ve o döneme ait metinlerde aslî ünlü uzunluğunun tespiti son derece güçtür. Bu bakımdan metnimizde ünlü uzunluklarının tespiti üzerinde durulmamıştır. Ünlü uzunluklarının tespit edilebilmesi ancak istikrarlı ve düzenli bir yazılış özelliğine sahip metinler üzerinde yapılabilir.

1. ÜNLÜLER

1.1. a Ünlüsü

Kelime başında

a. çekmeli elifle (آ) 1802 yerde geçmektedir.

artuḳ ارتوق (3855)

ay اى (18)

az از (3840)

b. Üstünlü elifle (اَ) 478 yerde geçmektedir

ancaḳ آنجق (1936)

altun آلتون (3399)

art- آرت (1195)

c. medli çekmeli elifle (آ) 19 yerde geçmektedir.

anı آنى (2576)

anuŋ آنك (1891)

ay آى (1271)

Kelime içinde

a. çekmeli elifle (ا) 1161 yerde geçmektedir.

balıḳ بالق (3350)

ṭaġ طاغ (2210)

yan يان (3757)

b. üstünlü elifle (اَ) 533 yerde geçmektedir.

baḳır بَاقر (1613)

ḳat قَات (1956)

yaġ- يَاغ (1811)

c. medli çekmeli elifle (آ) 105 yerde geçmektedir

balıḳ بآلق (3353)

ıraḳ ارآق (4086)

ṭaġ طاغ (2615)

Kelime sonunda

a. üstünlü elifle (اَ) 144 yerde geçmektedir

ana انا (4131)

ara آرا (641)

arḳa آرقا (4278)

ḳara قرا (2030)

b. çekmeli elifle (آ) 77 yerde geçmektedir

ana انا (201)

ara ارا (1830)

arḳa ارقا (5865)

ata اتا (4133)

ḳara قرا (5743)

c. Üstünlü he ile (هَ) 23 yerde yazılmıştır

arḳa آرقه (5867, 4213)

orta اورته (78, 87)

d. Üstünle (َ) 5 yerde yazılmıştır

arḳa+larını آرقلرنی (3529)

ata+m آتم (1218, 4733, 5379)

ata+sı آتسی (1209)

e. Medli elifle (آ) 4 yerde geçmektedir

ara   آرا (3239, 3978-5484)

orta   اورتا (2758)

1.2. e ünlüsü

Kelime başında : Bütün örneklerde ise üstünlü elifle yazılmıştır.

el   اَل (2050)

en   اَن (1928)

erkek   اَركك (1508)

Çekmeli elif ile 3 yerde geçmiştir

آل (253, 4059, 4800)

Kelime içinde

a. Üstünle (ـَ) 251 yerde geçmektedir.

demür   دَمر (1377)

deñiz   دَكز (5413)

güneş   كنَش (1120)

1 yerde ise çekmeli elifle yazılmıştır

çek-erler   چاكرلر (421)

Kelime sonunda

a. üstünle (ـَ) 70 yerde geçmektedir

kimse+ye   كمسَيه (2243)

ne+dür   نَدر (1265)

ye-r   يَر (3378)

b. üstünlü he ile (ه) 27 yerde geçmektedir

bile بله (1686)

böyle بويله (4110)

depe دپه (5733)

niçe نچه (531)

1.3. ı ünlüsü

Kelime başında

a. Esreli elif ile (اِ) 30 yerde geçmektedir

ırak ارق (861)

ırak ارق (861)

ırmak ارمق (2035)

ısıcak اصجق (2383)

b. elif ve dik esreli ye ile (اي) 2 yerde geçmektedir

ışıla-r ايشيلر (506)4

ırıl- ايريل (5733)

Kelime içinde

a. esre ile (ِ) 137 yerde geçmektedir

kırk قرق (1990)

kızıl قزل (2281)

yıl يل (4741)

b. dik esreli ye ile (ی) 120 yerde geçmektedir

ḳıl قیل (365)4

ḳış قیش (470)7

ḳız قیز (5214)

c. dik esre ile ( )20 yerde geçmektedir

yıl یل (4154)

yıldız یلدز ()

çık- چق (4900)

d. Esreli ye ile (ی) 2 yerde geçmektedir

yil یل (4760-4840)

Kelime sonunda

a. dik esreli ye ile (ی) 1920 yerde geçmektedir

dahı دخی (976)

ġayrı غیری (1737)

katı قتی (1861)

taŋrı تکری (1648)

b. esre ile ( ) 17 yerde geçmektedir

ġayrı غیر (316)

ḳatı قت (3088)

ḳurı قور (1722)

taŋrı تکر (934)

1.4. i ünlüsü

Kelime başında

a. elif ve dik esre'li ye[1] ile (اىٖ) 1148 yerde geçmektedir.

iderler ایدرلر (4536)

iki ایکی (2441)

ilerü ایلرو (2462)

b. esre ile (ِا) 397 yerde geçmektedir

incit- اِنجت (4215)

iş اِش (5173)

it اِت (3402)

c. elif ve esreli ye ile (اىِ) 32 yerde geçmektedir

iç ایچ (2355, 4524)

iki ایِك (1853)

iriş- ایرش (1731-3093)

Kelime içinde

a. dik esre'li ye ile (ىٖ) 931 yerde geçmektedir

bile بیله (1565)

biz بیز (1339)

deŋiz دکیز (2175)

kim کیم (1308)

[1] dik esreli ye tabiri için bk. Halil ERSOYLU, Kız Destanı, s. 25

b. esre ile (ِ) 557 yerde geçmektedir.

deŋiz دِكز (287)

dil دِل (3394)

diş دِش (1889)

c. dik esre ile (ٖ)132 yerde geçmektedir.

bir بر (5396)

giç كچ (1200)

niçe نچه (891)

yine ينه (2027)

d. Esreli ye ile (يِ) 5 yerde geçmektedir

derinlik درينلك (4336)

virbi- ويربِ (1573-5652)

yir ييِر (5389)

Kelime sonunda

a. dik esre'li ye ile (يٖ) 776 yerde geçmektedir.

gibi كبِى (1355)

iki ايكى (2381)

imdi امدِى (1878)

b. esre ile (ِ)137 yerde geçmektedir.

di- دِ (176)

gibi كبِ (3575)

kişi كشِ (5565)

c. Esreli ye ile (يِ) 70 yerde geçmektedir.

gibi كبى (5579)

kişi كشى (3581)

yigirmi يكرمى (5815)

1.5. o ünlüsü

Kelime başında

a. elif ve ötreli vav ile (اوُ) 1775 yerde geçmektedir

odun اُودون (2696)

omuz اُوموز (5639)

otuz اُوتوز (5718)

b. elif ve ötre ile (اُ)

o اُ (4935)

oḳ اُق (2363)

ol اُل (5689)

Kelime içinde

a. ötreli vav ile (وُ) 331 yerde geçmektedir.

ḳoḳ- قوق (2874)

ḳorḳ- قورق ()

tob توُب (3044)

b. ötre ile (ُ) 32 yerde geçmektedir

çoḳ چق (5707)

ṣovuḳ صوق(1292)

yoḳ يُق (298

Kelime sonunda

ötreli vav ile (وُ) 91 yerde geçmektedir.

ḳo- قو (2174)

1.6. ö ünlüsü

Kelime başında

1. Elif ve ötreli vav ile (اوُ) 152 yerde geçmektedir

öl- اول (4569)

öŋ اوك (476)

öp- اوپ (4195)

ördek اردك (3706)

b. elif ve ötre ile (اُ) 2 yerde geçmektedir

ölüm الم (1219)

öldi الدي (4498)

Kelime içinde

a. ötreli vav ile (وُ) 612 yerde geçmektedir.

dön- دون (4286)

dört دورت (2701)

gör- كور (4242)

göz كوز (2899)

b. ötre ile (ُو) 45 yerde geçmektedir.

bölük بلك (3964)

dört درت (3320-3406)

göster- كستر (5842)

göz+ كز (4120)

1.7. u ünlüsü

Kelime başında

a. Elif ve ötreli vav ile (اوُ) 492 yerde geçmektedir

ulu اولو (3050)

un اون (3085)

ur- اور (3031)

uzun اوزون (2690)

b. Elif ve ötre ile (اُ) 3 yerde geçmektedir.

ucuz اجز (1884)

uşaḳ اشق (968)

uvaḳ اوق (2809)

Kelime içinde

a. ötreli vav ile (وُ) 706 yerde geçmektedir.

bul- بول (2539)

ḳul قول (2471)

ḳuş قوش (2608)

uzun　　اوزون (2873

b. ötre ile (ﯗ) 41 yerde geçmektedir.

budak　　بدق (1100)

dur-　　در (633-1099)

duzlu　　درلو (1896)

ucuz　　اجز (1884)

Kelime sonunda

ötreli vav ile (وُ) 330 yerde geçmektedir

kamu　　قمو (2786)

ḳuyu　　قيو (2680)

ṭolu　　طلو (2445)

ulu　　اولو (5142)

1.8. ü ünlüsü

Kelime başında

a. Elif ve ötreli vav ile (اوُ) 309 yerde geçmektedir

üst　　اوست (2277-2279)

ün　　اون (1825)

üzerinde　　اوزرنده (2737-2739)

üzerine　　اوزرينه (3795)

b. Elif ötre ile (اُ)

üzim　　اُزم (4797)

Kelime içinde

a. ötreli vav ile (وُ)1014 yerde geçmektedir

demür دمور (3030)

düş- دوش (2657)

düz- دوز (2796)

yüz یوز (3087)

b. ötre ile (ُ) 166 yerde geçmektedir.

demür دمر (1377)

güneş كنش (836-1078)

gül كل (750)

gümüş كمش (780)

Kelime sonunda

a. ötreli vav ile (وُ) 213 yerde geçmektedir.

dilkü دلكو (3861, 4847)

eyü ايو (5038)

girü كيرو (3688)

kendü كندو (3060-5364)

b. ötre ile (ُ) 3 yerde geçmektedir

çürü- چر (1206-3086)

2. ÜNSÜZLER

2.1. b-p : P ünsüzü p (پ) ve b (ب) harfleriyle yazılmaktadır.

biŋ kelimesi 1884. satır hariç geçtiği bütün yerlerde p ile yazılmıştır.

Kelime Başında

biŋ بلك (1884)

baru بارو (5323-5184)

biŋ پلك (1937, 2045, 5338)

bostān بوستان (1873)

buŋa بوكا (264)

Kelime ve hece sonlarında

p ünsüzünün b ile yazıldığı örnekler şunlardır:

ip أيب (2082)

kapla- قبل (3330)

tap- طب (3330)

toptolu طوبطلو (2040)

yap- ياب (3314)

-Up Zarf-fiil eki daima b'li yazılmıştır

al-up آلوب (2013)

getür-üp كتوروب (3879)

gör-üp كوروب (2249)

ol-up اولوب (5372)

2.2. c-ç ünsüzü: Metnimizde gerek Türkçe gerekse yabancı kelimelerde c ve ç (ج چ) yazımında bir kararsızlık gözlenmektedir.

c'li şekiller

Kelimelerde

ağaç اغج (1094)

çanak جنق (2579)

çok جوق (4341)

çünki جنکه (2570)

yengeç ینکج (1446)

geç- کج (1861)

üç اوج (1052-1055)

ç'li şekiller ise şunlardır:

Kelimelerde

cevher چوهر (1314-3082-3095)

ciger چکر (2318)

cihet چهت (5396)

gice کیچه (3099-3488-3490-3511)

incü انچو (4698-4699-4910)

Eklerde

bat-ıcak باتیچق (2393)

geç-ince کچنچه (2416)

iç-icek ایچچك (3159)

debe+cik دبچك (1422)

2.3. s'nin yazımı:

Metnimizde s genel olarak kalın ünlü bulunduran kelimelerde sad harfi ile, ince ünlü bulunduran kelimelerde ise sin harfi ile yazılmıştır. Fakat bu durumun istisnaları da vardır.

sin (س) ile yazılan kelimeler

sen سن (68-5425-1971)

sev- سو (5331)

sevi سوي (5509)

sögmek سوكمك (2628)

söyle- سويل (3281)

sad (ص) ile yazılan kelimeler

saç- صاج (1787)

sag صاغ (761-5620)

saru صارو (2604)

sıg- صغ (649)

sın- صن (3189)

yu-ṣalar يوصه لر (2364)

İstisnalar:

Kalın ünlülü kelimelerde sin yazımı:

saç ساج (97, 4134)

sındur- سندر (5307)

sor- سور (1266)

su سو (268, 727, 1662)

2.4. t-d: Kalın ünlülü bazı kelimeler hem ṭı ile hem dal ile yazılmıştır

dal (د) ile yazılanlar

doldur- دولدر (5763)

doldır- دولدر (5431)

dur- دور (2163)

dut- دوت (3002)

ṭı (ط) ile yazılanlar

ṭoldır- طولدر (140)

ṭur- طور (846)

ṭut- طوت (232)

2.5. ŋ: ŋ konsonantı sağır kef (**ك**) ve üç noktalı kef (**ڭ**)ile yazılmıştır.

Sağır kef kullanılan kelimelerden bazıları şunlardır:

soŋra صكره (40-254)

taŋrı تكري (610-934)

Üç noktalı kef kullanılan kelimelerden bazıları ise şunlardır:

aŋa اڭا (1257-1324)

begŀik بڭلك (1375)

buŋa بوڭا (1304)

çaŋ چڭ (3552)

kaŋlı قاڭلي (4213)

ṣoŋra صڭره (187-1231-5708)

taŋrı تنكري (608-1968)

Şu eklerde de (ڭ) kullanılmıştır.

gelme-ŋ كلمڭ (5264)

ko-ŋ قوڭ (2305)

ata+ŋ+a اتا كه (4133)

ana+ŋ+a اناكه (4133)

2.6. Bazı özel durumlar:

2.6.1. Türkçe kelime ve eklerde şedde kullanımı

Bazı Türkçe kelimelerde ve eklerde şedde işareti kullanılmıştır

Kelimelerde

bellü بلو (1803)

elli الي (3204-4382-3304)

issi اسي (1291)

issüz اسوز (3727)

Eklerde

eyit-di ايتدي (1560-1563)

gir-e كره (5482)

git-di كتدي (1787-1788-1789)

işit-di اشتدي (1651-1657)

fil+ler فيللر (4213)

sil+ler سيللر (2742)

yıl+lık ییلق (5645)

yıl+ler یللر (2169-2438)

2.6.2. Türkçe kelimelerde tenvin kullanımı

Metnimizde bu duruma tek bir örnekte rastlanmaktadır.

et+in اتًا (4708)

2.6.3. Yazılışı bitişik olan ekler ve kelimeler

Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki birçok eserde birbirini takip eden ve normalde ayrı yazılması gereken iki kelimenin bitiştirilerek yazılması durumuna değişik oranlarda rastlanmaktadır (ERSOYLU, 1996:47). Bu durumun metnimizde de az da olsa örnekleri vardır. İlgili örnekler şunlardır:

bil ki بلكه (1406-1515)

bu kez بكز (4630)

ne kadar نقدر (1809-1906-2354)

ol dahı اولدخي (2324)

ol tarafda اولطرفده (2572)

sen dahı سندخي (1517)

şöyle ki شويلكه (4312)

yıldırım ki يلدرمكه (2739)

2.6.4. Yazılışı ayrı olan ekler ve kelimeler:

Eski Anadolu Türkçesinde Uygur imlasının etkisiyle ekleri kelime tabanından veya ek almış şeklinden ayrı yazma geleneğinin örnekleri metnimizde bazı kelimelerde sürdürülmüştür.

Bahreyn+dür بحرين در (5533)

bulut+sız بلت سز (2739)

bünyād+ın بنياد ين (1607)

degil+sin دكل سين (5539)

hub+dur خوب در (5534)

mu'allak+dur معلق در (2566)

tavşan+cıl طوشن جل (5862-5864-5860)

3. EKLERDEKİ ÜNLÜLERİN YAZILIŞI

3.1. *İSİM YAPIM VE ÇEKİM EKLERİ*

3.1.1. İsim Yapma Ekleri

3.1.1.1. *İsimden İsim Yapma Ekleri*

+Ak

Ekin ünlüsü geçtiği 2 yerde de üstünlü elifle ( ) yazılmıştır

yaŋ+ak يكاق (761,762)

+An

a. Ekin ünlüsü üstünle (ـَ) 28 yerde yazılmıştır.

er+en ارن (3723, 4116)

og(u)l+an اوغلن (3786, 3208, 4525, 5331, 5687)

b. Ekin ünlüsü üstünlü elif ile (أ) 26 yerde yazılmıştır

og(u)l+an اوغلان (207, 2064, 4720, 4383, 5333)

c. Çekmeli elif ile (ا) 19 yerde yazılmıştır

og(u)l+an اوغلان (1201, 1730, 5687, 4185, 1493)

d. Medli elif ile (آ) 1 yerde yazılmıştır

og(u)l+an اوغلآن (267)

+Ar

2 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü üstünle ( )yazılmıştır

bir+er برر (3921)

üç+er اوچر (3372)

+cA

Çekim eki olarak kullanılan bu ekin yapım eki olarak örneği azdır (KARAHAN:1994, 64). Ekin ünlüsü geçtiği 129 yerde de üstünlü he ile (ه) yazılmıştır.

Mecuc+ca مجوج جه (4032)

nice نجه (4228)

niçe نچه (649)

+cAk

Toplam 8 yerde geçmektedir. Ekin ünlüsü daima üstünle ( ) yazılmıştır

küçi+cek كوججك (542)

kiçi+cek كيچيجك (2753)

yalın+cak يلنجق (1308)

+cI₂

Toplam 11 yerde geçmektedir. Ekin ünlüsü daima dik esreli ye ile (ی) yazılmıştır.

demür+ci دمورجي (4538, 4539, 4903)

ekin+ci اكنجي (4064, 4065)

gemi+ci كميجي (1089)

kemānça+cı كمانچا جي (4023)

+cI₂k

Ek 39 yerde geçmektedir. Ekin ünlüsü daima esre ile yazılmıştır

depe+cik دبجك (1422)

kısa+cık قصه جق (4532)

küpe+cik كبجك (149)

oglan+cık اوغلانجق (1731)

tara+cık طراجق (4430)

+cI₂l

Toplam 8 yerde geçmektedir

a. Ekin ünlüsü dik esreli ye ile (ی) 7 yerde yazılmıştır.

balık+cıl بالقجيل (2482)

ben+cil بنجيل (2483)

tavşan+cıl طوشنجيل (2886)

b. 2 yerde ekin ünlüsü esre ile ( )yazılmıştır

tavşan+cıl طوشان جل (5461, 5463)

+cIlayIn

Toplam 5 yerde geçmektedir

a. a ünlüsü üstünlü elif ile (اَ) 3 yerde yazılmıştır

an+cılayın اَنجلاين (2512, 2515, 2516)

b. a ünlüsü üstünle (َ) 2 yerde yazılmıştır

bun+cılayın بونجَلاين (2465, 3852)

+dAş

6 yerde geçmektedir

a. Ekin ünlüsü çekmeli elifle (ا) 2 yerde yazılmıştır

karın+daş قرنداش (659, 2019)

yol+daş يولداش (701)

yol+daşlık يولداشلق (1798)

b. Ekin ünlüsü çekmeli medli elif ile (آ) 1 yerde yazılmıştır

karın+daş قرندآش (2021)

+ge

Ekin ünlüsü geçtiği 2 yerde de üstünlü he (ه) ile yazılmıştır.

özge اوزكه (3749, 4246)

+gIl

Toplam 2 yerde geçmiştir

a. Ekin ünlüsü esre ile (ِ) 1 yerde yazılmıştır

kır+gıl قرغل (1463)

b. Ekin ünlüsü dik esre ile (ͺ) 1 yerde yazılmıştır

kır+gıl قرغيل (1365)

+(I₂)l

Toplam 62 yerde geçmektedir. Geçtiği bütün yerlerde ekin ünlüsü esre ile (ِ) yazılmıştır.

kız+ıl قزل (367, 1695, 3909)

yaş+ıl يشل (1901, 4443, 5470)

+(I₂)ncI

a. Ekin ünlüsü dik esreli ye ile (ي) 43 yerde yazılmıştır

altı+ncı التنجي (942)

beş+inci بشنجي (3704)

dörd+inci دوردنجي (1278)

iki+nci اكنجي (49)

yedi+nci يدنجي (967)

b. Ekin ünlüsü esreli ye ile (ي) 1 yerde yazılmıştır

ikinci ايكنجي (1397)

+(U)ncI

tokuz+uncı طوقزنجي (970)

üç+ünci اوچنجي (3467)

+lAyI₂n

Metnimizde 1 örnekte geçmiştir. i ünlüsü dik esreli ye (ي) ile yazılmıştır.

felek+leyin فلكلين (2615)

+lI

+lU

Toplam 80 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima ötreli vav ile (وُ) yazılmıştır

at+lu اتلو (1474)

'azamet+lü عظمتلو (663)

cān+lu جانلو (813)

duz+lu دزلو (1896)

göz+lü كوزلو (2335)

+lI2

Toplam 4 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima dik esreli ye ile (ي)yazılmıştır.

hayır+lıdur خيرليدر (3264)

kilīd+lidür كليدليدر (2284)

korku+lıdur قورقوليدر (1941)

kuyruk+lı قويرقلي (1707)

+lIk

+lI2k

111 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima esre ile (ِ)yazılmıştır

bahādır+lık بهادرلق (2555)

gölge+lik كلكه لك (197)

kaftan+lık قفتنلق (53

yüce+lik يوجه لك (3398)

+lUk

a. Ekin ünlüsü ötre ile (ُ) 6 yerde yazılmıştır

dost+luk دوستلق (4268)

ey+lük ايلك (3658)

gün+lük كونلك (5042)

kuş+luk قوشلق (692, 4043

b. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 1 yerde yazılmıştır

ey+lük ايلوك (3251)

+rAk

Karşılaştırma (comparative) eki olan +rAk metnimizde toplam 28 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima üstünle (َ) yazılmıştır

ahmak+rak أحمقرق (1641)

düşvar+rak دشواررق (4387)

tīz+rek تيزرك (3783)

yaş+rak ياشرق (2991)

yeg+rek يكرك (227)

+sIz

+sUz

Toplalm 4 yerde geçmektedir.

a. Ekin ünlüsü ötre ile (ُ) 2 yerde yazılmıştır

cān+suz جانسز (813-1028)

b. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 2 yerde yazılmıştır

is+süz اسوز (3727)

+sIz

20 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima esre ile (ِ) yazılmıştır

cilā+sız جلاسز (143)

dil+siz دلسز (5444)

direk+siz درکسز (935)

sükkān+sız سکانسز (727

şeksiz شکسز (212)

+sul

İki yerde geçmektedir. Ekin ünlüsü geçtiği 2 yerde de ötreli vav ile yazılmıştır.

yoḫ+sul یخسول (1645, 1619)

3.1.1. 2. *Fiilden İsim Yapma Ekleri* (deverbal)

-AcAk

Bir yerde geçmiştir. Ekin ilk ünlüsü üstünlü he (هَ), ikinci ünlüsü üstünle (َ) yazılmıştır

yey-ecegini بیه جکنی (158)

-Ak

3 yerde geçmiştir.

a. Ekin ünlüsü üstünle (َ) 1 yerde yazılmıştır

ölç-ek اولچك (3271)

b. Ekin ünlüsü çekmeli elif ile (آ) 1 yerde yazılmıştır

kork-ak قورقاق (2481)

c. ekin ünlüsü üstünlü elif ile (آ) 1 yerde yazılmıştır

tur-agıdır طوراغیدر (5315)

-eç

1 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü üstünle (َ)yazılmıştır

gül-eç گولچ (4398)

-egen

Bir yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü üstünle (َ) yazılmıştır

döy-egen دویگن (5334)

-GAn

Toplam 2 yerde geçmiştir. ekin ünlüsü üstünle (َ) yazılmıştır

geç-ken کچکن (1896)

utan-gan اوتانغن (3232)

-mA

Toplam 3 yerde geçmiştir.

a. Ekin ünlüsü üstünlü he ile (هَ) 5 yerde yazılmıştır

kaz-ma قازمه4731)

kes-me کسمه (4219, 5594)

sür-me سورمه (2909, 5738)

b. Ekin ünlüsü üstünle (َ) 4 yerde yazılmıştır.

aŋlaması اکلامسی (186)

bil-mesi بلمسی (186)

sür-meye سورمیه (3019, 3082)

c. Ekin ünlüsü çekmeli elifle (آ) 1 yerde yazılmıştır

tap-manun طپمانك (1570)

-gU

Ek iki yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü geçtiği iki yerde de ötre ile yazılmıştır,

sev-gülü سوكلو (295, 5110)

-(I)k

-(U)k

Toplam 9 yerde geçmektedir

a. Ekin ünlüsü ötre ile (ُ) 8 yerde yazılmıştır.

böl-ük بولك (73)

bulan-uk بولانق (1197)

kes-ük كسك (1629, 1631)

öksür-ük اوكسورك (5798)

b. Ötreli vav ile (وُ) 1 yerde yazılmıştır

buyur-ugımla بيوروغمله (682)

-(I2)k

Toplam 7 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima esreli (ِ) yazılmıştır

böl-ik بولك (77)

karış-ık قاريشق (2081)

ulaş-ıkdur اولاشقدر (2632)

-I

-U

Toplam 16 yerde geçmiştir.

a. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 15 yerde yazılmıştır

asıl-u اصلو (2186)

dutul-u دوتلو (366)

yap-u یاپو (4772)

yazıl-u یازیلو (516, 714)

b. Ekin ünlüsü ötreli (وُ) 1 yerde yazılmıştır

örtül-ü اورتلو (3521)

-I₂:

sev-i سوسی (5509)

-I₂cI₂

Toplam 8 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima esreli ye (یِ) ile yazılmıştır.

düz-icilerdür دوزیجلردر (925)

id-icidür ایدیجیدر (109)

indür-icidür اندرجیدر (672)

yırt-ıcı یرتجی (544, 862)

-it

1 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü esre ile (ِ) yazılmıştır

bin-it بنت (2071)

-mAklIk

Mastarın +lIk eki almış hâli de metnimizde geçmektedir. Toplam 14 yerde geçmiştir

a. A ünlüsü üstünle (َ) 13 yerde yazılmıştır

aŋla-maklık اڭلامقلق (431)

bil-meklik بلمكلك (42)

düz-meklik دوزمكلك (1970)

tap-maklık طپمقلق (1553)

yan-maklık يانمقلق (1684)

b. A ünlüsü 1 yerde çekmeli elifle (آ) yazılmıştır

tap-maklık طپماقلق (1606)

-mUr

Toplam 26 yerde geçmektedir. Ekin ünlüsü geçtiği bütün yerlerde ötreli vav ile yazılmıştır.

yag-mur يغمور (627, 2993, 5833)

-(U)m

11 yerde geçmiştir

a. Ekin ünlüsü ötre ile (ُ) 9 yerde yazılmıştır

öl-üm اولم (205, 259, 294)

b. 2 yerde ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 2 yerde yazılmıştır

öl-üme اولومه (4388)

öl-ümi اولومى (3252)

3.1.2. İsim Çekim Ekleri

3.1.2.1. ***Çokluk*** : +lAr metnimizde toplam olarak 801 defa geçmektedir

a. Üstünle (َ) 776 yerde karşılanmıştır

bünyād+larun بنیادلرڭ (287)

deñiz+lerün دڭزلرڭ (2578)

kuru+larda قرولرده (340)

b. 17 yerde üstünlü elifle (أ) yazılmıştır

anlarun انلارڭ (4091)

bunlarun بونلارڭ (1637)

c. 2 yerde çekmeli elifle (آ) yazılmıştır

anlarun انلارڭ (850)

bunlarun بونلارڭ (3677)

3.1.2.2. ***İyelik Ekleri:*** İyelik eklerinde yardımcı ünlülerin yazılışı incelenmiştir.

Teklik I. Şahıs: Metnimizde iki şekil mevcuttur

+(U)m ve **+(I₂)m:**

+(U)m

a. Sadece ötre (ُ) ile 38 yerde geçmektedir

ʿavrat+um عورتُم (4635)

ben+üm بنُم (1218)

ʿömr+üm عمرُم (263)

vilāyet+üm ولایتُم (133)

b. 24 yerde ötreli vav ile (وُ) geçmektedir

bin+üm بنوم (1820)

ben+üm بنوم (3753, 4898)

+(I₂)m

a. 29 yerde esre ile (ِ) yazılmıştır

bāg+ım باغم (295)

baş+ım باشم (201)

kul+ıma قولمه (661)

leşker+im لشكرم (4639-3736)

üst+imde اوستمده (365

b. Dik esreli ye ile (یٖ) 4 yerde yazılmıştır

ciger+ime جكريمه (787)

eylig+im ايلكيم (390)

feryād+ıma فريادمه (1612)

kasd+ım قصدم (3935)

Teklik II. şahıs +(U)ŋ: Toplam 52 yerde geçmiştir. Metnimizde dar ünlülü şekli de mevcuttur.

+(U)ŋ

a. Ötre ile (ُ) 48 yerde yazılmıştır.

el+üŋ الك (711)

hācet+üŋ حاجتك (1249)

göŋ(ü)l+üŋ كوكلك (284-528)

sen+üŋ سنك (283-3650)

b. Ötreli vav ile 2 yerde yazılmıştır.

baş+uŋa باشوكه (3221)

iş+üŋe اشوكه (4886)

+(I₂)ŋ

2 yerde esreli (ِ) yazılmıştır

hāl+iŋdür حالكدر (1614)

kat+ıŋa قاتكه (4211?)

Teklik III. şahıs: +I₂ +sI₂

+I₂

Toplam 899 yerde geçmektedir

a. Esre ile (ِ) 377 yerde yazılmıştır

nakd+i نقد (3097)

tūl+ı طول (3503)

zehr+i زهر (2902)

b. Dik esreli ye ile (ی) 340 yerde yazılmıştır

en+i انی (3424)

ehl+i اهلی (3790)

kul+ı قولی (1378)

+sI₂

Toplam 397 yerde geçmektedir

a. Dik esreli ye ile (ی) 264 yerde yazılmıştır

kamu+sı قموسی (2141)

kişi+si كشيسي (2174)

orta+sı اورتاسي (2164)

b. Esre ile ( ) 15 yerde yazılmıştır.

ʿamı+sının عمسنك (4777)

biti+sidür بتسدر (2188)

keffe+sine كفسنه (3216)

c. Esreli ye ile 1 yerde yazılmıştır.

yarı+sı يارسي (4794)

Çokluk 1. şahıs: +(U)mUz ve +(I)mUz

Ekin kendi ünlüsü +(U)mUz ekinde daima ötre ile; +(I)mIz ekinde ise esre ile yazılmıştır. Yardımcı ünlünün yazılışı ise şöyledir:

+(U)mUz

a. Ötreli vav ile (وُ) 1 yerde yazılmıştır.

hükm+ümüzde حكمومزده (4656)

b. Ötre ile 1 yerde yazılmıştır.

üç+ümüzden اوچمزدن (5437)

+(I2)mUz

a. I2 ünlüsü 6 yerde esre ile ( ) yazılmıştır.

ʿâdet+imiz عادتمز (4325)

evvel+imiz اولمز (251)

meşel+imiz مثلمز (998)

sâniʿimüz صانعمز (2476)

vilâyet+imüz ولايتمز (3746-4657)

b. I2 ünlüsü dik esreli ye ile (ی) 3 yerde yazılmıştır

baş+ımuz باشیمز (1286)

i'tikād+ımuz اعتقادیمز (719)

peygamber+imüz پیغمبریمز (109)

+(I2)mIz

a. Esre ile (ِ) 4 yerde yazılmıştır.

hācet+imiz حاجتمز (598)

milk+imiz ملکمز (5192)

vilāyet+imiz ولایتمز (4656)

b. Dik esreli ye ile (ی) 2 yerde yazılmıştır.

cevāhir+imiz جواهریمز (176)

öŋ+imiz اوکیمز (328)

Çokluk II. şahıs: Ekin metnimizde yuvarlak vokalli şeklin yanında dar vokalli şekli de vardır.

+(U)ŋUz

Ötre ile (ُ) 5 yerde yazılmıştır

and+uŋuz اندکز (4481)

baş+uŋuz باشکز (4480)

dīn+üŋüz دینکز (1647)

maksud+uŋuz مقصدکز (5229)

üst+üŋüz اوستکز (935)

+(i)ŋiz

cānib+iŋiz جانبکز (3750)

Çokluk III. şahıs:+lArI : Bu ek metnimizde toplam olarak 317 defa geçmiştir.

a. i ünlüsü dik esreli ye ile (ي) 232 yerde yazılmıştır.

āyīn+leri اينلري (4512)

yir+leri ييرلري (5095)

yüz+leri يوزلري (4532)

b. i ünlüsü esre ile ( ) 95 yerde yazılmıştır

düşmen+lerinden دشمنلرندن (3341)

söz+lerinden سوزلرندن (2397)

tag+larında طاغلرنده (2914)

3.1.2.3. ***Hāl Ekleri***

Yükleme (Akkuzatif) eki: +(y)I

Bu ek metnimizde 763 defa geçmiştir.

a. Dik esreli ye ile (ي) 518 yerde yazılmıştır

ben+i بني (3900)

Mervān+ı مروانی (3968)

sen+i سني (3959)

b. Esre ile ( ) 177 yerde yazılmıştır.

büt+i بت (3123)

sūret+i صورت (88)

ta'am+ı	طعام(4107)

c. 59 yerde hemze ile (ء) yazılmıştır

Ka'be+yi	كعبهء (5048
kıssa+yı	قصهء (5065)
Nazire+yi	نظيرهء (4127)

d. 7 yerde esreli ye ile (ى)yazılmıştır

âvâz+ını	اوازينى (669)
cân+ını	جانينى (708)
yir+ini	يرينى (5680)

e. Ötre ile ( ) 2 yerde karşılanmıştır

'aleyhisselâm+u	عله ال سلام (2343)
Hind+ü	هند (5510)

Yönelme (Datif) eki:+(y)A : Bu ek metnimizde toplam olarak 861 defa geçmiştir

a. Üstünlü he ile (هَ) 788 yazılmıştır

İskender+e	اسكندره (3645)
şehr+e	شهره (3705)

b. Üstünle ( ) 73 yerde karşılanmıştır

cisr+e	جسره (2125)
göz+e	كوزه (2815)
yir+e	يره (1913)

c. Çekmeli elif ile (**آ**) 1 yerde yazılmıştır

aydınlık+a ايدنلغا (4049)

Bulunma (Lokatif) eki: +dABu ek metnimizde toplam olarak 639 yerde geçmiştir

a. Üstünlü he ile (**هَ**) 617 yerde yazılmıştır

ay+da ايده (4580)

bunda بونده (4244)

gün+de كونده (3817)

b. Üstünle (**َ**) 23 yerde yazılmıştır

gice+de كيجه ده (4775)

kuyu+da قيو د (4116)

şehir+de شهر د (3711)

Çıkma (Ablatif) eki:+dAn Metnimizde toplam olarak 661 defa geçmiştir. Hepsinde de ekin ünlüsü üstünle (**َ**) yazılmıştır

deryâ+sından درياسندن (4811)

sen+den سندن (5111)

genc+inden كنجندن (189)

İlgi (Genitif) eki:

+(n)Uŋ

Metnimizde bu ek 623 defa geçmiştir.

a. Ötre ile (**ُ**) 596 yerde yazılmıştır

'akl+uŋ عقلك (526)

bagdad+uŋ بغدادك (3807)

felek+üŋ فلكك (1409)

güneş+üŋ كنشك (1290)

halk+uŋ خلقك (1288)

b. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 7 yerde yazılmıştır

bunuŋ بنوڭ (2770-5816)

büt+üŋ بتوڭ (2258)

şevket+ün شوكتوڭ (5425)

tag+uŋ طاغوڭ (2067)

tanış+uŋ طنشوڭ (2230)

c. Tenvinli ötre ile (وٌ) 6 yerde yazılmıştır

'ālem+ün عالمٌ (1052)

feleg+ün فلكٌ (1021)

İdrīs+ün ادريسٌ (1169)

Sīstan+un سيستانٌ (4440)

şehr+ün شهرٌ (5019)

d. 4 yerde üç noktalı ŋ (ڭ)ile yazılmıştır

anuŋ انڭ (3103, 3097)

idüg-üŋ ايدكڭ (3699)

yitüg+üŋ يتوكڭ (3698)

+(I₂)ŋ:

Esre ile 7 yerde yazılmıştır.

beşik+iŋ بشكڭ (1246)

peygamber+iŋ پيغمبرڭ (5523)

taş+ıŋ طاشڭ (5458)

yigit+iŋ يكيدڭ (2297)

Eşitlik (Ekvatif) eki: +cA Ekin ünlüsü geçtiği bütün yerlerde üstünlü he (ه) ile yazılmıştır

ardın+ca اردنجه (250)

ardımuz+ca اردمزجه (3776)

takdîr+ce تقديرجه (1019)

Vasıta eki (instrumental)

a. **+(ı)n:** Metnimizde 2 yerde geçmektedir. İkisinde de ekin ünlüsü dik esreli ye ile (ى) yazılmıştır

kış+ın قيشين (2681)

yaz+ın يازين (3177)

b. İsim çekiminde bağlama edatı olarak **ile** kullanılmaktadır. **ile** 180 yerde geçmiştir. Ekteki A ünlüsü daima üstünlü he ile (ه) yazılmıştır

anıŋ+la انڭله (1089)

benüm+ile بنمله (1249)

dil+ile دليله (5685)

pâdişâhlıg+ıla پادشاهلغيله (212)

seniŋ+le سنڭله (298)

Yön Gösterme (Direktif) Ekleri: +rA ve +ArU

+rA

a. Ekin ünlüsü üstünlü he ile (ه) 114 yerde yazılmıştır.

son+ra صكره (1107, 1224, 5848)

taş+ra طشره (171, 2315, 2773)

üz+re أزره (1495, 3825)

b. Ekin ünlüsü üstünle (َ) 36 yerde yazılmıştır.

soŋ+ra صكر (254, 566)

taş+ra طشر (181, 638, 2897)

+ArU

a. U ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 53 yerde yazılmıştır

iç+erü ايچرو (1701, 4379, 5461)

il+erü الرو (4856, 5057, 5214)

yuk+aru يوقارو (359, 364, 811)

b. U ünlüsü 1 yerde ötre ile (ُ)yazılmıştır

yuk+aru يوقار (1657)

3.2. *FİİL YAPIM VE ÇEKİM EKLERİ*

3.2.1. Fiil Yapma Ekleri

3.2.1.1. *Fiilden Fiil Yapma Ekleri* (Deverbal fiiller)

Dönüşlülük (reflexive)

-(I)n-

-(I2)n-

Geçtiği 5 yerde de ekin ünlüsü esre ile (ِ) yazılmıştır

id-in- ايدن (3016, 4128, 5076)

çev(i)r-in- چورن (355, 1192)

-(U)n

2 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü iki yerde de ötre ile (ُ) yazılmıştır

dürtün- دورتن (2834, 2874)

-(U)l-

1 yerde ötreli vav ile (وُ)yazılmıştır

bog-ul- بوغول (1750)

1 yerde ötre ile ( )yazılmıştır

bog-ul- بوغل (4610)

Edilgen (Passive) ekleri:

-(I)l-

-(I₂)l-

a. Ekin ünlüsü esre ile (ِ) 51 yerde yazılmıştır.

ay(ı)rıl-maz ايرلمز (1090)

kazıl-mış قازلمش (523)

yaradıl-masında يارذلمسند (548)

yıkıl-dı يقلدي (4892)

b. Ekin ünlüsü dik esreli ye ile (ىٖ) 12 yerde yazılmıştır.

boz-ıl- بوزيل (4123)

işid-il- ايشيديل (40)

kat-ıl- قاتيل (5884)

-(U)l-

Geçtiği 12 yerde de ötre ile (ُ) yazılmıştır

boz-ul- بوزل (741)

düz-ül- دوزل (958-5850)

kon-ul- قونل (64)

-(I₂)n-

Toplam 13 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima esre ile (ِ) yazılmıştır.

bil-in- بيلن (1070, 1345, 3549)

bul-ın- بولن (2376, 2885, 2898)

ol-ın- اولن (1130)

Ettirgenlik (Faktitif) ekleri

-Ar-:

a. Çekmeli elifle (آ) 33 yerde yazılmıştır

çık-ar- چيقار (363, 2743, 5727)

kop-ar- قوپار (2242)

b. 29 yerde üstünlü elifle (أ) yazılmıştır.

çık-ar- چقار (2825, 2101, 4245)

kop-ar- قوپار (4377)

c. 8 yerde üstünle (َ)yazılmıştır

çık-ar- چيقر (2843, 3098, 5111)

gid-er- گيدر (578, 4990)

kop-ar- قوپر (4731, 4738)

-dAr-

Toplam 26 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima üstünle (َ) yazılmıştır

dönder- دوندر (1079, 5109, 5657)

gön-der- كوندر (141, 142, 144)

-dIr-

-dUr-

a. Ötre ile (و) 76 yerde yazılmıştır.

dön-dür- دوندر (1028)

gez-dür- گزدر (4497)

toŋ-dur- طوكدر (5789)

uyan-dur اويانلدر (1655)

b. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 9 yerde yazılmıştır.

iriş-dur ايرشدور (5225)

sındur- صندور (2814)

yandur- ياندور (1619)

yidür- يدور (3005)

-dI2r-

Toplam 13 yerde geçmiştir

a. Ekin ünlüsü esre ile (ِ) 12 yerde yazılmıştır

bulaşdır- بولشدر (3125)

burışdır- بورشدر (3665)

kazdır- قازدر (2978)

yandır- ياندر (2692)

yapdır- ياپدر (5283)

b. Ekin ünlüsü dik esreli ye ile (ى) 1 yerde yazılmıştır

dön-dir- دوندير (5589)

-gUr

Ekin ünlüsü 3 yerde ötreli vav ile yazılmıştır

ir-gür- اركور (872, 4721)

tur-gur- طورغور (580)

-(I)r

-(U)r

a. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 19 yerde yazılmıştır

art-ur- ارتور (405)

biş-ür- بشور (844)

bit-ür- بتور (3183

gey-ür- كيور (4720)

b. Ekin ünlüsü ötre ile (ُ) 8 yerde yazılmıştır

art-ur- ارتر (804, 3019)

düş-ür- دوشر (1870)

tog-ur- طوغر (795)

-Ir

3 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima esreli (ِ) yazılmıştır

tog-ır- طوغر (773, 2870)

tog-ır- طوغر (5030)

-I₂t-

2 yerde geçmektedir. Ekin ünlüsü esre ile (ِ)yazılmıştır

ak-ıt- اقت (4026, 5789)

Ortaklaşma (müşareket)

-(I)ş-

-(I₂)ş-

Ek metnimizde toplam 201 yerde geçmiştir.

a. Ekin ünlüsü esre ile (ِ) 190 yerde yazılmıştır.

bit-iş- بتشش (2753)

ir-iş- ایرش (13-3347-2139)

yit-iş- يتشش (5560)

b. Ekin ünlüsü dik esreli ye ile (ی) 11 yerde yazılmıştır

ir-iş- ایریش (711-409,2924-3080-3093)

-(U)ş-

1 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ)yazılmıştır

bul-uş- بولوش (4117)

Olumsuzluk Eki

-mA

a. Ekin ünlüsü üstünle (َ) 67 yerde yazılmıştır

bulma-dılar بولمديلر (1577)

gelme-di كلمدي (3153)

kalma-dı قلمدي (3729)

kurtul-madı قورتلمدي (3378)

toy-maduŋ طويمدك (2627)

tur-madı طورمدي (5331)

vir-medi ويرمدي (4732)

b. Ekin ünlüsü üstünlü elif ile (اَ) 6 yerde yazılmıştır.

bul-mamış بولمامش (2317)

buŋal-madı بوكلمادي (1565)

ol-madı اولمادي (2432)

ol-mamışdur اولامشدر (5470

c. Ekin ünlüsü çekmeli elif ile (آ) 4 yerde yazılmıştır.

bak-mamak بقماموق (371)

ol-madı اولمادي (1594, 4853)

uyu-ma-dı اوماادي (4128)

Geniş Zamanın Olumsuzu

-mAz

Toplam 79 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima üstünle (َ)yazılmıştır

bat-maz باتمز (2377)

kon-maz قومز (3383)

ol-maz اولمز (4094)

san-maz صامز (944)

sıg-maz صغمز (140)

Süreklilik (Frequentatif)

-ele-

Toplam 6 yerde geçmiştir

a. Ekin ilk ünlüsü üstünlü he ile (ـَه) 4 yerde yazılmıştır

dep-ele- دپه لدي (3843)

depele- دپه ل (3501, 3968)

b. 2 yerde ekin ilk ünlüsü üstünle (ـَ) yazılmıştır

depele- دپلدلر (4592, 5405)

3.2.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri

+A-

a. Üstünle (ـَ) 42 yerde yazılmıştır.

beŋ(i)ze-r بڭزر (635, 791, 858)

oy(u)n-ayup اوينيوب (1609)

oy(u/n-ar اوينر (4231)

ug(u)ra-yan اوغرين (4678)

b. Üstünlü elif ile (اَ) 4 yerde yazılmıştır

oy(u)n-ayan اوينايين (2089)

oy(u)n-arlar اوينارلر (4884)

ug(u)ra-dıydı اوغراديدي (4288)

ug(u)ra-mış اوغرامش (4999)

c. Çekmeli elif ile (ا) 1 yerde yazılmıştır

oy(u)n-ardı   اوينارди (4230-1604)

d. Medli elif ile (آ) 1 yerde yazılmıştır

ug(u)ra-mış   اوغرآمش (2681)

+Al-

4 yerde geçmiştir

a. Ekin ünlüsü üstünle (َ) 3 yerde yazılmıştır

az+al-   ازال (2748)

buŋ+al-   بوكل (2403, 5267)

b. Ekin ünlüsü çekmeli elif ile (ا) 1 yerde yazılmıştır

bun+al-   بوكال (2405)

+Ar-

Toplam 8 yerde geçmiştir

a. Üstünlü elif ile (اَ) 3 yerde yazılmıştır

sarar-an   صرارن (716)

sarar-dı   صآرردي (1235)

suv-arurlar   صوارررلر (2386)

b. Çekmeli elif ile (ا) 3 yerde yazılmıştır

suvar-   صوار (1901, 5248, 5249)

c. Sadece üstünle (َ) 2 yerde yazılmıştır

sarar-mış   صاررمش (172)

sarar-ur   صررر (715)

+dA-

1 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü üstünlü he ile (ـَه) yazılmıştır

al+da- الده (4167)

+lA-:

a. Ekin ünlüsü üstünle (ـَ) 70 yerde yazılmıştır

av+lamazlar اولمزلر (2061)

bag+lasalar باغلسلر (845)

kulaguz+ladun قولاغزلدك (1970)

ugur+ladım اوغرلدم (3803)

yalan+lamanız يلان لمكز (3278)

b. Ekin ünlüsü üstünlü elif ile (اَ) 5 yerde yazılmıştır

av+larsın اولرسين (2016)

baş+lar باشلار (2027)

bogaz+ladı بوغزلادي (77)

yumurt+lar يمرطلار (2889)

c. Ekin ünlüsü çekmeli elif ile (آ) 1 yerde yazılmıştır

yumurd+ladugı يومردلادغي (2886)

d. Ekin ünlüsü üstünlü he ile (ـَه) 1 yerde yazılmıştır

gerçek+leŋüz كرچكله كز (3277)

+lAn-

13 yerde geçmiştir

a. Ekin ünlüsü 2 yerde üstünle (ـَ) yazılmıştır.

ev+lenmek اولنمك (254)

renk+lenür رنكلنر (2270)

b. Ekin ünlüsü üstünlü elif ile (أ) 2 yerde yazılmıştır.

at+lanur اتلانر (4569)

yalın+lanur يالنلانر (3033)

3.3. *FİİL ÇEKİM EKLERİ*

3.3.1. Kip Ekleri

3.3.1.1. *Bildirme (haber) kipleri*

Görülen geçmiş zaman

a. Ekin ünlüsü 171 yerde ötre ile yazılmıştır.

agla-dum اغلدم (1828)

al-duŋ الدك (133, 3639)

çek-düm چكدم (1977)

eyit-dük ايتدك (3780)

b. Ekin ünlüsü dik esreli ye ile (يِ) 696 yerde yazılmıştır

bul-dılar بولديلر (2310)

bulma-dı بولمدي (2294)

öl-di اولدي (2325)

c. ekin ünlüsü 111 yerde esre ile yazılmıştır.

çık-dım چقدم (4324)

eyit-dim ايتدم (2937)

geçür-dim كچردم (300)

vir-di ويردى (1605

Duyulan geçmiş zaman (dubitatif)

Eski Anadolu Türkçesi'nde duyulan geçmiş zaman eki -mIş 'ür. Bazen -Up gerundium eki de kullanılmaktadır.

-mIzş

Bu ek metnimizde toplam olarak 414 defa geçmiştir.

a. Ekin ünlüsü esre ile (ِ) 413 yerde karşılanmıştır

bezen-miş بزنمش (2471)

bindür-miş بندرمش (5696)

getür-miş كتورمش (2125)

öldür-miş اولدرمش (5508)

b. Ekin ünlüsü dik esreli ye ile (ي) 1 yerde yazılmıştır

di-mişdür دميشدر (1277)

c. Ekin ünlüsü 1 yerde ise ötre ile (ُ) karşılanmıştır

ko-muş قومش (3305)

-UpdUr ile

dut-updurlar دوتوبدرلر (2533)

ol-updurur اولبدرر (868)

Geniş zaman (aoriste)

-Ar

Bu eki metnimizde toplam olarak 454 defa geçmiştir

a. Ekin ünlüsü üstünle (َ) 436 yerde yazılmıştır

id-er ايدر (2415)

kes-erler كسرلر (2424)

uç-arlar اوچرلر (2422)

b . Ekin ünlüsü çekmeli elifle (ا) 24 yerde yazılmıştır

bak-ar بقار (1475)

çık-ar چقار (1087)

kalk-ar قلقار (1100)

tap-arlar طپارلر (1358)

c. Medli elifle (آ) 3 yerde yazılmıştır.

çık-ar چيقآر (2682-1106-2323)

-(I)r

-(U)r

Metnimizde toplam olarak 1189 defa geçmiştir

a. Ötreli vav ile (وُ) 791 yerde yazılmıştır

bırag-urlar براغورلر (3974)

bil-ür بلور (5008)

ögid-ür اوكيدر (3910)

b . Ötre ile (ُ) 399 yerde yazılmıştır

bul-urlar بولرلر (791)

ey(i)d-ür ايدر (2237)

ol-ur اولر (1088)

-(I₂)r

3 yerde geçmektedir. Geçtiği yerlerde esre ile yazılmıştır.

agraş-ırlar اكراشرلر (3666)

bıraġ-ır براغرلر (2077, 2378)

Gelecek zaman (futurum)

-AcAk

Metnimizde iki yerde geçmektedir. Her iki örnekte de birinci e ünlüsü üstünlü he ile (َه) yazılmıştır

indür-eceg-em ايندوره جكم (3956)

öldir-ecegem اولدوره جكم (3956)

-(y)IsAr

-(y)I₂sAr

Metnimizde 22 defa geçmiştir.

a. i ünlüsü dik esreli ye ile (ي) 20 yerde yazılmıştır

dur-ısarlar دوريسرلر (645)

gel-iser كليسر (1982)

tur-ısardur طوريسردر (1983)

var-ısardur واريسردر (639)

b. i ünlüsü esre ile (ِ) 2 yerde yazılmıştır

ol-ısardur اولسردر (4729)

yap-ısar ياپسر (1982)

-(y)UsAr:

a. Ekin ünlüsü ötreli vāv ile (وُ) 1 yerde yazılmıştır

tokun-usardur طوقنوسردر (3373)

b. Ekin ünlüsü 1 yerde de sadece ötre ile (ُ) yazılmıştır

getür-üserdür گاورسردر (4728)

Şimdiki zaman: Şimdiki zaman için bir ek yoktur. Geniş zaman eki ile karşılanmıştır.

3.3.1.2. *Tasarlama Kipleri*

İstek (optatif) kipi : Eski Anadolu Türkçesi'nde ve Turkiye Türkcesinde istek -A eki ile karşılanmıştır

İsteğin çekimi : Kullanılan şahıs ekleri anlatılan geçmiş zaman, geniş zaman ve gelecek zamanda olduğu gibi zamirden türemiştir.

Ek toplam olarak 343 yerde geçmiştir.

a. A ünlüsü üstünlü he ile 236 yerde yazılmıştır.

bil-esin بیله سین (247)

düriş-esin دوریشه سین (430)

id-e أیده (1794)

ol-a أوله (1215)

b. A ünlüsü 72 yerde üstünle yazılmıştır.

bil-em بیلم (1265)

del-em دلم (5472)

getür-em گتورم (5647)

var-am   وارم (1141)

c. A ünlüsü 33 yerde üstünlü elif ile yazılmıştır.

kıl-a   قلا (2134)

ol-a   اولا (1189, 1895, 1308)

ol-asın   اولا سین (1250)

yaz-asın   یزاسین (4124)

d. Medli elifle (آ) 1 yerde yazılmıştır

ol-a   اولآ (2580)

e. Çekmeli elifle (أ) 1 yerde yazılmıştır

kurtıl-avuz   قورتلاوز (252)

Emir (İmperatif)

Teklik

I. şahıs:

-Ayİzm

a. A ünlüsü üstünlü he ile (هَ) 9 örnekte yazılmıştır

çıkar-ayım   چقره یم (3137)

düz-eyim   دوزه یم (161)

eyid-eyim   ایده یم (5344)

getür-eyim   کتوره یم (4014)

b. A ünlüsü üstünle (َ) 3 örnekte karşılanmıştır

aç-ayım   اجیم (4835)

bil-eyim   بلیم (1699)

gör-eyim كوريم (2234)

-AyI₂n

Ek metnimizde 1 yerde geçmiştir. a ünlüsü üstünle, i ünlüsü ise esre ile yazılmıştır.

id-eyin أيدين (304)

II. şahıs:

-gI₂l

43 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima esre ile (ِ) yazılmıştır. Metnimizde yer yer eksiz şekillerle de karşılaşılmaktadır.

al-gıl الغل (71)

eyle-gil ايلكل (1137)

ko-gıl قوغل (74, 3218)

Eksiz örmekler ise şunlardır:

gel (5865)

sat (4163, 5159)

vir (5888)

III. şahıs

-sUn

30 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima ötreli vav ile (وُ) yazılmıştır

çık-sun چقسون (5657)

gel-sün كلسون (3919)

var-sun وارسون (4344)

yık-sun يقسون (5489)

-sIn

1 yerde geçmektedir. Ekin ünlüsü dik esreli ye ile (ی)yazılmıştır

ko-sın قوسين (5561)

Çokluk

I. şahıs: -(y)AlUm Bu ekin metnimizde -AlIm şekli de mevcuttur.

-(y)AlUm

a. A ünlüsü üstünlü elifle (آ) 2 yerde yazılmıştır

açma-yalum آچميالم (1632)

ko-yalum قويالم (3435)

b. 1 yerde A ünlüsü üstünlü he ile (ه) yazılmıştır

gid-elüm كيده لم (5871)

-(y)AlIm:

e ünlüsü geçtiği 11 yerde de üstünlü he ile (ه) yazılmıştır

gid-elim كيده لم (4212)

gir-elim كيره لم (4371)

id-elim ايده لم (3283)

öldür-elim اولدوره لم (3646)

II. şahıs

-(U)ŋ

Toplam 19 yerde geçmiştir

a. Ekin ünlüsü 18 yerde ötre ile (ُ) yazılmıştır

aç-uŋ اچڭ (4830)

gönder-iŋ	کوندرك (4197)

gir-iŋ	کیرك (3710)

id-iŋ	ایدك (5704)

b. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 1 yerde yazılmıştır

al-uŋ	آلوك (2305)

-(I)ŋIz

a. Ekin ünlüsü ötre ile (ُ) 5 yerde yazılmıştır.

dile-ŋüz	دله كز (754, 1221)

gerçekle-ŋüz	كرچكله كز (3277)

id-üŋüz	ایدكز (1160)

ilet-üŋüz	الهتكز (1220)

b. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 2 yerde yazılmıştır.

eyle-ŋüz	ایله كوز (5556)

gel-üŋüz	كلوكز (3776)

c. i ünlüsü dik esreli ye ile (ىٖ) 3 yerde yazılmıştır

id-iŋüz	ایدیكز (1222, 1222, 4388)

-(I2)ŋI2z

6 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima esre ile (ِ) yazılmıştır

avla-maŋız	اولمكز (3349)

gör-iŋiz	كوریكز (5836)

oku-ŋız	اوقیكز (2938)

söyle-ŋiz	سویلكز (3276)

yalanlama-ŋız يلنلا سكز (3278-79)

III. şahıs

-sUnlAr

turma-sunlar طورمسونلر (5631)

Şart (conditionel)

Şart kipinde kullanılan şahıs eklerinden teklik 1. ve 2. şahısla, çokluk 2. şahıs ekleri iyelik eki kökenlidir.

-sA: 205 yerde geçmektedir

a. Ekin ünlüsü üstünlü he ile (ـَه) 108 yerde yazılmıştır

artur-sa ارترسه (804)

bak-sa باقسه (802)

eyit-se ايتسه (786)

b. Ekin ünlüsü üstünle ( ) 97 yerde yazılmıştır

çek-seler چكسلر (2835)

düz-seler دوزسلر (2855)

it-seler اتسلر (2575)

Gereklilik (necessitatif)

Gereklilik kipi için ayrı bir ek yoktur. Metnimizde gereklilik ifadesi için bazı örnekler şunlardır:

"bu gün ecel tamām oldı gitsem gerek" 302

" dahı bilmek gerek ki, söz iki kısımdur" 42

3.3.2. Birleşik Kipler

3.3.2.1. *Hikâye*

Geniş zamanın hikâyesi: Geçtiği toplam 29 yerde de ekin ünlüsü dik esreli ye ile **(ی)** yazılmıştır

beŋzer-di بكزردي (5055)

okur-dı اوقوردي (293)

otururlar-dı اوتوررلاردي (1159)

tutar-dı طوتاردي (3346)

Geniş zamanın olumsuzunun hikâyesi

Toplam 4 yerde geçmektedir. Ekin ünlüsü daima dik esreli ye ile **(ی)** yazılmıştır.

dilemez-di ديلمزدي (165)

koymaz-dı قومزدي (4591)

yimez-di يمزدي (4591)

Görülen geçmiş zamanın hikâyesi

Toplam 3 yerde geçmektedir. Hepsinde de ekin ünlüsü dik esreli ye ile **(ی)** yazılmıştır

geldiy-idi كلديدي (5446)

itdiy-di اتديدي (3528)

ugradıy-dı اوغراديدي (4288)

Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi

Toplam 15 yerde geçmektedir. Hepsinde de ekin ünlüsü dik esreli ye ile **(ی)** yazılmıştır

buyurmış-dı بيورمشدي (1280)

oku-mışdı اوقومشدي (1571)

otur-mışdı أوتورمشدي (3708)

itmiş-di اتمشدي (5504)

Rivāyet

Geniş zamanın rivayeti: Toplam 5 yerde geçmektedir. Ekin ünlüsü daima esre ile (ِ) yazılmıştır.

eyle-rmiş ايلرمش (3359)

kıl-urmış قلورمش (3359)

ur-urmış أوررمش (3581)

oku-rmış أوقورمش (4366)

Şart

a. Geniş zamanın şartı

1. Ekin ünlüsü üstünlü he ile (ـهَ) 7 yerde yazılmıştır.

bagışlarlar-sa باغشلرلرسه (1310)

diler-lerse ديلرلرسه (834)

ister-se استرسه (378)

yürür-se يوررسه (1629)

2. Ekin ünlüsü üstünle (َ) 1 yerde yazılmıştır

dir-seŋ ديرسڭ (1699)

b. Görülen geçmiş zamanın şartı

1 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü üstünlü he ile (سهَ) yazılmıştır

kodılar-sa قوديلرسه (3216)

3.3.3. Şahıs Ekleri[2]

Teklik I. şahıs

-Am

Toplam 38 yerde geçmektedir. Geçtiği bütün yerlerde ekin ünlüsü üstünle (َ) yazılmıştır

görmiş-em گورمشم (4895)

indüreceg-em ايندوره جكم (3956)

itmez-em اتمزم (1609)

okumış-am اوقمشم (1136)

sögmez-em سوكمزم (2629)

-Im

-Um

Toplam 5 yerde geçmektedir.

a. Ekin ünlüsü ötre ile (ُ) 4 yerde yazılmıştır

diler-üm ديلرم (1143-1218)

görür-üm گوررم (268)

varır-um واررم (268

b. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 1 yerde yazılmıştır

diler-üm ki دلروميكه (69)

-Izm

Ek toplam 3 yerde geçmektedir. Ekin ünlüsü geçtiği 3 yerde de esre ile yazılmıştır.

[2] Bilindiği gibi Teklik birinci şahıs için -m, teklik ikinci şahıs için ŋ, **çokluk birinci şahıs** için -k, -ḳ şahıs ekleri kullanılmaktadır. Konu ünlülerin yazılışı olduğu için bu eklerin yazılışına **temas etmedim**.

gider-im كيدرم (181)

gönmiş-im كورمشم (4206)

ider-im ايده رم (130)

-I2n

Ek 2 örnekte geçmektedir. Ekin ünlüsü 2 örnekte de dik esreli ye ile (ي) yazılmıştır.

kılur-ın قلور ين (75, 113)

Teklik II. şahıs

-sI2n

a. Ekin ünlüsü dik esreli ye ile (ي) 31 yerde yazılmıştır.

avlar-sın اولارسين (2016)

bile-sin بيله سين (247)

gelmiş-sin كلمشسين (4679

itmez-sin اتمزسين (3753)

toyar-sın طويرسين (3222)

b. Ekin ünlüsü esre ile (ِ) 5 yerde yazılmıştır

çeker-sin چكرسن (3254)

gider-sin كيدرسن (299)

ider-sin ايدرسن (297)

varır-sın واررسن (2643)

Çokluk I. şahıs

-Uz

Toplam 14 yerde geçmiştir

a. Ekin ünlüsü ötre ile (ُو) 9 yerde yazılmıştır

çeker-üz چكرز (2430)

eydür-üz ايدرز (423-601)

görür-üz كوررز (854, 1125)

ider-üz ايدرز (4160)

b. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 4 yerde yazılmıştır

diler-üz دلروز (1040)

ider-üz ايدروز (1075)

ider-üz ايده روز (904)

işitmiş-üz اشتمشوز (458)

-vUz

Ek toplam 9 yerde geçmektedir. Geçtiği bütün yerlerde ekin ünlüsü ötre ile yazılmıştır.

dura-vuz دوره وز (5172)

koya-vuz قويه وز (4657)

kurtıla-vuz قورتلاوز (252)

ola-vuz اولاوز (5230)

Çokluk II. şahıs eki

-sIz

Toplam 25 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima esre ile (ِ) yazılmıştır

çeker-siz چكرسز (2406)

çıkar-sız چيقارسز (1926)

gire-siz كيره سز (4836)

içer-siz ایچرسز (1992)

virür-siz ویررسز (1649)

+ŋIz

4 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima esre ile (ِ) yazılmıştır

getür-seŋiz کتورسکز (3929)

eyledi-ŋiz ایلدیکز (3658)

gördi-ŋüz کوردیکز (992)

iderse-ŋüz ایدرسکز (5231)

3.3.4. Bildirme Ekleri (Copula)

Teklik 1. şahıs

+(y)Am

Toplam 11 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima üstünle (َ) yazılmıştır.

kādir+em قادرم (579, 2463)

kızı+y+am قیزیم (3891)

kişi+y+em کشیم (1223)

miskin+em مسکینم (5700)

taŋrı+y+am تکریم (934)

Teklik II. şahıs

+sIn

a. Ekin ünlüsü 1 yerde esre ile (ِ) yazılmıştır

kim+sin کیم سین (168)

b. Ekin ünlüsü 1 yerde dik esreli ye ile (ی) yazılmıştır

sen+sin سنسین (1982)

Teklik III.. şahıs

+dUrUR, +dUr

+dUr

Toplam 714 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü daima ötre ile (و) yazılmıştır.

çok+dur چوقدر (5143)

hikmet+dür حکمت در (16)

ʿibādet+dür عبادتدر (793)

kalʿa+dur قلعه در (3975)

+dIr

çok+dır چوقدر (1531, 3394, 4030)

buyrugı+dır بویرغیدر (848)

+dUrUr

Ekin ünlüsü geçtiği bütün yerlerde ötre ile (و) karşılanmıştır

büsbütün+durur بسبتندرر (5736)

Çokluk 1. şahıs

+Uz

Ötre ile (و) yazılmıştır

iklimde+yüz اقلیمده یز (5641-42)

Çokluk II.. şahıs

+sIzz

a. Ekin ünlüsü esre ile (ِ) 1 yerde yazılmıştır

kişi+siz کشي سز (1991)

b. Ekin ünlüsü dik esreli ye ile (ی) 1 yerde yazılmıştır

kim+siz کمسيز (3890)

Çokluk III. şahıs

+dUrUrlAr

cemād+dururlar جمادررلر (1035)
hatarda+dururlar خطرده دررلر (1655)

3.4. *SIFAT-FİİLLER*

3.4.1. Geniş zaman sıfat-fiilleri

-(y)An

157 yerde geçmektedir

a. Üstünle (َ) 136 yerde yazılmıştır

ak-an اقن (1988)

bil-en بلن (348)

bit-en بتن (1195)

id-en ايدن (4112)

b. Üstünlü elifle (اَ) 9 yerde yazılmıştır

bogul-an بوغولان (1750)

ol-an اولان (3686, 3702)

tap-anlar طپانلر (1550)

tog-an طوغان (5529)

c. 8 yerde çekmeli elifle (اٗ) 8 yerde yazılmıştır

ol-an اولان (5663)

tog-an طوغان (1201)

var-an وران (5596)

yat-an يتان (2773)

yaz-an يزان (2746)

d. Medli elifle (آ) 3 yerde yazılmıştır

ol-an اولآن (3352, 770)

var-an ورآن (2217)

e. Üstünlü he ile (ه) 1 yerde yazılmıştır

yaz-anın يزه نك (374)

-mAz

Toplam 8 yerde geçmektedir. Geçtiği bütün yerlerde ekin ünlüsü üstünle (ـَ) yazılmıştır

yara-maz (yir) يرامز (222)

yara-maz (din) 1647, yara-maz (iş) 1651, yaramaz (kan) 2265, yaramaz (su) 2724

3.4.2. Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri

-dık

-dUk

a. Ekin ünlüsü ötre ile ( ) 21 yerde yazılmıştır

deg-dügi دكدكي (51)

eksil-dügi اكسلدكي (2290)

say-duklarından صايدقلرنده (1056)

yap-dukların يابدقلرنك (3877)

b. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وٌ) 17 yerde yazılmıştır

çık-dugı چقدوغي (5320)

it-dugi اتدوكي (5769)

di-dügin ديدوكين (2628)

es-dügi اسدوكي (2170)

yap-dugı يابدوغي (3782-3465)

-dIk

a. Dik esreli ye ile (ى) 18 yerde yazılmıştır.

düş-digi دوشديكي (717)

düzül-digin دوزولديكين (958)

ol-dıgının اولديغنك (1432)

tog-dıgı طوغديغي (1433)

yandur-dıgı يانديرديغي (918)

b. Esre ile (ِ) 4 yerde yazılmıştır

divşür-digi دیوشردکین (379)

itdig-i اتدکی (3412)

öl-diginden اولدکندن (1228)

yag-dıgı یاغدغی (5832)

-mIş

Ekin ünlüsü geçtiği yerlerde esre ile (ِ) yazılmıştır چورمش

çürü-miş (nesne) 108

çürü-miş (sümük) 106

çürü-miş (gevde) 113

3.4.3. Gelecek zaman sıfat-fiileri

-AcAk

Metnimizde toplam 7 yerde geçmiştir

a. Ekin ilk ünlüsü üstünlü he ile (َه) 5 yerde yazılmıştır

gid-ecek (yir) کیده جك (2649)

öl-ecek (kişi) اوله جك (2428)

zafer id-ecek (yir) ایده جك (5552)

b. Ekin her iki ünlüsü de 2 yerde üstünle (َ) yazılmıştır

çık-acak (yir) چقجق (3074)

yag-acak (vakt) یاغجق (5853)

3.5. *ZARF-FİİLER*

3.5.1. Hâl zarf-fiileri

-A

Geçtiği iki yerde de üstünlü he ile (هَ) yazılmıştır

gid-edururken گیده درركن (2013)

sor-adururken صوره دورركن (3379)

-ArAk

1 yerde geçmiştir

id-erek ایدرك (3883)

-(y)U

diyü Metnimizde toplam 27 yerde geçmektedir. Geçtiği bütün yerlerde ötreli vav ile (وُ) yazılmıştır.

di-yü دیو (129-2405-5472-5850)

-ken, -iken

Geçtiği bütün yerlerde üstünle (َ) yazılmıştır

gidedurur-ken گیده درركن (2013)

soradurur-ken صوره دورركن (3379)

3.5.2. Zaman zarf-fiileri

-(y)IcAk

-(y)I2cAk

Toplam 42 yerde geçmektedir.

a. I2 ünlüsü esre ile (ِ) 23 yerde yazılmıştır

bat-ıcak باتِجق (1085-2998)

dön-icek دونِجك (3002)

b. Dik esreli ye ile (ی) 19 yerde yazılmıştır

bul-ıcak بولیجق (2691)

çık-ıcak چقیجق (3760)

id-icek ایدیجك (5013)

-(y)UcAk

Metnimizde 1 örnekte geçmektedir.

koy-ucak قویُجَق (5307)

-(y)IncA

-(y)I2ncA

Toplam 27 yerde geçmektedir. I ünlüsü daima esre ile karşılanmakta (ِ), A ünlüsü ise üstünlü he ile (َه) karşılanmaktadır.

bırak-ınca براغنجه (2194)

di-yince دینجه (2181)

geç-ince گچنجه (2416)

ur-ınca اورنجه (105)

-(y)UncA

U ünlüsü geçtiği 4 yerde de ötre ile yazılmıştır.

ol-unca اولنجه (3224, 3941-692)

tun-unca طوننجه (1080)

-(y)ıncak

Ekin geçtiği 2 yerde de ı ünlüsü esre ile (ِ), a ünlüsü ise üstünle (َ) yazılmıştır

soy-ıncak صويـنجق (2970)

tog-ıncak طوغنجق (2393)

-mAdIn

9 yerde geçmektedir

a. Ekteki i ünlüsü dik esreli ye ile (ي) 8 yerde yazılmıştır

gör-medin كورمدين (3915)

it-medin ايتمدين (5570)

tog-madın طوغمدين (2994)

ur-madın اورمدين (5623)

b. Esre ile (ِ) 1 yerde yazılmıştır

iriş-medin ايرشمدن (5317)

-meden

2 yerde geçmiştir. Ekin ünlüsü üstünle (َ) yazılmıştır

gül-meden كولمدن (2460)

it-meden ايتمدن (55)

Ayrıca **-mAzdAn öŋdin/evvel** Zarf şekli de metnimizde geçmektedir

-mAzdAn öŋdin

A ünlüsü geçtiği 5 yerde de üstünle (َ) karşılanmıştır.)

gel-mezden öŋdin كلمزدن اوكدين (321-22)

tog-mazdan öŋdin طوغمزدن اوكدين (1371)

-mAzdAn evvel

A ünlüsü geçtiği 2 yerde de üstünle (َ) karşılanmıştır

ol-mazdan evvel اولمزدن اول (4385)

tog-mazdan evvel طوغمزدن اول (1336)

-dUkçA

3 yerde geçmektedir

art-dukça آرتدقجه (1769)

gel-dükçe كلدكجه (4237)

görebil-dükçe كوره بلدكجه (284)

-dUgIncA

düş-düğince دوشدكنجه (2272)

-dUkdA

2 yerde geçmektedir

gel-dükde كلدكده (1049)

it-dükde اتدكده (3830)

3.5.4. Bağlama zarf-fiilleri

-(y)Up

273 defa geçmiştir

a. Ekin ünlüsü ötreli vav ile (وُ) 159 yerde geçmektedir

eri-yüp اريوب (3108)

eyle-yüp ايليوب (3085)

id-üp   ایدوب (3120)

b. Ekin ünlüsü ötre ile (ُ) 114 yerde yazılmıştır

dut-up   دوتب (3542)

düş-üp   دوشب (3100)

ol-up   اولب (1814)

-(y)IbAn [-(y)Up ekinin genişletilmiş şeklidir]

-(y)UbAn: 2 yerde geçmiştir

dut-uban دوتوبن (4016-4814)

-(y)I₂bAn

Metnimizde 4 yerde geçmektedir. I ünlüsü esre ile (ِ) yazılmıştır.

gir-iben   كربن (1502)

koy-ıban قويبن (5225)

ol-ıban   اولبن (2195, 5692)

SES BİLGİSİ

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülen en önemli fonetik özellik, düzlük yuvarlaklık itibarıyla ünlü uyumunun zayıf olması; ünlülerde ve eklerde bir yuvarlaklaşma temayülünün bulunmasıdır.

1. UNLULER:

Eski Anadolu Türkçesi'nde bulunan ünlüler şunlardır: a, e, ı, i, o, ö, u, ü. Ayrıca bir de kapalı e'nin varlığı düşünülebilir (TİMURTAŞ, 1992:121). Esasen kapalı e'nin tespitini güçleştiren en önemli husus, imlâda bu sesi gösteren belirleyici bir işaretin bulunmayışıdır (ÖZKAN, 1996:92)

1.1. *UNLU DEGIŞMELERI*

Gerektiği ölçüde açıklığa kavuşturulamayan meselelerden birisi de Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde "kapalı e (é)" fonemінin bulunup bulunmadığı, eğer varsa bu ünlünün yazıda nasıl karşılandığı hususudur (KORKMAZ, 1995:491-505). T. Banguoğlu, M. Mansuroğlu gibi bazı araştırıcılar Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde i ile yazılan sesi kapalı e okumuş (BANGUOGLU, 1938:39, (MANSUROGLU, 1958:71) , Z. Korkmaz, F. K. Timurtaş gibi araştırıcılar ise metinlerde i ile yazılan bu sesi yazılışına bağlı kalarak i şeklinde okumuşlardır (KORKMAZ, 1973:100, TİMURTAŞ, 1973:100).

i/e Meselesi diğer eski metinlerde olduğu gibi metnimizde de karışık bir durum arz etmektedir. Zaten bu meselenin henüz kesin ispatı da yapılamamıştır. Zira eskiden beri Türkçede çok yönlü (i>e, e>i, i>é, e>é, é>e) değişmelerinin olması, meselenin kesin ispatını zorlaştırmıştır (ARAT, 1953:311). Metnimizde ilk hecede i vokali ağır basmaktadır. Şu kelimelerde ya Eski Türkçe'deki i'ler korunmuş ya da bugün e'li olan bazı kelimeler i ile yazılmıştır.

bil > bel " biŋ kişi taşırdı ve yetmiş biŋ balta ve bil şalarlardı ..." 3615

gice > gece " ...tā ki bir gice yine gördi bundan ṣoŋra durdı "352

giniş > geniş " ...bir ḳuyu vardur ki anuŋ içi gāyetde ginişdür her kimesne ki " 2448

girü > geri " almaġa gelmişem ol eyitdi girü dön ..."4680

il > el " ve illerini ṣularını ve ırmaḳlarını ve deryālarını ol evüŋ içinde şöyle" 3681

ir- > er- " İdris'i gizledi bir niçe zamān çünki nevbet Hārūnu'r-reşīd'e irdi" 5147

iriş- >eriş- " ortasına gelinceye dek zamānda irişdi tutdı ..." 665

irgür- > eriştirmek, getirmek "ve güneşüŋ burclarını ve yiluŋ ve ayuŋ ṣaġışlarını ġāyete irgürmişlerdür" 872

irte > erte " ...irte olıcaḳ vardılar ol arada bir od evi bünyād itdiler" 1579

irtesi > ertesi " ...Kuhistan'da her cānavar ki ine irtesi ol" 2337

it- > et- " esirler ki vardı āzād eyledi otuuz yıla degin böyle itdi bu ḫaber" 2734

iy > ey " ...iy şāh buyur ki "4067

vir- > ver- " virdi ben ḳorşamı gizledüm fulan yirde defin eyledüm" 1564

yil > yel " ...bir ḳızıl yil esdi ..." 5842

yir > yer " yir demür ve gök altun ola ve bundan ṣoŋra bir gün İskender" 194

yit- > yet- " aġacuŋ yapraḳlarından bal ṭamar şol miḳdār ki cemī'i şehre yiter cevāb" 3525

yitiş- >yetiş- " aldılar bu ḫaber Perviz'e yitişdi Perviz ḫaber virdi ki bir emīn kişi " 5560

Bu kelimelerdeki i vokali bugün Anadolu ağızlarının birçoğunda kapalı e (ERCİLASUN, 1983:51) İstanbul ağzında ve yazı dilinde açık e olarak telâffuz edilmektedir (TİMURTAŞ, 1992:121).

Bazı kelimelerde ise tam tersine e>i istikametinde bir değişme söz konusudur. Yani Eski Türkçe'de e ünlüsü taşıyan kelimeler i'li şekillere dönüşmüştür. Birkaç kelimedeki bu değişiklik umumi değildir.

imdi < emti < amtı " imdi ben gördüm kim ..." 704

nice < neçe " melā'ike bir nice cinsdür..." 731

niçe< neçe " niçe diri ḳulursın Ḥaḳ te'ālā eyitdi ki..." 68

Bazı kelimelerdeki e vokali Eski Türkçe'de olduğu gibi kendini korumuştur:

eyü < edgü "iyi" " ...eyü incüler çoḳ yılda ḳırḳ gün bu deŋiz ḥareket ider" 2103

gey- < ked- "giymek" " Nu'mān dünyādan elin çekdi bir palās geydi..." 4256

geyür- < kedgür- "giydirmek" " ve herbirine ḫil'at geyürdiler ..." 5233

Eski Anadolu Türkçesinin tipik özellikleri olan düzleşme ve yuvarlaklaşmaları önemine binaen ayrı birer bölüm olarak inceledim.

1.2. *ÜNLÜ UYUMU (HARMONIE VOCALIQUE)*

1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu Kalınlık-incelik bakımından ünlü uyumu Türkçenin her döneminde sağlam bir yapı arz etmektedir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde de kuvvetli bir kalınlık-incelik uyumu mevcuttur. Metnimizde, kelime köklerinde olduğu gibi eklerde de incelik-kalınlık bakımından vokal uyumu tamdır. Uyuma aykırılık gösteren ekler ise şunlardır:

+kI aitlik eki : Bugün tamamen uyum dışında kalan bu ekin ET'de +ki ve +kı olmak üzere iki şekli vardı. On beşinci asırda yazıya geçirilen Dede Korkut Hikâyelerinde (ERGİN, 1963:II/431) ve 14. 15. asra ait pekçok eserde (TİMURTAŞ, 1977:89) ekin hâlâ +kı ve +ki'li şekillerinin bulunması dikkat çekicidir. Metnimizde de bu iki kullanım mevcuttur. Uyuma bağlı olarak kullanılanlar şunlardır :

andaġı " Nūşirvān daḫı ol seddi ve andaġı 'acāyibleri gördi daḫı " 2153

arasındağı " yā-nazır bāğ-ıdı bu eger şol arasındağı tağlar ..." 5518

başındağı " başındağı sarvber ağacıdur..." 3322

Uyuma bağlı örneklerde de görüldüğü gibi iki ünlü arasında kalan ek tonlulaşmıştır. İnce şekilli örnekler (+ki) ise şunlardır:

havā+daki 1813, karnın+daki 1731

Uyum dışı kalan eklerden birisi de (i)-ken zarf-fiil ekidir. Ek, metnimizde de bu günkü gibi daima incedir.

gidedurur+ken 2013, gider+ken 2090, soradurur+ken 3379

Bu gün uyum dışı kalan hangi, hani ve dahi kelimeleri ise metnimizde uyuma bağlı olarak kullanılmaktadır.

kankı " ...ve bundan soŋra kankı " 2861

kangı " anı yeyesin kangı ta'āmuŋ kim ziyānı ola ol ta'ām göŋlüŋ" 162

kanı " hakīm eydür bir gedügi vardur Nūşurevān eydür gedügi kanı" 5350

dahı " dünyānuŋ fasıdur anuŋ dahı şükrin edā itmek vācibdür" 4

Yine bu gün uyum dışında kalan ve yapısı genellikle da+eş (CAFEROĞLU, 1929:1-16) yahut DA+iş ? (GABAİN, 1988:46) şeklinde izah edilen +DAş isimden isim yapma ekinin uyuma girip girmediği hususunda ince ünlülü örnek mevcut olmadığından kesin bir hüküm veremiyoruz.

karındaş " adlu bir karındaşı vardı ..." 4154

yoldaş " Hindüstān'a iletdi imdi benüm sen yoldaşlarını niçün korkıtduŋ" 701

Ayrıca Arapça Farsça kelimelerin son ünlüsü ile Türkçe ekler arasındaki kalınlık-incelik uyumu ve bu imlânın gerçek telâffuzu yansıtıp yansıtmadığı meselesi tartışmalıdır. Prof. Mustafa Özkan'a göre; eklerle genişletilmiş Arapça-Farsça kelimeler bile uyuma girmiştir (ÖZKAN, 1995:94). J. Eckmann ise; Doğu Türkçesinde Arapça-Farsça kelimelere kalın ünlülü ek getirme temâyülünü bu dillerdeki kalınlık-incelik uyumuna bağlamakta ve kalın ünlü getiren yabancı kelimelerin kalın telâffuz edildiği sonucuna varmaktadır (ECKMANN, 1953:49-52). Prof. Ahmet Topaloğlu kelimelerin asıl imlâlarına uymayan bu yazılışların, eserin yazıldığı devirdeki telâffuzu aksettirdiğini kabul etmektedir (TOPALOĞLU, 1976:25). Prof. Kemal Eraslan ise imlâ istikrarsızlığı ve telâffuz meselesi üzerinde durmaktadır. (ERASLAN, 1970:113-124). Fakat bu hususun kesin olarak ispatı henüz yapılamamıştır.

'acāyıbrak "...bilgil kim kıṣṣadan 'acāyıbrak işitgil..." 95

'acabrak " la'l key 'aceb nesneyidi lākin balık andan 'acabrak oldı..."3140

berābarlık " ne sebebden böyle idersiz eyitdiler ki sarāylarımız berābarlıġı konşılar" 5170

peyġambarlık " Ebū Cehil ki hiç 'acāyib nesne gördüŋ mi Peyġamber'den ki anuŋ peyġambarlıġına " 1242

zelillik " ...baylıġı zalilliġı Mısır'da kodı..." 2550

Ayrıca **birez** kelimesi de metnimizdeki kalınlık-incelik uyumunun sağlamlığını gösteren başka bir örnektir:

birez " hacamat itdürse birez kan anda dökülse..." 96

1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu : Eski Anadolu Türkçesi döneminde de Eski Türkçe'de olduğu gibi sağlam bir dudak uyumu yoktur. Yuvarlaklaşma (labialisation) Eski Anadolu Türkçesi'nin en önemli fonetik özelliğidir. Kelimelerde yuvarlaklaşmanın çeşitli sebepleri vardır (TİMURTAŞ, 1977:27).

1. Kelime ve hece sonlarındaki Ig ses grubunun Ig>Iğ>Iw>Uw>U değişimine uğraması şeklinde ortaya çıkan yuvarlaklıklar:

ayru (<< adrıg) " devr ider bāḳi on yedi biŋ 'ālem bu 'ālemden ayrudur..." 1009

ayu (<< adıg) " anuŋ altında bir sırtlan ve bir ḳurt ve bir ayu ve bir kelb var ve buŋa" 1380

kapu (<< kapıg) " ...Büşnek ṭağında iki ḳapu vardur " 2420

saru << sarıg " ve dahı ol yirlerden bir cānavar derisi getürürler ṣarı ki anuŋ" 2604

yapu << yapıg " bir 'aẓametlü yapudur..." 4772

2. Dudak ünsüzlerinin tesiri. Dudak ünsüzlerinin etkisiyle yuvarlak ünlü taşıyan kelimeler şunlardır:

demür " nişānı aŋdı ki yir demür ve gök altun ola" 199

kapu (<< kapıg) " ...Büşnek ṭağında iki ḳapu vardur " 2420

3. Bazı kelimelerdeki yuvarlaklaşmalar ise hem dudak ünsüzleri, hem de g'lerin sızıcılaşması ve erimesi ile olmuştur.

kapu " ḳapular sındı aşağa düşdi..." 4684

yapu " bir 'aẓametlü yapudur..." 4772

4. Bazı kelimelerde bulunan yuvarlak ünlünün sebebini açıklamak mümkün değildir. Zira bu ünlüler Eski Türkçe'de de yuvarlaktı. Bugün de bunların bir kısmı Anadolu halk ağızlarında hâlâ yuvarlaktır. Bu gruba giren kelimelerse şunlardır:

agu " ve dahı cānavarlaruŋ ve ḥāşerātuŋ ve ef'i yılanlaruŋ ve ağularuŋ " 544

berü " ...ol zamāndan berü henüz gider..." 2238

dilkü " ba'zısı ḳorḳaḳ dilkü gibi " 2481

girü " girü İskender'e gönderdi..." 142

incü " ḳaṭreler ṣadefleriŋ ḳurşağında ṭoġar incü olur ... " 3000

karşu " ...vardılar anı yire döküler aŋa tīmar itdiler ḳarşu ṣavırdılar" 395

1.3. *EKLERDE YUVARLAKLAŞMALAR*

Bazı yapım eklerindeki yardımcı ünlüler Eski Türkçe'den beri yuvarlaktır. Metnimizde de bu yuvarlaklıklar korunmuştur.

+ArU < +gArU

Bu ekle yapılan kelimeler ise şunlardır:

içerü " bir yirden delik aç tā ki güneş içerü düşse dahı ağzına şu al" 1701

ilerü " ol büt üzerinde yazmışlar ki bundan ilerü geçmege yol yoḳdır" 2462

yukaru " enegi altundan yuḳaru tarar..." 364

-gU:

sev-gülü " ey benüm sevgülü bāgum..." 295

-mUr

yag-mur " ...yağmurdan ne kadar ot ve ağaç bitiserdür" 627

-(U)k

Bu ekle yapılan kelimeler şunlardır:

aç-uk " üç yüz dört arışdur ve açuk yiri yüz yigirmi biŋ arışdur" 3418

art-uk " kıymetlü genc sözden artuk bāki kalmadı..." 41

ay(ı)r-uk " ayruk yirdeki 'acāyiblerden haberdār olmasa 'aceb degil..." 480

Fakat bu ekin dar ünlülü şekli de metnimizde vardır.

ulaş-ık " kamu tağlar buŋa ulaşıkdur..." 2632

karış-ık " ...her kaçan ki/ol karışık sudan balçık eyleseler..." 2081

böl-ik ...her bir böligin bir tağ başında/kodı..." 77

Daima yuvarlak ünlü taşıyan ve ünlü uyumu dışında kalan ekler ikiye ayrılır:

1. Ünlüsü aslında yuvarlak olan ekler

2. Sonradan yuvarlaklaşan ekler

1.3.1. Ünlüsü Aslında (Eski Türkçe Devresinde de) Yuvarlak Olan Ekler

1.3.1.1. ***Zarf-fiil ekleri***

-Up

Bu ek metnimizde daima yuvarlak ünlülü şekliyle geçmektedir.

bil-üp 174, getür-üp 1226, var-up 1619

-UbAn

Bu ekin yuvarlak vokalli şekli yanında düz ünlülü şekli de metnimizde geçmektedir.

dut-uban 4016, 4814

-I₂bAn

gir-iben 1502, koy-iban 5225, ol-iban 2195

1.3.1.2. *Sıfat-fiil ekleri*

-dUk

Bu ekin de metnimizde düzleşmiş örnekleri de mevcuttur.

ol-dugı 1781, var-dugı 851, yap-dugı 3782

-dI₂k:

öl-digi 1228

yag-dıgı 5832

nakş it-digi 3412

divşür-digi 379

1.3.1.3. *Ettirgenlik (Faktitif) Ekleri*

-dUr-

Bu ek metnimizde hem yuvarlak ünlülü şekliyle hem de dar ünlülü şekliyle geçmektedir.

-dUr- : bil-dür- 3130, gey-dür- 1310, irişdür- 5440

-dI₂r- : öldir- 3503, yagdır- 3377, yapdır- 4225

-Ur-

gey-ür- 5233, 4720, 4709

-gUr-

Bu ek metnimizde irgür- 4721 ve tur-gur- 580 fiilinde görülmektedir.

1.3.1.4. *Emir eki*

-sUn

çık-sun 5657, tara-sun 358, yap-sun 1576

-sUnlAr

tur-ma-sunlar 5631

1.3.1.5. *Bildirme eki:*

+dur

Bu ek, tur- fiilinden gelmektedir. Ekin metnimizde +durur şekli de mevcuttur. +dUr'un hem +dUr hem de +dIr şekilleri metnimizde mevcuttur.

+dur : çok+dur 1092, var+dur 401, yokdur 45

+dir : çok+dır 1531, var+dır 3128, yok+dır 151

+durur :

büsbüdün+durur 5736, cemâd+dururlar 1035, hatarda+dururlar 1655

1.3.2. Ünlüsü Sonradan Yuvarlaklaşmış Ekler

1.3.2.1. *İyelik eki*

+(U)m, +(U)mUz

Eski Anadolu Türkçesi'nde I. şahıs iyelik eklerinde yardımcı ünlü daima yuvarlaktır. Timurtaş'a göre bu yuvarlaklaşmaya m dudak ünsüzü sebep olmuştur (TİMURTAŞ, 1977:37). Metnimizde ise hem yuvarlak ünlülü şekiller hem de dar ünlülü şekiller kullanılmaktadır. Örnekler şunlardır:

+(U)m ben+üm 132, 3753, 5679

+(I:)m iş+im 3674, leşker+im 3736, vilâyet+im 3738

bilâd-ımız 5540

+(U)ŋ, +(U)ŋuz

Eski Anadolu Türkçesi'nde II. şahıs iyelik ekinin de yardımcı ünlüsü daima yuvarlaktır. Bu yuvarlaklaşmaya ŋ ve I. şahıs ekine benzeme (şekil analojisi) etki etmiştir.

1.3.2.2. *İlgi (Genitif) eki*

+(n)Un

İlgi ekinin ünlüsü Eski Türkçe'de kitabelerde ve yer yer n ağzında +ŋ yazmalarda ise yaygın olarak +noŋ'dur. (GABAİN, 1988:63). Eski Anadolu Türkçesin'de ise bu ekin ünlüsü daima yuvarlaktır. Bu ekteki yuvarlaklaşma da ŋ etkisiyle olmuştur (TİMURTAŞ, 1977:34). Oysa metnimizde ekin hem yuvarlak ünlülü, hem de dar ünlülü şekiller mevcuttur. Yuvarlak ünlülü şekiller:

feleg+ün 1409, güneş+ün 1290, halk+un 1288

Dar ünlülü şekiller:

beşig+in 1246, burc+ın 1259, şumlıgın+ıŋ

1.3.3.3. *Sıfat yapma ekleri*

+lU

Bu ekteki ünlü Eski Anadolu Türkçesi'nde daima yuvarlaktır. Bu yuvarlaklaşmanın sebebi ekin aslında bulunan (<lıg) g'lerin önce sızıcılaşması, daha sonra da erimesidir. Fakat metnimizde dar ünlülü örnekler de mevcuttur (+lI:).

nur+lu 583, tat+lu 1895, tuz+lu 2008

+lı hayır+lı 3264, kilid+li 2284, korku+lı 2217

+sUz

Bu ekteki ünlü de Eski Anadolu Türkçesi'nde daima yuvarlaktır. Bu ekteki ünlünün yuvarlaklaşmasının sebebi ise +lU ekine şekil benzeşmesi yoluyladır. Fakat ekin metnimizde dar ünlülü şekli de (+sIz z) mevcuttur.

+suz cān+suz 813, 1028

+sIz dil+siz 5444, direk+siz 935, iş+siz 1846

1.3.2.4. *Görülen geçmiş zaman eki*

Teklik I. şahıs çekiminde→ -dUm

Bu ekteki yuvarlaklaşma dudak ünsüzü olan m tesiriyledir. Görülen geçmiş zaman I. şahıs çekimi Eski Türkçe'de -t+ım şeklindedir (GABAİN, 1988:80). Bunun yanında ekin dar ünlülü şekli de metnimizde mevcuttur.

at-dum 5677, eyle-düm 5631, kal-dum 5849

geçür-dim 300, gönder-dim 147, gör-dim 267

Teklik II. şahıs çekiminde → -dUŋ : Bu ekteki yuvarlaklaşmanın sebebi ŋ ve I. şahıs çekiminde görülen -dUm'un analojik tesiridir.

dad-dun 1154, kulaguzla-dun 1970, toy-dun 2626

Çokluk I. şahıs çekiminde → -dUk : Bu ek Eski Türkçe'de -t+ımız şeklindedir (GABAİN, 1988:80). Fakat bu dönemde geçmiş zaman sıfat-fiili olan -dUk mevcuttur. Örneğin: barduk yirde "vardık (vardığın yerde)", kut bulma-duk midik tınlıglar "saadete (rahmete) erişmemiş canlılar" (GABAİN, 1988:82). Bu sıfat-fiil şeklinin, I. çoğul şahıs ekinin yuvarlaklaşmasına analoji yoluyla tesir ettiği düşünülebilir (TİMURTAŞ, 1977:35).

ısmarla-duk 3776, var-duk 3777, gör-dük 3779

1.3.2.5. *Bildirme eki*

Çokluk I. şahıs eki : +(y)Uz: (<biz) : Buradaki ek biz zamirinden ortaya çıkmıştır. b>v sızıcılaşması gerçekleşmiş ve ünlüyle kaynaşarak eki yuvarlaklaştırmıştır.

iklimde+yüz 5641

1.3.2.6. *Geniş zaman eki* : Eski Anadolu Türkçesi'nde ünsüzle biten fiillerden sonra geniş zaman eki iki türlüdür. -Ur ve -Ar . Yaygın olan şekil -Ur'dur. Metnimizde -Ir'lı şekiller de mevcuttur.

-Ur : bırag-urlar 3974, bil-ür 5008, eyd-ür 2624

-Ir: aġraş-ırlar, bırag-ır 2378, bırag-ırlar 2077

-Ar : bak-ar 1475, çık-ar 2682, tap-arlar 1358

1.3.2.7. *Zarf-fiil eki*

-U: diyü 129, 1146

-Iz: Tek örnek vardır: sıġınıgeldim 5863

1.4. *DÜZLEŞME VE DÜZLÜK*

Eski Anadolu Türkçesi'nde umumiyetle bir yuvarlaklaşma temayülü mevcut olmakla birlikte, bazı durumlarda ise düzleşme görülmektedir. : bit-<büt-, içün<üçün<uçun

Bazı kelimelerde ise kök ünlüsü yuvarlak olduğu halde, sonraki ünlü düzdür. Bu kelimelerin büyük çoğunluğu Eski Türkçe'de de düz ünlü taşımaktadır. Bazı kelimeler ise her iki şekilde de mevcuttur. Eski Anadolu Türkçesi'nde bazı kelimelerin iki şekli de mevcuttur. Bunlardan düz ünlü olanlar daha yaygındır. Metnimizde geçen örnekler şunlardır:

bürin- 3969, bulın- 2885, çüri-103, dokı- 4713, dokın- 2316, okı-79, togrı 278, yüri-5057

Bazı ekler ise kökün ünlüsü ne olursa olsun daima düz ünlü taşımaktadır (TİMURTAŞ, 1977:36). Bu mesele fonetik bir mesele olduğu kadar aynı zamanda bir imlâ meselesidir (TİMURTAŞ, 1977:36). Düz ünlülü ekler şunlardır :

1.4.1.-V

1.4.1.1. Yükleme hâli eki :+I

Örnekler:

ben+i 3903

Mervān+ı 3968

sen+i 3959

1.4.1.2. III şahıs iyelik eki: +I

Örnekler:

on+ı 3424

nakd+i 3097

tūl+ı 3503

1.4.2.-KV

1.4.2.1 Görülen geçmiş zaman eki : -dI

Örnekler:

bulma-dı 2294

öl-di 2325

vir-di 1605

1.4.2.2. Soru eki (Oysa bu ek Eski Türkçe'de daima yuvarlak ünlülüdür (GABAİN, 1988:106)

1.4.2.3. İyelik eki +sI

Örnekler:

kamu+sı 2141

orta+sı 2164

yan+sı 4794

1.4.2.4. İsimden isim yapma eki +cI

Örnekler:

demür+ci 4903

ekin+ci 4065

gemi+ci 1089

1.4.3.-VK

1.4.3.1. Dönüşlülük eki : -(I_2)n.Fakat ekin metnimizde yuvarlak ünlülü şekli de mevcuttur. (dürt-ün- 2834-2874)

Örnekler:

çev(i)r-in- 355

id-in- 3016-5076

1.4.3.2. Edilgenlik eki : -(I_2)l- ve -(I_2)n- Fakat metnimizde -(I_2)l- eki için yuvarlak ünlülü şekiller mevcuttur. (düz-ül- 958, kon-ul- 64)

-(I_2)l için örnekler:

boz-il- 4123

işid-il- 4087

kaz-ıl- 523

-(I)n- için örnekler:

bil-in- 1070

bul-ın- 23746

ol-ın- 1130

1.4.4.-KVK

1.4.4.1. Duyulan geçmiş zaman eki : -mış Bu ekte Eski Türkçe'de tam tersi bir durum söz konusudur. Ekin ünlüsü Eski Türkçe döneminde kökteki ünlü ile uyuma girip yuvarlaklaşabildiği halde Eski Anadolu Türkçesi'nde daima düzdür. Örnekler:

bezen-miş 2471

getür-miş 2125

öldür-miş 5508

1.4.4.2. Fiil çekimlerinde Teklik II. şahıs eki : -sIn Bu ek de zamirden türemiştir.

Örnekler:

avlar-sın 2016

gelmiş-sin 4679

varur-sın 2643

1.4.4.3. Teklik II. şahıs bildirme eki : +sIn Örnekler:

kim+sin 168

sen+sin 1982

1.4.4.4. Fiil çekimlerinde çokluk II. şahıs eki : -sIz Bu ek de zamirden türemiştir. Bu günkü Türkçede bu ekin yerine -sın-ız şekli kullanılmaktadır. Örnekler:

çıkar-sız 1926

içer-siz 1992

virür-siz 1649

1.4.4.5. Çokluk II. şahıs bildirme eki : +sIz. Örnekler:

kim+siz 3890

kişi+siz 1991

1.4.4.6. Teklik II. şahıs emir eki : -gIl Bugün kullanılmayan bu ekin ünlüsü daima düzdür. Örnekler:

al-gıl 71

eyle-gil 1137

ko-gıl 74

1.4.4.7. İsimden isim yapma eki : +lIk.Fakat metnimizde bu ekin de yuvarlak ünlülü şekilleriyle karşılaşmaktayız (dost+luk 4268, gün+lük 5042)

Örnekler:

bahādır+lık 2555

kaftan+lık 5318

yüce+lik 3398

1.4.5.-VKV

Fiilden isim yapma eki : -icI

Örnekler:

düz-ici 925

indür-ici 672

yırt-ıcı 544

1.4.6. İki heceden müteşekkil ekler

1.4.6.1. *Zarf-fiil ekleri*

-VKKV

-(y)IncA

Bu ekin Eski Türkçe'deki şekli < gIncA'dır. Metnimizde Hem dar hem yuvarlak ünlülü şekilleri mevcuttur.

-(y)IncA

bırak-ınca 2194

geç-ince 2416

ur-ınca 105

var-ınca 617

-(y)UncA

ol-unca 692

tur-unca 1080

ol-unca 3224

VKVK

-(y)IcAk

Bir örnekte -ucak şekli de geçmektedir

-(y)IcAk

bat-icak 1085-2998

bul-icak 2691

çık-icak 3760

dön-icek 3002

helāk id-icek 5013

-(y)ucak

koy-ucak 5307

1.4.6.2. *Gelecek zaman eki* : -IsAr

Bu ekin de hem dar ünlülü şekilleri hem de yuvarlak ünlülü şekilleri metnimizde mevcuttur.

-IsAr:

gel-iser 1982, 4211, 4960

ol-ısardur 4729

tur-ısardur 1983

var-ısardur 639

yap-ısar 1982

-UsAr:

tokun-usardur 3373

getür-üserdür 4728

1.5. ÜNLÜLERLE İLGİLİ SES OLAYLARI

1.5.1. Ünlü Türemesi :

Metnimizde ünlü türemesi hadisesine ancak kelime ortasında (ephentese) rastlanılmaktadır:

az(a)cık " ... ve eger buhār azacık olursa" 1814

ırag(ı)rak " ...ve gökden ırağırak/yir Başra'dur" 3782

Bu ses olayına yabancı asıllı kelimelerde de rastlanılmaktadır:

bikir " ...ve biŋ şehir aldı ve biŋ bikir/kız aldı..." 4411

fikir " ya'ni Ḥaḳ te'ālā'nuŋ ṣun'ında fikir itmek" 125

ḫışım " ...Ḥaḳ te'ālā/celle ve 'alā ḳavm-ı Lūṭ'a ḫışım itdi ..." 667

ḥıfız " tā ki ḥıfız ideler ..." 2190

1.5.2. Ünlü Düşmesi:

Türkçede orta hecenin dar ünlüleri (I) ve (U) kendilerinden sonra ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde vurgusuzluktan dolayı düşme eğilimi gösterirler. Bu olayı iki gruba ayırabiliriz.

a. Kelimelerde ünlü düşmesi:

alın < alnı " alnında yazmışlar ki ..." 2259

bagır < bagrı " bağrına elin ḳonmışdur..." 1437

göŋül < göŋli " ...daḫı göŋli şād eyler cānuŋ" 404

ogul < oglı " ...eydürler ki bir gün İdris daḫı bir oğlı ve bir şākirdi" 1158

b. Eklerde ünlü düşmesi:

göyin- > göyne-r " ya'ni bişe velīkin oda göyner..." 3182

biribiri > birbiri " ya'ni birbirile ḳarındaş olmağa sebeb ..." 4398

Ayrıca metnimizde "götürmek, ulaşturmak" manalarına gelen ilet- kelimesinin ilet- ve ilt- şekilleri aynı anda geçmektedir. Eski Türkçenin Grameri'nde *ilit-* şekli de

geçmektedir (GABAIN, 1988:274). Timurtaş'a göre ilt- şekli ilet- şeklinin orta hece ünlüsünün düşmüş hâli olabileceği gibi ilt- ve ilet- iki ayrı şekil de olabilir (TİMURTAŞ, 1977:41). Metnimizde ilet- ve ilt- için geçen bazı örnekler şunlardır:

ilet-

iledeler " Süleymân buyurdı ki bunı Hindüstân'a iledeler bir ağacuŋ dibinde" 697

ilt-

ilt-er " çeker daḫı ilter issiz saḥrâlarda bıraġur ..." 1846

1.5.3. Hece Kaynaşması (Contraction)

Hece Kaynaşması; Bir kelimede yanyana bulunan iki veya daha çok hecedeki seslerin yahut yanyana bulunan iki kelimeden birincinin son sesi ile ikincinin önsesinin birleşip kaynaşması, dolayısıyla hece sayısının azalması olayıdır (KORKMAZ, 1992:79). Bu kaynaşma geçici olabildiği gibi kalıcı nitelikte kelimelerde ortaya çıkarmaktadır (TİMURTAŞ, 1976:340). Bu durum beraberinde bir kalıplaşmayı da getirmektedir. Nitekim bu kelimeler kalıplaşmış şekilleriyle bugün de kullanılmaktadır. Metnimizde geçen kalıplaşmış sözlerdeki crase örnekleri şunlardır:

böyle < bu+eyle " ve çünki hâl böyle oldı ise biz daḫı diledük ki..." 54

eyle < o+eyle " yazdı ki tâ 'âlem-i dutduŋ eyle tut kim benüm" 132

kendüzi < kendü+özi " ...daḫı kendüzi başın secdeye/komış ..." 2623

neyle- < ne+eyle- "Kuran'da yoḳ ve ḫaberde gelmişdür yedinci ḳat gökde ṭaġ neyler" 1513

neydügin < ne+idügin " ...ve güneş-ile hem-reng olaydı pes anlaruŋ neydügin..." 962

niçün < ne+içün " ṭabib eydür niçün saralmışsın ..." 172

nol- < ne+ol- " ...ben sordum ki saŋa ne oldı..." 741

şimdi < uş+imdi " ...ve eyitdi ki şimdi diŋledüm" 1971

şol < şu+ol " sen yā Muḥammed diri ḳılurın ol çürümiş gevdeleri şol kimesne" 113

şöyle < şu+eyle " ...ben şöyle görürim ki vilāyetimüz kendü ḥükmümüzde ola" 4656

2. ÜNSÜZLER VE BUNLARLA İLGİLİ SES OLAYLARI

Metnimizde Eski Anadolu Türkçesi'nde varlığı bilinenlerin dışında özellik arz eden herhangi bir ünsüz bulunmamaktadır.

2.1. *TONLULAŞMA (Sonorisation)*

a. k>g değişmesi Tonlulaşma, Türkçenin en önemli ses olaylarından birisini teşkil etmektedir. Fakat az da olsa bazen tonsuz ünsüzlerin korunduğu da görülmektedir. Tonlulaşma için metnimizde geçen örnekler şunlardır:

gel- 297, git- 5483, getür- 177, gir-2442, gök 2568, gün 4832, güneş 1083, gündüz 1467, gey- 4256, göŋül 3112, göyin- 2946, göz 800, gözgü 3700, güç 772

Fakat bazı kelimelerde; Arap harfli yazının k/g ayrımı yapmaya müsait olmadığı için bugünkü kullanımlar esas alınarak kelime başındaki tonsuz ünsüzlerin (k'lerin) tonlulaşmadığı ileri sürülebilir. Bu husus için metnimizde geçen örnekler şunlardır : kendü/kendi 78, 3266, kendüzi 2623, 3584, key 5190, kiçi 1484, kişi 95

b. t>d değişmesi

Türkçedeki en önemli fonetik değişikliklerden birisi olan tonlulaşmaya uygun örnekler metnimizde çokça vardır. Bunun yanında tonsuz (t'li) şeklini koruyan kelimeler de vardır. t/d meselesi oldukça karışık bir meseledir. Müstensihe göre farklılık görülebilmektedir. Metnimizde aynı kelimenin hem tonlu hem de tonsuz şekli geçmektedir.

tonlu şekliyle geçen kelimeler (d'li şekiller)

doldur- "şuŋa beŋzer ki bir çölmege şu doldurasın" 5763

doldur- " neft-ile kükürt ile doldurdılar ve ceng yirine giceyile getürüp" 5431

dur- " ...her merhalede otuz/biŋ âdem durur..." 2163

dut- " ve ṣadefleriŋ rengi dahı incü rengi gibidür ġavvâṣlar ṣadefi dutıcak "

3002

tonsuz şekliyle geçen kelimeler (t'li şekiller)

tog- " ...bir kimse ki bu burcda ṭoġa çünkim ol" 1432

togrı " göz virdüm ḳulaḳ virdüm dahı ṭoġrı yol virdüm" 278

togur- " gördüm ki ḳaçan arslan yüklü olsa ṭoġurıcaḳ üç günde ṭoġurur" 795

tur- " yürimese bir pîr kişi ṭura ol ṣureti ḳucaġına ala dahı..." 846

c. b > p değişmesi

Türkiye Türkçesinde başında p bulunan bazı kelimeler, Eski Anadolu Türkçesi'nde asli şekli korunmuş olarak geçmektedir.

barmak " ...Peyġamber 'aleyhisselâm iki barmaġıla işâret/eyledi..." 1252

bıŋar " nice bıŋar deŋlü ṣuv aḳar şöyle ki bir oḳ gibi..." 2363

Kelime içinde tonlulaşma

a. Ünlülerin etkisiyle ünlülerle ünsüzler arasındaki benzeşme

Türkçede iki ünlü arasında kalan tonsuz ünsüzler (p, ç, t, k, ḳ, f, s, ş) genellikle tonlulaşıp (b, c, d, g, ġ, v, z, j) olurlar. Bu tonlulaşma olayının metnimizdeki örnekleri şunlardır:

1 .t>d

iderler " ...ta ḳırḳ güne degin böyle iderler ta" 2998

işiden " ...andan ḳorḳunç âvâzlar gelür ki işiden helâk olur" 1664

gider " katına gelür andan gider..." 2147

2 .k>g

gelmegün " gelmegüŋ sebebin Allahü te'âlâ bilür ..." 4771

yüzügi " kim ki bu yüzügi 'aḳreb zahmına ura..." 3042

3. ḳ>ġ

almaġa " kılıcı almaġa ḳaṣd itse dört yaŋadan taş atarlar çün yine" 2779

çoġı " ...ḥāmile/ḫatun kişiye baġlayup fi'l-ḥāl toġıra ceza'uŋ

çoġı Yemen'de" 2870

2.2. *ERİME (Fusion)*

Birden fazla heceli kelimelerin sonlarındaki ġ ve g'ler Eski Anadolu Türkçesi'nde önce sızıcılaşmış, daha sonra da erimiştir. Doğu Türkçesi metinlerindeyse tonsuzlaşmıştır (g, ġ> ḳ). Eski Anadolu Türkçesi'nde bu hadise sonucunda umumiyetle g ve ġ'den önceki ünlü yuvarlaklaşmış ve uzamıştır (TİMURTAŞ, 1977:50). Metnimizde geçen örnekler ise şunlardır:

acı < açıġ " Bestām'uŋ ṣuyı acıdur aġız ḳoḳusına menfa'ati vardur..." 4488

ḳatı < ḳatıġ " getürdiler ol vaḳit ḳatı issi olduġıçün seher vaḳtiyidi..." 1245

nite < ne+teg " ol 'arş daḫı biŋ yıl ṣu üzerinde durdı nite ki Ḥaḳ te'ālā ..." 569

ḳamu < ḳamuġ " ḳamu ḫastanuŋ başı nedür " 158

ulu < uluġ " ...İskender eyitdi ki bu da'vi key ulu da'vidür ..." 163

tarla < tarıġ+laġ " ...daḫı buġday/tarlasına ḳoṣa ol buġday onad ola..." 4189

Ayrıca isimden sıfat yapan +lU 'da ET'deki +lıġ, +lıg ekinden türemiştir. Metnimizde bu ekle ilgili örnekler de şunlardır:

dür+lü " ...ve dürlü miḥnetler oldı ..." 5194

heybetlü " ...'Ömer eydür ben heybetlü kişiyem ..." 1223

ḳuvvetlü " havā mı ḳuvvetlüdür veya od cevāb eydürüz ki havā ḳuvvetlüdür " 1753

ṣūret+lü "bir ḫūb ṣuretlü maḥbūbe gördi..." 3884

süŋüklü " ...ve dahı yemişlerüŋ ba'zı/süŋüklü yaratdı ..." 5880

2.3. *YUTULMA (Absorption)*

Kök hecesinden sonraki ve yapım eklerinin başındaki ġ ve g'ler Eski Türkçe'den önce sızıcılaşıp erime temayülü göstermeye başlamıştı. Divanü Lügati't-Türk'de kendisini korumakla beraber şivelerde erimiş ġ ve g'lere dair bazı işaretler mevcuttur (ARAT, 1951:110-111). Nitekim Oğuz ve Kıpçak şivelerinde *kulak* şekli mevcuttur (ATALAY, 1943:566). Metnimizde geçen örnekler şunlardır:

gerek < ker+ge-k " āġāz-ı terceme söyle bilmek gerek ki ..." 39

kulak < kul+ġak " göz virdüm kulak virdüm dahı toğrı yol virdüm ta ki bileler" 278

suvar- < suw+ġar- " Mūsā anlaruŋ koyınına su alıvirdi suvardı ..." 5249

Bazı eklerin başında bulunan ġ ve g'ler açıklığı en yüksek ünlü olan a'nın tesiriyle yutulmuşlardır.

1. -An < -gAn

al-an

çek-en

dut-an

giy-en

gör-en

2.-IncA < -ġIncA, -gIncA

bırak-ınca 2194

geç-ince 2416

ur-ınca 105

var-ınca 617

2.4. *G'LERİN KORUNMASI* : Türkçe kelime ve hece sonuyla, kelime ortasında ve hece başı ve sonundaki g'ler bazen v'ye dönüşmüştür (TİMURTAŞ, 1977:53). Oysa metnimizde bu g'ler aslî şekillerini korumuşlardır.

I. Yuvarlak ünlülerle

Metnimizde geçen örnekler şunlardır:

A.Kelime sonunda

dög- " getürdiler dahı dögdiler işkence itdiler ..." 2020

sög- " Zülkarneyin didügüŋ sögmek sandı İskender eydür niçün sögersin" 2628

B.Kök heceden sonra

degil/degül " ...mensūrdur manzūm degil..." 46

" ... pes muḥāl degüldür ki 'ālemler çok ola..." 1025

dögin- " ...feryād idüp dögindi ..." 5578

gögercin " ...içinde/yüz biŋ gögercin yuvası vardur 'ālemde uçarlar..." 2422

ögit " ta eve gidelüm kim baŋa bu ḥikāyet ögit oldı ..." 5871

II.Düz ünlülerle

Metnimizde geçen örnekler şunlardır:

beg " ol biri eydür bu söz senüŋ ne işüŋe gelür begler işini girü begler bilür" 4886

begen- " herbir yirde bir nesne begendi ..." 2494

deg- " 'ālemüŋ memleketi İskender'e degdi ..." 127

degirmen " ...degirmen döndiginüŋ 'aksine döne..." 1190

egil- " ...didi bir zamān geçdi güneş egildi nā-bedīd oldı " 1273

egri " ...ve başı giŋdür ve dahı ortası egridür" 2164

segirt- " dahı mehmiz urdı at segirtdi..." 5557

yigit " ...senüŋ/yolında niçe dürlü zaḥmet çekdüm yigit idüm kocaldum" 301

2.5. *v>g DEĞİŞMESİ*

kulavuz > kulaguz(+la-) " İlāhī sen baŋa ḳulaġuzladuŋ bu seddi düzmekligi..."

1970

Bu kelimenin aslı *kulavuz* değil *kulabuz*'dur (ATALAY, 1943:375). Bu kelimede önce bir sızıcılaşma söz konusudur. Patlayıcı ünsüz b, sızıcı ünsüz v'ye dönüşmüştür. D.L.T.'de *kulavuz* şekli de geçmektedir (ATALAY, 1943:376).

2.6. *SIZICILAŞMA*

I. g>v Değişmesi

Metnimizde labialisation (damaksıllaşma) sonucu şu kelimede sızıcılaşma hadisesi vardır

soguk > sovuk " çünki aŋa ṣovuḳ irişür ..." 1809

II. K'nın Durumu

k>h Değişmesi : k>ḫ değişikliği umumi bir kaide değildir. Fakat şu örneklerde h'lı şekiller ağır basmaktadır.

dahı " söyleyenüŋ dili ol vaḳit yaraya ve hem işidenüŋ daḫı semʿi" 52

kohu " anuŋ/koḫusı irişse ḥayāt ve dirlik bulur..." 655

korhu " ...ve bulut ḳorḫusından başın yuḳaru" 1847

3. Kelime ve hece sonunda

yohsa " eydürler gelmeŋ yoḫsa bu büti sındurumuz..." 5264

yohsul " ...daḫı getürürsiz bir yoḫsul dive virürsiz..." 1649

Aslî (Eski Türkçedeki) Şeklin Korunması:

Türkçede kelime başında ḫ yoktur. Türkiye Türkçesi'nde h ile başlayan kelimelerin aslı k'dir. Aslını koruyan *kanda, kaçan, kançaru* kelimeleri ise bugün artık kullanılmamaktadır. Aslî şeklin korunduğu örnekler şunlardır:

kanı " ...Nūşurevān eydür gedügi ḳanı" 5350

kangı " anı yeyesin ḳangı ṭaʿāmuŋ kim ziyānı ola ol ṭaʿām göŋlüŋ" 162

kanḳı " ḳanḳı ṭaşın ki sındursalar içinde bir peleng ṣūreti bulınur münaḳḳaş" 2807

III. b>v değişmesi

Eski Türkçe'deki b'li bazı kelime ve fiiller Eski Anadolu Türkçesi'nde v'ye dönüşmüştür.

1. Kelime başında

bar > var " ...bir ḳuş/yuvası var-idi..." 1166

bar- > var- " fili gömmege vardılar..." 990

bir- > vir- " ...eyitdi ki zırlu/vir yaḫud oğlıŋı öldürürim..." 3632

bir(i)bi- > vir(i)bi- " ...'Ā'işe kişi virbidi ..." 1216

2. Kelime içinde

Kelime ortasında görülen bu hâdiseye örnek olarak metnimizde geçen karavaş < kara+baş (3746) kelimesini verebiliriz.

3. Kelime sonunda

Bu değişmelerde ara şekil olarak f ve v sesleri arasında olan ve üç noktalı f ile gösterilen çift dudak v'si mevcuttur.

ab > av+la- " ki āẕīne irtesi balıḳ avlamaŋız ..." 3349

eb > ev " ol ev senüŋ göŋlüŋdür ..." 254

seb- > sev- " ...bunuŋ gibi ḥamiyyetlü ki sevdügini öldürdi ..." 4638

sebin- > sevin- " sevinüp torpasın çıḳardı ol na'alleri torpasına ṭoldurdı" 368

4. Eklerde

b > v değişikliği eklerde de görülmektedir. Fiil çekimi I. şahıs ekleri olan ve zamir menşeli -ben ve -biz Eski Anadolu Türkçesi'nde -vAn ve -vUz şekline girmiştir. Örnekler şunlardır:

dur-avuz 5172

id-evüz 55

koy-avuz 4657

ol-avuz 5230

IV. ḏ>y Değişmesi

Eski Türkçe'nin karakteristik seslerinden birisi olan patlayıcı ḏ sızıcılaşarak y'ye dönüşmüştür. Metnimizde geçen örnekler şunlardır :

ayrıl- (< aḏ(ı)rıl-) " ...birbirinden/ayrıldı ve çok ḫarablık itdi..." 3962

ayruk (< aḏruk) " ayruk yirdeki 'acāyiblerden ḫaberdār olmasa 'aceb degil ..." 480

eyü (<<eḏgü) " ...Serendīb/ḳatında eyü incüler olur..." 2103

gey- (<< keḏ-) " Nu'man dünyādan elini çekdi bir palās geydi daḫı pinhān oldı" 4256

kuyu (<< kuḏuğ) " gördi vardı ol odı divşürdi bir ḳuyu ḳazdı içine ḳoydı" 1626

2.7. *NASALİSATİON*

Eski Türkçe'de ng'li olan kelime Eski Anadolu Türkçesi'de ŋ'li, Türkiye Türkçesinde ise yeniden ng'li hâle girmiştir. [ET. ng< EAT ŋ> TT.ng]

süŋü " ...bir elinde süŋü ve bir elinde ḳalḳan dutmış ola" 2860

Bu kelime D.L.T.'de süngü şeklindedir (ATALAY, 1943:549).

2.8. *GÖÇÜŞME (Metatez)*

Türk dilinde göçüşme hadisesi oldukça sık görülmektedir. Metnimizde de bu hadiseyle ilgili iki örnek vardır

çölmek " çölmek yarılur şöyle buḫār ṭaşra çıḳar ve daḫı vakt olur ki" 5765

çerme- " çermemişdi bu leşker gelicek eymendi etegin aşağa bırakdı etegi ayağına" 4609

2.9. *İKİZLEŞME (Gemination)*

ıssı "sıcaklık, hararet"

"ıssı ve sovuk ol Türkistân ehlinüŋ ol bulutlarda da'viler iderler" 1816

issi "sahip" (Metnimizde sahip manasında is kelimesi de geçmektedir)

" ol 'âriyet issine ısmarlamak gerek ve dahı benden saŋa " 208

2.10. *ÜNSÜZ DÜŞMESİ*

I. l düşmesi : Kelime içinde l düşmesi hadisesine Batı Türkçesinin ilk dönemlerinde rastlanmaktaydı (DENY, 1995:133).

getür- < kel-tür- (ATALAY, 1943:298)

" İskender katına getürdi İskender yine durdı " 177

otur- < ol-tur- (ATALAY, 1943:438)

" ...çünki Süleymân/tahtında oturaydı bir kuş gelürdi tâcın başına öterdi" 4005

II. r düşmesi

Bugün ağızlarda pek çok örneğiyle karşılaşığımız bu hadise metnimizde de aşağıdaki örneklerde görülmektedir.

i- < er- " bir cevherden ki evvel ol cevheri yaratdı idi ..." 1905

bile < birle " yancak bile idi taşra çıkıcak gördüm ki 'illet gelmiş..." 184

metinde "birle" 1193 şeklinin de kullanılması bu düşme sürecin henüz bitmediğini göstermektedir

III. y düşmesi

ağaç "ağaç" < yığaç (ATALAY, 1943: 780)

" girü geldi ağzıla bir ağaç getürdi ..." 388

ağla- "ağlamak" < yıgla- (ATALAY, 1943:781, ığla- 215)

" dahı ağladı ve dahı secde itdi elini beyte'l-makdisüŋ sahresine urdı" 3199

ırak "uzak, ırak" < yırak (ATALAY, 1943:786)

" şunuŋ gibi 'azametlü ırak yolı şu mikdâr zamânda ..." 663

incü "inci" < yinçü (ATALAY, 1943:792)

" bir gün eve gitmişdi yüz dāne incü aldı ki herbir dānesi bir miskāl" 489

yıl 2950, yigit 1182 gibi kelimeler ise tıpkı D.L.T.'de olduğu gibi y'lidir.

2.11. *HECE YUTULMASI (Haplologie)*

Hece yutulması hadisesinin metnimizde en önemli örneği bildirme (yüklem, predikat) eki olarak kullanılan ve tur- fiilinden gelen +dUrUr'dur. Bu ekin +dUrUR şekli yanında +dUr şekli de bulunmakta ve çokça kullanılmaktadır.

çokdur/çokdır " anda yılan çokdur her kaçan ki kārubān ol aradan geçe deve" 1092, " dahı od menfa'atinden çokdır ..." 1531

vardur " ...menşūruŋ/şerefi vardur ki ol manzūmuŋ yokdur..." 45

yokdur/yokdır " ...anuŋ katında māluŋ i'tibān/yokdur ..."491

" ...imdi Kazvin ehline medih/yokdır ..." 4993

2.12. *ÜNSÜZ BENZEŞMESİ*

Tonsuz bir ünsüz ile biten kök ve gövdelere getirilen eklerin başındaki ünsüzlerin kaideye uygun olarak tonsuz şekliyle bulunması gerekirken metnimizde tonlu olarak bulunmaktadır. Yani tonsuz bir ünsüzden sonra tonlu bir ünsüz gelmektedir. Bu durum belki de eklerin klişeleşmiş bir hâlde yazılmasından kaynaklanmaktadır (TİMURTAŞ, 1977: 59). Kalıplaşmış olan bu imlâ şekli harf inkılabına kadar devam etmiştir. Bu ekler şunlardır:

a. **+dA** (bulunma hâli)

b.+dAn (çıkma hâli)

c.-dUm, -dUŋ, -dI (görülen geçmiş zaman)

d.-dUk (geçmiş zaman sıfat-fiili)

e.+dUr, +dUrUr (bildirme (predikat) eki)

f.-dUr (faktitif eki)

'ACĀ'İBÜ'L-MAHLUKĀT

الحمد لله الذي انشا عجايب المخلقات بى قدرته وابدع
غرايب الموجودات بحكمته لقودت امرى اليه
في دفع البليات ورفع الدرجات وتوكلت لتمام عليه
بفتح الحسنات وحتف السيئات والصلوة على
انفس انفس الانبيآء بوصالة محمد صاحب الشفاعة
العظما يوم العرصات اما بع

[1-b] Allahü te'ālā'nuŋ ba'żī ni'metinüŋ şükrin edā idüp ve Peyġamber'e ṣalavāt getürdigimizden ṣoŋra pādişāh-ı 'ādil, cümle ḫalḳuŋ ẓıllıdur ve umūr-ı dünyānuŋ faṣlıdur. Anuŋ dahı şükrin edā itmek vācibdür. [2-a] Ni'metüŋ vücūdı ansız kel-'ademdür. Belki ol ni'metlerüŋ şükrin bi-kemālihā, bel bi-aṣlihā ansız ẓuhūra gelmez. Zīrā; öyle ma'lūmdur ki cemī'i maḫlūḳāt ḳatında aṣl-ı ni'am ki niẓām-ı 'ālemdür, anuŋladur. Ve üç vech üzre ki emīrü'l-mü'minīn 'Alī raḍiya'llahü 'anhü buyurmışdur. Şi'ir:

غايت الامن و الضحة و الكفايت

Bu üç nesnenüŋ vechi:

ونصر من بين عباد الله بنصر
فنصرنا على القوم الكافرين وتزلزت بقدرته
قواعدالرومية واستهدمت ببصرته اركان قسطنطنيه
معين الحق والدنيا والدين غياث الاسلام
ومغيث المسلمين شمس سادات لا تمام وقم سيادات
انام ابوالفتح خداوندكار محمد بن سلطان
الغازى السعيد الشهيد بايزد خان ابن الملك العظم
المجاهد في نصر عباد الله الشهيد فى سبيل الله مراد
خان ابن صاحب القاتل الامين الكبير اورخان ابن
الامين المقدم فى قهر اعدا الله والنصير المكرم
بين شهداء الله عثمان افاض الله عليهم شابيب الغفران
واسكنهم فراذيس الجنان ادام الله تعالى بانوار
معدلته اقطار الارض مشرقةً وبسحايب رأفته اعصام
الخيرات مورقةً واجرى الله اثار معاليه على صفحات الايام
در بسط اطناب دولته باوتاد الخلود والدوام لازال
ركن الدين بلطائف اغتنايه ركيناً ومتن العلم
بعواطف اشفاقه متيناً ويرحمه الله عبداً قال امينًا

[2-b] Ve çünki ol melce'-i dermānde-gān ve melāẕ-ı 'ālemiyān ḥażretinden fermān-ı ẕü'l-imtinān ki vācibü'l-imtisāldür. Ben dā'iyeye irişdi ki 'Acāyibe'l-maḫlūḳāt kitābını terceme idem. Zīrā; ol kitāb, muḳırr-ı efkār ve maḥall-i i'tibār ve ma'din-i emsāl ve me'ḫaẕ-ı ġayr-ı iḳbāl ve 'ilm-i dünyā ve āḫiret ve mecma'-ı 'ulūm-ı ḥikmetdür. Zīrā; ma'āni-i Ḳur'ān-ı ḳadīme ve ḥabīb-i nebeviyye-i 'aẓīme ve mesā'il-i 'ilm-i nücūma ve mesā'il-i 'ilm-i ḥikmet ve mesā'il-i 'ilm-i hey'ātına müştemeldür. [3-a] Egerçi ḳuṣūrı ẓāhir idi ve ol ḥaẓrete lā'iḳ 'ibāretde fāturdı. Lākin pādişāh-ı cezẕābe-i nüfūsuŋ ve ḳullābe-i ḳulūbuŋ hüsn-i i'tiyādı ve kemāl-i 'ināyeti bu nesneye a'lel-ḥāl vel-mecāl oldıġıçün, Allahü sübḥānehü ve te'ālā her vefḳ-i irādeti cihān-muṭā' [ve] müyesser oldı ki ol emre mü'temir olup tercümeye meşġūl olduḳ, tā ki devlet-i ġıyāsü'l-melhūfīn ve kehfü'l-maẓlūmīn beḳāsıyla bu kitāb bāḳī ḳala. Ve daḫı bunuŋla ol pādişāh-ı hümā-sāyenüŋ vaṣf-ı cemīli ve ṡenā'-i cezīli ẕikir olına.

الي غايت ال دهر و نهايت ال عضر

Şi'ir

بقيت بقا الدهر يا كهف اهلي و هذا دعا

للبريت شامل

Ve eger pādişāhuŋ du'āsını ve ṡenāsını ẕikir
itmekde terk-i edeb olmasaydı.

Şi'ir

هزار بار

بستم دهن بمشك كلاب هنز نام تو بردن سرا بمن

Şāyed ki bunca bunuŋ gibi kitāb yazaydım, henüz tamām olmasaydı.

Āyet

قل لو كان البحر مداداً لكلمات ربي لنفد البحر قبل ان تنفد

şi'ir ما ان مدحت كلمات ربي ولو جئنا بمثله مددا

مجيدا بمقالتي ولاكن مدحت مقالتي بمحمد

[3-b] Eger 'acz u ḳuṣūr sehv ü ḫaṭā vāḳi' olursa mu'āḫeze itmeyeler.

بنص ربنا لا تؤاخذنا ان نسينا او اخطانا عكيز

Ve 'aybını ma'ẕūr dudup daḫı teraḥḥumla setr ideler ki

ال عذر عند

كراماالناس مقبل و ال لنتف لدل عاتين مبذول

Şi'ir

و عين ال رضا من كلي عيب كليلت ولاكن عين ال سختي

بديل مساويا

Āġāz-ı terceme şöyle bilmek gerek ki; Kisrā pādişāhlarınuŋ katında sözden artuġa genc dimezlerdi. Ve dahı bunlardan ṣoŋra ḳıymetlü genc sözden artuḳ bāḳī ḳalmadı. Ve dahı bunlardan faḫr itdükleri bilmekligidi. Ve dahı bilmek gerek ki, söz iki ḳısımdur: Bir ḳısmı manẓūmdur ve bir ḳısmı menṡūrdur. Manẓūm, egerçi ḥalāvetlüdür ve dilde revāndur. Ammā menṡūruŋ şerefi vardur ki ol manẓūmuŋ yoḳdur. Zīrā; kelām-ı rabbānī ve menṡūr-ı sübḥānī menṡūrdur, manẓūm degil. Ve hem Ḥaḳ te'ālā buyurdı ki:

منشورا لؤلؤا

[4-a] Ve hem ẕemm itdi kelām-ı manẓūm bunuŋla ki:

يتبعهم الغاوون والشعراء

Ve dahı her bir ḳısmı sözüŋ iki nev'dür: Bir nev'i oldur ki, anı ne işitmege yarar ve ne yazmaġa. Ve ikinci nev'i oldur ki, ikisine bile yaraya. Pes sözi söyleyenüŋ aġzından çıḳup işidenüŋ sem'ine degdügi vaḳit, şöyle gerekdür ki; söyleyenüŋ dili ol vaḳit yaraya ve hem işidenüŋ dahı sem'i andan rāḥat bula, tā kim yazmaġa ve hem işitmege yaraya. Ve çünki ḥāl böyle oldı ise, biz dahı diledük kinesne cem' idevüz ki oḳıyana ve işidene müsāfırlıġ itmeden ve cihāndan 'acāyib-i cemī'i mevcūdāt aŋa ma'lūm ola. Tā ki Ḥaḳ te'ālā'yı bilmek ve ta'ẓīm itmeklik, şöyle ki Ḥaḳ te'ālā'ya lāyıḳdur. Anuŋ göŋlinde āşikāre ola. Zīrā ki; ṣāni'uŋ 'aẓameti ve ḳudreti ve maṣnū'ından ma'lūm olur. Ve dahı 'alemi gezenlerüŋ murādı aŋa ḥāṣıl. Şöyle ki; İskender 'ālemde gezdi, 'acāyibler görmegiçün. Ve 'Īsā peyġamber 'aleyhisselām ki [4-b] 'ālemde gezerdi, 'acāyibler gördi. Ol vaḳit laḳabı, kelimetu'llah idi ve dahı rūḥu'llah idi. Ve hem öli diri ḳılurdı, Allahü te'ālā'nuŋ izn-i şerīfile. Anuŋçün mesīḥ ḳonulmışdur. Ve dahı 'acāyib zamāndan İbrāhīm peyġamber 'aleyhisselām ḥāline naẓar ḳıl ki bu 'aẓāmetle diledi ki, 'acāyib 'ālemden nesne göre. Bir gün bir meyyite uġradı. Eyitdi ki: "İlāhī! Baŋa göster ki öliyi niçe diri ḳılursın ?". Ḥaḳ te'ālā eyitdi ki: "Sen bilmez misin ben öliyi diri ḳılduġımı ?" eyitdi: "Bildüm, velīkin dilerüm ki gözümle [görem]". Ḥaḳ te'ālā, İbrāhīm peyġamber'e eyitdi:

فخذ اربا عتمس ال طير الايت

Ya'nī āyet budur ki: "Sen dört ḳuş alġıl, her birisini pāre pāre itgil. Dahı cümlesinüŋ yüŋlerin etlerin süŋüklerin birbirine ḳatġıl. Andan ṣoŋra bu

ḳamusını dört bölük eylegil. Her bir böligin bir ṭaġ başına ḳoġıl. Daḫı bunları kendüŋe gelsün, da'vet eylegil, tā göresin ki ölüyi niçe diri ḳılurın". Pes, İbrāhīm 'aleyhisselām vardı, ḳaz ve ṭāvus ve ḳarġa ve ḫoros [5-a] aldı, bu dördüni boġazladı, pāre pāre eyledi ve her böligin bir ṭaġ başında ḳodı. Kendü orta yirde durdı, daḫı bunları kendüye oḳıdı. Ḥaḳ te'ālā anuŋ emrile her birisinüŋ etleri ve süŋükleri[1] birbirinden ayrıldılar. Her bir 'użuv, kendü cinsine vardı. Şöyle ki: Hiçbirinüŋ bir tügi birisine ḳavuşmadı. Ve daḫı dirildiler, ṭurdılar, daḫı İbrāhīm Peyġamber'üŋ eline ḳondılar. Daḫı Ḥaḳ te'ālā didi kim:

وعلم ان انا الله عزيز حكيم

Ya'nī: "Yā İbrāhīm! Be-dürüstī bil ki, Allahü te'ālā 'azīzdür, ya'nī ġālibdür; ḳavīdür milkinde ve daḫı ḥakīmdür, ya'nī 'ameli 'ilmine muvāfıḳdur. Su'āl eger ṣorsalar kim: "Ḥikmet n'eydi ki İbrāhīm 'aleyhisselām bu cemī'i ḥayvānātdan bu dördin iḫtiyār itdi ki, daḫı ayruġın itmedi ?" cevāb bunı diyevüz kim: "Ḳaz, çoḳ yiyicidür ve ṭāvus, ġāyetde ḫūb ra'nādur ve ḫoros, ġāyetde çoḳ cimā' ider ve ḳarġa, key ḥarīṣdür. Bunları cem' itmege ma'nā oldur ki; gerek bu dört yavuz ḫaṣlet ki [5-b] bu dört ḳuşda vardur, senden ıraḳ idesin". Maḳṣūd bu ḥikāyetden oldur ki; İbrāhīm 'aleyhisselām diledi kim gözile göreydi, egerçi göŋli ile bilürdi anuŋ taḥḳīkini. Ve daḫı bilgil kim, bu ḳıṣṣadan 'acāyıbraḳ işitgil: Eger bir kişi Şām'da ḥacāmat itdürse, birez ḳan anda dökülse ve maġribde ṭırnaġın kesüp daḫı anda ḳalsa ve maşrıḳda saçın yülütse, saç daḫı anda ḳalsa ve bundan ṣoŋra Ḳulzüm deŋizine girse, ġarḳ olsa ve anı daḫı bir balıḳ yudsa ve ol balıġı daḫı bir balıḳ yise ve ol balıġuŋ daḫı yarısını bir neheng yise ve yarısını daḫı bir cānavar yise, bu nehengile ol cānavar yedüklerinüŋ kimisi ḳan ve kimisi et ve kimisi ḳuvvet ve kimisi ters olsa, ol ters daḫı çüriyüp ṭopraḳ olsa, ol ṭopraġı daḫı kerpüç düzseler, ol kerpüç daḫı yol üzerine ḳonulmış olsa tā İsrāfīl ṣūrı urınca ki:

ايها العظام النخرة والشعور
متفرقت والجلود المتمزقت

Ya'nī: Ey çürümiş süŋükler ve ṭaġılmış [6-a] ḳıllar ve zerre zerre olmış deriler. Cemī'isi örü ṭuralar, gör. Zīrā ki; āferidegār[2], ḳādirdür çürümiş nesneleri diri ḳılmaġa. Şöyle ki; bizüm peyġamberimüz, günahkārlara şefā'at idicidür. Muḥammedü'l-Muṣṭafā sallallahü 'aleyhi ve sellem buyurdı.

1 etleri ve suŋukleri metinde اتلريني و سكلريني şeklinde yazılmıştır

2 āferidegār kelimesi افريده كان olarak yazılmıştır.

Dahı kâfirler ve münkir oldılardı. Hak te'âlâ kendü resûlini taṣdîk itmegiçün bu âyeti virbidi

قل يحييها الذي انشاها اول مرة

Ya'nî, âyet: " Sen yâ Muḥammed ki, diri kılurın ol çürümiş gevdeleri. Şol kimesne kim öldüre. Hiçbir nesne yok iken var eyledi. Ya'nî vardan diri kılmak geŋezdür, yokdan var eylemekden. Ve çünki ḥâl böyle oldısa, biz dahı bu kitâbı düzdük. Ne kim 'âlemde görilmiş ve işidilmiş 'acâyibler varısa, bu kitâbuŋ içinde zikir eyledük. Şunuŋçün hiçbir kimesneŋüŋ elinden gelmez ki 'âlemde ser-tâ-ser geze, ne kim görmedi ve işitmedigi varısa göre 'âlemüŋ ġaribleriṇden ve bilmedügi varısa cihânuŋ tuḥfelerinden. Ve dahı bu kitâbuŋ adını *'Acâyib-i maḫlûḳât ve ġarâyib-i mevcûdât* [6-b] didük, tâ ki okıyanlar Allahü te'âlâ'nuŋ maṣnû'âtınuŋ 'acâyibin ve mevcûdâtınuŋ ġarâyibin göre. Bu 'acâyiblerde 'aynı i'tibârlarıla tefekkür ideler ki Peyġamber 'aleyhisselâm buyurur ki:

تفكر ساعة

خير من عبادة ستين سنة

Ya'nî: Hak te'âlâ'nuŋ ṣun'ında fikir itmek, yegrekdür altmış yıl 'ibâdet etmekden.

ḥikâyet

Çün 'âlemüŋ memleketi İskender'e degdi. Cihân[ı] ser-tâ-ser gezdi ve dürlü dürlü 'ilimler ḥâṣıl itdi. Hind pâdişâhı muṭî' olmadı. Aŋa ki nâme yazdı " Baŋa muṭî' ol!" diyü "Ve eger muṭî' olmazsıŋ, ben seni ḫod muṭî' iderim. Şöyle ki; ayrık pâdişâhları eyledüm". Ol pâdişâh dahı İskender'e nâme yazdı ki: " Tâ 'âlemi cümle dutduŋ , eyle ṭut kim benüm vilâyetüm dahı alduŋ . Bu dünyâ-yı fânile ne faḫr idersin ?" İskender bunuŋ sözine cevâb virdi ki:" Sen neyile faḫr idersin ?" Ol dahı buŋa didi ki: "Ben bilmekligе faḫr iderin ve dahı sen benüm 'ilmüm bilmez misin? Velîkin saŋa iki 'âlim kişi [7-a] virbidüm. Birisi feylesofdur. Ya'nî; 'ilm-i ḥikmet-i kemâliye bilür ve birisi dahı Hârûn ṭabîbdür. Anlardan benüm 'ilmümi bilürsin çok". Ol kişi İskender katına geldiler. İskender'e bir küpecigi yaġla ṭoldırdılar, şöyle ki hiç nesne dahı sıġmaz. Ol feylesofa gönderdi. Ol feylesof dahı biŋ igne küpecige ṣançdı. Girü İskender'e gönderdi. İskender dahı ol igneleri aldı eritdi. Anları bir küski düzdi cilâsız. Yine ol feylesofa gönderdi. Ol feylesof dahı ol küsküyi aldı, yüzini açdı rûşen eyledi. Yene gönderdi. Çün İskender bunı gördi, buyurdı ki; feylesofı ḥâżır itdiler. Dahı İskender feylesofa sordı kim: "Ben saŋa yaġ gönderdim. Anuŋ ne ma'nîsi var idi ?" Feylesof eydür ki: "Siz didigüz kim : "Ben 'ilmile ṭoluyım,

şöyle ki küpecik yağla tolu oldığı gibi. Dahı ġarîblerüŋ 'ilminüŋ benüm 'ilmim (150) katında yiri yokdır". Ben dahı ol küpecikde nitekim ol yağdan ayrıġuŋ yiri yokdır, ben dahı ol igneleri aŋa sançdım. Pek yerde aŋa [7-b] yir buldum. Sen dahı ol igneleri eritdüŋ, küski düzdüŋ. Ya'nî didigüŋ oldur ki: " Benüm göŋlüm çok kan dökmekden katı olmışdur, küskü eriyüp katı olduġı gibi". Ben dahı ol küsküyi (155) açdum, rûşen itdüm. Ya'nî didüm ki:" Senüŋ katı göŋlüŋi mev'ize ile, naṣîḥat ile yumuşadam, pasını giderem". Pes buyurdı İskender ki Hârûn ṭabîb[i] ḥâżır kıldılar. İskender buŋa su'âl itdi eyitdi ki: "Kamu ḫastanuŋ başı nedür ?" Eyitdi ki:" Kişi yeyecegini bilmedigidür. Ya'nî; menfa'atli midür, ya menfa'atsiz midür ?" dahı ṣoŋra ṣordı kim : "Kamu (160) otlaruŋ başı nedür ?" Eyitdi ki: "Yedügini kişi bilmek, cemî'i otlaruŋ başıdur. Velîkin ey melik, saŋa bir ma'cûn düzeyim. Vaktî ki anı yeyesin, kanġı ṭa'âmuŋ kim ziyânı ola ol ta'âm göŋlüŋ dilemeye. İskender eyitdi ki: "Bu da'vî, key ulu da'vîdür". Pes, bu söz üzerine vardı, bir ma'cûn düzdi. Anı yedüginden ṣoŋra İskender'üŋ (165) göŋli dilemezdi kim her ṭa'âmda mażarrat ola, kendüye yeye.

ḥikâye

Eydürler kim: İskender bir gün müsteraḥaya girdi. [8-a] Anda nâ-gâh bir ṣûret gördi ki, ol ṣûret İskender'e katı katı bakar. İskender andan korkdı. Eyitdi kim: "Sen kimsin ?" didi. Eyitdi kim: "Eksildiciyem. Gelmişem ki senüŋ içine girem" bunı (170) diyince ölmedi. Fi'l-ḥâl sıçradı, İskender'üŋ gevdesine girdi. İskender tîz müsteraḥadan ṭaşra çıkdı. Ol Hârûn ṭabîb eydür: "Niçün ṣararmışsın ?" eyitdi: "Bilmezem". Kendünüŋ ḥâlini gizledi. Günden güne ża'îf eyledi. Bir gün ol ṭabîb eydür: "Ben gelmişem ki senüŋ 'illetüŋi bilüp, 'ilâc idem. Sen 'illetüŋi (175) niçün gizli idersin ?" İskender eydür: "Çünki; benüm 'illetüm vardur. Niçün 'ilâc itmezsin ?" böyle diyicek, ṭabîb bir ot düzdi, İskender katına getürdi. İskender yine durdı, müsteraḥaya vardı. Ol ṣûreti anda yine gördi. İskender yine gördi. Ol ṣûret İskender'e eydür: "Ben senden gitdüm". (180) Eyitdi: "Niçün gitdüŋ ?" eydür ki: "Bu ṭabîb bir ot düzdi ki eger sen ol otı yirsen, ben fi'l-ḥâl giderim". Çünki İskender ṭaşra [8-b] çıkdı. Ṭabîb, İskender'e naẓar itdi. Derḥâl otı kadeḥden yire dökdi. İskender eydür:"Niçün dökdüŋ ?" eydür: "Sen müsteraḥaya varıcak bile idi, ṭaşra çıkıcak gördüm ki, 'illet gitmiş. Anuŋçün İskender, (185) bu ḥekîmüŋ bildügini ġâyet ta'acüb itdi. Eyitdi "Ol pâdişâhuŋ aŋlaması ve bilmesi olmasa, bunuŋ gibi 'âlemde 'âlimleri katına cem' itmeyeydi".

Bundan soŋra 'ālimleri ḳatında ġāyetde ḥürmetlü oldı. İskender eyitdi ki: "'Ālimlerüŋ 'aẓameti ve 'izzeti, benüm ḳatımda cemī'i 'ālemler gencinden artuḳdır". Zīrā; Ḥaḳ te'ālā buyurmışdur: Āyet:

قل هل يستوى الذين يعلمون والذين لايعلمون

Ya'nī, āyet: "Yā Muḥammed! Bilenlerle bilmeyenler berāber midür ?"

ḥikāye

Eydürler ki: İskender arzu itdi ki ecel ne yirde irişür. Kendünüŋ 'ālimlerinden bir 'ālim ḫaber virdi kim; İskender bir yirde öliserdür ki, yir demür ve gök altun ola. Ve bundan soŋra bir gün İskender Dāmġān şehrine geldi. Anda bir ṣaḥrāda ḫasta oldı. Getürdiler altına zırh göŋlek döşediler, İskender anuŋ üstüne yatdı. [9-a] Ve bir altun fincān getürdiler, gölgelik eylediler. İskender çün bu ḥāle naẓar eyledi. Ol kendüye ḫaber virdükleri nişānı aŋdı ki; yir demür ve gök altun ola. Ol vaḳt ecelüŋ yaḳın gelmiş olur. Çün bunı böyle bildi. Anası 'Amurriyye'ye: "Bilgil ey benüm başım tācı ve şefā'atçi anam. Ki bu cihānuŋ anası oldur ve atası fenādur. Ve daḫı her kimsenüŋ ki ḳatında emānet olsa, istenüp alınsa gerekdür. Ve ay ḳaçan kim tamām olup bedr olsa, eksilse gerekdür. Ve daḫı ölüm, bir yağmurdur ki cemī'i yirlere yağar. Ve eger benüm pādışāhlıġım benden kesilüp giderse, benüm 'ilmüm eser-i bāḳī ḳalur. Ve daḫı her oğlan ki anasından ṭoġdı, anası ḳatında 'āriyetdür. Ol 'āriyet issine ısmarlamaḳ gerek. Ve daḫı benden saŋa selām olsun. Ve daḫı direm ki: "Benüm içün ṣabr idesin. Sen işlerseŋ şöyle işleyesin ki soŋra peşimān olmayasın. Ve daḫı bilgil ey benüm anam, çünki beni iledürler [9-b] bu ḳamu bilmekligümle ve pādışāhlıġıla. Seni daḫı şeksiz ilediserlerdür. Ve eger ben saŋa irişmezsem, sen baŋa iregöresin"? Maḳṣūd bu ḥikāyeden oldır kim: Memleket ve pādişāh olmaḳ kimesneye bāḳī ḳalmaz. Bunlaruŋla faḫr itmemek gerek. Belki faḫr, 'ilmile ve tevāżu'la itmek gerek.

ḥikāyet

Loḳmān ḥekīm bir ḳara ḳuldı. Bir kimsenüŋ bundan çoḳ ḳulları var idi. Bunlaruŋ arasında Loḳmān'ı iḫtiyār itmişidi. Ol ḳullara ḳatı gelürdi. Bir kez Loḳmān eydür ki:"Bir ḳoyun boġazla, daḫı anuŋ bir eyü yirini baŋa getür. Vardı, boġazladı. Daḫı anuŋ dilile yüregin getürin". Yine eyitdi: "Bir ḳoyunı daḫı boġazla. A'żāsından yaramaz yirin baŋa getürin" didi. Vardı,

ḳoyunı daḫı boğazla. A'żāsından yaramaz yirin baŋa getürin" didi. Vardı, yine bir ḳoyun boğazladı. Diliyle yüregin getürdi. Daḫı ol ḳullara şordı kim:"Niçün böyle eyledi ?" hiçbiri bilmedi ve sergerdān ḳaldılar. Loḳmān şordı ki:"Niçün böyle eyledi?" Hiçbiri bunuŋ ma'nisi vardur. Eydür ki "Hiç dilden [10-a] ve göŋülden yegrek a'żāda nesne yoḳdur eger dil göŋül 'ālim olursa; dilden göŋülden yavuzraḳ nesne yoḳdur, eger cāhil olursa. Ol kişi ḳullarına eydür: "Ben bunı iḫtiyār itidigim bunuŋ 'ilmi olduğıçündür". Ol zamānda hemişe 'ulemāyı ve ḥükemāyı muḳaddem idelerdi. Pādişāhlıḳ ve vezirlik bunlaruŋıdı. Memleketi 'ilmile ṭutarlardı. Vaḳti ki bir pādişāh dünyādan gitse; ra'iyyetlerinden ḳanḳısı kim 'ālimraḳdı, memleketi aŋa ısmarlardı ve bunlaruŋ her birisi 'ilm-i taṣnife meşğūl idi. Hem-çünān ki Nūşirvān-ı 'Ādil ve Buzürc-i mihr, Kelīle ve Dimne ve 'ilm-i iḳlīdi ve şatranc bunlar düzdiler. Ve daḫı bunca nesneler düzdiler, cihānda bunlardan yādigār ḳaldı. Ve anuŋçün pādişāhlar bir yirden bir yire sefer idicek; memleketi şol kişiye ısmarlar ki anuŋ bilisi ve tedbīri ve hem 'ilmi ola. Ve daḫı Mervān oğlı 'Abdü'l-melik ḳullarını tecrübe eyledi mes'eleler şormağıla. Her ḳanḳısınuŋ kim bilisi artuḳdır, anuŋ manṣıbın ve mertebesin arturırdı. [10-b] Ḳanḳısınuŋ bilisi olmayup cāhil olursa, anı ma'zūl eylerdi. Daḫı görmez misin ki peyġamberimize bunca 'aẓametile Ḥaḳ te'ālā eyitdi ki:

وقل رب زدني علماً

Ya'ni, dimek olur ki: āyet "Sen yā Muḥammed! İlāhī sen benüm 'ilmümi arturğıl[3]". Ve bilmek gerek ki, 'ilimler iki vecih üzerinedür: Birisi oldır ki bilesin āḫiret bāḳīdür, daḫı anuŋ yarağın eyleyesin. Ve birisi daḫı oldur kim bilesin, dünyāyı bī-şebātdur, daḫı mağrūr olmayasın. 'Ömr-i 'azīz anuŋ daḫı ol dünyāyı sen ġaddār-ı bī-vefā ve ḥilekār bilesin. Daḫı 'ömr-i 'azīzi anuŋ ardınca eylemeyesin. Ve cemī'i 'aḳl u tedbīr işleri dünyā ḥālinde bunı bildiler kim; evvelimüz bir ḳaṭre ṣudur, ana raḥminde ḳaraŋulığında ṭolancıḳ yirde. Çünki andan ḳurtulavuz. Bir müddet daḫı beşikde el ve ayaḳ bağlulığı zaḥmeti ve südden ayrılmaḳ zaḥmeti, bundan ṣoŋra evlenmek zaḥmeti, daḫı bu aralıḳda ḫastalıḳlar zaḥmeti, bu cemī'isinüŋ arasında ḥasūdlar zaḥmeti, daḫı ve düşmenler ḳorḳusı ve ẓālimler şerri. Ve eger bir kişi bu cemī'i zaḥmetleri görmese, şöyle selāmet [11-a] ḳurtulup ömür sürse āḫir ṣoŋ ucı olsa gerek. Ve ölim acısından artuḳ dostlar ve 'iyāl ve māl ve memleket firāḳıdur. Bunlaruŋ acısı şöyle olur ki; ölüm

---

[3] arturğıl kelimesi metinde أرتورغل şeklinde yazılmıştır

acısı bunlaruŋ katında āsān olur. Eger ādemi cemī'i āfetden kurtulsa āḫir yimesi tamām irişicek, āḫir aġaçdan düşüp helāk olsa gerekdür. Ölüm āfetinden kurtulmaz. Bunuŋ misāli yemişe beŋzek. Daḫı ben 'ömrüm müddetinde endişe itdüm ki: 'Ömrüm ġāyeti altmış yıl ola. Anuŋ daḫı otuz yıl[ı] uykuyıla ġafletde ola. Pes otuz yıl kala. Anuŋ daḫı on beş yıl[ı] oğlanlık ve yigitlikle ola. Pes sen bu on beş yılda ne eyleyesin ve ne ḥāṣıl idesin bu kamu āfetile ? Ve ben bir düş gördim, oğlan iken gördüm: Bu cihāna su düşmiş, ben daḫı bir kıraŋa varurum, anda bir yüce köşk görürüm kim anuŋ içinde bir 'avrat çıkar. Bir ata binmiş, elinde bir gözgü dutmış. Daḫı işbu sözi söyler ki

ال دنيا ثعبان اكثال

شكل ال خلق كذا و كذالك سنة وهي جامة

Ve bunı **[11-b]** daḫı okıdı:

بسم الله الرحمن الرحيم هل اتي على الانسان

خير من الدهري يكن شيأ مذكوراً

Ol sözüŋ ma'nisi oldır kim: Dünyā çok çok yiyici ejderhādur. Niçe biŋ yıldur ki ḫalā'ik yir, hemüz daḫı açdur. Āyet ma'nāsı oldır ki: "Çok zamānlar geçdi ki hiç ādemī yoğıdı ve hiçbir kimse ādemüŋ adın aŋmazdı. Allahü te'ālā dir ki: "Ben ādem yaratdum, bir katre sudan. Daḫı aŋa göz virdüm, kulak virdüm, daḫı toġrı yol virdüm. Tā ki bileler; şākir kimdür ve kāfir kimdür ?" Āyetden bu ma'lūm olur ki; maksūd ādemüŋ vücūdından oldur kim, Ḥak te'ālā'yı bileler. Ammā Ḥak te'ālā'yı ol vakt bilürler kim anuŋ ni'metin yiyüp şükrin yirine getüreler ve daḫı anuŋ kudretini aŋlayalar. Ve ol düşüŋ ta'biri oldur kim: Ol 'avrat; senüŋ arzuŋdur ve ol göz ki; dünyādur, ol ev; senüŋ göŋlüŋdür. Pes dünyāya bakmak gerek görebildükçe andan 'ibret dutmak gerek. Ve biz daḫı bu kitābı düzdük āyīne ṣūretinde, ne kim 'ālemde 'acāyib var saŋa göstere. Yirüŋ ve gögüŋ **[12-a]** 'acāyiblerinden, şehirlerüŋ ve kal'alaruŋ ve köşklerüŋ, bünyādlaruŋ, deŋizlerde ve kurularda ġarāyiblerinden bu kitābda zikir itdük, tā mütāla'a idicek bunlaruŋ görenlere, bilenlere ne ḥāṣıl oldısa saŋa daḫı ol ḥāṣıl ola. Ve daḫı işbu ḥikāyeti öŋine getür:

ḥikāyet

Bir kişinüŋ bir ṣāḥib-cemāl ḥüsün içinde ber-kemāl ḫatunı var idi ve daḫı bir bāğı var idi ve bir kitābı daḫı vardı. Bir gün bāğa varurdı ve bir gün kitābın okurdı, bir gün ḫātunıla otur[ur]dı. 'Ādeti bu düzeneyidi. Çünki ölüm yakın geldi, bāğına eydür: "Ey benüm sevgülü bāğım! Bunca yıldur ki saŋa

ne naṣīḥat idersin ?" Bāğdan āvāz geldi kim: "Benüm ayağım yoḳdur ki senüŋle bile gidem. Çünki sen gidersin, senden ṣoŋra bir daḫı gele". Ol kişi bāğdan nevmīẕ oldı. Bu kez ʿavratına eydür: " ʿÖmrüm senüŋle geçürdim, senüŋ yolında niçe dürlü zaḥmet çekdüm. Yigit idüm ḳocaldum. Niçe mālı [12-b] saŋa ḫarc itdüm. Bugün ecel tamām oldı, gitsem gerek. Baŋa ne cevāb virürsin ?" Eyitdi ki: "Niçe kim dirisin, saŋa ḫiẕmet ideyin. Eger dünyādan giderseŋ, seniŋüçün zār zār feryādlar ideyim. Kim seni götüreler, senüŋle sinüŋe degin bile varam. Çünki üstüŋe topraḳ örteler, anda bir zamān oturam ağlayam, iŋildüler idem. Andan ṣoŋra yine evime gelem, daḫı bir ere varam". Bu kişi ʿavratından çünki bunuŋ gibi söz işitdi, ʿavratından nevmīẕ oldı. Döndi, kitābına geldi. Eydür: "Ey benüm muṣḥafım! Bunca zamāndur ki mūnis idündim, gicede ve gündüzde seni oḳıdım, senüŋle ʿamel ḳıldum. Ben giderem, baŋa ne dirsin ?" Kitābdan āvāz geldi ki: "Eger gidersen, senüŋle ʿamel ḳıldum ve senüŋle bile olam. Gūra varursaŋ, saŋa mūnis olam. Ḳıyāmet olınca, elüŋ dutam, daḫı senden ayrılmayam". Maḳṣūd bu ḥikāyeti bilmekden oldır kim; ʿālemde hīçbir mūnis yoḳdır, ʿilimden yegrek. Ve āḫiretde daḫı hīç māl kişinüŋ mededine irişmez, ʿilimden ġayrı; meger ol māl āḫirete [13-a] iledeler. Yaʿnī; Allahü teʿālā rıżāsıçün iḥsān inʿām ideler. Daḫı dāʾim peyġamberler ve ʿālimlere ve pādişāhlara ʿilmile faḫr itdiler. Ve mecmūʿ-ı peyġamberān ve Ādem peyġamberiŋ ṣuḥūfları var idi. Ve Mūsā peyġambere; Tevrāt ve Dāvud'a; Zebūr ve ʿĪsā ʿaleyhisselāma; İncīl varıdı. Ve daḫı Belḳis ki Süleymān peyġamberiŋ ḫatunıdur. Süleymān'a gelmezden öŋdin bir gün bir biti buldı. Anda yazılmış:

انه من سليمان

وانه بسم الله الرحمن الحيم

Ḳurān'da daḫı böyle geldi. Belḳis bu yazuya ki ʿizzet ve ḥürmet eyledi (كتاب كريم) didi. Ol sebebden Ḥaḳ teʿālā Süleymān'a cüft eyledi.

ḥikāyet

Bir gün, Süleymān ʿaleyhisselām ṭaʿām yirdi. Vezīri Āṣaf daḫı anda ḥāżır idi. Belḳis eydür: "Hīç mümkin ola mı kim bu öŋimizdeki biryān olmış balıḳ, diri ola ?" Süleymān eydür: "Her ḳanda kim inṣāf olsa, inṣāf ile işlense anda ölü diri ola. Biz her birimiz kendümüze inṣāf virelüm, biz söz söyleyelim, tā ki bu balıḳ diri ola". [13-b] Āṣaf eydür :"Her ne memleket ki senüŋdür, benüm ḳalemüm altındadur. Velīkin ben severem Süleymān olmaḳlığı". Çünki bunı didi; ol balıḳ diri olup ḥareket itdi. Belḳis daḫı eydür:

"'Ālemde (335) bunuŋ gibi er ki benüm var, Ḥaḳ te'ālā hiç kimesneye virmemişdür. Ve cemī'i 'ālem anuŋdur. Velīkin meger vaḳtī ki bir yigit görem, Süleymān'dan yigitrek. Eydürem ki:" Kāşki Süleymān daḫı bunuŋ gibi yigit olaydı". Bunı diyicek bir daḫı ḥareket itdi. Bundan ṣoŋra Süleymān daḫı eyitdi:" Cemī'i 'ālem (340) gencile, mālıla benümdür. Daḫı deŋizlerde ve ḳurularda peyġamberem. Cemī'i memleket ve cinn ü ins benüm ḥükmümdedür. Bu ḳanunıyla ḳaçan ki iki kişi benüm ḳatuma geldi; birisi hediyye getüre, birisi getürmeye. Ben ol hediyye getüreni artucaḳ severim" çünki bu sözi Süleymān didi, balıḳ diri oldı. Bardaḳ ile (345) ṣu var idi, segirdi ol balıḳ içine girdi. Bu ḥikāyet Belḳīs'dan ötüri geldi ki ol bitiye ḥürmet itdi. [14-a] Ḥürmetlü oldı. Pes 'āḳil kişi gerek ki; kitāba ḥürmet ide, ḫor olmaya. Murād budur. Kitābı bilen 'ālimlere vācibdür, 'izzet ve ḥürmet itmek.

ḥikāyet

Eydürler ki: Bir dervīş düş (350) gördi ki eydürler:"İskenderī'nüŋ menāresine varġıl. Senüŋ rızḳuŋ andadur". Ol dervīş bu düşe i'tibār itmedi, tā ki bir gice yine gördi. Bundan ṣoŋra durdı, gemiye bindi ki ol menāreye vara. Zīrā ki; menāre deŋiz içindeydi.Gemi menāre ḳatına geldi. Ol menāreyi gemi ile (355) çevrindi. Bu aralıḳda nā-gāh menāreden bir ḳuş uçdı ve ol menārenüŋ burcından bir biti bıraḳdı, geminüŋ içine. Ol dervīş anı aldı, oḳıdı. Anda yazılmış: " Her kimüŋ ki ġuṣṣṣası olsa, ol kişi ṣaḳalını ṭarasun eŋegi altından yuḳaru; ol ġuṣṣasından ḳurtula. Çünki; bu dervīş (360) anı oḳıdı, bildi, buŋa melūl oldı. Kaḳıdı, ol bitiyi yabana atdı. Girü döndi, ṣudan ṭaşra çıḳdı. Anda bir ṭaġ dibine [14-b] geldi. Daḫı eyitdi ki:"Bu düşde baŋa söyleyen, şeyṭān imiş. Bārī bir tecrübe ḳılayın" didi. Ṭaraġın çıḳardı, saḳalın ṭaradı. Eŋegi altından yuḳaru ṭarar iken nā-gāh gördi; (365) ol ṭaġuŋ üzerinde bir nesne yıldırar, sel balçıġını yumış. Yanına vardı, gördi ki :Bir baḳır çölmek, aġzı dutulu. El urdı, aġzın açdı, gördi: İçinde dört yüz ḳızıl altun na'al varımış. Sevinüp, ṭorpasın çıḳardı. Ol na'alleri ṭorpasına ṭoldurdı. Ol sebebden bay oldı, milk ü esbāb issi oldı. Dervīş (370) ġuṣṣasından ḳurtıldı. Maḳṣūd oldur ki; ḥükemānuŋ sözine ve kitāblarına i'tibār itmek gerek, ḫor baḳmamaḳ gerek. Ki ol dervīş, ol bitiye i'tibār itmeyüp bıraḳdı. Līkin ṣoŋra ḫaṭā idügin bildi ki; ol biti bir zamānda bir ḥakīm 'ālim yazmışdur, serserī yazılmamışdur. Anı yazanuŋ (375) 'ilmüni, hünerini dilile vaṣf itse olmaz. Meger kişi ol işüŋ ḥaḳīḳatine kendü vāḳıf olmadıġı ḳuṣūrundandur. Maḳṣūd bu ḥikāyetden [15-a] oldur kim; inṣāf ḫoşdur. Ḥırṣuŋ nihāyeti yoḳdur. Zīrā; ādemī ne ḳadar çoḳ isterse, ḥırṣı daḫı artuḳ olur. Eger şöyle ki; ādemī

divşürdigin yiyicek ʻömür bulaydı, ḥırṣı (380) revā olaydı. Līkin māl u milk devşürüp, düşmenine ḳoyup gitmek ki ḥacāletdür, bed-nāmlıḳdur.

ḥikāyet

İşitdük ki: Cemşīd pādişāh idi. Bir gün bir bāġda oturmışdı. Gördi, bir yılan bir aġaca çıḳar ki anda ṭoġan yavrusı var imiş. Ḳaṣdı ol yuvaya vara, yavrıların yeye. Ṭoġan (385) ḳalḳdı, yuvasınuŋ çevresinde feryād ider. Cemşīd aŋa bir oḳ atdı, anı aġaca ṣançdı. Ol ṭoġan anuŋ öldigin gördi, emīn oldı uçdı gitdi. Bir zamāndan ṣoŋra girü geldi, aġzıla bir aġaç getürdi. Anı Cemşīd'üŋ taḫtı üzerine ḳodı. Cemşīd eydür: "Ṭoġan, ulu ḳuşdur. Benüm (390) eyligim ʻivażuŋ itdügi oldur ve bu aġaçda çoḳ fā'ideler vardur ki anı ol ḳuş bilür". Ol aġacuŋ fā'idesin bilmek [15-b] diledi. Daḫı ḥakīmleri, ya'nī ḥikmet ʻilmi bilenleri oḳıdı. Bu aġacuŋ ḳıṣṣasın, bunlara ʻarż eyledi. Hiçbirisi bilmedi, ne nesnedür. Eyitdiler ki:"Bunuŋ cevherin ṣuvıla ṭopraḳ ẓāhir (395) ider". Vardılar, anı yire dikdiler, aŋa tīmār itdiler, ḳarşu ṣavırdılar tā şuŋa degin ki; bu aġaç yeşerdi, uzandı, yanında bir aġaca ṭolaşdı, daḫı uzadı. Bir zamāndan ṣoŋra yemiş virdi. Üzimdi. Henüz ol vaḳte degin üzüm bilmezlerdi. Ḥaḳ te'ālā'ya çoḳ şükürler eyledi, Cemşīd ḥakīmlere eydür:" Bunuŋ ḫāṣiyyeti (400) nedür ?" Ḥakīmler ol üzüm ṣıḳalar ve şīresin bir müddet ḳoydılar. Daḫı eyitdiler ki:"Bunuŋ üç ḥāli vardur: Bir ḥāli, şīre ḥālidür. Anuŋ ḫāṣiyyeti; sā'iri yumuşadur, ḥall ider, giderür. Bir ḥāli daḫı, süci olduġı vaḳitdür. Anuŋ ḫāṣiyyeti oldur kim; ṭabī'atı yumuş adur, issi eyler, daḫı göŋli şād eyler, cānuŋ (405) ḳuvvetin arturur. Līkin ādemīnüŋ şerefi, ʻaḳılladur ve ādem ādem oldıġı anuŋladur. Anı örter, eksildür, vaḳt olur kim [16-a] helāk ider. Üçinci ḥāl, sirke oldıġıdur ki sirke; cevher-i ʻazīzdür, ādemīde göyindiricidür didigimüz nesneleri bile yiye, bal ve şeker gibi. Tā ki ṭamarlara irişe, ʻilletleri gidere, susızlıġı (410) ve ṣafrāyı keser. Cemş īd eydür "Ol ḳuşa biz bir iḥsān eyledük, ol bize gör ne ḳadar keremler itdi. Ve daḫı biz ol aġaca ṣu virdük, ol bize şīre virdi. Ve sirke[4] virdi. Pes gerekdür kim, ādemī ol aġaçdan, ḳuşdan kem-ter olmaya. Maḳṣūd bu ḥikāyetden oldur ki; ben ol pādişāhuŋ iḥsānıla, (415) eylügine ʻivaż idemezem. Belki ol pādişāhuŋ luṭfı ve ʻadli, ʻıyşile emīn oldıġına Allah'a şükür idüp pādişāha du'ā iderem ki; ʻıyşile emīn olmaḳ, ḳamu iḥsānlardan a'lādur. Pes bunuŋ gibi iḥsāna ʻivaż itmek gerekdür. Zīrā ki; eydilmişdür:

ولكل حسنةٍ مكافاتٌ ولكل مجازات

[4] ve sirke ibaresi metinde mükerrer yazılmıştır

Ya'nī; her eylü[k]lerüŋ 'ivażı vardur ve her yavuzlıġuŋ cezāsı vardur. Ben dahı bu kitābı düzdüm, 'adli muḳābelesi bābında, tā yādigār ola. Ki [16 b] dünyānuŋ ḳarārı yoḳdur, dahı anuŋ esbābı pāyidār degildür. Şöyle ki eydürüz:

وعلم بانك ما قدمت من عمل يحصى وان الذى

Şi'ir

خلقت مورث

Ḥaḳ te'ālā'nuŋ ḳatında eylükdür, bilesin ṣayılan. Ol ki, sen anı ḳoduŋ. Ol mu'rişüŋdür. Pes 'āḳiller 'ālimler dünyādan ḥikmet ürindelediler, dahı dostları 'ilimle yār idindiler ve düşmenleri ḳahır itdi, 'ilmile. Ve ḫaṣma ḥüccetle ve delīlile cevāb virdiler.

Beyt

كر چرخ فلك خصم تو بسجت با چرخ بكش

را ابيهمن حال ب

Ya'nī; cemī'i ḥālde çarḫuŋ üzerine olasın. Çarḫ-ı felek saŋa düşmen olursa, sen ḥüccetle dürişesin. Dahı 'ālimler dünyādan; bilmeklik ve aŋlamaḳlıḳ begendiler. Şöyle ki dimişler:

Şi'ir

خير ال جليس في ال زمان كتاب وشر

رابال رباب وال شا

Ya'nī; muṣāḥiblerüŋ eyüsi, cemī'i zamānda kitābdur. Zīrā; muṭāla'a itmegile ḫayr ve şer ma'lūm olur. Maḳṣūd dünyāda dahı oldur ve senüŋ muṣāḥiblerüŋ; şarāb ve rebābdur, bunlaruŋ emṣāli. Zīrā; şarāb cemī'i günāhlaruŋ [17-a] anasıdur ve bāḳī şeyṭān taṣnīfidür ve dahı Taŋrı'nuŋ[5] ḳullıġından ve ẕikrinden ḳor ve dahı 'āḳiller bu ḥikmet sözlerini ḳal'alar ḳapusında yazdılar ve dahı ṭaşlarda yazdılar. Şöyle ki; Ḳirvān ḳapularında vardur, Heremān ḳal'asında vardur, dahı Semerḳand'uŋ nişānlarında var, Venedik suları çıḳduġı yirde vardur. Bu nesneden bunlaruŋ maḳṣūdları oldur ki; adları dünyā 'imāret olduġınca bāḳī ḳala. Pes biz dahı bu kitābda her ne kim görüp bulmışduḳ, kitāblar içinde işitmişidük, seyyāḥlardan ẕikir itdük. Ammā, cemī' olan bu kitābda bażīsı oldur kim; aŋa delīl gerekmez, ẓāhir oldıġıçün. Şöyle ki; gökler gibi, ay ve güneş gibi. Zīrā; 'acāyiblerden olur. Bunuŋ gibi sözlere delīl gerekmez. Bunuŋ gibi sözleriçün ظ harfini nişān ḳomış, ya'nī ẓāhir olduġına delālet ide. Ve ba'żısı oldur ki; aŋa delīl ḥācetdür. Dahı çoḳ zamān aŋa dürişmek gerek, tā ki ol ḥāṣıl ola. Şöyle ki; Rūm ṭılsımları gibi [17-b] ve Ündülüs ṭılsımları gibi. Bunuŋ

5 Taŋrı'nuŋ kelimesi تكرينر şeklinde yazılmışdır

gibi tılsımlar każiyyesiçün ع harfini nişān komış. Huṣūli ba'īd olduġına delālet ide. Ve Bunuŋ bigiçün ص harfini nişān komış. Ya'nī; ṣıdkına delālet ider. Ba'żısı daḫı laṭīfelerindendür ki anuŋ żikri kitāblarda mesṭūrdur. Anuŋçün misk nişān komış. Ya'nī; ma'rūf idügine delālet ide. Ve ba'żısı ol 'acāyiblerdendür ki işitmişüz cihānı gezenlerden. Aŋa bir delīl ẓāhir görmedüm ve daḫı aŋa yalandur dimezin. Anuŋ gibiçün lafẓ-ı şemme nişān komış. Ammā bu nişān harflerin maḥallinde bulmaduk, yazmamışlar. Anuŋçun biz daḫı bu tercümede getürmedük. Līkin bu harflerüŋ vücūdında fā'ide yok. Nitekim 'ademinde mażarrat yok. Ammā ol 'acāyiblere i'tikād itmek gerek. Zīrā ki; aŋa inkār itmek eyü degildür. Eger bir kimse Rūm'uŋ ve Ündülüs'üŋ ve Kandihār'uŋ ve Mūlitān'uŋ 'acāyibler[in]den ḫaber virse, daḫı aŋa delīl istesek, ol kişiden cemī'i 'ömrinde aŋa delīl bulmaya. [18-a] Ve daḫı kişi ola kim; bir şehirde ṭoġmış, 'ömrin anda geçürmiş ola, daḫı ol şehirde niçe 'acāyibler ola ki anı görmemiş ola. Mü'ellif-i kitāb eydür: "Bir gün kendü zamānımda İṣfihān'da idüm. Bir kişi, bir gün baŋa ṣordı ki:" Ārvendük ṭaġı üstindeki ṭaşda niçe saṭır yazu vardur ?" didi ki: "Aŋa nebşite-i ḫazeyān dirler. Sen anı görmemişsin ?". Ben eyitdüm ki : "Görmemişem". Ol kişi bir ma'rūf kitāb çıkardı. Ol kitābda bunuŋ ṣıfatını dimiş, 'aceb şerḥ eylemiş. Bu nesne benüm göŋlümde idi, dā'im görmek isterem. Çünki Hemedān'a geldüm, vardum, anı gördüm ki gördügim işitdigimden 'acāyibler idi. Ben andan şöyle aŋladum kim; ol bir ḥakīm işidür ki bir ulu pādişāhuŋ zamānındadur düzmiş. Ben daḫı ol każiyyeyi ṭaşlar faṣlınuŋ żikrinde getürdüm. Pes çünki kişi kendü şehrinüŋ 'acāyiblerinden ḫaberdār olmasa, ayruk yirdeki 'acāyiblerden ḫaberdār olmasa 'aceb degil. Maksūd oldur ki; inkār itmek eyü degildür. Daḫı böyle degüldür ki [18-b] her nesneyi ki bir kişi görmemiş ola. Ve biz daḫı bu kitābda 'acāyibler yazduk, tā her Müslimān ki bunı okıya Taŋrı te'ālā'nuŋ ṣun'ında fikir ide. Şöyle ki, Peyġamber buyurmışdur:

تفكر سعات

خير من عبادت ستين سنة

Daḫı ben okıyanlardan ümīẕ dutaram ki ḫayır du'āyıla mükāfat ideler.

ḥikāyet

Bir kişi bir gün Ḥasan-ı Baṣrī'ye eyitdi ki"Sen Ḥaccācü'bnü Yūsuf'ı niçün görmezsin ki ol 'aṭā-baḫş pādişāhdur". Eyitdi ki:" Baḫşişi ne mikdārdadur ?" Eyitdi"Bir gün eve gitmişdi. Yüz dāne incü aldı ki her bir dānesi bir miskāl idi. Kemān gözine koyup, kuşandı. Anuŋ katında māluŋ i'tibārı

yoḳdur. Ḥasan-ı Baṣrī eydür : "Ol müsrif kişiyimiş. Yüz dāne cemādı, atmış yüz cānavaruŋ cānı[6] teninden ayrılmış. Bunuŋla ne faḫr itmek gerek. Ben bu gün meclisimde iki yüzden artuḳ kelici söyledüm ḥikmetden. Va'ẓ ki niçesi ölmiş ve uyumış göŋüller ve uyumış gözler diri (495) oldılar, uyandılar. Ben ol ḥikmet sözlerin, ol cemād cevherlere muḳābil itmezem. Daḫı ni'metleri Ḥaḳ te'ālā'nuŋ maḫlūḳātı üzerinde ḥaccāc [19-a] ni'metlerinden artuḳ bilürem. Çün bu miḳdār söz bu bābda tamām oldı. Bundan ṣoŋra kitābuŋ düzenüŋ beyān idelüm; dürre-i 'arşıla başlayalum, tā ki dürre-i 'arşıla ḫatim idelüm. Eger bir kişi cām-ı gītī-yi (500) nümāydan ḫaber ṣorsa, ol bu kitābdur. Zīrā ki; her nesne ki gītīde vardur, ya'nī cihānda bu kitāb anı bildürür. Bu kitābuŋ tertībi belki on[7] rükün üzredür:

Rükn-i evvel : Göklerdeki 'acāyibleridür. Şöyle ki; firişte ṣıfatı gibi, daḫı revḥānīler ẕikri gibi, daḫı iki ḳuṭbuŋ ki birisi cenūbīdür ve birisi şimālīdür eflāküŋ (505) ve güneşüŋ 'acāyiblerindedür, daḫı ayuŋ ve seyr iden yıldızlaruŋ ve seyr itmeyen yıldızlaruŋ 'acāyiblerindedür.

Rüknü's- s̱ānī: Od 'acāyiblerindedür. Daḫı şol nesne kim yir ile gök arasında ḳopar, yillerden Mecūsī ve āteşperestüŋ göŋlindedür. Daḫı ṣā'iḳa ve şihāb ve ra'd ve berḳ ve nesne idügindedür, daḫı ḳavs-ı ḳuzaḥ ne nesne idügindedür, (510) daḫı 'acāyib yillerde ve taḳsīm yilde ve anuŋ esdügindedür, daḫı bulutlaruŋ 'acāyiblerindedür.

Rüknü's̱-s̱āliṣ: Yirüŋ , ṣuyuŋ , deŋizlerüŋ [19-b] 'acāyibindedür ve daḫı deŋizlerüŋ bir 'acāyib tertīb olınmışdur ki; ebced ḥurūfı üzerinedür. Daḫı ırmaḳlaruŋ 'acāyibini ve yirden çıḳan ṣularuŋ ve ḳuyularuŋ ve yirüŋ 'acāyibini ve 'älemüŋ taḳsīmi ve ṭaġlaruŋ (515) 'acāyibi tertīb olındı. Bunlar daḫı ḥurūf-ı ebced üzre. Daḫı ṭaşlar 'acāyibindedür ve anuŋ üzerinde yazılu ḥikmet sözlerindedür

Rüknü'r-rābi': Şol meşhūr şehirlerdedür ve mescidlerdedür. Ve bu bāb daḫı mürettebdür ḥurūf-ı ebced üzerine. Şöyle ki; elif bābında eyleye ve İskenderiyye'ye gele, Tāyiy'e degin. Daḫı dereleriŋ ve aşaġa (520) geçen yirleriŋ ki bu 'ālemde olmışdur, meşhūr yir deprendügimüŋdür ve helāk idüci yillerüŋ beyānındadur.

Rüknü'l-ḫāmis: Aġaçlarda ve otlardadur. Bu daḫı mürettebdür ḥurūf-ı ebced üzerine. Daḫı bilinmiş aġaçlaruŋ beyānındadur.

Rüknü's-sādir: Ḳazılmış ṣūretlerüŋ ṭılsımındadur, 'acāyibindedür ve peyġamberlerüŋ 'aleyhisselām merḳad-i pāklerinüŋ (525) beyānındadur.

---

6 cānı kelimesi metinde جانيني şeklinde yazılmıştır.

7 on kelimesi اول ş eklinde yazılmıştır

Rüknü's-sābi': Ādemīnüŋ 'acāyibinde, şerefinde ve şeref ḫilkatindedür ve 'aḳluŋ şerīf olduġınuŋ beyānındadur cemī'i mevcūdāt [20-a] üzerine. Daḫı cānlaruŋ 'acāyibinde ve yirlerinde ve bedenlerde eser itdüginde ve göŋ lüŋ 'acāyibinde ve cānuŋ ma'denindedür. Ve ol beş ḳuvvetüŋ ki aŋa ḥavass-ı ḫamse dirler. Ve Benī ādemüŋ a'żāsınuŋ ḫāṣiyyetindedür (530) ve 'avratlaruŋ ve ḫādimlerüŋ ṭabī'atlarında. Ve ādemīnüŋ ṭabī'atları niçe cins üzerinedür. Ve 'Ād ḳavmınuŋ 'acāyibindedür daḫı Türkān'uŋ ve 'Arrā'nuŋ, Ḳıfcaġ'uŋ ḳabīlelerinde ve ecnāsındadur. Ādemīnüŋ şerīflerinüŋ mertebesinde ve peyġamberlerüŋ şerefindedür. Ve nebiyile mütenebbīnüŋ farḳındadur ve remmāllaruŋ ve müdde'īlerüŋ ve mu'cizātuŋ ve kerāmetüŋ (535) 'acāyibindedür. Ve kimyā ṣan'atında ve ṭıb 'ilmindedür ve ġıdālaruŋ ṭabī'atınuŋ ḫāṣṣalarındadur ve mu'ālece fā'ide itmekdedür. Daḫı Ḥaḳ te'ālā'nuŋ ḳażā ve ḳaderindedür ve ṭaşlaruŋ 'acāyibindedür. Ve daḫı ölümüŋ 'acāyibindedür ve dünyā 'aybında ve bī-vefālıġındadur. Daḫı ba's-i nüşūr, ya'nī ölüler dirilmekligindedür.

Geldük **Rüknü's- sāmin**: (540) cinnīlerüŋ ve şeyāṭīnlerüŋ 'acāyibindedür ve ġūllaruŋ eṣnāfında ve mekānlarındadur ve bunlaruŋ leṭāfetinüŋ 'acāyibindedür.

Rüknü't-tāsi': [20-b] Büyük küçicek ḳuşlaruŋ 'acāyibindedür ve ḫāṣiyyetlerindedür

Rüknü'l-'āşir: Ḳurunuŋ ve deŋ izüŋ cānavarlarınuŋ 'acāyibindedür ve daḫı yırtıcı cānavarlaruŋ ve ḥaşerātuŋ ve ef'ī yılanlaruŋ ve aġularuŋ (545) ve bundan ġayrısınuŋ 'acāyibindedür. Ve her nesne ki bunlaruŋ ṣūretinde vardur, eflākde anuŋ beyānındadur. Fihrist, ya'nī kitābuŋ evveli:

er-rüknü'l-evvel fī-'acā'yibi'l-ecrāmi'l-'uluvviyyeti[8]

Ḥaḳ te'ālā buyurur ki: Endīş e idügine bu göklerüŋ yaradılmasında, bunuŋ gibi leṭāfetle ve yirlerüŋ daḫı döşenmesinde, bunuŋ gibi (550) ḳalınlıġıla ki Ḥaḳ te'ālā yoġiken bunları var eyledi[9]. Bunlar kendülerde yoġiken vücūda geldiler. Bu maḫlūḳāt daḫı dört ḳısımdur: Birisi ḥayvānātdur, biri nāmiyātdur; ya'nī otlar, aġaçlar gibi, birisi cemādātdur; ṭaş ve topraḳ gibi ve dördinci, bunlardan ġayrısıdur; eflāk ve yıldızlar ve ṣu ve od ve havā gibi. (555) Ve cümle-i maḫlūḳāt bir i'tibār ile yine ḳısımdur: Ya ervāḥdur ki ġāyet leṭāfetdedür ki ol 'ālem-i 'ulvīdedür veya ecsāddur ki [21-a] laṭīf degildür,

---

[8] " 1. Rükun: Cansız Mahlukatta Yucelik Hakkında"

[9] "Var eyledi" ibaresi metinde mükerrer yazılmıştır.

ol 'ālem-i süflīdedür. Ve biz dahı 'ālem-i 'ulvīden evvel **'arş** sıfatın söyleyelim.

faṣl

Bil ki Ḥaḳ te'ālā 'arşı Ḳur'ān içinde yād itdi. Ve her nesne ile ki aŋdı, " 'aẓīm" didi. (560) Bir nesneyi Ḥaḳ te'ālā 'aẓīm diye, kimse anı vaṣf idemez; meger ki anuŋ vaṣfı ḫaberde gelmiş ola. Pes eyle olsa bilmek gerek ki; cemī'i mevcūdāt, yirler ve gökler 'arş uŋ ḳatında şol pergār noḳtası gibidür. Bir ulu dā'irenüŋ ortasında dahı ḳaplayupdurur, bu cemī'i 'ālem. 'Abdullah İbn-i 'Abbās'dan, dahı (565) 'Abdullah İbn-i Selām'dan rivāyet olındı: Eyitdiler ki :" Evvel nesne ki Ḥaḳ te'ālā vücūda getürdi, bir aḳ incü idi. Yedi biŋ yıldan ṣoŋra bir heybet naẓarın itdi, ol incü iki pāre oldı. Bir pāresi ṣu olup aḳdı ve bu bir pāresinden 'arş ı yaratdı. Bundan ṣoŋra ol 'arş dahı biŋ yıl ṣu üzerinde durdı. Niteki Ḥaḳ te'ālā kelām-ı (570) mecīdinde buyurur ki:

وكان عرشه على الماء

Allahü te'ālā dört ferişte yaratdı. Birisi ādem ṣūretinde idi, birisi arslan ṣūretinde [21-b] idi ve birisi kerkes ṣūretinde idi, birisi öküz ṣūretinde idi ki bu dördi 'arşı getürürlerdi. Yedi biŋ [yıl] dizleri üzerinde getürdiler. Andan ṣoŋ ra Ḥaḳ celle ve 'alā'dan (575) ḳuvvet istediler, tā kim 'arşı getüreler. Ḥaḳ te'ālā ḳuvvet virdi, ciginlerine götürdiler. Bundan ṣoŋra ol ferişteler faḫr itdiler. Didiler ki: "Maḫlūḳātuŋ a'ẓamı biz götürdigimüz imiş . Ḥaḳ te'ālā 'arşı bunlaruŋ üzerinden giderdi. Şöyle mu'allaḳ ḳodı, bunlara gösterdi. Ya'nī didi ki:" Ben ḳādirem (580) sizsiz 'arşı böyle ṭurğurmağa". Ammā 'arşı götürenler şöyle ki Ḳurān'da gelmişdür: Sekiz ferişte dür. Nitekim Ḥaḳ te'ālā buyurmışdur:

ويحمل عرش ربك فوقهم يومئذ ثمانية

Ve 'ulemā dirler ki:" 'Arş, bir nurlu cevherdür ve 'aẓīm revḥānī ferişteler anuŋ çevresinde ṭavāf iderler. Niteki Ḥaḳ te'ālā buyurmışdur kim:

الذين يحملون
العرش ومن حوله يسبحون بحمد ربهم ويؤمنون به و
ويساغفرون لمن في الارض

(585) Ve ol 'arş a naẓar iderler. Cemī'i mevcūdāt [22-a] anuŋ içinde görürler ve her muṭī'üŋ şeklin görseler, anuŋçün ṣalavāt getürürler. Ḳaçan ki bir 'āṣī görseler aŋa istiğfār iderler. Dahı 'arşuŋ çoḳ ayaḳları vardur. Kürsiyi Ḥaḳ te'ālā anuŋ ayaḳları arasında ḳomışdur.

Kürsī: (590) 'Arşuŋ altında şol deŋ iz üstinde bir çanaḳ gibi. Mes'ele eger ṣorarlarsa ki: "Ḥaḳ te'ālā'nuŋ 'arşa ḥāceti yoḳdur, niçün yaratdı ?" Eydürüz ki:"Her ne ki yaratdı, kendü ḥāceticün yaratmadı. Şöyle ki; yiri yaratdı aŋa

ḥāceti yoġıdı, gökleri yaratdı aŋa ḥāceti yoġıdı. Ve daḫı cemī'i nesnenüŋ 'adedini (595) ve veznini bilür ve miḳdārını bilür. Ma'-hāẕa ki terāzū düzmişdür; dīvān-ı a'māldür ve dartmaḳ içündür. Nitekim Ḥaḳ te'ālā buyurmışdur:

فمن ثقلت موازنه فاولئكهم المفلحون

Pes bunları düzdi ki; cemī'si ḳullara ḥüccet içündür, bizüm ḥācetimiz içündir. 'Arşuŋ ṣıfatı beyānında bunda bu ḳadar söz kifāyet ider. Mes'ele eger ṣorarlarsa (600) ki: "Levḥ-i ḳalemi yaratdı. Ne ḥikmetdür ki bunları aŋdı her yirde ?" cevāb [22-b] eydürüz ki: " Bunlaruŋ 'aẓametinden ötürü aŋdı. Şöyle ki; Ka'bü'l-aḫbār rivāyet ider ki: Ḳalemüŋ uzunlıġı on iki biŋ yıllıḳ yoldur. Daḫı bir levḥ yaratdı ki anuŋ uzunlıġı yigirmi dört biŋ yıllıḳ yoldur. Ol daḫı aŋa lā'iḳ, tā ki ḳalem anuŋ üzerinde (605) yazmaġıçun. Ki aŋa "Levḥü'l-maḥfūẓ" dirler. Bundan ṣoŋra Ḥaḳ te'ālā ḳaleme emr eyledi ki:" Yazġıl levḥde"

لا الاه الا انا من لم يرضى بقضاى وليشكر لنعماي ولم يصبر على بلاى
فليطلب ربًا سواى

Ya'nī dimek olur ki: "Benden artuḳ taŋrı yoḳdur. Her kimse ki rāżī olmasa benüm ḥükmime, daḫı şükür itmese benüm ni'metlerime, daḫı ṣabr itmese benüm belālarıma; benden (610) ġayrı bir taŋrı istesün. Bu miḳdār kelām ḳalem ve levḥ ḥaḳḳında kifāyet ider. Ammā ḳalem, levḥde (لا الاه الا انا) lafẓ-ı şerīfini on iki biŋ yılda yazdı. Mes'ele eger ṣorarlarsa ki: "Bu miḳdār kelāmı niçün on iki biŋ yılda yazdı ?" cevāb eydürüz ki:" Bu bir kelām-ı heybetdür ve ḫiṭāb-ı fikretdür ve nidā-yı ḥayretdür [23-a] (615) ve ṭarīḳ-i ḫavf-ı 'āḳibetdür. Çünki bu kelāmı işitdi ki vālih ü ḥayrān oldı, ne idecegini bilmedi. Her bir ḥarfi niçe niçe yılda yazdı. Bir noḳṭayı ki ḳondı, ol noḳṭadan bir noḳṭaya varınca niçe niçe biŋ geçerdi. Zīrā ki; kendüzinde iki dürlü ḥarfi vardı ki "Yazayım mı yazmayayım mı ?" dirdi. Yazmasında kendü nefsinde ḳorḳardı.(620) Yazarsa cemī'i maḫlūḳātuŋ aḥvālinden ḳorḳardı ki; bunlar Ḥaḳ te'ālā ḥükmine rāżī olalar[10] mı, ya olmayalar mı ? Veyāḫūd şākir olurlar mı, ya olmayalar mı ? Yāḫūd belāya ṣabr ideler mi, ya itmeyeler mi ?". Bu sebebden böyle geç yazdı. Daḫı bil ki; Ḥaḳ te'ālā cemī'i nesneyi bilür. Daḫı maḫlūḳātuŋ evvelden āḫir evvelin ne (625) olacaḳdur, neye iriş ecekdür levḥde. Daḫı levḥi İsrāfīl'e ıṣmarladı. Daḫı anda yazılmışdı ki: İbtidādan tā intihā-yı 'āleme degin niçe ḳatre yaġmur yaġarsa ve ol yaġmurdan ne ḳadar ot ve aġaç bitiserdür ve daḫı her aġaçda ne ḳadar yapraḳ

---

[10] olalar mı metinde اوله لارلر مى şeklinde yazılmıştır

bitiserdür. Ve dahı her nesne dünyāda yaradılur, İsrāfīl anı levhe 'arż eyler. [23-b] (630) Görür ki hīçbir nesne artuk ve eksik degildür. Dahı hadīsde gelmişdür: Evvel ferişte ki Ādem'e secde itdi, İsrāfīl idi. Anuŋçün Hak te'ālā Levhü'l-mahfūzı anuŋ altında asdı ki dā'im anuŋ nazarı andan eksik olmaya. İsrāfīl 'arş altında durmışdur, aŋa nazar ider. Dahı şūrı agzında dutmışdur ki ol levhde ki va'de her kaçan (635) tamām ola, ol şūrı ura. Ol şūr didükleri bir borıya beŋzer nesnedür ki; anuŋ içindedür cemī'i sa'īdlerüŋ ve şakīlerüŋ cānları. Tā kıyāmete degin anuŋ içinde cem' olurlar. Ve kıyāmet olıcak ol şūr çalınur, dahı kamu cānlar andan taşra geliserdür, ve her birisi kendü bedenlerine varısardur. Bu kelām ehl-i sünnet ve cemā'at (640) mezhebidür ve hem böyle bilmek gerek. Zīrā; Kurān ve hadīsde böyle ma'lūm oldı. Bu arada bundan ġayrı söz söylemek bātıldur. Zīrā; biz anı görmedük ve Kurān'da ve hadīsde bize haber virmedi. Dahı İsrāfīl şāhibü's-şurdur ve münādi'l-emvātdur. Zīrā; kıyāmetde ölüleri ol okısardur ve diyiserdür ki: "Ey çürimişler! [24-a] (645) Duruŋız ki vakt oldı, dahı cemī'isi durısarlar. Ve dahı aŋa "'Abdü'l-hālık" dirler ve göklerde "Ebü'l-menāfih" dirler. Şol cemā'at ki kendüleri hükemā cümlesinden soŋra şayarlar, bu ma'nāları kabūl eylemez ve kıyās-ı 'aklī ider. Eydürler ki : " Cemī'i cānlar bu şūra niçe sıġar ?" dirler ve kıyāmet günine inanmazlar. Şöyle bilmek gerek: (650) Hükemānuŋ bu sözleri bātıldur. Biz inanuruz her nesneyi ki haber virdi, dahı enbiyā ve rüsül haber virdiler.

Şıfat-ı Cebrā'il 'aleyhis-selām

Ammā Cebrā'il-i emīn ki aŋa "Veliyyü'l-enbiyā" dirler. Zīrā ki; peyġamberlere dahı vahy getürdi, bunlaruŋ düşmenlerini bu kahr iderdi. Dahı aŋa "Rūhu'l-kudüs" dirler. Anuŋçün her yirde ki anuŋ (655) kohusı irişse, hayāt ve dirlik bulur. Dahı anuŋ yiri:

Sidretü'l-müntehā

Sidre bir aġaçdur ki anuŋ 'azametini kimse bilmez, Allah'dan ġayrı. Peyġamber 'aleyhisselām eyitdi ki: "Ol aġacı ben gördüm. Her bir yapraġı şol kadardur ki bu dünyāyı örter". Dahı uçmaklaruŋ her bir köşkinüŋ içinde anuŋ bir taġ vardur. Çünki Yūsuf 'aleyhisselām karındaşları [24-b] (660) kuyuya bırakdı. Ol vakit Cebrā'il sidre[de] idi. Hak te'ālā didi ki:" İrişgil benüm kulıma". Yūsuf peyġamber 'aleyhisselām henüz kuyunuŋ yarısına irişmemişdi ki Cebrā'il irdi, tutdı. Sidreden aŋa ki şunuŋ gibi 'azametlü ırak yolı şu mikdār zamānda ki üç biŋ yıllık yoldır. Geldi ki Hażret-i Yūsuf

ḳuyunuŋ aġzından ortasına gelinceye dek zamānda irişdi, tutdı. Dahı anuŋ şānında eyitmişlerdür kim: "Bir ḳanatı maşrıḳda ve bir ḳanatı maġribdedür". Çünki Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā ḳavm-ı Lūṭ'a ḫışım itdi, Cebrā'il virüpidi. Ḳavm-ı Lūṭ'ı ki şehrüŋ altından götürdi, gök yüzine çıḳardı; tā şuŋa degin ki bunlaruŋ ḫorōs āvāzını feriş teler işitdiler. Ve dahı ol şehirleri başı aşaġa döndürdi, ve dahı ardınca ṭaş yaġdırdı.

ṣıfat-ı Mīkā'il 'aleyhisselām

Mīkā'il, bir ulu ferişdedür mübārek. Zīrā ki; Ḥaḳ te'ālā'nuŋ raḥmetin indürici dür. Raḥmetsiz indügi yoḳdır. Dahı aŋa "Ḳāsımu'l-erzāḳ" dirler. Zīrā; müvekkeldür ḳullarınuŋ rızḳına. Dahı, aŋa "Vezzānü'l-ḳısmet" dirler. Zīrā; deŋizlerüŋ ṣuların ve yaġmurlaruŋ [25-a] ḳaṭrelerini vezn idüp, dartar. Göklerde "Ebü'l-ġanāyim" dirler ve "'Abdürrezzāḳ" dirler. Ve yirde aŋa "Mīkā'il" dirler. Cühūdlar bir gün Peyġamber'den ṣordılar ki:"Senüŋ ṣāḥibüŋ kimdür ?" didi kim:" Cebrā'ildür" eyitdiler:"Senüŋ ṣāḥibüŋ olaydı saŋa īmān getüre idük. Zīrā; Cebrā'il'den bize dā'im yavuzlıḳ irişür ve Mīkā'il'den bize yavuzlıḳ irişmez". Ḥaḳ te'ālā āyet virbidi.

Āyet:

من كان عدواً جبريل فانه مزله على قلبك باذن الله

Eyitdi ki:" Cebrā'il sizüŋ içün düşmen. Size her ne kim eydür; benüm buyruġumla eydür ve Mīkā'il dahı her ne kim eydür; benüm buyruġumla eydür.

ṣıfat-ı 'Azrā'il

Ammā melekü'l-mevt bir 'aẓīm ferişdedür ki Ḥaḳ te'ālā emrile cānlar ḳabż ider. Nitekim Ḥaḳ te'ālā buyurmışdur:

قل يتوفاكم ملك الموتوكل بكم ثم الى ربكم ترجعون

Dahı aŋa "Hādimü'l-lezzāt" dirler ve (صورمخرب ال دور و ال ق) dirler. Adı anuŋ 'Azrā'ildür, künyesi Ebü'l-beḳā ve Ebū yaḥyā ve 'Abdülḳahhār ve 'āmirü'l-ḳubūr ve melekü'l-mevtdür. Hiçbir pādişāha ḥürmet eylemez ve hīçbir oġlancıġa şefā'at [25-b] itmez. Her ne yire varsa cān almayınca dönmez. Eydürler ki: Süleymān peyġamber 'aleyhisselām her gün melekü'l-mevt gelürdi, başınuŋ üzerinde ṭururdı ḳuşluḳ oluncaya degin. Andan ṣoŋra giderdi. Süleymān'uŋ ḳatına bir kişi gelmişdi ki ol dā'im gelürdi. Bir gün melekü'l-mevt ol kişinüŋ yüzine naẓar itdi. Ol kişi ġāyet ḳorḳdı. Süleymān'a eyitdi: "Ben bu ferişteden ḳorḳdum. Böyle ḥüküm eylegil, tā ki beni Hindüstān'a ilede kim bunı görmez olam. Süleymān buyurdı ki bunı Hindüstān'a iledeler, bir aġacuŋ dibinde ḳodı. Bir gün yine Süleymān'a melekü-l mevt geldi. Ṣordı:"Eydür, ey 'Azrā'il! Benüm bir refīḳim vardı,

senden korkdı. Baŋa eyitdi ki:" Eyit kim beni Hindüstān'a iletsün". Ben bile eyitdüm ki, anı Hindüstān'a iletdi. İmdi benüm sen yoldaşlarımı niçün korkıtduŋ ? 'Azrā'il eydür:" Yā nebiyallah! Hak te'ālā ol gün baŋa eyitdi ki:" Ol kişinüŋ cānını Hindüstān'da, fulan ağaç dibinde alğıl". İmdi ben gördüm kim Iṣṭahır vilāyetinde senüŋ katuŋda otururken **[26-a]** ben didüm ki:" Niçe rūzigār gerek ki bu Hindüstān'a vara". Bu gün gördüm kim ben anı ol ağacuŋ dibinde oturmış. İşbu sā'at anuŋ cānını kabż eyledüm. makṣūd oldur kim; melekü'l-mevt bir 'aẓīm feriştedür. Kamuya cān firākını ve cemī'i halkuŋ cānını alur. Hak te'ālā aŋa bir kuvvet virmişdür kim yirdekilerüŋ ve gökdekilerüŋ cānını kabż ider. Kamu 'ālem öŋinde bir tabak gibidür. Eli cemī'i 'āleme irişür, senüŋ elüŋ gökdekine irişdüginden dahı yakın.

el-haber

Haberde gelmişdür ki: Melekü'l-mevt turmışdur. Öŋinde bir ağaç vardur ki cemī'i mahlūkātuŋ sağışı deŋlü anuŋ yaprağı vardur. Her yaprakda bir kişinüŋ adı yazıludur. Her kimsenüŋ va'de[si] irişmiş olsa, ol ağaçda anuŋ yaprağı ṣararur. Melekü'l-mevtüŋ elinde bir harbesi vardur; anuŋla ṣararan yaprağı urur, düşürür. Ol yaprak düşdigi gibi, ol kişi dahı ki adı ol yaprakda yazıludur. Eger imdi bu söze zındīklar īmān getürmezler. Zīrā ki; Kur'ānıla hadīsile 'amel itmezler. Biz ki ehl-i sünnet ve cemā'atüz[11]. İ'tikādımuz Kur'ān'a ve hadīsedür. 'Amel bunuŋla ideriz. Ve dahı bil ki; ṣıfāt-ı melā'ike revhānīlerüŋ sağışını, Taŋrı'dan artuk kimesne bilmez. Niteki Hak te'ālā buyurmışdur:

وما يعلم جنود ربك الا هو

Ammā şol nesne ki haberde gelmişdür. Anuŋ üzerine biz dahı bir bāb zikir idelüm, revhānīlerüŋ ṣıfatında. İmdi bu bāb dahı iki mertebe üzerinedür: Evvel mertebe kitābdan ve ahbārdandur, ikinci mertebe hükemā sözlerindendür. Tā ki bu ikisini dahı bilmiş olasın. Ve dahı bilesin ki: Yiri, deŋizleri ve tağları ve havāları sükkānsız yaratmadı ki; suda bahrlar var, tağlarda yırtıcılar ve ṣahrālarda dürlü dürlü cānavarlar, havāda kuşlar vardur. İmdi gökler bu letāfetle niçün sükkān ehlī olmaya, hāli ola. İmdi bu nesne 'akıldan ırakdur, göklerüŋ ehli olmaya.

---

11 ve cemā'atüz metinde وجماعتك şeklinde yazılmıştır.
7

fī zikri'r-revḥāniyyīne[12]

Bil ki; melā'ike bir nice cinsdür. Ba'żısı oldur ki; gökleri ṣaklar ḳuvvetile, daḫı şevketile. Andan odıla şeyṭānı atarlar göge varıcaḳ. Ve ba'żısı daḫı 'aẕāb ferişṭesidür ve ba'żısı daḫı raḥmet ferişṭesidür. Ve her birinüŋ derece ve bir maḳāmı [27-a] (735) vardur. Şöyle ki; Cebrā'il'üŋ maḳāmı sidretü'l-müntehādur, İsrāfīl'üŋ maḳāmı 'arş altındadur. Cebrā'il kendü maḳāmından ḳaçan ki İsrāfīl maḳāmına naẓar itse, şunuŋ bigi baḳar ki bir ıraḳ yirden yılduza baḳduḳları gibi

el-ḫaber

Peyġamber 'aleyhisselām buyurur ki :" Bir gün ki Cebrā'il 'aleyhis-selām ḳatımda ḥāżırdı. Nā-gāh ḳatımda ṭururken ḳorḳdı. (740) Şol ḳadar ḳorḳdı ki ḳorḳusından küçicek oldı. Ve daḫı şol ḳadar bozuldı ki bir mercimek deŋlü oldı. Ben ṣordum ki:" Saŋ a n'oldı ?" didi ki "İsrāfīl'üŋ gördüm ki aşaġaya indi, 'aẓametinden ḳorḳdum". Ve bir daḫı ḥadīsde gelmişdür ki:" İsrāfīl 'arş altında ṭurmışdur. Bir tāc başında ki ol tācuŋ biŋ rükni vardur. Her rükninde bir menāre vardur (745) ve her menārede bir ferişte vardur ki anuŋ 'aẓametini Ḥaḳ te'ālā bilür.

el-ḫaber

Bir ḫaberde daḫı gelmişdür ki: Ḥaḳ te'ālā bir ferişte yaratmışdur kim anuŋ birisi ḳardandur ve yarusı oddandur ve tesbīḥ ider ve tesbīḥi budur:

سبحان المؤلف بين النار والثلج

Ya'nī: Pākdur ol taŋrı ki cem' idicidür odıla ḳarı". Ve bir ḫaberde daḫı gelmişdür : Firdevs uçmaġında [27-b] (750) ḳız oġlanlar vardur ki boylarınuŋ yarısı ḳızıl gülden ve yarısı aḳ gülden yaratmışdur. Anlar peyġamberler içündür, daḫı şol cum'a namāzın ḳılanlar içündür. Bunlar Firdevs içindedür. Firdevs 'arş altındadur. Peyġamber 'aleyhisselām eyitmişdür ki:

اذا سالتم الله فاسالە الفردوس

Ya'nī:" Ḳaçan ki Taŋrı'dan dileyesiz Firdevs'i dileŋüz". Bu miḳdār ki söyledük (755) ehl-i ḥadīs meẕhebi üzerine, iḫtiṣār-ı ṭarīḳile. Ve bundan ṣoŋra ḥükemā sözlerin söyleyelim, melā'ike şānında. Ve daḫı bunlaruŋ yirlerin ẕikir idelüm, tā bī-ḫaber olmayasın.

faṣl

Bil ki; ehl-i İslām şunuŋ üzerinedür ki dördünci gökdedür ve Firdevs 'arş altındadur ve ḥükemā bunuŋ üzerinedür ki ḳuṭb-ı cenūbī ve ḳuṭb-ı şimālī

---

12 "Gönül Açıcı Şeyler (Yerler) Bahsinde"

melā'ike yirleridür. Bir kişi ki maşrıḳdan yaŋa yüzin eylese, saġ yanından yaŋaġı göŋül ortasında bir ma'lūm yirdür. Aŋa "Ḳuṭb-ı cenūbī" dirler ve ṣol yaŋaġısında daḫı bir ma'lūm yir var. Aŋa "Ḳuṭb-ı şimālī" dirler. İmdi ḥükemā mez̲hebinde ferişteleriŋ ṭarīḳleri bu iki ḳuṭbdur. Bunlara "Ervāḥ-ı revḥānīler" dirler. Ya'nī; ba'żī ḳavm ḳuṭb-ı şimālīyi [28-a] görür, ḳuṭb-ı cenūbīyi görmezler ve ba'żī ḳavm ḳuṭb-ı cenūbīyi görürler, ḳuṭb-ı şimālīyi görmezler. Ve ba'żī ḳavm ikisini daḫı görürler. Murād ol ḳuṭublardan bu yirden noḳṭalar degildür. Belki ol iki 'ālemdür ki aŋa "Dārü'l-cinān" dirler. Ammā dehrīler aŋa "Dārü'l-ḫuld-ı Firdevs" dirler.

Ḫāṣiyyetü'l-ḳuṭūb[13]:

Pes imdi biz bu iki ḳuṭbuŋ ḫāṣiyyetin diyelüm, daḫı sākin olanlaruŋ aḥvālin diyelüm. Ḥakīmler sözi üzerine eydürler ki:" Her ḥayvānuŋ ki ṭoġurısı düşvār olsa, ṭoġurması güç olsa, daḫı ḳuṭb-ı cenūbīye baḫsa, Süheyl yıldızına baḫsa ki ol ḳuṭb-ı cenūbda fi'l-ḥāl zaḥmetsiz ṭoġıra". Daḫı eydürler ki: "Her deve ki Süheyl yıldızına baḫsa, fi'l-ḥāl ölür. Ammā ḳuṭb-ı şimālde yedi yıldız vardur ki anuŋ yöresinde degrinür. Aŋa "dübbü'l-aṣġar" dirler. Her kişinüŋ ki gözi aġrısa, ya uyuz olsa, daḫı ol yıldızlara baḫsa anuŋ 'illeti zā'il ola gide. Bābil kitābında oḳıdum: "Her kimsenüŋ ki gözinde zaḥmeti olsa, daḫı güneş batduġından iki sā'at geçse, daḫı ol kişi ḳuṭb-ı şimālīye ḳarşu berāber ṭursa, [28-b] bir gümüş mīli ṣāfīgül ṣuyına banzursa, daḫı gözine çekse daḫı eyitse ki:

يا اعال ال قطب ال شمال سلوال الله اقيه

dise, daḫı ḳuṭb-ı şimālīye baḫsa yek-şenbe gicesinden yek-şenbe gicesine degin gözi aġrısı gide. Daḫı ṣūverü'l-fülkī kitābında getürmişlerdür ki:" Eger bir kimsede yereḳānī olsa, daḫı ḳuṭb-ı şimālīye naẓar itse ve ṣaġ elini cigeri üstüne ḳosa ve ṣol elini ḳuṭb-ı şimālīden yaŋa uzatsa, daḫı eyitse ki "Ey Taŋrı'nuŋ nūrı! Benüm cigerime Taŋrı'dan şifā dilegil". Āẕīne gicesinden āẕīne gicesine degin böyle itse, anuŋ zā'il olur, gider ve cigeri anuŋ i'tidāl ḥaddine gele. Daḫı ben ṭabāyi' kitābında oḳıdum eytmiş ki:" Ḳaçan arslan, ya bebür, ya pars ḫasta olsa; ḳuṭb-ı şimālīye baḳarlar, ol sebebden şifā bulurlar. Bu sözler şuŋa beŋzer ki Peyġamber 'aleyhis-selām buyurdı ki:

النظر الى السماء عبادت والنظر الى الكاعبة عبادة

والنظر فى الماء الجارى اوالخورت عبادة ويزيد النور فى البصر

Ya'nī göge baḳmaḳ ve Kābe'ye baḳmaḳ 'ibādetdür ve ṣuya ve yaşıla baḳmaḳ 'ibādetdür. [29-a] Ve daḫı göz nūrın arturur.

---

[13] ḫāṣiyyetü'l-ḳuṭūb metinde خاصيت ال قلوب şeklinde yazılmıştır.

hikâyet

Mütekaddimlerüŋ kitâblarında (795) gördüm ki:" Kaçan arslan yüklü olsa; toğuncak üç günde toğurur, dahı bî-hûd olur, kendüden gider. Hiç nesne yimez, tâ şuŋa degin ki; bir şuya vara, dahı içine girer, tâ ayaklarınuŋ yarısına degin durur. Ol şuyuŋ içinde tururken kutb-ı şimâliye bakar. Vaktî ki ol böyle idicek, kamu zahmetden emîn olur. Çoğırak hâşşası (800) kutb-ı şimâlüŋ göz şifâsındadur. Şöyledür ki; Süheyl yıldızına bakarlar "Kalbü'l esed" ve "Kalbü'l-'akreb" didükleri yıldızlara bakıcak göz nûrın artar. Bu nesne 'âkiller katında ğarîb degildür. Bir kişi sebzeye baksa gözinüŋ nûrı artar, eger yıldızlara baksa ve göklere baksa Hak te'âlâ hażretleri gözi nûrın artursa bedî' degildür. Bu mikdâr mütekaddimlerüŋ (805) sözlerinden zikir itdük. Ve bundan soŋra birkaç şûret ki, revhânîler ki kutubda vardur, zikir idelüm hakîmler sözinden, tâ ki andan dahı bî-haber olmayasın.

faşl

Bil ki; mezheb-i ehl-i sünnet ve cemâ'at oldır ki, kutublar ve gökler ve her nesne kim yirden yukarudur ve yir ehli ve yir fenâyiçün [**29-b**] yaradılmışdur. Hîçbirisi bâkî degildür, illâ Hak te'âlâ bâkîdür. Ve dehrîler (810) mezhebi oldır ki; melâ'ike ve gökler bâkîdür ve fânî degildür. Ve bunlar eydürler ki:" Yirden yukarı olan nesnelerüŋ ve revhânîlerüŋ hayât-ı zâtîsi vardur. Ya'nî; kendülerüŋ dirlikleri, kendülerindendür. Ammâ yir ehlinüŋ kamusı cânsuz ve cânludur, cümlesi fânîdür. Ol ki buyurmışdur:

كلي شيءهالك الا وجهه

Ya'nî; kamu nesne helâk (815) olur, Allah'dan ğayrı. Eger bir niçesinüŋ helâkı zamânıla bir göz açup yumınca mikdârı ise. Ve dahı dirler ki:" Kutublar üzerinde kırk biŋ revhânîler var ve anlaruŋ şûretlerini yazmışlardur ve anuŋ üzerine hüküm iderler ve eydürler ki:" Bir pâdişâh var idi anuŋ adı Şehmâyilidi. Ol şûretleri bozdı, giderdi meger ki birkaç mumlar (820) şûretlerin kodı. Mu'azzimler ki iş işlerlerdi, mumlarla ki işlerlerdi.

şıfat-ı rûhânî

Eydürler ki: "Kutubda bir revhânî vardur ki anuŋ şûreti âdem şûretidür. İki eli var arslan eli gibi ve dahı iki 'azametlü kanadı vardur ve yarısından aşağısı balığa beŋzer ve kuyruğı iki şâhdur. [**30-a**] Hemîşe kutbuŋ çevresinde degzinür. Her kimse ki bu şûreti (825) bir hâliş bakırda yazsa, dahı aŋa ağzı yüzi egilen baksa, Allah emrile sağ ola. Ve dahı kutb-ı şimâlînüŋ altında bir tağ vardur. Aŋa Hind dilince "Mîrûn" dirler ve 'Arab dilince "Kubbetü'l-arż" dirler. Ve ol tağ revhânîlerüŋ yiridür. Revhânîler anuŋ depesinde olurlar. Hind ehlinüŋ anlaruŋ hakkında hikâyetleri vardur. Dahı bilmek (830) gerek

ve melā'ikenüŋ ba'żısı ba'żısından şerīfdür ve ba'żısı şol ḥaddiledür ki; bir revḥānī birisine baķıcaķ görmez ġāyet leṭāfetden. Anuŋ gibilere "Revḥāniyyetü'r-revḥāniyye" dirler, daḫı "Cinnü'l-feres" dirler. Ve ba'żī revḥānīlerüŋ şol ķadar ķuvveti vardur ki, kendüleri her ne ṣūrete dilerlerse ķoyar. Zīrā ki; ṣafāda bunlar havāya beŋzer. Havā bir cism-i laṭīfdür. Söz budur (لبين) dirilerin ķābildür. Şöyle ki; güneşüŋ şu'lesin ķabūl ider[14], aķ ider görinür ve bir gölgesin ķabūl ider, ķara görinür. Ve daḫı revḥānīler kendüleri niçe dilerse eyle gösterürler; Allah emrile. Bu sebebdendir ki sü'edāya melekü'l-mevt [30-b] eyü ṣūretile ve eşķıyāya zişt ṣūretile görinür ve ķorķınç ṣūretile görinür. Ve daḫı kütüb-i sūrda gelmişdür ki: Cenūbīnüŋ manẓarasında bir ferişte vardur kim anuŋ ṣūreti, ādem ṣūretine beŋzer. Ġāyetde yüzi büyikdür ve gevdesi fīl gevdesine beŋzer. İki ķanatı vardur, ġāyetde büyük ki dā'im uçar, hīç ārām itmez. Eger Çīn balçıġından bunuŋ bigi ṣūret eyleseler, daḫı oda bişürseler, ve daḫı aŋa mürekkebile noķṭalar ķarışdursalar ve gemiye baġlasalar ķaçan ki gemi ṭursa, yürimese bir pīr kişi ṭura, ol ṣūreti ķucaġına ala, daḫı ķuṭb-ı cenūbiye ķarşu ṭuta; fi'l-ḥāl gemi yüriye Allah emrile. Ḥavāṣ ve ma'ānī ki dünyāda ḥādiṣ olur. Anuŋ ḥüdūsı Ḥaķ te'ālā buyruġıdır. Her birinde maḫlūķātuŋ ma'ānīden ve a'yāndan bir ḥikmeti vardur. 'Ale'l-ḫuṣūṣ; cānlu nesnenüŋ ṣūretlerinde ki anlaruŋ 'aẓīm eserleri vardur. Velīkin anları yazmaķ menhīdür. Eseri varduġına bu daḫı 'alāmetdür ki bir kişi bir ḫūb ṣūret görse, ḫurrem olur ve eger bir ejderhā ṣūretin veyāḫūd yılan ṣūretin görse [31-a] göŋline bir ķorķu düşer. Ve daḫı her nesne ki biz bu 'ālemde görürüz; yıldızlardan ve göklerden ve yirlerden ve ne kim bunlarda varısa bunlarda ṣūretlerdür. Ve daḫı ḥükemā ṣūreti ki yazmışlar ķomışlardur. Güzāf degildür, yabandan yazmamışlardur. Ve daḫı eydürler ki kūh-ı ķaf üstinde bir ferişte vardur ki anuŋ başı başına beŋzer. Key uzun ķanatları vardur. Bu ķanatlarınuŋ altında birez küçicek ķanatları daḫı vardur. Her ķaçan ki yaķına uçsa, küçicek ķanatlarını açup uçar. Ķaçan ki ıraķ yire uçsa, büyük ķanatlarıla uçar. Her ki bu ṣūreti balçıķdan düzse, daḫı bir yirde ķosa ki anda yırtıcı cānavarlar zaḥmet ve ziyān ider olsa; arslan gibi peleng gibi ķurt gibi bunlara beŋzer nesne varısa, ol yirden ķaçalar, hīçbirisi anda ķalmaya. Velīkin anı bir yüce yirüŋ üstinde ķoyalar, ol yirden ki anı ķodılar yüz arış ıraķ olalar. Bu miķdār dimişler, bu arada:

ال عهدة ال راوي

ما صور ه ال راوي ذكر ال قطبين ال شمالي و جنوبي و

---

14 "Ķabūl ider" metinde قبول ايدر şeklinde yazılmıştır.

faṣl

Sen işitdüŋ kim eflākde; ḳuṭb-ı ş imāliyede ve ḳuṭb-ı cenūbiyyede [31-b] ʿaded vardur. Ve her birisi bularuŋ on iki baḥş olupdurur. Bu iki ḳuṭbuŋ aralığında bir dā'ire vardur ki aŋa "Mıntıḳātü'l-bürūc" dirler ki ol on iki bürūcuŋ orta yerinden geçer. Ve dimişler ki: "Ol bürūcuŋ her birisi bir ṣūretdedür ve bilmek gerekdür ki; ḥükemā menāzil-i ḳameri ve güneşüŋ bürūclarını ve yıluŋ ve ayuŋ ṣağışlarını ġāyete irgürmişlerdür" dimişlerdür. Bunda söz yoḳdur. Mādāmki kendülerinden ḥüküm itmeye cemīʿi ḥüküm Allahü teʿālā'dandur, teʾs̱īr-i kevākibden bilmeyeler ve daḫı eydürler ki: " Ḳuṭublarda ḳırḳ sekiz ṣūret vardur ve andan ṭaşra biŋ yigirmi beş yıldız vardur yābānī. Yarısı anlaruŋ ol şimālī ṭarafındaġı ṭaġuŋ bir yanındadur ve yarısı bir yanında. Bu söz daḫı müsellemdür. Ammā ol ki eydürler:" Baʿżısı ādem ṣūretinde. Şöyle ki; cevzā ve ḥayvānī ve Ḥavvī (?) ve müselsel ve baʿżısı ḥayvānī ṣūretindedür. Şöyle ki; ḥamel ve s̱evr ve seraṭān ve ʿaḳreb ve esed ve ḥūt. Ve baʿżısı cemādāt ṣūretindedür. Şöyle ki; mīzān ve sefīne ve iklīl. Ammā ḳalan yıldızları ẕikir itmediler. Bu ḳamusı ẓanniyātdur. Līkin bu yıldızlar vardur ammā söz ṣūretlerindedür ki anı didükleri [32-a] yaḳışdurmaġıladur, taḥḳīḳī söz degildür.

faṣl

Eydürler ki: Ol ṣūret ki; ḳuṭb-ı ş imālīde vardur, yigirmi bir ṣūretdür. "Dübbü'l-asġar" "Dübbü'l-ekber" "Tinnīn" "Ḳayḳāvus" ve "ʿAva" ve "Bakā" ve "Ṣunāḥ" daḫı dirler. "İklīl-i şimālī" ve "Felek" daḫı dirler. ve "Ḥānī" ve "Sülītāḳ" ve "Nesrü'l-vāḳiʿ" daḫı dirler. "Nesrü't-ṭā'ir" ve "Dehhāce" daḫı dirler."Ḥayyatü'l-havā" ve "Sehm" ve "ʿUḳāb" ve "Zülfīn" ve "Ḳāsʿu'l-ḳavs" ü "Fires-i aʿẓam" ve "Mirāt-ı müselsele" ve "Müselles" ve "Dubḥ-ı āver" ve"Maʿrife" ve "Sülfaḥāt" daḫı dirler. Müneccimler eydürler ki: "Bunlar ḳuṭb-ı şimālīdedür" daḫı, eydürler ki: "Bunlaruŋ her birisi bir niçe yılduzdur. Şöyle ki; ol ger bir niçe yılduzdur ve biz daḫı bunları "Mārār-i derhā" ve "Bābende" ve "Ġurrāb" ve "Şevr-i bābende" dirler, ẕikr itdük. Ve daḫı itmezdük ki ḳuṭub ki bir muḳaddes sirdur, daḫı maḥall-i melā'ike-i revḥāniyyedür. Ol eyünüŋ ve yalanuŋ yirleri ola ve eger felekde bir vażʿı ḥāṣıl olursa ictimāʿ-ı kevākibden ki ol vażʿ iʿtibārınca ola. Bu ṣūretler bu taḳdīrce ki müsellem dutavuz. Şöyle ki; İklīl-i şimālī ki on sekiz kevkebdür. Yaʿnī; degirmi şekildür ki aŋa "Felek" daḫı [32-b] dirler ki ol on iki yılduzdur. ʿĀlimler aŋa "Bānī" dirler ve "Nesr-i vāḳiʿ" dirler. Ve bir şekil daḫı vardur ki aŋa "Müsellede" dirler. Ve ol daḫı dört yıldızdur. Ve daḫı bilmek gerek ki; ḳuṭb-ı cenūbda on beş ṣūret vardur, müneccimler ḳavli

üzre ki işbunlardur: Feytis ve Ḥarārit ve Cedār ve Kelb ve Kelb-i muḳaddem ve Şücā' ve Bāṭıne ve Ġurrāb Ḳantarıs ve Seb'-i mücemmer ve İklīl-i cenūbī Çevüt-i cenūbī. Ve biz revā görmezüz ki bu ṣūretleri bunda ẕikir idelüz. Zīrā ki; ḳuṭb-ı cenūbī maḥall-i melā'ikedür, it (905) ve ṭavşan yiri degildür. Ve eydürüz ki: "Yıldızlaruŋ ictimā'ından bir vaż'ı ḥāṣıl olur ki anı gören bir nesneye beŋzedür. Bunuŋ gibiye münkir olmazuz. Şöyle ki; Vaż'-ı Bāṭıne ki 'Arab aŋa "Mu'allef" eydür ki: Ol yedi yılduzdur ve Mücmire daḫı yedi yılduzdur ve İklīl daḫı aŋa "Ḳubb"e dirler, on üç yıldızdur. Ḳonturıs ṣūreti ve Sebe' ṣūreti (910) ādem ṣūretine beŋzer göbegine degin. Göbeginden aşağısı at ṣūretidür. Yüzi maşrıḳdadur, ḳuyruġı maġribdedür. 'Arab Ḳanturıs ve Sebe' yıldızlarına "Şemārīḫ" dirler ve "Ḥiṣār" dirler. Sefīne; ḳuṭb-ı cenūbdadur ki [33-a] ol ḳırḳ yılduzdur. Gemi ṣūretinde bir ulu yıldız, bir ṭarafındadur. Aŋa "Süheyl" dirler ve daḫı aŋa "Süheyl-i ḥiṣār" ve "Süheyl-i vezin" ve "Süheyl-i muḫallef" (915) dirler. Eyitdi: "Bu Süheyl ṣol yirlerde olur ki anuŋ ıraḳlıġı ḫaṭṭ-ı istivādan otuz sekiz derece ola". Eger su'āl iderlerse ki: "Bu 'ālem ḳaç ṣūretdür ?" daḫı 'ahd-i ḳadīmde ṣūretler itmişlerdür, tā ḥaddī ki oda da[p]ıcılar ol od yandurdıġı oldı ve daḫı ṣavma'alarını ṣūretlerile yazarlar idi. Hīç ṣūretsiz yir ḳomazlardı. (920) Daḫı öŋ din ki pādiş āhlar ve andan ṣoŋ ra gelen pādiş āhlar, ṣūretler iderlerdi. Şöyle ki; arslan ṣūreti gibi, fīl ṣūreti ve ejderhā ṣūreti 'alemleri üstinde düzerlerdi. "Pes çünki ṣūret evvelden vardı. Niçün Peyġamber 'aleyhisselām nehy itdi ?" şöyle ki, buyurmışdur:

اناشد الناس عذب ال يو مال قيامت ال مصور

Ya'ni; 'aẕābı (925) ḳatı olanlar, ḳıyāmetde ṣūret düzicilerdür. Ve ḥikmet n'eydi ? Eydürüz ki :"Ṣūret düzmek, Ḥaḳ te'ālā işidür. Hīç her kimesnenüŋ anda medḫali yoḳdır. Zīrā; cān virmek, cān almak Ḥaḳ te'ālā'dan [33-b] ġayrı kimesnenüŋ elinden gelmez. Pes her kimsenüŋ ki ṣūreti düzmege iḳdām olsa şöyledür ki, Taŋrı'nuŋ da'vīsin (930) itmiş olur. Çünki düzmege nehy gelür ve ṣūrete ṭapmaḳ ḫōd ziyāde menhīdür. Zīrā; bu Taŋrı'nuŋ varlıġın bilmekdür, belki inkār itmekdür. Ve biz daḫı bundan ṣoŋra gökler 'acāyibin ẕikir idelüm.

inşā'allahü'-l-mu'īnü bāb-ı fī-'acāyibi'leflāki ve'l-'ulviyyātı[15]

Ḥaḳ te'ālā dimişdür, kendü kelām-ı ḳadīminde: " Ben ol Taŋrı'yam ki yedi ḳat gökler yaratdum (935) birbiri içinde. Üstüŋüzde mu'allaḳ durur, direksiz. Nitekim Ḥaḳ te'ālā buyurmışdur:

---

[15] "Yardım Edici Yüce Allah Dilerse…Bilinmeyen 'Acayip Feleklerin Yücelikleri Hakkında"

الله اللذي رفع السموات بغير عمد ترفها

"Ve dahı bunları hikmet içün yaratdum, güzāf yaratmadum", dahı Hak te'ālā bu gökleri ne 'aceb yaratmışdur, şunuŋ buhārından. Ve yirleri, şunuŋ köpüginden ve tağları, şunuŋ mevcinden yaratdı. İmdi bu sözler kamusı (940) şahīhdür. Ve ba'żī tefāsirde ki dimişdür:" Dünyā gögin şu mevcinden yaratmışdır. İkinci gögi ak mermerdendür ve üçinci demürdendür, dördinci bakırdandur ve beşinci gümişdendür, altıncı altundandur, yedinci kızıl yākūtdandur. [34-a] Ammā müneccimler ve hikmet ehli katında bu gökler şöyle tīz döner ki nazar iden döner sanmaz. Anuŋ döndügini idrāk idemez. Teşbīh (945) itmişler şol altuna, gümüşe ki budaka içinde eriyüp döne, tīz döne. Tīz dönerken anı gören durur sanur.

el-haber

Ka'bü'l-ahbār eyitdi ki: " Yedi kat gökler, her birisi kendü kutubları üzerine dönerler". Bu sözi 'Abdullah İbn-i 'Abbās işitdi, eyitdi:"Ka'bü'l-ahbār, cühūdlar mezhebin dutarmış" didi. Ka'bü'l-ahbār eyitdi:"Pes (950) ya ne diyelüm ?" İbn-i 'Abbās eyitdi:"Ol ki Hak te'ālā buyurmışdur kelām-ı kadīminde:

ان الله يمسك ال سموات و ال ارض ان تزولا الايت

Hāşılı ma'nīsi budur ki: Hak te'ālā gökleri ve yirleri yirinden zā'il olmağa komaz. Eger yerinden zā'il olursa, kim dutabilür Allahü te'ālā'dan ğayrı. Ve mezheb-i ehl-i hadīs geçen ve biz bundan soŋra (955) hükemānuŋ sözlerin diyelüm, tā āgāh olasın. Zīrā; bu kitābuŋ adını cām gibi nümāy komışız, tā ki saŋ a ma'lūm ola ki her tā'ife ne mezheb dutmışlardur.

fī sıfatı's-semāvāti ve hilkatihā[16]

[34-b] Hükemā eydürler ki: " Gökler neden düzüldigin kimesne bilmez. Zīrā ki; şudan ise gerekdi ki, yirden yaŋa meyl ideydi ve eger yilden mise (960) gerekdi ki, havāya karışa idi ve eger toprakdan mısa toprağa kasd ideydi ve eger oddan ise gerekdi kim, odıla hem-reng olaydı ve güneşile hem-reng olaydı". Pes anlaruŋ n'eydügin Allah'dan ğayrı kimesne bilmez ve eydürler ki :" Felek dahı bir 'unşūrdur, ol dört 'unşūrdan ğayrı. Ve dahı bu gökleruŋ kiçisi felek-i kamerdür ki bize andan yakın yokdur. Aŋa dünyā gögi dirler. İkinci felek-i 'Utāriddür, üçinci felek-i Zühre'dür, dördinci felek-i şemsdür, beşinci felek-i Mirrīh'dür, altıncı felek-i Müşterī'dür, yedinci felek-i Zuhal'dür ve sekizinci felek felek-i bürūcdur ki bu uşak yıldızlar anda olurlar; hem felek-i sevābit dahı dirler. Zīrā ki; bu uşak yıldızlar sābitdür, yirlerinde hareket itmezler.(970) Ammā bu yedi yıldızlara seyyāre dirler, hareket

16 "Göklerin Sıfatları ve Yaratılışları Hakkında"

iderler. Tokuzuncı felek, felek-i eflākdür. Ve hem "Felek-i atlās" ve "Felek-i a'zam"dur dahı dirler. Cemī'i eflāk hareketinden bunuŋ hareketi ġāyetde tīzdür. Şol kadar serī'dür; cemī'i [35-a] eflākuŋ hareketini yiŋer, kendüyile alur bile döner. Ammā ehl-i Hind eydürler ki:" Bundan 'azametlü hīç nesne görmezüz. Eger güneşdür bunuŋ katında bir korsacukdur ve eger 'ālem-i havādur anuŋ içindedür. Ve dahı 'ālem anuŋ içinde bir pergār noktası gibidür. Böyle kıyās itmekde felek-perest oldılar. Ve dahı eydürler ki:" Ecrām-ı semāvī şöyle bir top gibi degirmidür. Her nesne ki müdevveri'ş-şekildür, sınmak āfātından emīn olur. Şekl-i müselles, murabba' gibi olmaz". Pes imdi bu hizlān ki bunlara hāsıl oldı. Himmetleri kusūrından kıyāsları kusūrından oldı, küttāb-ı nātıka ve hüccet-i sādıkla olmadı. Zīrā; kitāba muhālefet itdiler. Zīrā; kitābıla 'amel itmediler. Lā-şekke kimse ki kitābdan taşra 'amel itse, kitāba uymasa dünyāda olduġınca mahzūl ve makhūr olur ve āhiretde maġbūn olur. Her kimüŋ ki 'aklı bilisi varısa bundan i'tibār itmek gerek, tā ki dünyā vü āhiretde ziyān-kār olmaya.

fasl

Belki dehrī gözin açdı felege bakdı, andan 'azametlü nesne görmedi. Felegüŋ sāni'inden [35-b] haberdār olmadı ve bizüm gözimüz felekden şol kadar nesne görür kim, gözi bir fīlüŋ endāmından görür. Meselde gelmişdür ki:" Bir bölük üyez fīli görmege vardılar. Birisi başına kondı, birisi ayaġına konmışdı ve birisi hordumuna kondı ve birisi kulaġına kondı. Çünki bunlar girü döndiler. Bunlardan ba'zıları sordılar ki:" Fīli niçe gördiŋüz ?" Ol ki ayaġına konmışdı, eyitdi: " Fīl bir direkdür", ol ki başına konmışdı eyitdi:" Fīl bir taġa beŋzer", ol ki hortumına konmışdı eyitdi :" Fīl bir ejderhāya beŋzer" ve ol birisi ki kulaġına konmışdı eyitdi " Fīl bir kilime beŋzer". Her birisi her yerini ki görmişdi anı haber virdi ve ayruġından haberdār olmadı. Ve bizüm dahı meselimüz bu felegüŋ altında şuŋa beŋzer ki: Bir karınca bir karıŋda bir pādiş āhuŋ sarāyında bir delik ya bir kemer görse, ol sarāydan eyle sanur kim; kamu 'ālem ol kemerdür ve sarāydan haberi yokdur. Ve dahı ol sarāyuŋ mahallesinden ve şehrinden haberi yokdır. Pes ol pādişāhuŋ iklīminden ve memleketinden kaçan haberdār [36-a] olsa gerek. Pes ol cemā'at ki basīretleri yokdur, görmeklikleri kısadur, kendüler bilürler ve hükemādan bilürler. Ve dahı birisi güneş göre; aŋa dapa ve birisi felegi göre; aŋa dapa, ma'būd idine. Ammā bunlaruŋ sāni'inden ki rabbü'l-'ālemīndür ġāfildürler. Masnū'dan sāni'a intikāl itmezler. Şunuŋ gibi sāni' ki on sekiz biŋ 'ālemi yaratdı. Birisi oldır ki şems anda devr ider, bākī on yedi biŋ 'ālem bu 'ālemden ayrudur. Eydürler ki: Bir 'Arab sahrāda

giderdi. Bir kişi aŋa şordı kim:"Neden bilürsin ki 'ālemüŋ ṣāni'i vardur, bu cemī'i maḫlūḳātı ol yaratmışdur ?" Ol 'Arab ṣaḥrāya naẓar itdi, gördi ki; bir niçe deve ḳığı yatur idi. Eyitdi ki:

ال عبادة تدل علي ال بعير و الثار ال قدم تدل علي ال سير

فهيكل علوي بهاذه ال لطافت و مركزسفلي بهذه ال كنافت ال

ما تدلان علي الصانع ال خبير

Ma'nāsı böyle dimekdür ki: Ayaḳ yire basmaḳ, yir yüzinde ādem yüridügine delālet ider. Ve ḳığ-ı deveye eydür:"Pes gök bu 'aẓametile ve yir bunuŋ gibi döşenmegile nicesi ṣāni'a **[36-b]** delālet itmeye. Ṣāni'siz olacağı yoḳ" didi. Belki felek bu yüceligile ve bu 'aẓametile mütenāhīdür. Ya'nī ğāyeti vardur. Yir gök içindedür. Bu taḳdīrce ki felek daḫı, bir nesnenüŋ içindedür. Pes ol nesne felekden büyük ola. Bu daḫı delīldür ki felek mütenāhīdür. Eger ṣoradarsa ki:" Felegüŋ ısra yanında ne vardur ?" eydürler ki: " Daḫı 'ālemler vardur ki Ḥaḳ te'ālā'nuŋ 'ilmi iriş ür, daḫı kimsenüŋ irişmez". Ba'żīlar eydürler ki: " Felekden ṭaş ra daḫı hīç 'ālem yoḳdur". Ṣanmışlar ki kendülerüŋ gözleri görmedigiçün ayruḳ nesne yoḳdur. Pes muḥāl degüldür ki 'ālemler çoḳ ola. Çoḳlıḳ azlıḳ delālet ider ki 'ālem mütenahīdür. Belki meẕheb-i ehlü'l-İslām beyān eylediler.

faṣıl

Meẕheb-i ehlü'l-İslām oldur ki; felek cemāddur, ya'nī cānsuzdur. Bir müdebbiri vardur ki anı ḳahrıla döndürür. Ve ba'żīlar dirler ki: " Ḥayvāndur. Zīrā ki; ḳarıncanuŋ ve üyezüŋ cānı var. Felek cemī'i ecsāmdan büyükdür. Şāyed ki anuŋ daḫı cānı ola. Ve daḫı dirler ki :" Felek nūrludur ve yıldırar ve ṣolmaz. Delīldür ki ḥayvāndur". **[37-a]** Ve ba'żīlar dirler ki: " Gögüŋ işitmegi ve görmegi var. Girü ḳalan havāsı yoḳdur". Egerçi bu sözleri dirler. Velīkin anuŋ ḥayvāniyyetine delil olmaz. Zīrā ki; cevāhirüŋ la'lüŋ ve yāḳūtuŋ nūrları var, yıldırarlar, daḫı cemāddurlar. Ve daḫı ḥayvān olmasında iḫtilāf olaydı; ya dönmeginde melālet ḥāṣıl olaydı, daḫı sākin olaydı. Pes delīldür ki cemāddur. Anuŋ bir muḥarriki var. Güneşüŋ ve girü ḳalan yıldızlaruŋ daḫı ḥāl budur. Ba'żīlar dirler ki: " Ḥayvāndur" ve ba'żīlar dirler ki :"Cemāddur". Ve daḫı dirler ki :"Zühre güneşüŋ ma'şūḳasıdur, andan ayrılmaz". Bunuŋ gibi sözlere güzāf dimezler. Ḥaḳ te'ālā'dan dileriz ki, bunuŋ gibi sözlerden bizi ṣaḳlayıvire inşāallahü te'ālā.

ḫiẕlānü'l-mecūsī: Āgāh olğıl ki āfitāb-perestān ve dehriler çünki gördiler; eflāküŋ ve kevākib-i seyyārenüŋ 'ömürlerinüŋ uzunlığı, daḫı bunlarda tebdīl ve tağyīr olmaduğını i'tiḳād idüp bunlara ṭapdılar, ma'būd idindiler. Bundan ğāfil oldılar ki ma'būd olan bunlaruŋ ḫālıḳıdur. Maḫlūḳ ma'būd

olmaz. İmdi bunlar Ḥaḳ te'ālā'nuŋ maḫlūḳıdur. Şöyle buyurmışdur ki:" Ben [37-b] gökleri dört günde yaratdum ve yirleri iki günde yaratdum". Ve daḫı ḫaberde gelmişdür ki: 'Ālemüŋ 'ömri yedi ḳarındur. Ol gün ki Peyġamber 'aleyhisselām dünyāya geldükde altı ḳarın geçmiş idi. Peyġamber'üŋ ẓāhir oldıġı vaḳtden (1050) tā āḫir zamāna degin bir ḳarındur. Bir ḳarın daḫı tamām olıcaḳ, 'ālemüŋ daḫı 'ömri tamām olur. Bundan ṣoŋra ol 'ālem-i ebedī olur. Ayruḳ anuŋ zevāli olmaz. Ve ba'żılar eydürler ki: "'Ālemüŋ 'ömri üç yüz yigirmi dört biŋ yıldur". Lākin bu sözce daḫı ma'dūm olur. Her ma'dūd mütenāhīdür ve her mütenāhī fānīdür. Ve ba'żılar eydürler ki: "Ṭūfan-ı (1055) Nūḥ'dan tā vilādet-i Peyġamber'e degin 'aleyhisselām üç biŋ yedi yüz yigirmi beş yıldur, bunı böyle ṣayduḳlarından. Ve hem eyitdiler ki:" 'Ālem bāḳīdür" ve eydürler ki "Allahü te'ālā 'ālemi yaratdı. Ol yedi seyr idici yıldızlar, ol gün ḥamel burcınuŋ evvel daḳīḳasında idi. Ol burcdan bir burca ve bir burcdan daḫı seyr ider tefāvütile, tā ḳamu burcı seyr (1060) iderler". Daḫı ḥūt burcında ki on ikinci burcdur. Cem' olalar, tā yine ḥamel burcından ibtidā ideler seyir itmege. Ve eydürler ki :" Ḥudūd-ı Mıṣır'da Heremān [38-a] ḳal'asınuŋ ḳapusında yazmışlar bunı ki":

ال هرمان و ال نصرن

و ال سرطان

Ya'nī; ol gün ki Heremān yapmışlar; Nesr-i ṭā'ir ve Nesrü'l-vāḳi', seretān burcında idi. Ve şimdiki zamānda cedy burcına irişmişdür. (1065) İmdi bilmek gerek ki: Eflāk[i] on iki baḫş itmişlerdür. Ehl-i ḥikmet işbu düzene her baḫşına "bürūc" dirler. Her baḫş meselā hilāl gibi şekildür. İmdi her bir burc[ı] daḫı otuz baḫş itmişlerdür. Anuŋ her baḫşına "derece" dirler. İmdi bilmek gerek ki her bir derece biŋ altmış altı ve bu yircedür; tā ki bunı bilmekden Ḥaḳ (1070) te'ālā'nuŋ 'aẓameti biline. Zīrā; 'aẓamet-i maṣnu'a delālet ider ṣāni'uŋ 'aẓametine. Pes bundan ṣoŋra şemsüŋ daḫı 'aẓametinden ve ba'żī 'acāyiblerinden beyān [38-b] idelüm.

fī ṣıfati'ş-şemsi ve menāfī'ihā fi'l-'ālemi[17]

Bil ki; Ḥaḳ te'ālā güneşi ve ayı 'ālemde ba'żī nesneye sebeb ve menfa'at eyledi ve ba'żī nesneye sebeb-i mażarrat eyledi. Zīrā ki; Ḥaḳ te'ālā bunları güzāf yaratmadı (1075) ve her birinüŋ 'ālemde ḫāṣiyyetlerini ve te'sīrlerini müşāhede iderüz. Aŋa münkir olmaḳ bī-şerimlikdür ve biz daḫı ba'żī ḥikāyāt-ı ġarībe idelüm.

ال عهدة علي ال راوي

---

[17] "Alemde Güneşin Özellikleri Ve Faydaları"

Ve hem Ḥaḳ te'ālā'nuŋ ḳudretine 'acib degildür. Daḫı ẓāhirdür ki; güneş toġduġı vaḳtin aġaçlar ve yapraḳlar ve otlar ve çiçekler ḳamusı yüzlerin güneşden yaŋa dönderürler, (1080) tā güneş ṭurıncaya degin. Şundan ötüri ki; bunlar ḥayyātı güneşdür, ḥarāretinden iderler. Ḥaḳ te'ālā niteki yaşlıġı ṣuda yaratmışdur, ḥarāreti daḫı güneşde yaratmışdur.

ḥikāye

Eydürler ki: " Maġrib ṭarafında bir cānavar vardur. Ḳaçan ki güneş ṭoġar, yavrısını güneşe ḳor. Bir günde büyür, anasından büyük olur. Vaḳtī ki güneş batsa, ol cānavar ölür. Yavrısı (1085) gine yüklü olur. Yarındaġı gün ṭoġar. Güneş batıcaḳ ol daḫı ölür. Anuŋ 'ömri dünyāda iki gün olur.

u'cūbe

Mekrān ṭarafında [39-a] bir büyük cānavar vardur ki deŋizden çıḳar daḫı güneşe baḳar. Bir laḥẓa güneşe baḳıcaḳ, bī-ḫūş olur. Zevāl vaḳtinde şöyle olur ki gemiciler anuŋla oyın idünürler. Güneş üzerine cān virür. (1090) Hergiz güneşden ayrılmaz. Çünki güneş ġurūb ide; dirilür, yine deŋize batar.

ḥikāyet

Eydürler ki:"Serendīb'de bir ṣaḥrā vardur ki anda yılan çoḳdur. Her ḳaçan ki kārubān ol aradan geçe develerinüŋ ayaḳlarına çāklar daḳarlar. Anlaruŋ āvāzından ol yılanlar ḳaçarlar. Ve daḫı ol ṣaḥrāda aġaçlar vardur ki yılanlar ol (1095) aġacuŋ çevresinden ḳaçarlar. Her ḳaçan müsāfirler ol aġacuŋ dibinde olsalar, ol yılanlaruŋ maẓarratından emīn olalar. Eger her ḳaçan ki güneş ṭoġsa, ol aġaçlar budaḳlarını yire indürürler. Şöyle ki; yire döşenür. Atludan yayadan her kimesne kim ol aġacuŋ budaġınuŋ üstinde dursa, çünki güneş batsa anuŋ (1100) budaḳları az az uḳaru ḳalḳar. Ol üstindeki atludan ve yayadan kim var ise bile götürür, tā kim güneş yine ṭoġınca. Ḳaçan ki [39-b] güneş yine ṭoġsa girü aşaġa yire indürür.

u'cūbe

İskender'i Rūm'dan ṣanurdılar ki: "'Ālemde 'acāyibden ne gördüŋ ?" Eyitdi ki :"Maġribi ve maşrıḳı gezdüm. Çin ü Māçin'de bir maġara içinde aġaçlar gördüm (1105) ki bitmiş ḳoḳusı müşg ḳoḳusına beŋzer. Ve daḫı gün ṭoġduġı vaḳitde tā zevāl-i vaḳte degin yirden yuḳaru çıḳar. Zevālden ṣoŋra yire girmege başlar. Ġurūb vaḳtinde tamām yire girürler. Yine yarındası gün güneş ṭoġmaġa baş layıcaḳ, yirden çıḳarlar.

u'cūbe

Hindüstān'da bir aġac vardur ki aŋa "Lekrānkīs" (1110) dirler. Anuŋ yemişi üzüm gibidür. Ol yemiş ki maşrıḳdan yaŋadur, şīrīn ve nāfi'dür. Ol yemiş ki maġribden yaŋa Ṣīn'de biter, acıdır. Şöyle ki zehr-i ḳātildür.

u'cūbe

Ġūr ṭarafında bir ṭaġ vardur ki güneş ṭoġıcaḳ ḳapḳara görinür. Çünki güneş batsa ol ṭaġda yüz biŋ kez yüz biŋ ḫūb ṣūretler ẓāhir olur. Şöyle ki; herkese (1115) görinür. Vaktī ki güneş ṭoġsa nā-bedīd olur.

u'cūbe

Türk ve Kişmīr ṭarafında [i]ki ṭaġ vardur. Birisinüŋ üstinde daḫı bir büt [40-a] ḳomışlardur ki anuŋ adı Sürḫütübdür. Ḳaçan kim güneş batsa aġlarlar. Ve ḳaçan ki ṭoġsa gülerler. Egerçi ḥikāyet-i ġarībdür. Anlaruŋ ṣıḥḥatinde naẓar var. Ammā Allahü te'ālā'nuŋ ḳudretinden 'acīb degildür. (1120) Zīrā ki; güneşden 'acāyibler görinür bundan ziyāde. Menfa'atden ve mażarratdan, iḥrāḳdan, işrāḳdan daḫı ġayrı nesnelerden. Ve biz daḫı güneş ṣıfatında bir faṣıl idelüm, ḥükemā ḳavlinden.

ṣūretü'ş-şems

Bil ki, güneş ṣūretinde söz şöyle dimiş lerdür ki; anuŋ niçe biŋ şāḫı vardur. Ṣaġdan, ṣoldan, altından, üstinden her iḳlīme niçe (1125) şāḫlar irişür. Ve eydürler ki :" Ol ki biz görürüz güneşden güneşüŋ ardıdur. Yüzi bir 'āleme daḫıdur". Ve ba'żī eydürler ki:

ال شمس فلك

ون ال نار

Ya'nī; güneş bir felekdür ki ṭoludur odıla. İmdi bunı ki dirler: Ya taḳrībile dirler, ya ẓann ile dirler. Ve illā hiç kimesne anda iriş memişdür ki anda bize ḫaber vire. Ve eger kelām-ı mecīde naẓar (1130) olunsa ḫaber virür, İdrīs peyġamber 'aleyhisselām ḥālinden. Şöyle ki; Ḥaḳ te'ālā anuŋ ḥaḳḳında didi ki:

ورفعن مكان عليم

Ya'nī:" Biz İdrīs [40-b] peyġamberi mekān-ı 'āliyeye irişdürdük". Daḫı melekūt ve semāvātda cevlān itdi, gezdi. Aḥvāl-i menāzil ve kevākibi bildi. Daḫı bunlaruŋ ba'żī ḥālinden ḫaber virdi. İdrīs'üŋ göge çıḳduġına sebeb (1135) oldı ki: Bir gün İdrīs isside giderdi. Güneş issisi aŋa eser eyledi. Eyitdi ki: "İlāhī ben oḳumışam ki bir ferişte güneşe müvekkeldür ki. Maşrıḳdan maġribe iledür. Sen ol ferişteniŋ işini āsān eylegil". Ḥaḳ te'ālā du'āsın ḳabūl eyledi. Ol ferişte eydür "İlāhī! Bu gün[18] işim asān oldı" sebeb ne idügin Ḥaḳ te'ālā eydür ki :" İdrīs (1140) 'aleyhisselām senüŋ ḥaḳḳında du'ā ḳıldı. Anıŋ çün işüŋ āsān oldı" eydür: "İlāhī! Baŋa destūr vir ki ben İdrīs'e varam, görem". Ḥaḳ te'ālā aŋa destūr virdi, geldi. İdrīs eydür: " Benden ḥācetüŋ varısa dilegil". İdrīs eydür "Dilerüm ki güneşüŋ ṣol cismini

---

18 "Bu gün" metinde بكن şeklinde yazılmıştır.

görem" böyle diyicek İdrīs'i götürdi, güneşüŋ katına. Güneşüŋ n'iceydügin gördi. Bu esnāda iken melekü'l-mevte emr oldı "İdris'üŋ rūḥını ḳabıż it" diyü. Fi'l-ḥāl İdrīs'üŋ rūḥını ḳabıż **[41-a]** eyledi. Melekü'l-mevt eydür:" Ḥaḳ te'ālā baŋ a ibtidā 'ālemde baŋ a emir itdi idi ki:" İdrīs'üŋ rūḥını fulan yirde, fulan vaḳitde güneşüŋ ḳatında gelicek ḳabż eyle". Bugün İdrīs'i ben bu yirde gördüm, sergerdān ḳaldum, didüm ki:" Bu dördünci felege ḳaçan vara ki anuŋ rūḥunı ḳabıż idem". Uş şimdiki ḥālde bunda gördüm. Ben daḫı ḳabż itdüm. Bu kezin ol ferişte eydür :" İlāhī! Ben İdrīs'üŋ ḥaḳḳında ne ḫoş eylik eylemişem. İlāhī! Beni İdrīs'den şerm-sār itmegil" böyle diyicek Ḥaḳ te'ālā İdrīs'i yine diriltdi. Eyitdi ki: " Ölüm şerbetin daddıŋ, daḫı ölmezsin, daḫı varmazsın". Henüz İdrīs andadur. Ve daḫı eydürler ki: "İdrīs göge çıḳmazdan öŋdin, Ḥaḳ te'ālā 'ilm-i nücūmı virmişdi. Anuŋ iki yüz biŋ şākirdi vardı ki olar 'ilm-i eflāk-i nücūmı andan işitdiler. Rivāyet itdiler ki:

ḥikāyet

Eydürler ki :" Bir gün İdrīs, daḫı bir oğlı ve bir şākirdi daḫı bile deŋiz kenārında otururlardı. Bunlaruŋ ḳatında bir oğlan geçdi. Her birisi eyitdiler ki:" Ḥüküm idüŋüz ki bu oğlanuŋ 'āḳıbeti niçe ola ?" Şākirdi eyitdi ki :" Bir yüce yirden düşer öle", oğlı **[41-b]** eyitdi ki :" Bunı bir yılan ura, öle". İdrīs eyitdi :" Bu bir yüce yirden düşe, anı bir yılan daḫı ura ve ṣuya daḫı ġarḳ ola, vefātı daḫı bugünki günde ola" tevaḳḳuf itdiler, tā ol oğlancıḳ deŋiz kenārına seyre gitdi, vardı, deŋiz kenārında bir ağaç üzerine çıḳdı. Anda bir ḳuş yuvası varıdı. Elin ol ḳuş yuvasına uzatdı. Ol yuvada bir yılan var idi, anuŋ elini ṣoḳdı, oğlancıḳ elin ḳaçırurken ağaçdan düşdi de iz içine. Ol sā'at vefāt itdi. Pes ol üçinüŋ daḫı sözi rāst geldi. Līkin İdrīs'üŋ sözi tamāmrağdı. Maḳṣūd bu sözden oldır ki; 'ilm-i nücūm İdrīs zamānında idi. Anuŋla bile gitdi. Bu miḳdār söz güneşüŋ ṣūretinde kifāyet ider ve bundan [ṣoŋra] ayuŋ 'acāyiblerinden söyleyelüm.

بعون ال الله تعالي باب في منافع ال قمر
رفيال عالم و صفته قوله تعالي و ال قمر قد
ناه منازل حتي عادك ال
عرجن ال قدم

Ḥaḳ te'ālā buyurur ki :"Ben ay yaratdum. Daḫı menāzil ve ziyādalıḳ ve noḳsanlıḳ ḳodum, tā anuŋla günlerüŋ ḥisābın bileler". Daḫı bunca nesneleri ādemīnüŋ anuŋla ḥāṣıl olur. Ve bilmek gerek ki; **[42-a]** aydan ve güneşden 'acāyiblerinden 'ālemde nesne yoḳdur. Ammā ādemī anları dā'im görmegisin 'acāyıblığından ġāfil olur. Ammā ay bir cisimdür , müdevver ve

muşşaykaldur. Ayuŋ aydınlıgı 'ārīdür, güneşden alur. Tamām güneşüŋ karşusına gelicek, nūrı tamām olur. Karşusından ne kadar giderse, ol kadar nūrı eksilür ve ay göginden güneş gögine degin iŋen ırakdur yirden. Ay gögine dimişlerdür ki:" Otuz altı biŋ iki yüz toksan ferseng yoldur". Hükemā dimişler ki:" Ayuŋ şūreti bir yigit şūretine beŋzer. İki kanadı var başında, bir tācı var güneş tācından kiçirek". Dahı cemī'i kevākibden bize yakınrakdur. Ayuŋ gevdesi ki vardur aŋa "Müsebbihe" dirler yüz. Sekiz bu yircedür. Dahı ay mağribden maşrıka hareket ider. Līkin felek-i a'zam ki tokuzıncı felekdür. Hareketi ġāyetde tīzdür. Anuŋ hareketi maşrıkdan mağribedür. Ayuŋ felegini alur. Mağribden maşrıka döner. Kamu yıldızuŋ gerek aḥvāli böyle ola. Bunuŋ misāli şol karıncaya beŋzer ki; bir degirmenüŋ üzerine çıka, degirmen döndüginüŋ 'aksine döne. Ol karınca bir çevrilince [42-b] degirmen karınca[yı] niçe kerre çevrür; bir sene ay kendinüŋ felegini otuz günde çevrilür. Güneş kendü felegini bir yılda çevrinür. Belki ayuŋ te'siri 'ālemde ẓāhirdür. Hak te'ālā kudreti birle, tā ki anuŋ tulū'ıyla yemişler irişür, kemāl bulur. Kaçan ki ay ziyāde olup tolsa; şol yirlerde biten dānelerüŋ dahı içi artar, tolar, dahı tamarlarda kan ve bilüŋ şuyı artar. Kaçan ki eksilmege başlaya, bunlar dahı eksilür. Ve dahı şarāblar küplerde ayuŋ evvelinde bulanuk olur. Vaktī ki ay arta, şāfī olur. Ve her agaç ki dikeler ve her tohum ki ekeler; 'alel'-huşūş bāġ dikmek gerekdür ki ayuŋ ziyādalıġından işleyeler, tā ki anlaruŋ artması kuvvetlü olur. Tīz bu yiye ve giç çüriye. Eger ādemī cimā' iderse; tolduġında żararı az ola, toġan oġlan ḫūb tamām toġa. Eger cimā'ı ayuŋ eksildüginüŋ vaktinde olsa; bunuŋ ḫilāfı ola, dahı bögrekler süst olur. Dahı aġaçlar ayuŋ evvelinde, artuklıġında yirden şu alur ve ayuŋ eksildüginde şuyı eksilür ve her aġaç ki ayuŋ eksildüginde tīz çürür ve ayuŋ [43-a] tolusında keseler giç çürür.

faṣl

Bil ki: Ayı ve güneşi düşde görseŋ , pādişāhdur. Rivāyet iderler: 'Ā'işe-i şıddıka'dan radiyal-lahü 'anha bir gice düşde gördi. Üç ay etegine düşer. Bu düşi atası Ebu Bekir ḥażretlerine söyledi. Ol dahı "Saŋa eydüm" diyü va'de eyledi. Peyġamber 'aleyhisselām dünyādan nakl eyledi. Resūl ḥażretini 'Ā'iş e-i şıddıka'nuŋ ḥücresinde defn itdiler. Ebu Bekir radiyallahü 'anh eydür:" Yā 'Ā'işe! Ol üç ay ki düşde görmişidüŋ; birisi budur". Bundan emīrü'l-mü'minīn Ebu Bekr-i şıddīk radiyallahü 'anhü dünyādan nakl itdi. Anı dahı Peyġamber katında defn itdiler. Bu kez eydür 'Ā'işe :" Bu üçinci ay kim ola ?". Tā 'Ömerü'l-ḫattāb'ı bıçaġıla urdılar. 'Ā'işe kişi virbidi.

İbni eyitdi kim "Şorursaŋuz ki bunı dahı Peyġamber katına gele, defin ideler. Hüküm sizüŋ " ve 'Ā'işe eydür " Hücre benüm mülkimdür. Ben dilerüm ki helālümile atam katında yatayıdum. Çünki siz der-hast itdiniz. Size fedā olsun". Çün 'Ömer ölüm hāletine irişdi, (1220) vaşiyyet itdi ki :" Cenāzem 'Ā'işe'nüŋ kapusına iletüŋüz, dahı **[43-b]** destūr dileŋüz; beni dahı ol hücrede defin ideler. Eger destūr virürse, defin idiŋüz. Ve illā Gūristān-ı Bakī'a'da defin idiŋüz", eyitdiler: "'Āişe kabūl itmişdür" 'Ömer eydür " Ben heybetlü kiş iyem. Ol ki öldigimden soŋra beni anda komaya. Zīrā ki; öldükden soŋra utanmak ve korkı (1225) gider". Çünki 'Ömer'üŋ radiyallahü 'anhü cenāzesini 'Ā'işe'nüŋ kapusına getürüp destūr dilediler. 'Ā'işe eydür:

اذاك ادمي عطاعه حي

و عصاه ميت بلا وفا بعد ال وفات

Ya'nī; eyitdi ki:" Ol kimesne ādem midür ki dirliginde kişiye mutī' ola, öldiginden soŋra 'āsī ola ve hāyin ola. Belki vefātından soŋra gerekdür, pes böyle olsa". Anı dahı anda defin itdiler. 'Ā'işe eydür :" Ol üçinci ay, buyımış " Maksūd bu hikāyetden oldır kim; düşde ay görmek, pādişāhdur.

Ve dahı bir 'avrat düşde gördi ki: Ay Süreyyā'ya çıkmış. Vardı Muhammedü'bnü Sīrīn'e bu düşi didi. İbn-i Sīrīn ta'ām yeyedururdı. Elini ta'āmdan çekdi. Yüzi dahı ol 'avrata eydür:" Ben yedi (1235) günden soŋra", yüzi sarardı. Eyitdi:

انه ال الله و انه اليه راجعون

[44-a] " Pes dünyādan giderem" didi. Dahı ol 'avrata eydür : " Ben yedi günden soŋra dünyādan nakil idiserem". Hem yedi günden soŋra Muhammedü'bnü Sīrīn dünyādan nakil itdi. Ve hem Muhammedü'bnü Sīrīn 'ulemā-i fuhūldan idi. Gerçek pādişāhlar anlaruŋ gibi 'ālimlerdür.

hikāyet

Bil ki; anuŋ 'acāyib (1240) hikāyetleri vardur. Ammā ol ki meşhūrdur, anı nakil idelüm. Rivāyet iderler : Bir kişi aşhāb-ı Resūlullah sallallahü 'aleyhisselāmdan şordılar :" Ebū Cehīl ki, hiç 'acāyib nesne gördüŋ mi Peyġamber'den ki anuŋ peyġambarlıġına delīl ola, nübüvvetini taşdīk ide ?" Ebu Cehīl la'īn eydür: " Belī gördüm tufūletinde ki anuŋ beşigini 'Abdülmuttalib ki anuŋ ceddidür buyurdı ki; Ka'be tamına (1245) getürdiler. Ol vakit katı issi olduġıçün seher vaktiyidi. Gördüm ay geldi Ka'be tamına, beşigiŋ üzerinde çevrinürdi. Peyġamber 'aleyhisselām oġlancık idi aġlardı. Çünkim ay gördi, epsem oldı. Andan soŋra vardı, göge çıkdı". Bu kaziyyeyi

ṣoŋra Peyġamber'e 'arż itdiler eyitdi :" Belī gördüm. Ay baŋa didi ki :" Hiç senüŋ benümle ḥācetüŋ var mıdur ?", eyitdüm ki: " Eger senden dileyem ki iki pāre olasın", eyitdi :" Belī, iki pāre olayım". **[44-b]** Kāfirler bu sözi işitdiler, eyitdiler ki:" Bu bir mücerred da'vīdür. Bunuŋ ma'nīsin getürmek gerek". Peyġamber 'aleyhisselām iki barmaġıla işāret eyledi, iki pāre oldı. Tā ḥaddī ki 'Ömerü'bnü'l Ḫaṭṭāb raḍiyallahü 'anhü eyitdi ki:

رایت ال حرا بین ال فلقین اي شقین

Ya'nī, didüm ki : " Gördüm Ḥirā ṭaġına ayuŋ iki pāresinüŋ ara yirinde, şöyle ki; bir pāresi ṭaġuŋ bir yanında ve bir pāresi bir yanına". Tā ḥaddī ki bu 'alāmeti Çin ü Māçin'de ve Hindüstān'da gördiler ki ay iki pāre oldı. Aŋa vardılar, tārīḫ ḳodılar. Ṣoŋra mu'cizāt-ı Muḥammed imiş, bildiler.

u'cūbe

Eydürler ki : Bir ḳara ṭaġ varıdı. Her burcıŋ vaḳtinde anuŋ üstinde bir ay görinürdi, bir sā'at şöyle ṭururdı. Andan ṣoŋra ġāyib olurdı. Biçin geçicek, girü nā-bedīd olurdı. Tā yine geldi. Hiç anuŋ ḳażiyyesin kimesne bilmezdi.

ḥikāyet

Emīr Ebū 'Aliyye'l-Cüffānī eydür ki :" Melik ḫāḳan baŋa buyurdı: " Ol ayuŋ ḥālini bil, niçedür ?". Daḫı baŋa'aẓīm yaraġ idüp gönderdi; tā ki ol ayuŋ ḥālini illerde sürem, bilem. Vardum, çoḳ zaḥmetler çekdüm. Hiç muṭṭali' olmadum ki anuŋ sebebi nedür. **[45-a]** Āḫir vardum, ḥükemādan sordum anuŋ ḥālinden. Eyitdiler ki:" Meger ol ṭaġuŋ dibinde ṣuv vardur ki jīveyile ḳarışıḳ. Ayuŋ ṣuā'ı ol[19] ṣuya ṭoḳınur, ol ṣudan ṣuā'ı ṭaġa 'aks ider, ṭaġdan havāya mün'akis olur.

ḥikāyet

İbnü'l-Muḳna' da'vī-yi nübüvet itdi. Jīveyi bir ḳuyuya dökdi. Çün güneş başı ṭuşına[20] gelicek, ol ḳuyudan ma'kūs oldı. Şu'ā-ı jīvenüŋ havāda bir ay ẓāhir oldı. Bu hīleyile peyġambarlıḳ da'vīsin itdi. Eyitdi ki :" Uş ben size bir yeŋi ay getürdüm" didi. Bir zamān geçdi güneş egildi, nā-bedīd oldı. Ol ay ba'żīlar eydürler ki " Ol ḳaralıḳ ki ayuŋ yüzinde gözikür, ṭaġlaruŋ 'aksidür. Ol nūr ki ayda gözikür, deŋizlerüŋ ṣularuŋ 'aksidür".

رو ال الله اعلم و حقيقت ال حال باب في ذلك

ال كواكب و خاصه خلقتهاقوله تعالي انا زين ال سما ال دنيع بزي

نت ال كواكب

و حفز من كلي شيطان مارد

---

[19] "Ol" kelimesi metinde mükerrer yazılmıştır.

[20] ṭuşına kelimesi metinde طوشنه olarak yazılmıştır.

Ve Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā dimişdür ki: " Yıldızları ben ḥikmetümle yaratmışam ki; dünyā gögi, tā kim müzeyyen ola. Ve daḫı şeyāṭin göklere ḳaṣd itmeye". Ve eger yıldızlaruŋ şu'lesi dikilmeseydi **[45-b]** göklere ḳaṣd iderlerdi. Ve daḫı bir yirde buyurmışdı kim:

و بال نجم

هم يهتدو

Ya'nī: " Yıldızları yaratdum, tā anuŋla yol bulalar ". Deŋizlerde ve ṣaḥrālarda dimişlerdür :" Necimden bu yirde murād-ı cezīle, Ferḳadan'dur". Fikir itmek gerekdür ki bu yıldızlar bunca biŋ yıldur dönerler. Ba'żısı şimālīdür ve ba'żısı cenūbīdür. Ammā ol ki şimālīdür biz göriruz. Hem-çünān ki Benātü'n-na'ş ki bizüm başımuz üzre döner. Ammā yir altına hiç varmaz. Ol yıldızlar ki ḳuṭb-ı cenūbīdür, bizden ıraḳdur. Ol yıldızlar cenūb vilāyetinde ḫalḳuŋ üzerinde dönerler. Ḳuṭb-ı şimālıdaġı[lar] görmezler

faṣl

Bilmek gerek ki; aḥvāl-i kevākib muḫtaṣar degildür. Daḫı bu kevākibüŋ 'ilmi şol nesne deŋlüdir ki; aŋa münkir olalar. Şol miḳdār ki güneşüŋ te'sīrini görürler. Çün şimāle gelicek, havā issi olur Ve ḳaçan ki şimālden ıraḳ olsa, ṣovuḳ olur. Ba'żi cühelā dirler ki: " Her kimesne güneşüŋ te'sīri vardur ve kevākibüŋ te'sīri vardur" dise kāfir olur. İmdi böyle dimek ḫaṭādur. Zīrā; Ḥaḳ te'ālā her bir **[46-a]** maḫlūḳda bir ḫāṣiyyet ḳomışdur. Bunlarda daḫı böyle degüldür ki her bir kevkeb kendü kendüye mü'essir ola. Belki mü'essir Allahü te'ālā celle ve 'alādur. Bunları sebeb eylemişdür. Ammā anlar ki bu ḥadīse naẓar itdiler.

قال عليه ال سلام من امن ب ال نجم فقد كفر

Ya'nī ḥadīsi fehim itdiler. Belki ḥadīsüŋ ma'nīsi budur ki; böyle bilürler ise ki ay ve güneş ve bāḳī yıldızlar ḫālıḳdur. Kendü işlerinde bu küfürdür. Ammā böyle bilürlerse ki; muḳaddir ve ḫālıḳ Allah'dur, kevākib sebebdür. Küfür olmaz. Belki maḥż-ı īmāndur. Ammā ḳavl-i müneccimān budur ki; ṭab'-ı Zuḥal naḥisdür, ḳurudur, ṣovuḳdur ve ṭab'-ı Zühre; raṭibdür ve ṭarāb-engīzdür ve ṭab'-ı Mirrīḫ; ḳattāldur ve ṭarāb-engīzdür ve buŋa " Naḥs-i aṣġār" dirler. Ve ṭab'-ı Müşterī; 'ilim-efzādur, sükūn ve ḳarār viricidür ve sa'd-ı ekberdür ve ṭab'-ı 'Uṭārid; 'ulūm-ı zīreklik virür. İmdi bu ḥüküm itmek müsellem degildür. Hīç kişiden şāyed ki; bu ḥüküm iden kendümüŋ mizācın bilmez ola, kim ḥaḳīḳayıla eger bir dervīş yalıncaḳ ṣovuḳda ḳalursa şol ḳadar melūl ola kim Zuḥal anı 'acebleye. Eger o dervīşi bir ḳaftan **[46-b]** geydürürlerse ve bir altun bağışlarlarsa, Zühre şöyle şād ola kim Zühre anı 'acebleye. Ve eger bir kişiye ḫaber virürlerse kim; fulan **dervīş öldi**. Şol ḳadar

anuŋ göŋlinde muṣībet ḥāṣıl ola, kim Zuḥal ve Mirrīḫ aġlaşalar. Ammā böyle bilmek gerek ki; cemī'i kevākib ḥāru'l-mizāc olalar. Bunlaruŋ cevherleri ışıdur. Bir ḥarāret dahı ḥāṣıl olur. Ġaraż; tîz ḥareket itdüklerindendür ki anuŋ 'ilmi, aḥkāmı, keyfiyyeti nücūma irişmiş olur. Yılduzlaruŋ kiçisi bir yıldızdur ki aŋa " Sühā" dirler. Eydürler ki :" Ol niçe bu yir deŋlüdür. Ammā ırak yirde olduġıçün kiçi görinür. Ve eger Ferkadan yıldızınuŋ birisi yire inse, yir anuŋ altında ṣol bir büyük kalkan altında bir akça ne resmileyse şunuŋ gibidür". Ammā yıldızlaruŋ mizācından bunı bilürüz ki; güneş kaçan ki esed burcına gelse, havā ġāyet issi olur. Ve kaçan kim ḥūt burcına gelse, havāda ruṭūbet ve ṣovukluk olur. Ve her bir yıldızda Allahü te'ālā 'azze şānühü bir ḫāṣiyyet komışdur. Şöyle ki; Süheyl bir yıldızdur ki Yemen'de ṭoġar ve şu'āra-yı Yemānī ki kāfirler aŋa ṭaparlar **[47-a]** ve aŋa " Rabbü'l-erbāb" dirler idi. Nitekim Ḥak te'ālā celle ve 'azze Ḳur'ān'da anlaruŋ reddiçün ḫaber virürler ki:

و انه هو رب ال شعرا

gibi eydürler ki : " Vaktī ki 'Uyuk ṭoġa, ṣular cihānda eksilür meger ki Nīl-i Mıṣır. Vaktī ki Süreyyā ṭoġa; deŋizler ṭaşar. Bu kamusı esbābdur. Müsebbib Ḥak te'ālā 'azze şānühüdür. Bundan ṣoŋra kevākib-i seyyārenüŋ ṣıfatların diyelüm, Ḥak te'ālā'nuŋ tevfīkiyle.

zikr-i zuḥal ve keyfiyyeti ḫilkatihā[21]

Zuḥal ,bir yıldızdur ki yedinci felekde ṭoġar. Anuŋ feleginden büyük felek yokdur. Otuz yılda bir kez devr ider felegini. Ve her burcı ancak bir yılda ve her derecesini bir ayda devr ider. Dahı yılda iki kez terbī' ider; bir kez ṣaġ yaŋadan ve bir kez ṣol yaŋadan. Ve bir kez dahı mukārenesi olur, güneşile. Bu kezin güneş anı çekmege başlar. Yigirmi günden ṣoŋra, güneş ṭoġmazdan evvel ol ṭoġar. Ve dahı yirüŋ merkezinden tā felek-i Zuḥal'e degin on yedi biŋ kez biŋ tokuz yüz on dört biŋ ve iki yüz kırk ferseng yıldur. Ve kevākib-i seyyārede bundan ırak kevkeb yokdur bize. Ve dahı **[47-b]** Kuhistān'da bir muḥāsib kişi var idi ki, muḥāsiblerüŋ 'ālimi idi. Andan ṣordılar imtiḥān ile ki :" Zuḥal'den bize ne mikdār mesāfedür ?" Eyitdi ki :" Siz bunuŋ ḥisābın bilmezsiz. Eger andan ki Zuḥal'dür bir ṭaş bıraksalar biŋ yılda irişür, yir yüzine", bu böyle diyicek kamu muḥāsibler müsellem dutdılar. Maksūd bundan oldır kim; bu maḫlūkuŋ keyfiyyeti bilinmez (فكيف) ḫālıkuŋ niçe biline. Ve ammā ṭab'-ı Zuḥal müneccimler kavlinde ṣovukdur ve ḫuşkdür, sevdāvī ve muẓlimdür ve delīldür uzak seferlere ve ḥıkda ve ḥīle ve ẓulme ve ḫalkdan ırak olmaġa. Ve dahı ādemī mertebelü

[21] "Zuhal'in Yapısı ve Yaratılışı Bahsi"

nesneler buŋa nisbet olınur. Ḥayvānātdan: şöyle ki; ejderhā, ḳuşlar ve ḳara cānavarlar[ı] gibi ve ma'ādinde; ḳurşun ve ḳara ṭaşlar gibi. Ve bunı diyenler de cühūdlardur. Ammā Zuḥal'üŋ ṣūretinde ḥükemā ḳavlince bir yirdür ki durmışdur, ḳazar. Ve daḫı bir niçe ṭaşlar ve ḳara bardaḳlar öŋinde ḳomışlar. İmdi bu söz 'aḳıldan ba'īddür ve biz bunı getürdük.

ṣıfatü'l-Müşterī

Ammā Müşterī (ال عهدة ال راوي) bir yıldızdur kim altıncı felekde [48-a] olur. On iki yılda felegini devr ider. Her ayda iki buçuḳ dereceye ḥareket ider. Bunuŋ daḫı Zuḥal gibi iki kez terbī'i ve bir muḳārenesi vardur. Buŋa " Sa'd-ı ekber" dirler. Küffār-ı Türkistān buŋa ṭaparlar, taŋrı diyüp. Tā küre-i Zuḥal'den tā felek-i Müşterī'ye degin ṭoḳuz biŋ yüz biŋ ve on ṭoḳuz biŋ ve ḳırḳ fersaḫ yoldur. Daḫı bilüŋ ki: Fersaḫ, on iki biŋ adımdur. Daḫı Müşterī'nüŋ miḳdārı ṭoḳsan bu yircedür ve daḫı rub'ıncadur. Ve daḫı bunuŋ ṭab'ı germ ve nermdür. Bunuŋ havāsı issidür. Delīldür ḥayāta ve ḥikmete ve 'ilme ve emānete. Ol ki buŋa nisbet iderler. Ḥayvānātdan; ādemīdür ve ma'ādinden; zürnīḫ ve kibrītdür ve dīnler de Naṣrānī'dür. Ve ṣūret-i Müşterī'nüŋ ḥükemā ḳavlince bir ḳırġıl kişidür. Bir altun taḫt üzerinde oturmış. Başında bir tācı var, altında bir at ve bir öküz ve bir ṣu ṣıġırı ve bir ḳaṭır vardur.

ṣıfatü'l-Mirrīḫ

Ammā Mirrīḫ, bir yıldızdur kim beşinci felekde olur. Felegini on sekiz ayda bir kez devr ider. Ve her dereceyi ḳırḳ beş günde ḳaṭ' ider. Çünki güneş aydan geçse; [48-b] Mirrīḫ güneşüŋ şuā'ı altında iki aydan ṣoŋra maşrıḳ ṭarafında güneş ṭoġmazdan öŋdin görinür, irteden ṣoŋra. Ve güneş ile bir muḳāreneden ve bir muḳāreneye degin yedi yüz seksen sekiz gündür. Ve daḫı küre-i zemīnden felek-i Mirrīḫ'e degin biŋ kez biŋ ve üç yüz yigirmi üç kez biŋ üç yüz fersengden daḫı Mirrīḫ'üŋ miḳdārı bir buçuḳ bu yircedür. Ve daḫı ṭabī'atı germ ü ḫuşkdür, oddur. Ve daḫı beglige ve şecā'ate ve ḫışma delīldür ve uġrılıġa ve 'arbedeye delīldür. Ḥayvānātdan ki aŋa nisbet iderler; ḳurd ve ḫınzır ve ma'ādinden; demür ve ḳızıl ṭaşı ve dīnden; āfitāb-perestī nisbet iderler. Ṣūret-i Mirrīḫ, müneccimler ḳavli üzre bir yigitdür, öŋinde bir ḥarbe, bir müdevver taḫt üstinde oturmış. Anuŋ altında bir ṣırtlan ve bir ḳurt ve bir ayu ve bir kelb var. Ve buŋa " Naḥs-i aṣġar" dirler. Bu sözler daḫı muḥāldür, 'aḳıldan ba'īddür.

ṣıfatü'z-Zühre

Ammā Zühre bir yıldızdur, üçinci felekde. Anuŋ devri burclarda güneş devri gibidür. Ve bir kez tīz gider güneş öŋinden ve bir kez giç gider, ric'at[22] ider. Daḫı güneşüŋ şuā'ı altında üç ay ḳalur. Kimesne görmez. **[49-a]** Bundan ṣoŋra aḫşām vaḳtinde maġrib ṭarafında görinür. Daḫı sekiz ay peydā olur, görinür. Muḳāreneti vaḳtinden devrinüŋ tamāmına degin üç yüz seksen gündür. Pes yine ric'at[23] ider, dönerken arżdan tā felek-i Zühre'ye degin yüz seksen gündür. Üç biŋ üç yüz ay yedi fersengdür. Zühre'nüŋ ṭab'ı; laṭīfdür. Delīldür, 'avratlara ve bezeklere ve libāsa ve ḫoş ḳoḳulara ve ırmaḳlara ve nāy çalmaġa ve 'ışḳa. Ve ol nesne ki buŋa nisbet olınur: Ḥayvānātdan; güzel ḳızlardur ve balıḳdur ve ma'ādin'den nisbet olınan; mürverīd ve gümüş ve baḳırdur ve dīnlerden; dīn-i 'Arab'dur. Ve ṣūret-i Zühre ḥükemā ḳavlinde bir ṣāḥib-cemāl 'avratdur. Başında bir altun bardaḳ, bir taḫt üzerinde oturmış. Anuŋ üzerinde bir üzüm aġacı var, taḫtun altında dört 'avrat var. Her birinüŋ elinde reyḥān var.

ṣıfat-ı 'Uṭārid

Ammā 'Uṭārid bir yıldızdur. Ḥāli, anuŋ Zühre ḥāli gibidür. İkinci gökde ṭoġar ve güneşden ayrılmaz. Bir muḳārinden bir muḳārineye degin yüz yigirmi ṭoḳuz gündür. Küre-i arżdan felek-i 'Uṭārid'e degin altmış ṭoḳuz biŋ dört yüz **[49-b]** fersengdür. Ṭab'-ı 'Uṭārid, ḫuşkdür. Delīldür; umūr-ı dīniyyeye ve nübüvvete ve 'ulūma ve ince işler ve ol nesnelere kim buŋa nisbet olınur: Ḥayvānātdan; it ve ṭoġandur ve ma'ādinden; mercān ve jīve ve yeşimdür ve dīnlerden; Naṣrānī'dür. Ṣūreti anuŋ müneccimler ḳavli üzre bir ża'īf kişidür. Elinde bir muṣḥaf-ı şerīf ṭutar. Bir taḫtda oturmış anuŋ altında bir pīr ve bir ḫādim ve bir 'avrat ve bir oġlan var. Bu ḳamu sözler kizb ü iftirādur.

ne'ūẕübillahi te'ālā min ẕālik ẕikrü'l-bürūc ve keyfiyyet-i ḫilkatihā[24]

Bil ki; bürūc on ikidür. Yedinci felegüŋ üstinde bir felek daḫı vardur ki aŋa "Feleküʼl-bürūc" dirler. Burcları anda ḳısmet idüpdururlar. Şöyle ki; beyān olındı ki: Feleküʼl-bürūcuŋ üstüne altı dā'ire farż ve taḳdīr itmişlerdür. Cenūbdan şimāle on iki burc ḥāṣıl olur. Her bir ḳısmına "Burc" dirler. Ol kevākib-i seyyāreden her ḳanḳısı ki bir burcuŋ beraberine ad virmişlerdür. Şöyle ki; uş beyān olınur: Ḥükemā bu on iki burca ṣūretler ḳomışlardur. Birisi ḥamel ṣūretindedür ve birisi nūr ṣūretindedür. Ya'nī ol

22 ric'at kelimesi metinde رجعت şeklinde yazılmıştır.

23 ric'at kelimesi metinde رجعت şeklinde yazılmıştır.

24 "Yıldızların Yapısından ve Yaratılışından Bahsederken Allah'a Sığınırım"

ma'nā üzerine degüldür ki felekde ḥamel ola, veyāḥud nūr ola veya seretān ola. Velīkin [50-a] (1415) burcları kim bulmışlardur her burc bir yıldıza müşābihdür. Ve ol yıldızlaruŋ vaṣfı; kimisi ṣıġıra beŋzer ve kimisi 'akrebe ve kimisi yaya beŋzer ıraḳdan. Ve illā yayuŋ bir başından bir başına degin ve 'aḳrebüŋ başından ḳuyruġına degin. Ḥaḳ te'ālā 'azze şānühü'den ġayrı kimesne bilmez ki niçe biŋ ferseng yoldır.

el-ḥamel

Evvel ḥameldür. Ol (1420) burc ateşīdür ve nehārī ve şarḳīdür, sebük-revīdür. Andan meṭāli'i çoḳdur. Ve daḫı bir ḳoyun şeklindedür ki iki boynuzı vardur. Ve daḫı dönmiş ardına baḳar dirler ki: " Çin ve Māçin ṭaġında bir depecik vardur. Her ḳaçan ki ḥamele gelmese şems ve gün cemī'i 'ālemde müsāvī olur. Ve her ḳaçan kim şems ḥamel burcına gelse, şu anda 'aẓīm revān olur. (1425)Ve aŋa " Burc-ı i'tidāl" daḫı dirler. Daḫı bu burcda bir yıldız vardur aŋa "Keffü'l-ḥaṣīb" dirler. Şimālīdür, sa'ddur.

es-sevr

Sevir bir burcdur. Ḫākīdür, dişidür ve leylīdür cenūbī ve müstaḳīmü't-ṭulū' ve aġır yüzlüdür ve iki pāredür. Bir öküz ṣūretindedür. Bu sevrüŋ ṭāli'i Mısır ve Virān ve Hiryü ve Hemedān ve Māhīn'dür. Daḫı bunlaruŋ çevre yanlarınuŋ ṭāli'idür. Daḫı bu burcda [50-b] (1430) bir yıldız vardur. 'Ayn-ı sevirdür, cenūbīdür ḳattāl ve naḥsdür ve bir yıldız vardur anda aŋa "Re'sü'l-'azīl" dirler. Ve daḫı ḳattāldur, şimālīdür. Ḳattāl oldıġınuŋ ma'nāsı oldır ki: Bir kimse ki bu burcda ṭoġa; çünkim ol ṭoġdıġı burc bu yıldıza gele, anuŋ ṣāḥibi olur. Pes bu sebebden aŋa ḳattāl ve ḳāṭı' dirler. İmdi bu söz ḥükemā sözidür.

el-cevzā

Cevzā (1435) bir burcdur. Erkekdür, nehārīdür ve ṣayfīdür ve ġarbīdür. Ve daḫı sebük yüzlüdür, egri ṭulū'dur. Bu iki ṣūretdedür. Her birisi birinüŋ baġrına elin ḳomışdur. Daḫı cevzā ṭāli'i; Deylemā ve Cürcān ve Kābil ve Tarḫān'dur. Ve daḫı cevzā burcında altı yıldız vardur, cenūbīlerdür. Birisine "Re'sü'l-cebbār" dirler, bulıda ta'alluḳı vardur, ḳāṭı'-ı naḥsdur. (1440) Ve birisine "Menkebü'l-eymen" dirler. Ve hem ḳattāldur ve birisine "Menkebü'l-eyser" dirler ve birisine "Evseṭü'l-manṭıḳa" dirler ve birisine "Ḳadem-i yüsrā" ve birisine "'Ayyūḳ-ı sa'd" dirler ve birisine "Menkeb-i ẕī'l-'inān" dirler, daḫı "Sa'd" dirler.

es-seretān

Seretān: Şu burcıdur, dişidür, leylīdür, şimālīdür, münḳalibü'l-ḥāldür ve ṣayfīdür, [51-a] (1445) müstaḳīmü't-ṭulū'dur, aġır yüzlüdür, daḫı çoḳ

metâli'lüdür, dahı gök yengeç şûretinedür, dahı seretân tâli'i; Merv'dür ve Bahreyn ve Hicr ve Afrikiyye'dür. Merv bir deredür Horasan'da. Çünki güneş seretâna gelse girü döner. Seretânda dört yıldız vardur : "Şîr-i eymânî", "Şîr-i cenûbî" ve "Re'si'n-nevm-i şimâlî" ve "Re'si'n-nevm-i âhir-i şimâlî"dür dirler. Ve bu kamusı kattâldur.

el-esed

(1450) Esed: Od burcıdur, erkekdür, nehârîdür yaz ortasında dahı şarkîdür, sebük yüzlüdür, metâli'i çokdur, müstakîmü't-tulû'dur, arslan şûretinedür ki öŋinde od var. Esed burcı; Türklerüŋ, ve İrân şehrinüŋ ve bir bölük Başra'nuŋ tâli'idür. Ve burc-ı esed[d]e bir yıldız vardur kim aŋa "Kalbü'l-esed" dirler. Kattâl ve şimâlîdür.

es-sünbüle

(1455) Sünbüle burcı: Hâkîdür, dişidür, şayfîdür, leylîdür, cenûbîdür, müstakîmü't-tulû'dur, ağır yüzlüdür, metâli'i çokdur. Bir 'avrat şûretinedür ki örü turmışdur. Şağ elinde buğday başı tutmışdur. Başında bir altun tâcı vardur. Sünbüle burcı; Ündülüs'üŋ ve Fars'uŋ ve Şâm'uŋ ve Kirmân'uŋ tâli'idür. Anda bir yıldız vardur; **[51-b]** (1460) aŋa "Şarfe" dirler. Şimâlîdür çünki güneş sünbüle burcına gelse, mevc-i deryâ katı düşvâr ola.

el-mîzân

[Mîzân]: Yil burcıdur, irkekdür, nehârîdür, harîkdür ve mağribîdür, sebük yüzlüdür müstakîmü't-tulû'dur ve metâli'i çokdur. Bir kırğıl kişi şûretinedür. Elinde terâzû vardur. Ve dahı Kirmân'uŋ ve Sîstân'uŋ ve ba'żısınuŋ ve Taberistân'uŋ ve (1465) ve Belh'üŋ ve Kişmîr'üŋ ve Hind'üŋ ve Rûm'uŋ tâli'idür. Ve mîzân burcınuŋ dört yıldızı vardur: İkisi şimâlîdür ve ikisi cenûbîdür. Ve dahı bürûc mu'tedildür. Her kaçan ki şems bürûca gelse, gice ve gündüz berâber olur.

el-'akreb

'Akreb burcı: Şâbitdür, âbîdür, dişidür, leylî ve şimâlîdür, müstakîmü't-tulû'dur, ağır yüzlüdür, metâli'i çokdur. (1470) Ve burc-ı 'akreb ve 'Arab'uŋ ve Mışr'uŋ ve Yemen'üŋ ve Hicâz'uŋ ve Emlek kavmınuŋ tâli'idür ve dahı sa'îdüŋ tâli'idür. Ve bürûcda iki yıldız vardur : "Kalbü'l-'akreb" dirler cenûbî ve birisine " Tâbiyü'l-'akreb" dirler.

el-kavs

Kavs burcı: Âteşîdür, irkekdür, nehârîdür ve şarkîdür ve sebük yüzlüdür, müstakîmü't-tulû'dur, metâli'i çokdur. Bir atlu **[52-a]** (1475) şûretindedür, elinde bir yay vardur; kurulu girüsine bakar, ok çeküpdurur. Öŋinde bir yılan vardur, kuyruğın yukarıya kaldırmışdur. Kavs burcı; İşfihân'uŋ ve

Kirmān'uŋ ve Rey'üŋ ṭāli'idür. Ve daḫı bu burcda bir yıldız vardur aŋa "'Aynü'r-rāmī" dirler. Daḫı seḥābīdür ya'nī; bulut re[n]klüdür, şimālīdür, naḥs ve ḳāṭı' ve ḳattāldur.

el-cedy

(1480) Cedy burcı: Ḫākīdür, ḳış burcıdur, dişidür, leylī ve cenūbīdür ve ağır yüzlüdür, egri meṭāli'lüdür. Ahvān'uŋ ve Medāyin'üŋ ve Sind'üŋ ve Hind'üŋ ve 'Ummān'uŋ ve Rūm'uŋ ṭāli'idür. Ve bu cedy burcında iki yıldız vardur; şimālīdür, sa'ddür. Birine "Nesrü't-ṭā'ir" dirler ve birine "Nesrü'l- vāḳi'" dirler. Bir uzun ḳulaḳlu kiçi ṣūretindedür.

ed-delv

Delv burcı: (1485) Yil burcıdur, nehārīdür, mağribīdür, sebük-rūydur, ṣābitdür, mu'avvecü't-ṭulū'dur. Bir ḳoğa ṣūretindedür, içi ṭolu ṣudur. Bir yigit dirmişdür; ṣu çeker delvile, anuŋ ardında bir pir 'üryān durmışdur. Ve daḫı Kūfe ve Baṣra ve Cürcān ve ẓahrü'l-Ḥicāz ṭāli'idür. Bu burcda iki yıldız vardur. "Femü'l-ḥūt" dirler, cenūbīdür ve "Zenbü'd-decāc" şimālīdür

el-ḥūt

Ḥūt [52-b] (1490) burcı : Ābīdür, dişidür, leylī ve şimālī ve mu'vecü't-ṭulū'dur. Daḫı bu ḥūt iki balıḳ ṣūretinedür. Birisinüŋ başı birisinüŋ ḳuyruğınadur. Anuŋ öŋinde bir 'avrat oturmışdur. Öŋinde bir başı aşağa oğlan aṣılmışdur. Ve hūt; Taberistān'uŋ ve Semerḳand'uŋ ve Buḫārā'nuŋ ve İskenderiyye'nüŋ ṭāli'idür. Daḫı burc-ı şitevīdür. Beyān-ı ṣıfat-ı (1495) bürūc tamām oldı, ḥükemā ḳavli üzre. Līkin bunlaruŋ ba'ẓī sözleri 'aḳla ve naḳle muḫālifdür. Şöyle ki; tenbīh itdük aḥvāl-i kevākibi ve eflāki bunlar ki baḥs iderler, ḥükemā-i müteḳaddimīn kitāblarında naḳl idüp söylerler. Zīrā; anlar bu aḥvāli bildiler raṣadıla. Ki raṣad didükleri bir ulu ḳubbedür, 'aẓametlü ki anuŋ dereceleri vardur. Ve içinde ḳapular (1500) ḳazmışlardur key derin. Ve daḫı çoḳ dürlü ḥikmetle işler işlemişler ki anuŋ beyānı biŋ varaḳ kāğıda ṣığmaz. Ḥükemā ol raṣad içindeki ḳuyulara giriben, bu aḥvāle muṭṭali' oldılar. Ve daḫı eylediler ki :" Yūnān ilinde bir deŋiz vardı ki anuŋ içinde eflāküŋ ve kevākibüŋ ṣūretleri ve ol burcları ẓāhir olurdı". Ol zamānda ḥükemā aŋa naẓar [53-a] (1505) idüp bildiler ve şimdiki ḥālde ol iḳlīm aşağa geçüpdurur. Ve şu dutmışdur aŋa yol yoḳdır.

faṣıl

Bil ki; ḥükemā dirler ki: " Fulan burc irkekdür ve fulan burc dişidür; mecāzdur, ḥaḳīḳat degildür". Niteki 'Arab şemse; dişi ve aya; erkekdür dirler. Müneccimler dirler ki :" Sünbüle dişidür", dir: " Ḫākīdür, cenūbīdür, (1510) taḥḳīḳ degildür" ve ol ki dirler : " Zuḥal pīr ṣūretindedür. Bir elinde bıçaḳ ve

bir elinde bir kesik baş asıludur". Ve dahı dirler : " Zühre 'avrat sūretinde, kucağında barbut var" bular kamusı mevhūmāt-ı sevdāvīdür. Kur'ān'da yok ve haberde gelmişdür : " Yedinci kat gökde tağ n'eyler ? Ve dahı kim gördi ki Zühre barbut çalar, ya Zuhal ağlar ? Biz bunları ki yazduk, bunlaruŋ kavillerinden yazduk. Ve dahı bil ki; şol nesne ki Hak te'ālā bulara 'akıl virdi, bildüklerin göstermegiçün yazduk. Ve dahı bil ki; şol nesne ki Hak te'ālā 'azīm yaratmışdur. Gerek ki; sen dahı 'azīm bilesin, dahı ihtirāmlar idesin.

ربنا ما خلقت هاذا باطلا سبحانك

فقنا عذاب ال نار

Bundan soŋra oduŋ 'acāyiblerin dahı menāfi'in [53-b] söyleyelim.

inşāallahü te'ālā ve hüsn ü tevfīkihi er-rüknü's-sānī fi'l-beyāni'l-'acībete vellezi muhaddisü beyne's-semā'i vel 'ard[25]

Bil ki; Hak te'ālā oda bunca menāfi' komışdur, cemī'i mahlūkāta menfa'ati vardur. Nitekim Hak te'ālā 'azze şāne buyurmışdur:

افرا يتم ال نار التي ترن ءانتم

انشاءتم شجرتها امنحن ال منشون نحن جعلنا تذكرت

و متاع للمقو

Ve bu oduŋ menfa'ati çok olduğıçün, ba'żī 'ukalā-yı Hind ve Yunan ğalata vardılar, oda secde itdiler. Tā ol zamāndan bu zamāna degin Mecūsīnüŋ hizlānı ya'nī, rüsvāylığı meşhūr oldı. Pes bundan ma'lūm olur kim işi kişinüŋ yalıŋız 'akılıla tamām olmaz. Belki hidāyet Hak te'ālā'dandur. Eger bunlar oduŋ menfa'ati çok olduğıçün tapdılarsa gerekdi ki, şuya dahı artuk tapdılar. Zīrā ki; şunuŋ menfa'ati çokdur ve topraġuŋ menfa'ati dahı od menfa'atinden çokdır.

fasl

Bil ki; od cemī'i 'ālemi tutmışdur. Hiç taş ve ağaç yokdur ki illā ki anda od vardur. Ve li-hāzā görmez misin ki bir taş bir taşa urıcak ve bir ağacı bir ağaca kuvvetle süricek; [54-a] od çıkar, ol ağaç görinür. Ve līk Hak te'ālā 'azze şānühü taşlaruŋ ve ağaçlaruŋ içinde bu odı gizlemişdür. Niteki yağı yoğurd içinde ve yemişleri ağaçlarda gizlemişdür. Ve dahı belki Hak te'ālā 'azze şānühü yaratmamışdur kim cemādātda oddan yegrek ola. Ve li-hāzā ğāyet latīf olduğıçün kimesne anı dutmaz ve saklayımaz, bir nesneye ulaşdırmayınca. Zīrā ki; 'ālem-i 'ulvīdendür, süflīden degildür. 'Ālem-i süflīde karār itmez. Līk Hak te'ālā celālühü kulları menfa'ati içün;

1

25 "Yüce Allah Dilerse ve O'nun Güzel Yardımları ile ... II. Rükün Acayipliklerin Açıklanmasında Onlar Yer ve Gök Arasında Sonradan Meydana Gelmişlerdir"

cemādāt arasında saḳladı, maḥbūs itdi. Ve her ḳaçan ki ol maḥbūs olduğı yirden ṭaşra gelse, bir nesne ulaşsa ol nesneyi yoḳ ider. Andan merkez-i 'ulviye vāṣıl olur. Ve daḫı bil ki; odı cemī'i ḥayvānāt severler. Eger dilerseŋ, kim bilesin: Bir ṣaḥrāya var, od yaḳ, gice daḫı bir zamān ṣabr eyle, tā göresin (1545) kim; niçe dürlü muḫtelif cānavarlar gelürler, ol oduŋ ḳatına cem' olurlar. Daḫı ol sebebdendür ki oğlancıḳlar ağlaya ve avınmasa; öŋine çeraḳ getürürler, aŋa baḳar avunur. Ve daḫı avcılar gice çerāḳ yandururlar. Cānavarlar ol çerāğuŋ ḳatına cem' olur, dutarlar.[54-b] Ve daḫı[26] ṭa'āmuŋ çoḳ lezzeti odıla olur ki odsız kimesne andan (1550) fā'ide dutamaz

zikr-i edyānü'l-mecūsī ve 'ıydü'l-yezānī[27]

Bil ki; oda ṭapanlar cemī'i dīnlerden ednādur. Ve daḫı 'ālemde bundan ṣumraḳ dīn yoḳdur. Tā ḥaddī hīçbir milletden Mecūsī dīnine dönmiş yoḳdur. 'Abdullah İbn-i Ziyād eydür:" Oda ṭapmaḳlığa sebeb budur ki; çün 'Īsā 'aleyhisselām ṭoğdı; melik Erdeşīr pādışāhlığında idi ki ol melik-i 'Acem idi, (1555) hem yıldıza ṭapardı. Bir gice düşde gördi ki bir yıldırım geldi, kendünüŋ on yıldızın yaḳdı. Erdeşīr düşden ğāyet ḳorḳdı. Eyitdi ki :" Meger 'Īsā'nuŋ ṭoğduğı evlādı idi". Vardı, bir zamāndan ṣoŋra 'Īsā'ya üç kişiyle bal gönderdi. İletdiler. 'Īsā peyğamber daḫı ol kişiler varıcaḳ, Erdeşīr üç ḳurṣa gönderdi. Her birisine bir[i]sin (1560) virdi. Bu elçiler eyitdiler : " Bu ḳurṣada bir it'ibārlıḳ nesne vardur" didiler. Vardılar; ikisi ḳurṣaların yidiler, birisi ḳurṣasını yimedi, gizledi. Çün Erdeşīr ḳatına geldiler. Erdeşīr eydür : " Size ne virdi ol kişiler ?" eyitdiler ki : " Hīç nesne virmedi", ol birisi eyitdi: " " Ḳurṣalar [55-a] virdi. Ben ḳurṣamı gizledüm. Fulan yirde defin eyledüm" didi. Erdeşīr eyitdi ki :" (1565) Var, getür". Melik Erdeşīr bile vardı. Anda anı bulmadılar. Ol yeri key derin ḳazdılar. Nā-gāh ol yirden bir 'aẓīm od çıḳdı. Ḳaṣd itdi kim Erdeşīr'e ire. Daḫı ḳorḳusından andan yaŋa döndi secde eyledi. Çünki secde eyledi; ol od daḫı durdı, bundan yaŋa gelmedi. Ol vaḳitden vardılar, oda ṭapdılar. Sebeb ol (1570) oldı.

Ve daḫı eydürler :" Oda ṭapmanuŋ sebebi oldı ki: Hürmüzü'bnü Şīr İbn-i Behrām oḳumışdı ki :" Bir mevlid-i mübārek olısardur Beytü'l-Maḳdis'de. Ve hem anı Meryem ḫatun neslinden umardı. Bir gün Meryem'e zeytile altun virbidi. Hediyye daḫı Meryem Hürmüz'e bir ṭağarcıḳ topraḳ virbidi. Hürmüz daḫı ol topraḳ ṭağarcığı Şīr şehrinde bir yire gömeḳodı. Bir pādişāh (1575) daḫı bu ḥāli işitdi, vardı, ādem gönderdi ki ol defin itdügi ṭoprağuŋ üzerine

---

26 "ve daḫı" ibaresi metinde mükerrer yazılmıştır.

27 "Mecūsilerin Bayramlarının Açıklanması Bahsi"

bir bünyād yapsun. Pes Hürmüz vardı, ādemler gönderdi. Vardılar, ol yiri bulmadılar. Niteki istediler, çünki gice oldı, gördiler: Ol yirden bir 'aẓīm nūr çıḳdı. Vardılar, ol nūr çıḳduġı yire nişān **[55-b]** itdiler. İrte olıcaḳ vardılar, ol arada bir od evi bünyād itdiler. Eydürler ki : " Ol bünyād daḫı anda vardur. Andan od çıḳar. Ol oddan maġribe ve maşrıḳa iledürler. Ol oduŋ üzerinde Hürmüz bir ḳubbe yapdı ki ol ḳubbenüŋ hilāl ṣūreti düzmişdi ki kimesne ol ṣūreti anuŋ üzerinden almazdı", eydür ki : " Sekiz yüz biŋ od ol arada yandı", eydürler " Ol odlar ki kāfirler aŋa ṭaparlar". Ol Cemşīd odıdur ki aŋa " Derḫūn" dirler. Ol od Ḫarzem'de idi. Nūşirvān anı aldı, Deyyān şehrine getürdi. Çünki nevbet bizüm peyġambere degdi, kāfirleri ḳorḳutdılar. Ol oddan birez aldılar, ayruḳ yire iletdiler ki eger birisin söyindirürlerse birisi ḳurtıla. Ve daḫı bir od vardur ki aŋa " Nārü'l-ḫasef" dirler. Eydürler ki : " Ol od[ı] Keyḫüsrev ḳomışdur". Adırbāyıcān'dan Nūşirvān-ı 'Ādil anı aldı, Şīrāz'a getürdi. Daḫı kāfirler eydür ki :" Ol oduŋ üzerine bir ferişte müvekkeldür ki aŋa " Süylān" dirler".

Daḫı bir Keyḫüsrev Siyāvuş oġlıdur. Be-ġāyet ṣāḥib-cemāldi. Tā ḥaddī ki ögey anası **[56-a]** aŋa 'āşıḳ oldı. Siyāvūş aŋa muṭī' olmadı. Vardı, anası acısından buŋa iftirā eyledi. Feryād idüp eyitdi ki : " Siyāvuş baŋa ḳaṣd ider". Bu sebebden 'aẓīm ḫuṣūmet oldı. Siyāvūş daḫı durdı od ḳatına vardı. Yalıncaḳ oldı, vardı, ol oda girdi. Selāmet girü çıḳdı. Andan bildiler ki Siyāvuş ol günāhdan berī imiş. Ol töhmet anda yoġımış.

faṣl

Bir od daḫı; Zerdeşt odıdur ki Nişābur ṭarafındadur. Zerdeşt, Mecūsīnüŋ ulusıdur. Ve peyġambarlıḳ da'vīsin itdi. Eyitdi ki :" Süylān ṭaġında bir ferişte dā'im baŋa gelür". Bir sözile 'āleme fitne bıraḳdı, küfür milletin ẓāhir eyledi, daḫı çoḳ ḫalḳ aŋa tābi' oldılar. Eydürler ki : "Zerdeşt ol ḥoḳḳabāzı, anı Rüstem-i Zāl ḳatına getürdiler. Daḫı oyının oynadı, Rüstem-i Zāl'a ġāyet ḫoş geldi. Rüstem aŋa çoḳ nesne virdi. Ol sebebden ulu oldı, da'vī-yi nübüvvet itdi, oda ṭapmaḳlıḳ bünyādın itdi. Çoḳ begler aŋa tābi' oldılar. İllā ki Rüstem-i Zāl olmadı. Eyitdi ki : " Ben gördüm, evvel ḥokkabāz idi. Benüm ḳatımda çoḳ **[56-b]** ḥoḳḳabāzlıḳ ve şu'bede oyının oynayupdurur. Ben anı taṣdīḳ itmezem".

faṣl

Bil ki; küfür içinde āteş-perestden ḫarāb dīn yoḳdur. Eydürler :" Bir āteş-perest deŋize düşdi, daḫı feryād itdi, eyitdi ki :" Yā nār-ı Fars ve yā nār-ı Adırbāyıcān! Benüm feryādıma irişüŋ ki şu beni helāk itdi". Buŋa bir gemici

eydür : " Ey aḥmaḳ! Eger cemī'i 'ālemüŋ odı bu deryāya düşse; ki sen düşmişsin anuŋ ḥāli senüŋ ḥāliŋden daḫı ḫarāb olur. Pes gerek ki; oduŋ ḫālıḳına yalvarasın ki oduŋ daḫı yandurduġı anuŋ ḥükmiyledür. Ol ḥüküm itmedin, oduŋ elinden gelmez ki bir ḳıl yandura".

faṣl

Eydürler ki : " Ündülüs'de bir ṭaş gördüm. Aġaç ne resme yanarsa ol daḫı eyle yanar. Bir kişi dilese ki andan od ala, bir yirde daḫı yandura. Ḳatına od almaġa varup oturıcaḳ, ol od fi'l-ḥāl söyinür.

u'cūbe

Bir od vardur; aŋa " Nārü'l-ḥarbīn" dirler. Ol 'Abes vilāyetindedür. Ol gice yanar, gündüz dütüni çıḳar, odı gözükmez. Gice olıcaḳ, niçe ferseng yoldan görinür. Dā'im şu'lesi dört yaŋa düşer. Her neyi bulursa yaḳar kāfirler aŋa **[57-a]** secde iderler. Ḥaḳ te'ālā, Ḫālid İbn-i Sinān ki Benī İsrail'dendür, ya'nī; İsma'īl peyġamber oġlanlarından anda virbidi. Ḫālid İbn-i Sinān bu ḥāli gördi, vardı. Ol odı divşürdi. Bir ḳuyu ḳazdı, içine ḳoydı. Çün Ḫālid dünyādan gider oldı, bu ḳavma eyitdi ki : " Beni defn idiŋüz, daḫı üç günden ṣoŋra gürımuŋ üstüne geliŋüz. Eger gürımuŋ çevresinde bir ḳuyruġı kesük ṭaġlanmış eşek yürürse; ṭavāf idüp benüm gürumı aç[ıŋ]uz ki ben size cevāb virem, ḳıyāmete degin ne vāḳi' olacaġını". Üç günden ṣoŋra geldiler, ol ḳuyruġı kesük eşegi gördiler. Daḫı bu ḳavm iki bölük oldı. Bir bölügi " Açmayalum", Ḫālid'üŋ oġlı daḫı bu ḳavma tābi' oldı, ḳomadı ki atasınuŋ gürın açalar. Eydürler ki : " Bu aralıḳda peyġamber vücūda geldi. Ḫālid'üŋ ḳatına getürdiler. Aŋa 'izzet itdi. Eydür : " Bu bir peyġamberüŋ ḳızıdur ki ḫalḳ anı helāk idüp żāyi' itdilerdi". Ve egerçi oda Allahü te'ālā menfa'at ve mażarrat ḳomışdur. Līkin kendinüŋ emrinden ṭaşra kār itmez. Şöyle ki; semenderi ve aḳ fülfüli yaḳmaz ve bunlaruŋ emsāli daḫı çoḳ vaṣfa gelmez. Şöyle ki; ḳurbaġa yosınuŋ külinden **[57-b]** ḳurutsalar, oda yanmaya. Ve ba'żī kāfirler eydürler ki : " Od, Taŋrı'nuŋ ḳızıdur ve eger ferişteḍür". Bu sözler cāhıllıḳlarındandur ki eyle dirler. Ebü'l-Hüzeyl eydür : " Bu kāfirlerden aḥmaḳraḳ hiç maḫlūḳāt görmedüm", dir ki : " Bir kāfire ṣordum. Od ne nesnedür ?", didüm. Eyitdi ki :" Taŋrı te'ālā 'azze ve celle ḥażretlerinüŋ ḳızıdur", eyitdüm ki : " Öküz ne nesnedür ?" eyitdi ki : " Bir feriştedür", eyitdüm ki " Şu ne nesnedür ?", eyitdi ki : " Nūrdur", eyitdüm ki :" Açlıḳ ve ṣusuzlıḳ ne nesnedür ?", eyitdi ki : " Bir yoḫsul dīvdür", eyitdüm ki : " Yir ne nesnedür ?", eyitdi : " Bir feriştedür. Anuŋ adı Bemmen'dür", eyitdüm ki : " Yaramaz dīnüŋüz varımış sizüŋ. Zīrā ki; ferişteyi öldürürsiz, Taŋrı'nuŋ nūrıla yursız ve Taŋrı'nuŋ ḳızıla biryān

idersiz, dahı getürürsiz bir yohsul dīve virürsiz. Dahı bir ferişteniŋ (1650) arkasında ki adı Bemmen'dür tebevvül ve tağayyüt idersiz. Bunca yaramaz işler idersin". Çünki sözim işitdi, ġāyetde hacil oldı ve rüsvāy oldı. Maksūd bu sözden oldur kim; od egerçi unsūr-ı şerīfdür, likin tapmağa lāyık degildür. *el-cevāb* Eydürler ki : " Hind cezīrelerinden **[58-a]** bir cezīre vardur, Serendīb aralığında ol . Cezīreniŋ kavmı dā'im (1655) hatardadururlar ki dā'im muhālif yiller eser, deŋizi ġāyetde uyandurur. Hak te'ālā celle celālühü anlara bir 'alāmet virmiş ki anuŋla seferlerinüŋ vaktin bilürler. Bir okı geminüŋ başına bağlar, demrenini yukaru nazar itdürürler. Ol demrene eger bir od gelürse, bir yıldız deŋlü ol okuŋ demreninüŋ üstinde durursa, emīnlik 'alāmetidür ġarkdan. Ve eger od gelmezse, (1660) gemiye binmezler. Vakt olur ki bir giceden niçe kez ol od zāhir olur.

fī-zikri'ṣ-ṣa'ikati ve'ş-şühüb vel-berk u ve'r-ra'd[28]

Taberistān'da ṣā'ika indügi yiri kazarlar. Eger suya irerse, anda demür ya altun veya gümiş veyāhūd bakır bilürler, " Vahşet-i āsümān" dirler. Eger ṣā'ika ṣuya inse, andan korkunç āvāzlar gelür ki işiden helāk olur. (1665) Ṣa'ika; bir oddur ki küre-i nārdan iner. Ya'nī; beyānı geçdi ki yir bir küredür, ya'nī topdur ki ol yir küresini ṣu küresi kaplamışdur. İllā hikmet-i İlāhī bunı iktiżā itdi ki; yirüŋ rub'ı ṣudan taşra açuk, ṣu anı örtmedi. Envā'-ı hayvānāt anuŋ üzerinde karār dutmağıçün, **[58-b]** tā ki bunca dürlü hikmetler bunuŋ üzerinde işlene. Ve illā hikmet (1670) muktežāsı bu idi ki; ol rub'-ı meskūn dahı ṣuyuŋ içinde olaydı. Ve ṣu küresini havā küresi kaplamışdur ve havā küresini od küresi kaplamışdur. Bu od küresin, dahı küre-i kamer ki aŋa " Dünyā gögi" dirler, kaplamışdur. Pes imdi ol küre-i nārdan od inse, eger ol od ṣu'lelense havāda ve dahı tīz söyine. (1675) Aŋa berk dirler eger söyinmedin yire degin inse aŋa " Ṣā'ika" dirler. Dahı ṣol āvāze kim bulutdan gelür aŋa " Ra'd" dirler. Ol āvāz vakt olur ki mühlik olur. Ve ṣā'ika ki yire iner harāblık ider. Şöyle ki; " Yıldırım urdı" dirler. Ve dahı ra'd āvāzından balıklar ṣudan çıkmaz. Zīrā ki; ra'd āvāzın işidicek balıklar ölür ve her balık ki (1680) ṣuda ölse zehirdür ki anı deŋiz cānavarı yimez. Ammā şühüb ol duhāndur ki yirden havāya çıkar ki aŋa " Pusarak" dirler. Vākı'ada ol dütündür ki yirde ki harāret ġālib olsa ġāyetde latīf yanacak nesneleri yandurur. Ol dütün andan hāṣıl olur.**[59-a]** İmdi vakit olur ki; ol dütünile bile yirden yanmaklığa kābil-i eczā ile (1685) çıkar. Havānuŋ issisinden ol

[28] "Yıldırım, Kıvılcım, Şimşek ve Gök Gürültüsünün Bahsi"

eczā yuḳaruda yanar. Daḫı felegüŋ ḥareketile ol yanan od bile ḥareket ider. Anı ḫalḳ görüp eydürler ki : " Yıldız düşdi". İmdi yıldız düşmez ve eger bir yıldız yire düşeydi, cemī'i 'ālemi ḳaplayaydı. Zīrā; bir yıldız niçe bu dünyācadur.

Ḳavs-ı ḳuzaḥ: Buŋa " Niyyirān" dirler 'Acem dilince. Ammā Türk dilinde " Elegim sağmal" dirler. Ammā ḳavs-ı ḳuzaḥ nedendür, sebebi aŋa nedür ? Sebeb aŋa oldır kim; şemsüŋ ḳurṣıdur, ya'nī gevdesidür ki şemsüŋ rāst muḳābelesinde havāda ṣuv ḳaṭreleri eglenür, şol güneş zerreleri gibi. Kim ne aşağa iner ve ne yuḳaru çıḳar. Şöyle dā'ire gibi vāḳi' olur. Daḫı ol ḳaṭarāt-ı kevākib güneşüŋ rengini gösterür. Ol dā'irenüŋ güneşe yaḳın olan ḳızıl ṣaru görinür ve birez ıraḳ olan yaşıl görinür ve daḫı olan siyāh görinür. Hemīşe bu güneşe muḳābil olur. Eger şems maşrıḳ ṭarafında olsa, bu mağrib ṭarafında olur, veyāḫūd bil'akis olur. Ve hem bu ḳavs-ı ḳuzaḥ dāyimā tamām olmaz dā'iresi. [**59-b**] Eger bunuŋ taḥḳīḳ[in] bileyim dirseŋ : Ṣaḥrāda bir ev dut. Dört yanın muḥkem eyle. Hīç aydın girmeye. Ve daḫı güneşe ḳarşu yirden bir yirden delik aç, tā ki güneş içerü düşse; daḫı ağzıŋa ṣu al. Ol delikden gire, güneşe ṣaça, tā ki göresin ki niçe dürlü reng ḥāṣıl olur dā'ire şeklinde. Ḳavs-ı ḳuzaḥı aŋa i'tibār idesin. Ve bunuŋ gibi ay bedir olıcaḳ; daḫı çevresinde dā'ireler vāḳi' olur ki yağmur daḫı yağar birez. Ve buna " İhāle" dirler. Ammā ḳavs-ı ḳuzaḥ açıḳlıḳ nişānıdur ki ṣoŋrasına açıḳlıḳ olur.

Zü'z-zevāye : Ya'nī,ḳuyruḳlı yıldız. Sebebi budur ki; Ḥaḳ te'ālā 'azze şānühü kendünüŋ ḳudretini gösterür. Dirler ki : " Buḫārıla duḫān bile müteṣa'id olur, küre-i nāra irişür. Ol buḫārıla vaḳit olur ki eczā-yı dühniyye olur, ya'nī yağlu nesne olur. Küre-i nāra ol eczā-yı dühniyye muttaṣıl olıcaḳ, yanar. İmdi aŋa " Zü'z-zevāye" dirler[29]. Vaḳt olur ki; uzun olur, vaḳt olur ki; müdevver olur, şems gibi ve ay gibi görinür. Vaḳt olur ki; müselles olur. Dirler ki : " Me'mūn Ḫalīfe zamānında bir od [**60-a**] ẓāhir oldı, Merve'de. Şöyle uzun niçe gün durdı, gitmedi. Ve daḫı Taberistān'da bir uzun yılduz maşrıḳ ṭarafında ṭoğdı. Bir niçe gice ṭurdı, bir niçe giceden ṣoŋra Ḳarğān şehrine düşdi. Daḫı ḫarāb itdi".

fī ẕikr-i 'acā'yibi'l-havā-yı ve'r-reyḥi ve leṭāfetihā[30]

Bil ki; Ḥaḳ te'ālā 'azze şānühü yilleri yaratdı. Her birisinüŋ bir nesneye menfa'ati vardur. Ve li-hāẕā ki Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā bu 'ālemi yilile ṭoldurdı. Ki aŋa havā dirler. Bu havānuŋ miṣāli deŋiz miṣāline beŋzer.

---

29 "dirler" kelimesi metinde mükerrer yazılmıştır.

30 "Havanın ve Güzel Kokunun ve Bilinmeyen Güzelliklerin Bahsi"

Ki Hak te'ālā celle ve 'alā felek-i kamerüŋ içine toldırmışdur. Şöyle ki; şuyı sebeb-i hayāt bilmişdür, balıġa havāyı sebeb-i hayāt eylemişdür. Hayvānāta ki kurı yirdedür. Benī ādemüŋ ġıdası üç nesneden; etmekdür, şudur ve havādur. Etmegile şu ġıdā-yı cismānīdür, havā ġıdā-yı rūhānīdür. Eger bir kişi bir gün (1725) yimese ve içmese, ol kişi ölmez. Eger bir lahza havā içine girüp çıkmasa, ölür. Mes'ele, eger su'āl iderlerse ki : " Balıġuŋ içine şu içinde havā girmese ?" eydürüz ki : " Havā şu vāsıtasıyla irişür balıġa, ve dahı ne kim şu cānavarları varısa anuŋ gibidür. [60-b] Zīrā ki; havā şuvı muhītdür ve şu balıġı muhītdür. Ve eger balık bir şuya (1730) varsa ki aŋa havā irişmese, balık ölür". Bunuŋ misāli şol oġlan gibidür. Anası karnındaki oġlancıġa havā irişmez. Līkin anasına irişür. Eger bir cāhil balıġa bakup eydürse kim : " Şuda niçün ölmez balık ?", dahı eydürüz ki : " Ādem yir yüzinde niçün ölmez. Niteki ādem şuda ġark olur, balık dahı taşra çıksa şöyle ölür".

fī kuvveti'l-havā[31]

Bil ki; (1735) havānuŋ kuvveti artukdur, cemī'i mahlūkātuŋ kuvvetinden. Ve dahı ol kadar kuvveti havānuŋ vardur, hiçbir 'unşuruŋ yokdur. Ki eger bir kişi gök yüzine çıksa, baksa; cemī'i 'ālem havā görinür, havādan ġayrı nesne görinmez. Dahı nazar itgil ki; geminüŋ içindeki havāya bir miskāl yokdur. Belki 'öşri 'aşr-ı miskāl yokdur. Yüz biŋ batman yüki götürür. Eger bir tulumı (1740) havā ile toldurursaŋ, dahı anuŋ üzerine bir taġ kosaŋ götürür; meger ki tulumuŋ delikleri tahammül itmeye ki havā şaklamaya, havā çıka gide. Ve eger bir tulumı toldurursaŋ havā ile dahı dartsaŋ; andan ol tulumuŋ havāsın çıkarup dardsan, hemān evvelki dardıdur ki [61-a] hiç eksilmez.

faşl

Hükemādan ba'żısı eydürler ki: " Göge yakın yirde (1745) bir felek vardur. Aŋa " Nesīm" dirler ki bu havānuŋ aşlı ondur ki andan müteferrik olur 'āleme havā. Ve dahı ervāhuŋ pādişāhıdur. Şöyle ki; güneşden nūr 'āleme müteferrik, her delüklerden içerü girür. Eger ol delügi dutsalar güneşüŋ nūrına, güneş 'akis ider. Hayvānātuŋ dahı boġazın dutsalar, nefesi havāya 'akis ider. Su'āl, eger (1750) dirlerse ki : " Boġulan kişi niçün tīz ölmez ? Çünki boġazı duduldı, gerek ki derhāl öleydi", cevāb :" Nefes çıkmaz, yir tar olduġıçün giç çıkar. Ol sebebden giç ölür". Su'āl, eger dirlerse ki : " Havā mı kuvvetlüdür, veya od ?" cevāb eydürüz ki : " Havā kuvetlüdür. Zīrā; havā olmayınca od eser itmez.

---

[31] "Havanın Kuvveti Hakkında"

faṣl

Bil ki; havānuŋ ḳamusı bir cinsdür, muḫtelif degil. Şöyle ki; od, ṣu, ṭopraḳ bir cinsdür. Mes'ele eger ṣorarlarsa ki : " Ṣunuŋ ba'żīsı acıdur ve ba'żīsı ṭatludur. Sebeb nedür ?" Çünki bir cinsdür ve daḫı havānuŋ ba'żīsı ḫoş ve ba'żīsı nā-ḫoşdur. Eydürüz ki; " Ṣu, havā kendü aṣlında birdür, muḫtelif [61-b] degildür. Ammā iḫtilāf olduġı havāda, ṣuda bir nesneyile mücāvir olduġına. Şöyleki; havā ḥudūd-ı kibārda, ḳaralıḳ iḳtiżā ider ve ḥudūd-ı sifālīde, aḳlıḳ iḳtiżā ider. Bu ḳamu ṭopraḳ ḫāṣṣasıyladur. Eger bir 'Arab Ḫorāsān'a varsa ṭabī'atı taġyīr [olur], ve daḫı çekirge sebze yirde yaşıl olur ve ṣaḥrāda ṭopraḳ rengi olur, ve daḫı bit pīr kişi başında aḳ olur, yigit kişi başında ḳara olur. Ve Ḥabeşī yüzile Rūmī yüzi gör; niçe muḫtelifdür ki sebeb-i iḫtilāf mekāndandur. Daḫı maġrib ḥudūdında ādemīler vardur mesḫ olupdururlar; havānuŋ, ṣunuŋ, yirüŋ fāsıdlıġından. Ya'nī; bunlar ādemīye beŋzemezler.Cāhıllıḳlarından ol yirden intiḳāl itmezler. Yaşları artduḳça, ḳılları uzanur. Daḫı şimāl ṭarafında ādem meymūn olur. Ve daḫı dilerseŋ ki; te'ṣīr-i havānuŋ ve ṣunuŋ ve ṭopraġuŋ taḥḳīḳini bilesin. Zengibār ehli yüzine ve Ḳafcaḳ ehli yüzine naẓar ḳıl, daḫı Ḥabeşī endāmıyla Türk endāmına naẓar ḳıl, tā bunlaruŋ te'ṣīrini bilesin. Mes'ele, eger su'āl iderlerse ki : " Mesiḫ cā'iz midür, ya degil mi ?" [62-a] Eydürüz ki : " Ḥaḳ te'ālā celle ve 'azze ḳādir cemī'i nesneye, ammā bu zamānda mürtefi'dür. Līkin ḥükemā cā'iz görürler mesiḫ ya'nī ṣūret düzmekligi ve ḫasfı ya'nī yire geçmegi. Ammā ḳaẕfı ya'nī ṭaş yaġmaḳlıġı gökden cā'iz görmezler. Ḥaḳ te'ālā 'azze şānühü ḳādirdür ki hem mesiḫ ide ve hem ḫasf ve hem ḳaẕıf ide. Nitekim kelām-ı mecīdinde buyurur:

رجعلنا عاليها سافيها و امطرنا عليها حجا فلما جاء امرنا

ت من سجلين ال ايت

Bunlaruŋ her birisi mevżi'inde ẕikir olına, inşāallahü te'ālā. Ve daḫı bil ki; havā müstaḳīm iken, müteġayyir olur bir ḥādiṣ sebebinden. Buḳraṭ eydür : " Bir sāḥile vebā ẓāhir oldı. Hiç orada vebā olduġı yoġıdı, ne ḳurusında ve ne deryāsında. Vardılar, tefaḥḥuṣ itdiler. Ol deŋiz kenārında, yigirmi ferseng yolda bir ejderhā buldılar ki buluda çekmişler, daḫı yire düşmiş, daḫı anda ḳoḳmış. Anuŋ ḳoḳusından havā müteġayyir olmış. Ol sebebden ḥayvānāt çoḳ helāk olmış. 'Ale'l-ḫuṣūṣ ādemī çoḳ ölmiş". Buḳraṭ buyurdı ki : " Anda çoḳ ṭuz getürdiler. Ol ejderhānuŋ üstüne ṣaçdılar, tā ki anuŋ ḳoḳusı gitdi, [62-b] havā ḫoş oldı. Tā ol vebā daḫı andan gitdi.

fī zikri'r-riyāḥ[32]

Bil ki; yiller çoḳdur, ḳamusı havādur. Zīrā havā ḥareket idicek, aŋa " Yil" dirler ve sākin olıcaḳ " Havā" dirler. Pes yil didigimiz havā-yı müteḥarrikdür. Ammā havānuŋ ḥareket itdügine sebeb nedür ? Budur ki; çoḳ buḫār havāyı bir yirden bir yire naḳil itdürür. Ya bulut ḥareket ider ki anuŋ ḥareketinden havā ḥareket ider, ya bir leşker-i ʻaẓīm ḥareket ide. Dahı bil ki; yil bir pādişāhdur ki ne evveli bellü ve ne āḫiri ve ne ortası. Ve ne ṣūreti gözikür. Cemīʻi nesneye irişür, ḥükmi revāndur. Maʻādin'de; bī-şerimlik ve sitemkārlıḳ ider. Ve gāh bir ferişte gibi sākin olur ve gāh bir dīv gibi ḥareket ider. Oda girür, oda yoldaşlıḳ ider, yandurur. Ve dahı de[r]-yā-yı Ḳulzüm'i geçer, hīçbir nesnesi yaş olmaz. Dahı ʻālemi uçdan uca dutmışlardur. Mağrib ve maşrıḳ öŋinde birdür, yir ve gök ol yilüŋ ḳatında birdür. Bāğlar ve bostānlar ve ağaçlar yüklü eyler. Cemīʻi ḥayvānātuŋ dirliginüŋ sermāyesidür. Ve

fī zikr-i ecnāsı'r-riyāḥı[33]

Bil ki; yil bir niçe dürlüdür. **[63-a]** Her birisinüŋ ḥaddi bellüdür. Çün havā maşrıḳ cānibinden ḥareket ide, aŋa " Ṣabā yili" dirler ve eger mağribden ḥareket iderse, aŋa " Debūrī" dirler ve eger şimālden ḥareket ide aŋa " " Şimālī" dirler ve eger cenūbdan ḥareket ide, aŋa " Cenūbī" dirler.

fī zikri's-seḥābi ve ṣıfatihi[34]

Bil ki; bulut buḫārdur ki yirden çıḳar ya deŋiz yüzinden ḳalḳar yuḳaru ve havāya çıḳar, dahı anda müctemiʻ olur, ḳalınlanur[35]. Çünki aŋa ṣovuk irişür; anda şu eczāları ne ḳadar varısa, birbirine ulaşur ḳaṭre ḳaṭre olup yire iner. Aŋa " Yağmur" dirler. Mādāmki, ol buḫār artar yağmur yağar ve eger münḳaṭıʻ olursa, ol buḫār yağmur kesilür. İmdi ol buḫāruŋ kesildügi güneşüŋ ve yıldızuŋ ḥarāretindendür. Ve eger ol buḫār havāda ki ṣovuḳ olursa, ḳar yağar. Eger ṣovuḳ olup ḥareket iderse, ṭolu yağar. Ve eger buḫār azacıḳ olursa, çise olur.

faṣl

Ḥudūd-ı Türkistān'da ʻacāyib bulutlar olur, issi ve ṣovuḳ. Ol Türkistān ehlinüŋ ol bulutlarda daʻvīler iderler ki; anlaruŋ ruhbānları bulut düzmek daʻvīsin **[63-b]** iderler ve ṣovuḳ düzmek daʻvīsin iderler. İsmaʻīlü'bnü Aḥmed dirlerdi, Ḫorāsān'uŋ bir pādişāh[ı] varıdı. Ol eydür ki : "Ben

---

32 "Guzel Kokular Hakkında"

33 "Guzel Kokuların Çeşitleri Bahsi"

34 "Bulutlar Bahsi ve Bulutların Özellikleri Hakkında"

35 "ḳalınlanur" kelimesi metinde قالنلرك şeklinde yazılmıştır.

Türkistān'a vardum, ġazā itdüm Türkile, yigirmi biŋ kişiyle. Bir gün binüm leşkerüm ġāyetde melūl oldı. Eyitdiler ki : " Bu Türklerüŋ remmālları vardur ki ṣovuḳ iderler ki ol ṣovuġıla bunca kişiler helāk olurlar". Bu söze niçe kişiler danıḳlıḳ virdiler, ben ḳabūl itmedüm. Bundan ṣoŋra bir gün bir ṭaġuŋ üstüne bir ḳara bulut geldi, ol bulutdan ḳorḳunç āvāzlar geldi ve key ġāyetde ünler geldi. Daḫı ol bulut şol ḳadar ṣovuḳ itdi ki yanaduran odları söyindürdi. Ve bu leşker bunı gördiler, ġāyetde ḳorḳıtdılar. Feryād idüp ḳatuma geldiler. Ben daḫı fi'l-ḥāl aşaġa indüm, ābdest aldum, daḫı yüzim yire ḳodum. Zārī idüp ağladum. Eyitdüm ki : " İlāhī! Bu düşmeni bize musallaṭ eylemegil ve İslām ehlini ḫacīl itmegil ve bir ża'īf 'āṣī günāhkār ḳuluŋı bu ḫalā'iḳ arasında şermsār ve rüsvāy eylemegil". Çün bu tażarru'ı Allahü te'ālā ḥażretine 'arż itdüm, başım yirden götürdüm[36]. Bundan ṣoŋra bir sā'at-i nücūmī geçdi. [64-a] Daḫı ḫaber virdiler ki; küffār ḳaçdı, münhezim oldı. Ve biz daḫı naẓar itdük, gördük ki; ol bulut daḫı bunlaruŋla bile dutdı, ol kāfirlerüŋ çoġını anuŋ ṣovuġı helāk itdi. Biz daḫı bunlardan mübālaġa ġanīmet mālın alduḳ, ṣāẓılıġıla girü döndük.

اللهمن ال نصر جوش ال
رال مسلمين و خذل ال كفرت و ال متم
ين‌علي ال قوم ال كافر دين كما قلت فنصرنا

Bil ki; ādemüŋ elinden gelmez bulut düzmek ve ṣovuḳ düzmek. Līkin bir işe ḳaṣd ider ki Ḥaḳ te'ālā 'azze şānühü ol işde bir ḫāṣṣa ḳomışdur ki anuŋla ol nesnelerüŋ vaḳti ma'lūm oldı; bilür ki ṣovuḳ olacaġın ya bir heybetlü bulut olacaġın. Daḫı da'vī iderler ki; " Ben fulan vaḳitde şunuŋ gibi bulut ya ṣovuḳ idecegin" dirler. İmdi bunlaruŋ ruhbānları ol evḳātı bilürler, daḫı ol vaḳitde da'vī inşā iderler. Ve hem ol ruhbānlar be-ġāyet seḥḥārlardur, daḫı ol işleri siḥirle işlerler. Ve daḫı bil ki; Allahü te'ālā bulutda ḳomışdur bir cāẕıya ki ejderhāyı deŋizüŋ içinden çeker, daḫı ilter issiz ṣaḥrālarda bıraġur. Ol sebebden ejderhā [64-b] deŋizüŋ ḳa'rından ölür ve bulut ḳorḫusından başın yuḳaru ḳaldırmaz, bulut çeke ṭaşra bıraġa diyü. Buluduŋ misāli mıḳnaṭıs gibidür demürile. Şöyle ki; mıḳnaṭīs demüri çeker, ḳatına getürür. Bulut daḫı ejderhāyı çeker, ḳatına getürür. Dilerse, iledür.

ḥikāyet

'Ömer Bekāyi eydür : " Ejderhā bir yılandur, mütemerrid ki yılanları yir, daḫı deŋize girür, balıḳları yir. Bu yir tā şol ḳadar olur kim başından ḳuyruġına bir ferseng yoldur, ya'nī on iki biŋ adımdur. Deŋiz cānavarı çoḳları anuŋ

[36] "goturdüm" kelimesi گتور دم şeklinde yazılmıştır

korkusından, şerrinden Hak te'ālā celle ve 'alāya nāliş iderler. (1855) Allahü te'ālā celle ve 'alā aŋa bir hālet virür ki; anı çeker, Ye'cūc ve Me'cūc vilāyetine iletür, bırağurlar. Dahı anlara kut olur. Ve dahı Çīn ü Māçīn'de bir kiçirek taş olur ki birisi birisinüŋ üstüne düşerse; yiller kopar ve sovuklar olur ve karlar yağar. Ve bir tağ vardur ki anda bir kişi āvāz iderse, şol kadar yağmur yağar ki siller olur. (1860) Eger andan bir kimesne geçerse, davarınuŋ koltuğına keçeler bağlarlar andan geçince".

hikāyet

Ma'lü'bnü Hilāl eydür :" Maşayşa'da idüm. Deŋiz katı [65-a] ıżtırāb itdi, dahı ol deŋizden bir cānavar gözükdi, be-gāyet heybetlü. Bundan soŋra taşra geldiler ve bir nesneyi deŋizüŋ içinden çekdiler ki başı varıdı, göge çıkdı. Dahı kuyruğı deŋizde idi. Bir dahı Antākiye (1865) Deŋizinden çekdiler ki kuyruğıyla bāruyı urdı, kırk burcı bir def'ada yıkdı. Ba'żılar dirler : " Tinnīn ejderhādur ve ejderhā bir cānavardur, müflis ya'nī mütemerrid pullu kuyruğı vardur ki 'azīm kolları vardur ki; uzun başı şu kadardur kim bir tağa beŋzer. Vaktī ki bulut anı çekse, her bir[37] aradan ol yirüŋ kavmı tażarru' iderler ki ustalarına Hak (1870) te'ālā 'azze şānühü anı düşürmeye. Ve eger düşerse; bir ulu şehir bir kezden harāb olur.

حال و الله اعلم و حقیقت ال

ER-RÜKNÜ'S-SĀLİS

vehüve müştemilün 'alel-ebvābi elletī fī 'acā'yibi'l-ardi minel-mübāhi elletī halekaha Allahü[38]

Hak te'ālā eydür : " Ben şuları bulutlardan yağdurdum, tā anuŋla otlar bite ve böstānlar bite, perverde ola, yemişler getüre". Niteki Hak te'ālā celle ve 'alā:

امن خلق ال سموات و ال ارض و انزل لکم من ال سماء ما ا

ت انه فانبتنا به حداقا ذا

buyurmışdur. (1875) Niteki Hak te'ālā celle celālühü buyurur ki : " Ben cemī'i mevcūdātuŋ [65-b] hayātını şuda kodum". Niteki buyurur.

وجعلنا من ال ما کل شیء حی

Dahı bilgil; şu nesneler ki kıvām-ı 'ālem anuŋladur. Dördür : Birisi şu, ikinci toprak, üçinci yildür, dördünci oddur. İmdi bu dört Hak te'ālā celle ve 'alā hīç hayvāndandur, diriğ itmedi. Pādişāh, derviş (1880) üyez ve fīl bu nesneler de

---

37 "çekse herbir" metinde چکسه لر bir şeklinde yazılmıştır.

38 "III. Rükün: O Kapıları Arzın Bilinmez Yerlerinde Yerleştirmiştir. Ve Onların Övülmesi. Muhakkakki Onları Allah Yaratmıştır"

müsāvīdür. Bu dörtde bu nesne Ḥaḳ te'ālā'nuŋ 'adlidür. Bir 'ālime su'āl itdiler kim: " Mevcūdātda 'azīz ne nesnedür ki andan 'azīz olmayaydı ki ṣu ?" ve eyitdiler ki : " Bundan ḥaḳīr[r]aḳ olmayandur" eyitdi ki: " Ṣu, ya'nī ḳaçan ki ṣovuḳ olsa ḳıymeti olmaz ve her ne vaḳit ki az olsa bir içimi biŋ ḳızıla ucuzdur. Ṣuv ġıdāları a'żāde oldurur. Yatlusı ṣunuŋ; ḳar ṣuyı ve buz ṣuyıdur. Zīrā; ṣovuḳ ol ṣunuŋ leṭāfetini gidermişdür, eczā-yı ġalīẓi ḳalmışdur. Çeşme ṣuları ġalīẓdür. Ḫāṣṣa ki altun ve gümüş ve kibrīt ma'deni ola, andan 'üsrü'l-bevl olur; ya'nī sidügi dutılmaḳ. Zīrā ki; bunlar ruṭūbetden ve bürūdetden mütevellid oldılar. Ve daḫı ṣovuḳ su dimāġa ve siŋirlere ve dişe ziyāndur. Zīrā ki; bu a'żānuŋ ṭabī'atı ṣovuḳdur ve ammā ṣor ṣu andan olur ki [66-a] güneş anuŋ eczā-yı laṭīfini alur. Niteki cismüŋ eczāsı daḫı bevlüŋ eczā-i laṭīfini alur, ġalīẓi çıḳar ḳalur". Daḫı bil ki; ṭatlu ṣuyı necik olur. Eger mumdan bir bardaḳ düzseler ki anuŋ içinde yaġ olsa ve ol bardaḳı bir ṣor ṣuya bıraḳsalar, bir gün bir gice ḳosalar vaḳtī ki çıḳarsalar; anuŋ içinde ṣu ṭatlu ola. Zīrā ki; ṭatlu ṣu nesneden geçken olur ve duzlu ṣu geçken olmaz.

faṣl

Bil ki; ṣu dört 'unṣurdandur. Bir aṣl-i şerīfdür ve daḫı madde-i ḥayāt ve sebeb-i ṭahāretdür. Andan Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā lezzetlü ve renklü nesneler yaradur. Vaḳtī ki ṣaḥrāya yaġsa; bir kil ki göyinmiş olsa, anda hīç dāne olmasa andan dürlü dürlü ot biter. Her birisinüŋ bir dürlü rengi var ve şekli var ve ḳoḳusı var. Ve daḫı vaḳtī ki bir bāġı ṣuvarsalar; yaşıl alma ve ḳızıl enār ve aḳ üzüm ve ḳara süsen ḥāṣıl olur. Bu ḳamu ma'nāyı Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā ṣuda ḳomışdur, havā ve ṭopraḳ vāsıṭasıyla perverde olur. Ve daḫı bil ki; Allahü te'ālā celle şānühü ṣuları yaratdı, bir cevherden ki evvel ol cevheri yaratdı idi. Ve daḫı aŋa heybet naẓarın [66-b] itdi, daḫı ol cevher iki pāre oldı. Pāresi eridi, ṣuv oldı. Ve yarısından 'arşı yaratdı. İmdi ṣuya " baḥrü'l-'Amīḳ" dirler ve " baḥrü'l-Muḥīṭ" dirler ve Rūm dilince " baḥr-i Ṭuṭāvus" dirler. Cemī'i ṣularuŋ deŋizlerüŋ varacaġı oldur. Yir anuŋ ortasındadur, ve daḫı anuŋ merkezidür yir. Ve daḫı bil ki; güneşde bir ḳuvvet vardur ki ol ḳuvvetile yirüŋ altı cihetinden ṣuvları çeker, yuḳaru iletür. Daḫı yaġmurlar olur, 'āleme yaġar bir ḥikmet-i 'acībile ki cemī'i ḥükemā-i 'ālem ol ḥikmet-i İlāhiyyede 'âcizlerdür. Eger şöyle ki; bir kezden yire dökeydi cemī'i 'âlemi ḫarāb ideydi. Līkin ḳaṭre ḳaṭre yaġdurur ki yir anı ḳabūl ider, zaḫīre ḳılur. Ol ki kendüden artuḳdur, sil ider, deŋizlere ḳomışlar. Daḫı bil ki; güneşe ḳaçan ki yirden ıraġ olsa ol yirde deryā ẓāhir olur ruṭūbetden. Şöyle ki; Mıṣr'uŋ yiri evvelde deŋiz idi. Andan ṣoŋra Mısır

oldı, ve daḫı Yūnān ili niçe kez deŋiz oldı ve niçe kez ḳuru oldı. Daḫı bil kim; şol bulutlar ki görürsin, eger maġrib cānibinden gelürse; ṣuvı ol bulut [67-a] baḥrü'l-Ḫarāẕ ve baḥrü'r-Rūm'dan getürür. Daḫı bil ki; ṣunuŋ rengi yoḳdur, nitekim havānuŋ ve oduŋ yoḳdur. Ammā ṣuvı her ne ḳap içine ḳonısaŋ anuŋ rengini dutar.

el-bābü's-ṣānī fī 'acāyibi'l-baḥrü'l-mürettebeti 'ale'l-ḥurūf[39]

Allahü te'ālā celle ve 'alā buyurmışdur ki : " Ben deŋizleri size musaḫḫar itdüm ki anda gemilerle gezersiz, daḫı içinde envā'ı ni'metler çıḳarursız, mütena'im olasız balıḳlar ve cevherler gibi". Niteki buyurmışdur:

روهو الذي سخر ال بحع لتكل منه لحما طريقا و تسخ

رج منهحليتا تلبشونها و تري ال فلك فيه مواجي

ن فضلو لعلكم تشكرون لتبتغ م

Ve daḫı bil ki deryā-yı 'Aẓīmde bir deŋiz vardur: Aŋa " baḥrü'l-Aḫḍār" dirler ki anuŋ uzunını, enini Allahü te'ālā'dan ġayrı kimesne bilmez. Ol yir ki anda gemi işler, bu deŋizde. Ḥabeş'dendür tā şehr-i Burṭiyye'ye degin bu deŋizdedür. Cezā'irler vardur, ḫālidāt ki cānib-i maġribden yaŋadur. Bir zamānda ma'mūrımış, şimdiki zamānda ḫarābdur. Daḫı bu deŋiziŋ cānib-i cenūbīsinde "'imāret-i Sind ve Hind" dirler ki; bu Sind ve Hind sekiz yüz pāre şehirdür. Daḫı yüz kezüŋ [67-b] cānib-i şimālīsinde vardur, dört biŋ iki yüz pāre şehir. Ve daḫı bu deŋizüŋ uzunlıġına kim gemi gidebilür, biŋ mīl gider ancaḳ ve āyine iki biŋ mīl gider ancaḳ ve āyine iki mīl gider. Bunuŋ bir ṭarafı baḥr-i Fars'a irişür. Daḫı bu deŋizde biŋ üç yüz cezīre vardur ki andan ḳızıl yāḳūt çıḳarurlar.

el-elif

baḥr-i deryā-yı Elmās: Bir deryā-yı 'aẓīmdür, muḥīṭüŋ bir ṭarafıdur. Daḫı ol cezīre ki elmās andadur, ol deŋiziŋ içindedür. Daḫı ol cezīrenüŋ yolı ġāyetde ḳorḳulıdur, daracıḳdur. Anuŋçün ol yoldan ki aŋa varurlar, girü andan gelmezler. Ṣuv anları ol yoldan gitmege ḳomaz, götürür, ḳayaya urup helāk ider. Meger anda varan, kendüzini anda ol yüce ḳayalardan aşaġa ṣuya bıraġa. Eger ölmezse ḳıraŋa çıḳa. Zīrā ki; anuŋ yolı birdür, ol yoldan varılur, gelmez.

el-bā

baḥr-i Ṣānī : Bir deŋizdür ki anuŋ ṣuyı ṭatludur. Elmās deŋizinüŋ ardındadur. Allahü tebāreke ve te'ālā aŋa bir kez naẓar idüp ve daḫı eyitdi ki " İki pāre ol" didi, ol müctemi' [68-a] oldı, iki pāre olmadı. Allahü te'ālā celle ve 'alā ol sebebden zecr itdi. Ol daḫı aġladı. Ol zamāndan tā bu

---

[39] "II. Bolüm: Bilinmeyen Denizlerin Yapısı Sırayla (Harf Sırasına Göre)"

zamāna degin aġlamaḳ içindedür, tā ḳıyāma degin aġlayısar. Anda varabilenler ġarīḳ ve zārılıḳ ve iŋildemek işidürler. Anuŋ zārısına fiġānına ıżṭırābına kimse ṭāḳat getürmeye. Ve anuŋ ardında bir deŋiz vardur ki aŋa " baḥrü'l-Muẓlem" dirler. Zīrā; anda hemīşe ḳaraŋulıḳdur ve daḫı ḳalıŋ ḳara bulutlar anda müctemi'dür. Baḥr-i Beliḥad ve Mükrümül bunlar ol deŋizlerdür. deryā-yı Ḫazar ḳatında Ḫazar deŋizi Nūşirvān'uŋ düşmeninden yaŋa idi. Nūşirvān-ı 'Ādil ol deŋizüŋ üzerinde sed düzmişidi. Ol sedden şehr-i Beyżā'ya dek ki ol taḫt-ı şehr-i melik-i Ḫarāz'dur, dört aylıḳ yoldır. Şehr-i Beyżā'dan tā sedd-i İsfendiyār'a degin iki aylıḳ yoldur. Çün Nūş irvān istedi ki ol seddi düze, tā ki Türkile bu ḳavm arasında sedd ola. Pes buyurdı ki; ṭulumlar getürdiler. Ol ṭulumları urdılar, daḫı birbirine baġladılar. Daḫı anuŋ üstüne bünyād yapdılar, tā ol ṭulumları urdılar, daḫı [68-b] birbirine baġladılar, daḫı anuŋ üstüne bünyād yapdılar, tā ol bünyād yir üstinde ḳarār ṭutıncaya dek. Pes bundan ṣoŋra demürleri ve tuçları berk itdi. Çün puṣadı tamām düzdi. Buyurdı ki; anuŋ üstinde taḫt-ı zerrīn ḳordılar. Geçdi üstinde oturdı, Taŋrı te'ālā'ya secde eyledi, daḫı eyitdi ki:

يا رب ال ارباب

ال همتني سد حاذال صعور فترذني الي وطني

Ya'nī eyitdi ki : " İlāhī! Sen baŋa ḳulaġuzladuŋ, bu seddi düzmekligi. Pes imdi vaṭānuma sen iletgil", daḫı anuŋ üstinde yatdı ve eyitdi ki " Şimdi diŋledüm" bunı didi, daḫı uyḳuya vardı. Düşde gördi ki : Ol deŋizden bir kimse çıḳdı, daḫı bu ḳamu āfātı dutdı. Nūşirvān uyḳuda iken nā-gāh bir 'aẓīm bulut geldi, bu seddüŋ üstüne düşdi. Nūşirvān'uŋ begleri ḳorḳdılar, segirdiler Nūşirvān'a geldiler. Oldılar uyḳudan, fi'l-ḥāl uyandı. Eyitdi ki : " Ḳorḳmaŋız. Ben bu sedde on iki yıl zaḥmet çekdüm, ḥalā'iḳ rāḥatıçün. Allahü te'ālā ḥażreti bu benüm zaḥmetümi żāyi' itmez. Ve hem uş şimdiki ḥālde düşde gördüm ki: Bu deŋizden [69-a] bir kimse çıḳdı. Baŋa eydür : " Ey melik! Sākin ol ki ben bu deryāda bu deryā[40] ehlindenem. Yidi bu kez ben bu seddi ma'mūr gördüm ve yedi kez ḫarāb gördüm. Ve daḫı Allahü te'ālā baŋa ḫaber virür kim :" Bu 'aṣırda bir pādişāh geliser ki ol pādişāh sensin kim bu seddi yapısar, tā ḳıyāmete degin ṭurısardur" bunı didi. Daḫı deŋize girdi. Daḫı bil ki; bir deŋiz vardur ki aŋa "Belḥikān" dirler ki ol Fars deŋizinüŋ yolıdur. Uzunı anuŋ yigirmi fersengdür. Ṣuyı anuŋ ṭuzludur. Ve ne ḳadar kim şu ṭaşra çıḳarsa, ṭuz olur.

40 "bu deryā" ibaresi metinde mükerrer yazılmıştır.

Baṭīḥa, ya'nī dere ṣuları çoḳdur ve Baṣra ṣuları ṭuzludur. Meger Matl İbn-i Ġaylān baṭīḥasında, ya'nī deresindeki aḳan ṣular ṭatlu olur. Ehl-i Baṣra ol ṣu üstinde mütevāżālar yapmışlardur. Ehl-i Baṣra'ya ṣordılar ki :" Şol kişi ḥaḳḳında ne dirsiz ki ḳırḳ gün ṣuya bevl ide ?" didiler ki : " Anuŋ 'aḳlı eksilür". Pes siz bir kişisiz kim yetmiş yıldur ki ṣuya bevl idersiz, daḫı ol ṣuvı içersiz. Pes imdi sizde 'aḳıl ḳalmamış".

es-sā

Ṣūliye : Bir deryādur kim ḳuṭb-ı şimālīde altındadur. Anda [69-b] bir cezīre vardur ki, aŋa "cezīre-i Ṣūliyye" dirler. Altmış üç derece ıraḳdur ḫaṭṭ-ı istivādan. Hīç kişi anda varmaz. Zīrā ki; düşvārlıġındandur. Uzunlıġı biŋ mīldür. Dā'im sākindür. Çünki gemi içine gire, şol ḳadar ıżṭırāb ider ki üsti altına iner, üstüne çıḳmaz.

el-cīm

Ceyḥūn : Bir ırmaḳdur ki ṣuyı anuŋ eyü degildür. bu Ceyḥūn ki Belḫ'üŋ arası on iki ferseng yoldur. Daḫı maşrıḳ ṭarafından gelür, bir yirden çıḳar ki aŋa " Rey-i Sārān" dirler. Ol bir ṭaġdur, Tebbet ṭaġlarından Sind ve Hind nāḥiyyesine daḫı gelür, Buḫāra'ya irişür. Buḫāra'dan geçer Tirmid'e varur, Tirmit'den geçer Ṣīn'e varur. Ve hem daḫı bād-ı ṣabāyıla gelür. Ol çıḳduġı yirde aŋa " Veḫāb" dirler. Belḫ'e gelicek "Ceyḥūn" dirler. Ve andan geçer Ḫārzim'e ve Ḳaraṭaġ'a ve ḫalic-i Taberistān'a gelür. Ve Ceyḥān daḫı bir ulu ırmaḳdur ki aŋa " nehrü'ṣ-Ṣayṣaya" dirler. Anuŋ çıḳduġı yir Rūm ḥudūdındandur.

baḥr-i Cehrihüveyr : Bir ulu ṣudur ki maġribden gelür, Ḳulzüm'e irişür, andan geçer, maşrıḳa degin gider. Bir Ḳulzım deŋizinden ulu deŋiz yoḳdur. Daḫı bunuŋ ṣuvı ṭuzludur. Bunuŋ ḥaddi 'Ades'e degin [70-a] varur, irişür.

baḥr-i Censeb : Bu daḫı bir ulu ṣudur ki Türk vilāyetinden olur. Çün Efrāsiyāb Keyḫüsrev'den ḳaçdı, bir ṭaġa çıḳdı. Anda kendüzine söyler, eydür kim : " Ey miskīn! Taḫtında iken ṭaġa düşdüŋ" bu sözini bir kişi işitdi, geldi, bunı gördi, daḫı dutdı. Alup gidedururken, anuŋ elinden Efrāsiyāb ḳaçdı, geldi. Bu deŋize girdi vardı, dibine indi, oturdı. Ol kişiye Hūm dirlerdi, geldi deŋizüŋ kenārında oturdı. Elinde bir kemend var bir kişi eydür: " Bu deŋizde ġanem mi avlarsın ?", Hūm eydür " Yoḳ. Efrāsiyāb bu ṣuya girdi, anı gözedirem", dutmaga vardılar, Keyḫüsrev'e ḫaber itdiler. Ol daḫı deŋiz kenārına geldi ḳondı, Efrāsiyāb'uŋ ḳarındaşını ṭutmışdı, buyurdı kim anı deŋiz kenārına getürdiler, daḫı dögdiler, işkence itdiler. Ol daḫı feryād itdi ve zārılıḳ ḳıldı.Ḳarındaşınuŋ āvāzını Efrasiyāb işitdi, ḳatlanmadı. Ṭaşra geldi, daḫı dutdılar.

baḥr-i Cügel : Cügel daḫı bir deŋizdür ki maġribden gelür, Ḳulzım'a varur, irişür. Anuŋ içinde balıḳlar olur [70-b] kim dīv yudar. Türkler ol balıḳlardan ḳatı incünürler. Her bār ki duzaḫ (2025) ḳursalar; gelür, duzaḫ içine düşer. Duzaġı bozarlar, daḫı çıḳar gider.

el-ḫā

baḥr-i Ḫārzim : Bir deŋizdür, müdevver. Hiçbir ṣuya ulaşmaz. Eger bir kişi anı çevrinse, yine ol araya gelür ki andan başlar, didi hiçbir nesne māni' olmaz. Meger ol bir ṭatlu ırmaḳ kim aŋa ḳoyılur ki aŋa " nehrü'ş-Şāş" dirler. Ammā ṣuyı ṭuzludur. Ne (2030) anuŋ artması var ve ne eksilmesi. Bir ḳaraŋudur dibi, ḳara balçıḳdur. Anuŋ dā'iresinüŋ ḥaddi yüz yigirmi fersengdür.

baḥr-i Aḫlat : Bu Aḫlat deŋizi Ermeniyye'den on aylıḳ yoldır. Ol deŋizde ne balıḳ var ve ne yengeç. İllā iki ay ẓāhir olur, iki aydan ṣoŋra yine ġā'ib olur. Sebebini Ḥaḳ te'ālā'dan ġayrı kimesne bilmez.

ed-dāl

Ol (2035) **Dicle** : Bir ırmaḳdur ki anuŋ serḥaddi Zīc bilādındandur. Bilād-ı Zīc'üŋ deŋizinden balıḳlar bu Dicle'ye gelürler. Ol balıḳlara " pür-mestūḫ" dirler. Ol Zīc'üŋ deŋizinde balıḳlar ḳalmaz, ḳamusı Dicle'ye gelür, gitmez. Zīrā ki; yolları düşvārdur. Mevcleri ḳarār dutmayup nā-çār Dicle'ye gelürler. [71-a] Sehm-nākdur, her balıḳ ki gider girü dönmege ḳomaz ve hem ol (2040) balıḳlar anda ḳarār ṭutmayup nā-çār Dicle'ye gelür. Dicle ṭopṭolu balıḳ olur. Bundan ṣoŋra ol balıḳlar Zengübār deryāsına varurlar. Meger ayda bir dürlü balıḳ çıḳar. Ol Dicle'den bir ayda çıḳan bir ayda çıḳana beŋzemez.

er-rā

baḥru'r-Rūm : Rūm bir deŋizdür ki ol bir ṣu'be çoḳdur. Baḥrü'l-Aḫḍārdan tā maşrıḳa degin varur ve Şīn'e ve Hevn'e (2045) irişür. Ammā ol deŋizüŋ içinde biŋ altmış cezīre vardur. Ḳamusı ma'mūrdur. Ol cezīrelerüŋ ba'żısı Bürūs ve Serdāniyye ve Ferbitiyye'dür. 'Abdullahibn-i 'Ömeribnü'l 'Ās eydür ki : " Bu deŋizde büyük baġa ve yengeç vardur ve ḳurbaġa vardur. Rūmiyye şehrinde ṭaşra çıḳar ve bu deŋizüŋ bir ṭarafında büt ṣūreti vardur ṭaş dan (2050), elinde bir demür var. Eyle ṣanasın ki; ṣudan nesne ṭutar. Yavuz cānavarlardan ḳaḳısı ki Rūmiyye'ye varur, bundan girü döner ".

ez-zā

buḥayre-yı Zerre : Bu bir ulu deŋizdür, ṣuyı mühlikdür. Ġāyetde mevvācdur. Anda bir yir vardur ki aŋa " femmü'l-esed" yir dirler. 'Aẓīm [71-b] müşkildür. Anuŋ ṣuyı bir çuḳıra dökilür. Daḫı andan bir āvāz (2055) gelür ki göŋül ġınāya irişür, on beş ferseng yoldan āvāz irişür. Keyḫüsrev

anda varmış, deŋiz ṣıġırın görmiş ki; ṣaçları key uzun, tenleri bir kezden, ḳılı keçi ḳoyun tüyi gibi, başı ṣıġır başına beŋzer, elleri ardına ve ayaḳları öŋine. Ve kimi ki süreler, altı ayda çıḳar ol deŋizden.

baḥrü'z-Zenc : (2060) Bu bir deŋizdür ki 'Ummān'a degin varur. Yedi fersengdür. Ol dahı bir ḳaraŋu deŋizdür, hiçbir cānavar gelmez ve avlamazlar. Dahı her kimse ki anuŋ ṣuyından içse, yüzinde uyuz ẓāhir olur ve ehl-i Zenc hemîşe uyuz olur ve hîç uyuzdan bunlar ḫalāṣ olmaz. Tā ḥaddī ki ṭoġan oġlan uyuz ṭoġar.

es-sīn

baḥr-i Sirāf : Sirāf (2065) didükleri 'Ummān deŋizidür. Anuŋ mevcleri ki ḳorḳınçdur. Dahı bu deŋizde bir girdāb vardur. Aŋa " deryā-yı Dūr" dirler. Bir ṭar yirdür ki iki ṭaġuŋ ortasıdur. Şu anda key ġalebe ider, gemi tīzliginden ṣol ḳatı yaydan oḳ çıḳmış gibi olup gider. Fi'l-ḥāl Hind deŋiz[in]e [72-a] girür. Eger sındurmazsa, selāmatlıġa giderse yedi günde datlu (2070) ṣuya irişür. Yedi günden ṣoŋra Ḫānıtū şehrinüŋ burcı görinür. Anda ol Ḫānıtū şehrinüŋ ḫalḳı binitler ḥāżır itmişlerdür. Bu gemi ḫalḳına istiḳbāl iderler. Taŋrı'ya çoḳ şükür iderler, ol ḳavmuŋ ḳurtulduġına.

baḥr-i Seyḥān : Bir ulu ṣudur ki anuŋ üstinde bir ulu köpri vardur: Yedi gözlü. Ve dahı ol nāḥiyede bir levḥ düzmişlerdür, zümrütden. Ve dahı (2075) anda bir nesne yazmışlardur. Her ḳaçan ki ṣu ṭaşa, ḳatı yuḳaru çıḳar. Ol levḥi getürürler, bir zincīre baġlarlar, dahı ol ṣunuŋ içine bıraġırlar. Ol ṣu sākin olur, kimse bilmez ki anda ne yazmışlardur.

eş-şīn

Şīn : Bir deŋizdür kim kiçirek. Anuŋ çevresinde bārū çekmişlerdür. Līkin anuŋ dibini ve ḳarārını bilmemişlerdür. Anuŋ (2080) bir köşesinde bir ḳara ṣu vardur ki aḳ ṣuya ḳarışmışdur. Her ḳaçan ki ol ḳarışıḳ ṣudan balçıḳ eyleseler, dahı güneşe ḳosalar ṭaş olur. Dahı on dört biŋ arış ip ol deŋizüŋ içine ṣaldılar, dibine irişmedi. Bundan ṣoŋra çoḳ ziyāde itdiler.[72-b] Dibine irişdi. Ol ipüŋ ucına bir aġır nesne baġlamışlardı. (2085) Hiçbir yirde ḳarār ṭutmadı. Ve dahı Şīn'üŋ oġlanları ol deŋizüŋ içinde dā'im yüzerler. Dahı bu deŋizüŋ dibi ġāyetde aydındur. Sanasın ki, güneş anuŋ dibindedür. Bir şaḫsdan ben işitdüm ki : Bir pādişāh ol deŋizüŋ kenārına gelürmiş, oturmış, dahı ol deŋizüŋ içine aḳça bıraḳmış, dahı ol anda oynayan (2090) oġlanlar batarlar, ol aḳçayı giderken ṭutarlar, dahı ol pādişāh her birisi ṭutduḳlarını gösterürler. Pes imdi ol aḳçayı ṭutduḳları anuŋ içi ġāyet aydın olduġından. Anuŋ aydınlıġınuŋ sebebi oldır kim; Keyḫüsrev'üŋ taḫtını ol cām-ı cihān-nümāyıla Şīn şehrinde ḳomışdı. Keyḫüsrev'den ṣoŋra aŋa bir düşmen ḳaṣd

(2095) itdi ki, ala. Bu ḳavm eyitdiler ki : " Bunca zamāndur ki bu taḫt bu cām bundadur, sulṭān Keyḫüsrev'üŋ yādigārıdur. Çünki baŋa yād-gār ḳaṣd itdiler, biz daḫı bunı giderelüm, tā düş men olup bize zecir eylemeye". Vardılar bu taḫtıla, cāmuŋ terkin urdılar, getürdiler [73-a] deŋizüŋ içine bıraḳdılar. Ol deŋizüŋ içi aydın olduğına sebeb, (2100) ol cāmdur. Ve hem ol taḫtdandur. Ol zamāndan tā bu zamāna degin hīçbir pādişāh anı ol deŋizüŋ içinden çıḳarmadılar.

el-'ayn

baḥr-i 'Ummān : Bir deŋizdür, ulu. Tā Serendīb'e degin varur. Ol Serendīb ḳatında eyü incüler [olur]. Çoḳ yılda ḳırḳ gün bu deŋiz ḥareket ider, ḳırḳ gün sākin durur, ḥareket itmez. Çünki güneş cevzā burcına gele, ol (2105) deŋiz ḥareket ider. Ol vaḳt ṣadefler kör olur, ġavvāṣlar muntaẓır olurlar, ol vaḳitde ṭutarlar, tā bir yıla degin dutmazlar. Daḫı anuŋ ḫumsını Hind pādişāhına virürler. 'Ummān'uŋ ṣuvı ṭuzludur. Līkin anda ṭatlu ṣular çoḳdur, andan içerler. Ve daḫı ġavvāṣlaruŋ nesneleri vardur kim kendülerile bile alurlar, iki şāḫ (2110) boynuzı başına bağlarlar ve bir bögrek burnına ve bir ṭulum arḳasına bağlarlar. Her ḳaçan kim neheng ve bir balıḳ ya bir cānavar bunlara ḳaṣd itse, ol ṭulumuŋ ağzın açarlar. Ol cānavarlar ḳaçarlar.

baḥr-i 'Aden : Bu bir deŋizdür ki muttaṣıldur 'Ummān'a. Bu 'Aden deŋizi içinde çuḳur [73-b] yirler vardur ki andan kişi ḳurtılmaz. Daḫı anda ṭağlar vardur ki (2115) düşḫār gemiler sındurur. Bu deŋizden artuḳ deŋizüŋ medd-i baṣarası yoḳdur, megerki Fars deŋiz[in]üŋ vardur.

el-ġayn

baḥrü'l-Ġamām : Bu deŋiz daḫı Türkistān'dadur, Kāşġar ḳatında. Eger bir kişi bir ṭaş atarsa ol deŋize; 'aẓīm bulut gelür, yağmur yağar, 'aẓīm heybetlü gök gürler ki ādemī helāk ider. Ol (2120) deŋizden bir ferseng ıraḳdan geçer, anuŋ yaḳınına kimse varamaz. Furat, Rūm'dan gelür Ḳayṣeriyye'ye varur ve daḫı Sāḳīvān'a ve 'Ummān'a ve 'Aden'e ve Dehlek'e varur. Bunlardan baḥr-i Yemen'e varur, daḫı Felesṭīn cānibine varur ve Burt'a varur. Anuŋ ḳatında bir 'aẓīm sed vardur ve ḥibir bağlamışlar eydürler ki : " Emīrül-mü'minīn 'Ali raḍiyallahü 'anhü zamān-ı sa'ādetinde (2125) Furat ṭaşmış bir enār getürmiş, ol cisre uğratmış, ol cisri ḫarāb itmiş, sındırmış. İttifāḳ itmişler ki ol enārı uçmaḳdan getürmişdür diyü.

Femü'l-ebvāb : Ya'nī ḳapular ağzı dimek olur. Femü'l-Ebvāb, bir ulu ṣudur, İdec ḥaddinde ve Ahvāz'da ki [74-a] ırmaḳlar dirildügi yirdür. Ve eger ādemī ya bir cānavar aŋa (2130) düşerse; anuŋ içinde degzinür durur, degirmen gibi çıḳmaz. Andan ṣoŋra ḳıraŋa urur.

femü'l-Esed : Arslan ağzı dimek olur. Bu bir ulu ırmakdur kim Nūşirvān'uŋ anda seddi vardur ve hem İsfendiyār'uŋ dahı vardur. Nūşirvān istedi kim ol ırmağı geşt ide ve teferrüc kıla. Vizīrler itdiler ki : " Sen (2135) anı görmezsin. Zīrā; arslan ağzı ki müşkil girdābdur. Hiç kimse anda varmaz, varan kişi dahı andan kurtulmaz. Nūşirvān eydür : " Çāre yokdur, elbette varup görsem gerek". Vardılar aŋa yarak itdiler ki ol ırmağa gireler. Çok gemilere binüp şuya girdiler, gezdiler, ol girdāb katına irişdiler, girdāba (2140) düşdiler. Niçe kim say' itdiler, andan çıkamadılar. Helāk olmağa yakın oldılar. Leşker kamusı feryād itdiler. Nūşirvān-ı 'Ādil ağladı. Hak te'ālā celle ve 'alāya tażarru'lar eyledi. Ve hem anda bir cezīre gördiler ki bu şunuŋ mevcleri bunuŋ üstüne çıkar. Ve ol **[74-b]** cezīrede bir taş gördiler kim anda bir arslan şūretile (2145) bir fīl şūreti var düzmişler. Bu şu ol fīlüŋ idbārından girür, arslanuŋ ağzından çıkar ki ırak atılur, dahı girü döner, katına gelür, andan gider. Ve dahı ol şudan bir 'azīm heybetlü āvāz gelür ki; anuŋ āvāzın işidenüŋ ödi şu olur. Bu kavım çün bu hāli gördiler, kendülerinden ümizi kesdiler. (2150) Nā-gāh Hak te'ālā celle celālühü kendü kereminden bir balık virbidi, geldi sıçradı, ol arslanuŋ ağzına girdi, ol şuyı dutdı, akmağa komadı; tā ki ol gemi girdābdan geçdi, kurtıldı. Nūşirvān dahı ol seddi ve andağı 'acāyibleri gördi, dahı girü döndi. Eydürler ki : " Femmü'l-esed, bir bütdür ki bakırdan (2155) düzmişlerdi. Her kimesne ki anuŋ katına varsa; ol büt elini depredür, dahı yukaru kaldurur, kimse anuŋ öŋinden geçmez". Dahı bil ki; ulu deŋizler dörtdür: Bahrü'l-a'zamdur ve Fars deŋizidür. Ve uzunı Çin'dendür, tā Habeş'e degin ki anda bir girdāb vardur ki; aŋa " Hulınc berberī" **[75-a]** dirler. Ve birisi dahı Rūm deŋizi ve Şām deŋizidür ki mağribden (2160) gelür maşrıka gider. Birisi Naptuş deŋizidür. Kostanteniyye'nüŋ ve Hulunc'uŋ ya'nī, andan çekilmiş. Ve dahı andandur. Birisi dahı mağrib deŋizidür.

el-kāf

Kulzım : Bahr-i Farsdur ki bu otuz merhaledür. Her merhalede otuz biŋ ādem durur. Dahı anuŋ başı vardur. Tā haddī bir yanında duran bir yanındağı görür ve bir başı giŋ dür ve dahı ortası egridür. (2165) Dahı içinde anuŋ çok tağlar vardur. Anda giren gemileri şındurur. Bu sebebden Kulzım deŋizinde gemi gündüz yürür, gice yürimez. Ammā ol yirde ki girdāb vardur, anda gemi ne gündüz yürür ve ne gice. Anda varan gemi kurtılmış. Zīrā ki; anda iki dere vardur iki yaŋa, andan muhtelif yiller gelür, gemiyi degirmen gibi döndürür. Bil ki; (2170) dahı cenūb yeli esdügi vaktin hiç gemi uğramaz. Fir'avn dahı ol

girdābda ġarḳ oldı.

baḥr-i Ḳosṭanṭeniyye : Bu deŋiz burcınuŋ dibinden geçer, tā Ḳirvān'a varur, andan Ündülüs'e varur, andan geçer, cezā'irü's-Sa'ādete varur, daḫı vādi-yi Ḳarıdeye'ye varur, ya'nī Meymūn derelerine varur. **[75-b]** 'Abdülmelik İbn-i Mervān'uŋ bir kişisi var idi. Ol cezīreler ḳatında ḳomışdı (2175) ki emvālin cem' iderdi. Bir gün ol kişi ġavvāṣlara buyurdı ki; deŋize gireler, cevāhirler çıḳaralar. Ġavvāṣlar deŋize girdiler, dört yaŋa gezüp istediler. Bir niçe baḳır süŋük buldılar. Ġāyetde 'aẓīm zaḥmetler çeküp çıḳardılar. Ağızlarını ḳal'ıla[41] dutmışlar. Ağızların açdılar. Bir dīv çıḳdı. Her birisinüŋ ağzından, daḫı ol dīvler eyitdiler ki:

يا ابن داود

اليكم تحبسون

Ya'nī : " Yā Dāvud oğlı! Bizi daḫı niçeye degin ḥabs idersin ?" didiler. Bunlar bu sözi diyince olmadı bir fiġān ve bir zārlıḳ āvāzı geldi ki işiden serāsime olur. Gördiler niçe biŋ meymūnlar irişüp geldiler ki ṣağışın Mevlā'dan ġayrı kimesne bilmez. Dirilüp bu deŋizüŋ kenārına geldiler. Bunlaruŋ arasında (2185) bir meymūn var ki bir deve deŋlü, cemī'isinüŋ öŋinde durur, daḫı büyük ṣaḳalı var, boynında bir levḥ aṣılu. Ol levḥde Süryānice yazılu ki

بسم الله ال عظيم هاذا كتاب سليمان

ابن داوذ الى فرقت ال قرذت ال ساكنات في ربرت ال بوادي لي

هاذه ال شيطان ال محبوسات في هاذه ال بحر و هم امنون شرر

ال جني و ال انش

[76-a] Ya'nī dimek olur ki : Bu bitisidür, Süleymān Peyġamber'üŋ ol meymūnlar böligine ki sākindururlar bu vādi cezīresinde, (2190) tā ki ḥıfıẓ ideler. Ol şeyāṭīn ki maḥbūsdururlar bu deŋizüŋ içinde. Ve hem kendüler daḫı emīn olalar. Çünki insüŋ şerrinden ve şeyāṭīnüŋ şerrinden emīn olmadılar. Getürdi ol meymūnuŋ levḥi boynından aşağa bıraḳdı. Daḫı çağrışdılar, ceza' ve feza' itdiler, tā yine süŋükleri deŋize bırağınca. Çünkim süŋükleri (2195) deŋize bıraḳdılar, sākin olıban döndiler gitdiler. Ḳosṭanṭeniyye deŋizi, daḫı bir ulu deŋizdür. Anuŋ serḥaddi medīnetü'ṣ-ṣaġīrdur. Ve Anṭāḳiyye cānibinden gelür, Debūr cānibine gider. Anuŋ uzunı iki biŋ fersengdür. Aṣlı anuŋ Muḥīṭ deŋizindedür, andan gelür. Eydürler ki : " Keyḫüsrev bu deŋize[42] irişdi, geşt idüp şöyle ṣandı (2200) cihānı. Ve hem vardı, emvācuŋ ıżṭırābından. Çünkim ṣabāḥ oldı, gördiler; deŋiz kenārında aḳ künbetler

41 "ḳal'ıla" قلعيله şeklinde yazılmıştır

42 "deŋizi" kelimesi metinde دكزنده olarak yazılm ıştır

görinür ki biribiri yanında [76-b] konışlar, küllīsi müdevver birbirine beraber. Her birisi yıldırar, gözgü gibi. Keyḫüsrev katına vardı birisi, kuvvetile ve bir ağacıla urdı. Fi'l-ḥāl ak şu, kara şu oldı. Bunı ġāyetde ta'accüb itdi. Bu ġavvāşlardan (2205) şordı kim : " Bu [ne] nesnedür ?" eyitdiler : " Bunuŋ her birisi cānavar yumurtasıdur ki deŋiz taşra bırakmışdur. Līkin bilmezüz ki niçe cānavaruŋdur. Ammā bu deŋizde şu ādemīsi vardur". Çün Keyḫüsrev bunlardan korkdı, daḫı girü döndi

el-kāf

baḥr-ı Kelāf ve **baḥrü'l-A'nābdur** : Bu bir deŋizdür Turānc vilāyetinde. Ve anuŋ ortasında bir ulu tağ vardur.(2210) Eydürler : " Şol vaktin ki ādem yire indi, ol tağuŋ üstüne indi".

el-mīm

baḥrü-l Muḥīt : Mağrib tarafına yakındur. Kamu deŋizlerüŋ müntehāsı oldur. Tanc ve Ündülüs anuŋ kenārındadur. Ol Muḥīt, Bulġar katındadur. "Ürnek" dirler Terān'dan geçerler, Türkistān'a ve maşrıka varurlar ve andan geçerler, meçhūl yirlere varurlar. Daḫı maşrık deŋizine (2215) varurlar ki Çin [ü] Māçindür. Daḫı şuyı tuzludur. Cemī'i yir ortaya almışdur ki yir anuŋ içindedür. Ve datlu çeşmeler çıkar. Ve daḫı anda [77-a] 'azīm korkulu yiller eser. Tā ḥaddī anda varan geminüŋ delīlini bir muḥkem demür diregüŋ ve kafeşüŋ içine sokarlar, bir yüce diregüŋ başına berkidürler. Ol kişi dā'im anda durur, nazar ider deŋizüŋ yollarına (2220) ki ne cānibden gelür, tā ki kişi dā'im baŋa göstere yolı kançaruyadur ve yil ne tarafa eser, ḫaber vire. Daḫı yıldız ve gök seyr ide, niçesidür ḫaber bildüre.

el-nūn

Nīl : Bir 'azīm şudur. Ḫaṭṭ-ı istivādan, ardından Mışrıla Ḥabeş'e uğrar ya Kulzüm'e ve Dimyāt'a varur, daḫı mağrib deŋizine dökülür. Nīl'üŋ cenūb tarafından ki kişver-i Zengibār'dur, (2225) andan gelür, Debūr tarafına gider, bilād-ı Ġūr'a irişür. Her kaçan ki Nīl artsa, cemī'i şular eksilür. Tamām, Nīl'üŋ vaşfını yerinde zikir idevüz inşā'allahü'l-'azīz.

baḥr-i Naptış : Bu bir ulu deŋizdür. Uzunluğı biŋ üç yüz mīldür. Ve daḫı Tanış ırmağı bu deŋize karışur. Bu ırmağuŋ bir pāresi Mışır deŋizine bölinür, dökülür. Bu (2230) Tanış'uŋ 'azametini Allahü te'ālā celle celālühü bilür.

Herkend : Baḥr-i Hirkend, bir 'azīm deŋizdür ki anuŋ dibini kimse bilmez. Ka'bü'l-aḫbār eydür : " [77-b] Ḫıżır peyġamber 'aleyhisselām bu Herkend deŋizine geldi, bir niçe aşḥābıla. Bunlara eydür : " Beni aşağa indürüŋ gemiden, bu deŋizüŋ dibini göreyim". Deŋizüŋ dibine indi dibine, bir müddet

gitdi. Gideriken (2235) bir ferişteye uğradı. Ol ferişte eydür : " Ḳanda gidersin, ey Taŋrı'nuŋ dostı ?" Eydür : " Bu deŋizüŋ dibine giderim", ol ferişte eydür : " Nūḥ 'aleyhisselām zamānında bir kişi bu deŋize düşdi, ol zamāndan berü henüz gider. Bu deŋizüŋ üç baḫşından bir baḫşına irişdi, iki baḫşı daḫı vardur ki dibine irişe". (2240) Bunı işidicek, Ḫıżır girü döndi. Hübcülī deŋizi ki anuŋ daḫı dibini kimesne bilmez. Zīrā ki; muḫālif yiller anuŋ dibinden yuḳaru gelür, mevcler ḳoparur. Ḳamu deŋizlerüŋ mevci yuḳarudan gelür, anuŋ aşağadan gelür. Zīrā ki; yil bu deŋizüŋ dibinden gelür. Kimesneye[43] yol virmez ki aşaġa dibine ine. Ṣıfat-ı deryāda dimişlerdür ki:

لم يعظم ال الله

من لم ير ال بحر

(2245) Ya'nī : " Deŋiz görmeyen Taŋrı'nuŋ 'aẓametini bilmez". Deŋizüŋ 'acāyibleri çoḳdur, vaṣfa gelmez. Biz daḫı bu deŋizleri şundan **[78-a]** ötüri yazduḳ ki Ḥaḳ te'ālā'nuŋ 'aẓameti ve celāli ḳorkusı anuŋ göŋlinde ziyāde ola. Bir kişiye ṣordılar ki : " Deryānuŋ 'acāyiblerinden ne gördüŋ ? Eydür".

سلامت منها اعجب مار ايتم

Ya'nī: Deŋize girüp (2250) selāmatlığa çıḳmaḳ cemī'i 'acāyiblerden 'acabraḳdur. Bundan ṣoŋra bir bāb daḫı ẕikir idelüm, ırmaḳlar ve çeşmeler ṣıfatında.

el-bābü's-ṡālis fī 'acāibi'l-enhārı vel-cedveli[44]

Bil ki; ırmaḳlar ve çeşmeler 'ālemde çoḳdur. Biz anlaruŋ ve ba'żısını diyelüm. Şunlarda kim anda 'acāyib var, tā ki īmān ve ḥikmet işitmegile ziyāde ola.

nehr-i Ündülüs : Ündülüs (2255) ırmağı bir ṣudur ki anda gemi yürimez. Meger ine, irtesi gün batduğından ṣoŋra ol ṣu sākin olur. Ol vaḳt gemi yürür. Ve daḫı ol ṣunuŋ kenārında bir yāḳūtdan bir büt düzmişlerdür. Anı gören şöyle ṣanur ki; yirden şöyle bitmişdür. Ol bütüŋ alnında yazmışlar ki:

ع لا تجاوزني فـ انك لا ترج

Ya'nī :" Sen benden geçmegil, (2260) girü gelmezsin".

nehr-i Īlāḳ : Nehr-i Īlāḳ, bir 'aẓīm ṣudur. Anuŋ içinde balıḳlar vardur. Her kimesne ol balıḳdan yise, bir hafta meflūc **[78-b]** olur. Ve her kimesne kim ol ṣudan ġusül eylese, ol gice muḫtelim olur.

nehr-i Aras : Aras, bir'aẓīm ırmaḳdur ḥudūd-ı Āẕerbāyıcān'da ki deryā-yı Ṭaberiyye'ye yirişür. Ve her at ki ol ṣudan geçse, tamarları (2265) deşilür, ne ki yaramaz ḳanı varısa dökilür. Bu nesne ol ṣunuŋ ḫāṣṣasıdur.

---

[43] kimesneye kelimesi كيمسيه نه şeklinde yazılmıştır

[44] "III. Bölüm : Bilinmeyen Nehirler ve Takip Ettiği Yollar (Gidiş Şekilleri)"

'ayn-ı Aḫmer : Ḳızıl ṣu, bir çeşmedür ḳızıl. Tirmit'de bu çeşmeyile Ceyḫūn arasında on adım yirdür. Ceyḫūn ṣuyı ḳoḳar. Bu bir çeşme ṣuyı, ḫoş ve ḫūb ṭatlu olur.

'ayn-ı Aḫmas : Bu bir aḳ ṣudur, süd gibi. Ermeniyye'de eger ṭoŋa degerise siyāh ider, (2270) eger altuna yāḫud gümişe degse, renklenür. Meger şişeye dege reng datmaya (?). Eger bu çeşmeye ṣaman veya bir çöp düşse, bir zamān ḳaynar, daḫı ölür. Her bār düşdügince, ḳaynar sākin olur.

'ayn-ı Esved : Esved, bir çeşmedür ki Āẕerbāyıcān'da ki ol ṣuyıla bürük boyarlar. Cemī' āfāḳda anuŋ gibi ṣu yoḳdur. Ol (2275) vilāyetde ol ṣū-i 'ameldür pādişāh içün. Cemī'i 'ālemde ḳara ṣu ki boya boyarlar bundan artuḳ yoḳdur.

'ayn-ı Bābil : Bābil ṣuyı Süblān ṭagınuŋ **[79-a]** üstindedür ki ol çeşmenüŋ üstinde bir baḳır çölmek düzmişlerdür. Ḳalınlıġı bir arşun. Her ḳaçan ki ṣu isteseler, ol çölmegiŋ üstüne od yandururlar. Daḫı ol çölmekden ra'd (2280) āvāzı gelür. Daḫı ol çeşmeden ṣuv revān olur. Çünki çeşmeden ṣu alsalar ḥācetleri deŋlü; ol vilāyetüŋ re'isleri ḳızıl balçıḳ getürürler, ol çeşmenüŋ aġzına ḳorlar, tā ki yine ṣu aşaġa gider. **'ayn** : Buncılayın bir ṣuv daḫı vardur; deŋiz kenārında ki anuŋ üzerinde bir ṣanduḳ ḳomışlardur ki ol ṣanduġuŋ aġzı kilīdlidür. (2285) Ol ṣanduḳdan bir delik eylemişlerdür ki ol delükden aḳar. Ol ṣunuŋ üzerinde küylar yapmışlardur. Ḳaçan kim ol ṣuv eksilse, ol küyuŋ ḫalḳı anda cem' olurlar. Biŋ dervīşe ṭa'ām virürler, daḫı günāhlarına tevbe iderler. Her ḳaçan kim böyle itseler ol ṣanduḳdan çoḳ gelür aḳar ,tā cemī'i nāḥiye ṣuya ṭoyarlar. Ol (2290) Hind ḳavmı eydürler kim : " Bu ṣu eksildügi günāhımuz şumlıġındandur".

'ayn-ı çeşme-i Cācerüm : Bu bir çeşmedür ki güneş ṭoġıcaḳ ḳurur, bir ḳaṭre **[79-b]** ṣu ḳalmaz. Çün güneş ġurūb itse, ol çeşme ulu ṣu olur aḳar.

'aynü'l-ḥayāt : Ḥayāt ṣuyı ḳaraŋulıḳda olur. Kim ol ṣudan içerse; ölmez, diri ḳalur. İskender ṭaleb itdi bulımadı. (2295) Çün İskender ol ḳaraŋulıġuŋ ortasında irişdi. Eyitdi ki : " Benümle pīr kişilerden hiç kimesne gelmesün". Ne ki pīrler var ise döndiler, bir yigidiŋ bir pīr atası var idi, anı ṣanduḳ içine ḳoyup gizledi, gitdi. Bir niçe müddetden ṣoŋra İskender ol ḳaraŋulıḳda ḳaldı. Gitmege iḥtiyāṭ itdi ki dönicek yol (2300) azavuz diyü, diledi ki girü döne. Eyitdi ki : " Ey dirīġā! Eger ol pīrlerden varımışsa ki bize bir çāre ideydi", bunı diyicek ol yigit atası ḳıṣṣasın didi. İskender eydür : " İmdi ataŋı getür". Ol daḫı atasını ḥāżır ḳıldı. O pīre eydür : " Bize bir çāre eyle ki yolda biz azmayavuz", ol pīr eydür : " Bir ḳısraġuŋ ḳolunını bir arada öldürüŋ, (2305) ḳoŋ. Ol ḳısraġı aluŋ gidüŋ. Bile girü dönicek, ol ḳısraḳ sizi bu aradakin

getürür". Anı eyle itdiler, dahı gitdiler, ol karaŋulıkda [80-a] çok gezdiler. Hak te'ālā celle ve 'alā āb-ı hayātı Hıżr'a rūzī kıldı. İskender çünki girü döndi, ol kısragı salıvirdiler. Ol kavm-ı koluŋı yatduġı yire degin iletdi, dahı ol kavum necāt (2310) buldılar.

'aynü'l-Hār Bir issi şu vardur, Harkanıla Ġazvīn arasında. Aŋa "'aynü'l-Hamse" dirler. Katı 'acāyib, şerīf, nāfi' şudur. İttifākıla aŋa " Zirāvende" dirler. Bir yir var: Her ādemī ve çehār-pāy ki anuŋ cerāhatı olsa, cüzzām gibi yil gibi ve dahı dürlü 'illetleri olsa, her kaçan ki ol şudan koysalar, sıhhat bulur, 'illeti gider. Et içinde (2315) sınmış süŋükleri taşra getürür. Ve uyuza ve kulınca ve dahı dürlü dürlü hastalıga fā'idesi vardur. Bir şahsa ok dokınmış, demreni içinde kalmış. Kimesne anı çıkarmaga çāre bulmamış . Zahmuŋ dahı aġzı bitmiş. Halk ittifāk itmişler ki ol demren cigere irişür, dahı ol kişi ölür. Ol kiş i[yi] üç gün ol şuya şokdılar, demreni (2320) yanından geldi, taşra çıkdı. Ol kiş i halāş buldı. Bu issi şunuŋ yakıncaġında bir şovuk şu dahı vardur ki talaġuŋ tamarların açar. [80-b] Ve ishāle ve göz aġrısına ve dahı 'illete menfa'ati vardur. Ve dahı milh-i 'Abderānī ve tū'tiyā-yı Şafā dahı bu çeşmeden çıkar, hāşıl olur. Bunuŋ mişli çeşme-i Beytü'l-Makdis'de var idi. Ancak bu zamānda ol dahı (2325) nā-bedīd oldı, gitdi.

'aynü'l-Hār : Bir issi çeşmedür, Tālıkān'da ki eger içine bir koyun bıraksalar; bişer ve her kim ol şudan içse; karnından kan revān olur.Taberistān'da bir dahı bunuŋ gibi çeşme vardur ve Fars hudūdında dahı vardur ki üzerinde hammām düzmişlerdür ki ol çeşmenüŋ şuvı ol hammāma gelür. Eydürler ki : " Ol suyı dīvler (2330) kaynadur. Aŋa Süleymān hammāmı dirler".

'aynü'd-Dem : 'Aynü'd-dem; bir kızıl şudur uyışmış kan gibi, Damġān'da ve Kıncar kūyında. Eger jīve ol şuya bıraġalar bir taş olur münakkaş.

'aynü's-Selvām : Bu bir şudur Beytü'l-Makdis'de. Tersālaruŋ kaçan ki oġlan toġsa, ol şuvıla yurlar. Eydürler ki : " Şimdi toġdı ve kāfir oldı ve 'İsā peyġamber 'aleyhisselām gözsizleri (2335) ol şuvıla gözlü eyledi ve ölüyi anuŋla diri kıldı, dahı ol şu içinde ġusül eyledi". Bu bir çeşme-i mübārekdür, āb-ı zemzem gibi.

'aynü's-Sebt : [81-a] Bir çeşmedür ki Kuhistān'da. Her cānavar ki ine, irtesi ol şudan geçse, aŋa bir āfāt irişür. Ayruk günlerde āfāt irişmez. Anda bir nişān eylemişlerdür ki ol günde anda ādem geçmeye.

'aynü āb-ı süzīn : (2340) Bu bir çeşmedür, Rey nāhiyesinde ki aŋa "'Aynü'l-meyşūme" dirler. Ol aranuŋ ekşer şuları yaramazdur, hastalıklar getürür. Şordılar ki : " Bu şunuŋ şumlıġınıŋ sebebi nedür ?" eyitdiler ki : "

Şol ḳılıç kim Yaḥyā İbnü Zekeriyyā 'aleyhisselāmı anuŋla öldürdiler, ol ḳılıcı bu ṣuvıla yudılar".

'aynü'l-Ḥār : Bu daḫı eski İstanbul'da (2345) vardur. Şöyle ki; issiligi bir mertebedür. İçine yumurṭa bıraḳsalar, bişürür. Ve hem şol mertebe nef'i vardur; bir cüzzām ve bir mariż ki andan yayḳansa; ifāḳat bulur ve balçıġına gömülse, cemī'i emrāżından ḫalāṣ olur.

'ayn-ı Şebdīz : Bu bir çeşmedür. Peyistūn ṭaġınuŋ altında bir ṣāfī ṣuv vardur. Eger ol ṣuya bir direm müşg bıraġalar; (2350) yedi direm olur, altı direm artar. Ve eger biŋ direm ḳoyalar, altı biŋ direm olur. Her bār bıraġurlarsa, altı direm. Bunuŋ sebebini Ḥaḳ te'ālā [81-b] bilür, celle celālühü. nehr-i āb-ı Ṭaberiyye; birçoḳ ṣudur kim anuŋ üstinde niçe biŋ müsterāḥa vardur ve niçe ġusül idecek yirleri vardur. Ol ṣu bu nesnelere key ḫoş olur, hīç müteġayyir olmaz. Ne ḳadar içine (2355) necis dökseler, ol ṣāfī ve ḫoş olur. Anda bir ırmaḳ daḫı vardur ki yedi yıl aḳar ve yedi yıl ḳurur. Bunuŋ gibi bir ṣu daḫı vardur, Dımaşḳ'dan dört ferseng yirde. Ol daḫı dört yıl aḳar, dört yıl ḳurur. Aŋa " Müzāre" dirler. 'Ayn bir çeşme vardur, Ṭaberistān'da. Bir ṭaġ üstinde eger ol çeşmeye bir āvāz idüp (2360) çaġırurlarsa; ol çeşme durur, aḳmaz. Ve eger ol çaġran kişi gizlense; durur. Eger yüz kerre böyle iderlerse şöyle olur.

'aynü'l-Fāziyyāt : Bir ṣudur Ḥāya ṭaġında. Bir ṭaşuŋ üstinden çıḳar nice bıŋar deŋlü ṣuv akar. Şöyle ki; bir oḳ gibi ṭam boyı yuḳaru ḳalḳar, daḫı iner, bir delikden aşaġa gider. Ol ṣudan müşg ü 'anber ḳoḫusı (2365) gelür. Her nesne ki anuŋla yuṣalar, ol nesne muṭayyeb olur.

'ayn-ı Ḳarḳīsā : Bu bir çeşmedür, ulu. Her kimse bu ṣuya girse, ayaġına [82-a] ot ṭolaşur. Dilese kim anı zūrıla, ḳuvvetile gidere; giderimez. Ne ḳadar ki ḳuvvet itse, muḥkem olur. Çünki epsem ola, arḳun arḳun çīzler gider. 'Ayn-ı Ḳarḳīsiyā; bu bir çeşmedür ki bir ṭaġdan aşaġa (2370) aḳar. Ol ṣuda cevāhir, altun, gümüş bulurlar. Bilmezler ki ne yirden gelür ? Bir kişi anda bir kez altun ḳadeḥ buldı, anuŋ üzerinde bir pādişāh adı yazılu. Anuŋ üstine bir niçe yıl geçdi. Bir kişi geldi ol ḳadeḥi gördi, daḫı da'vī itdi ki :" Bu ḳadeḥ benümdür. Rūm deŋizine düşdi idi", ol bulan eydür :" Ben bunı Ḳarḳīsiyā çeşmesinde buldum". Bundan bildiler (2375) kim Rūm deŋizindendür. Rūm deŋizinde gemi ġarḳ olıcaḳ, ba'żī metā'ı ol çeşmede bulınur.

'ayn-ı Emeliyye : Şām'da bir ulu ṣu vardur, deŋiz gibi. Her kimse kim aŋa düşse, ġarḳ olup aşaġa batmaz. Līkin mevceleri ol ḳadar oynadur, anı helāk ider. Andan ṣoŋra kenāra bıraġır.

'aynü'l-Marżā : Bu bir çeşmedür, Gür ḥaddinde ki anuŋ kenārında bir ṭaş (2380) vardur; üç deligi vardur. Bir kimse ki ḫasta olsa; yalıncaḳ olup anda gelür, iki ayağını delügine ṣoḳsa, oturur. Daḫı anuŋ üstüne [**82-b**] ṣudan ḳoyarlar, tā 'aḳlı gider. Bundan ṣoŋra bir nesneye ṭolarlar, daḫı götürürler ısıcaḳ küli altına ḳorlar, tā ki ısınur; daḫı 'aḳlı gelür. Bundan ṣoŋra ḫoş olur.

'ayn-ı Vezn : Bir ṣuv yatacağı yirdür Nihāvendī'de. (2385) Bir ṣu delügi vardur, anuŋ içinde bir ulu ṭaş vardur, ḳaynadur. Ol ṣuvıla yirleri ṣuvarurlar ki ḥāceti olsa; her kimesneye ol delük ḳatına gelür, bir bil yiri deper, ol yirden ṣu revān olur. Ḳaçan ki iş tamām olsa; gelür ol ṣuyı dolatur, dutar ṣu yine kendüye gider. 'Aceb bunda budur ki; anuŋ gibi büyük (2390) ṭaşı oynadur ve ḳaynadur, deligüŋ ağzından ṭaşra çıḳmaz. Ḳaçan ki bir bilile yir depeler çıḳar aḳar.

'aynü'l-Yemīn : Bu bir 'aceb çeşmedür, Aḥḳāf'da. 'Abdülmelik İbn-i 'Abdullahü'l-Müheylī eydür ki : " Aḥḳāf'a irişdüm bir ırmaḳ gördüm ki; güneş ṭoğıncaḳ ṣoğılur ve ḳurur ve gün batıcaḳ aḳar.Bunuŋ sebebini ṣordum. " Kimse bilmez" didiler". Kim dā'im (2395) bu ṣu böyledür. Hem daḫı gün bulut olıcaḳ, ṭulū'ın ve ġurūbın güneşüŋ anuŋla bilürler. Bu miḳdār çeşmeler ve ırmaḳlar 'acāyiblerini [**83-a**] söyledük, ḥükemā sözlerinden işitdügümüzi ve kitāblarda gördigimüzi. Egerçi bizüm buŋa bürhān-ı ḳāṭı'ımuz yoḳdur. Lākin bildügimüzi naḳl eyledük. Bir faṣıl daḫı diyelüm ḳavīler 'acāyibinden, herçend ki (2400) çoḳdur. Ammā biz ol ki 'acībetdür anı diyelüm.

fī 'acā'ibi'l-ibār ve'l-'aynül-müeūn

Eydürler ki : Benī 'Āmirin ḳabīlesinden bir yir vardur ki, Süleymān peyġamber 'aleyhisselām anda varmış görmiş ki : Bir ṣusız yir, hem leşker anda ṣusızlıḳdan ġāyet buŋalmış ve kendüye görmiş ki bir güler. Aŋa dimiş ki : " Sen ne gülersin, ḫalḳ ṣusızlıḳdan (2405) buŋalmışdur" diyü, eydür ki : " Anuŋçün gülerim ki, ayaḳlarıŋuz altında ṣu var, siz ṣusızlıḳdan zaḥmet çekersiz. Ol ṣormazsız". Süleymān buyurdı ki, yiri ḳazdılar. Bir oḳ uzunı ḫūb çeşme çıḳdı. Eyitmişler ki:

لم يمت

احد عطشنا الا عمى ماء

Ya'nī : Ṣusızlıḳdan hīç kimse ölmedi, illā ki ṣu ḳatında öldi. Dirler ki :" Bir ḳavm, bir ṣaḥrāda ṣusız ölmişler. Göriŋüz ol yirde ki (2410) bunlar ki ölmişdür, ṣu vardur". Ḳazdılar, bir ṣu çıḳdı. Eyitdiler ki : " Neden bildüŋ ?" eyitdi : " Şundan bildüm kim bunlar ṣusızlıḳ vaḳtinde Allahü te'ālā'yı [**83-b**] aŋmışlardur, ṣu dilemişler. Ḳabūl daḫı itmişdür. Ammā bunlara rızḳ olmamışdur". Māmin (?) eydürler ki : " Sāmir'de bir ḳuyu vardur; ṣuyı

laṭîfdür, daḫı epsem durmışdur, ḥareket itmez. Ḳaçan ki içine bişmiş kerpüç bıraḳsalar; ol ṣu ḳaynar, ḳatı ḳatı ḥareket ider. Andan 'aẓîm āvāzeler gelür. Ol ṣu issi olur, tā üç sā'at geçince. Andan ṣoŋra yine sākin olur.

bi'r

Serendîb ṭağında bir ḳuyu vardur; laṭîf ṣuyı vardur. Her kimesne kim aŋa baḳsa, ol ḳuyudan bir ṭaş gelür, baḳanı urmağa. Kimse bilmez ki nedür ? Ve ba'żılar eydürler ki " Ol Ādem Peyġamber'üŋ bir ḳarınuŋ sinlesidür" dirler.

bi'r

Büşnek ṭağında iki ḳapu vardur : Anuŋ birisine her ne kim bıraḳsalar, yine ṭaşra atar. Ol birisinüŋ içinde yüz biŋ gögercin yuvası vardur. 'Alemde uçarlar, yine yuvalarına gelürler. Ve daḫı her ne ip[45] ki ol ḳuyuya ṣarḳıdurlarsa; kesilür, anuŋ dibine irişmez. Şöyle ṣanasın kim ipi ṣınduyıla keserler.

bi'r

Āsġāra ṭağında bir ḳuyu vardur ki anuŋ dibi bilinmez. İsḥāḳ-ı Semcūrî zamānında anuŋ içinde bir ḳuyu vardur ki; anuŋ dibine bir oğlancıḳ düşdi. **[84-a]** Atası anası feryād idüp İsḥāḳ ḳapusına geldiler, ḥāllerini 'arż itdiler. İsḥāḳ-ı Semcūrî buyurdı ki; zindāndan bir ölecek kişi getürdiler. Ḳuyuya ṣarḳıtdılar. Bir zenbîl içine ḳoyup didiler ki : " Yedi günden ṣoŋra seni çekerüz". Ol kişi yedi gün indi dibine inmedi, irişmedi. Bilesine bir ṭaş vardı, ol ṭaş bıraḳdı. Hîç eşeri ma'lūm olmadı. Ṣoŋra çıḳardılar, ḫaber virdi, eyitdi ki : " Hîç ḳaraŋudan ġayrı nesne görmedüm".

bi'r

Ṭaḫāb ḥaddinde ve 'Azeştan'da bir ḳuyu vardur ki anuŋ içi balçıḳdur. Ol balçığı çekerler, dökerler, daḫı ağzını dutalar, tā bir yıla degin. Çün yıl tamām olsa, yine ağzını açarlar görürler kim : İçi yine ḳızıl balçığıla ṭolmış. Yine çekerler, dökerler. Eger şöyle anuŋ ağzını dutmayalar; anuŋ içinden ḳatı āvāzeler gelür ve 'aẓîm yiller eser. Şöyle olur ki; ehl-i ḫiṭāb ol āvāzdan ve ol yilden batmazlar. Daḫı ol āvāzdan 'avrat var olur.

bi'r

Hindüstān'da bir ḳuyu vardur kim dā'im ṣuyı aḳar, daḫı ṣu iki baḫş olur : Her bir baḫşı bir delüge ḳoyılur[46]. Bir delüge **[84-b]** giren ṣarumṣaġ olur. Ve hem zehr-i ḳātil ve ol bir delüge giren, gök mūm olur ve hem riyāḳ nāfi'.

---

45 ip kelimesi metinde اب şeklinde yazılmıştır

46 "ḳoyılur kelimesi قويلر şeklinde yazılmıştır.

bi'r

Nāmiyān yerinde bir bi'r vardur ki; aŋa " Gürek" dirler. Anda bir ṣu ḳuyusı vardur ki; ṣuyı ağzına dek (2445) ṭoludur. Ṭağ cānavarları ṣu ṣanup gelürler. Ol ḳuyuya gelicek, ṣuyı aşağa iner. Ol cānavarlar daḫı ardınca varup boğılur. Bir sā'atden ṣoŋra ol cānavarlaruŋ süŋügin ṭaşra bırağur.

bi'r

Tebbet nāḥiyesinde bir ḳuyu vardur ki; anuŋ içi ğāyetde giŋişdür. Her kimesne ki anuŋ içine girse dürlü dürlü āvāzlar işidür: Türkī ve Hindī ve 'Acemī āvāzlar (2450) gelür. Hiç kimesne göremez. Ḳaçan ki yağmur yağsa; ol āvāzlar (2451) gelmez olur ve hem ḳaçan kim yağmasa; yine işidü[r]ler. Mihrüvān vilāyetinde bir kūy vardur. Adı anuŋ Satak'dur. Anda bir ḳuyu vardur ki anuŋ dibi görinmez. Anda bir pādişāh didi kim : " Bunı enbār ideyim". İki yıl vilāyetüŋ ṣamanlarını cem' itdi, ol ḳuyunuŋ içine dökdi, hīç belürmedi, (2455) görinmedi. Bir yıldan ṣoŋra Māverā-i nehirden ḳāfile geldi. Ḥikāyet itdiler ki; Māverā-i nehrüŋ ṣuları ṣaman getürdi ki nihāyetin Ḥaḳ te'ālā bilür. **[85-a]** Bundan ma'lūm itdiler ki; ol ḳuyunuŋ ṣuyı Māverā-i nehre varurmuş.

bi'r

Ündülüs'de bir ırmaḳ vardur, ol ırmağuŋ içinde bir ṭaş vardur ki aŋa "Tehne" dirler. Ādem bir oḳ yirden çeker, ḳatına (2460) getürür. Her kimse ki ol ṭaşı görse, gülmeden ölür. Ve daḫı anda bir büt düzmişlerdür, baḳırdan. Bir ayağınuŋ üzerinde düzmişlerdür. Ol büt üzerinde yazmışlar ki " Bundan ilerü geçmege yol yoḳdır".

el-bābü's-sābi'u fi'l-'acā'yibi'l-arḍi ve ṣıfatihā

قوله تعلي قل ائنكم لتكفرون
بالذي خلق ال ارض في يومين و تجعلون له انداد ذالك رب
ال عالمين

Ya'nī; Ḥaḳ sübḥānehü ve te'ālā buyurur : " Ben ol taŋrıyam ki ḳādirem. Ben iki günde yaratdum, siz baŋa şerīk eylersiz[47]. Ḳanḳı şerīkdür ki (2465) buncılayın yir yarada". Ve bir yirde daḫı buyurmışdur:

الم نجعل ال ارض
مهدا

---

[47] "eylersiz" kelimesi ايلرسن şeklinde yazılmıştır.

Ya'nî : " Ben size yiri ārāmgāh kıldum" diyü Hak te'ālā kullarına minnet ider ki yir; dirilerüŋ rāhatıdur ve ölülerüŋ 'avretinüŋ örtüsi[48] ve perdesidür, peygamberlerüŋ yiridür ve otlar andan biter, halkuŋ rızkınuŋ kapusıdur, Ka'be anuŋ üzerindedür, götüricidür, emānetdārdur. **[85-b]** (2470) Şunuŋ ve oduŋ ve yilüŋ karārgāhıdur, bir höndur kim iki güneşile bezenmiş. Ve şular kamusı anuŋ çevresinde dönerler; kul gibi, kendü ortada pādişāh gibi. Bahār vakti yire meşşātalık ider ve yil ferrāşlık ider ve bulutlar sakalık ider ve yıldızlar şem'idarlık ider. Ve dahı bil; 'ālem ve her ne kim 'ālemde var Hak te'ālā hüküm ider. (2475) Cemî'isini hikmetle yaratmışdur. Cemādāt egerçi sūretā epsemdururlar, lîkin ma'nîde nātıkdururlar. Her birisi dirler ki " Bizüm şāni'imüz var; kāhirdür, kādirdür". Her zerre ki 'ālemde görürsin 'acāyibden hālî degildür. Ba'żısı budur ki : Halkıla karışur gögercin gibi, ba'żısı; halkdan kaçar karga gibi. Ba'żısı; latîfdür geyik gibi. (2480) Ba'żısı; çirkindür hūk gibi. Ba'żısı; bahādırdur arslan gibi. Ba'żısı; korkak dilkü gibi. Ba'żısı; [korkar] güneşden yarasa gibi. Ba'żısı; güler keklik gibi. Ba'żısı; aglar balıkçıl gibi. Ba'żısı; cömerddür horōs gibi. Ba'żısı; bencildür kelb gibi. Ba'żısı; fā'idesi deger arı gibi. Ba'żısı; ziyān-kār siŋek gibi. **[86-a]** (2485) Ve gökdür yüceligile yirdür. Bu alçaklıgıla gündüzdür, aydın ve gicedür. Karaŋu mecmu'ısını Hak te'ālā yaratmışdur, birisi kendüden vücūda gelmemişdür:

أرضىفتبارك الله احسن ال خالقين ففي تقسيم غث ال

Bil ki; yir 'ālem-i hākîdür. Ve her nesne ki anda vardur, ol dahı bir niçe kısımdur : Ya nāmiyātdur, ya'nî artucılardur. Şöyle ki; hayvānāt ve nebātāt. (2490) Ya cemādāt, şöyle ki; cevāhir ve taşlar. Ammā eflāk ve kevākib bunlara ne "Cemādāt" dirler ve ne "Nāmiyāt" dirler. Ammā yire "Cemādāt" dirler, ve dahı ""Mevāt" dirler. Ammā oda, şuya ve havāya "Cemād" dirler. Hemîn dahı bil ki; İskender bil ki aŋa "Zülkarneyn" dirler, maşrık ve magrib gezdi. Her bir yirde bir nesne begendi. Magribde; İskender ki Māverā-i nehir'de (2495)Semerkand'ı ve 'Irāk'ı ihtiyār itdi, dahı Rūmiyye'yi yapdı, dahı anda nüzūl itdi. 'Irāk'da Medāyin'i yapdı. Dahı belki ehl-i Hind birini kısmet itdiler. Ve iklîm-i Hind ve Hicāz ve Şām ve Bābil ve 'Arab ve Rūm ve Ye'cūc ve Me'cūc'dur. Dahı bil ki; istidāre-i 'arżı, ya'nî yirüŋ degirmiligini hatt-ı istivā üzerine, ya'nî ol dā'ire yirüŋ ortasında vāki' olmışdur, **[86-b]** (2500) takdîr olınmışdur. Üç yüz altmış derecedür. Her derece yigirmi beş fersengdür ve her ferseng on iki biŋ arışdur. Bu kamusından bir rub'ı şimālîde, yüz rub'ı cenūbîde harābdur. Ve şimālînüŋ dahı aşagası harābdur,

48 "örtüsi" metinde اورتسي şeklinde yazılmıştır.

ve her rub'ı dahı yedi iklīme kısmetdür. Ve her iklīm dahı otuz sekiz biŋ beş yüz fersengdür. İklīm-i 'Arab elindedür ve birisi Habeş (2505) altındadur ve birisi Hind elindedür ve birisi Türk elindedür ve birisi cinnīler elindedür ve birisi Ye'cūc ve Me'cūc elindedür. Ol iklīm-i zemīn muhterakdur, tā Serendīb'e degin. Anda sākin olanlar karalardur ve çirkīnlerdür, yalıncaklardur. Şol birinci cānavarlar gibi ol vilāyetde 'ömür uzun olmaz. Ol hudūdda ejderhālar olur. Bu iklīmüŋ uzunı (2510) beş biŋ fersengdür. İkinci iklīm; Serendīb'den tā Habeş'e degin ve Sind'e ve Zāvilistān'a degindür. Bu iklīmüŋ ehli uvakdur, zişt degildür. Bunuŋ dahı ṭūlı ve 'arżı ancılayındur. Üçinci iklīm; Cürcān'dur tā Şīn'e ve 'Aden'e ve Şām'a ve Fars'a degindür. Bunuŋ dahı ṭūlı ve 'arżı anuŋ gibidür. Dördinci iklīm; Bābildür. Ekālimüŋ ortasıdur ki [87-a] (2515) ol Afrikiyye ve Belh ve Merve. Ve bunuŋ dahı ṭūlı 'arżı ancılayındur. Beşinci; Rūm ve Hazar ve Kostanṭeniyyedür. Ṭūlı ancılayındur. Altıncı iklīm; Efrenc'dür. Bunlar bir kavmdur, bedkār. Ve dilleri düşvārdur, inciklerine dağ ururlar. Yedinci iklīm; Türk'dür. Bunlaruŋ evleri ağaçdandur. Ammā İfridūn ki pādişāhlaruŋ yegregindendür, yiri üç bahş itdi. (2520) Kendünüŋ oğullarına evvel bahşı; maşrıkdan Türk'i ve Çīn'i Tūre adlu oğlına virdi ve bir pāre ki mağribden; Rūm'dur Selm adlu oğlına virdi. Bu ikisinüŋ orta yirini İrec adlu oğlına virdi. İmdi bu kısmet kendü kolayınadur. Ammā Nūh peyğamber'aleyhi's-selām ki şeyh-i enbiyādur, şāhibü't-ṭūfānü'l-e'am ve (2525) şāhibü'l-ümmeteyn ve zü'l-'imareteyn Nūh İbn-i Nemek yiri kısmet itdi, 'arżına. Üç oğlına: Evvel Sifāyān'dur ki cenūbī Durcām'ı virdi. Ve bir pāre ki şimālīden ehl-i akdur, Yāfes'e virdi. Ve orta pāresini ki buğday ekülüdür, Sām'a virdi. Ammā ehl-i Fars yedi iklīme kısmet iderler. Ammā Tahmerūs yiri yedi iklīm itdi, pādişāhuŋ arasındadur ki kısmet [87-b] (2530) itdi. Horasan ve Sicistān ve Kīlān ve Ṭaberistān ve Āzeribāyıcān ve 'Irak ve Ermān, bu kısmet-i müdevverdür rub'-ı ma'mūrede. Misāhatü'l-'ālem, ya'nī mikdār-ı 'ālem yigirmi dört biŋ fersengdür. On iki fersengin karalar dutupdurlar ve sekiz biŋ fersengin Rūm ṭutmışdur, üç biŋ fersengin Fars dutmışdur, biŋ (2535) fersengin 'Arab ṭutmışdur. Eydürler ki : " 'Ālem on sekiz biŋdür. Birisi maşrıkdan tā mağribe degindür. Ve on yedi biŋüŋ Hak te'ālā'dan ğayrı kimesne bilmez, hakīkatini. Kubbad bin Cihān kıyās itdi, dahı gördiler : 'Ālemde yirlerüŋ Ferehīn ve Hürremīn ve 'Irak ve Medāyin ve Suş ve Cünd ve Şābur'ı gördi. Fālyakalān'ı ve Hārzem ve Merve ve Hemedān'ı buldı, dahı. Ve kahtı (2540) ve kızıllık Meysān'da ve İsfihānda ve Rey'de gördi. İmsākı Horasan'da ve Erdebīl'de ve İsfihān'da ve Şīrāz'da gördi ve

Ermeniyye'yi ve Āzeribāyıcān'ı ve Kirmān'ı gördi, ḥadd-i Ḥulvān'da ve Hemedān'da buldı. Şecā'atı Māveraü'n-nehirde ve İṣfihān'da ve Ḥulvān'da buldı. Ḥūb ṣular ve Dicle'de ve Furat'da ve Belḫ'de ve Semerḳand'da ve Hemedān'da buldı. Mekri ve ḥīleyi Rey'de ve İṣfihān'da ve Hemedān'da **[88-a]** (2545) ve Ermeniyye'de buldı. Tāzalıġı Tirmīt'de buldı. Ṣuḥfı (?) Erven'de ve Ṣu'ban'da buldı. Eyü yemişleri Medāyin ve Ṣābūr ve Nihavend'i ve Hemedān'ı gördi. Ṣıdḳı ve ṭoġrılıḳ yirini Ḫorasan'ı gördi. Cevr ü cefā Cürcān'da buldı.

ḥikāyet

Yaḥyā İbnü Maḥfūẓ eydür : "Allahü te'ālā 'aḳlı ve mekri yaratdı, 'Irak'da ḳodı. Ṣabrıla, cefāyı Şām'da ḳodı. Faḳrıla, ḳanā'ati Hicāz'da (2550) ḳodı. Baylıġı, zelillıġı Mıṣır'da ḳodı".

ḥikāyet

'Abdullah İbn-ü Selām eydür : " Allahü te'ālā uġrılıġı on bahş yaratdı. Ṭoḳuz bahşın Ḳanṭ'a ḳodı. Bir bahş ın cemī'ī 'ālemde ḳodı. Ṣāzılıġı on bahş yaratdı; ṭoḳuzını Rūm ehline virdi, birisini bāḳī 'āleme virdi. Ġuṣṣayı on bahş eyledi; ṭoḳuz bahşın Türklere virdi, birisin (2555) cemī'i 'āleme virdi. Bahādırlıġı on bahş eyledi; ṭoḳuz bahşın Türklere virdi, birisin ḳamu 'āleme virdi. Daḫı ṣol yirleriŋ eyüsi ki 'ālemde meṣel eydürler : Dımaşḳ ve Ġuẓẓa ve Naṣbeten ve Heremān ve Baṣratül-enhār ve Hemedān ve İḳbāl ve Ervend ve Semerḳand ve Sa'd ve Kirmān ve Ṣa'b ve Berān ve Nişābur ve Eyār ve Medāyin ve Cile ve şehr-i Zūr ve Enhārıdı. **[88-b]** (2560) ve Men ve Süryān ve Yemen Ṣan'ā'dur.

faṣl

fī ḫilḳāti'l-'arḍ[49]

Bil ki: Ehl-i sünnet-i cemā'at bunuŋ üzerinedür ki; Allahü te'ālā celle ve 'alā yiri, deŋizüŋ köpiginden yaratdı. Ve ṭaġları ṣunuŋ mevci dibinden yaratdı. Şöyle ki; ol ṣu ṭoŋdı, daḫı ṭaġlar oldı. Yirüŋ aṣlı ṭaşdur, ṭopraḳ ṣoŋra oldı. Ba'żī eydürler ki : " Aṣlı (2565) ṭopraḳdur, ṣoŋra ṭaş olur. Zīrā ki; ot ṭopraḳ üstinde biter, ṭaş üstinde bitmez". Bir daḫı bu müdevverdür, mu'allaḳdur. Felegüŋ orta yirinde ṣol yumurṭanuŋ ṣarısı aġınuŋ orta yerinde durduġı gibidür. Havā yirüŋ çevresindedür ve gök daḫı havānuŋ çevresindedür. Mes'ele, eger ṣorarlarsa : " Yir bu ṣaḳıllıġıla niçün aşaġa inüp (2570) gitmez ?", cevāb eydürüz ki : " Yirüŋ cemī'i cevānibi gökdür. Çünki; yir bu cānibden göge varmaz, ol bir cānibden daḫı yine varmaz. Eger bir ṭaşı havāya

---

2

49 "Yeryüzünün Yaratılışı Hakkında"

atsalar, bu ṭarafda girü yire gelür. Ol ṭarafda daḫı atsalar, yine ol daḫı yire gelür. Zīrā ki; ṭaş s̱aḳīldür, yir daḫı s̱aḳīldür. S̱aḳīl s̱aḳīle meyl ider. Eger bir boş siŋegi alup [89-a] (2575) aġzını berk itseler, daḫı deŋizüŋ dibinde elile dutsalar, anda durur. Vaḳtī ki anı giderseler, yine yuḳaru çıḳar. Zīrā ki; içinde havā var, havā yine havādan yaŋa ḳaṣd ider. Daḫı bu ṭaġlar yirüŋ üstinde bir ṭarı dānesi gibidür, bir ṭaġ üstinde. Ve bu yir üstinde deŋizlerüŋ, ṣuvlaruŋ nisbeti yire bir çanaḳ ṣu nisbeti gibidür ki bir ṭaġuŋ (2580) üstinde ola, lā-cerem. Yir ṭaġlarıla ve deŋizlerile bir küredür, müdevver. Ve gök anuŋ çevresinde döner. Yir ortada mu'allaḳdur, Allahü te'ālā'nuŋ ḥükmiyle. Ve ba'żīlar dirler ki : " Yir küre degildür. Mümkin olmaya ki bir cisim bu s̱aḳıllıġıla ve bu 'aẓametle müdevver ola. Yir aşaġa gider". Nihāyetini Allahü te'ālā'dan ġayrı kimse bilmez. (2585) Nitekim havā daḫı yuḳaru gider. Nihāyetini Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā bilür. Ve ba'żīlar dirler :" Yir müdevver degildür. Uzundır, direk gibi. Eger müdevver olsa; ṣu anda ḳarār dutmayaydı. Ve eger ve yir küremeseydi; (?) ḳubbeler üzerine daḫı ṣu dura idi". Bunı Allahü te'ālā'dan artuḳ kimse bilmez.

faṣl

Bil ki; yirüŋ misāḥatı ve daḫı ḳalınlıġı beş biŋ kez [89-b] (2590) biŋ ve sekiz yüz üç biŋ ve beş yüz yetmiş fersengdür. Ve yir çünki bir cezīre gibidür, deŋ iz içinde ki anuŋ ortasında bir ḫaṭ ḳomışlardur ki ol ḫaṭṭıla iki baḫş olur. Yarusı cenūbī ve yarusı şimālīdür. Ve ol şehirlerüŋ ki şarḳīdür, mu'tedildür. Zīrā ki; güneş anlaruŋ ṣuların ḫoş ṭutar. Ve ol şehirlerüŋ ki maġribdür; (2595) anda ṣayrulıḳlar çoḳ olur. Zīrā ki; anlaruŋ ṣuları mün'aḳitdür. Ol şehrlerüŋ ki cenūbīdür, ṣuları issidür. Ve ehli ża'īf terkībīdür. Ve ol şehirler ki şimālīdür, ṣuvı ḫoş ṣudur. Ve ehli ḳuvvetlü tendür. Ve daḫı anlaruŋ 'ömri uzun olur. Ve daḫı bil ki; her yire güneş yaḳındur, issi ḳatı olur. Şöyle ki; cenūb ṭarafı ve her yire ki ıraḳdur, (2600) ṣovuḳ ḳatı olur. Şöyle ki; şimāl ṭarafı: Bu iki ṭarafda ḥayvānāt olmaz, issiden ve ṣovuḳdan. Anuŋ gibi meçhūl yirlere ādem irişmez. Ve hem daḫı ḥayvānāt olursa, ol yirlerde beḳāsı olmaz. Ve daḫı anda olan cānavarlar, ġāyetde ġarīb olur. Şöyle gergedeni ve daḫı ol yirlerden bir cānavar derisi getürürler, ṣaru ki anuŋ [90-a] (2605) üzerinde ḳara ḳara dā'ireler var. Ve daḫı her ḳara dā'ireyi, bir ḳızıl dā'ire ḳaplamışdur. Ve daḫı bir yaşıl ḫaṭ çekilmişdür, alnından tā ḳuyruġına degin. Daḫı ol yirlerde 'acāyib cānavarlar vardur ki, ābādāna gelmez.

u'cûbe

Bu zamānda ol yirlerden bir ḳuş getürürler ki aŋa " Şāzz" dirler. İki boynuzı var, hilāl gibi. Ve daḫı pādişāh-ı Ḳuhistān'dan bir ḳarġa getürdi; (2610) burnı aḳ, ayaḳları ḳızıl.

el-bābü'l-ḫāmisü fī 'acā'ibi'l-cibāli ve ṣıfatiha[50]

Bil ki; 'ālemde ṭaġlar çoḳdır: Lübnān ṭaġı gibi. Şām'da ve Nīran gibi Tihām'da ve Zehven gibi, Serendīb'de Dimāvend gibi, Emül'de ve Revān'da gibi, Ḳuhistān'da. Belki bu yir yüzindeki ṭaġlar bezegidür, yirüŋ. Şöyle ki ; Allahü te'ālā ḳullarına minnet idüp eyitdi ki :

الم نجعل ال ارض مهدا و ال جبال اوتادا

Ya'nī : " Yiri (2615) size ārāmgāh ḳıldım ve ṭaġları aŋa mīḫlar ḳıldım; tā ki deprenmeye, felekleyin sizüŋ meskenleriŋüz ḫarāb olmaya. Ve daḫı şunuŋ ḫazīnelerin ṭaġlara ısmarladum".

faṣl

Bil ki; kūh-ı ḳāfa "cebelü'l-Aḫdar" dirler. Ḳaraŋulıġınuŋ ıṣra yanında ol kūh-ı ḳāf dur ki bu yiri ortaya almışlar. Ve daḫı bu cemī'i ṭaġlar, anuŋ ṭamarları ve budaḳlarıdur. İskender ol vaḳit ki **[90-b]** (2620) ḳaraŋulıḳdan çıḳdı. Ol cebelü'l-Aḫdār'ı gördi ki; anuŋ ṭūlını ve 'arżını Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā'dan artuḳ kimse bilmez. Daḫı gördi ki : Bir ferişte elini ol ṭaġuŋ üstüne ḳomış, bir kişi bir nesneyi ṣaḳlar gibi kim; örü durmaya, deprenmeye. Daḫı kendüzi başın secdeye ḳomış. Bir kişi āvāz ider ra'd gibi. Daḫı eydür ki : " İlāhī! Cemī'i maḫlūḳuŋ (2625) murādın bilürsin. Ve senden şöyle ki, pūşide degil. Raḥmet eylegil". İskender bu ferişteyi göricek, eydür : " Benī ādem 'āleme ṭoyduŋ mı ? Tā bu araya degin geldüŋ. Ya'nī ṭoymaduŋ, Żülḳarneyin olduŋ". Kendüye Żülḳarneyn didügin sögmek ṣandı. İskender eydür : " Niçün sögersin ?" , ol ferişte eydür : " Yoḳ sögmezem. Her kimse ki 'ālemüŋ bir ḳarnından (2630) bir ḳarnına gelse ki ḳaraŋulıḳdur aŋa "Żülkarneyn" dirler". Bu kez İskender eydür : "Buŋa ne ṭaġ dirler ?", eyitdi ki : " Kūh-ı ḳāf ṭaġıdur. Gök bunuŋ üzerinde bir ḳubbe gibidür. Buŋa "Ümmü'l-cibāl" dirler. Ḳamu ṭaġlar buŋa ulaşıḳdur. Daḫı Ḥaḳ te'ālā beni buŋa müvekkel ḳomışdur, tā ki bunı ḥıfıẓ iderem. Ve illā bir kez deprenmekde cemī'i 'ālemi ḫarāb iderdi.

cebelü'l-Aḥmer : [91-a] (2635) Ya'nī; bir ḳızıl ṭaġdur Maġrib Deŋizi'nüŋ ortasında. Anuŋ yanında bir şehir yapmışlar, baḳırdan ki aŋa " **şehr-i Rūyin**" dirler. Ve hīç kimse ol ṭaġuŋ üzerine çıḳmış degildür.

2

50 " V. Bölüm: Bilinmeyen Dağlar ve Özellikleri"

hikâyet

'Ömerü'bnü 'Abdül'azîz zamânında bu tağı aŋa hikâyet itdiler. 'Ömerü'bnü 'Abdül'azîz eydür :" Aŋa bir kişi göndermek gerek". Mûsa bin Nuṣayr'uŋ bir Ṭârık adlu ḳulı (2640) varıdı, anı gönderdiler. Iṣmarladı aŋa çünki; ol ṭağa iresin. Daḫı yanında bir öküz düzmişlerdi ki anuŋ üstinde hem bir büt vardur. Ol ikisi[ni] daḫı Sind[e] ṣunaviresin. Andan geçicek ol medînetü's-Sağrâ'ya varursın ki ol şehr-i rûyindür, ya'nî bir baḳırdan şehirdür. Çünki ol Ṭârıḳ gönüldi, Ündülüs'e geldi. Ol vilâyetüŋ pâdişâhı buŋa eydür : " (2645) Ne yire gidersin ?", eyitdi ki :" Şehr-i rûyin'e giderim, ya'nî baḳır şehrine giderim". Bu ḫaberi işidicek aŋa mu'âvenet itdi. Cemî'i leşkerden bunuŋla bile vardılar, tâ ol araya degin geldiler ki ol öküzi gördiler ki; üzerinde bir büt düzmişler oturur. Ol bütüŋ ağzından bir âvâz gelür ki :

ليس و راي مذهبر

Ya'nî; bundan ısraya gidecek [91-b] (2650) yir yoḳdur. Bu ḥâli müşâhede itdiler, daḫı ikisini bile sındurdılar. Ve andan geçüp çün ol ṭağa ki ḳızıldur anda irişdiler. Daḫı ol deŋiz kenârında ḳarıncalar gördiler ki; her birisi deve gibi, bunlaruŋ leşkerine ḳaṣd itdiler. Bu leşkerüŋ çoğını helâk itdiler. Bu ḳavm dahı 'âciz olup döndiler. Bundan öŋdin ol (2655) ṭağı kimse görmiş degildi.

cebel-i Eşük : Bir ṭağdur kim andan dâ'im od çıḳar : Gündüz tütün görinür, gice olıcaḳ od görinür. Şöyle ṣanasın ki faḳaṭ ma'dindür ki aŋa od düşmişdür, yanar.

cebel-i Uḥud : Bir ṭağdur, Medîne'de ki Ḥamza anda şehîd oldı. Peyğamber 'aleyhisselâm didi : "Uḥud cennet ḳapusındadur". Eş'ar ve A'rac daḫı (2660) Mekkeyle Medîne arasındadur.

cebel-i Ervend : Bu daḫı bir ulu ṭağdur, Ḳuhistân'da ki mübârek ṭağdur ki andan niçe biŋ çeşme aḳar. Ve daḫı bu ṭağda dâ'im derâba' öter. Ve üç faṣıl depesinde ḳışdur, dâ'im ḳar yağar ve orta yiri dâ'im bahârdur ve aşağa dibinde dâ'im tâbistândur. Daḫı anda biŋ dere vardur; her bir derede niçe biŋ [92-a] (2665) ağaçlar ve niçe biŋ ṣular vardur ki 'adedin kimse bilmez. Ca'fer-i Ṭayyâr eyitdi ki : " Ervend ṭağında bir çeşme vardur cennet çeşmelerinden".

hikâye

Ben İskenderiyyelü bir kişiden işitdüm kim: Bir ay bu derelerde gezmiş ki, eyitdi ki :" Ben Şâm'ı Rûm'ı tâ Şûş'a degin görmişem, daḫı ṭağlaruŋ nihâyetini görmişem ve bir yirde görmişem ki; ağaçlarınuŋ uzunı (2670) ḳırḳ fersengdür. Ve daḫı yerinde za'firân bitmişdür. Lîkin ben Ervend gibi yir

görmemişem", dahı ben aŋa didüm kim : " Sen Semerkand'uŋ yirlerin ve bunlarıŋ derelerin gördüŋ mi ?", eydür ki : " Gördüm. Līkin anlaruŋ ḥaşerātını ve müẕiyātını ẕikir idersem melūl olursın".

Cebel-i ūyāl : Bir ṭağdur ki Hind deŋizinüŋ ortasında. Anuŋ (2675) ehli ḳaralardur. Çünki ay görseler, gelürler. Anlaruŋ geldüklerinüŋ sebebin kimesne bilmez. Ve hem ḳaranfil ve besbāse anda biter.

cebel-i Uṭvān : Bir ṭağdur mağribde ki anda meymūnlar olur ki her biri bir deve gibi. Ve dahı anda kāfūr ağaçları vardur. Eşküvāre ṭağı, bir ṭağdur İṣfihān'da ki anda çoḳ yılanlar olur. Tiryāk içün ef'ī yılanları **[92-b]** (2680) andan getürürler. Dahı anda bir ḳuyu vardur ki, içinde ef'ī yılanlar çoḳdur. Bir kişi ḳışın ol ḳuyuya uğramış, görmiş ki; andan buḫār çıḳar. Ṣovuḳdan ayağın içine ṣarḳıtmış, iki ayağı dahı ḳararmış, Ḥabeşī ayağı[51] gibi olmış.

cebel-i Berṭā'īk : Bir ṭağdur, Hind deŋizinde. Hemīşe ol ṭağdan def ve zenc āvāzı gelür ki; (2685) anları çalanlara görinmez. Dahı ol deŋizde üç ṭağda vardur. Birisinden dā'im yıldırım āvāzı gelür ve birisinden dā'im ṣa'b yil gelür ve birisinden dā'im yağmurlar yağar. Ve hīç kimse anda zindegānī idemez.

cebel-i Tetūme : Bir ṭağdur, Hind deŋizinde. Ol ṭağda bir ḫoş çeşme aḳar. Hindīler eydür :" Her kimse ki bu ṣudan içse, 'ömri (2690) uzun olur". Ammā ol ṣunuŋ ḳatında cānavarlar vardur, ḳızıl itler gibi. Ādemi bulıcaḳ yirler.

cebel-i Tebbet : Bir ṭağdur ki bu ṣunuŋ ortasında çıḳar. Her kimse ki ol ṭağda çıḳsa od yandırsa, ol ṭağda ṣu çıḳar. Dahı[52] ol ṣu, odı söyindürür. Bir kez Tebbet pādişāhı ol ṭağda çıḳardı. Od yandursa ol ṭağda **[93-a]** (2695) ṣu çıḳar. Dahı ol odı söyindürür. Bir kez Tebbet pādişāhı ol ṭağda çıḳdı, çoḳ odunlar getürdi, ol ṭağuŋ depesinde yandırdı. Dahı anuŋ üzerine neftler ve kükürtler bıraḳdı ki hīç nesne söyindirmesün diyü. Nā-gāh bir ṣu çıḳdı. Ol ṣu odları söyindirdi, pādişāh 'acāyibe ḳaldı ḥikmet n'eydügin bilmedi.

el-cebelü'l-Cümīr : Bir kiçirek ṭağdur ki (2700) Nūḥ peyġamber 'aleyhisselām'uŋ gemisi anda çıḳdı ḳarār idindi.

el-cebelü'l-Cārī : Bir ṭağdur, Zengübār deŋizinde. Ol ṭağuŋ eni dört fersengdür. Dahı anda çoḳ ağaçlar bitmişdür. Ve dahı ḳuşlar ve cānavarlar vardur. Ve her ḳaçan ki bahār olsa; ol ṭağ deŋiz içinde yürür, dört ferseng gider, bu cezīrenüŋ ḳatına gelür ki ādemī vardur. Ḳaçan ki (2705) ol cezīreye ki varsa, degse ol ḫalḳ gelürler, ol ṭağdan odun cem' iderler ve keserler,

---

51 "ayağı" kelimesi اياغني şeklinde yazılmıştır.
52 "dahı" kelimesi mükerrer yazılmıştır.

evlerine iledürler ve şayd iderler ve yemişler devşürürler ol ṭağdan. Çünkim bahār geçse; ol ṭağları döner yirine gider, yine bahāra degin durur.

ḥikāyet

Eydürler ki : " Bu cezīreden bir kişi ol ṭağdan odun cem' itmege varmış. Nāgāh ṭağuŋ gidecek [**93-b**] vaḳtiyimiş, gitmiş ol kişi daḫı anda ḳalmış, tā kim almış gitmiş. Bir ḥikāyet-i nādirdür. Eydürler ki : " Ol ṭağ degil dür. Belki yengeçdür ki ol ṣuda yürür". Ḥaḳ te'ālā celle celālühü ḳādirdür, bunuŋ gibi işlere ki niçe dilerse eyle eydür. Ḥāriṣ-i Vedhūreṣ (?) ve Ḥüvīreṣ iki ṭağdur, Ermeniyye'de ki aŋa " ṭağ-ı Yōğurdī" dirler. Biri yücedür ve birisi alçaḳdur. Ve daḫı 'Acem pādişāhlarınuŋ anda gözleri vardır. Ḳubbād ki Kebr ki 'Acem pādişāhı idi, Belīnās'a eyitdi :" Bir ṭılsım düzgil ki kimesne ayruḳ ol ṭağa çıḳmaya". Hem eyle düzdi ki kimesne aŋa çıḳamaz oldı.

cebelü'l-Ḥadīd : Bir ṭağdur pūlād-ı Hind'de ki andan ḳızıl demür çıḳarurlar. Şol oda ḳazmış gibi. Līkin ğāyetde düşvārlığıla ḥāṣıl iderler, ol demürden ḳılıç düzerler. Ḳaçan ki ol ḳılıcıla bir ādem çalsalar, ḳanı çıḳmaz. Ṣanasın ki ṭağlanmışdur.

ḥikāyet

Dumāvend bir ṭağdur yüce, Rey vilāyetinde ki anuŋ depesinden ḳar eksik olmaz ve anda hiç nesne bitmez, ve daḫı anda cānavarlar olmaz. Zīrā ki; ṣuv daḫı yoḳdur, daḫı anuŋ depesi yüz fersengdür, görinür. Ve daḫı dibinden bir yaramaz ṣu aḳar. Ve daḫı [**94-a**] anda dā'im yiller olur.

ḥikāyet

Ḍaḥḥāk-i Yebūresb bir ẓālim pādişāh idi. Yidügi ādem etiydi. Ḥaḳ te'ālā 'azze şānühü Efridūn'ı musallaṭ eyledi, tā ki anı dutdı zincīre çekdi. İṣfihān ḳatında bir ṭağa bağladı. Geldi zencīrden ḳurtıldı. Zīrā ki; ḥikmetle bağlamışdı. Bu ḫaber çün İfridūn'a irişdi, yine geldi Erven[d]'den irişdi. Demāvend ṭağında daḫı dutdı. Anı ol ṭağda bir ḳuyu içinde ḥabs eyledi. Daḫı ol ḳuyuyı Ermāyil dirlerdi, bir kişiye ısmarladı. Daḫı buyurdı ki; aŋa günde iki ādem beynisi vireler. Bunuŋ üzerine bir niçe zamān geçdi. Ermāyil bu işe peşimān oldı. Vardı, günde buŋa iki ḳoyun beynisi virdi. Ol esīrler ki vardı, āzād eyledi. Otuz yıla degin böyle itdi. Bu ḫaber İfrīdūn'a irişdi Ğāyetde begendi, armağanıla tāc-ı zerrīn virbidi. Ol vilāyeti aŋa virdi. Zehūn bir ṭağdur, ma'rūf Hindūstān'da. 'Ālemde andan yüksek ṭağ yoḳdur. Anuŋ üzerinde yıldırım ṣaḳır, Ādem peyğamberüŋ ḳademi āṣārı vardur. Ve her ḳademi seksen arışdur Dā'im anuŋ üzerinde yıldırım ṣaḳır, gice ve gündüz bulutsız. Ra'd ol yıldırım ki [**94-b**] görinür. Yāḳūt ṣavḳıdur ki anuŋ

üzerinedür, kimse üzerine çıkmaz. Ve her gün anda yağmur yağar, tā ki anda Ādem'üŋ ḳademgāhlarınuŋ tozını yuya. Ve dahı ol yağmurdan 'aẓīm sīller aḳar, andağı deŋize dökülür, yāḳūtlar getürür. Ol deŋize ġavvāslar girürler, çıḳarurlar.

cebel-i Sūn ve Sehūm : Sūn ve Sehūm iki ṭağdur, Ḳuhistān'da. Anda 'acāyib ṣūretler (2745) yazmışlardur ve ḫūb naḳışlar eylemişlerdür. Anları yazduran Kisrā'dur. Kisrā bir vezīrdür, anı yazan Ferhād'dur.

Cebel : Bir mübārek ṭağdur, Muṣıl ḥudūdında. Eydürler ki : " Nūḥ peyġamberüŋ 'aleyhisselām gemisi ol ṭağa düşdi. Anda bildi ki; ṣu azalmış, ol ṭağa ḳıldı".

cebel-i 'Aẓīm : Bir 'aẓīm ṭağdur, Erdebīl'de. Dā'im andan ḳar eksik olmaz ve ḫarāblıḳdur. (2750) Hīç andan bir menfa'at ṭutmazlar.

cebel-i Yemen : Bir ṭağdur, Yemen'de. Ve anuŋ üzerinde bir delik vardur. Her kimse ki ol delüge girse, çıksa helāk-zādedür. Ve her kimse kim ḫaram-zāde olsa; ol delüge gelicek, ṭar olur. Ne ḳadar kiçicek olursa, ṣığmaz vaḳt olur ki delük bitişür.

cebel-i Ṣīra : Bir ṭağdur ki Ṣan'ā'da. Çün Ramażān ayını göreler; ol ṭağuŋ başında **[95-a]** (2755) od yandururlar ki anı göricek, Muḫlāḳ ṭağında dahı yandururlar. Ve andan soŋra Mekārim ṭağında yandururlar ve andan Ḳurāb ṭağında yandururlar. Tarfetü'l-'ayn içre yüz ferseng yire ḫaber varur.

cebel-i Ebvāb-ı Encümīn : Bir ṭağdur. Ṣīn deŋizinüŋ ortasından yuḳaru çıḳıdurur. Hīç kimesne aŋa varup çıḳmaz. Ve dahı hīç çāre bulmadı. İllā bir kişi kendüzin yüz (2760) biŋ dürlü ḥīle ile ol ṭağa bıraḳdı. Anda bir 'aẓīm ḳaṣır gördi ve dahı ḫūb bōstānlar gördi, ve dahı bir 'aẓīm yüce ḳubbe gördi. Ol ḳubbenüŋ içine girdi: İki 'aẓīm sinle gördi. Niçe ki cehd itdi ki dahı yuḳaru çıḳa, çıḳamadı andan girü döndi. Ṭūr-ı Sīnā bir ṭağdur, ḥudūd-ı Mıṣır'da Tīh yazısıyla Ḳulzım arasındadur. Ve dahı ol (2765) ṭağdan Fir'avn şīşeleri getürürler. Ve ol 'aẓīm mübārek ṭağdur ve hem ma'mūrdur. Ḥaḳ celle ve 'alā Mūsā 'aleyhisselāma Tevrāt'ı ol ṭağda virdi. Dahı Ḥaḳ te'ālā 'azze şānühü Cebrā'īl'e eyitdi ki : " Ol ṭağı yirinden götürdi. Benī İsrā'īl ḳavmınuŋ başı üzre ṭutdı, tā īmān getürdiler", eydürler :" Ol ṭağ ki Ḥaḳ te'ālā'ya secde itdi, Ṭūr-ı Sīnā ṭağıydı". Ve dahı **[95-b]** (2770) bu ṭağuŋ altı biŋ altı yüz ṭağlardan ayağı vardur. Ve dahı bunuŋ depesinde bir kenīsā vardur. "Kenīse-i Mūsā" dirler : Direkleri mermerdür, ḳapuları baḳırdur ve dahı demürdür ve saḳfı ṣanavber ağacıdur, ve üsti ḳurşunlanmışdur. Hīç āferīde anuŋ içinde yatamaz ve illā yatanı ṭaşra bırağurlar. Ve dahı bu ṭağıŋ çevresinde altı biŋ deyir vardur. Mıṣır'dan ḫarāc alurlar. Ve her gün (2775) anda rāhib olur.

Eksüksiz ol kelisāyı ma'mūr dutarlar, dört yaŋadan gelürler. Anda du'ā ve tażarru' iderler.

Ṭahmā : Bir ṭağdur, Ḥażremevt'de ki anuŋ depesinde bir ḳılıç vardur ki hīç kimesne alımaz andan. Ol ḳılıçda bir yazu vardur, hīç kimesne oḳıyamaz. Ve her kimse ki ol ḳılıcı almağa ḳaṣd itse, dört yaŋadan ṭaş atarlar. Çün yine (2780) yirine ḳoya, ṭaş gelmez. Taŋrı bilür ki ol ṭılsımdur ve yehūzendür (?)

cebelü'ṭ-Ṭuyūr : Bir ṭağdur, Rūmiyye'de ki ol ṭağuŋ üzerinde bir künbed yapmışlardur. Ol künbedüŋ bir kiçicek delügi vardur. Yılda bir kez ḳuşlaruŋ anda bayramı olur. Ol bayram güni olıcaḳ, anda hezārān hezār ḳuşlar cem' olur. Her birisi başlarını ol delüge ṣoḳarlar. Nā-gāh **[96-a]** (2785) birisi başını ol dilüge ṣoḳar, daḫı ḳısar. Ol ḳanatların ḳaḳar, daḫı çağırur, daḫı ol ḳamusı ḳaçarlar. Ve ol güne " Sa'ādeteyn" dirler ve ol başı ḳısılan ḳuşa" "Berḳīn" dirler.

cebel-i Ṭartānī : Bir ṭağdur, Hind deryāsında ki; anuŋ çevresinde üç biŋ köprü[53] vardur ki her birisi ol ṭağdan aḳan ṣunuŋ üzerindedür. Ve daḫı ol ṭağuŋ yaḳınında biŋ üç yüz (2790) yetmiş ṭağ vardur ki anlardan ḳızıl yāḳūt ve gök yāḳūt getürürler. Ve Hindistān'da bundan 'acāyibler yoḳdur, nesneler ki bir ṭağda üç biŋ ırmaḳ aḳa.

el-'ayn 'Aḳīḳ-i Ḳassās : Bir ṭağdur, Yemen'de ki andan 'aḳīḳ ḳazarlar. Her bir pāre 'aḳīḳ yigirmi batman artuḳ olur. Daḫı 'aḳīḳ ṭaşını güneşe ḳorlar ve tenevvüre ḳorlar ki; deve ḳığıla yapılmış ola, tā ki od aŋa (2795) kār ḳılmaya ve ḫūb ḳızıl muḥkem ola. Od eser itmese anı yüzükler düzerler. Peyğamber 'aleyhisselām dimişdür ki :

تختامو بيال عقيق ف انه

يذهب ال هم من ال قلب

Ya'nī : " Yüzük idüŋüz 'aḳīḳden ki ol ġuṣṣayı giderür, göŋülden".

cebelü'l-Cennim : Ya'nī; kömür ṭağıdur. Bir ḳara ṭağdur. Andan ṭaşlar ḳazarlar, daḫı yandururlar. Üç yükin bir aḳçaya virürler. Her ḳaçan ki **[96-b]** (2800) yansa; yanduḳdan ṣoŋra anuŋla elin yurlar, aḳ eyler.

Ḳaysūr cebeli : Bir ṭağdur (2801) kim Hind deŋizinde ki andan kāfūr getürürler. Daḫı anda bir cānavar vardur, hīç kimesne anda varımaz ki ol cānavaruŋ āvāzından cānavarlar ölür. Daḫı ol nāḥiyede bir balıḳ olur, ḳaçan ki ṣudan çıḳarsalar fi'l-ḥāl ṭaş [olur]. Ve ol ṭağuŋ düz yirlerinde bir ḳavm vardur. Kendüler burunların (2805) delerler demür ḥalḳa geçürürler.

---

53 "köprü" kelimesi metinde كپرو şeklinde yazılmıştır.

cebelü'l-Yemūn : Bir ṭağdur, Ündülüs vilāyetindedür ki ol ṭağda bir peleng ṣūreti düzmişlerdür. Ol ṭağuŋ ḳanḳı ṭaşın ki sındursalar; içinde bir peleng ṣūreti bulınur, münaḳḳaş.

cebel-i Vaḳvāḳ : Bir ṭağdur. Altun ma'denleri vardur anda ve melā'ikeler yiridür. Ol vilāyetde uvaḳ altun çoḳdur ki mīhlan, altundan düzerler.

el-bābü'-ṣāliṣü fī'acā'ibi'l-aḥcāri vel-cevāhiri

قوله تعالي

ثم قست قلبكم من بعد ذالك فهي كل حجارت او اشد

قسوتا و ان من ال حجارت لما يتفجر

خرج ال ماءنه ال انهار و انا منها لما يشقق منه في

(2810) Ḥaḳ te'ālā buyurur ki : " Ṭaşları yaratdum. Andan ırmaḳlar revān olur". Ba'żīsı dahı oldur ki yararlar, andan ṣuv revān olur. Kāfirlerüŋ göŋli [97-a] ol ṭaşdan dahı ḳatıdur ki 'ibret almaz.

ḥacerü'l-elmās : Bir ṭaşdur kim hīç ṭaşlar anı ṣınduramaz. Ḳamu ṭaşları ol ṣındurur. Meger kim anı ḳurşun ṣındura. İlmdi bundan bilmek gerek ki; hīçbir ḳuvvetlü nesne (2815) yoḳdur, illā ki Ḥaḳ te'ālā celle celālühü aŋa bir ża'īfi müstevlī ve musallaṭ eylemişdür. Ve ma'din-i elmās ḳaraŋulıḳdadur. Ṭabī'atı serd ü ḫuşkdür. Dördünci derecedür. Eger elması ağzına alalar, ḳamu dişleri döke. Zīrā ki; Ḥaḳ te'ālā 'azze şānühü anda ḫāṣiyyeti ḳomışdur. Dirler ki : " Elmās bir ḳuyu içindedür ki bir 'aẓametlü yılan ol ḳuyunuŋ ağzı üstinde yatar. Her cānavar ki ol (2820) yılanı görse elbetde ölür. Fi'l-ḥāl İskender ḳaraŋulığa giricek, ol ḥāli müşāhede eyledi. Dahı buyurdı ki; bir āyine düzdiler, dahı ḳuyunuŋ ḳatında bir ağaç üstinde dikeḳodılar. Nā-gāh ol yılan āyineye naẓar itdi, kendüzin gördi. Ol sebebden kendü dahı öldi. Bu ḥīleyile İskender ol ḳuyudan mübālağa elmās aldı, bu aydınlığa getürdi. Bu zamānda bulınan (2825) anuŋ bāḳiyyesidür ki İskender çıḳardı". Eydürler ki: " Elması keçi ḳanıla butaḳa içine ḳoyıcaḳ, erir. Ve dahı elmāsuŋ pāreleri dā'im müseddes [97-b] olur". Ve ba'żīlar eydürler ki :" Hindüstān'da bir ṭağdur ki aŋa "Elmās ṭağı" dirler. Aŋa kimse çıḳamaya. "Ṭağ-ı īmū" da dirler. Eti mancı[m]ḳa ururlar, atarlar; ol ṭağuŋ üstüne düşer. Ol ete elmās (2830) yapışur. Ol eti ṣoŋra kerkesler alurlar, aşağa indürürler, yirler. Dahı elmās pāreleri düşer. Varurlar, anı isterler, bulurlar.

ḥacerü'l-isḥāl : Bir ṭaşdur, Ṭaberistān'da. Ol ṭaşı sürterler, ishāl ider. Büsed; bir ṭaşdur ki deŋizde olur, ḳızıl olur, ḳara olur, aḳ olur. Ṭabī'atı ṣovuḳdur, ḳābıżdur. Anı dögerler, dürtünürler, ve dahı (2835) cerāḥatlara bağlarlar. Ve eger göze çekseler; ḳuvvet bulur ve eger şarāba ḳoysalar; göŋli ḳuvvet ider ve rūşen ider. İmdi bu ṭaşlara deŋizüŋ dibinde biter, ol aḳ olur,

Her ḳaçan kim ṣudan çıḳsa; ḳızıl olur. Havā doḳınmaġıla ḳatı olur, ṭaş gibi olur. Ol ṭaşı altuna berāber ṣatılur. İskender eydür : " Her ki büsedi kendüyile (2840) bile dutsa nıḳrisden emīn ola ve gidere ṣar'ı, sākin ide".

ḥacer-i ezher : Bir ṭaşdur. Birḳaç dürlü olur. Cümlesindedür dehene-i frengī (?). **[98-a]** Ve birisi daḫı oldur ki; yılanuŋ eŋsesinde bulurlar. Eger yılanı pāre pāre eyleseler; ölmez, tā ol ṭaş anuŋ eŋsesinden yarup çıḳarmayınca. Ol ṭaş ġāyetde ḳıymetlüdür. Ol ṭaşuŋ şerbeti ṭamarlardan zehri (2845) çeker çıḳarur. Pādişāhlar anı ṭa'āmlarınuŋ üstinde ḳorlar. Eger ol ṭa'āmda zehr olsa ol ṭaş derler, ḫaşūd dirler. Ba'żīlar ol " Ejderhā boynuzıdur" dirler. Hem andan dostlara bıçaḳ düzerler. Bu söz dürüstdür.

ḫacer-i bedaḫş : Bu daḫı bir nefīs cevherdür. Ma'deni anuŋ maşrıḳ ṭaġlarında olur. Ol ṭaġlara varurlar, yirleri (2850) ḳazup isterler. Büyük pāre ve küçük pāre bulurlar. Ol ṭaġlarda ol vilāyetüŋ pādişāhı kişiler ḳomışdur ki anı ṣaḳlarlar.

ḫacer-i biçāde : Bu daḫı bir dürlü ṭaşdur, cevāhirden. Rengi ḳızıldur ve ḳıymeti (2853) bedaḫş ḳıymetinden eksükrekdür. Ṭabī'atı germ ü ḫuşkdür. Ma'deni maşrıḳ (2854) ṭaġlarındadur.

el-cemest Bir cevherdür ki anuŋ rengi ḳızıllıġıla aḳlıḳ (2855) arasındadur. Anuŋ ḫāṣiyyeti oldır kim; eger andan bir ḳadeḥ düzseler ve ol ḳadeḥden şarāb içseler, mest olmaya. Ve eger cemestüŋ **[98-b]** pārelerini daḫı ḳadeḥe ḳoysalar; hem-çünān ne ḳadar içerse, hergiz mest olmaya. Ve eger yaṣdıḳ altına ḳorlarısa, ḫoş düşler göreler. Her kimse ki cemestden yüzük ḳaşı düze, daḫı anda bir er ṣūretin naḳış (2860) ide ki bir elinde süŋü ve bir elinde ḳalḳan dutmış ola, başında külāhı daḫı ola, yüzük ḳaşını bir altun ḥalḳaya berkide. Ve bundan ṣoŋra ḳanḳı cenge varursa ẓafer bula, muẓaffer ola. Bu yüzigi seşenbe güni düzdüre ki ay ol günde Mirrīḫ'e nāẓır ola. Ve şöyle gerek ki hīç kimsede bu yüzük olmaya, kelbden ḥaẕer eyleye. Ol meşinden (2865) ve derisinüŋ daḫı yanına yaḳın gelmeye.

ceza' : Bir cevherdür, ecnās-ı muḫtelif üzerine. Aḳ ve 'ud-ı muḫaṭṭaṭ olur, münaḳḳaş ve menḳūt olur. Ve Ḥabeşī ve Farsī ve Ġazevānī ve 'aselī ve 'udī ve baḳırī olur. Ḳamusından eyüsi baḳırīdür ki yüzük olur. Ve yüz dīnār getürür ve Ġazevānīsi şol miḳdār olur kim andan tebsīler düzerler. Eger ceza'ı ḥāmile (2870) ḫatun kişiye baġlayup getürse; fi'l-ḥāl ṭoġıra. Ceza'uŋ çoġı Yemen'de ve Hindūstān'da olur. Ḥacerü'l-mā'il yehūd (?) ṭaşlar 'ālemde çoḳdur. **[99-a]** Lākin:

ḥacer-i yehūd : Bir ṭaşdur kim niçe fınduḳ deŋlü. Ya'nī muḫaṭṭaṭdur. Uzun uzun yazuları var, ṭaġda biter zeytūn gibi. Ve daḫı cühūdlar ḳaçan kim

ellerine alsalar; ol ṭaş gibi yir ḳoḳar. Ve daḫı anı dürtünürler. (2875) Ve hem içerler. Anuŋ şerbeti bir dānekdür. Ādemīnüŋ ḳavuğından ṭaşı giderür, arı eyler. Anuŋ ma'deni Ṭarabulūs ṭağlarında olur.

ḥacer-i yereḳān : Bir ṭaşdur kim ḳırlağınç yuvasında bulurlar. Her kimse kim yereḳānı olsa; ol ṭaşı kendüye bağlaya, yereḳānı gide. Eger bir kişi dilese ki ol yereḳān ṭaşın ala getüre, ḳırlağucuŋ yavrusını za'firāna (2880) boyaya; ḳırlağuç yuvasında anı görür. Yereḳān oldı ṣanur. Yavrısına varur. Yereḳān ṭaşın getürür, yavrusınuŋ eline bırağur. İskender eydür :" Ḳırlağucuŋ ḳarnında iki ṭaş bulurlar : Birisi ḳızıl ve birisi aḳ. Ağı ṣar' hasteligine fā'ide ider". Ve daḫı kerkes yuvasında bir ṭaş olur : Bir niçe ḳoz deŋlü. Ḳanḳı yüklü 'avrata ki bağlayalar, yükini (2885) fi'l-ḥāl bırağa. Bu ṭaşlar ki 'azīzdür bulınmaz, illā pādişāhlar ḳatında. Ve daḫı eydürler ki " Ṭavşancıl yumurṭada siŋi büyük olur. Yumurdladuğı **[99-b]** vaḳit key zaḥmetile yumurṭlar. Yumurṭlamağa gelicek; ḳatı ḳatı inler, ceza' ve feza' ider. Erkegi bunuŋ zārīsini görür; daḫı varur, ol ṭaşı getürür, dişinüŋ öŋine bırağur. Fi'l-ḥāl yumurṭlar. (2890) Bu nesne daḫı 'aceb degildür. Zīrā ki; kāhrübāh bilmez misin ki çöpi ḳapar, mıḳnaṭīs demüri cezb ider. Eger bir ṭaş daḫı oğlancıḳ çekerse 'aceb degildür.

ḥacerü'l-ḳay : Bir ṭaşdur, Mısır'da. Her kimse ki eline alsa; ḳuṣar. Her ḳaçan ki elinden ḳosa; ḳuşmaz olur. Bir ṭaş daḫı vardur, maşrıḳ ḥudūdında. Vaḳtī ki anı sirkeye bıraḳsa; (2895) balıḳ gibi yürür. Ḫurma çekirdegincedür ancaḳ.

ḥacer-i bāġiż : Mısır'da bir ṭaş vardur. Aŋa " Bāġiżü'l-ḫall" dirler. Eger sirkeye bıraḳsalar, sirkeden ṭaşra ṣıçırar. Sebebin Allahü te'ālā bilür.

hacer-i henc : Bir yaşıl ṭaşdur. Maşrıḳ ṭağında bulınur. Ta'mı anuŋ şīrīndür. Göz ṭūtiyāsına ḳoyarlar, aḳlığı gözden giderür. Ve bir dürlü daḫı (2900) vardur ki, gözi görmez eyler. Aŋa "dehenc-i firengī (?)" dirler. Eger dehenc (?) döküp yumuşaḳ eyleseler; ayrana ḳatalar, daḫı iki arpa deŋlü daḫı **[100-a]** yılan zaḫmına uralar, zehri kendüye çeker, ṣağ olur.

الله

اعلم ذهب

Ya'nī; altun ki aṣlı anuŋ ṭaşlardandur. Daḫı cevher-i 'azīzdür. Oda ḳatlanur, eksilmez. Eger ağzına alalar, ağız ḳoḳusın (2905) ḫūb eyler. Eger mīl eyleseler altundan göze nesne çekmege, nūrın ziyāde ider. Daḫı altundan yüzük göŋle ḳuvvet virür. Eger altunı ḫall ideler, ma'cūna ḳatalar; göŋli muḳavvī olur ve daḫı vesveseyi giderür. Eger ḳulağı altun küpe ile deleler, ol delük ayruḳ bitmez. Altunı sürme idüp göze çekerlerse, nūrını arturur.

ma'den-i zer : Zer çokdur, Yemen ḥudūdında bir şehir vardur anda. Aŋa "Ġāna" dirler. Her ṣabāḥ ol ḳavm evlerin süpürürler. Ol süpürindi ṭopraġın oda yaḳup eridürler, daḫı andan altun ḥāṣıl olur. Bir dīnār bir dānik olur, bunlaruŋ i'tibārınca. Ma'den-i zer : Hind'de bir şehir var: "Keles" dirler. Altun ma'denidür. Gice olıcaḳ, ṭaġlarında altunuŋ ṭamarları yıldırar. Gice varurlar, aŋa yaş balçıḳ ururlar. Tā gündüz varup anı bulup ḳazarlar, alurlar. Ma'den-i zer : Zengibār'da **[100-b]** bir cezīre vardur kim anda altun biter, sıġır dili gibi. Daḫı ol cezīrede yırtıcı ḥayvānlar vardur, ādemīyi yirler. Ve yolı anuŋ ḫaṭarludur ve öŋinde bir girdāb vardur. Cezīrede peleng çoḳ olur. Peleng derisin geyerler. Ma'den-i zer : Türkistān'da çeşme-i İdrīsī ki yirden çıḳar. Çünki ol ṣu çeşmesinüŋ kenārında döker, ṭaş olur, ḳıpḳızıl olur. Ol ṭaş ve eridürler, altun ḥāṣıl olur. Bil ki; altun bir yirde ḥāṣıl olur ki; kibrīt buḫārıla zībāḳ buḫārı berāber, ola birbirine ḳarışa, daḫı ṭabḫ bula, daḫı andan ṣoŋra aŋa bürūdet irişe, daḫı mün'aḳid ola. Altun olur.

er-raṣāṣ : Ya'nī; ḳal'ı bir yirden getürürler ki aŋa "Ākile" dirler. Ol yir Hindüstān'dadur. Ammā ḳurşun çoḳ yirlerde olur.

ḥacer-i ziḫām Ya'nī; bir ṭaşdur, aḳ yumuşaḳ. Andan direkler düzerler ve binālar yaparlar.

ez-zā

zümrüt : Bir cevherdür ki bir niçe dürlü olur ki; neftī ve reyḥānī ve ṣābūnī olur. Ekṣer zümrüd ṣınıḳ olur. Ma'deni maşrıḳ ṭaġlarındadur. Ol yirde ki zümrüd ola, anda altun ma'deni olur. Zehrüŋ tiryāḳ[ı]dur. Şerbeti iki arpa miḳdārıdur. Ayran içinde **[101-a]** ezerler, zehir içmişe virürler, ol zehri sidügile bile çıḳardur. Ba'ż eydürler ki : " Ef'ī yılanuŋ gözi zümrüde duş olsa, kör olur".

ḥikāyet

Bir pādişāhdan işitdüm, eyitdi ki : " Bu söz yalandur. Zīrā ki; ben bu gün bu yüzük ḳaşını bir yılanuŋ gözine sürdüm, hīç eṣer itmedi. Ben ol pādişāha eyitdüm kim :" Meger ol yılan ef'ī degildür", eyitdi ki :" Ef'ī yılan niçesi olur ?", eyitdim kim :" Anuŋ gözleri uzun olur. Bir mü'azzimi oḳuŋız, tā ki bir ef'ī getüre". Vardılar, eyle itdiler, tā ki ol ef'ī gözine zümrüd sürdiler. Fi'l-ḥāl gözi ṣuv olup aşaġa ṭamdı. Zümrüdüŋ ma'deni ḳaraŋulıḳdadur. Zümrüdi İskender çıḳardı. Şimdi bu zamānda anuŋ bāḳiyyesidür. Ba'żilar eydür :" Zümrüd Mışır vilāyetinde bir şehirde olur, Ḳabaṭ iderler".

cevher-i zeberced : Bu hemān yine zümrüddür. Zeberced şol cevāhire eydürler ki birbirine karışmış ola.

cevher-i zücāc : Ya'nī; sırça bir cevherdür, laṭīf ki çakmak ṭaşından düzerler. Eyüregi şişenüŋ (2945) zücāc-ı fir'avnīdür ki Mısır'dan getürürler. Bu şişe bir muṭī' şişedür, cevherdür ki dürlü rengleri kabūl ider. Eger göyinmiş şişeyi bakıra katup **[101-b]** eritseler; şişe kızıl olur, şol la'l gibi. Ve eger kal'ı katup eritseler, azrak olur. Ve hīç cevāhir ṣuya döymez, illā ki şişe döyer. İskender diledi ki deŋiz içinde menāre yapa. Her dürlü ṭaşı ve cevāhiri ṣu içine (2950) kodı, beş yıl durdı. Andan soŋra çıkardı. Gördi kim; cemī'i ṭaşlar ve cevāhir çürimege başlamış, şişe durur artugı çürümemiş. Pes böyle olsa, menāreyi deŋizde şişeden bünyād itdi.

cevher-i zībak : Ya'nī; cevher-i jīvedür. Hem aŋa "sindik" dahı dirler, buŋa "ümmü'l-ecsād" dahı dirler, ya'nī tenler anası. Bil ki; jīvenüŋ ba'żısın ma'dinden getürürler. (2955) Ve ba'żısı oldur ki; ṭaşdan düzerler. Odıla jīvenüŋ dütüni ādemi meflūc ider. Ve ba'żısı oldır kim gözi kulagı ḫarāb ider. Zīrā ki; zehr-i kātildür. Yılan jīveyi göricek, kaçar ve koz kokusından. Eger her altun gümüş toprağa karışsa; anı eminler alurlar, dahı jīveyile ḥāṣıl iderler. Zīrā ki; jīve altun, gümüş kendüye çeker. Ḥak te'ālā celle celālühü yir (2960) içinde muḫtelif buḫārlar yaratmışdur : Bir dürlüsi mā'īdür, ya'nī ṣuyıla havādandur. Ve bir dürlüsi duḫānīdür, ya'nī havāyıla dütündendür. Ve bu iki **[102-a]** buḫār ve katı olur ki birbirine karışur, dahı andan dürlü cevāhir peydā olur. Ve ba'żısı dahı ṣu olur akar. Ve ol cevāhirüŋ dahı ba'żısı ṭaş gibi katı olur. Şöyle ki : Kehrübār ve lājive[r]d gibi ve 'akīk ve la'l. Ve ba'żısı (2965) doŋar, ṣu gibi olur. Şöyle ki : Nefṭ ve bakır ve jīve ve mūmiyā. bunlaruŋ sırrını Allahü te'ālā bilür.

cevher-i zırnīḫ : Zernīḫ; meşhūrdur ki ṣaru ṭaşdur ki anı reng iderler ve hem zībakla anı kīmyā işine sürerler. Eger bir pāre zernīḫden etile bişüreler; fi'l-ḥāl eti ezer eridür. Zīrā ki; zehr-i kātildür.

zāc : Ol ṭaşdur ki anuŋla mürekkeb düzerler. Ve eger (2970) zācı bir yumurṭaya yazsalar, dahı bir pāre ütseler, kabını ṣoyıncak ol yazu fi'l-ḥāl okına, ẓāhir ola. Zāc ḥāṣıl olduğına sebeb oldır ki; güneşüŋ ḥarāreti yire müstevlī olur, dahı yiri göyindirür, anuŋ üzerinden ṣu geçer, dahı toŋar, zācī olur. Ve eger güneş ṭaşa; irişe anı dahı göyindürür. Vaktī ki anuŋ dahı üzerine ṣuv uğrasa, ol dahı nişādur (2975) olur.

sünpāre : Ya'nī; sünpāre bir katı ṭaşdur elmās gibi. Bu sünpāre dahı iki dürlüdür : Ba'żısı aṣlī, ba'żısı 'amelīdür. Kamu ṭaşları bu yonar. **[102-b]** Ve illā hīç ṭaş buŋa eser itmez. Belinās eydür :" Her kimse ki yek-şenbe gün

ay esed burcındayiken güneşe baka, bu taşdan bir yüzük kazdırsa ki anda bir er kişi şüretin ideler ki örü turmış ola ve iki (2980) elini açmış ola ve erkāmını egmiş ola şol selām virür kişi gibi, ve dahı bir elinde çomak ola ve bir elinde kalkan ola ve ayağı altında ejderhā ola, ve dahı bu sıfatlu kaşı altun yüzüge berkideler, dahı ol yüzügi getüreler cemī'i göñüllerde mahbūb ola". Seyyārenüñ tabī'atı serd ü huşkdür. Dördünci derecede zehr-i kātildür, ve dahı katıdur. (2985) Zīrā ki; elmās kurşunıla sınur, sünpāre sınmaz, ve dahı sünpāre sınmaz. Ve dahı sünpāreyi ufak dögeler ve żamğı cereb yağı ile erideler, dahı sünpāre ile yoğuralar ve anı çarh düzeler; dükeli nesneyi bileye.

şüb : Ya'nī; kurşun dahı bir cevherdür ki taşdan alurlar. Elmāsı bundan ġayrı nesne sınmaz. Eger kurşunı ġāyetde göyindireler, (2990) isfīdāc olur. Eger isfīdācı göyindüreler, pirinc ola. Eger kurşunı yaşrak yirde korlarsa; perverde olur, artar. Şadef **[103-a]** Kiş bahrinde ve 'Ummān'da olur. Bahār olıcak şu yüzine çıkar, ağzın açar, bir niçe katre yağmur düşer, dahı yine deñize iner. Yedi gün deñiz dibinde durur. Yedi günden soñra güneş toğmadın ol deñiz yüzine (2995) gelür. Dahı şabā yilini ki aña " Nesim" dirler, anı kendüye çeker, tā gün issi olınca. Gün issi olıcak girü deñiz dibine iner, tā kendü vaktine degin. Kendü vakti olıcak girü deñiz yüzine çıkar, tā güneş batıcak. Yine deñiz dibine inerler, tā kırk güne degin böyle iderler, tā ol katreler şabā yeliyle perverde ola. Kırk gün tamām olıcak ol (3000) katreler şadeflerüñ kurşağında toñar, incü olur. Dahı andan ayruk deñiz yüzine gelmezler, ol kurşaklarında kāni' olurlar. Ve şadeflerüñ rengi dahı incü rengi gibidür. Ġavvāşlar şadefi dutıcak, ġāyetde zahmet çeker çıkarmasında. Zīrā ki; ağzını, burnını muhkem bağlamışlar. Çünki ġavvāş şudan taşra çıkar, bī-hūş olur. (3005) Fi'l-hāl şadefi biryān eylerler, dahı aña yidürürler, tā kim 'aklı kendüye gelür hoş olur.

el-talık : Bir ak taşdur, anı gümişe beñzer incü **[103-b]** renginde. Dahı katı olur, od hiç eşer eylemez. Şöyle ki; andan artuk nesneye kār itdügi gibi. Ammā eski sirkeye kosalar, hamīr olur. Eger buz ve kar içse; bıraksalar erir, ak süd gibi olur. Pes (3010) bir 'aceb nesnedür ki gözile görmeseler, 'akıl kabūl itmeyeydi.

el-aynü'l-'akīk : Bir kızıl bir ak taşdur ki Ben hudūdında olur. Eger yüzük düzseler, göñülden ġuşşa giderür. Şöyle ki; Peyġamber buyurmışdur:

تختمو بال عقيق

ف انه يذهب ال هم من ال قلوب

Ya'ni : " Yüzük idenüŋ 'aḳīḳinden ki göŋülden ġuṣṣaları giderür". Eydürler ki :" Ġazāda bir kişinüŋ elini (3015) buldılar. Peyġamber 'aleyhisselām anuŋçün eyitdi ki :

لو تختم بال عقيق

لما قطعت

Ya'ni :" 'Aḳīḳden yüzük idinseydi, hīç kesilmezdi".

fīzūrec : Fīzūrec; bir cevherdür müferriḥ. Her ki ṣabāḥ aŋa naẓar ide göŋlinüŋ aydınlıġı arta. Eger ma'cūn iderlerse, zehrüŋ żararın defi' ide. Eger sürmeye ḳatarlarsa, göz nūrın arturur. Ḥükemā (3020) eyitmişlerdür ki :" Eger yüzük ḳaşı düzseler ki anda bir 'avrat ṣūreti düzeler ki ṣaçları uzun ola, iki oġlan ḳucaġında, daḫı bir gümiş yüzüge **[104-a]** berkide, daḫı kendüde bile götüre; hīç siḥir aŋa eser itmeye".

fıḍḍa : Gümiş; daḫı bir cevherdür, altundan aşaġa cemī'i ḫāṣiyyetinde. Aṣlı gümişüŋ buḫār-ı zībaḳīdür ki buḫār-ı kibrītiyye ġālib ola, miḳdārda ve hem keyfiyyetde. (3025) Daḫı andan ṣoŋra ṣovuḳ irişür, daḫı mün'aḳid olur. Ol vaḳt gümiş olur, ṭopraḳ arasında. Gümişüŋ ma'deni çoḳdur. Līkin eyüsi maġribde olur.

pūlād : Pūlāduŋ aṣlı ḥükemā ḳavlince buḫār-ı zībaḳī ve buḫār-ı kibrītden olur. Ki ḳarışmış ola ṭopraġa, andan ṣoŋra mün'akid ola. Ol vaḳt pūlād olur. Eyü ma'deni Hindüstān'da ve Yemen'de olur. (3030) (ـــــ) Hind vilāyetinde bir demür olur, andan bıçaḳ düzerler. Anı bir cānavara urıcaḳ öldürür, ḳan çıḳmaz. Ve eger andan demren düzseler, daḫı bir aġaca ursalar, ol aġaca od düşer. Ve daḫı demürleri kendüye çeker. Ve daḫı od şu'lesi gibi yalınlanur. Ve anı berāber altuna virürler. Melik Nehirec'üŋ Hind'de bir ḳılıcı vardı, ol demürden od gibi yananıdı. (3035) Ve pūlād anda az olur. Ol vilāyetden çıḳarmaz, bāzirgānları ururlar. Çün zamān ters içinde gömerler. Ol ki cevher-i ḫākīdür. Ḥadīd ol ki **[104-b]** ṣāfīdür müşebbaḳ ḳalur. Yine bir daḫı eridürler aŋa " Pelālek" dirler.

u'cūbe

Belinās eydür :" Eger bir baḫş pūlād ve bir baḫş baḳır ve iki baḫş altun bu ḳamusın erideler, daḫı andan bir yüzük düzeler ki (3040) anuŋ ḳaşı üstinde bir 'aḳreb ṣūreti düzele,r daḫı ol 'aḳrebüŋ başı üzerinde iş bu kelimeyi bu ṣıfatı üzre yaza.

ب اسم ال الله بسم

Kim ki bu yüzügi 'aḳreb zaḫmına ura, zaḫmetin sākin ḳıla. Bil ki; bir ġalīẓ cevherdür, demür. Līkin ḳābil-i cilādur. Eger demürden āyine düzeler bir ṭop gibi, anuŋ daşrası ādemüŋ yüzin bir dırnaḳ (3045) deŋlü gösterür. Ṣūreti ne

ḳadar ıraḳ olursa, kiçirek gösterür. Ve içerüsi yüzi bir ḳalḳan deŋlü gösterür. Ve eger anuŋ içine panbuḳ ḳoyarlarsa, daḫı güneşe dutarlarsa, fi'l-ḥāl ol panbuġı od dutar.

el-kāf

kehrübār : Bir żamġdur. Aġaçdan ḥāṣıl olur. Çünki ḳurısa aŋa " Seyyidü'l kebārit" dirler, ya'nī; kibrītlerüŋ (3050) ulusı dimek olur. Zīrā ki; odı tīz dutar. Ve eger alalar bir nesneye süreler, tā ki ıṣṣı gibi ola.

ḥikāyet

Çünki İskender 'ālemi **[105-a]** dutdı. Hind'de bir pādişāh varıdı. Anuŋ vilāyetine ḳaṣd itdi. Ol pādişāhuŋ adı "Keyd"idi. İskender'e ilçiler virbidi ki: " Benüm memleketüme ḳaṣd itme ki ben bir ḳatı 'acāyib nesne vireyim". İskender anuŋ (3055) sözini ḳabūl eyledi. Ol daḫı vardı İskender'e bir ḳadeḥ virbidi ki andan ne ḳadar ṣu içseler eksilmez, dükenmez ve eger içindeki dükense fi'l-ḥāl yine ṭolardı. İskender bunuŋ sebebin bir ḥakīme ṣordı. İskender eydür : " Elbette bilmek gerek", ol ḥakīm eydür : " Bu ḳadeḥ[i] bir cevherden düzmişlerdür ki cezẕāb-ı mā'idür, ya'ni cezb ider ṣuyı (3060) kendüye. Şöyle ki; mıḳnaṭīs demüri kendüye çeker ve kährübār gibi kim ṣamanı kendüye çeker. İmdi bu ḳadeḥ daḫı havānuŋ buḫārlarını kendüye çeker, daḫı anuŋ içinde cem' olur". İskender bu ṣan'atı ki 'acebledi. Belki kehrübār götürmek yereḳāndan emīn ider ve ḳarındaġı oġlanı ṣaḳlar. Ve daḫı çoḳ menfa'ati vardur. (3065) Ve daḫı bir dürlü kehrübār daḫı vardur aŋa "Senderūs" dirler. Anuŋ ma'deni vardur Ṣīn ve Rūs vilāyetinde. Ve eydürler ki : " Rūs'da **[105-b]** bir çeşme aḳar. Ḳatı toŋar güherbār olur. Ġāyetde ḫūb kibrīt, ya'nī kibrīt-i kükürdīyye " Ebü'l-ecsād" dirler ve zībaḳa " Ebü'l-ervāḥ" dirler. Altun bu ikisinden olur, ve gümiş ve baḳır ve demür. Ve daḫı (3070) kīmyā 'ilminde bu ikisini isti'māl iderler, dā'imā.

ma'den-i kibrīt : 'Ālemde çoḳdur. Likin Zammirīm ḥaddinde bir çeşme vardur ki andan kibrīt aḳar ki her gice yıldurar, şu'lelenür. Kibrīti andan getürürler. Eger kibrīti bir ġayrı yire iletseler, şu'lelenmez. Aṣlı bu kibrītüŋ buḫārı duḫāndandur ki yirüŋ içinde çıḳacaḳ yir bulmaz ki havāya (3075) muttaṣıl ola. Çoḳ müddet yirüŋ altında ḳalur. Anda çoḳ durmaḳdan mün'aḳid olur, toŋar, daḫı kibrīt olur. Çünki kibrītüŋ buḫārı, ya'nī tütüni bir nesneye irişse; anda ruṭūbet olsa, ol ruṭūbeti götürür, havāya iledür. Ol yaş nesne eger renklü olsa; rengini daḫı giderür, aḳ eyler. Bu sebebdendür ki : (3080) Her nesneye kibrītüŋ dütüni irişe; rengini giderür, aḳ eyler. Kükürd çeşmeleri Demāvend ṭaġında çoḳ olur.

el-lü'lü' **[106-a]** Ya'nī, incü bir nāfi' nesnedür. Ve hem ḫūb cevherdür. Sürmeye ḳatsalar, gözin nūrın arturur. Eger ma'cūna ḳatsalar, göŋli feraḥ ider ve ḳuvvet virür. İncünüŋ ba'żısı ṣarudur. İncü daḫı bir süŋükdür ki oddan (3085) ḫarāb olur. Eger ṣadefi un eyleyüp ölinüŋ üzerine ṣaçarlarsa, ölü çürümeye. Ḳamu 'ālemde ṣadef 'ummānıla giŋiş baḥirlerden ġayrı artuḳ yirde olmaz. Tārīḫüŋ yüz beş yılında ṣadef 'Ummān deŋizinde[n] ürkmiş gitmiş, Ḳulzüm deŋizine varmış. Ol müddetde incü ġāyet ḳatı olmış. Ol ṣadefüŋ 'ummāndan gitdüginüŋ sebebin Allahü te'ālā'dan ġayrı (3090) bilmez. Ḳulzüm deŋizine ġavvāṣlar girmezler, derin olduġıçün. Ve hem nehengler daḫı çoḳdur bir niçe müddetden ṣoŋra yine 'ummāna geldiler. Ġavvāṣ 'ummāna ḳaçan ki girseler; ayaḳlarına bir nesne baġlarlar, tā ki dibine irişe, ṣu götürmeye. Ve deŋizüŋ dibi aydındur. Ṣadefi görür, daḫı dutar, bir nesnenüŋ içine bıraġur.

ḥacer-i la'l : Bu daḫı bir ḳatı cevherdür, oda ḳatlanur. Bir dürlü daḫı la'l olur ki ḳaraŋulıḳda aydın olur, şem'i gibi. Anuŋ la'l Serendīb'de olur, ancaḳ. Serendīb'üŋ **[106-b]** naḳdi la'ldür, almaḳ virmek anuŋladur. Ve altunuŋ raġbeti az olur anda, gümiş menzilinedür. Ol nūr viren la'li ṣunuŋ ṣıġrı çıḳarur, deŋizden. Gice olıcaḳ; aġzına alur çıḳar, deŋizden ṭaşra ḳor. Anuŋ aydınına (3100) otlar. Ol vilāyetüŋ ḳavmı dā'im anı gözedürler. İttifāḳ, düşüp göricek varurlar, bu ṭarīḳile anuŋ üzerine ḳızıl balçıḳ ururlar, tā ki nūr örtile. Daḫı ol cānavarı dutalar, yāḫūd ḳaça gide, bunlara zaḥmet itmeye. Ol balçıḳdan artuḳ nesne anuŋ nūrını örtmez. La'lüŋ ḫāṣṣası oldur kim; aġzı ne açlıḳ ṣusızlıġı ḳandurur. La'l Zahven ṭaġından (3105) daḫı getürürler.

ḥacer-i lājiverd : Lājverd bir cevherdür. Maşrıḳ ṭaġlarından getürürler. İki ṭaġdur : Birinüŋ adı Bedeḫşān'dur ve birinüŋ adı Cerem'dür, lāciverdi andan getürürler. Eger lāciverdi oda ḳosalar, eriyüp su gibi olur. Eger bir ayruḳ cevheri oda ḳosalar, ḳuru olur. Lāciverdi ḳoyıcaḳ nerim olur. Ve lāciverd altunı kendüye (3110) çeker. Ve hemīşe altunı anuŋçün anuŋ üzerine bāzlar ki ṭaşdan ṭopraḳdan kendüye çeker.Lācüverdüŋ ḫāṣṣası oldurur kişiye ki : **[107-a]** Ḳorḳmış ola, biraz aŋa lājiverdi vireler; göŋline varur ḳorḳusı giderür.

el-mīm

mıḳnāṭīs : Bir ṭaşdır ki demüri kendüye çeker. 'Ameli tamām şol vaḳt[54] olur ki : Daḫı demür bir batman ola demüri (3115) baḳır tepsinüŋ ardından kendüye çeker, ve daḫı demüri kendüye çeker, ṭaşra çıḳarur. Anuŋ ma'dini deŋiz dibinde olur. Anuŋ ma'dinine uġrayan gemiyi, mīḫla mīḫlamazlar. Zīrā

54 "vaḳt"" kelimesi وقت şeklinde yazılmıştır.

ki; gemi aşağa çeker. Mıḳnāṭīsı elde getüreler, nıḳrīs rencini sākin ide. Ḫatun kişi götürse; yükin götürmeye, bırağa. Eger kimse demürüŋ zehrin yise; iki arpa deŋlü mıḳnaṭīsdan şerbet idüp içürseler, cemī'i ṭamarlarından çeker ṭaşra çıḳarur. Hind ḳavmı mıḳnāṭīsdan nesne düzerler. Şöyle bir ev düzerler ki mıḳnāṭısdan. Daḫı bir demür büt ol eve getürürler. Mıḳnāṭīs ol büti şeş cihetden kendüye çeker, tā ki ol büt üzerinde mu'allaḳ durur. Ve daḫı eydürler ki :" Bir Hind kişi, bir büt düzmiş. Ḥā'iż 'avrat ḳanına bulaşdırmış. Ve daḫı ol bütile buluta işāret itmiş. Fi'l-ḥāl 'aẓīm bulutlar ve heybetlü yiller gelmiş. Tīz anı yumışlar, issi ṣuyıla [107-b] ḳorḳularından. Andan ṣoŋra ol bulutlar ve yiller sākin olmış. Mıṣır'da bir ṭağ vardır : Hiç kimse bıçaḳ ya ḳılıç ḳınından çıḳarsa; ol ṭağ kendüye çeker, ol kişinüŋ elinden alur, daḫı ḳomaz.

ḥikāyet

Eydürler : Melik-i Hindūstān bir 'aẓīm la'li 'azīz-i Mıṣr'a virbidi. Ya'nī bildürdi kim :" Benüm ḫazīnemde bunuŋ gibi cevāhir vardur". 'Azīz-i Mıṣır ol vaḳit bir güşda oturmışıdı, Nīl kenārında. Ol la'li aldı ilçiden, Nīl deŋ izine bıraḳdı. Hind ilçisi ḳatı melūl oldı. Daḫı eyitdi ki " Bunuŋ gibi cevher 'ālemde yoḳdur. Niçün deŋize atdıŋız ?", 'azīz-i Mıṣır bu sözi işidicek ḫazīnedārın oḳıdı. Eyitdi ki :" Var ol altun balığı getür". Ḫazīnedār vardı, bir altun balıḳ getürdi, 'azīz-i Mıṣr'uŋ öŋinde ḳodı. 'Azīz-i Mıṣır eydür " La'li çıḳarayım mı, ne dirsin ?" Ol resūl eydür :" Belī", ol balığı deŋize bıraḳdı. Balıḳ ṣuya batup ol la'li ağzına almış, çıḳardı. Ol resūl eydür :" Benim ḳatımda la'l key 'aceb nesneyidi. Lākin balıḳ andan 'acabraḳ oldı". Maḳṣūd bundan oldur ki : Balığı şöyle düzmişler ki; cezbi şöyle mıḳnāṭīs [108-a] cezb-i emīn ider.

ḥikāyet

Eydürler ki : Sulṭān Sencer çünki Sulṭān Maḥmūd eşügüni ṣıdı, 'izzetin ğāret itdi. Sulṭān Maḥmud'uŋ ḫazīnesinde üç ṣanduḳ buldılar. Anuŋ üzerine altun kilīdler urılmış, alup Sulṭān Sencer ḳatına getürdiler. Açdılar. Kilīdlerin içinde: Altun bādiye buldılar ve birisinde gümiş bādiye buldılar ve birisinde ṭabıl buldılar. Sencer bunları göricek, güldi ve eyitdi ki :" Maḥmūd ki ḫoş gelmiş", buyurdı ki; ol iki bādiyeyi ṣıdılar ve ol ṭablı getürdiler. Her kişi ki anı çalsa; ol kişiden bir yil peydā olurdı. Bir müddet anı oyın idinüp gülişürlerdi. Andan ṣoŋra anı daḫı söylediler: Sulṭān Maḥmūd'uŋ bir ḫāṣ kişisi vardı ki 'āḳil ve ṣāḥibre idi. Sulṭān Sencer diledi ki anı kendü ḳatına götüre, muṣāḥib ḳıla. Nitekim oḳudı, gelmedi. Nā-gāh buyurdı, getürdiler gücile. Sulṭān Sencer eydür :" Maḥmūd'a ḫizmet iderdiŋ, baŋa

niçün gelmezsin ?", eyitdi ki :" Ben saŋa (3155) niçe ḫizmet ideyim ki üç tılsım bozduŋ, ḫarāb itdüŋ. Kim cemī'i 'ālemde anuŋ mis̱li yoḳdur. Ne ḳadar ki ol bādiyelerüŋ içindekisin **[108-b]** içseler, girü ṭolardı. Fi'l-ḥāl birisinden içicek; ne ḳadar ḫastalıḳlar varısa, giderürdi ki ṣovuḳdan olaydı, ḳulunc ve fālic ve laḳve ve ṣar' gibi. Ve birisinden içicek; şol ḫastalıġı giderürdi ki (3160) işiden ola sıtma, visil ve daḳ ve uyuz gibi. Ve her kimsenüŋ ki ḳuluncı olsa, bir ṭabıl çalıcaḳ ḳuluncından ḫalāṣ olurdı. İki yüz ferseng yoldan gelürlerdi, maḳṣūdları ḥāṣıl olup giderlerdi. Sulṭān Maḥmūd anları altun ṣanduḳ içinde ḥıfẓ iderdi, çoḳ. Pādışāhlıḳ saŋa degdi. Sen anları sıduŋ. Ben anuŋ ḫizmetin (3165) itmişken, saŋa niçe ḫizmet iderim ?". Ġaraż bu ḥikāyetden; cevāhirüŋ cezbi ma'lūm olmaḳdur. Sebeb-i cezbi Allahü te'ālā bilür.

ma'den-i mūmiyā : Mūmiyā bir maġara içinde olur. Bārḫān ṭaġında bir ṣudır ki ol maġara içinde çıḳar. ḲḲaṭre ḳaṭre der gibi ol maġaraya ṭamar. Ḳapu yapmışlardur, dā'im anı ṣaḳlarlar. Yılda bir kez şehrüŋ re'isleri cem' olurlar. (3170) Daḫı ol maġaranuŋ ḳapusın açarlar. Bir kişi yalıncaḳ olur içerü girer. Ol bir yıldan berü dirilen mūmyāyı cemi' ider, bir şişe içine ḳoyar. **[109-a]** Bir müddet anuŋ içinde durur. Şerbeti mūmiyānuŋ bir arpa deŋlüdür. Ḫāṣiyyeti oldur ki; eger bir kişinüŋ süŋügi ṣınsa, ya bir yirden düşüp nesnesi aġrısa, mūmyā içine fi'l-ḥāl ol zaḫma irişür, daḫı (3175) zaḫmet sākin olur ve ṣınuġı tīz bitirür.

nūşādur : Nūşādır ma'rūf dur. İssi buḫārdan ḥāṣıl olur. Mün'aḳid olur. Ṣuvı ṣovuḳ eyler, odı söyündürür. Eger yazın ṣu içine ḳoysalar, buz dutar.

ḥacer-i mürdeseng : Mürdeseng gümüşüŋ çirkidür ki anı rīg daḫı eylerler. Ve hem zehr-i ḳātildür. Eger bir miḳdār tennūra bıraġalar, etmegi yiyidür.

nuḥās : Baḳır daḫı (3180) bir cevherdür, şerīf. Yir içinde ḥāṣıl olur. Buḫār-ı zībaḳıla ve buḫār-ı kibrītden ki ġāyet ṣāfī olalar, daḫı birbirine muḫteliṭ olup ṭıbḫı tamām bula, ya'nī bişe. Velīkin oda göyner. Göyünmiş cerāḥata ekseler et bitürür. Ve eger sürme itseler, göze cilā virür. Eger yiseler, ḳattāldur. Ve eger sirkeye ḳoysalar; yişil olur, jengārī olur. Daḫı baḳıruŋ tütüninden (3185) tūtyā iderler. Ḳamu tūtyāyı baḳırlardan düzerler, illā tūtyā-yı Hindī ki anı ḳal'dan düzerler.

el-yā

yāḳūt : Bir cevherdür ki ḳızıl olur **[109-b]** ve gök olur. Ḳızıl ḳamusından eyüsidür. Ḳamu cevāhirüŋ üzerine dek aġrıdur, tā ḥaddī ki altundan ve ḳurşundan aġırdur. Ve daḫı ḳamu cevāhir odda ṣınar ve erir, illā ki yāḳūt oda dir[er] :" Her kimse ki yāḳūtı (3190) kendüyile bile getüre, ṭā'undan emīn

ola". Ma'deni bunuŋ Zehūn ṭağındandur ki ol ṭağ Serendīb'de deŋiz içindedür. Ādem peyġamber 'aleyhisselām anuŋ üzerine çıḳdı. Ve bunı getüren ṣar'dan ve sekteden ve ḥummādan emīn ola.

el-bābü's-sābi'u fī ẕikri'l-menḳūdeti ve ġayrihimā[55]

Belki 'ālemde ṭaşlar çoḳdur. Ammā ol ki 'acīb ve ġarībdür, anları ẕikir idelüm.

ṣaḫre-i evvel : Beytü'l-Maḳdis ṣaḫresidür. Bu bir şerīf ṭaşdur. eydürler ki : " Ādem 'aleyhi's-selām ol vaḳit ki gökden yire indi. Hindüstān'da dünyānuŋ renclerin ve zaḥmetlerin çekdi, uçmağuŋ ni'metlerin ve rāḥatlarını aŋladı. Daḫı ağladı ve daḫı secde itdi. Elini Beyte'l-Maḳdis'üŋ ṣaḫresine urdı. (3200) Ol sebebden Allahü te'ālā celle celālühü ol ṣaḫreyi cemī'i 'ālemüŋ ḳıblesi itdi, ve daḫı yüz yigirmi biŋ peyġamberüŋ ḳıblesi ḳıldı". **[110-a]** Ve ol ṣaḫre, ya'nī ol ṭaş Beytü'l-Muḳaddes mescidinüŋ ortasında. Ve Dāvud peyġamber 'aleyhisselām bir süŋü yapdı ki üç yüz arış uzunıdur ve yüz elli arış enidür ve altı arış yüceligidür. Ol ṣaḫreyi ol süŋünüŋ (3205) üstine ḳodı. Ḫaberde gelmişdür ki ḳıyāmet güni olıcaḳ; (اسنا و صدقنا) İsrāfīl ol ṣaḫrenüŋ üstinde durısardur, daḫı ol ṣūrı çalısardur. Ol ṣūr bir boynuzdur ki iki şāḫdur: Bir şāḫı aşağadur ve bir şāḫı yuḳarudur. Cemī' ādem oğlanlarınuŋ cānı ol ṣūruŋ içindedür. Vaḳtī ki ol ṣūrı ura, cānlar ḳalıplu ḳalıbına varurlar, ya'nī bedenler bedenine. (3210) Ve hem ḥaşirgāh Beytü'l-Muḳaddes'de olısardur. Ṣaḫre ol ṭaş dur ki Zü'l-ḳarneyin ḳaraŋulığa girdi. Fir ferişte gördi kim ol ḳaraŋulığuŋ ḳatında ki örü ṭurmış, gözini göge dikmiş, ṣūrı ağzında eydür ki : " Ey ādemi! Saŋa yitmez miydi aydınlığı[56], bu ẓulümātı daḫı ḳaṣd itdüŋ". Bu sözi didi, daḫı İskender'e bir ṭaş virdi. Eyitdi ki : " Bu ṭaşda saŋa fā'ide vardur". İskender (3215) aldı ol ṭaşı, terāzūyıla ṭartdı. Ol ṭaş miḳdārı terāzūnuŋ bir keffesine ḳodılar, berāber olmadı. Ne ḳadar daḫı ḳodılarsa, ol ṭaş **[110-b]** ziyāde geldi. Ḫażır peyġamber 'aleyhisselām eydür :" İy İskender! Bir avuç ṭoprağı bu ṭaşuŋ muḳābilesine ḳoğıl". İskender daḫı bir avuç ṭoprağı anuŋ muḳābelesine ḳodı. Bu kez ol ṭopraḳ ağır geldi. Eydür ki : " Ey Ḫıżır! (3220) Bunda ḥikmet ne vardur? Eyit". Ḫażır eydür :" Saŋa i'lām ider ki mağribden maşrıḳa degin gezdiŋ, ṭoymaduŋ. Ḳaçan ki ṭopraḳ senüŋ başuŋa ḳoyalar, ol vaḳit ṭoyarsın". Bundan ṣoŋra Zülkarneyin daḫı dünyādan elin çekdi, ibādete meşġūl oldı, tā kim dünyādan irtiḥāl olınca.

ṣaḫre-i Mūsā 'aleyhisselām : Mūsā 'aleyhisselām ḥażretlerinüŋ (3225) ṭaşı bir ādem başı miḳdārıncaydı. Ol bir şerīf ṭaş idi. Kim Benī İsrā'il Mūsā

---

55 "VII. Bölüm: Değerli ve Değersiz Taşlar Hakkında"

56 "aydınlığı" kelimesi ايدنلكي şeklinde yazılmıştır.

peyġamberden ṣu istediler. Ol vaḳit ki Fir'avn'dan ḳaçup bir ṣaḥrāya vardılar, daḫı anda yol azdılar. Çoḳ zamān anda ḳaldılar. Daḫı ṣu bulmayup Mūsā'dan ṣu istediler. Mūsā 'āciz ḳaldı. Allahü te'ālā vaḥy itdi Mūsā'ya ki " 'Aṣāŋı bu ṭaşı ur". Mūsā daḫı 'aṣāsını ol ṭaşa urdı. Ol ṭaşdan on iki yirden çeşmeler revān oldı, ḳabīlesi ṣaġışınca. Zīrā; ol ḳavm on iki ḳabīle **[111-a]** idi. Ve eydürler ki :" Mūsā 'aleyhisselām iŋen utanġandı, tā ḥaddī ki anuŋ endāmını kimesne görmiş degildi. Bu sebebden Benī İsrā'il eydürler ki : " Mūsā'nuŋ gevdesinde 'ayb vardur". Bir gün Mūsā peyġamber 'aleyhisselām ġusül iderdi, ṭonını çıḳarup ol ṭaş üstüne ḳomışdı. Ol ṭaş Allahü te'ālā emriyle ṭonını aldı ḳaçdı. Mūsā yalıncaḳ ol ṭaşuŋ ardına düşdi, aldı. Mūsā'nuŋ ṭonını ḳavmınuŋ arasına getürdi, tā ki ḳavmı Mūsā'yı yalıncaḳ gördiler, bildiler ki; 'aybı yoġımış. Çünki Mūsā 'aleyhisselām ḳavmı arasında ol ṭaşa irişdi, ḳaḳıyup ṭaşı 'aṣāyıla urdı. Her zaḫmından 'aṣānuŋ bir çeşme revān oldı. Ṣaḫre-i İskenderiyye'de bir ṭaş buldılar, yir altında ki anda Rūmca yazmışlar:

سیاه اعمل ال خیر فتنساه و اذا علمت ال شر فلا تن

Ve hem bu söz ḳamu kütübde yazaludur. Ya'nī :" Ḫayır işle, utanġıl aŋmaġıl. Ve her ḳaçan ki şerri işleyesin, utanmaġıl".

ḥikāyet

Ezā'ī dirler, ululardan bir 'azīzdür. Ol eydür : " İskenderiyye'nüŋ ḳapusında bir ṭaş buldılar ki anda yazmışlar : " Ādemī ki Ḥaḳ te'ālā celle celālühü evvel-i 'ömrinde ġāfil yaratdı. **[111-b]** Daḫı bir müddet mehil virdi ki ol ġafletüŋ 'özrin dileye. Bī-çāre ādemī ol müddetde daḫı ġāfil olur, 'ibādete kāhıllıḳ ider. Bunuŋla ki " Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā'yı severim" diyü da'vī ḳılur. Her kim bir nesneyi sevse, anı çoḳ ister. Eger eline girse, cāhıllıḳ ider. Ve daḫı eyüleri severler, eylük itmezler ve yavuzları düşmen dutunurlar. Kendüler yavuzlıḳ işlerler. Ve daḫı ölümi düşmen ṭutarlar, sevmezler günāhları şumlıġından. Yine kendüleri günāhdan yıġmazlar". Ve ol ṭaşuŋ bir yanında daḫı yazmışlar :" Dünyā eyü degildür. İy ḥarīṣ! Niçe zaḥmet ve renc çekersin ki hīç kimse bunda ṣādılıḳ ve ferahlıḳ bulmamışdur. Ve hem kim ki benüm 'aybumı gördi, bildi. Hīç benüm ḳatıma gelmedi, niçe ki da'vet idegördüm. Ve daḫı dimiş :

کل نفس ذاءقا ال موت

Ve daḫı didi ki:

کل نفس
صحبتني فاءثرتني علي اخرتها فتلك نفس شقية

Ya'nī dünyā eydür :" Her nefs ki benimle ṣoḥbet itdi, beni iḫtiyār itdi āḫiret üzerine. İmdi ol nefs sa'ādetsizdür, bed-baḫtdur".

ḥikāyet

Fużayl İbn-i 'Abbās eydür :" Mıṣır'da bir sīl bir ṭaş getürdi ol ṭaşda yazmışlar:

و يلك يا مصر ما اسراعخراجك و اوها شانك اذا ملك ال اسود

ال اخرج فريسل اسله عنك

[112-a] Ya'nī :" Ey Mıṣır! Tīz ḫarāb idiser, seni. Ḳaçan ki saŋa bir beg pādişāh ola ki yüzi ḳara burnı kesik ola. Ol vaḳit senden ḳaçmaḳ yegrekdür ve ḫayırlıdur, sende maḳām dutmaḳdan. Ol pādişāhuŋ yüzi ḳara olduġı oldur ki; Müselmānlıġa ẓulm eyleye. Ve burnı kesik olduġı oldur ki; bu ẓulmi işlerken kendüsi ayruḳlar ẓulmüni men' eylemeyüp ruḫṣat vire. Zīrā; ḫilaf-ı şer'i işleyenleri görüp ve bilüp meni' itmemek, burnı kesiklikdür".

ṣaḫre-i Ervend : [Ervend] ṭaġında bir ulu ṭaş vardur ki anuŋ üzerinde iki murabba' kemer düzmişlerdür ki anlaruŋ üstinde bir 'aceb yazu yazmışlar ki ol yazuya " Nübşine-i ḫadyān" dirler. İskender Hemedān'a geldi. Ol ṭaşı gördi, ol yazuyı oḳıyamadı. Her milletden oḳıyıcılar getürdiler, oḳıyamadılar. Āḫir, bir kişi getürdiler okıdı ki yazmışlar ki:

ال صدق ميزان ال الله تعالي

الذي يدور عليه ال عدل و ال كذب ميكا ل ال شيطان الذي

يدور عليه ال جور ف قول بالصدق ولو بقياس شعرة فانه نور

من الله و صدقكم ف الصدق يالد صدق ولا تكذبو من

كذبكم فيا على ال كذب كذبا فثمرة هذا و ثمرة وكيل

هذا كذبت مرة فحسبني ال الله تعالي جله جلاله في هاذه دحرة عبرة

ل ال ناس

[112-b] Ya'nī : " Gerçek söylemek Allahü te'ālā'nuŋ terāzūsıdur ki 'adl anuŋ üzerine döner. Yalan söylemek şeyṭān ölçegidür ki ẓulüm anuŋ üzerine degzinür. Pes gerçek söyleŋiz, eger bir arpa aġırısa olsa. Zīrā ki; gerçeklik nūrdur. Allah nūrından gerçekleŋüz, şol kimesne ki sizi gerçekleye. Zīrā; gerçeklik ṭoġurur gerçekligi. Daḫı yalanlamaŋız şol kimesneyi ki sizi yalanlaya. Zīrā kim yalan ṭoġurur yalanı. Pes imdi anuŋ yemişi oldur ve bunuŋ yemişi budur. Daḫı biz bundan öŋdin, biz daḫı yalan söyledük[57]. anıŋçün ki Allahü te'ālā bu ṭaşda ḥabs eyledi, ḫalāyıḳ 'ibret almaġıçün. Pes imdi bir[58] ḥikmet-i nāṭıḳīdür".

---

57 "biz yalan söyledük" ibāresi بز يلان سويلدم şeklinde yazılmıştır.

58 "bir" kelimesi mükerrer yazılmıştır

ol **ṣaḫre-i Ṣāmıta**'dan aḫẕ idelim kim bundan ma'lūm olur ki ol ṭaş bir pādişāhuŋ nişānıdur, ya bir 'aẓīm vāḳı'anuŋ nişānıdur. (و الله اعلم)

ḥikāye

(3285) Cerīrü'bnü 'Abdullah eydür :" Fars iḳlīmine vardım. Anda bir şehir aldım. **[113-a]** Baŋa anda bir maġara yolı gösterdiler. Didiler ki " Çoḳ māl vardur". Ben daḫı ol maġaraya vardım, çoḳ silāḥlar gördüm. Ve daḫı bir ṭaş gördüm ki : Bir taḫt üzerinde ḳomışlar. Üstinde ol taḫtuŋ bir ölü yatmış. Anuŋ ṣūretinden zişt ṣūret hīç kimse görmiş degildür. Ve ol (3290) kişi ġāyetde yazmışlar, dürlü dürlü nesnelerle ṣūretini ki naḳış itmişler, bu ḳamusıyla şöyle ḳorḳunçdur ki vaṣfa gelmez ki bir kimse ṣūretine baḳmaġa heybet olur ve ḳorḳar. Daḫı anuŋ ḳatında bir kitāb var, yazmışlar ki āferīde anı oḳıyamaz. Bu ḳamu nesneleri ḳodum, terk itdim. Līkin ol ṣūretden baŋa ġāyet 'ibret ḥāṣıl (3295) oldı ve Ḥaḳ te'ālā'ya çoḳ şükürler eyledim ki beni ol ṣūret gibi yaratmadı. Līkin Ḥaḳ te'ālā'nuŋ 'acāyibleri çoḳdur. Ammā şol kimsenüŋ ki baṣīreti ola; kendüzine naẓar itsün, tā hezār dürlü 'acāyibler göre, Allahü te'ālā'nuŋ birligi ve 'aẓametini bile".

er-rüknü'r-rābi' fi'l-bilādı vel-mesācidü vel-kenāyisü ve ġayrihā[59]

Belki ol mescid Beytü'l-Maḳdis'dür ki Dāvud (3300) peyġamber 'aleyhisselām yapdı. Uzunı biŋ arış ve ini yedi biŋ arışdur. **[113-b]** Saḳfında anuŋ yedi biŋ aġaç vardur ve altında biŋ yedi yüz direk vardur. Ve daḫı zencīrlerden biŋ beş yüz ḳındīl aṣılmış; kimi altun, kimi pirinc. Ve her gice biŋ ḳandīl yandururlar. Her yıl on biŋ arış ḥaṣır döşerlerdi. Yüz kişi ferrāşı vardur. Ve daḫı anda ḳızıl altun elli küp (3305) vardur. Ve daḫı elli tābūt ḳomışlar, içinde Zebūr vardur. Ve daḫı dört yüz minber vardur. Ve daḫı saḳfı anuŋ ḳurşundandur ve miḥrābuŋ ṣaġ yanında (محمد رسول الله) diyü yazmışlardur. Daḫı ḳıblenüŋ ardında aḳ ṭaş vardur ki anda ḳarayıla yazmışlardur:

با لسم ال رحمان ال رحيم

محمد ريول ال ال الله ن ال صر ع ز

Daḫı içinde üç köşk vardur, (3310) 'avratlar içün. Ḳubbetü'n-Nebī ṣallallahü 'aleyhi ve sellemdür, Şāmī ḳapusında : Ve maḳām-ı Cebrā'il ve ḳubbe-i Dāvud ve Süleymān 'aleyhisselām andadur ve bābü't-tevbe ve bābü'l-ḥanṭa daḫı andadur ve miḥrāb-ı Meryem ve Zekeriyyā daḫı andadur ve bābü'r-raḥmet ve bābü'l-esbāṭ ve bābü'l-vādī ve bāb-ı Ya'ḳūb, bu cemī'isi andadur. Dāvud peyġamber bu ḳamusını yedi [yılda] yapdı. Çünki (3315) nevbet Süleymān'a degdi. Ol daḫı ziyāde 'imāretler itdi. Daḫı yüz yigirmi **[114-a]**

59 3298-99 "IV. Rukün: Beldeler, Mescitler, Kiliseler ve Diğerleri Hakkında".

dört biŋ peyġamberüŋ ḳıblesidür ʿaleyhimüsselām, tā bizim peyġamberimüze degin. Anuŋ daḫı bir müddet ḳıblesidür. Andan ṣoŋra emīr oldı ki; Kaʿbe'yi ḳıble itdiler.

ال كعبة ال معظم شرف ال الله

Kaʿbe : Daḫı bir muʿazzam evdür ki ʿālemde mis̱lini düzmemişlerdür, Mekke şehrinde. Kaʿbe'nüŋ evini İbrāhīm yapdı ʿaleyhisselām. (3320) Kaʿbe'nüŋ uzunı yigirmi yedi arışdur ve eni yigirmi dört arışdur. İçinde üç direk var ki; ortasındaġı sāc aġaçdur ve iki başındaġı ṣanavber aġacıdur. Evvel ol kişi ki Kaʿbe'ye örtü örtdi, Tübbaʿ idi. Andan ṣoŋra Esʿad-ı Ḥamīr naṭʿlar örtdi[60] yıldan yıla, tā kim ol evüŋ üstine toz ḳonmaya. Çünki nevbet bizim (3325) Peyġamber ʿaleyhisselāma degdi, yemenī bezler örtdi. ʿOs̱mān panbuḳ örtdi bizler idüp, ʿAbdullahü'bnü Zübeyr ḥarīrler örtdi ve odlar dütsü virdi, müşglerle ve ʿanberlerle ḳoḳuladı ve zeyt taʿyīn itdi beytü'l-mālden, tā ki yıldan yıla yandururlar. Çünki ʿÖmerübnü'l-Ḫaṭṭāb Medāyin'i aldı. Anda bir çeşme buldı, anı Kaʿbe'ye virbidi ki anda aṣaḳodılar. (3330) Ve daḫı ol örtüdür, gine altun ḳapladılar. Ve daḫı ʿAbdülmelik İbn-i **[114-b]** Mervān iki altun şemse ve iki altun ḳadeḥ-i muraṣṣaʿ virbidi ki anları daḫı anda aṣaḳodılar. Ve Ebü'l-Ḳāys-ı Tuffāḥ bir yaşıl yāḳūtdan cām virbidi, anda aṣdılar. Ve Ebü'l-Caʿferü'l-Manṣūr ḳarureye-i Firʿavniyye virbidi, anı daḫı Kaʿbe içinde aṣdılar. Ve daḫı bir altun (3335) büt virbidi, Me'mūn ḫalīfeye. Eyitdi ki :" Ben Müselmān oldum. Senüŋ dīniŋe döndüm. Ol ṭapdıġım büti saŋa virbidim". Me'mūn daḫı ol büti Kaʿbe'ye viribidi, tā ki ʿimāretine ṣarf ideler. Ve cümlesinden Kaʿbe'nüŋ evlādur ki her kimesne ki ol evi görse aġlar. Ve daḫı anuŋ üzerinde ḳuş geçmez. Gelen ḳuş daḫı çevrinüp (3340) anı ṭavāf ider. Ve daḫı her cānavar ki Kaʿbe'nüŋ ḥaremine gelse; emīn olurlar cemīʿi düşmenlerinden, hiçbirisi birisine mażarrat itmez. Ve daḫı ḥaremüŋ ṭopraġın her ne yire ki iletseler; muḥterem ve muʿazzezdür, cānavarlar anı ṭavāf iderler. Yūsufü'bnü Haccāc zamānında bir kişi ḥaremüŋ ṭopraġın cemʿ iderdi ve ḥaremden ṭaşra dökerdi. Daḫı (3345) cānavarlar ol ṭopraġuŋ çevresinde divşirilüle[r]di.**[115-a]** Ol kişi[61] cānavarları ṭutardı. Bu ḫaber Yūsufü'bnü Haccāc'a irişdi. Ol kişinüŋ elin kesdi, daḫı eyitdi ki :"Bunuŋ gibi ḥīle ve ḫıyānet itmek, cühūdlar işidür. Şöyle ki: Ḥaḳ teʿālā bunlara buyurdı ki : " Azīne irtesi balıḳ avlamaŋız". Zīrā ki; deŋizlerden balıḳları ol (3350) Benī İsrā'il ḳatındaġı deŋizde derilürlerdi ki Yūsuf peyġamberi yudan balıḳ deŋizdeyidi. Hem azīne irtesi ol balıġı ziyāret itmege gelürlerdi. Ḥaḳ teʿālā

---

60 "örtdi" kelimesi mükerrer yazılmıştır

61 "ol kişi" mükerrer yazılmıştır

kendüye muṭī‘ olan ḳullarını incitmemegiçün bunlara emīr eyledi ki :" Āẕine irtesi balığı avlamaŋız ki ol balıḳlar benüm rıżāmıçun ve baŋa ḳulluḳ itmegiçün anuŋ ziyāretine gelürler". Vardılar, Benī İsrā'il (3355) ḥile itdiler. Āẕine güni duzaḫ ḳurarlardı. Āẕīne irtesi balıḳ gelicek, duzaḳların içine düşerdi. Yek-şenbe gün varup duzaḳların devşürüp, balıḳları ṭutarlardı. Bu sebebden Ḥaḳ te‘ālā ṭoŋuz ve meymūn eyledi. İmdi Ka‘be'nüŋ şerefi aŋa ‘izzet ve ḥürmet itmeyeni, Ḥaḳ te‘ālā ḫōr ve ḥaḳīr eylermiş, helāk ḳılurmış. Şöyle ki : Ebrehe ki (3360) pādişāh-ı Ḥabeşeyidi. Ḳaṣd itdi ki Ka‘be'yi ḫarāb eyleye. Leşkerin **[115-b]** cem‘ itdi, geldi Ka‘be'ye. ‘Abdülmuṭṭalib'üŋ ġāret idüp iki yüz devesin aldılar. ‘Abdülmuṭṭalib Ebrehe ḳatına vardı, eydür :" Benüm develerüm virgil", eydür " Eger dilerseŋ; benden Ka‘be'yi dilegil ki yıḳmayam", eydür :" Bu evüŋ issi vardur, ḥıfẓ ider. Sen baŋa develerüm virgil ki giderem. (3365) Onı sen bilürsin" didi. Develerin alup döndi geldi. Ka‘be'nüŋ kilīdin ṭam üzerine atdı. Didi kim :" İlāhī! Ev senüŋdür. Girü saŋa ısmarladım, Ebrehe'nüŋ şerrinden". Ebrehe'nüŋ bir heybetlü fīli var idi ki, adı anuŋ Maḥmūd idi. Ol fil[i] Ka‘be ḳapusından yaŋa sürdiler, tā kim Ka‘be'yi yıḳa. Hemān ki Ka‘be'yi gördi fīl secde eyledi. Niçe ki dögdiler (3370) yirinden ṭurmadı. Be-cid meşġūl olıcaḳ, girü dönüp ḳaçdı. Allahü te‘ālā celle ‘aẓametühü Ḥabeşe deŋizinden yaŋadın ḳuşlar virbidi, ḳara ḳara. Her birisiyle üçer ṭaş mercümek gibi, her kişinüŋ daḫı adı ol ṭaş üzerine yazılu ki aŋa ṭoḳunusardur ol ṭaşları dökdiler, ol ḳavmuŋ üzerine. Ḳamusın helāk eylediler. (3375) Ol ḳavmdan bir kişi ḳaçdı, melik-i Ḥabeşe ḳatına geldi. Melik-i Ḥabeşe **[116-a]** ider :" Ne oldı ?", eydür ki :" Hiç ṣormağıl ki evüŋ issi ḳuşlar virbidi, gelüp ṭaş yağdırdılar, cemī‘i leşkeri helāk eylediler ki bir kişi ḳurtılmadı. Ve cemī‘isin kerkesler ve ḳarġalar yedi". Melik-i Ḥabeşe bu kişiye ṣoradururken ki :" Ṭaş niçe yağdurdılar ?" bir ḳuş geldi bunuŋ daḫı (3380) başına bir ṭaş bıraḳdı ki iki gözi çıḳup düşdi, öldi. Ol zamāndan berü Ka‘be'nüŋ ‘aẓameti cemī‘i ‘āleme eser itdi. Bil ki: Her ḳul Kābe üzerine çıḳa āzād olur ve anda ḳurt geyik dutmazlar ve hergiz ḳuş Kābe'nüŋ damı üzerine ḳonmaz, meger ki ṣayru ola veya zaḫmdār ola; ol vaḳit ḳonar.

ṣıfat-ı Ḥacerü'l-esved[62]

قا ل ال نبي صلال الله

عليه و سلم ال حجر ال اسود يمين ال الله تعالي في ال ارض

Ya‘nī Ḥacerü'l-esved Allahü te‘ālā'nuŋ andı ve ‘ahdidür. Her kimse ki aŋa el ursa; ol pādişāhıla ‘ahd idüp and içmiş olur ki anuŋ emrinden çıḳmaya ki ol

[62] 3384-32 "Hacerü'l-Esved'in Özelliği".

pādişāh daḫı anı ḳullıġa ḳabūl eyleye. İmdi ḥacerü'l-esved bir ḳara ṭaşdur, Ka'be ḳapusınuŋ yanında. Cemī' ḥācılar anı ziyāret iderler.

اللهم ال زقنا و انت خلر ال سيسرين

Allahü te'ālā **[116-b]** anı uçmaḳ içinden Ādem peyġambere virbidi ki anuŋla gözi yaşın sile, uçmaḳdan çıḳduġı vaḳtin. Ammā ol vaḳt aḳ süd gibi idi. Ṣoŋra Ādem'üŋ zürriyātı irişicek; ḥā'iż 'avratlar aŋa yapışdılar, daḫı ḳara oldı. Ḥacer-i esvedüŋ vaṣfı çoḳdur, dilile şerḥ itse olmaz. Muḥammed bin 'Alī eydür :" Üç ṭaş uçmaḳdan yir yüzindedür : Birisi ḥacerü'l-esveddür ve birisi maḳām-ı İbrāhīm'dür ve birisi ḥacer-i Benī İsrā'il'dür".

zikrü'l-maḳām : Maḳām bir ṭaşdur ki murabba'. İbrāhīm 'aleyhisselām anuŋ üzerine iki ayaġın başardı, daḫı ata binerdi. Yüceligi dört ḳarışdur ve çevresini altunıla ḳaplamışlardur ve orta yiri görinür. Ancaḳ iki ayaġı eşeri ol ṭaş da ẓāhirdür, ammā görinür yiri barmaḳdur. Her ayaḳdan üç barmaḳ yir görinür ve orta yiri daḫı bir barmaḳdur. Varden'i ziyāret itmekden ḳararmışdur. Bu ṭaş murabba' ḥavż içine ḳomışlardur, tā maḥfūẓ ola. Andan emīrü'l-mü'minīn Muḥammedü'l-Mehdī biŋ dinār virbidi, tā ki maḳāmı altunıla ḳapladılar. Zīrā ki; yumuşaḳ ṭaşdı. Uvanmasun diyü ḳaplatdı.

mescidü'l-Ḥarām : Ka'be'nüŋ **[117-a]** dört yanındaġı yirdür ki ol yirüŋ dīvārı yoġıdı. Emīrü'l-mü'minīn 'Ömerübnü'l-Ḫaṭṭāb sarāylar ṣatun aldı, yıḳdı, mescide ḳatdı. Daḫı ol yiri bārūya aldı. Andan ṣoŋra 'Osmān bin 'Affān daḫı ziyāde itdi, tevsī'den ṣoŋra. 'Abdullah İbn-i Zübeyr ḳatında bir ulu sarāy vardı ki aŋa " Dārü'l-ermem" dirlerdi, anuŋ yarısını ṣatun aldı, mescide vaḳf eyledi. Ol bārūyı büyütdi, daḫı anuŋ iç yüzine çepçevre ḳubbeler yapdı, daḫı anuŋ kemerlerini mīnāyıla naḳş itdikden ṣoŋra Ca'ferü'l-Manṣūr daḫı ziyāde 'imāretler itdi, Şām ṭarafından yaŋa. Bundan öŋdin 'Abdülmelik İbn-i Mervān mescidüŋ üstüni örtmişdi, sāc aġacıla. Ol örtü ḫarāb oldı. Andan ṣoŋra bu düzene oldı ki; beyān itdük ki : Bārūyıla Ka'be'nüŋ evini çevirdiler. İç yüzine bārūnuŋ ḳubbelerüŋ yapdı mermer direkler üstine ki ol ḳubbelerüŋ eni üç yüz dört arışdur ve açuḳ yiri yüz yigirmi biŋ arışdur. Maşrıḳ ṭarafında yüzden bir eksik direk vardur ve maġrib ṭarafında yüz direk ve Şām ṭarafında yüz yigirmi beş direk vardur ve evvel bir yanında **[117-b]** daḫı yüz ḳırḳ bir direk vardur. Ve bu ḳamusı dört yüz altmış beş direkdür, her direk on arışdur ve dā'iresi üç yüz arışdur. Ḳırḳ bir yirde ḳapusı vardur.

mescid-i Nebī : (ṣallallahü 'aleyhi ve sellem) Medīne'[de]dür. Uzunı yüz ḳırḳ arışdur ve eni yüz yigirmi arışdur ve yüceligi on iki arışdur. 'Ömer İbni'l-Ḫaṭṭāb anı berkitdi, düzdi Peyġamber'üŋ on yedinci yılında.

Andan ṣoŋra Ömerü'bnü 'Abdülazīz ḳırḳ kişi Rūm'dan ve ḳırḳ kişi Ḳıpṭī'den ve ḳırḳ biŋ misḳāl altunıla virbidi. Ve daḫı niçe biŋ yük ḳısnisā gönderdi ki ol mescide ṣarf ideler. Daḫı anı büyitdiler. Ṭaş direkler idüp demürle ve ḳurşunla berkitdiler. Andan ṣoŋra (3430) uzunluğı iki yüz arışdur ve eni daḫı iki yüz arışdur. Ṣāliḥ İbn-i Kiysān daḫı anda bir maḳṣūr düzdi, üç yılda Peyġamber'üŋ otuz ṭoḳuz yılında. Ve Medīne'nüŋ mü'ezzinleri anda dururlar. Evvel mescid 'Ā'işe raḍiyallahü te'ālā 'anhanuŋ evi idi. Andan türbe-i Resūlullah oldı. 'Ömer bin 'Abdül'azīz öldigi vaḳit didiler ki :" Destūr vir, seni (3435) daḫı bu türbede ḳoyalım ki boş yir ḳalmışdur", eyitdi :" Ḥāşā ki bu nesne [118-a] benüm göŋlümden geçe. Ben kim olam ki Peyġamber ḥażretinüŋ ḳatında yirüm ola, daḫı ben anı temennā idem beni gūristāna iledüŋ, anda defn idüŋ. Bunuŋ gibi söz söylemeŋ". Vardılar, anı ḫulefā-i Benī Ümeyye gūristānında gökçek ta'ẓīmile defn itdiler.

mescid-i Nūḥ ('aleyhisselām) (3440) Cūdi ṭağındadur. Yedi ḳapusı vardur. Ve ol hīç ġarīblerden ḫālī olmaz. Ve hīç kimse kimsenüŋ metā'ına el urmaz. Eger uğurlayacaḳ olursa alup gidemez, yol bulımaz. Ol metā'ı girü yirine ḳomayınca, yol bulmaz. Ol mescidi oğlancıḳlar gösterürler yolı, ġarībler her bir nesnelerinden nesnecik alurlar, ḥaḳḳ-ı delālet. Ve eger nesnecik virmezlerse, yolı bulamazlar. Bu daḫı (3445) 'acīb nesnedür.

mescid-i Mūsā ('aleyhisselām) Sāmir'dedür. Ve niçe biŋ taḫtası vardur mermerden, tā yirden dīvārı ve saḳfı altun mīnāyıla ya'nī; ṣuyıla münaḳḳaşdur. Ol mermerlerüŋ derzlerini Dımışḳī pirincile dutmışlar, daḫı üstine mīḫlar urmışlardur ki her bir mīḫa meblağlar ḫarc itmişlerdür. Ve daḫı menāresi vardur ki yüce yolı vardur. Şol ḳadar giŋki bir (3450) atlu ṣığar. Ol menārenüŋ üzerinde bir at düzmişler ki; aşağadan [118-b] bir serçe deŋlü görinür. Bir yıl ol atuŋ başı düşdi. Hīç kimse daḫı yirine ḳoymadı. Vardılar başı ṣatdılar. Şol ḳadar bahā getürdi kim mescidüŋ ṭamını gümiş ile ḳaplarlardı. Daḫı mescidüŋ ortasında bir altun çanaḳ ḳomışlardur.

mescidü'l-Kūfe : Bu daḫı Nūḥ peyġamber 'aleyhisselām (3455) mescididür ki anuŋ bir bucağında bir mağara vardur ki aŋa " Fāre't-tennūri" dirler. Ol mescidüŋ yiri put-ḫāne idi ki ḳavm-ı Nūḥ anda daḫı bütlere ṭaparlardı. Ol bütlerüŋ adı : Yağūṣ ve Ye'ūḳ idi ve Nesir ve Dādeyī ve Seri' idi. Emīrü'l-mü'minīn 'Alī kerremallahü vecheyi bıçağıla urdı ol kişi, daḫı ḳaçdı ol mağaraya girdi. Vardılar ol mağarada anı ṭutdılar. (3460) 'Alī raḍiyallahü 'anhü ḳatına getürdiler. Eydür " Eger ben dirilürsem, öldürmeŋiz ve eger ölürsem, ḳıṣāṣ idesiz. Ve hem beni mescid içinde defin idesiz ki benim ḳarındaşım Hūd peyġamber ve Ṣāliḥ peyġamber anuŋ içinde yaturlar".

Çün 'Abdullah İbn-i Ziyād mescidi 'imāret eyledi. Her diregine yedi yüz dīnār ḫarc eyledi. Andan ṣoŋra girü yıkdı, Haccāc (3465) anuŋ yapduġını ḫarāb eyledi. Çün ḫalīfe ve Manṣūr ol araya geldi. **[119-a]** Eyitdi :" Mescid-i Nūḥ bundadur" didi. Ṭūfān vīrān itdi, bir kerre. İkinci kerre leşker-i Kisrā, üçünci kerre Nu'mān, dördinci kerre Ziyād. Andan ṣoŋra ābādān eylediler. Mu'aẓẓam mesciddür.

mescid-i Yaḥyā : ('aleyhisselām) Yaḥyā peyġamberüŋ mescidi Dımışḳ'dadur ki aŋa "Ḫīrūm" (3470) dirler. Bir ulu mesciddür. Bir ulu miḥrāb[ı] vardur ve daḫı yüce ḳubbesi vardur. 'Abdülmelik zamānı oldı. Ol mescidi 'imāret itdi, ġāyet mübālaġa mal ḫarc itdi. Şām'uŋ yedi yıl ḫarācını aŋa ḫarc eyledi.

mescid-i Süleymān : ('aleyhisselām) Iṣṭaḫar şehrine bir ferseng yirdür. Bir 'aẓīm mesciddür ki nerdübānıla çıḳarlar. Ve bir ferseng yir ṭaş döşemişdür. (3475) Daḫı ol mescidüŋ içinde Süleymān peyġamber ṣūretin düzmişler ki ḳulları öŋinde ṣaf ṭutup durmışlar. Ve daḫı on dīv ṣūretin düzmişler: Yüzleri ādem ṣūreti ve ḳulaḳları fīl ḳulaġı gibi ve ḳuyruḳları at ḳuyruġı gibi.

mescid-i Dāvud ('aleyhisselām) Beytü'l-Maḳdis'dür ki anuŋ içinde bir gūr vardur ki altun miḫlar ile miḫlamışlardur ki aŋa (3480) " Kenīsetü'l-Ḳıyāmet" dirler. Dāvud peyġamber 'aleyhisselām anda namāz ḳılurdı. **[119-b]** Yılda bir kez bayram iderler. Sulṭān daḫı anda ḥāżır olur. Daḫı nā-gāh bir ṭaġdan od çıḳar gelür, oddan fi'l-ḥāl çerāġ yandırur. Daḫı dört yaŋa pādişāh[a] biti yazarlar. Ol od ne vaḳt çıḳduġın bildürürler. Eger günüŋ evvelinde çıḳsa, ucuzlıḳ olur. Eger nıṣf-ı (3485) nehārda çıḳsa, ucuzlıḳ kem olur ve eger āḫir-i nehārda çıḳsa, ḳızıllıḳ olur.

mescid-i 'Īsā : ('aleyhisselām) Aŋa " Beytü'l-laḥm" dirler. Rūm vilāyetindedür ki Naṣrānīler anda ḳurbānlar iderler. Ve her yılda mu'ayyendür ki bir od gelür, ol gicede anda bir ḳandīl yandurur. Sebebi oldur kim; cühūdlar 'Īsā 'aleyhisselāmı ṭutdılar ki öldüreler, daḫı ol (3490) mescid içinde ḥabs itdiler. Çün gice oldı, ol mescid ġāyet ḳaranlıḳ oldı. 'Īsā 'aleyhisselām namāz ḳılmadı. Ḥaḳ te'ālā bir od virbidi, geldi ol mescidüŋ içinde mu'allaḳ durdı irteye degin, tā kim 'Īsā 'aleyhisselām 'ibādet eyledi anuŋ aydınına. Ol zamāndan berü gice olıcaḳ, ol od gelür. Ol mescide geldügi yire bir ḳandīl ḳomışlardur (3495) ki gelicek yandurur. İrte olıcaḳ 'Īsā 'aleyhisselāmı göge çekdiler. Ṣabāḥ **[120-a]** cühūdlar cem' olup geldiler, içerü bir kişi virbidiler ki 'Īsā 'aleyhisselāmı ṭaşra çıḳara, öldüreler. Ol kişi girdi 'Īsā 'aleyhisselāmı bulmadı. Allahü te'ālā ol kişiyi 'Īsā ṣūretine

ḳodı. Ẕihī ṭaşra geldi, eydür ki :" 'Īsā içerüde yoḳdur", bunlar eydürler : (3500)" 'Īsā ḫōd budur. Gör ne söyler. Mağlataya virmek ister" böyle diyüp ol kişiyi depelediler. Andan ṣoŋra ol kişi içerü girüp bulmadılar, daḫı andan aradılar. Ḥāl niçe olduğın bilmediler. Ol ḍalālet üzre ḳaldılar ki : " 'Īsā'yı öldirdük" diyü. Ṭūlı ol mescidüŋ iki yüz arışdur. Direkleri baḳırdandur ve dīvārları pirinçden düzmişler. Anuŋ (3505) içinde ol ḳadar māl vardur ki miḳdārını Allahü te'ālā bilür. Ve niçe dürlü cevāhir daḫı vardur. Mescidüŋ öŋinde bir ev düzmişler, zümrüdden. Ol eve " Muraṣṣa'u'l-heremīn" dirler. Ve anuŋ içinde on iki ṣūret ḳomışlardur. Ve anuŋ yigirmi sekiz kızıl altundan ḳapusı vardur. Ve ol evüŋ ṭaşrasına bir dīvār çekmişlerdür : Dört (3510) biŋ iki yüz arışdur, ve ol dīvāruŋ on iki baḳır ḳapusı vardur. **[120-b]** Ve anuŋ ḳatında evler vardur ki anlara " Beytü'n-nūr" dirler. Çün gice olup 'ālem ẓulümāt olıcaḳ; ol kimseye ki aydın olur, gündüz gibi. Bu mescidle kenīse Rūmiyye şehrindedür.

mescid- i Cercis ('aleyhisselām) : Dımışḳ'da bir namāz-gāhdur. Bir daḫı Meryem'üŋdür, bir daḫı Yūnus 'aleyhisselāmuŋdur, (3515) bir daḫı Felnūs'üŋdür, Şāsan'uŋdur ve Feryān'uŋdur ve Levṣā'nuŋdur. Naṣrānīler 'ālemden gelür ziyāret iderler.

mescid-i Afriḳiyye : Bir ulu mesciddür ki anuŋ içinde ki on iki direkdür, cevāhirden. Melik-i Rūm kişi virbidi melik-i Afriḳiyye'ye ki ol direklerüŋ birisini ṣatun ala, çoḳ māl ile. Melik-i Afriḳiyye nāme yazdı ki :" Bu mescid raḥmān evidür ve senüŋ mescidüŋ (3520) şeyṭān evidür. Bu direk baŋa lāyıḳdur" didi, virmedi. Ol dā'im örtülü ṭutarlar. Cum'a güni olıcaḳ; ol örtülerin giderürlerdi, tā ki ḫalā'iḳ naẓar ideler. Her kimi ki yılan ṣoḳsa; bıçaḳ ucı ile bu direklerden ḳazarlar, daḫı[63] zaḫmına urur zaḫmetin giderür. Ve ol mescidüŋ içinde bir ağaç vardur ki yaz günleri olıcaḳ ol (3525) ağacuŋ yapraḳlarından bal ṭamar. Şol miḳdār ki cemī'i şehre yiter. Cevāb **[121-a]** ider : " Ol ağac[ı] 'Īsā'nuŋ ḥavārīleri dikmişdür. Sebeb ol ḥikmete ol oldı ki; ol vilāyetüŋ pādişāhı 'Īsā 'aleyhisselām[ı] ḥavārīlerile iki kerre ol mescid içinde ḥabs itdiydi ve ṭa'am daḫı virmezdi. Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā anlaruŋ arḳaların ol ağacıla ururdı. Her gün (3530) yapraḳlarından bal ṭamardı, yirlerdi. Onuncı gün ol kerīm pādişāh bunlara ruḫṣat ve nuṣret virdi, ol mescidi muṣallā düzdiler".

---

63 "daḫı" kelimesi metinde mükerrer yazılmıştır

zikrü'l-kenā'isi'l-meşhūreti ve 'acāyibihā[64]

Bil ki; kenīseleri ki 'ālemde çokdur. Velīkin şol kenīseleri zikir idelüm ki anda 'acāyibler vardur.

kenīse-i Dahbūdiyye : Didükleri Beytü'l-Makdis'dür ki anuŋ uzunlığı bir fersengdür ve yüceligi iki yüz arışdur. Ve kurbān idecek yir andadur ki ol yaşıl zeberced[d]endür, uzunı yigirmi arışdur. Dahı üzerinde yigirmi sūretler komışlardur, münakkaş. Ve anuŋ içinde üç bakır direk vardur ve biŋ iki yüz kapusı vardur zeberceđden, dahı kırk altun direk vardur; ol ābinūs direklerinden, kapulardan ġayrı. Ve dahı bī-'aded kandīlleri vardur.

Bil ki; biz bu kenīseleri bu düzene zikir itdügümüz anıŋçündür ki : Biliŋiz ki [121-b] küffār niçe 'izzet ve raġbet ider peyġamberine ve şühedāya ve kenīselere, tā siz dahı anlardan 'ibret dutup artuk 'izzet dutasız. Zīrā ki; ta'zīm Müslimānlara dahı gerekdür. Kenīsetü'l-melikü'r-Rūmiyye'dedür ki anuŋ içinde bī-kıyās māl vardur, cümlesinden. Oldır kim : On biŋ altun seŋek vardur ve on biŋ sini ve on biŋ çanak ve yedi yüz müseyn (?) ve otuz biŋ hāc vardur, kamusı kızıl altundan. Ve biŋ kitāb dahı vardı, altunıla yazılmış. Ve dahı kürsīler eylemişlerdür, kızıl altundan. Bir 'azīm eyvān dahı eylemişler. Ve dahı cemī'i anda bilinen peyġamberlerüŋ sūretlerin yazmışlardur, tā Ādem'den Muhammedün Resūlullah'a degin. Ol kürsīlerüŋ çevresinde yüz altun direk vardur. Bu direklerüŋ her birini bir bütüŋ sūretinde düzmişlerdür. Ve her bütüŋ elinde bir çaŋ. Her kaçan ki ol kavma bir düşmen kasd itse; ol bütlerüŋ çaŋlarını birbirine ururlar, ol kavma bildürürler düşmen geldügin. Dahı düşmenüŋ def'ine meşġūl olur.

kelīsetü'l-İmtihān: Bu dahı Beytü'l-Makdis'dedür. Ol kenīseye varanlar [122-a] bunı da'vī iderlerdi birbiriyle ki : "İşbu kenīseyi peyġamberlerden yapmışlardur" diyü. Dahı ol kenīsenüŋ içine girürlerdi. Eger şöyle ol kişinüŋ eli yaş olursa; peyġamberler neslinden olurdı ve eger kuru kalsa, yaş olmasa; peyġamberler neslinden olmazdı. Ve dahı bir tahtanuŋ altında bir çölmek kaynardı. Çünki iki kişi gelürlerdi, ellerini ol çölmegiŋ içine sokurlardı. Her kimüŋ ki da'vīsi bātıl ise; eli göyenirdi ve her kimüŋ ki hak ise göyinmezidi. Ve dahı ol kenīsenüŋ kapusında bir aġaç at varıdı ki eger bir fāsık, ya bir sāhir ol araya gelse; ol aġaç it āvāzı iderdi, ol kişiye. Ve her kimse ki ol ite ok atsa; yine ok döner kendüye dokunurdı, öldürürdi.

[64] "Bilinen ve Bilinmeyen Kiliseler Bahsı"

kenīsetü'l-Ḳıyāmet : Bu daḫı bir ulu kenīsedür ki bundan ulu kenīse yoḳdur. Ki küffār içindeki bayramları olur. Cemī'i kāfir anda gelürler ve ḳurbanların anda iderler. Nā-gāh bu esnādayiken bir aḳ od ki arasında küçük küçük odlar daḫı vardur ki gelür ol kenīsenüŋ içinde ki ḳandīlleri yandurur. Mütekellimler **[122-b]** eydür :" Ol od ruhbānlaruŋ ḥīlesidür ki kibrītile düzerler. Şöyle ki; Mecūsīlerüŋ āteş-ḫānesi vardur. Ne ḳadar ṣu dökerlerse ol yanan oduŋ üzerine; daḫı artuḳ yanar, tīz olur. Zīrā ki; nefṭ çeşmesi vardur, ol evde ki ṣu nefṭüŋ yanduġın söyindürmez. Bu od daḫı anuŋ gibidür.

kenīsetü'n-nār : Fars ḥudūdında bir od düzmişlerdür ve anda bir ruhbān oturmış, dā'im ol oda ḫizmet ider. Bir od düzmişlerdür. Ve anda ol oda daḫı söyler, ol oddan aŋa āvāz gelür, cevāb virür. Tā ki; Nevbet 'Arab'a degdi, ehl-i İslām ol yirleri dutdı. Vardılar ol evi ḳazdılar. Bir ṭaşdan lüle buldılar: Ḳırḳ arış miḳdārı ki ol lülenüŋ bir ucı bu oduŋ altında ve bir ucı bu evden ṭaşra bir yirde ki ol arada bir kişi pinhān oturmış aġzın lüleye urırmış. Ve lülenüŋ ḫōd bir ucı oduŋ altında. Her ḳaçan kim ol ruhbān oda söyler olsa; ol kişi daḫı lülenüŋ içine söyler, daḫı āvāz od içinde söyler gelür. Daḫı ḫalḳ ṣanur ki āvāz oduŋ kendüzinden gelür. Bu ḥīleyi bilmeyüp maġrūr olurlardı.

kenīsetü'z-Zeytūn : Bir künbeddür **[123-a]** Rūm'da ki anuŋ depesinde bir ḳuş düzmişlerdür baḳırdan ve aṣl ṣūretinde. Ve aṣl bir ḳuşdır ki anuŋ ġāyetde laṭīf āvāzı vardur. Her ḳaçan ki ol ḳuş āvāz idüp nāliş itse, her ḳuş ki āvāzın işitse; varur zeytūn getürür, öŋine ḳor, " Yisün" diyü. İmdi ol künbed üzerindeki ḳuş zeytūn irişicek, yiller esdüginden āvāze virür. Āvāzın işiden ḳuşlar zeytūn getürür ki ol ḳadar zeytūn ḥāṣıl olur ki ol baḳır ḳuş sebebinden ḳıyāsa gelmez.

kenīse-i Mīnā : Bir kenīse-i Mīnā vardur, Mıṣır'da. Şīşeden ve mermerden yapmışlardur. Ve her yıl Rūm'dan altun getürürler, yüklerile aŋa. Ve anda peyġamberler ṣūretin yazmışlardur. Ve daḫı bütler ḳomışlardur ki her ḳaçan ay hilāl olsa, ol büt elini taḥrīḳ ider şol düzene ki : Güni bilür ki ay tamām olmışdur. Ve anuŋ keyfiyyetin kimse bilmez. Kenīseler çoḳdur. Ḥīra'da bir kelīse vardır. Anuŋ üzerinde yazmışlar ki :" Bu kenīseyi, melik 'Ömeribni'l-Münẕir bünyād itdi, 'Ömerü'bnü Cinān elile anuŋ". Beyt yazmışlar.

Beyt

ر ايت ال دهر بال انسان حمن

رلا يبنا من ال دهر ال حدود

[123-b] Ma'nīsi budur kim :" Rūzigār ādemīnüŋ üzerine geçer. Rūzgārdan hīç kimse nīk baḫtlıġıla cān ḳurtarmaz, ḳamusı ölür. Hīç kimse bāḳī ḳalmaz Ḥaḳ te'ālā'dan artuḳ".

fī zikri'l-bilādı vel-eḳālimi'l-mürettebeti bi-hurūfi vel-heeāil

elif

İliyā : Bir şehr-i mübārekdür. Ve İliyā (3605) bir peyġamber adıdur ki bu şehrüŋ evvel bünyādın ol itmişdür. Ve bir pādişāh ki Erḳīl dirlerdi, ol şehre geldi ġalebe itdi. Daḫı ol peyġamber ol şehirden ḳaçdı. Ṭūr ṭaġına vardı kim Mıṣr'a dört günlük yoldur. Ve ol ṭaġda bir niçe gün durdı, gizlendi. Ve andan ṣoŋra bir kelīsā yapdı, ol ṭaġuŋ orta yirinde ki adı anuŋ daḫı (3610) İliyā'yıdı. Ve ol bir ḫūb yirdi ki anda ṣular ve aġaçlar çoġıdı. Ve İliyā diyü Beyte'l-Maḳdis'e dirler ki anı Dāvud peyġamber bünyād itdi ve Süleymān tamām itdi, on iki yılda. Ve her ayda yigirmi biŋ aḳça buġday kirisine virürlerdi, anda işleyenleriçün. Ve hem daḫı niçe biŋ biŋ zeytūn daḫı gelürdi. Ve yüz biŋ kişi ṭaş yonıcı varıdı ve otuz (3615) biŋ kişi ṭaş ṭaşırdı ve yetmiş biŋ balta ve bil ṣalarlardı. Ve ṭaşları **[124-a]** münaḳḳaş itdiler ve içini tamām altunlar itdiler. Ve iki direk düzdiler baḳırdan ki anuŋ degirmiligi on iki arışıdı ve bir baḳır ḥavż düzdiler içinde ve ol şehirde bir mescid daḫı düzdiler mermerden ve daḫı saḳfını ve dīvārını yāḳūtıla düzdiler ve yirini fīrūzecle düzdiler dīvler ve perīler cemī'i iḳlīmden (3620) cevāhir getürdiler, tā ki tamām oldı. Ve daḫı ol kişi derḥāl büyidi ki ol kişi[yi] Ka'bü'l-aḥbār ne işitdi ve ne gördi. Ve Mu'āviye ol ḫaberi 'aẓīm ta'accüb eyledi, daḫı döndiler ol kişiye eydür :" Bize ol şehre varmaġa yol yoḳdır", ol kişi eyitdi :" Belī yoḳdır. Ḥāliya sen ḫoş geldüŋ", dir ol kişiye. Daḫı Mu'āviye biŋ dinār virdi ve ehl-i tefsīr (3625) eyitmişlerdür ki :" İrem Dımaşḳ'uŋ Ẕātü'l-'imād[ı]dur" ki anuŋ beyānı gele, inşā'allahü te'ālā.

Ablaḳı'n-nerd : Bu bir ḳal'adur, Şāmıla Ḥicāz arasında. Eyüligile, muḥkemligile meşhūrdur. Ol ḳal'a[da] bir beg varıdı. Adına Şumūlü'bnü 'Ādile dirlerdi. Bir ḥikāyet eydürler anuŋ vefādarlıġıçün. Eydürler ki : Bir kişi aŋa bir zırḫ emānet ḳodı. Ol zırḫı bu Şumūl'üŋ (3630) bir düşmeni vardı, diledi. Bu eydür :" Emānetdür, virmezem". Vardı, bunuŋla **[124-b]** çoḳ ceng eyledi. Āḫir Şumūl'üŋ bir oġlı varıdı. Döndi, eyitdi ki :" Zırḫı vir, yāḫūd oġluŋı öldürürim". Şumūl eydür :" Ne iderseŋ it ki ben zırḫı virmezem". Ve ol düşmen oġlunı öldürdi, bu zırḫı virmedi. Ve eydürler ki: " Hīç kimse Ablaḳ'a ẓafer bulmamışdur".

ḳal'atü'l-Ebyaż : Hemedān'uŋ şehri (3635) ḳapusında bu bir ḳal'adur : Üç bārū Hemedān'uŋ ve üç bārū Ebyaż'uŋ vardur. Bu Ebyaż ḳal'asını Dārā

yapdı ve kızın 'avratın anda getürdi. Dahı kendü 'ālemi gezdi, İskenderle ceng eyledi ve İskender'e nāme yazup eyitdi ki :" Ey niçe kanlar dökildi. Cemī'i 'ālem benümdi, sen alduŋ. Ve dahı ben zahīliyem. Benüm atalarım kal'a-i Ebyaż'[da]dur. Anları zinhār (3640) incitmeyesin, tā ki ben saŋa çok gencler vireyim". İskender cevāb yazdı ki :" Saŋa memleketüŋi yine vireyim, döneyim gideyim". Dārā bu sözi kabūl eylemedi. Melik-i Hind'e nāme yazdı ki :" Baŋa yardım eylegil, tā biz[65] İskenderle ceng eyleyelüm". Dārā'nuŋ iki vezīri varıdı, birbiriyle ititfāk eylediler. Eyitdiler ki :" Dārā'nuŋ devleti gitmişdür, devleti (3645) İskender'e yüz dutmışdur, ve halā'ik dahı incindiler. Dārā'yı biz [125-a] öldürelim, tā ki İskender bize vilāyetler vire". Vardılar, Dārā'yı karnında bıçağıla urdılar, dahı tutup İskender'e virbidiler. Çünki İskender anı bu hālde gördi, terahhum idüp ağladı ve başını dizine aldı ve eyitdi ki :" Ey şāh-ı İrān! Ne dilersin benden ki (3650) saŋa virem ve zahmına 'ilāc eyleyem ki senüŋ benüm üstimde terbīb hakkı vardur". Dārā eydür İskender'e : " Ben memleketimden geçmişem. Velīkin saŋa birkaç nasīhatım vardur, eydeyim" eydür ki :" Kendüŋi görme. İ'tibār-ı şeytāna kalma. Ve her nesne ki elüŋdedür, saŋa kala bilmegil. İ'tibārı benden kıl ki bu memleket baŋa kalmadı. Ve kızım Rūşen'i ki (3655) saŋa virdim, hoş tutğıl. Ve giceleri ölüler üzerine musallat kılmağıl, ya'nī; bī-hüneri hünerliler üzerine zebūn itme". İskender ol iki vezīri tutdı itdi ki :" Dārā sizüŋ pādişāhıŋuzdı, ni'metin yimişdiŋiz. Aŋa şunuŋ gibi yavuzlık eylediŋiz, ayruğa kaçan eylük idesiz ?". İkisini dahı asakodı. Eyitdi ki :" Elhamdülillāh ki, Dārā benüm elimde ölmedi". Ve ol kal'a-i (3660) Ebyaż tā Buhtü'nnasr zamānına degin ābād idi. Buhtü'nnasır harāb [125-b] itdi ve henüz vardur.

beyżāü'l-Basra Beyżā bir kal'adur ki anı 'Abdullah dirler bir melik yapmışdur. Bir 'Arab anda gelmiş, eyitmiş ki :" 'Abdullah bu kal'adan fā'ide görmeyiser", bu 'Arab'uŋ sözini işidüp 'Abdullah'a iletdiler. 'Abdullah eydür :" Bu sözi niçün didüŋ ?" 'Arab eydür:

راعيت اسدا قاطبا و كلبا

قايسا و كبشا ناقفا

(3665) Ya'nī : " Arslanlar gördüm, yüzlerin burışdırmışlar ve itler gördüm, aŋraşırlar ve koçlar gördüm ki urışurlar. Pes bu kamusı bu sıfat üzerine ceng düzmişlerdür. Ve birkaç günden soŋra ehl-i Basra, 'Abdullah'ı kal'adan sürdiler. Vardı Şām'a gitdi ve Beyżā'dan hiç fā'ide görmedi. Ve dahı dirler ki

---

65 " biz" kelimesi metinde بز şeklinde yazılmıştır.

: " 'Abdullah çün (3670) yapardı. Bir kişi ol ḳal'aya girdi, bu bünyād-ı 'aẓīmi gördi. Daḫı bu āyeti oḳıdı:

اتبنون بكل ريع اية تعبثون ت ال تتخذون
مصانع لعلكم تخلدون

'Abdullah'a ḳatı geldi, eyitdi ki :" Bu āyetden ṣoŋra ne gelür ?" didi. Oḳıdı ki:

و اذا بطشتم جبارين

'Abdullah eyitdi ki :" Senüŋle işim vardur". Buyurdı ki ol kişiyi (3675) ṭutdılar, dir ki : Ol bünyāduŋ içine ḳoydılar. Beyżā'nuŋ bir rüknini [126-a] ol kişinüŋ üzerine yapdılar, lā-cerem. Ol daḫı Beyżā'dan berḫūdār olmadı.

Bābil : Yedi ḳal'adur ki bunlaruŋ olması 'alemüŋ 'acāyibindendür. Allahü te'ālā Nümrūd'a virmişdi, evvel ḥālde. 'Ömerübnü'l Ḫaṭṭāb raḍiyallahu 'anhü bir kişiye ṣordı, Bābil aḥvālinden. Ol kişi eyitdi :" Yedi şehirdür, (3680) muḫtaṣır. Evvel şehrinde bir ev yapmışlardur ki : Yir yüzinüŋ ṣūreti ve şehirlerini ve illerini ṣularını ve ırmaḳlarını ve deryālarını ol evüŋ içinde şöyle tertīb ile yazmışlardur. Her ḳaçan ki bir vilāyetüŋ ḳavmı 'āṣī olsalar, baş çekseler ol vilāyetüŋ bu ev içindeki ṣūretine gelürlerdi. Anlaruŋ ṣūretlerinüŋ ṣūretinden barmaḳlarıla işāret idüp (3685) çekerlerdi, bir ayruḳ vilāyetüŋ ṣuyınuŋ ṣūretine. Ḥaḳ te'ālā emrile ol 'aṣī olan ḳavmuŋ vilāyetlerinüŋ ṣuyı çekülür, ol vilāyete giderdi. Bu ḳavım ṣusız ḳalurlardı. Nā-çār yine gelüp muṭī' olurlardı. Andan girü barmağıla işāret idüp çekerlerdi. Ṣuları yine 'avdet iderlerdi. Ve ikinci şehirde bir ḥavż düzmişlerdi, 'aẓīm. (3690) Yılda bir kez Bābil vilāyetinde güci yiten kişi ol şehre gelürdi. [126-b] Bir ḳāfile bir meşrūb nesne getürürdi: Ḫamīr gibi ezmeŋ. Ve ḫurmānuŋ ve balıŋ ve ġayrısınuŋ şīrelerinden; ve daḫı boza ve şeker şerbeti ve bal şerbeti gibi envā'ı meşrūbātdan getürürlerdi, ol ḥavżuŋ içine dökerlerdi. Ve tamām olıcaḳ her biri yine alurlardı, ol ḥavż (3695) içinden ḳapların baturup. Meger birisinüŋ ḳabına kendü getürdigi gelürdi. Hiçbir ayruḳ dürlü gelmezdi. Üçinci şehirde bir ṭabıl düzmişlerdi : Her kimüŋ ki yitügi olsa; ol ṭavuluŋ ḳatına gelirdi, anı çalardı. Daḫı andan bir āvāz gelürdi. Ol yitügüŋ ne yirde idügüŋ ve niçe olduğuŋdan ḫaber virürdi. Dördünci şehirde (3700) bir gözgü düzmişlerdür, demürden. Her kimsenüŋ bir kişisi gitmiş olsa ve ḥāli ma'lūm olmasa, ol gözgü ḳatına gelürdi. Daḫı ol gözgüye baḳarlardı. Ol ġāyib olanı ol gözgü içinde görürlerdi, ne ḥālde ise: ṣaġ mıdur veya ḫasta mıdur, dervīş midür veyāḫūd bay mıdur ölü midür, diri midür görürler bilürlerdi. Beşinci şehirde (3705) ḳapusında bir baḳırdan ördek düzmişler. Her ġarīb ki ol şehre girse; [127-a] ol ördek çağırırdı. Ol ḳavm

anı bilüp gelürlerdi, ol ġarībi bulurlardı. Ne kişi idügin, ne yirden geldügin ṣorarlardı. Altıncı şehirde bir ḳāḍı var idi ki bir ṣunuŋ üzerinde oturmışdı. Ḳaçan ki iki da'vācı gelse; ol ḳāḍı anlara iderdi ki :" Bu ṣuya (3710) girüŋ". Ol dahı ol ṣuya girürlerdi: Anuŋ ki da'vāsı ḥaḳdur ṣuya batmazdı ve anuŋ da'vāsı bāṭıldur, batar idi. Yedinci şehirde bir aġaç var idi, baḳırdan düzmişlerdi. Uzunlıġı ne ḳadar ise, gölgesi dahı ol ḳadar olurdı. Ne ḳadar ādemī gölgesine gelse; ol ḳadar gölge virürdi, tā biŋ kişiye degin. Ḳaçan biŋden ziyāde (3715) olsa; cemī'isinden gölge giderdi, güneşe ḳalurlardı. Bil ki: Memleket-i Bābil; ġāyetde ḫūb yiridi, ābı havāsı mu'tedil ve ḳavmı sāzigār ve dindār idi. İskender çün 'āleme musallaṭ olup ṭutdı, Bābil vilāyetini dahı aldı. Ve bunlara ġāyetde 'adl ve refāhiyet oldı. Çünki İskender vefāt itdi. Bābil ehli (3720) eyitdiler ki : " Bunuŋ gibi pādışāhlık ve salṭanat ki İskender'üŋ **[127-b]** var idi, bir dahı bunuŋ gibi Süleymān idi. Bu dünyāda anlara bāḳī ḳalmadı. Pes kime bāḳī ḳalısardur ? Bu ṭarīḳa fikir idüp ellerin dünyādan çekdiler, terk-i dünyā itdiler. Āḫir vardılar, erenleri kendüleri ḫādım eylediler, tā ḥaddī ki beşikde yatan oġlancıḳları dahı ḫādım eylediler. (3725) Pes andan ṣoŋra tevālüd ve tenāsül ḳalmadı, artmadılar üremediler. Az zamānda bu ḳavm dükenüp dünyādan geçdi. Bābil vilāyeti ḫālī ve issüz ḳaldı. Bu sebebden ol vilāyeti ṣu dutdı, Ḥaḳ te'ālā emriyle Bābil'üŋ şehirleri ṣu içinde ḳaldı. Şöyle ki; on yedi şehrüŋ hīç eseri ḳalmadı. Bābil vilāyeti 'Irāḳ'uŋ orta yerindedür. Şol pergār (3730) noḳṭası dā'irenüŋ ortalıġında oldıġı gibidür. 'Irāḳ dahı cihānuŋ orta yirindedür.

bilād-ı Pehleviyye : Pehleviyye şehirleri çoḳdur, Āẕeribāyıcān serḥaddinde; tā Fars vilāyetinüŋ āḫirine degin ve tā Sīstān'a degin ve Māverāü'n-nehr'e degindür. Ḳuṭb-ı bilād-ı Pehleviyye Ḳuhistān'dur ve Hemedān'dur. Ve ḳuṭb-ı Fars İsṭaḫar'dur ki bu ekābir yiridür. Eydürler ki:

Melik-i (3735) Ṣīn ki Faġfurdur nāme yazdı. Efridūn ki melik-i İrāndur eyitdi ki : **[128-a]** " Biŋ pādişāh benim leşkerimde vardur. Ve hem güneş benim cānibimden ṭoġar, ve dahı biŋ büt-ḫānem vardur ki her birisinde şol ḳadar māl vardur ki senüŋ cemī'i memleketiŋde yoḳdur. Ve dahı benim vilāyetim altun gümüş ma'denidür ve lāciverd ve cevāhir ma'denidür. Ve cemī'i ḳavmum perri ṣūretin[de]dür (3740) ve cemī'i vilāyetimde bir zişt ādem yoḳdur. Ḳamusı sepīd-rūy ve siyeh geysü ve ferişte-peyker ve ṣan'atları dibādur. Ve Çin'den tā Ceyḫūn'a degin benimdir". Efridūn dahı cevāb yazdı ki :" Niçe lāf urasın ki bir şehr-i Pehleviyye'nüŋ cemī'isine Çin ve Māçin muḳābildür, belki dahı yegrekdür. Cemī' 'ālem İrān milkine varurlar, ḫarāc

alurlar. (3745) Ve dahı kullarımuz, halāyıklarımuz Çin ü Māçin'dendür ve Pehlevī'lerden hīçbir yirde kul veya karavaş yokdur. Ve ma'denler bizüm vilāyetimüzde çokdur, sizden. Sizüŋ işiŋüz dibābāflıkdur, ya'nī ebrişim dokumakdur. Ol hod 'avratlar işidür. Ol hüblık ve zülif didigüz tāvusa beŋzersiz ki reng ü ra'na ve hüblıkdan özge hüner yokdur. Ve eger güneş sizüŋ (3750) cānibiŋizden gelürse, n'ola ? Hāliya sizüŋ içündür gelmez. Ve cemī'i 'ālem [128-b] ol güneşden ne mikdār fā'ide dutarlarsa, siz dahı ol kadar dutarsız. Onlardan artuklığıŋız yokdur. Ve ol büt-hānelerine ne fahir itmek gerek ki anlaruŋ cemī'isini benümçün cemī' itmişsin. Uş saŋa ben Nerīmān'ı gönderirim ki vara anlaruŋ cemī'isin ki baŋa getüre". Hem Nerīmān (3755) vardı anlaruŋ cemī'isin ġāret itdi, dahı Faġfur'ı dutdı Efridūn'a getürdi.

Bulġār : Bir ulu vilāyetdür. Üç ulu şehirdür : Birisi Bulġār ve birisi Süvār'dur ve birisi Emel'dür. Bulġār vilāyetinüŋ dört yanın kāfirler ihāta itmişdür. Hak te'ālā 'azze şānühü anı orta yirde hıfız itmişdür. Dahı Bulġār'uŋ pādişāhı (3760) Zülkarneyin evlādındandur. Eydürler :" İskender zulümātdan çıkıcak Bulġar'da makām dutdı, tā kim dünyādan gidince". Ve ehl-i Bulġār; dindār ve bahādur ve hamiyyetlüdür ve sīretleri hoşdur ehl-i İslāmdur. Vācibdür ki du'āyıla meded ideler, bu kavm nusret-i küffāriçün.

Bestām : Bir mübārek şehirdür ki anda kimesne 'āşık olmaz, anuŋ hāşşasıdur. Ve eger (3765) bir kişi 'aşık olsa; kaçan kim anda varsa, sākin olur 'aşkı. [129-a] Bestām'uŋ şuyı acıdur, ağız kokusına menfa'ati vardur. Ve dahı siŋek anda ġāyetde mü'ezzī olur. Kavmı ġāyetde sālih ve dindār olur.

el-Başra : Başra bir meşhūr şehirdür. 'İmāretleri çokdur. 'Ömerübnü'l-Hattāb hilāfeti zamānında yapılmışdur. Andan öŋdin aŋa "Hindeyeter (?)" dirlerdi. (3770) 'Atebe bin 'İmrān Başra'nuŋ mi'marıyıdı. Yedi yüz kişile emīrü'l mü'minīn 'Ömer'e virmişidi ki yapalardı. Ol ki yapdılar, anı aġacıla yapdılar, andan şoŋra kerpiçile yapdılar. Çünki nevbet Mehdī'ye degdi. Ol dahı ziyāde eyledi. Eydürler :" Her ġarīb ki Başra'da makām tuta meflüc olur". 'Atebe bin 'İmrān eydür :" Başra'yı ki feth itdük bizümle (3775) 'avratlar var idi. Sancaklarımızı ol 'avratlara virdük. Dahı anlara ısmarladuk ki :" Bizüm ardımuzca ırakdan gelüŋüz. Dahı her biriŋüz yirden toprak alıŋuz, dahı göge şavuruŋız dāyimā". Çünki Başra'ya varduk. Başra kavmı bizi karşuladı. Gelür gibi iken kaçdılar. Şoŋra ehl-i Başra'ya şorduk :" Ne sebebden kaçdıŋız ?", eyitdiler :" Gördük ki sizüŋ 'akabıŋuzca (3780) 'azīm toz kopdı. Eyitdük ki :" Bunlar 'azīm leşkerimiş, bu evüŋ gelenlerindenmiş. [129-b] Uş leşker artlarınca irişdi" didük. Ol sebebden münhezim olduk".

'Atebe Başra'yı yapduğı sene seb'i 'aşere idi. Ve gökden ırağrak yir Başra'dur. Ancak kamu şehirlerden bu tizrek helāk olur ve harāb olısardur. Ve eydürler ki :" Ehl-i Başra bahīl olur, tā şol hadde degin ki bir ġarīb (3785) şehirden :" Et yirsin" diyü kovarlar. Ve dahı bakla satıcı şehirden ki bizüm oğlanlarımızı yavuz ögredür, müsrif olur, bakla yimege dadanurlar. Ve dahı hīç pādişāh Başra'da makām tutmadı. Şöyle ki; Dārā bin Dārā makām tutdı, anda ve Buhtü'nnaşır Bābil'de ve Kisrā'da ve Medāyin'de bunlar makām idindiler.

Bağdād : Şehr-i mu'azzamdur ve kubbetü'l-İslām (3790) ve menzil-i hulefā'i'r-rāşidīndür. Anuŋ ehli cemī'i 'ālem halkından zeyrekdür. Bağdad kavmınuŋ oğlanları bākī şehirlerüŋ yirlerinden yegrekdür. Kavm-ı Bağdad cemī'i hünerlerde pehlevāndur. Ve Bağdad'ı Ca'ferü'l-Manşūr bünyād itdi. 'Alī İbnü Yaktın eydür ki :" Ben Manşūrılayıdum kim dā'im ol bir hoş makām isterdi ki anda bir şehir ideydi. Çok zamān bu taleb (3795) üzerine dört yaŋa yir tefahhuş iderdük bilesine. Bir gün bu talebde **[130-a]** gezerken bir zāhid ilerü geldi baŋa şordı kim :" Bu pādişāh ne ister ?", eyitdim kim : " Bir şehir bünyād itmek ister" eyitdi ki :" Bunuŋ adı nedür ?", eyitdim ki : " 'Abdullah İbn-i Muhammed", eyitdi ki :" Nisbet nedür ?", eyitdim ki :" Ebū Ca'fer", eyitdi ki :" Lakab nedür ?", eyitdim ki :" Manşūr". Ol kişi :" Ben kitābda buldum ki ol (3800) kişi bu deŋlüdür ki anuŋ lakabı Maklas'dur". 'Alī İbn-i Yaktın eydür :" Bu sözi Manşūr'a haber virdim. Derhāl atdan indi, secde eyledi. Eyitdi ki :" Evvel anam baŋa Muklaş lakab komışdur. Sebeb oldı ki: Ben oğlaniken bir tavaruŋ ipin uğurladım. Ve dahı bizim konşulığımızda bir uğrı varıdı, anuŋ lakabı Muklaşıdı. Pes 'avratlar ol sebebden Muklaş ad virdiler. (3805) Ol zamāndan berü hīç kimseden bu lakabı işitmemişem". Bu beşārete şād olup bir mīh çıkardı, yire dokıdı ve bir at çıkardı ol mīhı bagladı ve bir uvacık eline aldı çevrindi, bir dā'ire çekdi. Dahı anda Bağdad'uŋ bünyādın urdı. Ve dahı dullāb düzdi ki şu çeke. Evvel kaşru'l-huldı bünyad urdı ve bir cisir dahı bünyad itdi. Ve bir müneccim, adı anuŋ Nev-baht (3810) idi, tāli'in dutdı Bağdād'uŋ ki şems kavs burcında imiş. Eyitdi ki :" Tāli' **[130-b]** buŋa delālet ider ki hīçbir kişi halīfe bu şehirde olmaya". Ammā Ahmedü'bnü'l Hanbel eyitmiş:

اذا خرجت من ال بغد دا فال دون كلها بستاق

Ol kişiler ki Bağdad'a ta'n iderler. Bu sebebden ki Bağdad'uŋ giŋligi dört fersengdür. Her fersengi üç mīldür, her mīli dört biŋ (3815) kişi gerekdür. Ve kamusı kırk sekiz biŋ kişi olur. Pes kırk sekiz biŋ kişi gerekdür anı düşmenden hıfız ide. Ve her kişiye günde on akça nafaka gerekdür, leşkere ki

dā'im dura, düşmen gelicek cevāb ide. Eger bir ay leşker anda dursa, ne mikdār māl gerekdür kıyās eyle. Şehrüŋ eyüsi oldur ki ma'āşı leşkerüŋ kendüzinden ḥāṣıl ola. Şöyle ki; Semerkand'ı Buhārā ve bilādu'r-Rūm'ı ve Bağdād'da ṣaymışlar ki altmış biŋ ḥammām varımış. Her ḥammāmda dört ḫidmetkār varımış ve cümlesi iki yüz kırk biŋ olur. Ve bāki ādemīsin dahı buŋa göre kıyās it.

Buhārā : Bir yirdür ki 'ālemde bundan laṭīf yir yokdur. Eger Buhārā kal'asına çıksalar, kamu 'ālem sebiz görinür. Şanasın ki āsemān bir yaşıl kubbedür, bisāṭ üzre **[131-a]** kurılmış. Anuŋ içindeki köşklerüŋ āyine gibi şu'āı var. Ehl-i Buhārā şücā' ve ṣāliḥdururlar. Ve anda dā'im 'adl yürür ve hem kavmı 'adle yardum iderler ve ẓulme yol virmezler. Ve hem 'ulemā-i fuḥūl andan kopar.

Belḫ : Bir şehirdür ki memdūḥ ve ehli bütperestlerdi, tā zamān-ı emīrü'l-mü'minīn 'Osmānü'bnü 'Affān raḍiyallahü 'anhüye degin. Fetḥ itdükde ol kavm dindār oldılar ve şi'ār-ı İslāmı ḥıfẓ itdiler, tā ḥaddī ki ġazālar itdiler Türkistān'a. Dahı Ceyḥūn ṣuyı aŋa on iki ferseng yirden geçer.

Berda' : Bir şehirdür, Tāliken'e degin ve İrān ve Rūm'a degin. Kubād-ı Ekber yapdı. Ol vilāyetde Berdā''dan ulu şehir yokdur. Velākin Berda''da ve Tiflis'de zelāzil çok olur ve fınduk dahı çok olur.

Bed : Bir şehirdür, Āras ırmağınuŋ katında. Bir memleket-i 'aẓīmdür. Ehl-i Mecūsīlerdi, tā Mu'taṣım Billāh zamānına degin. Mu'taṣım Billāh anları helāk itdi. Müslimānlar karār eyledi, da'vī itdiler ki Mehdī bundan çıkardur. Ve anda enār olur ki naẓīri yokdur 'ālemde. Ve dahı incīr, üzüm olur ki anı tennūrlarda kurıdurlar. Zīrā ki; anda güneş az olur, hemīşe bulut **[131-b]** olur. Ve bu şehirde beş biŋ kelīse olur. Aṣḥabu'r-re'süŋ ve hem leşker-i Cālūt ve Cālūt'uŋ gūrı dahı andadur. Ve Cālūt'ı Dāvud peyġamber depeledi. Ve anda bir deŋiz vardur, kiçicek ki hīç içinde cānavar yokdur.

Bulun : Bir şehirdür maġrib deryāsınuŋ sāḥilinde. Bārūsı biŋ arışdur. Bunuŋla Endülüs arasında altı ferseng yoldur. Meliki anuŋ Rüstem evlādın[dan]dur. Ol kavm beglerine "Emīrü'l-mü'minīn" dirler.

Balebek : Bir şehirdür Şām'da. 'Ālemüŋ 'acāyibindendür. Anuŋ bünyādına ki bir ṭaş komışlardur: Giŋligi yigirmi arışdur ve kalıŋlığı on arışdur ve uzunı kırk beş arışdur. Ve işbunuŋ gibi 'aẓīm ṭaşları birbiri üstüne komışlardur, şol düzene ki; arasına igne şığmaz. Şanasın ki bārūnuŋ mecmū'ı bir ṭaşdur. İmdi bunı zamānda itdiler ola ve buncılayın ṭaş ları niçe getürmiş olalar. Ve bunlar ne kavm idi ve ne kuvvetleri varımış.

Bencehīz : Bir şehirdür Hindile Ḫorāsān arasında. Ve bu şehirde müfsidler çoḳdur. Anuŋ nisbeti Hind[d]'e artuḳdur, Ḫorāsān'dan.

Best : Bir şehirdür, İslāmda ḫūb. [132-a] Anuŋ metā'ı incīr ve erik nārdenk ve īyān ve yulardur, ḳamusı anda eyü olur.

Bāmiyān : Bir şehirdür Ḫorāsān'da, ṭağ başında.

Baḥreyn : Bir şehirdür ki vilāyeti çoḳdur. Her kim anda olsa ṭalağı büyür. Ve metā'ı anuŋ ḫūb ṭonlar ve perdeler olur.

Bilāsāḳun Türkistān ḥudūdında bir şehirdür. Ve bir şehir daḫı vardur ki aŋa "Ebem" dirler. Ehl-i İslām elindedür. Andan dilküler ve ḳal'ı ve ḳurşun getürürler.

Berḳāldur : Bir 'aẓīm şehirdür Şām'da. İçinde bir menāre düzmişlerdür, ṭaş dan. Her ṭaşuŋ ortasında bir demürden yuva düzmişlerdür. Her kim aŋa el ursa; yuḳaru çıḳar, maḳṣūdı görür. Ve daḫı ol menārenüŋ üstinde bir ṣanduḳ, ol ṣanduḳuŋ içinde bir çanaḳ, içinde Yaḥyā peyġamberüŋ başıdur, 'aleyhisselām.

bōstān-ı Süleymān : ('aleyhisselām) Bir 'aẓīm yüce dīvārdur, Serendīb'de ki ṭūlı anuŋ ḳırḳ mīldür. Ve bir ṭaş daḫı ol dīvāruŋ iki ucından iḥāṭa itmişdür. Ṣanasın ki ol daḫı aḳ dīvārdur, bir pāre ṭaşdan. Hiç kimse ol bōstāna girmiş degildür ve girmez. Daḫı bu ṣūretile düzmişlerdür. [132-b] Hiç anda ādemī varımaz. Ve ol dīvāruŋ dibinden bir 'aẓīm ṣu ṭaşra gelür, yemiş vaḳtinde ol yemişlerden getürürlerimiş. Ol ḳavm gemiler düzmişlerdür ki ol gemileri içine ḳoyarlar. Ve pādişāhuŋ müvekkilleri zevraḳlar içinde oturmuşlardur, ḥıfẓ iderler. Her yemiş vaḳtinde, ol yemişden ḫırmenler düzmişlerdür. Ḥükemā eydürler ki :" İki cinnī müvekkeldür, ṣunuŋ üzerine".

ḳal'a-i Belḳīs : Bir 'aẓīm ḳal'adur ki andan yüce ḳal'a yoḳdur 'ālemde. Ol ḳalayı yapduḳlarınuŋ sebebi oldı ki :

Bir pādişāh-ı ẓālim ki adı Serācil bin Serācildi. Ve her ne yirde kim bir ḳız oğlan işitse ẓulmile getürüp bikāretin alurdı. Anuŋ bir vezīri varıdı ki 'ādil ki aŋa Żūşerehibni'l-Hedhād dirlerdi. Ġāyetde ṣāḥib-cemāl idi ki anuŋ ḥüsnüni vaṣf itmek. Ol sebebden cinnīler anı severlerdi, dā'im ḳatına gelürlerdi, ṣoḥbet iderlerdi. Bir gün Żūşereh bin Hedhād şöyle tenhā ṣaḥrāya çıḳdı, mīşe arasında gördi, teferrüc iderek. Nā-gāh bir ḫūb ṣūretlü maḥbūbe gördi. Derḥāl yine ġā'ib oldı, bildi ol ṣūret kim cinnī ṭā'ifesindendür. Żūşereh'üŋ göŋli ol ṣūrete meyil [133-a] itdi. Niçe ki dört yaŋa naẓar itdi, görmedi. Ḫāṭırı aŋa ġāyetde müte'alliḳ oldı. Günde bir kez vazīfe itdi ki ol hemīşe gelür, her bār geldügince ol ṣūreti görür. Aŋa bir zamān naẓar ider,

girü ġā'ib olur. Tā şuŋa degin mülāzemet itdi ki ol maḥbūbe andan ḳaçmaz (3890) oldı. Anuŋla kelici eyledi. Z̄üşereh aŋa şordı ki : "Siz kimsiz ?", eydür ki :" Ben cinnīler pādişāhınuŋ ḳızıyam ki 'İmyerte bint-i 'Ömer'em". Ḳız atası daḫı pādişāhı bilürdi. Ol daḫı Z̄üşereḥ'üŋ ḳatına dā'im gelürdi. Bir gün ol 'Ömer ki ḳız atasıdur, bunuŋ ḳatına geldi. Z̄üşereḥ ġāyet buŋa 'izzet idüp ḳızını diledi, ol daḫı derḥāl virdi, "Yoḳ" dimedi. Buyurdı (3895) ki ol ḳız[ı] cihāzı bile getürdiler. 'Ömer eydür :" İşde 'Umeyre senüŋdür, şimden girü". Çünki Z̄üşereḥ 'Umeyreyile cem' oldı. Ḥaḳ te'ālā kendü luṭfından 'Umeyrete'yi ḥāmile ḳıldı, derḥāl bir ḳız ṭoġdı. Ḥaḳ te'ālā 'azze şānühü aŋa bir ḥüsün virmiş ki; ne atasına ve ne anasına beŋzer. Vardılar aŋa "Belḳīs" ad virdiler. Bundan şoŋra bir gün atası Z̄üşereh'e eydür :" Ben (3900) ölürem ki kim yavuz düş gördüm" dir. Üçinci gün 'Umeyre vefat **[133-b]** itdi. Bir niçe rūzigār geçüp Belḳīs buyurdı. Ġāyetde ṣāḥib-ḥüsün oldı, tā ḥaddī ki Belḳīs'a " Zühretü'd-dünyā" dirlerdi, ḫūblıġından ötüri. Çünki buyu[r]dı, Z̄uşereh'e eydür : " Ey ata! Beni cinnīlerden şaḳlaġıl. Bir vilāyete dahı iletgil", Z̄üşereḥ eydür : " Süleymān gibi pādişāh vardur, dirler. Hiç (3905) cinnīlerden ve dīvlerden ve ādemīden ḳorḳma ki ben bir ḳal'a düzem; seni anda ḳoyam, muḥkem ola". Vardı Yemen'de Şabā şehrinde bir ḳal'a düzdi. Cinnīler daḫı aŋa yardım itdiler. Bir 'aẓīm heybetlü yüce muḥkem ḳal'a oldı ki hīç ādemī gördügi yoḳdur. Anuŋ depesinde bir ḳızıl ḳubbe düzdi, ol ḳubbenüŋ üzerinde bir degirmen düzdi (3910) kim dā'im müşg ve 'abīr ögidür, ol ḳubbenüŋ üzerine dökerdi. çünki bu ḫaber Serācil'e irişdi. 'Azm-i ḳal'a-i Belḳīs ḳıldı. Geldi, bir heybetlü ḳal'a gördi ki hīç ādemīsinüŋ aŋa irişmez eli. Kimse güçle alımaz. Daḫı vezīri Z̄üş ereḥ[i] oḳıdı, eyitdi :" Ḳızuŋı baŋa vir", ol eyitdi : " Benüm ḳızım cinnīler neslindendür, ol ādemle sāz-gār (3915) olmaz". Serācil eydür :" Ben ḳızuŋı görmedin 'āşıḳ olmışam. Ol ḳadar ki **[134-a]** üns dutar aŋa rāżīyam". Pes vardı Belḳīs'ı nikāḥ idüp Serācil'e virdi. Belḳīs'a ḫaber oldı, eydür :" Benüm ḳatımda cinnī ḳızları vardur. Anlar daḫı leşkerinden nefret dutarlar. Eger benüm ḳatuma tenhā gelürse, gelsün. Ve illā ayruḳ kimse ile gelmesün". Serācil tenhā (3920) ḳal'aya vardı ki her ḳapuda cinnī ḳızları ṭururdı. 'Adedini Allahü te'ālā bilürdi. Her birinüŋ altundan elinde birer çubuḳ. Çünki ol cinnī ḳızların gördi; bī-hūş oldı, esrüge döndi. Çünki Belḳīs ḳatına vardı, daḫı beter 'aḳlı gitdi. Derḥāl Belḳīs bir ḳadeḥ zehir ṭoldurdı, Serācil'e şundı, Serācil aldı içdi, derḥāl cān virdi. (3925) Belḳīs daḫı derḥāl bārū üstüne geldi. Eyitdi ki :" Ey leşker-i pādişāh! 'Avratlarıŋızı ve ḳızlarıŋuzı benüm ḳatuma getüriŋüz". Leşker-i Belḳīs'a 'izzet itdiler, eyitdiler ki :" Yoḳ getürmezüz". Belḳīs girü döndi, içerü girdi, yine çıḳdı, bārū üstüne

geldi. Eydür :" Ey leşker-i pādişāh ki çāre yoḳdur elbette getürseŋiz gerekdür". Yine eyitdiler : " Revā degildür ki bizüm ʻavratlarımuz senüŋ ḳatuŋda, pādişāh ḳatına **[134-b]** varalar". Belḳis bunlaruŋ kendüye ʻizzetüŋ göricek, eydür ki :" Ey ḳavm! Pādişāh ġāyetde ḫışm-nāk olup yatdı, uyudı. Eger şöyle maṣlaḥat görürseŋiz, ben pādişāhı öldürem ve beni anuŋ yirine pādişāh idesiŋiz ki ben sizüŋ ʻavratlarıŋuza ve oğlanlarıŋuza ve ne size yavuz ḳaṣdım yoḳdur". Leşker ḳamusı eyitdiler:

سمعا و تعاتا

Ve daḫı and içdiler ki Belḳis'dan yüz döndürmeyeler. Belḳis içerü girdi, derḥāl pādişāhuŋ başını kesdi, getürdi bārū üstinde ḳodı. Çünki bu ḳavm bunı gördiler, tamām Belḳisıla bīʻat itdiler. Buyurdı ki ḳalʻanuŋ dibinde sarāylar bünyād itdiler. Evvel Ṣabā şehrine Belḳis pādişāh oldı, tā Süleymān'uŋ ʻavratı olınca degin.

et-tā

Tüster : Bir şehirdür, Masırḳānıla Ermeġān'uŋ kenārında Ḫōristān nāḥiyetinde. Ol bir ırmaḳ ki Şābūr şādī-revān getürmişlerdür. Tüster'üŋ ḳapusında aşmışdur. Zīrā ki; Tüster bir depenüŋ üstindedür ki aŋa ṣuv iriş mez. Tüster'i ṭaşıla ve ḳurşunıla ve demür direklerle bünyād itmişlerdür. Ve Dāniyāl **[135-a]** peyġamber ʻaleyhisselām Tüster'de yatur. Bir zamān Şūş vilāyetinde ḳızıllıḳ oldı. Geldiler Dāniyāl'uŋ tābūtını dileyüp aldılar, Şūş'a iletdiler, tā ki ol ḳızıllıḳ gitdi. Andan ṣoŋra tābūtı gizlediler, deryā içinde. Daḫı Şūş'uŋ pīrleri and içdiler ki tābūt bu şehirde yoḳdur. Vardılar, oğlancıḳlardan ṣordılar, bildiler ve ol arayı gösterdiler. Pes ol ḳavmda ʻādet ḳaldı ki; oğlanlaruŋ danıklığın dutarlardı ancak.

Tedemmür : Bu daḫı bir ʻacāyib şehirdür ki Ḥażret-i Süleymān ʻaleyhi's-selām yapmışdur. Ve andan ṣoŋra Ḫālid İbni'l-Velīd fetḥ itdi. Fetḥine sebeb oldı ki; şehrüŋ ḳapusını Ḫālid'üŋ ḳarşusına yapdılar. Ḫālid ḳaldı, girü döndi, eyitdi ki : " Ey ehl-i Tedemmür! Eger göge çıḳarsaŋuz; girü indürecegem, erleriŋüzi öldürecegem, ʻayālıŋuzı esīr iderem". Daḫı gitdi, ehl-i Tedemmür peşīmān oldılar. Ḫālid'i ṭaleb idüp getürdiler, ṣulḥ eylediler, şehri virdiler. İsmaʻīlü'bnü Muḥammed ḫalīfe eydür :" Ben ki Mervān İbn-i Muḥammed'i gözümle gördüm, Tedemmür'üŋ bārūsını yıḳdı. Daḫı ol ḳılıçdan geçen ḫalḳuŋ **[135-b]** üzerine[66] atlar segirtdürdi, tā şuŋa degin ki süŋükleri birbirinden ayrıldı ve çoḳ ḫarāblıḳ itdi". Ve anda bir gūr buldılar ki; bir taḫt düzmişler ki ol taḫtuŋ üzerinde bir ʻavrat yatur ki anuŋ geysülerin

[66] " üzerine" kelimesi mükerrer yazılmıştır

yedi bölük eylemişler, dahı küpeler bağlamışlar. Her bir kadehi var bir arış. (3965) Ve dahı anuŋ saçında bir kızıl altun levh aşılu ki ol levhde:

ب ال سم ال الله ان تدمر بنت اصان

" Her ki bu benüm evime girürse zelīl ve makhūr olsun. Çün bunı Mervān gördi, buyurdı : " Ol taht[ı] şöyle koŋuz". Bir niçe günden soŋra Mervān'ı depelediler.

Tiflīs : Bir meşhūr şehirdür, İrān vilāyetinde. 'Avratları bürinür ve örtünürler ve dükkānlarda (3970) otururlar. Bu şehrüŋ iki kat bārūsı vardur. Ve Tiflīs'üŋ içinde kırk hammām vardur. Eger birisini kızdursalar, kamusı bile kızar. Ve dahı bir hammām vardur ki ol kendü kendüye ısınur, od yakmadın. Ve bir 'aceb dahı oldur kim ol hammāmuŋ şuyına on yumurta bırağurlar, hūb bişer tokuz çıkar, birisi nā-bediddür. Bunuŋ sebebin (3975) hīç kimse bilmez.

Betük : Bir muhkem kal'adur, 'Arab içinde. Ve anda **[136-a]** bir çeşme vardur, Kulzüm deŋizinden gelür kim anı Şu'ayb peyğamber 'aleyhisselām getürmişdür.

Nikrīt : Bu kal'a dahı sāhil-i Dicle ki şunuŋ arasındadur.

Tīmā : Bir şehirdür, Mısır şuyınuŋ katında. Bir büyük depenüŋ üzerinde Mūsā peyğamberden ilerü içine komışlardur.

Tīs : (3980) Bir şehirdür, muhkem. Anı bünyād itdi melik-i Tübbağ İbn-i 'Akrab bin Ebī Mālik İbn-i Nāşir.

Tebbet : Bir şehirdür, Türkistān vilāyetinde. Ve kavmı anuŋ 'Arab'dur. Ve havāsı ğāyet hūb ve latīfdür. Ve eydürlerse :" Her kimse ki Tebbet'e varsa gülünç olur, tā Tebbet'den gidince. Ve Tebbet'de olan ādemī ve at ve deve şūretler ğāyet hūb olur, bunuŋ (3985) zıddıdur. Ne ki cānavarları varsa, kara olur, Habeşe'nüŋ eşegi olsun, iti olsun. Ve serçe Tebbet'de "Fāretü'l-misk" olur. Tebbet'üŋ kamu misklerinden miski yegrekdür".

Türkistān ve **Tağarğar** : Bir vilāyetdür, Çin haddinde. Ve Tağarğar Türkistān-ı 'Arabdur. Peyğamber 'aleyhisselām buyurdı :" Ol kişi kim benüm ümmetümüŋ milklerini alur, Türklerdür. (3990) Yānī; kāfirlerdür".

قال ال نبي عليه ال سلام الرك ال ترك ما تركوكم

[136-b] Ya'nī : " Türk'e kaşd itmeŋ, mādemki size kaşd itmese". Türkistān ilinde koyın dört kuzılar ve ba'żī vardur ki altı kuzılar ve kuylıkları yirde sürinür. Bir şehirdür Türkistān'da. Şöyle ki; hadeng ve semmūr ve sincāb ve kākum ve bir taş ve kul ve halā'ik ve koyun ve nemek ve toğanlar dürlü dürlü (3995) ğarāyibi çokdur. Taht-ı Süleymān 'aleyhisselām bir 'azīm kaşır yapdı: Dört aylık cānavar şūretinde ki cinnīler düzmişlerdür; altundan, gümüşden.

Çünki Süleymān ol taḫtuŋ üzerine otur[d]ı, üzerine ʻabīr yağdı, ol ḳaṣruŋ şerefelerinden. Çünki taḫtdan aşağa ineyidi bir ṣūret gelürdi, taḫtuŋ üzerinde dururdı, ağzından od ṣaçardı, her neye degse (4000) yaḳardı, tā ki hīç kimse taḫtuŋ ḳatına gelmezdi. Ve taḫtuŋ iki köşesinde iki arslan düzmişlerdi ki ağızlarından gül-āb ṣaçarlardı. İki köşesinde daḫı iki ḳuş düzmişlerdi : Ḳanatların açmışlar, şöyle ki; Süleymān taḫtında oturıcaḳ, kimse Süleymān'ı görmezdi. Süleymān ḳamusını görürdi. Çünki Süleymān (4005) taḫtında oturaydı, bir ḳuş gelürdi tācın başına öterdi. [137-a] Andan ṣoŋra dīvler ṣaf dutuban dururlardı, bu taḫt-ı Süleymānıla. On üç yıl bile oldı ki hīç kimse Süleymān ʻahdinde taḫt üzerinde oturmadı. Tā bir gün hüdhüd, yaʻnī ibük eyitdi ki :" Ben bir melike gördüm ki taḫtında oturmış, yir yüzinde Ṣabā şehrinde ki anuŋ gibi (4010) ṣāḥib[67]-cemāl gelmiş degildür bu cihāna. Bu ḫaberden göŋli aŋa müteʻalliḳ oldı. Ol ḳatındağı dīvlere eyitdi:

ايتكم يا يتن

ب عرشها

Yaʻnī :" Kimdür ki ol melikeyi baŋa getüre taḫtı ile ki ben ġayret iderim ki benüm zamānumda kimdür ki taḫta oturur ?" Bir ʻifrīt eydür, bu dīvlerden: " Ben tarfetü'l-ʻayn içinde getüreyim". (4015) Ḥażret-i Süleymān aŋa destūr virdi, ol daḫı vardı. Fi'l-ḥāl Belḳīs'ı taḫtı ile getürdi. Maḳṣūd bu ḥikāyetden oldur ki; pādişāhlara lāyıḳ olanı gerekmez ki pādişāhdan ġayrı kişi taṣarruf ide.

el-cīm

Cezīre'dür, bir vilāyetde Rey ḥaddinde Ḥażra-yı Mūsā'dan Revmetü'l-cennete degin ki etrāfı Şām'dur. Kenīsetü'z-zühād ol cezīrenüŋ ʻacāyibindendür. (4020) Ve ulu şehirdür ve cezīre-i Naṣeybin'dür. Ve Naṣeybin'de ḳattāl ʻaḳrebler çok olur. [137-b] Ve diyār-ı ʻAyn ve Muṣıl ve Tikrīt ve Hebet ve Enbār ve Ḳarḳisā daḫı çoḳ şehirleri vardur, ḳamusı cezīredendür.

şehr-i dīger : Bir şehirdür Māverāü'n-nehir'de. Kemānçācı andan getürürler.

şehr-i dīger : Bir şehirdür, Fars'da ki anı Erdeşīr yapdı. Ol şehir evvelden deryā idi. Erdeşīr'dendür (4025) eyitdi ki :" Eger düşmene ẓafer bulursam, anda şehir yapam". Çünki düşmene buldı ẓafer. Ol deŋizi bir yaŋa aḳıtdı ve yirini ṭoldurdı ve etrāf şehrini anuŋ üzerinde yapdı. Ve daḫı anda bir āteş-ḫāne yapdı.

4

67 "ṣāḥib" kelimesi mükerrer yazılmıştır.

şehr-i dīger : Bir şehirdür, maşrıḳ ṭarafında ki Ḥażret-i Ṣāliḥ peyġamber ʻaleyhisselām ḳavmınuŋ mü'minleri peyġamberden ṣoŋra bu şehre düşdiler. Bu şehrüŋ ḳavmı, ve daḫı Cābilisān ḳavmı Ye'cūc ve Me'cūc'dan çoḳdır. Zīrā ki; Ye'cūc ve Me'cūc ṭoḳuz bu dünyācadur ve ṭoḳuz bu dünyā ehlincedür. Bu iki şehrüŋ ehli ṭoḳuz, tā Ye'cūc ve Me'cūccadur. Ve daḫı bu iki şehrüŋ ardında iki ḳavm vardur ki anlara "Tāres" ve "Mensek" dirler. Bu iki ḳavmuŋ miḳdārı ṭoḳuz bu iki şehir ehlinüŋ miḳdārıncadur. Ve hem bunlar Yāfeṣ bin Nūḥ neslindendür. Bu ẕikir **[138-a]** olanlaruŋ ḳamusı ehl-i cehennemdür, illā Ṣāliḥ peyġamber ḳavmı ve Hūd peyġamber ḳavmı ki Cābelsā'dur, anlar degil. Ve bu iki şehrüŋ her birisinüŋ biŋ ḳapusı vardur, her ḳapunuŋ aralıġı bir ferseng yoldur, ya'nī on iki biŋ adımdur. Ve her ḳapuyı her gice yetmiş biŋ kişi ṣaḳlar, bir kez ṣaḳlayana daḫı nevbeti degmez. Ve daḫı bunlardan ısra ʻimāret yoḳdur. Ve bu sözleri tefsīrlerden naḳl itdük ki ol nüsḫada yoġıdı. Ve daḫı ol Cābalḳa'da ġāyet issi olur, tā ḥaddī ki ḳavmı yir altında olurlar, düzmişlerdür anda otururlar. Ve her ḳaçan ki güneş ṭoġıcaḳ, daḫı ḳuşlıḳ yirine gelicek deŋiz ḳaynar, daḫı ḳorḳunç olur ve āvāzlar çıḳar deŋizden, tā ḥaddī ki işidenüŋ zehresi yarılur, ölür. Ol sebebden ol vaḳit olıcaḳ; ṭabıllar ve naḳāreler çalarlar ki ol āvāzı işitmeyeler. Ol yirde ṣanasın ki güneş deŋiz içinden çıḳar.

Cābalḳā : Bir şehirdür maġrib ḥaddinde. Sıfatını Cābelsā vaṣfıla ẕikir idelüm. Ẕülḳarneyin Cābelsā'ya vardı, ẓulümātdan geçicek bir aydınlıġa vardı ki güneş aydınlıġı degildi. Ve anda bir ṭaġ gördi ki : **[138-b]** Ol ṭaġuŋ[68] üzerinde iki direk var, her birinüŋ başında bir ḳuş oturmış. Ol ḳuşlar İskender'e söylediler, eyitdiler ki :" Ey ādemī-ẕāde! Sizüŋ araŋuzda riyā vü zinā ẓāhir oldı mı ?", İskender eyitdi ki " Belī". Eyle diyicek, ol ḳuşlar aşaġa indiler, yine eyitdiler ki : " Kirecile ṭaşdan bünyādlar olur mı ?" İskender eyitdi :" Belī". Bunı işidicek, ṭaġdan daḫı aşaġa indiler, girü eyitdiler ki :" Cenābetden ġusül itmek ḳaldı mı ?" İskender eydür " Yoḳ". Bu ḫaberi işidicek; girü ṭaġ üzerine çıḳdılar, ḳuşlar yine eyitdiler ki :" Farīżalardan el çekdiler mi ?" Eydür ki :" Yoḳ". Ḳuşlar yine direkler başına çıḳdılar, eyitdiler ki :

لا الاه ال اللا الله محمد ال رسول ال الله

dirler. İskender eydür, dirler pes bunı işidicek ḳuşlar ārām oldılar.

Cünd-i Şābūr : Bir şehirdür ki anı Şābūr bin Erdeşir İbn-i Erdevān bünyād itdi. Evvel ol mīşeyistān idi. Şābūr bir gün anda uġradı, gördi; anda bir ekinci ekin ekerdi. Şābūr eydür :" Bunda bir şehir bünyād iderim". Ol ekinci

---

68 "ol ṭaġuŋ" mükerrer yazılmıştır .

eydür :" Eger benden yazu yazmaḳ **[139-a]** gelürse, bunda şehir olur". Ol ekinci bir pīr kişiydi. Adı anuŋ Nīl idi. Eydür : " Billāhi! Bu şehri ki sen yaparsın. İy şāh! Buyur ki Nīl'i mu'alleme vireler ki yazu ögrene". Şābūr buyurdı; ol mişenüŋ aġaçların kesdiler, çıḳardılar. Ve ol ekinci pīr[i] daḫı yazıcılıġa virdiler. Ögrendi, Şābūr (4070) Şāh ḳatına geldi. Şābūr Şāh anı gördi güldi, daḫı anı mi'mar ḳodı ki ol şehri yapdıra Nīl. Ve bu memleket-i Şābūr'da Mānī adlu bir kişi ḳopdı, zındıḳlar başı idi. Anuŋ fitnesi 'ālemi ṭutdı. Şābūr 'āciz oldı, anuŋ üzerine oldı. Anuŋla me'dāre eyledi, tā şuŋa degin ki bildi mezheb-i Mānī bāṭıldur. Pes Mānī'yi öldürdi, derisine saman ṭoldurdı. (4075) Daḫı Şābūr'uŋ ḳapusında aṣaḳodı. Ol ḳapuya "Mānī ḳapusı" dirler. Zındıḳlar eṭrāfdan ol ḳuyuya ziyārete gelürler.

لعنهم ال الله

Cürcān : Bir şehirdür, ḫūb ırmaḳ kenārında. Ve anuŋ metā'ı : Ḫurma ve zeytūn ve enār ve ḳoz ve şekker ve ebrişimdür. Ve anda ejderhā olur, sehm-nāk. Velākin mażarratı irişmez.

Cācelī : Bir şehirdür Hindüstān'da. (4080) İskender andan artuḳ şehrüŋ almasında zaḥmet çekmedi. Zīrā ki; **[139-b]** iki ṭaġuŋ depesindedür, ve hem nıṣfı deŋizdedür ve nıṣfı ḳurudadur. Darçını ve nāfeyi andan getürürler.

Cefāniyān : Bir vilāyetdür, ḥudūd-ı Māverā-i nehir'de anuŋ. Metā'ı : Za'firān ve bāḳılī ve terkeş ve at ve ḳatırdur.

ḳal'atu'l-Cāriyye : Bir ḳal'adur, Aḳranus'uŋ üzerinde. Ve içinde (4085) çoḳ ḳavım var. İskender anda vardı, diledi ki; ḳal'aya vara, varamadı. Ne ḳadar yaḳın vardılarsa, ḳal'a ıraḳ oldı ve it āvāzı işidilürdi. İskender 'acebe ḳaldı. Niçe ay geçdi ol ḳal'adan ḫaber bilmediler. Bir gün bir kişi bārū üstine geldi. Eyitdi ki :" İy İskender! Maḳṣūd nedür ?" İskender : " Maḳṣūd oldur ki; (4090) sizi Taŋrı'ya da'vet iderim. Muṭī' oluŋ. Vegerni sizinle ceng (4095) iderim". Anlaruŋ pādişāhı çoḳ nesne virdi, İskender'e vardı, īmān getürdi. İskender girü döndi, eydürler ki :" Mūsā bin Naṣra maġribe vardı. Aŋa eyitdiler ki :" Bir şehir vardur, şunuŋ orta yirinde. Şöyle şu üstinde yürür, ġarḳ olmaz". Mūsā leşkeriyle anda vardı, tā ol şehri göre. Aṣam deŋizinden gemiye bindi, ol **[140-a]** ş ehre vardı, gördi : Bir şehir ki anuŋ ḳapusında bir sarāy ve ol deriden bir cisir baġlamışlar ve ol cisrüŋ üzerinde bir büt düzmişler, baḳırdan. Ol bütüŋ elinde bir aḳ yay. Her kimse ki ol bütüŋ yanına gelse; oḳıla ururdı, helāk iderdi, tā üç kişiye degin varanı ururdı, helāk (4100) iderdi. Andan ṣoŋra şehre girdiler, gördiler ol şehri. Ve ādemīleri sözi fehim itmezler, girü döndiler. Ol şehriŋ ḳapusında yazmışlar ki : " Bu şehre her kim ol girürse, helāk olur".

hikâyet

Hind ḥudūdında bir iḳlīm vardur ki aŋa "Köhne" dirler. Ve anda meymūnlar ol cezīrede olurlar. Ve anda bir cezīre daḫı vardur ki deŋiz yüzinde yürür. (4105) Ol meymūnlar ol cezīrede olurlar, her gün ol vilāyet ḳavmına 'aẓīm zaḥmet iderler. Ol ḳavm dā'im meymūnlara ḫarāc virürler. Ḫarāc oldur ki; her gün ṭa'ām düzerler, virürler. Ol ṭa'āmı yirler, giderler. Yarındası gün zaḥmet itmezler. İşleri bu düzenedür.

Ciylān : Bir mübārek vilāyetdür, ni'metlü ve ḳavmı perhīzkār ve mu'abbaddurırlar. Anda bir pīr var : " Kühündüz" dirler. (4110) Her yıl anda bir ma'lūm vaḳitde bir akça bulurlar, on aḳça ağrıdur, hemīşe böyledür.

el-ḥā

Ḥażır : **[140-b]** Bir şehirdür, cezīre içinde ki anı melik-i Sāṭirūn İbn-i Seṭerūn bünyād itmişdür. Ve eydürler ki :" Anı bünyād iden Ẓīzen İbn-i Celheme'ydi. Ve anda ṭılsım düzmişlerdür. Şöyle ki : Hīç kimse ol şehri alımazdı, meger gögercin ḳanıla ve geyik riḳḳıyıla ve ḥayż ḳanıla ẓafer bulalar, (4115) aŋa. Ol sebebden ki; ḥayż ḳanı mażarratı ol şehirde Ṭizen ḳamu 'avratları cem' itmişdi, ḳuyuya ṣoḳmışdı, ḥıfẓ itdürdi. Erenlerile ol ḳuyuda buluşurlardı. Çünki Şābūr-ı Ẕü'l-eḳtāf Ḥażar'ı almağa ḳaṣd itdi. Ol vaḳt Ṭīẓ'üŋ bir ḳızı varıdı, ḥayż oldı. Anı daḫı getürdi, ol 'avratlar ki bile ḳodı. çünki leşker-i Şābūr şehir üzerine geldi. (4120) Ṭīẓ'üŋ ḳızı bārū üstüne geldi leş keri teferrüc itmege, gözi Şābūr'a ṭuş oldı. Ol sā'at aŋa 'āşıḳ oldı. Vardı, Şābūr'a biti yazdı ki :" Bu ḳal'a fetḥ olmaz, ṭılsımın bozmayınca. Ṭılsım bunuŋla bozılur ki : Ḥā'iż ḳanı ve gögercin ḳanını ikisini ḳarışdurasın, geyik riḳḳınuŋ üzerine yazasın, daḫı bir üveyigüŋ boynına bağlayasın, tā uça bārūya (4125) ḳona. Ol vaḳit fetḥ idersin". Şābūr vardı, ol didügi gibi eyledi. **[141-a]** Çünki ḳuş geldi bārūya ḳondı, derḥāl Ḥażr'uŋ bārūsı yıḳıldı. Şābūr buyurdı kim yüz ādemi ḳılıçdan geçürdiler. Ve Ṭīẓ'üŋ ḳızı Naẓīre'yi kendüye 'avrat idindi. Bundan ṣoŋra Naẓīre bir gice uyumadı. Şābūr eydür :" Niçün uyumazsın ?" Ol ḳız eydür :" Döşek hem-vāre degildür". Naẓar (4130) itdiler, gördiler : Döşek içinde bir yapraḳ varımış. Şābūr eydür :" Ne 'aceb bildüŋ ?" Naẓīre eydür :" Anam ve atam beni süd ile ve bādāmla beslemişdür ve ebrişīm içinde ṣaḳlamışdur". Şābūr eydür :" Pes niçün bī-vefālıḳ eyledüŋ, kendü ḫalḳuŋı 'alef-i şimşīr eyledüŋ ? Sen ataŋa ve anaŋa böyle itdüŋ, baŋa ne idesin ?" diyüp buyurdı ki : Naẓīre'yi ṣaçlarından (4135) toṣun at ḳuyruğına bağladılar, daḫı ṣaḥrāya ṣalıvirdiler, tā ki pāre pāre oldı.

beldetü'l-Hibre : Hibre, bir hūb yirdür. Hükemā eydürler ki : " Bir gün ve bir gice Hibir'de olmak yegrekdür, bir yıl müdāvenetle, ya'nī devāmiyyetle ata binmekden". Ve Peygamber 'aleyhisselām buyurdı ki :" Rūzigār gele ki benim ümmetim Hibr'i feth ideler, dahı anuŋ pādişāhı 'avrat ola ki adı (4140) "Simāsiyye"dür. Kal'a aşaga ine, bir ak nikāb başında ola, bir kara 'ışābe [**141-b**] elinde ola ve bir boz deveye binmiş ola. Ehl-i İslām anı kahrıla aşaga indürürler. Bir kişi bu İslām leşkerinden ol milke 'avrata ki Şemāsiyye'dür, 'āşık ola. Anuŋ adı Fātik ola". Böyle diyicek Fātik hāżır idi, örü durdı, eydür :" Yā Resūlullah! (sallallahü 'aleyhi (4145) ve sellem) Eger Hibre'yi fetih iderlerse, ol 'avratı baŋa virir misin ?" Peygamber ider :" Saŋa virdüm". Çün Peygamber 'aleyhisselām dünyādan nakil itdi. Nevbet-i hilāfet Ebū Bekr radiyallahü 'anhüye degdi. Hālidibni'l-Velīd hażretini dahı bile gönderdi, Fātik dahı bile gitdi. Çün Hibre katına geldiler. Fātik bu kıssayı Hālid'e eyitdi. Hālid eydür :" Tanıguŋ var mıdur ?" eydür : (4150) " Belī, vardur. 'Abdullah İbn-i 'Ömer ol vakit anda idi". Tanıklık virdi ki :" Ben Resūlullah'dan işitdim ki : Hibre'yi fetih idicek işbu sıfatıla iniser ve anı Fātek'e virdi". Hālidibni'l-Velīd and içdi ki : " Bu sözden bu kal'a ehline ben sulh itmeyem, tā Şemāsiyye itmeyince". Şemāsiyye'nüŋ bir 'Abdülmesīh adlu bir karındaşı varıdı. Niçe yıl kızıl altun virdi ki sulh ideler, (4155) Hālid kabūl itmedi, tā ki kal'a kapısın açdılar. Şemāsiyye aşaga indi : [**142-a**] Bir boz deveye binmiş, bir ak nikāb başında ve bir kara 'ışābe anuŋ üzerinde baglamış. Ashāb-ı Resūlullah çün bu hāl ile gördiler, gurūr idüp tekbīr getürdiler ki ol tekbīr āvāzından yir ditredi. 'Abdülmesīh'üŋ ve Şemāsiyye'nüŋ bu āvāzeden 'akılları serāsime oldı. Eydürler ki : " Size (4160) ne oldı ?" Anlar dahı Peygamber'üŋ mu'cizesin eyitdiler." Ol sebebden şāzılık iderüz". Şemāsiyye Fātik'e virdi aldı. Şemāsiyye Fātik'i haymesine getürdi, dahı Şemasiyye eydür :" İy Fatik! Sen beni yeŋidiken görmişsin, şimdi karıdum, pīr oldım. Gel beni sat". Böyle diyicek Fātik eydür : " Ben size on biŋ dināra virürim", derhāl Şemāsiyye buyurdı; on kise (4165) getürdiler, her birisinde biŋ dinār altunı varıdı. Fātik'e virdi, dahı gitdi. Hālid'e haber itdiler. Hālid Şemāsiyye'yi katına getürdi. Eydür :" Ey Şemāsiyye! Sen hīleyile ol selīmü'l-kalb kişi[yi] aldaduŋ. On biŋ dinārıla ol hōd hīç hisāb bilmez. Ol on biŋ dināri çok sanur". Semāsiyye eydür :" Eger Fātek'i kendüzin yalan iderse ki (4170) kavlinden döne, ben senüŋ hükminden çıkmayam". Fātek'i okıdılar, eyitdiler : " [**142-b**] Niçün aldanduŋ ?" Fātik eydür :" Hāliya böyle düşdi. Ben kendüzüm yalan

eylemezem". Ḫālid eydür :" Çün Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā irādeti böyle düşdi, aŋa çāre yoḳdır". Hibre'yi ve Şemāsiyye ısmarladı, ṣulḥ idüp girü döndi.

Ḥuṣūmet : Bir şehirdür Şām'da, kiçirek. Hūd peyġamberüŋ mezār-ı şerīfi andadur; ve daḫı anda bir ḳuyu vardur ki " bi'r-i Hūt" dirler. Ol ḳuyunuŋ içindedür, ervāḥ-ı küffār ve ervāḥ-ı eşḳıyādur.

ḥikāyet

Abāne bin Ṣa'lebe eydür :" Ol ḳuyu ḳatında bir şaḫs yatırdı. Her gice bir āvāz işidürmiş ki :" Yā Dūma! Yā Dūma! Ehl-i kitābdan ṣorġıl". Ol kişi geldi ṣordı ki : " Dūma ne nesnedür, bilür misiz ?" Eyitdiler : " Bir feriştedür ki müvekkil-i ervāḥ-ı küffārdur". Ḥażremevtile 'ummānuŋ aralıġı bir ṣaḥrādur ki andan bāzirgānlar geçer, 'ummāna giderler. Andan ḥużūrıla geçen bāzirgān işidür ki, dirler : " Fulan geçer ki bilesine; işbu ṣıfatlu metā' vardur ve işbu miḳdār aḳçaya ṣatısardur " ki işitmişdi : " Ne artuġa ve ne eksige ṣatabilür".

Ḥımıs : Bir şehirdür ki Şām'da. Anı Ḫālidibni'l-Velīd fetḥ itdi, yüz seksen biŋ dināra ṣulḥ itdi. Ḥamīş ve Ḥaleb Ḥikaḳ İbn-i 'Amlīḳ'üŋ oġlanları adıdur. **[143-a]** Ḥımş'uŋ mescidi ḳapusında bir ṭaş vardur ki üzerine bir ṣūret yazmışlardur : Ādem ṣūreti ve yarısından aşaġası 'aḳreb ṣūretidür. Ki her kim ol yirden bir pāre balçıḳ alsa, ol ṣūrete baḫsa, mühür eylese, daḫı buġday tarlasına ḳosa, ol buġday onad ola.

Ḥabeşe : Bir vilāyetdür, ulu şehirleri çoḳ. Ve ol vilāyetüŋ 'acāyib meymūnları vardur, dürlü dürlü. Ẕü'l-ḳarneyn 'āciz ḳaldı. Pes vardı vezīrini yerine getürdi, taḫta geçdi oturdı. Kendü kendüsi bir ilçi ṣūretinde ḳarşusına durdı, ya'nī vezīr-i İskender bu ilçidür ki elçilikle gönderdi ve buyurdı ki : " Ḳaydafā'nuŋ oġlını 'avratıla dutmışlardı". Vezīr buyurdı ki : Bunları öldüreler. Bu elçi ki İskender'dür. Vardı vezīrüŋ elin öpdi, bunları diledi, ḳurtardı. Vezīr eydür :" Bu kişi benüm elçümdür" dir. " Sizüŋle bile gönderdüm. Ḳaydāfa bunı 'azīz dutuŋ. Yine baŋa tīz gönderüŋ". İskender bunlaruŋla bile gitdi. Çünki Ḳaydāfā ḳatına vardılar. Oġlı eydür : " Bu İskender'üŋ resūlidür. Bu oldur ki bizi İskender'üŋ ḳılıcından ḫalāṣ itdi, çoḳ sa'y itdi bizüm ḥaḳḳımızda. ve bize çoḳ **[143-b]** ḫizmetler itdi". Pes Ḳaydāfa'ya örü durdı, elçinüŋ ki İskender dir, elin aldı kendünüŋ ḳaṣrına vardı. İskender gördi ki :" Ābinūsdan bir ḳaṣır ve direkleri 'ūcdan. Ve Ḳaydāfe taḫtı üzerine geçdi, başına tāc urdı. Pes biŋ zerrīn ḳulları ḳarşusına ṭurdılar, pes ṭa'ām getürdiler. Esnā-yı ṭa'āmda Ḳaydāfe :" İy İskender! Kendüzüŋ niçün elçi adın ḳoduŋ ? Pes seni görmişim, sen İskendersin. Kendü leşkerinden niçün tenhā olduŋ, daḫı benüm ḳatuma

geldüŋ ? Ḥāliya ḥikāyet olduğın bilürsin. Līkin kendü ayağıla gelene 'ıtāb yok̇. Ve hem resūl adın dak̇ındıŋ, resūle ölim yok̇". İskender eydür :" Böyle dime. Pādişāhlar (4210) kendülere çekerler, adın dimez olurlar. İskender senüŋ k̇atıŋa k̇açan geliser ? Ve hem ādem ādeme şebīh olur", eydür ki :" Söz çok̇dur. Ṭur ḥalvete gidelim". Aldı, İskender'i bir eve girdi ki sak̇fı k̇ızıl yāk̇ūtdan ve hem bir evdür ki k̇aŋlı yürür. Ve K̇aydafā buyurdı ki : Ol evi fīller ortasına bağladılar. Ol evüŋ içinde bunca ādem ile seyr itdiler. İskender (4215) ğāyet 'acebledi ve bu 'aẓametle müteḥayyir k̇aldı. K̇aydafā eydür : " Ben seni incitmezem. **[144-a]** Zīrā ki; sen benüm oğluma ve 'avratına eylik itdüŋ. Ve daḥı saŋa resūl dirim". Pes vardı, İskender'i gönderdi, leşkerine vardı. Ol vilāyet[i] aŋa teslīm eyledi. Zīrā ki; ra'iyyet andan ḫoşnūd idi.

el-Ḥacer : Bir şehirdür, ṭağlar arasında kesmedür seng-i ḫāradan. (4220) Ve hem k̇abr-i S̱emūd andadur. Ve ol k̇aya ki Ṣāliḥ peygamberüŋ devesi çık̇dı, andadur.

Ḥaleb : Bir şehirdür Şām'da. Ve anda bir murabba' mināre vardur, üzerinde bir incīr ağacı bitmişdür.

Ḥāfıẓu'l-'Acūl : Bir k̇al'adur, Mısır'da Nīl kinārında ki anı bir k̇arı 'avrat yapmışdur. Anuŋ bir oğlı vardı, süd emerdi. Müneccimler dimişlerdi ki : " Senüŋ oğluŋı timsāḥ (4225) helāk idiser, Nīl'den çık̇ısar". Ol k̇arı vardı, Nīl'e dīvār yapdırdı Nīl kenārında, tā ki timsāḥ çık̇maya. Uzunlığı ol dīvāruŋ otuz fersengdür ki Ḥabeş ile Mısr'uŋ arasında bir seddür kim vaṣfa gelmez. Ol ṣordı bu ḫalk̇dan ki : " Timsāḥ nicedür ?" Vardılar ağaçdan aŋa bir timsāḥ düzdiler, ol k̇arı k̇atına getürdiler. (4230) Ol k̇arınuŋ oğlı her gün timsāḥıla oynardı. Bir gün **[144-b]** oynarken, ol oğlan yüzi üzre düşdi ol ağaçdan timsāḥuŋ üzerine ve ol ağacuŋ bir budağı oğlanuŋ başına gömüldi. Fi'l-ḥāl öldi.

Ḫornuk̇ : Bir 'aẓīm bünyāddur, Kūfe k̇atında. Nu'man İbn-i Emīrü'l-k̇ays seksen yıl pādışāhlık̇ itdi ve ol (4235) k̇aṣrı daḫı seksen yılda yapdı. Bināsını iki yıl işlerdi. Zīrā; yıl ğā'ib olur. Eyitdiler aŋa ki :" Niçün böyle idersin ?" Eydür : " Bünyād muḥkem ola". Her bār gidüp geldükçe ölçerlerdi, on arış aşağa inerdi. Ol binānuŋ adına "Sinmār" dirlerdi. Çünki ol k̇aṣır tamām oldı, Nu'man bin Sinmārıla ol k̇aṣrı teferrüc itmege (4240) girdiler. Nu'man bu yaŋa bak̇dı: Deŋiz gördi ki içinde dürlü cānavarlar var. Bir yaŋa daḫı bak̇dı: Ṣaḥrā gördi ki anda naḫlistānlar ve dürlü dürlü 'acāyibler var. Nu'mān bunları göricek, ğāyetde şād oldı. Eyitdi ki :" Dünyāda bunuŋ gibi k̇aṣruŋ var" Sinmār eydür :" Bunda bir key 'acāyib daḫı vardur". Nu'mān eydür :" Niçe ?" Sinmār :" Bunuŋ (4245) bir kerpici vardur ki anı

çıkarurlarsa; bu ḳaṣır aşaġa düşer, **[145-a]** yıḳılur". Nu'man ider :" Senden özge kimse bilür mi ?" Sinmār eydür :" Yoḳ, bilmez" böyle diyicek buyurdı : Sinmār'ı ḳaṣırdan aşaġa bıraḳdılar. İḥtiyāṭ itdi ayruġa dimekden. Nu'mān Şām'a vardı. Bir niçe günden ṣoŋra yine Ḥornıḳ'a geldi, gördi ki bōstānlar olmış dört yanı Furāt gibi. (4250) Irmaḳlar ol ḳaṣrı ortaya almış, ḫandaḳ olmış. Nu'mān bu ḥāli ġāyet ta'accüb itdi. Vezīrine eydür : " Bundan 'aceb ve bundan laṭīf cihānda bir daḫı var mıdur ? Hīç görmiş misin ?" Eydür ki :" Yoḳ. Velīkin bunuŋ bir 'aybı vardur ki dā'im degildür". Nu'mān eydür :" Ol dā'im olan ne nesnedür ?" Vezīr eydür :" Ol nesnedür ki Allahü te'ālā 'azze şānühü ḳatında (4255) ola". Nu'man eydür :" Anı neyile bulurlar ?" Vezīr eydür : " Terk-i dünyayıla". Vardı Nu'mān dünyādan elini çekdi. Bir palās geydi, daḫı pinhān oldı, daḫı kimse anı görmedi. Oġlı Münẕir İbn-i Nu'mān taḫta geçdi, oturdı

el-Ḥażra : Bir ulu ḳubbedür ki anı Mu'āviye bin Süfyān yapdı, yigirmi yılda mermerden. Ve saḳfı säc aġacıyla düzilmiş. Altunıla, lājiverd ile (4260) münaḳḳaş eyledi. Çün tamām oldı. Anda bir kişi geldi, aŋa ṣordılar **[145-b]** ki : " Bu 'imāret niçedür ?" Ol kişi eydür :" İy Mu'āviye! Eger Allah mālıla yapduŋsa, ḫāyinlerden olmışsın ve eger kendü mālından yapduŋsa, müsriflerden olmışsın". Mu'āviye bunı işitdi, zār zār aġladı. Eger bu sözi yapmazdan öŋdin işitsem, yapmazdım. Ve bir kişi (4265) daḫı ol 'imārete geldi eydür:

الناس عنه يا نعاويه نزلت مقاما ارغل

Ya'nī : " Bir maḳāmda nüzūl itdüŋ kim cemī'i maḫlūḳāt ol yirden göç ider".

ḥikāyet

'Alī İbn-i 'Āṣım eydür : " Ḥażır peyġamber 'aleyhi's-selām bir yigitle dostluk iderdi. Ve Benī İsrā'il'de bir ẓālim pādişāh vardı. Aŋa eyitdiler ki : " Ol cüvān Ḫıżr'uŋ dostıdur, (4270) dā'im ḳatına gelür". Ol yigidi ḳatına oḳıdı, eydür : " N'ola Ḫıżr'ı benim ḳatıma getürseŋ ?" Ol yigit vardı, Ḫıżr'a çoḳ şefā'at itdi, aldı ol pādişāhuŋ ḳatına iletdi. Ol pādişāh eydür : " Yā Ḫıżır! Çoḳ zamāndur kim ben seni dost dutmışım ve seni görmege müştāḳım. Ve baŋa dünyānuŋ 'acāyiblerinden ḫaber[69] virgil". Ḥażır ider : " Ben (4275) bu şehre geldim. Bir ḫūb laṭīf şehir gördüm. Bunuŋ üzerine beş yüz **[146-a]** yıl geçdi. Geldim gördüm, depeler olmış ve ḫarāblıḳ olmış. Bir çōbān gördüm, aŋa göz irmez. Her ḳaçan ki; güneş ṭoġa, güneşe ḳarşu sıçradılar ki güneşi ṭuta aşaġa getüresen. Ol cānavaruŋ arḳasına bingil kim seni bir deŋizden ayruḳ deŋize ilede. Ben eyle itdüm, sen daḫı (4280) eylegil". Ḥāmid bir

69 "ḫaber" kelimesi خبر şeklinde yazılmıştır.

zamān anda oturdı, nā-gāh ol cānavar çıḳdı, bu daḫı arḳasına bindi. Bunı bir ayruḳ cānibe iletdi. Anda bir yire vardı ki cemī' yir, altun gümüşidi. İçinde bir ḳubbe var, 'aẓīm. Ol daḫı altundan. Ve ol ḳubbenüŋ üzerinde bir ṣu iner, ol dört ḳapudan ṭaşra çıḳar. Ve anda bir ferişte gördi ki; durmış, elinde bir ṣalḳım üzüm var zebercede beŋzer. Getürdi Ḥāmid'e virdi, eydür ki : " Bu cennet ḳor[ı]ġıdur. Pes imdi bu aradan girü döngil ki ilerü daḫı yol yoḳdur". Ḥāmid girü döndi, ol cānavaruŋ arḳasına bindi. Aldı, yine ol yire getürdi ki ol arada 'İmrān uġradıydı. 'İmrān'ı istedi, göremedi. Ölmiş bir pīr buldı. Ol pīr eydür : " İşbu almalardan yigil". Ḥāmid eydür : " Yoḳ" ol eydür : " Yi", bu eydür : " Yoḳ, yimezim. **[146-b]** Baŋa bu üzüm yiter". Çünki be-cid oldı, bir almayı yedi. Derḥāl dişleri eline döküldi. Daḫı bir āvāz işitdi kim : " Bu İblīs'dür. Niçün sözine uyduŋ ? Ol üzüme ḳanā'at itmişdüŋ. Saŋa olanca yiterdi"? Bu ḥikāyet kitāblarda mesṭūrdur. Ammā ol bir ḳubbe ki Beytü'l-Muḳaddes'dedür ki anı Dāvud peyġamber yapdı, on bir yılda. Ve anda iki direk vardur : Pirinçden. Birisi on sekiz arışdur. Ve her birisinüŋ depesinde bir degirmen vardur, ve anda yine bir ḥavıż vardur. Ve daḫı Zengibār'da bir ḳubbe düzmişlerdür, altundan. Ve içinde bir büt ve ol bütüŋ öŋinde bir aġaç vardur ki yedi dürlü yemiş virür : Enār, üzüm, incīr, nārinc ve ṭurunc ve ayva. Ve her yılda iki kez yemiş virür. Ve ol aġacuŋ başında bir çengāl vardur, hilāl gibi. Bir zengī gelür, boġazını ol çengāle urur. Ol bütüŋ öŋinde aṣılur, tā ki başı üzilür bir yaŋa düşer ve gevdesi bir yaŋa düşer. Ve hem büt öŋinde bu resme tażarru'lar ḳılurlar. Hindīler olur ki kendileri[ni] oda atarlar. Büt öŋinde, tā ki yanarlar giderler. Bunlaruŋ **[147-a]** ḍalāleti çoḳdur ki vaṣfa gelmez.

er-rā

Rūm : Bir giŋ iḳlīmdür, ni'metlü ki Şāmil'e muttaṣıldur. Arż-ı Rūm düzdür, ġarbī ve debūrīdür. Ḥaddi Anṭākiye'den tā Saḳāyi'ye degin ve Ḳosṭanṭeniyye'ye ve tā Tūliye ḥaddine degindür. Ḳamusı tersālardur, meger Āẕeribayıcān ṭarafı ki İslāmdur. Ehl-i Rūm zeyrek olurlar. Bu vilāyetde ṭılsımlar çoḳdur, ol delīldür bunlaruŋ zeyrekligine. Ḫāṣṣa ki naḳḳaşlıḳ ve ṣūretkārlıḳ ve ṣan'at-ı kimyāya. Ve anda ḫūb ṣular ve çoḳ ṭaġlar olur. Pādişāh-ı Rūm Ḳosṭanṭeniyye'de olur. Şöyle ki: Pādişāh-ı Hind, Ḳunuc'da ve pādişāh-ı Çīn, Tebbet'de ve şehr-i Ḫandān'da olur. Ve Rūm'uŋ beglerine " Benü'l-aṣfār" dirler. Zīrā; Rūm pādişāhları helāk oldılar ve hīç kimse ḳalmadı, bir ḳız ḳaldı ancaḳ. Vardılar, ittifāḳ itdiler. Kim ki gelürse pādişāh ola. Nā-gāh bir yigit, ol ḳızı aŋa virüp anı pādişāh itdiler. Ol

sebebden " Benü'l-asfār" dirler. Ve Rūm'uŋ dört taḫtı vardur : Biri Anṭāḳiyye ve biri Rūmiyye ve biri Ḳıyrīn ve biri Beyte'l-Muḳad[d]es'dür.

medīnetü'r-Rūmiyye : Rūmiyye bir şehr-i 'aẓīmdür. Andan Ḳosṭanṭeniyye'ye degin bir yıllıḳ yoldur. Ve ol bezekler ki Beyte'l-Maḳdis'de **[147-b]** vardur, şimdi ol Rūmiyye'dedür. Ve Rūmiyye'nüŋ büyükligi şol miḳdārdur ki; bir ḳuş pāzārı, bir fersengdür. Ve daḫı anda yüz altı biŋ ḥammām var. Velīd İbn-i Müslīm eydür : " Rūmiyye'nüŋ sāḥiline düşdüm, daḫı bir ṭaġa çıḳdım, ol ṭaġdan aşaġa baḳdım: Bir yaşıl deŋiz gördüm, tekbīr itdim". Bu kişi baŋa eydür : " Ne olduŋ ?" Ben itdüm ki : " Bizim 'ādetimüzdür. Her ḳaçan ki deŋiz göresüz, böyle eydürüz". Ol kişi benüm yazuma baḳdı, güldi. Eydür : " Ol deŋiz degildür. Belki Rūmiyye'nüŋ evleri üstidür ki ḳamusı muraṣṣa'dur cevāhirle. Ve belki istidāreti Rūmiyye'nüŋ ḳırḳ mīldür ve her mīlde on iki burġūz vardur. Ve mecmū' biŋ iki yüz yigirmi burc olur. Ve üç cānibi şehrüŋ deryādur. Ve bir cānibi[70] ḳaryedür. Ve her ḳapusınuŋ ḳarşusına dīvār vardur ki ol dīvāruŋ ḳalınlıġı yigirmi arışdur. Ve bu dīvārıla bārū aralıġı bir ırmaḳdur ki aŋa " Ḳıbyīṭiṭād" dirler. Ve ol ırmaġı daḫı baḳır taḫtula örtmişlerdür ki her taḫtanuŋ uzunı ḳırḳ arışdur. Ve her ḳapuda ḳırḳ iki taḫta vardur. Ve 'umḳı ol ırmaġuŋ ya'nī; **[148-a]** derinligi ṭoḳsan altı arışdur. Velīd İbn-i Müslīm eydür ki : " Rūmiyye'nüŋ bir bāzārına vardım, bayṭar bāzārıymış. Ve anda bir nerdübāndan yuḳaru çıḳdım, ṣarrāflar bāzārıymış. Ve şehrüŋ ortasına vardım, bir kelīse bünyād itmişler iki miḥrāb var: Birisi maşrıḳ, birisi maġribe. Ol kelīseden şehrüŋ her cānibine üç mīldür. Andan gelür; dībā ve zerbāfet ve edviye. Bu şehirde ḥükemā çoḳ olurdı.

Rey : Bir 'aẓīm şehirdür, ni'metlü. Evvel bünyād idenüŋ adı Re'y idi ki Re'y bin Şeylān İbn-i İṣefihān bin Ḳuluc'dur. Bu şehri 'Ömeribnü'l-Ḫaṭṭāb fetḥ itdi. Ki 'Ammār bin Yāsir buyurdı ki : 'Ömer bin Zidere'ye varsun. 'Ömer İbn-i Zeyd daḫı on sekiz biŋ kişile Rey'e vardı, fetḥ itdiler. Ve hem leşker-i Rey ki ehl-i Rey'dür, leşker-i 'Ömer'e yardım itdiler ki şehri alup vilāyeti ṭutdılar. Andan ṣoŋra Rey aşaġa geçdi, bir zamān ḫarāb ḳaldı. Andan ṣoŋra ol pādişāh ki aŋa "Mehdī" dirlerdi, ol yapdı Rey'i, sene-i semāne ve ḫamse mi'ede idi.

Rūyān : Bir nāḥiyedür ki ḳavmı mütemerrid, Ṭaberistān ḥaddinde. Ve şehirleri çoḳdur. 'Ömeribni'l-'Alā aldı. Bu vilāyet **[148-b]** Rūyānıla Diyālime arasında. Anı biŋ muḳātil leşkeri çıḳardı. Andan ṣoŋra yine 'āṣī oldılar. Sa'īdibni'l-'Āṣ yine vardı, aldı ve Cürcān melikin daḫı kendüye

---

70 "ve bir cānibi" mükerrer yazılmıştır

muṭī‘ eyledi. İki yüz biŋ direm gümüş aldı. Andan ṣoŋra emīrü'l-mü'minīn Me'mūn ḫalīfe Rūyān ve Demâvend'i Māziyar İbn-i Ḳārin'i virdi. Çünki Me'mūn dünyādan naḳil itdi. Nevbet Mu‘taṣım'a degdi. Māziyār ‘āṣī oldı Mu‘taṣım'a, tā kim Mu‘taṣım ‘Abdullah İbn-i Ṭ āhir'i virbidi. Vardı, Māziyār'ı dutdı, elin ayağın bağlayup Mu‘taṣım öŋine getürdi ve ṣol miḳdār ağacıla urdılar ki öldi.

Re'sü'l-‘Ayn : Bir şehirdür cezīre içinde. Ol şehirden üç yüz çeşme aḳar ve ḳamusı cemi‘ olup bir ‘aẓīm ırmaḳ olur ki aŋa " Nehrü'l-Ḫābūr" dirler.

Rās : Bu bir eyü şehirdür Ḫōristān ḥudūdında ki anda eyü ḥarīrler toḳurlar. Māni ve zındīḳı anda öldürdiler. Ba‘żīlar eydürler ki : " Mānī Behrām'uŋ cinsinde öldi, ṣoŋra başın kesdiler".

ḳubbetü'r-Raṣṣāṣ : Rūm ṣaḥrālarındadur. Eydürler ki : Bir kişi esīr olmış Ḳosṭanṭeniyye'nüŋ içinde ve hem ol kişi ki ḫoş-ḫōnımış ki laṭīf Ḳur'ān **[149-a]** oḳurmış. Ḳosṭanṭeniyye'nüŋ Tekūr[ı] ḳatında oḳumış. Ġāyet ḫoş gelmiş. Eyitmiş ki : " Benim ḳatımdan gitme. Niçe ki diriseŋ saŋa ḫizmet ideyim". Bu kişi daḫı bir zamān anda durmış. Bir gün Tekūr arzu itmiş ki ḳubbetü'r-Raṣṣāṣ'ı göre. Bu kişi daḫı Tekūrla bile gitmiş. Bir niçe rūzigār gitmişler, tā ḥaddī ki anda varmışlar görmişler : Bir ‘aẓīm ḳubbe. Bunı göricek bir nice cemā‘at " İçine girelim" dimişler. Nā-gāh bir yil çıḳmış, ol varan ḫalḳı helāk itmiş. Andan ṣoŋra içine girmege çāre istemişler, görmişler ki içinde bir büt var ki elin açmış. Eli içinde yazmışlar ki :

كل ملك يزول ملكه

اللا الله ال علي ال كبير

Ya‘nī : " Her pādişāhuŋ, pādişāhlığı zā'il olur, illallāhü te‘ālā'nuŋ zā'il olmaz". Ve bir elinde yazmış ki : " Hīç kimse bu ḳubbeye girmez, tā ki beni yerimden ḳoparmayınca". Pes buyurmış ki ol büti niçe zaḥmetile ḳoparmışlar ki vaṣfa gelmez. Çün ḳopardılar, ol yil esmez oldı. Ve gördiler ki; altında bir ḳapu. Ol ḳapudan içerü girdiler, gördiler ki; bir ‘aẓīm heybetle düşmiş. Ve içinde biŋ **[149-b]** çanaḳ var, zerrīn. Ve bir gūr daḫı var ol evde ki ḳabrüŋ üzerinde bir levḥ ḳomışlar, elli arış ve ol levḥüŋ bir cānibinde altı nesne. yazmışlar ki :

نات ايه ال ناس من ال موت

ya‘nī : " Ey ādem oğlanları! Ḳorḳıŋuz ölimden".

و عجلو مصالحكم قبل ال موت

Ya‘nī : " Siz ta‘cīl idüŋ, maṣlaḥatıŋızıŋ vaḳti fevt olmazdan evvel".

و ال موت

ايسر با ال لسان

Ya'nī :" Ölüm dilüŋe āsāndur".

و عصر

ال اسور با ال جنان

Ya'nī : " Ḳamusınuŋ mevti düşvārraḳdur".

فدواءه با ال طاعت

Ya'nī : " Ölüme devā idiŋüz ṭā'atle".

و ملك ال موت يحب ال مطيعن و ال مطيات

Ya'nī : " Melekü'l-mevt sever ṭā'at idenleri". Ve ol levḥüŋ bir cānibinde daḫı on dört nesne yazmışlar :

ال عقل سداوت ال اسقام

Ya'nī : " 'Aḳıl ḫastalaruŋ devāsıdur".

سبب ال مزيت ال شكر

Ya'nī : " Artmaḳlıġuŋ sebebi şükrdür[71]".

و سبب ال بلا ال عصيان

Ya'nī : " Belāya sebeb 'işyāndur". Ve :

سبب ال اذب مواظيبت ال صالحين

(4395) Ya'nī : " Edebüŋ sebebi, ṣāliḫlere mülāzemet itmekdür".

و سبب ال غضاب

ال حسد

[150-a] Ya'nī : " Ḳaḳımaġa sebeb ḥased itmekdür".

و سبب ال محبهية

هدية

Ya'nī : " Seviyye sebebi nesne virmeklikdür".

و سبب ال

اخذة ال بشاشة

Ya'nī : " Birbirile ḳarındaş olmaġa sebeb, güleç yüzlülikdür".

و سبب ال قطع ال معاتبة

Ya'nī : " Birbirinden kesilmege (4400) sebeb, 'itāb itmekdür".

و سبب ال فقير ال اسراف

Ya'nī : " Dervīşlige sebeb, isrāf dur".

و سبب قضاءال حوايج ال رفق

Ya'nī : " Kişilere ḥācetler bitürmege sebeb, yumuşaḳlıḳdur".

مذلة ال ساءل و سبب ال

Ya'nī : " Ḫörlıġa sebeb, kişiden nesne dilemekdür".

و سبب ال حرمان ال كسل

71 "şükrdür" شكر در şeklinde yazılmıştır

Ya'nī : " Her nesneden maḥrūm olmaġa sebeb, süstlüktür".

و ال خير كله في ال عقل حياءفمن

لا عقله ولا حياء له فلا خير في صحبته

Ya'nī : " Ḳamu ḥayır 'aḳılla ḥayādadur. Kimüŋ ki 'aḳlı ḥayāsı olmasa, anuŋ ḥayrı yoḳdur ṣoḥbetinde". Ve dahı yazmışlar ki : " iy ḫizmetkār! İşbu ḫāndan biŋ pādişāh ki ḳamusı bir gözliyidi, ṭa'ām yediler. Ve bāḳīsinüŋ hisābını ḫod Allahü te'ālā bilür. Ve iy Benī Ādem! Bu Ḳarlame bin 'Āmirü'l-melik gūrıdur ki nice [150-b] yıl cihānda pādışāhlıḳ eyledi ve biŋ şehir aldı ve biŋ bikir ḳız aldı ve āḫir mevte çāre bulmadı. Ve her kim bu ḥāle muṭī' olsa, 'ibret dutsun. Ve bu ḳubbeden nesne almasun". Çün bu ḥāli gördiler, girü döndiler.

ez-zā

Zenc : Bir ulu şehirdür ki bināsı ḳamusı kireçdendür. Ve anda kızıl ḳum olur aḳar. Ol ḳavım ġāyetde zaḥmet çekerler, ol ḳum sebebinden. Gice yaturlar, ṭaŋla dururlar. Görürler ki : Bārūdan içerü girmiş, ḳaŋlı düzmişlerdür. Ol ḳumı her gün ṭaşırlar. Ve eger ṭaşınmaya şehri ṭoldurur, ḫarāb ider. Ve Zenc'iŋ ḳal'ası vardur, muḥkem. Ve anuŋ dört ḳapusı vardur ve anuŋ rabażı dahı vardur ki rabażınuŋ on iki ḳapusı vardur. Ol şehirde bir ırmaḳ vardur, ulu. " Hüner-mend" dirler. Ġavir ḥaddinden gelür, Zenc'e gider.

Zervā : Bu dahı bir ḫūb yirdür. Şimdiki ḥālde ol Baġdād'dur. Evvel Zervā dirlerdi. Ṣoŋra ki Ebū Ca'fer-i Manṣūr yapdı Baġdād'ı, " Bismillahi" diyüp. Ḳanṭara-i şeṭṭ üzerine ol düzdi. Ve Ebū Ḥanīfe buyurdı kim; anda ṭura, ḳabūl itmedi ol vaḳitde. [151-a] Maḳṣūdı budur ki; ḳadīmde Zervā dirlerdi.

Zengibār : Bir ulu vilāyetdür ki anda ulu şehirler vardur. Velīkin otsuz, ni'metsiz yirdür ve kim[i] 'imāretdür. Ve Fars deŋizinüŋ kenārındadur. Ḳavmı müfsid ve kevden cāhil olurlar. Baṭar ve Şādedil bunlar dahı şehirlerdür, Hindistān ortasında. Türklerdür; yüzleri büyük, gözleri ṭaracıḳ, ṣaḳalları yoḳ. Zāc dahı bir ḳavmdur bunlara yaḳın.

Zāvelistān : Ol bir şehirdür, Sīstān iḳliminde. Ve Zāl bin Sām'uŋ evi anda bir ḳal'a içindedür ve Rüstem bin Zāl'uŋ dahı evi anda ṭaşrasındadur. Līkin ḫarābdur. Gūr-ı Rüstem ve gūr-ı Zāl Simçūr'dadur. Sāḥildür ve bay-ı Hind'dür. Bularuŋ düşmenleri ġāyet çoġıdı. Bular vaṣiyyet itdiler ki; anda defn ideler, tā düşmen ẓafer bulmaya.

es-sīn

Sīstān : Bir ulu iḳlīmdür ve mübārek yirdür. Ḥaddi anuŋ Ḫorasān'dan tā Kirmān yazısına dekdür. Ve ulu ırmaḳ vardur anda: " **Hīrmend**" dirler ki

Zirih deryāsına aḳar. Ve Zirih; bir kiçirek deryādur, otuz ferseng, Sīstān çevresindedür, (4440) Kāmūn vilāyetinde. Sīstān'uŋ da bir ṭaġı vardur bir şehrüŋ ḳapusında ki [151-b] adı anuŋ Tübbe'dür. Ve eydürler ki : " Yılan gökden inicek, ol ṭaġ üstine indi. Ve henüz daḫı vardur ve her zamān ol ḳavm anı görürler. Ve iki[72] ḳanadı vardur, ol yılanuŋ. Birisi kızıl ve birisi yaşıldur. Ve ol sebebden ol vilāyetde ef'ī ḳattāl çoḳ olur.

Semerḳand : Bir şehrdür, (4445) 'aẓīmdür. Ve anı evvel İskender yapdı. Ve ḳavmı ġāyet ṣāliḥ ve 'ālim ve dindārdur ve nūr-ı İslām sīretlerinde ẓāhirdür. Ve Semerḳand ki dā'iresi ve ḥavli on iki fersengdür. Ve şehrüŋ ortasında bōstānlar ve degirmenler ve mezra'alar vardur. Ve bir dervāzeden bir dervāzeye bir fersengdür. Ve şehrüŋ bārūsıçün, ceng itmegiçün (4450) bārū üzerinde kemerler ve burclar yapmışlardır. Ve demür ḳapuları varıdı. Ve şehrüŋ arasında on biŋ ġarāyib yirler vardur ve ırmaḳlar ve deryālar vardur. Çün Şamar bin Avri'ayş bin Ebrehe beş biŋ yüz biŋ leşkerile ḥiṣār itdi Semerḳand'ı, tā ẓafer buldı. Daḫı ḫarāb itdi ve bünyādları ḳazdı. Andan ṣoŋra Semerḳand'a " Semerkendi" didiler. (4455) Andan ṣoŋra tīgü'l-Aḳrān İbn-i Ebī Mālik İbn-i Ebī Nāṣir geldi [152-a] Semerḳand'a. Tecdīd itdi. Ve bunı Sa'īd İbn-i 'Osmān 'Affān fetḥ itdi. Ve and içdi girü dönmeye, tā bunı almayınca, tā bu ḳapudan gire ve bir ḳapudan çıḳa ve kelisāya ṭaş ata ve pādişāhınuŋ oğlanlarından birisin alabile gide. Pes vardı şehre girdi, ṭaşıla ki (4460) urdı, ol ṭaş ki yapdı. Ehl-i Semerḳand heybet aldılar, eyitdiler ki : " Melik-i 'Arab ṣābit oldı", ve hem Ḳuytebehü'bnü Musliḥ eyitdi ki : " Ḳanda āteş-ḫāne varsa; odların gidergil, ḫarāb itgil ve bütlerin cem' idüp oda iḥrāḳ ḳılġıl". Pes ol daḫı od divşürdi, yaḳdı. Mübālaġa māl virdiler ki bütlerin yaḳmayalar, ḳabūl itmedi. (4465) Eyitdi ki : " Ben büt-fürūş degildim". Kendü elile bütlere od ḳoyvirdi. Ṭoḳsan biŋ dinār kızıl altun tenhā mismārları yaḳıcaḳ, erimiş bulundı. Ve Ṣafer vilāyetindedür Semerḳand'dan bōstānlar ve ṣulardur. Memūn bir kişiye ṣordı, Semerḳand'uŋ aḥvālinden. Ol kişi diyüpdi:"Semerḳand'uŋ şehri ayuŋ dā'iresine beŋzer, ırmaġı (4470) ṣol gök ortasında çekilen baḥre beŋzer, Semerḳand'uŋ żiyā'ı [152-b] yıldızlara beŋzer". Şu'bī eydür ki : " Ḳuteybe bin Müslim eyitdi ki : " Semerḳand'uŋ ḳapusında bir levḥ gördüm ki anda yazmışlar" :

ب ال سم الله

اللهم ها ذا كتاب ملك ال عرب و ال عجم

Semer İbn-i 'Iyşü'l-melikü'l-üstüm (?) didi : " Her kimse ki bu maḳāma irişdi, benüm mişlüm (4475) oldı. Ve her kim bundan ıṣra geçdi, benden

---

72 "ve iki" mükerrer yazılmıştır

a'lādur, uludur. Ve her ki bu araya irişmedi, benden ednādur". Ḳuteybe bunı göricek, and içdi ki : " Ben Ṣīn ṭopraġına ayaġım başmayınca, ölmeyem". Bu ḫaber Ṣīn pādişāhına degdi. Derḥāl bir tāc-ı muraṣṣa', la'l ve yāḳūtıla ve cevāhir ve muraṣṣa' ḫil'atler ve bir enbān ṭopraḳ daḫı Ḳuteybe virbidi ve eyitdi ki : " Ben senüŋ (4480) nā'ibüŋ olam. Bu vilāyetde bu tācı başuŋıza urasız ve bu ṭopraḳ üzerine yüriyesiz, tā ki anduŋuz yirine gele. Ve daḫı saŋa her yıl ḫarāc viribiyem". Bu sözi ḳabūl itdi, andan girü döndi. Ve hem Türkistān'ı ve Māverāü'n-nehr'i daḫı fetḥ itdi.

Serendīb : Bir 'aẓīm ulu şehirdür, Hindüstān'da. Evvel şehir ki 'ālemde (4485) bünyād itdiler, Serendībidi. Ve anuŋ heştād maḥallesi vardı ve her maḥalle **[153-a]** bir fersengdür. Ve anda Zervesīm pūl menzilinedür. Ve naḳdi anuŋ yāḳūtdur. Bir ḥaddi Serendīb'üŋ Ḳulzım deŋizidür. Ve eydürler ki : " Ṣuyı Ḳulzım deryāsıdur ki ṣuyı acıdur ve ḳaradur ve birez ki ilerü gideler ṣuvı ḳalıŋ olur, şol miḳdāra irişür ki gemi yürür olur. Ve her kimse ki ol araya varsa, (4490) ayruḳ andan çıḳmaz. Ve bir ḥaddi daḫı ẓulmāta varur ve bir ḥaddi daḫı kūh-ı ḳafa varur ve dördünci ḥaddi gün ṭoġduġı yire varur. Ẓulümāt ḳapusında İskender'üŋ ḫaymesi yiri henüz ẓāhirdür. Ve ḳazıḳları demür[de]ndür[73] ve her zamān anları neftile yaġlarlar, çürimesün diyü. Ve eydürler ki : " Gūr-ı Ādem, Ḳulzım deryā[sı] kenārındadur. Yarısı ṣu içinde ve yarısı (4495) ṭaşrada ve 'imāretlerden yüz ferseng ıraḳdur. Ve ziyāretine kārvān olup varurlar. Ve Serendīb ehlinüŋ 'ādeti oldur : Ḳaçan ki bir pādişāh ölse; anı bir maḥfe içine ḳoyarlar, şehri gezdürürler ve bir ḫatun eline süpürge alur, ol maḥfeyi ḳarşu urur ve eydür ki : " Melik öldi, Allah bāḳīdür". Ve çārşenbih gün, on dört pāre iderler ve daḫı (4500) dört kelīsāda yandururlar ve külini yele savururlar. Serendīb şehrinüŋ **[153-b]** āyini bu düzen üzerinedür. Ve eydürler ki : " Serendīb bir vilāyetdür, şehir degildür. Ve gūr-ı Ādem 'aleyhisselām Zehūn ṭaġındadur".

و الله اعلم

Sürūşe : Bir şehirdür, Hind vilāyetinde Çin ṭarafından yaŋa. Ve anda bir büt-ḫāne vardur, pirincden. Ve içinde bir büt vardur ki ol büt[i] bir altun (4505) taḫt üstinde ḳomışlardur. Her kimse ki ol büte el ursa; bir 'aẓīm āvāz gelür ve aġzından āvāz çıḳar, ol kişi yandurur. Ol ḳavım anuŋ sebebinden azmışlardur.

Saḳīn : Bir 'aẓīm şehirdür, Hindüstān'da. Bundan evlā şehir yoḳdur. Ve altı ferseng ḥavli vardur, anda daḫı şehirler vardur : Saḳarkend ve Yurkend ve

73 "demür[de]ndür" kelimesi دمرندر şeklinde yazılmıştır.

Cebkend. Bu vilāyet ābādandur, ḫayıldan ve Ḳıpçaḳ'dan zahmetdedururlar. Bu vilāyetde ṣuv olmaz. Meger atıla ırmağa varurlar, anuŋ ḳıraŋında ḳazlar olur, dutalar otururlar. Āyinleri Müslimānlar āyinidür. Līkin namāzı yılda ṣa'bānıla ramażān ayında ḳılurlar. Bey' ü şirā ḳal'ıladur. Sedīr ḳaṣrı ma'rūfdur, Ḥīre ırmağı içinde ki Behrām-ı Çūbin Yezdecir İbn-i Ṣābūr sebeb-i bünyād oldı ki Yezdecir'üŋ oğlı ḳalmadı, Behrām'dan ġayrı. **[154-a]** Ol daḫı istisḳā oldı. Eṭibbādan ṣordı ki : " Eyü yire ve havāsı ḫoş ḳanda var ?" eyitdiler ki : " Sedīddür". Yezdecür buyurdı kim; anda bir ḳaṣır yapdılar ve Behrām'ı anda getürdiler ve hem şifā buldı.

Senced : Bir 'aẓīm ḳal'adur. 'Alī İbn-i Zeyn eydür : " Türkistān'da Sencid'den muḥkem ḳal'a yoḳdur. Ḳırḳ arış dīvārınuŋ ḳalınlığı vardur, bārūsı iki ḳatdur ve arası ḳumıla ṭoludur. Ve altında ṣu aḳar, dīvārın delseler ḳum aḳar ve eger lağım itseler ṣu aḳar".

ḳal'a-i dīger : Bir ḳal'adur, Arum ḥudūdında. Ol ḳal'ada iki biŋ sekiz yüz sarāy vardur. Ol ḳal'ayı Muḥammedü'bnü Müsāfir yapdı ve içinde 'aẓīm gencler ḳodı. Ve kendüzi bir ẓālim pādişāh idi ki ra'iyyetlerüŋ oğlanlarını ẓulmile alurdı, ṣan'atlara virürdi ve hem müslimānlaruŋ oğlanlarını esīr gibi dutardı. Bir gün Muḥammed İbn-i Müsāfir bir ṣayda[74] çıḳdı. Anlar ḳapusı ḳal'anuŋ yapdılar, niçe ki say' idegördi açmadılar. Düşmenler eṭrāfından daḫı buŋa ḳaṣd itdiler. Bu daḫı ḳal'ayı ḳodı ḳaçdı, ḳal'a ol ḳavma ḳaldı. Ve ol memleket anuŋ ẓulmi sebebinden ḫarāb oldı.

sedd-i Ẕülḳarneyn [154-b] : Bir 'aẓīm heybetlü ulu dīvārdur ki Ye'cūc ve Me'cūc öŋine yapılmışdur. Bir ḳavım vardur ki ayaḳları ḳısacıḳ ve yüzleri büyük. Bizim vilāyetimizi anlar ḫarāb idiserlerdür. İskender ne sebebinden bu seddi yapdı ? Melik-i Fermāyi eydür : " Bunlaruŋ ṭabī'atları eyledür ki Ḥaḳ te'ālā celle celālühü şöyle ḫarāblıḳ ḳomış. Ādemī bulurlarsa ve mālı ve ṭavar bulurlarsa, ġāret iderler. Ve bizim anlara hīç ziyānımuz degmez. İskender anlaruŋ ḥālini Allahü te'ālā'ya i'lām itdi buyurdı. Ne ki 'ālemde demürci vardur ki gelmege mümkin, getürdiler. Ve dirler ki : " Yüz yigirmi biŋ demürci geldi, anda demürden ulu kerpüçler düzdiler: Bir ḳat kükrüt ve ḳurşundan ve baḳırdan daḫı düzdiler, bir ḳat demür kerpüç döşediler ve bir ḳat ḳurşun ve bir ḳat baḳır döşediler ve bir ḳat kükürt. Bu terkībi ol dīvler yapdılar". Andan ṣoŋra mübālağa ile çoḳ odun getürdiler, daḫı ol dīvāruŋ yanına yığdılar. Aşağasından yuḳarusından daḫı aŋa od

---

74 " ṣayda" kelimesi صيده şeklinde yazılmıştır

urdılar. (4545) Çün ol dîvârı kazdı, bu kükrüt yandı ve kurşun eridi [155-a] ve demür ve bakır kaynayup birbirine yapışdı, tâ ki ol dîvâr başdan başa yek-pâre oldı. Ve ol sedde yazdı kim : " Ben bu seddi Allahü te'âlâ'nuŋ 'inâyetile yapdım". Çünki bu sözüŋ üzerine Muḥammed İbn-i 'Arabî'den soŋra yüz altmış yıl geçe ve daḫı şefkati kesile ve göŋülleri (4550) katı ola ve nâ-ḥak kanlar dökile ve zinâ ve ribâ âşikâre ola ve erler 'avratlar donında ola ve 'avratlar erler şeklinde yüriyeler, ol vakt bu sed açıla. Şol mikdâr Ye'cûc ve Me'cûc çıka ki 'âlemi ser-tâ-ser duta ve kamusını yiye helâk ide. Soŋra Şâbûs gele daḫı anda helâk ola.

ḥikâye

Eydürler ki : Emîrü'l-mü'minîn Vâsık billâh bir gice (4555) düş gördi ki : Sedd-i İskender açıldı ve ol düşden korkdı ğâyetde. Vardı bir kişi gönderdi ki aŋa Selâm İbn-i Cemân dirlerdi, 'azîm çok leşkerle ol sedde vara. Ve nâme yazdı Melik-i Serîrü'z-zeheb daḫı ol vilâyetüŋ beglerine, bu sedd-i każiyyesinde. Selâmü'bnü Cemâd eydür : " Çünkim gitdük, varduk bir kara yire irişdük (4560) ki anda 'azîm zişt koku geldi, daḫı bize melik-i Ḫazar eyitdi ki : " Bilegöre [155-b] sirke getürüŋ, dem-be-dem kokulayın ve damağıŋıza mażarrat itmeye". Bu seferde çok rûzgâr seyir itdük, tâ ki ol sedde irişdük gördük; bir 'azîm heybetlü nesne ki anuŋ 'azametini Allahü te'âlâ celle ve 'alâ bilür ve ol seddüŋ ucını nihâyetini Allah bilür, biz bulamaduk. Hemân şunı bildük (4565) kim; bir yüce dîvâr demürle tuçdan yapılmışdur ve anda bir kapu var yetmiş arış, bir kilîd üzerine urmışlar yigirmi arış ve ol kilîdi zencîrile aşakomışlar. Ve ol seddüŋ katında bir pâdişâh vardur ki anuŋ 'azîm leşkeri vardur, çok. Her cum'a ol pâdişâh atlanur, leşkerile. Her birinüŋ elinde bir ulu demür çomak gelürler, (4570) dögerler ol demür çomağıla ol kapuyı, tâ ki Ye'cûc ve Me'cûc bileler. Bu tarafda pâsübân vardur ki bu seddi saklarlar. Çünki ol kapuyı yine dögdiler, biz daḫı kulağımuz ol kapuya urduk durduk, diŋledük bir 'azîm âvâz gelür, heybetlü. Eyitdiler ki : " Ye'cûc ve Me'cûc âvâzıdur". Selâm eydür : " Bunlara sorduk ki : Hîç sizden Ye'cûc görmiş (4575) kimse var mıdur ?" Eyitdiler ki : " Fulan zamânda bir nicesi bu seddüŋ üstüne[156-a] çıkmışlar, geldiler. Nâ-gâh Allahü te'âlâ bir kara yil gönderdi, urdı yine anları aşağa bırakdı. Lîkin birisi bizüm tarafa düşdi. Anda gördük, anda ḥisâb itdük sedd üstine çıkdıkları ol gice imiş ki Vâsık Billâh ol düşi gördi. Andan girü döndük, (4580) Semerkand'a geldük iki yıl dört ayda tamâmen".

Serîre : Bir şehirdür, Hind'de ma'rûf. Ol şehirde bir menâre vardur ki anuŋ üzerinde bir küp vardur ve ol küpüŋ üzerinde bir altundan kızıl ḫorôs var. Ve

her kimse ki ol horosa kaṣd itse almaġa; ol horōs bir bülend āvāzıla çaġırur ol küpüŋ üstinde ki ol şehrüŋ[75] halkı işidür. (4585) Ve eydürler ki : " Kimesne ol horōs alımaz, tā Mehdī zamānına degin".

Selā : Bir şehirdür, Çīn'de her kimse anda varsa; girü çıkmaz ve çıkmak dahı dilemez. Şöyle ki; her kimse Türkistān'a varsa, uyuz olur.

Serhiş : Bir şehirdür, ṣaḥrāda. Ḍaḥḥāk rūzgārında yapıldı. Sebeb-i bünyād oldı ki : Ḍaḥḥāk her iḳlīmde ādem cemi' iderdi ,dahı anları ṣaklarlardı, karşu nevbetle (4590) getürüp boġazlarlardı, tā ki Ḍaḥḥāk yirdi ādem etinden ġayrı nesne **[156-b]** yimezdi. Çok ādem ol ṣaḥrāda cem' olmışdı, Ḍaḥḥāk içün. Nā-gāh Ḍaḥḥāk'ı depelediler. Bunlara haber geldi ki " Ḍaḥḥāk öldi" diyü. Dahı ol kavm ol ṣaḥrāda makām tutup kaldılar ve anda bir şehir itdiler. Adını "Serhas" kodılar, ya'nī gedāylar ve hasīsler yiri dimek (4595) olur.

Sikenderiyye : Bir kal'adur, Hind deryāsı içinde. Ve eydürler : " Her hasta ki anda varsa; ṣıḥḥat bulur, yāhūd ölür". Ve ol kal'ada direkler vardur, 'aẓīm ulu kim anı "Mārīn" ve "Māriye" dirler bir er ve bir 'avratdur, düzmiş. Hīç kimseye anuŋ gibi kuvvet olmış degildür. Zīrā; her bir direk ki dikmişlerdür, biŋ kişi götürmez. Bu bir key 'aceb (4600) nesnedür.

Semārūk : Bir seküdür, Hemedān'da ki anı Cemşīd yapmışdur. Yüceligi anuŋ üç yüz arışdur. Andan ṣoŋra Behrām yarım sekü dahı yapmış, anda. Dāra bin Dāra gelmiş anı tamām eylemiş. Pehlevīler buŋa bir meşel dimişler. Semārūk bir cisim düzdi. Behrām aŋa bir kuşak kuşatdı. Dāra İbn-i Dāra ortaya getürdi. Bu delīldür ki Hemedān (4605) şehr-i kadīmdür

eş-şın

Şermāh : Bir kaṣırdur, Eyyūbü Enṣārī kūy katında. **[157-a]** Ve anda bir 'aẓīm süŋü vardur ve bir ırmak vardur. Eydürler ki : " Bir 'avrat ṣudan geçe yürürken kucaġında oġlancuġı vardı. Nu'mānü'bnü Münẓir'üŋ leşkeri dahı ol ṣuya irişdiler. Bu 'avrat etegin çermemişdi. Bu leşker gelicek eymendi, etegin aşaġa bırakdı. Etegi ayaġına (4610) ṭolaşdı, bu 'avrat düşdi, oġlancuġı ṣuya boġuldı. Nu'mān bunı gördi aġladı, özi göyindi. Vardı Neẓir eyitdi ki; bu ṣuya bir köpri düze. Vardı, Kisrā'dan destūr diledi, men' itdiler. Eyitdiler ki : Bunuŋ vilāyetinde eli olmasın. Çün Behrām Pervīzle ceng itmege geldi, Pervīz Nu'mānıla yardıma okudı, eyitdi : " Şol şartıla varuram (4615) ki destūr viresiz ki bunda köpri yapam". Destūr virdiler ki ve hem Şermāh'ı dahı yapdı.

---

[75] "şehrüŋ" kelimesi mükerrer yazılmıştır

Şa'b-ı Büvān : Fars'da bir ḳal'adur ki ḫūblıġıla mevṣūfdur. Ġāyetde geŋeşlik iḳlīmdür. Müberred eydür : " Şa'b'ı bunda gördüm ki üzerinde yazmışlar ki:

اذا اشرف ال كروب علي راس قلع شعب
بوان افاق من ال كروب

Ya'nī : " Her ġuṣṣalu kişi ki Şu'b-ı Büvān ḳal'asınuŋ üzerine çıḳsa, baḳsa ġuṣṣası gider, şād olur". [157-b] 'Ālemde meṣel ider, Şu'b-ı Büvān ve Sa'd-i Semerḳand.

Şibir : Bir ḳal'adur, Şām'da ki bir yüce ṭaġuŋ üzerindedür. Ve hīçbir cānibinden ẓafer yoḳdur. Şöyledür ki: Ol ṭaġuŋ depesinde bir ṭaş vardur, büyük ḳalḳan gibi ve ol ḳalḳanuŋ üstinde yapılmışdur ḳal'a. Ve ol ḳal'ayı bir Kürd ṣaḳlardı, daḫı hīç kimse yoġıdı bilesine. Ve bir yolı varıdı pinhānī ki dā'im andan inerdi, ḥarāmılıḳ eylerdi. Melik Şāh niçe kerre leşker virbidi, ol ḳal'aya girdi, ol leşkeri ṣıdı. Bundan ṣoŋra Melik Şāh'a 'aẓametiyle kendüsi geldi, ḳal'ayı ḥiṣar itdi, ḳat ḳat ḳondılar ve yolın baġladılar. Ol Kürd bu kez bildi kim cān ḳurtarımaz. Bir 'avrat varıdı ki ġāyetde ṣāḥib-cemāl. Ol 'aṣırda anuŋ gibi ṣāḥib-ḥüsün yoġıdı. Vardı 'avratını öldürdi ve kendini ḳal'adan aşaġa bıraḳdı, ayaġı ṣındı, ölmedi. Derḥāl dutdılar, anı Melik Şāh ḳatına getürdiler. Aŋa eydür : " Niçün benüm ḳatuma gelmedüŋ kim kendüŋi ḳal'adan aşaġa bıraḳduŋ ?", eyitdi : " Benüm bir 'avratum varıdı, ġāyetde laṭīf. Ḳorḳdum ki [158-a] düşmen eline gire, anı öldürdüm. Ve ansız cihānda dirligim sevmedüm. Anuŋçün kendüzüm aşaġa bıraḳdum". Melik Şāh eyitdi ki : " Bunuŋ gibi ḥamiyyetlü ki sevdügini öldirdi ve bahādur ki niçe kez benüm leşkerim hezīmet itdi, ḳanda bulınur ?" Aŋa hil'at virdi, girü ḳal'asın aŋa virdi.

Şām : Bir mübārek iḳlīmdür ki peyġamberler yiridür. Ve bir arış yir yoḳdur ki anda Cebrā'il 'aleyhisselām inmemişdür. Yüz yigirmi dört biŋ peyġamberleruŋ ḳıblesidür. Ve ḳalan yirler ḫarāb olısar, ḥadd-i Şām, Kūfe ve Ḳudüs ki ḫarāb olmayısardur, tā ḳıyāmete degin ḥaşir daḫı anda olısar. Ḥadd-i Şām Kūfe'dendür, Tarmīl'e ve Bāsil'e ve Melāṭiyye'ye degindür. İbn-i 'Abbās eydür : " Resūlullah ile on iki ay namāz ḳıldım, Beytü'l-Muḳaddes'de ḳılduḳ ve andan ḳıble Ka'be'ye döndi, ikindü vaḳtiydi ki vaḥy geldi Peyġamber'e ki : " Ka'be'den yaŋa dönüp ḳıl" ".

Şirvān : Bir şehirdür ki Nūşirvān-ı 'Ādil yapdı. Sebeb-i binā bābü'l-ebvāb oldı ki melik-i Ḫazar dā'im ġāret iderdi, tā Muṣıl ve Hemedān'a degin. Çünki nevbet Nūşirevān'a degdi. Ādem virbidi Ḫazar pādişāhına ve anuŋ ḳızını aldı. İttifāḳıla ṣulḥ itdiler [158-b] ve 'ahd itdiler ki bir bir ḳatına gele.

Nūşirvān vardı üç biŋ kişi yolda ḳodı. Leşker-i Ḫazar gelicek, ġāret itdiler. Ḫāḳān ki melik-i Ḫazar'dur, kişi virbidi, eyitdi ki : " Ne fesāddur ki oldı ?" Nūşirvān eyitdi ki : " Ḫaberdār degilim". Tā ḥaddī bir niçe kez ġāret itdi. Nūşurvān : " Bilmezim" didi, " Bu düşmen işidür. İster ki bizüm aramuzda 'adāvet bıraġa. Ben şöyle görürim ki : Vilāyetimiz kendü ḥükmümüzde ola, her birimiz vilāyetimüzde gereklü kişi ḳoyavuz ve bize gerekmezin ḳomayavuz. Ara yirimüzde bir dīvār ola". Ḫāḳān buna rāżī oldı. Pes vardı, Nūşurvān bābü'l-ebvāb bir dīvār yapdı, bir sed çekdi deryā içinden, tā bu ṭaġuŋ depesine degin ki ol seddüŋ eni üç yüz arışdur.

[**Şūş**] : Bir şehirdür, Ḫōristān'da. İbnü'l Muḳna' eydür : " Ol bārū ki 'ālemde yapıldı, ba'de't-ṭūfān Şūş bārūsıydı ve Tüster idi". Eydürler ki : " Şūş'ı; Şām İbn-i Nūḥ yapdı, Ebū Mūsa Eş 'arī fetiḥ itdi". 'Ömeribni'l-Ḫaṭṭāb zamānında içinde üç yüz ḫazīne buldı, ḳamusını aldı. Ve anda bir ev görindi, ḳapusında perde aṣılu ol eve [**159-a**] ḳaṣd itdi ki vara. Ḫazīnedār ḳoydı, and içdi " Nesne yoḳdur" diyü Dāniyāl peyġamberüŋ tābūtından ġayrı. Pes ol eve varmadı, ḳodı.

ḥikāyet

Eydürler ki : " Peyġamber 'aleyhisselām 'Ömeribni'l-Ḫaṭṭāb raḍiyallahü 'anhü anı nüvāḥat itdi, avıtdı. Peyġamber'üŋardınca namāza geldi. Peyġamber eydür : " Yā 'Ömer! Oġlancıḳı kim avıtduŋ. 'Ālem anuŋ elinden ḫarāb olısardur". 'Ömer eydür ki " Niçe yā Resūlellah ?" Eydür ki : " Deccāl oldur". 'Ömer bunı işidicek döndi ki vara, öldüre. Resūlullah eydür : " Allah öldürmedigin kim öldürmege ḳādir ? 'Ālem bunuŋ elinde ḫarāb ola ve hem bunuŋ elinde bir şehir fetḥ ola, benim ümmetim içün". Bunuŋ üzerine rūzigār geçdi, Peyġamber dünyādan gitdi. 'Ömerü'bnü'l-Ḫaṭṭāb raḍı Ebū Mūsā'yı Ḫōristān'a virbidi, vardı Şūş'ı ḥiṣār itdi ve 'āciz ḳaldı, hiç ẓafer idemedi. Ol vilāyetde gezdi, yüridi, çāre idemedi. Şūş'a nā-gāh bir rāhib uġradı. Bir deyir içinde Ebū Mūsā'ya ṣordı ki : " Ne işe gelmişsin ?" Eydür : " Şūş'ı almaġa gelmişem", ol eyitdi : " Girü dön. Şūş'ı kimse almaz Deccāl'dan [**159-b**] ġayrı". Ebū Mūsā bunuŋ sözine iltifāt itmedi, yine Şūş üstüne vardı ve cengler ve ḳıtallar eyledi, çāre idemedi. Nā-gāh bir kişi geldi, Şūş'uŋ ḳapusını ayaġıla depdi, eyitdi ki : " İy Şūş! Açılġıl". Derḥāl ḳapular ṣındı, aşaġa düşdi. Leşker-i Ebū Mūsā hücūm idüp ḳal'aya girdi ve yine ol kişi nā-bedid oldı. Leşker tekbīr getürdiler, mu'cize-i Muḥammedī ṣallallahü 'aleyhi ve sellem ẓāhir olduġına. Zīrā ki; ol ḳapuyı ṣınduran Deccālıdı. Allah emrile geldi, girü yine kendü maḳāmına vardı.

Şīz : Bir şehirdür, Murāğıla Zencān arasında[76] ṭağlar içinde. Ve anda altun ma'deni vardur ve ḳurşun ve zırnīḫ ma'deni vardur (4690) ve jīve daḫı vardur. Velīkin odun az olur. Bir kiçirek deŋiz anuŋ bārūsını ortaya almışdur. Ve Keyḫüsrev'üŋ taḫtı daḫı andadur. Bir tuçdan taḫtdur ki iki ḳanlı geçer ve daḫı cām-ı gīti-yi nümāy andadur .Çünki küffāruŋ devri āḫire yitişdi ve İslām ẓāhir oldı, küffār-ı 'āritden ḳorḳup ol cām-ı gītīsin deŋizüŋ içine bıraḳdı ki...

Şīn : (4695) İḳlīm-i küffārdur. Bir ḥaddi Hind'e muttaṣıldur ve bir ḥaddi Tebbet serḥaddine **[160-a]** muttaṣıldur. Ve Tebbet meliki ḫarācı Şīn'e virür. Ve Çīn'de eyü incüler olur, tā ḥaddī ki bir dāne incü yüz dināra deger. Līkin ṭatlu ṣu içinde olur, ammā acı ṣuda olan incüler eyürek olur. Zīrā ki; ṣāfī olur ol incüden ki ṭatlu ṣuv gibi ṣuda ola. Līkin ṭatlu ṣuda olan (4700) arı ve büyük olur. Ve ṣadef bir cānavardur. Hemān gögercin yavrusı gibi bir ma'lūm vaḳitde bir gicede çıḳar, daḫı ağzını açar, birḳaç ḳaṭre yağmur düşer. Ṣadef ağzını yumar, daḫı deŋize girür, tā ol ḳaṭre ṣadefüŋ ḳarnında ṣadef rengin ṭutar, daḫı incü olur.

Şīn'de bir 'ādil pādişāh vardı ki bir dād zencī[r]den düzmişdi. Her miskīn ki ẓulm görse gelürdi, (4705) dād zencīrin taḥrīk iderdi. Pādişāh muṭṭali' olup aŋa 'adl iderdi. Ve ḳamu Çīn memleketinde bir zişt ādem, ya bir gözlü ādem bilinmez. Ḳamusı ḫūblar ve laṭīflerdür. Ḳış yaz ḥarīrler geyerler. Zīrā; havāsı germ ve yiri nemgīn olur. Anda pirinc ve ṭoŋuz etin yirler ve ḳoyunı boğup yirler. 'Avratları şol miḳdār laṭīf geyürürler ki ṣanasın 'üryāndur. (4710) Başlarını 'āc ṭaraḳlarıla ṭararlar ve livāṭa ḳatlarında mübāḥdur. Metā'ı bunlaruŋ : **[160-b]** İbrişīm ve dībācdur ve dār-ı çīnī ve kāğıd çīnī ve çīnī çanaḳ ve sünbüldür. Ve daḫı naḳḳāşları ğāyetde ḥāẕıḳ olurlar. Şöyle dirler ki : " Bir kişi dībādan bir ḳaftan doḳımış. Anuŋ ḳapusında faḫir idüp durmış, ol kişi. Bir oğlan dimiş ki : " Bu ḳaftanuŋ 'aybı var. Zīrā ki; bunda bir ṭāvus ṣūretin (4715) eylemiş, daḫı ḫurma dalını eline virmiş, ya'nī minḳārına virmiş. İmdi ḫurmadan elini eline götürmez, bir ayruḳ şehre varursa 'ayb iderler". Ve bir kişi daḫı bir ḳaftan aṣmış, anda bir büyük ḳuş düzmiş : Bir buğday ṣalḳımınuŋ üzerine oturmış. Yine bu oğlan eyitmiş : " Buğday ṣalḳımı ża'īfdür, büyük ḳuşı götürmez, daḫı iki ḳat olur". Pādişāh buyurmış ki; ol (4720) oğlana ḫil'atler geyürmişler. Maḳṣūd budur ki : Bunları naḳḳāşlıḳ bābında, Allahü te'ālā şol ḥadde irgürmişdür. Şīn'üŋ āḫir şehri

---

76 "arasında" kelimesi mükerrer yazılmıştır.

Tebbet'dür. Şīn bin Faġfūr bin Kemād İbn-i Yāfes bin Nūḥ varımış. Bu Şīn anuŋ adına duzmişler.

Şanū : Bir şehirdür, Hindüstān'da. Anda bir büt vardı, ṭaşdan. Anuŋ adı Menāt idi ki anı Āzer ki İbrahīm peyġamberüŋ atasıdur, ol yonmışdur. Evvel ol Ka'be'de idi. **[161-a]** Çünki Peyġamber 'aleyhisselām bütleri Ka'be'den arıtdı. Bir kişi aldı, anı Hindüstān'a iletdi. Peyġamber anı işidicek, eyitdi ki : " Benim ümmetimden bir kişi ki adı benim adıma muvāfıḳ ola, anı yine getürüserdür. Ol bütüŋ helāki anuŋ elinde olısardur". Çünki Sulṭān Maḥmūd pādişāh oldı, Hindüstān'a vardı, Hindüstān'ı fetiḥ itdi. Ol büti kendü elile ḳopardı, ḳazma eline alup. Ehl-i Hind niçe biŋ ḳızıl altun virdiler, " Ol büti alma" diyü, Sulṭān Maḥmūd virmedi, eyitdi ki : " Benim atam büt-türāş ve büt-fürūş degildür ki ṣatam". Ve ol büti aldı, Ġazne'ye getürdi ve bir medresenüŋ eşiginde ḳodı, tā ki anı giren çıḳan ol medreseye basa.

Şan'ā : Bir ulu şehirdür, Yemen iḳlīminde. Ġāyetde laṭīf. Ve hem Ḳur'ān içinde medḥ itmişdür Allahü te'ālā.

بلدة طيبة

ورب غفور ال رحيم

Murād-ı beldetün-ṭayyibetünden Şan'ā'dur, dimişlerdür. Bunı Şan'ā İbn-i Erāk bin Yaḳṭın yapdı. Muḥammedibnü'l-Ḥanīnibni'l-'Ulā eydür : " Süleymān bin Dāvud dīvlere 'aẓīm güç işler işleridi. Anlar şikāyet itmesün diyü, Şan'ā'yı ücretiçün anlara süknā virdi". Ve Peyġamber eydür : " **[161-b]** 'Ālemi gezdüm, Şan'ā gibi şehir görmedüm. Zīrā ki bir yılda iki kez ḳış olur ve iki kez yaz olur, ve 'Aden daḫı böyledür". Peyġamber 'aleyhisselām buyurdı ki : " Dünyā geçmez, tā 'Arab Şan'ā'ya mālik olmayınca. Ve daḫı ḳubbe-i Şan'ā'dan adı anuŋ Vehb ola, Allahü te'ālā aŋa ḥikmet rūzī ḳıla". Ve İbn-i 'Abbās eyitdi ki : " 'Ālemüŋ ṭāvusı Yemen'dür ve 'ālemüŋ mücāhidi Ḥicāz'dur. Ve Sa'īd Cebīr 'Irak'uŋ 'ālimidür ve Vehbe bin Ümeyye 'ālemüŋ 'ālimidür".

ḥışnu'ṣ-Ṣaḳar : Bir ḳal'adur ,bakırdan. Ündülüs ṣaḥrāsında ki Zülḳarneyin binā itmiş. Ve daḫı içinde gencler ve kitābların ḳomış ve ḳapusında bir ṭılsım eylemiş ki hīç kimse aŋa kār ḳılmaz, yol bulmaz içerü girmege. Ve içerüsi ṭaşıla yapılmış ve bārūsını baḳırla yapmış. Ve her ki anda varsa; şol miḳdār gelmek dutar ki tā evler. Ve hem Peyġamber 'aleyhisselām bu şehri ḫaber virdi. Ve şehrüŋ uzunlıġı iki mīldür ve bu şehrüŋ adı Ḳarbūs'dur ve ḳapusında anuŋ iki ṭaġ vardur ki uzunlıġı yüz mīldür. Ol ṭaġda yetmiş iki dürlü ḳavm vardur, yetmiş iki dürlü dil söylerler.

Bu kal'anuŋ (4755) Ündülüs'e kurbı, bir fersengdür. Ve Ündülüs'de it āvāzın işidürler **[162-a]** ol şehirden ve her ne kadar ki ilerü varsalar; it āvāzı kesilür, tā haddī kapusına varsalar; hīç āvāz gelmez olur ve hīç it dahı gözükmez ve it varduğın dahı kimse bilmez. Ve bunuŋ gibi kıssanuŋ nihāyeti yokdur.

hikāyet

Eydürler ki kardaş vardı sūfiler Nīl sāhiline (4760) düşüp gitdiler kırk yıl tā bir makāma iriş diler bir dīvār gördiler kızıl altundan velīkin ġılbīr gibi müşebbak Nīl şuyı ol dīvāruŋ altından çıkar yire batar ve eyitdiler ki 'aceb bu dīvāruŋ ardında ne var ola vardı bu iki karındaşuŋ birisi çāre buldı ki ol dīvāruŋ üzerine çıkdı dahı anda geldi dahı kendüzin aşağa (4765) dīvāruŋ ısra yüzine bırakdı ve hīç dahı eseri zuhūr olmadı ve karındaşı dahı diledi ki ol dīvāra çıka ve kardaşınuŋ ahvālin bile nā-gāh ol dīvārda bir yazu gördi okıdı ki

ها نا مسلك ال ادمي فمن جاوز لم يرجع لا

Ya'nī : " Bu araya gelen ādemīnüŋ ve her kimse ki bu aradan geçse girü dönmez gelmez pes andan (4770) bildi ki 'ömri anuŋ ol araya degin imiş pes andan girü döndi ve ol **[162-b]** gelmegüŋ sebebin Allahü te'ālā bilür.

ed-dā

Dürvāc : Bir şehirdür Yemen hudūdında bir 'azametlü yapudur eydür ki anı dīvler yapdı Süleymān içün ol vakit ki Belkīs aldı

[et-tı]

Tā'if : Bir hūb şehirdür. Eydürler ki : " Tā'if; senām-ı arżdur, ya'nī yir örgücidür. Ve yılda bir kez bir yil eser, giceyile derileri (4775) edīm eyler ve ol gicede kanbel yağar, ol ādemīlerüŋ üzerine. Süheyl'üŋ toğmağıla 'ālemde andan artuk yirde yağımaz. Aŋa T ā'if şundan ötüri dirler ki : " Dümūne bin 'Abdülmelik 'amısınuŋ oğlın öldirdi kaçdı, Hadramūt'a vardı. 'Urve bin Mesūd'uŋ kızını diledi ve Sakīf'e eyitdi ki : " Ben sizi tavāf ideyim", didi. Vardı, bir dīvār bünyād eyledi. (4780) Andan aŋa " Tā'if" didiler. Bir bāğ var anda "Veht" dirler. İŋen 'aceb nesnedür. Anuŋ vasfını dimege yaramaz. Anuŋ kuru üzümini 'āleme iledürler.

et-Tābe : Medīne-i Resūlullāh'a Tābe dahı dirler. Zīrā ki andan hoş kokular gelür; müşgden latīf, ter. Ve yemişinden dahı hoş kohular gelür.

Talyıtile : Bir şehirdür, mağrib haddinde bir tağ üzerinde (4785) ki anı taş ıla kurşunıla yapmışlardur ve çevresinde yedi tağ vardur. **[163-a]** Hīç üstinde ādem duramaz. Ve bir ırmak dahı ol şehri ihāta itmişdür

Ṭarṭūs : Bir şehirdür ki anı kāfirler ḫarāb itdiler ve ādemisin esīr ve ʻavratlarını ve oğlanlarını oda yaḳdılar. Şehrile ol ʻaẓīm nekbet aŋa irişdi ve ḫarāb ḳıldı, tā Hārūn-ür-reşīd şehrine degin. Pes Hārūn-ür-reşīd, Ebū Süleymān'a Türki[yi] virbidi ki anı yapdı. Tārīḫ : Sene-i sebʻīne mi'ede. Aŋa bārū düzdi. Çünkim anuŋ ḫalḳı ġazīlerdür.

Ṭūş : Bir şehirdür, Ḫorāsān ḥudūdında. ʻAliyyü'bnü Mūsa er-Rıżā'nuŋ gūrı anda bir bōstān içindedür. Ve hem Hārūn-ür-Reşīd gūrı daḫı andadur. Bir gice Hārūn-ür-Reşīd düş gördi ki : Bir kişi eline bir avuç ḳızıl ṭopraḳ virdi, eyitdi ki : " Senüŋ gūruŋ ṭoprağıdur". Bunuŋ üzerine rūzigār geçdi, bir gün Ṭūş'a geldi, daḫı anda ḫasta oldı. Bir bōstān içinde bu esnāda ol düşüŋ aŋdı, eyitdi ki : " Bu bōstānuŋ ṭoprağından getürüŋ, göreyim". Bir ḫādim vardı, Mesrūr dirlerdi bir avuç ṭopraḳ getürdi, Hārūn'a virdi. Hārūn-ür-Reşīd eydür : " Bu ṭopraḳ, ol ṭopraḳdur ve bu el ol eldür ki; ben düşde gördüm". Pes buyurdı ki: Anda **[163-b]** gūrın ḳazdılar, daḫı ḳatına vardı, Ḳur'ān oḳumağa meşġūl oldı, tā dünyādan gidince. Pes vaʻde tamām olıcaḳ, anda defin eylediler. Ve Ṭūş'a bu faḫir yiter ki; ol iki ʻazīzüŋ türbesi andadur. Bu şehrüŋ ḫalḳı müteʻabbidlerdür, Çīn ḥaddinde ve İslām şehirlerinüŋ āḫiridür. Yüzleri ḫūbdur ve heybetleri gökçekdür.

Ṭırāz : Bir ḥicābdur, Müslimānıla kāfir aralığında. Yaʻnī; āḫir-i bilād-ı İslāmdur. Ve anuŋ çevresinde ḳalʻalar vardur aŋa mensūb ve ejderhā çoḳdur ve andan giçicek melek-i kimiyādur. Ve ol ḳum ḫaymelerde otururlar ve andan geçse ḥadd-i Türk'e irişür.

Ṭālıḳān : Bir şehirdür, ṭağ üzerinde. Metāʻı anuŋ nemeddür.

Ṭaberistān : Bir iḳlīmdür ve ḥaddi anuŋ Ezān şehirlerindendür, tā Cürcān'a degindür ve bir ḥaddi anuŋ Ḫazar deryāsından tā Ṭālıḳān'a degindür. Ve çün Muʻāviye Ṭaberistān vilāyetini Muşḳala bin Hübezīr'e virdi. Muşḳalayıla yigirmi biŋ kişi vardı. Çünki Muşḳala Ṭaberistān'a geldi, ḳavmı derbendi kesdiler ve leşker üstine ṭaşlar yuvaladılar ve cemīʻi helāk itdiler. Muşḳala'yı dutuban şehīd itdiler, tā ḥaddī bu ḳażiyye içün mişil ḳodılar kim:

لا يكون هاذا

حتى يرجع مسقل بن طبرستان

Yaʻnī : " Bir nesnenüŋ ki ḥuṣūli mümkin olmasa", anuŋ gibi yirde bu sözi istiʻmāl iderler. Yaʻnī dimek olur ki : " Bu nesne olmaz, tā Muşḳala Ṭaberistān'dan gelmeyince". Bundan ṣoŋra Yezīdibnü'l-Mühleb geldi, Ḫorasān'dan Ṭ aberistān'a. Pādişāh-ı İsbehbedile ceng-i ʻaẓīm itdi. Āḫir vardı ṣulḥ eyledi ki : Yezīd'e yılda dört yüz biŋ direm dört altun ve dört

yüz biŋ za'firān ve dört yüz kişi vire ve her birisinde bir ḳalḳan ve bir gümiş ḳadeḥ bile ola. Yezīdübni'l-Mehleb'den ṣoŋra nevbet Ebü'l-Ca'ferü'l-Manṣūr'a degdi ve Ebū Ca'fer'e muṭī' olmadılar. Ol daḫı Cāzim bin Ḫazīme'yi virbidi Ṭaberistān'a, Merzūḳıla ve Ebü'l-Ḫuṣaybıla. Ve anlara daḫı yol virmediler. Ve İsbehbed ḳal'a ḳapusın yapdı, bu leşker 'āciz ḳaldı. Bu aradan Ebü'l-Ḫuṣayb bir ḥīle düzdi ki; kendünüŋ ṣaçın ṣaḳalın yoldı, daḫı bu leşkerden ḳaçdı, İsbehbed'üŋ ḳal'ası ḳapusına geldi. Feryād idüp aġladı. İsbehbed eydür : " Ol miskīni içerü getürüŋ, ḳapuyı açuŋ". Ḳapuyı açup içerü getürdiler, ṣordılar kim : " Nedür ḥāliŋ ?" [164-b] Eydür : " İslām leşkeri beni ṭutdılar ve ṣoydılar". Bunlardan ḳatı şikāyet itdi. Pes Ebü'l-Ḫuṣayb tercüme itdi ḳal'a içinde ḳodılar, bir niçe gün bu ḳavmıla ülfet itdi. Bunlaruŋ ḥālini bildi, daḫı bir gün biti yazdı, oḳa baġladı, leşker içine atdı. Müsülmānlar ol oḳı aldılar, Cāzim ḳatına geldiler. Oḳıdılar, yazmış ki : " Fulan gice ben ḳal'anuŋ ḳapusını açayım. Ḥāżır oluŋ ki içerü giresiz". Tā ḳamu müheyyā olup ol gice ḥāżır oldılar, ḳal'anuŋ ḳapusına. Bu daḫı ḳal'anuŋ ḳapusını açdı, leşker içerü girdiler. İsbehbed ḳaçdı, Ṭārıḳ ṭaġına gitdi, ta'alluḳatıla. Ḳal'ayı aldılar, muḳarrer oldılar. Bir yıldan ṣoŋra Ḫazīm bin Ḫazīme vefāt itdi. Ebü'l-Ḫuṣayb anda ḳaldı. İki yıl ol vilāyetde ḥākim oldı, ṣoŋra vefāt itdi. Pes Manṣūr Ḫālid İbn-i Bermeg'i viribidi, ol geldi, çoḳ ḳal'a fetiḥ itdi. Ol ḳavım buŋa muḳāvemet itmediler. Şöyle heybet bıraḳdı bunlara ki; Ḫālid'üŋ ṣavtını ṣūretini daḫı ḳalḳanlarda ve dīvārlarda yazdılar. Bunuŋ heybetinden İsbehbed zehir içdi ve 'avratına ve oġlına ve ḳızına zehir virdi, içdiler, ḳamusı helāk oldılar. Pes bundan ṣoŋra ḳalan geldiler, Ḫālid'e [165-a] mütābi'at itdiler ve aŋa muṭī' oldılar.

Ṭaberiyye : Bir şehirdür, maġribde. Ve anda 'aḳrebler ve dilküler çoḳ olur. Ve anda Şābūr zamānında bir arslan ẓāhir oldı, çoḳ mażarrat itdi. Hīç kimse anı defi' idemedi. Çün mażarratı ḥadden aşdı, vardılar Şābūr'a didiler. Şābūr buyurdı ki; kendinüŋ ṣūretini silāḥıla düzdiler, daḫı iletdiler ol arslanuŋ anı ḳapusında ḳodılar, daḫı berk itdiler. Arslan çünki geldi, bu ṣūreti gördi. Buŋa birḳaç kez ḥamle itdi, gördi; hīç bundan nesne gelmez ve daḫı bu ṣūreti ḫarāb idemez, terk itdi muḳayyed olmadı. Bir niçe zamān ol ṣūret anda durdı, aŋa ögrendi[77], andan ḥaẕer itmez oldı". Çünki bu ṣūretile arslan ülfet dutdı. Bir gün Şābūr kendüsi geldi, anuŋ yirine durdı,

[77] "ögrendi" kelimesi اوكرنده şeklinde yazılmıştır.

ṣūreti giderdi. Çünki arslan yatağına geldi, Şābūr kılıçla çaldı, iki pāre eyledi.

el-ʻayn

ʻIrāḳ : ʻÂlemüŋ ortasıdur, dünyānuŋ göbegidür. Zīrā; ehl-i Hind "Dünyā göbegi" ḳomışlardur. Ve hem dördünci iḳlimdendür. Ve cezīretü'l-ʻArab daḫı ʻIrāḳ'dur. Ve ehl-i ʻIrāḳ emīndür, ṣol (4860) āfetlerden ki her iḳlīmde vardur, andan emīnlerdür. Şöyle ki; sefere-i Rūm'dan **[165-b]** ve sipāhī-yi Ḥabeşe'den ve Türk'üŋ bed-ḫūlığından, selāmetdür. Ve bu sebebden ḫulefā-i ʻIrāḳ arasında Bağdād'ı iḫtiyār itdiler. Ve ḥudūd-ı ʻIrāḳ Kuhistān'a degindür, tā Bādye'ye, Kūfe'ye degin ve diyār-ı Benī Şeybān'a degin, tā Fars ḥudūdına degin. Bunuŋ muʻaẓẓam şehirleri vardur. Şöyle ki : Bağdād ve Baṣra (4865) ve Kūfe ve Hīre[78] ve Ḳadesiyye ve Ḫānıḳīn bunlardur. Dicle ortasında geçer. Bir yanı ʻArab'dur ve bir yanı ʻAcem'dür. Medānī eydür ki : " Ḥadd-i ʻIrāḳ; Heybe'den Şīn'e degin, daḫı Hind'e ve Sind'e ve Ṣāri'ye ve Ḫorāsān'a ve Diyālüm'e ve İṣfihān'a degindür". İbn-i ʻAbbās eyitmiş ki : " Baḥreyin, ʻIrāḳ'dur. Ve ʻIrāḳ'uŋ ḳışı şöyle olmaz ki Kuhistān'da olur ve yazı şöyle olmaz ki ʻUmmān'da olur. Ve daḫı ṣāʻiḳa (4870) olmaz, niteki Tihām'da olur. Çiyanlar olmaz, niteki cezīrede olur. Uyuz olmaz, niteki Zengibār'da olur. Ṭāʻūn olmaz, niteki Şām'da olur. Isıtma olmaz, nitekim Ḫayber'de olur. Ṭalaḳ olmaz, niteki Baḥreyn'de olur. Zelzele olmaz, niteki Seyrāf'da olur. Çiyan olmaz, niteki Ahvāzen'de olur. Ejderhā olmaz, niteki Sīstān'da olur. Timsāḥ olmaz, niteki Mışır'da (4875) olur. Fi'l-cümle her yirde zaḥmet vardur ki ol ʻIrāḳ'da yoḳdur.

ʻAsḳalān ve Mekke : [166-a] Mübārek şehirlerdür, ḥaddi Beytü'l-Maḳdis'de olur. ʻAbdullah İbn-i Selām eydür : " Tāc-ı dünyā Şām'dur ve tāc-ı Şām, ʻAsḳalān'dur". Anı Muʻāviye fetḥ itdi, ʻÖmer ḫilāfetinde. Ve Peyğamber ʻaleyhisselām buyurdı : " Her kimse ki ʻAsḳalān'da bir gün ve bir gice olsa; daḫı kāfirile ḥarb itse, (4880) andan ṣoŋra altmış yıl geçse, eger ölse şehīd olur". Ve ʻAsḳalān sāḥil-i baḥr-i Rūm'da olur. Ve kāfire seddür ve evliyā maḳāmıdur.

ʻAmuriyye : Bir şehirdür, Rūm'da ki anı Muʻtaṣım Billāh fetḥ itmişdür. Ve anda çoḳ mancı[nı]ḳlar ḳurdı, hīç çāre bulmadı. Bir gice ʻAmuriyye'yi yörenürdi, gördi: İki kāfir bir burcuŋ üzerinde oturmışlar, bir nesne oynarlar. (4885) Birisi birisine eydür : " Bu İslām pādişāhı ʻAmuriyye'yi bu düzene alımaz", ol biri eydür : " Bu söz senüŋ ne işüŋe gelür. Begler işini girü begler

---

[78] "ve Ḫīre" metinde mükerrer yazılmıştır.

bilür". Bunuŋ üzerine bir sā'at geçdi. Mu'taṣım bunı işidüp durdı. Ol birisi : " Sen niçe idicek alınur dirsin ?", ol kişi eydür kim : " Mancınıklar perākende eyledi ve ḳamusın cem' itse ve ḳamu ṭaşı bir burc itse, ol (4890) burcı yıḳar. Ol burc yıḳılıcaḳ ḫōd bilürsin ki ḥāl niçe olur". Mu'taṣım [166-b] buyurdı ki; mancınıḳları fi'l-ḥāl bir araya getürdiler. Çünki ḳamusı ṭaşı bir yire atdı, ol burc yıḳıldı, ḫarāb oldı. Pes leşker-i İslām fetiḥ itdi ve ḳamusın oda yaḳdılar. Ve bir demür ḳapusı varıdı, anı çıḳardı Baġdād'a getürdi.

ḥikāyet

Eydürler ki : Bir rāḥib leşkerden bir kişiye (4895) eyitdi ki : " Siz bu şehri fetḥ idemezsiz. Zīrā ki; ben kitābda görmişem ki 'Amuriyye'yi ḥarām-zādeler alur, daḫı oda yaḳarlar". Bu ḫaberi vezīr işitdi, melūl oldı. Mu'taṣım'a bildürdi. Mu'taṣım eydür : " Rāḥib rast eydür ki benüm bunca biŋ ḳullarım vardur ki ḥarām-zādedür". Mu'taṣım'uŋ daḫı yalıŋuz on biŋ ṣatun alınmış Türkī ḳulı varıdı. Pes Mu'taṣım buyurdı ki; (4900) ḳullarına şehre savaş yüritdiler. 'Amuriyye'yi aldılar, yıḳdılar. Cihānuŋ 'acāyibinden ol ḳapudur ki Baġdād'a iletdiler. Anı gören bilür ki demür taḫtalar düzmişlerdür, taḫtası iki yüz yetmişdür. Kişi bilmez ki anı niçe dögdiler. 'Aceb ol demürciler gederek işlemişler.

'Asker : Mükerrem bir şehirdür, Ḫōristān'da ki anı Mükerrem dirlerdi bir şaḫıs yapdı ki anı Yūsufü'bnü Haccāc virbidi. (4905) Bāḫir-zāde bin Fārsıla vardı. Mükerrem Bāḫir-zāde'yi dutdı, Haccāc'a gönderdi. **[167-a]** İki incüyile bir külāh virbidi. Ve anda vīrān kūy vardı, anı yapdı, bir şehir eyledi. Ve adını "'Asker-i mükerrem" ḳodı, mübārek şehirdür. İbrişim ve eyü dībāclar ve şeker ḳamışı, andan ṣoŋra nārinci andan getürürler.

'Ummān: Deryā kenarında, ṣaḫrāda bir ḳaṣabadur ve bāzirgānlar yiridür. (4910) Ve gemiler anda çıḳar ve yükler anda açılur. Ve incü bāzārı andadur. Ve anı Muḥammedibnü'l-Ḳāsım Şām'ı fetiḥ itdi, Mu'taṣım Billāh içün.

el-ġayn

Ġūr : Bir şehirdür; bir ṣa'b ṭaġuŋ üzerinde, Ḫorāsān ḳatında. Likin dilleri Ḫorāsān dilinden ġayrıdur. Ġazne şehrinüŋ berāberindedür. Ve Ġūr'dan bir ırmaḳ aḳar, Zernīḫ'e degin yine ḳarışur. Ve şehr-i Zernīḫ, Ġūrıla Buḥeyre (4915) arasındadur. Ve bu Sec şehri daḫı anuŋ ḥaddindedür. Rehrāt (?) Ḫorāsān'dandur. Ve ehl-i Ḫorāsān Ġūr ehlini istiḫfāf iderler. Ve ehl-i Ġūr Nişābūr'da sirkecilik iderlerdi, ḳomazlardı ki ayruḳ ṣan'at eyleyelerdi ṭama' şūmlıġından. Tā ḥaddī ki bir şaḫıs müstevlī oldı, Nişābūr'ı ḫarāb itdi. Ḳamu

nesnesini bunuŋ çehār-pāyla Ġūr'a iletdi, ṭaşdan bārūsın. Ve Nişābūr henüz daḫı ḫarābdur.

Ġaznīn : Bir ulu şehr-i vilāyetdür, Hindistān'da. **[167-b]** Ḥaddinde ve şehr-i 'aẓīmdür[79] ki anda on iki biŋ medrese vardur. Şāfi'īlerüŋ ve Ḥanīfīlerüŋ ve İslāmuŋ serḥad[d]idür, Hindüstān'da. İslām şehri 'azīzdür ve anda on iki biŋ mescid vardur ve hem on iki biŋ ḥammām vardur. Ve ḳadīmden şehirdür ve iki bölükdür: Orta yirinde; bir 'aẓīm ṭaġ vardur, Sulṭān Maḥmūd'uŋ taḫt-gāhıdur. Pes Sulṭān Maḥmūd İbn-i Sebük-tegin'den ṣoŋra melik Ḫüsrev'e degdi, Sulṭān Maḥmūd'uŋ ḳızı oġlıdur. Ġazven'den Lehāver'e degin altmış fersengdür. Ve Ġaznīn'de bir maḥalle vardur ki aŋa " Sūle" dirler. Meydān ucında anda bir demür süŋü dikmişlerdür ve ucı anuŋ üç şāḫdur. Ol süŋü Sulṭān Maḥmūd'uŋdur. Çün Sulṭān Sencer anda vardı, ol süŋüyi gördi. Ġāyet ta'accüb itdi, diledi ki anı Ḫorāsān'a ilede ve her davara ki urdılar, getüremedi. Pes vardılar, yine yirinde ḳomışlar. Ġaznevī'nüŋ havāsı mu'tedildür. Anuŋ ḫalḳı ḫūbdur ve dindārdur, zeyrekligile meşhūrdur ve menṣūbdur. Ol ṭoprakdan Maḥmūd-ı Ġaznevī ḳopdı ve ḥikmetde sitāy ḳopdı. Bunlara o kişiler tamām faḫir iderler.

Ġamadān : **[168-a]** Bir 'acāyib ḳaṣırdur. Hişāmü'bnü Muḥammedü'ş-şāyibü'l Kelbī eydür ki : " Yeşrücü'bnü Yaḥṣab eyitdi : " Ben diledüm ki Ṣan'āyıla Ṭaberiyye arasında bir ḳaṣır yapam. Vardılar ip getürdiler ki endāze ideler. Çünki eyle endāze itdiler. Nā-gāh bir kerkes uçdı, bu ipi ḳapdı, iletdi bir ayruḳ yire bıraḳdı ki aŋa "Ġamadān" dirlerdi. Pes daḫı ḳaṣrı ol yirde yapdum. Ol ḳaṣruŋ dört dīvārınuŋ her birisi bir dürlü ṭaşdan idi. Ve yedi ṭabaḳadur ve her ṭabaḳası ḳırḳ arışdur. Ve anuŋ gölgesi ḳırḳ mīl olurdı, her nesnenüŋ gölgesi bir kendüce olduġı vaḳtin. Ve saḳfı anuŋ yigirmi pāre mermerdendi. Ve her gūşda bir arslan düzmişlerdi ki her bār yil esdügince aġzından girüridi ve burnından çıḳardı. Ḳaṣruŋ içinde bir çerāġı yandururdı ki ḳaṣruŋ ṭaşrasına şu'le virürdi. Ol ḳaṣruŋ leṭāfetinden ve ṣāfılıġından eger bir kişi ıraḳdan görse, anı yıldırım ṣanurdı. Ol vaḳit ki emīrü'l-mü'minīn 'Oṣmānü'bnü 'Affān raḍiyallahü 'anh buyurdı ki; anı yıḳdılar, ḳazdılar, bir aġaç buldılar anda yazmışlar ki:

اسلم غمدان هادمك مقبول يا عثمان

Bu ḳadarca bundan **[168-b]** yıḳdılar, yedi yıllıḳ ḫarācıla ancaḳ 'imāret olur. Ve birḳaç günden ṣora emīrü'l-mü'minīn 'Oṣmān'ı şehīd eylediler.

---

79 "şehr-i 'aẓīmdür" metinde شهر عظيمدر şeklinde yazılmıştır.

Fārs : Bir mübārek iḳlīmdür ve pādişāhlaruŋ iḫtiyār itdügi yirdür ve maḳām-ı ekābirdür.

رنبي عليه ال سلام بعد ال فرس من ال اسلام ال قال ال

وم ولو كان

اسلام يا يناله رجول فارسي

Ya'nī : " Ḫalāyıḳuŋ İslāmdan ıraġıraġı, ehl-i Rūm'dur. Ve eger İslām Süreyyā'da aṣılu olsa, irişürdi". Bir şaḫs-ı Fārsī bu ḥadīsi Selmān-ı Fārisī ḥaḳḳında buyurmışdur, Rūm fetiḥ olmazdan öŋdin. Ve Nūşirvān-ı 'Ādil, bir şaḫs-ı Fārisī beş Türk'den taḳaddüm itdürürdi, ve daḫı bir Fārs'ı on ehl-i Hind'den taḳaddüm itdürürdi. Eydürler ki : " Selmān aḫbār evlādındandı ve ol evāyilde gelen kitāblar oḳumışdı. Ve anda oḳumışdı kim āḫir zamānda bir peyġamber geliser. Yesrib'de, ya'nī Mekke'de da'vet idiser dīnine. Çün Resūlullah ḫaberin ve mu'cizelerin işitdi ve Ḥicāz'a ḳaṣd itdi. Çün vādī-yi Zerver'e geldi. Nā-gāh Selmān giderken yolına bir arslan çıḳdı, ḥamle itdi, Selmān bī-çāre **[169-a]** müteḥayyir ḳaldı. " İlāhī! Bilürsin ki āḫir zamān peyġamberine giderim. Ol peyġamberüŋ ḥürmetiçün, beni düşmenden ḫalāṣ eyle. Beni anuŋ yüzin görmekden maḥrūm itmegil" Bu tażarru'da iken bir atlu irişüp geldi, ol arslanı iki pāre eyledi. Ḳılıcıyla Selmān necāt buldı. Resūlullah ḥażretine irişdi, īmān getürdi.

Felestin : Şām'da bir ulu şehirdür, ḳadīmī. Anuŋ ḫarācı yılda beş biŋ dīnārıdı. Ve anda zeytūn çoḳ olur.

Fusṭāṭ : Bir ulu şehirdür; Mısır vilāyetinde, Nīl sāḥilinde. Ve saḳanḳur balıġı daḫı anda olur. Saḳanḳur bir balıḳdur: İki eli ve iki ayaġı ve iki zekeri vardur ve dişinüŋ daḫı iki ferci vardur. Ve gūr-ı İmām-ı Şāfi'ī daḫı andadur.

Ferġana ve **Ḫāne** : Maġrib şehirleridür. Metā'ları : Altun ve gümiş ve baḳır ve lājüverd ve esb-ḫaylīdür. Ve Ferġan'da her kimüŋ ki evi büyükdür ve anuŋ altunı çoḳ olur. Zīrā; ṣabāḥ evlerini süpürürler ve süpüründisinden bunca altun ḥāṣıl olur.

Ferenc : Bir vilāyetdür, deŋiz sāḥilinde. Ṭūlı 'arżı anuŋ yedi yüz mildür. Ve anda bir şehir vardur; "Māriye" dirler anuŋ içinde ḳal'alar **[169-b]** vardur, ba'żī kāfirüŋ ve ba'żī Müslimānuŋ. Ve kimi yirde ezān oḳurlar ve kimi yirde nāḳūs çalarlar.

el-ḳāf

Ḳazvīn : Bir ḳadīmī şehirdür ki anı Şābūr yapdı ve Ebhen daḫı bile. Ḳazvīn'i Ġāzab oğlı fetiḥ itdi ki şehir ḳapusına geldi, ṣulḥ itdi, ḳabūl itmediler, tā ki buyurdı ḫarāb itdiler. Andan ṣoŋra ḫazīne ḳabūl idüp ṣulḥa

rāżı oldı. Yine İbn-i 'Āzab buyurdı ki : Ābādān itdiler. Ve Ḳazvīn bir müşkil derbend (4985) içindedür ve ġāyet muḫāṭara yirdür. Zīrā; küffār anda şevketlüdür, dā'im ḥarbi şedīd ve muḳātildür. Ve li-hāẕā eydürler ki:

ال قزوين بباب ال جنت

Ḳazvīn ehli bahādırlardur. Bir gün Hārūn-ür-Reşīd bir ḳubbenüŋ üzerine çıḳdı, Ḳazvīn'de bāzāra baḳarıdı. Nā-gāh gördi: Dilemedi, bir naḳīr çıḳdı, Ḳazvīn ehli ḳapuların bagladılar, silāḥlar geydiler ceng içün. (4990) Hārūn bunları gördi esirgedi, ḫarācı bunlardan giderdi. Buyurdı ki; bir mescid cāmi' bünyād itdiler, aŋa emlāk vaḳf eyledi. Kendünüŋ adını ol cāmi'uŋ ḳapusında yazdurdı. İmdi Ḳazvīn ehline medīḥ yoḳdır, tamāmdur ki kāfirlerüŋ ve Diyālime'nüŋ öŋinde oturmışlardur, **[170-a]** anlaruŋla ceng iderler, dā'imā. İslām ehline nemīt ki küffāruŋ (4995) şerrini bunlardan defi' iderler. Ne yirde Müselmānlar varısa şecā'atlü ve ḥamiyyetlüdür. Çoḳ ḫalḳdur. 'Ālemde hīç şehir olmaya ki anda Ḳazvīn ḫalḳından ḫalḳ olmaya. Metā'ı anuŋ: Ḳuru üzimdür ve eyü yemişlerdür ve ḳaftanlardur

Ḳādisiyye : Bir yirdür, Kūfe ḥaddinde anı nisbet iderler Eḳādis İbn-i Herāt'a. Eydürler ki : " İbrahīm peyġamber 'aleyhisselām anda uġramış görmiş; (5000) çiçekler, otlar. Firāvān aŋa du'ā itmiş itmiş ki (تقدست)
Ya'nī : " Bu yir ḫūb ve laṭīf olsun".

Ḳarsīn : Bir şehirdür, Hemedān ḳatında ki anı Ḳubbādü'bnü Fīrūz yapdı. Ve anda bir ḳaṣır yapdı, direkler üzerine ki çevresinde biŋ bāġ varıdı. Ve kendisi Medāyin'e vardı, ol ḳaṣrı yil yıḳdı, ḫarāb itdi. Andan ṣoŋra Belīnās'ı virbidi ki anda bir ṭılsım (5005) düzdi; yil içün ve ṣovuġiçün ve 'aḳrebçün ve ısıtma içün. Çünki düzdi, bunlaruŋ zaḥmeti eksildi.

Ḳaṣır : Bir şehirdür ki Göknūr ḥudūdında. Ve anda 'acāyib bünyādlar vardur, bir ṭaşıla yapmışlardur ki anuŋ 'aẓametini Ḥaḳ te'ālā bilür. Zīrā; her ṭaşuŋ miḳdārı vaṣfa gelmez, meger gözile göreler. **[170-b]** Ol şehirde bir çeşme vardur ki içinde balıḳlarında ḥalḳalar vardur. (5010) 'Acebdür ki balıḳ ṣuvdan ṭaşra ḳarār ṭutmaz ki ḳulaġına ḥalḳa kim geçürür. Bunuŋ sebebin Allahü te'ālā bilür.

Ḳasem : Bir şehirdür, ḫūb ki aŋa "Zehrā" dirler. Ve Şī'ī mezheblü anda çoḳ olur. Eydürler ki : " Ve hem Cebrā'il 'aleyhisselām ol vaḳit Lūṭ ḳavmın helāk idicek, şehirlerini başı aşaġa döndericek anda Ḳum şehrine geldi." Ve anda bir ṣu vardur ki (5015) da'ü'l-fıṣāl ḫasteligine devādur. Ve hem 'İsā 'aleyhisselām ol ṣuvıla ölüyi diri ḳılurdı. Ol ṣuyıla balçıḳ eyleyüp ḳuş gibi iderdi ve ol ḳuşı daḫı balçıḳdan ḥarekete getürdürdi. Ve 'İsmā'īl ḳoçını daḫı

5

anda getürdi. Ḫūb havāsı vardur ve ulu şehirdür. Līkin ol şehrüŋ ḫalḳı emīrü'l-mü'minīn 'Alī raḍiyallahü 'anhü severler ve bāḳīsin sevmezler.

Ḳīrvān : Bir şehirdür maġribde ki andan ulu şehir yoḳdur. Anı fetiḥ itdi, Ḥītānü'bnü Nu'māni'l-'Asānī. Çünki leşker-i Berberān hezīmet itdi, Ḳīrvān['a] geldi, anda bir mescid cāmi' yapdı ramażān ayında. Tārīḫ: Sene-i erba'a ve şemānīnde tamām oldı. 'Ömerü'bnü 'Abdül'azīz Ḥītān 'azil itdi [171-a] ve Mūsā bin Nādīrān'uŋ yerine virbidi. Ve ol daḫı Ṭanca'ya ve Şūşe'l-Ḳaṣvā'ya gitdi ġazāya. Vilāyet-i magribī ve Ḳīrvān'ı Müslimān itdi.

Ḳanseriyye ve **Ḳayınesrīn** : İki şehirdür Şām'da.

Ḳamīr : Daḫı bir şehirdür, Hind'de. Metā'ları: 'Ud ve ḳımarī ve 'anberīdür.

Ḳarbaṭān : Bir şehirdür deryā kenārında. Ve anda meymūnlar olur ziyāde çoḳdur, hiç kimse anları ṣayd itmez. Ve anda gemiciler gelürler dā'im ve anda meymūnlarla zinā iderler ve ādemīden yüklü olur; bir mekrūh nesne ṭoġırurlar, daḫı anı öldürürler.

Ḳālīḳīlā : Bir vilāyetdür, Āzerbāyıcān ḥudūdında. Anda ḳatı ṣovuḳlar olur ve havāsı müteḥarrikdür. Ḫūb çeşmeleri vardur. Otı ve sebzesi firāvāndur. Anuŋ metā'ı: eyü ḳılıçlar.

Ḳosṭanṭeniyye : Bir şehirdür ulu deŋiz kenārında. İki cānibi deryādur ve bir cānibi ṣaḥrādur. Dār-ı melikü'r-Rūm'dur. Ka'bu'l-aḥbār eydür : " Çün Beytü'l-Maḳdis vīrān oldı, ehl-i Ḳosṭanṭeniyye ṣāzılıḳ itdiler. Allahu te'ālā aŋa va'de itdi ki; anı şöyle ḫarāb ide ki ḫorōs daḫı beklemeye. Ve yir ḥareket ide. Üç od peydā ola: Biri zift ve biri neft ve biri kibrīt. Daḫı şehri ḳavmıyıla yaḳa. Anlaruŋ feryādı, figānı[80] [171-b] semāya irişe. Ḳaçan ki bu böyle olsa, on iki pādişāhuŋ ḫazīnesini ḳalḳanlarla baḫş ideler. Ve anda 'acāyibler çoḳdur. Cümlesinden birisi oldur ki anda yılan yoḳdur.

Ḳunbe : Bir şehirdür, Rūm içinde. Ḳunbe'den tā Ḳosṭanṭeniyye'ye yedi günlük yoldur. Müslimānlardur. Anuŋ pādişāhı 'ādil olur, ẓālim pādişāhı getürmez. Bu şehrüŋ üç burcı vardur. Çevresi küffārdur, aŋa cizye virürler.

Ḳalīs : Bir ḳal'adur, Ṣan'ā'da. Anı Ebrehe ki melik-i Ḥabeşe'dür, ol yapdı. Ve ḫalḳı anda da'vet eyledi ki; her yıl ziyārete geleler ve Ka'be bāṭıl ola. Mekke ḳavmı işitdiler, bir kişi vardı Mekke'den. Anı oda yaḳdı. Ol sebebden Ebrehe ḳaḳıdı, leşker cem' idüp geldi ki Ka'be'yi ḫarāb ide. Allahü te'ālā anlara ebābil ḳuşını virbidi, ol ḳavmı helāk itdiler.

ḳaṣru'l-Ḳavāris : Bir ḳasırdur. Süleymān yapdurdı, Belḳis içün. Ol vaḳit ki Belḳis'ı Ṣabā'dan getürdi, ḥasūdlar eyitdiler ki : " Belḳis'uŋ bu

---

80 "figānı" kelimesi metinde عغاني şeklinde yazılmıştır

ḳamu ḥüsnile bir ʿaybı vardur ki baldurları ḳamu ḳıldur. Allahü teʿālā ḫōd ḳıllu ʿavratı sevmez ve ḳıllu eri sever". Süleymān diledi ki Belḳīs'uŋ baldırın göre, buyurdı dīvlere ki [172-a] bir şişeden ḳaṣır düzdiler. Velīkin ol şişenüŋ ṣaḥnın bir şişeden düzdiler ki rengi suv rengine beŋzerdi. Ve dahı Belḳīs'ı dirler ki ol ḳaṣra gire, geldi Belḳīs içerü girmege gördi ki: Sarāyuŋ ṣaḥnı ṣu etegini çevirdi, ilerü yüridi. Süleymān peyġamber ʿaleyhisselām baldırların gördi ki hiç ʿaybı yoġımış. Ve ol dahı bildi " Sarāy-ı su" diŋilmiş, ḳaṣd-ı ḳavārir dünyāda budur ancaḳ.

ḳaṣru'l-Ḳuṣūr ve ḳaṣru'l-ʿArūs : Bu ḳaṣırları Mütevekkil ʿAlellah dirlerdi, bir pādişāh yapdı. Ve her gün otuz biŋ direm aḳça mekūlāta ḫarc iderdi. Ve bundan ġayrı ʿālemde ḳaṣırlar çoḳdur. Ḳamusın düzüp ḳoyup gitdiler, ḥasreti ṭopraḳ altına iletdiler.

el-ḳāf

Kūfe : Bir şehirdür. Muġīretü'bnü Şuʿbe eydür : " İslāmdan öŋdin, Kūfe'nüŋ yirinde bir od ışılardı. Çünki ḳatına gelelerdi, nā-bedīd olurdı. Melik-i Hibre bu ḳażiyyeyi Kisrā'ya yazdı, gönderdi. Kisrā'dan ḫaber geldi ki : " Ol yirüŋ ṭopraġından baŋa virüŋ". Bular dahı virbidi. Kisrā tefaḥḥus itdi, ol ṭopraġı. Eyitdiler ki : " Bu ṭopraḳ üzerinde bir şehir yapalar, ol Müslimānlar elinde fetiḥ olısardur".

Kāyil : [172-b] Bir şehirdür, Hindüstān'da bir ṭaġuŋ ortasında ki ol ṭaġ aŋa bārū olmışdur. Anuŋ çevresi otuz fersengdür. Hiç kimse ol şehre varamaz, meger pādişāh nişānıla ola. Zīrā; anuŋ bir ḳapusı vardur, hemān ki pāspānlar ḥıfẓ iderler. Velīkin çevresinde şehirler vardur : Ḳāmirūn ve Żāmirūn, Ḳumāriyān-ı Menzūriḳīn. Żāmirūn'da (?) bir büt vardur, pīrūzendür.

Gülem : Bir şehirdür, Hindüstān'da. Sāc aġacı anda biter ve anda çoḳ aġaçlar biter dürlü dürlü. Ve bir nevʿi aġaç olur; ehl-i Hind anı işleyüp yapraġın alup, ḳaftan idinürler

Kirmān : Ulu şehirdür ve mübārek yirdür. Ve ehli dindārdur ve pādişāhı ʿādildür. Ve anda şehirler çoḳdur ve ulu şehri: Ḥirfet ve Şircān'dur Kirmān'dan Sīstān'a degin, yüz otuz fersengdür. Ve eydürler : " Çünki Dārā bin Dārā ʿālemi ṭutdı, dahı Ġūreten (?) oġlanın Kuhistān'a isbāh ide getürdi, dahı kendü İskenderile ceng itmege gitdi. Kirmān'a geldi, anda İskenderile ceng itdi. Münhezim olup öldirdiler ve ʿālem İskender'e ḳaldı, musaḫḫar oldı".

Geyş : Bir şehirdür, **[173-a]** cezīre içinde bir ṭaġuŋ üstinde ki anda hiç ekin olmaz ve ot (5085) dahı bitmez. Ṭa'āmları Seyrāb'dan getürürler, anuŋla zindegānī iderler.

Kāşġir : Bir şehirdür Hindüstān'da. Ve hem Ḫoten dahı andadur ve anuŋ çevre yanı pür-mīşedür; ve anda sincāb ve ḳāḳum olur ve ol mīşeden fındıḳ çoḳ olur sincāb ve ḳāḳum fındıḳ aġacına çıḳar, fındıḳ yir. Avcıları anı kemān-kūyıla ururlar, bir bir aşaġa düşürürler ki (5090) hiç ḳaçmaz. Kāşġar'dan iki aylıḳ yol giderler, andan Semmūr vilāyetine irişürler. Kāşġir içinde bir ırmaḳ aḳar ki aŋa "Temned" dirler. Ve ba'żılar dirler ki : " Ḳāḳum bu vilāyetde ṭutarlar, şol gün ki: Ḳarġa[81] ḳāḳum yimege nesne isterken, ḳuyrugı ḳapḳaraca taşra ḳalur. Avcılar varurlar, bir bir dutarlar.

[el-lam]

Leys : Bir şehirdür ki (5095) Şābūr İbn-i Żü'l-ektāf yapdı. Ve anda ceng yirleri düzdi ve ḫandaḳ düzdi.

el-Hārūn : Bir ulu şehirdür, Hindüstān'da. Ḳuṭb-ı Hindüstān'dur. Andan Ġaznīn'e degin yüz otuz fersengdür. Ve ṭoḳuz biŋ bāzār vardur ki her bāzārında bir beg vardur. **[173-b]** Ve her gün on biŋ şu sıġırı boġazlanur, yinür. Ve on biŋ fīl (5100) şu azġırından azıḳ getürürler. Ve anuŋ ḳavmı aḳ olur ve zīrek olur. Metā'ı anlaruŋ: Şekeri ve çivit ve eyü destārlardur.

el-mīm

Mekke:

حرسه ال الله تعالى

Bir şehirdür ki Ka'be andadur. Adı anuŋ Mekke'dür. Ve dahı

ام ال قرا و ال بشاش

ve "Ḥāṭıme" ve "Ḥāfiże" dirler. Ve her kimse ki aŋa yavuzlıḳ naẓarıyla ḳaṣd itse, helāk olur. (5105) Ṣāliḥ peyġamber ve Şu'ayb ve Hūd zemzem ile maḳāmı arasındadur. Ve göge yaḳın yir Mekke'dür. Ve Peyġamber 'aleyhisselām Mekke'dendür ve anda ṭoġmışdur. Ehl-i Mekke Resūlullah ṣallallahü 'aleyhi ve sellemi Mekke'den hicret itdürdiler. Ol bir yire geldi ki aŋa "Ḥurūz" dirlerdi, ve dahı mübārek yüzini Mekke'den yaŋa dönderdi, dahı eyitdi ki : " Yā Mekke! Ben (5110) bilürüm ki sen sevgülü şehirsin. Allah'a vallāhi ki resūline eger ḳavmum beni çıḳarmasa, ben senden çıḳası degildüm". Ve Mekke 'ālemüŋ şehirlerinden şerīf ve muḥteremdür. Ve İbrahīm 'aleyhisselām şeceretü'l-enbiyādur ve Nūḥ dahı şöhretü'l-enbiyādur, ve anlaruŋ maḳāmı andadur. Ve Mekke'yi **[174-a]** hiçbir pādişāh musaḫḫar ḳılup, ehl-i Mekke ḫarāc virdigi yoḳdur. Ve dīn-i (5115) Mecūsī anda olduġı

---

[81] "ḳarġa" kelimesi metinde قاريغه şeklinde yazılmıştır.

yoḳdur. Ḳavmı anuŋ ehl-i ziyāfetdurular. Ve ḳamusı ḫalḳuŋ ziyāret iderler ve anlar hiç kimseyi ziyāret itmezler. Anuŋ metā'ı : Naṭı' ve lif ve misvāḳ ve zeytūn ve dik-i Mekkī ve ḳumrī, kāfūrī ve tāzī atlar, şütür-mürġ ve müşg ve kelb-i tāzī ve pārsdur. Ve Ḥāfıẓ bin 'Abdullah rivāyet ider, eydürler ki : " Tübba' Mekke'ye ḳaṣd itdi ki gice (5120) yatdı, ṣabāḥ iki gözini yüzine düşmiş buldı. Kāhinler getürdi, bu ḥikāyet su'āl itdi. Eyitdiler ki : " Meger sen, Mekke'ye yavuz niyyet itmişsin", eyitdi : " Belī", döndi, yine tevbe eyledi. Ḥaḳ te'ālā gözini girü eyledi, selāmet itdi. Ve her yıl Ka'be'ye aṭlās örtürürdi ve ol vaḳitden Peyġamber'e īmān götürdi, iḳrār-nāme yazdı. Mekke ḳavmına (5125) virdi, vaṣiyyet itdi ki :

قرنا بعد قرنا

"Resūlullah'a bu bitiyi irişdürüŋ"

ال مدينة شرفه ال الله تعالي

Aŋa "Miskīne" ve "'Uẕra" ve "Cā'ize" ve "Yesribe" ve "Mücinne" ve "Ekkāle" ve "Şārike" ve "Maḥfūẓe" ve ""Ḳāsıme" ve "Muḳsime" ve "Muḳaddise" ve "Ṭībe" ve "Şāyibe" dirler. Bu ḳamusı **Medīne-i münevvere** nevverehallah'uŋ **[174-b]** adlarıdur. Ve Medīne'yi Yesrib İbn-i Ḳāfī yapdı ve aŋa Allahü te'ālā celle ve 'alā (5130) "medḫal-i ṣıdḳ" didi. Anuŋ mu'āḫiri resūlullahdur ve mübārek merḳad-ı resūliŋdür anda. Ve İslām u dīn anda ḳopdı ve ḳarār anda dutdı. Her nesne ki 'ālemde vardur, andan ḳopdı. Ve deccāl İṣfihān'da ḳopısar, Medīne'ye geliser, daḫı anda helāk olısardur. Ravża-i resūlullahi ṣallallahü 'aleyhi ve sellem ve ravża-i evlād-ı resūl ve ezvāc-ı Resūlullah, cümle merḳadler (5135) andadur. Cemī'i 'ālemi anlar ḳılıcıla dutdılar. Vehb İbn-i Münebbe eydür : " Bir kitābda oḳıdum ki : Peyġamber 'aleyhisselām hicret idiser bir yirde ki aŋa Ṭabā Ṭabā dirler". Bir zamān bunuŋ üzerine idüm. Ṣoŋra baŋa ma'lūm oldı ki Medīne-i Münevvere'ye "Ṭabā Ṭabā" dirler imiş. Ve daḫı bil ki; cühūdlar Medīne'yi iḫtiyār itdiler, zīrā; Tevrāt'da buldılardı (5140) ki Peyġamber 'aleyhisselām Medīne'de ẓāhir olısardı, ṣoŋra ḫabīr oldılar. Ve türbe-i Ḥamza İbn-i 'Abdülmuṭṭālib andadur.

Maġrib : Bir nāḥiyedür. 'Aẓīm ulu şehirleri çoḳdur : Būlus ve Ündülüs ve Berḳa ve Ḳirvān ve Afriḳiyye, bunlardan ġayrı daḫı çoḳdur. Maġrib'i Atebe İbnü Nāfi' **[175-a]** fetiḥ itdi, Mu'āviye rūzigārında. İllā hem Ṭanca ve Sūs ile Ḥasan bin 'Alī (5145) oġulları elinde fetḥ oldı. Ve İdrīsü'bnü 'Abdullah İbn-i Ḥasan İbn-i 'Alī Maġrib'e geldi, 'Abbasīler elinden ḳaçup. Mevlā Ṣāliḥ bin Manṣūr İdrīs'i gizledi, bir niçe zamān. Çünki nevbet Hārūn-ür-Reşīd'e irdi, İdrīs'i öldirdi. Ve eydürler ki : " Hārūn-ür-Reşīd'e Şumāḫ ṭabīb İdrīs[i]

virbidi aŋa. Anı helāk ide. Vardı, bir zamān Şumāḫ anda İdris ḫidmetinde oldı. Bir gün İdris'üŋ dişi ağırdı, Şumāḫ aŋa ot virdi ve ota zehir ḳatdı. İdris dişine ḳodı, zehir eser idüp öldi. Şumāḫ andan derḥāl ḳaçdı ve Hārūn-ür-Reşīd-i Mıṣrī Şumāḫ[ı] virdi. Şimdi Mağrib Benī Ümeyye elindedür, Mağribiler aŋa dirler ki:

ال سلام

عليك يا ابن خلاءق

Ḫalīfe anı bilürler ki iki ḥarem anuŋ ḥükmindedür. Evlāsı Mağrib'de dāru'l-Memlūk ve Felestīndür ki anuŋ pādişāhı Cālūt'dur ki Dāvud peyğamber ʿaleyhisselām anı öldirdi. Mağrib'üŋ mecmūʿını Ziyādü'bnü Ṭārıḳ fetiḥ itdi. Ḳirvān mavṣıfı iki biŋ elli mildür, andan ḳullar gelür. Ve Mağrib'den: Mercān ve altun ve zümrüd ve zaʿfirān ve ḳalʿī ve pūlād gelür. [175-b] Ve İdris peyğamber ʿaleyhisselām didi ki : " Bu ḳulı ṣat, eger bir altuna dahı olursa. Zīrā ki; Berberiler bir peyğamber öldürmişlerdür, bunlar ğāyet tüz olurlar". Anda panbuḳ olmaz yüŋ geyürler.

ḥikāye

Çünki İskender Mağrib'e vardı, bir ḳavma irişdi. Anda İskender'e biti yazdılar ki:

رب ال سم ال الله داعما و ال طول من ال فقي

مع ال الله ال ال اسكندر

معترر يا ال الله انا مساكين ليست لنا احرال ارجع

İskender anda beş yüz biŋ kesiyile vardı. Ve ol ḳavmuŋ çevresinde bir ʿacāyib ḳavm vardur. Her ki anlara ḳaṣd itse, ol ḳavım içinden aşağa geçerdi ve ol ḳavm deryā gibi mevc urdı, ol ḳaṣd iden ḳavmı baturırdı ve belürsiz iderdi. İllā şenbe gicesi ki ol ḳavm ḥareket itmez. Ve İskender anlaruŋ şehrine naẓar itdi, gördi ki : İçinde sarāylar yapmışlar ki ḳamusı birbirine beŋzer ve birbirini görürlerdi, ḳapuları elinde. İskender anlardan su'āl itdi ki : " Ne sebebden böyle idersiz ?" Eyitdiler ki : " Sarāylarımuz berābarlığı ḳonşılar incinmemegiçündür ve hem dostlarımuz gözimüz öŋinde öle, tā ki ölüm [176-a] aŋaduravuz unutmayavuz, tā ki ḫalḳuŋ yavuzrağından olmayavuz". İskender eydür : " Ḫalḳuŋ yavuzrağı kimdür ?" Eyitdiler : " Oldur ki dünyā işini düze, āḫiret işini düzmeye". İskender bunları ğāyetde begendi ve İskender'e eyitdiler : " Ḥācetüŋ nedür ?" Eyitdi : " ʿÖmr-i cāvidānī". bunlar eyitdiler : " Ol bizüm elimizden gelmez. Velīkin bizüm cevāhirimiz vardur, size virelüm". İskender'üŋ elin alup bir ırmağa getürdiler ki cemīʿi ṭaş ları cevāhirdi. " Bu nesneler sizüŋ

olsun" didiler ki : " Bunlar bizum katımuzda bir bi-kıymet taşdur, bize hācet degüldür".

Merve : Bir şehirdür, Horāsān'da ki anı Tahmuraş (5180) yapmışdur biŋ kişiyile. Ve anda ol Tahmuraş bir ta'ām yapdı ki; her gice her kişiye bir akça virürdi ki ta'ām alurlardı. Yarındası gün yine ol biŋ akça hazineye gelürdi. Ol bāzārdan, ol şehrüŋ bāzārına ol biŋ akça artuk harc olmadı ve anda bir dahı gür-hāne yapdı ve Hindistān'da dahı bir şehir yapdı ki aŋa "Ābrak" (5185) dirlerdi, bir tağ başında. Ve ba'żīlar eydürler ki : " Mervī bin Hamānā bint-i Erdeşīr bin İsfendiyār yapdı".

hikāyet

Ebū İshāk ve Tālikānī eydür ki : **[176-b]** " Ol gūr-hānenüŋ bir köşesi yıkıldı ve andan bir ādem kellesi çıkdı ki bir dişin çıkarup dartdılar, iki batman çıkdı". Ve Merve'de bir ev vardur ki dört ādem sūretinden düzmişler, iki er ve iki (5190) 'avrat sūretinden. Ol evüŋ adına "Keymezer" dirlerdi. Ve ol sūretlerüŋ içinde 'acāyib nesneler düzmişlerdür. Hiç kimse bilmez ki ne nesnedür. Bir kavm anı da'vī itdiler ki : " Bizüm bu ev milkimizdür" diyü vardılar, anuŋ birazın yıkdılar. Ol şehirde ğāyet kızıllık oldı ve dürlü mihnetler oldı. Merve ehli bir kavmdur, pāk, dīndār (5195) ve namāz-güzār. Ve Merve şehrine "kubbetü'l-İslām" dirler. Horāsān'da Bermegiler ki 'ālemüŋ cömerdler[i]dür, ol şehrüŋ fahirleridür. 'Abdullah İbn-i Mübārek andandur.

Mışır 'Amrü'bnü'l-'Ās'uŋ fetih itdügindendür. Ve Mışr'uŋ vilāyeti kırk günlik yoldur. Bir haddi Şecer'dendür, tā Ahvān'a degin ve 'arż-ı Berka'dandur, tā Eble'ye degin. Ve Hak te'ālā celle ve 'ala Mışr'ı bir niçe (5200) aŋmışdur, Kur'ān içinde.

قوله تعالي قاجعلني علي خزاءن ال ارض

و قوله تعالي اليس لي ملك مصر

Mışır, fir'avnīler yiridür. Yūnān **[177-a]** halkı aŋa "Makdūdiyye" dirler. Yūsuf İbnü Ya'kūb anda Asbāt, ve Mūsa ve Hārūn ve 'İsā 'aleyhimüsselām Mışır vilāyetinde el-Ğāş tağında toğdı. Ve şecere-i fir'avın Māriye-i Kıptiyye ki İbrāhīm anasıdur (5205) ve Hācer ki 'İsmā'īl anasıdur andadur. Ve nahle-i Meryem ve Zümrüd didikleri tağ andadur. Ve Mışır'da yağmur yağmaz ve eger yağmur yağsa; kaht olur, dāne yirde çürir anda. Mışır'da bir pādiş āh vardı ki aŋa Kāhir Billāh dirlerdi ol yapdı. Ve her cānibi Mışr'uŋ deredür, ot ve şu yokdur. Ve her yaŋa gözciler düzmişlerdür ki her yaŋadan ne haber (5210) olsa, pādişāh-ı Mışr'a haber virürlerdi. Bir cānibi Mağrib'dür ve bir cānibi Şām'dur ve bir cānibi Nevbe'dür. Ve Nīl ırmağı ve belesān yağı ağacı

andadur. Ve Mıṣır 'ālemde şöyle ki; Firdevs'dür bāḳī cennetler arasında. Ve her ḳaçan ki Nīl artsa; ḳamu ṣular eksilür ve her ḳaçan ki Nīl eksilse; ḳamu 'ālemde ṣular artar ve ilerü zamānda bir ḳız oğlan ḳız bıraḳmayınca artmazdı, tā emīrü'l-mü'minīn 'Ömer zamānına degin. Ol vaḳit ehl-i Mıṣr'ı Ḥażret-i 'Ömer'e şikāyet itdiler, Nīl ḳażiyyesinden. Ve 'Ömer bir sefīneye **[177-b]** yazdı ki:

ايه ال نيل ان كنت جري بامرك فلا حاجت لنا
فيك و ان كنت جري بامر ال الله فاجر

Vardılar ,emīrü'l-mü'minīn 'Ömer'üŋ bitisin Nīl'e bıraḳdılar. Andan ṣoŋra Nīl revān oldı, aḳdı ve tā ḳıyāmete degin aḳısar. Ve bil ki; Mıṣr'a tā bu 'ahde degin İsmā'īl-i Nikdī elinde idi. Çünki melik-i mü'eyyed-i 'ādil ve Ġāzi Ṣalaḥaddīn çünki yol virdiler, leşker dahı bile girdiler Mıṣr'a ve Mıṣr'ı dutdılar ve şaḥne ḳodılar. Ve āyīn-i İslām ẓāhir oldı ve altun sik[k]esin düzdiler, bu düzene ki :

ال طالب ال ملك ال غالب علي ال عجم و ال ترك

<u>Yūsufübn-i</u> Ya'ḳūb 'adl-i kemāle irişdürdiler ve şaḥne ḳoyıban gitdiler. Ve ehl-i Mıṣır derḥāl şaḥneyi öldürdiler ve yine bir şaḥne dahı ḳodılar ve anı dahı öldürdiler. Ve bu düzene yigirmi dört şaḥne öldirdiler. Ṣalaḥaddīn girü geldi, ehl-i Mıṣr'a eydür : " Ben sizi 'azīz gördüm ki size meẕellet olmaya. Sizüŋ maḳṣūduŋuz nedür ? Eydüŋ baŋa". Eyitdiler ki : " Bize evlād-ı 'Alī'den ḫalīfe gerek ki biz aŋa muṭī' olavuz", Ṣalaḥad-dīn eydür : " Siz evlād-ı 'Alī'den kimi iḫtiyār iderseŋüz, ben ḳabūl **[178-a]** itdüm". Bunlara üç gün mehil virdiler ve iki gün ḳonıḳlıḳ itdiler ve her birine ḫil'at geyürdiler. Çünki ṣabāḥ oldı, bunlaruŋ her birisini iki pāre eylediler ve yarıların sarāyuŋ bir yanına ve yarıların bir yanına bıraḳdılar. Ve leşker ḳamusı silāḥ geydiler ve ẓuhūr vaḳtine degin on iki biŋ kişi ḳılıçdan geçdi. Ve Mıṣr'ı aŋa bu kez müsellem ḳıldı ve şi'ār-ı İslām bu kez ẓāhir oldı.
Māverāü'n-nehr : Bir iḳlīmdür, vāsi' ni'metlü. Ve ḥaddi Belḫ'den tā Ġazne'ye degindür. Ve ehli bahādur ve saḫī ve ṣāliḥlerdür ve mübārek ṭoprağı vardur ve her yirde ḳaḥṭ olsa anda hīç olmaz ve eger olsa, tīz zā'il olur. Māverāü'n-nehir'de ḫūb ṣular vardur. Altun ve gümüş ma'deni ve jīve ve nişādır ma'deni dahı vardur. Ve ehl-i Māveraü'n-nehr'üŋ bir ev düzmişlerdür ḳonuğıçün. Ve Nūḥü'bnü Esed nāme yazdı : Mu'taṣım ki Māverāü'n-nehir'de üç yüz biŋ kūy vardur. Ve eger her birisinden bir atluya bir yaya çıḳarsa, üç yüz biŋ leşker olur. Ve ol leşker ḳırılsa, Māverāü'n-nehir ḫarāb olmaz ve hīç eseri belürmez.

Medāyin : Bir şehirdür, mağrib deryāsı sāḥilinde. Ve Mūsā peyğamber Fir'avn ḫışmından [178-b] ḳaçdı, Medāyin'e geldi ve anuŋ bir ḳapusında gördi ki; bir ṣuda ḫalḳ ḳoyınlar ṣuvarurlar ve gördi ki; iki ḳız durmışlar, ḳoyınların ṣuvarmazlar. Mūsā anlaruŋ ḳoyınına ṣu alıvirdi, ṣuvardı ve ol ḳızlar evlerine varup çoḳ şākirlik getürdiler, daḫı Mūsā'yı evlerine oḳıdılar, ḳonıḳlıḳlar itdiler. Ataları ol ḳızuŋ birisini Mūsā'ya virdi ve ol ḳızlar atası[82] Şu'ayb peyğamberdi 'aleyhisselām. Ve hem Medāyin peyğamberlerüŋ ārām-gāhıdur.

Mühre : Bir şehirdür, 'Arab yirinde. Anlaruŋ ḳamışına ağaç dirler ve dillerin kimse bilmez.

Maṣīṣiyye : Bir şehirdür, Seyḥān deŋizi kenārında. Ve anda bir muḥkem ḳanṭara düzmişlerdür. Ve ol şehirde oruç ṭutmaḳ getürür, ve daḫı dürlü 'illetler açlıḳdan ḥāṣıl olur. Ve anda seyr itmegüŋ fā'idesi çoḳdur.

Menūn : Bir şehirdür, Kirmān'da. Anuŋ ḳıṣṣasında çivit ekerler ve cemez ekerler.

Mūlitān : Bir şehirdür Sind'de ki aŋa " Ferc-i beytü'z-zeheb" dirler. Ve ol ş ehirde bir büt vardur ki ehl-i Hind aŋa ğāyetde 'izzet iderler ve aḳṣā-yı Hind'den aŋa ziyārete gelürler ve "Ḥacc itdük" dirler aŋa. Ve ol büt bir ulu ḳaṣır içindedür: [179-a] Bir er kişi ṣūretinde bir kürsī üzerinde oturmış ve tāc-ı zerrīn başında. Ve her ḳaçan ki ehl-i Hind'i Sind'de ḳaṣd itseler; 'adāvetile ehl-i Sind'e eydürler : " Gelmeŋ. Yoḫsa bu büti ṣındururuz", bu sözi ehl-i Sind işidicek düzerler, giderler. Çün ehl-i İslām Mūlitān'ı aldılar, çoḳ māllar aldılar. Ve ol vaḳit ğāyet ḳaḥṭ idi, ol sebebden İslām leşkeri rāḥat geçdi, buŋalmadılar. Ol sebebden Mūlitān'a " Ferc-i beytü'z-zeheb" didiler. Mūlitān'uŋ pādişāhı cum'a namāzına fīle binüp gider.

Manṣūriyye : Hem yine Hind'de bir ulu şehirdür ki anı Mihrān deŋizi araya almışdur. Anda Müslimānlar vardur, evlād-ı Ḳureyş'den. Anda ḳatı issi olur, şeker ḥāṣıl olur. Ve anda bir büt vardur ki yigirmi arış ḳaddi vardur. Ehl-i Hind aŋa ta'ẓīm iderler ve eydürler ki : " Gökden inmişdür" ve anuŋ öŋinde Hindīler kendülere nefṭ dürtüp oda yanarlar.

Mehdiyye : Mağrib ḥaddinde bir ṭağ başında şehirdür, direkler üzerine. Ve anuŋ dört biŋ gemisi vardur ki anlara " Sābıḳu'l-merākib" dirler ki gemi gelmezden öŋ anlar gelürler ve iki kez āvāz iderler. Ol ḳavm [179-b] bilürler ki; gemi selāmetdür. Ve eger bir kez āvāz itse, bilürler ki; gemi ḫarāb olmışdur.

---

82 "atası" kelimesi metinde اتاسی şeklinde yazılmıştır

Mihribān : Bir şehirdür, 'Ummān'da. Ve anda bir büt vardur ki boynında ṭavḳlar vardur, zerrīn. Ve her biŋ yılda bir ṭavḳ-ı zerrīn boynına (5280) aşarlar. Ve ol bütperest vaḳitden ḳalmışdur ve boynında heştād ṭavḳ-ı zerrīn vardur. Pes seksen biŋ yıldur ki ol büt Mihribān'dadur. Bu cinsden da'vi iderler. Anuŋla maġrūr ve sergerdān olmışlardur.

Muṣıl : Bir şehirdür, ḳadīmī ki anı yapdırdı Revāyid İbn-i Buyūr-esb. Altmış ulu burcı vardur ve her burca ḳarşu bir ḳaṣır vardur. (5285) Ve her iki ulu burcuŋ arasında ṭoḳuz uşaḳ burc vardur ve yanında ḥammām bile. Muṣıl'uŋ havāsından oldur ki; her ġarīb ki anda maḳām ṭuta, kendü cisminde ziyāde ḳuvvet bulur.

[el-nūn]

Nihāvend : Bir şehirdür, Ḳuhistān'da. Ve anda bekmez olur ki ḳamu vilāyetüŋ bālı gibidür. Anuŋ bekmezini alurlar, 'ālemlere iledürler. Ḳamu bekmezler sevdāyı arturur, (5290) anuŋ bekmezi sevdāya nāfi'dür. Andan sirkencebin düzerler, mu'tedil olur. Zīrā ki; bunlaruŋ üziminüŋ bir nev'i kişmişden idi. Ve Nihāvend şehri **[180-a]** ḳadīmdür. Anı Nūḥ peyġamber yapdı. Aŋa "Nūḥ-Avende" dirler. E'ācim taġyīr idüp, "Nihāvend" dirler. Ḥuzeyf İbnü'l-Yemān ḥiṣār itdi anı. Tārīḫ sene açdı, 'aşerede ḳodı. Ol vaḳit fetiḥ itdi. Semāk İbn-i 'Amīs bir kişi ṭutdı. (5295) Ol ḳavmdan ol kişi eydür : " Beni pādişāh ḳatına ilet, tā ki ṣulḥ idem". Anı Ḥuzeyfe ḳatına getürdiler ve aŋa ṣordılar ki : " Aduŋ nedür ?" Eyitdi ki : " Adım Dinār'dur", ve ol kişile ṣulḥ eylediler, Nihāvend'üŋ ḫarācına. Ve adını şehrüŋ yine bir daḫı "Māh-ı Dinār" didiler. Nihāvend'uŋ ṣuyı siŋirür. Ve andan çevgān ve çerāġ yaġı ve ḫūb yemişler getürürler. Ve anda şühedā (5300) maḳberesi var, peyġamberler 'aleyhimüsselām aṣḥābından anda çoḳ yaturlar

Nişābūr : Buŋa İrānī şehri daḫı dirler, Ḫorāsān'da andan 'azīm şehir yoḳdur. Ve Fīrūzeh ṭaġı andadur. Ve bu şehir vīrān oldı Ġūr elinde. Tārīḫ: Sene-i ḫamse ve ḫamsīn ve mi'ede. Ve bir cāmi' varıdı ġāyet 'acīb ve anuŋ içinde bir ḥavıż varıdı baḳırdan ki dört yüz ādemī (5305) çevresinde ābdest alurdı. Ve daḫı pirinçden bir çerāġ varıdı ol mescidüŋ ḳubbesinde aṣılu ki dört yüz lülesi varıdı, **[180-b]** fitīli ḳoyucaḳ her lülede bir batman yaġ ḳorlardı. Ġūr anı sındurdı pāre pāre itdi, develere yükletdi, aldı ve gitdi. Ve eydürler ki : " Bunuŋ ḫarāblıġına sebeb oldı ki: İki meliküŋ iki fer[r]āşı varıdı. Bir ḳavun (5310) sebebinden daḫı ḫuṣūmet oldı ve her birisi kendü milkine ṣıġındı. Bu iki big arasında daḫı ḫuṣūmet oldı ve ol begler her birisi ilticā idindi, bir pādişāhı birisi 'Az ḳatına geldi ve birisi Sulṭān Sencer ḳatına geldi. Ol iki leşker Nişābūr'a geldiler ve ḫarāb itdiler ve şimdiki ḥālde daḫı

ḫarābdur. Ḳurtlar ve şaġallar (5315) ṭuraġıdur. Bir şehirdür, maġribde. 'Anber andan getürürler ve anda daḫı 'anberī su getürür. Ve bir cānavar vardur ṣu içinde, anuŋ tersidür. 'Anber ve anuŋ adı " Dābbetü'd-dibāc" dirler ki anuŋ yüŋi irişmedin lāṭīfdür ve anuŋ yüŋinden ḳaftanlıḳlar eylediler ki ġāyet ḳıymetlü olur.

Nuṣaybīn : Ulu şehirdür, bir yüce ṭaġuŋ üzerinde. Ve anda (5320) ḳattāl 'aḳrebler olur.

Nevmiye : Bir vilāyetdür, Nīl çıḳduġı yir ḳatında. Ḥabeşe ḥaddinde muttaṣıldur. Ve gergeden ve zerrāfeyi andan getürürler. [181-a] Ve anda ṣu vardur, âbinūs aġacını getürür. Hīç kimse bilmez ki ol ne yirde biter ve dārü'l-mülk anda Damḳala'dur. Ve yedi bārūsı vardur. Nīl ḳıraŋındaġı şehir ḳamusı düşmenlerdür, illā iki şehir düşmen degildür. (5325) Birisi Nevbe ve birisi Ḳıbṭī. Ammā Ferinc ve Ṣāliye ve Ḥabeşeler tersālardur. Damḳala'dan zümrüd getürürler.

Nebṭ : Bir zişt vilāyetdür ve ḳavmdur.

قال ال نبي صلي ال الله عليه و سلم ال انباط

افت ال دين و قتله ال انبياء

Ya'nī : Dīnüŋ Nebṭ āfetidür ve peyġamber öldürmişlerdür. 'Av İbn-i 'Abdullah eydür :" Eger İblīs 'aleyhi'l-la'ne (5330) ādemīden olsa, Enbāṭ'dan olurdı. Ve eydürler ki : " Şeyṭān bir ḫınzır sevdi ve anı yüklü eyledi ve andan bir oġlan ṭoġdı. Adı Mesnūnıdı. Çünki anuŋ nesli çoġaldı. Süleymān 'aleyhisselām aŋa ṣordı ki : " Oġlanlaruŋ ne yirde durmasun", eydür : " Enbāṭ'da olurlar. Ve bu Enbāṭ ḳavmı issiye ve ṣovuġa döyegendür, ya'nī cehennemīlerdür". Ḥadd-i Nebṭ (5335) Enbār'dan tā 'Ānat'a ve Ṣāleşker'e degin ve tā Bādye'ye degindür. Ve aṣḥābü'l-uḫdūd bunlardur. Evvel pādişāhı anlaruŋ Sencādit idi [181-b] ve āḫir pādişāhı Buḫte'n-naṣr'dı. Nebṭ'üŋ pādışāhlıġınuŋ müddeti üç biŋ yıl oldı.

ḥısn-ı Nūşirvān : Bu bir ḳal'adur ki Nūşirvān yapdı. Daḫı içine ölümin aŋdı, aġladı ve eyitdi ki : " Her ki bu ḳaṣırda (5340) 'ayb bulursa eyitsün". Birden derviş eydür : " Bir 'aybı oldur kim; alçaḳ yirdedür. Kimse bunı ıraḳdan göremez. İkinci 'aybı oldur kim; 'avratlar sarāyı yüce yapılmışdur ve bir 'aybı daḫı oldur kim; ṣaḥn-ı sarāyuŋ key olur, ādemīle ṭolmaz, bir yanı boş ḳalur. Ve sarāy-ı mülūk ṭolu gerek. Ve bir 'aybı daḫı var, eyideyim. Sen eyit kim : " Neden ḫarc itdüŋ ?" Nūşirvān (5345) eydür : " Ḫazīneden ḫarc itdüm. Velīkin ḳılıcımla cem' itdüm". Ol derviş eydür : " Sözüŋ müsellem. Velīkin hem bir dirhem içün bir 'azīz ādem helāk itmişsin. Bu 'aybı ḳamusından müşkildür". Nūşirvān eydür : " Bu sözden naṣīḥat ṭutdum", ve

bir ḥakîmden daḫı ṣordı kim : " Bunuŋ 'aybı var mıdur ?" Ol ider : " Vardur", bu eydür :" Ne nesnedür ?" (5350) Ḥakîm eydür : " Bir gedügi vardur". Nûşurevân eydür :" Gedügi ḳanı ?" Ḥakîm eydür :" Gedügi mevtdür ki ḳamu gedükler muḥkem olur, illā bu [182-a] gedügi çāre olmaz, illā 'amel-i ṣāliḥ ile".

Nev-bahār : Bir ḳal'adur, Belḫ'de ki anı Bermegîlere yapdılar. Eydürler ki : " Anlar puta ṭapucılardur. Anlar ki Ka'be'nüŋ vaṣfın işideler ve 'aẓametin bildiler, bunlar daḫı aŋa (5355) şebîh bir ev yapdılar. Adın "Efzûn" ḳodılar ve çevresin bütlerle bezediler. 'Acem pādişāhları ol eve ḳatı ta'zîm iderlerdi. Anuŋ üzerine bir ḳubbe yapdılar, 'alemleri anuŋ üzerine düzdiler. Yüceligi yüz arış idi. Bu ḳubbeye "Şādānü'l-ekber" dirlerdi. Hind'üŋ ve Çin'üŋ ve Kābil'üŋ pādişāhları idi, aŋa sücûd iderlerdi. Aŋa çoḳ melik (5360) vaḳf itdiler, tā emîrü'l-mü'minîn 'Osmān zamānına degin böyle gitdi. Meydān Ḫālid İbn-i Bermeg'e degmişdi. Ḫālid geldi, Müslimān adını 'Abdullah ḳodılar, döndi ve girü yirine vardı. Oğlunı Bermegî anuŋ yerine ḳomışlardı, andan aldılar, girü buŋa virdiler. Ṭarḫān pādişāhı Ḫālid'e kişi virbidi, eyitdi ki : " Kendü dînine dönsün" didi. Ḫālid eyitdi : " Ben kendülerden (5365) degil, irādetümle Müsülmān oldum. Sizüŋ dînüŋüze dönen 'avratdur. Niçün döneyim ?" didi. Ṭarḫān leşker cem' eyledi, Ḫālidile ceng eyledi. [182-b] Yirine oturdı, Nev-bahār'ı aŋa ısmarladılar.

el-hā

Hemedān : Bir mübārek yirdür, dārü'l-melik-i ekāsiredür ve pür-ni'met ve ḫoş havādur. Ve Hemedān şehrinüŋ büyükligi dört ferseng, ṭûlı dört ferseng 'arżı (5370) vardur. Ervend ṭağından tā Zeyt-u ābād'a degin şehirdür: Ṣarraflar bāzārı Sencābādayıdı, bezzāzlar Dıbışḳan kûyında idi. Bu ḳamusı ḫarāb oldı ẓalemenüŋ ẓulminden, tārumār olup arslan zamānına degin. Ve bu zamānda kimini 'imāret anı daḫı alup arslan eyledi ki ḳadîmde ol ḳal'atü'l-Ebyaż idi ki anı Dārā bin Dārā yapdı. Ve bu ḳal'ada bir ğāyet (5375) yüce kemer vardur ki aŋa "Şûrü'l-ebvāb" eydürler. Giŋligi ol kemerüŋ iki biŋ arışdur ve yüceligi biŋ beş yüz arışdur.

ḥikāyet

Eydürler ki : Süleymān peyğamber 'aleyhisselām Hemedān'a geldi. Ol kemerüŋ üzerinde kerkes gördi ki, oturur. Süleymān aŋa ṣordı, ol kemeri yapanı. Ol kerkes eydür : " Üç yüz yıldur ki ben bundayım ve atam (5380) daḫı biŋ yıl bu kemerde olmış. Hiç kimseyi görmemiş ki bunı yapanı görmiş ola". Ve ol kemerüŋ bir ṭarafından elli biŋ yonma ṭaşlar çıḳarmışlar, [183-a] 'imāretler-çün. Dirler ki : " Ol vilāyetde ḳar yağardı, ḳal'anuŋ çevresinde

yaturıdı. Anda ağaçlar varıdı, yüce yüce. Şol ḳadar yağardı ki ol[83] ağaçlar ḫilāl gibi görinürdi, tā şuŋa degin ki: Pelisān ḥakīm (5385) bir ṭılsım düzdi, bir ṭaşdan arslan henüz bābü'l-esed ḳapusında durur. Ayruḳ ile olmadı. Hergiz pādişāhlar andan ḫālī olmazlar, meger ḳış ola. Bir kişi eydür : " İttifāḳ düşdi, meger bir kezin anda bir leşkerde[84] ḥāżır oldum. Bir sübaşı emīr 'Abbās'a eyitdi ki : " Yā imāme'l- müslimīn! Ben yir yüzinde bunuŋ gibi vilāyet görmedüm". Emīr itdi : (5390) " Niçe eyitdi ki şimdi bunda benümile altı biŋ kişi, sulṭānü'l-İslāmıla on biŋ kişi ve 'Abdurraḥmānla bu ḳadar". Ve fulanıla begleri cemī'i şaydı; yaḳın yüz biŋ kişiyidi, daḫı bunca biŋ davar idi. Eyitdi : " Altı aydurur ki bunda ḳonmışız. Ol gün ki ḳonduḳ ki etmegi niçe virürlerdi ?", didiler ki : " Sekiz batman bir aḳçaya". Bu gün yine şorduḳ hemān : " Sekiz batman bir aḳçaya". Bizüm (5395) bunda geldigimüzüŋ durduğumuzuŋ eseri belürakdı. Ve Hemedān medḥi vaṣfa gelmez. Her cihetden vaṣfa cümlesinden birisi oldur ki: Şunuŋ eyüsi oldur ki; **[183-b]** maşrıḳ ṭarafından gele, mağrib ṭarafına gide, daḫı şovuḳ ola. Ve daḫı yirüŋ eyüsi oldur ki; ṭaraf-ı şimālīsi açıḳ ola ve müşkil ḫastalıḳlar olmaya. Bu şıfatlar ḳamusı Hemedān'da vardur ve daḫı ziyādedür. Girü bundan (5400) ġayrı yirlerde yoḳdur. Bir ḫūb şehirdür, ḳadīmī. Ehli dindār. Ve anda bir ṭağ var, bir ferseng yirde ki anda āteş-ḫāneler vardur küffāruŋ. Ve aŋa "Serşek" dirler, anda bir ṭağ vardur, Serḫas yolında tā Herāt ḥaddine degin. Anda altun ve gümüş ma'dini vardur. Her yıl yükler ṭutarlar. Daḫı Merv'üŋ leşkeri İslāmdur. Fārs memleketi Müslimānları (5405) anda istiḳāmet buldı ve Yezdecird'i anda bir degirmende depelediler, 'Abbāsīlerüŋ devlet anda ẓāhir oldı. Āl-i Ebü'l-Cehennem'üŋ sarāyında 'Abbasīler ḳara ḳaftanlar geydiler. Eyitdiler ki : " Ḫilāfet[i] Āl-i Mervān'dan almayınca, biz bu ḳara ṭonları çıḳarmayavuz". Çünki ḫilāfet ellerine girdi, çıḳarmadılar. Henüz ol resim anlardan şöyle ḳaldı. Herīv'de (5410) ḫūb yemişler olur; ḫāṣṣa ki kişmiş ve ḳavun. Anuŋ ḫalḳı dīn-dār olur.

Hende : Bir iḳlīmdür, 'aẓīm ulu. Bir ḥaddi Şīn'de ve bir ḥaddi **[184-a]** Sind'dedür. Ve ulu şehirleri vardur ki : Tīḳān ve Bene ve Mekrān ve Ḳandimār ve Debīl ve Tenālī ve Ḳıblīdür. Bu şehirlerüŋ bir yanı deŋizdür. Her ḳaçan anda gemi gelse, Ḥaḳ te'ālā'nuŋ emrinden bir bulut gelür ki içinde od (5415) yalıŋı görinür. Ḳaçan ki ol bulut gelse; deŋiz cūş ider ve gemiler ġarḳ olur. Ve eger gemi andan ḫalāṣ olursa, Çīn deŋizine irişür ki anda daḫı ṭağlar vardur ki aralığı ṭaracıḳdur ve depeleri birbirine yaḳın. Şöyle ki;

83 "ol" kelimesi mükerrer yazılmıştır.

84 "leşkerde" kelimesi metinde لشكرده şeklinde yazılmıştır

depeleri birbirine degmiş. Ve Çin şehirlerinüŋ ekseri ol deryā kenārınadur. Şöyle ki; Bulġār taht-gāh-ı Çin'dür, (5420) ol deryā kenārınadur. Belki Hind'de dārü'l-melik-i Ādem peyġamberdür. Ol vakit ki behiştden yire indi, Hind vilāyetinde indi. Ol sebebinden Hind'e çok mu'azzez nesneler ḥāṣıl oldı. Ol vakit ki İskender Fūr'a vardı, Hind'de ki ol 'ahdüŋ pādişāhıydı, nāme yazdı ki : " Baŋa ṭā'ate gel". Fūr dahı aŋa eyitdi ki : " Ey İskender! (5425) Şöyle ṣanma ki sen Dārā'ya ẓafer bulduŋ, şevketüŋ vardur. Ayruġa kaṣd idersin". Bu söz üzerine birbiriyle mukābil oldılar. Fūr [184-b] leşkerinüŋ ekseri fil-süvārlardı ve arslanlardı, ḥāli. İskender leşkerinüŋ atları bu filleri ve arslanları gördiler, derḥāl girü döndiler. İskender dahı iḥtiyāṭ itdi ilerü (5430) varmadı. Ve buyurdı ki; yigirmi biŋ demürden ādem düzdiler ve içlerini neftile kükrütile doldırdılar ve ceng yirine giceyile getürüp ṣaf ṣaf durdılar. Ṣabāḥ durdılar, mukāteleye ikdām itdiler. Ehl-i Hind çün filleri ilerü sürdiler, filler gelüp anları hortumlarıyla ṭutdukları gibi, hortumlarını od ṭutdı. Kaçdılar, münhezim oldılar. (5435) İskender tenhā ilerü vardı, eyitdi ki: " Fūr gelsün. İkimiz mukātele idelüm. Her kankımuz ki maġlūb olsa; memleket birimizüŋ olsun ve orta yirde kanlar dökülmesün bizüm uçumuzdan, tā ki anlaruŋ günāhı bizüm boynımıza olmasa" bunı işidüp Fūr ilerü geldi. İskenderile mukābil oldı. Esnā-yı mukātelede bir āvāz işitdi; kendü leşkerinden döndi, (5440) leşkerinden ṭarafına bakdı. Derḥāl İskender aŋa zahım irişdürdi, helāk eyledi. Memleket-i Hindī İskender'e fetiḥ oldı.

Ve bil ki; Hind eyü vilāyetdür. [185-a] Bir 'ālim ırakdan Hind'e vardı, dahı anda laṭif nesneler gördi. Eytmiş ki : " Hak te'ālā kamu eylügi Hind'e virmiş. Velikin ṣūretde düzeḥilere beŋzer. Ve Hind[d]'e kör ve dilsiz ve pīr ve hasta olmaz. Ṭūl-ı (5445) Hind on iki biŋ fersengdür. Ve anda bir ṣaḥrādur ki üç dāne buġday ki: -behiştden geldiyidi, ol ṣaḥrāda Ādem 'aleyhisselām-. Bir dānesin bir ṭarafında ve bir dānesin bir ṭarafında ve bir dānesin orta yirinde. Ve her yıl ol buġday biter, bār virür. Her bir dāneden yedi yüz baş olur ve her başdan yedi yüz dāne olur ve her dānesi (5450) bir kuzı gevdesi gibi. Ve ol buġday Hind pādişāhı kendüçün alur. Ve her hastaya ki andan bir dāne virseler, şifā bulur. Hirmān ve Nasrān iki kal'adur, Mısır'da. Ṭūlı anuŋ dört yüz arışdur ve 'arżı dahı dört yüz arışdur. Ve anı şişeyile ve mermerile ve kurşunıla yapmışlardur. Ve yüŋ ile segirden balçık yerine terkīb itmişler, ma'cūn düzmişler (5455) bir 'ilmile ki; Hak te'ālā bilür anı düzenüŋ 'ilmini. Ve her bir ṭaş ki on arışdur. Ol ma'cūnıla şöyle berkitmişlerdür ki ol ṭaşlaruŋ [185-b] arasında kıl ṣıġmaz, birbirine. Şöyle yapışmış ki mecmū'ı biŋ pāre olmış. Ve her bir ṭaşıŋ üstinde 'acāyib ṭılsımlar eylemişler. Ve ol kal'a

ṭaşradan iki ḳunbeddür ve içerüden baḳsa bir ḳunbeddür. Ve bir küçük ḳapusı vardur ve içerüden bir sehmnāk yil çıḳar, şol ḥadde ki kimse içerüsine görünmez. Ve ḳapusında iki ṭavşancıl ṣūretin düzmişlerdür, mermerden. Ve ağızların açmışlardur. Her kimse ki anda teferrüce varsa; ol ṭavşancıluŋ ağzına bir ṭaş bırağurdı, degmegiçün. Ve hīç bilinmez ki ol ṭaş ḳanda ? Ve niçe zamāndur ki ṭaş bırağurlar, ṭolmaz. Daḫı anda yazmışlardur ki:

بني ال هرمان

و ان نصرن في ال سرطان

Ya'nī: Heremān yapdılar, şol zamānda ki Nesr-i ṭāyī ve Nesr-i vāḳi' seretān burcındayıdı. Şimdiki vaḳtde cedy burcındadur. Ve ḥisābda iki yüz ve biŋ yıl olur ki Heremān yapılmışdur. Ve eger yağmur ve yil ve güneş, hīç nesne aŋa eşer itmez. Ve ṭūfānda daḫı ġarḳ olmamışdur ve yıldırım daḫı kār itmemişdür. Eydürler ki : " Me'mūn ḫalīfe Mıṣır'da vardı. Yetmiş biŋ ḳızıl altun ḫarc eyledi ki **[186-a]** " Ol ḳal'a-i Heremān'da bir delük delem" diyü, tā ki kendüsi aŋılalar, bir ad ḳala dilemediler. Ve Aresṭāṭālis bir ḳandil düzdi, nārinceden ve içine çerāḳ yaḳdılar, daḫı anı aldı ḳal'anuŋ içine girdi. Ve anda ḥayvānātuŋ cemī'i ṣūretlerin yazmışlar. Gördi: Tā ḳarınca ṣūretine degin yazmışlar ve içini felek i'tibārınca baḫş itmişler. Ve her baḫşda on iki burcuŋ ṭāli'in ḳomışlar ki bu anuŋ muḳābilinedür. Ve İskender daḫı çoḳ sa'y itmiş ki anı yıḳa, çāre idemedük. Ve eyitmiş ki : " Bunuŋ bünyādı ṭaş demür degildür, belki cevāhirdür". Ve ol ḳal'anuŋ vaṣfı şöyledür ki: Aşağası incedür, ne ḳadar yuḳaru ḳaldıḳça yoğınalar, tā ḥadde ġāyet giŋdür. Ve hīç kimse üzerine çıḳmazdı. Ve eydürler ki : " Bir kez 'ayyārlardan birisi öç itdi ki: Ol ṭavşancıluŋ ağzından gire, göre içinde ne vardur ?" Vardı, girdi, üç gün gitdi, üç günden ṣoŋra nā-gāh başın ṭaşra çıḳardı. Bir ṭaşuŋ arasından daḫı bir dil söyledi ki hīç kimse fehm itmedi. Ve yine nā-bedīd oldı, gitdi, ayruḳ peydā olmadı. Ve her anda bir ṭaş buldılar, degirmen ṭaşı gibi bir ṭaş. **[186-b]** Tābūt içinde ve kenārında, tā bunuŋ yazmışlar ki : " Bu diş ol kişilerüŋ dişidür ki bu ḳal'ayı yapdılar". Ve bir yanında daḫı yazmışlar : " Her kimse ki ḳuvvet ve pādışāhlıḳ da'vī itse, bu ḳal'ayı yıḳsun elinden gelürse". Bu ḫōd ma'lūmdur: Yıḳmaḳlıḳ, 'imāret itmekden yüz biŋ derece aşağadur. Ve daḫı anuŋ içinde, ṭaşında gemiler vardur ki aŋa dīvler müstevlīdür. Her ki anda varsa aŋa meger irişdürürler ve helāk iderler. Ve ba'żılar eydürler ki : " Bunı Yūsuf yapdı, nübüvvet ve pādışāhlıḳ ḳutıyla. Ve ol ḳubbelerüŋ üstinde iki saḳfı vardur, ṭaşdan ki her birisi bir ṭağa beŋzer. Ve her bir sofanuŋ üzerinde, bir oluḳ başında bir degirmen ki bir nice biŋ batmandur. Ve ol degirmenüŋ birisin aşağa bıraḳmışlar, daḫı anda

yazmışlardur : " Ben yapdum, mālumıla mülkimile. Her kimse ḳuvvet da'vī iderse, bu ṭaşı yine yirine iletsün".

el-vāv

Vāsıṭ : Bir şehirdür, Kūfeyile Başra arasında ki anı Ḥaccāc bin Yūsuf yapdı, on yılda. 'Ömerü'bnü 'Abdülaziz diledi ki; anı vīrān eyleye, eyitdi ki : " Ḥaccāc bunı anuŋçün yapdı ki Kūfe'ye ziyān eyleye. Yaḳmaġa **[187-a]** ḳomadılar, ḫaylī cemā'at bunda muḳīm olmış degildür". Çünki Ḥaccāc öldi, Vāsıṭ'da defn itdiler. Ve ol vaḳit Haccāc'uŋ ḥabsinde otuz üç biŋ ādem vardı ki nā-ḥaḳ yire ḥabs itmişdi. Ve dahı yüz yigirmi biŋ Müslimānı bī-günāh yire depelemişdi. Vāsıṭ'uŋ yirini ġażabla almışdı. Ḳırḳ üç biŋ dinār ḫarc eyledi, bir köşk yapdı anda. İni ve uzunı yüzer arışdı. Anda bir ḥavż düzdi, çoḳ ḫaṭālar eylemişidi: 'Abdullah İbn-i Zübeyr'i öldürmiş, aşmışıdı. Ve Ka'be'ye mancılıḳ itdi, yıḳdı. Ve göŋlinde bir mü'minüŋ sevisi yoġıdı, zerre ḳadar. Ve Hind'i ve Sind'i fetiḥ itdi. Evvel İslām şehri ki Ḫorāsān ve Sīstān'da yapıldı, Vāsıṭ idi. Ve ol aḳça ki üzerine

اصقله و ال الله

yazıludur. Ol aḳçaya "Dirhem-i aḥedī" dirler, Haccāc düzdürmişdür. Ve ol ẓulüm içinde bir kimseye, bir kimse ḳomış degildür. Biŋ ḫān düşerdi her ḫōna on biŋ kişi oturırdı. Her birinde bir ḳuzı biryānı, bal ve balıḳ. İrte gece böyleyidi. Hümāy bir bāġdur, Yemen Ṭā'if'de. 'Ömerübnü'l-'Āṣ eydür : " İçinde hezārān biŋ hezār aġaçlar vardur. Süleymānü'bnü **[187-b]** 'Abdülmelik ḥacca giderdi, ol bāġa uġradı. Teferrüc itdi, eyitdi ki : " Lā-naẓīr bāġıdı, bu. Eger şol arasındaġı ṭaġlar degilmise", eyitdiler : " Ol ṭaġ degildür, belki yemişlerdür, yıġmışlardur", bunı işidicek ġāyet ta'accüb itdi.

[el-yā]

Yemāme : Menāzil-i Ṭa Sin Mim ve menāzil-i 'Ād ve Aḥḳāf'dı (?) ve menāzil-i 'Amālīḳa ve Ṣan'āyıdı. Ve Yemām'a mensūbıdı. Yemāme bint-i Marya ve Nümrūd Yemām'dan idi ki İbrāhīm peyġamber'üŋ 'aleyhisselām fir'avnı idi. Ve Mūsā peyġamberiŋ 'aleyhisselām fir'avnı dahı Yemān'dan idi. Anuŋ adı Zebānü'bnü'l-Velīdibni'l-Muṣ'ab idi. Ve Ḍaḥḥāk-ı ẓālim 'Amalīḳ'dan, Mūsā peyġamberle Dāvud peyġamber 'aleyhimüsselām ortasındayıdı. Yemān'uŋ iki ırmaġı vardur; şimālden gelür cenūba gider. Anda bir ṭaġ vardur, adı Dam'dur. Ve köşkler Yemān'da ma'rūfdur. Ol vaḳit sevad[ı] Kisrā ġāret itdi. Nu'manü'bnü Münẕir'üŋ oġlı Yemām'da, anı binā eyledi. Yemāme ehli faḫir iderler, 'avratlarınuŋ ḫüblıġıyla. "Anda ṭoġan 'avrat yüz biŋ dinār degir", dirler. Ve dahı faḫir iderler bir buġdayıla

ki aŋa "Beyżāü'l-Yemāme" dirler. 'Aded ile satarlar. 'Ādī[85] **[188-a]** yerinde biter ve anı ḫulefāya tuḥfe getürürler. Yemāme'nüŋ ḫurması ġāyet eyü olur. Bir ḥaddi Baḥreyn'dür ve bir ḥaddi Nu'mān'dur ve bir ḥaddi Hicir'dür. Ve Yemāme'ye "kebd-i Necid" dirler, ya'nī Necid'üŋ cigeri. Ṣuyı ve havāsı ḫūbdur. (5535) Yemen bir vilāyetdür, mübārek.

قال ال نبي عليه ال سلام

ال ايمان يمان و ال حكمت يماني و قال عليه ال سلام لا جذريه

ل ليمانيتفس ال رحماني من قبل ا

Yanī : " İmān Yemenīdür ve ḥikmet, ya'nī şerī'at Yemenīdür. Ya'nī; bunlaruŋ kemāli Yemen'de olur", daḫı dimiş ki : " Ben raḥmān ḳoḳusını Yemen'de buldum". Ḥadd-i Ḳulzümi'ndendür, tā Fārs'a degin. Nu'mān İbnü'l-münẕir Kisrā'ya didi ki : " 'Arab'dan degilsin", Kisrā eyitdi ki : " 'Arabuŋ yiri bādiyedür, (5540) şehirleri yoḳdur". Nu'mān eydür ki : " Bizüm bilādımız var, anuŋ meŝeli dünyāda yoḳdur". Kühül ve dür ve yāḳūt anda olur. Anuŋ ṭaġından ceza' ve 'aḳīḳ ve billūr getürürler. Anuŋ otı veresdür. Eż'amī eydür ki : " 'Ālem ṭolmışdur, dört nesneyile. Ol dört daḫı Yemen'dedür: Veresdür, ḫaṭardur, kendirdür, 'aṣabdur". Yemen'de ṭoġan çoḳ olur. Anlaruŋ re'isleri (5545) daḫı olur ve anda ġūl olur ve bir nev'i daḫı cinnīler olur ki aŋa **[188-b]** "Gızār" dirler. Ol gelür ādemīle cem' olur. Ehl-i Yemen eydür : " Ebū 'Ubeyd dört nesnesi vardur ki ayruḳ yirde yoḳdur: Ḳıblede rükn-i Yemānī ve yirde 'aḳīḳ-i Yemānī ve deŋizde baḥr-i Yemānī". Ve daḫı bil ki; Yemen'de bir ḳal'a vardur ki aŋa "Maṣānı'" dirler. Ġāyet yüce ḳal'adur ve muḥkemdür. (5550) Ve hiç kimse aŋa ẓafer bulmış degildür, tā Pervīz Kisrā zamānına dek. Ve ol zamānda ki bir kişi aŋa Mervezān dirlerdi, geldi bu ḳal'ayı tefaḥḥuṣ itdi ki hiçbir ẓafer idecek yir bulmadı. Ve ḳalanuŋ ḳarşusına bir ṭaġ varıdı aŋa çıḳdı, naẓar itdi, gördi ki; ol ṭaġ üstüne vardı. Naẓar itdi, gördi ki; ol ṭaġ ḳal'adan yüce bir (5555) tāzī ata bindi, daḫı ol ṭaġuŋ üzerine çıḳdı. Leşkerine didi ki : " Ḳamuŋuz bu ata ün eyleŋüz". Ol leşker bu ata ün eylediler, bu daḫı mehmiz urdı, at segirtdi, Maṣānı'nuŋ içine düşdi. Ḥaḳ te'ālā bekledi, nesne ölmedi. Derḥāl yüridi, pāsübānı öldürdi, Maṣānı'uŋ ḳapusın açdı. Leşker ḳamusı içerü girdi, Maṣānı'ı (5560) aldılar. Bu ḫaber Pervīz'e yitişdi. Pervīz ḫaber virdi ki : " Bir emīn kişi **[189-a]** ḳosın, kendü baŋa degin gelsün kim ben ol erligüŋ 'ivażın idem". Ki Mervezān Maṣānı'da bir kişi ḳodı, emīn. Kendü durdı, Pervīz'e gitdi. Yolda giderken, vefāt itdi. Vefātı ḫaberi Pervīz'e degdi, ġāyet melūl oldı ve durdı, üzerine geldi. Bir altun tābūt düzdürdi,

85 "'Adī" kelimesi metinde mükerrer yazılmışdur

(5565) Mervizān'ı içine ḳodı. Tābūt kenārında bu ol kişidür ki fulan ṭaġdan Maṣānı' ḳal'asınuŋ üzerine at sıçıratdı, ol ḳal'ayı aldı. Benüm zamānumda ki Perviz'üm. Bundan ṣoŋra bir bāb daḫı ẕikir idelüm bilād-ı maḫūfda, tā ki 'aḳıl bu ẕikir olandan ve ẕikir olınacaḳdan 'ibret ṭuta ki her 'imāretüŋ āḫiri ḫarāblıḳdur ve ḳamu dirligüŋ ṣoŋı (5570) mevtdür. Ve kendü ḥālini ḳayura, furṣatı fevt itmedin. Pes 'āḳil oldır kim āḫiret 'imāretine ṣarf ide ki bāḳīdür

bābün fi'd-diyārı'l-maḳlūbeti vel-beḳāü'l-mü'tefekihi'l-maḫsūfeti

Ḍırvān: Bir bāġıdı, Ṣan'ā-yı Yemen'de ki cemī 'ālem aŋa meṡel iderler. Ve envā'ı yemişler anda varıdı. Ve miḳdārı on iki mīl idi. Bir gün bir dervīş geldi, üç bāġuŋ ṣāḥibinden yemiş diledi. (5575) Meni' itdi, eyitdi ki : " Senüŋ ṣevābıŋ baŋa gerekmez". Bundan ṣoŋra bir gün [189-b] ol bāġuŋ ṣāḥibi ṭaşra çıḳdı ki bāġa gide. Nā-gāh gördi ki; bāġdan odıla tütün göge direk olmış. Segirdüp bāġa geldi gördi ki; bāġ ḳapḳara yanmış. Feryād idüp dögindi, ḥāl n'eydügin bilmedi. Hemīn şunı gördi ki; bir 'aẓametlü od yanar. Anuŋ gibi od yaḳmaḳ ādem (5580) elinden gelmez. Ve ol od bir niçe yıl yandı durdı. Ve henüz ol yir şöyle[86] siyāh muẓlemdurur ki hīç ot bitmemişdür. Ve hīçbir ḳuş daḫı anda varmaz. Ve eger varursa daḫı ḳatına gelicek, girü döner. Ve Ṣan'ā'dan aŋa dört ferseng yoldur . Ve anuŋ ṣāḥibine "Ṣafvān" dirlerdi, dā'im zekāt virürdi, tā ki : " Bāġım daḫı ḫūb (5585) olsun" diyü. Çünki Ṣafvān vefāt itdi, bāġ oġlına ḳaldı, zekāt virmedi. Ol sebebden gözledi ki; behişt iken duzeḫ oldı. Ve yine Yemen'de bir kūy vardı ki aŋa "Devlān" dirlerdi. Ve anda mübālaġa ile ḳarıncalar çoġıdı. Ḥaḳ te'ālā'nuŋ ḫışmı irişdi, aşaġa döndirdiler. Ve aŋa "Mü'tefike" didiler. Ve anda bir yüce ṭaġ vardur ki (5590) üzerinde bir bit düzmişlerdür, kimse aŋa çıḳmaz.

vādī'n-Nesir: Bir deredür, [190-a] Yemen'de. Aŋa "vādī'l-'Uḳāb" dirler. Ve ol dereden dā'im Ṣan'ā'ya bāl iledürlerdi. Ve hem bir ḫoş şehirdi. Ḥaḳ te'ālā'nuŋ ḫışmı irişdi, ṣuları yire batdı, daḫı ḫarāb oldı.

vādī'l-Metīne : Bu daḫı bir deredür, Şām'da. Ve anda bir maġara vardur ki içinde kesme evler vardur, ḳayadan ve anuŋ (5595) içinde ulu süŋükler vardur. Ve her bir evüŋ miḳdārı yigirmi arışdur. Ve ol maġara içinde zişt ḳoḳular gelür. Anda varan kişi burnını dutar. Gidince ve ol süŋükler ol ḳavmuŋdur ki anlara 'aẕab odı geldi, ḳaçdılar, ol maġaraya girdiler. Od ḥarāretinden anda bişdiler[87], ḳoḳdılar, yirler. Ve henüz ol anda vardur.

---

86 'yir şoyle" metinde mükerrer yazılmıştır.

87 "bişdiler" kelimesi metinde بشرضلر şeklinde yazılmıştır

ed-diyārü'l-mazlūm: (5600) Bir şehirdür, ḥudūdında ki diyār-ı ferā'anedür, ya'nī fir'avnīler şehridür. İskender-i Ḥażramūt anda vardı, gördi: Bir ḳaraġulıḳ şehir. Miḳdārı ḳırḳ mīldür ve içinde ṣūretler var ve ḳapuları altundan ve gümişden ve cevāhirden. Ve pādişāhlar taḫtlar üzerinde oturmışlar, başlarında tāc-ı muraṣṣalar ve ḥacībler ḳapularda durmışlar ellerinde 'aṣālarıla. (5605) Līkin ḳamusı ṭaşlar olmışlar ve üstlerine bir ḳaraŋulıḳ çökmiş. **[190-b]** İskender ki anı gördi bir aydınlıḳ virür cevheri vardı. Anuŋ sebebile ol şehri gezdi, teferrüc eyledi. Ve anda bāzārlar gördi. Dükkāndalar, oturmış evlerde, ḳapularda. Ḳamusı ṭaş olmışlar ve ol ḳaraŋuluḳ üzerlerinde durur. Hiç güneş ṭoḳunmaz. Sebeb n'eydügin bilmezler. Ba'żīlar eydürler : (5610) " Allahü te'ālā celle ve 'alā ol şehir üzerine ḥicāb ḳomışdur, güneşe". Ve ba'żīlar eydürler ki : " Bir buḫār-ı 'aẓīm yirden çıḳar, ḳalıŋur, güneşüŋ nūrını men' ider". Ve anda bir levḥ gördiler ki anda yazmışlar : " Biz Şemūd ḳavmı baḳiyyesiyüz ve bizim 'ıyşimüz ġāyet ḫoşdı. Ḥaḳ te'ālā celle celālühü Ḥanṭala'yı bize virbidi, peyġambarlıġa. Biz aŋa uymaduḳ, anı öldürdük. (5615) Pes bu ḥāle giriftār olduḳ". İskender bunı göricek aġladı ve ṭaşra çıḳdı. Daḫı şehrüŋ ḳapusında bir yazu gördi : " Bu şehri yapan, ḫōr olsun. Vādi' İbn-i Şedīd İbn-i 'Ādduru: " Ey niçe pādişāhlar ki bunda pādışāhlıḳ eylediler, ḳamu ṭaş oldılar. Ba'żī durur ve ba'żīsı yatur ve ba'żīsı düşmiş oturur".

el-ḥītānü'l-muḥteriḳān : (?) (5620) Bu iki bāġdur, Sabā şehrinde. Biri ṣaġ yanında ve biri ṣol yanında. **[191-a]** Ḳış ve yaz anlaruŋ yemişi eksik olmaz. Ve her kime kim yemiş ḥāceti olsa; bir ṭabaḳ başına getürürdi, daḫı ol bāġuŋ ḳatına gelüridi. Anuŋ ḥāceti yemişdür, elin urmadın ṭabaḳ yemişile ṭolardı. Ḥaḳ te'ālā ol ḳavma peyġamber virbidi ki : " Mesākīn ḥaḳḳını viriŋüz" diyü. Bunlar (5625) eyitdiler ki : " Virmezüz ki bu bāġ bize mīrāṣ ḳalmışdur". Pes Ḥaḳ te'ālā bir sīl virdi, ol bāġı ḳazdı, ḫarāb eyledi. Ol vaḳit andan ḳaṭrān ve aḳḥevān (?) ḳoḳusı gelürdi. Şimdi ṭopraġıla ḳaṭrān ḳoḳusı gelür. Ol vaḳit her kim anda gelürdi,[88] -şimdi aġlar- anuŋ ḥāli şöyle oldı: Sabā ehli anı şöyle gördiler; zārılıḳ ve tevbe eylediler. (5630) Ḥaḳ te'ālā ol ḳavmuŋ peyġamberine vaḥy eyledi ki : " Bunlaruŋ tevbesini ḳabūl eyledüm. Ammā anda ṭurmasunlar. Ṭaġıldılar, gitdiler". Anuŋ yemişi aġaçları yirine dikenler ve ḳamışlar bitdi. Anuŋ ḳuşı bayḳuşdur ve çıġazdur. Ol yiri kim görürse melūl olup aġlar.

ḳal'atü'l-Ḳaṭrān : Bir 'aẓīm şehirdür, maġribde. Süleymān'aleyhisselām ṣordı yilden ki : " Dünyāda (5635) 'acāyib ne vardur ?" Eyitdi ki : " Ḳal'a-i

---

88 "gelürdi" kelimesi metinde mükerrer yazılmıştır.

ḳaṭrān. İşlediler ki anı Şişü'bnü Ādem [191-b] yapdı, 'aẓīm ulu ṭaşlarla. Kirec yerine ḳaṭrān işlediler. Ve anda bir büt vardur, zebercedden". Süleymān bir dīve buyurdı ki adı anuŋ Faḳṭas idi ki : " Tīz ol ḳal'ayı getür[89]". Ki Faḳṭas daḫı vardı, ol şehri yirile omuzına getürüp Süleymān öŋine getürdi ki ol şehrüŋ ḳavmı bī-ḫaberidi. Süleymān ol ḳavma ṣordı ki : " Şehriŋüz niçün ḳaradur ?", eyitdiler ki : " Biz bir iḳlīmdeyüz ki su ġālibdür, hīç bünyād döymez ve ḳaṭrān ṣuya döyer. Ol sebebden Şiş ḳaṭrānıla yapdı, tā ki çürümeye". Süleymān eydür : " Şimdi siz" eyitdiler ki : " Ḳal'a-i ḳaṭrān'da". Süleymān eydür : " Şehriŋüzi yerinden geydirmişlerdür. Bu aradan vilāyetiŋüze iki yıllıḳ yoldur". Ve ol ḳavmuŋ bir pādişāhı varıdı: Bir gözlü ve bir ayağı yoḳ ve bir eli yoḳ. Süleymān'a eydür : " Du'ā ḳıl ki baŋa; elüm ayağım dürüst ola, tā ki saŋa īmān getürem". Süleymān du'ā ḳıldı, ḳamu a'żāsı dürüst oldı. Süleymān'a īmān getürdi. Buyurdı ki Faḳṭas'a : " Yine bu şehri yerine ilet". Faḳṭas yine aldı mağribe iletdi.

ed-diyārü'l-maḳlūbe : Lūṭ ḳavmı şehri, yedi ulu [192-a] şehirleri livāṭa işlediler. 'Avratlardan el çekdiler, oğlanlara ḳaṣd [itdiler]. Ve Lūṭ peyġambere ve Taŋrı'ya 'aṣī oldılar. Allahü te'ālā Cebrā'il'i virbidi, ol şehirleri ḳa'r-ı zemīnden getürdi, tā dünyā gögine çıḳardı. Şol miḳdār vardur ki; melā'ikeler ḫorōs ṣadāsını, itlerüŋ āvāzın işitdiler. Eyitdiler ki : " Bunlar ne bed-baḫtlardur". Pes Cebrā'il eydür : " İlāhī! Başı aşağa döndüreyim mi ?" Allahü tebāreke ve te'ālā 'azze şānühü eydür : " Seher vaḳti raḥmet vaḳtidür, bu vaḳt çıḳsun, daḫı döndergil". Çünki ṣubuḥ vaḳti çıḳdı, ol şehirlerüŋ yirinden od çıḳdı, daḫı ol oduŋ üzerine döndürdi ve ardınca ol şehrlerüŋ üzerine ṭaş yağdı. Yine Ḥaḳ te'ālā 'azze şānühü buyurdı ki:

فجعلنا عالها سافلها

و امطرنا عليها حجارة ال اية

vādī-yi Cehennem: Bir deredür, Belḫ'de aşağa geçmiş ḳavmıyla. Zīrā ki; ẓālimler ve ḳorḳusızlar ve istihzā idicilerdi. Ḥaḳ te'ālā celle celālühü ḫasf eyledi. Şöyle ki; bir ṭaşı ol ḫasf olan yire atsalar, nihāyeti bilinmezdi ve ol ḫasf yerinde bī-ḥad ḳuş yuva yapmışlardur. Kimse bilmez ki ol ḳuşlar nereden gelmişdür. Yemen'de [192-b] daḫı bir dere vardur "Rüvlān deresi" dirler, yir zelzelesinden aşağa geçdi. Ve ol dere yanında bir ṭağ vardur ki üstinde bir büt düzmişlerdür ki göbeginden ṣu aḳar. Barmağıla göge işāret itmişdür ol vaḳtī ki orağuŋ yarusına varmış ola, ḳor. Hergiz ol yir ābādānlıḳ ḳabūl eylemez.

---

89 "Faḳṭas idi ki tīz ol ḳal'ayı getur" metinde mükerrer yazılmıştır.

vâdîü'r-Remâd : Berkiye ṭagında bir vilâyetdür, ḳamusı küldür tā yedi ferseng yire degin. Ve anuŋ ḳatında mancınıḳlar vardur, mu'aṭṭal ki Nemrūd 'aleyhi'l-la'ne anda od yaḳdı. Ol mancınıḳıla İbrāhīm 'aleyhisselāmı oda atdı. Ḥaḳ te'ālā odı aŋa mürġi-zār eyledi. Ve bir günden Nemrūd vezīri Hāmānıla bir yüce yirüŋ üstüne (5675) çıḳdılar. Ol odda İbrāhīm'e naẓar eylediler, gördiler ki; İbrāhīm bir ḫoş mürġi-zārda oturmış ve Cebrā'il üzerinde durmış. Nemrūd eydür : " Ben oda bir kişi atdum, bu ikidür". Aḫi Hāmān āteş-perestdi, eydür : " Benüm ḫişüm olduġıçün. İbrāhīm 'ammum oġlıdur. Anuŋçün yaḳmadı. Benüm ḫāṭırım ri'āyet itdi". Bunı söyleyince ölmedi. Oddan bir şu'le (5680) sıçıradı, Hāmān'uŋ üzerine düşdi. Hāmān'uŋ bir yirini yaḳdı. **[193-a]** Ve Numrūd çünki İbrāhīm'i selāmet gördi, mancınıḳıla ṭaşlar atdılar İbrāhīm'üŋ üzerine. Ḥaḳ te'ālā andan daḫı ṣakladı ve ol vilāyet[i] döndürdi ve aġaçların ve bünyādların maḥv itdi. Ol oduŋ küli henüz vardur. Ol ṣaḥrāda şehri anda ne ot ve ne şu vardur. Ve ol (5685) ṭaġda parslar vardur, çoḳ ve ādemī anda ol sebebden varmaz

ḫasf-ı Ṣa'īd : İskenderiye'de bir mescid vardur, Ṣa'īd'inde ki anuŋ miḥrābında oġlanlar ve dürlü ādemīler vardur. Bir beşik vardur, içinde oġlanı vardur. Ve daḫı ḳuyu aġzında bir kişi dilile ṣuv çeker ki bu ḳamusı ṭaş olmışlardur. Eydürler : " Sebeb oldı ki: Anlar bir fāsıḳ ḳavm idi. Ḳāfile geldi, (5690) anda. Bir gün ve ol ḳāfilede bir pīrüŋ ḳızı varıdı. Ol ḳavm ol ḳızı ẓulmile aldılar, dilediler ki aŋa zinā eylediler. Ol pīr anlara yüz du'ā ḳıldı, ol ḳamusı ṭaş oldılar, cihāna 'ibret olıban".

ḫasf

baraş-ı Baṣra : Baṣra'da bir ḳavm ḫasf oldı ki anda beş ḥakīm var idi. Birine Cāyir ve birine Ḫāṭır ve birine Muḫtī ve birine 'Āṣī ve birine (5695) Ḥammālü'l-Ḫaṭāya dirlerdi. Ol Cāyir bir gün bir kişi gördi ki; 'avratını eşege **[193-b]** bindürmiş ve ol 'avrat daḫı ḥāmile imiş. Baṣra'ya geldi. Ol Cāyir ol kişi[yi] ḳomadı, tā ki akçasın almayınca. Ol kişi şikāyete geldi, Ḫāṭır ḳatına. Ol daḫı döndi, anuŋ dört akçasın aldı. Anı ḳodı, Muḫtī'ye şikāyete geldi. Muḫtī daḫı sekiz akçasın aldı. Bu kez (5700) ol kişi 'Āṣī ḳatına geldi, aġladı, eydür : " Ben bir miskīnem. Baŋa şefḳat idüŋüz", böyle diyicek anı urdılar ve 'avratın eşekden bıraḳdılar. 'Avratuŋ ḥamlin düşürdiler ve eşegini̇ŋ ḳuyruġın kesdiler, durdı. Ḥammālü'l Ḫaṭāya ḳatına şikāyetin 'arż itdi. Ḥammālü'l Ḫaṭāya eyitdi:" 'Avratına cimā' idüŋ, tā yine ḥāmile ola. Ve eşegin işledüŋ, tā kim (5705) ḳuyruġı yerine gele, bine". Pes bu miskīn ṭaşra çıḳdı, başın yire ḳodı, bu şikāyetin Allahü te'ālā'ya 'arż itdi. Ol ġayūr pādişāh

ḫışım idüp ol şehri ḳavmıla yire geçürdi. İy niçe çoḳ zamān ol yir ḫarāb oldı, tā ki soŋra bu zamānda ʿimāret oldı.

ḥikāye

Eydürler ki: ʿOmerübnü'l-Ḫaṭṭāb raḍiyallahü ʿanhü Baṣra'da bir kişiye ḫışım itdi, buyurdı : Evine şu ṣalalar, tā ki evini **[194-a]** ḫarāb eyleye. Vardılar, ol eve şu bağladılar. Çünki ṣuv geldi, ol eve aḳdı. Anda bir delik açıldı, şu andan aşağa gitdi. Vardılar, ol delügi açdılar, gördiler ki; bir ṣaḥrā içi ṭolu ādemī: Kimisi terāzū dutmış ve kimi yaşmaḳ diker ve her bir sanʿata meşġūl ve ʿavratları çıḳrıḳ egürürler. Velīkin ol ʿaẓamet issi pādişāh ḳamusını ṭaş eylemiş ve ol ẓālim ḥākim ve ḳāḍılar sebebinden.

ḫasf-ı Ḫārzim : Mukarriye-i Ḫārzem'de bir vilāyet vardı ki envāʿı laṭīf yemişler anda biterdi. Nā-gāh ʿiṣyān şūmluğından Ḥaḳ teʿālā otuz pāre kūy ḫasıf itdi, yaʿnī yire geçürdi. Şol yirde ki aŋa "Sīstān" dirler, bir ḳızıl [...]. İy müʾeyyid! Ol gördügüŋ semeresidür, bu zūr u ḳuvvet. Velīkin ʿāḳibet, ne ḳaṣır ḳaldı ve ne Ḳayṣer, ne ḳamusı. Ḫarāb ve fenā oldı. Eger cihānuŋ ʿibreti Kisrā olaydı; cihāna ʿibret ol zī-ḫoş yiteydi.

ẕikr-i zelzeletin vaḳıʿatin bi-ḳavsin[90]

Bil ki; Ḥaḳ teʿālā cihānı fenāyiçün ḫalḳ itdi ve hiçbir rūzigār āfetden ḫāli degildür. Hicret-i mübārekiŋ ḳırḳ sekiz yılında ḳavmda bir zelzele oldı. Ol vilāyetüŋ cemīʿi bināları yıḳıldı ve çendīn hezār ādemī bünyād altında **[194-b]** ḳaldı. Ve ḳırḳ biŋ toḳsan altı ādemīye dek yalıŋız balçıḳ içinden çıḳardılar. Ve hem zelzele ve Damġān'da ve Fārs'da ve Ḫorāsān'da artuġraḳ oldı. Ve dahı Yemen'de şöyle oldı ki: Niçe ferseng yir aşağa geçdi; altmış arış miḳdārı, tā Ḥıms'a ve Dımaşḳ'a ve Reʾsü'l-ʿayn'a ve Dehā'ya ve Maṣıbṣ'a degin irişdi. Ve ḳamu Şām'uŋ sāḥili deprendi, ḫarāb oldı. Ve Lādḳiyye ḫōr şöyle deprendi ki; ev ḳalmadı ve dahı bir çehār-pā ḳalmadı.

زلزلة بديار بني شقيق

Tārīḫüŋ iki yüz yetmiş altısında Benī Şaḳīḳ diyārında bir depe ırıldıyıdı. Şöyle çıḳdı ki; birinüŋ içinde bir şaḫs yatur, kefenleri ile. Ne kendüler ve ne kefenlerile çürimemiş. Müşg ḳoḳusı gelür, anlardan ġāyetde. Birisi yigit ve bāḳīsi pīr ve ḳulaḳları ve burunları ve kirpükleri ve ṭutaḳları büsbütündurur, dudaḳları şöyle terdür; şanasın kim ol sāʿat şu içmişdür ve gözlerine sürme çekilmiş. Ve ol yigidüŋ yanında bir zaḫım var. Ve anlaruŋ kefenlerini yeŋilediler. İbn-i Cezīr eydür : " Ol depe hem açıldı ve yirler ḫarāb oldı ve anuŋ içinde bir yaşıl ḥavż çıḳdı. Kenārında bir yazu

---

[90] "Zelzelenin Meydana Gelişi Hakkında"

yazmışlar, **[195-a]** hiç kimse okıyamadı. Tārīḫuŋ beş yüz altmış birinde Ḳūhistān vilāyetinde zelzele oldı, yedi gün muttaṣıl. Līkin Ḳūhistān'a eser itmedi. Ṣoŋra ḫaber geldi bir şehir Zingān'dan aşağa geçmiş ve bir ṭaġ bir dereye uçmış, dereye sed itmiş. Ol ṣu yolı baġlamış. Ekseri zelzele şol yirde olur ki; anda ṭaġ olmaya. Buḫār ki çıḳa nār-ı ḫārı yiri yarsa gerek. Ve Ḳūhistān'da niçe ṭaġlar vardur ve ḳuyular vardur.

Tārīḫ sene-i iṣneyn ve sittīne ve ḫamse ve mi'ede ṣafḥ-ı Erven'de bir 'aẓīm zelzele oldı. Şöyle ki; bir dıraḫsitān varıdı, ḳamu aġaçlar yirinden ḳopdı. Her aġaç pāre pāre oldı ve başı aşaġa döndi.

zelzele-i Anṭākiye : Anṭākiyye'de bir zelzele oldı. Biŋ beş yüz ev ḫarāb oldı ve bārūsından yetmiş bir ḳuyular ḫarāb itdi. Ve bir 'aẓīm mehīb āvāz işidildi, havādan ki vaṣfın anuŋ hiç kimse idemez. Şöyle ṣandılar ki ol dem ḳıyāmet ḳopdı. Cemī' ḫalḳ ḳaçup ṣaḥrāya çıḳdılar ve ṭaġlarda düşdiler ve deŋiz ġāyet cūş itdi. Ve deŋizüŋ içinden bir ḳara tütün çıḳdı, ġāyet ḳoḫusı zişt. Şöyle ki; ol ḳoḳudan bir niçe ḫalḳ helāk oldılar ve Şāş ırmaġı **[195-b]** ve Mekke çeşmesi ḳurudı. Şöyle oldı ki; bir mesek ṣu bir dīnāra oldı. Ṣoŋra emīrü'l-mü'minīn Mütevekkil 'Alellah bī-ḳıyās mallar ḫarc itdi, tā ki Mekke'ye ṣu getürdi. Anṭākiyye'ye bir ferseng yirde bir ırmaḳ varıdı, ġāyet ulu ırmaġıdı. Aşaġa geçdi.

faṣl

Bil ki[91]; zilzele Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alā ḥükmiyledür. Ammā sebebi oldır ki: Buḫār yir altında ġalebe iderlerdi ki ṭaşra gele. Velīkin yiryüzi ḳatı olur, degmede yarılmaz. Ol vaḳit yiri depredür, ṭaşra çıḳa. Bunuŋ miṣāli şuŋa beŋzer ki: Bir çölmege ṣu doldurasın, daḫı aġzını muḥkem berkidesin, daḫı ol çölmegi ḳaynadasın. Çünki ḳaynaması ḳatı olsa; nā-çār çölmek yarılur. Şöyle buḫār ṭaşra çıḳar. Ve daḫı vaḳt olur ki zelzele bir ayruḳ sebebden daḫı olur. Şöyle ki; sevāḥil-i deryā zelzele ider deŋize yaḳın olmaġın. Zīrā vaḳt olur, deŋizüŋ ıżṭırābından sevāḥil daḫı ḥareket ider. Zīrā ol sevāḥilüŋ altı ṣu olur, deŋiz ġavr itdügi sebebinden. Ve bir şaḫs ḥikāyet itmiş ki : Gök deŋizi ġāyet ıżṭırāb itdi, mübālaġayıla. Şehr-i Erdebīl daḫı **[196-a]** ol vaḳit ḥareket itdi, Gök deŋizinden Erdebīl on iki ferseŋgdür

bābün fī ẕikri'l-mütāri ve'ṭ-ṭavā'inü'l-ḥādiṣeti fī'l-ezmān

Bil ki; vebā Taŋrı taḳdīridür. Bunuŋ sebebi; buḫār-ı fāsidlerdür kim havāya ḳarışur ve ādemīnüŋ cānı boġazına gelür, helāk ider. Ve ḫastalıḳlar getürür. Uġunmaḳ ve zükām gibi ve sevdā gibi. Ḥükemā aŋa "Ṭavā'in" dirler.

---

91 "Bil ki" metinde mükerrer yazılmıştır.
5

Şām'da demāmil çok olur ve Ḫayber'de ısıtma çok olur ve Baḥreyn'de uyuzlık çok olur ki süŋüge degin irişür. Ve Dehistān iklīminde bir renc vardur, aŋa "Bāġūl (?)" dirler, kişinüŋ altından belürür, bir ana deŋlü olur. Pes vebā ve bunuŋ gibi maraẓlar kim vardur cemī'isi buḫār-ı seddendür.

ṭā'un-ı İmrās : Resūlullah ṣallallahü (5780) 'aleyhi ve sellem hicretinüŋ on sekiz yılından ṣoŋra bir vebā geldi, aŋa "'İmrās" didiler. Çok kişileri helāk itdi, nefesler yolın dutdı. Ol yıl aṣḥāb-ı Resūl'den 'aleyhisselām bu 'illetile çok cemā'at helāk oldı.

'Āmu'r-ramād : Ol yildür ki ḳara toprak yaġdı. Yigirmi beş biŋ kişi helāk eyledi. Evlere yaġardı. Her kişi kim döşeginden durıgeldi, [**196-b**] (5785) toprak içine batmış görürdi kendi[ni]. Ol yile "'Āmu'r-ramād" didiler.

'Āmu'r-ru'āf : Hicretüŋ yigirmi dört yılından ṣoŋra 'Āmu'r-ru'āf oldı kim burunlardan ḳan revān oldı. Ol sebebden çok kişi helāk oldı. Bil ki; bu daḫı Ḥaḳ te'ālā taḳdīridür. Ammā buḫārāt-ı fāsidedür ki yirden çıḳar. Ba'żısı ḳanı toŋdurur ve ba'żısı ḳan aḳıdur ve ba'żısı (5790) ḳanı göyindürür, tā şuŋa degin kim cüzzām eyler ve ba'żısı daḫı havāda toprak olur, yaġar. Anuŋ żararı az olur.

'Āmu'l-fuḳahā : Hicretüŋ yetmiş toḳuzından ṣoŋra bir vebā geldi, Rūm'a ve Şām'a. Afriḳiyye ehlini cümle ḳırdı. Ve ehl-i Rūm ve Şām ṭama' itdiler ve Anṭakiyye'yi aldılar. Ol yıl çok 'ālimler öldi. Şöyle ki: 'Alī İbnü'l Ḥüseyin gibi ve 'Urvetübnü'z-Zübeyr gibi ve (5795) Sa'dibni'l-Müseyyib gibi ve Ebū Bekr bin 'Abdurraḥmān gibi ve Sa'īd İbn-i Cübeyr gibi. Ve daḫı hicretüŋ elli toḳuz yılından ṣoŋra benī ādemüŋ aġzında bir ḫastalık belürdi, Fārs iklīminde. Ol ucdan çok kişi öldi. Bundan ṣoŋra 'Irāḳ'da bir öksürük ẓāhir oldı. Ve ṣoŋra 'ālem ḳaraŋuluk oldı ve ol ḳaraŋulık yedi gün durdı, zilhiccenüŋ āḫirinde yedi. [**197-a**] (5800) Çün muḥarrem ayı görindi, ol ḳaraŋuluk getürüldi. Ol ḫastalık daḫı gitdi.

es-sudā'ü'd-dā : Hicretüŋ ḳırk toḳuzında bir ḫastalık ẓāhir oldı ki aŋa "Ṣadam" dirlerdi. Andan çok dört ayaḳlu öldi, cānavardan. Daḫı Ḳuhistān'da bir yil esdi, çehār-pāylara vebā girdi. Cemī'si ḳırıldı, ayruk yirden getürdiler ve yil oldı kim deve daḫı ḳırıldı.

'Āmu'l-kilab (5805) Hicretüŋ üç yüz yılında atlar ġalebesi benī ādeme müstevlī oldı. Benī ādem ḫaylī ġalebe itdi. Anuŋ ġuṣṣasından çok ādem helāk oldı. Şöyle ki; eger bir kişiye bir kez ursa, fi'l-ḥāl ölürdi. Ve hem bu tārīḫde ṭā'un daḫı vardı ki aŋa "Māşirā" dirlerdi, andan daḫı çok ādem öldi. Ve hem hicretüŋ yüz on sekiz yılında Ḥicāz'da ġāyet issi (5810) oldı, andan ṣoŋra ġāyet ḳatı yaġmur yaġdı. Andan çok ādem öldi. Andan ṣoŋra ḳatı ṣovuk oldı,

çok ādem andan dahı helāk oldı. Ve bir pāre cemre 'Akabe tağından dahı düşdi, hayli kārvān dahı helāk eyledi. Ve dahı hicretüŋ iki yüz kırk altı yılında haber geldi kim: Belh'e bir yağmur yağdı ve Ceyhūn ol sebebden kızıl oldı. Kırk gün şöyle kızıl **[197-b]** (5815) durdı. Ol vakit yigirmi bir gün yağmur mütevātir yağdı. Dahı bil kim; hükemā eydür: Bir yıl bunuŋ gibi hādise vāki' oldı, bu halkuŋ hāli mażbūt olmadı. Hükemā ol vākı'anuŋ bilmesinde 'āciz kaldılar. Dahı didiler ki : " Bu 'ilm-i allāmu'l-ğuyūbdan artuk kimse bilmez ve bunda hīç şübhe yokdur kim yıldızlaruŋ hareketinüŋ te'sīrātı zāhir olur. Ma'lūmdur, her gāh ki güneş hūt (5820) burcına gelse; cihānı şovuk dutar ve her gāh ki esed burcına gelse; 'ālemi od dutar. Pes buŋa niçe inkār ideler ? Ammā ādemīde ol kadar vüs'-ı tākat yokdur kim bunı hakīkatıla bile". Şöyle ki: İskender zamānında müneccimler ittifāk itdiler kim İskender zamānınuŋ iki yüz seksen üç yılında bir ulu yağmur yağısar ve tūfān zāhir olısar ki aŋa "tūfān-ı (5825) sānī" diyiserler, iklīmler ğark olısar, illā zemīn ırak kalısar. Halāik bu haberden vehme düşdiler. Çünkim iki yüz seksen üç yılı tamām oldı, müneccimler sözinüŋ 'aksi zāhir oldı ki 'ālemde şu az oldı, yağmur az yağdı ve cümle çeşmeler kurıdı ve kuyular kurıdı ve ırmaklar şuyı az oldı. Ve Bābil vilāyeti kim kutb-ı 'Irāk'dur, şu dutdı, ğark eyledi. Ve eger bu muhālefet olmasa **[198-a]** (5830) hükemānuŋ sözi sahīh olurdı kim eydürler : " Kevākib ve arż ve semā müstakildür, te'sīrde". Bu muhālefet anlaruŋ kavlini ibtāl itdi ve hem Allahü te'ālā'nuŋ kemāl-i kudretine dāl oldı. Ve dahı taş yağdığın bünyād idelüm.

fi'r-remmī vel-kazfı vel-hasf[92]

Bil ki; gökden yağmur yağar ve yağmur tolu olur. 'Aceb degildür kim tolu taş dahı ola.

لقوله تعالى و ارسلنا

عليهم حجارة و ارسل عليهم طيرل ابابل ترميهم باحجارة

(5835) Ve dahı göriŋiz kim ba'żī yirde toz olur ve ba'żī yirde taş olur. Ve dahı hicretüŋ tokuz yılında ki Hallāc-ı Manşūr'ı katil itdiler. Ol vakitde bir tolu yağdı ki her birisi bir buçuk batman idi. Ve bundan soŋra yil esdi, şarı kum yağdı, Tikrīt'den tā Musıl'a degin. Andan soŋra Bağdād'da (5840) ur hastalığı zāhir oldı. Ve Başra'ya od düşdi yandı. Şöyle ki; bir kara depe gibi oldı.

ريح صفرا و حجارة سود

Hicretüŋ iki yüz toksan yılında Kūfe'den haber geldi ki : Bir kızıl yil esdi, tā gün tulūınca durdı. Ve bundan soŋra kara toprak yağdı ve soŋra tolu yağdı,

---

92 "Atma, Taşlama ve Yere Girme Hakkında"

kim her birisi yüz elli dirhemdi. Çoḳ ziyān itdi ki ṭaş demür yaġsa, ol ḳadar ziyān [198-b] (5845) itmeyeydi. Ve daḫı yıldırım ve zelzele mütevātir oldı. Ve daḫı Aḥmed-ābād ḳūyında aḳ ve ḳara dürlü dürlü ṭaşlar yaġdı, içinde ʿaceb ṭaş lar varıdı ki dīvāneye gösterürlerdi taʿaccüb iderdi. Ve ben müteʿammidün ʿaleyhi kişilerden işitdüm ki: Ḳazvīn'de bir ṣuffe üzerine bir ṭaş düşdi ve ṣoŋra bir daḫı düşdi ki ikisi şöyle berāber. Ben anda ḥayretde ḳaldum ki " Bu ne yirde (5850) düzüldi ?" diyü. Bundan ṣoŋra ḫaber geldi ki: Hūşem'de ṭaş yaġdı, çoḳ ādem helāk eyledi. Ve hem bu nesne Ḥaḳ teʿālā'nuŋ celle celālühü ḳudretinden ʿaceb degildür.

uʿcūbe

Çīn vilāyetinde bir şehir vardur ki dā'im bir vaḳt-i muʿayyende ṭaş yaġar, her biri bir bucıḳ batmandur. Çünki yaġacaḳ vaḳt olsa bulutdan bilürler, daḫı ḳaçarlar maġaralara girürler ve ol ṭaş her kime (5855) irişe helāk ider. Ve daḫı dirler : " Ol yirde ki ṭaş yaġar, altun daḫı biter" dirler. Pes imdi ne vaḳitden görmek gerek, ne zamāndan görmek gerek ve ne buḫārdan görmek gerek ? Bil ki müsebbib Allahü teʿālā'dur. Ve daḫı anuŋ ḥükminden kimse ḳaçup ḳurtulmaġa çāre yoḳdur. Ve ḳalan āfetlerden ve vebādan ve yire geçmekden daḫı ḳaçmaġa çāre yoḳdur.

ḥikāye

[199-a] (5860) ʿAbdülmelik İbn-i Mervān zamānında bir vebā geldi. ʿAbdülmelik ḳaçdı. Bir gice ḳulıla yolda giderdi, ḳulına eyitdi : " Keleci çevük eyle ki uyḳumuz gelmesün", ḳulı eydür : " Ben işitdüm ki: Bir gün bir dilkü ṭavşancıldan ḳaçup arslana ṣıġındı. Eyitdi kim : " Ben saŋa ṣıġınıgeldüm. Beni ṣaḳlaġıl". Arslan bunı ṣakladı. Bir gün ṭavşancıl dilküyi gördi, hücūm itdi. (5865) Dilkü arslana eydür : " Zinhār, beni ṣaḳlaġıl", arslan eydür : " Gel berü, arḳama bin" dir. Dilkü arslanuŋ hemān arḳasına bindi. Ṭavşancıl indi, arḳasından anı ḳapdı uçdı. Dilkü eydür : " Yā arslan! Benüm feryāduma iriş". Arslan eydür : " Benüm göge elüm irişmez. Şol vaḳit kim elimde idüŋ, seni ṣaḳlardum. Çünkim āfāt gökden geldi. Niçe ideyim ?" (5870) didi. ʿAbdülmelik çünkim bu sözi işitdi, eydür : " Ey ġulām! Girü dön, tā eve gidelüm. Kim baŋa bu ḥikāyet ögit oldı ki; ṭāʿun daḫı āfet-i semāviyyedür, her yire irişür. Hīç andan ḳaçmaḳ revā degüldür". Daḫı bil kim; şu nesne āfet-i semāviyyedür: Ṭāʿun gibi ve ḳabarcıḳ gibi ve yir depretmek gibi ve yiller esmek gibi ve ṭūfān gibi. Anda bir yaşar oġlancıḳ ve yetmiş yaşar [199-b] (5875) pīr beraberdür ki ol vaḳitde hiçbirisi aŋa çāre bulmaz. Ve bir miḳdar aġaçlar ʿacāyibinden daḫı söyleyelüm.

er-rüknü'l-ḫāmisü fi'l-eşcār-ı ve'l-eşmār-ı ve'l-ḥaşāyiş[93]

Bil kim; Ḥaḳ te'ālā muḫtelif aġaçlar yaratmışdur: Uzun sāc aġacı gibi ve ba'żı ḳışadur incir aġacı gibi ve ba'żı ince özdeklüdür, ḳabaḳ aġacı gibi ve ba'żı yoġundur ḳın aġacı gibi. Ve daḫı yemişlerüŋ ba'żı (5880) süŋüklü yaratdı, anuŋ daḫı ba'żısınuŋ süŋügin ṭaşra yaratdı. Ḳoz ve bādem gibi. Ve ba'żısınuŋ içinde ḫurma gibi. Ve daḫı biz bunlaruŋ ba'żısınuŋ ḫāṣiyyetin diyelüm, tā kim Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alānuŋ kemāl-i ḳudretin bilesin

el-elif

el-Turuc : Turunc aġacı, ne uzundur ve ne ḳışadur. Ḫoş ḳoḳusı vardur ve levni ḫūb ve ḳabı ma'cūnlara ḳatılur, ādem (5885) feraḥ ḥāṣıl ider. Dirler ki : " Turuncuŋ cemī'i eczāsı işe yarar, hīç yaramaz yiri yoḳdur", eydürler ki : " Bir pādişāh bir niçe ḥakīmi zindāna ḳoydı ve zindāncıya didi kim : " Bunlara etmek ḳatıġı ne dilerlerse anı vir". Ḥükemā turuncı iḫtiyār itdiler, pādişāh ṣordı kim : " Bunda ḥikmet nedür ?" Bunlar eyitdiler : " Bunuŋ ḳabı ḫūbdur ve içinde anuŋ dānesi **[200-a]** (5890) vardur ki ol yaġdur. Melik eyitdi,

bunları Kirmān'a iletdiler ..

93 "V. Rükun: Ağaçlar ve Meyveler ve Otlar Hakkında"

SONUÇ

ʿAcāibü'l-maḫlūḳāt ansiklopedik mahiyette olup Türk edebiyatındaki ilk coğrafya eseridir. Bu eser (Süleymaniye Ktp. Nuri Arlases Bağ. nr. 128) üzerinde tasvirî bir çalışma yaptım. Bunu yaparken metindeki bâriz istinsah hatalarını düzeltip Eski Anadolu Türkçesi fonetiğine uydurdum. Orjinal şekilleri ise dipnotlarda Arap imlâsıyla verdim. Metni transkribe ederken imlâ ve noktalamasını da yaparak elimden geldiği kadar en doğru şekilde yorumlamaya çalıştım. Daha sonra da ortaya koyduğum metin ve çözümlemeli dizinden yararlanarak eserin ses bilgisi özellikleri ve imlâsı üzerinde ayrıntılı inceleme yaptım. İncelememin imlâ kısmında ünlüler, ünsüzler, ekler (Yapım ve çekim ekleri) kaç defa geçtiklerini ve geçtikleri yerlerde nasıl yazıldıklarını Arap imlâsıyla ve yüzdelik değerleriyle birlikte verdim. Yaptığım incelemelerin ışığı altında şu sonuçlara ulaştım:

1. Eserin müellifi hususu tartışmalıdır. Giriş kısmında da belirttiğimiz gibi Günay Kut eseri mülellifi belli olmayan bir eser olarak vasıflandırmaktadır (bk. Giriş, Eserin müellifi). Kut, metinde geçen "rükmüddin" ibaresini bir dua cümleciği olarak kabul etmektedir. Bu ibare bir dua ifade edebileceği gibi, edebiyatımızda sıkça başvurulan tevriyeli bir kullanıma da işaret edebilir. Bu nokta gözden uzak tutulmamalıdır.

2. On dördüncü asırda yazı dili tam manâsıyla standartlaşmadığı için eserde ikili kullanımlara rastladım. Bazı eklerde yuvarlak kök ünlüsüne ve Eski Anadolu Türkçesinin genel karakterine aykırı olarak düzleşmeler meydana gelmiştir. Örneğin; **-dUk** sıfat-fiil ekinde yuvarlak ünlülü örnekler yanında düz ünlülü örnekler de mevcuttur.(bk. İmlâ bahsi)

+dÜr bildirme ekinde de benzer bir durum vardır. Ekin yuvarlak ünlülü örneklerinin yanında dar ünlülü şekilleri de mevcuttur.

çok+dur/çok+dır, var+dur/var+dır, yok+dur/yok+dır (bk. İmlâ bahsi)

3. Ayrıca Arapça Farsça kelimelerin son ünlüsü ile Türkçe ekler arasındaki kalınlık-incelik uyumu ve bu imlânın gerçek telâffuzu yansıtıp yansıtmadığı meselesine çalışmamın Ses bilgisi kısmında temas ettim. Bu meselede araştırıcıların görüşlerine yer vermekle birlikte esasen ilgili örneklerin sayısal dağılımını dikkate aldım. Buradan hareketle ek uyumsuzluğunun bulunmadığı sonucuna vardım (bk. Ses bilgisi bahsi). Kanaatimce bu meselede Doğu Türkçesinin etkisi gözden uzak tutulmamalıdır.

4. Eserin imlâsında belli bir düzen ve istikrar yoktur. Aynı kelimenin farklı yerlerde değişik imlâsı olduğu gibi, aynı kelime aynı satırda bile farklı şekillerde yazılabilmektedir. Örneğin; cānavar kelimesi 5-b/101. satırda hem çimle, hem de cimle yazılmıştır. Ayrıca metnin imlâsında Arap imlâsının ve Uygur yazı geleneğinin de tesirleri açık bir şekilde görülebilmektedir. Türkçe kelime ve eklerde şedde, hemze, tenvin kullanılması ve bazı kelime ve eklerin birleşik yazılmaya müsaitken ayrı , ayrı yazılması gerekirken birleşik yazılmaları, bu iki imlâ geleneğinin izlerini göstermeleri bakımından dikkat çekicidir. (bk. İmlâ bahsi).

5. Eser üzerinde cümle bilgisiyle ilgili bir çalışma yapmadım. Fakat cümlelerin uzun ve Farsça cümle yapısına çok yakın olduğunu, ayrıca cümlelerin son derece bozuk olduğunu söylemek mümkündür.

Takdir edilmelidir ki bir devrin dil özellikleri, imlâ yapısı hakkında sağlam bir hüküm verebilmek, ancak yeterli oranda dil malzemesinin, yani devrin metinlerinin incelenmesiyle mümkün olabilir.

Bu itibarla yapmış olduğumuz çalışmayla Eski Anadolu Türkçesi sahasında çalışan araştırıcılara katkıda bulunacağıma inanıyorum.

KAYNAKLAR

ADIVAR, A. Adnan, Osmanlı Türklerinde İlim, (4. basıma haz. A. Kazancıgil, S. Tekeli) Remzi Kit. Yay. İst. 1982

AHMED VEFİK [PAŞA], Lehçe-i Osmânî, İstanbul 1876

AHTERi, Mustafa bin Şemseddin, Ahterî-i Kebîr [istanbul] 1297

AK, Mahmut, "Coğrafya" maddesi, TDV İslâm Ansiklopedisi İst. 1993 c. VIII.

AKALIN, Mehmet, Tarihi Türk Şiveleri, (Philologiae Turcica Fundamenta) Atatürk Üniv. Yay. no: 551, Sevinç Matbaası, Ankara 1979

ARAT, Reş it Rahmeti, Kutadgu Bilig III, İNDEKS, neşre haz. Kemal Eraslan, O. Fikri Sertkaya, Nuri Yüce, İst. 1979

..........., Türkçe Metinlerde e/i Meselesine Dâir, RO 1953, III s. 306-313

..........., Türk İlmî Transkripsiyon Kılavuzu, MEB Basımevi, İst. 1946

ASIM, Mütercim Ahmed, Okyanusu'l-basît fî Tercemeti'l-Kâmûsı'l-Muhît, İst. 1268

ATALAY, Besim, Divânü Lugati't-Türk Dizini IV. cilt, TDK yay. 524, Ankara 1986

BANGUOĞLU, Tahsin, Türkçenin Grameri, TDK yay., Ankara 1990

BATTAL, Abdullah, İbn-i Mühennâ Lugati, TDK yay.

BAYTOP, Turhan, Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, Ankara 1997 2. bas.

BLOCHET, E., Catalogue des manuscripts Turcs II, Paris 1933 suppl. Turc 1339

CAFEROĞLU, Ahmet, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, İstanbul 1968

......................, Anadolu Ağızlarında Metatez Gelişmesi, TDAY Belleten 1956

......................, Türkçede Daş Lâhikası

CANPOLAT, Mustafa, Mecmu'atü'n-Nezâ'ir, TDK Yay. Ankara 1982

CEYLAN, Emine, Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü, Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi: 1991 Ankara 1991, s. 151-165

CLAUSON, Sir Gerard, An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish, Oxford 1972

ÇAGATAY, Saadet, Türkçede ki<erki TDAY Belleten 1963

ÇELEBİ, Kâtip, Keşfü'z-zünûn, haz.: Ş. Yaltkaya, Kilisli Rıfat Bilge, MEB Basımevi, 2. bas. İst. 1972 c. II

ÇELEBİOĞLU, Amil, Ahmed Bican, TDV İslâm Ansiklopedisi, s. 49-51

ÇENELİ, İlhan, Türkmen Türkçesi Sözlüğü, TDAY Belleten 1982-83 Ankara 1986

DENY, Jean, Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları, çev. Oytun Şahin, TDK Yay. Ankara 1995

DEVELİ, Hayati, Evliya Çelebi Seyahatnâmesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri Ve Uyumlar, TDK Yay. Ankara 1995

DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara 1986

DUMAN, Musa, Evliya Çelebi Seyahatnâmesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri, TDK Yay. Ankara 1995

DURAN, Suzan, Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözler, TDAY Belleten 1956

ECKMANN, Janos, Türkçede -raq, -rek Ekine Dair, TDAY Belleten 1953, Ankara 1988

EMRE, Ahmet Cevat, Türkçede Bulanık e(ĕ) Fonemi, Türk Dili Belleten 1948, III (Mart): 6-7:487-497

................................, Türkçede Uzun Vokaller, Türk Dili Belleten seri II/10-11 1946

ERASLAN, Kemal, Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dair, TDED c. 18 İst. 1970

................................, Türkçede "Kısalma" Hadisesi, 1992 Uluslararası Türk Dili Kongresi, TDK yay. Ankara 1996

ERCİLASUN, Ahmet B., Kars İli Ağızları, Gazi Üniv. Yay. Ankara 1983

...., Kutadgu Bilig Grameri -Fiil- Gazi Univ. Yay., Ankara 1984

...., Türkçede İki Fonetik Temayül Uzerine, 1992 Uluslararası Türk Dili Kongresi, TDK yay. Ankara 1996

EREN, Hasan, Türk Dillerinde Metatez, TDAY Belleten 1953

........................., Etimoloji Araştırmaları (çekirdek-sağır) TDAY Belleten 1954

ERGİN, Muharrem, Türk Dilbilgisi, 17. bas. İst. 1988

.................................., Dede Korkut Kitabı II (İndeks-Gramer), Ankara 1963

.................................., Orhun Abideleri, Boğaziçi Yay. 11. bas. İstanbul 1986

ERGÜZEL, M. Mehdi, Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Enst., İstanbul 1993

ERSOYLU, Halil, Kız Destanı, TDK Yay. Ankara 1996

FLUGEL, Gustave, Arabischen Persıchen Und Turkischen Handschriften Der Hofbibliothek Zu Wien : II (1466), Wien 1865

FURAT, Ahmet Suphi, Arap Edebiyatı Tarihi, İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. İst. 1996

GABAİN, A. von, Eski Türkçenin Grameri, çev. : Mehmet Akalın, TDK Yay. Ankara 1988

GİBB, E.J.W., A History of Ottoman Poetry, London 1900

GÖVSA, İbrahim Alaeddin, Resimli Yeni Lugat ve Ansiklopedi (Ansiklopedik Sözlük), [İstanbul 1947-1954]

GÜLSEVİN, Gürer, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, Ankara 1997

.................................., Eski Anadolu Türkçesinin İmlası Üzerine Notlar, Tuncer Gülensoy Armağanı, Bizim Gençlik Yay. 1997

HACIEMİNOĞLU, Necmettin, Türk Dilinde Edatlar, 3. bas. İst. 1984

.................................., Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiler, Kültür Bak. Yay. 1348, Ankara 1991

HATİBOĞLU, Vecihe, "Ağaç" ve "Su", TDAY Belleten 1972

......................., "Ağaç" ve ""ıg" Bilimsel Bildiriler 1972, TDK Yay. Ankara 1975

IZGİ, Cevat, Osmanlı Medreselerinde İlim, İz Yay. İst. 1997, c. II

KARAHAN, Leyla, Kıssa-i Yusuf, TDK Yay. Ankara 1994

KARATAY, Fehmi Edhem, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, İst. 1961 c. I-III

KAYMAZ, Zeki, Garib-nâme -Dil incelemesi, metin, sözlük- Basılmamış Doktora Tezi, İnönü Üniv. Sosyal Bilimler Üniv., Malatya 1986

KORKMAZ, Zeynep, Gramer Terimleri Sözlüğü, Ankara 1992

....................., Sadru'd-dîn Şeyhoğlu, Marzuban-nâme Tercümesi Ankara Üniv. DTCF Yay. Ankara 1973

....................., Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları, DTCF Yay. no.124, II. Baskı Ankara 1969

....................., Türkçedeki -arak/-erek Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine, Reşit Rahmeti Arat İçin, TKAE Yay. Ankara 1966

....................., "-ası, -esi Gelecek Zaman Partisip Ekinin Yapısı Üzerine" TDAY Belleten-1968

....................., Eski Anadolu Türkçesinde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar, Türk Dili Üzerine Araştırmalar c.I, TDK Yay. Ankara 1995

....................., Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine, Türk Dili Üzerine Araştırmalar c.I, TDK Yay. Ankara 1995

....................., Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü Uzunlukları, DTCF Dergisi XXVI/3-4 Ankara 1978

....................., uçun/üçün/için vb. Çekim Edatlarının Yapısı Üzerine, TDAY Belleten 1961, Ankara 1962

....................., Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Vokal Uzunlukları Hakkında, TDAY Belleten 1953 Ankara 1988

.................., Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler, Türkoloji Dergisi c. VIII Ankara 1979

.................., Eski Anadolu Türkçesindeki -van/-ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları, TDAY Belleten 1964

KRAMER, J.H., Coğrafya, (gen. İ.H. Akyol) İslâm Ansiklopedisi İst. 1988, c. III

KUT, Günay, 'Acâibü'l-Mahlukat, TDV İslâm Ansiklopedisi

.................., Türk Edebiyatında 'Acâibü'l-Mahlukat Tercümeleri Üzerine, V. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, Tebliğler: Türk Edebiyatı I. İstanbul 1985

KUT, Günay-BAYRAKTAR, Nimet, Yazmla Eserlerde Vakıf Mühürleri, Kültür ve Turizm Bak. Yay. Ankara 1984

LİGETİ, Lajos, Türkçede Uzun Vokaller, Türkiyat Mecmuası, VII-VIII (1942)

MANSUROĞLU, Mecdut, Eski Osmanlıca, Tarihi Türk Şiveleri Ankara 1979

.................................., Şeyyad Hamza'nın Doğu Türkçesine Yaklaşan Manzumesi, TDAY Belleten 1956

MAZIOĞLU, Hasibe, Kitâbu Evsâf-ı Mesâcidü'ş-Şerîfe, TDK Yay. Ankara 1974

MEHEMMED TAHİR [BURSALI], Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1334, c. I-II-III

MEHMED SALAHİ, Kâmûs-ı Osmânî, İstanbul 1313-1329

NACİ, Muallim, Lugat-i Naci, İst. tarihsiz

ÖNLER, Zafer, Müntahab-ı Şifâ (Giriş -Metin), Ankara 1990

.................., Türkçede -la/-le zarf eki, 1992 Uluslararası Türk Dili Kongresi, TDK yay. Ankara 1996

ÖZKAN, Mustafa, Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, Filiz Kitabevi İst. 1995

.................., Gülistan Tercümesi, TDK Yay. Ankara 1993

ÖZTEK, Zafer, Halk Dilinde Sağlık Deyişleri Sözlüğü, Ankara 1992

PAKALIN, Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, I-II-III, İkinci Basılış, İstanbul 1971

RİEU, C., Catalogue of Turkish Manuscripts in the British Museum, London 1888

ROSS, E. Denison, Kuş İsimlerinin Doğu Türkçesi, Mançuca ve Çince Sözlüğü, (çev. E. Gürsoy-Naskali) Ankara 1994

SEYİDOĞLU, Halil, Bilimsel Araştırma Ve Yazma El Kitabı, 4. bas. İst. 1992

SEYDİ, Ali, Resimli Kāmūs-ı Osmānī, c. I İst. 1324, c.. II İst. 1325

STEİNGASS, F., A Comprehensive Persian-English Dictionary, Beyrut 1892

Ş.[EMSEDDİN] SAMİ, Kāmūs-ı Türkī, Dersaadet 1317-18

ŞÜKUN, Ziya, Gencine-i Güftār (Ferheng-i Ziya), İst. 1944, c. I-II-III

TAESCHNER, Franz, Osmanlılarda Coğrafya, Türkiyat Mecmuası c. II 1926

TEKİN, Talat, Ana Türkçede Aslī Uzun Ünlüler, Haccetetpe Üniv. Yay. Ankara 1975

......................, Orhon Yazıtları, TDK Yay. Ankara 1988

......................, Türkçe Olumsuzluk eki -mE Üzerine, Dilbilim Yazıları Usem Yay. Ankara 1990

TİMURTAŞ, Faruk Kadri, Eski Türkiye Türkçesi, İstanbul 1964

...., Eski Anadolu Türkçesi, Türk Dünyası El Kitabı, c. II, TKAE Yay. Ankara 1992

...., Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri, Türkiyat Mecmuasıc. XVIII İstanbul 1976

TDK, İmlā Kılavuzu, Ankara 1996

........, Türkçe Sözlük I-II, Ankara 1988

.........., Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, I-XII, Ankara 1963-1975

.........., Yeni Tarama Sözlüğü, Ankara 1983

TEZCAN, Semih, Süheyl ü Nev-bahār Üzerine Notlar, Türk Dilleri Araştırmaları Dİzisi-VI, Simurg, Ankara 1994

TOPALOĞLU, Ahmet, XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış "Satır Arası" Kur'an Tercümesi, I. cilt (Metin), II. cilt (Sözlük), İstanbul 1978

....................................., Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1989

TOPALOĞLU, Bekir-KARAMAN, Hayreddin, Arapça-Türkçe Yeni Kāmūs -El-Kāmūsü'l-cedīd-, IV. basılış İstanbul 1966

TRAK, Selçuk, Türkiye Hakkında Yazılan Coğrafya Eserleri Genel Bibliyoğrafyası, Ankara 1941

TUNA, Osman Nedim, Bazı İmlâ Gelenekleri, TDAY Belleten 1957

.........................., Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller, TDAY Belleten 1960

TURAN, Zikri, Hacı Paşa-Teshil- Basılmamış Doktora Tezi, İnönü Üniv. Sosyal Bilimler Enst., Malatya 1992

......................., Eski Anadolu Türkçesinde Ünlü Uzunlukları, Açıksöz Yay., 1996

TÜRK, Vahit, Eski Türkçede -gu/-gü eki ve işlevleri, Tuncer Gülensoy Armağanı, Bizim Gençlik Yay. 1997

TÜRKAY, Cevdet, Osmanlı Türklerinde Coğrafya, İstanbul 1959

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, Mehmed I, Çelebi Sultan Mehmed, İs. Ansik. c. VII, 1961

ÜNVER, İsmail, Ahmedi-İskendernâme, İnceleme-Tıpkıbasım, TDK Yay., Ankara 1982

ÜSTÜNER, Ahat, -dIk/,-dUk ve -AcAk Eklerinin Hareket İsmi Göreviyle Kullanımları, Tuncer Gülensoy Armağanı, Bizim Gençlik Yay. 1997

YÜCE, Nuri, Mukaddimetü'l-Edeb, TDK Yay. 535, Ankara 1988

ÖZGEÇMİŞ

21. 06. 1971 tarihinde Erzurum'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Erzurum'a bağlı İspir ilçesinde yaptı. Liseyi 1988 yılında bitirdi. Aynı yıl Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazandı. 1992 yılında bu bölümden "İYİ" derece ile mezun oldu. Aynı yıl Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü tarafından açılan Yüksek lisans imtihanını kazandı ve Türk Dili Bilim dalına kayıt yaptırdı. 1995 yılında yaptığı "Gazavat-nâmeler ve Niyazî'nin Gazavât-ı Nebî'si" adlı tezle bilim uzmanı ünvanını aldı. Yine aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında açılan doktora imtihanını kazandı. Hâlen Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

Tez çalışmalarının dışında "Gazavat-nâme: Tanımı, Kapsamı, Yeni Bir Tasnif Denemesi" (Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi), "Sait Faik'in Hikâyelerinde Mekân ve Adapazarı" (I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, Bildiriler), "İstiklal Marşı'nın Dili Üzerine Lengüistik Bir İnceleme" (İstiklâl Marşı'nın Kabulü Paneli) adlı -yayıma verilmiş- araştırmaları vardır. Ayrıca Türk Dil Kurumu'nun düzenlediği "Türkiye Türkçesinin Tarihsel Sözlüğü" adlı projeye "Kıssa-i Mukaffa'" ve "'Aca'ibü'l-Mahlûkat" adlı eserlerle iştirak etmiştir.
Evli ve bir çocuk babasıdır.

بیربرابر دیکر اولی وقتده هیچ برنجی کاچاره بولمز ویرمقدار اغاجی
علی بیندن دخی صوتلیلم الرکن الخامس فی الاشجار والثمار والخضار بلکم
حق تعالی مختلف اغاجلر بتشدیدر ساج اغاجی کبی و بعضی
قصه دن ایچیر اغاجی کبی و بعضی انجه اوزدکلودر قنو اغاجی
کبی و بعضی یوغوندر قوز اغاجی کبی و دخی یمشلرک بعضی
شکوکلو یازندی انک دخی بعضی یمشنک شکوکی طشره یازندی
قوز و بادم کبی و بعضی یمشنک ایچنده خرما کبی و دخی بر بونلرک
بعضی یمشنک خاصیتن دیلم تا کیم حق تعالی جل و علانک کمال
قدرتن بله سین الالف الاترج ترنج اغاجی نه اوزوندر و قصه در
خوش قوقوسی واردر و لونی خوب و قابی معجونلره قاتیلور ادم
فرح حاصل ایدر دیرلر که ترنجک جمیع اجزاسی ایشه یارار هیچ
برامز یری یوقدر ایدرلر که بر پادشاه بر نیجه حکیمی زندانه
قویدی و زندانه نیجه دیدیکیم بونلره اتمک قتغی نه دیلرلرسه انی
ویرحکمالر هیچ اختیار اتیدیلر پادشاه صوردیکیم بونده حکمت
ندر بونلر اتیدیلر بونک قابی خوشدر و ایچنده انک دانه سی

وار دوکه اول باغده ملک آینه یونلرکه زمانه الندیلر وانده
یونلره اغاج دیکدیلر آبادان اولدی بعده سوردیکم طاغلره الندیلر
انده دخی صوتلک یولرین دوزتدیلر آبادان ایلدیلر بعده زیانه الندیلر
زیانده صنعت کیمه اشلدلر بعده پادشاه ایتدی بونلره قوی
ویرک کیتسونلر عالملر هیچ برده عاجز و حیران سرقلماز و دخی ملک
کم ترنج غایت ایسیدر واجی غایت صوقدر و دله صوبونده
جمع اولمشدر ابینوس بر قره اغاجدر کسه یلر نیر یرده بیدکنده
[illegible]
جیقار ادرکر وارده بر اقسه لر خوش قوقار واکر دوکوب کوزه
چکسلر کوزا غرن کیده رو روشن ایلر و دخی قسقده اولان
طابنی کیده رو ونوندن دره دسلر کوزه عظیم فایده ایدر
الآس مورت بر ریحان مبارکدر خوش قوقولیدر انسک لری
دفع ایدر اول مورتک یالخی سپاح وصباقلی قرا ایلر و اوزون ایلر
دیرلرکه عصای موسی اسنن بهشت دیدی و بعضی دیمشلر مورتدر که
دومده بر قصبی یرده بتر اندن بوک اولمز یازین چچکلری اچیلور

اتمیشدی ودخی ییلدرم وزلزله متواتر اولدی ودخی احمد ابا ذکر 5845
ایدر کی وقاده دزلودزلو طاشلر یاغدی مجید عجب طاشلر وار ایدی
کی دیوانیه کتردیلر دیی تعجب ایدردی وبن معتمد علیه کیسیلردن
اشیتدمکه قزوین ده بر صنقعه اوزرینه بر طاش دوشدی وصکره
یردخی دوشدیکه اکثی شونکله برابر بن اندن خبرندن قالدم که بونه یردر
دوزلدی دیو بوندن نصکره خبر کلدیکه هو شنده طاش یاغدی چوق
ادم هلاک ایلدی وهم بونسنه حق تعالی نک جل جلاله قدرتندن
عجب کلدر اعجوبه چنن ولا تنذر شهر وار درکه دائم بر وقت
معین ده طاش یغر هر بری بجوتمز درجونکه یاغجق وقت اولنه
بولندن بیلورلر دخی چقرلر متعاره لره کیرورلر واول طاش هرکیمه
ایرشه هلاک ایدر ودخی بیرکر اول یرده که طاش یاغر اندن 5855
دخی بتر دیر کر بش ایمدی نه وقتدن کورملک کرک نه زماندن کرمه
کرک ونه بخاردن کورملک کرک بلکه مسبب الله تعالی در
ودخی انک حکمندن کمسه قاچوب قورتلمغه چاره یوقدر وقلاندن
افلرن ووبادن وبیره حکمندن دخی قچمغه چاره یوقدر حکایه

5860 عبد الملک بن مروان زماننده بروبا کلدی عبد الملک قاچدی بریکیه
قولیله یوکلدی کیدر کن قولنه ایتدی کلچی جولده ایله که اوتیمز کلسون
قولی ایدر بن اشتدم که بر کونی بر ذلکو طوشانجلدن کوبیب
ارسلانه صقندی ایتدیکم بن سکا صیغنی کلدم بنی صقلا غل
ارسلان بونی صقلادی بر کون طوشانجیل ذلکوی کوردی هوجم ایتدی
ذلکو ارسلانه ایدر بنی صقلا غل ارسلان ایدر کل بر وارقا
بن دیر ذلکو ارسلانک همان ارقاسنه بندی طوشانجیل ایندی
ارقه سندن انی قاپدی اوجدی ذلکو ایدر یا ارسلان بنم فریاده
ایرش ارسلان ایدر سنم کوکدن الما ایرشمز شول وقت کیم
الهی ایدک سنی صقلار دم چونکم افات کوکدن کلدی بنجه ایدم
5870 دری عبد الملک چونکم بو سوزنی ایشیتدی ایدر ای غلام کرو دون
تا اوه کیده لم کیم بکا بو حکایت اوکت اولدی که طاعون دخی
افت سماویه در هر یره ایرشور هیچ اندن قچمق روا دکلدر دخی بلکم
شونسنه افت سماویه در طاعون کبی وقرنجی کبی و بیره پرنک کبی
5871 وبیلر ارسلان کبی وطوفان کبی اندن پرنسرا وغلا بحق وتیمش یا شر

دوردی اول وقت یکرمی بر کون تیمور معمار یاغدی دخی بلکم حکما ایله
بربیل بونک کبی حادثه واقع اولدی لوحلقلک حالی مضبوط اولمدی
حکما اولی واقعه نک بلمستند علیه‌ن قائل یلر دخی دیدیلر که بو علی علام
الغیوب یدندن ارتونکسنه بلمز و بوندن هیچ شبهه یوق قدر کیم یلدزلر
حرکتنک تأثیرات ظاهر اولور معلوم مدر هر کاه که کنش حوت
برجنه کلسه جهانی صوق دوتر و هر کاه که اسد برجنه کلسه عالم
اوت دوتر پس بوکا بنجه انکار ایدرلر اما ادمیدن اول قدر وسع طاقت
یوقدر کیم بونی حقیقتیله بله شونلیه که اسکندر زمانندن منجملر
اتفاق ایتدیلر کیم اسکندر زماننک ایکیوز سکسن اوج
یلنده برا اولو تیمور یاغسر و طوفان ظاهر اولیسر که اکا طوفان
ثانی دیسرلر اقلیملر غرق اولیسر الا زمین عراق قالیسر خلایق بو خبردن
وهمه دوشدیلر چونکیم ایکیوز سکسن اوج یلی تمام اولدی منجملر
سوزینک عکسی ظاهر اولدی که عالمده صو ازا اولدی و تیمور از یاغدی
و جمله چشمه‌لر قوریدی و قیولر قوریدی و ارماقلر صوی از اولدی و بابل
ولایتی کم قطب عراقدر صودن نه غرق اولدی واکر بو مخالفت وانسبه

حکا

حکمانک سوزی صحیح اولوردی کم ایدرلر کواکب وارض وسما
مستقلدر تأثیرده بو مخالفت اولمزدی پس یقینا باطل ایتدی و هو الله
تعالی نک کمال قدرتنه دال اولدی ودخی طاش یاغدیغن بیان ایدر
ایدر لم فی البر والقذف والخسف بلکه کوکدن تیمور یغسر و تیمور طولو اولور
عجب دکلدر کیم طولو طاش دخی اولا لقوله تعالی وارسلنا
علیهم حجارة ● وارسل علیهم طیرا ابابیل ترمیهم بحجارة ودخی
کوربلکر کیم بعضی یرده طوز اولور و بعضی یرده طاش اولور
ودخی مجرب‌در طقوز یلنده که حلاج منصور قتل ایتدیلر اول وقتده
بر طولو یاغدی که هر بریسی بر بچق تمن ادی و بوندن صکره بیل اسنده
صاروقوم یاغدی یکرشیدن تا موصله دکن اندن صکره بغداده
اورخسته‌یی ظاهر اولدی و بصره‌ده اوددشدی یا اندن صکره شونلکه
برقرا دپه کبی اولدی و صفرا و حجاره سود مجرنه ایکیوز طقسان
یلنده کوفه دن خبر کلدیکه برقزل بیل اسدی تا کون طلوعنه دوردی
وبوندن صکره قرا طپراق یاغدی و صکره طولو یاغدیکم هر بریسی
یوز اللی درهمدی چوق زیان ایتدیکه طاش دموزیاغسه اولقدر زیان

طبراق ایچنه باتمش کوزدی کتدی اول ییله عام الزماد دیدیلر 5795
عام الرعاف هجرتك بیك یوز یدی ییلندن صکره عام الرعاف
اولمشدر کم برون لردن قانلر آقدی اول سببدن چوق کیشی هلاك
اولدی یلکه بودخی حق تعالی تقدیریدر اما بخارات فاسده دن دکر
بیردن چیقر بعضیسی قانی طوکدررر و بعضیسی قانی اقدرر و بعضی
قانی کویندررر تا شوکا دکین کیم جذام ایلر و بعضیسی دخی هوادن
طبراق اولور تغیر انك ضرری آز اولور عام الغمغا هجرتك تمیز
طقوزندن صکره بر وبا کلدی روم و شام و افریقیه اهلی جمله قردی
[illegible] ایندیلر وانطاکیه [illegible] الدیلر اول ییل چوق
عالملر اولدی شویله که علی ابن الحسین کبی و عروة بن الزبیر کبی و
سعید بن المسیب کبی و ابو بکر بن عبد الرحمن کبی و سعید بن 5795
جبیر کبی و دخی هجرتك التی طقوز ییلندن صکره بنی آدمك اغزنده
بر خسته لق بلوردی فارس اقلیمنده اول وجهدن چوق کیشی اولدی
بوندن صکره عراقده بر اوکسورك ظاهر اولدی و صکره عام قراکولق
اولدی و اول قراکولق یدی کون دوردی ذی الحجه نك آخرنده بدی

جو

197

چون محرم ایی کوریدی اول قراکولق کوتورلدی اول خسته لق دخی
کیدی الصداء الدائم هجرتك قرق طقوزندن بر خسته لق ظاهر اولدی
که اکا صدام دیرلردی آندن چوق دردنا یاقلو اولدی
دخی قمستاندن بر ییل اسندی جهان باکی کره دیاکردی جمیع شی قزلدی
ازرقی یردن کوزردی کرو ییل اولدیکم دوه دخی قزلدی عام الکلاب
هجرتك اوچ یوز ییلنده اتلر غلبه ایتدی بنی آدم مستولی اولدی بنی آدم
خیلی غلبه ایتدی انك غصه سندن چوق آدم هلاك اولدی شویله کم
اکر بر کیشی یه بر کز اورسه فی الحال اولوردی و هم بوتا دخی
طاعون دخی واردی که اکا ماشرا دیرلردی آندن دخی چوق
آدم اولدی و هم هجرتك یوز اون سکز ییلنده حجازده غایت اسی
اولدی آندن صکره غایت قحط ایمور یاغدی آندن چوق آدم اولدی
آندن صکره قی صوق اولدی چوق آدم آندن دخی هلاك
اولدی و بر باره جمره عقبه طاغندن دخی دوشدی خیلی کاروان دخی
هلاك ایلدی و دخی هجرتك ایکیوز قرق التی ییلنده جز کلدیکم بلخه بر
یغمور یغدی دخی اول سببدن قزل اولدی قرق کون شویله قلدی

ومکه چشمه سی قوردی شونله اولدیکه بر مشك صو بر دیناره اولدی 5756
صکره امیر المؤمنین متوکل علی الله بن قیاس مال لر خرج
ایتدی تا که مکه یه صو کتوردی آنلرکبی یه بر فرسنك بردن
برازماق وادی یه غایت اولو ارغدلر اشعه چکدی فضل بلکه
بلکه زلزله حق تعالی جل وعلا حکمتیله دراما سبب اولدرکه بخار
یرالتنده غلبه ایدرده لرکه طشره کله ولیکن یر یوزینی
اولوردکمده بارلمز اول وقت یری دپردر طشره چیقا بونك مثالی
شوکه بکزرکه بر چولمکه صو دولدره سن دخی اغزینی محکم برکیده سن
دخی ول چولمکی ییده سین چونکه قینا مسی یتیشه اولسه تا چاره
چولمك یاریلور شونله بخار طشره چیقه ودخی وقت اولورکه
زلزله برایرق سببدن دخی اولور شویلکه سواحل دریا زلزله
ایدر دکره یقین اولمغین زیرا وقت اولور دکزده اضطراب ایدر
سواحل دخی حرکت ایدر زیرا اول سواحلك التی صو اولور
دکیز غور ایتدوکی سببدن و برشخص حکایت ایتمشدر که
کوك دکزی غایت اضطراب ایتدی مبالغه ایله شهرار دبیل دخی 5770

اول وقت حرکت ایتدی کولر دکزهدن ارد بیل اون ایکی فرسنکدر 5774

باب فی ذکر المؤتار والمطر عن الحادثة فی الازمان

بلکه وباتشکری تقدیر دربونك سببی بخارلر فاسدلردر کیم هوا
قریشور وادمینك جانی بخارلرنه کلور هلاك ایدر وخسته لقلر
کتوررد او عفونت وزکام کبی وسودا کبی حکما اکا طواعین
دیرلر شام مدد ماییل چوق اولور وخیبرده اسیته چوق اولور
وبحرینده اوروزلق چوق اولورکه سکوکه دکن بر یشور ودهستان
اقلیمنده بر رنج وار دراکا باغول دیرلر کیشینك اینندن
بلور بر انا دکلوا اولورلر وبا وبونك کبی مرضلر کیم وار در
جمیعسی بخارلر سندندر طاعون عمواس رسول الله صلی الله
5760 علیه وسلم هجرتنك اون سکز یلنده صکره بر وبا کلدی اکا عمواس
دیدیلر چوق کشیلری هلاك ایتدی نفسلر بولین دوتیدی اول
یل اصحاب رسولدن علیه السلام بو علتله چوق جماعت هلاك
اولدی عام الرماد اول یل دکلر قرا طیرق باغدی یکرمی بش یل
5784 کشی هلاك ایلدی اولی تعددی هر کشی کیم دوشکندن دور کلدی

قالدی ووقوع بولان طغیانلر ننک اثناسنده تمیدک بالکلیه بالجملة یخیلدن 5746
چیقاردیکر وهم زلزله ودمشقده وفات دشدن وخراساندن ارتوغرق
اولکه ودخی یمنده شویله اولدیکه یچه فرسنک یر اشغه کچدی
التمش ایرش مقداری نا حمصه ودمشقه وراس العینه ودهارة
ومصیصه دکین ایرشدی وقومشا ملک ساحل یرندی خراب اولدی
ولاذقیه خود شویله دیرندیکر او قالمادی ودخی بر جهار پاشا
قلمدی زلزله ننک بدبازی شفقوناریحک ایکی یوز یتمش التی سنه سنده شفقو
دیاردن بر دیه یرلدی یدی شویله چقدیکه بریک ایچنده بر شخص
یاتور کنلری ایله نه کندولری کفلری ایله چورمش مشک
تقوسی کلور انلردن غایتده بریسی یکت وبا قیسی بیره وقلقدی
وبرونلری وکزنکلری وطوطقلری بسندن دور دوقلری
شویله تزددصنا بنیرکم اول ساعت صوایجمشدد وکوزلرینه
نسمه چکلمش واول یکدولک بایندن برزخم وآزو انلرک کنلری
یکله دیلر این جرینا یمدد اولدیه هم ایچلدی وبرکره غرانی اولدی
وانک ایچیده بر تسل خوض چقدی کنارنده بر بارزویاره نشلر 5760

5749 هیچ کمسه اوقیمدی تاریخک بشیوز التمش برنده کوهستان
ولایتنده زلزله اولدیکی کون متصل لیکن کوهستانه اثر ایتمدی
صکره خبر کلدی بر شهر زنکاندن یرا شغه کچمش وبر طلع بر جهه دن
اوجمشدر دری سد ایتمش اول صویولی طوتمش اکثر زلزله شویله بردم
اولوردکه اندن طاغ اولیه بخازکه جمله نار جاریری یارشه کرلی
وکوهستاندن نیجه طاغلر واردی وقیولر واردی تاریخ سنه اثنی وستین
وخمس مائه ده صفح آذوندن برعظیم زلزله اولدی شویله که بر دردخشان
واردی قورا غاجلری یرندن قوبدی هر اغاج یارن یارن اولدی وبا شی
اشغه دوندی زلزله انطاکیه انطاکیه ده بر زلزله اولدی بیک
5750 بسنوز اوخراب اولدی وبازوسندن یمش بر قبولر خراب ایتدی
وبر عظیم مهیب اواز ایشیدلدی هوادن که وصفنی انک هیچ
کمسه ادمز شویله صانیرلرکه اولدم قیامت قوبدی جمیع خلق
چوب صحرایه چقدیلر وطاغلرده دشدیلر ودکیز غایت جوش
ایتدی ودکزک ایچندن بر قرانتون چقدی غایت قوبسی زشت
5755 شویله که اول قوقودن بر نیجه خلق هلاک اولدیلر وتاش زمیخ

بندرمش و اول عورتك رحم حامله ایمش بصره یه کلدی اول حاجز
اول کیشی بومدتی تا کمالی آقچه سنین آلنا بیجه اول کیشی شکایته کلدی
خاطر قتنه اولدیغی دوندی ایلن دارت آقچه سنین الدی ای قودی
عظیلیه شکایته کلدی محمود خیرشکز آقچه سنین الدی بوکز
اولکیشی قاضی قتنه کلدی اغلدی ایدر بن بر مسکینم بکا
شفقت ایدکز بونله دیجک ای اورملر و عورتین اشکدن برا قدیلر
عورتک حملین دوشردیلر و اشکینک قویروغین کسدیلر دوردی
حمال الخطایا قاتنه شکایتن عرض ایدی حمال الخطایا اینده
... ایل تایه با سله اوله و اشکین اسلدی تابیم
قویروغی برینه کله بس بو مسکین طشره چقدی باشین بره
قودی بو شکایتن الله تعالی یه عرض ایتدی اول غیور پادشاه
خشم ایدوب اول شهری قومیله بره کچردی ای بیجه زمان
اول بر خراب اولدی تا که صوکره بو زمانده عمارت اولدی
حکایه ایدرلر که عمر بن الخطاب رضی الله عنه بصره ده
بر کشیه خشم ایتدی بوردی اوته صوصاله لرتاکه اوت

عراد

خراب ایلیه و ازدکرا اول او و مصونقلدیلر جونکه صو کلدی
اول اوه اقدی اندن بردلك ایچلدنی صو اندن اشغا کتدی و ازدی
اول دلکی اچدکر کوردیلرکه بر صحرا ایچی طلوا دمی کیشی تا ازدو نمرو
وکمی اتمو دکر و هر بر صنعه ده مشغول و عورتلری جعرفه
اکوزرلر ولیکن اول عظمت ایتی پادشاه قومسنی طاش ایلمش و اول
ظالم حاکم و قاضیلر سببندن خسف عوارزم مقابله خوارزده
بر ولایت وار دیکه انواع لطیف بمشلر اندن بر دیبا کاه عصیان
شو ملعنده حق تعالی او نوزنا کوی خسف ایتدی یعنی بره
کچردی شول یردکه آکا بنیستان دیرلر بر قزل ای مؤید اولد
کوزدکك ثمره شدر بوز و زقوت ولیکن عاقبت نه قیصر قالدی
و نه قیصرنه قومی خراب و فنا اولدی اکر جهانك عبرتی کسری اولدی
جهانه عبرت اولدی خوش بیندی ذکر زلزله واقعه
بعومنیس بلکه حق تعالی جهانی فنا یجون خلق ایتدی و هیچ بروز کار
خالی دکلدر هجرت مبارککك قرق سکز یلنده قومده بر زلزله اولدی
اولولایتك جمیع بنالری ییقلدی و چندن هزار ادمی بنیاد التنده

یا یدی عظیم اولوطاشلرله کرنج برینه قطران اشلدلر وانده
برنسنه واردر بزم جیدن سلیمان بزه بونه بوردی که ادی انک
قفطس ایدیکه بنزا اول قلعه یه کیدوب قفطس ایدیکه بنزا اول قلعه
کیوزکه قفطس دخی وار ایدی اول شهری بزیله اموزنه کتورب
سلیمانه اوکنه کتوردی که اول شهرک قومنی خبردی سلیمان
اول قومه صوردیکه شهرکز نیچون قرار ادر ایندیلرکه بزم اقلیمده
بزکه سو غالبدر هیچ بنا دوتمز و قطران صوایله دوتر اول
سببدن شیث قطرانیله یابدی تاکه جرمیه سلیمان ایدر شدی
سز اییدیلرکه قلعه قطراندن سلیمان ایدر شهرکزی بریدن ایندرم
بولادن ولا تیکزه ایکی بیلق بولدر وار اول قومک بر پادشاهی
واردی بر کوزلو وبر ایاغی یوق وبر الیوق سلیمانه ایدر دعا
قیل که بکا الله ایاغم درست اوله تاکه سکا ایمان کتورم
سلیمان دعا قیلدی قمو اعضاسی درست اولدی سلیمانه ایمان
کتوردی بوردیکه قفطسه بنه بوشهری برینه الت قفطس
بنه الدی مغربه الندی الدیا المقلوبه لوط قومی شهری یدی اولو

شهرلری لواطه اشلدلر عورتلردن الچکدلر اوغلانلره قصد
ولوط پیغمبره و تکبریه عاصی اولدیلر الله تعالی جبرائیله ویردی
اول شهرلری قعر زمیندن کتوردی تا دنیا کوکنه چیقاردی
شول مقدار واردی که ملائکه لر خروس صداسینی ایشدیلر وانلری
ایشتدیلرکه ایتدیلر که بونلره نه بحث لرددر پس جبرائیل ایتدی الهی
یا سبحانه دوندریمی الله تبارک و تعالی عزشانه ایدر سحر وقت
رحمت وقتیدر بو وقت چقسون دخی دوندرکل چونکه صبح وقتی
چقدی اول شهرلری بزیدن اوده صدی دخی اول اوده لر
اوزرینه دوندردی وارد بنجه اول شهرلرک اوزرینه طاش
یاغدیرینه حق تعالی عزشانه بوردیکه فجعلنا عالیها سافلها
وامطرنا علیها الآیة ● واوادی جهنم بر دره ده بلمز اشغه کیمشر
قوملیه زیرا که ظالملر وقوزنلر واستهزا ایدیجلر دی حق
تعالی جل جلاله خسف ایلدی شویله که بر طاشی اول خسف
اولان یره اتشلر یها بحی بلمزدی واول خسف برنده بی حد قوش
نوه یا یمشلر در کمسه بلمز که اول قوشلر نردن کلمشدر نمله

اسکندرکه انی کوردی بر آیدنلق وبرور جوهری وار ایدی انك
شبیله اول شهرکه ... ایلدی ولکن یازارلر کوردی کاندار
اونمودمش اولرده ... اولشلر و اول قراکولق
ارزلرنده دورزمنی کنشلق قمر سبب ایدکن بلمزلر بعضیلر ایدرلر
انی حق تعالی جل وعلا اول شهر اوزرینه حجاب اولمشدر کنته
وبعضیلر ایدرلرکه بر نار عظیم یردن چیقروب الکر کسنك
نورینی منع ایدر وانده بر لوح کوردیلرکه انده یازمشلرکه بز ثمود
قومی بقیه سیوز وبزم عیشمز غایت خوش ایدی حق تعالی جل جلاله
حنظله بن وبریدی پیغمبر لیه بز اکا اویمدق انی اولدردك
پس بو حاله کرفتار اولدق اسکندر بونی کوریجك اغلدی
وطشره چقدی دخی شهرك قپوسنده بر بار کوردی بو شهری
یابن خور اولسون وادع ابن شدید ابن عاد در ای بجه
پادشاهلرکه بوندن پادشاهلق ایلدیلر قمو طاش اولدیلر بعضی
دورور وبعضیسی یاتر وبعضیسی دوشمش اوتورر الجنتا ذا المحترقات
بو ایکی باغدر سبا شهرنده بری صاغ یاننده وبری صول یاننده

قلمش وباز انلرك یمشی اکسلمك اولمز وهرکیمه کیم یمش حاجت
اولسه بر طبق باشنه کتوردی بیچه اول باغك قتنه کلوردی
انك حاجت یمشدر الین ارمیدن طبق یمشله طولاردی چونکه
اول قومه پیغمبر ویردی که مساکینك حقنی ویرکز دیو بونلر
ایتدیلرکه ویرمززکه بو بلح بزه میراث قالمشدر پس حق تعالی ابابیل
ویردی اول بلح قازدی خراب ایلدی اول وقت اندن قطران
والحوان قیوسنی کلوردی شمدی طبزاغله قطران قیوسی کلور
اول وقت هرکیم اندن کلوردی شمدی اغلر انك حالی شویله
اولدی سبا اهلی انی شویله کوردیلر زارلق وتوبه ایلدیلر
حق تعالی اول قومك پیغمبرینه وحی ایلدیکه بونلرك توبه سنی
قبول ایلدم اما اندن طورمسونلر طاغلدیلر کتدیلر انلك یمشی
اغاجلر یرینه دکنلر وقامشلر بتدی انك قوشی بای قوشدر و
چند دنا اولیری کم کورسه ملول اولوریا غلر قلعة القطران
بر عظیم شهردر مغربده سلیمان علیه السلام صورتده ایدن کیدینا
عجایبنه وارد ایتدیکه قلعه قطران اشلدکه انی شیث بن ادم

5696

اول باغك صاحبی لشتی جقدیكه كیده تا كا كوردیكه
باغدن اوتدكلمتوكن كوكرلوا ولیش ونسرك کردی باغه کلدی کوردی
باغ ... ایمش قوتیلیجا یرده یوقدی حال نیذوکن بلمدی همیز
سوقدی کوردیکه برعظیم کلتوی ... ایدیکه انلکیدی اوده یاقوا آدم
اندیکن کلمز واول اودبرنجه یبل یاتدی دردی وهنوز اولمه
بیرشوکله بیرشوکله سیتیا مظلم دررکه هیچ اوت بتمسدر و هیچ
بر قوش دخی اندن ولادز واکسرو ارنسه دخی اتینه کلجك
کرود دوزو صنعادن اکا دررت فرسنك یولدر وانك صاحبنه
صفوان دیرلردی دا یوز دوه وبرردی تا که یلجم دخی خوب
اولسون دیو چونکه صفوان وفات ایتدی باغ اوغلنه قالدی
زکوة ویرمدی اول سببدن کوزلدیکه بهشت اکن دوزخ اولدی
وینه یمنده بر کوی وارذیکه اکا دولان دیرلردی وانده
مبالغه ایله قرنجل جوقدی حق تعالینك خشمی ایرشدی آشاغه
دوندیردیلر واکا مؤتفکه دیدیلر وانده بر وجه طلع واردر
وزنده بر بنت دشلرد کنه اکا جقمز وادی النسر دیردی دد

5710

5711

یمنده اکا وادی العقاب دیرلردی و بیلدیزره دن دائم صنعاینه بالمه
الدرلردی وهنوز بر خوش شهر ایدی حق تعالینك خشمی ایرشدی صوپ ریح
بین باتدی دخی خراب اولدی وادی المینه یوری برده دربش منده
واندن بر مغاره وار ارذرکه ایجنده کنه اولوز وار ارذرقیا دن واندن
ایجنده اولوسکوکلری وار ردره هر براولی مقدارلیرکرمی ارشندر
واول مغاره ایجنده زشت قوقولرکلور اندن وار انکیبی بوردنی
دورتر کیدیجه واول سکوکلری اول قومکدرکه انلره عذاب
اولدی کلدیکی قاجدیلر اول مغاره یه کردیلر اوده حرارتندن اندن
بشردلر قوقدلر برلرو هنوز اول اندن وارذر الدنیا ر المظلوم
برشهردر حد و دندی کردیار فراعنه ذر یعنی فرعونیلر شهردر
اسکندر دخی موت اندن وارذی کوردی بر قرا غولق شهر
مقبار ... فرق بیلدر وایجنده صورتلر واروقبولرکی النوندن کمشدن
وجواهردن وبادشاهلر تختلر اوزرنده اوتورمشلر باشلرنده
تاج مرصعلر وحاجبلر قپولرده دورمشلر الرنده عصالر ایله
لیکن قموسی طاشلر اولمشلر واوستلرینه بر قرا کولوق جوکمشدر

5725

دخی بردن وآرددن زولان دره دیرلر بوازلوله سنددن اشغه جكدی 5661
واولدره یاننده ملح وآردوكلر مستنده بر بیت درمشلردر
كه كوكجكندن صولیغو برمیجیله كوكر اشادت ایتمشدر اول
توقی كه اوراغولك یادوشنه وارمش ولا قورهركه اول
بنا اباداتان لو قبول ایلمز وادی الرمادر برقیه طاغندن بر ولایتدر 5670
قموسی كولدرتا یدی فرسنكلر دكین واتك قتنده منجنیقلر
واردر معطل كه نمرود علیه اللعنه اندن اودیا قدی اول منجنیقله
ابرهیم علیه السلام اوده اتدی حق تعالی اودی كلزار
ایلدی دیرلركه ندن نمرود وزیرها مالله بربوجه بیرك اوستنه
چقدیلر اول اوده ابرهیمه نظر ایلدیلر كوردیلر كه ابرهیم برخوش
مرغزارده اوتورمش وجبرائیل اوزرنده دورمش نمرود ایدر
بن اوده بركشی اتدم بو ایكی در آنجی هامان اتش برسندی
ایدر سنم خوشنم اولدیغیچون ابرهیم عمه اوغلدر ایكیچون یاقمدی
سنم خاطریچون رعایت ایتدی بونی سویلیجه اولمدی اودن برشعله
صچرادی هامانك اوزرینه دوشدی هامانك برینی یاقدی 5680

ونمرود

ونمرود چونكه ابرهیم سلامت كوردی منجنیقله طاشلر اتدیلر 518
ابراهیمك اوزرینه حق تعالی اندن نیجی صقلادی واول ولایت
دوندردی واغاجلرین وبنا دلرین یمرایتدی اول اودلكی جنوب
واردر اول صحراده شهری اندن نه لوت ونه صو واردر واول یچنده
طاغده یادسلر واردر چوق وادمی اندن اول سببدندر وآرمیو
خسف صعید اسكندریه برمسجد واردر صعیدنده كه انك
محرابنده اوغلنلر ودرلو آدمیلر واردر برتشك واردر ایچنده اوغلی
واردر ودخی قبوا غرنده بركشی دلیله صوچكر كه بوقموسی طاش
المشلردر ایدرلر سبب اولدیكه انلر برفاسق قوم ایدی قافله كلدی
انده بركون واول قافله بربیرك قرهء واردی اول قوم اولقری 5650
ظلمله الدیلر دلدیلركه كاره زنا ایلدیلر اولبر انلره یوزدعا
قلدی اول قموسی طاش اولدیلر جهانه عبرت اولدی خسف بادیه
بصحع نصرده برقوم خسف اولدی كه انده لیث حاكم وارایدی
برنده حایز وبرینه خاطر وبرینه مخطی وبرینه عاصی وبرینه حاكم
الخطا دیرلردی اول حایز بركون بركشی كوردیكه عورتی اشكه 5635

غنا ذیرلر اول كلوزادمیلہ یمنہ اولور اهل یمن ایدر ابو عبید
دیرکہ تسمیہ سی وادمہ ذکر الرویزیدہ یوقدر قیلدن رکن یمانی
وبینہ صنعا بینی قدر کرن بحر یمانی ودخی بلکہ یمندہ بر قلعہ
وادی ذکر اولنان صنعا مصانع دیرلر غایت یوجہ قلعہ در ومحکمدر
وهیچ کیمسہ اکا ظفر بولمش دکلدر تا پرویز کسری زمانینہ دك
و اول زماندہ کہ پرکیشی اکا مروزان دیرلردی کلدی بو قلعہ
تحصن ایتدی کہ هیچ بر طرفدن ایدہ جك یر بولمدی وقلعہ نك قرشوسندہ
بر طاغ واردی اکا چیقدی نظر ایتدی کوردی کہ اول طاغ
اوستنہ وارد نظر ایتدی کوردیکہ اول طاغ قلعہ دن یوجہ بر
تازی اتی سیندی دخی اول طاغك اوزرینہ چیقدی لشکرینہ دیدی
تموکز بو اتہ اون آیلہ کوز اول لشکر بو اتہ اون آیلدیلر بو
دخی ممیزا وردی ات سکردی مصانعك ایچنہ دوشدی حق
تعالی بکلدی سننہ اولمدی درخال یوردی یاسپان اولدردی
مصانعك قپوسین اچدی لشکر قپویی ایچرو کردی مصانع
الذیكر بو خبر پرویزہ یتشدی پرویز خبر ویردیکہ برامین کشی

قوسین کندو نکا دکین کلسون کیم بن اول آزیکك عوضینہ
ایدہ مکہ مروزان مصانعدہ بر کیشی قودی امین کندو دردی
پرویزہ کیدی بولہ کیدرکن وفات ایتدی وفات خبری پرویزہ دکدی
غایت ملول اولدی ودر دیا اوزرینہ کلدی بر التون تابوت ایتدردی
مروزانی ایچنہ قودی تابوت کنارندہ بو اول کشیدر کہ قلاع
طاغدن مصانع قلعہ سنك اوزرینہ ات سچرتدی اول قلعہ
الذی بنوم زمانمدہ کہ پرویزم بوندن نصکرہ بر باب دخی
ذکر ایدہ کیم بلاد مخوفدہ تا کہ عقلا بو ذکر اولندن وذکر اولنندن
عبرت طوتہ کہ هر عمارتك اخری خرابلقدر وقومدر بیکك صکی
موندر وکندو حالنی قیون فرصتی فوت ایتمدین پس عاقل اولدر کیم
اخرت عمارتینہ صرف ایدہ کہ باقیدر باب فی الدیار المقلوبۃ و
البقاع المؤتفکۃ المخسوفۃ ضروان بر یاغیدی صنعا یمندہ کہ جمیع عالمدہ
اکا مثل ایدرلر و انواع یمشلر اندہ واردی ومقداری اوندکی
میل ایدی بر کون بر درویش کلدی اوچ باغك صاحبیندن یمش دلدی
منع ایتدی آیتدیکہ سنك ثوابك بکا کرکمز بوندن نصکرہ بر کون

5517 عبد الملك حجه كیدوب یتی اولوب باغدا ابو غرادی تفرج ایتدی ایتدی
لا نظیر یا بغدن بو ایکی شی اول اوراده كی طاغلرده كلیسه ایتدی
اول طاغ دكلدر بلكه یمشلردر یمشلردر بونی اشیدجك غا
5520 تعجب ایتدی الحاصل یمامه منازل طسم و منازل عاد و اخفادی
و منازل عمالیقه وصفالریدی و یمامه منسوبدر یمامه بنت مره
و نمرود یمامه دن ایدیكه ابراهیم پیغمبر علیه السلام فرعونی
ایدی و موسی پیغمبر علیه السلام فرعونی دخی یمامه دن ایدی آنك
ادی ریان بن الولید بن المصعب ایدی و ضحاك ظالم عمالیقه دن
... پیغمبر داود پیغمبر علیهم السلام اورته سنده یدی
یمانك ایكی اقلیم واردر شامدن كلور جنوبه كیدر اندن طاغ
واردر ادی اندر و كوشكلری یمامه دن معروفدر اول وقت سواد
كسری غارت ایتدی نعمان بن منذرك اوغلی یمامه دن ایدی بنا
ایلدی یمامه اهلی فخر ایدرلر عورتلرینك خوبلغیله اندن طغان
5530 عورت یوز بیك دینار دكر دیرلر و دخی فخر ایدرلر برك
بغدایله كه اكا بیضاء الیمامه دیرلر عددله صاترلر عدی

5532 عدی برزید بن وانی خلقا یمینه عكوز دكل یمامه نك عزماسی
غایت ایو اولور بر حدی مجمر بن در و بر حدی نعمان در و بر حدی مجمر در
و یمامه كبد نجد دیرلر یعنی نجدك جگری صوی و هواسی خوش نجد
یمن برو لاینده در مباركدر قال النبی علیه السلام
الایمان یمان والحكمة یمانیة ● وقال علیه السلام لا اجد
نفس الرحمن من قبل الیمن یعنی ایمان یمنی در و حكمت یعنی شریعت
یمنیدر یعنی بونلرك كمالی یمنده اولوردر دیمش كه بن رحمن نفوسنی
یمندن بولدم حدی قلز منندن ...
دیدیكی عربدن دكل سینن كسری ایتدیكی عربك برری بادیه در
5540 مشهورلری بو قدر نعمان ایدر كه بزم بلادیمز و آرانك مثلی دنیاده
یوقدر كل واردر و یاقوت اندن اولور آنك طاغندن جزع و عقیق
و بللور كثور زلركه آنك اوتی ورس در اصمعی ایدر كه عالم طوشد
دورت نسنه ایله اول دورت دخی یمنده در ورس در خطر در
كندر در عصب در یمنده طوغان چوق اولور آنلرك رنبیسلری
5545 دخی اولور و آنده غول اولور و بر نوع دخی جننلر اولور كه اكا

نابوت ابجده نوح کنار ینده نابوت یازمشلر که بردش اول 5487
کشی کرلر دیشی در که بو قطعه علی یدی بلتو ایبر یا ینده دخی یازمشلردر
کتسه که نوح و بار صغا ملوك و دخی ایسه بو قطعه یقسون الندن
کلوز نسته و رجوذ معقلوذه معلق عمارت ایتمکدن بو زیبلك
دنوبه المتعادر و دخی انك ابجده طاشنده کمیلر واردر
انکا دیوکر مستولیدر هرکه اندن وارسه آکا مکر ارشد
وهلاك ایدرلر و بعضیلر ایدرلرکه بونی یوسف یابدی نبوت
و پادشاهلق قوتیله و اول قبه لرکه اوستنده ایکی سقف واردر
[illegible] بر [illegible] دره بر صومعك اوزرینه
بر اولوق باشنده بر دکرمن که بر بجه بیك تمن در و اول دکرمنك
برشین اشعار بر تمشلر دخی اندن یازمشلردر بن یا پدم ما املیه
ملکمیله هر کمسه قوت دعوی ایدرسه بو طاشی بینه برینه التسون
الواو و آسط بر شهردر کوفیله بصره آراسنده که ابن حجاج
5500 بن یوسف یابدی اون بیلده عمر بن عبد العزیز دیدی که ابی ویران
ایلیه ایتدی که حجاج بونی ایکیجون یابدی که کوفه زیان ایلیه نفعه

5502 قومدیلر خیلی جماعت بوندن منقطع اولمش دکلدر حجاج
اولدی واسطه دفن ایتدیلر و الوقه منجابلی جسینده
اوتوز اوچ بیك آدم وارد یکه یاحق یره حبسه ایتشدی و بدیجی
یوز یکرمی بیك مسلمانی [illegible] برده بلمشدی و ابطل
بری عضله المشذی فرق اوچ بیك دینار خرج ایلدی برکونك
یابدی اندن ایپنی و اوروی یوز زارشدی اندن بر حوض دوزدی
چوق خطالر ایلمشیدی عبد الله بن زبیری اولدرمش اصمیشدی
و کعبه یه منجنیق ایتدی یقدی و کوکلنده بر مومنك سوی یوغیدی
5510 ذره قدر و هند و سند فتح ایتدی اول اسلام شهری که خراسان
و سیستاندر یابدی واسطی ادی و اول اقچه که اوزرینه قل هو
الله احد یازلودر اول اقچه یه درهم احدی دیرلر حجاج دوزدرمشدر
و اول ظلم ابجده بر کسیه بر کسه قومش دکلدر بیك خوان دوزدی
هر خون اون بیك کیشی اوتوردی هر برندن بر قوزی بر پابی باله
5515 و بالوق ارته کمه بویله یدی هامی بر باعذرین طائفه عمرو بن العاص
5516 ایدر ابجده هزار آن بیك هزار اغاجلر واردر سلیمان بن

اداسنده قبل صحن مرمرینه شویله یاپشمشکه مجموع بیک پاره 5457
اولمش و هیئت مجلس اولمش عجائب طلسملر ایلمشلر و اول
المه طشرهدن ایکی کیشی تمثال ایچرودن باقسه بر کیشی دردر
ویرکوتمش تیوبی وار دوردی ایچرودن بر سهمناك بیل چیقر شول 5460
حدکه کیمسه ایچروسنه کوزتمز و قپوسنده ایکی طوشانجك
صورتنده دمشلردر مرمردن و اغزلرین اچمشلردر هر کیمسه که
اندن تفرجه وارسه اول طوشانجلك اغزنه بر طاش براغوردی
دگمکیچون و هیچ بلنمزکه اول طاشلر قنده کیدر و نیجه زمان
دنکه طاش براغورلر دخی اندن یازمشلردر دیبی الهرمان
و النسران في السرطان یعنی هرمان یاپدیلر شول زمانده کیم نسرلر
و نسر واقع سرطان برجنده یدی شمدیکی وقتده جدی برجنده
در و حسابدن ایکیوز و بیك بیل اولورکه هرمان یاپلمشدر
و اکر یغمور و بیل و کنش هیچ نسنه اکا اثر اتمز و طوفانده
دخی غرق اولمامشدر و یلدرم دخی کار اتمامشدر و ایدرلرکه 5470
مامون خلیفه مصره وارد یتمش بیك قزل التون خرج ایلدیکم

اول قلعهٔ هرماندن بر قلعه ایدی که بیوك کسکدن ایکلهلر بزاد 5472
قلعه دیلمدیلر و اوسطا طالبین بیمحقیله دخی یاریغندن ایچنه
چراق یاقدیلر دخی طالبی الدی تمثالی ایچنه کردی و اندن جیوه
جمیع صورتلرین یازمشلرکه کوردی تا قرینه صورتینه بکیو
یازمشلر و ایچنی فلك غبارینه نقش اتمشلر و هر مجسمه اوزره
ایکی برجك طالعین قومشلرکه بونلرك مقابلهسیدر و اسکندر
دخی چوق سعی اتمشکه انی یقه جاره ایدهمدی و ایتمش که بونك بنیا
طاش دمرده کلدر بلکه جواهردر و اول قلعهنك وضعی شویله درکه
اشعهسی ایچهدن نقدر یوقارو قلدیجه یوغنهلر تا حده غایت کیکدر
و هیچ کیمسه اوزرینه چقمزدی و ایدرلرکه برکز عیارلردن
بریسی اوچ ایتدیکه اول طوشانجلك اغزندن کیره کوره ایچنده
نه واردر و واردی کیردی اوچ کون کیتدی اوچ کوندنصکره
ناکاه باشین طشره چیقاردی بر طاشلیدن اسندن دخی بردیله
سویلدیکه هیچ کیمسه وهم ایتمدی ورینه نابدید اولدی کیتدی ایرتی 4585
بیدا اولدی وهر اندن بر طاش بولدیلر دکرمن طاشی کبی بر طاش

5427 لشکرینک اکثری فیلسوارلردی و آرسلانلردی حالی
اسکندر لشکرینک انلری یوماغی ایلردی و آرسلانلری کوردیلر
درحال اکر و دنیلکر اسکندر دخی احتیاط ایدی ایلرو
5430 وآرسلانلری دیو دیکنلری بیک دمردن آدم دردیلر و ایچلرینی
نفط ایله طولدردیلر و جنک یرینه کتوردیلر صف
صف دردیلر صباح دوردیلر مقاتله یه اقدام ایتدیلر اهل
هند چون فیللری ایلرو سوردیلر فیللر کلوب انلری خرطوملریله
طوتدقلر کبی خرطوملرینی اود طوتدی قاچدیلر منهزم اولدیلر
اسکندر تنها ایلرو واردی ایتدی که یورتلسون ایکیمز مقاتله
ایدلم هر قنغیمز که مغلوب اولسه مملکت بریمزک اولسون
واورته یرده قانلر دوکلمسون بزم اوجمزدن تا که انلرک کاهی
بزم بونیمزه اولمیه بونی ایشیدوب فور ایلرو کلدی اسکندر ایله مقا
وله انثای مقاتله ده براوازا ایشتدی که لشکرندن دوندی
5440 لشکرندن طرفنه باقدی درحال اسکندر اکا زخم ایردردی
هلاک ایلدی مملکت هندی اسکندر ضبط اولدی ویلک هندایو ولای

5442 برعالم اقدن هنده وارددی دخی اندن لطیف نسنه لر کوردی
ایتمشلر که حق تعالی قمو ایلکی هنده ویرمش ولیکن صورتده
دوزخیلر بکزر و هند کوردو دلشیر و بیر و حمسته اولمز طولو
هنداون ایکی بیک فرسنکدر و اندن بر صحرا در که اوج دانه
5445 بغدای که بهشتدن کلدیکی اول صحرا ده آدم علیه السلام بر
دانه سین بر طرفنده و بر دانه سین بر طرفنده و بر دانه سین
اورته یرنده وهر بیل اول بغدای بیتر باز و بیرد هر بر دانه دن
یدیبوز باش اولور وهر باشدن یدی یوز دانه اولور وهر دانه
بر قوزی کوزده نی کبی و اول بغدای هند پادشاهی کندو
الورد وهر خسته یه که اندن بر دانه ویرسلر شفا بولور هر مانی
ولسرانی ایکی قلعه در مصرده طول انک در تیوز ارش در و عرضی
دخی دورتیوز ارشدر و انی شیشه له و مرمر له و قورشونله یاپمشلر
در ویوکله سنکر دد بالجی برینه ترکیب ایتمشلر معجوندر مثللو
5455 برعلمیله که حق تعالی بلورانی در نک علمی وهر بر طاشکه اون
ارشدر اول معجونله شوئله برکشتلر در که اول طاشلرک

مشرق طرفندن کلە مغرب طرفنه کیده دخی صوق اوله ودخی 5397
برلر ابو یحیی ابو الله زکریا ... اولا ومشکل خسته لقلر
اوله ... واردر ودخی زیاده درکه بوند
غیری ... بوقدر ... اهل دنیا روا اندهر بلخ
والنهر ... اندن اتش خانه لر واردر ...
واکا سرشك دیرلر اندن بر طلح واردر سرخس بولندن تاهراة
جدیله دکین اندن التون وکمش معدنی واردر هر بیل بوکلر طوتارلر
دخی مروك لشکری اسلامدر فارس مملکتی مسلمانلری
اندن ... بولدی ویزدجرد اندن بری ... دیلدیلر
عباسیلرك دولتی اندن ظاهر اولدی ال ابو النجوك سرایندن
عباسیلر ... کیدکلر که ... خلافت المروندن
المانیجه ... چیقاردیلر ... خلافت الدرینه
کردی ... اول رسم انلردن شویله قالدی ...
خوب ... اولور خاصه که کشمش وقاونی انك خلقی دیندار 5410
اولور هندن ... اقلیم دعظیم اولور ... صینیدن ویرجدی

5408 سند دردوا اولو شهرلری واردر که بیقان وتبه ومکران
وقندما رود بیل وتانالی ... شهرلری بریا نی ...
چن اندم کی کلسه حق تعالی انك ... بولت کلر که ...
بالکی کورسور چن که اول بلت کلسه ترکر جوش ایدر ...
اولور واکثر کی اندن خلاص اولورسه چین دکزینه ایرشورکه
اندن دخی طاغلر واردر که ارالیمی طرا جقدر ودیه لری بربرینه
یقین شویله که دیلری بربرینه دکمش وچین شهرلرینك اکثری
اول دریا کنارنده دوشمشدر شویله که لغار تخنکا جیند
اول دریا کنارنده دربلکه هندده دار الملك ادم پیغمبردر
اول وقت که بهشتدن بیرون ایندی هندو لاینده ایندی اول سبیدنده
هندده چوق ... حاصل اولدی اول وقت که اسکندر
فوره واردی هندده که اول عهدك پادشاه هندی نامه یازدی
که بکا طاعته کل فور دخی اکا ایتدی که ای اسکندر
شویله صاغه که سن دارایه ظفر بولدك شوکوك واردر
5426 قصد ایدرسین بوسوزا وزرینه بربرله مقابل ولدیلر فور

يرينه اوتوز دي نوبهار آكا اصيملدي لكن الهاء همدان برمبارك
شهردر دار الملك ايكن كيا بروده دن و نزهت وخوش هوادر وهمدان
شهرينك بو كلكي دورت فرسنك طولي ودورت فرسنك عرضي
والمنجد آنوند طاغندن آقديغوا باده دكين شهردر صراقلر بازارلر
سنبا بالدو بيلدي برازلرد بيشقان كوندن ادي بو قومسي خراب اولدي
خلقه نك ظلمندن تا زمان الپ ارسلان زمانينه دكين و بو زمانه
كيمي عمارت اني دخي الپ ارسلان ايلدي كه قديمده اول قلعة
الابيض اديكه اني دارا بن دارا ياپدي و بو قلعه بر غايت
بر كروز در كه آكا سور الابواب آيدرلر ايلكي اول
كرلك ايكي بيك ارشدر و بوجه ليكي بيك بشيوز ارشدر حكما
آيدرلر كه سليمان پيغمبر عليه السلام همدانه كلدي اول كرك
اوزرنده كركس كوردي كه اوتوردي سليمان آكا صوردي اول
كمري ياپي اول كركس آيدر اوجيوز ييلدر كه بن بونده يوواتم
دخي بيك ييل بو كمره ده اولمشن هيچ كمسنه كورمش كه بوني ياپان كورمش
اوله و اول كمرلك برمرقندن آلي بيك يونمه طاشلر چيقارمشلر

عمارتلر چون ديرلركه اول بو لاييلده قار ياغردي قلعه نك چورسنده
ياتردي انده آغاچلر واردي بوجه بوجه شول قدر ياغر ديكر اول
اول آغاچلري خلال كبي كورنوردي تا شوكا دكين كه بلنياس حكيم
بر طلسم دوزدي بر طاشدن ارسلان صورتنده باب الاسد قيوسنده
دوردر ايرق ايله اولمدي هركز پادشاهلر اندن خالي اولمزلر
مكر فيش اولا بر كشي آيدر اتفاق دوشدي مكر بزكزن انده
بزلشلرده حاضر اولدم برسو پاشي امير عباسه ايتديكه يا امام
المسلمين بن بيربو زنده بونلكي ولايت كوردم ايدي ايتدي
بيجه ايتديكه شيمدي بونده بو مملكه الني بيك كشي سلطان الاسلامله
اون بيك كشي و عبد الرحمن ايله بوقدر و فلانيله بوكلري جميع صايديكي
بقين يوز بيك كشي ايدي دخي بو بيجه بيك دوار ايدي ايدي الت
ايدرركه بونده قونمشلر ولكن اكر قوندقده آتمكي بيجه و يرزلر دي ديدلركي
سكز بين برآقجه بو كون بينه صوردوقلرنده سكز بين بر آقچه يه بر زم
بونده كلديكمز دوردغمزك آثري يلزقدي وهمدانك مدحي و صفه كلمز
هر جهتدن وصفه جمله سندن برسي اولدركه سونك ايوسي اولدركه

واخر پادشاهی بخت نصر دیمی بیطلك پادشاهلغنك مدتی
اوچ بیك بیلده الولیدی حضرتی نبی حیزوز آزده بو بر قلعه درکه نوشروان
یاپدی ... اغلدی وایتدیکه هرکه بو قصردن
عیب ... دونیش ایدر عیب اولدرکه
... دکسه بونی اراقدن کورمز ایکنجی عیب اولدرکه
عورتلر سرای بوجه یا بلمسیدور بر عیب دخی اولدرکه صحن سراینك
کی اولوردی دمیکله طونلر بر یانی بوش قالور وسرایی ملوك طلوکرك
و بر عیب دخی وار ایدی پرسن ایتیکم ندن خرج ایتدك نوشروان
ایتدی ... ندن ... ایتدم ولیکن قلیجله جمع ایتدم
اولدونیش آیدر سوزلك مسلم ولیکن هم بر درهم ایچون برعزیز
ادم هلاك ایتمش سن بو عیب قومسندن مشکلدر نوشروان
ایدر بو سوزدن نصیحت طوتدم و بر حکیم دن دخی صوردم
بونك عیب وارمیدر اول ایدر دی وار ... ایدر بو ... ایدر
حکیم ایدر بر کدکی وار دخی نوشروان ایدر کدکی قانی
حکیم ایدر کدکی موندرکه قومکدکلر محکم اولور الا بو

کدکی چاره اولمز الا عمل صالح ایله. نوبهار دیر قلعه در بلخده که
انی برمکیلر یاپدیلر ایتدیلرکه آنلر بو نیه طبوجیلرده زانلرکه
کعبه نك وصفین ایشیدهلر وعظمتین بیلدیلر بونلرده دخی اکا
شبیه بر او یاپدیلر ادن اورون قودیلر و چوق سنین بتلریله
بزه دیلر عجم پادشاهلری اول اوه قتی تعظیم ایدرلردی انك
اوزرینه برقبه یاپدیلر علملری انك اوزرینه دردیلر بوجه لکی
یوز ارش ایدی و بو قبه یه شاذ اران الاکبر دیرلردی هندلر و چینك
وکابلك پادشاهلری ایدی اکا سجود ایدرلردی اکاجوملك
وقف ایتدیلر تا امیرالمؤمنین عثمان زمانینه دکین بویله کیتدی
میدان خالد بن برمکه دکشیندی خالد کلدی مسلمان اولدی عنما
قودیلر دونیدوکر ویرینه واردی و علی برمکی انك یرینه قومشلر
لردی اندن الدیلر کروبکا و بر پلر طرخان پادشاه خالد کیتی ویر
ایتدیکه کندو دینینه دونسون دیدی خالد ایتدی بن کندولزدن
دکلدر اداتمله مسلمان اولدم سزلك دینکزه دونمن عورت دونیچون
دونم یر دیدی طرخان لشکر جمع ایلدی خالد ایله جنك ایلدی

فيلي قوبجي مرلو له ده [illegible] غزاني سندردي

[illegible] ايتدي دشمنلري [illegible] وكندي وايدرلركه بونلر

[illegible] ايكي قراشي واردي برناوون

[illegible] خصومت اولدي وهر برسي كندو ملكنه صغندي

[illegible] ايكي بك آراسنده دخي خصومت اولدي واول بكلر هر

برسي التجا ايلديلر بر پادشاهه برسي غزقانه كلدي وبرسي

سلطان سنجر قاتنه كلدي اول ايكي لشكر نيشابوره كلدي

وخراب ايتديلر وشمديكي حالده دخي خرابدر قورتلر وشغاللر

طوراغيدر بر شهردر معدن عنبر اندن كتوررلر واندن دخي

عنبري صو كتوررنده [illegible] جانور واردر صو ايچنده انك [illegible]

عنبر وانك ادي دابة الدباج ديرلركه انك يوكي ابريشمدن

لطيفدر وانك يوكندن قفتان قلقلر ايلديلر كه غايت قيمتلو

اولور نصيبين اولو شهردر بر يوجه طاغك اوزرنده واندن

قتال عقربلر اولور نومنه برو لايتدر [illegible] 5320

تيتدن حبشه حدينه متصلدر وكركدن وزرافه اندن كتوررلر 5321

وانده صو واردر اسوبين اشاجي [illegible] كتورور هيچ كمسنه بلمزكه

اول نه يردر [illegible] ودار الملك اندر [illegible] دروي [illegible]

نيل قراكنده [illegible] شهر [illegible] الا ايكي شهر [illegible]

برسي [illegible] وبرسي [illegible] اما فرنج [illegible] وحبشه [illegible]

دمقله دن [illegible] ولايتندر [illegible]

در قال النبي صلى الله عليه وسلم الانبا ام

افه الدين وقتله الانبياء يعني [illegible]

ولدر [illegible] بن عبد الله ايدر اكر ابليس عليه اللعنة

5330 آدميدن اولسه انباطدن اولوردي وايدرلركه شيطان بر خبر

سوردي واني يوكلوا [illegible] وانده برا وغلن طوغدي ادي [illegible]

چونكه انك نسلي چوغلدي سليمان عليه السلام اكا صوردي كه

اوغلانلرك نه يرده در [illegible] ايدر انباط اولورلر وبو

انباط قوم [illegible] وصوغه [illegible] يعني جهنم [illegible]

5335 انبار [illegible] تا عاناته [illegible]

5336 دروا صحاب الاخدود بونلردر اول پادشاهي [illegible]

5277 بلورلر كه كيمى بيلانجيدر و آكه بزكر آدانسه بلورلر كه كيمى
... برشهردر ... واندن بر بت واردر كه
... بلده بر طوق ذرين بوينينه
... بت پرست ... فالسيدر و بوينينده هشتاد
طوق زرين واردر بش سكسن بيك يلدر كه اول بت مهرباندن
در بو جهتدن دعوى ايدرلر انكله مغرور و سركردان اولمشلر
در موصل برشهردر قديمى كه انى يا بيدرى روايدين نيور
سبب التمش اولوز برجى واردر وهر بورجه قرشو بر قصر واردر
... اوزرنده سور ... برنج واردر ...
حماميله موصلك خواصندندر اولدركه هر غريب كه انده مقام
طوته كندو جنسندن زياده قوت بولور نهاوند برشهردر
قهستاندن و اندن بكمز اولوركه قو ولايتك بابى كيدداتك
بكمزى اولز عالملر ايلدرلر قو بكمزلر سودايى زبوردر
انك بكمزى سودايه نافعدر اندن سركجبين ذرلر معتدل اولور
بيرا كه بونلرك اوزمنك بر نوعى كشمشدر ايكى ونهاوند شهرى 5291

قديمدر انى نوح پيغمبر بنا ايلدى اكا نوح اوندى ديرلر اعاجم تغير ايلدى 5292
نهاوند ديرلر حذيفه بن اليمان حصار ايتدى انى تاريخ سنة اثنى
عشرده قودى اول وقت فتح ايتدى ثمامة بن عباس بركيشى طوتدى
اول قومدن اول كيشى ايدنجى بادشاهه قيته الت تاكه منيلر اوله
انى حذيفه قيته كوزدىلر و اكا صوردىلر اول كشى انده بيك
ايكى دينار دردر و اول كيشيله صلح ايلديلر نهاوندك خراجنه
وادى شهرك يته بر دخى ماه دينار ديدلر نهاوندك صويى سكردر
انده جوكاندن وجراغ باغى و خوب يمشلر كوردلر و انده شهدا
مقبرسى وار پيغمبرلر عليهم السلام اصحابندن انده جوق ياتورلر
نشابور بوكا ايران شهرى دخى ديرلر خراساندن اندن عظيم
شهر يوقدر و فيروزخ طاعى انده در وبو شهر ويران اولدى غوز
الندن تاريخ سنة خمس وخمسمائة ده وبر جامع واردى غايت
عجيب وانك ايجنده بر حوض واردى بقردن كه دورت ادمى
بوى سندن ابدست الوردى و دخى بر جندن بر چراغ واردى 5295
اول مسجدك قبه سنده اصلوكه دورت يوز لوله سى واردى

تلمیحی مدا اینه کلدیکه و اندن بر قوم بیننده کوردیکه بر صوده خلق 5247
قوینلرینی صوارلردی و کوردیکه ایکی قیز دخی مشار قوینلرین صوارمزلر
موسی انلره قوینلرینی سؤال ایدوب صواردی و اول قیزلر اولرینه
[illegible] کتوردیلر موسی نی اولرینه اوقدیلر 5250
قونقلقلر ایتدیلر اتالری اولدر بر ییتی موسی یه و یردی و اول
قیزلرک اتاسی شعیب پیغمبردر علیه السلام و هم مداین بینا مزرک
رامنکا هند مهمن برشهردر عربه یرندن انلرک تمیشنه
اغاج دیرلر و دللرین کمسنه بلمز مصوصیه برشهردر سیحا دکیزی
کنارنده [illegible] انده [illegible] برشهردر و اول شهر
اوروج طوتمق کوزرز و دخی دزلو علتلره اجلقدن حاصل اولوز
و اندن سیرا تمکلک فاینده سی چوقدر منون برشهردر دکرمانده
انک قصه سنده چوق اکرلر و جمله اکرلر مولتان برشهردر سندده
کا فرج بیت الذهب دیرلر و اول شهرده بر بت واردرکه
اهل هندا کا غایتده عزت ایدرلر و اقصی هنددن اکا زیارته 5260
کلورلر و حج ایتدک دیرلر اکا و اول بت برالتونه قصر ایچنده در

بر آدم کیشی صورتنده برکرسی اوزرنده اوتورمش و تاج زرین باشنده
و هرچند که اهل هند سنده و هند اتشلر غدا و ثبله اهل سندیه
ایدرلر کلمک یوخسه بو بت صنموز بوسوزی اهل سندیه
5265 ایشیدیجک دوزلر کیدرلر و چون اهل اسلام مولتانی الدیلر
چوق ماللر الدیلر و اول وقت غایت قحط ایدی اول سببدن اسلام
لشکری راحت بولدی بو کلمادکلرا اول سببدن مولتانه فرج
بیت الذهب دیدیلر مولتانک پادشاهی جمعه نمازنه فیله بنوب
کیدر منصوریه هم بنیه هندده برالو شهردرکه انی مهران دکزی
اراسنده در اندن مسلمانلر و ازدر اولاد قریشدن انده قات
ایسی اولور شکر حاصل اولور و انده بربت واردرکه یکرمی
ارش قدی واردر اهل هند اکا تعظیم ایدرلر و ایدرلر که کوکدن
انمشدر و انک اوکنده هندیلر کندولر نفط دورتنا وده
یازلر مهدیه مغرب جدنده بر طلع یا شنده شهردر درکلر اوزرنده
5275 و انک درت بیک کمیسی واردرکه انلره سابق المراکب دیرلر
که کمی کلمزدن اول انلر کلورلر و ایلچی کزا وازایدرلر اول قوم

یازدیکه ایها الخلیفة ان کنت تحزنی بامرک فلا حاجة لنا 5227
بیلفک وان کنت تحزنی بامر ابیک ما الخبر ● وازدیلر امیر المؤمنین
عثمانک بنی سنین بیلگه بیراقدی کرانده نصکن بیل دوان اولدی
المدعی بامر الله تعالی دکین امصر وبلکه مصره تا بوعهده دکین امامان علی
بکدیلی الله فی ابیک چونکه ملک مؤید عادل وغازی صلاح الدین
بونکه یول ویردی لشکر دخی بله کردیلر مصره و مصره
دوندیلر و شحنه قودیلر و ابن اسلام ظاهر اولدی والتون سکه سین
دوندیلر بودورنه که الطالب الملک الغالب علی العجم والترک
[illegible] ایرشدی [illegible] شحنه قوبین [illegible]
واهل مصر دن حال شحنه اولدیلر کروبنه بر شحنه دخی قودیلر
واندن دخی اولدیلر و بودورنه بکرمی درت شحنه اولدیلر
صلاح الدین کروکلدی اهل مصره ایدن سنی عزیز کوزدکه
سنمدن کت اولمیه سزک مقصودکزندر اندک بکا ایتدیلر که
بز اولاد علیدن خلیفه کرک کیم بز اکا مطیع اولاوز صلاح 5230
الدین ایدی سزا اولاد علیدن کیمی اختیار ایدرسکز بن قبول

5232 ایتدم بونلر اوچ کون مهل ویردیلر و ایکی کون قونقلو ایتدیلر
وهر برینه خلعت کیوردیلر نجوق صباح اولدی بونلرک هر برینی
ایکی پاره ایلدیلر و پاره لرین شهرک بنالرینه یاپرلر بشر پاره سنه
براقدیلر و لشکر قومسی سلاح کتدیلر و ظهور فتنه شهرکین یتوزن
ایکی بیک کیشی قلیجدن کچدی و مصر اکا بوکز مسلم قلدی و مشعل
اسلام بوکز ظاهر اولدی ما وراء النهر بر ایلهیدر واسع نعمتلو
وحدی یکلدن تا غزنیه دکن در واهل بها در و سخی و صالحلردر
و مبارکلر طبعی اعی وازدر وهر برده قحط اولسه انده هیچ اولمز واکر
5240 اولسه بیر ایل اولور ما وراء النهرده خوب صولر واردر التونلو
وکمش معدنی و دیبو و نشادر معدنی دخی واردر واهل ما وراء النهر
براودر مسلمدر توزنجون و نوح بن اسد نامه یازدی معتصم که
ما وراء النهرده اوچ یوز بیک کوی واردر واکر هر برسنده نیر
اتلو یا بیچیقرسه اوچ یوز بیک لشکر اولور واول لشکر
5245 قرلیسه ما وراء النهر خراب اولمز و هیچ اثری بلورمز مدا[illegible]
5246 بر شهرده مغرب دریاسی ساحلنده و موسی پیغامبر فرعون خشمنده

اولدیغی خانه نك یمن کوشه سنده بیتلدی و آندن بر آدم کله سنی جیقدی
کیخز بیننده جیقاردی ونیب دلندیلر ایکی بین جیقدی و مروده برآو
واندیکه حضرت آدم صورتنده در مسئله ایکی آز وایکی
عورت صورتنده ایدی اول آدم دینه که مرزدر کردی واول
صورتلر اولدیغی یرده مسکن سنه لرده مسکلردر هیچ کمسه بلمزکه نه
نسنه در بر قوم انی دعوی ایتدیلرکه بزم بوا وملکمزدر
دیوا ردیلر انلر ازین بقدیلر اول شهرده غایت قزلق
وکه وردرلو محنتلر اولدی مروه اهلی بر قومدر پاك دیندار
ومنار زاررو مروه شهرینه فتح الاسلام دیرلر حران برمکیلر
غالمك جومردلردر اول شهرك فخرلریدر عبدالله بن مبارك
اندندر مصر عمرو بن العاصك فتح ایتدوکیدر ومصرك
ولایتی فرق کونلك یولدر بر جدی نجردن درتا اهوانه دکین
وعرضی بر قاچ دندرتا ایلیه دکین وحق تعالی جل وعلا مصری بر نیجه
کتابنده قرآن مجیده قوله تعالی قال اجعلنی علی خزائن الارض
وقوله تعالى اليس لي ملك مصر • مصر فرعونلر یردر یوناند

خلقی اکا معتقددیه دیرلر یوسف بن یعقوب انك اسباط
وموسی وهرون وعیسی علیهم السلام مصرده ولا یغیرده الناس
طاعندن طوغدی وسحره فرعون ومارثیه قبطیه که ابراهیم انا
وهاجر که اسمعیل انا سیدر انده در و نخله مریم وزمرجید بکر
طلع انده در ومصرده تیمور تیمز واکر تیمور یاغسه قحط
اولوردی دیرده • جرانده مصرده بر پادشاه وار دیکه اکا
قاهر بالله دیرلردی اول پادشه وهر جانب مصرك دره در او
صویو قدر وهر بکا کوز جیلر درسملر درکه هر بکادن نه خیر
اولسه پادشاه مصره خبر ویررلردی برجانب مغربدر وبرجانب
شامدر وبرجانب نوبه در ونیل زمانی ویلسایلی اغاجی انده در
ومصر عالمده شویله که فردوس در باقی جنتلر ارا سنده وهر
تحکه نیل ازتسه قموصولر اکسیلور وهر قچن که نیل اکسلسه
قمو عالمده صولر ارترو ایکرو زماندن بر قیزی اوغلانی بر نیجه
اتمزدی تا امیر المؤمنین عمر زماننه دکین اول وقت اهل مصر
حضرت عمره شکایت ایتدیلر نیل قضیه سندن وعمر بر سفینه

والذي دين يبعثلمين عليه السلام ويديكي بو قولي صات اگر ايلتو
... اولدر بيشلردر بونلر
غايت ... كيورلر حكايه چونكه اسكندر
... اندن اسكندره بى يازدلركه
بسم الله ... والطول من الفقير مع الله الى الاسكندر
المغتر بالله انا مساكين ليست لنا اموال ارجع
اسكندر اندن ايشيدوب بيك كيسيله واردي واول قومك 5163
چون سندن بر عجايب قوم واردر هركه انلرى قصد ايتسه اول 5164
قوم ... اوردن ...
قصد ايدن قومي يا تورردي وبيلورسنلر ايدردي الا شنبه گيجه
كه اول قوم حركت ايتمز واسكندر انلرك شهرينه نظر ايتدي
كوردي كه ايچنده سرايلر يا پمشلر كه هو سى بر بنيه يكرز
وبربري كوزرلردي قبورلري اينده اسكندر انلردن سؤال ايتدي
نه سببدن بويله ايدرسز ايتديلر كه سرايلرمز برابر لعي قونشلر 5170
انجمله بكيجون دروهو سنلرمز كوزيمزا ولكنده ولا تاكرام

5172 اكا دورن ودا اونمياوز تاركه خلقلق يا وزدا عندن اولمياوب انكند
ايدر خلقك يا وزدعى گيجه در ايتديلرا اولدركه ديلا شيني دون
اخرتا شيني دور زميه اسكندر بونلري غايت بكنيدي واسكندر نه
ايتدكرلر احسانك ندر ايتديكه عمر ايلودن انى بونلرا ايتديلر اول بريمر
اليمزدن نكلمز ولكن بزم جواهر بزم واردر ايشته ويره لم اسكندر
انلن الوب براز مغه كوزدلركه جميعي طاشلرى جواهردي بونسنه
سزلرا اولسون ديديلركه بونلر بزم قاتمزده برني قيمت طاشدر
بزه حاجت دكلدر مروه بر شهردر خراساندا كه اني طهمورث
5180 يا پمشدر بيك كيسيله واندا اول طهمورث بر طعام يا يدي كه
هر گيجه هر كشيه بر اقچه ويررديكه طعام الورلردي ايرتسي
كون بينه اول بيك اقچه خزينه يه كلوردي اول بازاردن اول
شهرك بازارينه اول بيك اقچه ازوق خرج اولمادي واندن برنجي
كورخانه يا پدي وهندستانده دخي بر شهر يا پديكه اكا ارق
ديرلردي بر طلع يا پشدي وبعضيلر ايدرلركه مروي بن خما بانيت
5185 اردشير بن اسفنديار يا پدي حكايت ابو اسحاق وطالقاني ايدركه

اثنالرندر ● ومدینه یثرب بن قانی بناسیدر و اکا الله تعالی جل وعلا 5129
حضرتلری صفیه قبه‌سی ابنك معاجر رسول الله در ومبارك مرقد رسول
الله و اسلام دینی انده قوتلندی و قرآن انده دوتدی هرسنه که
عالمی بیلدیکدن انده قویدی ودجال اصفهاندن قوپوب مدینه
کلیسر ده انی هلاك اولیسردر ● روضه رسول الله صلی الله
علیه وسلم وروضه اولاد رسول و ازواج رسول الله جمله مرقد
انده در جمیع عالم انلر فیلحیله دوتدیلر ● وهب بن منبه ایدر بن
کتابده اوقیدم که پیغمبر علیه السلام هجرت ایدیسر بر یرده که
اکا طیبا طیبا دیرلر زمان بولك اوزرنیه [illegible]
بکا معلوم اولدیکه مدینه منوره‌یه طیبا طیبا دیرلرایمش ودخی
بلکه چهودلر مدینه اخیتا دیدیلر دیرا توریتده بولدیلردی
که پیغمبر علیه السلام مدینه‌ده ظاهر اولیسردی صکره خبر 5135
اولدیلر ● وتربه حمزه بن عبد المطلب انده در معرب
برناحیه‌در عظیم اولو شهرلری چوقدر بولس واندلس وبرقه
وقیروان وافریقیه بونلردن غیری دخی چوقدر معرب عقبه بن نافع

فتح

فتح ایتدی معاویه روزگارنده انلردر طنجه وسوس ایله حسن بن علی
5148 اوغللری انده فتح اولدیلر وادریس بن عبد الله بن حسن بن علی
معربه کلدی عنا سیلری البربر قباجی بتو مولاسی صالح بن منصور
ادریس کرکلدی بربجه زمان چونکه افریقیه هرون الرشید اولدی
ادریس اولدیغی وایدز ذکرکه هرون الرشید شماخ [illegible] ادریس
وبریکه اکا ابن هلاك ایده واردی برزمان شماخ انده ادریس
خدمتنده اولدی برکون ادریسك دیشی اغردی شماخ اکا اوت
ویردی واوته زهر قاتدی ادریس دیشنه قودی زهر اثر ایدوب
اولدی شماخ انده دخال قاچدی وهرون الرشید مصری شماخ
ویردی شمدی معرب بنی امیه انده در معربلر اکا دیرلرکه السلام
علیك یا ابن الخلافه خلیفه اینی بلورلرکه ایکی حرم انلك حکمنده در
اولمسی معربده دار الملك وفلسطین درکه انلك پادشاهی جالوت
درکه داود پیغمبر علیه السلام انی اولدردی معربك مجموعی
زیاد بن طارق فتح ایتدی قیروان موضعی ایکی بلك اسمیله دراندن قوللر
5153 کلور ومعربدن مرجان والتون وزمرد وزعفران وقلعی وپولاد کلور

توهم كوندا ونديلين صوص ضيعي بوغاز لوز سوز روا ون بيك فيل
سوالنه عنبر دن ايتيقه كتورديكنوتيك قومراق اولوز وزيرك
اولو متاعي انلر تعثت كيجيت وايود ستار كردر المبسم
مكينه ● حرسها الله تعالى بتبهر شهر دركه كعبه انده درادي انك
مكه دوعه دخي ام القرى والبساسه وحاطمه وحافظه ديرلر
وهر كمسنه كه اكا ياوزلق نظريله قصد ايتسه هلاك اولور
صالح پيغمبر وشعيب وهود زمزمله مقام ارا سنده دروكوكه
يقين زمكه در و پيغمبر عليه السلام مكه دن دروانده طوغمشدر
آنا مكه ده شرف ... الله صلى الله عليه وسلم مكه دن
هجرت ايتدردكلرا اول زبيره كلديكى اكا حرون ديرلردى ودخي
مبارك يوزني مكه دن اكا دوندردي دخي ايتديكه يا مكه بن
بلورم كه سن سوكلو شهرسين الله و الله كه رسولنه اكر قومم
بني چيقرمسه بن سندن چيقمز دكلدم ومكه عالمك شهرلرندن
شريف ومحترمدر وابراهيم عليه السلام شجرة الانبيادر
ونوح دخي شهرة الانبيادر وانلرك مقام انده دروكي

هيچ بر پادشاه مسخر قلوب اهل مكه خراج ويرديكي يوقدر وقتي
مجوسي انده اولدوغي يوقدر قومي انلر اهل صفا ...
وقومي خلقك زيارت ايدوكنه اولديغي كمسنه زيارت ايتمزلر
انك مثالي نطع ولیف ومسواك ودستون بورديكي وقرع كافور
وناذي اتلر وشترمرغ ومشك وكلب تازي وانلر سندده جعفر
بن عبد الله روايت ايدر ايدرلركه تبع مكه يه قصد ايتديكه كيجه
بانديصباح ايكي كوزي يوزينه دوشمش بولدي كاهنلر كوردي
بو حكايت سؤال ايتدي ايتديلر كه مكه سن مكه يه اوزنت
اتمش سن ايتدي بلي دوندي به توبه ايلدي حق تعالى كوزني
كيرو ايلدي سلامت ايتدي وهر بيل كعبه يه اطلاس اورتوردي
واول وقتدن پيغمبره ايمان كتوردي قوارنا مه يازدي مكه قومنه
ويردي وصيت ايتديكه قرنا بعد قرن رسول الله بويه ايرشدرله
المدينة شرفها الله تعالى اكا مسكينه وعذره وجابره وتنيره
ومجنه وآكاله وشاركه ومحفوظه وقاصمه ومقسمه و
مقدسه وطيبه وشابه ديرلر بو قومي مدينه منوره نورها الله

بر شهردر هندوستانده بر طاغلق اورتاسنده كه اول طاغ
لرله احاطه اولنمشدر انلر چوره سنی اوتوز فرسنكدر هيچ كمسنه
اول شهری الندن آلمغه قادر اولمز كر پادشاه بنا ايلكه اولا زيرا انك
صعب ... كه پاسبانلر حفظ ايدرلر و ليكن جزر
شهرلر دور قامرون و صيمرون قمار يا زمندور و بين صيمور
ده بر بت واردر بروزن دركولكم بر شهردر هندوستانده
ساج اغاجی اندن بتر و اندن چوق اغاجلر بتر دركوددر لو و بر نوع
اغاج اولور اهل هند آنی اشنلبوب بيرا غزالوب قمنا زانيدور
كرمان اولو شهردر و مبارك شهردر و اهل دين داردر و پادشاهی
عادلدر و اندن شهرلر چوقدر و اولو شهری جرفت و سيرجاندر
كرماندن سيستانه دكين يوز اوتوز فرسنكدر و ايدرلركه
چونكه دارا ابن دارا عالم طوتدی دخی غوره تن اوغلن كهستا
اسپهبده كوندردی دخی كندو اسكندرله جنك اتمكه كيتدی
كرمانه كلدی اندن اسكندرله جنك ايتدی منهزم اولوب
اولدردیلر و عالم اسكندره قالدی مسخر اولدی كيش بر شهردر

جزيره ايچنده بر طاغك اوستنده كه اندن هيچ اكن اولمز و اوت
دخی بتمز طعاملر سيراف دن كتورلر انكله زندكانی ايدرلر
كاشغر بر شهردر هندوستانده و هوختن دخی اندر دروازه انك
چوره يانی بر ملكدر و اندن سنجاب و قاقم اولور و اول مينشه دن
فندق چوق اولور سنجاب و قاقم فندق اغاجنه چيقار فندق يير
اوچلری ايكی كماندر كوللها اوردركه بر براشغه دوشرلركه
هيچ قاچمزلر كاشغردن ايكی ايلق يول كيدرلر اندن تبتور
ولايتنه ايرشورلر كاشغر ايچنده بر ازده اوقركه اكا
تمند ديرلر و بعضيلر ديرلركه قامبو ولايتندن طوتارلر شول
كونكه قاريغه قاقم بكه نسنه اشتركن قوی وعی و ابقر اجه طلنه
قالورلر و چيلر واردر بر بو دونارلر ليس بر شهردركه
شابور بن ذوالاكتاف يابدی و اندن چنك بر كری دزدی
و خندق ذزدی الها رون برا اولو شهردر هندوستانده
و قطب هندوستاندر اندن غزنينه دكين يوز اوتوز فرسنكدر
و طقوز بيك بازار واردر كه هر بازارده بر بلك واردر

بنا ایدر بشه حکمت بو بولیله ادلشدی اونا ایکی پادشاهك خزینه سی 5039
تمکین ایله [illegible] محوقدر جمله سندن برسی
اولدیکی [illegible] بر شهردر روم ایچنده قونیه
[illegible] الله [illegible] مسلمانلر دراتك پادشاهی
عاد اول [illegible] ظالم پادشاهی کوزمز بو شهرك اوچ برجی واردر
چون بنی [illegible] کفا زدر آکا جزیره ویرزکر قلیس بر قلعه در صنعاده
ابی ابرهه که ملك حبشه در اول یاپدی وخلقی انده دعوت ایلدی
که هر ییل زیارته کله لر وکعبه باطل اولا مکه قومی اشیتدیلر
برکیشی واردی مکه دن انی اوده یاقدی اول سببدن ابرهه
قاقدی لشکر جمع ایدوب کلدی که کعبه خراب ایده الله تعالی
انلره ابابیل قوشنی ویردی اول قومی هلاك ایتدیلر قصر القواریر
بر قصردر سلیمان یاپدردی بلقیس ایچون اول وقت که بلقیس صباده
کوزردی حسودلر ایتدیلر که بلقیسك بو قو حسنیله بر عیبی
واردر که بالدرلری قیلودر الله تعالی خود قیلو عورت سومز ومیلی
اری سوز سلیمان دلدیکه بلقیسك بالدرین کوره بیوردی دیوارکه 5053

بر بشه دن قصر دزدلر ولیکن اول بشه نك صحنی بر
بشه دن دوزدلر که رنکی صوورکبه بکزر بربیوکده [illegible] 5055
دیرلرکه اول قصره کره کلدی بلقیس ایچره کرمکا کوردیکه
سرایك صحنی صوایکن جوردی الزو یوریدی سلیمان پیغمبر علیه السلام
بالدرلرین کوردی که هیچ عیبی یوغمش وا اول دخی بلقیس سرای صحنی
دکلمش قصد قوایردینا ده بوده ابحی قصر القصور وقصر
العروس بو قصرلر متوکل علی الله دیرلرکه بر پادشاه یاپدی وهر
کون اوتوز سك درهم [illegible] که لا تخرج [illegible]
عالمده قصرلر چوقدر قوسنین [illegible] دیدیلر حضرتی
طپراق [illegible] ایتدیلر الکاف کوفه بر شهردر مغیرت بن شعبه
ابتدا اسلامده اولکدین کوفه نك [illegible] براو دا ایشلردی جوکه
فاتنه کلدیلر نا بدیدا اولوردی ملك حیره بو قضیه کسرایه یازدی 5065
کوندردی کسرییدن خبر کلدیکه اول برك طپراغندن بکا ویرلك
بولکدن ویردیلر کسری تحقیق ایتدی اول طپراغی ایتدیلر که بو طپراق
ویرنده بر شهر یاپه لر اول مسلمانلر اندن فتح اولنسیدر کابلد

... شهرده [illegible] واوده‌کی انجیلی بالقارنده حلقه لر واردر 5009
عجایبدر کی [illegible] ولاغنه خلقه کیم جرز
[illegible] بر شهردر خوب که آکا زهرا
دیرلر [illegible] چوق اولورایدی لکر وهم جزایل
علیه السلام اول وقت لوط قومینی هلاک ایدیجک شهرلری باشی
اشغه دوندیرجک اندن قوشهرینه کلدی واندن بر صو واردر که
داء الفیصال خسته لکنه دوادر وهم عیسی علیه السلام اول 5015
صو ایله اولو دیرلتدی واول صو ایله یا الحق ایلیوب قوشکی ایدر
وار اول قوشی دخی بالجمله حرکته کتوردردی واسماعیل قوجی
دخی اندن کتوردی خوب هواسی واردر واولو شهردر لکن اول
شهر خلقی امیر المؤمنین علی رضی الله عنه‌یی سورلر وباقیسن سورلر
قیروان بر شهردر مغربده که اندن اولو شهر یوقدر انی فتح ایتدی
حیان بن نعمان الغسانی چونکه لشکر بربر ان هزیمت ایتدی
قیروان کلدی اندن بر مسجد جامع یاپدی رمضان اینده تاریخ سنه
اربع وثمانینده تمام اولدی عمر بن عبد العزیز حیان عزل ایتدی 5023

موسی بن نصیر انک یرینه ویرکلدی واول دخی طنجه وسوس الاقصی
5025 کیندی غزایه ولایت مغربی وفتوحاتی مسلمانلر ایتدی قنسرین
وقنسرین ایکی شهردر شامده قیروان جمعی بر شهردر هند متاعی
عمود وقمری وعنبردر قرطان بر شهردر دکز کنارنده و
اندن میمونلر اولور زیاده چوقدر هیچ کمسه انلرک صیدینه ایتمز واندن
کیجیلر کلورلکر دائم واندن میمونلر زنا ایدرلر وادمدن بوکلو
اولور بر مکروه نسنه طوغرورلر دخی انی اولدوررلر
قالیقلا بر ولایتدر [illegible] صوقلر ونوروز
منجرکد خوب چشمه لری واردر اوت وسبزه سی قراو اندر انک
منلجی ابو قلیجلر قسطنطنیه بر شهردر اولو دکز کنارنده ایکی
جانب دریادر وبر جانب صحرادر دار ملک الروم در کعب الاحبار
5035 ایدر چون بیت المقدس ویران اولدی اهل قسطنطنیه شادلق
ایتدیلر الله تعالی اکا وعده ایتدی که انی شویله خراب ایدم که
خروس دخی باکلامیه وبر حرکت ایدن اوج اودیدا اوله بری زفت
وبری نفط وبری کبریت دخی شهر قوملیه باقه انلرک قربانده عنایت

وادی قزوین بعضی حکما له و بعضی سلاطینوک و کمی یرده اذان ار
ویکی غربت بانوین بیلاری الغافوق قزوینی بر قدیمی شهردر که ابی
شاهپور بنا ایدی و ایکی مذکوره یا براوین عازب او علی فتح ایتدی
که مشهور قزوین سنه کلوب صلح ایتدی قبول ایتدیلر تا که بوردی
خراجی ایتدیلر اندنصکره جزیه قبول ایدوب صلحه راضی اولدی
بنه ابن عازب بورد یکو ابادان ایتدیلر و قزوین بر مشکل دژ
ایچنده دروغایت مخاطره یردر زیرا کفار اندن شوکتلو
دائما حرب شدید و مقاتله در و لهذا ایدرلر که القزوین باب الجنة
قزوین اهل جهادلردر برکون هرون الرشید بر قبه نك اوزره
چقدی قزوینده بازاره باقردی ناکاه کوردی بیلدی بر نفیر
چقدی قزوین اهلی قبولرین بغلادیلر سلاحلر کیدیلر جنکه ایچون
هرون بونلری کوردی اسرکدی خراجی بونلردن کیدردی بوردی
که بر مسجد جامع بنا ایتدیلر اکا املاك وقف ایلدی کندنك
ادینی اول جامعك قبوسنده یزدردی امدی قزوین اهلنه یدی
بو قدر تمامدر که کافرلرله و دیالمنك اوکلرن اوتورمشلردر

انلرو کله جنك ایدرلر دائما اسلام اهلنه نیت که کفارك
شرینی بونلردن دفع ایدرلر بر یرده مسلمانلر وار ایسه جمله علولی
حمیتلودر چوق خلقدر عالمده هیچ شهر اولمیه که ایندن قزوین خلقندن
خلق اولمیه مناعی انك قروا زمندر و ابو عمیشلودر و نفسا ملوکدر
تا دستیه بر یردر کوفه حذیدن ابی سنبت ایدرلر آفادش بن هراله
ایدرلر که ابراهیم پیغامبر علیه السلام اندن اوغرامش کورمش
چچکلرا اولنلرو اول آنکا دعا ایتمش ایتمش که تقدست
بیر خوب و لطیف اولسون ترشیز بر شهردر همدان
ابی قتادة بن فیروز بنا ایدی و اندن بر قصر بنا ایلدی درکلر اوزرینه که چون
بیلك بلغ واردی وکندیسی مداینه واردی اول قصری بیله
بیقدی خراب ایتدی اندنصکره بلیناسی وبرزیکه که اندن بر طلسم
دزدی بیلا ایچون و صوغیجون و عقرب ایچون و اسیتمه ایچون چونکه دزد
بونلرك زحمتی اکسلدی قصر بر شهردر که ککنوز حدودندن وانك
عجایب بنا دکر واردر بر طاشله یاتمشلردر که انك عظمتنی حق
تعالی بیلور زیرا هر طاشك مقداری و صنعه کلمز مکر کوزله کوره لر

يقعد لمن يدي بللجح خراجله الحجي عادتي اولور وبر فاج كوندنصكره 4951
اميرالمؤمنين عمر رضي الله عنه شهيد اولدي [illegible] فارس بر مباركت اقليمه
واكد شاملك اشتغال [illegible] وقعه ده مقام ايكا بردر قال 4953
النبي عليه السلام [illegible] الناس من الاسلام الروم ولو كان
الدين [illegible] لناله رجال ——— فارسي
يعني خلايقك اسلامدن اراغرعي اهل رومدر واكر اسلام
ثريا ده اصلوا ولسه اير يشوردي بر شخص فارسي بو حديثي سلمان 4955
فارسي حقنده بيورمشدر روم فتح اولمزدن اوكدين ونوشروان
عادل بر شخص فارسي ايش تركدن تقدم ايتدوردي ودخي
بر فارسي اون اهل هنددن تقدم ايتدوردي ايدزلر كه سلمان اخبار
اولاد ندندر واول اول ايله كلن كتابلر اوقمشدي وانده
اوقومشدي كيم اخر زمانده بر پيغمبر كليسر يثربده يعني مكه ده دعوت
ايدسر دينيه چون رسول الله خبرين ومعجزلرين ايشتدي
رحيمانه قصد ايلدي چون وادي ذزدوه كلدي ناكاه سلماندن
كيندكن بوليه بر ارسلان حمله ايتدي سلمان ايچاره 4963

1. متحير قالدي الهي بلمزمسين كه اخر زمانده پيغمبرين حكيدم اوتي
4965 پيغمبرك حرمتيچون نبي [illegible] قوتمه دن خلاص اله بي ملكك توبدين
كورمكدن محروم ايتكل بو تضرعده ايكن بر [illegible] شوب كلدي
اول ارسلاني ايكي پاره ايلدي [illegible] سلمان [illegible] رسول
الله حضرته ارشدي ايمان كتوردي فلسطين [illegible] شهردر اولو
شهردر قديمي انك خراجي يلده [illegible] بيك ديناردر واندن زيتون
چوق اولور قسطاط براولو شهردر مصر ولايتنده نيل ساحلنده
[illegible] كه ايكي [illegible]
وايكي اياغي وايكي ذكري واردر ودشنوك دخي ايكي فرج
واردر وكوزلري اما مرشافعي [illegible] اندن فرغانه وخانه مغرب
شهرلريدر [illegible] النون وكمش [illegible] لاز وردر واسب جبلي در
4975 وفرغانه هركيمك كه اوي بوكدر وانك النوني چوق اولور
نيز اصباح اوزلري [illegible] سبورد [illegible] سننده [illegible] النون
حاصل اولور وفرنج بر ولايتدر دكز ساحلنده طول عرضي انك
بديوز ميلدر واندن بر شهر واردر ماريه ديرلر انك ايچنده قلعه

خدیو وشمس حنطیمه ذکر اتمش اوتوز ایکی بیک مدرسه وار در
شامی ترک وحنفیلرک واسلامک سرحد یدر هندوستا[illegible]
اسلامدر [illegible] دوارتمش اوتوز ایکی بیک مسجد وار در وه
[illegible] قدیم دن شهر در وایکی الک [illegible] دار وار
بیرن بر عظیم طاغ وار در سلطان محمودک تخت کاهیدر پس
سلطان محمود بن سبکتکین دن صکره ملک خسرو دکدی
سلطان محمودک قبری اوغلیدر غزنه دن لها وره دکین التمش
فرسنگ در وغزنین ده بر محله وار در که اکا سوله دیرلر [illegible]
اوجینه انده بر دمر سکو دکمشلر در دوا وج انک اوج شاخ در
اول سکو سلطان محمودک در چون سلطان سنجر انده وار دی
اول سکویی کوردی غایت تعجب ایتدی دلدیکه انی خراسانه
ایلده وهر دواره که اوردولر کوتورمدی پس وار دیلر بنه یرینه
قومشلر غزنینک هواسی معتدلدر انک خلقی خوب دودین دار در
زیرکلیکله مشهوردر ومنسوبدر اول طیرا قدن محمود غزنوی
قوبدی وحکمتده سنائی قوبدی بونلره اوکشیلر تمام فخر ایدرلر

عمدان بر عجایب قصردر هشام بن محمد السائب الکلبی ایدر که
یشرح بن یحصب ایتدی بند والد منکر صنعا یله طریقه ارا شندن قصره
یابدوار دیلر [illegible] کتوردیلر که اندازه [illegible] ایله [illegible]
ایتدیلر ناکاه بر [illegible] وجه بر [illegible] اب فلیذ الیدی [illegible] بارق
بیره براقدی که اکا عمدان دیرلردی پس دخی قصره [illegible]
اول قصرک دورت دیوارنک هر بیری بر دلو طاشدن ایدی
ویدی طبقه در وهر طبقه سی قرق ارشدر وانک کولکسی قرق
میل اولوردی هر سنه نک کولکسی بر کنده وجه اولدوغی وقتنده سقفی
انک [illegible] پاره مرمردندی وهر کوشه ده بر ارسلان دمشلردی
که هر باد بیلا اسد کیجه اغزندن کیروردی وبورنندن چیقاردی
قصرک ایچنده بر چراغی یاندرردی که قصرک طشراسنه شعله ویرردی
اول قصرک لطافتندن وصافلغندن اگر برکسی اراقدن کورسه
انی بلدر مرصا نوردی اول وقت که امیر المؤمنین عثمان بن عفان
رضی الله عنه بیوردیکه انی یقدیلر قازدیلر براغاج بولدیلر انده
یازمشلر که اسلم غمدان هادمک مقتول بعثمان و بو قدر حجه بو[illegible]

بوزدی کم منجنیقلردی فی الحال ایلدیلر ایه کوزه دیلر چونکه قوسی طاغی ضیغنا اذنی ولبراج بغلدی خراب اولدی پس لشکر اسلام فتح ایتدی و قوسینی اوردیا او کربوبردم قوسی واردی انی جیه بغدادیه کتوردی مکابعد اوزرلر کربرا هیا لشکردن بر کیشی ایتدیکنده بوشهری فتح ایله فرسین زیرا کین کتابده کورمشم عموریه حرامزاده لر الوردخی اوده یقارلر بو خبری وزیر اشتدی ملول اولدی معتصمه بلدردی معتصم ایدر راهب راست ایدرکه بنوم بونجه بیک قوللرم واردر که حرامزاده در معتصمک دخی بالکز اون بیک صاتون الینمش ترکی قولی واردی بس معتصم بیوردیکه قوللرینه شهر صواش بوردیلر عموریه الدیلر یقدیلر جهانک عجایبندن اول بوردرکه بغداده التدیلر انی کوردن بلورکه دمرتخته درمشکردر تخته سی ایکیوز بیشدرکتی بلزکه انی نیجه دوکملرعجب اول دمرجی لرکدرکه اشلمشلر عسکر مکرم برشهر در خوزستانده که انی مکرم دیرلردی برشخص بایدیکی انی یوسف بن حجاج ویردی بابخرزاده بن فارسله وازدی مکرم باخرزاده دوندی حجاجه کوندی

ایکی ایچولیه برکلام ویردی و انده ویران کوی ولمودی نی بایدی برشهر آلدی و اونی عسکر مکرم قودی بیادن شهرزور برشهر وآبودیبا جلو وشکر قامتی آندن صیکره تاریخ آنده کتوردلر عمان دریا کنارنده صحراده بر قصبه در سوق ارزکا کربز وکمیلو انده جیقار و بولکر انده اچلور و ایچو بازار انده در ذابی محمد بن القاسم شامی فتح ایتدی معتصم بالله ایچون العین عوذ برشهردر برصعب طاغده ورزنده خراسان قتنده لیکن [illegible] براذموق آقربحیره دکزینه قارشور وشهرزرنج عورله بحیره ارادر ذرو بوسنج شهری دخی انک حدنده در دهرات خراساندر واهل خراسان عوره املجا ستخفاف ایدرلر واهل عور نیشابورده سیرکه جلك ایدرلردی قومزلردیکه ایرق صنعت بلیه لردی طمع شوملغندن تا حدیکه برشخص مسئولی اولدی نیشابوری خراب ایتدی قو نسنه سی بونک جهاربایله عوره النده طاشدن بروسنی نیشابورهنوز دخی خرابدر عزنین ● براولوشهرو ولایتدر هندستانده

وحبشه یا حبشه دن و تورکلك بلخ و لغنددن سلامتدر و بوسنه
ملکنا کو عراقه اتمشلردن بغداده ... ایتدیلر و حدود عراق که
دکیمزدر ... شیبانه دکین تا فارس
... و آزدر شویله که بغداد و بصره
و کوفه ... و قادسیه و خانقین بونلردر دجله اورتاسندن
بحرین یانی عربدر و بر یانی عجمدر مداینی ایدر که حد عراق هینه
صینه دکین دخی هنده و سنده و تاریه و خراسانه و دیلمه و اصفهانه
دکیندر ابن عباس ایتمش که بحرین عراقدر و عراقك قیشی شویله اولمز
که کهستاندن اولور و یازی شویله اولمز که عماندن اولور و دخی صاعقه
اولمز ینه که تهامه‌دن اولور چیانلر اولمز ینه که جزیره‌ده اولور او
اولمز ینه که زنکباره اولور طاعون اولمز ینه که شامده اولور استسقا
اولمز ینه که خیبرده اولور طلق اولمز ینه که بحرینده اولور زلزله
اولمز ینه که سیرافده اولور چیان اولمز ینه که اهوازده اولور
اژدرها اولمز ینه که سیستانده اولور تمساح اولمز ینه که مصرده
اولور فی الجمله هر یرده زحمت واردر که اول عراقده یوقدر

عسقلان و مکه مبارک شهرلردندر و بیت المقدسده اولور
عبدالله بن سلام ایدر تا بجو دنیا شاهدر و تاج شامدر عسقلاندن
انی معاویه فتح ایتدی عمر خلافتنده و پیغمبر علیه السلام بیوردی
هر کیمسه که عسقلانده بر کون و بر کیجه اولسه دخی کافرلر ایله ایتسه
اندن صکره التمش ییل عبادت کبی اکر اولسه شهید اولور و عسقلان
ساحل بحر رومده اولور و کافره سددر و اونیا مقامیدر عموریه
بر شهردر رومده که انی معتصم بالله فتح ایتمشدر و اندن چوق
منجنیقلر قوردی ... [illegible]
ایکی کافر بربرلریله اوزرنده اوتورمشلر بر نسنه اونیارکن
بریسی بر نسنه ایدر بو اسلام پادشاهی عموریه‌یی بو دوزنه الور
اولبری ایدر بو سوز سنك نه ایشوکه کلور بکلر ایشی کرو کلورلر
بونك اوزرینه بر ساعت کچدی معتصم بونی ایشیدوب دوردی
اولبریسی سن بنجه ایدجك الوردر سن ولکن ایدرکیم منجنیقلر
پراکنده ایلدی و قموسنی جمع ایتسه و قمو طاشی بر برجه اتسه اول
برج ییقرا اول برج ییقلیجق خود بلورسین که حال نیجه اولور معتصم

آیدرنیه استیلای لشکری بنی طولون بیلر و دخی بیلر بونلردن فات شکر
لنیحه بن ابو الحسین [illegible] ایتدی قلعه‌یه نجده قودیلر بر نیجه کون
بو [illegible] دخی بر کون بی یازدی او
با [illegible] الذی مسلمانلر اول اوقی الدیلر جایز
[illegible] کلدیلر [illegible] دیدیلر یازمشکه فلان یحیی بن قلعه‌نک قپوسنی اچیم
تماضر اولنک که ایچرو کیره سز تا قومهتا اولوبا ول یحیه حاضر
اولدیلر قلعه‌نک قپوسنه بو دخی قلعه‌نک قپوسنی اچدی لشکر ایچرو
کردیلر اسپهبد قاچدی طارق طاغنه کیتدی تعلقا تیله قلعه الدیلر
مقرر اولدیلر بر ییلدن صکره خزیمه بن خزیمه وفات ایتدی ابو الحصیب
483[illegible] نه قالدی ایکی ییل اول ولایتده حاکم اولدی صکره وفات ایتدی
پس منصور خالد بن برمکی ویردی اول کلدی چوق قلعه فتح ایتدی
اول قوم بوکا مقاومت ایتدیلر شونکله هیبت براقدی بونلره که
خالدک صوتنی صورتنی دخی قلعه‌لره نکرده و دیوارلره یازدیلر بو
هیبتدن اسپهبد زهر ایچدی و عورتنه و اوغلنه و قیزینه زهر
4835 ویردی ایچدیلر قوسی هلاک اولدیلر پس بندن صکره قلان کلدیلر خالد

4836 متابعت ایتدیلر و اکا مطیع اولدیلر طبرستان شهرلرده مدرسه
و آنده عمر ایلدر و دکولر چوقی اولور و اهل شمل بونلره نجده بیلر مسلمان
ظاهر اولدی چوق مضرت ایتدی [illegible]
مضرتی حدن اشدی وار دیلر شاپور ذی الاکتاف [illegible]
صورتی سلاحله دزدلر دخی الدیلر اول ارسلانک اکی قپوسنده
قودیلر دخی بر کز ایتدیلر ارسلان چونکه کندی بو صورتی کوردی
بوکا بر قاچ کز حمله ایتدی کوردی هیچ بوندن نسنه کلمز
و دخی بو صورتی خراب ایله مزترک ایتدی مقید اولدی [illegible]
اول صورت آنده دوردی اکا اوکرندن اندن حذر ایدرلر ولدی
4855 چونکه بو صورتیله ارسلان الفت دوتدی بر کون شاپور کندوسی
کلدی انک برابرنه دوردی صورتنی کیدردی چونکه ارسلان یاغنه
کلدی شاپور قلیجله چالدی ایکی پاره ایلدی العین عراق عالمک اورتاسی
دنیانک کوبکیدر زیرا اهل هند دنیا کوبکی قومشلردر و هم دردنجی
اقلیمدندر و جزیرة العرب دخی عراقدر و اهل عراق امین درشولتر
4860 اقنلردندر که هر اقلیمده وار در اندن امین‌کردر شونکله سفره رومدن

کوردیلر تا ذمیلر بنی حنیفه والذین قرأن اوقومغه مشغول ا...
ملکلرینا ذن کیدیجق کیرنده غلامجماً و یحیی اندن دفن ایلدیلر و ط...
بو تخت پیرکیا اول ایکی یحیی بلنده بشهرستی اندن در بوشهرک خلقی مسلمان
لر دنیا حنیفه لر یلا مجی شهرلرینک اخریدی بونلر خوندز و
هیبتلرینی کونجکد ظرا ز برحیا بدر مسلمانلغه کاقرالغندن
یعنی اخر بلاد اسلامدر و انک چون سندن قلعه کر وار دراکا
منسوب و ار دره جوقدر و اندن کیجیان ملک کیمیا در واو
قومخیملر دره اوتورلر و اندن کجسه حذرکه ایر شور طالقاد
بر شهردر کا اوزرنده صاح انک مددد طبرستانن بر اقلید
وحدی انک آزان شهرکریدن دره تاجرجانه دکین در و بر حدی
انک خزر دریا سندن تا طالقانه دکین در و جون معاویه طبر
ولایتنی مصقله بن هبیره ویردی مصقله بکرمی بیک کشی وار
جونکه مصقله طبرستانه کلدی قومی دربندی کسدیلر و لشکر
اوستنه طاشلر بوالادیلر و جمیع هلاک ایتدیلر مصقله دخی
شهید ایتدیلر تا حدی بو قضیه ایچون مثل قودیلر کیم لا یکون هذا

حتی یرجع مصقله بن طبرستاندن یعنی بر نسنه نک حصولی ممکن
اولمسه انک کبی بردخی بو سوزی استعمال ایدرلر یعنی دیملک
اولور که بو نسنه اولمز تا مصقله طبرستاندن کلمیجه بونلدن
صکره یزید بن المهلب کلدی خراساندن طبرستانه پادشاه و
اسپهبد که جنگ عظیم ایتدی اخر وارد صلح ایلدیلر یزید ایله
دورت یوز بیک درهم دورت الوان و دورت یوز بیک زعفران
و دورت یوز کیشی و بره و هر بر سندن بر قلقان و بر کمش قدح بیله
اوله یزید بن المهلبدن صکره نوبت ابو جعفر المنصوره
دکدی و ابو جعفره مطیع اولمدیلر اول دخی حازم بن خزیمه و بر
طبرستانه مرزوقله و ابو الخصیبله وانلر دخی بول و برمدیلر
و اسپهبد قلعه قومسینی بایدی بولشکر عاجز قالدی بو ارادن
ابو الخصیب بر حیله دوزدی که کندونک صاحبن صفالین بولدی
دخی بولشکردن قاچدی اسپهبدک قلعسی قومسنه کلدی
فریاد ایدوب آغلدی اسپهبده ایدرداو لمسکینه ایچرو کورک
قویوب اچلق قوی اجوب ایچرو کتوردیلر صو ودیلر کیم ندرحالن

كلمكلو تسبيحي الله تعالى ايلوب العيفا دضروج بر شهردر يمنده
بر عمله مشغول ايكن زكريا ابن يحيوركه يلمزدي سليمان ايچون اول وقت
كه بلقيس ايله بلقيسك ... بر شهردر آيدرلركه طائف سن
آنی ... ايسه زكريا ... ايسر كيجيله ديلر
آديلر ... اول كيجه قنديل يقارلر اول آدميلركه اوزرينه سهيلك
طوغمغيله عالمده آندن آرتوق يرده يغماز اکا طائف شونده
اوتوردی دیرلرکه دمون بن عبد الملك عميسنك وغلينا ولدردی
قاچدی حضره موته وارد عروه بن مسعودك قرنبی دیلر وثقيفه
... كان ابن ... وار دی بر دیوار بنا دايلدی
آندن اکا طائف دیدیلر بر بلغ وار آنده وهط دیرلر اکن
عجب نسنه در آنك وصفني ديمكه يا مرانك قروا وزمی عالمه
ايلدکر الطابه مدينه رسول الله طابه دخی ديرلر زيراكه
آندن ... قوقولر کلور مشککدن لطيف تر وبيشندن دخی
خوشترکلور طليطله بر شهردر مغرب حدنده بر طلع اوز
کانی طاشله قورشونله يا مشکلدر وحوض سنده بر طلع وار

هيچ استنده آدم دون مزوبر ارمقی دخی اول شهرده ... الامة تمثيل
طرطوس بر شهردر که آنی کافرلر خراب ايتديلر اوداديقيلر
اسير وعورتلريني واوغلنلري اوتيلر ... قدیلر شهر ليه اول عظيم
نکبت اکا ایرشدی وخراب قلدی تا هرون الرشيد ...
پس هرون الرشيد ابو سليمان ترکی وير دی که آنی ياپدی تاريخ سنه
سبعين ومائه ده. اکا يارود زدی حکمانك خلقی غازيلر
در طوس بر شهردر خراسان حدودنده علی بن موسی الرضانك
کوری انده بر بوستان ايچنده در وهم هرون الرشيد کوری
دخی انده در بر کيجه هرون الرشيد دوش کوردی که بر کشی اليله
براوج قزل طپراق ويردی ايتديکه سنك کورك طپراغيدر بو
اوزرينه روزکار کچدی بر کون طوسه کلدی دخی انده خسته اولدی
بر بوستان ايچنده بوآثناده اول دوشنك کذی ايتديکه بو بوستانك
طپراغندن کتورك کوره يم برخادم واردی مسرور ديرلردی براوج
طپراق کتوردی هرونه ويردی هرون الرشيد ايدر بو طپراقدر
طپراقدر وبوال اول الدوکه بن دوشده کوردم ... بودرکه انده

عالمی یکر [illegible] ضعفا کبی [illegible] زیر آیاکه بر بلده ایکی کره 4741
دولور و ایکی [illegible] یاز اولور وعددی در بوبلده در پیغمبر علیه
[illegible] اولمایجه ودخی [illegible]
[illegible] الله تعالی اکا حکمت روزی قلا وابن ع
[illegible] طاوس یمندر وعالمک مجاهد حجازدر وسعید
جبیر عراقک عالمیدر ووهب بن امیه عالمک عالمیدر ●
حصن الصغیر قلعه‌سی در بقربنده اندلس صحراسنده که ذو القرنین بنا
ایتمش ودخی ایچنده کنجلر وکتابلر قومش وقپوسنده بر طلسم
ایتمش [illegible] کیمسه آچامزلر یول بولمزلر ایچرو [illegible] وایچروسی
طاشله یا بلش وباروسنی باقرله یاپمش وهرکه اندن واروب شول 4750
مقدار کلمک دوتارکه تا اوکر وهم پیغمبر علیه السلام بو شهره
خبر ویردی وشهرک اوزونلغی ایکی میلدر وبو شهرک آدی قزبوسیدر
وقپوسنده آلتی کچی طاغ واردرکه اوزونلغی یوز میلدر اولطاغده
ایتمش ایکی درلو قوم واردر [illegible] ایکی درلو [illegible] سوزلر بو قلعه‌نک
اندولسه قریب بر فرسنک در واندلسده ات اوازین ایشیدر 4755

اول شهردن وهرنه قدر که ایلوو [illegible] ات [illegible] کسنیلور آتا 4756
قپوسنه وارسلر هیچ اوارزکلمز ایلو [illegible] دخی کوکم
وات واردغین دخی کیمسه بلمز وبو [illegible] برایجی
یوقدر حکایت ایدرلرکه قرداش وار ایدی بو شهرلو سیاحلنه
دوشمشکندیلر قرقی ییل تا برمقداره ایرشدیلر وبر دیوار کوردیلر
قزل التوندن ولکن غلبیری [illegible] صوی اول دیوارلک
التندن چیقار بیره باتروا ایتدیلر که عجب بو دیوارلک اوزرنده
نه وار اولا وارادی بو ایکی قرداشک بریسی جامع بولدیکه
اول دیوارلک اوزرنه چقدی دخی اندن کلدی دخی کندوزین اشغه
دیوارک اسره یوزینه براقدی وهیچ دخی اثری ظهور اولمدی
وقرداشی دخی دیلدیکه اول دیواره چیقا وقرداشنک احوالین
بله تاکاه اول دیوارده بر یازو کوردی اوقیدیکه سطر
ههنا مسلک الامی فمن جاوز لم یرجع ● یعنی بو ارایه کلن
آدمیک وهرکیمسه که بو ارادن کچنه کرو دونمز کلمز پس اندن
بلندیکه عمر انک اول ارایه دکین ایمش پس اندن کرو دوندی وول 4770

ترسند وبيلمدن ودابجي وكاغدجي وجيني جنق وسنبل
ودخي نقاشلري غايتده ماهرلردر كه شويله ده بركشي بر
برسناك صورتني انك يوزنده نقش ايدوب دورمش اول كشي
وغلامي ... تناكي جيني واردركه بوننده بر طاوس صورتي
يلمش دخي خرما دالنه الته ويرمش يعني منقارينه ويرمش ايمدي
الني الته كوزمز براوق شهي واررسه عيب ايدركه وبركشي
دخي برقفسن اصمش انده بربولبول قوشي دورمش بربغداي صالمنك
اوزرينه اوتورمش بينه بولبول وغلاني اتمش بغداي صلقم ضعيف
بولنوشي كوزمزدي ايكي قات اولور بادشاه بيورمش كه اول
وغلانه خلعت ليكورمشلر مقصود بودركه بونلر نقاشلقده
بابنده الله تعالى شول حده ايركورمشدر صينك اخر شهري
نبتدر صين بن بغفور بن كادي بن يافث بن نوح واريمش بو
انك ادتدر دورمشلر صنو برشهردر هندوستانده انده بر
واردي طاشدن انك ديمنات ايديكه اني ازرك ابراهيم
پيغمبرك اتا سيدر اول بوتمشدر اول اولكعبه ده ايدي

چونكه پيغمبر عليه السلام جملة بيكعبده ايدي بركشي الهي
الى هندوستانه الندي پيغمبر الى ايشيدنجه ايندي كيم ايمدي
بركشي كرادي ينمادمه مولاي اوله الي ...
بتون هلاك انك الندن اولسه دي چونكه سلطان محمود پادشاه
اولدي هندوستانه واردي هندوستاني فتح ايدني اول بت
كندو اليله قويردي قازمه الته الو بت اهل هندينجه بيك فرلي
التون ويردي كم اول بتي انا ديو سلطان محمود ويرمدي ايندي كيم
اتمايت تراش ويت فروش دكلدركه صاتيروا اول بت الدي غزنه
كتوردي ويرمدي سنك اشكنده قودي تاكه اني كيردنچيقن
اوله دمنيه بامه صنعا براولو شهردر يمن اقليمنده غايت
لطيف وهوا وقرآن مجيده مدح ايتمشدر الله تعالى بلدة طيبة
ورب غفور رحيم ● مراد بلدة طيبه دن صنعا دردي بيشلر
بوني صنعاء بن ازال بن يقطن بايلدي محمد بن الحسين بن العلي ايدر
سليمان بن داود ديواره عظيم كوچ ايشلدي ايشلدي انلر شكايت
ايتمشون دبو صنعاي اجر ايچون انلره سكني ويردي و پيغمبر ايدر

عزیزی ابو موسی یونك سوزینه التفات اتمدی بنه شوش و تستره
واردی و حکم و قتل اللهی کیجه جان این مدت تاکا بر کشی کله
تزلمه تبرسیلیه کرناعلیه ذهبدی ایتدیکه ای شوش احلعل درحا
تورلر صبحلینه اجوشید لشکر ابو موسی هجوم ایدوب قلعه یه کردی
و بینه اول کشی نا بدید اولدی لشکر کبیر کوردیلر معجزه محمدی
صلی الله علیه وسلم ظاهر اولدوغنه زیراکه اول قپوی صندورن
دجالدی الله امریله کلدی کروبنه کندو مقامینه واردی شبیز
بر شهردر مراغله زنجان زاراسنده اراسنده طاغلق ایچنده
و انده التون معدنی واردر و قورشون و زرنیخ معدنی واردر
و زیبق دخی واردر ولیکن اودون آنا و لور بر حکنه
ذکر ایلنك تا روسنی اورینه المشدد و کیخسروك تختی دخی انده در
بر توحیدن بخیدر که ایکی قاکلی حجر و دخی جام کیتی نمای انده در
چونکه کفارك دوری آخره یتشدی و اسلام ظاهر اولدی
کفا دعارتدن قورقوب اول جام کیتی نینی ذکر اولنا بحیه برقه
چین اقلیمکاندر بر حدی هندده متصل در و بر حدی تبت سرحد
متصلدر • و تبت ملك خرلخ چینه و یرد و چینده ایو انجولر اولر
تا حدی که بر دانه انجو یوز دینار دکر لیکن طملو صوانجیده اولور
اما اجی صوده اولن انجولر ایورك اولور زیرا که صفا ولطافتلو اولور
انجو ارکه طملو صونك صوده او لالیکن طملو صوده اولان
ازی و بیوك اولور و صدف برجا نوردر هماندکو کرچین تاور دوسی
کبیر معلوم و قتده بر کیجه ده چیقر دخی اغزینی اچر بر قطره یغمور
دوشر صدفه اغزینی یوماز دخی دکزه کیرر تا اول قطره صدفك قرننده
صدف رحمین طوتار دخی انجو اولور صینده بر عادل پادشاه
واردی که بر داد زنجیدن دوزمشدی هر مسکین که ظلم کورسه کلوردی
داد زنجیرینی تحریك ایدردی پادشاه مطلع اولوب اکا عدل
ایدردی و قمو چین مملکتنده بر زشت ادم یوغیدی کوزلو ادملری
قموسی خوبلر و لطیفلردر قیش یاز حریرلر کیرلر زیرا هواسی کرم
و یری تمکین اولور انده بر نیج و طوکرات یرلر و قیونی بوغوب یرلر
عورتلری شول مقدار لطیف کورورلر که صانسن عربانیدر
باشلری عاج طرقلریله طرازلر ولواطه قیلورلر مباحدر متاعی بولنلر

دعوت ایتدیلر کیم خزانه‌سنه کلملر نوشروانه واردی اوج بیك کشی
[illegible] غارت ایتدیلر خاقان کیملك
[illegible] دوزکه اولدی نوشروان
[illegible] بیجه کز غارت ایتدی نوشروان
[illegible] دشمن ایشیدر ایسته کیم برزار امزده عداوت
براغه بن شولیه کوروزمکه ولا یمزکندو حکومزده اوله
هر بریمز ولایتمزده کرکلو کیشی قویه وزوبرمه کرکمزین قومیاوز
آرا یریمزده بردیوار اولا خاقان بوکا راضی اولدی پس
واردی نوشروان باب الابواب بر دیوار یاپدی بر سند چکدی
دریا ایچندن تا بوطاغك دیبسنه دکین کیم اول سدك آتی
اوجیوز آرشیندر بر شهردر خورستانده ابن المقنع ایدر اول
یا دوکیم عالمده یاپلدی بعد الطوفان شوش یا روستیکد وتستر
ایدی ایدرلر کیم شوش شام بن نوح یاپدی ابو موسی اشعری فتح
ایتدی عمر بن الخطاب زماننده ایچنده اوجیوز خزینه بولدی
موسی‌نك الدی وانده بر اوکوردی قبوسنده برده اصلوا ولاوه

قصد ایتدیلر وان خزینه‌ده ار بوتدی آند ایچدی بشنه یوقدر
دیو دانیال پیغامبرك تابوتیدن عزیز بیش ایلدی اکمو ایرمدکجی
قودی حکایت ایدرلر کیم پیغامبر علیه السلام عمر بن الخطاب
رضی الله عنه ایله نواخت ایتدی اوتندی بیش کلیمی اودیبه [illegible]
کلدی پیغامبر ایدر یا عمر اوغلانجق کیم اولدك قالم ای الندن
خراب ولیسردر عمر ایدر کیم بیجه یا رسول الله ایدر کیم دجال اولدر
عمر بونی ایشیدجك دونیکی وار اولدور رسول الله ایدر
الله اولدرمدکی کیم اولدرمکر قادر عالم بونك الندن خراب
اوله وهم بونك الندن بر شهر فتح اوله بسم منیم ایچون بونك
اوزرینه دوزکار کجدی پیغمبر دنیادن کیتدی عمر
بن الخطاب رضی ابو موسی‌یه خورستانه ویردی واردی شوشی
حصار ایتدی وعاجز قالدی هیچ ظفر ایرمدی اول ولایتده کزدی
بوردی چاره ایرمدی شوشه ناکاه بر راهب اوغردی بر دیر
ایچنده ابو موسی‌یه صوردی کیم نیچه کلمشسین ایدر شوشی
الفه کلمشم اول ایتدی کیم دون شوشی کمسه الز دجالدن

عالمدن مثلی ایدی شعیب بوآن و سعید سمرقند شیبر قلعه د
غلامیدم که بو حجه طاغلی ایوز زینه دره و هیچ بر جانبندن صف
یوقدی شونیجه دکیا قلعه لیک دیسندن بر طاش و آزدر
یولی قلعه نک بیکی و اول قلعه نك اوستنده بابلمشدر قلعه
و اول قلعه نک [illegible] صقلردی دخی هیچ کمسنه یوغدی بلسنه و
بر یولی واردی نهانی که داغ اوندن ایزدی حرامیلق ایلردی
ملکشاه بنجه کره لشکر ویردی اول قلعه یه کردی اول
لشکر صیدی بوندن صکره ملکشاه عظمتیله کندوسی
کلدی قلعه یه حصار ایتدی قات قات قوندیلر و یولین بغلادیلر
اول کوردیکه بلدیکه جان قورتارمز بر عورت واردی که غایتده
صاحب جمال اول عصرده انک کبی صاحب حسن یوغیدی
واردی عورتنی اولدردی و کندی قلعه دن آشغا براقدی پاره
پاره اولدی درحال دوشدیلر انی ملکشاه قاتنه کتوردیلر
آکا ایدر نیچون بویله فاحشه کلمدنکی کندوکی قلعه دن آشغه
براقدک ایتدی بنم بر عورتم واردی غایتده لطیف قورقدمکه

دوشمن الینه کیره انی اولدردم و انلرجهاندن دیلکیم بویله
ایکیچون کندوزمی آشغه براقدم ملکشاه ایتدی که بونک
کبی جمیله که سودوکی اولدردی بونها دوکرنجه کر [illegible]
لشکرم هزیمت ایدی دیدی بولنور اسکی [illegible] ویردیکرم
قلعه سن آکا ویردی شام بر مبارك اقلیمدرکه پیغمبرلر تربتیدر
و یرار دش بر یوقدرکه آنده جبرائیل علیه السلام اینمشدر یوز یکرمی
درت بیك پیغمبرلر قبله سیدر و قالانی یرلر خراب اولیسر جام
[illegible] خراب اولمایسر تا قیامت دکین حشر دخی اندن
اولیسر حد شام کوفه دن درتا رمیله و بابلسه و ملاطیه یه دکین در
ابن عباس ایدر رسول الله ایله اون ایکی ای نماز قلدم بیت المقدسه
قلدق و اندن قبله کعبه یه دوندی اکندو و اوقیدیکم وحی کلدی
پیغامبرم که کعبه دن یکا دون قبل شروان بر شهردرکه نوشروان
عادل یابدی و سبب بنا باب الابواب اولدیکه ملك خزر دائم غارت
ایدردی تا موصله و همدانه دکین چونکه نوبت نوشروانه دکدی دائم
ویردیکی خزر پادشاهنه و انک قزینی الدی اتفاقیله صلح ایتدیلر

یمدیمی جمی آدم اول صحرالرده جمع اولمشیدی ضحاك ایچون ناكاه
ضحاك دخی بلكه بونلر بشنیكیلو سكه ضحاك اولدی دیو دخی
اوله متقاعیله جمع ایده سقالر طوتب قالدیلر واندن بر شهر اتیدیلر
دی فیسبه صحرو دیلر بعوكه ایلر و خسنبس كر زیری دیمك
اولور و دماوندر بر قلعه در هند دریاسی ایچنده وآیدرلر هر
خسته كه انده وارسه صحت بولور یاخود اولور واول قلعه
دركلروار در عظیم اولوكیم انی ماربین ومارید دیرلر بر آزور
عورتدر درمش هیچ كمسنه انك كبی قوت اولمش دكلدر
زیرا هر بر درلك كه دكش آذر پلكی مستورم بو برك
لسنه در سماروق بر سكودن همانده كه انی جمشید یاپمشدر
بوچه لكی انك اوج یوز ارشدر انده نصفكم بهرام یاپیر سكو
دخی یاپمش اندن دارا بن دارا زكلمش انی تمام ایلمش پهلویلر
بوكا بر مثل دیمشلر سماروق بر جسمدر دیدی بهرام آكا بر قوش
قوشاتدی داراب بن دارا اوزرینه كوردی بودلیلدر كه همدان
شهری قدیمدر الشین شرماخ بر قصر درایوب انصاری كوی قندم

واندن بر عظیم سكو وار دور بر ارزن وار در آیدرلر كه بر عورت
صودن كچه یورركن قوجاغنده بر اوغلنجغی وار ایدی تعلقینه
منذرلك لشكر دخی اول صوییه ایرشدی كه بو عورت اكیت
جرممشدی بولشكر كلیك ایندی آتكی بلاشیرمش دی اكنیه انگه
طولشدی بو عورت دشدی واوغلنجغی صویه بو غلنتیمدی بونی
كوردی آغلدی اوزكونیدی واردی نذر ایتدی كه بو صویه بر كوپری
دونم واردی كسرادن دستور دلدی منع ایتدیلر ایتدیلر كه
بونك ولایتنده الی اولمسو چون بهرام پرویزله جنك ایتمكه
كلدی پرویز بهمانله یازدمه اوقدی ایتدی شول شرطیله واروم
كه دستور ویره سز كه بونده كوپری یاپم دستور ویردیلر كه
وهم شرما جی دخی یاپدی شعب بوان فارسده بر قلعه در كه خوشلقله
موصوفدر غایتده كلستانك اقلیمدر شعبدر آیدر شعب بونده كوردم
اوزرنده یازمشلر كه اذا اشرف الكروب علی رائس قلعة شعب
بوان آفاق من الكروب یعنی هر غصه لو كیشی كه شعب بوان
قلعه سنك اوزرینه چیقسه یا قتسه غصه سی كیدر شاد اولور

4411 بلاد جیهانی پادشاه ملوک ایلدی ویبک شهر الدی ویبک بک
قول الدی واخر موت جانب بیکدر وهر کیم بو حاله مطیع
اولمیه غیبت دهشتوی وبوقیه دن نسنه المسون چون بو
حال کوردیلر کیدوب دوندیلر الرآء زنج براولو شهردرکه بناسی
قوسی کسر خذ ندر واندن قول قوم اولورلر اول قوم غایت
زحمت چکرلر اول قوم سیبندن کیجه یاتورلر طکله دوردرکر
کوزلرکر باردن ایچرو کرمش تاکلی دز مشکل دراول قومی هر
کون طاشرلر واکر طاشمیا شهری طولدرر خراب ایدر
وزنجلن قلعه سی وار در محکم واندن دکن قوبسی وار در
واندن دیمی دخی وار درکه دیمینک ایکی قپوسی وار در اول
شهرده برازماق وار در اولو منبر منذ دیرلر غور حذیند
کلور زنجه کیدر زروا بودخی بر خوب یر در شمدیکی حاله اول
بغداد دراول زروا دیرلردی صکره که ابوجعفر منصور
یاپدی بغداد ● بسم الله دیوب قنطره سنی اوزرنه اول ذوذی
وابوحنیفه بیوردی کیم اندن طون قبول ایتمدی اول وقتده 4425

مقصود

4426 مقصود بودر که قدیمی زروا دیرلردی زنکبار براولو ولایتدر
که اندن اولو شهرلر وار در ولیکن اوتستن شمدی شهر ده نکن
عمارت در وفارس دکیزینک کنارنده در قوم یخشیدر وکوزلر
جاهل اولورلر بصره وشاد دل بونلر دخی شهرلردر هند سنجانه
ورته سنده ترکلردر یوزلری بیوک کوزلری طراغی صقللری یوق
زاج دخی بر قومدر بونلار یقین زاولستان اول بر شهردر سیستانا
اقلیمندن وزال بن سام اوی اندن بر قلعه ایچنده در ورستم
بن زال دخی اوی اندن طشره سنده در لیکن خراب در کور
رستم وکورر آل سیجور ده در ساحلدر وپای هند در بونلر
4435 دوشمنلر غایت چوغیدی بولر وصیت ایتدیلر که اندن دفن ایدنلر
تا دوشمن ظفر بولمیه السین سیستان براولو اقلیمدر ومبارک
بردر حدی اول خراسان دن تا کرمانه دیرسیندکدر واول
ازماق وار در اندن هیرمند دیرلرکه زرن دریاسنه اقر
وزرن بر کچر کدریادر اوتوز فرسنک سیستان چوره سنده در
4440 قامون ولایتنده سیستان آتده بر طاغ وار در بر شهرک قپوسنده

قالدی

جنونه لور دزين وبر كوزه دخي تولد لو اول اوده كه قرلنه اوزرنه 4384
نوليب جنونه مشغول اولا دوش واول لوحك برجا بنيده التي نسنه
يازمشلر كه يا ايها الناس من الموت يعني اي آدم اوغلانلري
توبه ايله ... وعجلوا مصالحكم قبل الموت يعني
بن ايجل ايدك مصلحتكزه وقت فوت اولمزدن اول والموت
ايسر باللسان يعني اولوم دلكه آسان در واعسر
الامور بالجنان يعني قموسي نك موت دشوار رقدر
فداووه بالطاعات يعني اولومه دوا ايلكز طاعتله
... الموت يحب المطيعين والمطيعات يعني ملك الموت سور
طاعت ايدنلري واول لوحك برجا بنيده دخي اون دورت
نسنه يازمشلر العقل مداوات الاسقام يعني عقل خسته لرك
دوا سيدر وسبب المزيد الشكر يعني ارتمقلغك
سبب شكردر وسبب البلاء العصيان يعني بلانك
سبب عصياندر وسبب الادب مواظبة الصالحين
يعني ادبك سببي صالحلر ملازمت ايتمكدر وسبب البغضاء 4395

4386 الحسد يعني دارقمغه سبب حسد ايتمكدر وسبب المحبة
الهدية يعني سويه سبب نسنه ويرمك ايكيدر وسبب
الاخوة البشاشة يعني بربرينه قرنداش اولمغه سبب كولج
يوزلو لكدر وسبب القطع المعاتبة يعني بربرندن كسلمكه
4405 سبب عتاب ايتمكدر وسبب الفقر الاسراف يعني درويش
لكه سبب اسراف ايدر وسبب فناء الحوايج الرفق يعني
كيشيلرك حاجتلري بتورمكه سبب يمشقلقدر وسبب
المزلة السؤال يعني خورلغه سبب كشيدن نسنه دلكدر
وسبب الحرمان الكسل يعني هر نسنه دن محروم اولمغه
سبب سستلكدر والخير كله في العقل والحياء فمن
لا عقل له ولا حياء له فلا خير في صحبته يعني قمو خير عقلله حيا
دردكم كه عقل حيا يوق اولسه انك خير يوقدر صحبتنده و دخي
يازمشلركه اي خذمتكار اشبو خواندن بيك پادشاه كلم
قموسي بركوز ليسي طعام يديلر و باقي سنك حسابي خود الله
4415 تعالى بلور واي بني ادم بوقرلامه بن عامر الملك كوردركيجه

دنیایه هجرت ایلمه‌ده آراسنده اول بیک مقاتل لشکری چیقردی
[illegible] سعید بن العاص بینه واردی الذی
[illegible] دخی کندو مطیع ایلدی ایکی یوز بیک درم
[illegible] امیر المؤمنین مأمون خلیفه روان ورد ماوی
مازیارین قارن وردی چونکه مأمون دنیادن نقل ایتدی نوبت
معتصمه دکدی مازیار عاصی اولدی معتصم تاکیم معتصم
عبد الله بن طاهر ویردی وارزدی مازیاری دوتدی آلن آیاغین
بغلایوب معتصم اوکنه کوردی وشول مقدار اغاجیله اوزدی
[illegible] اولدی راس العین بر شهردر جزیره ایچنده اول شهردن اوچ
چشمه قره قوسی جمع اولوب بر عظیم ارماغ اولورکه اکا نهر
الخابور دیرلر راس بو برابو شهردر خورستان حدودنده
که آنده ابو جعفر برکلر طوغوزلرنی [illegible] اولدردیلر بعضی
ایدرلرکه [illegible] اولدی صکره باشین کسدیلر
قبة الرصاص دروم صحرالرنده در ایدرلرکه برکیشی اسیر اولمش
قسطنطنیه‌نک ایچنده وهوا اول کیشی که خوش خوش کلمش که لطیف قرآن

اوقورمش قسطنطنیه‌نک تکورلر قاتنده اوقمش غایت خوش
کلمش اتمش که بسم قاتمدنک [illegible] که دیرسنک سکا [illegible]
اول یر بوکیشی دخی بر زمان آنده دورمش برکون [illegible]
ایتمش که قبة الرصاص کورن بوکیشی دخی [illegible] کیتمش
برنیچه روزکار کیتمشلر تا حدیکه آنده وارمشلر کورمشلر بر
عظیم قبه بونی کوریجک برنیچه جماعت ایچنه کیرم دیمشلر
ناکاه بریل چیقمش اول وارن خلقی هلاک اتمش آندن صکره
ایچنه کیرمکه جار [illegible] اشته [illegible] ایچنده بر بیت وارکه
آلتین احمش الی ایچنده یازمشلرکه کل ملک یزول ملکه
الا الله العلی الکبیر یعنی هر پادشاهک پادشاهلغی زائل اولور
الا الله تعالی‌نک زائل اولمز وزیرلرنده یازمشکه هیچ کمسه
بو قبه‌یه کیرمز تاکه [illegible] قویار [illegible] اولت
بت ایچه [illegible] وصفه کلمز چون قویاردیلر اول
ییل اسمی اولدی وکوردیلرکه [illegible] برقیو اول قیودن ایچرو
کیردیلر کوردیلرکه بر عظیم هیئتله دوتمش وایچنده بیک

والا ذرشميهی اول رومیه‌دن در ورومیه‌نك بیوكلكی شول
مثلو اركن ایشیدلر ایا تحقیق ایدنلر و دخی انده یوز التی بیك حمام
وار دلیل [illegible] مسلم ایدر رومیه‌نك ساحلنه دشدم دخی بر طا
جقدم اول مقامدن آشغه یا قدم بر سیل ذكر كوردم تكبیر ایتد
بوكیجی بكا ایدرنه اولدن بن ایتدم كه برم عادتمزدر هر
نجتكه دكیز كورسوز بویله ایدرز اول كیجی بنوم یا زوم بقدم
كلدی ایدر اول دكز دكلدر بلكه رومیه‌نك اولهاستی ذكر
موسی مرصعدر جواهرله وبلكه اسپتدادت رومیه‌نك
[illegible] شیلدر وشر میلدر اون ایكی بر عورودر و مجموع بیك
ایكیوز بكرمی برج اولور و اوچ جانب شهرك دریادر
و بر جانب قورودر وهر قپوسنك قارشوسنه
دیوار واردر كه اول دیوارك قالنلغی یكرمی ارشدر وبو دیوارك
بارو ارالغی بر ارمق در كه اكا فنسطیطا دیرلر واولارمغی
دخی باقر تختله اورتمشلردر كه هر تختنك اوزونی فرق ارشد
وهر قپوده فرق ایكی تخته واردر وعمق اول ارماغك یعنی

در

درینلكی طقسان التی ارشدر ولید بن مسلم ایدر كه رومیه‌نك
بر بازارنده واردم بیطار بازاری دیش وانده بر مرد [illegible] بوطلو
چقدم صرافلر بازاری دیش وشهرك اورتاسنده وار ایدی بر كلیسه
بنا ایتمشلر ایكی محراب وار بریسی مشرق بریسی مغربه اولنبه
كلیسادن شهرك هر جانبنه اوچ میلدر اندن كلور دریا وزرد
وادویه بو شهرده بكا جوق اولوردی بر عظیم شهردر نعمتلو
اول بنیاد ایدننك ادی ذی ابیكر ذی بن شیلان بن اصفهان
بن فلوج در بو شهری عمر بن الخطاب فتح ایتدی كه عمار بن یاسر
بیوردیكه عمر بن زید ده وارسون عمر بن زید دخی اون
بیك كشیله دیه واردی فتح ایتدیلر وهم لشكرینه اهل
دیدرلر لشكری عمره یاردم ایتدیلر كه شهر الب ولایت
طوتدیلر اندن صكره دی آشغه یكدی بر زمان خراب قالدی
اندن صكره اول پادشاه كه اكا مهدی دیرلردی اول یاپدی
ری سنه ثمانه وخمسین ومائه ده ایدی رویان بر ناحیه در كه قوم متمرد
طبرستاندن حذنده وشهرلری چوقدر عمر بن العلا الذی بو ولایت

بو کجه اول ترمی بر شب کونکه یهود اولدیلر آنا یبذی دخال دشکری
ایله ترکلدی تنی بر اولد تاخت که کیم بو ابلیس دنچون سوزنه
... اعتماد ایتمشدن سکا اولنجه بزدی
بو ... بلده مسطوردر اما اول برقبه که بیت
المقدسده دیرکیر آنی داود بنیا مز بابیچ اون بر بلده وانده ایکی
درك واردر بر بجدن بربنی اون سکز ارشدر وهر بیرینک
ده بهشتنده بر ذکر من واردر وانده بینه بر حوض واردر وکه
زنکیا ادده برقبه ده مشکردر التونده ذو ابجیده بر بت
وار اول بتوک اوکنده بر اغاج واردرکه یدی دالو یمش ویرر
آنار اوزم انجیر نارنج وترنج وایوا وهر بیلده ایکی کز
یمش ویرر واول آغاجک باشنده بر چنگال واردر هلال
کبی بر زنکی کلور نغارینی اول چنکاله اورر اول بتون اوکنده
اصلور تاکه باشی اوزیلور بر یکا دوشر وکوده سی بر یکا
دوشر وهم بت اوکنده بو رسم تضرعلر قلورلر هندیلر اولرکز
کندیلری اوده اترلر بت اوکنده تاکه یانرلر کیدرلر بونلر

ضلالتی چوقدر که وصفه کلمز الراء روم بر کلك اقلیمدر نعم لکن
شامله متصلدر ارض روم دوزدی غربی ودبوری دی حدی یعنی انطاکیه
تا سقاییه دکین وقسطنطنیه ده وتا تولیه حدینه دکین در قومی ترسالر
درمسکر ادر ایجان طرفیکه اسلامدر اهلیه مومنلردر ... اولر
بو ولایتده طلسملر چوقدر اول دخی بلیدر بولار که بو ترکلکه ...
که نقاشلق وصورتکارلق وصنعت کیمیایه وانده خوب صورتلر
وچوق طاغلر اولور پادشاه روم قسطنطنیه ده اولور شو یلکه
پادشاه هند قنوجده وپادشاه چین تبت ده وشهر ختاده اولر
ورومک بکلرینه بنو الاصفر دیرلر زیرا روم پادشاهلری هلاك
اولدیلر وهیچ کیمسنه قالمدی بر قیز قالدی انجق وار دیلر اتفاقا ایدیلر
کیم که کلورسه پادشاه اولا تا کا بر کیت کلدی اول قیزی
آکا ویروب انی پادشاه ایتدیلر اول سببدن بنو الاصفر دیرلر
ورومک درت تخت واردر بری انطاکیه وبری رومیه وبری
قبرین وبری بیت المقدس دهبینا الرومیه رومیه بر شهر عظیم
آندن قسطنطنیه یه دکین بر ییللق یولدر واول بر کلر که بیت المقدسدن

کبو عمادتن بحه در اول کیشی ایدر ای معاویه اکر الله ما لیله
بایروکیم منا یلردن اولمش بشین واکر کندو مالیدن یایدو
ممر ... اولمش سنین معاویه بونی اشتدی زار زار اغلدی
اکر بو سوزی یا بمزدن اوکدین اشتسم یا بمزدم وبرکشی
دخی اول عمارته کلدی ایدر یا معاویه نزلت مقاما ارتحل
الناس عنه یعنی بر مقامه نزول ایتدک کیم جمیع مخلوقات اول
یردن کوچ ایدر حکایت علی بن عاصم ایدر خضر پیغامبر علیه
السلام بر کیشی ایله دوستلق ایدردی وبنی اسرائیلدن بر ظالم
پادشاه واردی ... اول جوان خضرله دوست
دائم قاتنه کلورا ولیکدی قتنه اوقیدی ایدر نوله حضرتی
بنم قاتمه کتورسك اولیکت واردی خضره چوق شفاعت ایتدی
الدی اول پادشاهك قتنه الندی اول پادشاه ایدر یا خضر
چوق زمان ندر کیم بن سنی دوست دوتمشم وسنی کورمکه
مشتاقم وبکا دنیانك عجایبلرندن خبر ویرکل خضر ایدر بن
بو شهره کلدم بر خوب لطیف شهر کوردم بونك اوزرنه بشر یوز

بیل کچدی کلدم کوردم دکرا ولمش وخرابلق اولمش بر جوق ایت 4276
کوردم اکا کوزا یرز هر جنکه کیمش طویضه کنشه قرشو جیز برکز
کیشی طوته اشغه کتوره سن اول جانورلر ارقاسینه بنکل کیم
سنی بر دکیزدن ارق دکین الدن بن ایله ایقیدیم مستند جی
اله کل حامد بر زمان اندن اوتوردی تا کاه اول جانور 4280
چقدی بودخی ارقاسنه بندی بونی بر ایرته جایله الندی
اندن بریره وارد کیم جمیع یر التون کمشدی یجندن برقبه واردی عظیم
اول دخی التوندن وا اول قبه نك اوزرنده بر صو ایزار اول دوت
قپودن طشره چیقر وانده بر فرشته کوردیکه دورمش الینده بر صلقم
اوزم وادر بر جن بکز رکوردی حامده ویردی ایدر کیم
بو جنت قورغیدر بس امدی بو آرادن کیرو دونکل کیم الیرو دخی
یول یوقدر حامد کیرو دوندی اول جانورك ارقاسنه بندی
الدی ینه اولیره کتوردی که اول ارادده عمران اوغرادیدی
عمرانی اسندی کورمدی اولمش بر بیر بولدی اول بیر ایدر اشبو
انالردن بیکل حامد ایز یوق اول ایدردی بو ایدر یوق یم 4290

لوندیکن اول اوغلانک یوزی اوزره دوشدی اول آغاجدن
قبیله‌ای منذر سنه وانلر اغاجدن بر باغچی اوغلانک یانینه
کوملدیلر وانلر ولدیکی خورنق بر عظیم بنیاددر کوفه قتنده
نعمان بن امرء القیس سکسن ییل پادشاهلق ایتدی و اول
قصری دخی سکسن ییلده یاپدی بناسی ایکی ییل ایشلردی زیرا
ییل غایب اولوردی ایتدیلر آنکا که نیچون بویله ایدرسین ایدر بنا
محکم اوله هر بار کیدوب گلدکجه اولچرلردی اوزرا ارشر
اشغه ایترردی اول بنانک ادی سنمار ایدی زیرا که چونکه اول
قصر تمام اولدی نعمان بن سنمار ایله اول قصری تفرج ایتمکه
کردیلر نعمان بوپکا باقدی کیدوکوردی که ایچنده درلو
جانورلر وایری یکا دخی باقدی صحرا کوردیکه آنده نخلستانلر
و درلو درلو عجایبلر وار نعمان بونلری کوریجک غایتده شاد
اولدی ایتدیکه دنیاده بونک کبی قصر یوق و ارسنمار ایدر
بونده بر کیزلی عجایب دخی وار در نعمان ایدر نیجه سنمار بونک
بر کرپیجی وار در که انی چیقارورلرسه بو قصر اشغه دوشر

نعمان ایدر سندن اوزکه بیلورمی سنمار ایدر یوق
بیلمز بویله دیجک بیوردی سنماری قصردن اشغا براقدیلر هلاک اولدی
ایتدی آیروغه دخی کندن نعمان شامه واندن صکره بریجه کز
غرنقه کلدی کوردیکه بوستانلر اولمش درختلر پر ثمرات کبی
آرمقلر اول قصری اورتیه المش خندق اولمش نعمان بو حالی غایت
تعجب ایتدی وزیرینه ایدر بوندن عجب و بوندن لطیف جهانده
بر دخی وارمیدر هیچ کورمش میسن ایدر که یوق ولیکن
بونک بر عیبی وار در که آخر در کلدر نعمان ایدر اول ندر اول
نه نسنه در وزیر ایدر اول نسنه در که الله تعالی عز شانه قتنده
اولا نعمان ایدر انی نیله بولورلر وزیر ایدر ترک دنیا ایله وار دی
نعمان دنیادن الی چکدی بر پلاس کیدی دخی پنهان اولدی
دخی کیمسه انی کورمدی اوغلی منذر بن نعمان تخته چکدی اورده
الحضر براولوقبه در که انی معاویه بن سفیان یاپدیرمش
بلیلری مرمردن و سقفی ساج اغاجیله در ایشی التونله لاجوردله
منقش ایلدی چوق تمام اولدیکی اندن بر کیشی کلدی که اصور دیلر

کمین غلامنه‌یس قیدافه‌یه زود دودی الجوک که اسکندر دن
[illegible] اسکندر کوردی که ابوشدن
[illegible] تخت وزرینه چکدی باشنه
تاج [illegible] زرین قوللری قرشوسنه طوردیلر بس طعام
کتوردیلر آشنای طعامده قیدافه ای اسکندر کندوک بجون
الجیادین قودک بس سنی کورمشم سن اسکندرسین کندولک
بجون تنها اولدک دخی بنم قاتومه کلدک حالیه حکایت اولدوغن
بلورسین لیکن کندو ایاغیله کلنه عتاب یوق وهم رسول
دین دافندک رسوله اولیم یوق اسکندر ایدر بویله دیمه پادشاهلر
کندولره چاکرلرادین دیمز اولور اسکندرسنک قاتکه الجی
کلمش وهم آدم آدمه شبیه اولور ایدر که سوز چوقدر طور خلوت
کیده لم الدی اسکندری براوه کردی که سقف قزل یاقوتدن
وهم براودر که قاقلی یوررر وقیدافا بیورر که اول اوی قندیللر ارقه
تیلادیلر اول اوک ایچنده بونجه ادملر سرایدیلر اسکندر
غایت عجبلندی وبوعظمتله متحیر قالدی قیدافا ایدر بن سنی انجیتمم

زیرا که سن بنم اوغلومه وعورتنه ایلک ایتدک وبن سنکا
رسول دیرم بس واردی اسکندره کوتنی [illegible]
اول ولایتی کا تسلیم ایلدی زیرا که رعیت انک [illegible]
الحجر برشهردر طاغلر آراسنده اولور کیم [illegible]
وهم قوم ثمود اندر دروا اول قیا که صالح پیغمبرک دون سی حقیقت
انده در حلب برشهردر شامده وانده برمربع منار واردر
اوزرنده برانجیر آغاجی بتمشدر حافظ العجول برقلعه در مصرده
نیل کنارنده که آنده برقری عورت [illegible] ایتمشدر انک [illegible]
واردی سوده امردی منجملر دیمشلر دی که سنک اوغلک تمساح
هلاک ایده [illegible] بیلدن جیسر اول قری واردی نیله دیوار یا پدردی
نیل کنارنده تاکه تمساح چقمیه اوزنلغی اول دیوارک
اوتوز فرسنکدر که حبشیله مصرک آراسنده برسنددرکیم
وصفه کلمز اول صورده بو خلقدن که تمساح بچه در وآردیلر
اغاجدن اکا برتمساح دزدیلر اول قاری قاتنه کتوردیلر
اول قرینک اوغلی هرکون اول تمساح ایله اوینار دی برکون

بحول الله تعالى فلتک ایدر حالیه بویله دوشدی بن کندوزمه بلا
[illegible] جل وعلا ارادتی بویله دوشدی
[illegible] صلح ایدوب کرودند
حصون [illegible] شهرلر شامده [illegible] هود پیغمبر مزار شریف
انده در ودخی اندن بر قیوواردر که برهوت دیرلر اول قیونک ایچنده
در ارواح کفار وارواح اشقیا در حکایت ابان بن ثعلب
ایدر اول قیو قتنده بر شخص یاتردی هر گیجه بر آواز ایشیدردی
که یا دومه یا دومه اهل کتابدن صورغل اول کیشی کلدی صوردی
که دومه [illegible] فرشته درکه موکل اولدر
4180 کفار در حضرموتده عمان ایله یمن آراسنده بر صحرادر که اندن یازدکانلر
کچمیا [illegible] کیدرلر اندن حضور ایله یازدکان ایشیدرکه
دیرکر فلان کجر که ملستنه ایشبو صفتلو متاع واردر واشبو
مقدار اقچه یه صاتسه در که ایشتمشدی نه ار توغه ونه کسکه صاتریلر
حمص بر شهردر که شامده ایکی خالد بن الولید فتح ایتدی یوز سکسن
4183 بیک دیناره صلح ایتدی حمص وحلب حیقیق بن علیمقک وغلامرادادر

حمصک مسجد قپوسنده بر طاش واردر که اوزرینه بر صورت یازلمشدر 4186
اده صورتی ویازیسندن اشغه یارسی عقرب صورتیه [illegible]
ایردن بر پاره بالچق السه اول صورته یا قونسه [illegible]
ترله سنه قوسه اول بغدای اوکادایوله [illegible] ولا ایتمدی اول
شهرلری چوق وار اول ولایتک عجایب میمونلری واردر [illegible]
ذو القرنین عاجز قالدی پس واردی وزیری بر بنا کوردی تحته
کچدی اوتوردی کندو کندوسی بر الجی صورتنده قرشوسنده
دوردی یعنی وزیر اسکندر بو الجیدر [illegible]
فیده فانک اوغلی عوز بیله دوتمشلردی وزیر بیوردیکه بونلاری
اولدورن کرن بو الجی کیا اسکندر در واردی وزیرک ایکی اوغلی بونلری 4193
دالدی قورتاردی وزیر ایدر بو کیشی نسوم الجیدر دیرسز و کله بله
کوندردم قینا فیه بونی عزیز دوتک بیله نکا یتر کوندرک اسکندر
بونلار کلمه ایله کتدی چونکه قینا فایه قاتنه واردیلر اوغلی
ایدر بو اسکندرک رسولیدر بو اولدر کیم بزی اسکندرک
الیندن خلاص ایتدی چوق سعی ایتدیلر حمزه ده [illegible] چوق 4202

ایسنده اولوب بر نوزده ... یتمش اولا اهل اسلام انی قهر ایله اشغ
... برکیجه ... عسکرندن اول ملکه عورته کرم
شماسینه ... ایتدی فاتك اوله بونکله دیمکن فاتك
حاضر ایدی ... دوردی ایدر یا رسول الله صلی الله علیه
وسلم اکر خیره نی فتح ایدرلرسه اول عورتی بکا ویر دیمشدی بیغامبر
ایدرسکا ویردم دیمشدی چون بیغامبر علیه السلام دنیادن نقل
ایتدی نوبت خلافت ابوبکر رضی الله عنه یه دکدی خالد بن الولید
حضرتی دخی بله کوندردی فاتك دخی بله کیتدی چون حیره قاتنه
کلدیلر فاتك بو قصه خالده ایتدی خالد آیدر طانقلق واریدر ایدر
بلی وار دیدی عبد الله بن عمر اول وقت اندم ایدی طانقلق ویریرم دیدی
بن رسول الله دن اشتدم کر خیره فتح ایدیجك اشبو صفتله ایتسه
وانی فاتکه ویردی خالد بن الولید آنی ایچیکه بو سوزدن بو قلعه
اهلیه بن صلح ایتمیم تا شماسینه ایتمیجه شماسینه نك بر عبد المسیح
آدلو بر قرنداشی واردی بیجه بیل فرزل آلتون ویردیکه صلح ایده کر
خالد قبول ایتدی تاکه قلعه قاپیسین اچدیلر شماسینه اشغه ایندی

بر یوز دو ... یتمش برا و نقاب باشنده و برقرا عصا بر الینده ویردی
... اصحاب رسول الله حیرت بوتها الله کوزدی یکر عودی ایدوب
تکبیر کتوردیلر که اول تکبیرا و ازندن ... برزیدی صند السیجانی
وشماسینه نك بوا وارندن عقللری سراسمه اولدی ایدر ... کرسنتن
نه اولدی انلر دخی بیغامبرك معجزه سنی ایتدیلر اول سبیدن شاد اولدی
ایدر رز شماسینه فاتکه ویردی الدی شماسینه فاتکی جمنه سنه کوردی
دخی شماسینه ایدر ای فاتك سن نجه بکبدکن کورمشیسین
شمدی قرده م بر اولدم کانجه صارن بونله دیمه فاتك آیدر سین
اون بیك دینار ویرورم دره حال شماسینه بیوردی اون کیسه
کوردیلر هر برسنده بیك دینار التونی واردی فاتکه ویردی دخی
کیتدی خالده خبر ایتدیلر خالد شماسینه قاتنه کوردی ایدر ای
شماسینه سن جلیله اول سلیم القلب کشی الده دك اون بیك
دینار ایله اولخو هیچ حساب بلمز اول اون بیك دینار چوق
صانور شماسینه ایدر اکر فاتك کندودن بلان ایدرسنه کز
قولیدن دونه بن سنك مکنندن جیعمیم فاتك اوقیدیلر ایتدیلر

الحاصل حضر بر شهردر جزيره ايچنده كه انى ملك ساطرون بن اسمه
بنا ايتمشدر و انك كبى بنا ايدن ظيزن بن جلهمه ايدى
و انده بر طلسم ايتمشلردر شويله كه هيچ كمسنه اول شهرى الميه ديو
مكر كوكرجين قانيله و كيك رقيله و حيض قانيله ظفر بوله كز
اكا اول سبب ايدندى كه حيض قانى مضرتى اول شهرده ظيزن قموعورتلرى
جمع ايتمشدى قيويه صوقمشدى حفظ ايتدردى انلرى كه اول قيوده
بولوشورلردى چونكه شابور ذو الاكتاف حضر النغه قصد ايتدى
اول وقت ظيزنك بر قيزى وار ايدى حيض اولدى انى دخى كوزردى
اول عورتلر ايله قودى چونكه لشكر شابور شهرا وزرينه كلدى
ظيزنك قيزى بارو اوستنه كلدى لشكرى تفرج ايتمكه كزى
شابوره طوش اولدى اول ساعت اكا عاشق اولدى واردى شابوره
بيلدردى كه بو قلعه فتح اولمز طلسمين بوزمايجه طلسم بونكله
بوزيلر كه حائض قانى وكوكرجين قانى ايكيسى قرشدره سين كيك
رقيلك اوزرينه بر ياسين دخى بر اوكيوك بوينينه بغليا سين تا اوچه بارو
قونه اول وقت فتح ايدرسين شابور واردى اول ديدوكى كبى ايلدى

چونكه قوش كلدى بارويه قوندى در حال حضرك باروسى يقلدى
شابور بيوردى كيم بوزا دم ايچندن كوزديلر و ظيزنك قيزى نظيره
كندويه عورت ايدندى بوندن صكره نظيره بر كيجه اويمادى شابور
ايدر نيچون اويومازسين اول قز ايدر دوشك قموان دكلدر نظيره
ايتديلر كورديلر دوشك ايچنده بر ياپراق وار ايمش شابور ايدر نه
عجب بيلدك نظيره ايدر انام و اتام بنى سود ايله و باد امله بسلمشدر
و ابريشم ايچنده صقلامشدر شابور ايدر پس نيچون بنى وفالق
ايلدك كندو خلقكه علف ... ايلدك سن اتاكه و اتاكه بويله
ايتدوك بكا نه ايدرسين ديوب بيوردى كه نظيره ساچلرندن
توصون اته قويروغنه باغلديلر دخى صحرايه صالى ويرديلر تا كه
پاره پاره اولدى بلدة الحيره حيره بر خوب يردر حكما ايدرلر كه
بر كون و بر كيجه حيره ده اولمق بر كره زنجبيل مدا و نتله يعنى
دوا ايتمكله ايتمكدن ... و پيغامبر عليه السلام بيوردى كه روزكار كله
سنم امتيمه حيره فتح ايده كز دخى انك پادشاهى عورت اولا كه ايدى
سماسيه در قلعه آشغه اينه براق نقاب باشنده اولا بر قرا عصابه

ایچی قاتلق ده بر سنده دومه‌یه نصیحتی دکیزده دور ونصفی
اوزره دومه ده ایچی باقی اندن کوردلر جفا بیان بر ولایت
[illegible] اتك متاعی زعفران وباقلی ونرکس وات
[illegible] دیر بر قلعه دور قرنوسك اوزرنده وانجه
چوق قوم وار اسکندر اندن واردی دلدیکه قلعه‌یه وارن
وارمدی نقدر یقین واردلرسه قلعه ایراق اولدی وات
وازی ایشیدیلوردی اسکندر عجبه قالدی بیچه ای چکدی
اول قلعه دن خبر بلمدیلر بر کون بر کشتی باروا وستنه کلدی
ایتدی ای اسکندر مقصود ندر اسکندر مقصود او
سزی تکره دعوت ایدیم مطیع اولك وکرنی بزکله‌یه
ایدرم انلار دلك پادشاهی چوق نسنه ویردی اسکندره وار
ایمان کتوردی اسکندر کروب دوندی ایدلر که موسی بن
نضره مغربه واردی اکا ایتدیلرکه بر شهر وار در صونك اوزنه
ریده شویله صو وستنده یورر غرق اولمز موسی لشکرله
اندن واردی تا اول شهری کورن اصم تکرندن کمی بینندی اول

شهره واردی کوردی بر شهرکه اتك قپوسنده بر سیم ای واوکنده
بر حجر باغلمشلر واول حجرك اوزرنده یازلمشلر بقره زنانی
بتوك الندن براق بای هر کیمسه که اول بتوك یاننه کلنه اوقیله
اوروردی هلاك ایدردی تا اوچ کشیه دکین واندن اوروردی هلاك
ایدردی اندن صکره شهره کردلر کوردیلر اول شهر واحتیلری
سوزی فهم ایتمزلر کرو دوندیلر اول شهرك قپوسنده یازمشلرکه
بو شهره هر کیم اول کرورسه هلاك اولور حکایت هند
حدودنده بر اقلیم وار در که اکا کهنه دیرلر واندن میمونلر اول
جزیره ده اولورلر واندن بر جزیره دخی وار در که دکیز یوزنده یورر
اول میمونلر اول جزیره ده اولورلر هر کون اول ولایت قومنه عظیم
زحمت ایدرلر اول قوم دائم میمونلره خراج ویررلر خراج اولدرکه
هر کون طعام دوزرلر ویررلر اول طعامی بیرلر کیدرلر پادشاه
کون زحمت ایتمزلر ایشلری بودر نده جیلان بر مبارکلك ولایتده
نعمتلو وقوم پرهیزکار ومعتبرلردر اندن بر بیره وارکن دزدیرلر
هر بیلانی بر معلوم وقتده بر اقچه بولورلر اونی اقچه عزیز در همیشه بوله

ودخي بيعني وموصل وبتكريت وهيت وانبار وقرقيسيا
وجزيره ... ودخي جزيره دندر شهر ديكر برشهر در
ماوراء النهرده كه چاچي اندده كتورلركه شهر ديكر برشهر در
... آدي بابكي اول شهرا اولدن دريا ايدي آرذ شهر در
ايچنده اكر دوشمنه ظفر بولورلرسه انده شهريارا مرجوع كه
دوشمنه بولدي ظفر اول دكيزي بر ايكا اقندي ويري طو
واطراف شهرني انك اوزرنده يابدي ودخي انده بر آتش خانه
يابدي شهر ديكر برشهر در مشرق طرفنده كه حضرت صالح پيغمبر
عليه السلام قوميك مؤمنلري پيغمبردن صكره بو شهرده دوشديلر
بو شهرك قومي ودخي جابلسا قومي ياجوج وماجوجدن چوقدر
زيراكه ياجوج وماجوج طقوز بودنياجه در وطقوز بودنيا
اهلنيه در بو ايكي شهرك اهلي طقوزتا ياجوج وماجوجه در
ودخي بو ايكي شهرك آدلري ايكي قوم واردركه انلره تارس
ومنسك ديرلر بو ايكي قومك مقدار طقوز بو ايكي شهر اهلنوك
مقدارنجه در و هم بونلر يافث بن نوح نسلندن در بو ذكر

ولنلرك قومي اهل جهنم در الاصحاح پيغمبر قومي وهود پيغمبر
قومي كه جابلسادانلر دكل و بو ايكي شهرك هر برينك بيك
قپوسي واردر هر قپونك آرالغي بر فرسنك بولدي يعني اون ايكي
بيك آدم مدد و هر قپوي هر كيجه بيك كيشي صقلارلر كره صقلنه
دخي نوبت دكمز ودخي بونلردن اصره عمارت يوقدر و بعضي
تفسيرلردن نقل ايدلديكه اول نسخه ده بو عيدي ودخي اولـ
جابلقاده غايت ابني اولورنا حديكه قوم بر ابتدا اولوركو
دومشلردر انده اونورلر وهر تحكيم كشي طاعتده دخي قشلق
برينه كلكن دكيزقنارر دخي قور فتح اولور وار ازلر جقر
دكيزدن تا حديكه اينده نك زهره سي ياريلورا ولوراولـ
سببدن اول وقت او بيچي طبللر ونقاره لر چالرلركه اولي اوازه
اشتميلر اول برده صانه سين كه كنش دكيزيدن چيقار ده
جابلقا برشهر در مغرب حدنده صفتي جابلسا وصفيله ذكر
ايدلم ● ذوالقرنين جابلسايه واردي ظلماتدن كيجان برايلغار
واردي كه كنش ايدلعي دكلدي و انده بر طلع كورديكه اول طاغك

وديكه يعني موصل ونيك زيت وهيت وانبار وقرقيسيا
معجم ... ومنه قومي جزيره دندر شهرده ذكر برشهردر
ماورده ... اليمهدر كه بخاجي انده كتوردكره شهر ذكر برشهردر
... كي ... تيز ياپدي اول شهر اولدندر ياپدي اردشير
ايتديكه اكر دوشمنه ظفر بولورسم انده شهر بنا ايدرم ديو
دوشمنه بولدي ظفر اول دكيزي بر كتاب اقدي وبرين طو
واطراف شهرينك انك اوزرنده ياپدي ودخي انده بر آتش خانه
ياپدي شهر ذكر برشهردر مشرق طرفنده كه حضرت صالح پيغمبر
عليه السلام قومينك مؤمنلري پيغمبردن صكره بو شهره دوشديلر
بو شهرلك قومي ودخي جابلسا ن قومي يأجوج ومأجوجدن چوقدر
زيراكه يأجوج ومأجوج طقوز بودر بنا جهدر وطقوز بودنيا
اهلينه دربو ايكي شهرلك اهلي طقوزنا يأجوج ومأجوجه در
ودخي بو ايكي شهرلك ارنده ايكي قوم واردركه انلره تارس
ومنسك ديرلر بولكه قومك مقدار طقز بو ايكي شهر اهلنك
مقداريجه در وهم بونلر يافث بن نوح نسلندندر بو ذكر

اولنلرك قوسي اهل جهنمدر الاصحاح پيغمبر قومي وهود پيغمبر
قومي كه جابلسادر انلردكل وبو ايكي شهرلك هر برينك بيك
قپوسي واردر هر قپونك ارالغي بر فرسنك بولدر يعني اوج ايكي
بيك ادم مدد وهر قپويي هر كيجه بكلمش بيك كيشي صقلرلر كره نقلنه
دخي نوبت دكمز ودخي بونلردن اصره عمارت يوقدر وبو سوز
تفسيرلردن نقل ايتديلر كه اول نسخه ده بوعيدي ودخي اول
جابلقاده غايت ايي اولورنا حديكه قوم بر انسانه اولور كرو
دوشمشلردر انلر ... قوم كيش ... دني شلي
بزينه كلمك دكيزقنا دخي قورنج اولور واواز كرچقر
دكيزدن تاحدكه ايشيدنك زهره سي يارلور اولور اولر
سببندن اول وقت اويلجي طبللر ونقاره لر چالرلر كه اول اوازه
اشتميله اول بره صاء سيني كه كنش دكيزا چندن چيقار ●
جابلقا برشهردر مغربده حدنده صفتي جابلسا وصفيله ذكر
ايلدك ● ذو القرنين جابلسايه واردي ظلماتدن كچيجك برابلغا
واردي كه كنش ايدلمي دكلدي وانده برطلع كوردي كه اول طاغك

صنعادن ماذا انکه سز قصد ایتمه ترکستان
دریت قوزیلر و بعضی وارد دکه الت قوزیلر و قوزیلقلر
ترکستانده شویله که خدنك و سمور و سنجاب
وقول و خلایق و قیون و نمك و طوغانلردر لوردر
غرائبی چوقدر تخت سلیما علیه السلام بر عظیم قصر ایدی درت
ایلق جانور صورتنده که جنیلر دزمشلردر التوندن کمشدن جوکه
سلیمان اول تختك اوزرینه اوتوری اوزرینه یاغدی اول
قصرك شرفلرندن چونکه تختدن اشغه اینیدی بر صور کلوردی
تختك اوزرنده دورلردی اوزرندن اود سچردی بریسنه دیسه
یقردی تا که هیچ کمسنه تختك قتنه کلمزدی و تختك
ایکی کوشه سنده ایکی ارسلان دزمشلردی که اغزلرندن
کلاب صپرلردی ایکی کوشه سنده دخی ایکی قوش دزمشلردی
قنتلارین اجمشلر شویله که سلیمان تختنده اوتورجق کمسنه
سلیمانی کوزمزدی سلیمان قوشنی کوروردی چونکه سلیمان
تختنده اوتوردی بر قوش کلوردی تاجینی باشنه اوتوردی

اوزد

اندن صکره دیولر صفه د
اون اوج بیل بیله اولدیکه هیچ که
اوتورمدی تا بر کون هدهد یعنی ا
که تختندن اوتورمش بر یوزندن صـ
صاحب جمال کلمش دکلد
اکا متعلق اولدی اول قتنده عنی د
بعرشها یعنی کمدیکه اول م
که بن عزت ایله دیمرکه بنوم ز ما
بر عفریت ایدی بو دیولردن بن ط
حضرت سلیما اکا دستور ویرد
بلقیسی تختی ایله کتوردی مقصو
لایق اولدیکه کرکزکه پادشاه هدن
جزیره دیدیر ولایتنده زنی حیزندن حضـ
دکین که اطرافی شامدر کنیسه الزهـ
واو لوشهر دروجزیره نصیبین درونصـ

اوذر بیتا تلمسکه کتیردی تا شوکه دکین که سوکوکلری بر
نمه یه موضع ... ملتقی البحرین ... وآنده برکور بولدیلر که بر تخت دزیلر
اوزرینه ... اولتورمش عورت یاتورکه انک کیسولرین
... دخی کوبه لرباغلمشلر هر برقدحی وار ارش
ودخی انک صاچنده برقزل آلتون لوح اصلوکه اول لوحده
بسم الله انا تدمر بنت حسان هر کم بو شهره کیره ذلیل
ومقهور اولسون جون بوی مروان کوردی بیوردی اول تختی شول
قوکز برنجه کون نصر کره مروانی دیه لدیلر تفلیس بر مشهور
شهردر ایران ولایتندن ... بوربیوردوا ورستورلرده کانلر
اوتوردرلر بو شهرک ایکی قات بارووسی واردر وتفلیسک
ایچنده قرق حمام واردر آکر بیچی قزدرسه لر قوتی بله
قوزه ودخی برحمام واردرکه اول کندوکندویه اصینورادر
یاقدین ویر عجب دخی اولدرکه اول حمامک صوینه اون یمرطه
براغورلر خوب بشرطقوز جیقادیر پیشیپ بدیدر بونک سببین
هیچ کیمسه بیلمز بتونک برمحکم قلعه در غریبا ایچنده واندن

برچشمه واردر قلزم دکیزندن کلور کیم ابن شعیب
پیغامبر علیه السلام کوزمشدر دیرلر بو قلعه نک ساحل
دجله که صونک اراسنده در بیغما برشهردر مصر صونلینک
قیندنده بربیولک دیه نلک اوردن موسی پیغمبردن الرواحیه وطنلر
بلیس برشهردر محکم انی بنیاد ایتدی مالک بن تیغ بن اوریب
بن ابی مالک بن ناشر بتت برشهردر ترکستانده ولایتنده قوم
انک عزیزدر وهواسی غایت خوب ولطیف دروآبدارلرینه هر
کمسه که تبته وآرسه کولنج اولور تا تبتدن کیدنجه وتبتده
اولان ادمی وآت ودوه صورتلر غایت خوب اولور بونک
ضدیدر زنکی جاقودلری وآرسه قرآ اولور حبشه نک آشلب
اولسون ابت اولسون وشرجه تبتده فارة المسک اولور تبتک
قمونسکلرندن مسکی یکسکر کدر ترکستان وتغزغز بروالایندر
جین حدندن وتغزغز ترکستانده عزیزدر پیغمبر علیه السلام
بیوردی اول کیشی که بیم بو امتمک ملکلرین الور ترکلردر
یعنی کافرلردر قال النبی علیه السلام اترکوا الترک ما ترکوکم

واكرلر بلقيسه بونلادن كندويه عزتلك كوريجك ايدركه اى
قوم پادشاهلر [illegible] اولوب ياتدى اويوديه اكر
[illegible] كورسكز بن پادشاه اولدم وبنى انلر يرينه
[illegible] ايدرسكز بن سزلك عورتلريكزو واوغلانلريكزو ونه
[illegible] ياوز قصد ايدر بوقدر لشكر قومسى ايتديلر سمعا وطاعة
ودخى انده ايچديلركه بلقيسده يوز بيوك وندرميلر بلقيس ايچرو
كردى درحال پادشاهك باشنى كسدى كوردى
بازاوستنده قودى چونكه بو قوم بونى كورديلر تمام بلقيسه
بيعت ايتديلر بوردكه قلعه نك ديبنده سرايلر بنا ايتديلر
اول صبا شهرينه بلقيس پادشاه اولدى تا سليمانك عورتى
اولنجه دكين الناء شتر برشهردر مشرقانده ارمغانك
كنارنده خورستان ناحيتنده اول برازما قدركه شابور
شاذروان كتورمشلردر شترك قپوسنده اصمشدر بر
كه شتر بر ديه نك اوستنده دركه اكا صوابر شمرشترى
طاشله وقورشونله ودمردر كلرله بنا اتمشلردر ودانيال

پيغامبر عليه السلام شترده ياتور برزماندن سوكره لاينكه وارق
اولدى ● كلديلر دانيالك تابوتنى [illegible] التدبيلر شوشه اليلر
تاكه اول قرلق كيتدى اندن صكره تابوتنى كتوردبلر
دريا ايچنه دخى شوشتك بيرلرى انده ايچرلركه تابوتى بوشتيه
بوقدر وارديلر اوغلنجقلردن صوردلر بيلديلر واول اراى كوستردى
پس اول قومه عادت قالديكه اوغلانلرك دانقلغين دوزلردى
انجق ندمر بو دخى برعجايب شهردركه حضرت سليمان عليه
السلام ياپمشدر واندن صكره خالد بن الوليد فتح ايتدى فتحنه
سبب اولديكه شهرك قپوسنى خالدك قرشوسنه ياپديلر
خالد قالديكه دوندى ايتديكه اى اهل تدمر اكر كوكه
چيقرسكز كرو ايندوره حكم ازلريكزى اولدوره حكم عيالكزى
اسير ايده زمر دخى كيتدى اهل تدمر پشيمان اولديلر خالدى
طلب ايدوب كتورديلر صلح ايلديلر شهرى ويرديلر اسمعيل بن
محمد خليفه ايدر بن كه مروان بن محمدى كورمله كوردم
تدمرك ياروسنى يقدى دخى اول قلعه دن بكى خلقك اوزرنه

بیلمدی بر عجب دونکانک بلقیس بودی غایتده صاحب حسن
ولدها یمکتی تتمة الدنیا دیرلردی خوبلغنده نادره
چونکه بونی ... ایدی اتا بابی جنیلردن صقلغل برولایه
دخی بلنکل ... ایدر سلیمان نبی پادشاه واردر درلرهم
جنیلردن و دیولردن و آدمیدن قورقه که بنیر قلعه دورر
سنی ایده قویام محکم اولا واردی یمنده صبا شهرنده بر
قلعه دزدی جنیلر دخی اکا ایدیلر بر عظیم هیبتلو
بوجه محکم قلعه اولدیکه هیچ آدمی کوزدکی یوقدر انک
... اول قبه نک اوزرنده برده ...
کرداکی مشک و عبیر اورکیدودر اول قبه نک اوزرنه دوکردی
چونکه بو خبر سراجیله ایرشدی عزم قلعه بلقیس قلدی کلدی
بر هیبتلو قلعه کوردی که هیچ آدمیسنک اکا ایرشمزالی
کمسه کوحیله المز دخی وزیر ذو شرح اوقیدی ایتدی قزوکا ور
اول ایتدی بنم قوم جنیلر سنلندزدر اول آدملمسیا زکار
اولمز سراجیل ایدر بن قزوکی کوزمدین عاشق اولمشم اولقدر

انس دوتارا اکا راضیم پس واردی بلقیسنک نکاحین ایلدی سراجیله
وردی بلقیسه خبر اولدی ایدی بسنم تمامین جنی قزلر ایمدی لردین
آنلار دخی لشکریدن نفرتده واز کراکر ...
کلورسه کلسون وار لا ارق کیمسه ایله کلمسون سراجیل تنها
قلعیه واردی که هر قپوده جنی قزلر طورردی علیه الله تعالی
بلوردی هر برینک التوندن آلتون بر چوق چونکه اول جنی قزلرین
کوردی بیهوش اولدی اسرکه دوندی چونکه بلقیس فتنه واردی
دخی بر عقلی کیتدی درحال بلقیس بر قدح زهر طولدردی
سراجیله صوندی سراجیل الدی ایچدی درحال جان ویردی
بلقیس دخی درحال پادشاه اوستنه کلدی ایتدی کم ای لشکر
پادشاه عورتلکیزی و قزلریکزی نیم قاتمه کتورنکز لشکر
بلقیسه عزت ایتدیلر ایتدیلر که یوق کتورمز بلقیس کروندو
ایچرو کردی بنه چقدی پادشاه اوستنه کلدی ایدی ای لشکر
پادشاه کچارن یوقدر البته کتورسکز که سز بنه ایتدیلر
رواکلدر که بز عورتلومز سنک قاتکده پادشاه قاتنه

میج الملک الدهر قلدیمز واول دیوارلک دبندن بر عظیم صوطشره
کلور ایمش بو قتبن اول اتیشلردن کوزدرلرایمش اول قوم کمینر
درمشلر بزکه اول کمیلری ایچنه قویارلر و پادشاهک موکللری
دوقلر ایچنده اوتورمشلردر حفظ ایدرلرایمش و قتنده اول
تمشدن خرمنلر درمشلردر حکما ایدرلرکه ایکی جنی موکلدر صول
وزرینه قلعه بلقیس بر عظیم قلعه درکه اندن یوجه قلعه یوقدر
عالمده اول قلعه یاپدقلرینک سبب اولدیکه بر پادشاه ظالم که
ادی سراحیل بن سراحیلدر وهر بر دکمه بر قز اوغلان ایشتسه ظلمله
گتوردب یاتردی اول ظلمی اول بر وزیری واردی که عادله
اکا ذوشرح بن الهدهاد دیرلردی غایتده صاحب جمال ایدیکه انک
حسننی وصفاتنی اول سبیدن جنیلر انی سوزلردی دائم قاتنه
کلورلردی صحبت ایدرلردی بر کون ذوشرح بن هدهاد شوله
تنها صحراده چقدی ملیشیه ارا ستنده کوردی تفرج ایدرلک ناکاه
بر خوب صورتلو محبوبه کوردی درحال بینه غایب اولدی بلدی
اول صورتلو کیم جنی طائفه سندندر ذوشرحک کوکلی اول صورتله میل

ایتدی نیجه که دورت بیکا نظرا ایتدی کوزمدن حاضری اکا غایتده
متعلق اولدی کندی بر کز وظیفه ایتدیکه اول قیمتیه کلوروهر بار
کلدکجه اول صورت کوررا کیم زمان نظرا ایدرکروفات
اولوردی تا شوکه دکین ملازمت ایتدیکه اول جنی انی ذوشرحه
اولدی انکله کلیجی الدی ذوشرح اکا صوردیکه سن کیمسن ایدر که
بن جنیلر پادشاهینک قزیم که عمیرت بنت عمرم انا سی دخی
پادشاهی بلوردی اول دخی ذوشرحک قاتنه دائم کلوردی بر کوز
اول عمر که قزا تا سیدر بونک قاتنه کلدی ذوشرح غایت بوکا
عزت ایدوب قزنی دیلدی اول دخی درحال ویردی بوق دیمدی بوردی
که اول قزجهانی بله کوردیلر عمر ایدر اشده عمیره سنکدرشیدی که
چونکه ذوشرح عمیره بله جمع اولدی حق تعالی کندی لطفندن عمیره یی
حامله قلدی درحال بر قز طوغدی حق تعالی عزشانه اکا بر حسن
ویرمشکه نه اناسنه و نه اناسنه بکزر واز دکلر اکا
بلقیس اد ویردیلر بوندن صکره بر کون اناسی ذوشرحه ایدر بن
اولورمکم کوریا وزدیش کوردم دیرا وجنی کون عمیره وفات

اغلوری عیسی بنی كلیسا اولور اصحاب الرسك وهم
لشكرینه اوزینه طالوتك كوردی دخی انده در وجالوت داود
بیغامبرم زوپكلدی وانده بر دكز واردر بلچان كه هیچ ابجد
جانور یوقدر بولنمز برشهردر مغرب دریاسنك ساحلنده
باروسی بنك آرشندر بونكله اندلس آراسنده الی فرسنك
یولدر ملكی انك رستم اولادندر اول قوم بكلرینه امیر
المؤمنین دیرلر تعلبك برشهردر شامده عالمك عجایبندندر
انك بناده نه كه برطاش قومشلردر كیكلكی كریم ارشدر وقالكلی
... ارشدر اوزونی فرق بش ارشدر اشبونك كبی
عظیم طاشلری برابر اوستنه قومشلردر شول درنه كه آرانه
اكنه صغمز صانسینز كه بارونك مجموعی برطاشدر امدی
بوتی زماننده ایندیلر اولا وبونجلین طاشلری نیجه كتورمش اولا
وبونلرونه قوم ایدی ونه قوتلری وارمش تعجبین برشهردر هندله
خراسان آراسنده وبو شهرده مفسد كرجوقدر انك نسبتی
هنده در توقندر خراساندن بست برشهردر اسلامدن خوب

انك مثالی ابجد وار ایلك وتا دنك وار وانك بو بولاندر قوی
انده آیوا و لور بامیان برشهردر خراسانده ملح با شسن
بحرین برشهردر كه ولایت چوقدر هر كیم انده اولسه
طالابیور ومثالی انك خوب طونلر وبردهلر اولور بلاساغو
تركستانده حدودنده برشهردر وبرشهر دخی واردر كه اكا
ابو دیرلر اهل اسلام الینده در اندن دكولر وقلعی وقورشون
كتوررلر برتقالدر برعظیم شهردر شامده ابجده برمنارده مشلردر
طاشدن هر طاشك اوزنا سنده بردمزدن بوا ذمشلردر
هر كیم آكا اول اوزنده بوقار وچیقار مقصودی كوررردر
اول منارنك اوستنده برصندوق وار اول صندوقدن ابجده
برجنی ابجده یحیی پیغامبر باشیدر علیه السلام بوستانده
سلیمان علیه السلام برعظیم بوجه دیواردر سرندیبده كه طولی
انك فرق میلدر وبرطاش دخی اول دیوارك ایكی اوجنده ذاتا
اتمشدر صانسینز كه اول دخی قودیواردر بریان طاشدن
هیچ كمسنه اول بوستانه كرمش دكلدر وكرمز دخی بو صورتیله دوزنمشلردر

بو حكايه بلانمشدر كه هيچ بر كيشى خليفه بو شهرده اولمشدر
ما احسن بخارا ... من البعد انا الذكيها بشئامت
ولكنت شيا كه بغداده طغى ايدرلر بو سببدن كه بغدادلى كيكلى
... فرسنكى اوچ ميلدر هر ميلى درت بيك
كيشى كركدر وقوبى فرق سنكر بيك كيشى اولور بس فرق
سكز بيك كيشى كركدر انى دوشمندن حفظ ايدن وهر
كيشيه كونده اون آقچه نفقه كركدر لشكره كه دائم دون
دوشمن كلمجك جواب ايدن اكثرى اى لشكرانده دورسه مقدار
مال ... كندر قياس الله شهرك ايوسى اولدركه معاشى لشكرك
كندوزندن حاصل اوله شويله كه سمرقند بخارا وبلاد الروم
وبغداده صاينمشلركه التمش بيك حمام وايمش هر حمامده
درت خدمتكار وارايمش وجمله سى ايكيوز قرق بيك اولور
وباقى آدميسين دخى بوكا كوره قياس ايت بخارا بر بيردركه
عالمده بوندن لطيف يوقدر اكر بخارا قلعه سنه چقسه كز
قموعالم سبز كورنور صانسين كه آسمان بر يشل قبه در بساط اوزره

181/9
382b قورلمش انك ابجنده كى كوشكلرك اينه كى شعله بو ...
27 بخارا شجاع وصالح دورلر وانده ...
يادوم ايدرلر وظلمه يول ويرمزلر ...
بلخ برشهردر كه ممدوح واهل بيت ... زمانده امير
383a المؤمنين عثمان بن عفان رضى الله عنه دكين فتح ايتدكدن اولكه
قوم دندار اولديلر وشعار اسلامى حفظ ايتديلر تا حد كه
غزالر ايتديلر تركستانه دخى جيحون صويى اكا اونيكى فرسنك
يردن كچر بردخى برشهردر تالكنه دكن وآيوان ورومه دكين قباد
اكبر بابدى اول ولايتده بردعدن اولو شهر يوقدر لكن بردع
383b وتفليسده زلازل چوق اولور وفندوق دخى چوق اولور بند
برشهردر ارس ارماغنك قتنده برمملكت عظيمدر اهلى مجوسيلردى
تا معتصم بالله زمانه دكين معتصم بالله انلرى هلاك ايتدى
مسلمانلر قرار ايلدى دعوى ايتديلركه مهدى بوندن چيقار
واندن آنار اولوركه نظيرى يوقدر عالمده ودخى انجير واوزم واولر
384a انى تنورلرده قوريدلر زيرا كه انده كنش آز اولور همیشه بولت

طوش لشکرلری تکرجه ایرشدی دیدلر اول سببدن منهزم
اولدی [illegible] سبع عشره ایدی وکوکدن ارغ
[illegible] هلاک اولوب وخراب اولدی
[illegible] اهل بصره بخیل اولورتا شول حد که کیم غریب
شهردن انک بر سنی [illegible] واوله ودخی باقلعه صاحبی شهرده که
برعوا وغلنلر یمزی یاوز اوکسز دومسرف اولور یاقلعه بکده
دادا اولورلر ودخی هیچ یاپیشاه بصره نه مقام طوتمدی شونیکه
دارین دارا مقام طوتدی انده وبخت النصر بابلده وکسریده
ومداینده بولنمقام ایدلر بغداد شهر معظمدر وقبة الا
ومنزل خلفاء الراشدین دور انک اهلی جمیع عالم خلقندن زیرکدر
بغداد قومنک اوغلنلری باقی شهرلرک ارلرندن ییکرکدر
قوم بغداد جمیع هنرده پهلواندر وبغدادی جعفر المنصور
بنیاد ایتدی علی بن یقطین ایدر که بن منصور لیدم که دائم اول
برخوش مقامی استردی که انده بر شهر ایده چوق زمان بوطلب
اوزرینه دورت ییکا بر تفحص ایدردی لکن ایلسنه بر کون بوطلبده

کزرکن برزاهدایلر وکلدی یکا صوردی که بو یلده شاه قنده انستم
ایتدم که بر شهر بنیاد ایتمک استرایدی که بونک ایچون قنده ایتدی
عبدالله بن محمد ایتدی که بسبب نه در ایتدم که ابو جعفر ایتدیکم
کتب کتب ده ایتدیکه منصور اولکیشی بن کتاب بن بولدیکه اول
کیشی بودرکلدر که انک لقبی مقلاص در علی بن یقطین ایدر بوسوزی
منصوره خبر ویردم درحال اندن ایدی سبحان الله ایتدیکه اول
اننرکا مقلاص لقب قومشدر سبب اولدیکه بن اوغلانکن
طوارلرک ایپنی اوغرلردم ودخی بریرم قونشلرمزده برا وغرییرامدی
انک لقبی مقلاص ایدیکه بن عورتلر اول سببدن مقلاص ادویردی
اول زماندن بروهیچ کمسنه دن بولقبی ایشتمشم بونسا زه شاد
اولوب بریخ چیقاردی بر دوقیدی وبرات چیقردی اول یخ یقلدی
وبراوجی الله الذی جوزندی بردائره چکدی دخی انده بغدادک
بنیادین اوردی ودخی دولاب دوزدی که صوجکه اول قصرالخلد
بنیادی اوردی وبرجبر ده بنیاد ایتدی وبرنجما ادیانک نوبخت
ادی طالعین دوتدی بغداد که شمس قوس برجنده ایمش ایتدیکم طالع

اول کیشیده نه مقدار وفا ایدی دوتر که شه سیره دخی اول قدر دوتر
اون کره ... اول بخانه لره نه فخر ایتمک کرک
که انلرک جمیعیسی سوموجون جمع ایتمش ایدی اوش سکا بن زمان
کوندیریم که وای انلرک جمیعیسین که بکا کوتره هر زمان
وارد انلرک جمیعیسین غارت ایتدی دخی نفغفور دوندی
آفریقیه کوردی بلغار برادر اولو ولایتدار وج اولو شهردر
بریسی بلغار و بریسی سوار در و بریسی اتلدر بلغار ولایتنک
دورت یانن کافرلر احاطه ایتمشدر حق تعالی عز شانه
انی ادرته ... ایتمشدر دخی بلغارک یادشاهی
ذوالقرنین اولادندندر ایدرلر اسکندر ظلماتدن حقیقی
بلغارده مقام دوندی تا که دنیادن کیدیجه واهل بلغار دندار
وبهادر وجمیلودر وسبزلر خشنددر اهل اسلامدر واجندر
دعا ایله مدد ایدرلر بو قوم نصرت که نا بیجون بسطام بر مبارك
شهردر که انده کیسنه عاشق اولمز انک خاصه سیدر واکثر
بر کیشی عاشق اولسه بکن کز انده وارسه ساکن اولور عشقی

بسطامك صوی اجیدر آغزی قوتسنه منفعتی واردر و دخی نکلك
اندن غایتده مؤذی اولور قوم غایتده صالح قومدر ... البصرة
بصره بر مشهور شهردر ... عمر بن الخطاب ...
زمانینده یاپلمشدر اندن اول کیمسنه آکا هندیه ...
عتبه بن عمران بصره نك معماریدر بر سوز کیشیله امیر
المؤمنین عمره بر مشیدر که یاپلردی اول که یاپدیلر آنی آغاج
یاپدیلر اندن صکره کرچیله یاپدیلر چونکه نوبت مهدیه دکدی
اول دخی زیاده ایلدی ایدرلر هر غریب که بصره ده مقام طوته
مغلوب اولور عتبه بن عمران ایدر بصره که فتح ایتدك بر مله
غورتلرلا بولدق ایدی سجقلریزی اول غورتلره ویردك دخی انلرده
اصمرلدق که برمرادزده مزجه ارا قدن کلوکك دخی هر بر کون
بر دن طیراق الکر دخی کوکه صاوریدی دایما چونکه بصره یه وارد
بصره قوم بری قرشولدی کلوز کلوکیا اکن قاچدیلر ... اهل بصره
صورتی نه سبیدن قاچدیکز ایتدیلر کوردك که سزلك عقبکزجه
عظیم توز قوبدی ایتدك که بونلر عظیم لشکر ایمش بو اول کلنلردر

وارایدی بر دخی بونلرڭ کبی سلیمان ایدی بو دنیاده آنلره باقی
قالمدی فقط [illegible] بو طریقه فکر ایدڭ الدنیا
دنیادن گچدیلر ترك دنیا ایتدیلر اخروی اردیلر آنلری کندولری
خادم ایلدیلر تا حدی که بشکده یاتن اوغلنجقلری دخی خادم ایلدیلر
لیس اندن صکره توالد وتناسل قالمدی ارتمدیلر اورمدیلر
از زماندن بو قوم دوکنوب دنیادن گچدی بابل ولایتی خالی و
اسوز قالدی بو سببدن اول ولایت صودوندی حق تعالی امریله
بابلڭ شهرلری صوا بچیندن قالدی شویله که اوندبی شهرڭ
هیچ اثری قلمدی بابل ولایتی عراقڭ اورته یرنده در شول یر باده
نقطه سی دایره نڭ اورتالغنده اولدیغی کبی در عراق دخی
جهانڭ اورته یرنده در بلاد پهلویه پهلویه شهرلری چوقدر
اذربایجان سرحدنده تا فارس ولایتنڭ اخرنه دکن و تا سیستانه دکن
وما وراء النهره دکین در قطب بلاد پهلویه قهستاندر و همدان
وقطب فارس و اصطخردر که بواکابر یرلردر ایدرلر که ملك
صینڭ فغفوری دنیاده یازدی آفریدونکه ملك ایراندر ایتدیکه

بنك پادشاه بنم لشکرمدر وایردر وهم کشی بنم جانبمدر
طوغرو دخی بنك بت خانه وار درکه هر برینده شول قدر زمان
واردرکه سنڭ جمیع مملکتنده بوقدر ودخی بنم ولایتم التون
کمش معدنیدر ولاجورد وجواهر معدنیدر وجمیع قومم بری صنوبرندر
وجمیع ولایتم برزشت ادم بوقدر موسی [illegible] روی وسینه
کیسو و فرشته پیکر و صنعتلری دیبادر و چیندن تا چینه دکین
بندر آفریدون دخی جواب یازدی که بیجه لاف اوره سین که
بر شهر پهلویه نڭ جمیعسنه چین و ماچین مقابلدر بلکه دخی
پیشکدر جمیع عالم ایران ملکنه واردرلر خراج اوردرلر
ودخی قوللرم خلایقلرم چین وماچیندندر و پهلویلردن هیچ
بر یرده قول و یا قراوش بوقدر و معدنلریم ولایتمده چوقدر
سندن و سنڭ ایلکوز دیبا با قلقدر یعنی ابریشم دوقمقدر اول
خود عورتلر ایشیدر اول خوبلق وزلف دیدیکڭ طاوسه یکشر
سنڭ کبی رنك ورعنا و خوبلقدن اوزکه هنر بوقدر واکر کشی سنڭ
جانبنکزدن کلورسه نوله حالیه سزلر ایچوندر کلز وجمیع عالم

پس آنکه بیر شیروی ... نه کوتوردی خبر کیبی آزمك و فرمانك
و آلتنده عیرلر ... دن ودخی بونه و شکر شربتی و بال
شربتی کبی انواع مشروبات ایدن کتوردرلردی اول حوضك ایچنه
دوکرلردی و تمام اولیجق هر بیری بینه اولورلردی اول حوض
ایچیندن قیلاچرین یاتوروب مکر بسنك قابنه کندو کوردی
کلوردی هیچ برابرق درلو کلمزدی اوجنجی شهرده بر طبل
دیرمشلردی هر کیمك که یتوکی اولسه اول طاولك قابنه کلردی
انی چالاردی دخی اندن برآواز کلوردی اول یتوکك نه یرده
اولدیغنی ... دن ... بریرده دوردیغنی ... دوردنجی شهرده
بر کزکو دزمشلردر دمردن هر کسنه نك بر کیشیسی کمش
اولسه و حالی معلوم اولمسه اول کزکو قابنه کلوردی دخی اول
کزکویه باقرلردی اول غایب اولانی اول کزکوا ایچنده کورزلردی
نه حالده ایسه صاغ میدر ویا خسته میدر درونیش میدر و یاخود
یاتی میدر اولو میدر دیری میدر کورزلر بلورلردی بشنجی شهرده
بتو سنده بر بقردان اوردلر دزمشلر هر غریب که اول شهره کره

اول اوردلك چلرزدی اول قوم انی بلوب کلولرلردی اول غریبی
بولورلردی نه کیشی ایدک نه یردن کلدوکن صورولرلردی
التنجی شهرده بر قاضی وار ایدی که بر صونك اوزرنده اوتورمش
حقکه ایکی دعوجی کلسه اول قاضی انلره ایدردی که بو صویه
کیرن اولدخی اول صویه کیرلردی انلك که دعواسی حقدر صو
باتمزدی و انك دعواسی باطلدر بتار ایدی یدنجی شهرده
بر اغاج وار ایدی بر یردن دزمشلردی اوزونلغی نقدر ایسه
کولکه سی دخی اولقدر اولوردی نقدر آدمی کولکه سنه کلسه
اولقدر کولکه ویرردی تا بیك کیشیه دکین ایچن بیکدن زیاده
اولسه جمیعسندن کولکه کیدردی کنسه قالورلردی
بلکه مملکت بابل غایتده خوب یردی آب هواسی معتدل و قوم
سازکار و دین دار ایدی اسکندر چون عالمه مسلط
اولوب طوتدی بابل ولایتی دخی الدی و بونلری غایتده عدل
و رفاهیت اولدی چونکه اسکندر وفات ایتدی بابل اهلی
ایتدیلرکه بونلرکبی پادشاهلق و سلطنت که اسکندرك

ایتدی دهیوزو ازدن بیضا البصرة بصابر فلعدذکر ابی عبد الله
دیمکله مشهوردر بر عرب انی کلمش ایمش که عبد الله بوقلعه
تا ان کورمیشدر بو عربک سوزنی ایشیدوب عبد الله التذیلر عبد
آیدو بو سوزی نیچون دیدک عرب آیدر رأیت اسدا کالحا وکلبا
نابحا وکبشا ناطحا یعنی آصلانلر کوردم یوزلرین بورشدرمشلر
وایتلر کوردم آکرانشرلر وقوچلر کوردم که اوریشورلر بو موتی
توصیفت اوزرینه جنکدن مشکلردر وبرقاچ کوندن صکره
شهر بصره عبد الله قلعه دن سوردیلر وارد شامه کیتدی
[illegible] عبد الله بیوت
بیاردی برکشی اول قلعه یه کیردی بو بنیاد عظیم کوردی دخی
روایت اولندی ● اتبنون بکل ریع آیة تعبثون وتتخذون
مصانع لعلکم تخلدون ● عبد الله شیخ کلدی یا ابتدیکه بو اید
صنکره کلوردیکی اوفیدیکی ● واذا بطشتم بطشتم جبارین
عبد الله آیتدیکه سنکله ایشم وار دن بیوردیکه اول کشی
طوتدیلر دیرکله اول بنیادک ایچنه قودیلر بیضانک بر کشی

اول کشینک اوزرینه یاپدیلر لاجرم اولدخی مضلادن خروج
اولدی یا آبنل بدی قلعه ذکر بونلر اولک اولمه عالمک عجایبندندر
الله تعالی عمرو وبر منشیدی اول حالدن عمر بن الخطاب رضی الله
عنه برکشیه صوردی بابل احوالندن اول کشی آیتدی یا امیر المؤمنین
اول شهرده برآوایشلر ذکر ایدر بونلرک صورتی وشهرک
وایللرینی صولوکنی وازمقلرنی ودریالرینی اول آوک ایچنده شونکله
ترتیب ایله یازمشلردر هر قچن که بر ولایتک قومی عاصی
اولسه لر باش چکسه لر اول ولایتک بو آوا ایچنده کی صورتنه
کلورلردی آنلرک صورتلرنک صورتندن برمقلرله اشارت ایدوب
چکرلردی برابر ولایتک صوینک صورتنه حق تعالی
امریله اول عاصی اولان قومک ولایتلرینک صوی چکلوردی اول
ولایته کیدردی بو قوم صوسز قالورلردی ناچار بینه کلوب مطیع
اولورلردی آندن کیرو برمقله اشارت ایدوب چکرلردی صولری
ینه عودت ایدردی وایکنجی شهرده برحوض دوزمشلردی عظیم
بلند برکز بابل ولایتنده کوچکن کشی اولشهره کلوردی

چوق چكلك ايلدى اهل شوكتك بر اوغلى وار ايدى دوندى ايتديكه زره
وزير ياخوقلو غلوكى اولدرمشول آيدرنه ايدرسنك ايت كه بن
زرده وير وزير و اول دشمن اوغلى ولدركى بو زرده [illegible]
هيچ كمسنه ايلقه ظفر بولمشدر قلعة الابيض همدانك شهرى
قتوسنده بو بر قلعه در اوچ يارو همدانك وار اوچ يارو ابيضك
وار در بو ابيض قلعه سنى دارا يابدى و فريدون عوزن اندن كوزدى
دخى كندو عالى كزدى اسكندرله جنك ايلدى و اسكندر
نامه يازوب ايتديكه اى نجه نانلردوكلدى جميع عالم بنوم در سن
[illegible] قلعه سيصدرا [illegible]
انجيته سن تا كه بن سكا چوق كنجلر ويره يم اسكندر جواب
يازديكه سكا ملكتوكى بنه ويره يم دوتيم كيدى يم دارا بو سوزى
قبول ايلمدى ملك فندن نامه يازديكه بن سكا يازدم ايلكك تا بن
اسكندرله جنك ايليلم دارانك ايكى وزيرى وار ايدى
بربريله اتفاق ايلديلر ايتديلركه دارانك دولتى كتمشدر دولت
اسكندره يوز دوتمشدر و خلاق دخى ايجنديلركه دارا اى بن

اولدوره لم تا كه اسكندر بزه ولايتلر ويره و اول ايكى دارا كى
قارننده بچاغله اوردلر دخى طوشنه اسكندره وبزيكلر
بخى كه اسكندر وارى بو حالن كوردى ترحم ايدوب آغلادى
و باشنى دزينه آلدى و ايتديكه اى شاه ايران سندركسن جندن كه
سكا ويرم و نجمكه علاج ايليه كه سنك [illegible]
جى وار در دارا ايدر اسكندره بن ملكيمدن كجشم ولكن
سكا بر قاج نصيحتم وار در دارا ايدر كه كندوكى كوزد
اعتبار شيطانه قلمه و هرنسنه كه الكده در سكا [illegible]
اعتبار ديندن قيلكه بو مملكت بكا قالدى وقرم روشنكه
سكا ويرديم خوش طوتغل و كيجه لرا ولولرا وزرينه مسلط قلمغل
يعنى نه هرزه لولرا و زرينه زبون اتمه اسكندر اول ايكى وزيرى
طوتدى ايدكه دارا سزلك بادشاهكزدى نعمتنى يمشديكز كا
كبى ياوزلق ايلديكز [illegible] الك ايله سز ايكسنى دخى صاصه
قودى ايتديكه الحمد لله كه دارا بنم ايلمده اولمدى واول قلعه
ابيض تا بخت النصر زمانندن كين آبادايدى بخت النصر خراب

ولا يجني من الدهر الجدود معنيسي بودنكيه دوزكار ادمينك
اوزرينه بكوز كلندن منبج كسه نيك نخلغلفه جان توتوزير
قوينجها دلوزينه منبج كسه باقى فالمز حق تعالى دن ارزو فكر ايلادى
والاتا ليعلم المرتبة بجزو العماد الا ايليا بر شهر مبارك در وايليا
بر پيغمبرا يدر كه بو شهرك اول بنيادين اول انمشدر وبر پادشاهك
ادفيل ديرلردى اول شهره كلدى غلبه ايتدى دخى اول پيغامبر
اول شهردن قاچدى طور طاغنه وارديكم مصره درت كونلك
يولدر واول طاغدن بر نجه كون دوردى كزلندى واندن صكره
بر كليسا بنا ايدى اول طاغ اوزره در كه ادى انك دخى
ايليا ايدى واول بر خوب يردى كه انده صولر واغاجلر چوغيدى 36 10
وايليا ديو بيت المقدسه ديرلر كه انى داود پيغامبر بنياد ايدى
وسليمان تمام ايتدى اون ايكى بيلده وهر ايكى نك پيغامبر
بغدادى كرسنه ديرلردى انده اشلينكر يجون وهم دخى نجه بيك
بيك زيتون دخى كلوردى ويوز بيك كيشى طاش يونيجى واردى واوتوز
بيك كيشى طاش طاشيردى وايمش بيك بالته وبيل صاكركردى وطاش 36/5

منقش ايتديلر وايجى تمام النونلر ايتديلر وايكي ديدك ديرديلر
يا قريدن كه انك ذكر منلكي اون ايكى ارشلدنى وبر يا قوت عوضنده ديرلر
ايجنده واول شهرده بر مسجد دخى ديرلر مرمردن ودخى سقفنى ودیوارى
يا قوتله ديزدلر وبرنجى فيروزه جله ديزدلر ديو لروبر بلر جميع اقليمده
جواهر كوردبلر انا كه تمام اولدى ودخى اول كيشى درحال بو بنيا اول
كيشى كعب الاحبار دن ايشتدى وبنه كوردى ومعاويه اول خبرى
عظيم تعجب ايلدى دخى دوندبلر اول كيشيه ايدبزه اول شهره
وارمغه يول يوقدر اول كيشى ايتدى بلى يوقدر حاليه سن خوش كلدك
ديرا اول كيشيه دخى معاويه بيك دينار ويردى واهل تفسير
ايتمشلردر كه ارم دمشقدر ذات العماد دركه انك بيانى كله
ان شاء الله تعالى ابلق التند بو بر قلعه در شامله حجاز ارسنده
اوتوكله محكم لكله مشهوردر اول قلعه بر بيك وارديى ادينه
شمول بن عاديله ديرلردى بر حكايت ايدرلر انك وفات ايتدوكنده
ايدرلر كه بر كيشى اكا بر ذرج امانت قوردى اول دخى بو شمولك
بر دوشمنى واردى دليدى بو ايدر اماندر ويرمزم واوردى بو كلام

ایدی اول اوده هیا کلرلر خیله سیدرکه کیمتیله دززلرشونله که بجوسیلرلی اتش خانه سی وار ادر نفذ رصود و کزلرسه اول یا تن وردنك اوزرینه دخی ارتوق یا ترتیزا اولور نیزارکه نفط چشمه سی وار دیرا اول اوده که صو نفطك یا ندوغین سویندرمز بواوده دخی انك عبدی کنیسة النار فارس حدودنده براوده دزمشلردر پیر دهیانی اوتورمش دائم اول اوده خدمت ایدر براوده دزمشلر واندن اول اوده دخی سوپلیرا اول اوده دن اکا اوازکلور جواب ویررتاکه نوبت عربه دکدی اهل اسلامه اولیرلری دوتدی ویاردیلر اول اوی تازدیلر بر طاشدن لوله بولدیلر قرقارش مقداری که اول لوله نك براوجی بواوده ایدی وبراوجی بواوده ن طشره بریرده که اول اراده برکیشی پنهان اوتورمش اغزین لوله یه اورر مش ولوله نك خود براوجی اوده ایدی هرنه کیم اول وهیمانی اوده سویلرلر اولسه اول کیشی دخی لوله نك اجنه سویلر دخی اکا اواز اوده ایچنده سویلر کلور ● دخی خلق صانورکه اول اواز اوده کندوزندن کلور بوحیله بلیونمعروف اولورلردی کنیسة الزیتون برکنیسه دد

رومده که انك دیبه سنده برقوش دزمشلردر بقردن واصل صورتنده واصل برقوشدر که انك غایت لطیف اوازی واردر هرچنکه اول قوش اواز ایدوب نالش ایلسه هرقوش که اوازین ایشتسه وار درزیتون کتوررا اول کنه قورلسون دیو ابد و اول کنیسه اوزرنه کی قوش زیتون ایرشجك بیلرا اندکدن اوازه و یررا اوازین ایشیدن قوشلر زیتون کتوررلر و لقد زیتون حاصل اولورکه اول باقر قوش سببندن قیاسه کلمز ● کنیسة مینا برکنیسه در مینا و ازدر مصرده شنیشه دن ومرمردن یاپمشلردر وهریل رومدن التون کتوررلر تو کلرله اکا واندن بیغامبرلر صورتن یازمشلردر ودخی بنلر قومشلردر که هر حین ای هلال اولسه اول بت الینی تحریك ایدر شول دزنه که کون بلورکه ای تمام اولمشدر و انك کیفیتین کمسنه بلمز کنیسه لر چوقدر حیره ده برکلیسا وار در انك اوزرنه یازمشلر که بو کنیسه ملك عمر بن المنذر بنیاد ایتدی عمر بن جان البلد انك بیت یازمشلر بیت ● رأیت الدهر بالانسان حما ●

کفا ازین عزت ورغبت ایدر بتغیرینه وشهدایه وکنیسه‌لر
ملوک ویرحق لتلاردی غیرت دوتب ازنوق عزت دوتاسز زیراکه
عظیم مسلمانلر دخی کرکدر کنیسة الملك الرومیة
دمشقده کی انك ایچنده بی قیاس مال واردر جمله سننده اوندر
اون بیك التون سکك واردر واون بیك سبی واون بیك
جنق ویدی یوز سنین واتوز بیك خاتم واردر قوسی قزل
التوندندر وبیلك کتاب دخی واردر التونله یازلمش ودخی
کرشلر ایلمشلردر قزل التوندن بر عظیم ایوان دخی ایلمشلر
ودخی جمیع انبیا پیغامبرلرك صورتلرین یازمشلردر تا آدم
دن محمد رسول الله‌ه دکین اول کنیسه‌نك جوره سنده
یوز التون درکه واردر بودرکلرك هر برینك بر بیك صورتنده
درمشلردر وهر بیك الندن بر ایچك هر ایچنکه اول قومه بر دوشمن
قصد ایتسه اول بنارلك ایچکلرینی برینه اورلر اول قومه
یلدرلر دوشمن کلدکین دخی دوشمنك دفعینه مشغول اولور
کلیسة الامتحان بو دخی بیت المقدسده‌در اول کنیسه‌یه وارانلر

بونی دعوی ایدرلردی بر بریله که ایکیشو کنیسی پیغامبرلردن
باینشلردر دیردی دخی اول کنیسه‌نك ایچنده کرورلردی لکن
شونلله اول کیشینك الی یاش اولورسه پیغامبرلر نسلندن
اولوردی واکر قولی یاش اولمسه پیغامبرلر نسلندن
اولمزدی ودخی بر تخته بك الندن بر چولك قپناردی بونکه ایکی
کیشی کلوردی الدی اول چولك ایچنه صوقرلردی هر کیمك که
دعوسی باطل ایسه الی کویردی وهر کیمك که حق ایسه کویمزدی
ودخی اول کنیسه‌نك قپوسنده بر اغاج ات واردی که اکر
بر فاسق بر سائحو اول اراکلسه اول اغاج ایت اولوردی ایدردی
اول کشیه وهر کمسنه که اول ایتها وقلشه انه اوق دوشتر
کندویه دوقنورده اولدردی کنیسة القیامة بو دخی براولو
کنیسه درکه بوندن اولو کنیسه یوقدر کفار ایچنده که برام کری
اولور جمیع کافرانده کلورلر وزیارتلرین انده ایدرلر تا کافرلرینك
بو انشا ویکن برایی اوده که آراسنده کوجلك اودلر دخی
واردرکه کلورلر اول کنیسه‌نك ایچنده کی قندیللری یاندرمقالر

ولسان عربیده اولیزوا دیرلر که آنلاده بیت النور دیرلر چونکه
[illegible] ظلمات اویلجی اول کنیسه که ایدین اولور کوندزکی
بو مسجد [illegible] کنیسه رومیه سهرنن در مسجد جرجیس علیه السلام
دمشقدن برنما زکاه در بردخی مزیکلدر بردخی یونس علیه السلام
بردخی قلنسکدر عصاسی نکدر و قرنیاکدر ولوصا نکدر نصرانیلر
عالمدن کلوب زیارت ایدرلر مسجد افریقیه بر اولو مسجددر کیانک
ایچنده کی اون ایکی دیرکی دیر جواهردن ملک روم کشی ویریدی
ملک افریقیه یه که اول دیرکلرک برسینی صاتون آله چوق مال الله
ملک افریقیه نامه یازدیکه بو مسجد [illegible] اوددر وسنک [illegible]
شیطان اویدر بو دیرک سکا لایق دکلدر دیدی و یرمدی اول
دائما اوزنلو طوتارلر جمعه کونی اویلجی اول اوزنولرن کیدرلر
تاکه خلایق نظر ایدرلر [illegible] که یلان صوقسه بچاق و [illegible]
ایله بو دیرکلردن قزلر دخی دخمه اورز زحمتین کیدر
و اول مسجدک ایچنده بر اغاج وار در که یازکونلری اویلجی اولـ
اغاجک بیراقلرندن بالطمر شول مقدار که جمیع شهره بر جواب

ایدر

ایدر اول آغاج عیسی نک حوارلری دکمشدر سببی اول حکمته
اول اولدیکه اول ولایتک پادشاهی عیسی علیه السلام حوارلرله
ایکی کره اول مسجد ایچنده حبس ایدیدی و طعام دخی ویرمدی
حق تعالی جل وعلا آنلرک آرقاریی اول اغاجه اوردی هرکون
بیراقلرندن بالطمردی بزلره اونجی کون اولکره پادشاه
بلاره رخصت و نصرت ویردی اول مسجد مصلی دیدیلر ذکر الکنائس
المشهوره وعجایبها بلکه کنیسه لرکه عالمده چوقدر ولیکن
شول کنیسه لری ذکر ایدلم که اندن عجایبلر وار در کنیسه صهیونیه
دیدکلری بیت المقدسده که انلک اوزنلغی بر فرسنکدر و توجه لکی
ایکیوز ارشدر و قربان ایدجک بیرانده که اول [illegible] زبرجد دن در
اوزنی یکرمی ارشدر دخی اوزنده یکرمی صورتلر
قومشلردر منقش وانک ایچنده اوچ یاقوت دیرک وار در و بیک
ایکیوز قپوسی وار در زبرجد دن دخی فرق الثون دیرک وار در
اول ابنوس دیرکلرندن قپولردن عزی و دخی عدد قندیللری
وار در بلکه بر بو کنیسه لری بو دوزنه ذکر ایتدوکمز ایکیوندر که بلکه

بلله بر کمزبرام ایدرلر سلطانن دخی اندن حاضر اولوردخی
بلکم بر طاغدن اوده چیقا ر کلورا وددن فی الحال جراغ یانر
دخی ذرت یکا پادشاه بی یازرلر اول اوده وقت جقدوغنی
بلدرلر اکر کونك اولنده چقسه اوجزلق اولور اکر نصف
نهارده چقسه اوجزلق کما اولور و اکر اخرنهارده چقسه
قزلق اولور مسجد عیسی علیه السلام اکا بیت اللحم دیرلر
روم ولایتندن دره نصرانیلر انده قربانلر ایدرلر و هر یلده معین
دره برا ودکلور اول کیجه ده انده برقندیل یاندررسبب اولدر کیم
جهودلر عیسی علیه السلامی اولدرمك دیلدکده اولدوره لردخی اول
مسجدایجنده حبس ایتدیلر چون کیجه اولدی اول مسجد غایت قرانلو
اولدی عیسی علیه السلام نماز قلمدی حق تعالی بر اوده بردی
کلدی اول مسجدك ایچنده معلق دردی ارتیه دکین تا که
عیسی علیه السلام عبادت ایلدی انك ایدینه اول زماندن برو
کیجه اولیجق اول اود کلور اول مسجده کلدوکی یره برقندیل قومشلر
که کلیجك یاندرر ایرته اولیجق عیسی علیه السلام کوکه چکدیلر صباح
جهودلر جمع اولوب کلدیلر ایچرو بر کشی ویردیلر که
عیسی علیه السلامی طشره چیقاره اولدوره لر اول کشی کیردی
عیسی علیه السلامی بولمدی الله تعالی اول کشی یی عیسی صورتنه
قودی دخی طشره کلدی ایدرکه عیسی ایچروده یوقدر بونلر ایدرلر
عیسی خود بودر کوزنه سوزلر مغلطه ویرمك استر بوله دیو
اول کشی یی دپه لدیلر اندن صکره اول کشی ایچرو کیروب بولمدیلر
دخی اندن اره دیلر حال نیجه اولدوغنی بلمدیلر اول ضلالت
اوزره قالدیلر که عیسی یی اولدردك دیو طولدیلر اول مسجدك ایکی
ارشدر در کلری باقردندر و دیوارلری برنجدندر مسلر انك
ایچنده اولقدر مال وار در که مقداری الله تعالی بلور
و نیجه دولوجاهر دخی وار در مسجدك او کنده بر اوددر مسلر
زمرددن اولاوه مرصع الهرمین دیرلر و انك ایچنده اون ایکی
صورت قومشلردر و انك یکرمی سکز قزل التوندن قپوسی
واردر واول اوك طشره سنه بر دیوار چکمشلردر دورت
بیك ایکیوز ارشدر اول دیوارك اون ایکی بقیر قپوسی واردر

بر جمعه قیلنمغه مسجد برابر اولماتك باشی دوشدی هیچ کیمسه دخی
برینه قومیوب واز دیلمزلر سی صاندیلر شول قدر بها کوزدیلکم مسجد
لهامی کتشیلکه قیلدیلر دخی مسجدك اورتاسندن بر التون چیقدی
قومشلردر مسجد الکوفه بو دخی نوح پیغامبر علیه السلام مسجدی
درکه انك بر بجاغندن بر مغاره وار در که اکا فار التنور دیرلر
و مسجدك بری بوتخانه ایدی که قوم نوح انده دخی بوتلره طپارلردی
اول بتلرك آدی یغوث و یعوق ایدی و نسر و ود آدی و سواع ایدی
امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه بی بجاغیله اوردی اول کیشی دخی
قاچدی اول مغاره یه کیردی و آزدیلر اول مغاره ده انی طوتدیلر
علی رضی الله عنه فتنه سی کتوردیلر ایدی اکا کندین دری لو رستم
ولد زمکز و اکا اولو رستم قصاص ایدی سنز و هم نبی مسجد
ایچنده دفن اینیلر که بنیم قرنداشم هود پیغامبر و صالح پیغامبر
انك ایچنده یاتورلر چون عبد الله بن زیاد مسجدی عمارت ایلدی
مرد رکنه یدی یوز دینار خرج ایلدی اندن صکره یوقدی حجاج
انك بایدوغنی خراب ایلدی چون خلیفه و منصور اول آرایه کلدی

آباد ایدی مسجدی نوح بوندن در دیدی طوفان زبران ایچنده بر کره
اکنجی کره لشکر کسری اوچنجی کره نعمان دوردنجی کره
زیاد آندن صکره ابادان ایلدیلر معظم مسجددر مسجد یحیی
علیه السلام یحیی پیغامبر مسجد دمشقده در که اکا جیرون
دیرلر بر اولو مسجددر بر اولو محراب وار در و دخی یوجه قبه
وار در عبد الملك زمانی اولدی اول مسجد عمارت ایتدی غایت
مبالغه مال خرج ایتدی شام ملکی یدی یل خراجنی اکا خرج ایلدی
مسجد سلیمان علیه السلام اصطخرده [illegible] اعظم
مسجددر که زرد یا بله چیقالر و فرسنك بر طاش دوشنمشدر
دخی اول مسجدك ایچنده سلیمان پیغامبر صورتی درمشلر که قولری
اوکنده صف طوتوب دورمشلر و دخی اون دیو صورتی
درمشلر یوزلری آدم صورتی و قولقلری فیل قولاغی کبی و
قویرقلری آت قویروغی کبی مسجد داود علیه السلام بیت المقدس
درکه انك ایچنده بر کوکرد وار که التون مثلو ایله مثلدر که اکا
کنیسة القیامت دیرلر داود پیغمبر علیه السلام انده نماز قیلوردی

دخی بو قوتیه جوهرله وکرد دو بو قوسی درت یوز الیتمش بش درکه
حجره لر بو بنا ارشندر و دائره سی اوچیوز ارشندر قرق بر یرده بو
واردر مسجد نبی صلی الله علیه وسلم مدینه ده در اوزونی یوز قرق
ارشندر و انی یوز یکرمی ارشندر و بوجه لکی اوتا یکی ارشندر
عمر بن الخطاب ایکی رکعتده دردی پیغمبرک اون یدنجی یلنده
اندنصکره عمر بن عبد العزیز قرق کیشی رومدن و قرق کیشی
قبطیدن و قرق بیك مثقال التونله و یردی و دخی نیجه بیك یوك
قنیلیا گوندردی که اول مسجده صرف ایده لر دخی انی بویله دیلر
طاش یورتلر ایدوب دمرله و قورشونله بر کتدیلر اندنصکره
اوزونلغی ایکیوز ارشندر و انی دخی ایکیوز ارشندر صالح بن
کیسان دخی اندن بر مقصوره دردی و حجره لری پیغمبرلرک اوتوز
طقوز ایلنده و مدینه نك موذنلری انده دورلر اول مسجد عائشه
رضی الله تعالی عنهانك اوی ایدی اندن تربة رسول الله اولدی
عمر بن عبد العزیز اولدیکی وقت دیدیلر که دستور ویرسی
دخی بو تربه قومالیم که بوش یر قالسه در ایتدی حاشا که بو سنه

115

بنوم کوکلمده نه کیجه نه کندز اولا مرکه پیغمبر حضرتلرینك قبرلری
اوله دخی ابن ابی تمنا ایلدی بنی کورستانه ایلدیلر اندن دفن ایدلر
بونلکبی سوز سویلمك واردیلر ابن خلفا بنی امیه کورستانده
کوکلرك تعظیمله دفن ایتدیلر مسجد نوح علیه السلام جودی طاغنده
در یدی قبوسی واردر و اول هیچ غریبلردن خالی اولمز و هیچ کیسنه
کیسنه نك متاعنه ال اورمز اکر اوغری اولورسه الوب کیدرم
یول بولمزلر اول متاعی کرو یرینه قومیجه یول بولمزلر اول مسجدی اوغلانجقلر
کوستردلر یولی غریبلر هر برنسنه لر ندر نسنه جك الورکره حق
دلالت و اکر نسنه جك ویرمزلرسه یولی بوله مزلر بو دخی
عجب نسنه در مسجد موسی علیه السلام سامره ده در و نیجه بیك
تخته سی واردر مرمردن تا بردن دیوار و سقفی التوندن بنا ایله
یعنی صو یله منقش در اول مرمرلرك درذکرنی دمشقی بر نقله دو مثللر
دخی و ستنه مخلز اوز مثلر ذکره هر برینه مبلغلر خرج ایتمشلردر
و دخی بر مناره سی وار ذکره وجه یولی واردر شو لقدر کیك کبیر
انلو صغار اول مناره نك اوزرنده برات در مشکلر اشغه دك

[illegible] آدم پیغمبره ویریلدی که انکله کوزی یاشی
سلنه لوبچماقدن چقدوغی وقتین اما اول وقت آق سود کبی ایدی
صوکره آدمک ذریاتی ایرشیجک حائض عورتلر الکنا
یاپشدیلر دخی قرا اولدی حجر اسوددک وصفی چوقدر دلله شرح
انسه اولمز محمد بن علی ایدر اوچ طاش اوجماقدن یر یوزینه دوشدی
بریسی حجر الاسوددر وبریسی مقام ابراهیمدر وبریسی حجر بنی اسرائیلدر
ذکر المقام مقام بر طاشدر که مربع ابراهیم علیه السلام انک
اوزرینه ایکی ایاغنی باصردی دخی آیاغی ایزی بو وجهلکی درت
قرشدر وچوره سنی التونله قاپلامشلردر واورته یری کورینور
ایچنده ایکی ایاغی ایزی اول طاشده ظاهردر اما کورینور یری
برمق دوزهرا آیاقدن اوچ برمق یر کورینور واورته یری دخی
بر برمق دوزوادر دی زیارتنا یمکدن قرارمشدر بو طاش مربع
حوضجکده قونمشلردر تا محفوظ اوله اندن امیر المؤمنین محمد
المهدی بیک دینار ویریلدی تا که مقامی التونله قپلادیلر زیرا که
یمشق طاشدر اوواناسون دیو قپلادیلر مسجد الحرام کعبه نک

دورت یانندن چوره کیدر اول یرلک دیواری یوق ایدی امیر المؤمنین
عمر بن الخطاب ترابلر صاتون الدی که مسجده قاتدی دخی ول
یری یاروسنه الدی اندن صکره عثمان بن عفان دخی زیاده ایتدی
توسیع اندن صکره عبد الله بن زبیر قننده برا اولو سرای وار ایدی که
اکا دار الارقم دیرلر ایدی انک یاریسنی صاتون الدی
مسجده وقف ایلدی اول یاروسی بوینیدی دخی انک ایچ یوزینه چوق
قبه یاپدی دخی انک کمرلری مناره نقش ایتدی اندن صکره
جعفر المنصور دخی زیاده عمارتلر ایتدی شام طرفندن اکا
بوندن اوکدین عبد الملک بن مروان مسجدی اوستنی اوروب
ساج اغاجیله اول اورتو خراب اولدی اندن صکره بودوزنه
اولدیکی بیلمز ایتدکه که یا روبله کعبه نک آلتی چوره کیرایچ بودنه
با رونک قبه لرک یابدی مرمرلر دکلر اوستنه که اول قبه لرک آلتی
اوجیوز درت آرشندر ولچوره یری یوز یکرمی بیک آرشندر
مشرق طرفنده یوزدن براکسک کرك واردر ومغرب طرفنده یوزدن
وشام طرفنده یوز یکرمی اکسك درکلر واردر واول یرلر یاسنده

حرم [illegible] كعبه يه عبد المطلبك غارت ايدوب ايكيوز دوه
الديلر عبد المطلب ابرهه قاتنه واردي ايدر بنوم دوه لرم ويركل
ايدنلر كه كردلر سك نيدن كعبه يي دلهكلكه بقا ايدر ايدر بو اوله
ايتي واردر حفظ ايدر سن بكا دوه لرم ويركل كه كيدرم
اوني سن بلورسن ديدي دوه لرين الوب دوندي كلدي كعبه نك
كليدين طا[illegible] اوزرينه اندي ديديكه الهي اوسنكدر ذكر وشكا
اضما زلدم ابرهه نك شرندن ابرهه نك بر هيبتلو فيلي وار ايدي
ادي انك محمود ايدي اول فيل كعبه قوسندن بكا سوردلر
تا كيم كعبه يقه همان كه كعبه يي كوردي فيل سجده ايلدي بيچه كه دكدلر
يرندن طورمدي بجد مشغول اوليجق كيرو دونب قحبدي
الله تعالى جلت عظمته حبشه دكزندن بكا دين قوشلر ويبردي
قراقره هر بر نسينله اوچ طاش مرجمك كبي هركسنك داخي
ادي اول طاش اوزرينه يازيلوكه اكا طوقنوسه دراولـ
طاشلاري دوكدلر اول قومك اوزرينه قوسنين هلاك ايلديلر
اول قومدن بركشي قاجدي ملك حبشه قتنه كلدي ملك حبشه

116-9 3376 ايدرته اولدي ايدركه هيچ صورمغل كه اول ايتي قوشلر ويبردي
كلوب طاش ياغدردلر جميع لشكري هلاك ايلديلر بو كربر
كشي قورتلمدي وجمعليسين كركسلر وقارغالر يدي ملك حبشه
بوكشيه صورن دورزكن كه طاش بيچه ياغدرلر بر قوش كلدي بونكده
3385 باشنه بر طاش براقديكه ايكي كوزي چقوب دوشدي اولدي اولـ
زماندن بروكعبه نك عظمتي جميع عالمده ارايدي بلكه هر قولـ
كعبه اوزرينه چقه ازاد اولوروانده فورت كيك دونمزلر وهر
كز قوش كعبه نك دامي اوزرينه قونمز مكركه صنوا وله ويا
BAF/AR زحمدار اوله اول وقت قونر صفة حجر الاسود قال النبي صلى الله
3394 عليه وسلم ● الحجر الاسود يمين الله تعالى في الارض يعني حجر
الاسود الله تعالى نك اندي وعهدني دم هركمسنه كه اكا الـ
اوزينه اول پادشاهله عهد ايدوب اندامتمش اولوركه انك
امرندن چقميه كه اول پادشاه دخي انى قوللغه قبول ايليه امدي
حجر الاسود بر قراطاشدر كعبه قوسنك يانندة جميع حاجلر
3390 اني زيارت ايدرلر اللهم ارزقنا وانت خير الميسرين الله تعالى

عزرا فيلمكه اللون شمشه وايكي التون قدح مرصع ويردي
كه انلاري دخي انده اصه قوديلر وابو العباس تفاح برنشا
ما قوينده جامرو يردي انده اصديلر وابو الجعفر المنصور قاره
فرعونيه ويردي اني دخي كعبه ايچنده اصديلر ودخي بر التون
بت ويردي مأمون خليفه يه اينديكه بن مسلمان اولدم سنده
دينكه دوندم اول طابديغم بت سكا ويرديم مأمون
دخي اول بتي كعبه يه ويردي تاكه عمارتينه صرف ايدلر كه جمله
سندن كعبه نك اولدكه هر كيسنه كه اول آوي كورسه
انك اوزرندن قوش كچمز كلن قوش دخي جوريب
اني طواف ايدر ودخي هر جانوركه كعبه نك حرمينه كلسه
امين اولورلر جميع دشمنلردن هيچ بريسي بريسنه مضرت
ايتمز ودخي حرمك طيرانك هر ايرنه كه السكر محترم ومعززدر
جانورلر اني طواف ايدرلر يوسف ابن حجاج زماننده بر كشي
حرمك طيراغن جمع ايدردي وحرمدن طشره دوكردي دخي
جانورلر اول طيراغك جوره سنده دوشرلوكردي اول كشي

اول كشي اول جانورلري طوتاردي بو خبر يوسف بن حجاجه
ايرشدي اول كشينك الن كسدي دخي اينديكه بونلر كبي جانله
وخيانت ايتمك جهودلر ايشيدر شونيله كه حق تعالى بونلري بودنده
كه آدينه ايرتسي بالقلر ولكن بزاكه دكيزلردن بالقلري اولو
بني اسرائل قتنده عجب كبرده دبيلورلردي كه يونس پيغمبري يودن بالق
دكزده بيدي هم آدينه ايرتسي اول بالقي زيارت ايتمكه كلورلردي
حق تعالى كندويه مطيع اولان قوللري انجمه يكيمون بونلاره امر
ايلديكه آدينه ايرتسي بالقلري اولكن كه اول بالقلر بنوم رضا مچون
وبكا قوللق ايتكيچون انك زيارتينه كلورلر واردبلر بني اسرائل
جمله ايتديلر آدينه كوني دوزخ قورلردي آدينه ايرتسي بالق
كليجك دوزقلرين ايچنه دوشردي كيشنبه كوني واروب دوزاقلرين
دوشورب بالقلري طوتارلردي بو سببدن حق تعالى طكز و
ميمون ايلدي امدي كعبه نك شرفي اكا عزت وحرمت ايتمكي حق
تعالى حور وحقير ايلرمش وهلاك قلورمش شونيله كه ابرهه كم
پادشاه حبشه ايدي قصد ايتدي كه كعبه خراب ايليه لشكرين

سقفندن آویزه لری بیك آغاج واردر و آلتندن بیك یدی یوز درد 3309
واریور و دخی زنجیر کردن بیك بش یوز قندیل اصیلمش کمی آلتون کمی
برنج و مرکبه بیك قندیل یاندورولر هر ییل اون بیك آرش حصیر
دوشنرلردی یوز کیشی فراشی واردر و دخی انده قزل آلتون آلتی کوب
واردر و دخی آلتی تابوت و مشکل ایچنده زیتون واردر و دخی درت
منبر واردر ● و دخی سقف آنك قورشوندندر و محرابك صاغ
یاننده محمد رسول الله دیو یازمشلردر ● دخی قبله نك ازدن آق
طاش واردر که انده قرایله یازمشلردر بسم الله الرحمن الرحیم
محمد رسول الله نصره و دخی مسجدك ایچنده اوچ کوشك واردر
عورتلر ایچون قبة النبي صلى الله عليه وسلم درشامی قپوسنده
و مقام جبرائیل و قبة داود و سلیمان علیه السلام انده در و باب
التوبة و باب الحطة دخی انده در و محراب مریم و زکریا دخی
انده در و باب الرحمة و باب الاسباط و باب الوادی و باب
یعقوب بو جمیعسی انده در داود پیغمبر بو قوسی یاپدی چونکه
نوبت سلیمانه دکدی اول دخی زیاده عمارتلر ایتدی دخی یوز یکرمی 3315

دورت

3316 دورت بیك پیغمبرك قبله سیدر علیهم السلام تا بزم پیغمبرمزه دکین
آنك دخی بر مدت قبله سیدر اندن صکره امر اولندیکه کعبه قبله
ایده لر الكعبة المعظمة شرفها الله کعبه دخی بر معظم اوددر که عالمك
مثلی دن مشکلدر مکه شهرنده کعبه نك اوی ابراهیم یاپدی علیه السلام
3320 کعبه نك اوزونی یکرمی یدی ارشدر و انی یکرمی درت ارشدر
ایچنده اوچ دیرك وار که اورتا سنده اغاج دیرکلر
باشنده عود صنوبر اغاجدر اول اول کیشی که کعبه یی اورتو
اورتدی تبع ایدی اندن صکره اسعد حمیر نطعلر اورتدی اورتدی
بلدن یله تا کیم اول اولد اوستنه توز قومیه چونکه نوبت بزم
3325 پیغمبر علیه السلامه دکدی یمنی بزلر اورتدی عثمان بیبوق اورتدی
بزلر ایدوب عبد الله بن زبیر حریرلر اورتدی و عودلر دوتسو
ویردی مشك کرله و عنبرله قوقولدی و زینت نعین ایتدی بیت
المالدن تا کیم یلدن یله یاندرلر چونکه عمر بن الخطاب مداین
الدی انده بر شمسه بولدی انی کعبه یه ویردیکه انده اصه قودیلر
3329 و دخی اول اورته دن کنه آلتون قبلالر قودخی عبد الملك بن

من الله يرصدهم امن صدقكم فالصدق يؤلد صدقا ولا تكذبوا من
صدقكم فيولد الكذب كذبا فثمة هذا ذا وثمة هذا ذا وقيل
هذا كذبت مرة فحسبي الله تعالى جل جلاله في هذه صخرة عبرة للناس
يعني كرچك سويلمك الله تعالى نك ترازوسيدر كه عدل
انك اوزرينه دورر يلان سويلمك شيطانك اولچكيدر كه ظلم
انك اوزرينه دكزر پس كرچك سويلكز اگر براز بيا غسراولسه
زيرا كرچك الله نوردر الله نورندن كرچكله كز شول كسنه
كه سنى كرچكليه زيرا كرچك الك طوغرو كرچكلكى دخى يلان
لكن شول كسنه كه سنى يالانله زيرا كر يلانى طوغرو يلان
پس ايمدى انك يمشى اولدر وبونك يمشى بودر دخى بر بوندن اوكدن
بر دخى يلان سويلدم انكچون كه الله تعالى بوطاشده حبس ايلدى خلاف
عبرت الناظرين پس ايمدى بر حكمت ناطقدر اول صخره صامته
اخذ ايدن لوكم بوندن معلوم اولوركه اول طاش بر پادشاهك
نشاندر بر عظيم واقعه نك نشاندر والله اعلم حكايت
جرير بن عبد الله ايدر فارس اقليمينه واردم انده بر شهر الدم

ط

كانده برمغاره بولى كوستردبلر ديديلر كه چوق مال وار دد
بندخى اول مغاره يه واردم چوق سلاحلر كوردم ودخى بر طاش
كوردم كه بر تخت اوزرنده قومشلر وسنده اول تختك براولو
ياتمش انك صورتيدن زشت صورت هيچ كمسنه كورمش دكلدر واول
كشى غايتده بر مشلردر لودر لو انسانلر له صورتيكه نقش ايتمشلر
بوقموسيله شوليه قورقنج درکه وصفه کلمز که بر کمسنه صورتنه
بقمغه هيبت اولور وقورقار دخى انك قاتنده بر كتاب
وار ايا زمشلر كه اوقيه ايدن اوقيمز بوقموسنه كرى قودم ترك
ايتدم ليكن اول صورتدن بك غايت عبرت حاصل
اولدى وحق تعالى يه چوق شكرلر ايلدكه بنى اول صورت
كبى يارتمدى ليكن حق تعالى نك عجايبلرى چوقدر اما شول
كسنه نك كه بصيرتى اوله كندوزنه نظر ايسون ناهرا زدرلو عجايبلر
كوره الله تعالى نك برلكى وعظمتني بله الركن الرابع في البلاد
والمساجد والكنايس وغيرها بلكه اول مسجد بيت المقدس دركه داود
پيغمبر عليه السلام بنا ايدى اوزون بيك ارش واينى يدى بيك ارشدر

دنخى بر نيمه نتمهل ويرز ديكر اول غفلتك عذرين دليه بچاره ادمى
اولمينلدن دخى غافل اولور عبادتده كاهللق ايدر بونكله حق
تعالى جل وعلايه سوزم دير دعوى قلور هركيم بر سنة سوسه ايى
چوق ايسترلسه كر الله كرشمه بخيللق ايدر ودخى ايولرى سوزلر
ايلولك انمزلر ويا اوزلرى دشمن دوتونورلر كندولر ياوزلق اشلر
ودخى اولومى دوشمن طوتارلر سومزلر كناهلر شوملغندن نيه
كندولرى كناهدن نعمزلر واول طاشك بر ياننده دخى يازمشلر
دنيا ابو دكلدر اى حريص نچه زحمت ودنج چكرسن كه هيچ كمسه
بونده شادلق وفرحلق بولمامشدر وهم كيكه بسوم عيشمى كوردى
يلده هيچ بسوم قايمه كلمدى نچه كه دعوت ايدن كوزدم ودخى
ديمش كل نفس ذائقة الموت ودخى بر يكر كل نفس
صحبتنى فاثرتنى على اخرتها فتلك نفس شقية ۞ يعنى دنيا ايدر هر
نفس كه نيمله صحبت ايتدى بنى اختيار ايتدى اخرت اوزرينه
ايمدى اول نفس سعادتسز در بدبخت در حكاية فضيل بن عياض 3260
ايدر مصرده بر سبيل بر طاش كوردى اول طاشده يازمشلر

ويلك يا مصر ما اسرع خرابك واوهى شأنك ۞ اذا ملك الاسود
الاجزع ۞ فالرحيل اصلح عنك ۞ يعنى اى مصر بر خراب ايدسيجى 3262
چنكه سكا بر ملك پادشاه اولا كه يوزى قره بورنى كسك اوله
اول وقت سندن تمويك كرك در وخبر ليدر سندن مقام تمويك
دن اول پادشاهك يوزى قرا اولدوغى اولدركه مسلمانلره 3265
ظلم ايليه وبورنى كسك اولدوغى اولدركه بو ظلم ايشلركن كندوى
ايرقلر ظلمى منع ايلميوب رخصت ويره برا خلاف شرع ايشليلر
كوروب وبلوب منع ايتمك بورنى كسكلكدر صحنة اوزنده
طاغنده بر اولو طاش واردركه انلك اوزرنده ايكى مربع كمر دى يازمشلر
ذكر انلرك وسننده بر عجب يازو يازمشلركه اول يازويه بنشنه 3270
حذيان ديرلر اسكندر همدانه كلدى اول طاشى كوردى اوله 3271
يازوى اوقيدى هر ملتدن اوبحار كتوردى لر اوقيادى لر اخر كيمى 3272
كتوردى لر اوقيدى كه يازمشلركه ۞ الصدق ميزان الله تعالى ۞ 3273X
الذى يدور عليه العدل ۞ والكذب مكيال الشيطان ۞ الذى
يدور عليه الجور ۞ فقولوا بالصدق ولو بقياس شعرة ۞ فانه نور

دیدکلری خضر پیغمبر علیه السلام ایدی ای اسکندر بر
طپراق بو طاشك مقابله سنه قوغل اسکندر دخی بر اوج طپراق
انك مقابله سنه قودی بو کز اول طپراق اغر کلدی ایدر که ای خضر
بونده حکمت نه وار در ایت خضر ایدر سکا اعلام ایدر که
مغربدن مشرقه دکین کزدك طویمدك تا چنکه طپراق سنك
تا شوکه قویه لر اول وقت طویه سین بوندنصکره ذو القرنین
دخی دنیادن آلین چکدی عبادته مشغول اولدی تا کم دنیادن
ارتحال اولنجه صخرهٔ موسی علیه السلام موسی علیه السلام حضرتلری
لکابی بر ادم باشی مقدار بر چیدی اول بر شریف طاش ایدی کیم بنی
اسرائیل موسی پیغمبردن صو استدیلر اول وقت که فرعوندن
قچوب بر صحرایه واردیلر دخی انده یول آزدیلر چوق زمان انده
قالدیلر دخی صو بولمیوب موسیدن صو استدیلر موسی عاجز
قالدی الله تعالی وحی ایتدی موسی یه که عصاکی بو طاشه اور
موسی دخی عصاسینی اول طاشه اوردی اول طاشدن اون ایکی
یردن چشمه لر روان اولدی قبلیسی صبا عشیمهم زیرا اول قوم ایکی قبیله

111-9

ایدی و ایدرلر که موسی علیه السلام اکرا و تنغندی تا حدیکه
انك اندامنی کیسنه کورمش دکلدی بو سببدن بنی اسرائیل ایدرلر که
موسینك کوده سنده عیب وار در بر کون موسی پیغمبر علیه السلام
غسل ایدردی طونینی چیقاروب اول طاش اوستنه قومشیدی اول
طاش الله تعالی امریله طونینی الدی فاخذ موسی بالیمی اول طاشك
اردینه دوشدی الذی مونك طونینی قومنك ارا سنه کوتوردی
تا که قومی موسی یی چیلاق کوردیلر بلدیلر که عیب یوغمش چونکه
موسی علیه السلام قومی ارا سنده اول طاشه ایرشدی قاقیوب
طاشی عصا ایله اوردی هر زخمندن عصانك بر چشمه روان اولدی
صخرهٔ اسکندریه ده بر طاش بولدیلر بر النده که انده
روحیه یازمشلر اعمل الخیر فتنساه واذا عملت الشر فلا تنساه
وهو یوز قمو کتیدن بر بلودز یعنی خیری اشله اونتغل اما غلو هر نکه
شری اشلیه سن اونتمغل حکایت اززاعی دیرلرکه اولولردن بر عزیز
در اول ایدر اسکندریه نك قبوسندن بر طاش بولدیلر که انده
یازمشلر ادمی که حق تعالی جل جلاله اوکلعمرندن غافل یاریدی

وکوکلری اوزرنده قرق قوشینده آیو سیدن موجواهر وار اوزرینه ذ
اغریدی تا که کی التون دن و کموشدن اغرددی و دخی موجواهر
اوده صنیر وار ایدی الا که یاقوت اوده دیر هر کسنه که یاقوت
کندولیله بله کتوره طاعوندن امین اوله معدن یونک زهوندن
طالعیندن دکیه اول طلع سرندیبده دکیز ایچنده در و آدم
پیغمبر علیه السلام انک اوزرینه چقدی بو یوقی کتوردی صرعدن
وسکته دن وحمادن امین اوله الباب السابع فی ذکر
المنقودة وغیرها بلکه عالمده طاشلر چوقدر اما اولکه عجیب
وعزیزدر انلاری ذکر ایدلم حکمت اول بیت المقدس
صخره سیدر بو شریف طاشدر ایدرلر که آدم علیه
السلام اول وقت که کوکدن یره اینه هندوستانه دنیانک
دیکلرین و زحمتلرین چکدی اوچ یلک نعمتلرین و راحتلرینی کلدی
دخی غلادی و دخی محله اینه الی بیت المقدسک صخره سنه اوزر
اول سبیدن الله تعالی جل جلاله اول صخره جمیع عالمک
قبله سی ایتدی و دخی نوز ی کرمی یلک پیغمبرلر قبله سی اولدی

و اول صخره یعنی اول طاش بیت المقدس مسجدینک اورتاسنده وداود
پیغمبر علیه السلام بر شکوه یابدی که اوچ یوز ارش اوزونلغی و یوز
الی ارش اینی در و التی ارش یوجه لکیدر اول صخرانک اول سکوننک
اوستنه قودی خبرده کلمشدر که قیامت کونی اولنجی امنا وصدقنا
اسرافیل اول صخرانک اوستنده دوریسردر و دخی اول صوری چالسردر
اول صور بر بویوزدر که ایکی شاخدر بر شاخی اشغه دور بر شاخ
یوقاری دور جمیع ادملر و غلنلرینک جانی اول صورک ایچنده در و دخی
اول صوری اوره جانلر قالب لو قالبنه وار درلر یعنی بدنلو بدنینه
وهم حشرکاه بیت المقدسده اولیسردر صخره اول طاشدر که ذو
القرنین قراکولغه کردی بر فرشته کوردی که اول قراکولغک فتنه
که اوروطرمش کوزی کوکه دکمش صوری اغزنده ایدر که ای آدمی سکا
تمه منیدر ایدین لکر بو ظلماتده دخی قصد ایتدک بو سوزی ایدی دخی اسکندر
بر طاش ویردی ایتدی که بو طاش سکا فایده وار دور اسکندر
الدی اول طاشی بیر ترازوی بله طرتدی اول طاش مثقال ترازونک
بر کفه سینه قودیلر برابر اولمادی نقدر دخی قودیلر نسه اول طاش

ایچیلکه ذکر اولنور بشی فی الحال بر نیندن ایچلک نقدر خسته
اولورسه ایکی کیندرده صوقدن اولایدی قولنج وفالج ولقوه
وصرع کبی وبر سنده ایچیلک شول خسته لیکیده زردی که
اشیدن اولا ستمه وسل ودق واوبور کبی وهر کسنک که قولنج
اولسه بر رطل جالینجی قولنجیدن خلاص اولوردی ایکیوز فرسنک
یولدن کلورلردی مقصودلری حاصل اولوب کیدرلردی
سلطان محمود انلری التون صندوقده ایچنده حفظ ایدردی چوق
پادشاهلق سکادکدی سن انلری صدف بن انک خدمتین
ایتمشسن سکا بنه خدمت ایدر عرض بوحکایتدن جواهر
جذب معلوم اولنمقدر سبب جذب الله تعالی بلور معدن مومیا
مومیا بر مغاره ایچنده اولور بارخان طاغنده بر صودر که اول
مغاره ایچنده چیقر قطره قطره دوکیلی اول مغاره یه محکم قبو
یاپمشلردر دائما انی صقلرلر ییلده بر کره شهرک رئیسلری جمع اولورلر
دخی اول مغاره نک قپوسین اچارلر بر کیشی یالنجیز اولوب ایچرو کیرر
اولبر ییلدن برو درلکن مومیایی جمع ایدر بر شیشه ایچنه قویر

بر مدت انک ایچنده دورور شربت مومیانک بر ارپه کلودر خاصیتی
اولدر که اکر بر کیشینک سکوکی صنسه یا بر یردن دوشوب
انسه سی اغریسه مومیا ایچسه فی الحال اول زخمه ایرشور دخی
زخمت ساکن اولور وصنوغی بتر نوشادر نوشادر دمرو
دراسی نیمادن حاصل اولور منعقدا اولور صوی صوق ایلرار ودی
سونیدر اکر یازین صو ایچنه قویسلر بوزدور ترجمه مرداسنک
مرداسنک کومشک چرکیدر که انی ریلک دخی ایلرلر وهم زهر
قاتلدر اکر بر مقدار تنوره براغلرا تمکی ییدن نحاس بتر دخی
بر جوهر در شریف بر ایچنده حاصل اولور بحار زیبقله وبحار کبریت
که غایت صافی اوله لر دخی بر برینه مختلط اولوب طبخ تمام بوله
یعنی پشه ولیکن اوده کوینر کوینمش جراحه اکسلرات
بوزردر واکر سرمه ایتسلر کوزه جلا ویرر اکر ایسلر قاتلدر واکر
سرکه قویسلر یشل اولور زنکار اولور دخی بعرک توتیدن
توتیا ایدرلر قمو توتیای بعرلردن دوزدرلر الا توتیای هندیدر که
انی قلعیدن دوزرلر انبا تا قوت بر جوهر در که فرلی اولور

قوتلو ایدی ایتدی تلاندن نصکی اول بلنلر و یللر ساکن اولمش مطرب
مهملی ... ردید منع کسه بچاقیه قلیج قینیندن چیقرسه اول طاغ
کننوریه چکر اول کسنک الندن آلردخی قومز حکایت ایدر
ملک هندوستانن بر عظیم لعل عزیز مصره ویردی یعنی ایلدردی کیم
بنوم خزینمده بونک کبی جواهر وار در عزیز مصر اول وقت بر
کوشده اوتورمشیدی بیل کنارندن اول لعلی الدی الجیدنینک
دکننه براقدی هند الجینی ... ملول اولدی دخی ایتدیکیم بونک
کبی جوهر عالمده یوقدر نیچون دکنه اتدیک عزیز مصر بو سوزی
ایشتدی اول خزینه دارن اوقیدی ایتدیکه وار اول التونلی بالیغی
کتور خزینه دار واردی بر التون بالوق کتوردی عزیز مصرک
اوکننه قودی عزیز مصر ایدر لعل چیقرمی نه دیرسین
اول رسول ایدر بلی اول بالیغی دکیزه براقدی بالق صویه یاتوب
اول لعلی اغزینه المش چیقاردی اول رسول ایدر بیم قاتمده
لعلک عجب نسنه ایدی لیکن بالیق اندن عجیبرق اولدی مقصود
بوندن اولدر که بالیغی شولیله ... مشلرکه جذب شولیله مقناطیس

جذب امیز ایدر حکایت ایدرلر که سلطان سنجر چونکه
سلطان محمود اشکوتی صحنی عزنی غارت ایتدی سلطان محمودک
خزینه سنده اوچ صندوق بولدیلر انک اوزرینه التون کلیدلر
اولمش الوب سلطان سنجر قاتنه کتوردیلر اچدیلر کلیدلرین ایچنده التون
بادیه بولدیلر و بر سنده کمش بادیه بولدیلر و بر سنده طبل بولدیلر
سنجر بونلری کوربچک کلدی و ایتدیکه محمودک خوش کلمش بونلری که
اول ایکی بادیه بی صیدیلر و اول طبلی کتوردیلر هر کشی که
انی چالسه اول کیشیدن بر بیل پیدا اولوردی بر مدت انی اورن
ایدر سوب کلیشورلردی اندن صکره انی دخی سوکلدیلر سلطان
محمودک بر خاص کشیسی وار دیکه عاقل و صاحب رای ایدی سلطان
سنجر دیلدی که انی کندو قاتنه کتوره مصاحب قیله ... کیم
اوقدی کلمدی ناکاه بیوردی کتوردیلر کوجله سلطان سنجر
ایدر محموده خدمت ایدردک بکا نیچون کلمزسین ایتدیکه بن سکا
نیجه خدمت ایده یدم که اوچ طلسم بوزدک خراب ایتدک کیم
جمیع عالمده انک میلی یوقدر نقدرکه اول بادیه کرلری ایچنده کسین

309 7

نقشی لعلدن التون بزمك انكله دروالتونك رغبتی آزا ولوراندن
كمش منزلنه دن اول نور وبرن لعلی صونك صغری چیقرد
ذكرده‌ن كیچه اولجی اغزنه الور چقردكردن طشره قورانك ایدنینه
اوتلر اول ولایتك قوم نائرانی كوزه درلر اتفاق دوشب كوردكلر
وارزلر بوطریقیله انك اوزرینه قزل بالچق اوزرلر تاكه نورا اوزرلر
دخی اول حیوانی دوتلر بچوق فاجه كبیدن بونلره زحمت اتمیه
اول بالچقدن ارتق نسنه انك نورینی اورتملعلك خاصه‌سی
اولدركه اغزنده‌جی صوسزلغی قاندرر لعل زهون طاغندن
[illegible] 3105
كتوردرلر ایكی طاغ دربرینك ادی بدخشان در وبرینك
ادی جرمند لاجوردی اندن كتوررلر اكر لاجوردی اوده
قوسلر ادیوب صوكبی اولورا كربرابق جوهرا وده قوسلر
قوروا ولور لاجوهر دقوبجی برما ولور ولاجورد التون كنده
چكر وهمیشه التونی اكیجون انك اوزرینه یازلركه طاشدن
طیرقدن كندویه چكر لاجوردك خاصه‌سی اولدركشینه

ورقنتر

3112
قورقش اولمیزار اكثا لارزوندوبره لركوكلنه واردوقورقو
كیده روزا امیسه مقناطیس برطاشدركه دمیری كندو
3115
چكر علی تمام شول وقت اولوركه دخی دمیرتمن اولادمیری
باقرمتبیننك اردندن كندویه چكرودخی دمیری كندویه
چكر طشره چیقرر انك معدنی دكیز دیبنده اولوراناك
معدنینه اوغرین كمی میخلر مخلملرلر زیرا اكی اشنه چكر مقناطیس
آلدرکوتوره لرنقریس رنجی ساكن ایدر خاتون كیشی كوترسه
كیكین كتورمیه براغه اكركمسنه دمرن زهر بیسه ایكی
[illegible]
چكر طشره چیقارر هند قوم مقناطیسدن نسنه دوزرلر شوله
براودوزرلركه مقناطیسدن دخی بردمربت اول اوه كوتوررلر
مقناطیس اولبت شش جهتدن كندویه چكر تاكه اول بت اوزرنده
معلق دورر ودخی ایدرلركه برهندكیشی برپت دوزمش حائض عورت
3125
قارنینه بولشدرمش ودخی اول بوتله بولده اشارت اتمش في الحال
عظیم لشكر وهیبتلو ایلرکه كلمش تیزاني بونمشلر اشی صونیله

3017 برچشمه اولدی طوغرکه هر بارا ولورغایتده خوب کبریت
یعنی کبریت کوکردیه ابو الاجساد دیرلر وزیبقه ابو الارواح
دیرلر النون بو ایکیسندن اولور کمش و باقر و دمر ودخی
کیمیا علمنده بو ایکیسنی استعمال ایدرلر دائما معدن کبریت
عالمده چوقدر لیکن زامیر مرحله ده برچشمه وار درکه اندن
کبریت آقرکه هر گیجه بلدرر شعله لنور کبریت اندن کتورلر
آکا اولکبریت بر عزیزی بره التسلر شعله لنیر اصل بو
کبریتک بخاردر خانه ندر که برلک ایچنده حقیقی بر بولمرکه هوا
متصل اولمیه چوق مدت برلک ایچنده قالور اندن چوقدور مقدار
منعقد اولور طوکر دخی کبریت اولور چونکه کبریتک
بخاری یعنی توتونی بر نسنه یه ایرشسه اندن رطوبت اولسه
اول رطوبتی کوتورر هوایه ایلدرر اول آتش نسنه اکر
رنکلو اولسه رنکینی دخی کیدررر قاتلر بوسبیدندر که
3080 هر نسنه یه کبریتک دوتونی ایرشسه رنکینی کیدررر قاتلر
ایلرکوکر دچشمه لرده ماوندطا غنده چوق اولور الولوء

یعنی اینجو بر نافع نسنه در وهم خوب جوهردر شویرمنیه قابلسلر
کوزینن نوزینن اونورار اکر معجونه قاسلر کوکلی فرح ایدر وقوت
ویرر اینجونک بعضیسی صاروددر اینجو دخی بر نسکوکدر که اودر
3085 خراب اولور اکر صدف اون ایلیوب اولنک اوزرینه صحراده
اولوجرسیه قمو عالمده صدف عماتله کیش بحرلردر عزیزی ارتوقبردر
اولمز تا اینجک بونزلیش بلینده صدف عمان دکزنده اورکمش
کمش قلزم دکزینده وار مش اولمدده اینجو غایت قت الموش
اول صدفک عماندن کتدوکیک سببین الله تعالی در عزیزی
بلمز قلزم دکزینده غواصلرک
هنکلر دخی چوقدر برچیه مدتدنصکره بینه عمانه کلدیلر
عمانه چقن کبره کبیر سه لرا یاقلرینه بر نسنه باغلرلر تا کرد بینه
ایرشسه صوکوتورمیه و دکیزلیدنی ایدینه در صدفی کبرلر
3093 دخی دوتر بر نسنه نک ایچنده بر اغور حجر اعلا بودخی برقات
جوهردر او ده قالانور بردر لو دخی لعل اولور که قراکو القدم
ایدین اولورشمع کبی انک لعلسر ندینه اولور اینجو سرندینک

صاقلیه بوستینی قالور بنه بر دخی زیده لر آکا یارالك دیرلر
العجوبه بلیناس ایدر آکا کر بخش بولادر و بخش بقر و ایکی
بخش آلتون بوقموسین ایرلر دخی اندن بر یوزك دوزه لرکه
انك قاشی وستنده بر عقرب صورتی دوزه لر دخی ول عقرب
باشی اوزرنده اشبو کلمه بوصفت اوزره یازه بسم الله بسم
کیم که بونی کی عقرب زخمنه اوره زحمتی ساکن ملا بلکه بر
غلیظ جوهر در دمر لیکن قابل جلادر اکر دمردن اینه
دوزه لر بر توبی که انك دا شره سی دمك یوزین بردر تق
دنلو بوسدر صوره نقدر اراقا ولور سه چك کوسترر
وا بچو بی بوره بر قلفان دکلو کوسترر واکر انك ایجنه
ینبوق قوره لرسه دخی کنتنه دوترلرسه فی الحال اول ینبوعی
اوده دوترالکاف کهربا زبر صمغدر آغاجدن حاصل اولور
جونکه قوزسه آکا سنید الکهاربیت دیرلر یعنی کبر بتلرك
اولو سی دیمك اولور زیرا که اودن تیز دوتر واگر اله لر بسنیه 3050
سوره لرتا که اصیه یا ولا حکایت چونکه اسکندر عالم

دوتدی هنده بر پادشاه وار ایدی انك ولایتنه قصد ایتدی اول 3052
پادشاهك ادی کیدیدی اسکندره الجیلر و یردی که سوز تملك مه
قصد ایتمه که بن بر قات عجایب سنسه و یره یم اسکندر انك
سوزن قبول ایلدی اول دخی وار ایدی اسکندره بر قدح و یردی 3055
که اندن نقدر صوایچسه لر اکسلمز دوکلمز واکر ایچنده کی
دوکنسه فی الحال ینه طولر ایدی اسکندر بونك سببین بر حکیمه صوردی
اسکندر اندیرانده البته بلمك کرك اول حکیم ایدر بو قدح
[illegible]
کندویه شویله که مقناطیس دمری کندویه چکر و کاه دیار 2060
کبی کیم صاحبی کندویه چکر امدی بو قدح دخی هوا انك
بخارلرینی کندویه چکر دخی انك ایچنده جمع اولور اسکندر
بو صنعت که عجب ایلدی بلکه کهربا رکوز ملك بر قات داخی
ایدر وقرینا عی اوغلانی صقلار و دخی چوق منفعتی وار در
و دخی بر درلو کهربا دخی وار در اکا سنده روس دیرلر
انك معدنی وار در صین و روس و لایتنده و ایدرلر که روشنده 3066

رنکلیدر دخی قبچه اولور اوده منح آثار البلمز شول کیم اندن ازنی
تسنه یی کار اندوکی یی اما اسکی ترکیه توسنه لر خمیر
اولونور اکر یونور وقار انجلیه برافشه لر اراق سودکی اولوربر
برعجب نسنه دکه کوزله کوز مسکه عقل قبول ایتمیه العقیق
العقیق برقزل براق طاشدرکه بن حدود زمن اولور اکر یونرلك
درسکلر کوکلدن غصه کیدرر شول کیم پیغمبر بیورمشدر تختموا بالعقیق
فانه یذهب الهم من القلوب ❁ یعنی یوزك ایدن عقیقدن ذکر
کوکلدن غصه لر کیدر درایدرلر که غزاده برکشینك الی
یوندیلر پیغمبر علیه السلام ایچون ایتدی لو تختم بالعقیق
لما قطعت یعنی عقیقدن یوزك ایدنسیدی هیچ کسلمزدی
فیروزج فیروزج برجوهردر مفرح هرکه صباح
نظر ایدر کوکلینی ایدنلیغی ارتار اکر معجوندن ایدرلرسه زهرك
ضررین دفع ایدر اکر سوده قاتارلرسه کوز نورین ارتوره حکما
ایتمشلردرکه اکر یوزك قاشی درسلرکه اندن برعورت صورت
دوتن لرکر صبقلری اوزون اوله ایکی اوغلان وجانغندن بر کمش یوزك

برکیدر دخی کندودرکه بلکه کوزره هیچ سحراکا اثر ایتمیه فضه
کمش دخی برجوهردر التوندن اشغه جمیع خاصیتلرده اصل کمشك
بخار زیبقی درکه بخار کبریته غالب اولا مقدارده وهم کیفیتده
دخی اندن صکره صوق ایرشور دخی منعقد اولور اول وقت کمش
اولور طبراق ارا سنده کمشك معدنی چوقدر لیکن ایوسی
معربدن (?) اولور یولاد یولادك اصل حکما قولیجه بخار زیبقی وکبریتیدر
اولورکه قرشمش ولا اطراغه اندن صکره منعقد اوله اول
وقت یولاد اولور ایو معدنی هندوستانده ویمنده اولور ❁
العجب هندولاینده بردمور اولور اندن بچقی دوزرلر ایی برچاقودر
اول بچقی اولدردا اندن چقمز واکر اندن دمردن درسکلر دخی
براغاجه اورسلر اول اغاجه اود دوشر ودخی دمرلری کندوی
چکر ودخی اود شعلسی کبی بالتلالنور وانی برابر التونه ویررلر
ملك نهرجلت هندده برقلیجی وار ایدی اول دمردن اودکی بازردی
ویولاد اندن آز اولور اول ولایتدن چیقار زمر باز درکانلری اوزلر (?)
جوق زمان ترسا بحیدن کومزلر اول که جوهرحا کیدر حدید اولکر

ولا هیچ طلش بوکا آنزالتون بیلیباش اینده زهر کشنه که کشنه
کون ای اسد برجنده یکن کشته بابه بوطاشدن بر یوزك قازدیه
کنه انمك براز کشی صوزتین ایلن کرکدا روطوزمش اولا وایکی
الیجا یجمش اوله وازقامینجا کمش اوله شول سلام و برکشی که
ودخی براینده چوقوق اوله و برالنده قلقان اوله وا یاغی التنده
اژدرها اوله ودخی بو صفتلو قاشی التون یوزکه برکسنه
دخی اول یوزوکی کتوره کرجمیع کوکلوده محبوب اوله سنان
طبیعت سردخشکدر دزدنجی درجه ده زهر قاتلدر ودخی قاتیدر
براکادا ان تو شی ایکوز سنبادن سمز ودخی سنباده صیمز
ودخی سنبادن اوفق دوکلر وصیغی جرب یاغی ایله آرده کر دخی
سنبادن ایله یوغورلر وانی جرح دونه لر دوکلی نسنه بلیه
شوب یعنی قورشون دخی بر جوهردر که طاشدن اوزلر الماز
یوندن عزیزی نسنه صیمز اکر قورشون غایت کوینده کره
اسفیداج اولور اکر اسفیداج کوینده کر برنج اولا اکر
قورشون یا شرقیرده قورلرسه بروزده اولور ازیره صدف

کش بحرنده وعماننده اولوربها دار اولجی صولوزینه چیقر اغرینی
اجر بزنجه قطره یاغمور دوشر دخی بنه دکزینه اینر یدی کون
دکیز دیبنده دوزر یدی کون نصکره کنش طوغدینن اول دکیز یوزنه
کلور دخی صبایلینی کراکا تسنیم دیرکر انی کنده ویه حکر تاکون
اینی اولنجه کون اینی اولنجه کیرو دکیز دیبنه اینر تاکینکو
وقتنه دکین کنده و وقت اولنجه کیرو دکیز یوزینه چیقر تاکنش
یا یجی بنه دکیز دیبنه اینرلر تا قرق کونه دکین بو نیله ایدرلر تا
اول قطره لر صبا یلیله بروزده اولار قرق کون تمام اولجق او
قطره لر صدفلرک ویصار عنده طوکار ایچرو اولور دخی انده
ایرقی دکیز یوزینه کلمزلر اول قور صدفلرنده عنیه قانع اولورلر
وصدفلرك رنکی دخی ایچورنکی کیبیدر غواصلر صدفی دوکجه
غایتده رحمت چکر چیقارمسنده زیرا که اغزی بوزینی محکم
باغلمشدر چونکه غواص صودن طشره چیقر بیهوش اولور فی
الحال صدفی برآن ایلر کوز دخی اکا بدورزلر تا کیم عقلی کندویه
کلور خوش اولور الطلق ﷺ براق طاشدر اوی کمشه بکز ایچو

ارتشان شیشه قرلی اولور شول لعل کبی واکر قلعی قوت ارتسلر
لیزرق اولور وهیچ جواهر صونیه دوبمز الا که شیشه دوبر اسکندر
دلتینکی دکیز ابجیده منا ن بیه هر درلو طاشی وجواهر صویه
قودی بش بیل دوردی اندنصکره چیقاردی کوردیکه جمیع طاشلر
وجواهر چورمکه باشلمش شیشه دردی توغی جرمنش بش بولیه اوسه
منافع دکیزده شیشه دن بنیاد ایدی جوهر زیبق یعنی
جوهری زیبوه در هما کا شیندک دخی دیرلر بوکا ام الاجساد دخی
دیرلر یعنی تنلرک اناسی بلکه زیبوه نک بعضیسی معدندن کورلر
وبعضیسی اولدرکه طاشدن دوزرلر ودله زیبوه نک دتونی دم
مفلوج ایدر وبعضیسی اولدرکیم کوزی قولاغی خراب ایدر زیراکه
ذهن قاتلدریلان زیبوه کوریملک تجرو قوزقوسندن اکر هر التون
کمش طپراغه قارشسه انی آمیتلر اولرلر دخی زیبوه ایله حاصل ایدرلر
زیرا که زیبوه التون کمش کندویه چکر حق تعالی جل جلاله بر
ابجیده مختلف نجارلر ایتمشدر بر درلوسی ماییدر یعنی صویله
هوادن در وبر درلوسی دخانیدر یعنی هوا ایله دوتوندر وبو ایکی

بخار وقت اولورکه بربرینه قریشور دخی اندن درلو جواهر پیدا اولور
وبعضیسی دخی صو اولورلر واول جواهرلک دخی بعضیسی طاش کبی
قتی اولور شویله ککه هر دو بار ولاژورد کبی وعقیق ولعل وبعضی
دوکر صوکبی اولور شویله که نفط وباقیر وزیبوه وموميا بونلرلک
سر بیده الله تعالی بلور جوهر زرنیخ زرنیخ مشهوردرکه بر صاروا
طاشدرکه انی رنک ایدرلر وهم زیبقله انی کیمیا ایشنه سوررلر
اکثر بیان زرنیخدن اتله بشوره کرسه فی الحال آیت آزاد ایدر زیرا
که زهر قاتلدر زاج اول طاشدرکه انکله مرکب دوزرلر اکر
زاجی برمرطبه یه یاپسلر دخی بربیان آتسلر قابی صوینجق اولسه
ایا زوفی الحال اوقنه ظاهر اوله زاج حاصل اولدوغنه سبب اولدر
کمشلک حرارتی بین مستولی اولور دخی بری کوینیدر انک اوزرنده
صوکچر دخی طوکر زاج اولور واکر کمش طاشنه ایرشه انی دخی
کوینیدرر دوقتی که انک دخی اوزرینه صو اوغراسه اول دخی نشادر
اولور سنباده یعنی سنپاده برقتی طاشدر الماس کبی بو سنباده
دخی ایکی درلودر بعضیسی اصلی وبعضیسی عملی در قوطاشلری بونو نار

2962

2976

برجزیره وار دکه آنده آلتون بتر صغر دلکی دخی اول جزیره ده بر 2927
چقوراتلر واردر آدمی برلر وبولی آنک خطرلودر واوکنده
بر کهرواب واردر جزیره ده بلنک چوق اولور بلنک درسین قزن
معدن ذرترکستانده چشمه اذربیجکه بیردن چیقر جوکر
اول صو چشمه سنک کنارنده دوکر طاش اولور قبقزل اولور
اول طاش واردرکه آلتون حاصل اولور بلکه آلتون بریره
حاصل اولورکه کبریت بخاریله زیبق بخاری برابر اوله بریره
قرشه دخی طبخ بوله دخی اندنصکره اکا برودت ایرشه
دخی منعقد اولا آلتون اولور الرصاص یعنی قلعی بریردن کوزرلرکه
اکا اکله دیرلر اول بر هندوستانده در اما قورشون چوق
بریرده اولور حجر زمام یعنی برطاش در اقیمشق اندن دیرکلر دوزر
وبنا الزیبا ذکر الزاکه زمرت برجوهردرکه برنیجه درلو اولور کم
نفطی وریحانی وصابونی اولور اکثر زمرد صنق اولور معدن
مشرق طاغلرنده در اولبریرده که زمرد اوله انده آلتون معدنی 2930
اولور زهرک برپاقدر شربتی ایکی اذ بیر مقداردر ایران انجیلده

2932 آذرلر زهرا بجشه وبیرلر اول زهرسندی کلیه چیقا ودوردر
بعض ایدرلرکه افعی یلانک کوزی زمرده دوش اولسه کور اولور
حکایت بر پادشاهدن ایشتدم ایتدیکه بوسوزیلان دربرکز
2935 بن بوکون بو بوزلک قاشنی بریلانک کوزینه سردم هیچ اثر ایتمدی
بن اول پادشاهه ایتدم کیم مکر اول یلان افعی دکلدر ایتدی
افعی یلاندر نجه سی اولور ایتدم کیم انک کوزلری اوزون اولور بر
معزمر اوقیکلرتا کیم افعی کتوره وار دیلر الله ایتدیلر تاکه اول
افعینک کوزینه زمرد سوردیلر فی الحال کوزی صو اولوب اقدی
2940 طامدی زمردک معدنی قرا قولقدن در زمرد اسکندریه قیادن
ایتمدی بوزمانده انک بقیه سیدر بعضیلر ایدر زمرد مصر ولایتنده
برشهرده اولور فقط ایدرلر جوهر زبرجد بودرما ینه زمرد ذر زبرجد
شول جواهره ایدرلرکه بر برینه قارشمش اوله جوهر زجاج یعنی برجیه
برجوهردر لطیف که چقموق طاشندن دوزرلر ابورکی شیشه لر
2945 زجاج فرعونی درکه مصردن کتورلرکه بوشیشه بر مطبع شیشه در
جوهردرکه درلو رنکلری قبول ایدر اکر کوکمش شیشه یا قرم قاتوب

2937 وقت قی ... بر طلاد بومر طلمعه کلیجك فی تـ ... اکلر ع
فرفع ابدی ارککی بونك ذاتینی کوردکدی وادور
طاشی کتوررد دیشینك اوکنه براغور فی الحال بر طلا
2900 بونسنه دخی عجب دکلدر زیرا که کاه دنیاده بلور مثبتین کیچر
قیا دمقنا طیس دمور جذب ایدر اکر بر طاش دخی اوغلنی
چکرسه عجب دکلدر حجر الفیء برطاشدر مصرده در
کیمسه که الینه السه قوصار هرنجکه الندن قوسه قوصمز اولر
بر طاش دخی واردر مشرق حدودینده وقتی که ابی شرکیه براوله
بالقینی یوردرحرما چکردکیجه دراججر حجر باعض مصرده بر طاش
واردر اکا باعض الخل دیرلر اکر سرکیه براقسلر
سرکه دن طشره صچرار سبحان الله تعالی بلور حجر هیچ
بر بیل طاشدر مشرق طاغنده بولنور طعم اتك شیرین در
کوز طوتیا سنه قوبلرلر قلبنی کوزدن کیده ررد و بردزلو دخی
2910 واردر که کوزی کوزمز ایلن اکا دهنج فرنکی دیرلر اکر دهن
2 دوکوب یمشق ایلسلر ایرانه قتالر دخی ایکی آزید دکلو دخی

2812 یلان زخمینه اوره کره زهر کندوکه چکر صالح اولور الله
اعلم ذهب یعنی التونك اصلی اتك طاشلر دندر دخی جوهر
عزیز دراوده قلانور کسلمز اکر غزیه اله لر اغز قفوسبین
خوب ایلر اکر میل ایلسه لر التوندن کوزه نسنه چکسه کوزه نور
زیاده ایدر دخی التوندن یوزك کوکله قوت ویرر اکر التونی
حل ایدن لر معجون قتلر کوکلی مقوی اولور ور دخی وسوسه کیدرر
اکر قولاغی التون کوبه ایله دله لر اول دلك ایر قلیمز التونی
[illegible]
2920 رزنجوقدر یمن حدودنده بر شهر واردر انده اکا غانه دیرلر
هر صباح اول قوم اولرین سپورلر اول سپوردیك طپراغی
اوده یاقوب اریدرلر دخی اندن التون حاصل اولور بردنیا
بردانك اولور نولرك اعتبار رنجه معدن زرهنده بر شهر
وارکه دیرلرکه التون معدنی رنجه اولیجی طاغلرندن
التونك طمرلری پلدرزنجه واردلر اکا یاش بالجی اورورلر
2926 تاکوندوز واروب ابی بولوب قازرلر الورلر معدن زرزنجباردر

2857 باب كوكيدي ... قولسلكمخان نقدر ايجرسه هر كيم ست
اوزنه واكر تصديق الينه قوزلرينه خوش دوشلركه بر كرم هر
كيشينك جسندن يوزك قاشيدن دخي اندن بر ارصورت بين نفس
ايل كه بر النده سكو بر النده قلقان دوتمش ولا باشنده كلاهي
دخي ولا يوزك قاشيني بر التون خلقه يه بركيده وبوندن كم فني
جنكه وار درسه ظفر بوله مظفر اوله ● بو يوزكي سه شنبه كني
دوردنجي ساعت اول كوندن مريخه ناظر اولا وشول كه كرك كه
هيچ كيمسه ده بو يوزك اولميه كلنده ن حذر اليه اولمشلردن
ودر بسنك دخي يا نينه يا قين كلميه جزع برجوهردر اجناسي
مختلف اولور يمانى وعودى مخطط اولور منقش ومنقوط اولور
وحبشي وفارسي وعربي وعسلي وعودي وباقري اولور قومشنده
آيوسي باقريدركه يوزك اولور ويوزده بيا ذكورر وعرواني سي
شول مقدار اولور كيم اندن تسبيلر دوزرلر اكر جزع حامله
خاتون كيشيه بغلا يوب كوره سه في الحال طوغره جزعك جوغي تمنده 2870
وهندوستان ده اولور حجر الماء اليهود ● طاشلري الندن چوقدر 2871

ليكن حجر يهودي بر طاشدر كيم بنجه فندوق دكلو يعني مخطط دور 2872
اوزون اوزون يازولري وار طاغدن بتر زيتون كبي ودخي جهود كوز
جنككم الزينه السلر اول طاش كبي بتر قوقار ودخي اني دزتيوز دولر
وهو ايجرلر انك شربتي بر دانكدر اذيهنك قوغيندن طاشي كيدرر
آري ايلر انك معدني طرابلوس طاغلرندن اولور حجر يرقان
برطاشدر كيم قولانج بو اسنده بولورلر هر كيمسه كيم يرقاني
اولسه اول طاشي كندويه تعليه يرقاني كيده اكر بركيشي
دلسه كه اول يرقان طاشين اله كتوره قولنجلي يا اوروسني عفرانه
بويايه قولنج بو اسنده اني كوررسه يرقان اولدي صاري اوريا وريسنه 2890
وارور يرقان طاشين كتورر يا اورسنك الينه براغورا سكندر
آيدر قولنجك قرنده ايكي طاش بولورلر بيسي قزل وبريسي
قاعمي صرع خسته لكنه فايده ايدر ودخي كركس بو اسنده بر
طاش اولور بنجه قوز دكلو قبقي بوكلو عوره كه باغليلر يوكي
في الحال براغه بو طاشلركه عزيزدر بولنمز الا پادشاهلر قتنده
ودخي ايدرلركه طوشانجيل بر طه ده سيكي بولنه اولور يومردلادن 2896

اولور و یلر آندن لرکه هندوستاندن بر طاغدر که آکا
الماس طاغی درلر آکا کسه چیقه مز طاغ بیوده درلر آت
منجنیقه اورلر آتارلر اول طاغک اوستنه دوشر اول آته الماس
یاپشور اول آتی صکره کرکسلر اولورلر شغه ایندورلر
دخی الماس یاره لره دوشر و آرزلر انی ایسترلر بولورلر حجر
الاسهال بر طاشدر طبرستاندن اول طاشی سزرلر اسهال ایدر
لیسند بر طاشدر که دکیزدن اولور قزل اولور قرا اولور آق اولور
طبیعت صووقدر قابضدر انی دوکرلر دودتوزلره دخی
جراحتلره باغلارلر و آکر کوزه چکسلر قوت بولور و آکر شراب
قویسلر کوکلی قوت ایدر و روشن ایدر آمدی بو طاشلره دکرلک
دیدن بترا اول آق اولور مرجان حکیم صودن چیقسه قزل
اولور هوی دوقنغله قاتی اولور طاش کبی اولور اول طاشی
النونه برابر صاتیلور . اسکندر آیدر زهر که بسدکندویله
بله دوشه نیفر ایسه دن امین اولا و کبیده صرع ساکن اوله
حجر ازهر بر طاشدر بر نج دزلو اولور جمله سنده دهنه فرقی

و بر بیتی دخی اولدر که یلاننک اکسنده بولورلر اکر یلانی یارن یارن
ایلسلر اولمزتا اول طاش انک اکسه سندن یا زوب چیقرمنجه
اول طاش غایتده قیمتلودر اول طاشک شربت طمرلردن زهری
چکر چیقارر پادشاهلر انی طعاملرینک اوستنده قورلار
اکر اول طعامده زهر اولسه اول طاش درلر خشو دبررلر
بعضیلر اول اژدرها بوینوزیدر درلر هما اندن دوستلرم بجاق
دونرلر بو سوز درست دکل حجر بدخشن بو دخی بر نفیس جوهر
معدنی انک مشرق طاغلرندهدر اولور اول طاغده واردر کبریت
قارو یاسترلر بولنه یان و کوجک یان بولورلر اول طاغلرده 2850
اول ولایتک پادشاهی کیشیلر قومشدر که انی صقلرلر حجر
بجاده بو دخی بردرلو طاشدر جواهردن زنلی قزل دوقیمت
بدخش قیمتندن اکسکدر طبیعی کرم و خشکدر معدنی مشرق
طاغلرندهدر الجمست برجوهردر که انک رنکی قزل لعله اقلق
ازآ سنده در انک خاصیتی اولدر کیم اکر اندن بر قدح دوز 2855
واول قدحدن شراب ایچسه لر مست اولمیه و اکر جمسنوک

باتت یاخصوصلکی آنکلمالین بوزلرا اق آنلر قیصور جبل برطاغدر
کیم هند دیکرینده که آنده کا کوزکوزلر دخی انده برجا نور
هیچ کیسه تا آنده وارمزکه اول جانورلر اول ارزده جانورلر اولور
دخی اول ناحیه ده بر آباتوا اولور که صودن چیقار دکرده
طاش و اول طاغک دیبنده بر قوم وار درکنده کز بونلربت
درلر دم خلقه چوق زرلر جبل الیمون ● بر طاغدر اندلس ولاین
درکه اول طاغده بر بلینک صورتی درمشلردر اول طاغک
قبو طاشینه که سنده سکز انجه بر بلینک صورتی بولنور منقش
جبل و قواق بر طاغدر الیون معدنلر وار در اندن و ملائکه لر
بیدرا اول ولایتده اوق الیون چوقدر که مخلص النوندن دورر

الباب الثالث فی عجایب الاحجار و الجواهر قوله تعالی

ثم قست قلوبکم من بعد ذلک فهی کالحجارة او اشد
قسوة و ان من الحجارة لما یتفجر منه الانهار و ان منها لما یشقق
الماء ● حق تعالی بیوردیکه طاشلردر انلرم اندن ازمقلر روان اولور
بعضیسی دخی اولدرکه یاریلرلر اندن صولر روان اولور کافرلرک کوکلی

اول طاشدن دخی قاتیدر که عزت المزججه الماس بر طاشدر کیم
هیچ طاشلر انی صیندورمز قمو طاشلری اول صیندورر مکرکیم
انی قورشون صیندورر امدی بوندن بیلمک کرککه هیچ بر زورلو نسنه
یوقدر الا که حق تعالی جل جلاله اکا بر ضعیف مسئولی و مسلط
ایلمشدر و معدنی الماس قراکولقده در طبیعتی بردخشکدر درد
درجه ده دراکر الماسی اعز الله لر قمودیشلر دوکه بیرکه حق
تعالی عز شانه اندن نجا صیتی قومشدر دیرلرکه الماس بر قیوا بجنده دن
که بر عظمتلو بلا اول قیونک اغزی اوستنده یاتر هر جانورکه اول
بلایی کورسه اینده اولور فی الحال اسکندر قراکولغه کرجک
اول حالی مشاهده ایلدی دخی بیوردی که بر اینه دزدیلر دخی قیونک
قتینده بر اغاج اوستنده دکوردیلر تا که اول بلا اینه نظر ایدی
کندوزین کوردی اول سبیدن کندو دخی اولدی بو حیله ایله اکندز
اول قیودن مبالغه الماس الدی بوایده بلقعه کتوردی بو زمانده بو
انک تقیه سیدر که اسکندر چیقاردی ایدیلرکه الماس کجی
قابیله بو نقده انجیه قویجق ازر و دخی الماسک یانه لرزدایم مسند

بوطاغلك اتكنده اليتوز طاغلردن آباغی وآزدر ودخی بونلك
دیه سنده برکیتا وارد کنینه موسی دیرلر درکلری مزمرد دقبوز
یاقرددر ویده موردر وسقف صنوبر اغاجیدر واوستی قورشون ایمشدر
هیچ اورین انك ابجند یاتمز والا بیاتی کشی بر اغورلر ودخی بو طاغك
جونب سنده التی بیك دیر واردر مصردن خراج الورلر وهر کون
اندن رآهب اولور اکثر کسی اول کلیسایی معمور دوتارلر درت
یکادن گلورلر اندن دعا وتضرع ایدرلر طعاما • بر طاغ دخی
موتدر که انك دیه سنده بر قلیچ واردر که هیچ کیسنه الماز اندن
اول قلیچی برایاز و واردر هیچ کیسنه اوقیاماز وهر کیسنکه اول
قلیچی المغه قصد ایتسه دورت یکادن طاش آترلر جون بینه
برنیه قوبیه طاش کلمز نیکری بیلورکه اول طلسمدر ویحو دندر
جبل الطیور بر طاغدر رومیه ده که اول طاغك اوزرنده برکنبد
یاپمشلردر اول کنبدك بر کیجیك دلکی واردر بیلن برکز
قوشلارك اندن برامرا ولورا اول برامر کونی اولیجق اندن هزاران
هزار قوشلار جمع اولور هر بیسی باشلرینی اول دلوکه صوقارلرنا

برنیسی باشنی اول دلوکه صوقر دخی قصرا اول قتلا زین قفر دخی
چاغرور دخی اول قوشی چقرلر واول قوشه سعادت یتن دیرلر واول
یا شحی قیصلن قوشنه برقین دیرلر جبل طرنانی بر طاغدر هند دریاسنده
که انك جوره سنده اوج بیك کیسی واردر که هر برنیسی اول طاغدن
آقن صونك اوزرنده دوردخی اول طاغك یاقننده بیك اوجوز
تمش طاغ واردرکه انلردن قزل یاقوت وکوك یاقوت کوزرلر
وهندوستاندن یوندن عجایبلر بوقدر سنه لرکه بر طاغدر اوج بیك
ازما قال قدآ العیون عقیق وقساس بر طاغدر یمنده که اندن عقیق
قازرلر هر بارن عقیق بیکر می یمن ازرق اولور دخی عقیق طاغی
کونشه قوزلر وتنورده قوزلر کدوه وتعلیه یاپمش ولا تاکر اوداکا
کازقلیه وخوب قزل محکم اوله اودا ترابدن مسه انی
یوزکلر دوزرلر کر پیغامبر علیه السلام دیمشدرکه تختموا بالعقیق فانه
تذهب الهم من القلب یعنی یوزك ایدکه عقیقدندر که اول غصه
گیدرر کوکلدن جبل الجم یعنی کمو طاغیدر بر طاغدر اندن طاش
قزرلر دخی یاند درلر اوج لکن برآقیه ویرلر هرجنکه

2740

کورنیوز باقو [illegible] قید دکه انک اوزرنده درکیسه اوزرنده جغمز
وهرکیمه اندن یغموز ایغا دنا که اندن ادمک قدمکا هلرینک نوزی
بویله [illegible] اول یغموزدن عظیم سیللر اقوب اندن عنی دکیزه دوکر
یاقوت کرکوزلرا اوله کیم غواصلر کیروب لرجیقارلر جبل سون
وسهوم سون وسهوم ایکی طاغدر قهستاندن اندن عجایب صورتلر
یازمشلردر وخوب نقشلر ایلمشلردر انلاری یازدردن کسر بردر
کسری بروزبردرانی بران فرهاددر جبل بر مبارک طاغدر
موصل حدودنده ایدرلر که نوح پیغمبر علیه السلام کیسی اول
طاغده دوشدی اندن بلدیکه صوازلمش اول طاغه فلک جبل عظیم
بر عظیم طاغدر ارده بیلدی دائما اندن قارا کسک اولمز وحرالمقدد
هیچ اندن بر منفعت طوتمزلر جبل عسر برطاغدر یمنده وانک
اوزرنده بر دلک وار دره هرکیمسه که اول دلوکه کیرسه چقسه حلال
زاده در وهرکیمسه که حرامزاده اولسه اول دلوکه کلیجک طار
اولور نقدر کیجک اولورسه ضیقم وقت اولورکه دلک بتشور جبل
صبر برطاغدر که صنعاده جون رمضان ایچی کوره لر اول طاغده

اوده یانارلرکه اینکوزیجک مخلاق طاغنده دخی یانارلر واندن
صککره مکارم طاغنده یانارلر واندن قراب طاغنده یانارلر
طرفة العین ایچره یوز فرسنکلک یرحبر وارر جبل ابو الجمنین بر طاغ
صین دکیزنک اورتاسنده یوقاروچیقیدررهیچ کیمسنه اکا
واروب چقمز ودخی هیچ جانور بولنمز الا بر کیشی کندوزین یوز
بیک درلو حیله ایله اول طاغه برآقدی اندن بر عظیم قصر کوردی
ودخی خوب بوستانلر کوردی ودخی بر عظیم بوجه قصر کوردی اول
قبه نک ایچنه کیردی ایکی عظیم سنکه کوردی بجه که جهد ایتدی که
دخی یوقاروچقه چیقمادی اندن کیرو دوندی طور سینا بر طاغ
دره حدود مصرده تیه یازیسیله قلزم اراسنده در ودخی اول
طاغدن فرعون شیشلری کتوررلر واول عظیم مبارک طاغدر
وهم معموردر حق جل وعلا موسی علیه السلام توریت اول طاغده
ویردی دخی حق تعالی عز شانه جبرائیله ایتدیکه اول طاغی بریندن کوتور
بنی اسرائیل قومنک باشی اوزره طوندی تا ایمان کتوره لر ایدرلر
اول طاغ که حق تعالی سبحن ایتدی طورسینا طاغیدی ودخی

2769

ویمیش کمش [illegible] کیشی دخی اندن قالمش تا کیم المش کمش بر حکایت 2710
یادمه [illegible] کم اول طاغ دکلدر بلکه بکجدر که اول صودن یوزر
[illegible] جل جلاله قادردر بونک کبی اشلره که نیجه دلرسه ایله
ایدر حجارت ودحود وحوبرت ایکی طاغدر ارمنیده که اکا
طالحی یوغردی دیرلر بری یوجه در وبری الحق در و دخی عجم
پادشاهلرینک اندن کوزلری واردر قباد کبی که عجم پادشاهی
ایدی بلیناس آیتدی بر طلسمدر کلسه کمسنه ایرق اول
طاغه چقمیا هم ایله دردی که کمسنه اکا چقمز اولدی جبل الحد
بر طاغدر بونده مبلد ده که اندن فریاد مرچیمر لر شول اوده
قرمش کبی لیکن غایتده دشوارلغیله حاصل ایدرلر اولمزدن
قلیچ دوزرلر تیزکه اول قلیچله بر آدم چالسه کرتانی چقمز 2720
صانه سین که طاغلیندر حکایت دماوند بر طاغدر یوجه
ولاتینده که انک دبه سندن قار اکسک اولمز واندن هیچ سنه
نیمز و دخی اندن حیا نورلر اولمز زیرا که صو دخی یوقدر دخی انک
دبه سی یوز فرسنکدر کورنور و دخی دبندن بر ایرامز صو آقر و دخی 2724

اندن دا امر بیلدرا ولور حکایت ضحاک بیوراسب بر ظالم پادشاه 2725
ایدی بودکی ادم آیتدی حق تعالی عز شانه افریدونی مسلط ایلدی
تا که انی دوندی زنجیرلر یکی اصفهاندن قینده بر طاغه ایلتدی که
زنجیردن قورتلدی زیرا که حکمتله باغلمشدی بو خبر دن افریدونه
ایرشدی بنه کلدی ارودن ایرشدی دماوند طاغنده دخی وندی
انی اول طاغده بر قیوا بجرده حبس ایلدی دخی اول قیوی آرمایل
دیرلردی بر کشیه اصمرلدی دخی بیوردی که اکا کوندی ایکی ادم
بیسنی ویره لر بونک اوزرینه بر نیجه زمان کچدی آرمایل بو ایشه
پشیمان اولدی واردی کوندی بوکا ایکی قیوندن بیسنی ویردی اول
اسیرلر که واردی آزاد ایلدی اوتوز بیله دکین بوبله ایتدی بو خبر
افریدونه ایرشدی غایتده بکندی ارمغانیله تاج وزرین ویردی
اول ولایت اکا ویردی زهوت بر طاغدر معروف هندوستانده
عالمده اندن یوکسک طاغ یوقدر انک اوزرنده یلدرم شاقرادم
پیغامبرک قدم اثاری واردر وهر قدمی سکسن ارشدر داغمادنک
اوزرنده یلدرم شقر کیجه و کوندز بولت سن رعد اول یلدرم کیم 2739

اندن [illegible] دلر دخی انده بر قیو واردرکه ایچندن آقمی یالانلر
چوقدر بر [illegible] قیشین اول قیویه اوغرامش کورمشکه اندن
بنا[illegible]چیقار صوقدن آیاغین ایچنه صارقتمش ایکی آیاغی دخی قزارمش
حبشی آیاغی کبی اولمش جبل برطابل برطاغدر هند
دکزنده همیشه اول طاغدن دف وزنج آوازی کلورکه
انلاری چلنلر کورنمز دخی اول دکزده اوج طاغدر واردر
برسندن دائم یلدرم وآرزی کلور وبرسندن دائم صعب
یل کلور وبرسندن دائم یغمورلر یاغر وهیچ کمسنه انده زندگانی
ایدن [illegible] جبل شومه برطاغدر هند دکزنده اول طاغده بر
خوش چشمه آقر هندیلر ایدر هر کمسنه که بوصودن ایچسه عمر
اوزون اولور آما اول صونك قتنده جانورلر واردر فرلر
انلر کبی آدم بولنجق برکز جبل تبت برطاغدرکه بوصو
اوزنا سنده چیقر هر کمسنکه اول طاغده چقسه اوده یاندیر
اول طاغده صوچیقر دخی آجی اول صوا ودی سوندرر برکز
تبت پادشاهی اول طاغده چیقارزتا اودیا ندرسه اول طاغده

صوچیقارر دخی اول اودی سوندرر برکز تبت پادشاهی اول
طاغده چقدی چوق اودنلر کوردی اول طاغك بیت سنده یاندی
دخی انك اوزرنه نفطلر وکوکرتلر براقدیکه هیچ نسنه سوندرمسون
دیو ناکاه برصوچقدی اول صو اودلری سوندردی پادشاه
عجایبه قالدی حکمت نیدوکین بلمدی الجبل الجیم برکبار طاغدرکه
نوح پیغامبر علیه السلام کمیسی انده چقدی قرار ایلدی الجبل
الجاری برطاغدر زنکبارده دکزنده اول طاغك انی دورت
فرسنکدر دخی انده چوق آغاچلر بتمشدر ودخی قوشلر وجانورلر
واردر ومرتفعکه بهار اولسه اول طاغ دکز ایچندن یورر
دورت فرسنك کیدر بوجزیره نك قتنه کلورکه آدمی واردر چکرکه
اول جزیره که وارسه دکشه اول خلق کلورلر اول طاغدن اودن
جمع ایدرلر وکسرلر اولرینه التورلر وصید ایدرلر ومیشلر دوشورلر
اول طاغدن چونکم بهار کچسه اول طاغلری دونر یرینه کیدر ینه
بهاره دکین دورر حکایت ایدرلرکه بو جزیره دن برکشی اول
طاغدن اودن جمع ایتمکه وارمش ناکاه طاغك کیدر حلك

یلر یعنی ... مشاهده ایدلر دخی کسنی له سندزدلر و
کوپری چوقلول طاغده کز قیلدر اندن ایرشدیلر دخی اول دکز 2661
کنارندن قرینه لر کوردیلر که هر بیری دوه کبی بونلرک
لشکرینه قصد ایتدیلر بولشکرک چوغی هلاک ایتدیلر
بو قوم دخی عاجز اولوب دوندیلر بوندن اوکدین اول
طاغی کسنه کورمش دکلدی جبل اشك بر طاغدر کیم اندن دائم 2665
اود چیقر کوندز تتوتن کورینور کیجه اولیجق اود کورینور شوله
صانه سن که نفط معدنیدر که اکا اود دوشمشدر زیاده
جبل احد بر طاغدر مدینه ده که حمزه اندن شهید اولدی پیغمبر
علیه السلام دیدی احد جنت قپوسندندر اشعر واعرج دخی
تکیله مدینه آراسنده در جبل اروند بو دخی بر اولو طاغدر
قهستانده کی مبارك طاغدر که اندن بیك چشمه آقر
و دخی بو طاغده دائم درایع اوتروا وج فصل دپسنده قشدر
دائم قاریغاز وار ورتبه بری دائم بهار در و اشغه دبنده دائم
تابستاندر دخی اندن بیك درن وار در هر بر درده بیك 2664

2665 اغاجلر و بیجه بیك صولر وار در که عددین کمسنه بیلمز جعفر طیار
ایتدیکه ارونده طاغنده بر چشمه وار در جنت چشمه لرندن چقار
بن اسکندر تیه لو بر کشیدن اشتدم کیم بر ای بو طاغده
کزمش که ایتدیکه بن شامده روم تا شوشه دکین کورمش دخی
طاغلرك نهایتینی کورمشم و بر کورمشم که اغاجلرینك اوزون
2670 قرق فرسنکدر و دخی بر نه زعفران بتمشدر لیکن بن
اروند کبی بر کورمشم دخی بن اکا دیدم کیم سن سمرقندلك
بزلرین و بونلرین دره لرین کوردکمی ایدر که کوردم لیکن انلارك
حضراتی و موذیاتی ذکر ایدرسه ملول اولورسین
جبل اوماك بر طاغدر که هند دکزینك اورتاسنده انك
اهلی قرالدر چونکه ای کورسلر کلورلر انلارك کلدکلرینك
سببن کمسنه بیلمز و هم قرنفل و سنباسه اندن بتر جبل اوطو
بر طاغدر مغربده که اندن میمونلر اولور که هر بیری بر دوه کبی
و دخی اندن کافور اغاجلری وار در اسکوار طاغی بر طاغدر
2679 اصفهانده که اندن چوق یلانلر اولور تریاك ایچون انی یلانلری

قرا كولقه كه حقدنی اول جبل الأخضری كوردیکه انك طولنی د 2619
عرضنی حق تعالی جل وعلادن اونوق كیسنه بلمز دیحی كوردیکه 2620
بر فرشته ایکی اول طاغك اوستنه قومش بر كیشی بر نسنه صقلر
كبی كیم اوروز دورمیه دیر ایمیه دیخی كندوزبا شین سجده
قومش بر كیشی او آز ایدر دیعد كبی دیخی ایدر كه الهی جمیع مخلوقك
مرادین بلورسین وسندن سوله كه بوشیدن دكل رحمتك الکل
اسکندر بو فرشته كوربیحك ایدر بنی آدم عالمه طوید كمی
تا بو آرایه دكین كلدك یعنی طویمدك ذو القرنین اولدك كندو
ذو القرنین دیدوکین سوکمك صاندی اسکندر ایدر بحون سن
اول فرشته ایدر بوق سکمزم هر كیسنه كه عالمك بر قرننده
بر قرننه كلسه كه قرا كولقدر آكا ذو القرنین دیرلر بو كز اسکندر
ایدر بوكانه طاغ دیرلر ایتدیكه كوه قاف طاغدر كوك بونك اوزر 2630
بر قبه كبی در بوكا ام الجبال دیرلر قموطاغلر بوكا اولشقدر دیخی
حق تعالی بنی بوكا موكل قومشدر تاكه بونی حفظ ایدم د
والا یر كز دیر ایمكه جمیع عالمی خراب ایدر دیمی جبل الاحمر

یعنی بر قزل طاغدر مغرب دكزینك اوزر تا شندن الهمه یا نندن بر شهر 2634
یا پمشلر بغرده كه آكا شهر روبین دیرلر وهیج كیسنه اول
طاغك اوزرنیه چقمش دكلدر حكایت عمر بن عبد العزیز زمانه سنده
بوطاغ آكا حكایت ایتدیلر عمر بن عبد العزیز ایدر آكا
بر كیشی كوندرمك كرك موسی بن نصیر كه بر طارقی ادلو قولی
وار ایدی انی كوندردیلر آضمرلدی آكا جونكه اول طاغه ایرشدین دیخی
یانینه بر اوكز در مشلر دی كه انك اوستنده هم بر بث وار در 2640
اول ایكیسی دیخی سنبوره سن اندن كیجیك اول مدینة الصفر آیه
وار رسن كه اول شهر روبینده یعنی بر آور دن شهر در جونكه او
طارق كوتلدی اندولوسه كلدی اول ولایتك پادشاهی بوكا ایدر
تر یره كیدرسن ایتدی كه شهر دوبینه كیدرم یعنی بقر شهر بنه
كیدرم بو خبری ایشیدیجك آكا معاونت ایتدی جمیع لشكر دن
بونكله بله وار دیلر تا اول آرایه دكین كلدیلر كه اول اوكزی
كوردیلر كه اوزرنده بر بث در مشلر اوزر اول پتك اغزندن
بر آواز كلور كه لیس وراءی مذهب یعنی بوندن اشرا كیدجك 2648

بك ويتمش [..] بوزا اوچ بيك وبشيوز تمش فرسنكدر وبو
جوانكه بر جزيره كبي در دكيز ايچنده كه انك اورتاسندن
بر خط قوشلر درکه اول خطيله ايكي بخش اولور تا روسي جنوبي
وتا روسي شماليدر واول شهرلركه شرقيدر معتدلدر زيراكه
كنش انلرك صولرني خوش طوتر واول شهرلركه مغربيدر
اندن صابرولقلر چوق اولور زيراكه انلرك صولري متعفندر
اول شهرلركه جنوبيدر صولري ايسيدر واهل ضعيف تركيبيدر
واول شهرلركه شماليدر صوي خوش صوددر واهل قوتلو تندر
ودخي انلرك شمس اوزرن اولور ودخي بلايكه هر بره كنش
يقين در ايسيجقي اولور شوليكه جنوب طرفي وهر بره كه ايراقدر
صووق اولور شوليكه شمال طرفي بو ايكي طرفده حيوانات
اولمز ايسيدن وصوقدن انلرك مجهول يرلرا ادم ايرشمز
وهم دخي حيوانات اولمز اول يرلرده بقا يوق اولمز ودخي
اندن اولن جانورلر غايتده غريب اولور شوليكه كوكدني
ودخي اول يرلردن بر جانور ديدر بيني كوزلرك صارو كه انك

اوزنده قرق قره دائره لروار ودخي هر قرق دائره بر قزل دائره ايله قبلنمشدر
ودخي بر يشيل خط چكلمشدر النسندن تا قويروغنه كيبكن دخي اولدر
بر كزده عجايب جانورلر واردر كه آتا دانه كلمز اعجوبه بو زمانده
اول يرلردن بر قوش كتورلركه كاشاذه بريرلرايكي بويندرى
وآرهلرنك كبي ودخي پادشاه قهستاندن بر قرغه كتوردي
بوزني اق اياقلري قزل الباب الخامس في عجائب الجبال وصفتها بالنحيه
عالمده طاغلر چوقدر لبنان طاغي كبي شامده وسيرانديب كبي هامده
وزهون كبي سرنديبده دماوند كبي ملده ورارند كبي قهستانده
بلكه بو يريوزنده طاغلر يرلكيدر بيرلك شوليكه الله تعالي قولنده
منت ايدوب آيتده الم نجعل الارض مهادا والجبال اوتادا يعني يريري
سنه آرامكاه قلدم وطاغلري آكا ميخلر قلدم تاكه دبرنمه فلكلاين
سزلك مسكنلر يكز خراب اولمية ودخي صونلن خزينه لرين طاغلره
اصمرلدم وفصل بلكه كوه قاف جبل الاخضر ديرلر قرار كولغلك
اسرالكنده اول كوه قاف دركه بو يريوزيني اورتيه السلار ودخي بو
جميع طاغلر انك طمرلري وبناقلر يدر اسكندر نيا اول وقته

ومن مشرقها ومن وصنعا در فصل فی خلقت الارض بلکه هر
سنت جماعت بونک اوزرینه در که الله تعالی جل وعلا
یری کیزلک کوبک کبی ایدن یرندی وطاغلر صوینک موجی
دن بندن یرندی شونکله که اول صو طوکدی دخی طاغلر اولدی
یرک اصل طاشدر طپراق صکره اولدی بعضی ایدر که اصل
طپراقدر صکره طاش اولور زیرا که اوت طپراقدن بتر
بتر طاش اوستنده تیمز یر دخی بو قدر در معلق در فلکک اورته
یرنده شول یر طه نک صاروغنک اورته یرنده دوردغی
گبی در هوی یرک جوره سنده در وکوک دخی هوانک جوره سنده
مسئله اگر صورسه یر بو ثقیلکله نیچون اشغه اینمز
کیمز جواب ایدر که یرک جمیع جوانب کوک در چونکه
یر بو جانبندن کوکه وارمز اول بر جانبندن دخی بینه وارمز
اکر بر طاشی هواده اتسلر بو طرفدن کروب یره کلور اول طرفدن
دخی اتسلر بینه اولدخی یره کلور زیرا که طاش ثقیلدر یر
دخی ثقیلدر ثقیل ثقیله میل ایدر اکر بر قوش سکه کبی الو

اغزینی یرک اتسلر دخی ذکرک دینه الله دو شکلرا نهدور دوفی کر
انی کیدر سه کرینه یوقارو چیقار زیرا که انجق هوا اوراز هوا
بینه هوادن یکا قصد ایدر دخی بو طاغلر یرک اوستنده بر طاردر
دانه یی کبی در بر طاغ اوستنده و بو یرا اوستنده ذکر ایلرک
صولرک نسبتی یره بر حبق صو نسبتی کبیدر که بر طاغک
اوستنده اولا لاجرم بر طاغلر ایله ودکزلر ایله یر کره در
مدور وکوکک انک جوره سنده دور یر اورته معلقدر الله
تعالی نک حکمیله و تعضیلکیدر زیرا که یر کره دکلدر ممکن
اولمیاکه برجینسه بو ثقیلیله و بو عظمتله مدور اوله یر
اشغا کیدرنا تیتی الله تعالیدن عزیز کیمسه بلمز
بینه کم هوا دخی یوقارو کیدرنا نینی حق تعالی جل وعلا بلور
و تعضیلکر دیرکه یر مدور دکلدر اوزوندر دیرلک کبی اکر
مدور اولسه صوانده قرار دوتمیه و اکر ویر کوریستیه
فیه کرا اوزرینه دخی صو دوراید بوتی الله تعالیدن ارق
کیمسه بلمز فصل بلکه یرک مساحت ودخی فالنلغی بش بیک کز

ابتدی عراق عجم وسجستان وکیلان وطبرستان واذربایجان
وعراق عرب زمانه بو قسمت اوزره ایدی معموره مساحت
اقالیم یعنی مقدار عالمی بیلمکه درت بیك فرسنگدر اون
ایکی فرسنگدن قرار دوقوز دوتوب دورلر وسکز بیك فرسنگدن
روم طوتمشدر اوچ بیك فرسنگدن فارس دوتمشدر بیك
فرسنگدن عرب طوتمشدر ایدرلر که عالم اون سکز بیك
دربری مشرقدن تا مغربه دکین در واون ایدی بیکنك حبشی
غیری کیمسنه بلمز حقیقتی تا دین جهان قیاس ایتدی دخی کوردیلر
عالمده برلر قرچین وحرمین وعراق ومداین وسوس وجند و
کوردی فالیقلای وخوارزم ومرو وهمدانی بولدی دخی وختن
وفرلق میسانه واصفهانه وزینه کوردی انسانی خراسانه
وآذربیلده واصفهانه وشیرازه کوردی وارمنیه وآذربایجان
وکرمیا کوردی حلیه حلوانده وهمدانده بولدی شجاعت ماوراء
النهرده واصفهانده وخلوانده بولدی خوب صولری دجله وفرات
وبلخده وسمرقندده وهمدانده بولدی مکر وحیله زینده واصفهانده و

وارمنیده بولدی یاتم لیغی ترمذده بولدی صحفی نونده وشعبانده
بولدی ایو نمشلکی مداین وشابور ونهاوند وهمدانده کوردی
صدق وطوغرلق بریخی خراسانی کوردی جور جفا جرجاندن بولدی
حکایت یحیی بن محفوظ ایدر الله تعالی عقلی ومکری یاراتدی
عراقده قودی صبری جفای شامده قودی نفرتی قلعتی حجازده
قودی یالیلغی ذلیلیغی مصرده قودی حکایت عبدالله بن
سلام ایدر الله تعالی اوغرلغی اون بخش یاراتدی طقوز بخشین
قبطه قودی بر بخشین جمیع عالمده قودی شاذلیغی اون بخش
یاراتدی طقوزنی روم اهلنه ویردی برینی باقی عالمه ویردی
غصه اون بخش ایلدی طقوز بخشین ترکلره ویردی برسنی
جمیع عالمه ویردی بهادرلغی اون بخش ایلدی طقوز بخشین
ترکلره ویردی برینی قمو عالمه ویردی دخی شول یرلرکه اونچی
عالمده مثل ایدرلر دمشق وغوطه ونصیبین وهرمان وبصره
الانهار وهمدان واقبال واروند وسمرقند وصغد وکرمان
وشعب وبران ونیشابور واباز ومداین وحله وشهرزور وانهار

تقدير اولنمشدر اوچيوز التمش درجه در هر درجه يكرمي بش
فرسنكدر وهر فرسنك اوچ بيك ارشدر بو معموره نك
ربع شماليده يوز ربع جنوبيده خرابدر وشماليك دخي اشغا...
خرابدر وهر ربع دخي يدي اقليمه قسمتدر وهر اقليم دخي اوتوز سكز
بيك بشيوز فرسنكدر اقليم عرب الندهدر وبرسي حبش
الندهدر وبرسي هند الندهدر وبرسي ترك الندهدر وبرسي
چين الندهدر وبرسي ياجوج وماجوج الندهدر اول
اقليم زمين مختر قدر تا سرنديبه دكين انده ساكن اولنلر قرار در
وچركينلردر يا لنجعلردر شول برينجي جانورلر كبي اول ولايته عمر
اوزون اولمز اول حدودده اژدرهالر اولور بو اقليمك اوزون
بش بيك فرسنكدر ايكنجي اقليم سرنديبدن تا حبشه دكين
وسنده وزابلستانه دكين در بو اقليمك اهلي وقدر زشت
دكلدر بونك دخي طولي وعرضي انجلاينده اوچنجي اقليم جرجان
تا صينه وعدنه وشامه وفارسه دكين در بونك دخي طولي وعرضي
انلك كبيدر ● دردنجي اقليم بابلدر اقاليمك اورتاسيدر

اول افريقيه وبلخ ومروه وبونك دخي طولي عرضي انجلاينده در
بشنجي روم وخزر وقسطنطينيه در طولي انجلاينده در التنجي اقليم
افرنجدر بونلر برقومدر بيكا روزدلري شواردر انجكلري
داغ اوزرلرنده يدنجي اقليم ترك در بونلارك اوزلري اغاجدندر اما
افريدونكه پادشاه ترك ايكن كندو يري اوچ بخش ايتدي
كندونك اوغللرينه اول بخشي مشرقدن زنكي وچيني
تور ادلو اوغلنه ويردي وبر پاره كه مغربدندر رومدر سلم ادلو
اوغلنه ويردي بو ايكيسنك اورتهسي ايرج ادلو اوغلنه
ويردي ايمدي بو قسمت كندو قولاينه در اما نوح پيغمبر عليه
السلام كه شيخ انبيادر صاحب الطوفان الاعم وصاحب
الامتين وذو العمارتين نوح بن لمك بركي قسمت ايتدي عرضنه
اوچ اوغلنه اول سفا ياندر كه جنوبي درجا ويردي وبر پاره
شماليدن اهلي قدر يافثه ويردي واورتا پاره سيني كه بغدادي
كلور ساهمه ويردي اما اهل فارس يدي اقليمه قسمت ايدرلر ●
اما طهمورث بريده اقليم ايلدي پادشاهلك اراسنده دركه قسمت

صوکره واحدده وبیلك قرار کاه هیئت برخونددر که ایکی کشتیه
برنقش وصورتی مجموعنك جوره سنده دونرلر قول کبی
اوزناده پادشاه کبی بها دوقتی بر مشاطه لق ایدر ویلده
قراشلق ایدر وبولتلر سقالق ایدر ویلدزلر شمعدارلق ایدر
ودخی بو عالمده هر نه کیم عالمده وار حق تعالی حکم ایدر
جمیعیسی حکمتله یراتمشدر جمادات اگرچه صورتا اینسه درلر
لیکن معنیده ناطقدرلر که هر برسی ذکر ایدرلر که برزمان نعمت
وارزاقه هر دردر قادر دره هر ذره که عالمده کورسن عجایبدن خالی
دکلدر بعضیسی بودرکه خلقله قارشور کوکرجین کبی
بعضیسی خلقدن قچر قرغه کبی بعضیسی لطیفدر کیك کبی
بعضیسی چرکیندر خوك کبی بعضیسی بهادردر ارسلان کبی
بعضیسی قورقاقدر تلکو کبی بعضیسی کسنددر برسه کبی
بعضیسی کلرکلك کبی بعضیسی اغلر بالبجیل کبی
بعضیسی جوامرددر خروس کبی بعضیسی بخیلدر کلب کبی
بعضیسی فایده سی دکرادر کبی بعضیسی زیانکار رشکل کبی

وکوکدر بو جملکله یردر بو الحق لعله کوندزدر ایلیجه ده کیجه در
قراکو مجموعینی حق تعالی یراتمشدر هربیسی کندودن وجوده
کلمشدر فتبارك الله احسن الخالقین فی تقسیم خلف الارض
بلکه یر عالمی خاکیدر و هر نسنه که انده واردر اول دخی بر نجه
قسمدر بر نامیاتدر یعنی ارتجلردر شونلکه حیوانات ونباتات
بر جمادات شونلکه جواهر وطاشلر اما افلاك وکواکب بونلره
نه جمادات دیرلر ونه نامیات دیرلر اما بر جماداتدرلر ودخی
موات دیرلر اما اوده صوبه وهوا یه جماد دیرلر همین دخی بلکه
اسکندر بلکه اکا ذوالقرنین دیرلر مشرق ومغرب کزدی
هر بر یرده بر نسنه بکندی مغربده اسکندر که ما وراء النهرده
سمرقندی وعراقی اختیار ایتدی دخی رومیه یی یاپدی دخی انده
نزول ایتدی عراقده مداینی یاپدی دخی بلکه اهل هند برینی قسمت
ایتدیلر واقلیم هند وچین وشام وبابل وعرب وروم ویاجوج
وماجوجدر دخی بلکه استدارة عرض یعنی یرلرك دکرملکی خط
استوا اوزرینه یعنی اول دائره یرك اورتاسندن واقع اولمشدر

کیرن صاروصقع اولور وهم زهر قاتل وار ولبز دلوکه کیرن کولت
مومیا اولور وهم دریاق نافع بشر نامیان برنده بر بئر واردرکه
اکثر الغورلک دیرلر اندن بر صو قیوسی واردرکه صوی اغزینه دک
طولودر طلوع جانورلری صوصایوب کلورلر اول قیویه کلیجک صوینی
اشغه ایترا اول جانورلر دخی ازدیجه واروب بوغیلور بر ساعتدن
صکره اول جانورلرک سکوکلرین طشره براغور بر تبت
ناحیه سنده بر قیو واردرکه انک اچی غایتده کیکشدر هر کیسنه که
انک اچینه کیرسه دلودرلو اوازلر ایشیدر ترکی وهندی وعجمی اوازلر
کلور هیچ کسنه کورنمز چنکه نمورتا غسه اول اوازلر
کلمز اولور وهم نجکم باعمسه بیه ایشیدوکلر مهروان ولاتیندن
برکوی واردر ادی انک ستقدر اندر بر قیو واردرکه انک
دبی کورنمز اندر بر پادشاه دیدیکیم بن بونک ابنا زایده نیر ایکی بیل
ولاتینک صنعلرینی جمع ایدی اول قیونک اچینه دوکدی هیچ بلونمدی
کورنمدی بر بیلدن صکره ما وراء نهردن قافله کلدی حکایت ایتدیلر
ما وراء نهرک صولری ضمن کتوردی که نهایتسز حق تعالی بلور

بوندن معلوم ایتدیلر که اول قیونک صوی ما وراء نهره وار در شیر
بئر ● اندلوسده بر ازمق واردر اول ازماغک ایچنده بر طاش
واردر که اکا تهنه دیرلر ادم بر اوق بیردن چکوب قاتینه
کتوردهر کیسه که اول طاشی کورنسه کولمدن اولورور دخی
اندر بر بیت دز مشلردر بقردن بر یاغنک اوزرنده دورمشلردر
اول بیت اوزرنده یازمشلر که بوندن ایلرو کمکسه یول یوقدر
الباب السابع فی عجائب الارض وصفتها قوله تعالی قل ائنکم لتکفرون
بالذی خلق الارض فی یومین وتجعلون له اندادا ذلک رب
العالمین ● یعنی حق سبحانه وتعالی بیوردی بن اول تکریم که یری
ایکی کونده یراتدم سن انکا شریک ایلرسین یعنی شریک دیکه
بوبجلین بر یرده وبر یرده دخی بیورمشدر الم نجعل الارض
مهادا یعنی بن سیزه بر یری ارامکاه قلدم دیو حق تعالی قوللرینه
منت ایدر که یر دیرلرک راحتدر واولولرک عورتنک اورتشی
وبردیشی دیبغامبرلرک یردوروا وتلرا ندن برخلقک
رزقلک قیوشدر کعبه انک اوزرنده کوندر جندزاما ندا درر

اكتسلرذن نصيبلرى لمشلر قبول دخى ايمشدر اما بونلرك رزق وتمليك
مادحين ● ايدرلركه سامرده بر قيو واردر صوى لطيفدر دخى
ايسيمدر مشدر حركت ايتمزجنكه ايچنه بشمش كرنج بر
اول صوقيا زفات فات حركت ايدر اندن عظيم اوازه لر
كلور اول صواصتى اولورتا اوج ساعت كيجه اندن صكره
بنه ساكن اولور بر سرنديب طاغنده بر قيو واردر لطيف
صوى واردر هركيسنه كوركا باقسه اول قيودن بر طاش كلور
بقبى اورمغه كيسه بلمزكه ندر وبعضيلر ايدرلركه اول ادم بيمرلك
برقرارى [illegible] نشنلك [illegible] ايكى [illegible]
انك برسنه هرنكم برافسانرينه طشره آتر اول بريسنك ايچنده
يوزبيك كوكرجن يواسى واردر عالمده اوچرلر بنه يوالرينه
كلورلر ودخى هرنه انك كه اول قيويه صارقدرلرسه كيسلر انك
دبنه ايرشمز شونكله صانسين كيم ايچى صندوقله كسرلر بر
اسفاره طاغنده بر قيو واردركه انك دبى بلنمز اسحاق سجورى
زمانندن انك ايچنه بر قيو واردركه انك دبنه بر اوغلنجى دوشدى

آتاسى آناسى فرياد ايدوب اسحاق قپوسنه كلديلر حاللرينى عرض
ايتديلر ● اسحاق سجورى بيوردى كه زنداندن بر اولمجان كيشى
كتورديلر قيويه صارقتديلر بر زنبيل ايچنه قيوب ديديلركه
يدى كوندن صكره سنى چكرز اول كيشى يدى كون اندن دبنه
ايتمه ارشمدى بلسنه بر طاش واردى اول طاش براقدى هيچ
اثرى معلوم اولمادى صكره قارده كرخير ويردى ايتديكه
هيچ قراكودن عزى سنه كورمدم بسر خطاب حذندن وعر شنالم
بر قيو واردركه انك ايچى بالحقدر اول بالجى چكرلر دوكرلر
دخى اغزى دولالر تا بربيله دكين چون بيل تمام اولسه
بنه اغزينى اچرلر كوررلركه ايچى ينه قزل بالجغله طولمش بنه
چكرلر دوكرلر اكر شونكله انك اغزينى دوتميه لر انك ايچنده
قاتى اوازه لر كلور وعظيم بيللر اسر شونكله اولوركه
اهل خطاب اول اوازدن واول بيلدن ياتمزلر دخى اول اوازدن
عورت وار اولور بر هندوستانده بر قيو واردركيم دائم
صوى اقر دخى صواكى بخشا اولور هر برنجسى برد لوكه قويلر برد لوكه

صودن بولمازلر تا عقل كیدن بوندن نصكره برنسنه یه طور...
دخی كچمزلر ایچوز كل التیه قولرتا كه اصیبنور دخی عقل كلور
بوندن نصكره خوش اولور عین ورن بر صونیا تجی بردن بنا وندی
بر صودكی وار در انك ایچنده بر اولو طاش وار در قیناردر
اول صویله یرلره صوارلر كه حاجت اولسه هر كیسنه
اول دكلك قاتنه كلور بر بیل بری دیر اول یردن صو روان
اولور بجنكه ایش تمام اولسه كلورد اول صوینی دولاتر دوتر
صوینه كندویه كیدر عجب بوندن بودر كه انك كبی بو
... اولنیا دورتینا در دكلك اغزندن طشره چقمز جق نه
بر بیلیله یرده كه كرچه اقر عین الیمین بو بر عجب چشمه در احقا
عبد الملك بن عبد الله المهلبی ایدركه احقافه ایرشدم
برازمق كوردم كه كنش طوغنجق صوغلور وقورور وكون باتنجق
آقر بونك سببی صوردم كیسه بلمز دیدیلر كیم دائم
بو صو بویله در هم دخی كون بولت اولنجق طلوعین وغروبك
كنشك انكله بلورلر بو مقدار چشمه لر وار مقلر عجایبلرینی

سویلدك حكما سوزلرندن اشتدوكمزی وكتابلرده كوردكمز
اكرچه بزم بوكا برهان قاطعمز یوقدر لیكن بلدوكمزی
نقل ایلدك بر فضل دخی دیلوم قولر عجایبندن هرچند كه
چوقدر اما بز اولكه عجیبت درانی دیلوم فی عجایب الاثار
والعین المجوت ایدرلركه بنی عامر قبیله سندن بر بیر وار در كم
سلیمان پیغمبر علیه السلام انده وارمش كورمش كه بر صوسز
یر هم لشكر انده صوسزلقدن غایت بوكلمش وكندو یه
كورمشكه بركلرا كشا دیمشكه سن نه كلرسن خلق صوسزلقدن
بوكالمشدر دیوا ایدركه انجون تولرم كه ایقلر یكراتیندن صووار
بر صوسزلقدن زحمت چكرسز اول صوبر سلیمان بیوردی
یری قازدیلر اوق اوزون خوب چشمه چقدی ایتشلركه لم یمت
احد عطشا الاعلاء یعنی صوسزلقدن هیچ كیسه اولمدی الا كه صوسز
اولدی دیرلركه برقوم بر صحراده صوسزلقدن كوزكزا اول یرده كه
بونلركه اولمشدر صوواردر قزدیلر بر صو چقدی ایتدیلر كه ندن
بلدك ایتدی شوندن بلدم كه بونلر صوسزلقی وقتنده الله تعالی

بلور حل جلاله دهر ای طربه بر چوق صو دزکه انك اوستنده
بیك منبع جاریه وار دور وبحه غسل ایدجك یرلری وار دور
صو یو ینسنه لره کی خوش اولور هیچ متغیر اولمز نقدر ایچسه
تحس دوکسه لر اول صافی و خوش اولور اندن برازموق دخی
واردر که بدی بیل قروب بدی بیل قرور بونك کبی بر صو دخی
واردر دمشقدن دورت فرسنك برده اول دخی دورت بیل اقر
دورت بیل قرور اکا مزاره دیرلر عین ● بر چشمه وار در
طبرستانده بر طاغ اوستنده اکر اول چشمه یه بر اوازه ایدوب
چاغرورلر ایسه اول چشمه دورر اقمز و اکر اول چاغرن
کیشی کرلنسه دررکه یوز کره بو یله ایدرلر ایسه شو یله اولور
عین الفار زیا بر صودر خاییه طاغندن بر طاشدن اوستندن چیقار
بحه یکادر کلو صو اقرشو یلکه براقسه طامبوبی یقار و قلفار
دخی ایبریدر لکدن اشغه کیدر اول صودن مشك عنبر قوقوسی
کلور هر نسنه که انکله یو صه لر اول نسنه مطیب اولور عین
قرقیسا بو بر چشمه در اولو هر کیمسه بو صویه کیرسه ایاغنه

اوت طولاشور دلسه کیمه ای نوزله و قوتله کیدر که کیدر یمز
نقدر کوت ایسه محکم اولور چونکه ایسه ولا اندن اوقوت
جیزرلر کیدر عین قرقیسا بو بر چشمه در که بر طاغدن اشغه
اقر اول صوده جواهر التون کمش بولورلر بلنز لرکه نیره دن
کلور بر کیشی اندن بر کز التون قدح بولدی انك اوزرنده بر بار یاذلمش
ادی یا ذیلوا انك اوستنه بر بیل بحبه بیل جکدی بر کیشی کلدی اول
قدحی کوردی دخی دعوی ایتدیکه بو قدح سو ملد دوم دکزنه دشده
ایدی اول بولن ایدر بن بونی قرقیسا چشمه سنده بولدم بوندن بلدیلر
که دوم دکزندن ندن ه دوم دکزنده کمی غرق اولبحق بعضی متاع
اول چشمه ده بولنور عین ملبه ● شامده بر اولو صو وار در
دکزیکی هر کیمسه کما اکا دو شسه غرق اولور اشغه باتمز
لیکن موحلری اولقدر او نیادر ای هلاك ایدر اندن صکره کان برنمز
عین المرضی. بو بر چشمه در غور حدنده که انك کنارنده برطاش
واردر اوج دکلی وار در بر کیمسه که خسته اوله یا نجی اولق
اندن کلور ایکی ایاغنی دلوکه صوقسه اوتورر دخی انك اوستنه

وارسها الیه کوزاغرینه ودخی علته منفعت وار در ود ملح
آندرانی و توتیای صفا دخی بو چشمه دن چیقار حاصل اولور
بونک مثلی چشمه بیت المقدسده وار ایدی انجق بو زمانده اولدخی
نابدید اولدی کندی عین الحادر ایشی چشمه در طالقانده که اکر
ایچنه بر قیون براقسه لر تیشر و هر کیم اول صودن ایچسه فرزند
قان روان اولور طبرستانده بر دخی بونک کبی چشمه وار در
و قنارس حدودنده دخی وار در که اوزرنده حمام درمشلردر که
اول چشمه نک صوینی اول حمامه کلور ایدیلر که اول صوی دیولر
تیت دراتا سلیمان نبی برکز عین الدم عین الدم بر ترلک
صودر اویشمس قان کبی دمغانده و قبجار کوینده اکر بو اول
صویه براغه لر بر طاش اولور منقش عین السلوا بو بر صودر بیت
المقدسده ترسالرک تجنکه اوغلان طوغسه اول صویله یوزلر ایدی
که شمدی طوغدی و کافر اولدی • و عیسی پیغامبر علیه السلام کوزنی
2335 اول صویله کوزلر ایلدی و اولوی انکله دیری قلدی دخی اول صوی ایچدن
2336 غسل ایلدی بو چشمه مبارکدر آب زمزم کبی عین السبت

2337 بر چشمه درکه قهستانده هرجا نوزکه اینه ایرشی اول
2338 صودن کجسه آکا برآفات ایرشور ایرق کوندرنده لقافت ایرشمز
انده برنشان ایلمشلردرکه اول کوندن اندن ادم کچمیه
2340 عین آب سوزین بو بر چشمه در ری ناحیه سنده که آکا
عین المیشومه دیدرلر اول آدانک اکثر صولری برامزدر خسته لقلر
کتورر صوزدیلرکه بو صونک شوملغنک سبب ذرآیدیلرکه
شول قلیج که یحیی بن زکریا علیه السلام انکله اولدردیلر
اول قلیج بو صویله یودیلر عین الحار بو دخی لسکی استانبول
2345 وار در شول کی ایسیلکی بر مرتبه در ایچنه یومرطه براقسه لر
بشور و هم شول مرتبه نفعی وار در بر جذام و بر مریض که اندن
یا یقنسه افاقت بولور و یا الجعنه کوملسه جمیع امراضندن خلاص
اولور عین شب دیرز بو بر چشمه دن بیستون طاغنک التنده
بر صافی صو وار در آکر اول صویه بر درم مشک براغه لر
2350 یدی درم اولور ایکی درم ازر و اکر بیک درم قویه لر ایکی
بیک درم اولور هر باربر اغوزلرسه ایکی درم بونک سببی حق تعالی

صوقالمز چون کنش غروب ایتسه اول چشمه اولو صو اولوزر
عین الحیوان حیات صوی قراکولقده اولور کیما اول صودن
ایچرسه اولمز دیری قالور اسکندر طلب ایتدی بولمدی
چون اسکندر اول قراکولغه اوزتا سنده ایرشدی
ایتدیکه بنوم مله بر کیشیلردن هیچ کمسنه کلمسون کیرو ایرکروا ارتسنه
دوندیلر بر کیدلک بر بیرا تاشی واز ایدی ابی صندوقه ایچینه
قیوب کزلدی کیتدی بر نیچه مدت دنصکره اسکندر
اول قراکولقده قالدی کتمکه احتیاط ایتدیکه تونجاک بولد
ازاوزدیریلابیکی کیرو دونه ایتدیکه ای دریغا اکر اول 2300
بیرلردن واربمسه کربزه بر چاره ایدیدیکی بوبی دیجك اولیکتی
اتاسی قصه سن دیدی اسکندر ایدر اقدی اتاکی کوز
اول دخی اتاسنی حاضر قلدیا و بیره ایدر بزه بر چاره ایلکه
بولدم برازمیه وزا ول بیرا یدر بر قسراغك قولنی براراده اولدر
قولی اولقسراغی الوك کیدلك بله کرودونجك اول قسراق بیزی 2305
بواراده کین کوزرا نی اله ایتدیلر دخی کیتدیلر اول قراکولقد 2306

چوق کزدیلر حق تعالی جل وعلا آب حیات خضره روزی قلدی 2307
اسکندر چونکه کرو دوندی اول قسراغی صالیوردیلر 2304
اول قوم قولکی نایتدو غنی بره دکین ایلتدی دخی اول قوم نجابت
بولدیلر عین الحار بر ایسی صو آزد حرفانله غزوین ار آسنده 2310
آکا عین الحمسه دیرلر قتی عجایب شر منافع صودر انقا قله آکا
زراونده دیرلر بر بیرواز هر ادمی وجهاز یا کلرا نك جراحت
اولسه جزام کبی بیلکی ودخی زلو علتلری اولسه هر قنغیسی
اول صودن قونسلر صحت بولور علی کیدد آت ایچسه
صیش سکولکلر طاشره کتورر وایوره وقولنجه ودخی دزلو دزلو 2315
خسته لغه فائده سی وار دز بر شخص اوق دوقنمش دمرنی ایچنده
قالمش کمسنه ابی چیقارمغه چاره بولمامش زخمك دخی اغزی
ییمش خلق اتفاق ایتمشلرکه اول دمرن چکره ایرشور دخی اول
کیشی اولور اول کیشی اوچ کون اول صویه صوقدیلر دمرنی 2320
یا نندن کلدی طشره چیقدی اول کیشی خلاص بولدی بو ایسی صونك
یا قنجه غنده بر صوق صو دخی وار دزکه طلاغلی طمرلرین اچر

اولور وهر کیشه کیم اول صودن غسل ایلسه اول کیجه محتلم
اولور نهر ایتش آرس بر عظیم ازمقدر جدود آذربایجانده
کربه آی طبرستیه بر شور و هرات که اول صودن کچسه طمرلری
دشلرنکی برمز قانی وارسه دوکلور بونسنه اول صونک
خاصه سیدر عین احمر قزل صو بر چشمه در قزلیر مثلده
بو چشمه‌یله جیحون آراسنده اون ادم یردر جیحون صوی
توقار بو بر چشمه صوی خوش وخوب طاتلو اولور عین احمص
بوزراق صودر سودکی ازمینده اکر طونه دکرسه سیاه ایدر
اکر الونه یه حوض نسته دکسه رنکلنور مکر شیشه یه دکر
رنک دنمیه اکر بو چشمه یه صمان و یا بر چوب دوشسه بر
زمان قینار دخی اولور هر بار دوشدکجه قانیر ساکن اولور
عین اسود اسود بر چشمه درکه اذربایجانده که اول صو ایله
بوزلر بویازلر جمیع آفاقده انک کبی صو یوقدر اولـ
ولایتده اول صو عملدر پادشاه ایچون جمیع عالمده قرا صوکرتن
بویازلر بوندن ازوق یوقدر عین بابل بابل صوی سنبلان طاغی

اوستنده درکه اول چشمه‌نک اوستنده بر باقر چولمک
دزمشلردر قالنلغی بر ارشون هر قچنکه صو استه‌سه‌لر اول
چولمکک اوستنه اوردیانلر دخی اول چولمکدن رعد
آوازی کلور دخی اول چشمه‌دن صو روان اولور چونکه چشمه‌دن
صو السه‌لر حاجت‌لری دکلو اول ولایتک ریشلری قزل باجی
کوزلرا اول چشمه‌نک اغزینه تورلار تاکه بنه صو اشغه کیدن
عین بو نجلین بر صو دخی واردر دکیز کنارنده که انک
اوزرنده بر صندق قومشلردرکه اول صندوغک اغزی کلیدلیدر
اول صندوقدن بردلک ایلمشلردرکه اول دلکدن اقار اولـ
صونک اوزرنده کونلر یاتمشلردر قچنکه اول صو اکسیله اول
کونک خلقی اندن جمع اولورلر بیک دروبیشه طعام ویررلر
دخی کناهلرینه توبه ایدرلر هر قچنکم بویله ایسه‌لر اولـ
صندوقدن چوق کلور اقر تا جمیع ناحیه صوبه طویارلر اول
هند قومی ایدرلرکه بو صو اکسلدیکی کناه هم شوملغندندر
در عین چشمه حاجرم بو بر چشمه درکه کنش طوغیجق بر قطره

خضر پیغمبر علیه السلام بوهرکند دکزینه کلدی برچه
ایمالیله بیلور ایدر بنی اشغا ایندرك کمیدن بودکزك
دبنی کورد بودکزك دبنه ایندی دبنه برمدت کیتدی کیندکن
بر فرشته یه اوغرادی اول فرشته ایدر قنده کیدرسن ای
دکزینك دوستی ایدر بودکزك دبنه کیده رم اول
فرشته ایدر نوح علیه السلام زمانندن برکشتی بودکزینه
دوشدی اول زماندن برو هنوز کیدر بودکزك اوج بخششنده
بر بخششنه ایرشدی ایکی بخشی دخی واردر که دبنه ایرشه
بونی ایشیدیجك خضر برودوندی بیلدی دکیزکه انك دبنی
دبنی کمسنه بلمز زیرا که مخالف بیللر انك دبندن بوقاروکلر
موجلر بولیارز قمود کزلرك موج بوقارودن کلور انك اشغه دن
کلور زیرا که بیلك دکزك دبندن کلور کمسنه نه یول ویرمز که
اشغه دبنه اینه صفت دریا ده دیمشلردر که لم یعظم الله
من لم یر البحر یعنی دکز کورمین تکرینك عظمتنی بلمز
دکزك عجایبلری چوقدر وصفه کلمز بر دخی بودکزلری شوندن

اوتری یاردق که حق تعالینك عظمتی وجلالی قوتی انك
کوکلنده زیاده اوله برکشیه صوردیلرکه دنیانك عجایبلرندن
نه کوردك ایدر سلامتی منها اعجب ما رأیت یعنی دکزه کروب
سلامت قلمغه چیقمق جمیع عجایبلردن عجب قدر بوندن صکره
بربابت دخی ذکر ایدر لو ارمقلر وچشمه لر صفتنده ابیات الثانی (?)
فی عجایب الانهار والجداول ارمقلر وچشمه لر عالمده چوقدر بر
انلرك وبعضیسی دیلم شونلرده کیم انده عجایب وارناکه
ایمان وحکمت اشتمکله زیاده اوله انهار اندلوس اندلوس
ارتی نی بر صودرکه انده کمی یورمز مکر ایه ایرتسی کون بالدره غندن
صکره اول صو ساکن اولور اول وقتکی یورور وددخی
اول صونك کناره زندن برباقوتدن بربت دونمشلردر
انی کوردن شوبله صانورکه بردن شوبله تمشدر اول بوتك
الینده یازمشلرکه لا بجافدنی فانك لا ربی یعنی سن بندن کچمکله
کیرو کلمز سین نهر ایلاق نهر ایلاق بر عظیم صودرانك
بجنده بالقلروار ددهرکمسنه اول بالقدن بیسه بر هفته مفلوج

قومشلر کلیسی مدور بر بنیه در ایزه هر بیری بلدر درکز کوکی 2202
کیخسرو ... ارتبه واردکی بریسی توتله و بر آغاجله اوردی فی الحال
غرق ومغلوب صوآولدی بونی غایتده تعجب ایتدی بو غواصلردن
صوردی کم بو نسنه در ایتدیلر بونك هر بیریسی حانوار بو بر طره سنده
دکیز طشره برا قمشدر لیکن بلمزکه نیجه حانوردر اما
بو دکیزده صوا دمینی واردر چون کیخسرو بونلردن قورقدی
دخی کیرو دوندی الکلاق بحر کلاف و بحر الاعناب دبو بر دکیز
در زانج ولایتنده وانك اورتاسنده بر اولو طاغ واردر
ایدرلر شول وقتنکه ادم بره ایندی اول طاغك اوستنه اندی
المبسه بحر المحیط مغرب طرفنه یقین در قمو دکیزلرك منتهاسی
اولدر طنج واندلوس انك کنارنده در اول محیط بالغار
قتنده در اورنك دیرکرتر اندن بحرلر ترکستانه ومشرقه
واررلر واندن بحرلر مجهول یرلره واررلر دخی مشرق دکیزنه
واررلر که چین ماچین در دخی صوئی طوزلودر جمیع بیرا اورتا
2246 المشدرکه بر انك ایجنده درد تلو چشمه کریجیقادو دخی اند

2247 عظیم قورقولو یلر آسرتا حدی اندن واران کمسولك دلیلی بر محکم
221 دمر دیرکك وتفصیلك ایجنه سوتارکر بر بوجه دیرکك باشنه
بر کیدرلر اول کیشی بایمرانده دورر نظر ایدر دکزك بولنرسنه
2220 که نه جانبدن کلور تاکه کیشی دائم بکا کوستره بولی قنجرونه دور
وبیل نه طرفه اسن خبر ویره دخی بلدر وکولی سیر ایدن نیجه سیند
خبر ویلدوره النون نیل بر عظیم صودر خطا استوادن ازدندن
مصر یله حبشه اوغرار یاقلزمه ودمیاطه وارر دخی مغرب
دکیزنه دوکلور [illegible]
اندن کلور دبو طرفنه کیدر بلاد عوره ایریشور هرچنکه بیله
ارتسه جمیع صولرا کسیلور تمام نیلك وصفینی یرنده ذکر
ایدوز ان شاء الله العزیز بحر بنطس بو برا اولو دکیزدر
اوزونلغی بیك اوچ یوز میلدر و دخی طانش ازملیخ بو دکیزه
2230 قریشور بو ازماغك بر بابی مصرده کیزنیه بولنور دوکلور بو
طنشولك عظمتنی الله تعالی جل جلاله بلور هر کند بحر
هرکند بر عظیم دکیزدر که انك دبنی کمسنه بلمز کعب الاحبار ایدر

عبد الملك بن مروانك بر كيشيسي واربدي اول جزيره لرقاتنده قوينبه 2174
كه امثالني جمع ايدردي. بر كون اول كيشي غواصلر بوزديكه دكزه
كيره لر جواهر چقاره لر غواصلر دكزه كيردلر دورت كا
كروب اسنديلر بر نجه باقرسكولك بولديلر غايتده عظيم زحمتن
چكوب چقاردیلر اغزلريني قلعيله دوتمشلر اغزلريني اچدیلر بر دود
چقدي هر برسنك اغزندن دخي اول دودلر ايتديلركه يا ابن داود
الى كم تحبسنا ● يعني يا داود اوغلي بزي دخي نجيه دكين حبس 2180
ايدرسين ديديلر بولار بوسوزي ديجه اولمدي برفغان و برزلزله
اوازكلدي كه ايشيدن سراسيمه اولور كورديلر نجه بيك
ميمونلر ايرشوب كلديلركه صاغشين مولى دن عزيكمسنه
بلمز ديربلوب بودكيزك كنارينه كلديلر بونلرك ارا سنده
بر ميمون واركيه يردوه دكلو جميعسنك اوكنده دوردي 2185
دخي بيوك صقالى واز ● بونيده بر لوح اصيلو اول لوحده
سرّ بانجه يازيلوكه بسم الله العظيم ● هذا كتاب سليمان 2187
بن داود الى فرقة القردة الساكنات في جزيرة البواد ليحفظوا

هذه الشياطين المحبوسات في هذه البحر وهم امنوا من شر
2188 الجن والانس ● يعني ديمك اولوركه بو بنيدر سليمان بن داود عليهما
اول ميمونلر بو لكنه كه ساكن دوررلر بو ادي جزيره سنده
2190 تا كه حفص ايدي كرام اول شياطين كه محبوس دوررلر بو دكزلر
انجيده وهم كندولر دخي امين اوله لر جونكه انسك شرندن
وشياطينك شرندن امين اولمديلر كتوردي اول ميمون
لوح بو بنيندن اشعه براقدي ● دخي جاغرشديلر جزع وفزع
ايتديلر تا بنه سكوكلري دكيزه براغنجه چونكم سوكوكلري
دكيزه براقديلر ساكن اولين دونديلر كتديلر قسطنطينيه
دكيزه دخي براولودكيزدر انك سرحدي مدينة الصفردر ●
وانطاقيه جانبندن كلور دبور جانبنه كيدر انك اوزوني ايكي
بيك فرسنكدر اصل انك محيط دكزندندر اندن كلور اندر لر
كه بحصر بودكزنده ايرشدي كشت ايدوب شوله صانديكه
2200 جها وهو واردي امواجك اضطرابندن جونكم صباح اولدي
كوردیلر دكيز كناريده اق كونيلر كورسوذكه بري بري يانندن

جزیره‌ده ... بطلش کوزدیلر کیم انده بر ارسلان صورتنده
بر ... دو دمشلر بو صو اول فیلك ادبارندن کیرور
ارسلانك اغزندن چیقار که اراق اتلور دخی کیرور دورر
تا انه کلور اندن کیدر ودخی اول صودن بر عظیم
هیبتلو اواز کلور که انك اوازین ایشیدنك اوی دکی صو
اولور بو قومر جونی بو حالی کوزدیلر کندولرندن امید کسدیلر
تا که حق تعالی جل جلاله کندو کرمندن بر بالق ویردی
کلدی صحرایه اول ارسلانك اغزینه کیردی اول صوی دوندی
اقمغه قومدی تا که اول کمی کرداب‌دن چقدی قورتلدی
نوشروان دخی اول سدی وانده عجایبلری کوردی دخی
کرو دوندی ایدرلر که فم الاسد بر بت درکه باقردن
دزمشلردی هر کسنه که انك قاتنه وارسه اول بت الینی دپرتر
دخی یوقارو قالدرر کمسنه انك اوکندن کچمز دخی بلکه اولو دکز
دورت دربحر الاعظمدر وفارس دکزیدر اوزونی چین دندر
تا حبشه دکین که انده بر کرداب واردر که اکا خلیج بربری

دیرلر وبرنیسی دخی روم دکزی وشام دکزیدر که مغربدن
کلور مشرقه کیدر برنیسی بنطش دکزیدر قسطنطینیه‌نك
خلیجك یعنی اندن کچلمش ودخی اندندر برنیسی دخی مغرب دکزیدر
القاف قلزم بحر فارسدر که بو اوتوز مرحله در هر مرحله ده ...
بیك ادم دورر دخی انك باشی واردر تا حدی بر یانندن دورت
بر یانندن کورز و بر باشی کیکدر ودخی اوزباشی اکریدر
دخی بجنیده انك چوق طاغلر واردر انده کرن کمیلر منده
بوسنبیدن قلزم دکزندن کمی کندوز نورز کیجه یوریمز
اما اولیرده کرداب واردر انده کمی نه کوندوز یورر ونه کیجه
انده واران کمی قورتلمش زیرا که انده ایکی دره واردر ایکیکنا
اندن مختلف یللر کلور کمی دکرمن کبی دوندرر بلکه
دخی جنوب یلی اسدوکی وقتن هیچ کمی اوغرامز فرعون ده اول
کرداب‌ده غرق اولدی بحر قسطنطینیه بو دکیز بوغجك دیندن
بحر تا قرواته وارور اندن اندولسه وارر اندن جزایر السعادة
وارر دخی وادی فرده بنه وارر یعنی میمون درهلرینه وارر

بر کز واره دکه اندن کشی قورتلمز دخی انی طاغلر وزرده
دشنام کیلر جنبندر بو دکزدن ارتوق دکیزلک مددی
بیکره یوقدر مکر کفارس دکیزلک واردر العین بحر
الغمام بو دکیز دخی توزکستاندر کاشغر قتندن اکر
برکشتی بر طاش اترسه اول دکیزه عظیم بولت کلور ییغمور
یاغز عظیم هیبتلو کولک کورلر که ادمی هلاک ایدر اول
دکیزدن بر فرسنک اراقدن بحر انک یقیننه کنسه وارمز
فرات رومدن کلور قیصریه وارور دخی ساقی و
وعانه وعدنه ودهلکه وارر بونلردن بحریه واررد دخی فلسطینه
جانبنه وارر ورنیه وارر انک قتنده بر عظیم سد واردر
وحیرا باغلمشلر انلرکه امیر المؤمنین علی رضی الله عنه زمان سعادتنده
فرات طاشمش بر انار کوزمش ولجسره اوغرامش اول
جسره خراب اتمش سندرمش اتفاق اتمشلر که اول انار
اوجها قدن کوزمشدر دیو قسم الابواب یعنی قپولر اغزی دیمک
اولور قسم الابواب بر اولو صودر ایدج حلذن واهوازده

ارمقلر دردر وکی بردر واکر ادمیه بر جانور اکا
دوشرسه انک ایچنده دکزنور دوررد کرمن [illegible]
اندنصکره قراکه اوزر قسم الاسد ارسلان اغزی دیمک
اولور بو بر اولو ارمقدر کیم نوشروانک اند سدی
واردر وهم اسفندیارک دخی واردر نوشروانک سدی
که اول ارمغی کشتی ایدن ونفوج قلاوزلرا ایتدیلر که بن
انی کورمزسنین زیرا ارسلان اغزیکه مشکلکز ایدر
هیچ کمسنه اندن وارمز وارن کشتی دخی اندن قورتلمز نوشروان
ایدر چاره یوقدر البته واروب کورسم کرک واردیلر انی
براقا ایتدیلر که اول ارماغه کیرن کرجوق کیلر بنوب
صویه کردیلر کزدیلر اول کرداب قاتنه ارشدیلر کرداب
دوشدیلر بحیه کمسنی ایتدیلر اندن چیقه مدیلر هلاک اولدیلر
یقین اولدیلر لشکر قموسی فریاد ایتدیلر نوشروان عادل
اغلادی حق تعالی جل وعلا یه تضرع ایلدی وهم اندن بر جزیره
کوردیلر که بو صونک موجلری نونک اوستنه چیقار زوال

دینه ایرشدی اول ایلك اوجنه براغر نسنه یا غلامنشلردی 2094
هیچ [illegible] ایدطوتمدی ودخی شینك اوغلانلری اول
دکیزلك ایچندن دائم یوزرلردی بو دکیزك دبی غایتده
ایدندر سانه سنکه کشی انك دیبنه دریر شخصدن بر اشنده
بر پادشاه اول دکیزك کنارنه کلورمش و طورمش دخی
اول دکیزك ایچنه اقچه براقمش دخی اول انی اوینایت
اوغلانلر بتورلر اول اقچه کیدرکن طوتارلردی اول پادشاه
هر بریسی طوتدقلری کوستررلر پس امدی اول اقچه طوتدقلری
انك اجی غایت ایدی نه اولدوغندن انك ایدی بن اغزنك سببی
ولدیکیم کیخسرونك تختنی اول جام جهان نما بله شاهین
شهزنده قومشدی کیخسرودن صکره اکا بر دشمن قصد
ایتدیکه الا بوقوم ایتدیلرکه بونجه زماندرکه بو تخت بو جام 2095
بونده در سلطان کیخسرونك یادکاریدر چونکه بکا یادکار
قصد ایتدیلر بز دخی بونی کیدره لم تا دشمن اولیه بره زجر
ایلیه   وار دیلر بو تخته جامك ترکینی اوردیلر کتوردیلر 2098

2099 دکیزك ایچنه براقدیلر اول دکیزك اجی ایدی اولدوغندن سبب
2100 اول جامدر وهم اول تختندندر اول زماندن تا بو زمانه دکین
2101 هیچ بر پادشاه انی اول دکیزك ایچندن چیقارمدیلر الحاصل
2 بحر عمان بر دکیزدر اولو تا سرندیبه دکین وار اول سرندیب
3 قتنده ایو انجولر چوق بلده فرق کون بو دکیز حرکت ایدر فرق
4 کون ساکن دورر حرکت ایتمز چونکه کشی جوزا برجنه کله اول
5 دکیز حرکت ایدر اول وقت صدفلر کورا اولور غواصلر
6 منتظر اولورلر اول وقتده طوترلر تا بر بیله دکین دوتمزلر
7 دخی انك خمسنی هند پادشاهنه ویررلر غواصلر انك صوینه طورلودر
8 لیکن انده طتلوا صولر چوقدر انده ایچرلر ودخی غواصلق
9 سننه لری واردرکیم کندولرله بیله اولورلر ایکی شاخ
2110 بینوزی باشنه باغلر و بر بوکرك بورنینه و بر طولوم ازقاسنه
2111 باغلرلر هر قچنکه نهنك و بر بالق یا بر حایوان بونلره قصد
2112 ایتسه اول طولومك اغزین اچرلر اول حایوانلر قچرلر بحر عدن
2113 بو بر دکیزدرکه متصلدر عمانه بو عدن دکیزی ایچندن چقوز

مشكلدر زیرا انك صویی بر چوقوره دوكیلور دخی اندن بر اواز
كلور كه گویا كل غنایه ایریشور اون بش فرسنك یولدن
اواز ایریشور كیخسرو اندن وارمش دكیز صیغرین كورمش كه
صاحلرینكی اوزون تلری بركزدن قیلی كجی قیون توینی كبی
باشی صیغر باشنه بكزر اللری اردینه وایاقلری اوكنه
وكیكه سوردرلر اینی این چیقار اول دكیزدن بحر الزنج
بوبر دكیزدركه عمانه دكین وارر بیدی فرسنك دراول
دخی بر قراكو دكیزدر هیچ بر جانور كلمز وانلر دخی هر
كیسه كه انك صویندن ایچسه بوزنر اویوز طاهرا ولور د
اهل زنج همیشه اویوزا ولور وهیچ اویوزدن بونلار خلاص اولمز
تا جدی كه طوغنا وغلان اویوز طوغرا السین بحر سیر اسیر آف
دیدكلری عمان دكیزیدر انك موجلری كه قوزقیجدر دخی بوددكیزده
بر كرداب واردر كا دریای دوردر بر كره برطاز بیردركا یكی
طاغولر اورتاسیدر صوانده كی غلبه ایدركی بیزلكندن شول
فتی یایدن اوق چقمش كبی اولور كیدر فی الحال هند دكره

كیرد

كیریا كر سنده مرتبه سلامتلغه كیده دسه یدی كونده اتلو
صویه ایریشوریدی كوند نصكره خاتونشهرینك بر جینكو بحونه اندن
اول خاتون شهرینك خلقی بینلر حاضر امشلردر بو كمی خلقنه
استقبال ایدر كرتكرینه چی شكر ایدركر اول قوملك قوتلو
بحر سیمان بویر اولو صودركه انك اوستنده بر اولو كرپی دركه
كوز لوودخی اول ناحیه ده برلوح دزمشلردر زمرددن وده
انده بر نسنه یازمشلردر ❀ هرچقنك صوطاسه فتی یوقارو
چیقار اول لوحی كوردلر بر زبجین یاغلر كر دخی اوله
صونك ایچنه براغرلر اول صو ساكن اولور كمسنه بلمز كه اندن
یازمشلردر السین شین بردكیزدر كیم چراك انك بحونه سندن
باروحشلردر لیكن انك دیبی وقراری بلمشلردر انك
بر كوشه سنده بر قرا صو واردركه اق صویه قرشمشدر هر چقنكر
اول قارشیق صودن بالیق الیسه لر دخی كتنه قوسه لوطاش
اولور دخی اون دورت بیك ارش ایب اول دكرك ایچنه
صالندیلر دیبنه ایرشمدی بوندنصكره چوق زیاده ایدیلر

کردیوی یوردنزکلرا اول بالقلردن قات ابنجونوزلر هر بارکه دوزخ
قورسلمق کلمیوب دوزخ ابنجه دوشر دوزاعی بورزلرده چیقاز کیدر
الماء بحر خوارزم بر دکیزدر مدوّر هیچ بر صویه اولاشمز
آکه بر کشتی لبی جوزلنسه بینه اول ادایه کلور که اندن باشلا
دیدی هیچ بر سنه مانع اولمز مکر اولبر طتلوا زماقکیم
اکا قویلرسه اکا نهر الشاش دیرلر اما صوی طوزلو دورر
انک ادنمسی وارونه اکسلمه سی برقرا کوزدر دبی قرا بالجقدر
انک دائره سینک حدی یوز یکرمی فرسنکدر بحر اخلاط
بو اخلاط دکیزی ارمینیه دن اون ایلق یولدر اول دکیزده
نه بالق وارونه نینکج الا ایکی ای ظاهر اولور ایکی ایدن صکره
بنه غائب اولور سببنی حق تعالی دن غیری کمسنه بلمز الدال
دجله براز مقدر که انک سرحدی زنج بلادندر بلاد زنجک دکیز
بالقلری بو دجلیه کلورلر اول بالقلره بر مستوخ دیرلر اولر
زنجک دکیزنده بالقلر قالمز قوسی دجلیه کلور کمز زیرا که
بو بالقلری دشوا آرزدر موجلری قرار دوتمایوب ناچار دجلیه کلور

سهمنا کدر هر بالق که کیدر کرود و تمکه قوم وهطولب
بالقلر اندن قرار طوتمیوب ناچار دجلیه کلور دجله [illegible] بالق
اولور بوبیدن صکره اول بالقلر زنکبار دریا سنه وارزلر
مکر ایرندن بر درلو بالعجنقار اول دجله دن برایدن چیقار برایدن
چیقار نه بکزمز الراء بحر الروم روم بر دکزدر که اول بر
شعبه جقدر بحر الاخضردن تا مشرقه دکین وارر و صینده وهو
ایرسنور اما اول دکزک ابجنده بیک التمش جزیره وار دور
قوسی معموردر اول جزیره لرک بعضیسی بروس و سردانیه و اقریطیه
در عبد الله بن عمرو بن العاص ایدر که بو دکیزده بیوک
تنا و تنکج وار دور و قرنغا وار دور ● رومیه شهرندن طشره
چیقار و بو دکیزک بر طرفنده بت صورتی وار دور طاشدن
الیندن بر دمور وار ایله صانه سنکه صودن سنه طوتار
یا اوزجا نه وزکردن قیفیسی که رومیه یه وارر بوندن کیرو دونر
الزاء بحر الزنج دریا بو بر اولو دکیزدر صوی مهلکدر غایتده
مواجدر اندن بربیر وار دور که اکا فم الاسد دیرلر عظیم

بر جزیره واردر ذکر اولنان جزیره ثولیه دیرلر التمش اوج درجه 1994
ارا قدر خط استوادن هیچ کیمسه انده وارمز زیرا که دوشوار اولدیغندن
اوزره اولدیغی ثبت میلدر دانوسا کندر چونکه کمی ایجنه کسن
شول قدر اضطراب ایدر که اوستی التنه ازر اوستنه بحر الحلیم
جیحون بر ایرمقدر که صویی انک ایودکلدر بو جیحون که بلخ
اراضیسی اون ایکی فرسنکدر یولندر دخی مشرق طرفندن کلور بر یره
چیقار که اکا ریوساران دیرلر اول بر طاغدر تبت طاغلرندن 2000
سند و هند ناحیه سنه دخی کلور بحار انه ایرشور بحار ادن
بحر ترمذه وارور ترمذدن بحر صینیه وارر و هوده دخی باد صبا ایله
کلور اول چقدوغی یرده اکا وخاب دیرلر بلخه کلیجک جیحون دیرلر
واندن بحر خوارزمه و قراطلغه و خلیج طبرستانه کلور و جیحان
دخی بر اولو ایرمقدر که اکا نهر الصیصیه دیرلر انک چقدوغی
یر روم حدودندن در بحر جیحون بر اولو صودر که مغربدن
کلور قلزمه ایرشور اندن بحر مشرقه دکین کیدر بر قلزم دکزندن
اولور دکز بو قدردخی بونک صویی طوزلودر بونک حدی عدسه دکن 2008

وارد

واردر ایرشور بحر حبشه بو دخی بر اولو صودر کیمسه ولایتندن
اولور چون افراسیاب کیخسرودن قچدی بر طاغه چقدی انده 2010
کندوزنه سویلر ایدر که ای مسکین تختندن ایکن طاغه
دوشدک بوسوزنی بر کیشی ایشتدی کلدی بونی کوردی دخی دوندی
اوینه کیده درکن انک الندن افراسیاب قاچدی کلدی
بو دکیزه کردی واردی دیبنه اندی اوتوردی اول کیشیه هوم
دیرلردی کلدی دکیزک کنارنده اوتوردی الندن بر کمند
وار ایدی بر کیشی ایدر بو دکیزده عنیمی اولارسین هوم ایدر یوق
افراسیاب بو صویه کیردی انی کوزه دیرم دوتمغه واردیلر
کیخسرو خبر ایتدیلر اول دخی دکیز کنارینه کلدی قوندی
افراسیابک قرنداشینی طوتمشدی بو اوردیکم انی دکیز کنارینه
کتوردیلر دخی دوکدیلر اشکنجه ایتدیلر اول دخی فریاد 2020
ایتدی وزارلق قلدی قرنداشنک اوازنی افراسیاب ایشتدی
قتلنمدی طشره کلدی دخی دوتدیلر بحر جکل جکل دخی بر دکیزدر
که مغربدن کلور قلزمه وارر ایرشور انک ایجنده بالقلر اولور 2023

1964 بربرینه [illegible] انك اوستنه بنیاد دایدیلر تا اول
بنا [illegible] ستنده قرار طوتیجه یه دك پس بوندن صوکره
تمور قرق و توخلر برك ایتدی چون بو صاد تمام دوزدی بوردی
انك اوستنده تخت زرین قوردیلر چقدی اوستنده اوتوردی
تکری تعالی یه سجده ایلدی دخی ایتدیکه ● یا رب الارباب
الهمتنی سد هذا الثغور فرددنی الی وطنی یعنی ایتدیکه
الهی سن بکا قولاغزلدك بو سدی دیمکلکی بس امدی وطانومه
1970 سن التکل دخی انك اوستنده یاتدی و ایتدیکه شمدی دکلندم
بونی دیدی دخی اویقویه واردی دوشنده کوردیکه اولدکزدن
بر کمسنه چقدی دخی بو قموا آفات دوتدی نوشروانی اویقوده ایکن
تا که بر عظیم بولت کلدی بو سدلک اوستنه دوشدی نوشروان
بکلری قورقدیلر سکردیلر نوشروانه کلدیلر اولدیلر اویقودن
یه فی الحال اویندی ایتدیکه قورقماکز بن بو سدن اون ایکی ییل
چکدم خلایقی راحت ایچون ● الله تعالی حضرتی بو سنم زحمتی
1978 ضایع ایتمز وهرا وش شیمدیکیجا الله دوشدن کوردکم بودکزدن

برکسنه چقدی بکا ایدرکه ای ملك ساکن اول کیم بودریادن 197?
بودریا بودریا اهلنده بزیدنی کزن بو سدی معمور کوردم 1980
ویدی کز خراب کوردم ودخی الله تعالی بکا خبر ویرکم بو
عصرده بر پادشاه کلیسر کرا اول پادشاه سنسین کم بو سدی یاپسر
تلقیا منه دکین طورسردر بونی دیدی دخی کیبن کردی دخی
بلکه بر دکیزوار در که اکا بطیحان دیرلرکه اول فارس دکزندن
بولیدرا اوزونی انك یکرمی فرسنکدر صوبی انك طوزلودر 1985
ونقدرکیم صو طشره چیقارسه طوزا ولور بطیحه یعنی دن صولر
چقدر وبصره صولری طوزلودر مکر مطل بن عیلان بطیحه سندن
یعنی دره سندن که اقن صولر طتلو اولور ● اهل بصره اول صو
اوستنده متوا صالر یا بمشلردر ● اهل بصره یه صوزدیلر که
شول کشی حقنده نه دیرسزکه قرق کون صویه بول ایدن دیدیلر 1990
که انك عقلی اکسیلور ● بس سز بر کشی سزکیم یتمش ییلدر که صوه
بول ایدرسز دخی اول صوی ایچرسز بس امدی سزده عقل قلمامشدر
الثاء ثولیه بردریادر کیم قطب شمالیده النده در اندن

جانب شمالیسنده وار در بو دورت بیك ایكیوز یارن شهر
ودخی بودكلرك اوزنلغنه كوكمی كیده بلور بیك میل
انجق ... ایكی بیك میل كدر انجق وانینه ایكی میل كدر
بونك بر طرفی بحر فارسیه ایریشور دخی بو دكزده بیك اوچوز
جزیره واردركه اندن قزل ــــ یاقوت چیقار زرلر الالف
بحر دریای الماس بر دریای عظیمدر محیطك بر طرفیدر دخی
اول جزیره كه الماس اندهدر اول دكیزك ایچندهدر دخی
اول جزیره نك یولی غایتده توزقولیدر داچقدر انكچون اول
یولدن كه اكثا وارزلر كروا اندن كلمزلر صوانلری اول
یولدن كمنك تومازكسور رقیابه اوروب هلاك ایدر مكر
انده وار نكندوزنی انده اول بوجه قیالردن اشغه صوق
براغه اگر اولمزسه قره كاچقار زیرا كه انك یولی برده اول یولده
وار یلور كلمز الباء بحر ثانی بر دكیزدر كه انك صوبی طنلودر
الماس دكیزینك اردنده در ● الله تبارك وتعالی
بر كز نظر ایدوب ودخی ایتدیكه ایكی پاره اول دیدی اول بحر

اول دخی ایكی پاره اولدی ● الله تعالی جل وعلا اول دكیزك
زجر ایتدی ● اول دخی اغلادی اولزماندن تا بوزمانه دكین اغلق
ایچنده در تا قیامته دكین اغلایسر اندن وار بلنلر عرق
وزارلیق واكلدمك اشیدرلر انك زارسنه فغانینه اضطر
كمسنه طاقت كتورمیه وانك اردنده بر دكیز وار دركه
اكا بحر المظلم دیرلر زیرا انده همیشه قرا كولقدر ودخی قالك
قرا بولتلر انده مجتمعدر بحر بلحید ● ومكر وملو بونلر اول
دكیزلردر دریای خزر قتنده خزر دكیزی نوشروانك دشمنلی
یكا ایدی نوشروان عادل اول دكیزك اوزرنده سد دردی
اول سددن شهر بیضایه دك كه اول تخت شهر ملك خزردر
دورت ایلق یولدر شهر بیضادن تا سد اسفندیاره دكین
ایكی ایلق یولدر چون نوشروان استدیكه اول سدی دونه
تا كه تركلر بو قومرا آسنده سد اوله بس بیوردیكه طولوملر
كتوردیلر اول طولوملری اوردیلر دخی بر بینه باغلدیلر دخی
انك اوستنه بنا دیادیلر تا اول طولوملری اوردیلر دخی

1920 ایتدی دخی اول ... ایکی پاره اولدی پاره سی ایریدی صو اولدی
و پاره سنده ... شیرانده امدی صو به بحر العمیق دیرلر و بحر
المحیط دیرلر ● و روم دنیزینه بحر طوطاوس دیرلر جمیع صولرك
و دکیزلرك ورد جی اولدی بیرانك اورتاسنده در و دخی انك
مرکزدر بیر و دخی بلکه کنش دوبرقوت واردر که اول قوتله
یرك اللی جهتندن صولری چکر بوقارو الیز ● دخی نموزلری
اولور عالمه یغار بر حکمت عجیبه که جمیع حکماء عالم اول
حکمتك اکلمسنده عاجزلردر اکر شویله که برکزدن یره کیده
جمیع عالمی خراب ایدیدی لیکن قطره قطره یاغدررکه بیر
انی قبول ایدر زحمتین قیلور اولکه کندودن اروقدر سیل
ایدر دکیزلره قومشلر دخی بلکه کنشك ... بیرون ایاغ
اولنسه اول بیرده دریا ظاهر اولور رطوبتیدن ● شویلکه مصر
یری اولدیه دکیز ایدی انده صکره مصر اولدی و دخی یونان
اللی بیچه کز دکیز اولدی و بیچه کز قورو اولدی دخی بلکه شول بولتلر
که کوردریسن اکر مغرب جانبندن کلوریسه صوی اول بولت

بحر الخزر ● و بحر الروم دن کوزر دخی بلکه صونك رنکی 1924
بوقدر رنکی هوانك و اودك بوقدر اما صوی قرمز فار
ایچنه قورنیلك انك رنکی دونر ایتنا الثانی فی عجائب البحر
المرتبه علی الحروف الله تعالی جل وعلا بیورمشدرکه بن دکیزلری
سزه مسخر ایتدمکه اندن کمیلرله کزرسز دخی ایچندن انواع نعمتلر 1925
چیقاررسز متنعم اولهسز بالقلر و جوهرلر کبی نته کیم بیورمشدر
وهو الذی سخر البحر لتاکلوا منه لحما طریا وتستخرجوا منه
حلیة تلبسونها وتری الفلك فیه مواخر لتبتغوا من فضله
ولعلکم تشکرون ● و دخی بلکه دریای عظیمدر دکیزواردر 1927
اکا بحر الاخضر دیرلر که انك اوزونینی الله تعالی دن غیری
کیمسنه بلمز اول برکه اندن کمی اشلر بو دکیزده جزیره لردر
تا شهر برطانیه یه دکین بو دکیزده جزیره لر واردر خالدات که 1930
جانب مغربدن یکادر بر زمان معمور ایمش شمدیکی زمانده
خرابدر دخی بو دکیزك جانب جنوبی سنده عمارت سند و هند
دیرلرکه بو سند و هند سکز یوز پاره شهردر دخی یوز کره 1933

حیاتی صوده قویمشدر نته کیم بیورر وجعلنا من الماء کل شیء حی
دخی لطیف شونسنه لرکه قوام عالم انکله در دورتدر برسی
صو ایکنجی طپراق اوچنجی یل دردنجی اوددر • امدی بو دورت
حق تعالی جل وعلا هیچ حیواندن دریغ ایتمدی پادشاه درویش
اویز وقیل بونسنلرده مساویدر • بو دردندن بو نسنه حق تعالی
عدلیدر بر عالمه • سؤال ایتدیلر کیم موجود آدم عزیز نسنه در
که اندن عزیز اولمیه دیدی که صو وایتدیلر که بوندن حقیرراق اولمیان ندر
ایتدیکه صو یعنی تجنکه صوق اولسه • قیمتی اولماز • وهر نه وقتکه
آز اولسه براججی بک قزله اجزدر صوق غذالری اعضاده اولدردر
یا تلوسی صونک قارصوی و بوز صویدر زیرا صوق اول صونک
لطافتی بیکدر مشددر اجزای غلیظی قالمشدر چشمه صولری غلیظدر
خاصه که التون و کمش و کبریت معدنی اولا اندن عسر البول
اولور • یعنی سیدوکی دوتلمق زیرا که بونلر رطوبتدن و برودتدن
متولد اولدیلر • ودخی صوق صو دماغه و سکرکره ودشه زیاده
زیرا که بو اعضانک طبیعتی صوقدر واما شور صواندن ناولورکه

کنش انک اجزای لطیفنی الوتته که جمله اجزاسی دخی بولک اجزا
لطیفنی الور غلیظی چیقادرلر ودخی بلکه طتلو صونی نک
اولور • اگر مؤمندن بر برداق درسکر که انک ایچنده بلغم اولسه
واول برداق بر شور صویه براقسه لر بر کون بر کیجه قوسه لر وقتیکه
چیقارسکر انک ایچنده صو طتلو اولا • زیرا که طتلو صو نسنه دن
ایکن اولور • ودرلو صو کجکن اولور فصل بلکه صو دورت عنصردن
در • بر اصل شریفدر • ودخی ماده حیات و سبب طهارتدر •
اندن حق تعالی جل وعلا دنلو درنکلو نسنه لر زیاده در وقتیکه
صحرایه یاغسه بر کلکه کویمش اولسه اندن هیچ دانه اولسه اندن درلو
درلو اوت بتر هر بیرینک بر درلو رنککی وار و شکلی وار
وقوقوسی وار ودخی وقتیکه بر باغه صو وارسکر بیل الما
وقزل انار وراق اوزم وقرا سوسن حاصل اولور • بو قمو معنای
حق تعالی جل وعلا صوده قومشدر هوا و طپراق واسطه سیله
بر ورده اولور • ودخی بلکه الله تعالی جل شانه صولری براتدی
بر جوهردن که اول اول جوهری براتدی ایدی ودخی کاهیبت نظرن

دکیزلک قعرنده نعالمون و بولت قوزخوسندن باشین یوقاره
قالدیروب عمر بولن ... شراره برغادیو بولدک مثال مقناطیس کبیدر
دمورکه شویله که مقناطیس دموری چکر قاتینه کتورر بولت
دخی اژدرهای چکر قاتینه کتوردلرسه ایلدر حکایة عمر بکا
ایدر اژدرها بیلان در متمرد که یلانلری بر دخی کیره کیر
بالقلری یر بویر باشولقدر اولورکیم باشندن قویروغنه ...
فرسنك یولدر یعنی اون ایکی بیك ادم مددر دکیزجانوری چوقلر
امّا قوز قوسندن شریدن حق تعالی جل وعلاییه نالش ایدرلر
الله تعالی جل وعلا اکا برحوالت ویررکه انی چکر یاجوج و
ماجوج ولا تبنیه التوز براغورلر دخی نلاره قوت اولور و دخی
چین وماچین برجرك طاش اولورکه برپشی بربینك اوستنه
دوشرسه بیلر قویر وصوقلر اولور وقارلر تغیر و برطلخ واژدر
اندن برکیشی اوازه ایدرسه شول قدر تعمور ... سیللر اولور
آکرانکدن برکسنه چکرسه دوازلك قولتوغنه چکه لر باغلر
اندن کنجیه حکایت معلن هلال ایدر مصیصه ایدم دکیزقتی

اضطراب ایتدی دخی اول دکیزدن برجانور کوزکدی عجایب هیئتلو
بوندن نصرکرم طشره کلدیلر و برسننه دکیزك ایچندن چکدیلر
باشی وارایدی کوکه چقدی دخی قویروغی دکیزده ایدی بر دخی انطاکیه
دکیزندن چکدیلرکه قویروغیله باروی اوردی قرق برجی
برده قعده ییقدی بعضیلر دیرلرکه تنین اژدرها دروا اژدرها برجانور
مفلس یعنی متمرد بوللو قویروغی واردرکه عظیم قوللری واردرکه
اوزون باشی شوقدر دکیم برطاغه بکزر وقتی که بولت انی
چکسه کرزبرازدن اول برك قوم تضرع ایدرلرکه اوسنلره حق
تعالی عزشانه انی دوشرمیه واکر دوشرسه برا اولوشهر بکزردن
خراب اولور والله تعالی اعلم وحقیقة الحال الرکن الثالث
وهو مشتمل علی الابیات التی فی عجایب الارض من البنا التی نلفها الله
حق تعالی ایدر بن صوکری بولنلردن باغدوردم تا انکله اونلرینه
ویوستانلرینه برورده اولا یمشلرکوره تنه که حق تعالی جل وعلا
بیورمشدر امّن خلق السموات والارض وانزل لکم من السماء ماء
فانبتنا به حدائق ذات بهجة که حق تعالی جل جلاله بیوردکه بن جمیع موجوداتی

ایدرلر وصوق ... دعوسین ایدرلر اسمعیل بن احمد دیرلر
خبر ایمان ... شاه وآزیدی اول ایدرکه بن ترکستانه وارددم
غزا ایتدم ترکیه یکرمی بیك کیشیله برکون بنوم لشکرم غالب ایدی
ملول اولدی ایتدیلر که بوترکلرك دیناللری وار درکه صوق ایدرلر
اول صوغیله بونجه کیشیلر هلاك اولورلر بوسوزه نجه کیشیلر
دانغلق ویردیلر بن قبول ایتمدم بوندن نصکره برکون برطاغك
اوستنده برقرا بولت کلدی اول بولتدن قورقدم وارزلر کلدی
وکی غایتده اونلر کلدی دخی اول بولت شولقدر صوق ایتدیکه
یانمده دوردن اودلری سوندردی وبولشکر بونی کوردیلر غایتده
قورقدیلر فریاد ایدوب فاتمه کلدیلر بن دخی فی الحال اشغه
ایندم ابدست الدم دخی یوزم یره قودم زاری ایدوب اعلدم ایتدم
که الهی بودشمنی بنم مسلط ایلمکل واسلام اهلنی خجل
ایتمکل وبرضعیف عاصی کنهکار قلوکی بوخلایق اراسنده
شرمسار ورسوا ایلمکل چون بوتضرع الله تعالی حضرتنه عرض
ایتدم باشم یردن کوتردم بوندن صکره برساعت نجومی کچدی

دخی خبر ویردیلر که کفارجندی منهزم اولدی ویزدخی نظر ایتدک
کوردک که اول بولت دخی بونلارك له بیله دفع اولدی اول کافرلرك
چوغی انك صوغی هلاك ایتدی بزدخی بونلردن مبالغه غنیمت
مالن الدق شاذلغیله کرودوندک ❊ اللهم انصر جیوش
المسلمین ● واخذل الکفرة والمتمردین کما قلت فانصرنا
علی القوم الکافرین ❊ بلکه ادملرك الندن کلمز بولت دزمك
وصوق دزمك لیکن برایشه قصد ایدرکه حق تعالی عز
شانه اول ایشده برخاصه قومشدرکه انکله اول نسنه لرك
وقتی معلوم اولدی بلورکه صوق اولجنین برهیئتلو بولت واجنین
دخی دعوی ایدرلرکه بن فلاندن وقتده شونلکی بولت
یه صوق ایدجکین دیرلر امدی بونلارك رهبانلری اول اوقات
بلورلر دخی اول وقتده دعوی انشا ایدرلر وهم اول رهبانلر
لغایت سحارلردر دخی اول ایشلری سحرله ایشلرلر ودخی بلکه
الله تعالی بولتده قومشدر برجاذبه که اژدهایی دکولك ایجندن
چکر دخی الترا شن صحرا الزده بر اغور اول سبیدن اژدرها

هوا خوش اولدیغی ... اول وبا دخی اندن کتدی فی ذکر 1788
الجبال ... بیلک چوقدر قوتی هوادر زیرا هوا حرکت
ایدیجک اکا بیل دیرلر وساکن اولیجق هوی دیرلر بس 1790
بیل دیدیکمز هوای متحرکدر اما هوانک حرکت ایتدوکنه سبب
اندر بودرکه چوق بخار هوای بر یردن بر یره نقل ایتدوردیه بوت
حرکت ایدرکه انک حرکتندن هوا حرکت ایدرسه بر لشکر عظیم
حرکت ایدن دخی بلکه بیلر بادشاهدر کنه اول بلوونه اخر
ونه اورته سی ونه صورتی کورنکور جمیع نسنه یه ایرشور حکمی 1795
روان اندر معادندن بی شرملک وسمکا دلو ایدر وکاه
بر فرشته کبی ساکن اولور وکاه بر دیو کبی حرکت ایدر
اوده کیرر اوده بولدا اشلق ایدر ایدرر ودخی دنیا یی قلزم کبی
هیچ بر نسنه سیاش اولمز دخی عالمی اوجدن اوجه دونمشلردر
مغرب ومشرق اوکندن بر یردن بر یره کولک اول بیلک قتنده بر دیر 1800
باغلر وبستانلر واغاجلر بوکلو ایلر جمیع حیوانات دردلکلک
سرمایه سیدر وفی ذکر اجناس الریاح بلکه بیلر بجه درلودر

هر بیسنک حدی بلوردر چون هوا مشرق جانبندن حرکت ایده
اکا صبا یلی دیرلر واکر مغربدن حرکت ایدرسه اکا دبور
1805 دیرلر واکر شمالدن حرکت ایده اکا شمالی دیرلر واکر
جنوبدن حرکت ایده اکا جنوبی دیرلر فی ذکر السحاب وسفنه
بلکه بولت بر بخاردر کم یردن چیقاردیه دکیز یوزندن
قلقار یوقاری ور وهوایه چیقار دخی اندن مجتمع اولور تا انلارک
جوکیکه اکا صوق ایرشور اندن صواجزالری نقددوارسه بریه
اوله شور قطره قطره اولوب بره ابراکا یغمور دیرلر مادام
اول بخارار تا یغمور یغار واکر منقطع اولورسه اول بخار
یغمور کسیلور امدی اول بخارک کسلدوکی کسلک وبلدرک حرارتندن
واکر اول بخار هواده که صوق اولورسه قاریلرا کر صوق
اولی حرکت ایدرسه طولو یاغر واکر بخار ازجق اولورسه
1815 چیسه اولور فصل حدود ترکستانده عجایب بولنلر اولر
ایتی وصوق اول ترکستانده اهلنک اول بولت لرده دعو یکر
ایدرکرکه انلارک رهبانلری بولت دزمک دعوسین

1758 برکلدر • اما اختلاف اولدیغی هواده صوده برسنه یله مجاور
اولدیغی شیئلرله هوا حدوده کازده قرانی اقتضا ایدر وحدوث
1760 شفالینی اقلوی اقتضا ایدر بوقمو طپراقی خاصه سیلدر • اگر
برعرب خراسانه وارسه طبیعت تغییر ودخی چکرکه سنبن
یرده یشل اولور وصحراده طپراق رنگی اولور ودخی بت
بیرکشی باشنده اق اولور بیت کتی باشنده قرا اولور
وحبشی یوزیله رومی یوزی کوزنجه مختلف درکه سبب اختلاف
1765 مکاننده در دخی مغرب حدودنده ادمیلر وار در مسخ اولمش
دورلر هوانک صونک برک تاسدلغندن یعنی بونلر ادمیه
بکزمزلر جاهللقلرندن اولیردن انتقال اتمزلر باشلری
ارندیجه قللری اوزانور دخی شمال طرفنده ادم میمون اولور
ودخی ذکر ایتسک که تاثیر هوانک وصونک وطپراغک تحقیقی
1770 بله سن زنکیلر اهل یونه وقفجاق اهل یونینه نظر قیل
دخی حبشی اندلمیله ترک اندلمینه نظر قیل تا بونلرک تاثیرینی
بله سن مسئله اگر سؤال ایدرلرسه که مسخ جائز میدر نه دکلی

ایدرز که حق تعالی جل وعز قادر جمیع شئیه اما بونده من تبع
دریلکن حکما جائز کورزلر مسخ یعنی صورت تبدیل و دکلیک
وخسف یعنی یره کچمکی اما قذف یعنی طاش یغمقلغی کوکدن جائز
کورمزلر حق تعالی عز شانه قادر در که هم مسخ ایدر وهم خسف
وهم قذف ایدر نتکم کلام مجیدنده بیورر فلما جاء امرنا
جعلنا عالیها سافلها وامطرنا علیها حجارة من سجیل الآیة
بونلرک هر برینی موضعنده ذکر اولنه ان شاء الله تعالی
1780 ودخی بلکه هوا مستقیم ایکن متغیر اولور بر حادثه سببندن
بقراط ایدر بر ساحله وبا ظاهر اولدی هیچ اورده وبا اولدوغی
بوعیدی نه قورشنده ونه دریاسنده وار دیلر تفحص ایتدیلر
1783 اول دکیز کنارنده یکرمی فرسنگ بولدیلر ازدرها بولدیلر
که بولوده چکمشلر دخی بره دوشمش دخی انک قوقشی انک قوقوسندن
هوا متغیر اولمش اول سببدن حیوانات چوق هلاک اولمش
علی الخصوص ادمی چوق اولمش بقراط بیورر بکه انک چوق طوزکوزدی
1787 اول اژدرهانک اوسننه صاجدیلر تاکه انک قوقوسی کیتدی

وارشمه که آکاه هوا ابرشمسه بالق اولور بونک مثالی شول اوغلا
کبی دره اناسی قرنده کی اوغلانجغه هوا ابرشمز لیکن اناسنه
ابرشور اکر جاهل بالغه باقوب ایدرسه کم صوده نیچون اولمز
بالق دخی ایدورز که ادم بر یوزنده نیچون اولمز بنکیا ادم صوده
غرق اولور بالق دخی طشره چقسه شویله اولور فی قوة الهوا بلکه
هوانک قوتی ار توقدر جمیع مخلوقاتک قوتندن و دخی و لقد قوتی
هوانک واردر هیچ بر عنصرک یوقدر که اکر بر کشی کولک یوزینه
چقسه باقسه جمیع عالم هوی کورینور هوادن غیری نسنه کورنز
دخی نظر اتکل که کمینک ایچنده کی هوا ایه بر مثقال یوقدر
بلکه عشری عشر مثقال یوقدر یوز بیک بطمن یوکی کوتورر اکر بر طلوم
هوا ایله طولدررسن دخی انک اوزرینه بر طلع قوسک کوتورر
مکر که طولومک دلکلری تحمل ایتمیه که هوای صقلمیه هوا چیقه
کیده و اکر بر طلومی طولدررسک هوا ایله دخی دارتسن انده
اول طلومک هوا آسیتن چیقاروب دار درسن همان اول یکی دار دره

هم

بر فلک واردر اکا نسیم دیرلر که بو هوانک اصلی اوندر کی
اندن متفرق اولور عالمه هوا ● و دخی ارواحک بادشاهیدر
شویلکم کنشدن نور عالمه متفرق هر دکلردن ابحر و کرا اکر
اول دکلی دو تسلر کنشک نورینه کنش عکس ایدر حیوانات
دخی بوغازین دو تسلر نفس هوا ایه عکس ایدر سؤال اکر
دیرلرسه که بوغولان کشی نیچون تیز اولمز چونکه بوغازی دوتلدی
کرک که درحال اولیدی جواب نفس چقمز بر طاز اولدغیچون
کیچ چیقار اول سببدن کیچ اولور سؤال اکر دیرلرسه که
هوا امر قوتلودر و یا اود جواب ایدرز که هوا قوتلودر زیرا
هوا اولمانیجه اودا اثر ایتمز فصل ● بلکه هوانک قوتی بر جنسدر
مختلفدر کل شویله که اود صو طپراق بر جنسدر مسئله
اکر صورر لرسه که صونک بعضیسی اجیدر و بعضیسی طتلودر
سبب ندر چونکه بر جنسدر و دخی هوانک بعضیسی خوش و بعضیسی
ناخوشدر ایدرز که صو هوا اکنده اصلنده بردر مختلف

اکر بونك تحقیقن ایسته دیرسك صحراده براودوت درت بانن
تکسکه الیه هیچ ایدین کرمیه ودخی کنشه قرشو بردن
بربردن دلك اچ تاکه کنش ایچرو دوشسه دخی اغزکه صوالـ
اول دلکدن کیره کنش صاحه تا که کوره سنین که نیچه درلو رنك
حاصل اولور دائره شکلنده قوس قزح اکا اعتبار ایدن
وبونك کبی ایدر اولیجق دخی جوره سنده دائره لر واقع
اولورکه یغمور دخی یاغربرز وبوکا هاله دیرلر اما قوس قزح 1705
اچقلق نشانیدرکه صکره سنه اچقلق اولور ذو الذوائب یعنی
نورلی یلدزلر سبب بودرکه حق تعالی عز شانه کندونك
قدرتنی کوسترر دیرلرکه بخارله دخان بله متصل اولورکه
نار ایرشور اول بخارله وقت اولورکه اجزای دهنیه اولر
یعنی یاغلو نسنه اولورکه نار اول اجزای دهنیه متصل اولیجق 1710
یانار دائمی اکا ذو الذوائب دیرلر دیرلر وقت اولورکه اوزون
اولور وقت اولورکه مدور اولور شمس کبی وای کبی کورینور
وقت اولورکه مثلث اولور دیرلرکه مأمون خلیفه زماننده برآز 1713

1714 ظاهر اولدی مروده شویله اوزون ایچه کون کیجه و دخی
1715 طبرستانده براوزون یلدز مشرق طرفنده طوغدی ایرتسی کیجه
طوردی بر ایچه کیجه دن صکره قزغان شهرینه دوشدی دخی حرارت
ابتدای فی ذکر عجائب الهوی والریح ولطافتها بلکه حق تعالی عز شانه
بیلدری براندی هر بیرینك برنسنه یه منفعت واردر ولهذا که
حق تعالی جل وعلا بو عالمی بیله طولدردی که اکا هوا دیرلر بو هوا
1720 مثال دکیز مثالنه بکزر که حق تعالی جل وعلا فلکی قمرك ایچنه
طولدرمشدر شویله که صویی سبب حیوة بلمشدر بالغه هوای
سبب حیات ایلمشدر حیوانا ترکه قرویرده درتی ادمك غداسی
اوج نسنه دن اتمکدر صودر وهوادر اتمکله صو
غدای جسمانیدر ● هوا غدای روحانیدر اکر برکیشی برکون
1725 یمسه وایچمسه اول کیشی اولمز اکر بر لحظه هوا ایچنه کیروب
چقمسه اولور مسئله اکر سؤال ایدرلرسه که بالغك ایچنه
صوایچندن هوا کرمسه ایدور زیرا که هوا صو واسطه سیله
ایرشور بالغه ودخی نکه صو جانورلری وادیسه انك کبیدر

تا که بونجه دولو حکمتلر اولوب اوزرنده اشکنه والا حکمت

مقتضیاسی بولندیکدر اول ربع مسکونك دخی صونك ایچنده

اولمایدی وصوکره سینی هوا کره سنی قبلامشدر وهوا کره سنی

اود کره سنی قبلامشدر بو اود کره سن دخی کره قمر که اکا

دنیا کوکی دیرلر تمام قبلامشدر پس امدی اولکن ناردن

اود اینسه اکا اول اود شعله لنسه هوا ده ودخی یر سوینه

اکا برق دیرلر اگر سونمدین یره دکین اینسه اکا صاعقه

دیرلر دخی شول اواز که بولتدن کلور اکا رعد دیرلر اول

اواز وقت اولور که مهلك اولور وصاعقه که یره اینر خراب

ایدر شویله که ییلدرم اوردی دیرلر ودخی رعد اوازدن بالقلر صودن

چیقمز زیرا که رعد اوازینی اشیتدیکجك بالقلر اولور وهر بالق که

صوده اولسه زهره دکه ای دکیز جانورلری یمز اما شهب

اول دخاندر که یردن هوایه چیقار که اکا بوستارق دیرلر

واقع ده اول دوتن دزکه یرده کی حرارت غالب اولسه غایتده

لطیف یانجق نسنه لری یاندرور اول دوتن اندن حاصل اولور

امدی وقت اولور که اول دوتنله بله یردن یاپشلدغه قابل اجزا الله

چقار هوانك اسی سندن اول اجزا یوقاروده ناری طبیعت فلکك

حرکتیله اول نارن اودیله حرکت ایدر انی خلق کوروب

ایدرلر که یلدز دوشدی امدی یلدز دوشمز واکر یلدزلرین

دوشیدی جمیع عالمی قبلا بیدی زیرا یلدزجه بو دنیاجه در قوس

قوزح بوگا یزان دیرلر عجم دلنجه اما ترك دلنده الکیم

سغال دیرلر اما قوس قوزح ندندر سبب اکا ندر سبب اکا اولدر

کیم شمسك قرصیدر یعنی کوزده سیدر که شمسك راست مقابله

هواده صو قطره لری اکلنور شول کنشدن لرکی کیم انا اشعه

ایندرونه یوقارو چیقار شولیله دایره کبی واقع اولور دخی

اول قطرات کواکب کنشك رنکینی کوسترر اول دایره نك

کنشه یقین اولان قزل صارو کورینور وبرزاراق اولان بنفش

کورینور ودخی اولا سیاه کورینور همیشه بو کنشه مقابل اولور

اکر شمس مشرق طرفنده اولسه بو مغرب طرفنده اولور ویاخود

بالعکس اولور وهم بو قوس قوزح دایما تمام اولمز دایره سی

قورتلنلر اودن ... وبعضى كافرلر ايدرلركه اودكرنك 1633
قوندن طاكو ... دربوسوزلرى جاهلقلرندندركه الله دىرلر ابو 1640
المزنك ايدربوكافرلردن احمق رقهيچ مخلوق كورمدم ديركه
بركافره صوردم اودنه نسنه در ديدم ايتديكه تكرى
تعالى عز وجل حضرتلرينك فرزدر ايتدمكه اوكز نه نسنه در
ايتديكه بر فرشته در ايتدمكه صونه نسنه در ايتديكه نوردر
ايتدمكه اجلق وصوسزلق نه نسنه در ايتديكه بر نحسول ديو در
ايتدمكه برنه نسنه در ايتديكه بر فرشته در انك ادى
بممنذر ايتدمكه يرامز ديكز واعيش سزك زيراكه فرشته
اولدر دنيز تكرينك نوريله يوريز وتكرينك قهريله بريان
ايدرسز داخى كورزسز برنحسول ديو ويرسزدخى بر فرشته
ازقاشندن كه ادى يمن در بتول وتعنيط ايدرسز بونجه يرامز
اشلر ايدرسز نيچون كه سوزم اشتدى غايتدن خجل اولدى
ورسوا اولدى مقصود بو سوزردن اولدركه اودا اكرچه عنصر
شريفدر ليكن طبيعتنه لايق دكلدر الجواب ايدرلركه هند...

بر جزيره وار در ● سرنديب اراانعنده اول جزيره نك قومى دائم
خطره در درلر كه دائم مخالف بيلرلر اسرديكيزى غايتده اوبايدردر
حق تعالى جل جلاله انلره بر علامت ويرمشكه اوكله سفرلرنك
وقتين بلورلر زيرا اوقى كمنوك باشنه باغلر دمرنى بقار نظر ايتدرلر
اول دمرنه اكره براودكلورسه بربلدزدكلو اول اوتك دمرنك
اوستندن وررسه امين لك علامتيدر غرقدن واكر اودكلرنسه
كميه بنمزلر وقت اولوركه بركيجه دن بنجه كزا اولور اوده ظاهر اولور
في ذكر الصاعقة والشهب والبرق والرعد طرسنا ندن صاعقه اندكي
بيكى قارلر اكر سوئيه ايرسه اندن دموريه النون وبكمش
وياخود بقر بلورلر ● وحشتاستان ديرلر اكرصاعقه صوق
انسه اندن قورقنج او ارلركلوركه ايشيدن هلاك اولور
صاعقه بر اوددركه كوكدن نازدن ايتر يعنى بيان جديكى بر بر
كر دريعنى بر طوب ذكركه اول بر كوره سينى صوكره سى قايلمشد
الاحكمت الهى بونى اقتضا ايتديكه بر ك بيع صودن طاشره اجوق
صوانى اورتمدى انواع حيوانات انك اوزرنده قرار دو بمعيون

حقه یازلو وشقیه اولنن چوق اونیبوب دورربن ابی نصندیتو امر
فصلیه بلکوره گمر ایجنده آتش پرستندن خراب دین یوقدر ایدرلر
بر آتش پرستنت دکین دوشنده دخی فرباد ایتدی ایتدیکه یا نار فارس
ویا نار ادربا یجان بنم فریادیمه ایرشیلک که صوبنی هلاک ایتدی
بوکا برکیمسه ایندرای احمق اکر جمیع عالمک اوددی بودریا یه
دوشسه که سن دوشمشسن انک خالی سنک خالکدن دخی
خراب اولور بس کرک که اودک خالقنه یلوارسن که اودک
دخی یاندردوغی انک حکمیله دراول حکم ایتمدین اودک
الندن نلمزکه برقیل یاندره نصل ایدرلرکه اندولسده برماش
کوردم اغاج ترسیمه یا ترسه اولدی ایله نیا زبرکسنی دلسه که انده
اوداله بربرده دخی یاندوره قاتنه اودالنعه وار روب وتوینجه
اول اود فی الحال سوندی اعجوبه براود وار در اکا نار الحرتین
دیرلر اول عبس ولا یتنده دراول کیجه نیار کوندوز دوتوتد
چیقار اودی کوزکمز کیجه اولیجه یجه فرسنك یولدن کورینور
دائم شعلسی دورت یکا دوشر هرنی بولورسه یقار کافرلر اکا
سجده ایدرلر تا حق تعالی خالد بن سنانه که پیغمبرلرلندندر همی
اسمعیل پیغامبر اوغلنلرندن ادن وبردی خالد بن سنان بو حالی
کوردی واردی اول اودی دبوشردی برقیوقازدی ایچنه قویدی
چون خالد دنیادن کیدر اولدی بوقومه ایتدیکه بنی دفن ایدیکز
دخی اوچ کوندنصکره کورمك اوستنه کلکز اکر کورمك
چونسندن برقیوبرغی کسك طلع یورر سه طواف ایدر بنم
کوروم اجرکه بن سنن جواب ویرم قیامته دکین نه واقع
اولجلغنی اوچ کوندنصکره کلدیلر اول قوبرغی کسك آشکی کوردیلر
دخی بوقوما ایکی بولك اولدی بربولکی اچمیالم خالدك اوغلی دخی
بوقومه تابع اولدی قومدنکه اتاسنك کورین اچلر ایدرلرکه بو آرا لقده
پیغمبر وجود کلدی خالدك قاتنه کوددیلر اکا عزت ایتدی ایدربوبر
پیغمبرك قزدرکه خلق ابی هلاك ایدوب ضایع ایتدیلردی واکرچه
اوده الله تعالی منفعت ومضرت قومشدر لیکن کندینك
امرندن طشره کازاتمز شونلیه که سمندری واق قلقلی یا قمز وبونلاردن
امثالی دخی چوق وصفه کلمز شوبلیکه قربغه یوسنك کولکدن

ایتدیلر ارته لوی [illegible] دیلر اول اراده بر اوده اوی بنیاد ایتدیلر
[illegible] بنیاد ده اندن وار دردن اوده چیقار اول اوده
مغربه و مشرقه الدیلر اول اودلك اوزرنده هرمز برقبه بنا ایتدیلر
اول قبه نك هلال صورت دوزمشیدی که کیسنه اول صورت
نك اوزرندن المزدی ایدرکه سکز یوز ییك اوده اول
ارادها بنا ایدرلر اول اوده لادرکه کافرلر اکا طپارلر اول
جمشید اوندیدرکه اکا درخون دیرلر اول اوده خوارزم
ده ایدی نوشروان ابن الدهدبان شهرینه کوتوردی چونکه نوبت
بزم سنجانبره دکدی کافرلر تورقندیلر اول اوده بر بزرگ
الدیلر ازرق بیره الندیلر که اکا بر بین سوسیدر لرسه برسبی
نورتله و دخی بر اود وار درکه اکا نارالخنف دیرلر ایدرلرکه
اول اوده کیخسرو تو مشدر آذربایجان دن نوشروان عادل ای
الدی شیرازه کتوردی دخی کافرلر ایدرکه اول اودلك اوزرنه
برفرشته موکلدرکه اکا سیلان دیرلر دخی بر کیخسرو
سیاوش اوغلیدر نهایت صاحب جمال ایدی تا حدیکه اوکی اناسی

اکا عاشق اولدی سیاوش اکا مطیع اولمدی و اوده اناسی
اجنبیسندن بوکا افترا ایلدی فریاد ایدوب ایتدیکه سیاوشکا
قصد ایدر بوسببدن عظیم خصومت اولدی سیاوش دخی
دوردی اوده قاتنه واردی یالنجی اولدی وآردی اول اوده کردی
سلامت کروجقدی اندن بلدیلرکه سیاوش اولکاهدن
بری ایمش اول تهمت اندن یوغیمش و فصل بر اوده دخی زردشت
اوندیدرکه نشابور طرفنده در زردشت مجوسنك اولوندید
و پیغمبرلق دعوسین ایتدی ایتدیکه سیلان طلعندن بر فرشته
دایم بکا کلور بر سوزله عالمه فتنه براقد کفر ملتین ظاهر
ایلدی دخی جوق خلق اکا تابع اولدیلر ایدرلرکه زردشت اول
حقه بازی ابن رستم زال قاتنه کتوردیلر دخی و بینی اونیاد
رستم زاله غایت خوش کلدی رستم اکا جوق نسنه ویردی
اول سببدن اولو اولدی دعوی نبوت ایتدی اوده طپمافلق
بنیاد دین ایتدی چوق بکلر اکا تابع اولدیلر الا که رستم زال
اولمدی ایتدیکه بن کوردم اول حقه بازی بونم قاتمده چوق

ودخی طعامك ... اوده اولوركه اودیز كسنه اندن
... یان المجوسی وعبدالرزاق بلكه اوده. ضیالر
جمیع ... دن ادنی در ودخی عالمك بوندن شومرق دین بوقدر
تا حدی هیچ برملتدن مجوسی دینینه دونمش یوقدر عبدالله بن زید
ایدر اوده طایمقلغه سبب بودركه چون عیسی علیه السلام
طوغدی ملك اردشیر پادشا ملغنده ایدیكه اول ملك عجم ایدی
هم یلدز طاپردی بركیجه دوشده كوردیكه بریلدز كلدی كندونك
اون یلدزین یاقدی اردشیر دوشدن غایت قورقدی ایتدیكه مكر
عیسی نك طوغدیغی ولادتی ایدی وارد برزمان دن صكره عیسی
اوچ كیشیله بال كوندردی الندیلر عیسی یه عبا منبر دخی وات
كیشیلر وار یجق اردشیره اوچ قرصه كوندردی هر برسینه بر
سین ویردی بو الچیلر ایتدیلر بو قرصه براعنبارلق نسنه وار دد
دیدیلر وار دیلر ایكیسی قرصه لری ییدیلر برینی قرصه سنی یمدی
كزلدی چون اردشیره قاتنه كلدیلر اوده. شیر ایدرسین نه ویردی
اول كیشیلر ایتدیلر كه هیچ نسنه ویرمدی اول برینی ایتدی قرصه كز

ویردی بن قرصیم كزلدم فلان یرده دفن ایلدم ... اردشیر ایتدیكه
وار كتور ملك اردشیر بیله وارد. اندن اتی بولمادیلر اول یری
كی دردین قازدیلر ناكاه اول یردن برعظیم اود چیقدی
قصد ایتدیكم اردشیره ایره دخی قورقوسندن اندن یكا
دوندی سجده ایلدی چونكه سجده ایلدی اول اود دخی دوردی بوندن
یكا كلمدی اول وقتدن واردیلر اوده طپندیلر سبب اول
اولدی ودخی ایدرلر اوده طپمانك سببی اولدیكه هرمز بن شیرین
بهرام اوقمشدیكه بر مولود مبارك اولسه در بیت المقدسده
وهم ابن مریم خاتون تنسلندن اومار دی بركون مریمه زنبیله
التون ویریدی هدیه دخی مریم هرمز برطغارجق طپراق ویردی هرمز
دخی اول طپراق طغارجقی شیرشهرندن برین كومه تودی بر پادشاه
دخی بو حالی ایشتدی واردی ادم كوندردی كه اول دفن ایتدوكی
طپراغك اوزرینه بربنیاد یاپسون یبن هرمز واردی ادملر كوندردی
واردیلر اول یری بولمدیلر نیه كه استدیلر چونكه كیجه اولدی كوردیلر
اول یردن برعظیم نور چیقدی واردیلر اول نور چیقدوغی یره نشان

سوکلیلر انشاء الله تعالی وحسن توفیقه الرکن الثانی فی البزر
لعجیبه ... بین السماء والارض بلکه حق تعالی اوده
بو ... قومشدر جمیع مخلوقاته منفعت وار در دنیه که حق
تعالی عز شانه بیورمشدر ۞ افرأیتم النار التی تورون ءأنتم
أنشأتم شجرتها أم نحن المنشئون نحن جعلناها تذکرة
ومتاعا للمقوین ۞ وبو اوده منفعت چوق اولدوغیچون بعض
عقلای هند و یونان غلطه وارد یلر اوده سجده ایتدیلر تا اول
زماندن بو زمانه دکین مجوسینک خذلانی یعنی رسوالیغی
مشهور اولدی بس بندن معلوم اولورکه اشی کشینک یا اکثر عقلا
تمام اولمز بلکه هدایت حق تعالی دندر اگر بونلر اوده منفعتی
چوق اولدوغیچون طاپدیلرسه کرکدی که صویه دخی ارتق
طاپدیلر زیرا که صونک منفعتی چوقدر و طپراغک منفعتی
دخی اودن منفعتیندن چوقدر فضل بلکه اوده جمیع عالم طونمشدر
هیچ طاش و اغاج یوقدر که الا که انده اوده وار در و لهذا اکورمز
مسین که بر طاش بر طاشه اوربجق و بر اغاجی بر اغاجه قوتله سوریجک

اوده چیقار اول اغاج کوربنور ولیک حق تعالی عز شانه ظالملر
و اغاجلرک ایچنده بو اودی کزلمشدر تا که ایچلری ایچنده
ویمشلری اغاجلرده کزلمشدر و دخی بلکه حق تعالی عز شانه بر اتمه
مشدر کم جماداتدن اودن یکرک اوله و لهذا غایت لطیف
اولدوغیچون کیمسنه انی دوتمز و صقلامز بر نسنه یه اولاشدرمیجه
زیرا که عالم علویدندر سفلیده دکلدر عالم سفلیدن قرار ایتمز ایلک
حق تعالی جلاله قوللری منفعتی ایچون جمادات اراسنده صقلادی
محبوس ایتدی و هر قچنکه اول محبوس اولدوغی یردن طشره کلسه
بر نسنه یه اولاشسه اول نسنه یی توتق ایدر اندن مرکز علوی
واصل اولور و دخی بلکه اوده جمیع حیوانات سوزلری اکر ذیلز بلکه
کوبله سیمین بر صحرایه وارا او دو یاقی کیچه دخی بر زمان صبر الله تاکه
سنکم نیچه درلو مختلف جانورلر کلورلر اول اوده قاتنه
جمع اولورلر دخی اول سببدن دو کزلر و غلامجقلر اغلیه و اونمسنه
او کنه چراق کتوررلر که تا بقارلر و نوره و دخی اوجلر کیچه چراق
یاندوررلر کیچه نورلری اول چراغک قاتنه جمع اولوردو نرلر و دخی

برج ابی [illegible] شمالی و معوج الطلوعدر دخی بو حوت
ایکی بالق [illegible] بر بسنك باشی بر بسنك قویروغنه در
انك [illegible] کندن بر عورت اوتورمشدر اوکنده بر باشی اشغه
اوغلان اصلمشدر و حوت طبرستانك و سمرقندك و بخارانك
و اسکندریه نك طالعیدر دخی برج شتوی در بیان صفت
بروج تمام اولدی حکما قولی اوزره لیکن بونلارك بعضی
سوزلری عقله و نقله مخالفدر شویله که تنبیه ایتدك احوال کواکب
و افلاکه بونلر که بحث ایدرلر حکماء متقدمین کتابلرنده نقل ایدن
سویلرلر زیرا انلر بو احوال بلدیلر رصدله که رصد دیدکلری
بر اولو قبه در عظمتلو که انك درجه لری واردر و ایچنده قیولر
قازمشلردر کی درین و دخی چوق دولو حکمتله ایشلر ایشلمشلر کم
انك بیانی بیك ورق کاغده صیغمز حکما اول رصدا ایچنده کی
قیولره کیرن بو احواله مطلع اولدیلر و دخی ایلدیلر که یونان
ایلنده بر دکیز واردی که انك ایچنده افلاکك و کواکبك
صورتلری و اول برجلری ظاهر اولوردی اول زماندن حکما اکا نظر

ایلدی

بیدوب بلدیلر ● و شمدیکی حالده اول اقلیم اشغه جنوب دره
وصو دوتمشدر اکا یول یوقدر فصل بلکه [illegible] بیرلرکه فلان
برج ایرککدر و فلان برج دیشیدر مجازدر حقیقت
دکلدر ● نیته که عرب شمسه دیشی و آیه ارکك در دیرلر
منجملر دیرلرکه سنبله دیشیدر دیرلر ما کیدر جنوبیدر
تحقیق دکلدر و اولکه دیرلر زحل بر صورتنده در برالنده
بحی و برالنده برکیسك باش اصلودر و دخی دیرلر زهره عورت
صورتنده قوجاغنده بربط وار بولار قموسی موهومات سوداویه در
ترانندن یوق [illegible] کلمشدر دیدکلری نه [illegible] کوکده طاغ تپلر و دخی
کم کوردیکه زهره بربط چلار و یا زحل اغلر بر بونلرکه یازدق
بونلرك قوللرندن یازدق و دخی بلکه شول سنه که حق تعالی
بولره عقل ویردی بلدکلرین کوسترمکیچون یازدق و دخی بلکه شول
سنه که حق تعالی عظیم ایرانمشدر کرك که سنده تفحص عظیم
بله سنین دخی اخبار انلر ایدن سنین ربنا ما خلقت هذا باطلا سبحانك
فقنا عذاب النار ● بوندن صکره اوده عجایبلرین دخی منافعین

اكا صرف ... [illegible] شماليدر بر جونكه كنش سنبله برجنه كلسه
موج ... [illegible] را وله الميزان بيل برجيدر ايركلدر نهاريدر
... [illegible] بيدر سبك يوزلودر مستقيم الطلوع در ومطالع
جوقدر بر قرغل كشي صورتنه در الندن ترازو واردر ودخي
كرمانك وسيستانك بعضيسنك وطبرستانك و
بلخك وكشميرك وهندك وروملك طالعدر وميزان برجنك
دورت يلدزي واردر ايكيسي شماليدر وايكيسي جنوبيدر ودخي
بو برج معتدلدر هر قچنكه شمس بو برجه كلسه كيجه وكوندز
برابر اولور العقرب عقرب برج تابيدر ابيدر دشيدر ليلي
وشماليدر مستقيم الطلوعدر اغر يوزلودر مطالع جوقدر
وبرج عقرب وعرابك ومصرك ويمنك وحجازك واملك قونيك
طالعيدر ودخي سعيدلك طالعيدر وبو برجك ايكي يلدزي واردر
قلب العقرب ديرلر جنوبي وبرسينه تابي العقرب ديرلر
القوس قوس برجي آتشيدر ايركلدر نهاريدر وشرقيدر
وسبك يوزلودر مستقيم الطلوعدر مطالع جوقدر برآتلو

صورتنده در الندن براي واردر قورولوكوب ... [illegible] نه بقار اوقي
چكوب دورر ادوكندن بر پلان واردر ... [illegible] بو فاروبه
فالدرمشدر قوس برج اصفهانك وكرمانك وديلمك
طالعدر ودخي بو برجدن بر يلدز واردر اكا عين الرامي ديرلر ودخي
سما بيدر يعني بولت دكلودر شماليدر نحس وقاطع وقتالدر
الجدي جدي برج خاكيدر وقيش برجيدر دشيدر ليلي وجنوبي
در واغر يوزلودر اكري مطالعلودر اهوازك ومداينك وسندك
وهندك وعمانك وروملك طالعدر وبو جدي برجنك ايكي يلدزي
واردر شماليدر سعد ذبح برينه سعد الطائر ديرلر وبرينه نسر
الواقع ديرلر كه بر اوزون قلقلوكي صورتنده در الدلو دلو برجي
بيل برجيدر نهاريدر مغربيدر سبك دوني در تابيدر معوج
الطلوعدر بر قوغه صورتنه در ايچي طلو صودر بر بكت در مشدر
صوچكره دلوله انك ازدن بر بر عربانك درمشدر ودخي كوفه
وبصره وجرجانك وظهر الحجاز طالعدر بو برجك ايكي يلدزي واردر
فم الحوت ديرلر جنوبيدر وذنب الدجاج شماليدر الحوت حوت

بر یلدز واردر عیوقه جنوبیده رقتال ونحسدر وبر یلدز واردر
آنده لحک راس الغول دیرلر ودخی قتالدر شمالیدر قتال
اولدیغی معناسی اولدرکه بر کمسنه که بو برجده طوغا چونکم او
طوغدیغی برج بو یلدزده کله اول صاحب اولور بس بوسنبیدن اکا
قتال وقاطع دیرلر امدی بو سوزه حکما سوزیدر الجوزا جوزا
بر برج در ازکلکدر نهاریدر وصیفیدر وغربیدر ودخی
یوزلودر آکی طلوعدر بو ایکی صورتده در هر بیسی بر بینک
باغرینه آلمش قومشدر دخی جوزا طالع دیلما وجرجان وکابل
وترخانه در ودخی جوزا برجنده اتی یلدز واردر جنوبیلردر
بربسینه راس الجبار دیرلر بولده تعلق واردر قاطعی نحسدر
وبربسینه منکب الایمن دیرلر وهم قتالدر وبربسینه
منکب الایسر دیرلر وبربسینه اوسط المنطقه دیرلر
وبربسینه قدم ثری وبربسینه عیوق سعد دیرلر وبربسینه
منکب ذی العنان دیرلر دخی سعد دیرلر السرطان سرطان
صو برجیدر دیشیدر لیلیدر شمالیدر منقلب الحالدر وصیفیدر

مستقیم الطلوعدر اغر یوزلودر دخی چوقلق مطالعلودر دخی کوک
بنکج صورتنه در دخی سرطان طالع مروذنی [illegible]
در مروبزدن در خراسان چونکه کنش سرطانه کلسه کرمه
دونر سرطانده دورت یلدز واردر شعرا یمانی وشعر جنوبی
وراس التوم شمالی وراس التوم اخر شمالیدر ذکر وبوقوسی قتالدر
الاسد اسد اود برجیدر ازکلکدر نهاریدر یازاوز تاسنده
دخی شرقیدر سبک یوزلودر مطالع چوقدر مستقیم الطلوعدر
ارسلان صورتنه در ذکرا وکنده اود وار اسد برجی ترکلرنک
وایران شهرنیک وبربولک وبصرانک طالعیدر وبرج اسد
بر یلدز واردر کیم اکا قلب الاسد دیرلر قتال وشمالیدر
السنبله سنبله برج خاکیدر دیشیدر صیفیدر لیلیدر جنوبی
در مستقیم الطلوعدر اغر یوزلودر مطالع چوقدر بر عورت
صورتنه در ذکرا رو طورمشدر صالح الدن بغدای باشی طوتمشدر
باشنده بر التون تاجی واردر سنبله برجی اندلسک و
فارسک وشامک وکرمانک طالعیدر اندن بر یلدز واردر

فرسنكدر طبع [illegible] شكلدر دليلدر امور دينيه يه و نبوته و
علوم سماويه [illegible] اولنشنه لره كم بكا نسبت اولنور حيوانات دن
ايت و طوغاندر و معادندن مرجان و زينوم و يشمدر و دينلردن
نصرانيدر صورت انك منجلز قولي اوزره بر ضعيف كشيدر النده
بر مصحف شريف طوتار بر تختده اوتورمش انك التنده بر بير و بر جادو
و بر عورت و بر اوغلان وار بو قوم سوزلر كذب افترادر نعوذ بالله
تعالى من ذلك ذكر البروج وكيفية خلقتها بلكه بروج اون ايكي
يدنجي فلكدن اوستنده بر فلكدر دخي و اوزره اكا فلك البروج
ديرلر [illegible] قسمت ايدوب دردلر شونلكه كه [illegible] اولنديكم
فلك البروجك اوستنه التي دائره فرض وتقدير ايتمشلردر
جنوبدن شماله اون ايكي برج حاصل اولور هر بر قسمنه برج ديرلر
اول كواكب سياره دن هر قنغيسي كه بر برجك برابرينه اوديرسه
شونلكه كه اوش [illegible] اولنور حكما بو اون ايكي بروجه صورتلر تمثيلدر
برينه حمل صورتندندر و برينه ثور صورتندندر يعني اول معني اوزره
دكلدر كه فلكده حمل اوله و يا خود ثور اوله و يا سرطان اوله و لكن

بو برجلري كيم بولمشلردر هر برج بر بلدنك [illegible] اولوب
بلدلرك وصفي كيمي صيغيره بكزر و كيمي [illegible] بكزر نايه
بكزر اراقدن والا بايولك بر باشنده بر باشنه دكين
و عقربك باشندن قويروغنه دكين حق تعالى عرشانه دن [illegible]
كمسنه بلمز كر [illegible] فرسنك بولدر الحمل اول حملدر اول
برج اتشيدر و نهاري و شرقيدر شباك دوقي دراندن مطالع
چوقدر و دخي بر قيون شكلندندر كه ايكي بو نبوزي واردر
و دخي دنمش ازدنه بقار ديرلر كه چين و ماچين طالعندن بردر
واردر هر [illegible] شمس ركون جميع عالمه [illegible]
اولور وهر [illegible] شمس حمل برجنه كلسه صوانده عظيم رواني اولور
و اكا برج اعتدال دخي ديرلر و دخي بو برجده بر بلدز واردر اكا كف
الخضيب ديرلر شاليدر سعددر الثور ثور بر برجدر خاكيدر [illegible]
وليليدر جنوبي و مستقيم الطلوع و اغر يوزلودر و ايكي ياندر
بر اوكز صورتندندر بو ثورك طالع مصر و [illegible] وان وهر بو [illegible]
و ماهيندر دخي بونلرك چين يا [illegible] نك طالع دردخي بو برجله

مریخ کیبسیك شعاعی ایلنده ایجی ایدن صلن مشرق طرفنده
طوغیدن ایکیدین کوربنور ارته دن صکره وکتسه بر مقدار
دخی بر مقدارنیه دکین یدی یوز سکسان سکز کونده دخی کره
زمیندن فلك مریخ دکین بیك کرتبیك واوج یوزیکرمی اوج کز
بیك اوجیوز فرسنکدن دخی مریخك مقداری بریجی بوبرجه در
ودخی طبیعت کرم خشکدر اوددر ودخی بکلکه وشجاعته وخشمه
دلیلدر ● واوغریلغه وعربده یه دلیلدر ● حیواناتدن کم اکا
نسبت ایدرکر قورد وخنزیر ومعادندن دمر وقزل طاشی
ودینلردن اقمات برستی نسبت ایدرکر صورت مریخ منجملر قولنه
اوزره بر کیتیدر اوکنده برحربه بر مدور تخته اوستنده اوتورمش
انك النده بر صرتلان وبر قودت وبرایو وبر کلب وار وبوکا
نحس اصغر دیرکر بوسوزکر دخی محالدر عقلدن بعیددر صفة
الزهره اما زهره بر یلدزدر اوچنجی فلکده انك دوری جلدر
کنش دوری کیدر وبرکز بیز کیدر کنش اوکندن وبرکز کیجه کیدر
رجعت ایدر دخی کنشك شعاع ایلنده اوج ای قالور کسنه کورمز

بوندن صکره آخشام وقتنده مغرب طرفندن کورینور دخی سکز
ای بیلا اولور کوربنور مقارنت وقتندن دوبیلك تمامنه دکین
اوج یوز سکسن کونده بش بیه رجعت ایدر دورکن ارضدن
تا فلك زهره یه دکین یوز سکسن کونده اوج بیك وجیوز ای
یدی فرسنکدر ● زهره نك طبعی لطیفدر دلیلدر عورتلره وبرکلم
ولباسه وخوش قوقولره وایرمقلره ونای چالمغه وعشقه واولر
سنه کم بوکا نسبت اولنور حیواناتدن کوزل قزلردر وبالقدر
ومعادندن نسبت اولنن مروارید وکمش وبقردر ودینلردن
دین عربدر وصورت زهره حکما قولنده بر صاحب جمال
عورتدر باشنده بر التون براو بر تخت اوزرنده اوتورمش
انك اوزرنده براو زمر اغاجی وار تختك النده دورت عورت
وار زهره نك النده ریحان وار صفت عطارد اما عطارد بر
یلدزدر حال انك زهره حالی کبیدر ایکنجی کوکده طوغر وکنش
دن ایرلمز برمقداردن برمقدارنیه دکین یوز یکرمی طقوز کونده
کشی ارضدن فلك عطارده دکین التمش طقوز بیك دورتیوز

یوزد

فهمنتنا ... بیت وار ایدیکه محاسبلرك اعلم ایدی
انعمن صبو ... اتفاق ایله که زحلدن برنه مقدار مسافه دور
ایتدیکه سر بونك حسابك بلمزشیز اگر اندن که زحلدن بر طاش
براقسه لر بیك یلدن ایرشور بیر یوزینه بو بولیله دیجك موسی سلیمان
مسلم دونیدیلر مقصود بوندن اولدر کیم بو مخلوقك کیفیتنی
بلمز فکیف خالقك نجه بلنه ● واما طبع زحل منحل قولنده
صووقدر وخشکدر سوداوی ومظلمدر ودلیلدر اوزاق
سفرلره وحقده وحیله وظلمه وخلقدن ایراق اولمغه ودخی
آدمی مرتبلو سنه لر بوکا نسبت اولنور حیوانات دن
شولیله که اژدرها فیللر وقرا جانورلر کبی ومعادندن
قورشون وقرا طاشلر کبی وبونی دینلرده جهودلر در
اما زحلك صورتندن حکما قولنجه بر پیردر که دورمشدر قادر
ودخی بر نیجه طاشلر وقوم بردا قلرا وکندن قومسلر امدی
بوسوز عقلدن بعیددر وبر بوتی کتوردك العهده علی الراوی
صفت المشتری اما مشتری بر یلدزدر کیم النجمی فلکده

اولور ● اون ایکی یلده فلکنی دور ایدر هر یلده ایکی بچق
درجه یه حرکت ایدر بونك دخی زحل کبی ایکی کز تربیعه
ومقارنه سی واردر بوکا سعد اکبر درلر کفار کرستانلر
بوکه طپارلر تکری دیوب تاکره زحلدن تا فلك مشتریه دکین
طقوز بیك یوز بیك واون طقوز بیك وقرق فرسخ یولدر
دخی بلنکه فرسخ اون ایکی بیك آدمدر دخی مشتری نك
مقداری طقسان بو برجه در ودخی ربعنجه در ودخی بونك
طبع کرم وترمردر بونك هواسی سیدر دلیلدر رحمته
وحکمته وعلمه واما نسبته اولکه بوکا نسبت ایدرلر نباتات
دن آدمیدر ومعادندن زرنیخ وکبریت در ودینلرده نصاری
وصورت مشتری نك حکما قولنجه بر قرغل کشیدر بر التون تخت
اوزرنده اوتورمش باشنده برتاج وار التنده برات وبر اوکز
وبر صوصیغری وبر قاطر واردر صفت المریخ اما مریخ بر یلدزدر که
بشنجی فلکده اولور فلکنی اون سکز ایده بر کز دور ایدر
وهر درجه قرق بش کونده قطع ایدر جونکه کنش ایدن کچنسه

کیمه ودنلونعه بیر آلتون یاغشلرسه زهره شویله شاد
اولسه کیم ... انی عجلیه واکر برکیشی یه خبز و یرلرسه
کیم فلان درویش اولدی شول قدر انك کوکلنده مصیبت حاصل
اولا کیم زحل ومریخ اغلشملر اما بویله بلمك کرك که جمیع
کواکب حار المزاج اوله لر بونلرك جوهرلری ایشیدن براثرات
دخی حاصل اولور عرض بر حرکت ایتدکلرندن دندر که انك علم
احکام کیفیت نجومه ایرشمش اولور یلدزلرك جسمی بر یلدزدر که
اکا سها دیرلر انی ذکر که اول بجه بو بیر دکلودر ● اما ایراق
یرده اولدیغندن کچی کورینور واکر ... یلدزینك بریسی
بیری انسه بیر انك التنده شول بر بولك قلقان التنده برانجه
نه رسملیسه شونك کیدر ● اما یلدزلرك مزاجندن بونی بلمز کرك
کنش جنکه اسد برجنه کلسه هوا غایت ایسی اولور وقتی
حوت برجنه کلسه هواده رطوبت وصوقلق اولور وهر بر
یلدزده الله تعالی عز شانه بر خاصیت قومشدر شونکیکم سهیل
بر یلدزدر که یمنده طوغر وشعرای یمانی که کافرلر اکا دیرلر

واکا رب الارباب دیرلر یا یدی نیه کیشم حق تعالی جل وعز
قرآنده انلرك ردیچون خبر و یرلر کم وانه هو رب الشعری
کبی ایدرلرکه وقتی که عیوق طوغه صولرجها ندر اکسیلور
مکر که نیل مصر وقتی که شعرا طوغه دکیزلر طشره بو قوموسی استنادر
مسبب حق تعالی عز شانه در بوندن نصکره کواکب سیاره نك
صفتلرین دیلرم حق تعالینك توفیقیله ذکر زحل وکیفیت
خلقتها زحل بر یلدزدر که یدنجی فلکده طوغر انك فلکینه
بوبك فلك یوقدر اوتوز یلده برکز توز ایدر فلکنی وهر
برجی اینجی بر یلده وهر درده سینی برایده دور ایدر دخی یلده
ایکی کز تربیعه ایدر برکز صلعه نکادن وبرکز صولده
نکادن وبرکز دخی مقارنه سی اولور کنشله بو کزین کنش انی
جکمکه باشلر یکرمی کوندن صکره کنش طوغمزدن اول اول طوغر
ودخی بیرك مرکزندن تا فلك زحله دکین اون یدی بیك کز
بیك طقوز یوز اون دورت کز بیك واکیوز فرق فرسنك یلدز
وکواکب سیاره ده بوندن ایراق کوکب یوقدر بیزه ودخی

کوکلره قصد ایتدیلر ودخی بر یرده بیورمشدی که ﴿والنجم
هم یهتدون﴾ یعنی یلدزلریله اهتدا ایدرلر تا اکثر یول بوله لر
دکیزلرده وصحرالرده دیمشلردر نجمدن بو یرده مراد
جدیله فرقدانلر فکر ایتمک کرکدر که بو یلدزلر بو نجه
بیک یلدزدر و بعضیسی شمالیدر و بعضیسی جنوبیدر
اما اولکه شمالیدر بز کوریوز مثلا نجماکه بنات النعش کبرادر
تا شیمزه اوزره دونرلر اما بر التنه هیچ وارمزلر او یلدزلرکه
قطب جنوبیه یقیندر اراقدر اول یلدزلر جنوب ولایتنده
خلقلره اوزرنده دونرلر قطب شمالیه نچه کورنمزلر فصل
بلمک کرکدر که احوال کواکب مختصر دکلدر دخی بو کواکب
علمی شول سنه دکلدر که اکا منکر اولالر شول مقدار که
کنشک تاثیرینی کورورلر که چون شماله کلیجک هوا ایسی اولور
وجنکه شمالدن اراق اولسه صوق اولور بعضی جهلا دیرلرکه
هر کیمسنه کنشک تاثیری واردر و کواکبک تاثیری واردر
دیسه کافر اولور امدی بویله دیمک خطادر زیرا حق تعالی هر بر

HADIS

مخلوقه بر خاصیت قومشدر بونلرده دخی بویله در کلیدر که هر بر
کوکب کندو کندویه مؤثر اوله بلکه مؤثر الله تعالی جل وعلا در
بونلری سبب ایلمشدر اما انلرکه بو حدیثه نظر ایدرلر
قال علیه السلام من امن بالنجم فقد کفر یعنی حدیث فهم ایتدیلر
بلکه حدیث معنیسی بودر که بویله بلورلر ایسه که ای و کنش و باقی
یلدزلر کرها لقدر کندو ایشلرن بوکفردر اما بویله
بلورلرسه که مقدر وخالق الله در کواکب سببدر کفر اولمز
بلکه محض ایماندر اما قول منجمان بودر که طبع زحل نحسدر
قورودر صوقدر وطبع زهره رطبدر وطرب انکیزدر وطبع
مریخ فتاندر وطرب انکیزدر و بوکه نحس اصغر دیرلر
وطبع مشتری علم افزادر سکون وقرار ویریجیدر وسعد اکبردر
وطبع عطارد علوم وزیرکلک ویرور امدی بو حکم ایتمک مسلم
دکلدر هیچ کیشیدن شاید که بو حکم ایدن کندینک مزاجینی
بلمز اولا کیم حقیقیله اکر بر درویش یا نحیف صوقدن قالورسه
شول قدر ملول اوله کیم زحل الی عجلیه اکره او درویشه رفقا

مخلوقه

کافرلر بو سوزی استهزا ایتدیلر که بو بر سحردر دعویدر بونلر
معتبر دکلدر دیدیلر پیغمبر علیه السلام ایکی پرمغله اشارت
ایلدی ایکی پاره اولدی تا حدی که عمر بن الخطاب رضی الله عنه
ایتدی که دأیت الحراء بین الفلقین ای شقین یعنی دیدی که کوردم
حراء طاغنه ایلک ایکی پاره سننک آرا یرنده شویله که بر پاره سی
طاغک برابرنده و بر پاره سی برابرنه تا حدی که بو علامتی چین و ماچین
و هند و سنددن کوردیلر که ای ایکی پاره اولدی اکثر
واردیلر تاریخ توتدیلر که معجزات محمد ایمش بیلدیلر اعجوبه
ایدی اولکه بر قریه طالع وار که مزرعه وقتنده ایلک اوستنده برای
کورینوردی بر ساعت شویله طوردی اندنصکره غایب اولوردی
بعین کیجه کرونا بدید اولوردی تا بنه کلدکجی بیلدکن هیچ ایلک
نصنیه سین کستنه بیلمزدی حکایت امیر ابو علی الجغانی ایدر که
ملک خاقان بکا بیوردی اول ایلک حالنی بیل نیجه دردیجی بکا
عظیم براغ ایدوب کوندردی تا که اول ایلک حالنی ایلدره سورم
بیلم وارادم چوق زحمت کرچکدم هیچ مطلع اولمدم که انک سببی

اخر واردم حکمادن سوردم انک حالندن ایتدیلر که کر
اول طاغک دیبنده صو وار در که ذیوبله قریشق ایلک شعاعی او
اول صویه طوقنور اول صودن شعاع طاغه عکس ایدر طاغدن
هوایه منعکس اولور حکایت ابن المقنع دعوی نبوت ایتدی
ذیوق بر قیویه دوکدی جون کنش باشی طوشنه کلیجک اول قیوده
معکوس اولدی شعاع زیوقک هواده برای ظاهر اولدی
بو حیلیله پیغمبرلق دعویسین ایتدی ایتدیکه اوش بن سزه بر کیجه
ای کوزنزه دیدی برزمان کجدی کنش اکلدی نابدید اولدی
اول ای بعضیلر ایتدیلر که اول قرالق که ایلک یوزنده کوری
طاغلرک عکسیدر اول نورکه ایده کورنور دکیزلرک صورتی
عکسیدر والله اعلم و حقیقت الحال باب فی ذکر الکواکب
وحسن خلقتها ● قوله تعالی انا زینا السماء الدنیا بزینة الکواکب
وحفظا من کل شیطان مارد ● حق تعالی جل و علا دیمش که
یلدزلری بن حکمتمله برآتمشم که دنیا کوکی تا کیم مزین اوله
و دخی شیاطین کوکلره قصد ایتمیه و اکر یلدزلرک شعلسی دکلسه

دستور دلکده دخی اول حجره ده دفن ایدنلر اگر دستور
ویرسه دفن ایدیکز والا کورستان بقیعده دفن ایدیکز ایتدیلر
عایشه قبول ایتمسدر عمر ایدر بن منبتلو کشی ایم اولکه اولدیکمده
صکره بنی اندن قومیه زیرا که اولدکدنصکره اوتنمق قورقی
کیدر چونکه عمرک رضی الله عنه جنازه سنی عایشه نک قپوسنه
کوروب دستور دلدیلر عایشه ایدر اذا کان اذنتی اطاعة حیا
وعصاه میتا بل الوفاء بعد الوفات یعنی ایتدیکه اول
کمسنه ادم مدرکه دیرلکنده کیشیه مطیع اوله اولدکندنصکره
عاصی اوله وخاین اوله بلکه وفا ایتدن صکره کرکدر
پس بو بله اولسه انی دخی انده دفن ایتدیلر عایشه ایدر اول
ایچی ای بو بیش مقصود بو حکایتدن اولدر کیم دوشده ای
کورمک پادشاهدر ودخی بر عورت دوشده کوردکه ای ترتابه
چقمش واردی محمد ابن سیرینه بو دوشی دیدی ابن سیرین طعام تیه
دوردی الی طعامدن چکدی یوزی دخی اول عورته ایدر بن ایدیه
کوندن صکره یوزی صارارزدی ایتدی انا لله وانا الیه راجعون

پس دنیادن کدرمردی دخی اول عورته ایدیلر کیمندنت
صکره دنیادن نقل ایدیسرمدر یدی کوندنصکره محمد ابن سیرین
دنیادن نقل ایدی وهو محمد بن سیرین علماء فحول دن ایدی
کرزجک پادشاهلر اتلار کبی عالملر در حکایت بلکه ایل عجمی
حکایتلری وار در اما اولکه مشهوردر انی نقل ایدنلر روایت
ایدرلر برکشی اصحاب رسول الله صلی الله علیه السلامدن صوردیلر
ابو جهلکه هیچ عجایب بسنه کوردکمی پیغمبردنکه انک پیغمبرلغنه
دلیل اوله نبوتنی تصدیق ایده ابو جهل لعین ایدر بلی کوردم طفولتنده
انک بیتنکی عبد المطلب که انک جدیدر نیوندیکه کعبه طوافنه
کوتردیلر اول وقت یعنی ایچیا ولدوغیچون تحر وقتیدی کوردم ای
کلدی کعبه طامنه نیشکین اوزرینه جوردوردی پیغمبر علیه السلام
اوغلنجغ ایدی اغلردی چونکه ای کوردی ابسم اولدی اندنصکره واردی
کوکه چقدی بوقضیه صکره پیغمبره عرض ایتدیلر ایتدی بلی کوردم
ای بکا دیدی که هیچ سنک بو مله حاجتک واریمدر ایتدم که
اکر سنیدن دلیم که ایکی پاره اولاسین ایتدی بلی ایکی پاره دوتم

تکمن فرنجه کرد جوزر سنه ای کندنک فلکی
اوتوز کوبه جور بلور کنش کند و فلکی برابر جوز نور تابکه ایلد
تا یمنی عالمدن ظاهر دز حق تعالی قدرتی برله تا که اندن طوغیله عیشلر
ایر شیور کمال بولور چنکه ای زیاده اولوب طولسه شول
یرلرده بتن دانه لرک دخی ایچی ارتر طولا دخی طمرلرده قان
و بیلوک صوتی ارتر چنکه اکسلمکه باشلیه بونلر دخی اکسیلور
و دخی شراب لر کونلرده ایلک اولندن بولانق اولور وقتی که
ای ارته صافی اولور و هر اغاج که دکرلر و هر تخم که اکرلر علی
الخصوص بلغ دیکان کر کرکه ایلک زیاده لغنده اشلیلر
تا که انلرک ارتمه سی قوتلو اولور بتر بوبیه و کیج جوریه اکر
ادمی جمله ایدر سنه طولده و غندن صنرا زا اوله طوغان اوغلان
خوب تمام طوغه اکر جمله ایلک اکسلدکلن وقتنده اوسه
بونک خلافی اوله دخی بوکرکلر سنست اولور دخی غالحملر ایلک
اولنده ارتو قلغنده یردن صوا اولور و ایلک اکسلدکده صوی
اکسیلور و هر اغاج که ایلک اکسلد و کنده بتر جورر و ایلک

طلوسندن کسلر کیج جز و فصل بلکه ای وکونش دوشدم
کورسک یادشاهدر روایت ایدرلر عائشه صدیقه دن رضی
الله عنها برکیجه دوشده کوردی اوچ ای اکنه دوشر بو دوشی
اتنی ابوبکر حضرتلرینه سویلدی اولدخی سکا ایدم دیو
وعده ایلدی پیغمبر علیه السلام دنیادن نقل ایلدی رسول حضرتی
عائشه صدیقه نک حجره سنده دفن ایتدیلر ابوبکر رضی الله
عنه ایدر یا عائشه اول اوچ ایکی دوشدن کوردشدک
بر ایشی بو در بوندن امیر المؤمنین ابوبکر صدیق رضی الله عنه
دنیادن نقل ایلدی ان دخی پیغمبر قتنده دفن ایتدیلر ابوبکر
ایدر عائشه بو اوچنجی ای کیم اوله تا عمر الخطاب بجا غله
اوردیلر عائشه کیشی ویردی ابن ایتدیکم صورورسکز که بونی
دخی پیغمبر قتنه کله دفن ایدن لر حکم سزک وعائشه ایدر حجره
بنم ملکمدر بن درلرمکه حلال الله اتم قتنده یاتیدم چونکه سزدر
خوست ایتدیکز سزه قلدا اولسون چون عمر الوحاله انه ایرشدی
وصیت ایتدیکه جنازم عائشه نک قبوسنه اله تکز دخی

ایتدیکی بونی بر بلاده اوره اوله ادریس ایتدی بو بر بوجه بردن
دوشه انی بر بلادن دخی اوره وصوبه دخی غرق اوله وفات دخی
بوکونکه کوندن اوله توقف ایتدیلر تا اول اوغلنجی دکیز کنارینه
سیره کیتدی واردی دکیز کنارنده بر اغاج جقدی اوزرینه اندن بر قوش
یواسی واردی الین اول قوش یواسنه اوزاتدی اول یوادن بر
یلان وارایدی اناک الینی صوقدی اوغلانجق الین فاجرکن اغاجدن
دوشدی دکیزه بجنه اول ساعت وفات ایتدی پس اول وجهله
دخی سوزی راست کلدی لیکن ادریس سوزی تمام رغبته مقصود
بو سوزدن اولدرکه علم نجوم ادریس زماننده ایدی انوکله بیله کیدی
بومقدار سوز کنسنک صورتنده کفایت ایدر وبوندن ایلک
عجایبلرندن سویلیه لم بعون الله تعالی باب فی منافع القمر
فی العالم وصفته قوله تعالی والقمر قدرناه منازل حتی عاد کالعرجون القدیم
حق تعالی بیوردرکه بن ای یاراتدم دخی منازل
وزیاده لق ونقصانلق قودم تا انوکله کونلرک حسابن بیله لرکه
دخی بونجه نسنه لری ادمینک انکله حاصل اولور وبیلک کرکدر که

ایدن وکنسنده ن عجایبلرندن عالمده نسنه یوقدر انما ادمیلر
دائم کورمکلیکدن عجایبلغندن غافل اولور آی اعلی ... حمید
مدور ومصیقلدر ایک ایدنلغی عاریتدر کنشدن الور تمام کنشک
قارشوسنه کلجک نوری تمام اولور قرشوسندن نقدر کیدرسه
اولقدر نوری اکسیلور وای کوکده کنشدن کنش کوکنه دکین
ایکی ارا قدر بیردن ای کوکنه دیمشلردر اوتوز ایکی بیک
طقسان فرسنک بولدر حکما دیمشلرکه ایک صورتی بر کیت
صورتنه بکزر ایکی قنادی وار باشنده بر تاج وار کنش
تا جندن کلرک دخی جمیع کواکبدن بزه یقین رقدر
ایک کوذه بی کر وار دریا کا مسیحه دیرلر یوز سکز بوبرجه دن
دخی ای مغربدن مشرقه حرکت ایدر لیکن فلک اعظم طقوز
فلکدر حرکتی غایتده تیزدر انک حرکتی مشرقدن مغربه در ایک
فلکی اولور مغربدن مشرقه دونر قمولیدزلی کرک احوال بوله
اولا بونک مثال شول قرنجیه بکزرکه بر دکرمنک اوزرینه
جقه دکرمن دندوکجه عکسنه دونه اول قرنجه برجو ... نجه

پیغمبر مکان عالیه یه ایرشدردی دخی مطلوب وسموات جولان
ایتدیکی زمانده احوال منازل وکواکب بیلدی دخی بونلرک
بعض حالندن خبر ویردی ● ادریسک کوکه چیقدوغنه سبب
اولدیکه برکون ادریس اسیده کیدردی کنش اسیسی اکا اثر
ایلدی ایتدیکه الهی بن اوقومشم که بر فرشته کنشه موکلدر که
مشرقدن مغربه الدرسن اول فرشتنک اسینی اسان ایلکل
حق تعالی دعاسن قبول ایلدی اول فرشته ایدر الهی کون
اسیسی اسان اولدی سبب نه ایدیکن حق تعالی ایدرکه ادریس
علیه السلام سنک حقنده دعا قلدی انکچون ایسیک اسان
اولدی ایدر الهی بکا دستور ویر که بن ادریسه وارم
کورم حق تعالی اکا دستور ویردی کلدی ادریسه ایدر بندن
حاجتک وار ایسه دیله کل ادریس ایدر دیلرم که کنشک شول
جسمنی کورم بوله دیجک ادریس کتوردی کنشک قاتنه
کتشک نجه دکین کوردی بو اثناده ایکن ملک الموت امر اولدی
ادریسک روحنی قبض ایت دیو فی الحال ادریسک روحنی قبض

ایلدی

ایلدی ملک الموت ایدر حق تعالی بکا ابتدا [illegible] امر
ایدیکه ادریسک روحنی فلان یرده فلان وقتده کنشک قتنده
کلیجک قبض ایله بوکون ادریسی بو یرده کوردم سزکردان
قالدم دیدی مرکبه بودردنجی فلکه چیقدی وارم که انک روحنی قبض ایلدم
اوش شمدیکی حالده بونده کوردم بن دخی قبض ایتدم بوکز بن اول
فرشته ایدر الهی بن ادریسک حقنده نه خوش ایلک ایلمشم
الهی بنی ادریسدن شرمسار ایتمه کل بوله دیجک حق تعالی ادریسی
نبیه دیرلتدی ایتدیکه اولم شربتن داددک دخی اولمزسین دخی
وارمزسین هنوز ادریس اندهدر ● ودخی ایدرلر که ادریس کوکه
چیقمزدن اولکین حق تعالی علم نجوم ویرمشدی انک ایکی یوزبیک
شاکردی واردی که اولر علم افلاک نجومی اندن اشیتدیلر روایت
ایتدیلر حکایت ایدرلر که برکون ادریس دخی بر اوغلی وبر شاکردی
دخی بله دکیز کنارنده اوتوررلر ایدی بونلرک قاتنده بر اوغلان
کلدی هر برسی ایتدیلر که حکم ایدک کیم بو اوغلانک عاقبتی
نجه اولا شاکردی ایتدیکه بر بوجه بردن دوشر اولا اوغلی

كنش بیه طوغمغه كروا شغه بینه اندورز اعجوبه اسكندر
رومیدن صوردیلر كه عالمده عجایبدن نه كوردك ایتدیكه مغربی
ومشرقی كزدم چین وماچینده بر مغاره ایچنده اغاجلر كوردم
كه یمشی قوقوسی مشك قوقوسنه بكزر ودخی كون طوغدوغی
وقتده تا زوال وقتنه دكین یردن یوقاری چیقار زوالدن
صكره یره كیرمكه باشلر غروب وقتنده تمام یره كیرورلر ینه
یارینه نیجه كون كنش طوغمغه باشلادیغی یردن چیقارلر
اعجوبه هندوستانده براغاج واردركه اكا الكر آنكیس
دیرلر انك یمشی اوزم كبیدر اول یمشكه مشرقدن یكادر
شیرین ونافعدر اول یمشكه مغربدن یكادر سننده براجد
شویله كه زهر قاتلدر اعجوبه عور طرفنده بر طاغ واردركه كنش
طوغیجق قاتیقره كورینور چونكه كنش یاتسه اول طاغدن یوز بیك
كز یوز بیك خوب صورتلر ظاهر اولور شویله كه هركسه
كورینور وقتیكه كنش طوغسه ناپدید اولور اعجوبه ترك
وكشمیر طرفنده كه طاغ واردر بیسنك اوستنده دخی بربت

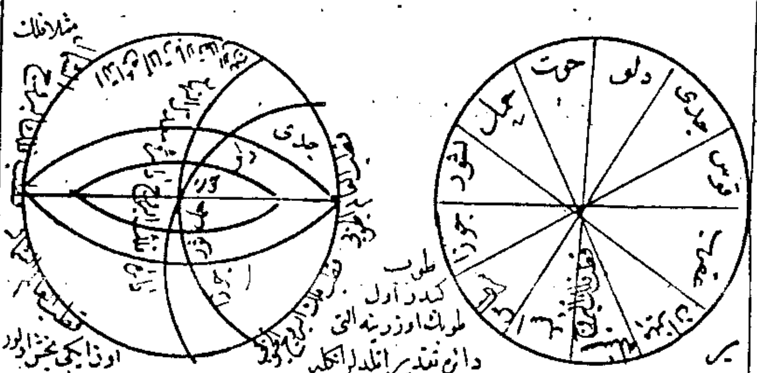
قومشلردركه انك ادی سرح بیدر جاهلر بیسنه اعلار
وتیجنكه طوغسه كورلر اكرچه حكایت غریبدر انلرك
صحتینه نظر وار اما الله تعالی انك قدرتندن عجب دكلدر
زیرا كه كنشدن عجایبلر كورینر بوندن زیاده منفعتدن ومضرتدن
احراقدن اشراقدن دخی عزیز نسنه لردن ویر دخی كنش
صفتنده بر فصل ایراد لوحكما قولندن صورة الشمس بیلكه
كنش صورتنده سوز شویله دیمشلردركه انك نیجه بیك شاخ
واردر صاغدن صولدن الندن اوستندن هر اقلیمه نیجه
شاخلر ایرشور وایدرلركه اولكه بز كورورز كنشدن كنشك
اردیدر یوز بر غالمه دخیدر * وبعضی ایدرلركه الشمس فلك
مملو من النار * یعنی كنش بر فلكدركه طولودر اودله امدی
یونی كه دیرلر یه تقریبله دیرلر یه ظن ایله دیرلر والا هیچ كسنه
انده ایرشمه مشدركه انده نه خبر ویره واكر كلام مجیده نظر
اولنسه خبر ویرر * ادریس پیغمبر علیه السلام حالندن شویلكه
حق تعالی انك حقنده دیدیكه ورفعناه مكانا علیا یعنی بر اده بش

ایده لر وبسعه الشمس ومنافعها فی العالم بلا اختیار حق تعالی کندی
وار ایکن عالمدن بعضی نسنه یه سبب ومنفعت ایلدی وبعضی نسنه یه
سبب مضرت ایلدی زیرا که حق تعالی بونلری کزاف یراتمدی
وهر برینک عالمده خاصیتلرینی وتاثیرلرینی مشاهده ایدن دوز
آکا منکر اولمق نه شرملکدر وبرده دخی بعضی حکایات غریبه
ایدرلر العهده علی الراوی وهم حق تعالینک قدرتنه
عجیب دکلدر دخی ظاهردر که کنش طوغدوغی وقتین آغاجلر
ویمیشلر آچلر واوتلر وچچکلر قموسی یوزلرین کنشدن یکا دوندررلر
تا کنش طوتنجه یه دکین شوندن اوتورکه بونلر حیات کنشدندر
حرارتندن ایدرلر حق تعالی نک یاشیلی صودن یراتمشدر حرارتی
دخی کنشدن یراتمشدر حکایه ایدرلرکه مغرب طرفنده بر
جانوروار در چنکه کنش طوغر یاورسنی کنشه قودیرکوندن
بوزرا تا سندن بیوک اولوروقتی که کنش باتسه اول جانور اولور یاد
که یوکلو اولور یا رنده کی کون طوغر کنش باتنجه اوله دخی
اولور انک عمر دنیاده ایکی کون اولور اعجوبه مکر انک طرفنده

بر بیوک جانوروار در که دکیزدن چیقار دخی کنشه بقار
بر لحظه کنشه باقنجه بیهوش اولور زوال وقتنده شویله اولور
که کیجه لر انکله اوین ایدوزرلر ● کنش اوزرینه جان ویرر
هرکز کنشدن ایرلمز چونکه کنش غروب ایدر دیلور سنه
دکیزه بتار حکایت ایدرلرکه سرندیبده بر صحرا واردر
انده بلادن چوقدر هر قچن که کاروان اول آرادن کچه دوه
لرنک آیاقلرینه چالکر دقارلر انلرک اوارزندن اول بلانلر
قچرلر ودخی اول صحراده آغاچلر واردرکه اول بلانلر اول
آغاجلن چوره سندن قچرلر هر قچن مسافرلر اول آغاجلک
دیبنده اولسه لر اول بلانلرک مضرتندن امین اولورلر اکر
هر قچن که کنش طوغسه اول آغاجلر بوداقلرینی بیره اندورلر
شویله که بیره دوشه نورلر تلودن تیادن هر کمسنه کیم اول
آغاجک بپراغنک اوستنده درسه چونکه کنش باتسه انک
بپراقلری ازازاوقاروقالقار اول اوستنده کی تلودن وتیادن
کیم وار ایسه بله کوتورر تا کیم کنش بینه طوغنجه چکنکه

1047 کوکلری دوت کونده براندم ویرکری ایکی کونده براندم ودخی خبرده
کلمشدر کیم بو ملك عمری یدی قرندر ولکن که پیغمبر علیه السلام
دنیایه کلدکده التی قرن کچمشیدی پیغمبرك ظاهر اولدیغی وقتدن
1050 تا آخر زمانه دکین بر قرندر بو قرن دخی تمام اولیجق عالمك دخی
عمری تمام اولور بوندن صکره اول عالمی ایدی اولور ایرو قانك
زوالی اولمز و بعضیلر ایدرلر که عالمك عمری اوچ یوز یکرمی درت
بیك ییلدر لیکن بو سوزه دخی معدود اولور هر معدود
متناهیدر و هر متناهی فانیدر و بعضیلر ایدرلر که طوفان
1055 نوح دن تا ولادت پیغمبره دکین علیه السلام اوچ بیك یدی یوز
یکرمی بش ییلدر بونی بوله صایدقلرندن و هم ایتدیلر که عالم
باقیدر و ایدرلر که الله تعالی عالمی یراتدی اول یدی سیاره یدی
ییلدزلر اولکن حمل برجنك اول دقیقه سنده ایدی اول
برجدن بر برجه و بر برجدن دخی سیر ایدرتقا و بیله تا قمو برج سیر
1060 ایدرلر دخی حوت برجنده که اون ایکنجی برجدر جمع اولالر تا ینه حمل
برجندن ابتدا ایدرلر سیر ایتمکه و ایدرلر که حدود مصرده هرمان

1062 قلعه سنك قبوسنده یازمشلر بونی که الهرمان و النسران
1063 والسرطان یعنی اول کونکه هرمانی یاپمشلر نسر طائر ونسر
الواقع سرطان برجنده ایدی وشمدیکی زمانده جدی برجنه ایرمشدر
ایمدی بلمك کرك که افلاك اون ایکی بخش ایتمشلردر اهل
حکمت اشبودور نه هر بخشنه بروج دیرلر

1067 هر بخش مثلا هلال کبی شکلدر امدی هر بر برج دخی اوتوز
بخش ایتمشلردر انك هر بخشنه درجه دیرلر امدی بلمك کرك که
هر بر درجه بیك التمش التی و بو درجه دنیاکه بونی بلمکدن حق تعالی
نك عظمتی بلنه زیرا عظمت مصنوعه دلالت ایدر صانعك عظمتنه
1071 پس بوندن نصکره شمسك دخی عظمتندن و بعضی عجایبلرندن بیان

دلالت ایتمیه صانعیزه و لا جمیع بورق دیکی ● بلکه فلك بونو
لکله و بونلر بکا نسبتله متناهیدر یعنی غایتی واردر بیر کوك ایچنده در
بو تقدیرجه که فلك دخی بیر نسنه نك ایچنده در پس اول نسنه
فلکدن بیوك اوله بو دخی دلیلدر که فلك متناهیدر
اکر صورلرسه که فلکك ایشین یانندن نه واردر ایدرلر که
دخی عالملر واردر که حق تعالینك علمی ایریشور دخی کیمسنك
ایریشمز بعضیلر ایدرلر که فلکدن طشره دخی هیچ عالم یوقدر
صانعیلر که کندولرك کوزلری کورمدیکیچون ایرق نسنه
یوقدر پس محال دکلدر که عالملر چوق اوله چوقلقی ازلق دلالت
ایدرکه عالم متناهیدر بلکه مذهب اهل الاسلام بیان
ایلدیلر فصل مذهب اهل الاسلام اولدر که فلك جمادر
یعنی جانسزدر بیر مدبری واردر که انی قهرله دوندرر و بعضیلر
دیرلر که حیواندر زیرا که قرنجنك و اوبرك جانی وار فلك
جمیع اجسامدن بیوکدر شاید که انك دخی جانی اوله و دخی
دیرلر که فلك نورلودر و یلدزلر وصولنی دلیلدر که حیواندر

و بعضیلر دیرلر که کوکك ایشتمکی و کورمکی وار کرو قلاوز
حواسی یوقدر اکرچه بو سوزلری دیرلر ولکن انك حواسنه
دلیل اولمز زیرا که جواهرك لعلك و یاقوتك نورلری وار یلدزلرك
دخی جمادر درلر و دخی حیوان اولمسنده اختلاف اولیدی یادو ممکندر
ملالت حاصل اولا بدی دخی ساکن اولیدی پس دلیلدر که
جمادر انك بر محرکی وار کنشك و کرو قالان یلدزلرك دخی
حال بودر بعضیلر دیرلر که حیواندر و بعضیلر دیرلر که جمادر
و دخی دیرلر که زهره کنشك معشوقیدر اندن ایرلمز بونك
کبی سوزلرکه افدیمزلر حق تعالادن دله روزکار بونك
کبی سوزلردن بیزی صقلیه و یره ان شاء الله تعالی خذلان المجوسی
اکاه اولنملر که افتاب پرستاندر و دهریلر چونکه کوردیلر افلاکك
و کواکب سیارهنك عمرلرنك اوزنلغنی دخی بونلرده تبدیل
و تغییر اولمادوغنی اعتقاد ایدوب بونلره طپندیلر معبود ایدندیلر
بوندن غافل اولدیلر که معبود اولان بونلرك خالقیدر مخلوق معبود
اولمز امدی بونلر حق تعالینك مخلوقیدر شونلیه بیورمشدر که بن

خبر یا اولمدی وبزم کوزیمز فلکدن شو لقدر نسنه کوررکیم
کوزی بر فیلك آنده مندن کوزرمثلدر کلمشدر که بر بولك آوبز
فیلی کورمکه واردیلر برسی باشنه قوندی برسی ایاغنه قونمشدی
وبرسی خرطومنه قوندی وبرسی قولاغنه قوندی چونکه بونلر
کرو دوندیلر بونلردن بعضیلری صوردیلر که فیلی نجه کوردیکز
اولکه ایاغنه قونمشدی ایتدی فیل بر دیرکدر اولکه باشنه
قونمشدی ایتدی فیل بر طاغه بکزر اولکه خرطومنه
قونمشدی ایتدی فیل بر اژدرهایه بکزر واول برسی که
قولاغنه قونمشدی ایتدی فیل بر کلیمه بکزر هر برسی هر نه
که کورمشدی انی خبر ویردی واکر وغیندن خبردار اولمدی
وبزم دخی مثلمز بو ملکك التنده شوکا بکزرکه بر قریه ده
بر قرکه بر پادشاهك سراینده بر دلك یا بر کمره کورسه اول
سرایدن آیله صانور که بو عالم اولکمرددر وسرایدن
خبری بو قدر دخی اول سرایك محله سندن وشهرندن خبری
بوقدر نیس اول پادشاهك اقلیمندن وملکتندن نجه خبردار

اوذ

اولسه کرك پس اول جماعت که بصیرتلری بوقدر کورمکلکلر
قصه دکلدر کندولر بلورلر وحکمادن بلورلر که بخ برسی
کشی کوره اکا دیا وبرسی فلك کوره اکا دیا معبود ایدی
اما بونلرك صانعیدن که رب العالمین در غافلدرلر
مصنوعدن صانعه انتقال ایتمزلر شونلك کبی صانع که
اون سکز بیك عالمی یراتدی برسی اولدر که شمس اندن
دور ایدر باقی اون یدی بیك عالم بو عالمدن ارودر ایدرلرکه
بر عرب صحراده کیدردی برکشی اکا صوردی که ندن بلورسن
که عالمك صانعی واردر بو جمیع مخلوقات اول یراتمشدر
اول عرب صحرایه نظر ایتدی کوردی که بر نجه دوه قیغی یاتور ایدی
ایتدی که البعرة تدل علی البعیر وآثار القدم تدل علی السیر
فهیکل علوی بهذه اللطافة ومرکز سفلی بهذه الکثافة
اما تدلان علی الصانع الخبیر ● معناسی بو یله دیمکدر که ایق
یره تصمق بو زنده ادم یوردکینه دلالت ایدر وقیغ دوه یه ایدر
پس کوك بو عظمتله ویر بونك کبی درشتمکله نجه سی صانعه

حکما ایدیلر که کوکلر ندن دوزلدیکین نسنه بلمز زیرا که صو
ایسه کرکدیکه یره ایکا میل ایدیدی واکر یلدن ایسه
کرکدیکه هوایه قارشه ایدی واکر طپراقدن ایسه طپراغه
قصد ایدیدی واکر اوددن ایسه کرکدیکیم اودله همزنك
اولایدی وکنشله همزنك اولایدی پس انلرك نه دوکین الله عنده در
غیری کمسنه بلمز وایدرلرکه فلك دخی بر عنصردر اول دورت
غیری دخی بوکوکلرك جسمی فلکی قمردر که یره اندن یقین یوقدر
انکا دنیا کوکی دیرلر ایکنجی فلکی عطارددر اوچنجی فلکی
زهره در دردنجی فلك شمسدر ● بشنجی فلك مریخدر التنجی
فلك مشتریدر ● یدنجی فلك زحلدر ● وسکزنجی فلك فلك
بروجدر که بو اوشق یلدزلر اندا اولورلر هم فلك ثوابت
دخی دیرلر ● زیرا که بو اوشق یلدزلر ثابتدر ● یرلرنده حرکت اتمزلر
اما بو یدی یلدزلره سیاره دیرلر حرکت ایدرلر طقوزنجی فلك
فلك الافلاکدر وهم فلك اطلس وفلك اعظمدر دخی دیرلر جمیع
افلاك حرکتندن بونك حرکتی غایتده تیزدر ● شول قدر سرعتدر جمیع

افلاکك

افلاکك حرکتنی بر کرکندیله الور بله دونر اما اهل هند
ایدرلر که بوندن عظمتلو هیچ نسنه کورمزلر کوکسزدر
بونك قاتنده بر قرصه جقدر واکر عالم هوادر انك ایچنده در
ودخی عالم انك ایچنده بر پرکار نقطه سی کبیدر بو بله قیاس
ایتمکده فلك پرست اولدیلر ● ودخی ایدرلرکه اجرام سماوی
شونلیه بر طوپ کبی دکرمدر ● هر نسنه که مدور الشکلدر
سنمق آفاتندن امین اولور شکل مثلث مربع کبی اولمز
پس ایمدی بو خذلان که بونلره حاصل اولدی همیلری قصورندن قیاس
قصورندن اولدی کتاب ناطقه وسنت صادقه اولمدی
زیرا کتابه مخالفت ایتدیلر ● زیرا کتاب ایله عمل ایتمدیلر لاشك
کمسنه که کتابدن طشره عمل ایتسه کتابه اویمسه دنیاده
اولدوغیمه مخذول ومقهور اولور ● واخرتده مغبون اولور ● هر
کیمك که عقل بلیسی وارسه بوندن اعتبار الیمك کرك
تاکه دنیا واخرتده زیان کار اولمیه فصل بلکه دخی کوزنی
اجدی فلکه یاقدی اندن عظمتلو نسنه کورمدی فلکك صانعندن

عزی کیسنه بلک الذین کلمز بسن هر کیسنک که صورت
دزمکه اقدار اولمیه شوله در که تکرینک دعوسین
ایتمش اولور چونکه دزمکه نهی کلور و صورته طنمق خود زیاده
منهیدر زیرا بو تکرینک وارلغین بلمکدر بلکه انکار ایتمکدر
و بز دخی بوندنصکره کوکلر عجایبین ذکر ایده لم ان شاء الله
المعین باب فی عجایب الافلاک والعلویات حق تعالی دیمشدر که
کلام قدیمنده بن اول تکری که یدی قات کوکلر یاراتدم
بریری ایچنده اوستوکده معلق دورردیر کیمسنه کیم حق تعالی
بیورمشدر ﴿الله الذی رفع السموات بغیر عمد ترونها﴾
و دخی بونلری حکمت ایچون یاراتدم که اف یاراتدم دخی حق تعالی
بو کوکلره نه عجب یاراتمشدر صونک بخارندن و یرلره صونک
کوپکیدن و طاغلره صونک موجندن یرلره امدی بو سوزلر قوتی
صحیحدر ﴿ و بعضی تفاسیرده که دیمشدر دنیا کوکین صو موجندن
یاراتمشدر ﴿ ایکنجی کوکی اق مرمردن دروا وچنجی دموردندر دردنجی
یاقوتدندر و بشنجی کمشدندر التنجی التوندندر یدنجی قزل یاقوتدن

اما مجملرز و حکمت اهل قاتنده بو کوکلر شوله بیزدور
نظر ایدن دوز صانمز انک دوندکی ادراک ایدن مز تشبیه
ایتمشلر شول التونه کموشه که بودقه ایچنده اریوب دوندیر
دوننه بیزدور یرکن ای کورن دور ز صانور الحز کعب الاحبار
ایتدیکه یدی قات کوکلر هر بریسی کندو قطبلر اوزرنه
دونرلر بو سوزی عبد الله بن عباس ایشتدی ایتدی کعب الاحبار
جهودلر مذهبین دوتارمش دیدی کعب الاحبار ایتدی لیسن
نه دیلوم ابن عباس ایتدی اول که حق تعالی بیورمشدر کلام
قدیمنده ﴿ان الله یمسک السموات والارض ان تزولا﴾ الآیة
حاصلی معنیسی بودر که حق تعالی کوکلری و یرلری یرندن زائل
اولمغه قومز اکر یرندن زائل اولورسه کیم دوته بیلور
الله تعالی دن غیری و مذهب اهل حدیث کجن ﴿ و بز بوندنصکره
حکمانک سوزلرین دیه لم تا آکاه اوله سن زیرا بو
کتابک ادی جام کیتی نمای قومشز تا که سکا معلوم اوله که
هر طائفه نه مذهب دوتمشلردر فی صفت السموات و خلقها

دیرلرکه اول اصحاب ایکی یلدزدر عالملر اکا بابی دیرلر و نسر واقع ... شکل دخی واردرکه اکا مثلث دیرلر و اول دخی صورت یلدزدر و دخی بلمک کرکدرکه قطب جنوبده اون بش صورت واردر مجملر قولی اوزره که اشبونلردر قیطس و حرابت و جدار کلب و کلب مقدم و شجاع و باطنه و غراب و قنطورس و سبع مجمر و اکلیل جنوبی حوت جنوبی و بزر و اکوز مرزکه بو صورتلر بوندن ذکر ایده روز زیراکه قطب جنوبی محل ملائکه در آیت و طوشان بیری دکلدر و اندوزکه یلدزلرک اجتماعندن بر وضع حاصل اولورکه انی کورن بر نسنه یه بکزدر ● بونک کبی یه منکر اولمازز شو ایله که وضع باطنه که عرب اکا معلف ایدرکه اول یدی یلدزدر و مجمر دخی یدی یلدزدر و اکلیل دخی اکا قبه دیرلر اون اوچ یلدزدر قنطورس صورت و سبع صورت آدم صورتنه بکزر کوکنه دکین کوکنده آشاغیسی آت صورتنده دیوزی مشرقده دز قوبر و مغربده دز عرب قنطورس و سبع یلدزلرینه شماریخ دیرلر و حصار دیرلر سفینه قطب جنوبده ذکر

اول فرق یلدزدرکه بو صورتنده بر اولو یلدز بر طرفنده در اکا سهیل دیرلر و دخی اکا سهیل حصار و سهیل الوزن و سهیل مخلف دیرلر آیندی بو سهیل شول بیرلرده اولورکه انک اراقلغی خط استوادن اوتوز سکز درجه اوله اکر سؤال ایدرلرسه که بو عالمه قاج صورتدر دخی عهد قدیمده صورتلر انمشلردر تا حدیکه اوداداجیلک ● اول اوده یا ایلدی یعنی اولدی ● و دخی صومعه لرینی صورتلر ایله یازرلر ایدی هیچ صورتسز بر قوم زلردی دخی اوکدین کی پادشاهلر و اندن صکره کلن پادشاهلر صورتلر ایدرلردی شو ایکه اسلام صورت کبی فیل صورت و ازدها صورتی علملری اوستنده دزرلردی پس چونکه صورت اولدی واردی بیچون پیغامبر علیه السلام نهی ایتدی شو ایله که بیورشدر ● ان اشد الناس عذابا یوم القیمة المصورون ● یعنی عذاب قتی اولنلر قیامتده صورت دوزیجلردر و حکمت بنده ایدورزکه صورت دوزمک حق تعالی ایشیدر و هیچ هر کیسنه نک اندن مدخلی یوقدر ● زیرا جان ویرمک جان المق حق تعالی دن در

عدد بوایدر وهر بری بولاردر اون ایکی بخش اولندر بو ایکی قطبك
آرالقینی بروجلرینه واردر که اکا منطقة البروج دیرلر که اول
اون ایکی بروجك اوزینه یرندن تجزه ودمشلر که اول بروجك
هر بریسی بر صورتنده در و بلمك کرکدر که حکما منازل قمر
وکنشلر بروجلرینی وبیلك وایك صباغشلری غایته ایرکورمشلر
دیمشلردر بونده سوز یوقدر مادام که کندولردن حکم ایمیه
جمیع حکم الله تعالی دندر تاثیر کواکبدن بلمیلر و دخی ایدرلر
که قطبلرده فرق سکز صورت واردر واندن طشره بیك یکرمی
ایکی یلدز واردر یا بن یا ریسی اللارك اول شمالی طرفنده غیطاغك
زبانیدردر و یاریسی زبانیده بو سوز دخی مسلمدر اما اولکه
ایدرلر بعضیسی آدم صورتنده شویلکه جوزا و حوا و جوی
و مسلسل و بعضیسی حیوانی صورتنده در شویلکه حمل و ثور و سرطان
و عقرب و اسد و حوت و بعضیسی جمادات صورتنده در شویلکه میزان
و سفینه و اکلیل اما قلن یلدزلری ذکر ایمدیلر بوقوسی ظنیاندر
لیکن بو یلدزلر واردر اما سوز صورتلرنده در که ایدیدکلری

یقیشدر زمانهله در تحقیقی سوز دکلدر فصل ایدرلر که اول
صورت که قطب شمالیده واردر یکرمی بر صورتدر دب
الاصغر دب الاکبر تنین قیقاوس وعوا وجاثی صباح
دخی دیرلر اکلیل شمالی وفلك دخی دیرلر وحانی وسلیاق ونسر
الواقع دخی دیرلر نسر الطائر ودجاجه دخی دیرلر حوة الحوا
وعقاب و ذو العنان وقطع الفرس فرس اعظم ومراة مسلسله
و مثلث و ضبع اوزوم معرفه و سلحفات دخی دیرلر منجملر ایدرلر که
بونلر قطب شمالیده در دخی ایدرلر که بونلرك هر بریسی بر نجمه یلدزدر
شویلکه اولکر بر نجمه یلدزدر بر دخی بونلری مادام ردرها
و بابنده و غراب و شور بابنده درلر که ابتداك ودخی ایمزدر که
قطب که بر مقدس سیردر دخی محل ملائکة روحانیه در
اول ایونك و یلاننك برلری اوله واکر فلکده بر وضع حاصل
اولورسه اجتماع کواکبدن که اول وضع اعتبار نجما اوله
بو صورتلر بو تقدیرجه کرمسلم دوته وز شویله که اکلیلی شمالی
که اون سکز کوکبدر یعنی دکرمی شکلدر که اکا فلك دخی

ابو صبور تله واشقیا یه زشت صورتیله کوریبور و هر بیچ صورت
کورنمیوب دخی کتب صورده کلمشدر که جنوبینک منطقه
سنده بر فرشته وار در که انک صورتی آدم صورتنه بکزر غایتده
اوزون بویلیدر و کوده سی فیل کوده سنه بکزر ایکی قناطی
وار در غایتده بویك که دائما اوجر هیچ آرام اتمز اکر جنبن الجنند
بونک بکی صورت آلسه لر دخی اوده بشورسلر ودخی آکا
مرکبله نقطه لر قرشدرسلر وکمیه باغلسلر چقنکمی طور
بورمسه بر بیر کیشی طوزه اول صورت قوجا غنه الا دخی قطب
جنوبیه قرشو طوته فی الحال کمی یوریه الله امریله خواص
ومعانی که دنیاده حادث اولور انک حدوث حق تعالی عندنده بودر
هر بر بر مخلوقاتک معانیدن واغیاندن بر حکمتی وار در
علی الخصوص جانلو بسنه نک صورتلرینده که انلاره عظیم
اثرلری وار در ولیکن انلری یازموق منهیدر اثری وار در غنه
بو دخی علامت در که بر کیشی بر خوب صورت کورسه حرزه اولور
واکر بر ازدرها صورتن و یاخود یلان صورتن کورسه

کوکلنه

کوکلنه بر قورقو دوشر ودخی هر نسنه که بر یوجه الملک کورر ایلیده
دن و کوکلردن و یرلردن ونکیم بونلرده واریسه بونلرده
صورتلر در ودخی چوق صورت که یازمشلر و مشلردر که زالوقی
دکلدر یا اندن یا زمامشلردر ودخی ایدرلر که کوف اوستنده
بر فرشته وار در که انک باشی باشنه بکزر کی اوزون
قناتلری وار در بو قنتلرینک التنده بر ازکوچجك قناتلر دخی
وار در هر چکنک یقینه اوجنه کوچجك قناتلری اجوبا اوجر
چکنک ارقیره اوجنه بویك قناتلریله اوجرهر که بو صورتی
بالحقدن دوزنسه دخی بر یرده قوسه که اند بر هیچ جانور لر
زحمت وزیان ایدرا ولنسه آرسلان کبی یلانک کبی قورت
کبی بونلره بکزر نسنه وار سه اول یردن قچه لر هیچ بر یسی
اند قلمیه ولیکن انی بر بوجه یرلک اوستنده قوبلر اول یرده که
انی قوندیلر یوزارش ارا قا اوله لر بومقدار دمشلر بو اراده العهدة
الراوی ذکر القطبین الشمالی والجنوبی وصورهما فصل
سن اشتدک که افلاکده قطب شمالیه ده وقطب جنوبیه ده

برادلیشدر همیشه باقی دکلدر الا حق تعالی باقیدر ودهرلر
مذهبی اولدیغی کبی ملائکه وکوکلر باقیدر وفانی دکلدر وبونلر
ابدلرکه بیردن یوقاروا ولانسنه لرك وروحانیلرك
حیات ذاتیسی واردر یعنی کندولرك ذاتلرینه کندولرندندر
اما بزاهلنك فاموسی جانسز وجانلودر جمله سی فانیدر اولکه
بوزمشدر کل شیء هالك الا وجهه یعنی قموسنه هلاك
اولور الله دن غیری اکر بزیجه سنك هلاکی زمانیله بزکوز
اجوب یومنجه مقداری ایسه ودخی بزلرکه قطبلر اوزرندن وقف
بلك روحانیلرو ازوا نلرك صورتلرینی بازمشلردر وانلك
اوزرینه حکم ایدرلر وایدزلرکه بر پادشاه وار ایدی انك ادی
شهابیلدی اول صورتلری بوزدی کیدردی مکرکه بر تیغ مملکت
صورتلرین قودی معزملرکه اش اشلرلردی مملرله اشلرلردی صنعه
روحانی ایدزلرکه قطبدن بر روحانی واردرکه انك صورتی ادم
صورتیدر ایکی الی وار ارسلان الی کبی ودخی ایکی عظمتلو قندی
واردر وباریسندن اشغیسی بالغه بکزر وقوبرغی ایکی شاخدر

همیشه قطبك جوره سنده دکز نور هرکمسه که بو صورت
بر خالص بقرده بزسه دخی اکا اغزی بوزی ایکلی قسم الله
امریله صالح اولا ودخی قطب شمالینك التنده بر طلع واردر
اکا هند دلنجه میرون دیرلر وعرب دلنجه قبة الارض دیرلر
واول طلع روحانیلرك یریدر روحانیلر انك دیه سنده اولورلر
هند اهلنك انلرك حقنده حکایتلری واردر دخی ملك
کرك وملائکه نك بعضیلری بعضیسندن شریفدر وبعضیسی
شول حدله در که بر روحانی بربیسنه بافیجی کورمز غایت لطافتدن
انلرکبی لرکه روحانیة الروحانیه دیرلر دخی جن الفرس
دیرلر وبعضی روحانیلرك شول قدر قوتی واردرکه کندولری
هر نه صورته دیلرلرسه قوبار ذیراکه صفادر بونلر هوا کبیدر
هوا بر جسم لطیفدر سوز بودر لیتن درکرن فالبدر شولکه
کنشك شعلسین قبول ایدر اقی ایدر کورسوز وبرکولکه سنز
قبول ایدر قرا کورسوز ودخی روحانیلر کندولرینجه دیلرلرسه
الله کسته دکلر الله امریله بو شبه بنزرکه سعدایه ملك الموت

برکشتی میل ... کل صورتنه بازورسه دخی کوزینه چکسه
دخی ... یا اهل القطب الشمال سلوا الله عافیتی دیسه
دخی قطب شمالیه بخسه یکشنبه کیجه سندن یکشنبه
کیجه سنه دکین کوزی اغریسی کیدر دخی صور الفلکی کتابنده
کتورمشلردرکه اگر برکمسنه یرقانی اولسه دخی قطب
شمالیه نظر اتسه وصلاح الی جکر اوستنه قوسه وصول الی
قطب شمالیدن ریکا اوزاتسه دخی اتسه که ای کرنیك
نوری شیمجکریمه بکرندن شفا دله کلا دبنه کیجه سندن ادینه
کیجه سنه دکین بویله اتسه انك زائل اولور کیدر و بکری
انك اعتدال حدینه کله دخی بن طبایع کتابنده اوقیدم اتمشرکه
یقین ارسلان یا ببر یا پارس خسته اولسه قطب شمالیه بقرلر
اول سببدن شفا بولورلر بو سوزلر شوکا بکزرکه پیغمبر علیه
السلام بیوردیکه النظر الی السماء عبادة والنظر الی الکعبة عبادة
والنظر فی الماء الجاری او الخضر عبادة وتزید النور فی البصر
یعنی کوکه بقمق وکعبه یه بقمق عبادتدر وصویه وتیشله بقمق عبادتدر

ودخی کوز نورین ارتورر حکایت متقدملرك بلرین
کوردمکه یقین ارسلان یوکلوا اولسه طوغرمیجق اوج کوندن طوغورر
دخی نبی هود اولور کندودن کیدر هیچ نسنه یمز اشوکا
دکین که برصنوبران دخی ایجنه کرر تا انا قلرینك یا ربسنه دکین
دورر اول صویك ایجنده طوررکن قطب شمالیه بقرو قتی
اول بویله ایدیجك قورتلمزدن امین اولور جوعرق خاصه سی
قطب شمالك کوز شفا سندن در ● شویله درکه سهیل یلدزینه
بقرلر ● قلب الاسد وقلب العقرب دیدکلری یلدزلره بافیجی کوز نورین
ارتر ● بونسنه عاقللر قتنده غریب دکلدر کیشی سنین بیا قسنه
کوزینك نوری ارترا کر یلدزلره بقسه وکوکلره بقسه حق
تعالی حضرتلری کوزی نورین ارترسه بدیع دکلدر بومقدار متقدملرك
سوزلرندن ذکر ایتدك وبوندن صکره برنج صورتکه روحانیلرك
قطبدر و اوزدر ذکر ایدکو حکملر سوزندن تا که اندن دخی بی خبر
اولمیه سین فصل بلکه مذهب اهل سنت وجماعت اولدرکه
قطبلر و کوکلر وهر نسنه کیم بیردن یوقاروردر و بیر اهلی و بیر قاپوسن

قنا و ظلالری واوردینکه بولرینک یا آیتی قزل کلدن و یا ریشی اق
کلدن یا [illegible] شدر آنلر پیغامبرلر ایجوندر ● دخی شول جمعه
نمازن قیلنلر ایجوندر بونلر فردوسه ایجندن در فردوس عرش النده در
پیغامبر علیه السلام ایمشدرکه اذا سألتم الله فاسئلوه الفردوس
یعنی جنتکه تنکریدن دلیه سز فردوس دلهکز بو مقدارکه سویلدک
اهل حدیث مذهب اوزرینه اختصار طریقیله و بوندن صکره
حکما سوزلرین سویلیلم ملائکه شانندن و دخی بونلرک
یرلرین ذکر ایدن لوتا بی خبر اولمیه سین فضل بلکه اهل
اسلام شوتک اوزرینه در که دردنجی کوکده در و فردوس عرش
التنده در و حکما بونک اوزرینه در که قطب جنوبی و قطب شمالی
ملائکه یرلریدر برکیشی که مشرقدن یکا یوزین اییلسه
صاغ یانندن یکالی کوکل اورتاسندن بر معلوم یر در اکا
قطب جنوبی درلر و صول یکا غی سنده دخی بر معلوم یر وار اکا
قطب شمالی درلر امدی حکما مذهبنده فرشتلر طریقلری بو ایکی
قطبده در بونلر ارواح روحانیلر درلر یعنی بعضی قوم قطب شمالی

کوزر قطب جنوبی کوزرلر و بعض قوم قطب جنوبی کوزرلر قطب
شمالی کوزرلر و بعض قوم ایکیسنی کوزرلر اما اول
قطبلردن بویرده نقطه لر دکلدر بلکه اول ایکی عالمدر کیم
اکا دار الجنان دیرلر اما دهریلر اکا دار الخلد فردوس دیرلر
خاصیت القلوب بس امدی بو ایکی قطبک خاصیتک دیلم دخی
تاکه اولان لرک احوالین دیه لوم حکیملر سوزی اوزرینه
ایدرلرکه هر حیوانک که طوغریسی دشوارا اولسه طوغرمسی
٧٧٢ کوج اولسه دخی قطب جنوبیه بخشه یه سهیل یلدزینه بخشه که
اول قطب جنوبده فی الحال نعمت سز طوغره دخی ایدرلرکه هر
دوه که سهیل یلدزینه بخشه فی الحال اولر ● اما قطب شمالدن بری
٧٧٥ یلدز واردر که انک بون سنده دکر نور اکا دب الاصغر درلر
٧٧٦ هر کیشینک که کوزی اغریسنه یه اویوزا اولسه دخی اول یلدزلره
٧٧٧ بخشه انک علتی زائل اوله کیدن بالکتابنده اوقیدم
هر کیسنک که کوزنده زحمتی اولسه دخی کنش باندو غندن ایکی
ساعت کچنه دخی اولکشی قطب شمالیه قرشو برابر طورسه

کودر

عمل بو کلام ... دخی بلکه صفات ملائکهٔ روحانیلرك
... یا ازوق کیمسنه بلمز نتکه حق تعالی بیورمشدر
وما یعلم جنود ربك الا هو اما شول نسنه که خبرده کلمشدر که
انلك اوزرینه بر دخی بر باب ذکر ایدن لر روحانیلرك
صفتندن امدی بو باب دخی ایکی مرتبه اوزرینه در اول مرتبه
کتابدن واخباردن در ایکنجی مرتبه حکما سوزلریدر
تا که بو ایکیسی دخی بلمش اوله بیلن ودخی بلا سنکه بری دکیزلری
وطاغلری وهوالری سکانیدر ابتدی که سودن بحرلری وطاغلری
بر بحیلر وصفر [illegible] دلودر لوحا [illegible] هوا [illegible] قوشلر واردر امدی
کوکلر بو لطافتله نیجون سکان اهلی اولیه خالی اوله
امدی بو نسنه عقلدن ایراقدر کوکلرك اهلی اولیه فی ذکر
الروحانیین بلکه ملائکه بر نیجه جنسدر بعضیسی اولدر
کوکلری صقلر قوتله دخی شوکله اندن اوله شیطانی آتارلر
کوکه وارجق وبعضیسی دخی عذاب فرشته سیدر وبعضی
دخی رحمت فرشته سیدر ● وهر برینك درجه وبر مقامی

واردر شویله که جبرائیل مقامی سدرة المنتهی در واسرافیلك مقا
عرش التندر درجبرائیل کیندو مقامندن [illegible] آمله
مقامنه نظر ایتسه شوکله بیکی بیقرکه بر ایراقدر یردن یلدن بقدر
کبی الخبر پیغمبر علیه السلام بیوردی که برکون که جبرائیل علیه
السلام قائمه حاضر دکل ایکن قائمه طوررکن قورقدی
شول قدر قورقدی که قورقوسندن کوچجك اولدی ودخی شول قدر
بوزلدی که بر مرجمك دکلو اولدی بن صوردم که سکا نوالدی دیدم
اسرافیلك کوردم که اشاغه یه ایندی عظمتندن قورقدم وبر دخی شول
کلمشدر که اسرافیل عرش التندر طورمشدر بر تاج باشنده کم
اول تاجك بیك رکنی واردر هر رکننده برمناره واردر
وهر برمناره ده بر فرشته واردر که انلك عظمتی حق تعالی
بلور الخبر برخبرده دخی کلمشدر که حق تعالی برفرشته یراتمشدر
کیم انلك بربیعی قاردندر وبیاری اوددندر وتسبیح ایدر
وتسبیح بودر سبحان المؤلف بین النار والثلج یعنی پاکدر اول تکریکه
جمع ایدیجیدر اودله قاری وبرخبرده دخی کلمشدر فردوس اجنه‌نك

ایدیلر که ● ایتمزهم بیتمزهوا نسخی خلاف المبیحه دومز
سلیمان پیغمبر علیه السلام ● هر کون ملک الموت گلوردی
پاشنک اوزرینه طوروردی توشلق اولنجیه دکین اندن صکره
کیدردی سلیماننک قاتنه بر کشی کلمشدی که اول دائم کلوردی
برکون ملک الموت اول کشینک یوزینه نظر ایتدی اول
کشی غایت قورقدی سلیمانه ایتدی بن بو فرشته دن قورقدم بویله
حکم ایلکل تا که بنی هندوستانه الدکیم بونی کورمزاولام
سلیمان بیوردی که بونی هندوستانه الده کربرآغاجک دبنده
قودی برکون ینه سلیمانه ملک الموت کلدی صوردی ایدر ای
عزرائیل سنم بر رفیقم واردی سندن قورقدی بکا ایتدی که
ایت کیم بنی هندوستانه الستون بن بیله ایتدم که ای
هندوستانه الدی امدی سنم سن بولداشلرم نیچون قورقدی
عزرائیل ایتدی یا نبی الله حق تعالی اول کن بکا ایتدی که
اول کشینک جاننی هندوستانده فلان آغاج دبنده آل
امدی بن کوردم که اصطلح ولا ثبندن سنک قاتکده اوتوررکن

بن دیلدم که بنجه روزکار ذکرلک که بو هندوستانه واره
بو کون کوردم کیم بن انی اول آغاجک دبنده اوتورمش ایشبو
ساعت انک جاننی قبض ایلدم مقصود اولدر کیم ملک الموت
بر عظیم فرشته در قموتیه جان قرانی و جمیع خلقک جاننی الور
حق تعالی اکا بر قوت ویرمشدر کیم یرده کیلرک و کوکده کیلرک
جاننی قبض ایدر قموعالمرا و کندی بر طبق کبیدر الی جمیع
عالمه ایریشور سنک الک کوکده کیه ایرشدکندن دخی یقین ●
الخبر خبرده کلمشدر که ملک الموت طورمشدر او کندن
براغج واردر که جمیع مخلوقاتک شاغنیشی دکلو انک یپراغی واردر
هر یپراغده برکشینک ادی یازیلودر هر کیشه نک وعدن ایرشمش
اولسه اول آغاجدن انک یپراغی صرزور ملک الموتک الند
برحریره واردر انکله صرارن یپراغی اوزره دوشور اول یپراق
دوشدیکی کبی اول کشی دخی که ادی اول یپراقده یازیلودر اکره
امدی بوسوزه زندیقلر ایمان کتورمزلر زیرا که قرانکله حدیثله
عمل ایتمزلر زیرا که اهل سنت و جماعتک اعتقادیمز قرانه و حدیثه در

منحصر اولمقله ... جبرائیل ... ایدی حوت ...
ایرشکلیه قولیه یوسف پیغمبر علیه السلام هنوز قیونک
یاریسنه ایرشمه مشدیکه جبرائیل ازدهی طوتدی سد ردن آکاکه
شونک کبی عظمتلو اراق بولی شومقدار زماننه کاوچ
بیک ییللق یولدر کلدیکه حضرت یوسف قیونک اغزندن
اوزتاسنه کلنجه یه دک زماننه ایرشدی قوتدی دخی انک شاننه
ایتمشلردرکه بر قناطی مشرقده و بر قناطی مغربده در چونکه حق تعالی
جل وعلا قوم لوطه خشم ایتدی جبرائیل ویروب ایدی قوم لوط
که شهرلک التندن کتوردی کوکه یوزنیه چیقاردی تا شوکه
دکین که بونلرک خروس اوازینی فرشتلر اشیتدیلر ودخی
اول شهرلرک باشی اشغه دوندردی ودخی ازدنیه طاش یاغدردی
صفت میکائیل علیه السلام میکائیل برایلو فرشته در مبارک
زیرا که حق تعالینک رحمتی اندور رحیدر رحمتینی اندوکی یوقدر
دخی آکا قاسم الارزاق دیرلر زیرا موکلدر قوللرینک رزقنه
دخی آکا وزان القسمة دیرلر زیرا دکیزلرک صولارینی وتیمورلرک

قطره لرینی ورن ایدوب دریرکه هر دم ابو الغنایم دیرلر
وعبد الرزاق دیرلر و بیرده آکا میکائیل ... دیرلر کوردی
پیغمبردن صوردیلرکه سنک صاحبک کیمدر دیدیلر
جبرائیلدر ● ایتدیلر سنک صاحبک اولمایدی سکا
ایمان کتورمز ایدک زیرا جبرائیلدن بزه دائما زولق ایرشور
ومیکائیلدن بزه یازولق ایرشمز حق تعالی آیت ویبردی آیت
من کان عدوا لجبریل فانه نزله علی قلبک باذن الله ایتدیکه جبرائیل سزک
ایچون دوشمن ... ایدرسنم بیوروغمله ایدور ومیکائیل
دخی هر نکیم ایدرسنم بیوروغمله ایدر صفت عزرائیل اما
ملک الموت بر عظیم فرشته درکه حق تعالی امریله جانلر قبض
ایدر نیته کیم حق تعالی بیورمشدر قل یتوفیکم ملک الموت
وکل بکم ثم الی ربکم ترجعون دخی آکا هادم اللذات دیرلر و
مخرب الدور والقصور دیرلر دخی انک عزرائیل درکنیتی ابو البقا
وابو یحیی وعبد القهار ● وعامر القبور ● وملک الموت در
هیچ برپادشاهه حرمت ایلمز ● و هیچ براوغلانجغه شفقت

قطع

کوندکه منع [illegible] ارتوق واکسنك دکلدر دخی حدیثده کلمشدر
اول فرشته [illegible] سجده ایتدی اسرافیل ایدی انکچون حق تعالی
لوح المحفوظی انك النده اصدیکه دائما انك نظری اندن
اکسنك اولمیه اسرافیل عرشك النده درمشدر اکا نظر
ایدر دخی صوری اغزنده دوتمشدر که اول لوحده کی وعده هر نچن
تمام اولا اول صوری اوره اول صوردیدکلری بر بوردیه بکزر
سننه درکه انك ایچنده جمیع سعیدلرك وشقیلرك جانلری
تا قیامته دکین انك ایچنده جمع اولورلر ● وقیامت اولیجق
اول صور چالینور دخی قوجانلری اندن طشره کلیسردر ● وهر بیسی
کندو بدنلرینه وارسردر ● بو کلام اهل سنت وجماعت
مذهبیدر ● وهم بونلیه بلمك کرك زیرا قرآن وحدیثدن
بونله معلوم اولدی بوارادده بوندن غیری سوز سوبلیك باطلدر
● زیرا آنی کورمدك وقرآنده وحدیثده بره خبر ویرمدی
دخی اسرافیل صاحب الصوردر ● ومنادی الاموات دخی زیرا
قیامتده اولولری اولاوهبیتسردر ودیسردرکه ای چوریمشلر

دورلرکه وقت اولدی [illegible] دخی جمیعسی دوه [illegible] لرودخی اکا
عبد الخالق دیرلر وکوکلرده ابو المنافع دیرلر شول جهتدن
که کندولره حکما جمله سنده نصکره صیزلر بو معنی لری
قبول ایلمز وقیاس عقلی ایدر ایدرلرکه جمیع جانلر بو صونه
نچه صیغار دیرلر وقیامت کوننه اینانمزلر شونلیه بلمك کرك
حکمانك بو سوزلری باطلدر ● زیرا انلر نوردر هر سننه نی که خبر
ویردی دخی انبیا ورسل خبر ویردیلر صفت جبرائیل علیه
السلام اما جبرائیل امین که اکا ولی الانبیا دیرلر زیراکه
پیغمبرلره دخی وحی کتوردی بونلرك دشمنلرینی بو قهر ایدردی
دخی اکا روح القدس دیرلر ● انکچون هر بیرده که انك
قوتی ایرشسه حیوة ویرلك بولور دخی انك بری سدرة المنتهی
سدره بر اغاجدر که انك عظمتنی کیمسه بلمز ● الله دن غیری
پیغمبر علیه السلام ایتدی که اول اغاجی بن کوردم هر بیر اغی
شول قدردرکه بو دنیایی اورتر دخی وجاقلرك هر بری کوشکلر
ایچنده انك بر طلعی واردر جونکه یوسف علیه السلام قرینداشلری

اندر نکه ... عظمتندن اولور والدی سویله نه عجب
الأخبار ... ایدر که قلمك اوزونلغی اون ایکی بیك ییللق
یولدر ● دخی بر لوح یراتدیکه انك اوزونلغی یکرمی
بیك ییللق یولدر اول دخی اکا لائق تاکه قلم انك اوزرنده
یازمغیچون که اکا لوح المحفوظ دیرلر که بوندن صکره
حق تعالی قلمه امر ایلدیکه یاز غلی لوحه لا اله الا انا من لم یرض
بقضائی ولم یشکر لنعمائی ● ولم یصبر علی بلائی ●
فلیطلب ربا سوائی ● یعنی دیمك اولور که بندن ارتق
تکری یوقدر هر کیمسه که راضی اولمسه بنم حکممه دخی
شکر اتمسه بنم نعمتلریمه دخی صبر اتمسه بنم بلالریمه بندن
غیری تکری استسون بو مقدار کلام قلم ولوح حقنده
کفایت ایدر اما قلم لوحه لا اله الا انا لفظ شریفنی
اون ایکی بیك یلده یازدی مسئله اگر صورزلرسه که بو مقدار
کلام نیچون اون ایکی بیك یلده یازدی جواب ایدرزکه
بو بزرگ کلام هیبتدر وخطاب فکرتدر ودنیای خیردر

وطریق خوف غافلندر چونکه بو کلامی استدیلر واله
حیران اولدیلر ● نه ایدن جکنی بلمدی هر بر حرفی بیجه بیجه یلده یازدی
بر نقطه که قوردی اول نقطه دن بر نقطه یه وارنجه بیجه
بیك یل کچردی زیرا که کندوزندن ایکی دزلو حرف وازدیکه
یازه بیمی یازمیا بیمی دردی یازمه سندن کندو نفسندن قورقاردی
یازرسه جمیع مخلوقاتك احوالندن قورقاردیکه بونلر
حق تعالی حکمنه راضی اولالرمی یا اولمیه لرمی ویا خود
شاکر اولورلرمی یا اولمیالرمی یا خود بلایه صبر ایدرلرمی
یا ایتمیلرمی بو سببدن بویله کچ یازدی دخی بیلکه حق تعالی
جمیع سنتنه بلور دخی مخلوقاتك اولدن اخر احوالن بیله
اولجقدر سنه ایرشه جکدر لوحده دخی لوح اسرافیله اطماز
دخی انده یازلمشدیکه ابتدادن تا انتهای عالمه دکین
نیجه قطره یغمور یاغرسه واول یغموردن نقدار اوت واغاج
بیتسردر ● ودخی هر اغاجدن نقدر یبراق بیتسردر ● ودخی
هر نسنه دنیاده یرادیلور ● اسرافیل انی لوحه عرض ایلر

وراق

ابدی [illegible] گوکلی صورتنده ایدی ● بریسی ونسر
صورتنده ایدی بودوردی عرشی گتورورلردی بیدیلك
دزلری اوزرنده کتوردیلر اندن صکره حق جل وعلا دکن
قوت استدیلر تا کیم عرشی گتوره لر حق تعالی قوت
ویردی حکنلرینه کتوردیلر ● بوندنصکره اولـ
فرشته لر فخر ایتدیلر دیدیلرکه مخلوقاتك اعظمی بز
کتوردیکمز ایمش حق تعالی عرشی بونلرك اوزرندن کیدردی
شویله معلق قودی بونلره گوستردی یعنی دیدیکه بن قادرم
سزسز عرشی بویله طورغورامسنه اما عرشی کتورنلر شویلکه
قرانده کلمشدر سکز فرشته در نیتکم حق تعالی بیورمشدر
ویحمل عرش ربك فوقهم یومئذ ثمانیة وعلما دیدیلرکه عرشی بر
نورلو جوهردر وعظیم روحانی فرشته لر انك چوره سنده
طواف ایدرلر نته که حق تعالی بیورمشدر کیم الذین یحملون
العرش ومن حوله یسبحون بحمد ربهم ویؤمنون به و
یستغفرون للذین فی الارض واول عرشه نظر ایدرلر جمیع موجودات

انك ایچنده کوررلر وهر مطیعك [illegible] گوریشلر
ایچون صلوات کتوررلر فخر کیم [illegible] گوریسلر آنا
استغفار ایدرلر دخی عرشك چوق آیاقلری واردر ●
کرسی حق تعالی انك آیاقلری آراسنده قومشدر کرسی
عرشك التنده شول دکیز اوستنده برجنوق کبی مسئله
اگر صوررلرسه که حق تعالینك عرشه حاجت یوقدر نیچون
یراتدی ایدرز که هر نسنه که یراتدی کندوما حاجتیچون یراتمدی
شویله که بزی یراتدی آکا حاجتی یوغیدی کوکلری یراتدی ●
آکا حاجتی یوغیدی ● ودخی جمیع نسنه نك عددنجه
وورزنی بلور ومقدارینی بلور مع هذا کرام ترازو دزمشدر ●
تا بوان اعمالدر ودارتمق ایچوندر نته کیم حق تعالی بیورمشدر
فمن ثقلت موازینه فاولئك هم المفلحون پس بونلری دوزدیکی جمیعی
قوللره حجت ایچوندر بزه حاجتی ایچوندر عرشك صفت
بیاننده بونده بوقدر سوز کفایت ایدر مسئله اگر صوررلرسه
که لوح قلمی یراتدی نه حکمت در که بونلری اکدی هر برنه جواب

التاسع بوليتيجنك وشلرك عجايبندن در روحانيدر
دكولدر ... انلرك ودكزك جانورلرينك عجايبندندر
ودخي بري بحري جانورلرك وحشراتك وآفعي بلنلرك واغورلرك
وبونلردن غيريسينك عجايبندندر ● وهر نسنه كه بونلردن
صورتندن واردر ● آفلاكك آنك بيانندندر ● فهرست
يعني كتابك اولكي الركن الاول في عجايب الاجرام العلوية
حق تعالى بيوررركه انديشه ايدركه بوكوكلرك يارادلمسنده
بونلرك كبي لطافتله ويرلرك دخي دوشنمسنده بونك كبي
قابليتله كه حق تعالى يوغيكن بونلري وار ايلدي واراتلدي
بونلري كندو كرده يوغيكن وجوده كلديلر ● بو مخلوقات دخي
دورت قسمدر برنسي حيواناتدر ● بري نباتدر ● يعني اوتلر
اغاجلر كبي برنسي جماداتدر طاش وطپراق كبي ودخي دوزدي
بونلردن غيريسيدر افلاك ويلدزلر ● وصو واود وهوا كبي
وجمله مخلوقات براغيا ايله بينه قسمدر بر ارواحدر
كه غايت لطافتده دركه اول عالم علويدندر وبري اجساددر كه

ليلند

لطيف دكلدر ● اول عالم سفليدن در ...
اول عرش صفتين سويليلم فصل بلكه حق تعالى عرشنه ات
ايجين يارادي وهر نسنه ايله كه اكدي عظيمدر دي
هر نسنه حق تعالى عظيم ديه كمسنه اني وصف ايدن مز مكركه
انك وصف خبرده كلمش اوله بس آيله اولسه بلمك كركدركه
جميع موجودات يرلر وكوكلر عرشنك قتنده شول بركان
نقطه سي كبيدر ● براولوداوزنك اورتاسنده دخي
قنديل يوب دردر ● بوجميع عالم عبدالله بن عباسدن دخي
عبد الله بن سلامدن روايت اولندي ايتديلر كه اول نسنه
حق تعالى وجوده كتوردي براق انجو ايدي بات بلدن نظر
هيبت نظرين ايتدي اول انجو ايكي پاره اولدي بر پاره سي
صو اولوب اقدي وبرپاره سندن عرشي يرادي بوندن نتكم
اول عرش دخي بيك يل صو اوزرنده دردي نتكه حق تعالى كلام
مجيدنده بيورركه ● وكان عرشه على الماء الله تعالى دورت
فرشته يراتدي برنسي ادم صورتنده ايدي برنسي ارسلان صورتنده

[illegible] كرك بر عجايب ترتيب اولنمش دركه ابجد
[illegible] دخى ادما قلرين عجايبنى ويردن چيقانت
صورلرك وقبورلرك وبيرلرك عجايبنى وعالمك تقسيمى وطاغلرك
عجايب ترتيب اولنديكى ❁ بونلر دخى حروف ابجد اوزره دخى
طاشلر عجايبنده در ❁ واثك اوزرنده يازيلو حكمت سوزلرنده در
ركن الرابع شول مشهور شهرلرده در ومسجدلرده در وبلو
باب دخى مرتب در حروف ابجد اوزرينه شويله كه الف بابنده
ايليه واسكندريه كله تا ييه دكين دخى ذكرلرك واشاغه
يكين يرلرك كه بو عالمده اولمشدر ❁ مشهور بيره برندوكيدكدر و
هلاك ايدوجى بيلدرك بياننده در ركن الخامس اغاجلرده و
اوتلرده در بو دخى مرتب در حروف ابجد اوزرينه دخى
بلنمش اغاجلرك بياننده در ركن السادس قزلنلش صورتلرك
طلسمنده در عجايبنده در ❁ وپيغمبرلرك عليهم السلام مرقد پاكلرك
بياننده در ركن السابع ادمى نك عجايبنده وشرفنده وشرف
خلقتنده در ❁ وعقلك شريف اولدوغنك بياننده در جميع موجود

اوزرينه دخى جانلرك عجايبنده وبيرلرنده وبرلرده اثر ايتدوكنده
وكوكلك عجايبنده وجانك معدننده در واول تورلوك كه كا
حواس خمسه در كه دخى ادمك اعضاسنك خاصيتنده در
وعورتلرك وخادملرك طبيعتلرنده وادمينك طبيعتلرى
نچه جنس اوزرينه در وعاد قومنك عجايبنده در دخى تركانك
وعزانك وقبجاقك قبيله لرنده واجباسنده در ادمينك شرف
لرينك مرتبه سنده وپيغامبرلرك شرفنده در ونبيله متنبيلو
فرقنده در ❁ ورمالرك ومدعيلرك ومعجزاتك وكراماتك
عجايبنده در ❁ وكيميا صنعتنده وطب علمنده در وغدالرك
طبيعتنك خاصه لرنده در ❁ ومعالجه فائده ايتمكده در
دخى حق تعالى نك قضا وقدرنده در وطلسملرك عجايبنده در
ودخى اولمك عجايبنده در ودنيا عيبنده وبى وفالغنده در
دخى بعث نشور يعنى اولولر دريلمك لكنده در كلدك ركن
الثامن جنيلرك وشياطينلرك عجايبنده در وغوللرك اصنافنده
ومكانلرنده در وبونلرك لطافتنك عجايبنده در ركن

[illegible] كورمش اوله و بر دخی بو كتابك عجایب
[illegible] نلمان كه بوبی اوقیه تكرّی تعالینك صنعنه
تفكر ایده شونیله كه پیغمبر بیورمشدر تفكّر ساعة
خیر من عبادة ستین سنة دخی بن اوقیانلردن امید دوتارم
كه خیر دعا ایله مكافات ایده لر حكایت بر كیشی بر كون حسن
بصریه ایتدیكه سن حجاج بن یوسفی نیچون كورمزسین كه اول
عطا بخش پادشاهدر ایتدی كه بخششینی نقدار ده دراید
بركون اوه كیمشیدی یوز دانه انجو الدی كه هر بر دانه سی بر مثقال
ایدی كمان كردیه توبت قوش اندی انك قیمتی مالك اعتبار
یوقدر حسن بصری ایدر اول مسرف كشی ایمش یوز دانه جمع ایتمش
یوز جانورك جانی تنندن ایرلمش بونڭ كله نه فراغت كرك
بن بوكون مجلسیمه ایكیوزدن ارتوق كلیجی سوزلیدر حكمتدن
وعظ كه نیچه سی اولمش و ایومش كوكللره و ایومش كوزلر دیری
اولدیلر و یاندیلر بن اول حكمت سوزلرین اول جانه جوهرلره
مقابل ایتمزم دخی نعمتلری حق تعالینك مخلوقات اوزرنده حجاج

نعمتلرندن ارتوق بلورم جون بو مقدار [illegible] تماما ولدی
بوندن صكره كتابك دوزنك بیان ایده لم [illegible] درت عرشله
باشلایلم تا كه درت عرشله ختم ایده لم اگر كیشی جام كیبی
نمایدن خبر صورسه اول بو كتابدر زیرا كه هر سنه
كیتدی و ازدر یعنی جهاندن بو كتاب ایپی بلدرر بو كتابك
ترتیبی بلكه اول ركن اوزره در ركن اول كوكلره كی
عجایبلری در شونیله كه فرشته صفتلری دخی دوجانیلر ذكر
كبی دخی ایكی قطبك كه بریسی جنوبیدر و بریسی شمالیدر افلاكك
و كنشك عجایبلرنده در دخی آیك و سیر ایدن یلدزلرك
و سیر ایتمین یلدزلرك عجایبلرنده در ركن الثانی اودعجایبلرنده در
دخی شول سنه كیم یر ایله كوك آراسنده قوبار بیلدرده
بلوطی و آتش بر سنك كوكلندده دخی صاعقه و شهاب و رعد
و برق نه سنه ایدوكنده در دخی قوس قزح نه سنه ایدوكنده در
دخی عجایب بیللرده و نفسیم بیلده و انك آسدوكنده در دخی
بولتلرك عجایبلرنده در ركن الثالث یرلر صوبك ذكرلرك

نعم

دنیا ... دخی انك اسباب پایدار دکلدر شولکیم
آیه ... نك ما قدمت من عمل تحضی وان الذی
حلقت مورث ● حق تعالی نك قتنده آلکدر بلسین صایکن
اولکه سن انی قودك اول مورثکدر ● پس عاقل اولان عالملر دنیادن
حکمت اوزنه لذلر دخی دوستلری علمله یارا بدیلر ودوشمنلری
قهر ایتدی علمله وخصمه حجتله ودلیلله جواب ویردیلر ●
بیت / کر چرخ فلك خصم تو باشد تو بحجت ● با چرخ بکوش
بهمه حال برایی ● یعنی جمیع حالده چرخك اوزرینه اوله سن
چرخ فلك سکا دوشمن اولورسه سن حجتله دوریشه
دخی عالملر دنیادن بلملکلك واکلا مغلق بکنده یلر شولکیم
دیمشلر شعر خیر الجلیس فی الزمان کتاب ● وشر
الرباب والشراب یعنی مصاحبلرك ایوسی جمیع زماننده
کتابیدر ● زیرا مطالعه ایتمکله خیر وشر معلوم اولور ●
مقصود دنیاده دخی اولدر ● وصنك مصاحبلرك شراب
وربابدر وبونلرك امثال زیرا شراب جمیع کناهلرك

آناسیدر وباقی شیطانك تصنیفدر ● ودخی تکبر کرکز وللعند
وذکرندن قورو ودخی عاقللر بوحکمتلری تعلیمه
یوسنده یازدیلر ودخی طاشلرده یازدیلر شولکه
قیروان قپولرنده وازدر هرمان قلعه سنده وازدر دخی
سمرقندك بنالرنده وازوند دیك سوزلری جقده وعجی بر ده
وازدر ● بوسنددن بونلارك مقصودلری اولدر که اذلر
دنیا عمارت اولدوغنجه باقی قله بس بر دخی بوکتابده
هر نه کیم کوروب بولشیدوق کتابلر ایچنده اشیتمشدك
شیاملردن ذکر ایتدك اما جمیع اولان بوکتابك بعضیسی
اولدرکیم اکا دلیل کرکمز ظاهرا اولدیغیجون شولکه کم
کوکلر کبی ای وکونش کبی زیرا عجایبلردن اولور بونلك کبی
سوزلره دلیل کرکمز بونلك کبی سوزلرجون ظاهر فهم
انشان قومش یعنی ظاهرا اولدوغنه دلالت ایدر وبعضیسی
اولدرکه اکا دلیل حاجتدر دخی جوق زمان اکا دوزنلك
کرك تاکه اول حاصل اوله ● شولکه کم رومطالملری کبی

[illegible] كبي بزلك بي طلسملر تصنيفه ايچون [illegible] قومش حصول بعيدا اولدوغنه دلالت ايدر و بعض اولدركه قرآنده وبا حديثده كلمشدر يا خود محسوسدر بونك ايچون صحرفي نشان قومش يعني صدقنه دلالت ايدر وبعضيسي دخي لطيفه ايدندركه آنك ذكري كتابلرده مستوردر ايچون مسك نشان قومش يعني معروف ايدركه دلالت ايدر وبعضيسي اول علما بيلرديدركه اشتمشدر جهاني كزنلردن اكا دليل ظاهر كورنمدم ودخي اكا بيلنمدي ديمزن آنك كبي چون لفظ شمه نشان قومش اما بو نشانه عزلن محلنده بولمدق يازمشلر ايچون بز دخي بو ترجمه كتورمدك ليكن بو حرفلرك وجودندن فايده يوق نتكم علامتدن مضرت يوق اما اول علما بيلره اعتقاد ايتمك كرك زيرا كه اكا انكار ايتمك ايو دكلدر ● اكر بر كمسه رومك واندلسك وقندهارك ومولتانك علما بيلردن خبر ويرسه دخي اكا دليل ايستمك اول كشيدن جميع عمرنده اكا دليل بولنميه ●

ودخي

ودخي كشي اوله كيم بر شهرده طوغمش عمرنده انده كچرمش اوله دخي اول شهرده نيجه علما بيلرا اوله كه اني كورمش [illegible] كتاب ايدر بر كون كندو زمانمده اصفهانده ايدم بر كشي بركون بكا صوردي كه ازوندك طلخي وستندكي طاشندن نيجه سطر يازو واردر ديدي كه اكا نسنه خديات ديرلر سن اني كورمشين بن ايتدم كه كورمشم اول كشي بر معروف كتاب چيقاردي اول كتابدن بونك صفتي ديمش عجب شرح ايلمش بونسنه سنوم كوز كلمدن ايدي دائم كورن استرم جنكم همدانه كلدم وادرم اني كوردم كه كوردوكم ايشتديكمدن عجايبلر ايدي بن اندن شويله اكلدم كيم اول بر حكيم ايشدركه برا اولو پادشاهك زماننده دردوزمش بن دخي اول قصيه طاشلر فصلنك ذكرنده كتوردم بن چونكه كشي كندو شهرينك علما بيلردن خبردار اولمسه اغرق بزده كي علما بيلردن خبردار اولمسه عجب دكل مقصود اولدركه انكار ايتمك ايو دكلدر دخي بويله كلدركه

دلدی دخی [illegible] یعنی حکمت علمی بیلنلری اوقیدی
بیا خاطر [illegible] سنین بونلری عرض ایلدی ● هیچ بریسی بلمدی
[illegible] ایتدیلر که بنوک جوهرین صویله طیزا ق ظاهر
ایدر وار دیلر اینی بیره دکدیلر آکا تیمار ایتدیلر قارشو صوار
تا شوکا دکین که بو اغاج بیشردی اوزاندی یاننده بر اغاجه
طولشدی دخی اوزادی بر زمان دنصکره یمش ویردی
اورمدی هنوز اول وقته دکین اوزم بیلمزلردی حق تعالی
چوق شکرلر ایلدی جمشید حکیملره ایدر بونک خاصیتی
ندر حکیملر اول اوزم صیقه لر و شیره سنین بر مدت
قویدیلر دخی ایتدیلر که بونک اوچ حالی وار در بر حالی
شیرین حالیدر انک خاصیتی سار میشدر حلال ایدر کبد
بر حالی دخی [illegible] اولدوغی وقت در انک خاصیتی اولدر کم
طبیعت یمشدراسی ایلر دخی کوکلی شاد ایلر جانک
قوتن ارتورر لیکن ادمیلک شرف عقلله در و آدم آدم
اولدیغی ارکله در انی اورتر اکسلدر وقت اولور کیم

هلاک ایدر اوچنجی حال سرکا اولدیغی در که سرکه جوهری غریز
درادمیدن کوینددر یجیددر دیدیکمز [illegible]
بال وشکر کبی نا که طمرلره ایریشه علتلری کیدرن سودی
وصفرای کسر جمشید ایدر اول قوشه بز بر احسان ایلدک
اول بیزه کوز نقدر کرملر ایتدی و دخی بز اول اغاجه
صو ویردک اول بزه شیرین ویردی و سرکه و سرکه ویردی
بس کرکدر کیم ادمی اول آغاجدن قوشدن کمتر اولمیه
مقصود بو حکایتدن اولدر که بن اول پادشاهک احسانیله
ایلوکنه عوض ایده مزم بلکه اول پادشاهک لطف
و عدل عیشیله آمین اولدیغنه الله شکر ایدوب پادشاهه
دعا ایدرمکه عیشیله آمین اولمق قو احسانلردن اعلادر
لکن بونک کبی احسانه عوض ایتمک کرکدر زیرا که
آیدلمشدر ولکل حسنة مکافات ولکل مجاز [illegible] یعنی هر ایلوک
عوض وار در وهر یاوزلغک جزاسی وار در بنده خی بوکنا
دردم عدل مقابله سی بانیده تا پادکار اوله که

هلاک

... دوشدی نکا سویلین شیطان ایمش
362 ... دیدی طراغین چیقازدی تتقا این طرازی
362 ... السدن یوقا روطرازایکن تاکا کوردی
اول طاغن اوزرنده برسنه یلدارسل یا جفنی یومش
با نه وارد کوردیکم بر یا قرجولک اغزدن تلوان اوزدی
اغزین اجدی کوردی ایچنده دورت یوز قزل التون نعل وار ایمش
سونیوب طوزنیه سن چیقاردی اول نعللری طوربه سنه طولدردی
اول سببدن بای اولدی ملک اسباب ایتی اولدی درویش
غصه سندن قورتلدی مقصود اولدر که حکمانک سوزینه و
کتابلرینه اعتبار ایتمک کرک خور بقمامق کرک که
اول درویش اول بیته اعتبار ایتیوب بر اقدی لیکن
شکره خطا ایدوکین بلدی که اول بیتی بر زماندن بر
حکیم عالم یازمشدر سرسری یزلمامشدر ● ابی یزنک
علمنی هنرینی دلیله وصف ایتسه اولمز مکر کیشی اول ایشده
حقیقتنه کندو واقف اولدیغی قصور ایتمز مقصود بو حکایته

اولدر کم انصاف چوسندر حرص صلبت نهایت یوقدر دیرلر
338 ادمی نقدر چوق اسنترسه حرصی دخی ارتدقجه اولور اکره
شویله کم ادمی یوشرد کین بجک عمر تولیدی حرص
روا اولیدی ● لیکن مال ملک دوشوروب دشمنه
قیونکتمک که نجالت دربدنا ملقدر حکایت ایشتدکم
که جمشید پادشاه ایدی برکون بر باغده اوتورمشدی
کوردی بر یلاندن براغاجه چیقارکه انده طوغان یاوروسی
384 وار ایمش قصدی اول یوایه وارا یاوریلارین ییه طوغان
385 قالقدی یو اسننک جره سنده فریاد ایدر جمشید اکا بر
اوق اتدی ییلانی اغاجه صانجدی اول طوغان انک اولدیکن
387 کوردی امین اولدی اوجدی کتدی بر زماندن صکره
388 کروکلدی اغزیله براغاج کتوردی ابی جمشیدک تخت
389 اوزرینه قودی جمشید ایدر طوغان اولوقشدر بنوم
390 ایلکیمه عوضنک ایتدکی اولدر ● ونبو اغاجدن چوق فائده کوره
وار دیرکه ابی اول قوش بلور اول اغاجک فائده سین بلمک

اولدر

332 [illegible] کت که سنکدر بسنه قلمم النده در
333 ولی [illegible] سلیمان اولمقلغی چونکه بونی دیدی ●
334 اول بالقیس دیری اولوب حرکت ایتدی بلقیس دخی ایدر عالمده
335 بونلک کبی آزکه بنوم وار حق تعالی هیچ کمسنه یه ویرممشدر
336 وجمیع عالم انکدر ولیکن مکر وقت که بر کیت کورم
337 سلیماندن بیکت رک ایدرمکه کاشکی سلیمان دخی
338 بونک کبی بکت اولیدی بونی دیجك بر دخی حرکت
339 ایتدی بوندن صکره سلیمان دخی ایتدی جمیع عالم
340 کیجله مالیله بندر دخی دکیزلرده وقرولرده پیغمبرم
341 جمیع مملکت وجن وانس بنم حکممده در بوقو سیله
342 یقین که ایکی کیشی بنم قومه کلدی بر بنی هدیه کتوره
343 بر بنی کتورمیه بن اول هدیه کتورنی ازوجق سورم
344 چونکه بو سوزی سلیمان دیدی بالقیس دیری اولدی بازدق ایله
345 صووازایدی سکردی اول بالقی بحیه کردی بو حکایت
346 بلقیسدن اوتوری کلدی که اول بیته حرمت ایتدی

347 حرمتلو اولدی ● پس عاقل دیتی که [illegible] ده کنا بوحر
348 ایدن خور اولمیه ● مراد بودر کتابی بلن [illegible] واجدی
349 عزت وحرمت ایتمك حکایت ایدرلرکه بر درویش دوش
350 کوردیکه ایدرلرکه اسکندرینك منارسنه وار غلب
351 سنك رزقك انده در ● اول درویش بو دوشه اعتبار
352 ایتمدی تاکه بر کیجه بنه کوردی بوندن صکره دوردی
353 کمیه بندیکه اول منارییه واره زیراکه مناره دکنیز
354 ایجنده ایدی که منارده قتنه کلدی اول مناره کمی ایله
355 چوزندی بو آرالقده ناکاه مناره دن بر قوش اوچدی
356 واول مناره نك بر چیندن بر بیچ براقدی کمنك ایچنه
357 اول درویش انی الدی اوقیدی اندن بزلمش هر کمنك که
358 غصه سی اولسه اول کیشی سقالنی طراسون اکه
359 الندن نوقاروا اول غصه سندن قورتله چونکه بو درویش
360 انی اوقیدی بلدی بوکا ملول اولدی قاقیدی اول بیتی بیانه
361 اندی کرو دوندی صودن طشره چقدی اندن بر طلع دنیه

[illegible] کون اجل تمام اولدی کتسم کرک
[illegible] برسین آیتندی که بنجه کوردیرسین سکا خدمت
ایدم بن اکر دنیادن کیدرسک سنکیچون زار زار فریاد کز
ایدم بو کیم سنی کتورهلر سنکله سنکله دکین بیله وارم
چونکه اوسنکه طپراق اورتلر اندن برزمان اوتورم اغلارم
اکلدولر ایدم اندنصکره بینه اویه کلوم دخی برآره وارم بوکیشی
عورتندن چونکه بونلکبی سوزلر اشتدی عورتندن نومید
اولدی دندی کتابنه کلدی ایدر ای بنم مصحفم بونجه زماندر
که مونس ایدندم کیجه وکوندوزده سنی اوقیدم سنکله عمل
قلدم بن کیدرم بکا نه دیرسن کتابدن آواز کلدی که
اکر کیدرسک سنکله عمل قلدم وسنکله بیله اولورم کوره
واررسن سکا مونس اولورم قیامت اولنجه الک دوتورم دخی
سندن ایرلمیم مقصود بو حکایتی بلمکدن اولدر کیم
عالمده هیچ برمونس یوقدر علمدن یکرک واخرتده دخی
هیچ مال کشینک مددینه ایرشمز علمدن غیری کرا اول مال الاخرته

ایله دهلر ● یعنی الله تعالی رضاسی ایچون احساندن انعام ایدر
دخی دآیر پیغمبرلره وعالملره وپادشاهلره [illegible] ●
ومجموع پیغمبرلردن وآدم پیغمبرک صحفلری وارایدی وموسی پیغمبرک
توریتی وداوده زبور وعیسی علیهم السلام انجیل وارایدی
ودخی بلقیس که سلیمان پیغمبرک خاتونیدر سلیمانه کلمزدن
اوکدین برکون برنی بولدی اندریلمش انه من سلیمان
وانه بسم الله الرحمن الرحیم قراندن دخی بویله
کلدی بلقیس بوبا زویه که عزت وحرمت ایلدی کتاب
کریم دیدی ● اول سببدن حق تعالی سلیمانه حجت
ایلدی حکایت برکون سلیمان علیه السلام طعام یردی
وزیری آصف دخی انده حاضر ایدی بلقیس ایدر ● هیچ
ممکن اولهمی کیم بو اوکیمزدکی بریان اولمش بالق دیری
اوله سلیمان ایدر ● هرقنده کیم انصاف اولسه انصاف
ایله ایش اشلنسه انده اولوردی اولا ● برهر برمزکندومزه
انصاف ویرهلم برسوز سویلیهلم ● تا که بو بالق دیری اوله

[illegible] بسم الله الرحمن الرحيم ● هل أتى على الانسان
حين من الدهر لم يكن شيئاً مذكوراً اول سوزك معنيسي اولدر
دنيا چوق چوق بيچي اوزدرها درنجه بيك بيل درکه خلائق بيله
هنوز دخي اچدر ● اينك معنيسي اولدركه چوق زمانلر گچدي كه
هيچ ادمي بوغيدي وهيچ بركمسنه ادمك ادين اكمزدي
الله تعالى ديدكه بن ادم يراتدم بر قطره صودن دخي اكا
كوز ويردم قولاق ويردم دخي طغري يول ويردم تاكه بيله لر
شاكر كيدر وكافر كيدر اينده بو معلوم اولوركه مقصود
ادمك وجودندن اولدر كيم حق تعالى يي بيله لر ● اما حق
تعالى يي اول وقت بيلورلر كيم انك نعمتين بيوب شكرين بيله
كوره لر ودخي انك قدرتين اكلية لر ● واول دوشك تعبير
اولدركيم اول عورت سنك اززوكدر واول كوزكه دنيادر
اول اوسنك كوكلكدر ● پس دنيايه بقمق كرك كوره بلدكه
ندن عبرت دتمق كرك ● وبر دخي بو كتابي دوزدك اينه
صورتنده كيم عالمدن عجايب وارسه اكا كوستر بيرولك وكوكلك

عجايبلرندن شهرلرك وقلعه لرك وكوشكلرك بنيادلرك ذكرلرين
وقرولرده غرايبلرندن بو كتابه ذكر ايتدك تا مطالعه ايدنك
بونلرك كورنلره بلنلره نه حاصل اولديسه سكا دخي اول حاصل
اولا ودخي انشبو حكايت اوكنه كتور حكايت
بر كشينك بر صاحب جمال حسن ايچنده بر كمال خاتون
وارايدي ● ودخي بر بالغ وارايدي وبر كتابي دخي واردي
بر كوزن باغه واراردي ● وبركون كتابن اوقوردي
بركون خاتونيله اوتوردي عادتي بودر ايدي چونكه اولم
يقين كلدي باغنه ايدر ● اي [illegible] سوكلو باغم بونجه ييلدر كم
سكا تيمار ايتدم عمارت قلدم امدي اوش وصيت ارشدي
كيدرم سكا نه درسين نه نصيحت ايدرسن باغدن اوازكلدي
كيم سوم اي باغم نقدر كه سنكله بيله كيدم چونكه سن
كيدرسن سندن نصكره بر داخي كله اول كيشي باغدن نوميد
اولدي ● بو كز عورتنه ايدر عمرم سنكله كچوردم سنك
اولنده بنجه دولو زحمت چكدم بكت ايلم توجلدم بنجه مالي

ديديلر تا كورهلر الله تعالى نك مصنوعاتنك عجايبين وموجوداتنك غرايبين كوره وبو عجايبلرده عين اعتبار ايله تفكر ايدهلر كه پيغمبر عليه السلام بيورر كه تفكر ساعة خير من عبادة سنة يعنى حق تعالى نك صنعنده تفكر ايتمك بر كره التمش ييل عبادت ايتمكدن حكايت جونكه عالمك مملكت اسكندره دكدى جهان سرتاسر كزدى ودورلو دورلو علملر حاصل ايتدى هند پادشاهى مطيع اولمدى آكا نامه يازدى بكا مطيع اول ديو واكر مطيع اولمزسك بن سنى خود مطيع ايدرم شويله كه ايرق پادشاهلك ايلدمم اول پادشاه دخى اسكندره نامه يازديكه تا عالم جمله دوندك ايله طوت كيم سوم ولايتم دخى الدك بو دنياى فانيله نه فخر ايدرسين اسكندر بونك سوزينه جواب ويرديكه سن نيله فخر ايدرسين اول دخى بوكا ديديكه بن بلمككله فخر ايدرين ودخى سن سونمز علمم بلمزمبيسين ولكن سكا ايكى عالم كشى

ويريدم بريسى فيلسوفدر يعنى علم حكمت كا ليله بلور ويرى دخى هاروت طبيبدر انلردن سنم علمى بلورسين جوق اولكيشى اسكندر فاتنه كلديلر اسكندره بركوچكى ياغله طولدرديلر شويله كه هيچ نسنه دخى صغمز اول فيلسوفه كوندردى اول فيلسوف دخى بيك ايكنه كوچكه صالوب كرو اسكندره كوندردى اسكندر دخى اول ايكنهلرى الدى ارتدى انلرى بركوسكى دوزدى جلاسن يه اول فيلسوفه كوندردى اول فيلسوف دخى اول كوسكى الدى يوزينى اجدى روشن ايلدى نه كوندردى جون اسكندر بونى كوردى بوردى كه فيلسوفى حاضر ايتديلر دخى اسكندر فيلسوفه صوردى كيم بن سكا ياغ كوندردم انك نه معنيسى وار ايدى فيلسوف ايدر كه سز ديديكز كيم بن علمله طولويم شويله كه كوچك ياغله طولوا ولديغى كبى دخى عزيزلرك علمنك سنم علمه قتنده يرى يوقدر بن دخى اول كوچكه نه كيم اول ياغدن ايرغك يرى يوقدر بن دخى اول ايكنهلرى آكا صانجدم يك يرده آكا

عالمدن کوردی عجایبلر کوردی اول وقت لقبی کلمة الله
ایدی و دخی نوح الله ایدی وهم اولدردی قلوردی
الله تعالی نک اذن شریفیله ایکیجون مسبح قونلشدر
و دخی عجایب زماندن ابرهیم پیغمبر علیه السلام حالنه
نظر قل که بو عظمتله دیلدیکی عجایب عالمدن سنه کوره
بر کون بر میته اوغرادی ایتدیکه الهی بکا کوستر که اولیی
نجه دیری قلورسین حق تعالی ایتدی که سن بلمزمیسین بن
اولیی دیری قلدوغمی ایتدی بلمدم ولیکن دلرومکه کوزمله
حق تعالی ابرهیم پیغمبره ایتدی فخذ اربعة من الطیر الآیة
یعنی ایت بودرکه سن دورت قوش العل هر بیسینی پان پان
ایتکل دخی جمله سنک یکلرین اتلرین سوکلرین بر برینه
قاتغل اندنصکره بو قاموسنی دورت بولک ایلکل هر بولکن
بر طاغ باشنه قوغل دخی بونلری کندوکه کلسون دعوت
ایلکل تا کورهسن که اولیی نجه دیری قلورین بس ابرهیم
علیه السلام واردی قاز و طاوس و قرغه و خروس

الدی بودردی بوغازلدی پان پان ایلدی وهر بولکن بر طاغ باشنه
قودی کندو اوزته بر ده دوردی دخی بونلری کندوکه
اوقیدی حق تعالی انک امریله هر بیسینک اتلرینی و سوکلرینی
بر بریندن ایرلدیلر هر بر عضو کندو جنسنه واردی شویلکه
هیچ بر بینک بر نوکی بر بیسنه قاوشمدی و دادی دیلدیلر طوردیلر
دخی ابرهیم پیغمبرک النه قوندیلر دخی حق تعالی دیدیکیم
واعلم ان الله عزیز حکیم یعنی یا ابرهیم بدرستی بلکه الله
تعالی عزیزدر یعنی غالبدر قویدر ملکنده و دخی
حکیمدر یعنی علی علمنه موافقدر سؤال اسر اکر
صورسه لرکیم حکمت نیه بیکه ابرهیم علیه السلام
بو جمیع حیوانادن بو دوردین اختیار ایتدیکه دخی
اوزوغین ایتمدی جواب بونی دیه و زکیم قاز چوق یجیدر
و طاوس غایتده خوب رعنادر و خروس غایتده
چوق جملع ایدر و قرغه کی حریصدر بونلری جمع
ایتمکه معنی اولدرکه کرکلک بودرت یا و زخصلتکه

بوده بودنه قوقمدوغ واوردرسندن ایراق ایدی سنین مقصود
بوحکا سننجن اولدرکه ابرهیم علیه السلام دلدیکیم
کوزیله کوریدی اکرچه کوکلی ایله بلوردی ● انک تحقیقنی ودخی
بلکل کیم بوقصه دن عجایبرق اشتکل اکر بر کشی شامدن
حجامت ایتدورسه برزقان انی دوکلسه ومغربدن طیرناغن
دخی انی قالسه ومشرقدن ساجین بولنسه ساج دخی انی
قالسه وبوندن نصکره قلزم دکیزینه کرسه غرق اولسه
وانی دخی بر بالق یودسه واول بالغی دخی بر بالق بیسه
واول بالغی دخی بر ایرسلن بر نهنک بیسه ویا ربیسنی دخی
بر جانوربیسه بونهنکله اول جانوربه کلرهنک کمیسی
قان وکمیسی ات وکمیسی قوت وکمیسی ترس اولسه اولش
ترس دخی جورییوب طپراق اولسه اول طپراغی دخی
کرنج دوزسلر اول کرنج دخی یول اوزرینه قونلمش
اولسه تا اسرافیل صوری اوریجه که أنبأ العظام النخرة والشعور
المتفرقة والجلود المتمزقة ● یعنی ای جورمش سوکلر وماغلمش

بنلر

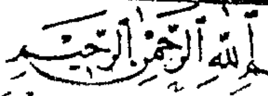
قیللر ودره ذره اولمش دره لر جمیعیسی اوردیطون لو ● زیراکه
افریدکان قادر دجورمش سنلری دیری قلمغه شوله
کیم بر بیغمبرمزکنا امکارلره شفاعت ایدیجیدر محمد
المصطفی صلی الله علیه وسلم بیوردی ● دخی کافرلر ومنکر
اولدیلر دی ● حق تعالی کندو رسولنی تصدیق ایچون بوایت
ویردی ● قل یحییها الذی انشاها اول مرة ● یعنی ایت
سن یا محمد که دیری قلورین اول جورمش کوده لری شول کمسنه
کیم اولدن هیچ نسنه یوق ایکن وار ایلدی ● یعنی
وار ایدن دیری قلمق که کرو یوقدن وار ایلکدن وچونکه
حال بویله اولدیسه بر دخی بوکتابی دوزدک ● نکیم
عالمده کورلمش واشیدلمش عجایبلر وار ایسه بوکتابک ایچنده
ذکر ایلدک ● شونکیچون هیچ برکسنه نک الندن کلمز که
عالمده سرتاسر کزنه نکیم کورمدی واشتمدکی وار ایسه
کورن عالمک غریبلرندن وبلمدوکی وار ایسه جهانک تحفه لرندن
ودخی بوکتابک ادینی عجایب مخلوقات وغرایب موجودات

کلمات ربی ولو جئنا بمثله مددا شعر تمامی ان مدحت
محمدا بمقالتی ولکن مدحت مقالتی بمحمد اکر
عجز وقصور سهو وخطا واقع اولورسه مؤاخذه ایتمیلر عملا
بنص ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطأنا وعیبنی
معذور دوتب دخی ترحمله ستر ایده لر که العذر عند
کرام الناس مقبول واللطف لدی العاقلین مبذول شعر
وعین الرضا عن کل عیب کلیلة ولکن عین السخط
تبدی المساویا تاغاز ترجمه شونیله بلمک کرکدر که کیسی یا دماغ
قتنده سوزدن ارتوغه کنج دیمزلردی ودخی بونلر دیمشلردر
قیملو کنج سوزدن ارتوق باقی قلمادی ودخی بونلردن
فخر ایتدکلری بلمکلکدر ودخی بلمک کرکدر که سوز ایکی
قسمدر بر قسمی منظومدر وبر قسمی منثوردر منظوم
اکرچه حلاوتلودر ودلده رواندر اما منثورک شرفی
واردر که اول منظومک یوقدر زیرا کلام ربانی ومنثور
سبحانی منثوردر منظوم دکل وهم حق تعالی سوزدیکه لؤلؤا

منثورا وهم ذم ایتدی کلام منظوم بونکله که والشعراء
یتبعهم الغاوون ودخی هر بر قسم سوزک ایکی نوعدر
بر نوعی اولدر که ایی نه ایشتمکه یرار ونه یازمغه والکنجی
نوعی اولدر که ایکیسنه بله یرار ایش سوز سوزلینک اغزندن
چقوب ایشیده نک سمعنه دکدکی وقت شونیله کرکدر که
سوزلینک دلی اول وقت یریه وهم ایشیدنک دخی سمعی
اندن راحت بوله تا کیم یازمغه وهم ایشتمکه یریه
وچونکه حال بونیله اولدی ایمدی بز داخی دیلدک که سننه
جمع ایدن وزنکه اوقینه وایشیدنه مسافرلغ ایتمدن
وجهاندن عجایب جمیع موجودات اکا معلوم اوله تاکه
حق تعالینک بلمک وتعظیم ایتمکلک شونیله که حق تعالینک
لا یقدر انک کوکلنده اشکاره اوله زیرا که صانعک
عظمتی وقدرتی ومصنوعندن معلوم اولور ودخی عالمی
کزنلرک مرادی اکا حاصل شونیله که اسکندر عالمی
کزدی عجایبلر کوردیکیچون وعیسی پیغمبر علیه السلام کیم

بن شهداء بالله عثمان افاض الله عليهم شآبيب الغفران
واسكنهم فراديس الجنان ● ادام الله تعالى بانوار
معدلته اقطار الارض مشرقة ● وبسحائب رأفته اغصان
الخيرات مورقة ● واجرى الله انهار سعايه على صفحات الايام
● در بسط اطناب دولته باوتاد الخلود ● والدوام لا زال
ركن الدين ● بلطائف اعتنائه ركينا ● ومتن العلم
بعواطف اشفاقه متينا ● ورحم الله عبدا ● قال امينا
● وچونكه اول ملجأ درماندكان وملاذ عالميان حضرتلرينك
فرمان ذو الامتنان كه واجب الامتثالدر ● بن داعيه يه
ارشاد كه عجايب المخلوقات كتابني ترجمه ايلهم ● زيرا
اول كتاب مقر افكار ● ومحل اعتبار ● ومعدن
امثال ● ومأخذ عبر واقبال ● وعلم دنيا واخرت ومجمع
علوم حكمتدر ● زيرا معاني قرآن قديمه وحديث
نبويه عظيمه ● ومسائل علم نجومه ● ومسائل علم حكمت
ومسائل علم هيئتنه مشتملدر ● على انه بو صنعتده بر داغل

اكثر جهه قصور ظاهر ايدى واول خطيئته لايق عبارتدن فارغدر
● لكن پادشاهي جذابه نفوسك وقلابه قلوبك حسن
اعتنالري ● وكمال عنايتي بو نسنه يه اعلى الحال
والمال اولديغچون ● الله سبحانه وتعالى بر وفق ارادت
جهان مطلع ميسر اولديكه اول امره مؤتمر اولوب ترجمه يه
مشغول اولدك تا كه ذكي عيبات الملهوفين
وكهف المظلومين ● بقاسيله بو كتاب باقي قله ● ودخي
بو نسخه ده اول پادشاه هما سايه نك وصف جميلي ● وثنا
جزيلي ذكر اولنه ● الى غاية الدهر ● ونهاية العصر
شعر بقيت بقاء الدهر يا كهف اهله ● وهذا دعاء
للبرية شامل ● واكر پادشاهك دعاسيني وثناسيني ذكر
ايتمكدن ترك ادب اولمسيدي شعر هزار بار
بشستم دهن بمشك و گلاب هنوز ● نام تو بردن مرا بي
شايد ● كه هونجه بونك كبي كتاب ترتيب هنوز تمام اولمسيدي
ايت قل لو كان البحر مدادا لكلمات ربي لنفد البحر قبل ان تنفد

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أنشأ عجائب المخلوقات بقدرته ● وأبدع
غرائب الموجودات بحكمته ● فوضت أمري إليه
دافع البليات ورافع الدرجات ● وتوكلت للتمام عليه
مانح الحسنات ومخفف السيئات ● والصلوة على
نفس أنفس الأنبياء ● بوصاله محمد صاحب الشفاعة
العظمى يوم العرصات ● أما بعد ● الله تعالى نك بعض
نعمتلك شكرين أدا ايدب وپيغمبره صلوة كوندرديكمزدن
[illegible]

نعمتك وجودي انسز كالعدم مقرر ● بلكه اولو الامرلك
شكرين بكالمها بل باصلها انسز ظهور بولمز ● زيرا اولو الامر
معلومدركه جميع مخلوقات قنده اصلنه تركي نظام عالم
درانكله در ● واوج وجه اوزرنه كه امير المؤمنين علي رضي
الله عنه بيورمشدر شعر غاية الامن والنعمة والكفاية ●
بو اوج نسنه نك وجهي ● ونصر من يبتغي دا الله ينصره
فانصرنا على القوم الكافرين ● ونزلت [illegible]
قواعد الرومية ● واستهدمت بنفسه [illegible]
معين الحق والدنيا والدين ● غياث الاسلام
ومغيث المسلمين ● شمس سادات الايام وقرسيادات
الانام ● ابو الفتح خلد ونكدار ● [illegible] سلطان
الغازي السعيد الشهيد ● بايزيد خان ابن الملك الاعظم
المجاهد في نصر عباد الله ● الشهيد في سبيل الله مراد
خان ابن [illegible] القاتل الامين [illegible] ● ارطغرل ابن

'**ivaż** (Ar.) Karşılık, bedel

i.+ı 420

i.+un 390

i.(ın) it- Karşılık vermek

i. i(d)-em 5561-62

i. i(d)-emezem 415

i. i.-mek 418

iy ünl. Ey

i. 3217, 3254, 4067, 4089, 4162, 4205, 4261, 4410, 4683, 5707, 5719

izn

i.-i şerīf Yüksek müsaade, izin

i. ş.+ile 64

'**izzet** (Ar.) 1. Büyüklük, yücelik, ululuk

i.+i 188

2. Hürmet, saygı, ikram

i.+ün 3931

i. dut- Hürmet etmek, saygı göstermek, el üstünde tutmak

i. d.-asız 3542

i. eyle- Saygı göstermek, hürmet etmek

i. e.-di 324

i. it- 1. Saygı göstermek, hürmet etmek

i. i.-di 1634

i. i.(d)-er 3541

i. i(d)-erler 5260

i. i(d)-üp 3894

i. i.-mek 349

i. i.-meyeni 3358

2. Büyüklenmek, karşı koymak

i. i.-diler 3927

i.in ġāret it- İtibarını zedelemek, büyüklüğüne halel getirmek

i. i.-di 3143

J

jengārī (F.) Bakır yeşili, bakır pası renginde boya

j. 3184

jīve (F.) Cıva

j. 1402, 2331, 2959, 2965, 4690, 5241

j.+nün 2954, 2955

j.+yi 1270, 2957

j.+yile 1267, 2958

→cevher-i j., şu'ā-ı j.

i., tercume/terceme i., terk i., terk-i dünyā i., terkīb i., tesbīh i., teşbīh i., tevakkuf i., tevbe i., tımar i., ülfet i., va'd i., vahy i., vakf i., vasf(ın)ı i., vasiyyet i., vazife i., vefāt i., vezn i., virān i., yād i., yalan i., yarak i., yardum/yardım i., yok i., yoldaşlık i., zafer i., zāhir i., zahmet i., zārī i., zāyi' i., zebūn i., zecr i., zemm i., zinā i., zindegānī i., zikr i., zikir i., zinā i., zindegānī i., ziyāde i., ziyān i., ziyāret i.

idegör-

→ da'vet i., say' i.

itdür-

→nakil i., nazar i., takaddüm i.

itmeklik

→ta'zim i.

'itāb (Ar.) Azarlama, paylama

i. 4208

i. it- Azarlamak, ters davranmak, paylamak

i. i.-mekdür 4400

itdür-

→hıfız i., hicret i.

i'tibār (Ar.) 1. İtibar, saygınlık

i.+ı 3654

2. Önem, değer

i.+ı 490

3. Değerlendirme, takdir

i. 555

4. Bir şeyin hakiki olmayan, tadir edilen değeri

i.+ınca 895, 2913, 5476

i.+lar ... *bu 'acāyiblerde 'aynı i'tibārlar ıda'tefekkür idelerki*...123

→mahall-i i.

i. it- 1. Saygı göstermek, hürmet etmek, değer vermek

i. i.-mek 371, 985

i. -meyüp 372

2. Dikkate almak, önemsemek

i. i(d)-esin 1703

i. i.-medi 351-52

i.-ı şeyṭān Şeytanın aldatması, şeytanın kandırmacası

i.+a 3653

i'tibārlıḳ Kıymetli, değerli

i. 1560

i'tidal

→burc-ı i.

i. ḥaddine gel- Şifa bulmak, normal haline dönmek

i. g.-e 789

i'tiḳād (Ar.) İnanç, itikat

i.+ımuz 719

i. it- İnanmak

i. i.-mek 463

i. i(d)-üp 1044

i'tiyād

→hüsn-i i.

ittifāḳ (Ar.) zf. Netice itibarıyla, sonuçta

i. 3100, 5387

i. eyle- Anlaşmak, uyuşmak

i. e.-diler 3644

i. it- Anlaşmak, uyuşmak

i. i.-diler 4315, 5823

i. i.-mişler 2126, 2318

ittifāḳıla

1. Karşılıklı anlaşmayla, uzlaşarak

i.+ıla 4650

2. Çoğunlukla, ekseriyetle

i.+ıla 2311

i.-mişlerdür 917

6. Hazırlamak, tertip etmek, yapmak

i(d)-em ...*senüŋ 'illetüŋi bilüp 'ilāc idem*...174

i.-mezsin 176

7. Bir yeri başka bir amaca tahsis etmek, ...olarak kullanmak

i.(d)-eyim ... *bir pādişāh didi kim bunı enbār ideyim*..2453

→ābadān i., 'adl i., ahd i., ahz i., ak i., 'aks i., 'amel i., ārām i., arz i., arzu i., āvāz i., 'avdet i., 'ayb i., 'azil i., bahs i., bahş i., bayram i., bevl i., belürsiz i., beyān i., bi'at i., biryān i., bünyād i., bünyādın i., cāhıllık i., cānını kabz i., cehd i., cem' i., cemī' i., ceng i., ceng-i 'azim i., cevāb i., cevlān i., cezā ve fezā i., cimā' i., cūş i., çāre i., da'vet i., da'vī inşā i., da'vīler i., da'visin i., da'visin i.miş ol-, da'vi-yi nübüvvet i., defī' i., defn i., delālet i., der-ḫast i.,dirig i., dostluk i., du'ā i., dünyādan nakl i., edā i., emr i., endāze i., endişe i., eşer i., esīr i., fahr i., fā'ide i., farz i., fasl i., fehm i., ferah i., ferraşlık i., feryād i., feryādlar i., feth i., fezā i., fikir i., fursatı fevt i., galebe i., gāret i., gayret i., gazā i., geşt i., gizlü i., göç i., gönli meyil i., gurūb i., gurūr i., gusül i., ḫabs i., hacil i., halas i., halk i., hall i., hamle i., ḫarāb i., ḫarablık i., hareket i., hāsıl i., hased i., hasf i., ḫatim i., hazer i., hāzır i., helāk i., heybet nazarın i., hezīmet i., hıfız i., hış(ı)m i., hıyānet i., hicret i., hikāye i., hile i., hisāb i., hisār i., hizmetin i., hizmetler i., hücūm i., hüküm i., hürmet i., ırak i., ıztırāb i., 'ibādet i., ibtāl i., ibtidā i., ihāta i., ihtirāmlar i., ihtiyār i., ihtiyāt i., ikdām i., iktizā i., 'ilāc i., i'lām i., iltifāt i., in'am i., iŋildiler i., it avāzı i., 'imāret i., inkār i., intikāl i., ishāl i., istigfār i., istihfāf i., isti'māl i., itab i., i'tibār i., i'tikād i., ittifāk i., ivazın i., 'izzet i., 'izzetin gāret i., kabul i, kabz i., kāhıllık i., kahr i., kana'at i., karār i., kasd i., kat'i i., katil i., kazf i., keremler i., kısās i., kısmet i., kıyās i., kıyās-ı 'aklī i., kifāyet i., konukluk i., kulluk i., kurbān(lar) i., kuvvet i., lagım i., mahbus i., mahrum i., mahv i., ma'lum i., mancılık i., mazarrat i., meded i., medh i., meflūc i., men' i., mesh i., meşşatalık i., meyl i., minnet i., mu'āheze i., mu'āvenet i., muhālefet i., mukābil i., mukaddem i., mukatele i., mukavemet i., musahhar i., mutī' i., mükāfāt i., mülāzemet i., münakkaş i., müsāfirlıg i., müslimān i., müşāhede i., mütabi'at i., mütali'a i., nakış i., nakl i., nāliş i., nasihat i., nazar i., nehy i., nikāh i., nisbet i., nişān i., niyyet i., nüvāḫat i., nüzul i., pādişāh i., pādişāhlık i., pāre i., pāre pāre i., peyğambarlık da'visin i., rağbet i., ri'āyet i., ric'at i., rivāyet i., ruh kabız i., ruşen i., sabr i., sakalık i., sākin i., sarf i., sa'y i., sedd i., sefer i., selāmet i., setr i., seyr/seyir i., sitemkārlık i., siyāh i., sohbet i., sirkecilik i., sovuk i., su'al i., sücud i., sulh i., sūretin i., şāzılık i., şefa'at i., şefkat i., şehid i., şem'idarlık i., şerh i., şerm-sār i., şikāye i., şukrin i., ta'accüb i., ta'at i., ta'cil i., tagayyür i., tagyir i., tahammül i., tahrik i., takdīr i., taleb i., tama' i., tamām i., ta'n i., tasarruf i., tasdik i., tavaf i., ta'yin i., tazarru' i., ta'zim i., tebevvül i., tecdid i., tefahhus i., tefekkür i., teferrüc i., tekbīr i., temennā i., tenbīh i., terbī'

6. Yapmak, nakşetmek

i.-yüp ... *ve bir nev'i ağaç olur ehl-i Hind anı işleyüp yaprağın alup kaftan idinürler* 5076

→hayır i., livâta i., şer i., yavuzlık i.

işlen- 1. Yerine getirilmek, yapılmak

i.-e 1669

2. Çalışılmak, amel edilmek

i.-se 330

işlet- Çalıştırmak

i.-ün 5704

işrâk (Ar.) Gün doğmak, gün ağarmak

i.+dan 1121

it Köpek

i. 904, 1402, 3564, 4086, 4755, 4756, 4757, 4758

i.+e 3565

i.+i 3986

i.+ler 2691, 3666

i.+lerün 5654

it- 1. Yapmak, etmek

i. 3632

i.-di 2734, 3201, 3413, 4234

i.-diler 2306, 2938, 3318

i.-dügi 390

i.-dün 4134

i(d)-e 5081

i.(d)-ecegini 616

i.(d)-erisen 3632

i.(d)-erler 2998

i.(d)-erlerdi 4917

i.(d)-erlerse 2361, 3018

i.(d)-ersin 1651, 4236

i.(d)-ersiz 5170

i.(d)-erüz 720

i.(d)-esin 4134

i.(d)-esiniz 3934

i.(d)-eyim 2453

i.(d)-icek 799, 4888

i.-medi 88

i.-mek 216

i.-se 788

i.-seler 2288

i.(d)-ünüz 2797

2. Söylemek, demek

i.-di 3657

i.-diler 2134

i.-düm *bu kişi baŋa eydür ne olduŋ ben itdüm ki bizim 'âdetimizdür*..4325

i(d)-elüm 1077

i.(d)-er 3376, 4146, 4246, 4274, 5349

i.(d)-erdi 3709, 5016

i.(d)-erler 1081, 2942

i.-miş 5000

3. İnşa etmek, yapmak, kurmak

i.-di 3315

i.-diler 4593

i.(d)-eydi 3794

i.-mişdür 3605

i.-seler 4522

4. İmal etmek, yapmak

i.(d)-enün 3013

i.(d)-erler 3185

i.(d)-erlerse 3018

i.(d)-üp 2909, 3120, 3326, 3429

i.-seler 3183

5. Resmetmek, nakşetmek, yapmak

i.(d)-erlerdi ... *ve andan soŋra gelen pâdişâhlar ṣûretler iderlerdi*..921

işit- 1. Duymak, dinlemek, işitmek

i.-di 308, 615, 1651, 2021, 4263, 4292, 5439, 5870

i.-diler 669, 5655

i.(d)-en 1664, 2182, 3160, 3591

i.(d)-ene 55

i.(d)-enün 51, 52, 2148, 4045

i.(d)-icek 1679, 3135, 4056, 4061, 4672, 5265, 5519

i.-dük 381

i-düm/i.-dim 2087, 2667, 2934, 4151, 5848

i.-gil 95

i.-mege 49, 53

i.-megi 1032

i.-memişem 3805

i.-meyeler 4047

i.-se 3589

i.(d)-üp 4887, 5438

i.-ür 2449, 4584

i.(d)-ürler 1952, 2451, 4755

i.-ürmiş 4177

2. Haber almak, duymak, bilmek, öğrenmek

i.-di 948, 1575, 2012, 4183, 4896, 4961

i.-digimden 476

i.-diler 1251, 5046

i.-dügümüzi 2397

i.-düm 5862

i.-(d)eler 5354

i.(d)ün 867

i.(d)-icek 2240, 2646, 4058, 4727

i.-medigi 119

i.-mişidük 444

i.-mişüz 458

i.-se 3878

i.-sem 4264

i.(d)-üp 3663, 4887

3. Öğrenmek

i.-diler ... *anuŋ iki yüz biŋ şākirdi vardı ki olar 'ilm-i eflāk-nücūmı andan işitdiler..*1157

işkence

i. it- İşkence yapmak, eziyet etmek

i. i.-diler 2020

işle- 1. Yapmak, etmek

i. 3243

i.-diler 5651

i.-düm 4279

i.-mişler 1500, 4739

i.-ridi 4739

i.-rken 3266

i.-rler 1844, 3251

i.-rlerdi 820

i.-rsen 210

i.-yenleri 3267

i.-yesin 210, 3244

2. İnşa etmek, yapmak

i.-diler 5635

i.-rdi 4235

3. Gidip gelmek suretiyle çalışmak

i.-r *kimesne bilmez ol yir ki anda gemi işler..*1929

i.-yeler 1199

i.-yenleriçün 3613

4. Kullanmak

i.-diler ... *kireç yerine ḳaṭrān işlediler...*5636

5. İmal etmek, yapmak

i.-mişler 4903

istiḳamet

i. bul- Karar kılmak, ikamet etmek

i. b.-dı 5405

istiḳbāl

i. it- Karşılamak

i. i(d)-erler 2072

isti'māl

i. it- Kullanmak

i. i(d)-erler 3070, 4817

istisḳā

i. ol- Vücudun bir tarafında veya karnında su birikmek

i. o.-dı 4516

istivā

→hatt-ı i.

'isyān (Ar.) İsyan

i. 5717

i.+dur 4394

iş 1. İş

i. 820, 2388

i.+de 1839

i.+e 1838

i.+im 1139, 3674

i.+ini 1137, 4886

i.+ler 1500, 1651, 4739

i.+lere 2712

i.+leri 250, 1844

2. Hâl, durum, vaziyet, husus

i.+e 2732

i.+leri 4108

3. Amel, hareket, davranış, tavır

i.+idür 926, 3348, 3748, 4181, 4655, *şöyle aŋladum ki ol/bir ḥakīm işidür...*4777

i.+inüz 3747

i.+lerinde 1300

4. Mesele, konu, husus

i.+ün *...meger kişi ol işuŋ/ḥaḳīḳatine kendi vāḳıf olmadıġı ḳuṣūrındandur..*375

→āḫiret i.i, dünyā i.ini düz-, ince i.ler, kimyā i.i, ne i.e

i.e yara- İşe yaramak

i. y.-r 5885

i.üne gel- İşine gelmek

i. g.-ür 4886

işāret

i. eyle- İşaret etmek

i. e.-di 1252-53

i. it- Göstermek, işaret etmek

i. i.-mişdür 5668

i. i.-miş 3125

i. i(d)-üp 3684, 3688

işbu Bu, işte bu

i. 270, 290, 706, 1066, 3041, 3556, 4151, 4182, 4182, 4289, 4408

i.+nlar 901

i.+nun 3849

i. düzene Bu şekilde, bu surette

i. 1066

işde İşte

i. 3895

işidil-/işidül- 1. Duyulmak, işidilmek

i.-di 5751

i.-ürdi 4087

2. Haber alınmak, bilinmek, duyulmak

i.-miş *... ne kim/'ālemde görilmiş ve işidilmiş 'acāyibler var-ısa..*117

→aḫir-i bilad-ı i., âyin-i i., ehl-i i., kubbetü'l-i., leşker-i i., nūr-ı i., sultān-ı i., şi'ār-ı i.

i. ehli Müslümanlar

i. e.+ne 4994

i. e.+ni 1829

İsma'il Kişi adı; Hz. İsmail

i. 1625, 5017, 5205

İsma'il-i Nikdī Kişi adı

i. 5220-21

İsmailü'bnü Aḥmed Kişi adı

i. 1818

İsmailü'bnü Muḥammed Kişi adı

i. 3958-59

ispāh (Ar.) Asker, sipahi

i. 5081

isrāf (Ar.) İsraf

i.+dur 4401

İsrāfil (Ar.) Hz. İsrafil, dört büyük melekten kıyamette suru çalmakla görevli olanı

i. 105, 629, 631, 633, 643, 736, 743, 3206

i.+e 625

i.+ün 735, 742

İsrāil

→Benī i., hācer-i benī i.

is/issi Sahip

i. 369, 3364, 3376, 5715

i.+ne 208

issilik Sıcaklık

i.(g)+i 2345

issiz/issüz Issız, tenha, boş

i. 1846, 3727

İstanbul Yer adı

i.+da 2344

iste- 1. Arzu etmek, talep etmek, istemek

i.-di 1960, 2133

i.-diler 575, 3226, 3228

i.-r 3250, 3500, 3796, 3797, 4655

i.-rem 475

i.-rse 378

i.-sek 466

i.-seler 2278

i.-sün 610

2. Aramak

i.-di 4289

i.-diler 1577, 2177

i.-rdi 3794

i.-rken 5093

i.-rler 2831, 2850

→çāre i.

isten- Talep edilmek, istenmek

i.-üp 203

istidāre

i.-i Rūmiyye Bizans'ın çevresi, Bizans'ın civarı

i. r.+nün 4328

i.-i arż Yeryüzünün yuvarlaklığı

i. 2498

istiġfār

i it- Tövbe etmek, pişman olmak

i. i(d)-erler 588

İstih Yer adı

i.+de 4871

istiḫfāf

i. it- Hafife almak, küçümsemek, hor görmek

i. i(d)-erler 4916

istihzā

i. idici Alay eden, alay edici

i.+lerdi 5662

İrem (Ar.) Yer adı
i. 3625
irgür- Ulaştırmak, eriştirmek
i.-mişdür 4721
i.-mişlerdür 872
iriş- Erişmek, ulaşmak, yetişmek, varmak
i. 5868
i.-di 13, 665, 1219, 2084, 2199, 2239, 2295, 2729, 2729, 2735, 3239, 3347, 3781, 3911, 4474, 4789, 4968, 5162, 5588, 5592, 5730
i.-diler 2139, 2651, 4608, 4760
i.-düginden 711
i.-dük 4559, 4562
i.-düm 2392
i.-e 409, 2239, 2924, 2973, 3080, 3093, 5039, 5855
i.-gil 661
i.-icek 261, 3393, 3590
i.-icekdür 625
i.-medi 2083, 2431, 4476
i.-medin 5317
i.-memişdi 662
i.-memişdür 1129
i.-mese 1730
i.-mez 680, 1023, 1731, 2424, 2601, 3912, 3944, 4079, 5868
i.-mezsem 213
i.-miş 1316
i.-mişdür 1064
i.-se 655, 3077
i.-ün 1612
i.-üp 2183, 4966
i.-ür 192, 679, 711, 1022, 1125, 1194, 1343, 1709, 1728, 1732, 1795, 1809, 1937, 2001, 2007, 2009, 2023, 2045, 2055, 2056, 2070, 2225, 2318, 2338, 3025, 3174, 4489, 4808, 5416, 5776, 5872
i.-ürdi 4955
i.-ürler 5091
→āvāz i., eli i., ġınāya i., mazarratı i., tamām i., yavuzlık i.
irişdür- Ulaştırmak, yetiştirmek
i.-dük 1132
i.-ün 5125
i.-ürler 5492
→kemāle i.diler 5225, zahm i.-di 5440
irkek bk. erkek
irte 1. Sabah, sabah vakti
i. 1579, 3495
i.+den 1371
i.+ye 3492
2. Ertesi, sonraki
i. *ve balık irte gice böyle-y-idi*...5515
irtesi Ertesi, sonraki (gün)
i. 2337
→āzine i.
i. gün Ertesi gün, bir sonraki gün
i. 2255
irtiḥāl
i. ol- Ölmek vefat etmek
i. o.-unca 3224
'İsā Kişi adı; Hz. İsa
i. 61, 320, 1553, 1558, 2334, 3489, 3491, 3493, 3495, 3497, 3498, 3498, 3499, 3500, 3527, 5015, 5203
i.+nun 1557, 3526
i.+yı 3503
i.+ya 1557

incü İncí

i. 489, 567, 3000, 3002, 3006, 3082, 3084, 3088, 4697, 4703, 4910

i.+den 4699

i.+ler 2103, 4696, 4698

i.+nün 3084

i.+yile 4906

→ak i.

incün- bk. incin-

indür- İndirmek

i.-ecegem 3956

i.-ün 2233

i.-ür 1102

i.-ürler 1097, 2830, 4142

indürici Getiren, indiren

i.+dür 672

iŋilde- İnlemek

i.-mek 1952

iŋildü

i.ler it- İnlemek, sızlanmak

i. i(d)-em 307

inkâr

i. it- İnkâr etmek, tanımamak, reddetmek

i. i(d)-eler 5821

i. i.-mek 464, 481

i. i.-mekdür 931

iŋle- İnlemek, sızlanmak

i.-r 2887

ins (Ar.) İnsan

i.+ün 2191

→cinn ü i.

inṣaf (Ar.) İnsaf

i. 329, 329, 331, 377

inşâ

→da'vî i. it-

intihâ

i.-yı 'âlem Dünyanın sonu, kıyamet

i. a.+e 626

intiḳâl

i.it- 1. Yer değiştirmek

i. i.-mezler 1768

2. Anlamak, kavramak, idrak etmek

i. i.-mezler 1007

ip İp

i. 2082, 2423, 4938

i.+i 2424, 4939

i.+in 3803

i.+ün 2084

ir- Ulaşmak, varmak, yetişmek, vasıl olmak

i.-di 662, 5147

i.-e 1567

i.-erse 1662

i.-esin 2640

→göz i., nevbet i.

iregör- Ulaşıvermek, varmak

i. -esin 213

irâdet (Ar.) İstek, dileme, irade

i.+i 4172

i.+ümle 5365

→ber-vefk-i i.

İran Yer adı; İran

i. 1453, 3744, 3833, 3969

→melik-i İ., şâh-ı İ.

İranî (Ar.) İranlı, İran'a mensup

i. 5301

İrec Kişi adı

i. 2522

i.-dugi 672, 1661
i.-dum 1828
i.-e 2244, 4140
i.-er 1693, 1810
i.-eyidi 3998
i.-icek 4441
i.-medi 2431
i.-memişdür 4641
2. Binek hayvanından yere basmak
i.-di 3801, 5866
3. Gitmek, varmak
i.-di ...*deñizüñ dibine indi dibine bir müddet gitdi..*2234
i.-e 2337
i.-er 2993, 2996
i.-erler 2998
i.-erdi 4626
4. Çökmek, batmak
i.-erdi 4238
i.-üp 2569
5. İsabet etmek
i.-dügi *Taberistân'da sa'iḳa indügi yiri ḳazarlar..*1661
i.-er 1665, 1677
i.-se 1664, 1674, 1675
6. Akmak
i.-er 2364, 2446, 4283
7. (Su seviyesi) Alçalmak, eski durumuna dönmek
i.-e 2255
8. (Yıldız) Düşmek, kaymak
i.-se 1319
→üsti altına i.

in'am
i. it- İyilik etmek, lutufta bulunmak, bağışlamak
i. i(d)-eler 317
inan- İnanmak, iman etmek
i.-mazlar 649
i.-uruz 650
'ināyet (Ar.) Yardım
i.+ile 4548
→kemāl-i 'i.
ince Kalın zıttı, ince
i. 5878
i.+dür 5480
i. işler Önemli meseleler
i. 1401
iñen Çok, pek, fazla
i. 1181, 3232, 4780
incik Diz kapağı ile topuk arası, topuğa yakın olan kısmı
i.+lerine 2517
incīl (Ar.) İncil
i. 320
incin-/incün- mec. Gücenmek, kırılmak, üzülmek
i.-diler 3645
i.-mememeg-içündür 5171
i.-ürler 2024
incīr (F. < encīr) İncir
i. 3839, 3856, 4222, 4300, 5878
incit- mec. (Birini) Kırmak, üzmek, gücendirmek
i.-memegiçün 3352
i.-meyesin 3640
i.-mezem 4215

imān (Ar.) İman

i. 2254, 5536

→mahz-ı i.

i. getür- İman etmek, mümin olmak

i. g.-di 4092, 4968, 5648-49

i. g.-diler 2768

i. g.-e 679

i. g.-em 5647

i. g.-mezler 718

i. götür- İnanmak, iman etmek

i. g.-di 5124

'imāret (Ar.) 1. Bina vb. yapı

i. 4040, 4261

i.+e 4265

i.+ler 3315, 3413

i.+lerçün 5382

i.+lerden 4495

i.+leri 3768

i.+ün 5569

2. Bayındır, mamur

i. 443, 5373

i.+dür 4428

3. Yapım, inşa

i.+ine 3337

→ahiret i.

i. eyle- Onarmak, tamir etmek, yapmak

i. e.-di 3463

i. it- Yapmak, inşa etmek

i. i.-di 3471

i. i.-mekden 5490

i. ḳıl- Yapmak, inşa etmek

i. k.-dum 296

i. ol- Yapılmak, inşa edilmek

i. o.-dı 5708

i. o.-ur 4951

i.-i Hind Hint medeniyeti

i. 1932

i.-i Sind Sind medeniyeti

i. 1932

'imāreteyn

→zü'l-'i.

imdi Şimdi, artık, o halde, öyleyse

i. 296, 701, 704, 718, 724, 728, 730, 763, 769, 939, 980, 1046, 1065, 1067, 1068, 1127, 1294, 1306, 1352, 1434, 1673, 1684, 1687, 1711, 1812, 1842, 1878, 1907, 1970, 1992, 2091, 2302, 2523, 2814, 2836, 3061, 3260, 3280, 3282, 3358, 3388, 3589, 3851, 4286, 4715, 4992, 5856

'İmrān Kişi adı

i. 4288

i.+ı 4289

'imrās Veba hastalığına verilen ad

i. 5780

→ta'un-ı i.

imsāk (Ar.) Cimrilik, pintilik

i.+ı 2540

imtiḥān (Ar.) İmtihan

i. 1341

imtinān

→fermān-ı zü'l-i.

İmyerte bint-i 'Ömer Kişi adı

i. ö.+em 3891

in bk. en

in- 1. İnmek

i.-di 742, 2014, 2210, 2210, 2430, 3197, 4155, 4442, 5421, 5421

i.-diler 4054, 4056

2. Hariç, müstesna, sadece
i. 4036, 5144, 5166, 5352
→ve i.
illā ki Sadece, ancak, yalnız
i. 1532, 1607, 2408, 2815, 2948, 3189
'illet (Ar.) Hastalık, maraz
i. 184
i.+e 2322
i.+i 777, 2314
i.+ile 5782
i.+ler 5256
i.+leri 409, 2313
i.+üm 175
i.+ümi 174, 174
'ilm/'ilim (Ar.) İlim
i.+den 315, 316
i.+e 1363
i.+i 230, 239, 1022, 1315
i.+ile 148, 216, 232, 318, 427, 5455
i.+im 149
i.+inde 2967, 3070
i.+indedür 535
i.+ine 85
i.+ini 5455
i.+inün 149
i.+le 426
i.+ler 128, 245
i.+üm 136, 206
i.+ümi 138, 245
i.+üni 375
→hikmet i i.
i.-i ıḳlīd Geometri
i. 235-36
i.-i 'allamu'l-ġuyūb Gaipleri bilen Allah'ın gizli ilmi
i.+dan 5817-18
i.-i dünyā Dünyevî ilimler, müspet ilimler, pozitif ilimler
i. 15
i.-i eflāk-i nücūm Astronomi
i.+ı 1157
i.-i hikmet
→mesā'il-i i.
i.-i ḥikmet-i kemāliye Felsefe ilmi
i. 137
i.-i nücūm Astronomi
i. 1170
i.+ı 1156
i.-i taṣnīf Tasnif ilmi
i. t.+e 234
'ilim-efzā İlim artırıcı, ilim yayıcı
i.+dur 1305
ilt- Götürmek, alıp gitmek
i.-er 1846
iltica
i. idin- Sığınmak, iltica etmek
i. i.-di 5312
iltifāt
i. it- Değer vermek, dikkate almak, itibar etmek
i. i.-medi 4681
imām
i. e'l-müslimīn Müslümanların emiri, halife
i. 5388-89
İmām Şāfi'i
→gūr-ı İ.

ilahiyye
→hikmet-i i.

İlāḳ
→nehr-i İ.

i'lam
i. it- Bildirmek, anlatmak
i. i.-di 4537
i. i(d)-er 3220

ilçi Elçi
i.+den 3132
i.+dür 4193
i.+ler 3053
i.+si 3133

ile 1. İle, birlikte, beraber
i. 94, 155, 156, 330, 344, 354, 559, 1684, 1740, 1742, 2908, 2986, 2987, 3479, 3518, 3523, 3919, 4012, 4016, 4131, 4131, 4214, 4259, 4259, 4259, 5352, 5386, 5431, 5431, 5431, 5531, 5734
i.+yidüm 3793
2. Bazı soyut isimlere getirilerek durum bildiren zarflar yapar
i. 555, 1128, 1128, 1341, 2760, 3682, 4157, 4543, 4645, 5105, 5588
3. bağ. Ve
i. 507, 4227, 5144
→güc ile, zulm ile

ilerü 1. İleri, öte, ön
i. 2462, 3796, 4286, 4488, 4756, 5057, 5429, 5433, 5435, 5438
3. ed. Önce, evvel
i. 3979
i. zamānda Gelecek, sonra, henüz gelmemiş zaman
i. 5214

ilet- 1. Götürmek, ulaştırmak, iletmek
i. 5295, 5649
i.(d)-e 696, 4279, 4932
i.(d)-eler 317, 697
i.(d)-iserlerdür 213
i.-di 701, 2309, 4272, 4281, 4727, 4919, 4939, 5650
i.-diler 1558, 1588, 3947, 4850, 4901
i.-gil 1971, 3904
i.-seler 3073, 3342
i.-sün 700, 5498
i.-ün 3437
i.-ünüz 1220
i.(d)-ür 1137, 1850, 1856, 1911, 3078
i.(d)-ürler 211, 1581, 2706, 4782, 5289, 5915
i.(d)-ürlerdi 5592
2. Aktarmak, haber vermek
i.-diler ... *eyitmiş ki 'Abdullah bu ḳal'adan/fā'ide görmeyiser bu 'arabuŋ sözini işidüp 'Abdulllah'a iletdiler*...3663
→toprak altuna i.

İliyā Yer adı
i. 3604
i.+yıdı 3610

İliyā Kişi adı; Bir peygamber
i. 3604

İliyā Beytü'l-makdis'e verilen bir ad
i. 3611

illā (Ar.) 1. Ancak, sadece, yalnız
i. 809, 1667, 2033, 2759, 2885, 3185, 4376, 5324, 5351, 5825

i.+miz 5435

i.+si 1466, 1466, 1561, 2642, 5849

i.+sinden 3069

i.+sine 50

i.+sini 726, 766, 2650, 3070, 3658, 4123

i.+sinün 2522

→yüzden i. artuk

ikinci İkinci

i. 49, 725, 965, 1060, 1878, 2510, 3467, 3689, 5341

i. gök İkinci kat gök

i. g.+de 1397

i. g.+(g)i 941

ikindü İkindi

i. 4646

iklîl (Ar.) Taç

i. 881, 908

i.-i cenûbî Yer adı

i. 903

i.-i şimâlî Yer adı

i. 886, 896

iḳlîm (Ar.) Ülke, diyar, bölge, yer

i. 1505, 2503, 2510, 2512, 2514, 2516, 2518, 2529, 4103

i.+de 4589, 4860

i.+den 3619

i.+dendür 4859

i.+deyüz 5641

i.+dür 4306, 4436, 4617, 4640, 4809, 4952, 5237, 5411

i.+e 1124, 2503, 2528

i.+inde 4432, 4735, 5777, 5797

i.+inden 1002

i.+ine 3285

i.+ler 5825

i.+ün 2509, 2511

i.-i 'Arab Arabistan, Arap ülkesi

i. 2504

i.-i Hind Hindistan

i. 2497

i.-i küffâr Müslüman olmayan ülkeler, kâfir ülkeler

i. k.+dur 4695

i.-i zemîn Yeryüzünün iklimi

i. 2507

iḳrâr

iḳrâr-nâme Tasdik belgesi, kabul vesikası

i. 5124

iḳtiżâ

i. it- Gerektirmek

i. i.-di 1667

i. i(d)-er 1760, 1761

il Memeleket, yer, bölge

i.+i 1919

i.+inde 1503, 3992

i.+lerde 1264

i.+lerini 3681

'ilâc

i. eyle- İlaç yapmak, ilaç hazırlamak

i. e.-yem 3650

i. it- İlaç hazırlamak, ilaç yapmak

i. i(d)-em 174

i. i.-mezsin 176

ilâhî (Ar.) ünl. Rabbim, Ey Rabbimiz

i. 67, 245, 1136, 1138, 1141, 1152, 1153, 1829, 1970, 2624, 3366, 4964, 5655

→hikmet-i i.

ı.+ya 5334

2. Sıcaklık, hararet

ı. 2599, 5809

ı.+sı 1135

ı.+sından 1685

ı. eyle- Isıtmak, sıcaklaştırmak

i. e.-r 404

i. ol- Sıcaklaşmak, sıcaklığı artmak, ısınmak

i. o.-ur 1291, 1321, 2416

i. o.-ınca 2996

i. o.-ıcak 2996

Iṣṭaḫar/Iṣṭaḫır Yer adı

ı. 704

ı.+dur 3734

ışıt- Parlatmak

ı.(d)-ur

'ışḳ (Ar.) Sevgi, aşk

ı.+a 1390

ışıla- Parıldamak, ışıldamak

ı.-rdı 5064

'ıyāl (Ar.) Ev halkı, aile

ı. 258

ı.+ımızı 3956

'ıyş (Ar.< 'ayş) Yaşama, yaşayış

ı.+ımız 5613

ı.+ile 416, 417

ıżṭırāb (Ar.) 1. Acı, sıkıntı, ıstırap

ı.+ına 1952

ı.+ından 2200

2. (Deniz) Dalgalanma, kabarma, coşma

ı.+ından 5767

ı. it- Kabarmak, dalgalanmak, coşmak

ı. i.-di 1862, 5770

ı. i(d)-er 1997

İ

'ibādet (Ar.) Kulun Allah'a karşı görevi, tapınma, ibadet

i.+dür 793, 793

i.+e 3223, 3248

i. it- Tapınmak, ibadet etmek

i. i.-mekden 126

i. eyle- Tapınmak, ibadet etmek

i. e.-di 3493

'ibāret (Ar.) Söz, ibare

i.+de *egerçi ḳuṣūr ẓāhir idi ve ol ḥażrete lā 'iḳ 'ibāretde fāṭırdı* 19

İblīs (Ar.) Şeytan

i. 5329

i.+dür 4292

ibn (Ar.) Oğul

i.+i 1216

İbn-i 'Abbās Kişi adı

i. 950, 4645, 4744, 4868

İbn-i 'Aḳrab bin Ebī Mālik İbn-i Nāṣir Kişi adı

i. 3980-81

İbn-i 'Alī Kişi adı

i. 5145

İbn-i 'Azab Kişi adı

i. 4984

İbn-i Cezīr Kişi adı

i. 5739

İbn-i Dāvud Kişi adı

i. 2179

İbn-i Ḥasan Kişi adı

i. 5145

İbn-i Kāfī Kişi adı

i. 5129

2. Uzaklaşmak

ı. o.-dı 4086

3. Uzak durmak, kaçınmak

ı. o.-maga 1347

→'akıldan ı. dur

'Irāḳ Yer adı

ı. 2531, 2538, 3730, 4857

ı.+da 2496, 2549, 4875, 5798

ı.+dan 5442

ı.+dur 4859, 4868

ı.+ı 2495

ı.+un 3729, 4746, 4858

→hadd-i 'I., hudud-ı 'I., hulefā-i 'I., kutb-ı 'I.

ıraġrak 1. En uzak

ı. 3782

2. mec. En uzak, en ilgisiz

ı.(g)+ı 4954

ıraḳlıḳ Uzaklık

ı.(g)+ı 915

ırıl- Yarılmak

ı.-dıyıdı 5733

ırmaġ bk. ırmaḲ

ırmaḲ Nehir, ırmak

ı. 2028, 2355, 2393, 2458, 2792, 3942, 4077, 4360, 4421, 4438, 4606, 4786, 4914, 5091, 5759

ı. (g)+a 2138, 4511, 5177

ı.+dur 1998, 2005, 2035, 2132, 2263, 4333

ı. (g)+ı 2134, 2228, 2255, 3836, 4333, 4469, 4514, 5211, 5526, 5755

ı. (g)+ıdı 5759

ı.(g)+ının 3836

ı.+lar 2129, 2251, 2252, 2396, 2810, 4250, 4451, 5828

ı.+lara 1390

ı.+larını 3681

ı.+ların 513

ı. (g)+un 2229, 2458, 4335

'ısābe (Ar.) Başa sarılan sarık, tülbent

ı. 4140, 4156

ısıcaḳ Sıcak

ı. 2383

ısın- Isınmak

ı.-ur 2383, 3972

ısıtma Sıtma

ı. 4871, 5005, 5775

ısmarla- 1. Emanet etmek, teslim etmek, tevdi etmek

ı.-dı 625, 2731, 4173

ı.-dılar 5367

ı.-dım 3367

ı.-dum 2617

ı.-mak 208

ı.-r 238

ı.-rdı 234

2. Tembih etmek

ı.-dı ... *anı gönderdiler ısmarladı aŋa çünki ol ṭaġa iresin*..2640

ı.-duk 3776

ısra Öbür, öteki, ileri

ı. 1021, 2618, 4040, 4475, 4765

ı.+ya 2649

ıssı 1. Sıcak

ı. 1245, 1816, 2310, 2320, 2325, 3051, 3126, 3176, 4042, 5271

ı.+da 1135

ı.+dan 2601

ı.+dur 1362, 2596

h. i.-mek 1306
h. i.-meye 873
h. i(d)-ünüz 1160
h.inden çık- Emrinden çıkmak
h. ç.-mayam 4170
hümā
hümā-sāye
→pādişāh-ı h.
Hümāy Yer adı
h. 5515
hüner (F.) Hüner
h. 3749
h.+ini 375
h.+lerde 3792
→bī-h.
hüner-mend Hünerli
h. 4421
hünerli Hünerli
h.+ler 3656
ḥürmet (Ar.) Saygı, hatır
h.+içün 4965
h. eyle- Saygı göstermek, tazim etmek
h. e.-di 324
h. e.-mez 689
h. it- Saygı göstermek, tazim etmek
h. i(d)-e 347-48
h. i.-di 346
h. i.-mek 349
h. i.-meyeni 3358
ḥürmetlü
h. ol- Saygı duyulan biri olmak, itibar kazanmak
h. o.-dı 187, 347

Hürmüz/Hürmüzü'bnü Şīr İbn-i Behrām Kişi adı
h. 1570, 1571, 1573, 1576, 1581
h.+e 1573
ḥürrem
h. ol- Sevinmek, sevinç duymak
h. o.-ur 852
Ḫurremin Yer adı
h. 2538
ḥüsn/ḥüs(ü)n (Ar.) Güzellik
h. 291, 3897
h.+ile 5051
h.+üni 3881
→ṣāḥib-h.
h.-i i'tiyād Adetinin güzelliği, alışkanlığının güzelliği
h. i.+ı 20-21
Ḫüsrev Kişi adı
h.+e 4926

I

ıḳlīd
→'ilm-i ı.
ıraḳ Uzak
ı. 663, 737, 861, 1317, 1339, 1916, 2146, 3045, 4857, 5825
ı.+dan 1417, 2120, 3776, 4947, 5341, 5442
ı.+dur 1181, 1287, 1995, 2599, 4495
ı. it- Uzak tutmak, uzaklaştırmak
ı. i(d)-esin 92
ı. ol- 1. Uzak olmak
ı. o.-alar 866
ı. o.-an 1695
ı. o.-sa 1292

ḥuşk (F.) Soğuk

h.+dür 1346, 1375, 1400, 2853

→serd ü h.

ḥūt (Ar.) 1. Balık

h. 880

2. Balık burcu

h. 1060, 1322, 1489, 1489, 1490, 1493, 5819

→bi'r-i h.

Ḥüvīreṣ Yer adı

h. 2713

Ḥuẕeyfe/Ḥuzeyfe İbnü'l Yemānī Kişi adı

h. 5293, 5296

ḥużūr (Ar.) Huzur

h.+ıla 4181

Hūbcüli Yer adı

h. 2240

ḥüccet (Ar.) Delil, ıspat

h. 598

h.+le 427, 430

h. -i ṣādıḳ Sağlam delil, kat'î delil

h. s.+la 981

ḥücre Ev

h. 1217

h.+de 1221

h.+sinde 1211

hücūm

h. it- Saldırmak, hücum etmek

h. i.-di 5864

h. i.-üp 4684

hüdhüd (Ar.) İbibik kuşu, çavuşkuşu

h. 4008

ḥüdūs̱ (Ar.) Ortaya çıkma, meydana gelme

h.+ı 848

ḥukemā (Ar.) Alimler, bilginler, filozoflar

h. 647, 725, 756, 759, 763, 856, 871, 958, 1122, 1182, 1351, 1365, 1393, 1412, 1434, 1495, 1501, 1504, 1506, 1775, 2397, 3019, 3027, 3875, 4136, 4341, 5774, 5815, 5817, 5888

h.+dan 1004, 1266, 1744

h.+yı 231

h.+nun 370, 650, 955, 5830

h.-i 'ālem Dünyadaki bütün bilginler, bütün alimler

h. 1912

h.-i mütekaddimīn Geçmiş alimler, eski bilginler

h. 1497

ḥükm/ḥüküm (Ar.) Emir, buyruk, ferman

h. 874

h.+i 1795

h.+ime 608

h.+indedür 5154

h.+inden 4170, 5858

h.+ine 621

h.+iyle 2582

h.+iyledür 1616, 5760

h.+ümdedür 341

h.+ümüzde 4656

h. eyle- Emretmek, ferman etmek

h. e.-gil 696

h. it- 1. Emretmek, hükmetmek

h. i(d)-er 2474

h. i.-medin 1616

2. Bir kanate varmak, hükmetmek

h. i(d)-en 1307

h. i(d)-erler 818

h.(g)+ıla 4616
h.(g)+ından 3902
h.(g)+ıyla 5529
Hūd Kişi adı; Kuran'da adı geçen peygamberlerden birisi
h. 3462, 4036, 4174, 5105
ḫudūd (Ar.) Sınır, civar, hudut
h.+da 2509
h.+ına 4864
h.+ında 1766, 2238, 2747, 2894, 2910, 3011, 3575, 3860, 4103, 4361, 4523, 4771, 4792, 5006, 5031, 5600
h.+ındandır 2006
h.-ı Āzerbāyıcān Azerbaycan sınırı
h. a.+da 2263
h.-ı ʻIrāḳ Irak sınırı, Irak hududu
h. 4862
h.-ı kibār Yüksek yerler, yüksek kesimler
h. k.+da 1760
h.-ı Māverāü'n-nehir Maveraünnehir sınırı
h. m.+de 4083
h.-ı Mıṣır Mısır sınırı, Mısır hududu
h. m.+da 1061, 2764
h.-ı sifālī Alçak yerler, alçak kesimler
h. s.+de 1760-61
h.-ı Türkistān Türkistan sınırı, Türkistan civarı
h. t.+da 1815
ḫuld
→dāru'l-h.-ı Firdevs, kasru'l-h.
ḫulefā (Ar.) Padişahlar, hükümdarlar
h.+ya 5532
h.-i Benī Ümeyye Beni Ümeyye kabilesinin reisleri, başları
h. 3438
h.-i ʻIrāḳ Irak hükümdarları, Irak padişahları
h. 4862
h.i'r-rāşidīn
→menzil-i h.
Ḫulınc/Ḫulunc Yer adı
h. 2158, 2161
Ḫulvān
→hadd-i H.
Hum Kişi adı
h. 2014, 2016
ḥummā (Ar.) Sıtma, ateşli hastalık
h.+dan 3193
ḫurma (Ar.) Hurma ağacının meyvesi
h. 2895, 4077, 4715, 5881
h.+dan 4715
h.+nun 3691
h.+sı 5532
ḥurūf (Ar.) Harfler
h.+ı 513
h.-ı ebced Ebced harfleri
h. 515, 518, 522
Ḫurūz Yer adı
h. 5108
ḥuṣūl (Ar.) Ortaya çıkma
h.+i 453, 4816
ḫuṣūmet (Ar.) Düşmanlık
h. 4174
h. ol- Düşmanlık doğmak
h. o.-dı 1596, 5310, 5311
ḫuṣūṣ
→ʻale'l-h.
Huşem Yer adı
h.+de 5850

h.+dur 2470

ḫor

ḫ. bak- Hor görmek, horlamak

h. b.-mamak 371

ḫ. eyle- Hakir kılmak, zelil etmek

h. e.-rmiş 3359

ḫ. ol- Aşağılık olmak, zelil olmak

h. o.-maya 348

ḫ. o.-sun Bir beddua sözü

h. 5617

Ḫorāsān Yer adı

h. 2530, 3854, 4792, 4912, 4913, 5510

h.+a 1762, 4867, 4931

h.+da 1447, 2540, 3857, 5179, 5195, 5301, 5727

h.+dan 3855, 4437, 4819

h.+dundur 4915

h.+ı 2547

h.+un 1819

Ḫōristān Yer adı

h. 3942, 4361

h.+a 4676

h.+da 4661, 4903

ḫorlıḳ Zelillik, alçaklık, hakirlik

h.(g)+a 4403

Ḫornıḳ/Ḫornuḳ Yer adı

h. 4233

h.+a 4249

ḫorōs (F.< ḫorūz) Horoz

h. 76, 89, 669, 2483, 4582, 4583, 4585, 5037, 5654

h.+a 4583

ḫorṭum/ḫordum (Ar.) (Fil) Hortum, boru

h.+ına 994

h.+ların 5434

h.+larıyla 5433

h.+una 991

ḫoş (F.) Güzel, iyi, hoş

h. 1152, 1390, 1757, 1788, 2268, 2354, 2355, 2384, 2594, 2597, 2689, 2858, 3006, 3794, 4365, 4517, 4783, 4784, 5368, 5592, 5675, 5884

h.+dı 5613

h.+dur 377, 3762

→bī-h., zī-h.

ḫ. gel- Gelene, misafire söylenen bir esenlik sözü

h. g.-di 1605

h. g.-dün 3623

h. g.-miş 3147, 4366-67

ḫ. tut- İyi davranmak, memnun etmek

h. t.-gıl 3655

ḫoşnūd (F.) Memnun ve razı

h. 4218

Ḫoten Yer adı

h. 5086

ḫūb (F.) Güzel, hoş, iyi

h. 89, 852, 1114, 1202, 2268, 2407, 2543, 2745, 2761, 2795, 2905, 3067, 3082, 3610, 3716, 3855, 3859, 3884, 3974, 3982, 3984, 4077, 4136, 4275, 4311, 4422, 4773, 5001, 5011, 5018, 5032, 5240, 5299, 5400, 5410, 5584, 5884, 5914

h.+dur 4804, 4933, 5534, 5889

h.+lar 4707

ḫūblıḳ Güzellik, hoşluk

h. 3748

h.+dan 3749

Ḥīrā Yer adı
h. 1255
h.+da 3598
Ḥīre Yer adı
h. 4514, 4865
Ḥirfet Yer adı
h. 5078
Hirmān Yer adı
h. 5451
Hirmend Yer adı
h. 4438
Hiryü Yer adı
h. 1428
ḥisāb (Ar.) Sayı, hesap, sayma
h. 4168
h.+da 5468
h.+ın 1174, 1342
h.ını 4409
h. it- Hesaba çekmek, sorgulamak
h. i.-dük 4578
Ḥiṣār Yer adı
h. 912
ḥiṣār
h. it- Kuşatmak, muhasara altına almak
h. i.-di 4453, 4629, 4677, 5293
Hişāmübn'ü Muhammedü'ş-şāyibü'l-Kelbī Kişi adı
h. 4936
ḥiṭāb
→ehl-i h.
h.-ı fikret Yüce hitap, yüce mesaj
h. f.+dür 614
Hiytān Kişi adı
h. 5023
Ḥirum Yer adı
h. 3469
ḫiẕlān (Ar.) Kimsesiz kalma, yardımcısız olma, sefillik, zelillik
h. 980
h.+ı 1526
ḫiẕlānü'l-mecūsī Mecusîliğin zelilliği, Mecusîliğin sefaleti
h. 1041
ḫiẕmet/ḫiḏmet
h.(in) it- Hizmet etmek, hizmetinde bulunmak
h. i(d)-er 3576
h. i(d)-erdin 3154
h. i(d)-erim 3165
h. i(d)-eyim 3155, 4367-68
h. i(d)-eyin 303
h. i.-mişken 3164
h.inde ol- (Birinin) Hizmetini yapmak, hizmetine bakmak
h. o.-dı 5150
h.ler it- Hizmet etmek, hizmette bulunmak
h. i.-di 4201
ḫiẕmet-kār Hizmetçi
h. 3822, 4408
ḫod (F.) Kendi, bizzat
h. 130, 930, 3500, 3582, 3748, 4168, 4409, 4890, 5052, 5490
ḥoḳḳabāz (Ar.F.) Hileci, düzenbaz
h. 1608
h.+ı 1604
ḥoḳḳabāzlıḳ Hilekârlık, düzenbazlık
h. 1609
ḫōn (F.) Sofra
h.+a 5514

hiçbiri Hiçbirisi, hiçbiri
h. 224, 226
h. b.+nün 81
hiçbirisi Hiçbiri
h. 393, 809, 864, 3341, 5875
hidāyet (Ar.) Doğru yol, hak yol
h. 1528
ḫidmet bk. ḫizmet
Hiḳaḳ İbn-i ʻAmlīḳ Kişi adı
h. a.+ıın 4185
ḫikāyāt
h.-ı ġaribe Acayip hikâyeler, duyulmamış hikâyeler
h. 1076
ḫikāyet/ḫikāye (Ar.) Kıssa, hikâye
h. 126, 166, 191, 216, 290, 326, 345, 349, 381, 486, 794, 1082, 1091, 1158, 1239, 1262, 1269, 1850, 1861, 2548, 2550, 2637, 2666, 2708, 2721, 2725, 2934, 3051, 3129, 3142, 3244, 3260, 3284, 3628, 4102, 4176, 4267, 4294, 4554, 4668, 4759, 4894, 5121, 5161, 5186, 5376, 5709, 5859, 5871
h.+den 93, 214, 376, 414, 1231, 3165, 4016
h.+i 290, 314
h.+leri 829, 1240
h. it- Anlatmak, hikâye etmek, nakletmek
h. i.-diler 2455, 2638
h. i.-miş 5769
h. ol- Anlatılmak, bildirilmek, nakledilmek
h. o.-duğın 4207
h.-i ġarīb Acayip, duyulmamış, tuhaf hikâye
h. g.+dür 1118
h.-i nādir Duyulmamış, bilinmeyen hikâye
h. n.+dür 2710-11

ḫikmet (Ar.) 1. Gizli sebep, hikmet
h. 86, 426, 925, 937, 2699, 3220, 4744, 5536, 5888
h.+de 4935
h.+den 493
h.+e 1363, 3526
h.+le 1500, 2728
2. Allah'ın insanlarca anlaşılamayan fiilleri
h. 1669, 2254
h.+dür 600
h.+i 849
h.+le 2475
h.+ler 1669
h.+ümle 1278
→ehl-i h., mecmaʻ-i ulum-ı h., mesā'il-i ʻilm-i h., ʻilm-i h.-i kemāliye
h. ehli Filozoflar, felsefeciler
h. 943
h. ilmi Felsefe
h. 392
h. sözleri Felsefī sözler, bilgece sözler
h. s.+n 495
h. s.+ndedür 516
h. s.+ni 438
h.-i ʻacīb Allah'ın insanlarca anlaşılamayan amacı
h. a.+ile 1912
h.-i ilāhī Allah'ın insanlarca anlaşılamayan amacı
h. 1667
h.-i ilāhiyye Allah'ın insanlarca anlaşılamayan amacı
h. i.+de 1913

h. ol- Korkmak, urpermek

h. o.-ur 3292

heybetlü Azametli, büyük, iri

h. 1223, 1840, 1862, 2119, 2148, 3126, 3367, 3907, 3912, 4531, 4563, 4573

hezār (F.) Bin

h. 3297, 5725

→hezārān h., hezārān bin h.

hezārān (F.) Binlerce, binler

h. hezār Milyonlarca

h. 2783

h. bin hezār Milyarlarca, milyar

h. 5516

hezīmet

h. it- Bozguna uğratmak, mağlup etmek

h.-di 4639, 5021

ḥıfız (< Ar. ḥıfẓ)

h. it- Korumak, kollamak, muhafaza etmek

h. i.-diler 3831

h. i(d)-e 3816

h. i(d)-erdi 3163

h. i(d)-erem 2633

h. i(d)-erler 3874, 5072

h. i(d)-er 3364

h. i.-mişdür 3759

h. itdür- Korumak, kollatmak

h. i.-di 4116

Ḫımış Yer adı

h. 4184

h.+a 5729

h.+un 4186

ḫınzır (Ar.) Kötü, aşağılık, alçak (kimse)

h. 5330

ḫırmen Harman, yığın

h.+ler 3875

ḫışn

h.-ı Nūşirvān Yer adı

h. 5338

ḫışm/ḫışım (Ar.) Kızgınlık, öfke

h.+ı 5588, 5592

h.+ından 5246

h. it- Kızmak, öfkelenmek, gazaplanmak

h. e.-di 5710

h. i(d)-üp 5707

ḫışm-nāk

h. ol- Kızmak, öfkelenmek

h. o.-up 3932

ḫıyānet

h. it- İhanet etmek, hainlik yapmak

h. i.-mek 3348

Ḫız(ı)r (Ar.) Kişi adı

h. 3219, 4272

h.+ı 4270

h.+a 4271

h.+un 4269

ḥıf(ı)ẓ

h. it- Korumak, muhafaza etmek

h. i(d)-eler 2190

ḥıḳd (Ar.) Kin tutma, intikam için fırsat kollama

h.+a 1347

ḫınzır (Ar.) Domuz

h. 1377

ḥırṣ (Ar.) Hırs

h.+ı 378, 379

h.+ın 377

ḫış(ı)m (Ar.) Kızgınlık, öfke, gazap

h.+a 1375

her biri Her, her bir
h. 1295, 2677, 3694, 5853
h. b.+miz 330, 4657
h. b.+nde 849, 5514
h. b.+ne 5233
h. b.+ni 3551
h. b.+nün 734, 1075, 1396, 3921, 4051, 4569
h. b.+nüz 3776
her birisi Her, her biri, her birisi
h. 234, 638, 868, 871, 890, 947, 996, 1160, 1436, 1779, 2091, 2202, 2205, 2476, 2652, 2784, 2788, 4941, 5310, 5311, 5495, 5838, 5843
h. b.+nde 3737, 4165, 4822
h. b.+nden 5243
h. b.+ne 1559
h. b.+ni 71, 5233
h. b.+nün 79, 1718, 1803, 1900, 2179, 4037, 4296
h. b.+yle
h. ḳanḳısı Herhangisi, hangisi
h. 240, 1411
h. k.+(muz) 5436
her ki Kim ki, her kim, her kim ki
h. 861, 2839, 3017, 3966
her kim Her kim ki, her kim
h. k.+i 3522
her ne Hangi, herhangi
h. 1883, 3878
her ne kim Her ne ki
h. 682, 683, 2421
Herāt Yer adı
h. 5402

her-çend (F.) *zf.* Her ne zaman
h. 2399
Heremān Yer adı
h. 440, 1061, 1063, 2557, 5466, 5468
hergiz (F.) Aslā, katiyen
h. 1090, 2857, 3382-83, 5386, 5669
Heriv Yer adı
h.+de 5409
Herkend/Hirkend Yer adı
h. 2230, 2232
→bahr-i Hirkend
herkes Herkes
h.+e 1114
heştād (F.) Seksen
h. 4485, 5280
Hevn Yer adı
h.+e 2044
hey'āt
→mesā'il-i 'ilm-i h.
Heybe Yer adı
h.+den 4866
heybet (Ar.) 1. Azamet, büyüklük, ululuk
h.+inden 4844
h.+le 4380
2. Görünüş, heybet
h.+leri ...*yüzleri ḫūbdur ve heybetleri gökçekdür*...4805
→kelām-ı h.
h. al- Korkmak, ürpermek
h. a.-dılar 4460
h. bırak- Korku salmak, korkutmak
h. b.-dı 4842
h. naẓarın it- Tecelli etmek
h. i.-di 567, 1905-06

ḥaẕer

h. eyle- Sakınmak, çekinmek

h. e.-ye 2864

h. it- Sakınmak, çekinmek

h. i.-mez 4854

ḥāẕıḳ (Ar.) Usta, işin ehli, maharetli

h. 4712

ḥāżır (Ar.) Bulunan, mevcut olan, hazır

h. 327, 4144

h.+dı 739

h. it- 1. Hazır bulundurmak, huzura getirmek, hazırda tutmak

h. i.-diler 146

2. Hazırlamak

h. i.-mişlerdür 2071

h. ḳıl- Huzura getirmek, hazır bulundurmak

h. k.-dı 2303

h. k.-dılar 157

h. ol- 1. Hazır bulunmak

h. o.-dum 5388

h. o.-un 4836

h. o.-ur 3481

2. Hazırlıklı olmak

h. o.-dılar 4836-37

Ḫāżır Kişi adı; Hızır aleyhisselam

h. 3217, 3220, 4267, 4274

Ḥāżır Yer adı

h. 4111

Ḥazīm bin Ḥāzīme Kişi adı

h. 4839

ḥazīne (Ar.) Hazine

h. 1654, 4664, 4983

h.+den 5345

h.+lerin 2616

h.+lerinden 1653

h.+mde 3131

h.+sinde 3144, 5919

h.+sini 5039

h.+ye 5182

ḥazīne-dār Hazinenin idare ve muhafazasına memur edilen kimse

h. 3136, 4666

h.+ın 3135

Ḥażrā Yer adı

h. 4258

h.-yı Mūsa Yer adı

h. m.+dan 4018

Ḥażremevt/Ḥażramūt Yer adı

h. 5601

h.+deki 2776-77

h.+e 4778

h.+ile 4180

h.+ün 4126

→İskender-i H.

ḥażret

→resūl h.i

Ḥażret-i ʻÖmer Kişi adı

h. ö.+e 5216

Ḥażret-i Ṣāliḥ Kişi adı; Kuran'da adı geçen peygamberlerden

h. 4028

Ḥażret-i Süleymān Kişi adı; Kuran'da adı geçen peygamberlerden

h. 3952-53, 4015

Ḥażret-i Yūsuf Kişi adı; Kuran'da adı geçen peygamberlerden

h. 664

ḫayyatu'l-ḥava Dubbul-asgar'a verilen bir ad

h. 887

Ḫayber Yer adı

h.+de 4872, 5775

ḫayıl (Ar.) Bir zümre; At bakıcıları, seyisler

h.+dan 4510

ḫayır (Ar.) İyilik, hayır

h. 4406

h.+ı 4407

h. du'a İyi dua, hayır dua

h. d.+yıla 486

h. işle- İyilik yapmak, hayır yapmak

h. 3243

h. ve şer İyilik ve kötülük

h. 434

ḫayırlı Yararlı, hayırlı

h.+dur 3264

ḫāyin Hiyanet eden, hain

h.+lerden 4262

h. ol- İhanet etmek, hainlik etmek

h. o.-a 1229

ḫayli (F.) Epeyce, oldukça, çok

h. 5502, 5806, 5812

ḫaylī

→ esb-h.

ḫayme (Ar.) Çadır

h.+si 4492

h.+sine 4161

→ḳum h.

ḫayrān

h. ol- Hayran kalmak, hayran olmak

h. o.-dı 616

ḫayret

→nidā-yı h.

h.de ḳal- Şaşakalmak, hayret etmek

h. k.-dum 5849

ḥayvān (Ar.) Hayvan

h. 1035

h.+dandur 1879

h.+dur 1029, 1031, 1038

h.+lar 2918

h.+un 771

ḥayvanāt (Ar.) 1. Canlılar, mahlukat

h.+dan 1363-64, 1391

h.+dur 552

h.+un 1748, 1801

2. Hayvanlar

h. 1543,1785, 2489, 2600, 2602

h.+a 1722

h.+dan 87, 1348, 1376, 1401

h.+un 5474

→enva'-ı h.

ḥayvanī (Ar.) Hayvanla ilgili

h. 878, 879

ḥayvaniyyet (Ar.) Canlılık, hayatiyet

h.+ine 1033

ḥayyāt (Ar.) Hayat kaynağı, hayat veren

h.+ı 1080

ḥayż (Ar.) Kadının adet görmesi, hayız

h. 4114, 4115

h. ol- (Kadın) Adet olmak

h. o.-dı 4118

Ḫazar Yer adı

h. 2516, 4650, 4811

h.+da 1655

h.+ı 4117

→deryā-yı H., leşker-i H., melik-i H.

h.+ıla 294

h. kişi Kadın

h. 3118

ḥavā (Ar.) Hava

h. 554, 835, 1291, 1321, 1719, 1724, 1725, 1727, 1727, 1729, 1730, 1731, 1737, 1740, 1741, 1741, 1742, 1746, 1753, 1753, 1754, 1758, 1760, 1780, 1785, 1788, 1789, 1790, 1793, 1803, 1903, 2576, 2576, 2585, 2838

h.+da 728, 1271, 1322, 1674, 1692, 1759, 5790

h.+daki 1813

h.+dan 1737, 2577, 5751

h.+dandur 2961

h.+dur 1723, 1789, 5368

h.+lan 727

h.+nun 1685, 1719, 1735, 1736, 1745, 1754, 1757, 1767, 1770, 1791, 1922, 2568, 3061

h.+sı 1033, 1362, 3716, 3982, 4516, 4707, 4933, 5018, 5031, 5534

h.+sın 1743

h.+sından 5286

h.+yıla 2961

h.+ya 834, 960, 1269, 1681, 1738, 1749, 1808, 2492, 2572, 3074, 3078, 5772

h.+yı 1721, 1792, 2568

→'ālem-i h., te'sīr-i h.

h. küresi Atmosfer

h. 1671

h. k.+ni 1671

h.-yı müteḥarrik Hareket halindeki hava

h. m.+dur 1791

ḥavārī (Ar.) Hz. İsa'nın on iki yardımcısı

h.+leri 3526

h.+lerile 3527

ḥavaṣ (Ar.) Maneviyat, batın

h. 847

ḥavāṣṣ

havass-ı ḥamse Beş duyu

h. 529

ḥavf

→tarīk-i ḥ.-ı 'āḳibet

ḥavıż bk. havz

ḥavl (Ar.) Etraf, çevre, civar

h.+i 4508

→dā'iresi ve h.i

Ḥavvī (?) Yer adı

h. 878

ḥavż/ḥavıż (Ar.) Havuz

h. 3403, 3617, 3689, 3694, 4297, 5304, 5507, 5740

h.+un 3693

ḥayā (Ar.) Utanma duygusu, ar

h.+dadur 4406

h.+sı 4407

Ḥayā Yer adı

h. 2362

ḥayāt (Ar.) Hayat

h.+a 1362

h.+ını 1876

→āb-ı h., 'aynu'l-h., madde-i h., sebeb-i h.

h. bul- Canlılık vermek, hayat vermek

h. b.-ur 655

h. suyı Ab-ı hayat, ölümsüzlük suyu

h. 2293

h.-ı zātī (Allah) Kendi zatına dayanan hayat, başkasına ihtiyaç duymadan canlı olma

h. 812

h.+larun 4391
h.+nun 158
h.+ya 5451
h. ol- Hastalanmak
h. o.-dı 195, 4796
h. o.-sa 790, 2380
h. o.-maz 5444
ḫastalık/ḫastelik Maraz, hastalık
h. 5797, 5800, 5801
h.+(g)a 2316
h.(g)+ı 3159, 5840
h.(g)+ine 5015
h.(g)+ımı 2883
h.+lar 254, 2341, 3157, 5398, 5773
→ur h.ı
ḫasūd (Ar.) Kıskanç, çekemeyen
h.+lar 255, 5051
ḥāşā
ḥāşā ki Aslâ, katiyen, Allah göstermesin
h. 3435, 5410
ḥaşerāt (Ar.) Zararlı böcekler
h.+ını 2673
h.+un 544
ḥaşir (Ar.) Ölüleri diriltip mahşere çıkarma, kıyamet
h. 4643
ḥāşir-gāh Haşir yeri, toplanma yeri
h. 3210
ḫaşūd (?) Bir taş
h. *eger ol ṭa'amda zehr olsa ol ṭaş derler ḫaşūd dirler* 2846
ḫaṭ (Ar. < ḫatt) Çizgi
h. 2592, 2606
hatt+ıla 2592
ḫaṭṭ-ı istivā Ekvator
h. i.+dan 915-16, 1995, 2222, 2498-99
ḫaṭā (Ar.) Yanlış, hata
h. 373
h.+dur 1294
→sehv ü h.
h.(lar) eyle- Yanlışlıklar yapmak
h. e.-mişidi 5508
ḫaṭar (?) Bir bitki
h.+dur *eydür ki 'ālem ṭolmışdur dört nesneyile ol dört daḫı Yemen'dedür veresdür ḫaṭardur kendirdür 'aṣabdur* 5543
ḫaṭar (Ar.) Tehlike
h.+dadururlar 1655
ḫaṭarlu Tehlikeli
h.+dur 2918
ḫaṭır (Ar.) Gönül, kalp
h.+ı 3886
h.+ım 5679
h.ı müte'allik ol- Arzulamak, gönlü meyletmek
h. o.-dı 3886-87
Ḫāṭır Kişi adı
h. 5694, 5698
ḫatim
h. it- (Kitap) Bitirmek, sona erdirmek, tamamlamak
h. i(d)-elüm 499
Ḫātime Mekke'nin diğer adı
h. 5103
ḫatun Kadın
h. 1572, 2870, 4497
h.+ı 291
h.+ıdur 321

h. b.+ye 486-87

hased

h. it- Kıskanmak, çekememek, haset etmek

h. i.-mekdür 4396

hasf/has(ı)f (Ar.) Afet, yerle bir olma, yere geçme

h. 5664, 5692

h.+ı 1776

h. eyle- Yerle bir etmek, tarümar etmek

h. e.-di 5663

h. it- Yerle bir etmek, yere geçirmek

h. i.-di 5718

h. ol- Yerle bir olmak, yıkılmak

h. o.-an 5663

h. o.-dı 5693

h.-ı Ḫārzim Harezm depremi

h. 5716

h.-ı Sa'id Sa'id depremi

h. 5686

ḥāṣıl (Ar.) Meydana gelen, ortaya çıkan

h. 60

h. it- Ortaya koymak, meydana getirmek

h. i(d)-esin 266

h. i(d)-er 5885

h. i(d)-erler 2719, 2958

h. i.-di 128

h. ol- Meydana gelmek, ortaya çıkmak, hâsıl olmak

h. o.-a 289, 451, 1312, 3820

h. o.-aydı 1036

h. o.-dı 980, 3294-95, 5422

h. o.-dısa 289

h. o.-duguna 2971

h. o.-up 3162

h. o.-ur 906, 1175, 1315, 1410, 1683, 1703, 1902, 2323, 2912, 2922, 2923, 3048, 3176, 3180, 3592, 4977, 5256, 5271

→maksudları h.

ḥāṣılı Sözün kısası, kısaca

h. 952

ḥaṣır (Ar.) Hasır

h. 3303

ḫasīs (Ar.) Cimri

h.+ler 4594

ḫāṣiyyet (Ar.<ḫāssiyyet) Özellik, nitelik

h. 1295, 1323

h.+i 399, 402, 403, 2818, 2855, 3172

h.+in 769, 5882

h.+inde 3023

h.+indedür 529

h.+lerindedür 542

h.+lerini 1075

ḫāṣṣiyetü'l-ḳutüb Kutupların özelliği

h. 769

ḫaṣlet (Ar.) Haslet (iyi huy)

h. 91

ḫaṣm (Ar.) Düşman, rakip

h.+a 427

ḥasret (Ar.) Özlem, hasret

h.+i 5062

ḫāṣṣa (Ar.) Özellik, nitelik

h. 1839, 1887, 4310, 5410

h.+larındadur 536

h.+sı 799, 3103, 3111

h.+sıdur 2266, 3764

h.+sıyladur 1761

ḫasta (F.) Hasta, sağlığı yerinde olmayan

h. 3703, 4596

ḥareket (Ar.) Hareket
h.+i 972, 1187, 1187
h.+inden 972, 1793
h.+ini 973
h.+inün 5819
h.+iyle 1686
h. it- Hareket etmek
h. i.-di 334, 338, 5771
h. i.-dügine 1791
h. i.-düklerindendür 1315
h. i(d)-e 1794, 1803, 1805, 1806, 5037
h. i(d)-ecek 1789
h. i(d)-er 1186, 1356, 1686, 1793, 1793, 1797, 2103, 2105, 2415, 5768
h. i(d)-erler 970
h. i(d)-erse 1804, 1814
h. i.-mez 2104, 2414, 5167
h. i.-mezler 969
→katı katı h.
h.e getür- Canlandırmak, hareket ettirmek, harekete geçirmek
h. g.-ürdi 5017
ḥarem (Ar.) Hac döneminde ihrama girilen yerden itibaren Kâbe'ye doğru olan kısım
h. 5154
h.+den 3344
h.+ine 3340
h.+ün 3342, 3344
ḥarf (Ar.) Harf
h.+i 616, 618
h.+ini 448, 453, 455
h.+lerin 460
h.+lerün 462
ḥarīḳ (Ar.) Ateş
h.+dur 1462
ḥarīr (Ar.) İpek
h.+ler 3326, 4362, 4707
ḥarīṣ (Ar.) İhtiraslı, tamahkar, cimri
h. 3254
h.+dür 90
Ḥāris̱-i Vedhūres̱ Yer adı
h. 2713
Ḥarḳān Yer adı
h.+ıla 2310
Hārūn Kişi adı; Hz. Harun
h. 4990, 5203
h.+a 4799
Hārūn Kişi adı
h. 157, 172-73
h. 138
Hārūn Yer adı
h. 5096
Hārūn-ür-reşīd/Hārūn er-reşīd/Hārūn-ür-reşīd-i Mıṣrī Kişi adı
h. 4789, 4790, 4793, 4794, 4799, 4987, 5152
h.+e 5147, 5148
Ḥārzem/Ḥārzim Yer adı
h. 2539
h.+de 1585
h.+e 2004
→bahr-i H., ḥasf-ı h., mukariye-i H.
ḥaṣ (Ar. < hass) İyi, değerli
h. 3151
Ḥasan bin 'Alī Kişi adı
h. 5144-45
Ḥasan-ı Baṣrī Kişi adı
h. 491

h. i(d)-iserlerdür 4533
h. i.-miş 2126
h. kıl- Yıkmak, tahrip etmek
h. k.-dı 4789
ḫarāblık Yıkıntı, viranelik
h. 4535
h.+dur 2749, 5569
h.(g)+ına 5309
h. it- Yıkmak, viraneye çevirmek, harap etmek
h. i.-di 3962
h. i(d)-er 167-78
h. ol- Virane olmak, harap olmak
h. o.-ısar 4642
h. o.-ısardur 3783, 4671
h. o.-a 4673
h. o.-dı 3415, 4530, 4892, 5371, 5593, 5708, 5730, 5739, 5750
h. o.-mış 4276
h. o.-mışdur 5278
h. o.-mayısardur 4643
h. o.-maya 2616
h. o.-maz 5245
h. o.-ur 1615, 1871, 3085
ḫarāc (Ar.) Haraç
h. 4106
h.+ı 4696, 4969, 4990
h.+ıla 4951
h.+ına 5297
h.+ını 3472
h. al- Haraç almak
h. a.-urlar 2774, 3744
h. vir- Haraç ödemek, haraç vermek
h. v-digi 5114
h. v.-ürler 4106
h. viribi- Haraç vermek
h. v.-yem 4482
ḫarāmılık
h. eyle- Haydutluk yapmak, eşkiyalık etmek
h. e.-rdi 4626
ḫaram-zāde (Ar.) Haydut, eşkiya
h. 2752
h.+dür 4898
h.+ler 4896
ḫarāret (Ar.) Sıcaklık, ısı
h. 1081, 1314, 1682
h.+i 2972
h.+inden 1081, 5598
h.+indendür 1812
Ḫarārit Yer adı
h. 902
ḫarb (Ar.) Harp, savaş
h.+i 4986
h. it- Savaşmak, çarpışmak
h. i.-se 4879
ḫarbe (Ar.) Mızrak, süngü
h. 1379
h.+si 716
ḫarc
ḫ. eyle- Sarf etmek, harcamak, kullanmak
h. e.-di 3464, 3472, 5471, 5506
h. it- Sarf etmek, harcamak, kullanmak
h. i.-di 3472, 5757-58
h. i.-düm 302, 5345
h. i.-dün 5344
h. i.(d)-erdi 5061
h. i.-mişlerdür 3448
h. ol- Sarf edilmek, harcanmak
h. o.-madı 5183

ḫamī

h.in düşür- Hamileliğini sona erdirmek

h. d.-diler 5702

ḫamle

h. it- Saldırmak, üstüne varmak

h. i.-di 4852, 4963

Ḫammālü'l-ḫataya Kişi adı

h. 5694-95, 5703, 5703

ḫammām (Ar.) Hamam

h. 2328, 3971, 3972, 4322, 4924, 5286

h.+a 2329

h.+da 3821

h.+ı 2330

h.+un 3973

→Süleyman h.ı

ḫamse

→'aynü'l-h., havass-ı h.

Ḫamza/Ḫamza İbn-i 'Abdülmuṭṭalib Kişi adı

h. 2658

→türbe-i H.

ḫān (F.) Yemek sofrası

h. 5513

h.+dan 4408

ḫandaḳ (Ar.) Derin çukur, hendek

h. 4250, 5096

ḫāne

→āteş-h., büt-h., gūr-h., put-h.

Ḫāne Yer adı

h. 4973

Ḫānıḳīn Yer adı

h. 4865

Ḫānıtū Yer adı

h. 2070, 2071

Ḫānī Yer adı

h. 886

Ḫanīfī (Ar.) Hanefi mezhebine mensup olan (kimse)

h.+lerün 4922

Ḫanẓala Kişi adı

h.+yı 5614

ḫār

h.ü'l-mizāc Sıcak tabiatlı

h. 1314

ḫār

→'aynü'l-h.

ḫāra

→seng-i h.

ḫarāb (Ar.) 1. Viran, yıkık, harap

h. 1981, 4347

h.+dur 1932, 2502, 2503, 4433, 4920, 5314

2. mec. Bozuk, bozulmuş, kötü

h. 1610

h. eyle- Yıkmak, tahrip etmek

h. e.-di 3465, 5626

h. e.-ye 3360, 5711

h. it- Yıkmak, tahrip etmek

h. i.-di 1716-17, 3660, 4453, 4918, 5004, 5750

h. i.-diler 4787, 4983, 5314

h. i.-dün 3155

h. i(d)-e 5036, 5048

h. i(d)-emez 4853

h. i(d)-er 2956, 4418

h. i(d)-erdi 2634

h. i(d)-eydi 1914

h. i.-gil 4462

h. i(d)-iser 3262

ḫalīfe (Ar.) Halife

h. 1713, 3465, 3811, 3959, 4354, 5154, 5230, 5471

h.+ye 3335

→Me'mūn h.

ḫāliṣ (Ar.) Kıymetli, saf, katışıksız

h. 825

ḥāliyā (Ar.) zf. Şu anda, şimdi

h. 3623, 4171

ḫalḳ (Ar.) İnsan topluluğu, ahali, kavim

h. 1603, 1635, 1686, 2318, 2404, 2705, 3584, 4997, 5247, 5752, 5755

h.+ı 2071, 2287, 4372, 4584, 4791, 4803, 4933, 5019, 5045, 5201, 5410

h.+dan 1347, 2479, 4228

h.+dur 4996

h.+ıla 2478

h.+ına 2071

h.+ından 3790, 4996

h.+un 3, 708, 1288, 2468, 3960, 5116, 5172, 5173, 5816

h.+unı 4133

h. it- Yaratmak, yoktan var etmek

h. i.-di 5723

h. ol- Yaratılmak

h. o.-maya 4997

ḥalḳa (Ar.) Halka

h. 2805, 5010

h.+lar 5009

h.+ya 2861

Ḥallāc-ı Manṣūr Kişi adı

h. m.+ı 5837

ḫalvet (Ar.) Yalnız kalma, tenhalık

h.+e 4211

Ḥamış Kişi adı

h. 4185

ḥamām (Ar. < ḥammām) Hamam

h. 3821

Ḥamān Kişi adı

h. 5677

h.+ıla 5674

h.+un 5680, 5680

ḥamel (Ar.) Koç burcu

h. 879, 1413, 1414, 1419

h.+dür 1419

h.+e 1423

h. burcı Hamel burcu

h. b.+na 1424

h. b.+nun 1058

h. b.+ndan 1060-61

Ḥāmid Kişi adı

h. 4280, 4287, 4290

h.+e 4285

ḥāmile (Ar.) Gebe, hamile

h. 2869, 5696

h. ḳıl- Hamile bırakmak

h. k.-dı 3897

h. ḳal- Gebe kalmak, hamile olmak

h. k.-a 5704

ḫamīr (Ar.) Hamur

h. 3691

h. ol- Hamurlaşmak

h. o.-ur 3008

ḥamiyyetlü Hamiyetli

h. 4638

h.+dür 3762, 4996

h. i(d)-eler ... *eger altunu/hali ideler ma'cuna katalar*...2907

halāiḳ (Ar.) Mahlûkat, canlılar; insanlar, halk

h. 274, 1830, 1977, 3522, 3645, 3994, 5825

halāṣ

h. bul- Kurtulmak, kurtuluşa ermek

h. b.-dı 2320

h. eyle- Kurtarmak

h. 4965

h. it- Kurtarmak

h. i.-di 4200

h. ol- Kurtulmak, kurtuluşa ermek

h. o.-maz 2063

h. o.-ur 2347-48

h. o.-urdı 3161

h. o.-ursa 5416

halāvetlü Tatlı, hoş, etkileyici

h.+dür 44

halāyıḳ 1. İnsanlar, halk

h. 3281

h.+un 4954

2. Köle, hizmetçiler

h.+larımuz 3745

Haleb Yer adı

h. 4221

Haleb Kişi adı

h. 4185

hālet (Ar.) Nitelik, hâl

h. 1855

h.+ine 1219

hālıḳ (Ar.) Yaratan, yaratıcı; Allah

h. 1301

h.+dur 1045, 1300

h.+ına 1615

h.+un 1345

hālī (Ar.) Boş, tenha

h. 1397

h. degil Serbest değil

h. d.+dür 2477, 5724

h. kal- Tenha kalmak

h. k.-dı 3726

h. ol- Boş kalmak, eksik olmak

h. o.-a 729

h. o.-maz 3440

h. o.-mazlar 5386

halic

h.-i Taberistān Taberistan boğazı, Taberistan limanı

h. 2004

Hālid/Hālid ibni'l-velīd Kişi adı

h. 3953, 3955, 4147, 4149, 4152, 4155, 4166, 4172, 4184

h.+e 4149, 4166

h.+i 3957

h.+ün 3954

Hālid/Hālid İbn-i Bermek Kişi adı

h. 5361, 5361, 5364

h.+e 4845, 5363

h.+i 4841

h.+ile 5366

h.+ün 4843

Hālid/Hālid bin Sinān/Hālid İbn-i Sinān Kişi adı

h. 1624, 1625, 1627

h.+ün 1632, 1634

halidāt (Ar.) Sürüp gidenler, akanlar, hareket hâlindekiler

h. 1930

ḫadım

h. eyle- Kısırlaştırmak, hadım etmek

h. e.-diler 3724

ḥadīd (Ar.) Demir

h. 3036

ḫādim (Ar.) Hizmetçi

h. 1404, 4798

h.+lerün 530

ḥādim

ḥādimü'l-lezzāt Lezzetleri yıkan, Hz. Azrāil

h. 686

ḥādiṡ (Ar.) Olay, hadise

h. 1780

ḥadīṡ (Ar.) Hz. Peygamber'in mübarek sözleri

h.+de 454, 630, 640, 642, 742

h.+e 1297

h.+edür 719

h.+i 1298, 4955

h.+ile 718

h.+ün 1299

→mezheb-i ehl-i h.

ḥadīṡ

h. ol- Ortaya çıkmak, meydana gelmek

h. o.-ur 848

ḥadīse (Ar.) Olay, hadise

h. 5816

Ḥaḍramūt Yer adı

h.+a 4778

Ḥāfız bin 'Abdullah Kişi adı

h. 5118

Ḥāfızu'l-acūl Yer adı

h. 4222

Ḥāfize Mekke'nin diğer adı

h. 5103

hafta (F. < hefte) Hafta

h. 2261

ḥā'iż (Ar.) Adet gören kadın

h. 3124, 3393, 4123

ḥaḳ (Ar.<hakk) 1. Allah, tanrı

h. 574, 2463, 2766

1. Batıl karşıtı, doğru, hakikat, hak

h. 280, 803, 1522, 1869, 2463, 2817, 3248, 3562, 5557, 5662

h.+dur 3710

2. Pay, hak

hakkı 3651

hakkımızda 4200

hakkını 5624

ḥaḳḳında İlgili olarak, için, dāir

h. 610, 829, 1131, 1140, 1152, 1990, 4956

hakk-ı delālet Rehberlik hakkı

h. 3443-44

Ḥaḳ te'ālā Allah

h. 46, 68, 70, 79, 82, 111, 189, 243, 325, 335, 548, 550, 558, 560, 566, 569, 575, 578, 581, 584, 589, 596, 606, 621, 623, 631, 660, 666, 680, 684, 685, 702, 709, 721, 745, 746, 809, 848, 926, 933, 935, 937, 950, 952, 1069, 1072, 1074, 1081, 1131, 1138, 1139, 1142, 1147, 1153, 1156, 1173, 1193, 1277, 1294, 1325, 1329, 1418, 1515, 1517, 1521, 1534, 1536, 1540, 1624, 1656, 1707, 1717, 1719, 1720, 1774, 1777, 1838, 1854, 1872, 1873, 1875, 1879, 1898, 1903, 2142, 2150, 2307, 2351, 2456, 2466, 2474, 2486, 2585, 2621, 2633, 2712, 2726, 2767, 2810, 2815, 2959, 3246, 3348, 3352, 3357, 3358, 3491, 3529, 3685, 3727, 3758, 3896, 3897, 4172, 4535,

ḥaceru'l-esved/ḥ.-i esved Kâbe'nin duvarında bulunan meşhur kara taş
h. 3385-86, 3389
h. e.+dür 3396
h. e.+ün 3394
→sıfat-ı h.
ḥacerü'l-isḥâl İshal taşı
h. 2831-32
ḥacerü'l-ḳay'i Mısır'da bulunan bir taş
h. 2892
ḥacerü'l-mâil Eğik bir taş
h. 2871
ḥâcet (Ar.) 1. İhtiyaç
h.+dür 450
h.+i 591, 593, 594
h.+içün 592
h.+imiz 598
h.+leri 2281
h.+ün 1249, 5175
2. Tanrıdan veya kutsal bir varlıktan beklenen dilek, yardım
h.+ün 1143
h. bitür- İhtiyaç gidermek
h.(ler) b.-mege 4402
h. degül Gerekmez, ihtiyaç değil
h. d.+dür 5179
h.i ol- Canı çekmek, ihtiyaç duymak
h. o.-sa 5621-22, 2386
h. o.-mış 5623
hacı (Ar.) Hacca gitmiş Müslüman, hac farizasını yerine getiren
h.+lar 3389
ḥâcib (Ar.) Kapıcı, perdeci
h.+ler 5604
ḥacil
h. it- Utandırmak, mahçup etmek
h. i.-megil 1829
h. ol- Utanmak, mahçup olmak
h. o.-dı 1651
ḥad (Ar.<ḥadd) Sınır, uç, son
hadd+e 5480
hadd+i 1803, 2008, 2031, 4307, 4437, 4487, 4490, 4490, 4491, 4695, 4695, 4697, 4810, 4876, 5198, 5238, 5411, 5411, 5533, 5533, 5533
hadd+inde 2128, 2379, 2433, 3071, 3988, 4018, 4048, 4350, 4784, 4804, 4921, 4998, 5274, 5321
hadd+indedür 4915
hadd+ine 4308, 5403
→i'tidâl h.i, şol h., tâ ḥaddî, tâ haddî ki
ḥadden aş- Aşırı gitmek, fazlalaşmak, artmak
h. a.-dı 4849
ḥ.-i 'Irâḳ Irak sınırı
h. 4866
ḥ.-i Ḥulvân Hulvan sınırı
h.+da 2542
ḥ.-i Ḳulzım Kızıldeniz sınırı
h. k.+ındandur 5538
ḥ.-i Nebṭ Nebt sınırı
h. 5334
ḥ.-i Şâm Şam sınırı
h. 4642, 4644
ḥ.-i Türk Türkistan sınırı
h. t.+e 4808
ḥadeng (F.) Kayın ağacı
h. 3993

h. vir- Bildirmek, haber vermek
h. v.-gil 4274
ḥabs (Ar.) Zindan, hapis, hapishane
h.+inde 5503
h. eyle- Hapsetmek
h. e.-di 2730, 3281
h. it- Zindana atmak, hapsetmek
h. i.-diler 3490
h. i.-diydi 3528
h. i(d)-ersin 2180-81
h. i.-mişdi 5504
Ḥabūr
→nehrü'l-H.
hac (Erm. khaç) Hristiyalığın sembolü, haç
h. 3546
ḥacc (Ar.) Hac farizası, hac
hacc it- Hacca gitmek
h. i.-dük 5261
hacca git- Hacca gitmek
h. gi(d)-erdi 5517
ḥacālet (Ar.) Utanmazlık, hacillik
h.+dür 381
ḥacāmat
h. it- Vücudun herhangi bir yerinden kan aldırmak
h. i.-dürse 96
ḥaccāc (Ar.) Delil, sabit
h. 496
Haccāc/Haccac bin Yūsuf/Ḥaccācü'bnü Yūsuf Kişi adı
h. 487, 3464, 5499, 5501, 5512
h.+a 4905
h.+un 5503

Ḥacer Kişi adı
h. 5205
Ḥacer Yer adı
h. 4219
ḥacer
ḥ.-i bağiż Bir taş
h. 2895
ḥ.-i bedaḫş Bir cevher
h. 2848
ḥ.-i Benī İsrā'il Bir taş
h. b.+dur 3396
ḥ.-i biçāde Yakuttan daha az değerli, kırmızı bir taş
h. 2851-52
ḥ.-i ezher Bir taş
h. 2841
ḥ.-i henc Yeşil bir taş
h. 2897
ḥ.-i lajverd Koyu mavi değerli bir süs taşı
h. 3105
ḥ.-i la'l Kırmızı ve değerli bir süs taşı
h. 3094
h.-i merde-seng Bir taş
h. 3177
ḥ.-i yehūd Yahudi taşı
h. 2872
ḥ.-i yereḳān Kırlangıç yuvasında bulunan bir taş
h. 2876
ḥ.-i zihām Bir taş
h. 2927
ḥacerü'l-elmās Elmas taşı, mücevher olarak kullanılan saydam değerli bir taş
h. 2812

g.+ile 962, 1335, 1371, 2470

g.+ün 505, 836, 872, 1037, 1039, 1125, 1143, 1144, 1145, 1148, 1171, 1178, 1291, 1293, 1370, 1384, 1694, 1748, 1812, 2396, 2972, 5611

günlik/günlük (Mesafe için) Bir gün süren, bir gün tutan

g. 3607, 5042, 5198

güzāf (F.) Beyhude, boş yere, lüzumsuz

g. 856, 937, 1040, 1074

güzel Hoş, güzel

g. 1391

H

ḥā (Ar.) Ha harfi

h. 4111, 5367, 5520

ḫā (Ar.) Hı harfi

h. 2026

ḫaber (Ar.) Bilgi, haber

h. 500, 650, 712, 738, 746, 946, 2222, 2728, 2734, 2757, 3205, 3346, 3911, 4088, 4477, 5209, 5560

h.+de 561, 722, 746, 749, 1047, 1513

h.+den 4010, 5825

h.+i 1001, 1001, 2646, 3621, 4057, 4896, 5563

h.+in 4961

h. gel- Haber ulaşmak

h. g.-di 4592, 5066, 5743, 5813, 5842, 5850

h. it- Haber göndermek, haber yollamak, bildirmek

h. i.-diler 2018, 4166

h. ol- Öğrenmek, haber gelmek

h. o.-dı 3917

h. vir- Bildirmek, haber vermek

h. v.-di 193, 997, 1134, 2432, 4752, 5560

h. v.-diler 651, 1833

h. v.-dim 3801

h. v.-dükleri 198

h. v.-e 1129, 2221

h. v.-medi 642

h. v.-se 465

h. v.-ür 1130, 1981

h. v.-ürdi 3699

h. v.-ürler 1326

h. v.-ürlerdi 5210

h. v.-ürlerse 1311

ḫaber-dār Haberli, bilgili

h. 4654

h. ol- Haberi olmak

h. o.-sa 1002-03

Ḥabeş/Ḥabeşe Yer adı

h. 2504, 3371, 4189, 4227, 5321

h.+den 4861

h.+dendür 1929

h.+e 2158, 2223, 2510

h.+ler 5325

h.+nün 3985

→melik-i H., sipāhi-yi H.

Ḥabeşī (Ar.) Habeşistan halkından olan, Habeşistanlı

h. 1765, 1772, 2683, 2867

ḥabīb

ḥ.-i nebeviyye-i 'aẓīm Allah'ın sevgili peygamberi; Hz. Muhammed

h. a.+e 16-17

ḫabir

h. ol- Haberdar olmak

h. o.-dılar 5140

gözük- Görülmek, gözükmek

g.-ür 1274, 1275, 1795

gözle- Gözetlemek, gözlemek

g.-di 5586

gözlü/gözli Gözlü

g. 2074

g. eyle- Yeniden göz vermek

g. e.-di 2335

gözsiz Görmeyen, kör

g.+leri 2334

gözük- 1. Görülmek, görünmek

g.-mez 1622, 4757

2. Meydana çıkmak, zuhur etmek, belirmek

g.-di 1862

ġūl (Ar.) Cin, şeytan

g. 5545

g.+larun 540

Gülem Yer adı

g. 5074

ġulām (Ar.) Köleler, esirler

g. 5870

Ġūr Yer adı

g. 2379, 4912, 4916, 5302

g.+dan 4913

g.+a 4919

g.+ıla 4914

→bilād-ı G., ehl-i G.

gūr (F.) Kabir, mezar

g. 3479, 3962, 4381, 4793, 4793

g.+a 312

g.+ı 3842

g.+ıdur 4410

g.+ımun 1628, 1628

g.+umı 1630

g.+ın 1633, 4801

g.+un 4795

g.-ı Ādem Hz. Adem'in mezarı

g. 4494, 4502

g.-ı İmām-ı Şāfi'i İmam Şafi'i'nin kabri

g. 4973

g.-ı Rüstem Zaloğlu Rüstem'in mezarı

g. 4433

g.-ı Zāl Zāl'ın mezarı

g. 4434

gūr-ḫāne Mezarlık

g. 5184

g.+nün 5187

Ġūrek Yer adı

g. 2444

Ġūreten Kişi adı

g. 5080

gūristān (F.) Mezarlık, kabristan

g.+ında 3438

g.-ı Baḳī'a Hz. Muhammed'in bulunduğu mezarlık

g. b.+da 1222

Ġurrāb Yer adı

g. 892, 902

ġurūb (Ar.) (Ay, güneş, yıldız) Batma, batış

g. 1107

g.+ın 2395

g. it- (Güneş) Batmak, görünmez olmak

g. i(d)-e 1090

g. i.-se 2292

ġurūr

g. it- Gururlanmak, övünmek

g. i(d)-üp 4157

g.-urum 4656

3. İdrak etmek, anlamak, kavramak, bilmek

g. 1765

g.-di 1145, 4852

g.-diler 1042, 4100

g.-emez 2450

g.-inüz 2409

g.-mek 5856, 5857

g.-mez 243

g.-mişim 4206

g.-ür 630

g.-ürler 1291, 3704

4. Bulmak, addetmek, saymak

g.-di 1980, 1981, 3648, 5681

g.-düm 5228

5. Bulmak, karşılaşmak

g.-em ... *vaḳtï ki bir yigit görem*..336

6. Ziyaret etmek, uğramak

g.-mezsin ... *eyitdi ki sen Ḥaccācu'bnü Yusūf'ı niçün görmezsin*..487

görmeklik Basiret. ileriyi görme

g.+leri 1003

→câiz g., düş g., gözile g., fā'ide g., ire-g., 'izzetün g., kendini g., maksudı g., maslahat g., revā g., zahmet g., zulm g.

görmez eyle- (Gözü) Kör etmek

g.-r 2900

görebil- İdrak edebilmek, anlayabilmek, kavrayabilmek

g.-dükçe 284

göre

→buna g.

göril- Görülmek

g.-miş 117

gorin-/gorun- 1. Gozukmek, gorulmek

g.-medi 2455

g.-mez 1737, 2453, 2685, 5461

g.-ür 836, 837, 839, 840, 1113, 1115, 1120, 1318, 1371, 1385, 1386, 1622, 1695, 1696, 1696, 1712, 1737, 2070, 2201, 2656, 2656, 2724, 3399, 3400, 3401, 3451, 3825, 5415

g.-ürdi 1260, 5384

2. Meydana çıkmak, ortaya çıkmak, belirmek, görünmek

g.-di 4665, 5800

g.-ür 1534, 2740

göster- 1. Göstermek

g. 67

g.-di 579

g.-diler 3286, 3950

g.-e 286, 2220

g.-ür 1694, 3045, 3045, 3046

g.-ürler 838, 2091, 3443

g.-ürdi 5847

2. Ortaya koymak, göstermek

g.-megiçün 1516

g.-ür ... *Ḥaḳ te'ālā 'azze şānühü kendünüŋ/ḳudretini gösterür*..1708

götür- 1. Taşımak, ulaştırmak, götürmek

g.-di 1144

g.-digimüz 578

g.-e 3022, 3152

g.-eler 305

g.-enler 580

g.-mek 3063

g.-meye 3093, 3119

g.-mez 4599, 4719

g.-se 3118

g.+den 1776, 3197, 3782, 4441, 5272, 5833, 5869
g.+dür 2485, 2570
g.(g)+e 733, 793, 1744, 2571, 3777, 5105, 5668, 5868
g.+ler 447, 562, 729, 808, 810, 932, 943, 947
g.+lerde 646, 675
g.+lerdeki 502
g.+lere 803, 1279, 1280
g.+leri 593, 732, 938, 952, 1047
g.+lerün 548, 964
g.(g)+ün 286, 1032
→gözini g.e dik-, ikinci g.
g. yüzi Semā, gök yüzü
g. y.+ne 668, 1736
g.e çek- Gökyüzüne yükseltmek
g. ç.-diler 3495
g.e çık- Gökyüzüne yükselmek
g. ç.-arsanuz 3955
g. ç.-dı 1248, 1864
g. ç.-dugına 1134
g. ç.-mazdan (öŋdin) 1155-56
g.-e direk ol- Yükselmek
g. o.-mış 5577
g.lerün ehli Melekler, ruhani varlıklar
g. 730
g.(g)+ine 1180
→ay g.i, dördünci g., dünyā g.i, ikinci g., yedi kat g., yedinci kat g.
gök Mavi
g. 2442, 3187
g. yāķūt Mavi renkli değerli bir safir
g. 2790
gökçek Güzel, hoş
g. 3439
g.+dür 4805
Gök Deŋizi Yer adı
g. 5770
g. d.+nden 5771
Göknür Yer adı
g. 5006
gölge Gölge
g. 3715
g.+si 3713, 4942, 4943
g.+sin 836
g.+sine 3713
g. vir- Gölge yansıtmak
g. v.-di 3714
gölgelik Gölgelik
g. 197
göm- Defnetmek, gömmek
g.-erler 3036
gömeķo- Toprağın içine koymak, üstünü toprakla örtmek
g.-dı 1574
gömül- Gömülmek
g.-di 4233
g.-se 2347
gönder- 1. Yollamak, göndermek
g.-di 141, 142, 144, 145, 1264, 1558, 1559, 1575, 1576, 3428, 4148, 4193, 4556, 4576,4905, 5066
g.-diler 2640
g.-dim 147
g.-düm 4197
g.-irim 3754
g.-mek 2639

2. Kaybolmak, yok olmak, zail olmak
g.-di 1170, 1787, 1788, 2325, 3948, 5485, 5801
g.(d)-e 777, 783, 2878
g.(d)-er 788, 1225, 2314, 4620
g.(d)-erdi 3715
g.(d)-erler 4305
g.(d)-erse 206
3. Yol almak, katetmek
g.(d)-er 1935, 1936, 1936, 2704
4. (Su) Akmak
g.-di 5712
g.(d)-er 2282, 2364, 5526
5. Ulaşmak, varmak, gitmek
g.(d)-er 2068, 2585
6. (Bir durum) Süregelmek, devam etmek
g.-di *...tā emīrü'l-mü'minīn 'Osmān zamānına degin böyle gitdi* 5360
7. İnmek, aşağa doğru gitmek, çökmek
g.(d)-erken 2090
g.-mez *eger şorarlarsa yir buşaķıllıġıla niçün aşaġa inüp/gitmez..* 2570
8. mec. Ölmek
g.(d)-erem 297
g.-sem *...bu gün ecel tamām oldı gitsem gerek* 302
→'aklı g., aşaga g., dünyādan g., kendüden g., selāmatlıga g., yol g.
gidebil- Ulaşabilmek, varabilmek, gidebilmek
g.-ür 1935
gidedur- Gidivermek
g.-urken 2013
gidüp geldükçe Gidip geldikçe
g. 4237
g.miş ol- Kaybolmak
g. o.-sa 3700
gitī (F.) Dünya, âlem
g.+de 501
→cām-ı g., cām-ı g.-yi nümāy
gizle- Saklamak, gizlemek
g.-di 173, 1562, 2298, 5147
g.-diler 3948
g.-düm 1564
g.-mişdür 1535, 1536
→hâlini g.
gizlen- Saklanmak, gizlenmek
g.-di 3608
g.-se 2361
gizlü
g. it- Saklamak, gizlemek
g. i(d)-ersin 175
göbek 1. Göbek
g.(g)+inden 910, 5668
g.(g)+ine 910
2. (Ülke, şehir) Merkez, orta kısım
g.(g)+i 4858
g.(g)+idür 4858
göç
g. it- Göç etmek
g. i(d)-er 4267
gögercin Güvercin
g. 2422, 2478, 4114, 4123, 4700
gök Sema, gökyüzü
g. 194, 199, 507, 1016, 1018, 1800, 2119, 2221, 2568, 2581, 2631, 4470
g.+dekilerün 709
g.+dekine 711

giriftar

g. ol- Tutulmak, yakalanmak

g. o.-duk 5615

girü 1. Geriye, geri

g. 361, 992, 1447, 1598, 1836, 2039, 2051, 2146, 2154, 2208, 2240, 2300, 2305, 2308, 2763, 3370, 3927, 3955, 4092, 4101, 4101, 4173, 4286, 4287, 4414, 4457, 4482, 4586, 4769, 4770, 4579, 4680, 5429, 5583, 5870

g.+sine 1475

2. Yine, tekrar, bir daha

g. 142, 1102, 1261, 2572, 2996, 2997, 3157, 3442, 3464, 3888, 3927, 3956, 4056, 4058 4639, 4687, 5362, 5363

3. Artık, bir daha

g. 1942, 5399

4. Gayrı, artık

g. 4886, *...İlâhî ev senüŋdür girü saŋa ısmarladum..*3366

→andan g., şimden g.

g. eyle- İade etmek, yeniden vermek, geri vermek

g. e.-di 5123

g. gel- Geri dönmek, geri gelmek

g. g.-di 388, 5228

g. g.-mezsin 2260

g. kal- Sonraya kalmak, baki kalmak

g. k.-an 1032, 1037

git- 1. Gitmek

g.-di 387, 1165, 2234, 2298, 3668, 3957, 4148, 4166, 4198, 4838, 5025, 5081, 5308, 5483, 5563

g.-diler 2195, 2306, 4760, 5062, 5225, 5631

g.-düginün 3089

g.-duk 4559

g.-dum 179

g.-dun 180

g.(d)-e 1742, 3102, 4459, 5397, 5576

g.(d)-ecek 2649, 2709

g.(d)-eler 4488

g.(d)-elüm/g.(d)-elim 4211, 5871

g.(d)-em 298

g.(d)-emez 3441

g.(d)-er 1383, 2007, 2025, 2039, 2147, 2160, 2197, 2225, 2238, 2369, 2707, 4422, 5269, 5464

g.(d)-erdi 693, 1010, 1135, 3687, 5861

g.(d)-erem 156, 311, 3364

g.(d)-erken 4963, 5563

g.(d)-eriken 2234

g.(d)-erim 2236, 2645, 2646, 4964

g.(d)-erler 4107, 4181, 5265

g.(d)-erlerdi 3162

g.(d)-erse 1179

g.(d)-ersen 312

g.(d)-ersin 299, 2235, 2645

g.(d)-eyim 3641

g.(d)-ince 3893, 5597

g.-me 4364

g.-medi 1714

g.-mege 1943, 2299

g.-mek 381

g.-mez 2037

g.-miş 184, 2710, 2710, 3088, 4369

g.-mişdi 489

g.-mişler 4370

g.(d)-ün 2305

giç/geç Erken zıddı, geç

g. 623, 1200, 1206, 1383, 1752, 1752

gider- Yok etmek, ortadan kaldırmak, gidermek

g.-di 578, 819, 4856, 4990

g.-e 409, 2367, 2840

g.-elüm 2097

g.-gil 4462

g.-imez 2367

g.-mişdür 1886

g.-seler 2576

g.-ür 2798, 2875, 2899, 2907, 3012, 3014, 3079, 3080, 3113, 3523

g.-ürdi 3158, 3159

g.-ürlerdi 3521

→gönlinün pasını g.

giŋ Geniş

g. 2306, 3449, 4306

g.+dür 2164, 5480

gine Yine, yeniden, bir daha

g. 1085, 3330

giŋiş Geniş

g.+dür 2448

g. bahir Umman, okyanus

g. b.+lerden 3086

giŋlik En, genişlik

g.(g)+i 3813, 3848, 5375

gir- 1. (İçeriye) Girmek

g.-di 166, 171, 345, 1597, 1983, 2014, 2017, 2151, 2762, 3211, 3459, 3497, 3670, 3928, 3937, 4212, 4459, 4627, 4684, 5474, 5483, 5559

g.-diler 2139, 2176, 4100, 4220, 4380, 4838, 5222, 5598

g.-e 1702, 1996, 4457, 5056, 5482

g.-eler 2138, 2176

g.-elim 4371

g.-em 169

g.-en 2442, 2442, 4734

g.-er 797, 3170

g.-esiz 4836

g.-iben 1502

g.-icek 2820

g.-mege 1107, 4373, 4749

g.-mese 1727

g.-mez 3870, 4377

g.-mezler 3090

g.-miş 3870, 4417

g.-se 98, 2366, 2449, 2751, 3705

g.-seler 3092

g.-ün 3710

g.-üp 1725, 2249, 3501

g.-ür 1851, 2069, 2145, 3093, 4702

g.-üridi 4945

g.-ürler 1107, 2743, 5854

g.-ürlerdi 3557, 3710

g.-ürse 3966, 4102

2. Sızmak, girmek

g.-di 5803

g.-meye *...bir ev dut dört yanın/muḥkem eyle hîç aydın girmeye...*1700

g.-ür 1747

→el(ler)ine g.

girdâb (F.) Girdap

g. 2066, 2139, 2158, 2167, 2919

g.+a 2139

g.+da 2171

g.+dan 2152

g.+dur 2135

g.-ur 2169, 2241, 2242, 2243, 2687, 3482, 3488, 3494
g.-ürse 1658, 3750, 4066
5. Yayılmak
g.-di *ve akhevān kokusı gelürdi*..4560
g.-ür 2365, 4783, 4784, 5596, 5627, 5735
g.-ürdi 5627
6. Bulunmak, mevcut olmak, var olmak
g.-en 920, ... *ol eväyilde gelen kitāblar okumışdı*..4959
7. Tekabül etmek, denk gelmek
g.-e 1433, 2104
g.-mese 1423
g.-mezdi 3696
g.-se 1321, 1322, 1424, 1447, 1460, 1467, 5820, 5820
g.-ürdi 3696
8. isabet etmek, duçar olmak, uğramak
g.-di 5598, 5869
9. Fırlamak
g.-ür 2418
10. Eklenmek, dahil olmak
g.-ürdi 5182
11. Yükselmek, çıkmak
g.-mezler ... *dahı andan'ayruk degiz yüzine gelmezler*..3001
g.-ür 2995
12. (Öğüt, istek anlatır) Haydi
g. ...*gel beni sat*..4163
→agır g., 'aklı g., āvāz(ları) g., cānı bogazına g., dünyāya g., durı-g., elinden g., gidüp g.dükçe, hoş g., , işüne g., i'tidāl haddine g., karşusına g., katı g., kendü ayagıla g., kendüne g., kıyāsa g., nehy g., sözi rast g., taşra g., uykusu g., ünler g., vahy g., vasfa g., vucuda g., yakın g., yerine g., ziyade g., zuhūra g.

gemi Gemi
g. 354, 354, 845, 847, 913, 1929, 1935, 1996, 2067, 2071, 2152, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2255, 2256, 2375, 3117, 4489, 5276, 5277, 5277, 5414, 5416
g.+den 2233
g.+ler 2115, 3872, 4910, 5415, 5491
g.+lere 2138
g.+leri 2165, 3873
g.+lerle 1925
g.+nün 356, 1657, 1738, 2217
g.+si 2700, 2747, 5275
g.+ye 353, 845, 1660, 4095
g.+yi 3117

gemici Gemici
g. 1613
g.+ler 1089, 5029

genc (F.) Hazine, define
g. 40, 41
g.+ile 340
g.+inden 189
g.+ler 3640, 4524, 4748

geŋeşlik Genişlik
g. 4617

geŋez Kolay
g.+dür 115

ger (F.) Eğer, şayet
g. 891

gerçek Hakiki, doğru, gerçek
g. 1239, 3274, 3276

gerçekle- Onaylamak
g.-nüz 3277

g.-iser 4211, 5133
g.-medi 1569, 3153, 3256
g.-medün 4634
g.-mege 4538
g.-men 5264
g.-mesün 2296, 3919
g.-mez 1946, 2607, 2780, 4769
g.-mezdi 4000
g.-mezler 1942
g.-mezsin 2260, 3154
g.-miş 3662, 4602
g.-mişdi 693
g.-mişdür 5665
g.-mişem 169, 174, 4680
g.-mişsin 4679
g.-se 2630, 3340, 3564, 3709, 3713, 4098
g.-sün 3919, 5435, 5561
g.-ünüz 3776
g.-üp 3377, 5433
g.-ür 1602, 2001, 2003, 2004, 2025, 2027, 2037, 2040, 2147, 2220, 2381, 2387, 2388, 2572, 2573, 2704, 3516, 3570, 3778, 3887, 4270, 4302, 5546
g.-ürdi 691, 693, 3690, 3701, 3892, 3998, 4005, 4704, 5628, 5628
g.-üridi 5622
g.-ürler 1545, 2036, 2038, 2423, 2445, 2675, 2705, 2776, 3354, 3568, 4076, 4569, 5029, 5261, 5276
g.-ürlerdi 3351, 3561, 3684, 3706, 3882
g.-ürmiş 2088
g.-ürse 1920, 3919, 4316
2. Varmak, ulaşmak, bir yerde bulunmuş olmak, gelmek
g.-di 354, 1246, 1824, 1974, 1975, 4119, 4229, 5711, 5869
g.-dügin 3554
g.-dük 539
g.-e 3625, 4138
g.-enlerdenmiş 3780
g.-icek 1270, 1291, 3818, 4044, 4609, 4652, 5282
g.-inceye 665
g.-medi 1569
g.-mezden 321, 5276
g.-se 5414, 5415
g.-ür 2118, 2289, 2329
g.-ürdi 3614
g.-megün 4771
g.-mek 4751
g.-meyince 4818
g.-üp 3687
g.-ür 1999, 2007, 2023, 2121, 2160, 2197, 2198, 2225, 2371, 3976, 4340, 4422, 5158, 5414, 5526
g.-ürlerdi 3162
3. Nakledilmek, rivayet edilmek, bildirilmek
g.-di 324, 346
g.-mişdür 54, 581, 630, 561
g.-mişdir 712, 722, 743, 746, 749, 840, 989, 1048, 1513, 3205
4. Ortaya çıkmak, zuhur etmek; doğmak
g.-di 1555, 5780, 5792, 5860
g.-iser 1982, 4960
g.-mez 2061, 3750, 4852
g.-mezse 1659
g.-miş 3126, 4010

g.-up 3901

5. Sona ermek, bitmek

g.-icek 1261

g.-mez 4743

g.-se 2707

6. Vazgeçmek, feragat etmek, bırakmak

g.-megil 2259

g.-mişem 3651

6. Uğramak, isabet etmek

g.-er 2973, 3602

7. Zikredilmek, bahse konu olmak

g.-di 1665

8. Yok olmak, tükenmek, silinmek

g.-di 3726

→aşaga g. gönlünden g., kılıçdan g., tahta g.ip otur-, taht üzerine g., yire g.

geçken

g. ol- Geçip gitmek, gitmek

g. o.-maz 1896

g. o.-ur 1896

geçür- Takmak, geçirmek

g.-ür 5010

g.-ürler 2805

→kılıçdan g., ömrin(i) g., yire g.

ged- Kertmek

g.-erek 4903

gedāy (F.) Dilenci, köle

g.+lar 4594

gedük Çatlak, yarık, gedik

g.(g)+i 5350, 5350, 5351, 5352

g.+ler 5351

gel- 1. Gelmek

g. 5865

g.-di 195, 309, 342, 362, 388, 664, 698, 1142, 1261, 2012, 2013, 2015, 2018, 2022, 2151 2232, 2320, 2372, 2455, 2644, 2727, 2729, 3271, 3361, 3365, 3375, 3379, 3465, 3492, 3499, 3606, 3893, 3911, 3925, 3928, 4070, 4088, 4120, 4126, 4178, 4249, 4260, 4265, 4455, 4539, 4614, 4629, 4670, 4682, 4764, 4796, 4813, 4819, 4828, 4841, 4851, 4856, 4857, 4962, 4966, 4982, 5014, 5022, 5048, 5056, 5082, 5108, 5146, 5228, 5247, 5312, 5313, 5361, 5377, 5551, 5564, 5574, 5577, 5598, 5696, 5700

g.-digimüzün 5395

g.-diler 139, 1562, 1631, 1827, 1863, 2183, 2184, 2427, 2647, 3091, 3496, 3947, 4576, 4835, 4845, 5313

g.-dim/g.-düm 475, 4275, 4276

g.-diyidi 5446

g.-dügi 3494

g.-dügince 3888

g.-dügün 3707

g.-dük 4580

g.-dükderinün 2675

g.-dün 2627, 4207

g.-e 299, 519, 553, 1217, 4651, 5397, 5761

g.-eler 5046

g.-elerdi 5065

g.-em 307

g.-en 3339, 4768

g.-icek 1149, 2003, 2445, 2752, 2887, 3356, 3495

g.-inceye 665

g.-inüz 1628

g.-irdi 3697

ġaza (Ar.) Din uğruna yapılan savaş
g.+da 3014
g.+ya 5025
g.(lar) it- Savaşmak, harbetmek
g. i.-diler 3832
g. i.-düm 1820
ġażab (Ar.) Hiddet, öfke
g.+la 5506
Ġāzab oğlı Kişi adı
g. 4981
Ġazevanī Kazvin'e ait
g. 2867
g.+si 2868
ġazī (Ar.) Gaza eden, gazi
g.+lerdür 4791
Ġazi Ṣalaḥaddīn Kişi adı
g. 5221
Ġazne Yer adı
g. 4913
g.+ye 4733, 5238
Ġaznevī Yer adı
g.+nün 4933
Ġaznīn Yer adı
g.+de 4928
g.+e 5097
Ġazven Yer adı
g.+den 4927
Ġazvīn Yer adı
g. 2310
gece Gece
g. 5515
geç bk. giç
geç-/giç- 1. İlerlemek, gitmek, yürümek
g.-di 1160, 1967, 4192, 4203, ...*ol sebebden İslām/leşkeri rāḥat geçdi*..5267
g.-e 1092
g.-eler 1860
g.-en 4181
g.-er 1798, 2002, 2002, 2004, 2007, 2120, 2172, 2172, 4181, 4182, 4692
g.-erler 2213, 2214
g.-erse 1860
g.-icek 2642, 4049, 4807
g.-ince 1861
g.-mege 2462
g.-mez 2156, 3339
g.-se 2264, 4769, 4808
g.-üp 2651
2. Bir yeri aşmak, öte tarafa ulaşmak, varmak
g.-di 2152, 4475
g.-e ...*eydürler ki bir 'avrat/ṣudan geçe yürürken ḳucağında oğlancuġı vardı*..4607
g.-er 870, 3833
g.-ince 1861
g.-meye 2339
g.-se 2338, 2264
3. (Akarsu için) Akmak
g.-er 4866, ...*Ceyḥūn ṣuyı aşa on iki ferseng /yirden geçer*..3833
4. (Zaman) İlerlemek, geçmek
g.-di 275, 1273, 1832, 2372, 2732, 4087, 4276, 4675, 4796, 4887
g.-e 4549
g.-erdi 618
g.-ince 2416
g.-mişidi 1049
g.-se 779, 4880

2. Yabancı

g.+lerün ... *dahı ġarîblerüŋ 'ilminüŋ benüm 'ilmim/katında yiri yokdır*...149

ġarḳ (Ar.) Boğulma, batma, gark olma

g.+dan 1659

g. eyle- Batmak

g. e.-di 5829

g. ol- Batmak

g. o.-a 1163

g. o.-dı 2171

g. o.-ıcak 2375

g. o.-ısar 5825

g. o.-mamışdur 5470

g. o.-maz 4094

g. o.-sa 98

g. o.-up 2377

g. o.-ur 1734, 5415

Ġavîre Yer adı

g.+den 4421

ġavr

g. it- Batmak

g. i.-dügi 5769

ġavvâṣ (Ar.) Dalgıç; inci veya sünger çıkarmak için denize dalan

g. 3004, 3091

g.+lar 2105, 2176, 2743, 3002, 3090

g.+lara 2175

g.+lardan 2204

g.+ların 2108

ġâyet (Ar.) 1. zf. Çok, çok fazla, pek, son derece, gayet

g. 185, 556, 695, 831, 1321, 1537, 1556, 1605, 2092, 2403, 3088, 3181, 3294, 3471, 3490, 3893, 3982, 3984, 4042, 4215, 4250, 4366, 4435, 4445, 4931, 4985, 5161, 5193, 5266, 5303, 5318, 5374, 5480, 5519, 5533, 5549, 5564, 5613, 5753, 5754, 5759, 5770, 5809, 5810

2. is. Nihayet, uç, son

g.+e 872

g.+i 263, 1018

→be-g., bi-g.

ġâyetde Pek, pek çok, son derecede

89, 89, 187, 841, 843, 972, 1187, 1651, 1655, 1682, 1820, 1825, 1826, 1941, 2052, 2086, 2177, 2204, 2448, 2603, 2719, 2735, 2844, 2989, 3003, 3067, 3290, 3587, 3716, 3718, 3767, 3767, 3880, 3886, 3901, 3932, 4242, 4415, 4556, 4617, 4630, 4635, 4712, 4735, 5174, 5260, 5735

ġayn (Ar.) Gayın harfi

g. 2116

ġayrı 1. ed. ...den başka, ...den ayrı

g. 316, 545, 610, 641, 656, 815, 928, 954, 963, 964, 1418, 1737, 1928, 2034, 2183, 2433, 2537, 2584, 2989, 3086, 3089, 3539, 4017, 4515, 4590, 4667, 4681, 5061, 5400

g.+dur 4913

g.+sıdur 554, 5143

2. sf. ve is. Başka, diğer, öbür

g. 1121, 3073

g.+sının 3692

→me'hâz-ı g.-ı ikbâl

ġayret

ġ. it- Kıskanmak, çekememek

g. i(d)-erim 4013

ġayûr (Ar.) Gayret sahibi Allah

g. 5706

ġa'ib/ġāyib

g. ol- Kaybolmak, yok olmak, görünmez olmak

g. o.-amı 3702

g. o.-dı 3884

g. o.-ur 2034, 3888, 4236

g. o.-urdı 1260

ġalaṭ

g.a var- Doğru yoldan sapmak, azmak

g. v.-dılar 1525

ġalbir (F.) Kalbur

g. 4761

ġalebe (Ar.) (Sayıca) Çokluk, üstünlük

g.+si 5805

g. it- Üstün gelmek, galebe çalmak

g. i.-di 3606, 5806

g. i(d)-er 2067

g. i.-erlerdi 5761

ġālib (Ar.) Herşeye gücü yeten, üstün, galip

g.+dür 84, 5642

g.+dür 84

g. ol- Üstün gelmek, galebe çalmak

g. o.-a 3024

g. o.-sa 1682

ġalīẓ (Ar.) Kaba, katı, kötü, galiz

g. 3043

g.+dür 1886

g.+i 1892

→eczā-yı g.

Ġamadān Yer adı

g. 4936, 4940

Ġana Yer adı

g. 2910

ġanāyim

→ebü'l-g.

ġanem (Ar.) Koyun

g.+i 2016

ġanīmet (Ar.) Ganimet

g. 1835

ġarāyib (Ar.) Tuhaf, şaşılacak; görülmemiş ve duyulmamış (şeyler)

g. 4451

g.+i 3995

g.+in 123

g.+lerinden 288

ġaraż (Ar.) Maksat, gaye

g. 1315, 3165

ġarbī (Ar.) Batı ile ilgili, batıya ait

g. 4307

g.+dür 1435

ġāret

g. it- Yağmalamak, talan etmek, taciz etmek, saldırmak

g. i.-di 3143, 3755, 4654, 5528

g. i.-diler 4652

g. i(d)-erdi 4648

g. i(d)-erler 4536

g. i(d)-üp 3361

→hikāyet-i g., 'izzetin g.

ġarīb (Ar.) 1. Tuhaf, şaşılacak; görülmemiş ve duyulmamış (şey)

g. 802, 2603, 3705, 3773, 3784, 5286

g.+dür 3195

g.+i 3706

g.+ler 3443

g.+lerden 3440

g.+lerinden 120

→şecere-i f.

fir'avnī (Ar.) Firavunluk, firavun

f.+ler 5201, 5600

→zücāc-ı F.

Firdevs (Ar.) Cennet

f. 749, 752, 752, 758

f.+i 754

→dārü'l-ḫuld-ı F.

Firdevsī Firdevs cennetine ait

f.+dür 5212

firūzec (Ar.<F. pirūze) Nişabur'da çıkan açık mavi renkli ve değerli bir yüzük taşı

f. 3017

f.+le 3619

Firūzeh Yer adı

f. 5302

fitīl (Ar. < fetīl) Fitil

f.+i 5307

fitne (Ar.) Fesat, karışıklık

f.+si 4072

f. bıraḳ- Fitne çıkarmak, karışıklığa sebep olmak

f. b.-dı 1602

fuḥūl

→'ulemā-i f.

fulān (Ar.) 1. s. Falan, filan

f. 703, 1148, 1148, 1312, 1506, 1507, 1564, 1841, 4575, 4835, 5565

2. is.ve zm. Falan, filan

f. 4182

f.+ıla 5391

Fūr Kişi adı

f. 5424, 5426, 5435, 5438

f.+a 5423

Furat Yer adı

f. 2121, 2125, 4249

f.+da 2543

furṣat (Ar.) Fırsat

f.+ı 5570

Fusṭāṭ Yer adı

f. 4970

Fuzayl İbn-i 'Abbās Kişi adı

f. 3260

fülfül

→ak f.

fürūş

→but-f.

G

ġaddar

ġ.-ı bī-vefā Vefasız, acımasız

g. 249

ġāfil (Ar.) Habersiz, gafil

g. 3246

g.+dürler 1006

g. ol- Gaflet içinde olmak

g. o.-dılar 1045

g. o.-ur 1177, 3248

ġaflet (Ar.) Boş bulunma, ihmalkârlık, gafillik

g.+de 264

g.+ün 3247

gāh (F.) Ara sıra, kimi zaman

g. 1796, 1797

gāh ... gāh Bazen, kimi zaman, kâh ... kâh

g. 1796...1797

→her g.

gāh

→kadem-g.

f. i.-mişdur 1882

f. ol- Zaptedilmek, ele geçirilmek, fethedilmek

f. o.-a 4674

f. o.-dı 5145, 5441

f. o.-ısardur 5068

f. o.-maz 4122

f. o.-mazdan 4956

fevt

f. it- Kaybetmek, elden kaçırmak

f. i.-medin 5570

f. ol- Geçmek, gitmek, elden çıkıp gitmek

f. o.-mazdan 4385

feylesof (Ar.) Bilge, filozof

f. 141, 144, 148

f.+a 141, 143, 146

f.+dur 137

f.+ı 146

Feytis Yer adı

f. 901

fezā

f. it- İnlemek, sızlanmak

f. i.-diler 2193

f. i(d)-er 2888

fındıḳ/fınduḳ Fındık

f. 2872, 3835, 5088, 5088, 5088

figān (F.) İnleme, feryat etme

f. 2181

f.+ı 5038

f.+ına 1952

fihrist (F.) Fihrist, içindekiler

f. 546

fikir

f. it- Düşünmek, tefekkür etmek

f. i(d)-e 484

f. i.-mek 125, 1283

f. i(d)-üp 3722

fikret

→hitāb-ı f.

fil (Ar.) Fil

f. 842, 921, 993, 994, 995, 996, 1880, 2145, 3368, 3369, 3477, 5099

f.+e 5268

f.+i 990, 992, 3367

f.+ler 4213, 5433

f.+leri 5428, 5433

f.+ün 989, 2145

fil-süvār File binen, file binici

f. s.+lardı 5427

fi'l-cümle (Ar.) Sonuç itibarıyle, nihayetinde

f. 4875

fi'l-ḥāl (Ar.) Bu anda, hemen, şimdi

f. 170, 181, 773, 774, 847, 1146, 1620, 1827, 1976, 2068, 2203, 2803, 2820, 2870, 2885, 2889, 2939, 2968, 2971, 3004-05, 3005-06, 3047, 3057, 3125, 3157, 3174, 3482, 4015, 4233, 4891, 5807

fincān (Ar.) Fincan

f. 197

firāḳ (Ar.) Ayrılık

f.+ıdur 259

→cān f.ı

firāvān (F.) Bol, çok, ziyāde

f. 5000

fir'avn (Ar.) Eski Mısır hükümdarlarına verilen ünvan

f. 2170, 2765, 5246

f.+ı 5522, 5523

f.+dan 3226

f.+nun 1137, 1649

f.+ye 2235

f.+yi 1647, 2626

→'azab f.si, rahmet f.si

ferişte-peyker Melek yüzlü, melek gibi

f. 3741

Ferḳadan Yer adı

f. 1318

f.+dur 1283

fermān

f.-ı ẕü'l-imtinān Kati emir, nimet sahibinin buyruğu

f. 12

Fermāyi

→melik-i F.

ferrāş (Ar.) Hizmetçi, köle

f.+ı 5309

ferrāşlıḳ

f. it- Temizlik yapmak, süpürmek

f. i(d)-er 2473

fersaḫ (Ar.) Yaklaşık beş km.lik bir uzaklık ölçüsü

f. 1359, 1360

ferseng (F.) Fersah

f. 1182, 1338, 1419, 1622, 1783, 1853, 1999, 2055, 2120, 2357, 2501, 2704, 2757, 3161, 3473, 3832, 3845, 4038, 4439, 4495, 4508, 5369, 5369, 5401, 5583, 5671, 5728, 5758

f.+den 1374

f.+dür 1389, 1400, 1985, 2031, 2060, 2198, 2501, 2504, 2510, 2532, 2590, 2670, 2702, 2724, 3534, 3814, 4227, 4322, 4447, 4449, 4486, 4755, 4928, 5070, 5079, 5097, 5445, 5771

f.+i 3474, 3814

f.+in 2533, 2533, 2534, 2535

feryād (F.) Haykırış, çığlık, bağırma, yardım

f.+ı 5038

f.+lar 304

f. it- Bağırmak, haykırmak, feryat etmek

f. i(d)-er 385

f. i.-di 1611, 2020-21

f. i.-diler 2141

f. i(d)-üp 1595, 1827, 2427, 4829, 5578

f.ına iriş- (Birinin) Yardımına koşmak, imdadına yetişmek

f.(ına) i.-ün 1612

f.(una) i. 5867-68

Feryān Kişi adı

f.+undur 3515

fesād (Ar.) Kötülük, karışıklık, bozgunculuk

f.+dur 4653

fetḥ/fetiḥ (Ar.) (Bir yeri) Zaptetme, alma, ele geçirme

f.+ine 3953

f. it- Fethetmek, ele geçirmek

f. i.-di 3953, 4184, 4343, 4456, 4483, 4643, 4730, 4841, 4878, 4893, 4911, 4981, 5020, 5144, 5157, 5294, 5510

f. i.-diler 4345

f. i.-düğindendür 5197

f. i.-dük 3774

f. i.-dükde 3830

f. i(d)-eler 4139

f. i(d)-emezsiz 4895

f. i(d)-erlerse 4145

f. i(d)-ersin 4125

f. i(d)-icek 4151

f. 967, 968

f.-i şemis Güneş tabakası (yörüngesi)

f. ş.+dür 966

f.-i 'Uṭārid İkinci kat gök, Merkür

f. u.+e 1399

f.-i Zuḥal Yedinci kat gök, Satürn

f. z.+e 1337

f.-i Zühre Üçüncü kat gök, Venüs, Çobanyıldızı

f.+ye 1388

felekü'l-bürūc Sekizinci kat gök, burçların bulunduğu gök katı

f. 1407

f. b.+un 1409

felek-perest ol- Gök cisimlerine tapmak

f. o.-dılar 977

felekleyin Gökyüzü gibi, sema gibi

f. *size ārāmgāh ḳıldım ve ṭaġları aña mıḫlar ḳıldım ta ki deprenmeye felekleyin* 2615

Felestīn Yer adı

f. 2122, 4968, 5155

femm

f.ü'l-ebvāb Yer adı

f. 2127, 2128

f.ü'l-esed Bir put adı

f. 2154

f.ü'l-esed Yer adı

f. 2053, 2131

fenā (Ar.) Yokluk, yok olma

f.+dur 202

f.+yiçün 808, 5723

f. ol- Yok olmak

f. o.-dı 5721

ferāḥ (Ar.) Rahatlama, rahatlık

f. 5885

f. it- Rahatlatmak, sevindirmek

f. i(d)-er 3083

Ferahīn Yer adı

f. 2538

ferahlıḳ Gönül rahatlığı, iç huzuru

f. bul- Huzur bulmak

f. b.-mamışdur 3255

ferā'ine

→diyār-ı f.

ferc (Ar.) Dişilerin tenasül organı, avrat yeri

f.+i 4972

f.-i beytü'z-zeheb Yer adı

f. 5259, 5267, 5268

Ferenc/Ferinc Yer adı

f. 4977, 5325

feres

f.-i a'ẓam Yer adı

f. 888

Ferġān Yer adı

f.+da 4975

Ferġana Yer adı

f. 4973

Ferhad Kişi adı

f.+dur 2746

ferişte (F.) Melek

f. 503, 571, 631, 745, 746, 841, 858, 1136, 1138, 1152, 1592, 1601, 1797, 2235, 2237, 2622, 2629, 3211, 4284

f.+den 695

f.+dür 581, 671, 684, 708, 1640, 1644, 1646, 4179

f.+ler 577, 583, 669

f.+lerün 763

Farsī bk. Farisī

farż

f. it- Tasarlamak, saymak, kabul etmek

f. i.-mişlerdür 1409

fāsıdlıḳ Kötülük, zararlılık

f.(g)+ından 1767

fāsıḳ (Ar.) Günahkār, mücrim

f. 3564, 5689

faṣ(ı)l (Ar.) 1. Bir kitābın başlıca bölümlerinden herbiri

f. 558, 883, 986, 1027, 1206, 1288, 1506, 1531, 1599, 1610, 1617, 1744, 1754, 1815 1896, 2399, 2560, 2589, 2617, 2662, 5759

f.+ıdur 4

f.+ının 478

2. Ayrıntı, tafsilat

f. 5759

f. it- Bahsetmek, açıklamak

f. i(d)-elüm 1122

fāsid

→buhār-ı f.

fāside

→buhārāt-ı f.

Fātik/Fātek Kişi adı

f. 4143, 4143, 4148, 4149, 4162, 4163, 4171

f.+e 4152, 4161, 4165

f.+i 4161, 4169, 4170

Fażiyyāt

→'aynü'l-F.

fedā

fedā olsun Varsın gitsin, uğrunda yok olsun

f. 1219

fehim/fehm

f. it- Anlamak, kavramak, idrak etmek

f. i.-diler 1298

f. i.-medi 5485

f. i.-mezler 4101

felek (Ar.) 1. Gök, gök yüzü, semā

f. 886, 897, 963, 967, 1017, 1019, 1020, 1027, 1029, 1031, 1332, 1407, 1745

f.+de 894, 1414

f.+den 988, 1020, 1023

f.+dür 1127, 1187

f.(g)+e 987

f.(g)+i 1005, 1720, 5476

f.(g)+inden 1331

f.(g)+ini 1188, 1191, 1192, 1332, 1355, 1368

f.(g)+ün 998, 1021

3. Dünya, alem

f.(g)+ün 1685, 2566

→altıncı f., beşinci f., çerh-ı f., dördünci f., tokuzuncı f., üçüncü f., yedinci f.

f.-i atlās Dokuzuncu kat gök

f. 971

f.-i 'azam Dokuzuncu kat gök

f. 1186

f. a.+dur 971

f.-i eflāk Dokuzuncu kat gök

f. e.+dür 971

f.-i ḳamer Atmosfer

f. k.+dür 964

f. k.+ün 1720

f.-i Mirrīḫ Beşinci kat gök, Mars

f. m.+e 1373

f.-i Müşterī Altıncı kat gök, Jüpiter

f. m.+ye 1358

f.-i s̱evābit Yıldızların feleği, burçların bulunduğu gök katı

F

fā (Ar.) Fe harfi
f. 4952
fağfūr (Ar.) (Evvelce) Çin imparatorlarına verilen bir ad
f.+ı 3755
f.+dur 3735
faḫr/faḫir (Ar.) Övünme, övünç, iftihar
f. 216, 4803
f.+leridür 5196
f. it- Övünmek
f. i.-diler 318, 577
f. i.-dükleri 42
f. i(d)-erin 135
f. i(d)-erler 4935, 5529, 5530
f. i(d)-ersin 133, 134-35
f.-mek 492, 3752
f.-memek 215
f. i(d)-üp 4713
fā'ide (Ar.) Yarar, fayda
f. 462, 3214
f.+ler 390
f.+si 2316, 2484, 5257
f.+sin 391
f. dut- Yararlanmak, istifade etmek
f. d.-amaz 1550
f. d.-arlarsa 3751
f. it- Yararı dokunmak, yararlı olmak
f. i.(d)-er 2883, 5900
f. i.-mekdedür 536
f. gör- Yararlanmak, istifade olmak
f. g.-medi 3669
f. g.-meyiser 3663
faḳat (Ar.) ed. Ama, ancak, lākin
f. 2657
faḳr (Ar.) Yoksulluk, fakirlik, muhtaçlık
f.+ıla 2549
Faḳtas Hz. Süleyman'ın cinlerinden
f. 5638, 5638, 5639, 5649
f.+a 5649
fālic (Ar.) Vücudun yarısına inme, yarım inme, felç
f. 3158
Fālyaḳalānī Yer adı
f. 2539
fānī (Ar.) Geçici, fani
f. 810
f.+dür 813, 1054
→dünyā-yı f.
Fāre't-tennūrī Kuran'da adı geçen bir mağara
f. 3455
fāretü'l-misk (?) Bir hayvan adı
f. m.+i 3986
Fārisī/Farsī (Ar.) İranlı, İran'a ait
f. 2867, 4958
→şahs-ı F.
farīża (Ar.) Yapılması gerekli olan, farz
f.+lardan 4059
farḳ (Ar.) Ayrım, başkalık, fark
f.+ındadur 534
Fars Yer adı
f. 1984, 2116, 2157, 2328, 2534, 3285, 3575, 3732, 4428, 4863, 4952, 5404, 5797
f.+a 2513, 5538
f.+da 4024, 4616, 5727
f.+ıla 4905
f.+un 1459
→bahr-i F., ehl-i F., kutb-ı F., nār-ı F.

pâre e., perâkende e., rahmet e., rûhını kabız e., san'at e., sovuk e., şerh e., şerik e., şerm-sâr e., şükürler e., ta'accüb e., tamâm e., taş e., tazarru'lar e., tecrübe e., teferrüc e., teslim e., tevbe e., tılsım e., toŋuz e., ün e., va'd e., vahy e., vakf e., var e., viran e., yalan e., yaragın e., yardım e., yavuzlık e., yumuşak e., yüklü e., yüzin e., zâhir e., za'if e., zârılık e., zecir e., zik(i)r e., zinâ e., ziyân e., ziyâde e., zulm e.

eylük/eylik Yardım, lütuf, hayır, iyilik
e.+dür 424
e.(g)+i 5443
e.(g)+im 390
e.(g)+ine 415
e.[k]+lerün 419
e. eyle- İyilik yapmak, iyilikte bulunmak
e.-e.mişem 1152
eylük it-/eylik it- Yardımda bulunmak, iyilik etmek
e. i.-dün 4216
e. i.(d)-esiz 3658
e. i.-mezler 3251

eymânî
→şîr-i e.

eymen
→menkebü'l-e.

eymen- Korkmak, çekinmek, ürkmek
e.-di 4609

eyser
→menkebü'l-e.

eyü s. 1. Kıymetli, iyi
e. 2103, 2546, 3029, 3857, 4362, 4696, 4908, 4997, 5033, 5101
2. Güzel, hoş, iyi
e. 839, 4361, 4516, 5441
3. İşe yarayan, iyi
e. 220
is. 4. Hayırlı ve güzel iş yapan, salih (kimse)
e. 5533
e.+leri 3250
5. İyi, hoş
e. 464, 481, 1998, 3254
e.+nün 894
e.+si 433, 2556, 2868, 3026, 3819, 5396, 5398
e.+sidür 3187

eyülik İyilik, sağlamlık
e.(g)+ile 3627

eyürek Daha iyi
e. 4698
e.(g)+i 2944

eyvân (F.) Kemerli yüksek bina, köşk
e. 3548

Eyyûbü Enşârî Kişi adı
e. 4605

ez- Ezmek
e.-er 2968
e.-meŋ 3691

Ez'amî Kişi adı
e. 5542

ezân (Ar.) Ezan
e. 4810
e. oku- Ezan okumak
e. o.-rlar 4979

ezvâc-ı
e.-ı Resûlullah Hz. Muhammed'in hanımları, zevceleri
e. 5134

2124, 2154,2198, 2210, 2290, 2329, 2333, 2401, 2413, 2419, 2535, 2564, 2711, 2747, 2768, 2825, 2827, 2886, 2933, 2943, 3014, 3066, 3124, 3196, 3232, 3233, 3499, 3629, 3633, 3734, 3760, 3773, 3784, 3875, 4092, 4112, 4136, 4159, 4363, 4364, 4441, 4487, 4493, 4501, 4585, 4595, 4606, 4663, 4773, 4958, 4986, 4999, 5012, 5079, 5119, 5148, 5185, 5264, 5272, 5308, 5330, 5353, 5375, 5470, 5481, 5493, 5609, 5611, 5689, 5830, 5886

e.(d)-ürüz 423, 905

2. Rivayet etmek, nakletmek, anlatmak, bildirmek

e.(d)-ürler 166, 191, 349, 818, 1082, 1091, 1158, 2557, 2708, 3129, 3142, 3628 4554, 4668, 4759, 4894, 5377, 5709

→cevāb e.

eyle Öyle, o şekilde, öylece

e. 132, 561, 838, 1000, 1618, 1640, 2050, 2306, 2712, 2717, 2938, 4054, 4279, 4938

e.+dür 4535

eyle- 1. Yapmak, işlemek, etmek, kılmak

e.-di 224, 225, 4125, 4411, 5373

e.-gil 4280

e.-mişdür 1722

e.-r 5790

e.-yesin 266

2. İnşa etmek, hazırlamak, yapmak

e.-di 5674

e.-diler 197, 5318

e.-mişlerdür 2745, 3548

e.-se 4188

e.-seler 2081

e.-yüp 5016

3. Hâline getirmek, yapmak, etmek

e.-di 1073, 1074, 3358, 4907

e.-gil 73

e.-mişler 3964

e.-rler 3178

e.-yüp 3085

4. Meydana getirmek, yapmak

e.-miş 4715, 4749

e.-mişler 5458

e.-mişlerdür 2285

e.-seler 844

5. Geçirmek, tüketmek

e.-meyesin 250

6. Demek, söylemek, anlatmak

e.-diler 1502

e.-ye 519

→ābādan e., ak e., arı e., arz e., āsān e., āzād e., bahş e., beyān e., binā e., biryān e., bī-vefālık e., bölük e., bünyād e., cānını kabz e., cem' e., ceng e., cüft e., çāre e., davet e., defn e., delük e., dünyādan nakl e., edim e., emr e., eser e., eylük e., gark e., girü e., görmez e., gözlü e., gusül e., hadım e., hakir e., halas e., harāb e., harc e., hasf e., hata(lar) e., hazer e., helāk e., hor e., hub e., hüküm e., hürmet e., ıssı e., 'ibādet e., iftirā e., ihsān e., 'ilāc e., 'imāret e., işāret e., ittifāk e., 'izzet e., kabūl e., kabz e., karār e., kelici e., kelici çevük e., kendüzini yalan e., kıttāllar e., kıyās e., ma'zul e., medār e., men' e., meymūn e., muhkem e., musallat e., muti' e., mühür e., münakkaş e., müstevli e., müşāhede e., nakl e., nazar e., nişān e., pādişahlık e., pāre e., pāre

e. hal Eskiden, çok önceleri

e. h.+de 3678

e.-i 'ömr Hayatın ilk demi, ilk yaratılış

e. ö.+inde 3246

evvelki İlk önceki, eski, kadim

e. 1743

ey ünl. Ey

e. 106, 161, 201, 211, 295, 309, 644, 698, 786, 1613, 1979, 2011, 2235, 2300, 3212, 3219, 3262, 3649, 3903, 3925, 3928, 3931, 3955, 4053, 4166, 4383, 5424, 5617, 5870

Eyār Yer adı

e. 2559

eydil- Söylenmek, denmek, ifade edilmek

e.-mişdür 419

eyi İyi

e. 3638, 4408

ey(i)t-/eyt- 1. Söylemek, demek, anlatmak

e. 700, 3220, 5344

e.-di 67, 68, 69, 70, 157, 158, 160, 163, 168, 169, 172, 180, 185, 188, 221, 243, 303, 339, 362, 487, 488, 488, 657, 681, 695, 699, 702, 915, 947, 948, 949, 950, 993, 994, 995, 996, 1013, 1103, 1136, 1154, 1161, 1162, 1162, 1216, 1227, 1235, 1248, 1250, 1254, 1272, 1342, 1556, 1563, 1564, 1595, 1601, 1608, 1611, 1627, 1642, 1644, 1644, 1645, 1646, 1883, 1948, 1968, 1969, 1971, 1976, 2296, 2300, 2411, 2432, 2614, 2631, 2645, 2666, 2668, 2716, 2767, 2934, 2936, 3015, 3133, 3135, 3147, 3154, 3214, 3335, 3347, 3435, 3466, 3623, 3631, 3638, 3649, 3659, 3672, 3674, 3679, 3735, 3797, 3798, 3798, 3801, 3810, 3913, 3914, 3925, 3955, 4008, 4011, 4025, 4054, 4055, 4089, 4149, 4243, 4461, 4465, 4471, 4479, 4560, 4611, 4614, 4635, 4637, 4653, 4654, 4680, 4683, 4727, 4732, 4745, 4779, 4795, 4797, 4895, 4937, 5109, 5122, 5175, 5296, 5339, 5364, 5364, 5388, 5389, 5390, 5392, 5424, 5435, 5501, 5517, 5539, 5575, 5635, 5703, 5710, 5861, 5863

e.-diler 394, 401, 565, 678, 1056, 1160, 1222, 1251, 1266, 1560, 1563, 1821, 1882, 2095, 2179, 2205, 2342, 2410, 3644, 3720, 3779, 3927, 3929, 3935, 4052, 4054, 4056, 4058, 4060, 4093, 4130, 4160, 4170, 4179, 4236, 4269, 4460, 4517, 4573, 4575, 4612, 4762, 5051, 5067, 5121, 5170, 5173, 5175, 5175, 5229, 5407, 5518, 5625, 5641, 5644, 5655, 5889

e.-dük 3780

e.-düm/e.-dim 472, 700, 1249, 1643, 1644, 1645, 1647, 1828, 2936, 2937, 3797, 3797 3798, 3799

e.(d)-eyim 5344

e.-miş 3662, 3812, 4367, 4718, 4868, 5443*, 5478

e.-mişdür 753

e.-mişler 2407

e.-mişlerdür 666, 3020, 3625

e.-se 781, 786

e.-sün 5340

e.(d)-ürler 350, 648, 690, 771, 773, 811, 821, 857, 874-75, 878, 883, 889, 890, 958, 963, 974, 977, 1009, 1021, 1023, 1052, 1054, 1057, 1061, 1125, 1126, 1155, 1259, 1274, 1317, 1327, 1570, 1580, 1584, 1589, 1603, 1610, 1617, 1633, 1639, 1653, 1687, 1744,

ev Mesken, ev

e. 284, 1699, 3122, 3366, 3506, 3680, 3683, 4665, 5188, 5192, 5242, 5355, 5731, 5750

e.+de 3574, 4381

e.+den 3580

e.+dür 3318, 4213

e.+e 489, 3122, 3507, 4212, 4665, 4667, 5356, 5711, 5712, 5871

e.+i 1579, 3338, 3433, 3579, 4213, 4432, 4433, 4975

e.+idür 1512, 3519, 3520

e.+ime 307, 3966

e.+ine 5710

e.+ini 3319, 3416, 5710

e.+ler 3511, 4751

e.+lerde 5608

e.+lere 5784

e.+leri 2518, 4327

e.+lerin 2911

e.+lerine 2706, 5249, 5250

e.+lerini 4976

e.+ün 3324, 3363, 3376, 3509, 3681, 3780, 4214, 5190, 5595

→kesme e.

evāyil (Ar.< evā'il) Geçmiş, evvel zamanlar, kadim

e.+de 4959

evḳāt (Ar.) Zamanlar, anlar, vakitler

e.+ı 1842

evlā (Ar.) Daha iyi, daha üstün, evlâ

e. 4508

e.+dur 3338

e.+sı 5155

evlād (Ar.) 1. Çocuk, evlat

e.+ı 1557

2. Soy, nesep, sülâle

e.+ındandı 4959

e.+ındur 3760, 3846

→ahbār e.ı, ravza-i e.-ı Resūl

e.-ı 'Alī Hz. Ali'nin soyu

e. a.+den 5230, 5231

e.-ı Ḳureyş Kureyş kabilesi, Kureyş soyu

e. k.+den 5270

evlen- İzdivaç yapmak, evlenmek

e.-mek 254

evliyā (Ar.) Kerâmet sahipleri, erenler

e. 4881

Evsetü'l-mıntıḳa Yer adı

e. 1441

evvel (Ar.) 1. zf. Önce, ilk olarak, başlangıçta, iptida, evvelâ

e. 558, 1336, 1419, 1608, 1905, 3322, 3420, 3680, 3801, 3808, 3940, 4063, 4385, 4423 4445, 4725

2. sf. İlk, önce, başlangıç

e. 565, 631, 724, 1058, 2520, 2526, 3432, 3605, 4342, 4484, 5336, 5510

3. is. Başlangıç, baş, önce

e.+i 547, 1794

e.+imüz 251

e.+inde 1197, 1204, 3484

→āḫir e.in, sahre-i e.

evvelde İlk başta, daha önceden, eskiden

e. 1918

evvelden İlk başta, daha önceden, eskiden

e. 624, 922, 4024

e. it- Esir almak, esir etmek
e. i(d)-erem 3957
e. ol- Esir düşmek, esir olmak
e. o.-mış 4364
esirge- Merhamet etmek, şefkat göstermek, acımak
e.-di 4990
eski Eski
e. 2344, 3008
esnā (Ar.) Ara, vakit, zaman
e.+da 1145, 4797
a.+dayiken 3569
e.-yı mukātele Vuruşma anı, çarpışma anı
e. m.+de 5439
e.-yı ta'ām Yemek sırasında, yemek yerken
e. t.+da 4205
esnāf (Ar.) Cinsler, zümreler
e.+ında 540
esrük
e.(g)e dön- Mest olmak, kendinden geçmek
e. d.-di 3922
esved Yer adı
e. 2273
→ayn-ı e., sıfat-ı hāceru'l-e.
Eş'ār Yer adı
e. 2659
eşek Eşek
e.+den 5701
e.(g)+e 5695
e.(g)+i 1631, 3985
e.(g)+in 5704
e.(g)+inün 5702
eşik/eşük Eşik
e.(g)+inde 4734
e.+(g)üni 3143
eşkıyā (Ar.) Haydut, eşkıya
e.+ya 839
→ervāh-ı e.
Eşküvāre Yer adı
e. 2678
et Et
e. 102, 2314, 3182, 3785
e.+e 2829
e.+i 2828, 2830, 2968
e.+ile 2968
e.+in 4708
e.+iydi 2726
e.+lerin 72
e.+lerini 79
etek Etek
e.(g)+i 4609
e.(g)+in 4609
e.(g)+ine 1208
e.(g)+ini 5057
etıbbā (Ar.) Doktorlar, hekimler
e.+dan 4516
etmek Ekmek
e. 5887
e.+dür 1723
e.(g)+i 3179, 5393
e.(g)+ile 1723
etrāf (Ar.) Çevre, civar, etraf
e.4027
e.+dan 4076
e.+ı 4019
e.+ından 4528

e.+yi 2541
Ermeyin Yer adı
e.+de 2545
ervāḥ (Ar.) Ruhlar
e.+dur 555
e.+un 1746
→ebü'l-e., müvekkil-i e.
e.-ı eşkıyā Haydutların, eşkıyaların ruhları
e. e.+dur 4176
e.-ı küffār Kāfirlerin canları, kāfirlerin cesetleri
e. 4176
e.-ı revḥānī Güzel (kimselere ait) ruhlar, latif ruhlar
e. r.+ler 764
Erven/Ervend Yer adı
e. 2558, 2671, 5370
e.+de 2545, 5747
e.+den 2729
erzāḳ
→kāsımu'l-e.
es- (Rüzgar) Esmek
e.-di 5803, 5838, 5842
e.-dügi 2170
e.-dügince 4945
e.-dügindedür 510
e.-düginden 3590
e.-er 1655, 2217, 2221, 2438, 4774
e.-mek 5874
e.-mez 4379
Es'ad-ı Hamīr Kişi adı
e. 3323
esb
esb-ḫaylī At sürüleri
e. h.+dur 4974
esbāb (Ar.) Vasıtalar, sebepler
e.+dur 1328
e.+ı 422
esbāb (Ar.) Elbiseler, eşya, esvap
e. 369
esed (Ar.) Aslan burcu
e. 880, 1321, 1450, 1450, 2978
→bābü'l-e., burc-ı e., femmü'l-e., kalbü'l-e.
e. burcı Aslan burcu
e. 1452
e. b.+na 1321
e. b.+ndayiken 2978
eṡer (Ar.) Alâmet, iz, nişan
e.+i 851, 2432, 3400, 4765, 5245, 5395
e.+leri 851
e. eyle- Etkilemek, tesir etmek
e. e.-mez 3007
e. it- Etkilemek, tesir etmek
e. i.-di 3381
e. i.-dügindе 527
e. i.-medi 2935, 5742
e. i.-mese 2795
e. i.-meye 3022
e. i.-mez 1754, 2977, 5469
e. i(d)-üp 5151
e.i ḳalma- İzi kalmamak, silinmek
e. k-dı 3729
e.-i bāḳī Kalıcı eser
e. 206
esīr (Ar.) Esir
e. 4526, 4788
e.+ler 2734

epsem

e. dur- Sükut etmek, suskun durmak, sessiz kalmak

e. d.-mışdur 2414

e. d.-urlar 2475

e. ol- Sükut etmek, susmak

e. o.-a 2368

e. o.-dı 1247

er 1. Erkek, kişi, adam

e.+i 5053

e.+ler 4550, 4551

2. Koca, zevç

e. 335

e.+lerinüzi 3956

e. kişi Erkek, reşit kimse

e. 2979, 5262

e.e var- Kocaya gitmek, evlenmek

e. v.-am 307

erbāb

→rabbü'l-e.

Erdebīl Yer adı

e. 5771

e.+de 2541

→şehr-i E.

Erdeşīr/Erdeşīr bin İsfendiyār Kişi adı

e. 1554, 1556, 1559, 1562, 1562, 1564, 1565, 4024, 5186

e.+dendür 4024

e.+e 1567

eren Erkek

e.+leri 3723

e.+lerile 4116

eri- Erimek

e.-di 1906, 4545

e.-r 2826, 3009, 3189

e.-yup 154, 945, 3108

erimiş bulun- Eriyivermek, erimek

e. b.-dı 4467

erik Erik

e. 3856

erit- Eritmek

e.-di 143

e.-dün 152

e.(d)-eler 2986, 3039

e.-seler 2947, 2947

e.(d)-ür 2968

e.(d)-ürler 2912, 2922, 3037

erḳām (Ar.) Rakamlar, sayılar, resimler

e.+ını 2980

erkek/irkek Erkek

e.+dür 1435, 1450, 1461, 1473, 1507, 1508

e.(g)+i 2888

Erḳīl Kişi adı

e. 3606

erlik Yiğitlik, kahramanlık

e.(g)+ün 5561

Ermān Yer adı

e. 2531

Ermāyil Yer adı

e. 2730, 2732

Ermeğān Yer adı

e.+un 3941

Ermem

→dārü'l-E.

Ermeniyye Yer adı

e.+de 2269

e.+de 2713

e.+den 2032

e. ol- Emrolunmak, emir gelmek
e. o.-dı 1145, 3317
emrāz (Ar.) Hastalıkar, illetler, marazlar
e.+ından 2347
emsāl (Ar.) Örnekler, benzerler
e.+i 436, 1638
→ma'den-i e.
Emül Yer adı
e.+de 2612
emvāc (Ar.) Dalgalar
e.+un 2200
emvāl (Ar.) Mallar
e.+in 2175
emvāt
→münādü'l-e.
en/in Genişlik, en
e.+i 2701, 3320, 3417, 3424, 3430, 4660, 3300, 5507
e.+idür 3204
e.+ini 1928
enār (F.) Nar
e. 4078, 4300, 5905
e.+ı 2126
→kızıl e.
enbān (F.) Heybe, çanta
e. 4479
enbār (Ar.) Ambar
e. 2453
Enbār Yer adı
e. 4021
e.+dan 5335
Enbāt Bir kavim adı
e. 5334
e.+da 5333
e.+dan 5330
enbiyā (Ar.) Peygamberler, nebiler
e. 651
→şeceretü'l-e., şeyh-i e., şöhretü'l-e., veliyyü'l-e.
endām (Ar.) Vücut, beden
e.+ına 1772
e.+ından 989
e.+ıyla 1772
e.+ını 3233
endāze
e. it- Ölçmek
e. i.-diler 4938-39
e. i(d)-eler 4938
Endelüs Yer adı
e. 3845
endīşe (F.) Endişe
e. 548
e. it- Meraklanmak, kaygılanmak, tasalanmak
e. i(d)-ügine 548
e. i.-düm 263
enār (F.) Nar
e. 2125, 3839
eŋek Çene
e.(g)+i 358, 364
Enhār Yer adı
e.+dı 2559
eŋse Ense
e.+sinden 2843
envā'
e.-ı ḫayvanāt Canlı türleri
e. 1668
enva'i (Ar.) s. Çeşit çeşit, çeşitli
e. 1925, 3693, 5573, 5717

elli Elli

e. 3204, 3304, 3305, 4382, 5157, 5381, 5796, 5844

elmās (F.) Elmas

e. 1940, 1947, 2818, 2824, 2828, 2829, 2831, 2975, 2985

e.+ı 2817, 2825

e.+un 2826

→bahr-i d., ma'den-i e.

em- (Süt) Emmek

e.-erdi 4224

emānet (Ar.) Emanet

e. 203

e.+dür 3630

e.+e 1363

e. ko- (Birisine) Emanet bırakmak, emanet etmek

e. k.-dı 3629

emānet-dār Kendisine emanet edilen, emanetçi

e.+dur 2469

Emel Yer adı

e.+dür 3757

Emeliyye

→'ayn-ı E.

emīn (Ar.) Güvenilir, emin

e. 5560, 5562

e.+dür 4859

e.+ler 2958

e.+lerdür 4860

e. it- Güvenilir hâle getirmek, güvenilir kılmak

e. i(d)-er 3063

e. ol- Güvenlik içinde olmak, emin olmak

e. o.-ur 979

emīnlik Güvenilirlik, eminlik

e. 1659

e. ol- 1. Selāmette olmak, emin olmak

e. o.-a 2840, 3190, 3193

e. o.-alar 1096, 2191

e. o.-dıgına 416

e. o.-madılar 2192

e. o.-mak 417

e. o.-ur 799, 979

e. o.-urlar 3341

2. Kesin olarak inanmak, kanaat getirmek

e. o.-dı 387

emīr (Ar.) Bir kavmin, bir yerin başı, reisi

e. 1262, 5388, 5389

emīrü'l-mü'minīn Müminlerin emiri, halife, devlet başkanı

e. 8, 1213, 2124, 3403, 3406, 3458, 3770, 3846, 4354, 4554, 4948, 4952, 5019, 5215, 5218, 5360, 5757

→zamān-ı e.

emlāk (Ar.) Mülk, emlâk

e. 4991

Emlek Bir kavim adı

e. k.+nun 1470

emr/emir (Ar.) Buyruk, emir

e.+e 23

e.+ile 684, 826, 838, 847, 3686, 4687

e.+inden 1637, 5414

e.+iyle 79, 3236, 3727

→emrinden ç.

e. eyle- Ferman buyurmak, emretmek

e. e.-di 606, 3352-53

e. it- Ferman buyurmak, emretmek

e. i.-di 1147

e.+inden 4670
→kendu e.ile
e.(ini) çek- (Bir işten) Vazgeçmek, (Bir işi) bırakmak, yapmamak
e. ç.-di 3223, 4256
e. ç.-diler 4059-60
el ur-/elin ur- 1. Dokunmak, temas etmek, değmek
e. u.-dı 366
e. u.-madın 5623
e. u.-sa 3386-87, 3864, 4505
2. mec. Gaspetmek, zorla almak
e. u.-maz 3441
e.i iriş- Gücü yetmek, yapabilmek
e. i.-mez 3912, 5868
e. i.-ür 710-11
e.i ol- Bir işte payı olmak
e. o.-masun 4613
e.in al- Yardım etmek
e. a.-dı 4202
e. a.-up 5177
e.in kaçır- Elini çekmek, elini kazırmak
e. k.-urken 1167
e.inden gel- Bir işi yapabilmek, gücü yetmek
e. g.-mez 118, 928, 1617, 1837, 5176, 5580
e. g.-ürse 5489-90
e.inden kaç- Birinden kurtulmak
e. k.-dı 2013
e. k.-up 5146
e.ine gir- (Birinin) Hâkimiyetine geçmek, tasarrufunda bulunmak
e.(lerine) g.-di 5408-09
e. g.-e 4636
e. g.-se 3250
e.in kaçır- Elini çekmek, elini sakınmak
e. k.-ken 1167
e.lerin dünyādan çek- Dünya hayatını bırakmak
e. ç.-diler 3722-23
e.ün dut- Yardım etmek
e. d.-am 313
el Arapça harf-i ta'rif
→eḍ-ḍā, ed-dāl, ed-delv, ed-diyārü'l-maḳlūbe, ed-diyārü'l-maẓlūm, el-'aḳreb, el-'ayn, el-'aynü'l-'aḳīḳ, el-bā, el-Baṣra, el-cebelü'l-Cīm, el-cebelü'l-cārī, el-cedy, el-cemset, el-cevzā, el-cīm, el-elif, el-esed, el-fā, el-ġayn, el-ḥā, el-ḫā, el-ḫaber, el-hacer, el-ḥamel, el-Ḥārūn, el-hā, el-hazra, el-hitanü'l-muhteriḳān, el-ḥūt, el-ḳāf, el-kāf, el-ḳavs, el-kelāf, el-mīm, el-mīzān, el-tā, el-talıḳ, el-turuc, el-vāv, el-yā, en-nūn, er-rā er-ruknü'ṣ-ṣāliṣ, eṣ-ṣā, es-seretān, es-sīn, es-sünbüle, eş-şın, et-tābe, ez-zā
elbette (Ar.) Elbette
e. 2137, 2820, 3058, 3929
elçi/elçü Aracı, elçi
e. 4195, 4206
e.+ler 1560
e.+müz 4196
e.+nün 4201
elçilik Aracılık, elçilik görevi
e.(g)+le 4193
elegim-sağmal Gökkuşağı
e. 1689-90
elif (Ar.) Elif harfi
e. 518, 1938, 5883

ekşer (Ar.) Çoğu, çoğunluğu; en çok, daha ziyade
e. 2341, 2929
e.+i 5418, 5427, 5744
eksik Eksik
e. 630
e.+e 4183
→yüzden bir e.
e. olma- Daima bulunmak, sürekli mevcut olmak
e. o.-ya 633
e. o.-z 2722, 2749, 5621
eksil- Azalmak, eksilmek
e.-di 5006
e.-dügi 2290
e.-düginde 1205
e.-dügine 1204
e.-düginün 1202
e.-mege 1196
e.-mesi 2030
e.-mez 1744, 2904, 3056
e.-se 204, 2286, 5213
e.-ür 1180, 1196, 1205, 1327, 2226, 5213
→'aklı e.
eksilt- Kusurunu gidermek
e.(d)-ür 406
eksildici Can alıcı, ruhları kabzeden, Hz. Azrâ'il
e.+yem 169
eksükrek Daha az, daha noksan
e.+dür 2853
eksüksiz Tam, mükemmel
e. 2775

el 1. El
e. 253, 1701, 3329, 4800
e.+de 3118
e.+dur 4800
e.+i 3558, 3562, 4374, 4971, 5646
e.+ile 2575
e.+in 1166, 1437, 2800, 3347, 4195, 4357, 4374
e.+inde 269, 715, 1396, 1403, 1457, 1463, 1475, 1510, 1511, 2015, 2050, 2860, 2860, 2981, 2981, 3552, 3921, 4098, 4141, 4284, 4376, 4569, 5169
e.+inden 2893, 3129
e.+ine 82, 2893, 3807, 4292, 4498 , 4715, 4731, 4794
e.+ini 785, 785, 1167, 2155, 2622, 3014, 3596
e.+leri 2058
e.+lerinde 5604
e.+lerine 2874
e.+lerini 3561
e.+üm 5647
2. (iyelik ekleriyle kullanıldığında) Sahiplik, mülkiyet
e.+imde 3659, 5869
e.+inde 4673, 4674, 4729, 5068, 5145, 5221
e.+indedür 2504, 2505, 2505, 2506, 2506, 3861, 5153
3. Pençe, gaga
e.+i 822
e.+ine 2881, 4715, 4716
e.+ini 4716
4. mec. Aracı, vasıta, sebep
e.+ile 3599
e.+inde 5303

e. m.+ı 5215

e.-i Rey Rey halkı

e. r.+dür 4345

e.-i Rūm Bizans halkı

e. 4309, 5793

e. r.+dur 4954

e.-i Semerḳand Semerkand halkı

e. 4460

e.-i Sind Sind halkı

e. 5264

e.+e 5263

e.-i sünnet-i cemā'at Hz. Muhammed'e ve ashabına itikatta uyanlar

e. 2560-61

e.-i sünnet ve cemā'at Hz. Muḥammed'in ve ashabının yolunda olanlar

e. 639

e. c.+üz 719

→mezheb-i e.

e.-i Şām Şam halkı

e. 5793

e.-i Tedemmür Tedemmür halkı

e. 3955, 3957

e.-i tefsīr Müfessirler

e. 3624

e.-i Yemen Yemen halkı, Yemenliler

e. 5546

e.-i żaʿīf Zayıf kimseler, zavallılar, kimsesizler

e. 2596

e.-i zenc Zenciler, siyahiler

e. 2063

e.-i ziyāfet Ziyafet ehli

e. z.+dururlar 5115

ejderhā (F.) Ejderha

e. 853, 921, 1349, 1783, 1846, 1851, 1866, 2982, 4078, 4807, 4874

e.+dur 274, 1866

e.+lar 2509

e.+nun 1787

e.+ya 995

e.+yı 1845, 1850

e. boynuzı Ejderha boynuzu

e. b.+dur 2847

ek- 1. (Bir yeri, bir şeyi) Yetiştirmek, ürün almak amacıyla ekmek

e.-eler 1198

e.-erdi 4064

e.-erler 5258, 5258

2. Dökmek, saçmak, sürmek

e.-seler ...*göyünmiş cerāḥata ekseler*..3182

ekābir

→maḳām-ı e.

Eḳādis İbn-i Herāt Kişi adı

e.+a 4998

eḳālim (Ar.) Dünya

e.+ün 2514

ekāsire

→dārü'l-mülk-i e.

ekber

→dübbü'l-e., sa'd-ı e.

ekin Ekin

e. 4064

ekinci Çiftçi, ekinci

e. 4064, 4065, 4066, 4069

Ekkāle Yer adı

e. 5127

egri 1. Düz olmayan, eğri
e.+dür 2164
2. Düzensiz, periyodik olmayan
e. 1436, ... *ve ağır yüzlüdür egri*
*metali'lüdür..*1481
egür-
→çıkrık e.
ehl (Ar.) 1. Halk, ahali, tebaa
e.+i 729, 1771, 1771, 2511, 2527, 2553, 2597, 2675, 3719, 3790, 3829, 4032, 4987, 4989
5077, 5194, 5238, 5400, 5529, 5629
e.+incedür 4032
e.+indenem 1980
e.+ine 4153, 4992, 4994
e.+ini 1829, 4916, 5792
e.+inün 829, 1816, 4034, 4496
2. Sahip, melik
e.+i *imdi bu nesne 'akıldan ırakdur göklerüŋ*
ehli olmaya 730
→bu dünyā e.i, göklerün e.i, hikmet e.i, yir e.i
e.-i Baṣra Basra halkı, Basralılar
e. 1988, 3668, 3784
e. b.+ya 1989, 3778
e.-i Buḫārā Buhara halkı, Buharalılar
e. 3826
e.-i Bulġār Bulgar halkı
e. 3761
e.-i cehennem Cehennemlikler
e. c.+dür 4036
e.-i Fars İran halkı, İranlılar
e. 2528
e.-i Ġūr Gur halkı
e. 4916
e.-i ḥadīs
→mezheb-i e.
e.-i Hind Hint halkı, Hintliler
e. 973, 2496, 4731, 4858, 5076, 5260, 5272, 5432
e. h.+den 4958
e. h.+i 5263
e.-i ḫitāb İman ehli, muminler
e. 2439
e.-i Ḫorāsān Horasan halkı, Horasanlılar
e. 4916
e.-i ḥikmet Filozoflar, hakimler
e. 1065-66
e.-i 'Irāḳ Irak halkı, Iraklılar
e. 4859
e.-i İslām Müslümanlar
e. 757-58, 3578, 3861, 4141, 5265
e. i.+dur 3762
→ehlü'l-i., mezheb-i e.
e.-i kitāb Dört büyük kitap indirilenler, kitap ehli
e. k.+dan 4178
e.-i Ḳosṭanṭeniyye İstanbul halkı
e. 5035
e.-i Māverāü'n-nehr Maveraü'n-nehir halkı
e. m.+ün 5241
e.-i Mecūsī Ateşe tapanlar, Mecusî dinine mensup olanlar
e. m.+lerdi 3836
e.-i Mekke Mekke halkı
e. 5107, 5114
e.-i Mıṣ(ı)r Mısır halkı, Mısırlılar
e. 5226
e. m.+a 5228

Ebū 'Ubeyd Kişi adı

e. 5546

Ebū Yaḥyā mec. Hz. Azrail

e. 688

Ebü'l-beḳā mec. Hz. Azrā'il

e. 687

Ebü'l-cehennem

→āl-i E.

Ebü'l-ecsād Cisimlerin özü

e. *ya'nī kibrīt-i kükürdiyye ebü'l-ecsād dirler ve zībaḳa ebü'l-ervāḥ dirler* 3068

Ebü'l-ervāḥ Ruhların babası

e. *ya'nī kibrīt-i kükürdiyye ebü'l-ecsād dirler ve zībaḳa ebü'l-ervāḥ dirler* 3068

Ebü'l-ġanāyim mec. Hz. Mikail

e. 675

Ebü'l-Ḥusayb Kişi adı

e. 4827, 4832, 4839

e.+ıla 4825

Ebü'l-Ḥüzeyl Kişi adı

e. 1640

Ebü'l-Ḳāys-ı Tuffaḥ Kişi adı

e. 3332

Ebü'l-Menāfiḥ mec. Hz. İsrafil

e. 646

ebvāb

→bābü'l-e., femmü'l-e.

Ebyāż Yer adı

e.+un 3635, 3636

→ḳal'a-i E., ḳal'atü'l-E.

ecel (Ar.) Ecel

e. 192, 302

e.+ün 200

ecnās (Ar.) Soylar, türler, cinsler

e.+ındadur 532

e.-ı muḫtelif Çeşitli nesneler, çeşitli türler

e. 2865

ecrām

e.-ı semāvī Gök cisimleri, yıldızlar

e. 977

ecsād (Ar.) Vücutlar, bedenler, cesetler

e.+dur 556

→ebü'l-e., ümmü'l-e.

ecsām (Ar.) Nesneler, cisimler

e.+dan 1030

eczā (Ar.) Parça, kısım

e. 1685

e.+ları 1809

e.+sı 5885

e.+sı 1891

→ḳābil-i e.

e.-i laṭīf (Bir şeyin) İşe yarar kısmı, yararlı yeri

e. l.+ini 1891

e.-yı dühniyye Yağ

e. 1709, 1710

e.-yı ġalīẓ (Bir şeyin) Kaba kısmı, işe yaramayan kısmı

e. g.+i 1886

e.-yı laṭīf (Bir şeyin) İşe yarar kısmı, yararlı yeri

e. l.+ini 1891

edā

e. it- Yerine getirmek, ifa etmek

e. i.-mek 4

e. i(d)-üp 2

edeb (Ar.) Edep

e.+ün 4395

d.-e 2863

d.-mişdür 5512

düzen Tertip, intizam, düzen

d.+ün 498

→bu d., bu d.e, işbu d.e, şol d.e

düzici Nakşeden, yapan

d.+lerdür 925

düzül-/düzil- 1. Yapılmak, inşa edilmek

d.-miş 4259

2. Yaratılmak

d.-di 5850

d.-digin 958

E

e'âcim (Ar.) Arap olmayanlar, İranlılar, Acemler

e. 5292

e'amm

→sâhibü't-tufânü'l-e.

ebâbil (Ar.) Kur'an'da "Fil sûresinde" geçen kuş

e. 5049

ebced (Ar.) Ebced

e. 512

→huruf-ı e.

ebedî

→'âlem-i e.

Ebem Yer adı

e. 3861

Ebhen Kişi adı

e. 4981

Ebi Mâlik İbn-i Nâşir Kişi adı

e. 3981

Eble Yer adı

e.+ye 5199

Ebrehe Kişi adı

e. 3359, 3362, 4981, 5045, 5047

e.+nün 3367, 3367

ebrişîm/ibrişîm (F. < ebrişum) (F.) İbrişim, kalınca bükülmüş ipek

e. 3747, 4132, 4711, 4907

e.+dur 4078

Ebû 'Alîyye'l-Cüffânî Kişi adı

e. 1262

Ebu Bekir/Ebû Bekr-İ Şıddîk/Ebû Bekr bin 'Abdurrahman Kişi adı

e. 1209 , 1211, 1213, 4147, 5795

Ebû Ca'fer/Ebû Ca'fer-i Manşûr/Ebû'l-Ca'ferü'l-Manşûr/Ebû'l-Ca'feri'l-Manşûr

Kişi adı

e. 3333, 3798, 4423

e. c.+e 4824

e. m.+a 4823

Ebû Cehil Kişi adı

e. 1242, 1243

Ebû Hanîfe Kişi adı

e. 4425

Ebû İshak Kişi adı

e. 5186

Ebû Mûsâ Kişi adı

e. 4681

e. m.+yı 4676

e. m.+ya 4679

→leşker-i E.

Ebû Mûsâ Eş'arî Kişi adı

e. 4663

Ebû Süleymân Kişi adı

e. s.+a 4790

d.+dür 4307

düz- 1. İnşa etmek, meydana getirmek, kurmak, yapmak

d.-di 143, 164, 176, 180, 3425, 3431, 3808, 3907, 3909, 3909, 4424, 4603, 4791, 5096, 5473, 5507

d.-diler 236, 2821, 3531, 3616, 3617, 3618, 3619, 3619, 4229, 4850, 5054, 5055, 5224, 5430

d.-e 1960, 4612

d.-erler 3122

d.-memişlerdür 3319

d.-miş 4598

d.-mişidi 1957

d.-mişler 3269, 3506, 4723, 5189

d.-mişlerdi 3689

d.-mişlerdür 2328, 3862, 3863, 3870, 3873, 4043, 4298, 4417, 5242, 5255

d.-üp 5062

2. Yapmak, hazırlamak, imal etmek, tertip etmek

d.-di 597, 1966, 2717, 5005, 5005, 5385

d.-diler 4540

d.-dük 116

d.-gil 2716

d.-e 2859

d.-erler 2720, 2796, 2809, 2848, 2869, 2927, 2944, 2955, 2969, 3030, 3121, 3185, 3186, 3571, 4107, 5265, 5290

d.-erlerdi 922

d.-eyim 161

d.-miş 477, 3124

d.-mişdi 4704

d.-mişdür 595

d.-mişler 2648, 3141, 3504, 3705, 3962, 4097, 5454

d.-mişlerdi 2155, 3697, 3712

d.-mişlerdür 2074, 2257, 2461, 2461, 3059, 3552, 3575, 3576, 3586, 3700, 3875, 4113,4902, 5191, 5590, 5667

d.-se 862

d.-seler 104, 1893, 2855, 3012, 3020, 3031

3. Resmetmek, nakşetmek, resmini yapmak, çizmek

d.-diler 5357

d.-mek 926

d.-meye 929

d.-miş 4717

d.-mişdi 1582

d.-mişler 2145, 3450, 3475, 3477

d.-mişlerdi 2641, 4001, 4002, 4994

d.-mişlerdür 2806, 5462

4. Yaratmak, meydana getirmek, var etmek

d.-mek 1817, 1818, 1837, 1838

5. Yerine getirmek, yapmak, etmek

d.-e 5173

d.-meye 5174

6. Yerleştirmek, koymak

d.-mişlerdür ... *ve her yaña gözciler duzmişlerdür*.. 5209

7. İcat etmek, keşfetmek

d.-diler ... *'ilm-i uklîdi've şatranc bunlar düzdiler*.. 236

→ahiret işini d., ceng d., hile d.

düzmeklik Yapmak, inşa etmek

d.(g)+i 1970

düzdür- Yaptırmak, imal ettirmek

d.-di 5564

3. Bir yerde olmak, ulaşmak, varmak
d.-di 1974, 2748
d.-diler 4029, 5753
d.-düm 4323
d.-dün 2012
d.-er 2829
d.-erler 1623
d.-se 1701
d.-üp 4760
4. Denk gelmek, tekabül etmek
d.-di 4171, ...*Ḫālid eydür çün Ḥaḳ te'ālā irādeti böyle duşdı*...4172
5. Tutulmak, takılmak, düşmek
d.-diler 2140
d.-er ...*gelür duzaḫ içine düşer*..2025
d.-erdi 3356
6. Çökmek, yıkılmak
d.-er 4245
7. Payına ayrılmak, hissesine düşmek
d.-erdi 5513
8. Yola koyulmak
d.-üp ...*ittifāḳ düşüp göricek/varurlar*..3100
→ardına d., aşaga d., gönline korku d., od d., vehme d., yıldız d.

düşmen (F.) Hasım, düşman
d. 430, 682, 2094, 2097, 3552, 3554, 3633, 3818, 4436, 4636, 4655, 5324
d.+den 3816, 4965
d.+e 4025, 4026
d.+i 1829, 3630
d.+inden 1956
d.+ine 380
d.+ler 255, 4528
d.+lerdür 5324
d.+leri 426, 4435
d.+lerinden 3341
d.+lerini 653
d.+ün 3554
d. dutun- Düşman saymak, düşman edinmek
d. d.-urlar 3251
d. tut- Düşman saymak, duşman edinmek
d. t.-arlar 3252

düşür- 1. Yere düşürmek, aşağı düşürmek
d.-ür 716
d.-ürler 5089
2. Helāk etmek
d.-meye 1870
→hamlin d.

düşvār (F.) Zor, çetin
d.+dur 2038, 2517
d. ol- Zor olmak, çetin olmak
d. o.-a 1461
d. o.-sa 771

düşvarlıḳ Zorluk, güçlük
d.(g)+ıla 2719
d.(g)+ındandur 1995

düşvārraḳ Daha zor, daha çetin
d.+dur 4387

dütsü
d. vir- Tütsülemek
d. v.-di 3326

dütün Duman
d. 1683
d.+dendür 2961
d.+dür 1682
d.+i 1621, 2955, 3080

düz Engebesiz, düz
d. 2804

d.-maziar 2106, 3382

d.-mışdur 1457

d.-mışlardı 4194

d.-uban 4814

d.-up 3647

2. Ele geçirmek, fethetmek, zaptetmek

d. 132

d.-a 4553

d.-dı 3052, 3578, 3718, 5080

d.-dılar 4347, 5135, 5223

d.-dun 132

3. Eline almak, kavramak, tutmak

d.-a 847

d.-ar 1404, 2050

d.-mış 270, 2860, 5713

d.-mışdur 634

d.-maz 1538

d.-salar 2575

4. Önünü kapatmak, set çekmek

d.-alar 2435

d.-ar 2388, 5597

d.-dı 5781, *...ol suyı dutdı/aķmaġa ķomadı...*2151

d.-mayalar 2437

d.-mışlar 2178, 3447

d.-salar 1748, 1749

6. Çevrelemek, sarmak

d.-ar 3048, 3050

d.-mışlardur *... daḫı 'ālemi uçdan uca dutmışlardur* 1799

7. Etkisi altına almak

d.-ar 5821, *...güneş ḥūt burcına gelse cihānı ṣovuķ dutar...*5820

d.-dı 1834, 3727, 5829

d.-mışdur 1506

8. Tekabül etmek, denk gelmek

d.-ar *... her ki anda varsa ṣol/miķdār gelmek dutar ki...*4751

9. Bulundurmak, alıkoymak

d.-ardı *... ve hem Müslimānlaruŋ oġlanlarını esīr gibi dutardı* 4526

d.-sa 2840

10. Koymak, bırakmak

d.-arlarsa *panbuķ ķoyarlarsa daḫı güneşe dutarlarsa...*3047

11. Kaplamak, yayılmak

d.-dı 4072, 5434

d.-mışdur 1531, 2534, 2535

d.-updurlar 2533

12. Herhangi bir durumda bulundurmak

d.-arlar *dā'im örtülü ṭutarlar cum'a güni olıcaķ ol örtülerin giderürlerdi* 3521

13. ...gibi olmak, bir şeye benzemek

d.-ar *... ta ol ķaṭre ṣadefüŋ ķarnında/ṣadef rengin ṭutar daḫı incü olur...*4703

14. Yönetmek, idāre etmek, hâkimiyeti altında bulundurmak

d.-arlardı *...pādişāhlıķ ve vezīrlik bunlaruŋ ıdı/memleketi 'ilm-ile ṭutarlardı...*232

15. Saklamak, tutmak

d.-ar 2594

16. Engel olmak

d.-dı *bir kimse çıķdı daḫı bu ķamu āfātı dutdı* 1973

→ boġazın d., buz d., degzinüp d., dost d., düşmen d., hoş d., 'ibret d., 'izzet d., elün d., fāide d., karar d.dı, makām d., ma'mur d., ma'zur d., menfa'at d., mezheb(in) d.,

d.-mışdur 633, 1487
d.-sa 1099, 3818
d.-unız 645
d.-ur 798, 2163, 2185, 2219, 2994, 3172, 5386
d.-urdı 692, 3920, 3999
d.-urken 739, 798
d.-urlar 1655, 3432
d.-urlardı 4006
d.-ursa 1659
2. Ayağa kalkmak, kalkmak, harekete geçmek
d.-dı 177, 352, 1597, 4887, 5432, 5562, 5564, 5702
d.-dılar 81
d.-ısarlar 645
d.-madı 3370
d.-sa 779
d.-unız 645
d.-ur 5619
d.-urlar 4416
3. Hareketsiz kalmak, eğleşmek, duraklamak
d.-a 846, 4425
d.-dı 1568, 1714, 1716, 3608
d.-duk 4572
d.-mışlar 5243
d.-sa 845
d.-ur 946, 2104, 2360, 2361, 2575, 2708
4. Bulunmak, var olmak, mevcut olmak, durmak
d.-a 2588
d.-dı 569, 3492, 5815
d.-dugı 2567
d.-ısardur 1983
d.-mışdur 712
d.-ur 935, 2951, 3124, 5386
d.-urdı 1260
5. Etkili olmak, varlığını sürdürmek
d.-dı 5580, 5799
d.-ur *ve ol ḳaraġuluḳ/üzerlerinde durur hîç güneş toḳunmaz..* 5609
6. Dinmek, sona ermek
d.-dı *...`bir ḳızıl yil esdi tā gün ṭuluınca durdı* 5842
→epsem d., gide-d., karşusına d., saf saf d., sora-d., yana-d., yeye-d.
durıgel- Ayağa kalkmak
d.-di 5784
Durcām Yer adı
d.+ı 2526
Ḍurvāc Yer adı
d. 4771
duş
d. ol- Yönelmek
d.-sa 2933
dut-/tut- 1. Yakalamak, tutmak
d.-a 1699 (?), 4278, 4553
d.-alar 3102, 4512
d.-ar 3094
d.-ardı 3346
d.-ardılar 2022, 4633
d.-arlar 1548, 2090, 2106, 5092, 5094
d.-arlardı 3357
d.-dı 662, 665, 2768, 3657, 5294
d.-dılar 2022, 3459, 3489, 3675, 4633, 4831
d.-dukları 5434
d.-duklarını 2091
d.-ıcak 3002
d.-maga 2017

d.(d)+üni 77

d. ayaklu Hayvan, canlı

d. 5802

d. yan Her taraf

d. y.+ı 4249

d. y.+ın 1699, 3758

d. y.+ındagı 3406

döşe- Yaymak, sermek

d.-diler 196, 4541, 4542

d.-rlerdi 3304

d.-mişdür 3474

döşek Yatak, doşek

d. 4129, 4130

d.(g)+inden 5784

döşen- Yayılmak, döşenmek

d.-megile 1016

d.-mesinde 549

d.-ür 1098

döy- Dayanmak, katlanmak, tahammül etmek

d.-er 2948, 5642

d.-mez 2948, 5642

döyegen Dayanıklı

d.+dür 5334

du'ā (Ar.) Dua

d.+sın 1138

d.+sını 29

d.+yıla 3763

→hayır d.

d. it- Dua etmek

d. i(d)-erem 417

d. i(d)-erler 2776

d. i.-miş 5000

d. kıl- Dua etmek

d. 5646-47

d. k.-dı 1140, 5648, 5691-92

Ḍubḥ-ı āver Yer adı

d. 889

dudaḳ Dudak

d.+ları 5736

dudul-

→bogazı d.

duḫān (Ar.) Duman

d. 1708

d.+dandur 3074

d.+dur 1681

duḫānī (Ar.) Tütün, tütüne ait

d.+dür 2961

dullāb (F.) Su dolabı, su çarkı

d. 3808

Dūma Bir melek adı

d. 4179

Dumāvend Yer adı

d. 2721

dur-/ṭur- 1. Beklemek, bulunmak, durmak

d. 4211

d.-a 3817

d.-amaz 4786

d.-an 2163

d.-dı 78, 2950, 4193, 4854, 4856

d.-dılar 4204, 5432

d.-dugumuzun 5395

d.-ısardur 3206

d.-mış 4284, 4368, 5676

d.-mışdur 743

d.-mışlar 3476, 5604

d.-makdan 3075

d.-masun 5333

d.-sunlar 5631

d.-en 5365
d.-er 943, 944, 973, 1188, 1286, 1448, 2581
d.-erken 946, 1387
d.-erler 948, 1284, 1288, 2471
2. Geri gelmek, avdet etmek, geri dönmek
d. 4680, 5870
d.-di 309, 361, 2154, 2208, 2240, 2308, 2763, 3365, 3631, 3927, 3955, 4092, 4287, 4482 4672, 4770, 5122, 5362, 5698
d.-diler 992, 2195, 2297, 2654, 3622, 4414, 5429
d.-dük 1836, 4579
d.-e 4170
d.-er 1448, 2051, 2146, 2707, 3565, 5583
d.-gil 4286
d.-icek 2299, 2305
d.-mege 2039
d.-meye 4457
d.-mez 690, 4769
d.-miş 1422
d.-üp 3370
3. Yönelmek, dönmek
d.-di 1568, 5439
d.-üp 4647
4. Hüküm sürmek, gerçekleşmek
d.-er *gerçek söylemek Allahu te'ālā'nuŋ terāzūsı dur ki 'adl/anuŋ üzerine döner..*3275
5. Değişmek, başka bir hâle girmek
d.-di 4646
d.-eyim 5366
d.-meginde 1035
→başı aşaga d.di, dinine d., esrüge d., kavlinden d.

döndér- 1. Yöneltmek, çevirmek
d.-di 5109
d.-urler 1079
2. mec. Helâk etmek, yerle bir etmek
d.-gil 5657

döndür-/döndir- Dönmesini sağlamak, dondermek
d.-ür 1028, 2169
2. Helâk etmek, yerle bir etmek
d.-di 5659, 5683
→aşaga d., başı aşaga d., yüz d.

dördünci/dördinci Dordüncü
d. 533, 941, 966, 1878, 2514, 2816, 2984, 3467, 3699, 4491, 4858
d. gök Dördüncü kat gök
d. g.+dedür 758
d. felek Dördüncü kat gök
d. f.(g)+e 1150

dört Dört
d. 71, 73, 91, 92, 367, 552, 570, 603, 900, 963, 1047, 1052, 1338, 1395, 1399, 1448, 1466, 1623, 1878, 1896, 1934, 1959, 2082, 2176, 2357, 2357, 2358, 2532, 2701, 2704, 2775, 2779, 3305, 3316, 3320, 3398, 3418, 3421, 3483, 3509, 3607, 3795, 3814, 3814, 3822, 3886, 3992, 3995, 4283, 4318, 4390, 4419, 4499, 4500, 4580, 4642, 4821, 4821, 4821, 4822, 4941, 5189, 5227, 5275, 5304, 5306, 5369, 5369, 5452, 5453, 5543, 5543, 5547, 5583, 5698, 5786, 5802
d.+de 1880
d.+dür 1877, 2157
d.(d)+i 573
d.(d)+in 87

diz Diz
d.+ine 3649
d.+leri 574
doḳı-/doku- 1. Dokumak
d.-makdur 3747
d.-mış 4713
2. Çakmak, kakmak
d.-dı 3806
doḳın-/dokun- 1. Temas etmek, değmek, dokunmak
d.-(g)ıla 2838
2. İsabet etmek, değmek
d.-mış 2316
d.-urdı 3566
doldır-/doldur- bak. toldur-/toldır-
don Kılık, kıyafet
d.+ında 4551
doŋ- Donmak
d.-ar 2965
dost (F.) Dost
d.+ı 2236
d.+ıdur 4269
d.+lar 258
d.+lara 2847
d.+ları 426
d. dut- Dost edinmek, dost bilmek
d. d.-mışım 4273
dostluḳ
d. it- Dostluk kurmak, dostluk etmek
d. i(d)-erdi 4268
dög- 1. Vurmak, dayak atmak, döğmek
d.-diler 2020, 3369
2. (Kapı) Çalmak, vurmak
d.-diler 4572
d.-erler 4570
3. Ezmek, parçalara ayırmak, kırmak
d.-erler 2834
4. Tava getirmek
d.-diler ... *anı gören bilür ki demür taḫtaları dizmişlerdür taḫtası iki yüz yetmişdür kişi bilmez kiam niçe dögdiler 'aceb* 4902
dögin- Doğünmek
d.-di 5578
dök- (Bir yere) Bırakmak, atmak, boşaltmak
d.-di 183, 1270, 2454
d.-diler 3374
d.-dün 183
d.-e 2817
d.-er 2921
d.-erdi 3344, 3910
d.-erler 2434, 2437
d.-erlerdi 3694
d.-erlerse 3572
d.-eydi 1913
d.-seler 2355
d.-üp 2901
→kan d.
dökül-/dökil- 1. Yere dökülmek, damlamak
d.-se 96
d.-di 4292
2. (Akarsular için) Göl veya denizde son bulmak
d.-ür 2054, 2224, 2229, 2742
→kan(lar) d.
dön- 1. Kendi ekseninde veya başka bir şeyin çevresinde hareket etmek, dönmek
d.-dügini 944
d.-düginün 1190
d.-e 945, 946, 1190

d.+dür 1426, 1444, 1455, 1468, 1480, 1490, 1507, 1509
d.+nün 2889, 4972
ditre- Oynamak, sarsılmak, titremek
d.-di 4158
dīv (F.) 1. Dev
d.+dür 1645
d.+e 1649
d.+i 2024
d.+ler 5492
2. Cin
d. 2178
d.+e 5637
d.+ler 2179, 2329, 3619, 4006, 4542, 4772
d.+lerden 3905, 4014
d.+lere 4011, 4739, 5053
3. Şeytan
d. 1797, 3476
dīvān
dīvān-ı a'mal Amellerin tartılacağı divan, ilahi mizan
d. a.+dür 596
dīvāne (F.) Deli, alık
d.+ye 5847
dīvār (F.) Duvar
d. 4225, 4332, 4546, 4565, 4658, 4659, 4760, 4779
d.+a 4766
d.+da 4767
d.+dur 3867, 3869, 4531
d.+ı 3406, 3446, 4545
d.+ın 4521
d.+ını 3618
d.+ınun 4520, 4941
d.+ıla 4332
d.+ları 3504
d.+larda 4843
d.+un 3510, 3868, 3871, 4226, 4332, 4543, 4761, 4762, 4764, 4765
d. çek- Duvar yapmak, duvar inşa etmek
d. ç.-mişlerdür 3509
divşiril- Toplanmak, bir araya gelmek, yığılmak
d.-ü[r]le[r]di 3345
dīvşür-/devşür- Derlemek, toplamak, bir araya getirmek
d.-di 1626, 4463
d.-digin 379
d.-üp 380, 3357
d.-ürler 2706
Diyālime Yer adı
d. 4351
d.+nün 4993
Diyālüm (?) Yer adı
d.+e 4867
diyār (Ar.) Ülke, memleket
d.+ında 5733
d.-ı 'ayn Yer adı
d. 4021
d.-ı Benī Şeybān Yer adı
d. ş.+a 4863
d.-ı ferā'ine Firavunların şehri
d. f.+dür 5600
d.ü'l-maḳlūbe Yerle bir olmuş yer, helak edilmiş yer
d. 5650
diyārü'l-maẓlūm Yer adı
d. *ed-diyārü'l-maẓlūm bir şehirdür...* 5599

d.+lerün 3518, 3551
d.(g)+ün 2218, 2218
→göge d. ol-
direksiz Direk olmaksızın, direksiz
d. 935
direm/dirhem (F.) 1. Eski okkanın 400'de biri
d. 2349, 2350, 2350, 2350, 2351, 2351
d.+di 5844
2. Gümüş para
d. 4353, 4821, 5061, 5346
d.-i ahadī Bir çeşit madeni para
d. 5512
diri Canlı, hayatta olan, diri
d. 3704
d.+lerün/d.+lerin 835, 2467
d.+sin 303
d. ḳal- Yaşamak, hayatta olmak, hayatını sürdürmek
d. k.-ur 2294
d. kıl- Yeniden canlandırmak, diriltmek
d. k.-dı 2335
d. k.-dugımı 69
d. k.-maga 108
d. k.-mak 115
d. k.-urdı 63, 5016
d. k.-urın 75, 113
d. k.-ursın 68
d. ol- Yeniden canlanmak, dirilmek
d. o.-a 328-29, 331, 494-95
d. o.-dı 344
d. o.-up 334
dirig
d. it- Esirgemek
d. i.-medi 1879

dirigā (F.) Yazık, eyvahlar olsun
d. 2300
diril- Yeniden hayat bulmak, canlanmak, dirilmek
d.-diler 81
d.-en 3171
d.-ür 1090
d.-ürsem 3460
dirilmeklik Yeniden canlanma, dirilme
d.(g)+indedür 539
diril- Toplanmak, bir araya gelmek
d.-dügi 2129
d.-üp 2184
dirilt- Canlandırmak, yeniden hayat vermek, diriltmek
d.-di 1154
dirlik Hayat, yaşama, yaşayış
d.+im 4636
d.(g)+inde 1228
d.(g)+inün 1801
d.+leri 812
d.(g)+ün 5569
d. bul- Hayat bulmak
d. b.-ur 655
diş Diş
d. 5487
d.+e 1889
d.+i 5150
d.+idür 5488
d.+in 5188
d.+ine 5151
d.+leri 2817, 4291
dişi Erkek olmayan, dişi
d. 1508

d.+lerün 3518, 3551

d.(g)+ün 2218, 2218

→göge d. ol-

direksiz Direk olmaksızın, direksiz

[redacted]

dirīġā (F.) Yazık, eyvahlar olsun

d. 2300

diril- Yeniden hayat bulmak, canlanmak, dirilmek

[redacted]

2. Yetişirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek
d.-diler 395, 5891
d.-eler 1198
d.-mişdür 3526
→bāġ d.mek, gozini goge d.
dikeko- Yerleştirmek, koymak
d.k.-dılar 2822
dik- İğne ve iplikle tutturmak
d.-er 5714
diken Diken
d.+ler 5632
dikil- Yukselmek
d.-meseydi
dil 1. (Organ) Dil
d.+den 226, 228
d.+ile 221, 5688
d.+iyle 223
2. Dil, lisan
d. 4754, 5484
d.+ince 827, 827, 1689, 1908
d.+inde 1689
d.+inden 4913
d.+leri 4913
d.+lerin 5254
d.+üne 4386
3. Anlatım, konuşma, ifade
d.+de *manzūm/egerçi ḥalāvetlüdür ve dilde revāndur.* .44
d.+i 52
d.+ile 375, 3394
→sıgır d.i
dile- İstemek, arzu etmek
d.-di 66, 93, 392, 2300, 2949, 3152, 3630, 3894, 4085, 4196, 4612, 4766, 4778, 4931, 5053, 5500, 5574
d.-diler 5691
d.-dık 54
d.-dım 4937
d.-gil 1143, 3363
d.-medi 4988
d.-mediler 5473
d.-mekdür 4403
d.-mez 4586
d.-mişler 2412
d.-nüz 754, 1221
d.-rlerse 834, 5887
d.-rse 837, 1850, 2712
d.-rsen 1543, 1770, 3363
d.-rsin 3649
d.-rum 69, 1143, 1218
d.-ruz 1040
d.-se 1618, 2367, 2879
d.-ye 3247
d.-yem 1250
d.-yesiz 754
d.-yüp 3947
→gönli d., ʿözrin d., şifā d.
dilkü Tilki
d. 2481, 5862, 5865, 5866, 5867
d.+ler 3861, 4847
d.+yi 5864
dilsiz Konuşamaz (kimse), lal
d. 5444
dimāġ (Ar.) Beyin
d.+a 1889
Dimāvend Yer adı

d.-diler 577, 1561, 1990, 2181, 2394, 2429, 3286, 3434, 4454, 4849, 5178, 5393, 5781, 5817
d.-dinüz 148
d.-dügi 4125
d.-dügin 2628
d.-dük 3781
d.-dükleri 882
d.-düm 155, 705, 1150, 1254, 1642, 2671
d.-dün 3664
d.-me 4209
d.-medi 3894
d.-mege 4781
d.-mek 1294, 2127, 2131, 2188, 3050, 4594, 4817
d.-mekden 4248
d.-mekdür 1014
d.-mez 4210
d.-mezin 459
d.-mezler 1040
d.-lerdi 40
d.-miş 2404, 3257, 4714, 5537
d.-mişdür 933, 940, 1277, 2796
d.-mişler 432, 866, 870, 1182, 4371
d.-mişlerdi 4224
d.-mişlerdür 873, 1123, 1181, 1282, 2244, 4737
d.-r 277, 1509, 1641, 3675, 3900, 4196, 4201, 5866
d.-rdi 619
d.-rem 209
d.-rim 4217
d.-risen 4367
d.-rler 472, 582, 649, 816, 1029, 1031, 1032, 1033, 1038, 1038, 1039, 1128, 1128, 1128, 1292, 1422, 1506, 1508, 1509, 1510, 1511, 1678, 1708, 1713, 1842, 1866, 2409, 2420, 2476, 2582, 2586, 2818, 2847, 3271, 3611, 3669, 3904, 4060, 4061, 4182, 4539, 4712, 4777, 5056, 5092, 5153, 5261, 5530, 5855, 5856, 5885
d.-rlerse 1750, 1752
d.-rsen 1699
d.-rsin 297, 311, 3137, 4888
d.-rsiz 1990
d.-se 781, 1294
d.-ye 560
d.-yelüm 950
d.-yenler 1350, 1364
d.-yevüz 88
d.-yicek 176, 338, 1144, 1153, 1343, 2301, 4054, 4143, 4163, 4247, 5701
d.-yince 170, 2181
d.-yiserdür 644
d.-yiserler 5825
d.-yüp 1358, 3500, 4134, 4424
d.-yüpdi 4469
2. Ad vermek, adlandırmak, ... diye söylemek
d.-dikleri 5205
d.-diler 4780, 5268, 5298, 5589, 5785
d.-digimiz 1791
d.-dukleri 635, 801, 1498, 2065, 3534
d.-rler 529, 605, 646, 646, 652, 654, 673, 674, 675, 676, 686, 687, 762, 763, 764, 768, 768 775, 827, 827, 832, 833, 869, 886, 886, 887, 887, 889, 892, 898, 898, 899, 899, 909, 912, 912, 914, 915, 965, 969, 970, 971, 1066,

derin Derin
d. 1500, 1566, 3090
derinlik Derinlik
d.(g)+i 4336
derle- Terlemek, buğulanmak
d.-r 2846
dermānde-gān
→melce'-i d.
dervāze (F.) Kale veya şehir kapısı
d.+dėn 4448
d.+ye 4449
dervīş (F.) Derviş
d. 349, 351, 357, 359, 369, 372, 1308, 1312, 1879, 3703, 5340, 5346, 5574
d.+e 2287
d.+i 1309
dervīşlik Yoksulluk, çilekeşlik
d.(g)+e 4400
deryā (F.) Deniz
d. 1917, 1980, 3949, 4024, 4494, 4660, 4909, 5027, 5165, 5419, 5420
d.+da 1979
d.+dur 1993, 4330, 4439, 5034
d.+lar 4452
d.+ların 3681
d.+nun 2248
d.+sı 4595, 5246
d.+sıdur 4487
d.+sına 2041, 4438
d.+sında 1782, 2787
d.+sından 4811
d.+sının 3844
d.+ya 1613
→mevc-i d., sevāhil-i d., sıfat-ı d.
d.-yı 'Azīm Büyük Okyanus
d. a.+de 1927
d. a.+dür 1939
d.-yı dür Yer adı
d. 2066
d.-yı elmās
→bahr-i d.
d.-yı Ḫazar Yer adı
d. 1956
d.-yı Ḳulzüm Yer adı
d. k.+i 1798
d.-yı Ṭaberiyye Yer adı
d. t.+ye 2264
derz (Ar.) Yiv, çıkıntı
d.+lerini 3447
destār (F.) Sarık
d.+lardur 5101
destūr
d. dile- İzin istemek
d. d.-di 4612
d. d.-diler 1226
d. d.-nüz 1221
d. vir- İzin vermek
d. v. 1141, 3434
d. v.-di 1142, 4015
d. v.-diler 4615
d. v.-esiz 4615
d. v.-ürse 1221-22
deşil- İçi açılmak, deşilmek
d.-ür 2265
devā (Ar.) İlaç, çare
d.+dur 5015
d.+sıdur 4392
d. it- Çare aramak, çaresini bulmak

d.+sine 4660

depecik Küçük tepe, tepecik

d. 1422

depele- Öldürmek, katletmek

d.-di 3843

d.-diler 3501, 3968, 4592, 5405

d.-mişdi 5505

depren- Hareket etmek, sarsılmak, oynamak

d.-di 5730, 5731

d.-mekde 2634

d.-meye 2615, 2623

→yir d.

depret- Hareket ettirmek, oynatmak, sarsmak

d.(d)-ür 2155, 5762

→yir d.mek

der Ter

d. 3168

derâba' (?) Bir kuş

d. *ve daḫı bu ṭaġda dā'im derāba'öter* 2662

der-bend (F.) Boğaz, dar geçit

d. 4984

d.+i 4813

d.i kes- Boğazı kesmek, pusu kurmak

d. k.-diler 4813

dere 1. Dere

d. 1986, 2168, 2664

d.+de 2664

d.+dür 5208

d.+lerde 2667

d.+lerin 2672

d.+lerün 519

d.+sindeki 1988

d.+ye 5743

d.+yi 5744

2. Vadi

d. 5666, 5667

d.+den 5591

d.+dür 1447, 5590, 5593, 5661

d.+lerine 2173

d.+si 5666

derece Derece

d. 734, 916, 1068, 1069, 1994, 2500, 5491

d.+de 2984

d.+dür 2500, 2817

d.+leri 1499

d.+sini 1333

d.+ye 1356

d.+yi 1369

derḫâl (F.) Hemen, şimdi, derhal

d. 182, 1751, 3620, 3801, 3884, 3894, 3897, 3923, 3924, 3925, 3937, 4126, 4164, 4291, 4478, 4633, 4683, 5152, 5226, 5429, 5440, 5558

der-ḫast

d. it- Talep etmek, istekte bulunmak

d. i.-diniz 1218

derḫün Cemşid'in ateşine verilen ad

d. 1585

deri Deri

d.+den 4096

d.+ler 107

d.+leri 4774

d.+si 2604

d.+sin 2919

d.+sine 4074

d.+sinün 2865

deril- Toplanmak, bir araya yığılmak

d.-ürlerdi 3350

3316, 3492, 3550, 3660, 3714, 3732, 3732, 3741, 3784, 3830, 3833, 3833, 3837, 3889, 3941, 3961, 4019, 4073, 4099, 4308, 4320, 4585, 4643, 4649, 4660, 4770, 4789, 4863, 4863, 4864, 4867, 4914, 4927, 5079, 5097, 5198, 5199, 5215, 5220, 5220, 5235, 5335, 5360, 5370, 5372, 5384, 5403, 5475, 5538, 5561, 5671, 5730, 5776, 5790, 5839

d.+dür 2511, 2513, 2536, 3733, 4308, 4644, 4810, 4811, 4863, 4868, 5238, 5335

→tā...a degin, tā...tā...a degin

degirmen Değirmen

d. 1190, 1191, 2130, 2169, 3909, 4297, 5496

d.+de 5405

d.+ler 4448

d.+ün 1189, 5496

d. taşı Değirmen taşı

d. 5486

degirmi Yuvarlak, değirmi

d. 897

d.+dür 978

degirmilik Çevre, yuvarlaklık

d.(g)+i 3617

d.(g)+ini 2498

degrin- Dönmek, dolaşmak

d.-ür 775

degzin- Devretmek, dönmek, dolaşmak

d.-ür 824, 2130, 3276

d.üp dur- Dönüp dolaşmak

d. d.-ur 2130

Deha Yer adı

d.+ya 5729

dehenc-i frengī (?)/**dehene-i frengī** (?) Bir tür hastalık

d. 2841, 2900

Dehhāce Yer adı

d. 887

Dehistān Yer adı

d. 5776

Dehlek Yer adı

d.+e 2122

dehrī (Ar.) Dünyanın sonsuzluğuna inanan, ahireti inkār eden; materyalist

d. 986

d.+ler 768, 810, 1042

dek Kadar, değin, dek

d. 665, 1958, 2444, 3187, 5550, 5726

d.+dür 4437

→agzına d. dolu, tā d.

del- Delik açmak, yarmak, delmek

d.-eler 2908

d.-em 5472

d.-erler 2805

d.-seler 4521

delālet

→hakk-ı d.

d. it- İşaret olmak, alāmet olmak

d. i(d)-e 449, 453

d. i(d)-e 458

d. i(d)-er 455, 1015, 1070, 3811

d. i.-meye 1017

delīl (Ar.) 1. Delil

d. 446, 448, 450, 459, 465

d.+dür 1020, 1031, 1036, 1362, 1376, 1376, 1400, 4310, 4604

d.+ile 427

2. Kılavuz, rehber, yol gösteren

d.+dür 1346, 1389

defi'/def' (Ar) Savma, def etme

d.+ine 3554

d. it- Savmak, önlemek, geçiştirmek, bertaraf etmek

d. i(d)-e 3019

d. i(d)-emedi 4848

d. i(d)-er 5902

d. i(d)-erler 4995

defin/defn

d. eyle- Gömmek, defnetmek

d. e.-diler 4802

d. e.-düm 1564

d. it- Gömmek, defnetmek

d. i.-diler 1211, 1214, 1230, 3439, 5503

d. i(d)-dügi 1575

d. i(d)-eler 1217, 1221, 4435

d. i(d)-esiz 3462

d. i(d)-inüz 1222, 1222, 1627

d. i(d)-ün 3437

deg- 1. Yetişmek, erişmek, ulaşmak

d.-di 127, 1587, 3164, 3315, 3325, 3578, 3772, 4147, 4356, 4478, 4649, 4824, 4926, 5563

d.-dügi 51

d.-mez 4040

d.-mişidi 5361

d.-se 2705

2. Dokunmak, temas etmek, değmek

d.-e 2270

d.-erise 2269

d.-mede 5762

d.-megiçün 5464

d.-miş 5418

d.-se 2270, 3999

3. İsabet etmek, ulaşmak

d.-er *ba'zısı fâ'idesi deger aru gibi..* 2484

d.-mez 4537

4. Tekabül etmek, karşılık gelmek, değerinde olmak

d.-er 5530, *ta ḥaddī ki bir dāne inci yüz dināra deger līkin ṭatlu ṣuda olan* 4697

→nevbèt d., sem'ine d., ziyānı d.

degil/degül Değil

d. 46, 1755, 1773, 2625, 4037, 5365

d.+di 2655, 3233, 4050

d.+dim 4465

d.+dum 5111

d.+dür 295, 422, 464, 481, 557, 630, 767, 802, 804, 809, 810, 857, 883, 905, 1078, 1119, 1289, 1307, 1414, 1508, 1510, 1539, 1653, 1759, 1998, 2478, 2512, 2582, 2586, 2637, 2711, 2890, 2892, 2936, 3254, 3289, 3870, 3930, 4010, 4129, 4253, 4327, 4502, 4598, 4733, 5324, 5479, 5502, 5513, 5519, 5550, 5724, 5834, 5852

d.+im 4654

d.+sin 5539

→'aceb d., 'acib d., hācet d., ḫālī d., muḥāl d., müsellem d., revā d.

degin Kadar, dek, değin

d. 305, 396, 398, 519, 626, 637, 669, 692, 783, 788, 797, 797, 910, 1050, 1055, 1080, 1106, 1180, 1337, 1358, 1372, 1373, 1386, 1388, 1398, 1399, 1417, 1418, 1526, 1630, 1675, 1930, 1950, 1951, 1959, 1983, 2007, 2008, 2044, 2060, 2100, 2102, 2106, 2158, 2180, 2309, 2435, 2507, 2510, 2606, 2627, 2647, 2668, 2708, 2734, 2997, 2998, 3221,

dāü'l-fıṣal Bir hastalık
d.5015
da'vā (Ar.) İddia, dava
d.+sı 3710, 3711
da'vācı Müddei, davacı
d. 3709
davar/ṭavar Koyun ve keçiye verilen ortak ad
d. 4536, 5392
d.+a 4932
d.+ınuŋ 1860
d.+un 3803
da'vet
d. eyle- Çağırmak, seslenmek, davet etmek
d. e.-gil 74-75
d. e.-di 5045
d. it- Çağırmak, seslenmek, davet etmek
d. i(d)-e 3256
d. i(d)-erim 4090
d. i(d)-iser 4960
da'vī (F.<Ar. da'vā) 1. Dava
d. 163
d.+dür 163, 1251
d.+si 3562
2. İddia
d.+sin 929, 1272, 1601
d. inşā it- İddiada bulunmak, dava gütmek
d. i. i(d)-erler 1843
d.(sin) it- İddia etmek, öne sürmek, iddiada bulunmak
d. i.-di 1272, 1601, 2373
d. i.-diler 3838, 5192
d. i(d)-erler 1817-18, 1818, 1841, 5282
d. i(d)-erlerdi 3556
d. i(d)-erse 5498
d. i.-se 5489
d. ḳıl- İddiada bulunmak, öne sürmek
d. ḳ.-ur 3249
d.-yi nübüvvet it- Peygamberlik iddiasında bulunmak
d. i.-di 1269, 1606
Dāvud Hz. Davut
d.(d)+a 320
d. 3202, 3299, 3314, 3480, 3611, 3842, 4295, 5156, 5525
→kubbe-i D., mescid-i D.
Dāvud oğlı Kişi adı, Hz. Süleyman
d. 2180
dāyimā bk. dāimā
de/da Bağ.
d. 1350, 1364, 1880, 2828, 3022, 3205, 4440
de- bak. di-
Debil Yer adı
d. 5413
Debūr Yer adı
d. 2197, 2225
debūrī (Ar.) Batı rüzgarı, batı tarafından esen yel
d. 1804
d.+dür 4307
Deccāl (Ar.) Kıyamete yakın bir zamanda çıkacağına inanılan yaratık
d. 4671, 5132
d.+ıdı 4687
d.+dan 4680
def Bir çalgı, tef
d. 2684
def'a (Ar.) Kez, kere, defa
d.+da 1866

danıklık
d. vir- Şahitlik etmek, şahitlikte bulunmak
d. v.-diler 1823
d.(g)ın dut- (Birine) Fikrine başvurmak, danışmak, bir şeyi sormak
d. d.-arlardı 3951
dānik (Ar) Bir dirhemin dörtte biri
d. 2913
Dāniyal (Ar.) Bir peygamber adı
d. 3945, 4667
d.+un 3947
dap- Tapınmak, tapmak
d.-a 1005, 1005
dapucı
→oda d.
dār
d.-ı Çīnī Tarçın; "Çin darısı"
d. 4711
dār
dār-ı mülk
d.-i 'Ādem Hz. Adem'in yaşadığı yer
d. 5420
d.-i ekāsire Eski Acem hükümdarlarının başkenti
d.+dür 5368
d.-ı melikü'r-Rūm Bizans'ın başkenti
d.+dur 5034
dārü'l-cinān Firdevs cenneti
d. 768
dārü'l-Ermem Yer adı
d. 3410
dārü'l-ḫuld
d.-ı Firdevs Firdevs cenneti
d. 768
dārü'l-Memlūk Memluk ülkesi
d. 5155
dārü'l-mülk Başkent, başşehir
d. 5323
Dārā/Dārā bin Dārā (F.) Kişi adı
d. 3636, 3641, 3651, 3657, 3659, 3788, 4602, 4604, 5080, 5374
d.+nun 3643, 3644
d.+yı 3645, 3646
d.+ya 5425
daracık Çok dar, daracık
d.+dur 1941
darçın Tarçın
d.+ı 4082
darçınī (Ar.) Güzel kokulu bir bitki kabuğundan yapılan bir madde, tarçın
d. 4711
dardı Ölçü, tartı
d.+dur 1743
dart-/dard- Ölçmek, tartmak
d.-ar 675
d.-dılar 5188
d.-mak 596
d.-san 1742, 1743
daşra bk. taşra
dat- Değmek, bulaşmak (?)
d.-maya *eger altuna yāḫūd gümişe degse renklenür meger şişeye dege reng datmaya* 2271
Daḫḫāk-i Yebūresb Kişi adı
d. 2725
datlu Tatlı
d. 2069, 2216

2394, 2440, 2655, 2662, 2663, 2663, 2663, 2686, 2686, 2687, 2725, 2738, 2749, 2826, 3100, 3169, 3521, 3576, 3793, 3817, 3827, 3881, 3892, 3910, 4106, 4253, 4253, 4270, 4626, 4648, 4986, 5029, 5584, 5591, 5852

dā'ima/dāyimā (Ar.) Sürekli olarak, her zaman

d. 1698, 3070, 3777, 4994

dāire (Ar) 1. Yuvarlak, daire

d. 869, 1409, 1693, 1703, 2499, 2605

d.+ler 2605

d.+nün 563, 1694, 3730

d.+yi 2605

2. Genişlik

d.+si 3422

d.+sinün 2031

3. Ağıl, hâle

d.+ler 1704

d.+sine 4469

d. çek- Daire çizmek

d. ç.-di 3807

d.si ve ḥavli (Bir yerin) Merkezi ve havalisi

d. 4447

dā'iye (Ar.) Duacı (kul)

d.+ye 12

daḳ Bir hastalık

d. 3160

daḳ- Takmak

d.-arlar 1093

daḳın-

→adın d.

daḳīḳa (Ar.) Bir derecenin altmışta biri, dakika

d.+sında 1058

dal Ağacın gövdesinden ayrılan kollarından herbiri

d.+ını 4715

dāl (Ar.) Dal harfi

d. 2034

dāl

d. ol- Dayanmak, ram olmak

d. o.-dı 5832

ḍalālet (Ar.) Sapıklık, doğru yoldan sapma

d.+i 4306

d. üzre ḳal- Doğru yoldan sapmak

d. k.-dılar 3502-03

dam bk. ṭam

Dam Yer adı

d.+dur 5527

damaḳ Damak

d.(g)+ımıza 4561

Damġān Yer adı

d. 195

d.+da 2331, 5727

Damḳala Yer adı

d.+dan 5326

d.+dur 5323

dāne (F.) 1. Tane

d. 489, 491, 5445, 5449, 5451

d.+si 489

2. Tohum, çekirdek, tane

d. 1899, 5207

d.+den 5448

d.+lerün 1195

d.+si 2578, 5449, 5889

d.+sin 5447, 5447, 5447

dānek (F.) Tane, adet

d.+dür 2875

2963, 2973, 2974, 2974, 2976, 2988, 3002, 3021, 3023, 3025, 3055, 3061, 3079, 3084, 3094, 3105, 3150, 3178, 3179, 3213, 3216, 3218, 3223, 3230, 3248, 3253, 3281, 3287, 3312, 3312, 3315, 3317, 3318, 3332, 3334, 3337, 3339, 3372, 3379, 3388, 3401, 3421, 3430, 3431, 3435, 3444, 3451, 3454, 3458, 3481, 3506, 3528, 3542, 3547, 3548, 3555, 3566, 3569, 3574, 3577, 3583, 3609, 3614, 3618, 3624, 3645, 3658, 3676, 3710, 3713, 3718, 3724, 3730, 3751, 3773, 3823, 3832, 3835, 3842, 3868, 3869, 3891, 3892, 3894, 3907, 3918, 3925, 3949, 3952, 3973, 3977, 4002, 4015, 4040, 4069, 4104, 4118, 4148, 4148, 4160, 4235, 4244, 4265, 4279, 4281, 4283, 4334, 4344, 4353, 4368, 4369, 4381, 4390, 4420, 4422, 4429, 4431, 4433, 4463, 4479, 4483, 4490, 4490, 4516, 4528, 4529, 4540, 4558, 4572, 4586, 4608, 4616, 4643, 4690, 4691, 4717, 4742, 4757, 4758, 4766, 4782, 4783, 4786, 4794, 4824, 4825, 4837, 4843, 4859, 4898, 4915, 4971, 4972, 4973, 4981, 5017, 5018, 5024, 5037, 5058, 5067, 5085, 5086, 5113, 5160, 5184, 5222, 5227, 5241, 5301, 5310, 5311, 5314, 5315, 5342, 5344, 5348, 5373, 5380, 5417, 5424, 5429, 5453, 5470, 5470, 5478, 5488, 5523, 5543, 5545, 5545, 5557, 5567, 5582, 5582, 5593, 5639, 5682, 5696, 5698, 5699, 5766, 5768, 5770, 5788, 5790, 5800, 5804, 5808, 5808, 5811, 5812, 5812, 5815, 5856, 5871, 5872, 5876, 5880

2. zf. Ayrıca, bundan başka, aynı zamanda, hem, ve...

d. 37, 72, 78, 82, 82, 110, 146, 220, 221, 224, 243, 249, 254, 255, 263, 270, 277, 278, 318, 362, 401, 404, 422, 426, 431, 440, 465, 468, 503, 504, 505, 507, 519, 527, 531, 537, 539, 588, 608, 609, 623, 624, 626, 630, 634, 638, 651, 643, 654, 655, 665, 673, 674, 686, 732, 751, 769, 773, 776, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 786, 789, 796, 797, 825, 829, 832, 844, 846, 890, 893, 917, 1035, 1060, 1087, 1132, 1133, 1158, 1159, 1163, 1163, 1173, 1175, 1184, 1186, 1195, 1203, 1203, 1220, 1236, 1263, 1289, 1333, 1360, 1360, 1384, 1385, 1425, 1429, 1429, 1437, 1443, 1445, 1445, 1446, 1478, 1490, 1494, 1518, 1519, 1544, 1546, 1592, 1603, 1604, 1611, 1628, 1632, 1649, 1649, 1676, 1685, 1693, 1704, 1738, 1740, 1742, 1766, 1769, 1772, 1784, 1784, 1799, 1808, 1825, 1828, 1833, 1843, 1844, 1846, 1851, 1856, 1862, 1864, 1906, 1911, 1925, 1932, 1933, 1937, 1939, 1940, 1962, 1962, 1963, 1964, 1968, 1971, 1983, 1992, 1999, 2002, 2008, 2012, 2020, 2025, 2054, 2061, 2065, 2076, 2081, 2082, 2088, 2090, 2107, 2114, 2122, 2146, 2153, 2163, 2165, 2170, 2173, 2186, 2193, 2208, 2214, 2215, 2221, 2223, 2272, 2279, 2280, 2306, 2309, 2318, 2335, 2373, 2381, 2383, 2383, 2395, 2413, 2435, 2439, 2441, 2492, 2495, 2495, 2496, 2537, 2539, 2556, 2563, 2575, 2577, 2602, 2606, 2621, 2623, 2624, 2632, 2640, 2651, 2664, 2668, 2671, 2680, 2685, 2693, 2695, 2697, 2702, 2723, 2730, 2731, 2767, 2785, 2785, 2786, 2793, 2799, 2801, 2803, 2821, 2821, 2859, 2901, 2903, 2906,

3731, 3746, 3768, 3854, 3858, 3995, 4030, 4211, 4306, 4310, 4350, 4807, 5028, 5040, 5062, 5078, 5142, 5143, 5257

ç.(g)+ı 2870

ç.(g)+ıdı 3610, 4435, 5588

ç.(g)+ını 1835, 2653

ç.+ları 1853

çoḳlıḳ Çok olma, çokluk

ç. 1025

çomaḳ Ucu topuzlu sopa, gürz

ç. 2981, 4569

ç.(g)+ıla 4570

çök- Kaplamak, sarmak

ç.-miş 5605

çölmek Çömlek

ç. 366, 2277, 3560, 5765

ç.+den 2279

ç.+e 5763

ç.+i 5764

ç.+in 2279, 3561

çöp Çöp

ç. 2271

ç.+i 2890

çubuḳ Çubuk

ç. 3921

çuḳır Çukur

ç. 2113

ç.+a 2054

çün 1. Zaman zarfı (...-ınca, -ince, ...dığı zaman anlamı katar)

ç. 126, 145, 198, 1219, 1270, 1291, 1553, 1562, 1803, 1831, 1966, 2149, 2292, 2295, 2435

2728, 2754, 3463, 3465, 3490, 3511, 3717, 3967, 4146, 4148, 4157, 4260, 4378, 4413, 4452

4545, 4559, 4848, 4930, 4961, 4962, 5035, 5265, 5433, 5800

2. Çünkü, zira, mademki

ç. 200, 455, 460, 497, 1627, 1960, 2010, 2207, 2651, 2779, 3036, 3669, 4172+, 4613+ 4811, 5382

→anuŋ-çun, anıŋ-çun, şunıŋ-çun

çünki 1. Zaman zarfı (...-ınca, -ince, ...dığı zaman anlamı katar)

ç. 252, 294, 306, 308, 333, 344, 359,475, 615, 659, 666, 991, 1042, 1090, 1099, 1113, 1225, 1369, 1447, 1460, 1568, 1577, 1586, 1651, 1809, 1996, 2096, 2104, 2280, 2308, 2368, 2643, 2675, 2920, 3004, 3049, 3051, 3076, 3142, 3238, 3314, 3324, 3328, 3560, 3648, 3719, 3772, 3777, 3896, 3911, 3921, 3922, 3938, 3996, 3998, 4004, 4025, 4117, 4119, 4126, 4198, 4238, 4291, 4355, 4571, 4649, 4693, 4726, 4729, 4813, 4851, 4855, 4856, 4891, 4938, 5005, 5021, 5064, 5080, 5147, 5161, 5222, 5233, 5408, 5502, 5585, 5657, 5681, 5711, 5853, *çün İskender ṭaşra/çıḳdı ṭabîb İskender'e naẓar itdi*...181

2. Zira, mademki, nitekim, çünkü

ç. 11, 54, 115, 175, 211, 298, 479, 922, 930, 1218, 1750, 1757, 2191, 2570, 2591, 2640, 3903, 4548, 5221, 5332, 5764

çünkim 1. Çünkü, zira, mademki

ç. 4792, 5869

2. Zaman zarfı (-ınca/-ince anlamı katar)

ç. 1247, 1432, 2194, 2200, 2707, 4791, 5826

ç.-ar 1580, 1622, 1681, 1685, 1807, 1808, 2656, 2682, 3482, 4044

ç.-dı 5754

5. Gitmek

ç.-dı 3883, 4527

ç.-dılar 5723

ç.-a 1945

ç.-mış 1233

6. (Akarsu) Doğmak

ç.-ar 2000

ç.-dugı 441, 2003, 2005

7. (Bir vakit) Geçmek, sona ermek

ç.-dı 5658

ç.-sun 5657

8. (Gemi) Yanaşmak, varmak

ç.-ar *ve gemiler anda çıkar*...4910

ç.-dı 2700

9. (Organ) Yerinden fırlamak, ayrılmak

ç.-up ... *bir kuş geldi bunuŋ dahı/başına bir taş bırakdı ki iki gözi çıkup düşdi öldi ol* 3380

10. Fırlamak, atılmak

ç.-mış *katı yaydan ok çıkmış gibi olup gider*..2068

→agzından âvâz ç., agzından ç., âvâz ç., emrinden ç., göge ç., hükminden ç., nefes ç. selâmatlıga ç., yukaru ç.

çıkar- 1. Bir şeyi bulunduğu yerden almak, çekip çıkarmak

ç.-alar 2716

ç.-ayım 3137

ç.-dı 363, 368, 473, 668, 2825, 2940, 2950, 3139, 3806

ç.-dılar 2178, 2432

ç.-madılar 2101

ç.-maga 2317

ç.-masında 3003

ç.-mayınca 2843

ç.-mışlar 5381

ç.-sa 4245

ç.-salar 2803

ç.-up 1743, 5188

ç.-ur 3098, 3116

ç.-urlar 1938, 2743

2. Dışarı çıkarmak, dışarı atmak, çıkarmak

ç.-a 3497

ç.-arsalar 1895

ç.-dı 3806, 5484

ç.-dılar 5727

ç.-masa 5111

ç.-ur 2845, 3121

3. Hâsıl etmek, ortaya çıkarmak, keşfetmek

ç.-dı 4351

ç.-ursız 1926

4. Yukarıya çıkarmak

ç.-dı 5653

5. (Elbise) Soyunmak, çıkarmak

ç.-madılar 5409

ç.-mayavuz 5408

ç.-up 3235

6. (Kılıç, bıçak v.s.) Kınından dışarı çıkarmak, çekmek

ç.-maz 3035

ç.-sa 3128

7. Sökmek, yerinden ayırmak

ç.-dı 4893, 4893

ç.-dılar 4069

→kınından ç.

ç.-se 2027

ç.-üp 3339

ç.-ür 1192

ç.-ürdi 1246

çevük

→kelici ç. eyle-

çıġaẕ (?) Bir kuş

ç.+dur *anuŋ ḳuşı bayḳuşdur ve çıġaẕdur* 5633

çıḳ- 1. Yukarıya, yükseğe çıkmak

ç.-a 1190, 2717, 2763, 2828, 3382, 4766

ç.-amaya 2828

ç.-ar 383, 1106, 1693, 2076, 2143, 2576, 2692, 3864, 5088

ç.-ardı 2694

ç.-arlar 3474

ç.-arsanuz 3956

ç.-dı 1165, 1284, 1864, 2010, 2410, 2696, 3192, 4220, 4764, 4988, 5553, 5555

ç.-dıkları 4578

ç.-dılar 4058, 4060, 5675

ç.-dım 4324, 4338

ç.-dugına 1134

ç.-mazdan 1156

ç.-mış 2637

ç.-mışlar 4576

ç.-maya 2717

ç.-maz 2130, 2740, 2759, 5590

ç.-mazdı 5481

ç.-sa 1737, 2692, 4620

ç.-salar 3824

2. Dışarı çıkmak, çıkmak

ç.-a 1741, 4458, 5762

ç.-acak 3074

ç.-amadılar 2140

ç.-an 513, 4734

ç.-ar 1087, 1892, 2025, 2049, 2146, 2216, 2391, 2693, 2695, 2920, 3004, 3099, 3168, 3974, 4284, 4762, 5611, 5765, 5789

ç.-ardı 4945

ç.-arsa 1986

ç.-ası 5111

ç.-dı 171, 182, 361, 1566, 1578, 1598, 2320, 2407, 2620, 2698, 3928, 5576, 5616, 5705

ç.-dugı 1578, 3392, 5320

ç.-ıcak 184, 3760

ç.-ısar 4225

ç.-mak 4586

ç.-masa 1726

ç.-maz 1679, 1751, 2390, 4490, 4586

ç.-mış 2068

ç.-sa 1734, 2751, 2837

3. Ortaya çıkmak, peydah olmak, görünmek, belirmek, hâsıl olmak

ç.-a 4452

ç.-an 2042

ç.-ana 2043

ç.-ar 269, 1534, 2042, 2059, 2323, 2992, 2997, 4047, 4701, 5460

ç.-arsa 1986, 5244

ç.-dı 1973, 1979, 2179, 4281, 4963, 4989, 5187, 5188, 5733, 5740

ç.-dugın 3483

ç.-maya 4226

ç.-maz 2720, 3031

ç.-mış 4372

ç.-sa 3484, 3485, 3485

4. Yükselmek, yayılmak

ç.-a 5745

çekirdek Çekirdek
ç.+incedür 2895
çekirge Çekirge
ç. 1762
çendin (F.) Bu kadar
ç. 5725
çengāl (F.) Çengel
ç. 4301
ç.+e 4302
çerāğ/çerāḳ (F.) Işık, kandil
ç. 1547, 1547, 3482, 5305, 5474
ç.+ı 4946
ç.+un 1548, 2870
c. yağı Kandillere konulan yağ
c. 5299
çerme- Eteği kıvırıp sıvamak
ç.-mişdi 4609
çeşme Çeşme
ç. 1886, 2268, 2292, 2327, 2358, 2360, 2407, 2661, 2666, 2689, 3067, 3071, 3240, 3329, 3976, 4360, 5009
ç.+de 2376
ç.+den 2280, 2280, 2323
ç.+dür 2266, 2273, 2291, 2325, 2337, 2340, 2348, 2366, 2369, 2379, 2391
ç.+ler 2216, 2251, 2252, 2396, 3231, 5828
ç.+leri 3081, 5032
ç.+lerinden 2666
ç.+nün 2277, 2282, 2329
ç.+si 3573, 5756
ç.+sinde 2374
ç.+sinün 2921
ç.+ye 2271, 2359
ç.+yile 2267
ç.-i Beytü'l-Maḳdis Yer adı
ç. b.+de 2324
ç.-i Cācerüm Yer adı
ç. 2291
ç.-i İdrīsī Yer adı
ç. 2920
ç.-i mübārek Mübarek çeşme
ç. m.+dür 2336
çevir- 1. Döndürmek, çevirmek
ç.-ür 1191
2. Etrafını sarmak, çevrelemek
ç.-di 5057
ç.-diler 3416
çevgān (F.) Cirit oyununda kullanılan ucu eğri sopa
ç. 5299
çevril- Dönmek, devir yapmak
ç.-ince 1190
ç.-ür 1192
çevre Etraf, yan, civar, çevre
ç.+si 5044, 5070
ç.+sin 5355
ç.+sinde 385, 583, 824, 1629, 1704, 2078, 2471, 2581, 2774, 2788, 3345, 3550, 4785, 4806, 5002, 5072, 5164, 5305, 5382
ç.+sindedür 2568, 2568, 4439
ç.+sinden 1095
ç.+sini 3399
ç. yan(lar)ı Etrafı, yanı, çevresi
ç. y.+ı 5087
ç. y.+nun 1429
çevrin- (Bir yerin, bir şeyin) Çevresini dolaşmak, dönmek
ç.-di 355, 3807

→bî-ç.

ç. bul- Yolunu bulmak, çıkar yol bulmak

ç. b.-dı 4763

ç. b.-madı 4412, 4883

ç. b.-mamış 2317

ç. b.-maz 5875

ç. eyle- Yol göstermek, çıkar yol bulmak

ç. 2303

ç. ideme- İşin içinden çıkamamak, çözüm yolu bulamamak

ç. i.-di 4678, 4682

ç. i.-medük 5478

ç. iste- Çare aramak

ç. i.-mişler 4373

ç. it- Yol göstermek, çözüm yolu bulmak

ç. i(d)-eydi 2301

ç. ol- Çözüm olmak

ç. o-maz 5352

ç. yok İmkân yok, ihtimal yok

ç. y.+dur/ç. y.+dır 2137, 3929, 4173, 5858, 5859

çarḫ (F.) 1. Tekerlek, çarh

ç. 2987

2. Felek, dünya

ç.+ün 429

çarḫ-ı felek mec. Kader, talih

ç. 430

çār-şenbih (F.) Dördüncü gün, çarşamba

ç. 4499

çepçevre zf. Etrafını tamamen kuşatacak şekilde, çepeçevre

ç. 3411

çehār

çehār-pāy/çehār-pā Dört ayaklı hayvan

ç. 2312, 5731

ç. p.+la 4919

ç. p.+lara 5803

çek- 1. Kendine doğru çekmek

ç.-er 1849, 1850, 1855, 1911, 2959, 2995, 3033, 3060, 3061, 3062, 3110, 3111 3114, 3115, 3116, 3117, 3123, 3129

ç.-erler 4210

ç.-erlerdi 3685

ç.-erse 2892

ç.-mege 1336

ç.-se 1869

2. Bir şeyi bulunduğu yerden dışarıya çıkarmak, yukarıya doğru çekmek

ç.-diler 1863, 1865

ç.-e 3808

ç.-er 1487, 1846, 2459, 2845, 2902, 3121, 5688

ç.-erler 2434, 2437

ç.-erlerdi 3688

ç.-eruz 2430

3. (Boya vb.) Sürmek

ç.-erlerse 2909

ç.-mege 2905

ç.-se 780

→bārū ç., baş ç., dîvār ç., elini ç., ellerin dünyādan ç., göge ç., ok ç., renc ç., sed ç., zahmet ç., zincire ç.

çekil-/çekül- 1. Azalmak, yok olmak

ç.-en 4470

ç.-miş 2161

ç.-ur 3686

2. (Boya vb.) Sürülmek

ç.-miş 5738

cüft

c. eyle- Eş yapmak, evlendirmek

c. e.-di 325

Cügel Yer adı

c. 2022

→bahr-i C.

cühelâ (Ar.) Bilgisizler, cahiller

c. 1292

cühûd (Ar.) Yahudi, cıfıt

c.+lar 676, 949, 2873, 3348, 3489, 3496, 5139

c.+lardur 1350

cümle (Ar.) Bütün, tamam, hep

c. 3, 5134, 5792, 5828

c.+si 813, 3822

c.+sindedür 2841

c.+sinden 647, 3337, 3544, 5040, 5396

c.+sinün 72

→'âlem-i c.

c.-i maḫlûḳât Bütün canlılar, yaratılmışların bütünü, hepsi

c. 555

Cündişâbûr/Cündüşâbûr Yer adı

c. 4062

c.+ı 2538

Cürcân Yer adı

c. 1437, 1488, 4076, 4353

c.+a 4810

c.+da 2547

c.+dur 2512

cüvân (F.) Genç, yiğit

c. 4269

cüzâm (Ar.) Bir tür deri hastalığı, cüzzam

c. 2313, 2346, 5790

Ç

çağ(ı)r- Bağırmak, haykırmak, seslenmek

ç.-an 2360

ç.-ırdı 3706

ç.-ur 2786, 4584

ç.-urlarsa 2360

çağrış- Bağrışmak, feryat etmek

ç.-dılar 2193

çâk

ç.+lar 1093

çaḳmaḳ

ç. taşı Çakmak taşı

ç. t.+ndan 2944

çal- 1. (Çalgı, müzik aleti vs.) Çalmak, üflemek

ç.-ıcak 3161

ç.-ısardur 3206

ç.-anlara 2685

ç.-ar 1514

ç.-ardı 3698

ç.-arlar 4046, 4980

ç.-maga 1390

ç.-sa 3149

2. Vurmak, çarpmak

ç.-dı 4857

ç.-salar ...*ḳaçan ki ol ḳılıcıla bir âdem çalsalar ḳanı çıḳmaz* 2720

çalın- Üflenmek

ç.-ur 638

çaŋ Çan

ç.+larını 3553

çanaḳ Çanak

ç. 2579, 3453, 3546, 3866, 4381, 4711

çâre (F.) Çıkar yol, kurtuluş yolu, çare

ç. 4373

Cile Yer adı
c. 2559
cim (Ar.) Cim harfi
c. 1997, 4017
→cebelü'l-C.
cimā' (Ar.) Çiftleşme, cinsi münasebet
c.+ı 1202
c. it- Cinsi münasebet kurmak, çiftleşmek
c. i(d)-er 90
c. i(d)-erse 1201
c. i(d)-ün 5704
cin (Ar. <cinn) Cin
c. 4005
cinān
→dārü'l-c.
cinnī (Ar.) Cin taifesinden, cin
c. 3875, 3885, 3914
c.+ler 2506, 3881, 3891, 3907, 3996, 5545
c.+lerden 3903, 3905
c.+lerün 540
c. kızları Peri
c. 3917, 3920
c. k.+ın 3921
cinn ü ins Cin ve insan
c. 341
cinnü'l-feres Bir bölük meleğin adı
c. 832
cins (Ar.) Nevi, çeşit, tür, soy
c. 531
c.+den 5282
c.+dur 731, 1754, 1755, 1757
c.+inde 4363
c.+ine 80
cis(i)m (Ar.<cism) 1. Vücut, beden, gövde
c.+inde 5287
c.+ini 1144
c.+ün 1891
2. Madde, nesne, şey
c. 2583, 4603
c.+dür 1177
c.-i latīf Hoş madde, yumuşak madde, yararlı madde
c.+dür 835
cis(i)r (Ar.) Köprü
c. 3809, 4097
c.+e 2125
c.+i 2126
c.+ün 409
cismanī
→gıdā-yı c.
Ciylān Yer adı
c. 4108
cizye
c. vir- Vergi vermek
c.-ürler 5044
cömerd (F.) Eli açık, cömert
c.+dür 2483
c.+lerdür 5196
Cūdi Yer adı
c. 3439
cum'a (Ar.) Cuma
c. 3521, 4568
c. namāzı Cuma gününe has kılınan namaz
c. n.+n 751-52, 5268
cūş
c. it- Coşmak, taşmak
c. i(d)-er 5415
c. i.-di 5753

c.+imiz 5176
c.+le 4328
c.+ler 2176
c.+ün 1034, 2963, 3165, 3187
cevānib (Ar.) Taraflar, yanlar, etraf
c.+i 2570
cevher (Ar.) 1. Öz, maya, asıl
c. 1906
c.+den 1905
c.+i 1905
c.+in 394
c.+leri 1314
c.+leri 1314
2. Kıymetli taş, cevher, maden
c. 583, 3043, 3096, 3134
c.+den 3059
c.+dür 2848, 2854, 2865, 2928, 2944, 2946, 2988, 3017, 3023, 3082, 3105, 3180, 3186
c.+i 3108, 5606
c.+in 394
c.+ler 1926
c.+lere 495
c.-i 'azīz Kıymetli cevher
c. a.+dür 407, 2903
c.-i ḫākī Yeraltı madeni
c. h.+dür 3036
c.-i jīve Cıva madeni
c. j.+dür 2953
c.-i zeberced Zebercet cevheri
c. 2942
c.-i zībaḳ Cıva madeni
c. 2952
c.-i zırnıḫ Sarı bir taş
c. 2966
c.-i zücāc Sırça
c. 2943
cevlān
c. it- Gezmek, dolaşmak
c. i.-di 1132
cevr
c. ü cefā Eziyet ve sıkıntı
c. 2547
cevzā (Ar.) İkizler burcu
c. 878, 1434, 1437
c. burcı İkizler burcu
c. b.+na 2104
c. b.+ında 1438
Ceyḥān Yer adı
c. 2004
Ceyḥūn Yer adı
c. 1998, 1998, 2003, 2267, 2267, 3832, 5814
c.+a 3741
cez' (Ar.) Göz boncuğu da denilen değerli bir süs taşı, damarlı akik
c. 5541
cezā (Ar.) Karşılık, ceza
c.+sı 420
ceẕā (Ar.) Eziyet, eza
c.+ı 2869
c.+un 2870
c. it- Kötü muamelede bulunmak, eziyet etmek
c. i(d)-er 2887
c. i.-diler 2193-94
cezā'ir (Ar.) Adalar
c.+ler 1930
cezā'irü's-Sa'ādet Kanarya adaları
c. 2172

c. it- Savaşmak, çarpışmak, harbetmek
c. i.-di 5082
c. i(d)-erim 4090
c. i(d)-erler 4994
c. i.-mege 4613, 5081
c. i.-mek 4449
c.-i 'aẓīm it- Çetin bir savaşa girişmek, şiddetli bir şekilde çarpışmak
c. i.-di 4820
cennet (Ar.) Cennet
c. 2659, 2666, 4286
c.+ler 5212
Censeb
→bahr-i C.
cenūb (Ar.) Güney
c. 1287, 2224, 2599
c.+a 5526
c.+dan 1410, 1806
c. yeli Güneyden esen rüzgâr
c. 2170
cenūbī (Ar.) Güneye ait, güneyde bulunan
c. 1427, 1455-56, 1472, 1480, 1806, 2526, 2592
c.+de 2502
c.+dür 504, 1284, 1430, 1466, 1489, 1509, 2596
c.+lerdür 1438
c.+nün 840
→cānib-i c., iklīl-i c., kutb-ı c., şi̇r-i c.
cenūbiyye
→kutb-ı c.
cerāḥat (Ar.) İrin, yara
c.+ı 2312
c.+lara 2835
Cercis
→mescid-i C.
cereb
c. yağı Uyuz hastalığının tedavisinde kullanılan yağ
c. 2986
Cerem Yer adı
c.+dür 3107
Cerīr İbn-i 'Abdullah Kişi adı
c. 3285
cevāb (Ar.) Karşılık, cevap
c. 600, 1751, 1753, 2570, 3640, 3742
c. di- Karşılık vermek, cevap vermek
c. d-yevüz 88
c. eyt- Karşılık vermek, cevap vermek
c. e.-(d)ürüz 600-01, 613, 1753, 2570
c. it- Karşılık vermek, cevap vermek
c. i(d)-e 3818
c. i(d)-er 3525-26
c. vir- Karşılık vermek, cevap vermek
c. v.-di 134
c. v.-diler 427
c. v.-em 1630
c. v.-ür 3577
c. v.-ürsin 303
cevāhir (Ar.) Kıymetli taşlar, madenler, cevherler
c. 2370, 2490, 2948, 2951, 2962, 3131, 3188, 3506, 3620, 3739, 4478
c.+den 2852, 3517, 5603
c.+di 5177
c.+dür 5479
c.+e 2943
c.+i 2949

c.+dur 1027, 1037

c.+dururlar 1035

c.+ı 491

cemādāt (Ar.) Cansız şeyler, nesneler

c. 880, 1540, 2475, 2490, 2491, 2491

c.+da 1537

c.+dur 553

cemāl

→sāhib-c.

cemest (?) Değerli bir taş

c. *el-cemest bir cevherdür ki anuŋ rengi kızallığıla aklık arasındadur* 2854

c.+den 2859

c.+ün 2856

cemez (?) Bir bitki

c. *Kirmān'da ...çivit ekerler cemez ekerler* 5258

cemī'i/cemī' (Ar.) Cümle, hep, bütün

c. 7, 56, 87, 160, 189, 205, 250, 256, 260, 336, 339, 341, 429, 433, 436, 445, 466, 526, 562, 564, 585, 594, 597, 620, 624, 636, 648, 708, 710, 713, 874, 971, 972, 1011, 1030, 1184, 1313, 1423, 1522, 1531, 1543, 1551, 1613, 1688, 1735, 1737, 1774, 1795, 1801, 1875, 1908, 1912, 1914, 2215, 2226, 2250, 2274, 2275, 2289, 2347, 2552, 2555, 2570, 2619, 2624, 2634, 2646, 2950, 2983, 3023, 3120, 3156, 3200, 3208, 3341, 3377, 3381, 3389, 3525, 3549, 3568, 3619, 3638, 3738, 3739, 3740, 3744, 3750, 3790, 3792, 4266, 4282, 4814, 5135, 5177, 5391, 5475, 5572, 5725, 5752, 5885

c.+si 107, 645, 3314, 5779, 5803

c.+sin 3378, 3754, 3755

c.+sinden 3715

c.+sine 3743

c.+sini 2475, 3753

c.+sinün 255, 2185

c. it- Toplamak, bir araya getirmek

c. i(d)-er 3171

c. i(d)-erdi 4589

c. i.-mege 90

c. i.-mişsin 3753

c. ol- Toplanmak, birleşmek, bir araya gelmek

c. o.-up 4360

cemīl

→vasf-ı c.

cemre (Ar.) Ateşli kömür parçası, kor

c. 5812

Cemşīd Kişi adı

c. 382, 385, 389, 399, 410, 1585, 4600

c.+ün 388

cenābet (Ar) Cünüpluk, guslü gerektiren hal

c.+den 4057

cenāze (Ar) Kefenlenmiş, defnedilmeye hazır (ölü)

c.+m 1220

c.+sini 1225

ceng (F.) Savaş, harp

c. 4989, 5095, 5431

c.+e 2862

c. düz- Kavga etmek, döğüşmek

c. d.-mişlerdür 3667

c.(ler) eyle- Savaşmak, çarpışmak, harbetmek

c. e.-di 3631, 3637, 4682, 5366

c. e.-yelüm 3643

Cāriyye
→kal'atü'l-C.
cāvidānī
→'ömr-i c.
Cāyir Kişi adı
c. 5694, 5695, 5696
cāẕı (F.) Büyücü, sihirbaz, cadı
c.+ya 1845
Cāzim/Cāzim bin Hazime Kişi adı
c. 4834
c. H.+yi 4824
cebel (Ar.) Dağ
c. 2746
c.+i 2800
c.-i 'aẓīm Yer adı
c. 2748
c.-i Bertāik Yer adı
c. 2683
c.-i ebvāb-ı encümīn Yer adı
c. 2757
c.-i Ervend Yer adı
c. 2660
c.-i Eşük Yer adı
c. 2655
c.-i Ṣira Yer adı
c. 2753-54
c.-i Tartānī Yer adı
c. 2787
c.-i Tebbet Yer adı
c. 2691
c.-i Tetūme Yer adı
c. 2688
c.-i Uhud Yer adı
c. 2658
c.-i Utvān Yer adı
c. 2676
c.-i Uyal Yer adı
c. 2674
c.-i Vaḳvaḳ Yer adı
c. 2808
c.-i Yemen Yer adı
c. 2750
c.ü'l-Aḫḍar Yer adı
c. 2617
c.+ı 2620
c.ü'l-Aḥmer Yer adı
c. 2634
c.ü'l-Cārī Yer adı
c. 2700
c.ü'l-Cennim Yer adı
c. 2798
c.ü'l-Cīm Yer adı
c. 2699
c.ü'l-Hadid Yer adı
c. 2717
c.ü'l-Yemūn Yer adı
c. 2805
c.-i Sūn Yer adı
c. 2743
c.ü't-Ṭuyūr Yer adı
c. 2781
Cebir Kişi adı
c. 4746
Cebkend Yer adı
c. 4509
Cebrā'il (Ar.) Dört büyük melekten biri, Hz. Cebrail

c. k.-maz 3602
c. vir- 1. Ölmek, ruhunu teslim etmek
c. v.-di 3924
c. v.-ür 1089
2. Yaratmak, hayat vermek
c. v.-mek 927
c. boğazına gel- Ağır hasta olmak, ölüm hâline yaklaşmak
c. g.-ür 5773
c.ı teninden ayrıl- Ölmek, ruh teslim etmek
c. a.-mış 492
c.ını kabz it- (Azrail) Canını kabzetmek, ruhunu teslim almak
c. i(d)er 710
c.(lar) i.(d)-er 684-85
c.ını kabz eyle- (Azrail) Canını kabzetmek, ruhunu teslim almak
c. e.-düm 707
cānavar (F.) 1. Canlı
c. ... *ve dahı her cānavar ki Ka'be'nüŋ haremine gelse* 3340
2. Korkunç, zararlı hayvan
c. 101, 101, 1083, 1084, 1087, 1862, 2061, 2111, 2129, 2205, 2337, 2604, 2801, 2819, 3844, 3996
4280, 5316
c.+a 3030
c.+dan 5802
c.+dur 1866, 4700
c.+ı 1680, 1853, 3102
c.+lar 728, 862, 1349, 1545, 1548, 2112, 2446, 2508, 2603, 2607, 2690, 2702, 2723, 2802
3343, 3345, 4241
c.+lardan 2051
c.+ları 1728, 2445, 3346, 3985
c.+larının 543
c.+ların 544, 2447
c.+un 492, 2802, 4278, 4287
c.+undur 2206
cānib (Ar.) Taraf, cihet, yön
c.+den 2220, 2571, 2571
c.+e 4281
c.+i 4330, 4331, 5034, 5034, 5208, 5210, 5210, 5211
c.+imden 3736
c.+inde 4382, 4390
c.+inden 1803, 1920, 2197, 4622
c.+ine 2123, 2197, 4340
c.+inizden 3750
c.-i cenūbī (Bir yerin) Güney kısmı, güney bölgesi
c. c.+sinde 1932
c.-i magrib (Bir yerin) Doğu kısmı, doğu bölgesi
c. m.+den 1931
c.-i şimālī (Bir yerin) Kuzey kısmı, kuzey bolgesi
c. ş.+sinde 1934
cānlu Diri, canlı
c. 850
c.+dur 813
cānsuz Canı olmayan, cansız
c. 813
c.+dur 1028
Cārī
→el-cebelü'l-C.

c.+dur 4037
c.+ya 4049
Cābilisān Yer adı
c. 4030
Cāceli Yer adı
c. 4079
Cācerüm
→çeşme-i C.
Ca'ferü'l-Manṣūr Kişi adı
c. 3413, 3792
Ca'fer-i ṭayyār Kişi adı
c. 2665
cāhillık Bilgisizlik, cehalet
c.+larından 1768
c.+larındandur 1640
c. it- Bilgisizce davranmak, cahillik etmek
c. i(d)-er 3250
cāhil (Ar.) Bilgisiz, cahil
c. 229, 242, 1732
c. ol- Cahil olmak
c. o.-urlar 4429
c. o.-ursa 229, 242
cāiz (Ar.) Yapılmasında dinen sakınca olmayan, dinen uygun
c. 1773, 1776
c. gör- (Bir hususta) Cevaz vermek, uygun görmek
c. g.-ürler 1775
Cāize Medine'nin diğer adı
c. 5126
Cālūt Kişi adı
c.+dur 5155
c.+ı 3842
c.+un 3842
→leşker-i C.
cām (F.) Kadeh
c. 956, 2095, 3333
c.+dur 2100
c.+ı 2526
c.+un 2098
c.-ı cihān-nümā Cihanı gösteren kadeh, içinde dünyayı seyrettiren kadeh
c.+yıla 2093
c.-ı gītī Dünyayı gösteren kadeh
c. g.+sin 4694
c.-ı gītī-yi nümāy Cihanı gösteren kadeh
c. 4692
c. n.+dan 499-500
cāmi' (Ar.) Müslümanların ibadet yeri, cami
c. 4991, 5022, 5303
c.+un 4992
cān (F.) Ruh, can
c.+ı 1029, 1030, 3208
c.+lar 638, 648, 3209
c.+ları 636
c.+ların 527
c.+un 404, 528
c.(ını) al- (Azrail) Ruh(unu) kabzetmek, ruh(unu) teslim almak
c. a.-gıl 703
c. a.-mak 927
c. a.-mayınca 690
c. a.-ur 708
c. firāḳı Ölüm, canın bedenden ayrılması
c. f.+nı 708
c. ḳurtar- Ölümden kurtulmak, canını kurtarmak
c. k.-ımaz 4630

→beyān-ı sıfat-ı b., felek-i b., feleku'l-b., mıntıkatu'l-b.

bürūdet (Ar.) Soğukluk

b. 2924

b.+den 1888

Bürūs Yer adı

b. 2046

bürük Baş örtüsü, peçe

b. 2274

büsbüdün Tamamıyla, eksiksiz olarak, büsbütün

b.+durur 5736

Büşnek Yer adı

b. 2420

büt (F.) Put

b. 1116, 2049, 2155, 2257, 2462, 2641, 2648, 3122, 3123, 3124, 3335, 3596, 4097, 4298, 4304, 4305, 4373, 4504, 4504, 4723, 5074, 5259, 5261, 5271, 5278, 5281, 5590, 5637, 5667

b.+dür 2154

b.+e 4505

b.+i 3123, 3336, 3337, 4378, 4730, 4732, 4733, 5264

b.+ile 3125

b.+ler 3595

b.+lere 3456, 4465

b.+leri 4726

b.+lerin 4462, 4464

b.+lerle 5355

b.+lerün 3457, 3553

b.+ün 2258, 2648, 3551, 3552, 4098, 4299, 4302, 4729

büt-fürūş Put satan, put satıcısı

b. 4465, 4733

büt-ḫāne Puthane

b. 4503

b. h.+m 3737

büt-perest Puta tapan, putperest

b. 5280

b. p.+lerdi 3829

büt-tırāş Put, heykel yapan (kimse)

b. 4733

büyi- bk. büyü-

büyit-/büyüt- Büyütmek, genişletmek

b.-di 3411

b.-diler 3428

büyü- 1. Büyükluğu artmak, irileşmek

b.-di 3620

b.-r ... *ve her kim'anda olsa ṭalaġı büyür...* 3859

2. Yetişmek, buyümek

b.-r ... *yavrusını güneşe ḳor bir günde/büyür anasından büyük olur...* 1084

büyük/büyik İri, büyükçe, büyük

b. 542, 843, 861, 1020, 1084, 1087, 1319, 1332, 2047, 2186, 2389, 2850, 2886, 3979, 4430, 4533, 4624, 4700, 4717, 4719, 5904

b.+dür 842, 1030, 4975

büyüklik Büyüklük

b.(g)+i 4321, 5369

büyüt- bak. büyit-

C

Cābilḳā Yer adı

c. 4048

c.+da 4042

Cābilsā Yer adı

c. 4048

2731, 2821, 3147, 3153, 3348, 3674, 3894,
3901, 3903, 3939, 3967, 3989, 4068, 4127,
4134, 4138, 4164, 4193, 4194, 4213, 4247,
4344, 4425, 4517, 4538, 4743, 4800, 4849,
4878, 4891, 4899, 4949, 4982, 4984, 4990,
5053, 5430, 5637, 5649, 5660, 5710

b.-mış 4377, 4719

b.-mışdı 1280

b.-mışdur 9, 189, 484, 581, 584, 596, 685, 721, 814, 923, 936, 950, 1046, 1523, 1874, 1924, 1926, 2465, 3012, 4956

b.-ur 124, 548, 570, 738, 1173, 1778, 1875, 1876, 2463, 2810

buyuruḳ bk. buyruk

buz Buz

b. 1885, 3009

b. dut- Buzlanmak

b. d.-ar 3177

bülend (F.) Yüksek

b. 4583

bünyād (F.) 1. Bina, yapı

b. 1576, 1580, 1963, 1964, 1965, 5642, 5725

b.+dur 4233

b.+ın 3605

b.+lar 4055, 5007

b.+ları 4454

b.+ların 5683

b.+larun 287

b.+un 3675

2. Temel

b. 4236

b.+ı ... *ve eyitmiş ki bunuŋ bünyādı/taş demür degildür..* 5478

b.+ına 3848

→sebeb-i b.

b.-ı ʿaẓīm Büyük, yüksek yapı

b. a.+i 3670

b. eyle- İnşa etmek, yapmak

b. e.-di 4779

b. it- 1. İnşa etmek, yapmak

b. i.-di 1607, 2952, 3599, 3611, 3793, 3809, 3980, 4063

b. i.-diler 1579, 3939, 4485, 4991

b. i.-(d)en 4112

b. i.-(d)enün 4342

b. i.-(d)erim 4065

b. i.-mek 3797

b. i.-mişdür 4112

b. i.-mişler 4339

b. i.-mişlerdür 3945

2. Açıklamak, beyan etmek

b. i.-(d)elüm ... *ve dahı taş yagdıgın bünyād idelüm* ...5832- 33

b.(ın) ur- İnşa etmek, yapmak

b. u.-dı 3809

b. u.-dı 3808

bürhān

b.-ı ḳatıʿ Kesin delil, kati delil

b. k.+ımuz 2398

bürin- Örtünmek, sarınmak

b.-ür 3969

bürūc (Ar.) Burçlar

b. 1066, 1406, 1467

b.+a 1467

b.+da 1471

b.+larını 872

b.+un 870, 870

1637, 1772, 1779, 1842, 2184, 2518, 2652, 2913, 2965, 3677, 3931, 4305, 4310, 4434, 4534, 4710, 4833, 5006, 5233, 5291, 5537, 5630, 5881

b.+umdı 231

b.+unla 215, 1834, 4198

burışdır-

→yüzlerin b.

burc (Ar.) 1. Kale burcu, hisar

b. 4889, 4890, 4892, 5285

b.+a 5284

b.+ı 1865, 2070, 4890, 5043, 5284

b.+ından 356

b.+ının 2171

b.+lar 4450

b.+un 4884, 5285, 5477

2. Yıldız burcu, hareketsiz yıldızlar kümesi

b. 1067, 1410, 1410, 1415, 1420, 1433, 1507, 1507, 4330

b.+a 1059, 1412

b.+da 1425, 1429, 1432, 1478, 1488

b.+dan 1059, 1059

b.+dur 1060, 1426, 1435

b.+ı 1059, 1333

b.+un 1259, 1411

b.+larda 1382

b.+ları 1408, 1415, 1504

→'akreb b.ı, cedy b.ı, cevza b.ı, delv b.ı, esed b.ı, hamel b.ı, hut b.ı, kavs b.ı, kış b.ı, mizan b.ı, od b.ı, seretān b.ı, su b.ı, sünbüle b.ı, yil b.ı

b.-ı 'akreb Akrep burcu

b. 1470

b.-ı esed Aslan burcu

b. e.+de 1453

b.-ı iti dāl Koç burcu

b. 1425

b.-ı şitevī Kış burcu, kış mevsiminde görülen burç

b. ş.+dur 1494

burğüz (Yun.) Kale

b. 4329

Burt Yer adı

b.+a 2123

Burtiyye

→şehr-i B.

bur(u)n Burun

b.+ı 2610, 3263, 3266

b.+ına 2110

b.+ını 3003, 5596

b.+ından 4945

b.+ları 5736

b.+ların 2804

b.+lardan 5787

b.ı kesik Gaddar, kurnaz

b. 3263, 3266

burnı kesiklik Gaddarlık, kurnazlık

b. k.+dur 3268

butaka (İt.) İçinde maden eritilen kap

b. 945, 2826

buyruk/buyuruk Buyruk, emir, ferman

b.+(g)ıdır 848

b.+(g)ımla 682, 683

buyur- Buyurmak, emretmek, ferman etmek

b. 4067

b.-dı 46, 110, 146, 156, 697, 792, 1244, 1263, 1786, 1961, 1966, 2019, 2175, 2406, 2428,

b.+dan 1676, 1824, 5854

b.+lar 1815, 1919, 2473, 3126, 3127

b.+larda 1816

b.+lardan 1872

b.+larun 511

b.+un 1848

→kara b.

bulutsız Bulutsuz (hava)

b. 2739

buŋal- Bunalmak

b.-madılar 5267

b.-muş 2403

b.-muşdur 2405

bunca 1. Bunca, bu kadar, bu denli, birçok

b. 53, 236, 243, 295, 309, 1175, 1283, 1522, 1650, 1669, 1822, 2095, 4214, 4898, 4976, 5392

2. Boyle, böyle bir, böylesi

b. *şāyed ki bunca bunuŋ gibi kitāb yazaydım heniz tamām olmasaydı* 31

buncılayın Bunun gibi, böyle

b. 2283, 2465, 3852

bunda 1. Burada, bu yerde

b. 873, 904, 1151, 3255, 4064, 4066, 4244, 4615, 4617, 4714, 5390, 5393, 5502, 5618

b.+dur 2096, 3466

b.+yım 5379

2. Bu şeyde, bunda

b. 2389, 3220, 5818, 5888

3. Buraya

b. *...bizüm/bunda geldigimüzüŋ durduġumuzuŋ eşeri belürakdı*...5395

bundan Buradan, bu yerden

b. 98, 187, 194, 217, 254, 339, 352, 498, 545, 568, 576, 605, 641, 755, 805, 932, 954, 974, 985, 1045, 1051, 1071, 1171, 1213, 1329, 1339, 1344, 1385, 1519, 1527, 1551, 1568, 1823, 1832, 1863, 1882, 1965, 2041, 2051, 2083, 2250, 2276, 2374, 2382, 2384, 2457, 2462, 2814, 2861, 2989, 3141, 3222, 3280, 3283, 3414, 3567, 3824, 3838, 3899, 4128, 4251, 4251, 4475, 4508, 4628, 4818, 4845, 4852, 4950, 5061, 5399, 5567, 5575, 5798, 5838, 5843, 5850

bunlar/bular Bunlar

b. 236, 515, 551, 620, 752, 810, 834, 890, 991, 1046, 1080, 1196, 1497, 1512, 1528, 1767, 1888, 2063, 2181, 2410, 2411, 2517, 3499, 3780, 3789, 3853, 4035, 4429, 4435, 5067, 5160, 5175, 5178, 5354, 5624, 5655, 5889

b.+a 393, 579, 764, 864, 980, 1044, 1516, 1955, 2111, 2233, 2412, 2490, 3102, 3348, 3352, 3531, 3718, 4431, 4574, 4592, 4842, 4935, 5232, 5887

b.+da 855, 855, 1043, 1295

b.+dan 40, 41, 237, 554, 992, 1835, 2122, 2207, 4040, 4831, 4990, 4995, 5143

b.+dur 4865, 5336

b.+ı 74, 78, 90, 550, 597, 600, 891, 937, 1074, 1297, 1514, 3147, 4194, 4195, 4242, 4720, 4990, 5174, 5175, 5178, 5354, 5624, 5655, 5889

b.+ın 2672

b.+un 218, 259, 260, 234, 289, 436, 442, 541, 545, 578, 601, 653, 669, 756, 868, 890, 1006, 1045, 1133, 1159, 1314, 1429, 1495, 1515,

b.-an 2374
b.-dı 3329, 4289, 4664
b.-dılar 3015, 3144, 3146, 3146, 3146, 3241, 3245, 3579, 3962, 4949, 5486
b.-dı 322, 2371
b.-dılar 1783, 2177
b.-dum 2374
b.-ıcak 2691
b.-madı 2294, 3498, 5552
b.-madılar 1565, 1577, 3501
b.-mayup 3228
b.-maz 3074
b.-muşduk 444
b.-up 2916
b.-ur 655
b.-urlar 2370, 2831, 2842, 2850, 2877, 2882, 4110, 4255
b.-urlardı 3707
b.-urlarsa 4535, 4536, 5340
b.-ursa 1623
2. Görmek, rastlamak
b.-dı 2539, 2542, 2543, 2544, 2545, 2545, 2546, 2547
b.-dılardı 5139
b.-dum 3799, 5538
b.-maduk *...nişān ḳonuş anumı bu nişān ḥavflerin/maḥallinde bulmaduḳ..*461
3. (Bir durumla) Karşılaşmak, bir hale duçar olmak
b.-dı *...gice/yatdı ṣabāḥ iki gözini yüzine düşmiş buldı..*5120
4. Keşfetmek, ortaya çıkarmak
b.-mışlardur *velīkin burcları kim bulmışlardur..*1415

→çāre b., delīl b., dirlik b., ferahlık b., halas b., hayat b., ifakat b., istikāmet b., kemāl b., kuvvet b., necāt b., ömür b., rahat b., sıhhat b., şādılık, şifa b., tabh b., tamam b., yolı b.amazlar, zafer b.

bulanuḳ Bulanık
b. 1197

bular bk. bunlar

bulaşdır- Sürmek, bulaştırmak
b.-mış 3125

Bulġar Yer adı
b. 2212, 3756, 3757, 5419
b.+a 3757
b.+da 3761
b.+un 3759
dirlik b.ehl-i B.

bulın-/bulun- Mevcut olmak, var olmak, bulunmak
b.-maz 2885
b.-ur 2376, 2807, 2898, 4639
→erimiş b.

bulıt bak. bulut

Bulun Yer adı
b. 3844

Būlus Yer adı
b. 5142

buluş- Bir araya gelmek, buluşmak
b.-urlardı 4117

bulut/bulıt Bulut
b. 1479, 1792, 1807, 1817, 1825, 1834, 1837, 1840, 1841, 1847, 1848, 1849, 1868, 1920, 1974, 2118, 2395, 3840, 5414, 5415
b.+a 1439, 1784, 3125
b.+da 1845

b. kezin Bu defa, bu kez
b. 1151, 1335
b. resme Böyle, bu şekilde, bunun gibi
b. 4304
b.nun üzerine Bundan sonra, bunun üzerine
b. 4887
bucaḳ Köşe
b.+(g)ında 3455
buçuḳ/buçıḳ Yarım, buçuk
b. 1355, 1374, 5838, 5853
budaḳ İnce küçük dal
b.+(g)ı 4232
b.+(g)ınuŋ 1099
b.+lan 1100
b.+larıdur 2619
b.+larını 1097
budaḳa bk. butaka
buğday Buğday
b. 1457, 2527, 3613, 4188, 4189, 4717, 4718, 5446, 5448, 5450
b.+ıla 5531
bugün İçinde bulunulan gün, bugün
b. 302, 493, 706, 1138, 1149
b.ki gün Bu gün, içinde bulunulan gün
b. g.+de 1164
buḫār (Ar.) Buğu, buhar
b. 1792, 1811, 1811, 1813, 1814, 2682, 2962, 5745, 5760, 5765
b.+dan 3176, 5857
b.+dur 1807
b.+ı 2923, 3074, 3077, 5779
b.+ıla 1708, 1709, 29223
b.+ından 938
b.+lar 2960
b.+larını 3062
b.+un 1812
b.-ı 'aẓīm Büyük buhar
b. 5611
b.-ı fāsid Zararlı buhar
b. f.+lerdür 5772
b.-ı kibrīt Kükürt buharı
b. k.+den 3027, 3180
b.-ı kibritiyye Kükürt buharı
b. 3024
b.-ı zībaḳ Cıva buharı
b. z.+ıla 3180
b.-ı zibaḳī Cıva buharı
b. 3027
b. z.+dur 3024
Buḫāra Yer adı
b. 3820, 3823, 3824
b.+dan 2001
b.+nun 1493
b.+ya 2001
→ehl-i B.
buḫārāt
b.-ı fāside Zararlı buharlar
b. f.+dur 5788
Buḥayre-yi Zerre Küçük deniz
b. 2052
Buḫtunnaṣ(ı)r Kişi adı
b. 3660, 3660, 3788
b.+dı 5337
Buḳrāṭ Kişi adı
b. 1781, 1786
bul- 1. (Arayarak veya aramadan) Bir şeyi elde etmek, bulmak
b.-amaduk 4564

695, 705, 718, 724, 726, 729, 730, 754, 763, 767, 769, 791, 802, 804, 824, 838, 852, 854, 859, 861, 866, 868, 877, 881, 882, 896, 896, 896, 903, 915, 917, 931, 938, 939, 943, 945, 948, 955, 964, 968, 969, 970, 980, 998, 1009, 1011, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1033, 1053, 1069, 1145, 1149, 1150, 1151, 1160, 1162, 1170, 1171, 1185, 1200, 1208, 1214, 1215, 1231, 1233, 1248, 1251, 1251, 1256, 1272, 1282, 1283, 1289, 1297, 1300, 1306, 1307, 1317, 1328, 1335, 1343, 1344, 1353, 1361, 1374, 1381, 1405, 1412, 1425, 1428, 1429, 1432, 1433, 1433, 1434, 1436, 1449, 1478, 1482, 1488, 1490, 1498, 1502, 1524, 1526, 1535, 1560, 1560, 1575, 1596, 1613, 1625, 1627, 1632, 1633, 1633, 1634, 1640, 1641, 1652, 1670, 1672, 1688, 1696, 1697, 1698, 1719, 1719, 1745, 1761, 1774, 1821, 1822, 1826, 1829, 1830, 1831, 1852, 1878, 1880, 1880, 1880, 1890, 1902, 1929, 1930, 1932, 1933, 1935, 1937, 1950, 1961, 1970, 1973, 1974, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1980, 1980, 1980, 1981, 1982, 1998, 2009, 2012, 2014, 2016, 2017, 2032, 2036, 2047, 2049, 2052, 2060, 2065, 2071, 2086, 2095, 2095, 2095, 2098, 2100, 2103, 2113, 2113, 2115, 2117, 2132, 2143, 2145, 2149, 2149, 2162, 2166, 2171, 2181, 2184, 2188, 2189, 2190, 2199, 2204, 2205, 2207, 2208, 2227, 2228, 2229, 2229, 2232, 2233, 2236, 2237, 2238, 2243, 2246, 2265, 2267, 2268, 2269, 2271, 2290, 2291, 2306, 2320, 2323, 2324, 2332, 2336, 2340, 2342, 2344, 2344, 2348, 2354, 2366, 2366, 2369, 2373, 2379, 2391, 2395, 2396, 2485, 2501, 2509, 2511, 2522, 2523, 2531, 2566, 2569, 2571, 2572, 2577, 2578, 2583, 2583, 2600, 2607, 2613, 2618, 2618, 2626, 2627, 2630, 2638, 2646, 2650, 2653, 2654, 2660, 2662, 2667, 2689, 2691, 2704, 2708, 2728, 2732, 2734, 2770, 2773, 2823, 2824, 2824, 2824, 2826, 2836, 2848, 2848, 2852, 2862, 2864, 2885, 2890, 2934, 2935, 2935, 2941, 2942, 2945, 2961, 2975, 2976, 2978, 2982, 3039, 3041, 3042, 3058, 3061, 3063, 3069, 3070, 3073, 3079, 3094, 3101, 3134, 3165, 3196, 3213, 3213, 3214, 3218, 3219, 3229, 3233, 3243, 3266, 3281, 3291, 3293, 3314, 3314, 3346, 3357, 3363, 3379, 3402, 3415, 3421, 3435, 3435, 3444, 3454, 3513, 3519, 3520, 3523, 3540, 3540, 3551, 3555, 3566, 3569, 3574, 3580, 3580, 3585, 3599, 3605, 3626, 3629, 3630, 3633, 3635, 3636, 3641, 3648, 3654, 3662, 3663, 3664, 3666, 3667, 3670, 3671, 3672, 3683, 3687, 3709, 3721, 3722, 3726, 3727, 3734, 3763, 3780, 3783, 3794, 3795, 3796, 3800, 3800, 3805, 3805, 3811, 3813, 3841, 3854, 3870, 3911, 3938, 3949, 3952, 3966, 3970, 3977, 4006, 4010, 4010, 4014, 4016, 4029, 4030, 4031, 4031, 4032, 4033, 4034, 4034, 4035, 4037, 4040, 4057, 4067, 4071, 4102, 4108, 4122, 4142, 4149, 4152, 4152, 4157, 4159, 4193, 4195, 4196, 4199, 4199, 4215, 4228, 4240, 4245, 4250, 4261, 4264, 4275, 4281, 4286, 4286, 4290, 4291, 4292, 4294, 4310, 4325, 4332, 4341, 4343, 4350, 4361, 4368, 4369, 4377, 4410, 4412, 4413, 4413, 4422, 4457, 4474, 4476, 4477, 4480, 4480,

b.+yi 360, 5125

bitiş- Yanaşmak, yakınlaşmak

b.-ur 2753

bitür-/bitir- 1. Sona erdirmek, son vermek

b.-mege 4402

b.-ur 2753

2. Çıkarmak, hasıl etmek

b.-ür 3183

biz Çokluk I. kişi zamiri

b. 54, 116, 285, 330, 331, 410, 411, 443, 461, 482, 557, 577, 642, 650, 719, 723, 769, 854, 891, 903, 932, 954, 1076, 1121, 1125, 1131, 1285, 1353, 1514, 1833, 1835, 2097, 2246, 2252, 2304, 2400, 3280, 3281, 3540, 3645, 4564, 4572, 5230, 5408, 5612, 5614, 5641, 5881

b.+den 1287

b.+e 411, 412, 642, 679, 680, 964, 1129, 1184, 1339, 1341, 1829, 2097, 2301, 2303, 3622, 3646, 4200, 4560, 4657, 5179, 5230, 5614, 5625

b.+i 1041, 2180, 3778, 4199

b.+im 3316, 3324, 3803, 4325, 4533, 4536, 5613

b.+ler 3326

b.+üm 109, 598, 988, 998, 1285, 1587, 2398, 2476, 3746, 3776, 3786, 3930, 4200, 4577, 4655, 5175, 5176, 5178, 5192, 5394, 5437, 5438, 5540

b.+ümle 3774

boya- Boyamak

b.-ya 2880

boğ- Boğmak, boğazlamak, kesmek

b.-up 4708

boğaz

→cānı b.ına gel-

b.ı dudul- Nefessiz kalmak, soluğu kesilmek

b. d.-dı 1750

b.ın dut- (Bir canlıyı) Nefessiz bırakmak, nefesini kesmek

b. d.-salar 1749

b.ını ur- Boğazından asılmak

b. u.-ur 4302

boğazla- Boğazını keserek öldürmek, boğazlamak

b. 220, 222

b.-dı 77, 220, 223

b.-rlardı 4590

boğazlan- Boğazı kesilerek öldürülmek

b.-ur 5099

boğul-/boğıl- Boğulmak

b.-an 1750

b.-dı 4610

b.-ur 2446

borı Boru

b.+ya 635

bostān (F.) Bahçe, bostan

b. 4793, 4797

b.+a 3870

b.+lar 1801, 1873, 2761, 4249, 4448, 4467

b.+un 4797

b.-ı Süleymān Yer adı

b. 3866-67

boş 1. Dolu olmayan, boş

b. 3435

2. Serbest, aylak

b. ...*eger bir boş sıġıġı alup* 2574

1413, 1413, 1561, 1563, 1857, 1877, 2159, 2160, 2161, 2203, 2486, 2504, 2505, 2505, 2505, 2506, 2536, 2714, 2785, 2842, 2882, 2882, 3396, 3396, 3757, 3757, 3757, 3974, 4296, 4339, 4339, 4443,4443, 4443, 4577, 4763, 4885, 5040, 5312, 5312, 5325, 5325, 5396, 5482, 5735

b.+n 1559-60, 1588, 2554, 2556, 4459, 5497

b.+nde 3146, 3146

b.+nden 2686, 2686, 2687, 3157, 3159

b.+ne 81, 831, 1439, 1440, 1440, 1441, 1442, 1442, 1442, 1472, 2421, 3341, 4885

b.+ni 2553, 3518, 3971, 5251

b.+nün 1116, 1491, 1491, 1857, 2421, 3695

—>her b., hīç b.

birḳaç Birkaç

b. 805, 819, 2841, 3652, 3667, 4701, 4852, 4951

birle İle

b. 1193

birlik Vaḥdet, teklik

b.(g)+i 3298

biryān (F.) Kebap

b.+ı 5514

b. it- Kebap yapmak

b. i(d)-ersiz 1648-49

b. eyle- Kebap yapmak

b. e.-rler 3005

b. ol- Kebap olmak

b. o.-mış 328

bisāṭ (Ar.) Kilim, minder, doşeme

b. 3825

biş- Pişmek

b.-e 3182

b.-er 2326, 3974

b.-miş 2414

bişür- 1. Pişirmek

b.-diler 5599

b.-eler 2968

b.-ur 2346

2. Olgunlaştırmak

b.-seler 844

bit Bit

b. 1763

bit- 1. Bitmek, Meydana gelmek, hasıl olmak, çıkmak, yetişmek

b.-di 5632

b.-e 1872, 1873

b.-en 1195

b.-er 1111, 1900, 2468, 2566, 2676, 2837, 2873, 2917, 4803, 5075, 5075, 5323 5448, 5532, 5856

b.-erdi 5717

b.-iserdür 628, 628

b.-memişdür 5581

b.-mez 2566, 2723, 5085

b.-miş 1105

2. (Yara) Bitişmek, kaynaşmak, kapanmak

b.-mez *eger ḳulaġı altun küpe ile deleler ol delük ayruḳ bitmez..* 2908

3. Olgunlaşmak, işlemek

b.-mişdür *...anı çıḳarmaġa çāre bulmamış zaḫmuŋ daḫı aġzı bitmiş..* 2318

biti Nāme, mektup

b. 322, 356, 373, 3483, 4122, 4833, 5162

b.+sidür 2188

b.+sin 5219

b.+ye 346, 372

4431, 4432, 4436, 4439, 4440, 4440, 4444,
4448, 4449, 4449, 4458, 4468, 4472, 4478,
4479, 4484, 4486, 4487, 4490, 4490, 4496,
4497, 4497, 4501, 4503, 4503, 4504, 4504,
4506, 4507, 4517, 4519, 4522, 4525, 4527,
4527, 4531, 4532, 4540, 4541, 4541, 4541,
4542, 4554, 4556, 4559, 4563, 4565, 4565,
4566, 4567, 4569, 4573, 4575, 4576, 4580,
4581, 4581, 4582, 4583, 4586, 4587, 4593,
4595, 4597, 4597, 4599, 4599, 4600, 4603,
4603, 4603, 4605, 4606, 4606, 4606, 4611,
4616, 4621, 4622, 4623, 4625, 4626, 4630,
4635, 4640, 4641, 4647, 4651, 4651, 4654,
4658, 4659, 4659, 4661, 4665, 4674, 4678,
4678, 4682, 4688, 4690, 4692, 4695, 4695,
4697, 4700, 4701, 4701, 4703, 4704, 4706,
4706, 4712, 4713, 4713, 4714, 4716, 4716,
4717, 4717, 4717, 4723, 4723, 4726, 4728,
4734, 4735, 4741, 4747, 4748, 4755, 4760,
4760, 4767, 4771, 4772, 4773, 4774, 4774,
4779, 4780, 4784, 4784, 4786, 4787, 4792,
4793, 4794, 4794, 4795, 4796, 4797, 4798,
4798, 4805, 4809, 4809, 4810, 4816, 4822,
4822, 4827, 4832, 4833, 4839, 4846, 4847,
4853, 4855, 4866, 4866, 4879, 4879, 4882,
4883, 4884, 4884, 4887, 4889, 4891, 4892,
4893, 4894, 4894, 4903, 4904, 4906, 4907,
4909, 4912, 4912, 4914, 4918, 4920, 4925,
4928, 4929, 4936, 4937, 4939, 4939, 4941,
4943, 4944, 4946, 4947, 4949, 4952, 4955,
4957, 4958, 4960, 4963, 4966, 4968, 4970,
4971, 4977, 4978, 4980, 4984, 4987, 4987,
4988, 4991, 4998, 5001, 5002, 5004, 5006,
5007, 5009, 5011, 5014, 5020, 5022, 5026,
5027, 5030, 5031, 5033, 5034, 5041, 5044,
5047, 5050, 5051, 5054, 5054, 5060, 5063,
5064, 5068, 5069, 5069, 5072, 5074, 5074,
5075, 5083, 5084, 5086, 5091, 5094, 5096,
5098, 5102, 5108, 5135, 5136, 5137, 5142,
5147, 5149, 5150, 5159, 5160, 5162, 5164,
5177, 5179, 5180, 5181, 5183, 5184, 5185,
5187, 5187, 5188, 5188, 5192, 5194, 5198,
5199, 5207, 5210, 5210, 5211, 5214, 5216,
5226, 5234, 5234, 5237, 5242, 5243, 5244,
5246, 5247, 5247, 5253, 5254, 5255, 5257,
5258, 5259, 5261, 5262, 5262, 5269, 5271,
5274, 5277, 5278, 5278, 5279, 5283, 5284,
5287, 5291, 5294, 5298, 5303, 5304, 5305,
5307, 5309, 5312, 5315, 5316, 5319, 5320,
5326, 5330, 5331, 5338, 5340, 5342, 5343,
5344, 5346, 5346, 5348, 5350, 5352, 5355,
5357, 5367, 5374, 5381, 5385, 5385, 5387,
5387, 5388, 5388, 5394, 5394, 5400, 5400,
5401, 5402, 5405, 5411, 5411, 5411, 5413,
5414, 5439, 5442, 5445, 5446, 5447, 5447,
5447, 5447, 5448, 5450, 5451, 5455, 5455,
5458, 5459, 5460, 5460, 5463, 5472, 5472,
5473, 5481, 5484, 5484, 5486, 5486, 5488,
5495, 5495, 5496, 5496, 5496, 5499, 5506,
5507, 5509, 5513, 5513, 5514, 5515, 5526,
5530, 5533, 5533, 5533, 5535, 5545, 5548,
5551, 5552, 5553, 5554, 5560, 5562, 5564,
5567, 5572, 5574, 5574, 5575, 5579, 5580,
5582, 5587, 5589, 5590, 5590, 5592, 5593,
5594, 5595, 5600, 5601, 5605, 5606, 5611,
5612, 5616, 5622, 5625, 5634, 5637, 5637,
5641, 5645, 5646, 5646, 5646, 5661, 5663,
5666, 5667, 5667, 5670, 5674, 5674, 5675,

3011, 3014, 3017, 3020, 3021, 3023, 3030,
3030, 3032, 3034, 3037, 3038, 3038, 3039,
3040, 3042, 3044, 3044, 3046, 3048, 3050,
3052, 3054, 3055, 3057, 3059, 3065, 3067,
3071, 3073, 3077, 3082, 3084, 3091, 3092,
3094, 3094, 3095, 3105, 3108, 3113, 3114,
3122, 3122, 3124, 3124, 3128, 3130, 3131,
3136, 3149, 3149, 3151, 3161, 3167, 3167,
3169, 3170, 3171, 3171, 3172, 3172, 3173,
3173, 3179, 3180, 3186, 3196, 3203, 3207,
3207, 3207, 3211, 3214, 3216, 3217, 3218,
3225, 3225, 3227, 3234, 3240, 3241, 3244,
3245, 3247, 3249, 3253, 3261, 3261, 3263,
3269, 3272, 3276, 3282, 3282, 3283, 3284,
3285, 3286, 3287, 3288, 3288, 3291, 3292,
3317, 3318, 3329, 3332, 3334, 3343, 3367,
3375, 3377, 3379, 3380, 3389, 3397, 3402,
3409, 3419, 3420, 3421, 3422, 3431, 3448,
3449, 3450, 3451, 3451, 3453, 3455, 3455,
3466, 3470, 3470, 3473, 3473, 3474, 3479,
3481, 3482, 3488, 3488, 3491, 3494, 3496,
3506, 3509, 3514, 3514, 3514, 3516, 3524,
3534, 3548, 3551, 3552, 3552, 3560, 3560,
3563, 3564, 3564, 3566, 3569, 3575, 3576,
3576, 3579, 3580, 3580, 3580, 3581, 3582,
3585, 3586, 3587, 3593, 3598, 3604, 3605,
3605, 3608, 3609, 3610, 3617, 3618, 3626,
3627, 3628, 3629, 3629, 3630, 3631, 3635,
3661, 3662, 3662, 3670, 3675, 3679, 3680,
3682, 3685, 3689, 3690, 3691, 3691, 3696,
3698, 3700, 3700, 3705, 3708, 3708, 3712,
3721, 3740, 3743, 3746, 3756, 3763, 3765,
3768, 3784, 3794, 3794, 3795, 3796, 3797,
3803, 3803, 3806, 3806, 3807, 3807, 3809,
3809, 3818, 3823, 3825, 3829, 3833, 3836,
3836, 3843, 3844, 3847, 3848, 3851, 3853,
3855, 3857, 3858, 3860, 3860, 3862, 3862,
3863, 3865, 3866, 3867, 3868, 3869, 3871,
3876, 3877, 3878, 3879, 3882, 3884, 3887,
3888, 3892, 3897, 3897, 3899, 3901, 3903,
3905, 3906, 3907, 3909, 3909, 3912, 3923,
3941, 3942, 3944, 3946, 3952, 3962, 3962,
3963, 3964, 3965, 3968, 3968, 3972, 3973,
3975, 3976, 3978, 3979, 3980, 3981, 3987,
3993, 3994, 3995, 3998, 4005, 4008, 4008,
4014, 4018, 4022, 4023, 4026, 4027, 4028,
4038, 4039, 4048, 4049, 4050, 4051, 4062,
4063, 4064, 4065, 4066, 4071, 4077, 4079,
4082, 4084, 4088, 4088, 4093, 4096, 4096,
4097, 4097, 4098, 4103, 4104, 4108, 4109,
4110, 4110, 4111, 4118, 4124, 4128, 4130,
4136, 4137, 4137, 4137, 4140, 4140, 4141,
4142, 4153, 4154, 4156, 4156, 4156, 4174,
4175, 4177, 4177, 4179, 4180, 4184, 4186,
4186, 4188, 4189, 4192, 4203, 4212, 4213,
4219, 4221, 4221, 4222, 4222, 4223, 4223,
4227, 4229, 4230, 4232, 4233, 4241, 4244,
4245, 4248, 4252, 4253, 4256, 4258, 4260,
4264, 4266, 4268, 4268, 4275, 4276, 4279,
4280, 4281, 4282, 4282, 4283, 4284, 4284,
4289, 4291, 4292, 4294, 4295, 4297, 4297,
4298, 4298, 4299, 4301, 4302, 4303, 4303,
4306, 4315, 4316, 4319, 4320, 4322, 4322,
4323, 4324, 4331, 4331, 4333, 4337, 4337,
4338, 4341, 4347, 4349, 4359, 4360, 4361,
4364, 4368, 4368, 4370, 4370, 4371, 4372,
4373, 4376, 4379, 4380, 4381, 4382, 4382,
4390, 4409, 4414, 4421, 4422, 4426, 4431,

1724, 1724, 1725, 1729, 1732, 1736, 1738,
1739, 1740, 1742, 1745, 1754, 1755, 1757,
1759, 1762, 1780, 1781, 1783, 1792, 1792,
1793, 1794, 1797, 1797, 1802, 1819, 1820,
1823, 1823, 1824, 1830, 1832, 1838, 1839,
1840, 1845, 1851, 1852, 1855, 1857, 1858,
1859, 1860, 1862, 1863, 1864, 1866, 1866,
1868, 1869, 1870, 1870, 1881, 1884, 1893,
1894, 1894, 1894, 1897, 1899, 1900, 1901,
1905, 1910, 1912, 1913, 1927, 1931, 1937,
1939, 1939, 1946, 1948, 1953, 1973, 1974,
1979, 1982, 1984, 1991, 1993, 1994, 1998,
1999, 2000, 2005, 2006, 2007, 2009, 2010,
2012, 2015, 2016, 2022, 2026, 2027, 2028,
2030, 2035, 2042, 2042, 2042, 2043, 2043,
2049, 2050, 2052, 2053, 2054, 2057, 2060,
2061, 2066, 2066, 2073, 2073, 2074, 2075,
2076, 2078, 2080, 2080, 2084, 2087, 2088,
2094, 2102, 2106, 2110, 2110, 2111, 2111,
2113, 2118, 2118, 2120, 2123, 2125, 2128,
2129, 2132, 2142, 2144, 2144, 2145, 2147,
2150, 2154, 2158, 2163, 2164, 2164, 2174,
2175, 2177, 2178, 2181, 2181, 2185, 2185,
2186, 2196, 2203, 2208, 2209, 2217, 2218,
2222, 2227, 2229, 2231, 2232, 2234, 2235,
2237, 2239, 2248, 2251, 2255, 2257, 2257,
2260, 2261, 2263, 2266, 2268, 2269, 2271,
2271, 2273, 2277, 2278, 2283, 2284, 2285,
2291, 2291, 2297, 2297, 2298, 2301, 2303,
2304, 2304, 2310, 2312, 2316, 2321, 2325,
2326, 2327, 2330, 2332, 2332, 2336, 2337,
2338, 2339, 2340, 2345, 2346, 2346, 2348,
2349, 2349, 2355, 2356, 2358, 2359, 2359,
2362, 2362, 2363, 2364, 2366, 2369, 2369,
2371, 2371, 2371, 2372, 2372, 2376, 2379,
2379, 2380, 2382, 2384, 2385, 2385, 2387,
2391, 2391, 2393, 2399, 2401, 2402, 2404,
2407, 2409, 2409, 2410, 2413, 2417, 2417,
2418, 2420, 2420, 2424, 2425, 2426, 2426,
2428, 2429, 2431, 2433, 2434, 2435, 2440,
2440, 2441, 2441, 2442, 2443, 2443, 2444,
2446, 2448, 2452, 2452, 2453, 2455, 2458,
2458, 2459, 2461, 2461, 2465, 2470, 2488,
2494, 2502, 2517, 2521, 2526, 2552, 2566,
2571, 2572, 2574, 2577, 2578, 2579, 2579,
2580, 2583, 2591, 2592, 2604, 2605, 2606,
2608, 2609, 2622, 2622, 2622, 2624, 2629,
2630, 2632, 2634, 2635, 2635, 2639, 2639,
2641, 2641, 2643, 2648, 2649, 2655, 2658,
2660, 2664, 2666, 2667, 2667, 2669, 2674,
2677, 2677, 2678, 2680, 2681, 2683, 2688,
2688, 2691, 2693, 2695, 2698, 2699, 2701,
2708, 2710, 2716, 2718, 2720, 2721, 2724,
2725, 2727, 2730, 2731, 2732, 2736, 2746,
2746, 2749, 2750, 2750, 2751, 2754, 2757,
2759, 2760, 2761, 2763, 2771, 2776, 2777,
2778, 2781, 2781, 2782, 2782, 2787, 2791,
2792, 2793, 2798, 2799, 2800, 2801, 2803,
2804, 2805, 2806, 2807, 2808, 2812, 2815,
2818, 2819, 2821, 2822, 2827, 2832, 2833,
2841, 2848, 2852, 2854, 2855, 2859, 2860,
2860, 2861, 2861, 2865, 2872, 2875, 2877,
2878, 2883, 2884, 2891, 2892, 2894, 2895,
2898, 2899, 2910, 2912, 2913, 2913, 2917,
2919, 2922, 2925, 2927, 2928, 2928, 2934,
2935, 2937, 2938, 2942, 2944, 2945, 2960,
2961, 2968, 2970, 2970, 2975, 2978, 2979,
2981, 2981, 2988, 2993, 3006, 3010, 3011,

b.-ürem ...*yā Mekke ben/bilürem ki sen sevgülü şehirsin*..5110

b.-ürler 1299, 5277

b.-ürlerse 1301

5. Sanmak, zannetmek

b.-eler *dogerler ol demür çomağıla ol kapuyı ta ki Ye'cūc ve Me'cūc bileler* 4570

b.-megil 3653

b.-meyeler 874

b.-urler 1004, 5854

6. Telâkki etmek, saymak

b.-mişdür ...*şöyle ki şuyı sebeb-i ḥayāt bilmişdür*...1721

b.-urem 497

b.-ürler 5154

7. İman getirmek

b.-e 3298

b.-eler 280

b.-mek *Ḥaḳ te'ālā'yı bilmek ve ta'ẓīm itmeklik*...57

b.-mekdür 931

8. Hesaplamak, hesabını yapmak

b.-memişlerdür 2079

b.-ürler 2396, *Ḥaḳ te'ālā celle celāluhū anlara bir 'alāmet virmiş ki anuŋla seferlerinüŋ vaḳtin bilürler*...1657

9. Görmek, müşahede etmek

b.-di ... *daḫı melekūt ve semāvātda cevlān itdi gezdi aḥvāl-i menāzil ve kevākibi bildi*...1133

→durabil-, gidebil-, varabil-

bilme Bilgi

b.+si 186

bilmeklik Bilgililik, akıllılık, ilim sahibi olma

b. 431

b.(g)+e 135

b.(g)+idi 42

b.(g)+umle 212

bilād (Ar.) Beldeler (Memleketler, şehirler, kasabalar)

b.+ımız 5540

b.+ındandur 2035

b.-ı Pehleviyye İsfahan ve civarındaki beldeler

b. 3731

→kutb-ı b.

b.-ı Ġūr Gur yöresi, Gur beldeleri

b. g.+a 2225

b.-ı İslām

→āḫir-i b.-ı İslam

b.-ı maḫūf Tehlikeli yerler, korkunç beldeler

b. m.+da 5568

b.-ı Rūm Bizans beldeleri, Bizans şehirleri

b. r.+ı 3820

b.-ı Zīc Zīc beldeleri, Zīc şehirleri

b. z.+ün 2035

bil'akis (Ar.F.) Aksi yönde

b. 1698

Bilasaḳun Yer adı

b. 3859

bildür- Bildirmek

b.-di 3130, 4897

b.-e 2222

b.-ür 501

b.-ürler 3484, 3554

bile 1. zf. Birlikte, beraber

b. 184, 298, 305, 312, 973, 1101, 1170, 1684, 1686, 1708, 1834, 2109, 2305, 2647, 2650, 2840, 2932, 3022, 3190, 3298, 3895, 3971,

b.-mezem 172
b.-mezim 4655
b.-mezler 2370
b.-mezlerdi 398
b.-mezsiz 1342
b.-mezüz 2206
b.-ün 1360
b.-üp 3268
b.-ür 137, 391, 595, 595, 624, 746, 1840, 2230, 2352, 2456, 2585, 2780, 2897, 2966, 3166, 3505, 3597, 4179, 4246, 4410, 4563, 4564, 4771, 5008, 5011, 5455
b.-ürdi 3892, 3921
b.-ürler 1004
b.-ürsin 138, 1010, 2625, 3365, 4208, 4964
2. Anlamak, idrak etmek, farkına varmak
b. 83, 558, 623, 720, 731, 757, 807, 1072, 1122, 1206, 1239, 1406, 1506, 1515, 1516, 1521, 1531, 1543, 1550, 1610, 1717, 1734, 1754, 1780, 1789, 1794, 1802, 1807, 1837, 1844, 1892, 1896, 1904, 1910, 1916, 1919, 1921, 1927, 1984, 2156, 2169, 2252, 2474, 2488, 2492, 2493, 2498, 2560, 2589, 2598, 2610, 2617, 2922, 3042, 3381, 3532, 3540, 3716, 5139, 5220, 5441, 5548, 5723, 5759, 5772, 5788, 5815, 5833, 5857, 5876
b. 83, 5872
b.-di 360, 373, 2748, 3884, 4073, 4630, 4770, 4833, 5058, *ol vaḳt çün ecelüg yaḳın gelmiş olur çün bunı böyle bildi...* 200
b.-diler 251, 1258, 1598, 2374
b.-dügimüzi 2398
b.-dügini 185
b.-dün 4131
b.-düklerin 1516
b.-düm 2411
b.-dün 2411
b.-e 4767
b.-eler 278
b.-emedi 2699
b.-esin 246, 247, 726, 1544, 1771, 1773, 5883
b.-eyim 1699
b.-gil 95, 201, 211, 1877
b.-iniz 3540
b.-medi 393, 5578
b.-mediler 3502
b.-mesinde 5817
b.-meyüp 3585
b.-mez 2245, 2419, 4902, 5191
b.-mezdi 1262
b.-mezler 5609
b.-miş 726
b.-üp 174, 3706
b.-ür , 4886, 4901
b.-urdi 94
b.-ürler 281, 1663, 1843, 5277
b.-ürlerdi 3704
b.-ürsin 4890
b.-ürüz 1320
3. Öğrenmek, haberdar olmak
b. 1263
b.-di 3256
b.-diler 3950, 5394
b.-mediler 4088
4. İnanmak, kabul etmek
b.-e 5822
b.-esin 1518

bī-ḫad Sayısız, çok

b. 5664

bī-ḫōd

b. ol- Kendinden geçmek, bayılmak

b. o.-ur 796

bī-ḫūş

b. ol- Şaşmak, sersemlemek, aklı başından gitmek

b. ol-dı 3922

b. ol-ur 1088, 3004

bī-hüner Yeteneksiz, kabiliyetsiz, elinden bir iş gelmez

b.+i 3656

bī-ḳıyās Ölçüsüz, sayısız, çok

b. 3544, 5757

bī-sebāt

→dünyā-yı b.

bī-şerimlik Utanmazlık

b. 1796

bī-vefā

→gaddār-ı b.

bī-vefālıḳ Vefasızlık

b.+(g)ındadur 538

b. eyle- Vefasızlık etmek

b. e.-dün 4132-33

bi'at

b. it- Tābi olmak, ittiba etmek

b.-diler 3939

biçin Zaman, an

b. 1261

biçāde

→hacer-i b.

big bk. beg

bigi Gibi

b. 455, 737, 844

bikāret

b.ın al- (Birinin) Kızlığını bozmak

b. al-urdı 3879

bi-kemālihā Tamamıyla

b. 6

bikir (Ar. < bikr) Bākire, kız oğlan kız

b. 4411

bil Bel (alet)

b. 3615

bil- 1. Bilmek

b.-diler 1498, 1505, 3238

b.-dük 4564

b.-dum 69

b.-em 1265

b.-en 348

b.-eler 1174

b.-enlere 289

b.-enleri 392

b.-enlerle 191

b.-esin 249, 424

b.-medi 224, 616

b.-medigidür 158

b.-medügi 120

b.-mek 39, 42, 160, 245, 391, 561, 640, 649, 829, 871, 900, 1065, 1068, 1175, 1289, 1313 2814, 3058

b.-mekden 314, 1069

b.-meyenler 191

b.-mez 68, 136, 656, 721, 958, 963, 1308, 1419, 1929, 2034, 2077, 2184, 2231, 2241 2394, 2537, 2584, 2589, 2621, 2665, 2676, 3090, 3597, 3975, 4168, 4247, 4758, 5254, 5322, 5665, 5818

Beyzāü'l-Baṣra Yer adı
b. 3661
Beyzāü'l-Yemāme Yer adı
b. 5531
bez Bez
b.+ler 3325
beze- Süslemek, donatmak, bezemek
b.-diler 5356
bezek Süs
b.(g)+idür 2613
b.+ler 4320
b.+lere 1389
bezen- Süslenmek, donatılmak, bezenmek
b.-miş 2471
bezzāz (Ar.) Bezci, kumaş satan, manifaturacı
b.+lar 5371
bıçaḳ Bıçak
b. 1511, 2847, 3030, 3128, 3522
b.(g)+ıla 1215, 3458, 3647
bıŋar Kaynak, pınar
b. 2363
bıraḳ- 1. Bir yere koymak, bırakmak
b.(g)-a 1848, 1945, 3119
b.(g)-alar 2332, 2349, 3179
b.-dı 356, 660, 2193, 2431, 2697, 4694
b.-dılar 2099, 2195, 5219
b.-ınca 2194
b.-mış 2089
b.-muşdur 2206
b.-sa 2894
b.-salar 1343, 1849, 2326, 2345, 2414, 2421, 2896, 3009
b.(g)-ur/b.(g)-ır 2378, 2447, 2881, 2889, 3094
b.(g)-urdı 5463
b.(g)-urlar/b.(g)-ırlar 2077, 2773, 3974, 5465
b.(g)-urlarsa 2351
2. Atmak
b.-dı 3133, 3138, 3380, 4577, 4609, 4765, 4940
b.-dılar 4247, 5235
b.-dum 4637
b.-dun 4635
3. Yanında götürmemek, bir yere bırakmak
b.(g)-ur 1846
b.(g)-urlar 1856
4. Eldeki bir şeyi tutmaz olmak, yere bırakmak
b.-dı 372
5. Sarkıtmak, salıvermek
b.-dı 4609
6. Kalmak
b.-mayınca *ḳamu 'ālemde sular artar ve ileri zamānda bir ḳız oğlan ḳız bıraḳmayınca/artmazdı*..5214
→'adāvet b., aşaga b., fitne b., heybet b., yükin b.
bī
bī-'aded Sayısız, çok
b. 3539
bī-çāre Aciz, çaresiz
b. 3247, 4963
bī-günāh Gunahsız, boşuna
b. yire Boşuna, boş yere
b. 5505
bī-ḫaber Habersiz
b.+idi 5640
b. ol- Habersiz olmak, haberi olmamak
b. o.-mayasın 757, 806-07

4957, 4969, 5163, 5376, 5693, 5741, 5750, 5783

beşāret (Ar.) Muştu, müjde

b.+e 3805

beşik Beşik

b. 5687

b.+de 253, 3724

b.(g)+in 1246

b.(g)+ini 1244

beşinci Beşinci

b. 942, 966, 2516, 3704

b. felek Beşinci kat felek

b. f.+de 1368

beter (F. < bed-ter) Beter

b. 3923

Betük Yer adı

b. 3975

bevl (Ar.) İdrar, sidik

b.+ün 1891

→usrü'l-b.

b. it- İşemek

b. i(d)-e 1990

b. i(d)-ersiz 1992

bey'

b. ü şirā' Alım satım, alış veriş

b. 4513

beyān (Ar.) Anlatma, bildirme, açıklama

b.+ı 1501, 1665, 3625

b.+ında 599

b.+ındadur 521, 523, 525, 526, 546

b. eyle- Açıklamak, anlatmak

b. e.-diler 1026-27

b. it- Açıklamak, anlatmak

b. i.-dük 3416

b. i(d)-elum 498

b. olın- Açıklanmak, anlatılmak

b. o.-dı 1408

b. o.-ur 1412

b.-ı şıfat-ı bürūc Burçlar bahsi

b. 1494

beyni Beyin

b.+si 2732

beyt (Ar.) Aynı vezinde iki mısradan ibaret söz, beyit

b. 428, 3600, 3600

Beytü'l-Maḳdis/Beyte'l-Maḳdis/Beyte'l-Mukaddes 1. Kudüs

b. 3195, 3202

b. m.+de 2332-33, 3210, 4645, 4876

b. m.+i 5035

2. Kudüs Cami'i, Mescid-i Aksa

b. m.+de 1571, 4320

b. m.+dedür 4294

b. m.+dür 3299, 3478-79, 3534, 4319

b. m.+e 3611

b. m.+ün 3199

→çeşme-i B.

beytü'l-laḥm Yer adı

b. 3486

beytü'l-māl Devlet hazinesi

b.+dan 3327

beytü'n-nūr Yer adı

b. 3511

Beyżā Yer adı

b. 3661

b.+dan 3669, 3676

b.+nun 3675

→şehr-i B.

berābarlıḳ Ayrılık, müsavilik, benzerlik

b.(g)+ı 5170

berāber Birlikte, müsavi, bir hizada, beraber

b. 191, 779, 1411, 1468, 2202, 2839, 2923, 3033, 3216, 5849

b.+dür 5875

b.+indedür 4913

Berān Yer adı

b. 2559

Berberān

→leşker-i B.

Berberī (Ar.) Afrika'da bir kavim

b.+ler 5160

Berda' Yer adı

b. 3833

b.+da 3834

b.+dan 3834

berḫudar

b. ol- Mesut olmak, mutlu olmak

b. o.-madı 3676-77

berḳ (Ar.) Şimşek

b. 509, 1675

Berḳa Yer adı

b. 5142

→arz-ı B.

Berḳāldur Yer adı

b. 3862

ber-kemāl Güzel, mükemmel

b. 291

berḳīn (?) Bir kuş

b. *başı ḳısılan ḳuşa berḳīn dirler*...2787

berkit- Sağlamlaştırmak, kuvvetlendirmek

b.-di 1966, 3425

b.-diler 3429, 4851

b.(d)-e 3022

b.(d)-eler 2982

b.(d)-esin 5763

b.-mişlerdür 5456

b.-seler 2575

b.(d)-ürler 2219

Berkiye Yer adı

b. 5670

Bermegī (Ar.) Harunu Reşid devrinde yaşayan bir sülâle

b. 5362

b.+ler 5195

b.+lere 5353

berü/beri 1. Bu yana, bu zamana, ...den beri

b. 2238, 3171, 3381, 3493, 3805, 5865

2. is. Münezzeh, uzak, müstağni

b. 1599

ber-vefḳ

b.-i irādet (Allah'ın) İradesine uygun olarak

b. i.+i 22

besbāse (F.) Küçük Hindistan cevizi üstündeki derimsi kabuk, Hindistan cevizi çiçeği

b. 2676

besle- Beslemek

b.-mişdür 4131

Best Yer adı

b. 3855

Bestām Yer adı

b. 3763

b.+un 3766

beş Beş

b. 265, 528, 876, 901, 1056, 1285, 1369, 2055, 2500, 2504, 2510, 2590, 2950, 3087, 3302, 3420, 3421, 3841, 3849, 4275, 4452,

bed-kâr İşi hareketi fena, kötü
b. 2517
bed-nâmlık Kötü adlılık, adı kötüye çıkmış olma
b.+dur 381
Bed Yer adı
b. 3835
bedahş (F.) Bedahşan yakutu
b. 2853
Bedehşân Yer adı
b.+dur 3106
beden Beden
b.+ine 3209
b.+ler 3209
b.+lerde 527
b.+lerine 639
bedi' (Ar.) Şaşılacak şey, garib
b. 804
bedir/bedr (Ar.) Dolunay
b. 204, 1704
be-dürüstî Kesin olarak, kati bir şekilde
b. 83
beg/big 1. Kabile reisi, baş, başkan, bey
b. 3627, 5098, 5311
b.+ler 1617, 4886, 4886, 5311
b.+lerine 3846, 4314, 4558
2. İleri gelen, nüfuzlu kimse, bey
b.+leri 1975, 5391
be-ğâyet (Ar.) Çok fazla, pek, ziyade
b. 1593, 1844, 1862
begen- Hoşlanmak, beğenmek
b.-di 2494, 2735, 5174
b.-diler 431
beglik Kahramanlık, yiğitlik, cesaret
b.(g)+e 1375
behişt (F.) Cennet
b. 5586
b.+den 5421, 5446
Behrâm/Behrâm-ı Çûbîn Kişi adı
b. 1571, 4514, 4601, 4603, 4613
b.+ı 4518
b.+dan 4515
b.+un 4363
bekâ (Ar.) Yok olmama, bakilik
b.+sı 2602
b.+sıyla 25
→ebu'l-b.
bekle- Korumak, saklamak
b.-di 5558
bekmez Pekmez
b. 5288
b.+i 5290
b.+ini 5289
b.+ler 5289
bel (Ar.) ed. Belki
b. 6
belâ (Ar.) Belâ, musibet, sıkıntı
b.+larıma 609
b.+ya 622, 4393
belde
beldetü'l-Hibre Yer adı
b. 4136
belesân
b. yağı İlaç olarak kullanılan birkaç çeşit yağ, pelesenk ağacı yağı
b. 5211
Belh (Ar.) Yer adı
b. 2515, 3829

b.-ı Hind Hindistan'ın zengini, ileri geleni, söz sahibi
b. h.+dür 4434
baykuş Baykuş
b.+dur 5632
baylık Zenginlik, servet
b.(g)+ı 2550
bayram Bayram
b. 2783
b.+ı 2783
b.+ları 3567
b. it- Bayram yapmak, bayram olarak kutlamak
b. i(d)-erler 3481
baytār (Ar.) Baytar
b. 4337
bāzār/pāzār (F.) Çarşı, pazar
b. 5098
b.+a 4988
b.+dan 5182
b.+ı 4322, 4337, 4338, 4910, 5370
b.+ına 4337, 5183
b.+ında 5098
b.+ıymış 4337
b.+lar 5607
ba'żi/ba'ż (Ar.) Kimi, bir kısım, bazı
b. 1, 454, 764, 765, 766, 833, 940, 1071, 1073, 1073, 1076, 1126, 1134, 1292, 1495, 1524, 1639, 2375, 2564, 2933, 3992, 4979, 4979, 5618, 5836, 5836, 5877, 5878, 5879, 5879
b.+lar 1023, 1028, 1032, 1038, 1038, 1052, 1054, 1274, 1866, 2419, 2582, 2586, 2827, 2847, 2941, 4362, 5092, 5185, 5493, 5609, 5611
b.+ları 992
b.+sı 445, 449, 456, 458, 731, 733, 733, 830, 830, 878, 879, 880, 1284, 1284, 1744, 1756, 1756, 1757, 1757, 2046, 2478, 2479, 2479, 2480, 2480, 2481, 2481, 2482, 2482, 2483, 2483, 2484, 2484, 2811, 2955, 2956, 2963, 2963, 2964, 2976, 2976, 3084 , 5619, 5619, 5789, 5789, 5789, 5790
b.+sın 2954
b.+sından 830
b.+sını 2253
b.+sının 1464, 5880, 5881, 5882
bāzirgān (F.) Tüccar
b. 4181
b.+ları 3035
b.+lar 4180, 4909
bāzla- Geri gelmek, yeniden dönmek
b.-r ... *ve hemīşe altunı anuŋçün anuŋ üzerine bazlar ki*...3110
bebür (F.) Hindistan ve Afrika'da yaşayan yırtıcı bir hayvan
b. 790
be-cid (F. Ar. < be-cidd) Çok, fazla
b. 3370
b. ol- Çok gelmek, fazla olmak
b. o.-dı 4291
bed
bed-baht Talihsiz, bedbaht
b.+dur 3260
b.+lardur 5655
bed-hulık Kötü huyluluk, huysuzluk
b.(g)+ından 4861

b. 4546

b.ı aşaga don- Yerle bir olmak, helâk olmak

b. d.-di 5748-49

b.ı aşaga dönder-/b.ı aşağa döndür- (Bir yeri) Yerle bir etmek, helâk etmek

b. d.-di 670

b. d.-icek 5013-14

b. d.-eyim 5656

b.(ım) tâcı Çok sevilen, itibar edilen (kimse)

b. 201

b.ın secdeye ko- Secdeye kapanmak, secde etmek

b. k.-muş 2623-24

b.ın yire ko- Secdeye kapanmak, secde etmek

b. k.-dı 5705

b.ını kes- Öldürmek, katletmek

b. k.-di 3937

b. k.-diler 4363

b.ını yirden götür- Secdeden kalkmak

b. g.-düm 1832

b.una toprak koy- Defnetmek, gömmek

b. k.-alar 3221-22

başla- Başlamak

b.-mış 2951

b.-r 1107, 1336, 2027

b.-ya 1196

b.-yalum 499

b.-yıcak 1108

bat- 1. Gömülmek, gark olmak, batmak

b.-ar 1091, 4762

b.-arlar 2090

b.-dı 5593

b.-mış 5785

b.-maz 2377

b.-mazdı 3711

b.-up 3138

2. (Güneş) Gurub etmek

b.-dugından 778, 2255

b.-ıcak 1085, 2393, 2998

b.-sa 1084, 1099, 1113, 1117

3. *mec.* Helâk olmak, yok olmak

b.-mazlar *ehl-i kitâb ol âvâzdan ve ol yilden batmazlar*...2439

Batar Yer adı

b. 4429

bâṭıl (Ar.) Hak olmayan, batıl

b. 3562

b.+dur 641, 650, 3711, 4074

b. ol- Hak olmaktan çıkmak, batıl olmak

b. o.-a 5046

Bâṭıne Yer adı

b. 902

batîḥa (Ar.) Sazlı, kamışlı dere

b. 1986

b.+sında 1987

batman Eski bir ağırlık ölçüsü birimi

b. 1739, 2793, 3114, 5188, 5307, 5394, 5394, 5838

b.+dur 5496, 5853

batur- 1. Batmasını sağlamak, batırmak

b.-up 3695

2. *mec.* Mahvetmek, helâk etmek

b.-urdı 5166

bay Zengin

b. 3704

b. ol- Zengin olmak, servet sahibi olmak

b. o.-dı 369

ba'ṡ

b.-i nüşūr Yeniden dirilme, öldükten sonra yeniden dirilme

b. 539

basara

→medd-i b.

Basil Yer adı

b.+e 4644

baṣīret (Ar.) Önceden görme, seziş

b.+i 3297

b.+leri 1003

Baṣra Yer adı

b. 1488, 1987, 3767, 3768, 3778, 4864, 5499, 5693

b.+da 3773, 3787, 5693, 5709

b.+dur 3783

b.+nun 1453, 3770

b.+yı 3774, 3782

b.+ya 3777, 5696, 5840

→bārūs-ı B., ehl-i B.

Baṣratü'l-enhār Yer adı

b. 2557-58

baş 1. Kafa, baş

b. 1511

b.+ı 858, 1270, 1491, 1492, 1864, 1868, 2058, 2163, 2164, 2768, 2787, 3041, 3225, 3451, 3452, 4303

b.+ıdur 3866

b.+ımuz 1286

b.+ın 1847, 5484

b.+ına 74, 858, 990, 993, 1417, 1657, 2058, 2110, 2218, 4203

b.+ında 743, 1183, 1366, 1394, 1458, 1764, 1764, 2860, 4140, 4156, 5262

b.+ından 1418, 1852

b.+ını 2785, 3649

b.+ınun 692

b.+larını 2784, 4710

b.+larında 5603

b.+una 306

b.+umuza 4480

2. Bir yerin en yüksek noktası

b.+ına 74, 1657, 2218, 4060

b.+ında 77, 2754, 3857, 4051, 5185, 5274

3. Bir şeyin uçlarından birisi

b.+ına 1417

b.+ından 1417

b.+ındagı 3322

4. Başak, tane

b. 5449

b.+dan 5449

b.+ı 1457

5. Temel, esas, asıl, en önemli

b.+ı 158, *...ṣordı kim ḳamu/otlaruŋ başı nedür...*160

b.+ıdur 161

6. Yukarı, üst

b.+ına 4005

b.+ında 4301

7. Başlangıç noktası, kaynak

b.+ında *bir oluḳ başında...*5496

8. *mec.* En önde gelen, en ileri gelen

b.+ı *memleket-i Ṣābūr'da Mānī adlu bir kişi ḳopdı/zındıḳlar başı idi...*4072

b. çek- İsyan etmek

b. ç.-seler 3683

b.dan başa Hepsi, bütünü, bir uçtan bir uca kadar

balıkçıl Balık yiyerek beslenen buyuk bir kuş
b. 2482
balta Balta
b. 3615
Bāmiyān Yer adı
b. 3857
baŋa Ben zamirinin yonelme hâli, bana
b. 67, 129, 213, 220, 222, 297, 303, 311, 362, 470, 699, 702, 1141, 1147, 1147, 1249, 1263, 1263, 1595, 1602, 1850, 1970, 1979, 1981, 2096, 2220, 2464, 3154, 3286, 3294, 3354, 3364, 3520, 3642, 3654, 3754, 3796, 3802, 3913, 4012, 4134, 4145, 4197, 4274, 4291, 4325, 5066, 5138, 5229, 5424, 5561, 5575, 5647, 5700, 5871
bāni (Ar.) Binā eden, yapan, mec. iklil-i şemāli
b. 898
banzur- Batırmak, bandırmak
b.-sa 780
bār (F.) 1. Kere, kez, defa
b. 3887, 4237, 4945
2. Meyva, yemiş
b. 5448
→her b.
bār
→guher-b.
baraş
b.-ı Basra Basra'da zuhur eden bir deri hastalığı
b. 5692
bardaķ Testi
b. 344, 1394, 1893
b.+ı 1894
b.(g)+ın 18
b.+lar 1352
Bārḫān Yer adı
b. 3167
bāri (F.) Hiç olmazsa, hiç değilse, bari
b. 363
barmaķ Parmak
b. 3401
b.+dur 3401, 3402
b.+ıla 1252, 3688, 5668
b.+larıla 3684
bārū (F.) Kale duvarı, sur
b. 3635, 3635, 3925, 3928, 3938, 4088, 4120, 4333, 4450, 4662, 4791, 5070
b.+dan 4417
b.+nun 3417, 3851
b.+sı 3845, 3970, 4126, 4520, 5323
b.+sıçün 4449
b.+sını 3960, 4691, 4750
b.+sından 5750
b.+sıydı 4662
b.+ya 3408, 4124, 4126
b.+yı 1865, 3411
b.+yıla 3416
b. çek- Sur yapmak, sur inşa etmek
b. ç.-mişlerdür 2079
baş- 1. Ayak basmak
b.-ardı 3398
b.-mayınca 4477
b.-mak 1015
2. Çiğnemek, basmak
b.-a ... *ve bir medresenüŋ eşiginde ķodı tā ki anı giren çıķan/ol medreseye başa....* 4735

b.+un 3184

b. şehri Yer adı

b. ş.+ne 2645

baḳırī (Ar.) Bakıra benzer, bakır gibi

b. 2867

b.+dür 2868

bāḳī (Ar.) Baki, kalan, artan, öteki, diğer

b. 437, 809, 1009, 1299, 2553, 3791, 3823, 5212

b.+dür 246, 809, 810, 1057, 4499, 5571

b.+si 5735

b.+sin 5019

b.+sinün 4409

→eser-i b.

b. ḳal- Geriye kalmak, artmak

b. k.-a 25, 443

b. k.-ısardur 3722

b. k.-madı 41, 3721-22

b. k.-maz 215, 3603

Bāḳi'a

→gūristān-ı b.

baḳiyye (Ar.) Bakiye, geri kalan, artık, kalıntı

b.+sidür 2825, 2941

b.+siyüz 5613

baḳla Bakla

b. 3785, 3786

bal Bal

b. 409, 1558, 3525, 3530, 5514, 5591

b.+ı 5288

b.+ın 3692

b. şerbeti Bal şerbeti

3692-93

balçıḳ Balçık

b. 2081, 2281, 2915, 3101, 4188, 5016, 5454, 5726

b.+dan 862, 3103, 5017

b.+dur 2030, 2434

b.(g)+ı 2434

b.(g)+ıla 2436

b.(g)+ına 2347

b.(g)+ından 843

b.(g)+ını 365

→kızıl b., yaş b.

baldır/baldur Baldır

b.+ın 5053

b.+ları 5052

b.+ların 5058

Balebek Yer adı

b. 3847

balıḳ Balık

b. 99, 99, 328, 331, 334, 344, 345, 1491, 1679, 1729, 1730, 1733, 1734, 2033, 2039, 2040, 2042, 2111, 2150, 2803, 2895, 3135, 3136, 3138, 3140, 3349, 3350, 3355, 5010, 5515

b.(g)+a 823, 1721, 1728, 1732

b.+dan 2261

b.+dur 1391, 4791

b.(g)+ı 99, 1729, 3141, 3351, 3353, 4971

b.+lar 1678, 1679, 1926, 2023, 2036, 2037, 2040, 2041, 2261, 3353

b.+lara 2036

b.+lardan 2024

b.+ları 1852, 3349, 3357

b.+larında 5009

b.(g)+un 100, 1726

baḥru'l-muẓlem Yer adı
b. 1954
baḥru'r-Rūm Yer adı
b. 2043
b.+dan 1921
baḥrü'z-zenc Yer adı
b. 2059
Baḥreyn Yer adı
b. 1446, 3858, 4868
b.+dė 4872, 5776
b.+dur 5533
baḥs
b. it- Söz etmek, bahsetmek
b. i(d)-erler 1497
baḫş (F.) Bölüm, kısım
b. 868, 1067, 2441, 2551, 2552, 2592, 3038, 3038
b.+de 5476
b.+ı 2239, 2441, 2520
b.+ın 2551, 2552
b.+ına 1066, 1068, 2239
b.+ından 2238
→'aṭā-b.
b. it- Ayırmak, tasnif etmek, bölmek
b. i.(d)-erler 5040
b. i.-di 2519
b. i.-mişler 5476
b. i.-mişlerdür 1065, 1068
baḫşīş (F.) İhsan, hediye, bağış
b.+i 488
baḫt
→bed-b.
baḫtlıḳ
→nīk b.
ba'īd (Ar.) Uzak, ırak
b. 453
→'akıldan b.
baḳ-/baḫ- Bakmak
b.-a 2978
b.-anı 2419
b.-ar 168, 737, 798, 1087, 1422, 1475, 1547
b.-ardı 4988
b.-arlar 790, 801
b.-arlardı 3702
b.-dı 987, 4240, 4241, 5440
b.-dım 4324, 4326
b.-dukları 737
b.-ıcak 801, 831, 1088
b.-maga 3292
b.-mak 284, 793, 793, 793
b.-sa 772, 772, 774, 777, 782, 802, 803, 803, 825, 1737, 2418, 4188, 4620, 5459
b.-up 1732
→hor b., katı katı b.
bāḳılī (Ar.) Bakla
b. 4083
baḳır Bakır
b. 366, 1663, 2177, 2277, 2645, 2965, 3038, 3069, 3115, 3179, 3510, 3537, 3592, 3617 4334, 4542, 4546, 4974
b.+a 2946
b.+da 825
b.+dan 2154, 2461, 2636, 2643, 3586, 3617, 3705, 3712, 4097, 4540, 4747, 5304
b.+dandur 942, 3504
b.+dur 1392, 2772
b.+la 4750
b.+lardan 3185

bahr/bahir (Ar.) Deniz

b.+e 4470

b.+i 2992

b.+inde 2992

→giriş b.

b.-i ʿAden Yer adı

b. 2112

b.-i Ahlat Yer adı

b. 2031

b.-i Belihat Yer adı

b. 1955

b.-i Cehrihüveyr Yer adı

b. 2006

b.-i Censeb Yer adı

b. 2009

b.-i Cugel Yer adı

b. 2022

b.-i Deryā-yı elmās Yer adı

b. 1939

b.-i Fars Yer adı

b.+a 1937

b.+dur 2162

b.-i Hārzim Yer adı

b. 2026

b.-i Hirkend Yer adı

b. 2230-31

b.-i Kelāf Yer adı

b. 2208

b.-i Kostanteniyye Yer adı

b. 2171

b.-i Mükrümül Yer adı

b. 1955

b.-i Naptış Yer adı

b. 2227

b.-i Rūm

→sāhil-i b.

b.-i Sānī Yer adı

b. 1946

b.-i Seyhān Yer adı

b. 2073

b.-i Sirāf Yer adı

b. 2064

b.-i Ṭūṭāvus Yer adı (Rumca'da okyanus)

b. 1908

b.-i ʿUmmān Yer adı

b. 2102

b.-i Yemānī Yer adı

b. 5548

b.-i Yemen Yer adı

b.+e 2122

baḥrü'l-aʿnāb Yer adı

b.+dur 2208

baḥrü'l-ahḏar Yer adı

b. 1928

b. a.+dan 2044

baḥrü'l-ʿamīḳ Yer adı

b. 1907

baḥrü'l-aʿẓam Büyük okyanus

b.+dur 2157

baḥrü'l-ġamām Yer adı

b. 2116-17

baḥrü'l-ḥaraẕ Yer adı

b. 1921

baḥrü'l-muhit Okyanus

b. 1907, 1908, 2198, 2211, 2212

b+dur 1729, 1729

b.+nın 1939

→kavm-ı B.

bağ(ı)r Göğüs, bağır

b.+ına 1437

bağışla- İhsan etmek, lutfetmek, bahşetmek

b.-rlarsa 1310

bāġiż

→hacer-i b.

bāġiżu'l-ḫall Mısır'da bulunan bir taş

b. 2896

bağla- 1. İp vb. şeylerle tutturmak, iliştirmek, bağlamak

b.-r 1657

b.-rlar 2076, 2111, 3092

b.-dılar 1962, 1964, 4135

b.-mışdı 2728

b.-mışlar 3004

b.-mışlardı 2084

b.-rlar 1860

b.-salar 845

b.-ya 2878

b.-yalar 2884

b.-yup 2870, 4358

b.-dı 2727, 4834

2. Hapsetmek

b.-dı *tā ki dutdı zincīre çekdi İsfihān katında bir ṭaġa bağladı*...2727

3. Kapatmak, kilitlemek

b.-dılar 4989

4. Giymek, örtmek, takmak, asmak

b.-mış 4157

b.-mışlar 3964

b.-rlar 2110

b.-yasın 4124

5. Engellemek, önünü kesmek

b.-mış 5744

6. Yapmak, inşa etmek

b.-mışlar ...*bir şehir ki anuŋ ḳapusında bir sarāy ve ol deriden bir cisir bağlamışlar*.. 4097

7. Üzerine sürmek, koymak

b.-rlar 2835

8. Akıtmak, bağlamak

b.-dılar *evine şuşalalar tā ki evini ḫarāb eyleye vardılar ol eve şu bağladılar çünki şuv geldi* 5711

→hibir b., yolın b.

bağlulıḳ Bağlı olma hâli, bağlılık

b.(g)+ı

bāġūl (?) Bir hastalık

b. *Dehistan iḳlīminde bir renc vardur aŋa bāġūl dirler* 5777

baḫ- bk. bak-

bahā (F.) Paha, kıymet

b. 3452

bahādır/bahādur (F.) Yiğit, kahraman

b. 3762, 4638

b.+dur 2480, 5238

b.+lardur 4987

bahādırlıḳ Yiğitlik, kahramanlık

b.(g)+ı 2555

bahār (F.) Bahar mevsimi, ilkbahar

b. 2472, 2703, 2707, 2992

b.+a 2708

b.+dur 2663

Bāhir-zāde/Bāhirzāde bin Fars Kişi adı

b.+ıla 4905

b.+yi 4905

baḫīl (Ar.) Hasis, cimri

b. 3784

b.+ında 518

2. Mevzu, mesele, husus

b.+ında 421

b.+ında 4721

bāb

b.-ı Ya'ḳūb Yer adı

b. 3313

bābü'l-ebvāb Yer adı

b. 4648, 4659

bābü'l-esbāt Yer adı

b. 3313

bābü'l-esed Yer adı, Arslan kapısı

b. 5385

bābü'l-vādi Yer adı

b. 3313

bābü'r-raḥmet Yer adı

b. 3313

bābü't-tevbe Yer adı

b. 3311

bādām/bādem (F.) Badem

b. 5881

b.+la 4131

Bābil Yer adı

b. 777, 3690, 3718, 3719, 3726, 3729, 5828

b.+de 3788

b.+dur 2514

b.+ün 3728

→'ayn-ı B., memleket-i B.

bād

b.-ı ṣabā Doğudan esen hafif hoş rüzgar, Saba yeli

b. s.+yıla 2002

ba'de

ba'de't-ṭūfān Nuh tufanı'ndan sonra

b. 4662

bādem bak. bādām

bādiye [badya→Yun. batheia] İçine şarap konulan geniş, yayvan kap

b. 3146, 3146

b.+lerün 3156

b.+yi 3148

bādiye (Ar.) Çöl, kır

b.+dur 5539

Bādye Yer adı

b.+ye 4863, 5335

bāġ (F.) Bahçe, bostan, bağ

b. 1199, 4780, 5003, 5578, 5585, 5625

b.+a 293, 5517, 5576, 5577

b.+da 382

b.+dan 297, 299, 5577

b.+dur 5515, 5620

b.+ı 292, 1901, 5526

b.+ıdı 5518

b.+ım 295, 5584

b.+ına 295

b.+lar 1801

b.+un 5574, 5576, 5622

b. dikmek Bahçe yetiştirmek

b. 1199

baġa Kaplumbağa

b. 2048

Baġdād Yer adı

b. 3789, 3791, 4684

b.+a 3813, 4894, 4901

b.+da 3821, 5839

b.+dur 4423

b.+ı 3792, 4424, 4862

b.+un 3807, 3810, 3813

a.+ı 2541

→hudūd-ı A., nār-ı A.

Azeştān Yer adı

a.+da 2433

azğır

→su a.ı

'azil

a. it- Görevden almak, işine son vermek, azletmek

a. i.-di 5023

'azīm (Ar.) 1. sf. Büyük, ulu, azametli

a. 559, 560, 583, 684, 708, 850, 1566, 1578, 1867, 1974, 2053, 2118, 2119, 2123, 2147, 2177, 2217, 2222, 2231, 2260, 2263, 2415, 2438, 2742, 2749, 2760, 2761, 2762, 2765, 3126, 3130, 3284, 3473, 3548, 3780, 3780, 3850, 3862, 3867, 3871, 3876, 3907, 3995, 4233, 4341, 4360, 4371, 4380, 4484, 4506, 4507, 4519, 4524, 4531, 4557, 4560, 4563, 4568, 4573, 4597, 4606, 4739, 4788, 4925, 5142, 5301, 5411, 5634, 5636, 5747, 5751

a.+dür 4445

2. is. Büyük, ulu, azametli

a. 4282, 4445

3. zf. Azametli bir şekilde

a. 1264, 1424, 1517, 1517, 1596, 3622, 3689, 4105

→buḫār-ı 'a., bünyād-ı 'a., memleket-i 'a., nebeviyye-i 'a., şehr-i 'a.

āẕīne (F.) Cuma günü

a. 787, 787, 3349, 3355, 3355

a. irtesi Cumartesi

a. 3349, 3351, 3353, 3355

'azīz (Ar.) 1. Aziz

a. 1881, 1882, 5228, 5346

a.+dır 2885, 4923

2. İleri gelen, şerefli kimse

a.+dür 3244

a.+ün 4803

3. Yüce, ulu

a.+dur 84

→cevher-i 'a., 'ömr-i 'a.

a. dut- Hürmet göstermek, kıymet vermek

a. d.-un 4197

a.-i Mısır Mısır hükümdarı, Mısır azizi

a. 3131, 3134, 3137

a. M.+a 3130

a. M.+un 3136

azlıḳ Azlık

a. 1025

'azm

a.-i ḳal'a-i Belḳīs ḳıl- Belkıs'ın kalesine hareket etmek, yönelmek

a. ḳıl-dı 3911

'Azrāil (Ar.) Ölüm meleği, dört büyük melekten birisi, Hz. Azrail

a. 699, 702

a.+dür 687

→sıfat-ı A.

azraḳ Daha az

a. 2948

B

bā (Ar.) Be harfi

b. 1946

bāb (Ar.) 1. Bir kitabın bölümlerinden herbiri

b. 518, 723, 724, 2251, 5567

b.+da 497

ayva Ayva

a. 4300

'ayyār (Ar.) Hilekâr, dolandırıcı

a.+lardan 5481

'Ayyuḳ

a.-ı sa'd Yer adı, Cevza burcunda bir yıldız

a. 1442

az Çok karşıtı, az

a. 1201, 1884, 3035, 3097, 3726, 3840, 4690, 5791, 5827, 5827, 5828

az az *zf.* Azar azar, az az

a. 1100

'Az Kişi adı

a. 5312

az- 1. Sapıtmak, doğru yoldan çıkmak

a.-mışlardur ... *ol/ḳavmı anuŋ sebebinden azmışlardur*...4507

2. Yolunu kaybetmek, yolunu şaşırmak

a.-mayavuz ... *bize bir çāre eyle ki/yolda biz azmayavuz*...2304

→yol a.

a'żā (Ar.) Organlar, uzuvlar

a.+da 227

a.+nun 1890

a.+sı 5648

a.+sından 222

a.+sının 529

'aẕāb (Ar.) İşkence, ceza

a. 5597

a.+ı 924

a. feriştesi Azap meleği

a. f.+dür 733

azacıḳ Çok az, azacık

a. 1814

āzād

a. eyle- Serbest bırakmak, azat etmek

a. e.-di 2734

a. ol- Kurtulmak, serbest olmak, azat olmak

a. o.-ur 3382

āzāde

a. ol- Serbest hâle gelmek, azat olmak

a. o.-durur 1884

azal- Azalmak

a. o.-mış 2748

a'ẓam (Ar.) En büyük, en azametli

a.+ı 577

→felek-i a., feres-i a.

'aẓamet (Ar.) Azamet, ululuk

a. 5715

a.+i 59, 188, 1070, 2247, 3381

a.+ile 243, 1016, 1018

a.+in 5354

a.+inden 601, 742, 1071

a.+ine 1070

a.+ini 656, 745, 2230, 2245, 3298, 4563, 5007

a.+iyle 4628

a.+le 66, 2583, 4215

a.-i maṣnu'a Mahlukatın azameti

a. 1070

'aẓametlü Ulu, çok büyük

a. 663, 822, 974, 987, 1499, 2819, 4772, 5579

'Āzer Kişi adı

a. 4724

Azeribayıcān/Azerbāyıcān/Adırbayıcān

Yer adı

a. 2530, 3732, 4309, 5031

a.+da 2263, 2273

a.+dan 1590

a.-ı Şebdîz Yer adı
a. 2348
a.-ı Vezn Yer adı; Su kaynağı
a. 2384
'aynü āb-ı süzin Yer adı
a. 2340
'aynü çeşme-i Cācerüm Yer adı
a. 2291
'aynü'd-Dem Kızıl su
a. 2330, 2330
'aynü'l-Faziyyāt Yer adı
a. 2362
'aynü'l-Ḫamse Yer adı
a. 2311
'aynü'l-ḫār Yer adı
a. 2310, 2325, 2344
'aynü'l-ḥayāt Hayat suyu, ölümsüzluk suyu, ab-ı hayat
a. 2293
'aynü'l-Marzī Yer adı
a. 2379
'aynü'l-Meyşūme Yer adı
a. 2341
'aynü'l-Yemīn Yer adı
a. 2391
'aynü'r-Rāmī Yer adı
a. 1478
'aynü's-Sebt Yer adı
a. 2336
'aynü's-Selvām Yer adı
a. 2332
'aynı Aynı, tıpkı
a. 123
ayran Ayran
a. 2931
a.+a 2901
ayrık bk. ayruḳ
ayrıl- (Bir yerden, bir kimseden, bir şeyden) Uzaklaşmak, ayrılmak, gitmek
a.-dı 3962
a.-dılar 80
a.-mak 253
a.-mayam 314
a.-maz 1039, 1090, 1398
a.-mış 492
→cānı teninden a.
ayru Başka, farklı, ayrı
a.+dur 1009
ayruḳ/ayrıḳ 1. sf. Başka, diğer, gayrı
a. 130, 480, 1024, 1588, 2338, 3108, 3685, 3696, 3919, 4279, 4281, 4716, 4917, 4939, 5547
5766, *ayruḳ yirden getürdiler*..5804
2. zm. Başkası, öteki, diğeri
a. 5386
a.(g)+a 3658, 4248, *şöyle sanma ki sen Dārā'ya ẓafer bulduŋ şevketüŋ vardur ayruġa/ḳaṣd idersin*..5425
a.(g)+ın 88
a.(g)+ından 997
a.+lar 3267
a.(g)+un 150
3. zf. Artık, bundan sonra, bir daha
a. 2716, 2908, 3001, 4490, 5485 *'ömri tamām olur bundan ṣoŋra ol 'ālem-i ebedī olur ayruḳ anuŋ/zevāli olmaz*... 1051
ayu Ayı
a. 1380

ayaḳlu
→dort a.
a'yān (Ar.) Muayyen ve muşahhas olan şeyler
a.+dan 849
'ayb (Ar.) Ayıp
a. 3234
a.+ı 3238, 4253, 4714, 5051, 5058, 5340, 5341, 5342, 5344, 5347, 5349
a.+ında 538
a.+ını 36
a.+unu 3255
a. it- Ayıp saymak, ayıp karşılamak, kınamak
a. i(d)-erler 4716
aydın Aydınlık
a. 1700, 2092, 2099, 2485
a.+dur 2087, 3093
a.+ına 3099, 3493
a. ol- Işıklanmak, parlamak, aydınlık olmak
a. o.-ur 3096, 3512
aydınlıḳ Işık, aydınlık
a.(g)+a 2824, 4049
a.(g)+ı 1178, 3018, 3213, 4050
a.(g)+ının 2092
a. vir- Işık saçmak
a. v.-ür 5606
āyet (Ar.) Kuran surelerini oluşturan cümlelerden her biri, ayet
a. 32, 71, 112, 190, 191, 244, 275, 680
a.+den 279, 3672
a.+i 111, 3671
a. viribi- (Allah) Cebrail vasıtasıyla ayet göndermek
a. v.-di 680
āyin (F.) Dini tören, ibadet, kult
a.+i 4501
a.+idür 4512
a.+leri 4512
a.-i İslām İslam dini, İslām akidesi
a. 5223
āyine (F.) Ayna
a. 285, 1936, 1936, 2821, 3043, 3826
a.+ye 2822
aylıḳ 1. Bir ay içinde gerçekleşen, bir ay süren
a. *dort aylık yoldur şehr-i Beyżā'dan ta sedd-i İsfendiyār'a degin* 1959, 1960, 2032, 5090
2. sf. ...aydan beri var olan
a. ... *dort aylık canavar sūretinde ki cinnīler durmuşlardur...* 3996
'ayn (Ar.) Ayın harfi
a. 2101, 2792, 4587
'ayn (Ar.) Göze, kaynak
a. 2283, 2358
→diyār-ı a., tarfetu'l-'a.
a.-ı aḥmer Yer adı
a. 2266
a.-ı Aḥmaş Yer adı
a. 2268
a.-ı Bābil Yer adı
a. 2276
a.-ı Emeliyye Yer adı
a. 2376
a.-ı Esved Yer adı
a. 2273
a.-ı Ḳarkīsiyā Yer adı
a. 2365-66, 2369
a.-ı şevir Yer adı, Boğa burcunun en parlak yıldızı
a. s+dur 1430

3. *mec.* Korkak
a.+dur … *sizüŋ dînüŋüze dönen 'avratdur*…5365
a. idin- Nikahlanmak, evlenmek, nikahı altına almak
a. i.-di 4128
'Avri'ayş bin Ebrehe Kişi adı
a. 4452
'avret (Ar.) Ut yeri, mahrem yer
a.+inün 2467
avuç Avuç
a. 3217, 3218, 4795, 4798
avun- bk. avın-
avut- bk. avıt-
'Avvā Yer adı
a. 885
ay 1. Dünyanın uydusu, kamer, ay
a. *ve ay kaçan kim tamâm olup bedr olsa eksilse gerekdür* 204, 447, 1173, 1177, 1186, 1191, 1194, 1198, 1206, 1208, 1212, 1215, 1231, 1231, 1232, 1245, 1247, 1249, 1257, 1259, 1271, 1273, 1274, 1299, 1704, 1712, 2675, 2863, 2978, 3596, 3597
a.+a 1508
a.+da 1275
a.+dan 1176, 1369
a.+ı 1073
a.+un 505, 872, 1171, 1178, 1182, 1185, 1187, 1192, 1197, 1199, 1202, 1203, 1204, 1205, 1205, 1255, 1263, 1264, 1267, 1274, 4469
2. Yılın onikide biri, ay
a. 1384, 1386, 1388, 2033, 2667, 3818, 4087 *İbn-i 'Abbâs eydür Resûlullah ile on iki ay namâz kıldum Beytü'l-mukaddes'de* 4645
a.+da 1333, 1355, 1368, 2042, 2042, 2059, 3612, 4580
a.+dan 1370, 2033
a.+durur 5393
a.+ı 5800
a.+ını 2754
a.+ında 4513, 5022
→yeni a.
a. gögi Birinci kat gök, atmosfer tabakası
a. g.+nden 1180, 1181
ayak 1. Ayak
a. 253, 1014
a.+dan 3401
a.(g)+ı 2682, 2981, 3400, 4632, 4972, 5646
a.(g)+ım *kim benüm ayağım yokdur ki senüŋle bile gidem*… 298, 4477
a.(g)+ın 2682, 3398, 4357
a.(g)+ına 990, 993, 2366, 4609
a.(g)+ını 2381, 2683
a.(g)+ınun 2461
a.(g)+ıla 4683
a.+ları 2058, 2610, 4532
a.+larına 1093, 3092
a.+larınun 797
a.+larınuz 2405
2. Dayak, destek, ayak
a.+ları … *dahı 'arşuŋ çok ayakları vardur* 588, 589
3. Uzantı, kol
a.+ı *bu tağuŋ altı biŋ yüz tağlardan ayağı vardur ve dahı bunuŋ depesinde bir kenîse vardur*… 2770
→eli a.ı durust ol-, kendü a.ıla gel-

a. i(d)-erler 5276

a. i(d)-erse 1859

a. i(d)-se 5277

a. i(d)-üp 2359, 3588

a.(lar) çık- Ses yükselmek, ses gelmek

a. ç.-ar 4044

a.(ları) gel- Sesler duyulmak, ses işitilmek

a. g.-di 297, 311, 1824, 2182

a. g.-ür 1664, 2054-55, 2148, 2280, 2649, 3577, 3583-84, 3584-85, 4506, 4573

a. g.-ürdi 3698

a. gelmez ol- Artık ses işitilmemek, ses duyulmamak

a. o.-ur 2450-51, 4757

a. iriş- Ses gelmek, ses duyulmak

a. i.-ür 2056

āvāze (F.) Yüksek ses

a. 1676

a.+den 4159

a.(ler) gel- Sesler duyulmak

a. g.-ür 2415, 2438

a. vir- Seslenmek, haber vermek

a. v.-ür 3591

avcı Avcı

a.+ları 5089

a.+lar 1547, 5094

ʿavdet

a. it- Geri gelmek, dönmek

a. i(d)-erlerdi 3689

avın-/avun- Teselli bulmak, avunmak

a.-masa 1546

a.-ur 1547

avıt-/avut- Teselli etmek, avutmak

a.-dı 4669

a.-dun 4670

avla- Yakalamak, avlamak

a.-manız 3349, 3353

a.-mazlar 2061

a.-rsın 2016

ʿavrat (Ar.) 1. Kadın

a. *kimanuŋ içinde bir ʿavrat çıkar bir ata binmiş elinde bir gözgü* 269, 283, 1232, 1395, 1405, 1456, 1492, 1511, 2440, 3020, 3124, 3963, 4128, 4139, 4223, 4606, 4608, 4610, 4630, 5190, 5530, 5696

a.+a 1234, 1236, 2884, 4142

a.+dur 1394, 4598

a.+ı 4145, 5052

a.+lar 3310, 3393, 3748, 3775, 3804, 4119, 4551, 4551, 5342

a.+lara 1389, 3775

a.+lardan 5651

a.+ları 3969, 4115, 4709, 5714

a.+larını 4788

a.+larun 530

2. Eş, zevce

a.+ı *evvel Saba şehrine Belkīs pādişāh oldı tā Süleymān'uŋ ʿavratı olınca degin* 3940

a.+ıla 4194

a.+ın 3636, 5701

a.+ına 300, 308, 308, 4216, 4844, 5704

a.+ını 4632, 5695

a.+larımuz 3930

a.+larımızı 3926

a.+larımuza 3934

a.+um 4635

a.+un 5702

2. Dışarıya çıkarmak, dışarı vermek

a.+ar *anuŋ birisine her ne kim bırakşalar yine taşın atar ol birisinuŋ içinde* 2421

ata 1. Baba

a. *çunki buyurdı Zuşeveh eydur ey ata* ...3903

a.+ları 5251

a.+m 1218, 4131, 4733, 5379

a.+na 4133

a.+nı 2302

a.+sı 202, 1209, 2297, 2302, 2427, 3891, 3899

a.+sıdur 3893, 4725

a.+sına 3895

a.+sını 2303, 5252

a.+sının 1633

2. Cet, soy

a.+larım ... *benum atalarım kal'a-i Ebyaż'da dur anları ziuhar incitmeyesin* ...3639

'aṭā

aṭā-bahş Cömert, eli açık (kimse)

a. 488

'Atebe/'Atebe bin İmrān Kişi adı

a. 3770, 3774, 3782

'Atebe İbnü Nāfi Kişi adı

a. 5143

ateş

ateş-hāne Mecusi mabedi, ateşe tapanların ibadet yeri

a. 4027

a. h.+ler 4462, 5401

a. h.+si 3572

āteş-perest Ateşe tapan

a. 1611

a. p.+den 1610

a. p.+di 5677

a. p.+un 508

ateşī (Ar.) Ateşle ilgili, ateşli

a.+dur 1420, 1473

atıl- Atılmak

a.+ur ... *bu su ol filuŋ idbarından girür arslanuŋ ağzından çıkar ki nak atılur dahı girü döner* 2146

atlan- Ata binmek

a.+ur 4569

aṭlas (Ar.) Üstü ipek, altı pamuk kumaş

a. 5123

→felek-i a.

atlu Süvari, atlı

a. 1474, 3450, 4966

a.+dan 1098, 1100

a.+ya 5244

'Av İbn-i 'Abdullah Kişi adı

a. 5329

avāz (F.) Ses, seda

a. 1677, 4177, 4292, 5439, 5751

a.+dan 2439, 2439

a.+ı 2182, 2280, 2684, 2686, 3564, 3587, 4046, 4087, 4756

a.+ıdur 4574

a.+ıla 4583

a.+ın 1679, 2148, 3588, 3591, 4755, 5654

a.+ından 1093, 1678, 2802, 4158

a.+ını 669, 2021

a.+lar 2449, 2449

→ağzından a. çık-

a. it- Seslenmek, ses çıkarmak

a. i(d)-er 2624

as(ı)l (Ar.) Esas, temel, asıl

a.+ı 1745, 1897, 2198, 2564, 2564, 2903, 3023, 3027, *eger kibrīti bir ġayrı yire iletseler şu'lelenlenmez aṣlı bu'kibrītüŋ buḫār-ı duḫānındandur* ... 3073

a.+ında 1758

a.-ı ni'am Nimetlerin aslı, esası

a. 7

aṣıl- 1. Yukarıdan sarkmak, asılı olmak

a.-miş ... *ve daḫı zencīrlerden biŋ beş yüz ḳandīl aṣılmış kimi altun* ... 3302

a.-mışdur 1493

2. İdam edilmek, iple asılmak

a.-ur ... *bir zengī gelür boġazını ol çengāle urur ol butuŋ öŋinde/aṣılur ta ki başı üzilür bir yaŋa düşer*...4303

aṣılu Asılmış vaziyette, asılı

a. 2186, 3965, 4665, 4955, 5306

a.+dur 1511

'asır (Ar.) Yüzyıl, asır

a.+da 1982, 4631

'āṣī (Ar.) İsyankâr, isyan eden

a. 587, 1830

a. ol- İsyan etmek, karşı gelmek

a. o.-a 1229

a. o.-an 3686

a. o.-dı 4356

a. o.-dılar 4352, 5652

a. o.-salar 3682

'Asī Kişi adı

a. 5694, 5700

Asḳalan Yer adı

a. 4876, 4880

a.+da 4879

a.+dur 4877

Asker/Asker-i Mükerrem Yer adı

a. 4903, 4907

aṣl (Ar.) Kuş

a. 3586, 3587

aṣlī (Ar.) İşlenmemiş, som (maden)

a. 2976

aş-

→hadden a.

aşağa/aşağı 1. Aşağı, aşağıya, alt taraf

a. 1102, 1492, 1692, 2244, 2282, 2364, 2369, 2377, 2663, 2939, 3117, 4278, 4324, 4684, 5712

a.+dan 2242, ... *ol menāremuŋ üzerinde bir at düzmişler ki aşaġadan/bir serçe deŋlü görinür* ...3450

a.+dur 3207

a.+sı 823, 910, 2502, 4187, 5480

a.+sından 4544

2. Değer bakımından daha az

a. *gümiş daḫı bir cevherdür altundan aşaġa* ...3023

a.+dur 5491

→başı a. don, başı a. döndür-

a. bırak- 1. Aşağıya salmak, aşağıya sarkıtmak. bırakmak

a. b.-dı *levḥi boynından aşaġa bıraḳdı* ...2193, 4609

2. Aşağı atmak

a. b.-dı 4577, 4632, 4764-65

a. b.-dılar 4247

a. b.-dum 4637

a. b.-dun 4634-35

a. b.-mışlar 5497

arzu İstek, heves
a.+ndur 283
a. it- İstemek, dilemek, arzulamak
a. i.-di 192
a. i.-miş 4368
aṣ- 1. Bir şeyi bir yere iliştirip aşağıya sarkıtmak, asılı bırakmak
a.-arlar 5280
a.-dılar 3333, 3334
a.-dı ... *anuŋ-çün Ḥaḳ te'ālā levḥu'l-maḥfūzı anuŋ altında aṣdı* ... 632
a.-mış 4717
a.-mışdur 3943
2. İdam etmek, asmak
a.-mışıdı *çoḳ ḫaṭālar eylemiş-idi 'Abdullahibn-i Zübeyr'i öldürmiş aṣmış-ıdı* 5508
asaḳo- Asıvermek, asmak
a.-dı 3658, 4075
a.-dılar 3329, 3332
a.-mışlar 4567
'aṣā (Ar.) Değnek, baston, asa
a.+larıla 5604
a.+nı 3229
a.+nun 3240
a.+sını 3230
a.+yıla 3240
'aṣab (?) Bir bitki
a.+dur *eydür ki 'ālem ṭolmışdur dört nesneyile ol dört dahı Yemen'dedür veresdür ḫıṭardur kendirdür 'aṣabdur*..5544
Āṣaf Kişi adı
a. 327, 332
Aṣam Yer adı
a. 4095

āsān (F.) Kolay
a.+dur 4386
a. eyle- Kolaylaştırmak
a. e.-gil 1137
a. ol- Kolaylaşmak, kolay hâle gelmek
a. o.-dı 1139
a. o.-ur 260
āṣār (Ar.) İzler, nişanlar
a.+ı 2738
Asbat Kişi adı
a.+a 5202
'aselī (Ar.) Bal renkli, bal renginde
a. 2867
asfar
→benü'l-a.
asġar
→dübbü'l-a., nahs-i a.
Asġara Yer adı
a. 2425
aṣḥāb (Ar.) 1. Arkadaşlar, dostlar, yardımcılar
a.+ıla 2233
2. Hz. Muhammed'i görmek ve sohbetine ermek şerefine ulaşan kimseler, sahabiler
a.+ından 5300
a.-ı Resūl Hz. Muhammed'in sahabeleri
a. r.+den 5782
a.-ı Resūlullah Hz. Muhammed'in sahabeleri
a. 1241, 4157
a.ü'l-uḫdūd Cehennem ehli, cehennemlikler
a. 5336
aṣḥābü'r-Re's Res ashabı
a. r.+un 3841

artuḳ 1. Başka, gayrı, ayrı

a. 41, 258, 607, 721, 2115, 2276, 2588, 2621, 3007, 3603, 4080

a.(g)+a 40

is. 2. Fazla, çok, ziyāde

a. 493, 497, 630, 1529, 3573

a.(g)+a 4183

a.+dır 189, 241

a.+dur 1735, 1915, 3855

3. Ayrı, başka

a.(g)+ı 2951

4. sf. Başka, ayrı, diğer

a. 3086, 3103, 4776, 5818

5. zf. Bundan sonra, bundan başka

a. 3542

5. ed. Küsur, ...den fazla

a. *şehriŋ bāzārına ol biŋ aḳça artuḳ ḫarc olmadı* ...5183

→yüzden iki a.

a. ol- Ziyādeleşmek, fazlalaşmak, artmak

a. o.-ur 378, 2795

artuḳlıḳ 1. Üstünlük

a.(g)+ımız *onlardan artuḳlıġımız yoḳdur* ... 3752

2. Olgunluk, nihāyet

a.(g)+ında ... *aġaçlar ayuŋ evvelinde artuḳlıġında yirden şu alur*...1204

artur- 1. Artırmak

a.-sa ... *Ḥaḳ te'ālā ḥażretleri gözi nūrın artursa bedī' degildür*... 804

a.-ur 405, 794, 2909, 3019, 3083, 5289

a.-ıgıl 245

2. *mec.* Yükseltmek, yüceltmek

a.-urdı ... *her kankısınuŋ kim bilisi artuḳdır anuŋ manṣıbın ve mertebesin artururdı* 241

aru Arı

a. 2484

Arum Yer adı

a. 4522

Ārvend Yer adı

a. 2666

Ārvendük Yer adı

a. 470

arż (Ar.) Dünya, arz

a. 5830

a.+dan 1387

a.+ı 2512, 2513, 2515, 4977, 5369, 5452

a.+ını 2621

→istidāret-i a., kubbetü'l-a., kure-i a., senām-ı a.

a. u semā Yer ve gök

a. 5830

a.-ı Berḳa Berka ülkesi

a. b.+dandur 5199

a.-ı Rūm Bizans ülkesi, Bizans

a. 4307

'arż (Ar.) Enlem

a.+ı 4977, 5369, 5452

'arzına Enlemesine

a. 2525

'arż

a. eyle- Söylemek, bildirmek, arz etmek

a. e.-di 393

a. e.-r 629

a. it- Söylemek, bildirmek, arz etmek

a. i.-di 5703, 5706

a. i.-diler 1248, 2427-28

a. i.-dum 1831-32

a.+dı 5507

a.+dur 2738, 3300, 3320, 3320, 3418, 3418, 3422, 3422, 3424, 3424, 3424, 3430, 3430, 3504, 3510, 3535, 3536, 3845, 3848, 3849, 3849, 4296, 4332, 4334, 4336, 4601, 4661, 4942, 5376, 5376, 5452, 5453, 5456, 5595

a.+ıdı 3617

arıt- Temizlemek, arıtmak

a.-dı 4726

'ārit

→kuffār-ı a.

'āriyet (Ar. < 'āriyyet) Ödünç, eğreti

a. 208

a.+dur 207

arḳa Sırt, arka

a.+larını 3529

a.+ma 5865

a.+sına 2110, 4278, 4281, 4287, 5866

a.+sından 5867

a.+sındaki 1650

arḳun

arkun arkun Yavaş yavaş, ağır ağır

a. 2368, 2368

armağān Armağan

a.+ıla 2735

arpa Arpa

a. 2901, 2931, 3119, 3172, 3276

'Arra Bir kavim adı

a.+nun 532

arslan/aslan Aslan

a. 571, 790, 795, 822, 863, 921, 1452, 2144, 2480, 4001, 4847, 4851, 4855, 4856, 4944, 4963, 5372, 5373, 5385, 5864, 5865, 5867, 5868

a.+a 5863, 5865

a.+ı 4967

a.+lar 3665

a.+ları 5428

a.+lardı 5427

a.+un 2146, 2151, 4850, 5866

a. agzı Yer adı

a. 2131, 2135

'arş (Ar.) Göğün en yüksek katı, dokuzuncu kat gök, arş

a. 558, 569, 582, 633, 736, 743, 752, 758

a.+a 585, 591

a.+ı 558, 568, 573, 575, 578, 580, 580, 1907

a.+un 562, 588, 590, 598

→durre-i a.

arşun Bir uzunluk ölçüsü, arşın

a. 2278

art- Artmak

a.-a 1198, *naẓar ide ki göŋlinüŋ aydınlıġı arta eger ma'cūn iderlerse* ... 3018

a.-ar 802, 803, 1196, 1811, 2350, 2991, 5214

a.-dukça 1769

a.-madılar *pes andan ṣoŋra tevālüd ve tenāsül ḳalmadı artmadılar üremediler* 3725

a.-ması 1200, 2030

a.-mazdı 5215

a.-sa 2226, 5213

→içi a.

artucaḳ Daha çok, daha ziyadece

a. 343

artucı Bitki, ot

a.+lardur 2489

artuġraḳ Daha çok, daha ziyadece

a. 5727

a.+un *ve burc-ı 'akreb ve 'Arab'uŋ ve Mısr'uŋ ve Yemen'üŋ ve Hicaz'uŋ ve Emlek kavmınuŋ* 1470

→cezîretü'l-A., dîn-i A., iklîm-i A., melik-i A.

A'rac Yer adı

a. 2659

aralık 1. Ara yer, ara, aralık

a.(g)+ında 4805 ... *bu iki kutbuŋ aralıġında bir dā'ire vardur ki* ... 869

2. İki yer arasındaki mesafe, uzaklık

a.(g)+ı 4180, 4333 .. *her kapunuŋ aralıġı bir ferseng yoldur* ... 4038

3. Geçit

a.(g)+ı *anda daḫı ol taġlar vardur ki aralıġı t aracıkdur*.. 5417

4. Mekân, mahal, yer

a.(g)+ında *bir cezîre vardur Serendîb aralıġında* ... 1654

5. Esna, an, zaman

a.+da 355, 1633 *bundan soŋra evlenmek zaḥmeti daḫı bu aralıkda hastalıklar zaḥmeti* ... 254

ārām

a. it- Dinlenmek, oyalanmak, durmak

a. i.-mez 843

a. ol- Durmak, susmak

a. o.-dılar 4061

ārām-gāh Dinlenilecek yer, dinlenme yeri

a.+ıdur 5253

a. kıl- Dinlenme yeri yapmak, yaşamaya elverişli bir hâle getirmek

a. k.-dım/k.-dum 2466, 2615

Aras Yer adı

a. 3836

→nehr-i A.

Arestātālis Kişi adı

a. 5473

'arbede (Ar.) Gürültü, kavga, döğüş, patırtı

a.+ye 1376

ard/art 1. Arka taraf, arka, peş, art

a.+ıdur 1126

a.+ımuzca 3776

a.+ına 2058 *ve daḫı dönmiş ardına bakar dirler ki Çin ve Māçin taġında bir depecik vardur*... 1422

a.+ınca 250, 670, 2446, 4669, 5659

a.+ında 1487, 1953

a.+ındadur 1947

a.+ında 3307, 4033, 4762

a.+ından 2222

a.+larınca 3781

2. Alt taraf, alt

a.+ından *bakır tepsinüŋ ardından kendüye çeker* ... 3115

a.ına düş- Peşine düşmek, takip etmek

a. d.-di 3237

arı Arı, saf

a. 3006, 4700

a. eyle- Temizlemek, ayıklamak

a. e.-r 2876

arıtmaklık Arıtma işi, arıtma

a.(g)+un 4392

'ārî (Ar.) Ödünç

a.+dur 1178

arış Arşın

a. 866, 2082, 2501, 3203, 3204, 3204, 3300, 3303, 3579, 3964, 4237, 4382, 4520, 4566, 4566, 4641, 5272, 5358, 5729

a.+un 817, 829, 850, 876, 962, 1093, 1118, 1200, 1239, 1326, 1817, 2253, 2594, 2595, 2598, 2672
2675, 3270, 3529, 3684, 3753, 3754, 3755, 4091, 4537, 5038, 5101, 5113, 5167, 5249, 5253, 5336, 5437, 5544, 5621, 5738, 5831
a.+unla 4994

aŋraş- Birlikte homurtulu ses çıkarmak, haykırışmak
a.-ırlar 3666

ansız O olmadan, o olmaksızın, onsuz
a. 5, 6, 4636

Anṭâkiyye Yer adı
a. 2197, 4318
a.+de 5749
a.+den 4307
a.+ye 5758
a.+yi 5793
→zelzele-i A.

anuŋ Ol zamirinin ilgi hâli, onun
a. 4, 58, 79, 94, 147, 196, 220, 221, 239, 241, 247, 248, 250, 264, 265, 269, 281, 282, 386, 402, 403, 422, 456, 460, 490, 510, 516, 546, 561, 583, 586, 589, 603, 604, 632, 632, 636, 637, 654, 655, 656, 659, 665, 687, 707, 713, 715, 723, 745, 747, 775, 777, 788, 789, 817, 818, 821, 828, 832, 841, 848, 858, 915, 944, 975, 976, 1030, 1033, 1037, 1051, 1068, 1086, 1099, 1110, 1117, 1123, 1131, 1150, 1156, 1167, 1187, 1193, 1239, 1242, 1244, 1244, 1259, 1261, 1265, 1266, 1312, 1315, 1319, 1331, 1380, 1382, 1395, 1397, 1403, 1404, 1433, 1487, 1492, 1499, 1501, 1503, 1583, 1614, 1616, 1646, 1668, 1728, 1740, 1784, 1787, 1793, 1835, 1854, 1891, 1893, 1895, 1909, 1909, 1923, 1928, 1945, 1946, 1952, 1953, 1963, 1964, 1967, 1971, 1985, 1985, 1991, 1998, 2005, 2013, 2023, 2030, 2031, 2035, 2054, 2062, 2065, 2073, 2078, 2079, 2079, 2087, 2092, 2092, 2107, 2120, 2123, 2130, 2148, 2155, 2156, 2163, 2165, 2196, 2197, 2198, 2209, 2212, 2216, 2231, 2240, 2241, 2242, 2247, 2260, 2274, 2283, 2312, 2352, 2371, 2372, 2379, 2381, 2385, 2389, 2421, 2423, 2425, 2426, 2426, 2434, 2437, 2437, 2448, 2449, 2452, 2452, 2469, 2471, 2514, 2581, 2591, 2601, 2604, 2619, 2620, 2635, 2641, 2674, 2697, 2722, 2723, 2737, 2738, 2740, 2750, 2773, 2777, 2788, 2825, 2843, 2849, 2854, 2855, 2875, 2876, 2898, 2903, 2918, 2937, 2941, 2972, 2974, 3040, 3044, 3046, 3052, 3054, 3062, 3066, 3096, 3099, 3101, 3103, 3110, 3116, 3116, 3144, 3156, 3164, 3172, 3192, 3219, 3233, 3269, 3275, 3276, 3280, 3289, 3292, 3301, 3306, 3317, 3339, 3354, 3368, 3387, 3397, 3410, 3411, 3412, 3455, 3463, 3465, 3479, 3493, 3504, 3507, 3508, 3511, 3516, 3534, 3537, 3544, 3575, 3586, 3587, 3597, 3598, 3600, 3609, 3617, 3625, 3628, 3710, 3711, 3764, 3790, 3800, 3804, 3809, 3826, 3846, 3848, 3854, 3856, 3859, 3868, 3879, 3880, 3908, 3933, 3963, 3965, 3982, 4009, 4027, 4066, 4072, 4073, 4077, 4083, 4096, 4139, 4143, 4156, 4223, 4407, 4419, 4420, 4437, 4441, 4485, 4486, 4507, 4511, 4530, 4563, 4568, 4581, 4598, 4601, 4631, 4650, 4670, 4691, 4713, 4723, 4724, 4729, 4744, 4753, 4770,

3. O sebepten, o sebeple, ondan dolayı

a. 1420, 1598, 3000, 3403, 4769 ... *vardı bir dîvâr bünyâd eyledi / andan aga Tâ'if didiler ...* 4780

4. Ondan sonra

a. 2756, 3502

andan girü Ondan sonra, artık

a. 3688

andan ögdin Ondan önce

a. 3769

anı Ol zamirinin yükleme hâli

a. 49, 99, 162, 164, 242, 357, 360, 374, 386, 388, 391, 395, 406, 425, 468, 472, 475, 501, 560, 629, 642, 700, 706, 865, 866, 882, 906, 946, 997, 1028, 1163, 1214, 1230, 1240, 1309, 1311, 1335, 1538, 1565, 1572, 1586, 1590, 1604, 1609, 1635, 1668, 1680, 1686, 1855, 1868, 1870, 1915, 2017, 2019, 2027, 2101, 2135, 2258, 2297, 2306, 2317, 2367, 2378, 2400, 4442, 5353, 2576, 2640, 2727, 2730, 2746, 2755, 2795, 2813, 2814, 2831, 2834, 2845, 2851, 2874, 2880, 2894, 2916, 2958, 2967, 2967, 2973, 2987, 2995, 3030, 3033, 3100, 3126, 3149, 3149, 3150, 3152, 3169, 3178, 3186, 3249, 3293, 3329, 3334, 3340, 3343, 3365, 3388, 3390, 3391, 3425, 3428, 3437, 3438, 3459, 3611, 3648, 3661, 3698, 3706, 3759, 3771, 3816, 3840, 3881, 3976, 3980, 4024, 4062, 4070, 4070, 4111, 4112, 4118, 4141, 4152, 4184, 4223, 4245, 4255, 4257, 4258, 4295, 4317, 4351, 4445, 4497, 4597, 4600, 4602, 4633, 4636, 4669, 4724, 4727, 4727, 4728, 4734, 4772, 4785, 4787, 4790, 4848, 4850, 4878, 4882, 4893, 4901, 4902, 4904, 4904, 4906, 4910, 4931, 4948, 4949, 4980, 4998, 5002, 5020, 5030, 5036, 5045, 5047, 5076, 5089, 5149, 5154, 5156, 5179, 5192, 5227, 5269, 5283, 5292, 5293, 5296, 5307, 5331, 5373, 5374, 5453, 5455, 5474, 5478, 5499, 5500, 5528, 5532, 5606, 5614, 5629, 5635, 5698, 5701, 5867, 5887

anıŋ-çün/anuŋ-çün Onun için, bu sebeple, bundan dolayı

a. 64, 184, 237, 457, 461, 587, 631, 654, 1140, 1941, 2405, 3015, 3110, 3281, 4637, 5501, 5678

a.+dur 3540

aŋla- Anlamak, idrak etmek

a.-dı 3198

a.-dum ... *ben andan şöyle aŋladum ki ...* 476

a.-ması 186

a.-yalar ... *ve dahı anuŋ kudretin aŋlayalar ...* 282

aŋlamaklık Kavrama, idrak, fehamet

a. 431

anlar/onlar Onlar

a. 751, 1297, 1498, 3918, 4037, 4160, 4527, 4533, 4739, 5116, 5135, 5276, 5353, 5353, 5689

a.+a 1656, 1856, 3511, 3709, 3721, 3775, 4033, 4536, 4740, 4825, 5049, 5164, 5275, 5597, 5691

a.+dan 138, 2790, 3542, 3752, 5169, 5409, 5735

a.+ı 143, 851, 1176, 1942, 2685, 2745, 3163, 3164, 3195, 3332, 3639, 3837, 4493, 4577, 4589, 5028, 5433

4503, 4508, 4517, 4553, 4565, 4578, 4578, 4593, 4606, 4643, 4665, 4689, 4708, 4717, 4723, 4780, 4793, 4796, 4840, 4847, 4847, 4854, 4882, 4906, 4910, 4921, 4923, 4929, 4949, 4959, 4969, 4971, 4978, 4985, 4996, 5002, 5004, 5006, 5012, 5014, 5014, 5022, 5028, 5029, 5031, 5040, 5041, 5075, 5075, 5078, 5082, 5084, 5087, 5095, 5106, 5115, 5131, 5131, 5131, 5133, 5149, 5161, 5162, 5180, 5183, 5202, 5207, 5239, 5255, 5257, 5270, 5270, 5271, 5278, 5286, 5288, 5299, 5300, 5315, 5319, 5322, 5323, 5383, 5387, 5400, 5401, 5402, 5403, 5405, 5405, 5406, 5417, 5442, 5445, 5465, 5474, 5486, 5497, 5507, 5507, 5526, 5529, 5541, 5545, 5573, 5587, 5589, 5594, 5598, 5599, 5607, 5612, 5612, 5631, 5636, 5672, 5684, 5693, 5712, 5717, 5745, 5849, 5874

a.+dur 1155, 1940, 3311, 3312, 3313, 3314, 3535, 3842, 4175, 4220, 4221, 4691, 4692, 4794, 4803, 4910, 4973, 5086, 5102, 5113, 5135, 5141, 5205, 5206, 5211, 5302

seniŋ rızkuŋ andadur ... 351

2. Oraya

a. 1129, 1224, 1230, 1565, 1625, 1786, 1944, 1951, 1955, 1995, 2056, 2136, 2165, 2168, 2217, 2339, 2381, 2402, 2495, 2651, 2700, 2802, 3329, 3332, 3333, 3437, 3568, 3636, 3662, 3765, 3871, 3906, 4063, 4085, 4095, 4260, 4370, 4518, 4539, 4560, 4586, 4596, 4602, 4641, 4750, 4764, 4800, 4802, 4910, 4930, 4999, 5018, 5028, 5045, 5163, 5414, 5463, 5492, 5582, 5596, 5601, 5628, 5690,

ṭaġda parslar vardur çoḳ ve ādemī anda ol sebepden varmaz 5685

andaġı Oradaki, o yerdeki, ondaki

a. 2153, 2742

andan 1. Ol zamirinin ayrılma hâli, ondan, o şeyden

a. 53, 252, 285, 476, 632, 638, 732, 806, 875, 964, 987, 1039, 1157, 1341, 1549, 1567, 1618 1683, 1742, 1746, 1788, 1882, 1887, 1890, 1898, 1899, 2346, 2737, 2810, 2811, 2847, 2855, 2869, 2912, 2927, 2962, 3007, 3030, 3031, 3039, 3056, 3140, 3433, 3698, 3769, 3876, 3889, 4080, 4218, 4854, 4860, 5020, 5290, 5301, 5331, 5363, 5386, 5451, 5682, 5802, 5808, 5810, 5811, 5872, *İskender'e ḳatı / ḳatı baḳar İskender andan ḳorḳdı eyitdi kim sen kimsin* 168

2. Oradan, o yerden

a. 1342, 1542, 1664, 1860, 1861, 1938, 1942, 2004, 2007, 2027, 2054, 2108, 2114, 2136, 2140, 2147, 2161, 2169, 2172, 2172, 2198, 2214, 2225, 2415, 2468, 2642, 2650, 2655, 2661, 2680, 2681, 2718, 2749, 2750, 2763, 2777, 2792, 2798, 2801, 3071, 3072, 3107, 3828, 3861, 4023, 4082, 4180, 4181, 4320, 4340, 4482, 4490, 4579, 4626, 4646, 4770, 4776, 4783, 4807, 4808, 4908, 5090, 5097, 5132, 5152, 5157, 5187, 5299, 5315, 5321 5416, 5626, 5712 *eydürler ki ol bunyād daḫı anda vardur andan od çıḳar ol oddan* 1580

a.+dur 2161, 5197

3944, 4011, 4015, 4093, 4103, 4115, 4121, 4173, 4218, 4229, 4236, 4260, 4269, 4277, 4317, 4333, 4348, 4360, 4544, 4556, 4603, 4634, 4639, 4640, 4705, 4744, 4749, 4776, 4780, 4789, 4791, 4806, 4846, 4854, 4928, 4940, 4991, 5000, 5011, 5036, 5044, 5070, 5091, 5104, 5108, 5126, 5129, 5137, 5149, 5150, 5153, 5172, 5184, 5202, 5207, 5230, 5236, 5259, 5260, 5260, 5261, 5272, 5296, 5332, 5354, 5359, 5359, 5367, 5375, 5378, 5402, 5424, 5440, 5469, 5492, 5492, 5531, 5545, 5549, 5550, 5551, 5553, 5573, 5583, 5587, 5589, 5590, 5591, 5614, 5673, 5691, 5719, 5774, 5777, 5778, 5780, 5802, 5808 5824, 5875

'Ānāt Yer adı

a.+a 5335

'anber (Ar.) Misk gibi kokan, kül renginde bir madde

a. 5315, 5317

a.+i 5316

a.+lerle 3327

→müşg ü. a.

'anberī (Ar.) Anber kokan, anber kokulu

a.+dür 5027

ancak 1. Ancak 2324, 3096, 3783, 3952, 5059 *ancaḳ iki ayagı eşeri ol ṭaşda ẓāhirdür* ... 3400

2. Olsa olsa, en çok, güçlükle 1333, 1936, 1936, 2895, 4315 *yıḳdılar yedi yıllıḳ ḫarācıla ancaḳ 'imāret olur* ... 4951

ancılayın Onun gibi, o kadar, öyle

a.+dur 2512, 2515, 2516

and Yemin, söz, ahit

a.+ı 3386

a.+unuz 4481

a. iç- Yemin etmek, ant içmek

a. i.-di 4152, 4457, 4666, 4476

a. i.-diler 3936, 3949

a. i.-miş 3387

anda 1. Ol zamirinin bulunma hâli, orada

a. 96, 97, 97, 167, 178, 195, 268, 306, 322, 327, 330, 357, 361, 383, 467, 626, 862, 865, 927, 968, 1008, 1092, 1129, 1165, 1408, 1431, 1459, 1532, 1580, 1599, 1662, 1784, 1808, 1809, 1859, 1899, 1925, 1929, 1944, 1954, 1993, 2010, 2040, 2053, 2067, 2070, 2075, 2077, 2089, 2108, 2114, 2132, 2142, 2144, 2158, 2167, 2168, 2216, 2219, 2253, 2255, 2287, 2339, 2355, 2371, 2403, 2444, 2452, 2453, 2461, 2488, 2507, 2575, 2587, 2595, 2603, 2658, 2664, 2676, 2677, 2678, 2679, 2680, 2687, 2702, 2710, 2715, 2722, 2723, 2725, 2741, 2741, 2744, 2748, 2760, 2775, 2776, 2783, 2783, 2801, 2808, 2818, 2859, 2910, 2917, 2930, 2979, 3020, 3035, 3075, 3077, 3097, 3227, 3227, 3241, 3245, 3285, 3286, 3304, 3308, 3329, 3382, 3431, 3432, 3456, 3480, 3481, 3487, 3488, 3533, 3549, 3568, 3575, 3577, 3595, 3610, 3613, 3764, 3767, 3788, 3794, 3807, 3818, 3827, 3839, 3840, 3843, 3857, 3858, 3962, 3975, 4025, 4027, 4043, 4050, 4064, 4078, 4103, 4104, 4109, 4110, 4113, 4150, 4175, 4221, 4241, 4280, 4282, 4284, 4295, 4297, 4311, 4322, 4337, 4362, 4362, 4368, 4415, 4425, 4427, 4432, 4433, 4435, 4438, 4472, 4486,

'āmu'l-fuḳahā' Salgın bir hastalık

a. 5791

'amu'l-kilāb Salgın bir hastalık

a. 5804

'Amūriyye Kişi adı

a.+ye 201

'Amūriyye Yer adı

a. 4881

a.+yi 4883, 4885, 4896, 4900

'āmu'r-ramād Bir rüzgâr

a. 5783, 5785

'āmu'r-ru'āf Bir rüzgâr

a. 5786, 5786

an Zaman, an

a.+a 5778

aŋ- 1. Zikretmek, sözünü etmek, bahsetmek

a.-dı 559, 601 *... eger sorarlarsa / ki levḥ-i ḳalemi yaratdı ne ḥikmetdür ki bunları aŋdı...* 600

a.-mışdur 5200

a.-magıl 3243

a.-mışlardur 2412

2. Hatırlamak, aklına gelmek

a.-dı 4797, 5339 *... ol kendüye ḫaber virdükleri / nişānı aŋdı ki yir demür gök altun ola...* 199

—>adını a.

a.-adur- Sürekli hatırlamak, anmak

a.-avuz 5172

ana Anne, ana

a. 251

a.+m 201, 211, 3802, 4131

a.+na 4133

a.+sı 200, 202, 207, 1593, 1594, 1731, 2427

a.+sıdur 437, 5204, 5205

a.+sına 1731, 3898

a.+sından 207, 1084

—>tenler a.sı

a.sının ḳarnındaki oğlancıḳ Doğmamış çocuk, daha anne karnında olan çocuk

a. o.+a 1731

aŋa Ol zamirinin yönelme hâli

a. 56, 60, 129, 151, 151, 233, 277, 385, 395, 446, 450, 450, 459, 459, 463, 465, 466, 471, 528, 587, 593, 594, 604, 605, 633, 645, 652, 654, 662, 673, 674, 676, 686, 709, 761, 762, 768, 768, 775, 825, 827, 844, 869, 897, 898, 899, 907, 908, 913, 914, 965, 1005, 1005, 1010, 1076, 1109, 1135, 1142, 1185, 1257, 1290, 1317, 1324, 1325, 1376, 1407, 1425, 1425, 1431, 1433, 1454, 1460, 1478, 1504, 1506, 1547, 1584, 1585, 1589, 1592, 1594, 1594, 1603, 1605, 1607, 1620, 1623, 1634, 1672, 1675, 1675, 1676, 1681, 1690, 1690, 1703, 1711, 1719, 1730, 1745, 1790, 1804, 1804, 1805, 1806, 1809, 1810, 1855, 1905, 1928, 1942, 1947, 1954, 1984, 1994, 2000, 2003, 2005, 2029, 2029, 2053, 2066, 2094, 2129, 2137, 2158, 2311, 2311, 2330, 2338, 2340, 2358, 2377, 2404, 2418, 2444, 2459, 2493, 2608, 2615, 2630, 2636, 2638, 2638, 2640, 2646, 2657, 2671, 2713, 2717, 2731, 2736, 2758, 2794, 2815, 2827, 2828, 2896, 2900, 2910, 2915, 2924, 2926, 2953, 2995, 3005, 3017, 3022, 3037, 3049, 3065, 3112, 3358, 3373, 3386, 3393, 3410, 3455, 3469, 3472, 3479, 3486, 3577, 3594, 3629, 3657, 3734, 3769, 3832, 3860, 3864, 3880, 3886, 3888, 3890, 3897, 3898, 3907, 3912, 3916,

a.+dan 656, 815, 962

a.+dur 1301

Allahü sübḥânehü Her türlü eksiklikten münezzeh olan Allah

a. 22

Allahü te'âlâ Yüce Allah, Allah

a. 83-84, 277, 317, 570, 1057, 1296, 1323, 1636, 1831, 1845, 1855, 1871, 1904, 1924, 1949, 1977, 1981, 2230, 2548, 2551, 2561, 2581, 2613, 2897, 2966, 3166, 3200, 3229, 3236, 3277, 3281, 3371, 3390, 3498, 3505, 3678, 3920, 4254, 4409, 4563, 4576, 4721, 4736, 4744, 4771, 5011, 5036, 5048, 5052, 5102, 5129, 5610, 5652

a. t.+dan 954, 1928, 2584, 2588, 3089

a. t.+dandur 874

a. t.+dur 5857

a. t.+nun 1, 64, 122, 1119, 3274, 3298, 3386, 4376, 4547, 5831

a. t.+ya 2411, 4537, 5706

Allahü tebâreke Yüce olan Allah

a. 1947, 5656

'allam

→'ilm-i a.u'l-guyūb

'Alī İbn-i 'Asım Kişi adı

a. 4267

'Alī İbn-i Yaḳtın Kişi adı

a. 3800

alma Elma

a. 1901

a.+lardan 4290

a.+yı 4291

→yeşil a.

alt 1. Aşağı alt kısım, alt

a.+ına ... *ve eger yasdıḳ altına ḳorlansa ḫoş düşler göreler.* 2858

a.+ında 590, 632, 633, 743, 826, 859, 998, 1319, 1366, 1370, 1380, 1384, 1395, 1404, 1993, 2348, 2405, 2505, 2981, 3301, 3560, 3580, 3582, 4379, 4521, 5725

a.+ındadur 736 752, 759

a.+ından 359, 364, 1124, 4762

2. Zemin, taban, alt

a.+ı *sevāḥil daḫı ḥareket ider zīrā ol sevāḥilüŋ altı şu olur* 5768

3. Otururken uyluk kemiklerinin yere gelen kısmı

a.+ına 196, 2383

a.+ından 5777

→kalemi a.ında[ol-], toprak a.ına ilet-, üsti a.ına in-, yer a.ı, yir a.ı

a.ından götür- Yerle bir etmek, ters yüz etmek, helâk etmek

a. g.-di 668

altı Altı

a. 1049, 1069, 1181, 1409, 1438, 1911, 2059, 2350, 2350, 2351, 2770, 2770, 2774, 3204, 3845, 3992, 4322, 4336, 4382, 4508, 5390, 5392, 5726, 5813

a.+sında 5732

altıncı Altıncı

a. 942, 966, 1354, 2516, 3708

altmış Altmış

a. 126, 263, 1069, 1399, 1994, 2045, 2500, 3421, 3821, 4549, 4880, 4927, 5284, 5729, 5741

a.-ma 4732

6. Nikâhı altına almak, evlenmek

a.-dı 4161, 4412, 4650

7. Beraberinde götürmek, yanına almak

a.-dı 4212, 4272, 4288

a.-un *koŋ ol ḳısraġı aluŋ gidüŋ* ... 2305

a.-up 2013, 3441

a.-ur 973

8. Temin etmek, tedarik etmek

a.-urlardı *her gice her kişiye bir aḳça virürdi ki ṭa'am alurlardı*.. 5181

9. Elde etmek, hâsıl etmek

a.-urlar ... *ḳurşun daḫı bir cevherdür ki taşdan alurlar* 2988

→ābdest a., araya a., bikāretin a., cānını a., elin a., harāc a., heybet a., ibret a., kucagın a., ortaya a., satun a.

a.mak virmek Alım satım, alış veriş

a. 3097

alabil- Ele geçirmek, alıkoymak

a.-e 4459

alıvir- Alıvermek

a.-di 5249

āl

a.-i Ebü'l-cehennem Ebü'l-Cehennem soyu, Ebü'l-Cehennem sülâlesi

a. c.+ün 5406

a.-i Mervān Mervan sülâlesi, Mervan soyu

a. m.+dan 5407

a'lā (Ar.) Rütbece yüksek, şerefli

a.+dur 417, 4475

'alāmet (Ar.) Belirti, işaret, iz, nişan

a. 1656

a.+dur 852

a.+i 1256

a.+idur 1659

alçaḳ Aşağı, yüksek olmayan (yer)

a. 5341

a.+dur 2714

alçaḳlıḳ Yükseklik karşıtı, alçaklık

a.(g)+ıla 2485

alda- Aldatmak, kandırmak

a.-dun 4167

aldan- Yanılmak, aldanmak

a.-dun 4171

'alef

a.-i şimşīr eyle- Kılıcına yem etmek; mec. Kılıçtan geçirmek

a. e.-dün 4133

'alel-ḫuṣūṣ (Ar.) zf. Hele, hususiyle, en çok

a. 850, 1786, 1198-99

a'le'l-ḥāl (Ar.) zf. Hâlin en iyisi

a. 21

'ālem (Ar.) Dünya, kâinat, âlem

a. 336, 339, 564, 710, 917, 976, 1000, 1009, 1023, 1026, 1056, 1737, 2474, 2535, 3512, 3638, 3744, 3750, 3790, 3825, 4670, 4673, 5083, 5542, 5572, 5798

a.+de 60, 62, 117, 119, 186, 286, 315, 334, 520, 854, 1073, 1075, 1103, 1147, 1176, 1193, 1423, 1551, 2252, 2275, 2422, 2474, 2477, 2538, 2552, 2553, 2557, 2611, 2737, 2871, 3071, 3086, 3134, 3156, 3194, 3318, 3532, 3824, 3839, 3877, 4484, 4538, 4621, 4662, 4776, 4996, 5062, 5132, 5212, 5214, 5827

a.+den 66, 1009, 3516

a.+dür 767

→burc-ı a., kalbu'l-a.

a. burcı Akrep burcu

a. 1468

'aks/'akis (Ar.) Yansıma, akis

a.+idür 1275, 1276

a. it- Yansımak, aksetmek

a. i(d)-er 1268, 1748, 1749

'aksi Ters, zıt, karşıt

a. 5827

a.+ne 1190

akṣā

a.-yı Hindī Hindistan'ın en ücra köşesi, en uzağı

a. h.+den 5260

al- 1. Almak

a.-a 1619, 2879

a.-alar 3050

a.-dı 77, 143, 144, 357, 489, 1586, 1591, 2824, 3132, 3215, 3236, 3237, 3408, 3649, 3807, 3924, 4354, 4726, 5308, 5474, 5650, 5698, 5699

a.-dılar 1588, 3362, 3947, 4834, 5363, 5691

a.-gıl 71

a.-ımaz 2777, 3913

a.-ımuz 3777

a.-maga 4583

a.-masun 4413

a.-maya 1619

a.-mayınca 5697

a.-mazdı 1583

a.-sa 2893, 4188

a.-salar 2281, 2874

a.-up 3145, 3365, 4731, 5076, 5177, 5373

a.-ur 1178, 1188, 1891, 1892, 3989, 4498, 5451

a.-urdı 4525

a.-urlar 2109, 2916, 2958, 3443, 5289

2. Bir yeri fethetmek, zaptetmek, ele geçirmek

a.-dı 3329, 3718, 4350, 4352, 4411, 4773, 5567

a.-dılar 4838, 4900, 5265, 5560, 5793

a.-dım 3285

a.-dun 133, 3639

a.-ımaz 4885

a.-ımazdı 4113

a.-maga 4117, 4680

a.-mayınca 4457

a.-maz 4680

a.-mışdı 5506

a.-up 4346, 5373

a.-ur 4896

3. Bir şeyi ele geçirmek, bir şeye sahip olmak

a.-a 2095

a.-dı 4665

a.-dılar 5266

a.-duk 1836

a.-ımaz 2777, 4585

a.-maga 2779

a.-mayınca *hilāfeti[i] Āl-i Mervān'dan almayınca biz bu ḳara tonları çıḳarmayavuz*...5408

4. Koymak, almak

a. 1701

a.-alar 2817, 3139 ...*eger aġzına alalar aġız ḳoḳusun ḫūb eyler*...2904

a.-ur 3099

5. Satın almak

a.-dı 4733

a.+sın 5697, 5698, 5699
a.+ya 2799, 4183, 5394, 5394, 5512
a.+yı 2090, 2091
aḳhevān (?) Bir bitki
a. ...ol vaḳit andan ḳatrān ve aḳhevān ḳoḳusı gelürdi 5627
aḳıt- Akıtmak
a.-dı 4026
a.(d)-ur 5789
'āḳibet (Ar.) 1. *is.* Son, akıbet
a.+i ... *herbirisi eyitdiler ki ḥükm idügüz ki bu oğlanuŋ 'āḳibeti / niçe ola* ... 1160
2. *zf.* Sonunda, sonuç olarak
a. ... *velikin 'āḳibet ne ḳaṣır ḳaldı / ve ne Ḳayṣer*...5720
→tarīḳ-i ḫavf-ı a.
'aḳ(ı)l (Ar.) Akıl, fikir, düşünce
a. 1516, 3010, 4391, 5568
a.+a 1496
a.+dan 1353, 1381
a.+ı 985, 2548, 4407
a.+ıla 1527
a.+la 4406
a.+ladur 405
a.+un 526
a. kalma- Akılsız olmak, akıllıca iş yapamamak
a. k.-muş 1992
a.dan ba'id Gerçek dışı, hayal ürünü
a. b.+dür 1353, 1381
a.dan ırak Gerçek dışı, hayal ürünü
a. ı.+dur 730
a.ı eksil- Aklını kaybetmek, şuurunu kaybetmek
a. e.-ür 1991
a.ı gel- Ayılmak, kendine gelmek
a. g.-ür 2383, 3005-06
a.ı git- Bayılmak, aklı başından gitmek
a. g.-di 3923
a. g.(d)-er 2382, 3293
a.ları serāsime ol- Sersemleşmek, aklı durmak
a. o.-dı 4159
'a. u tedbīr Akıl ve tedbir
a. 250
'aḳīḳ (Ar.) Türlü renklerde, yarı saydam, parlak ve değerli bir taş, akik
a. 2792, 2793, 2793, 2964, 3011, 5541
a.+den 2797, 3016
a.+inden 3013
'a.-i Yemānī Yemen akiki, bir cins akik
a. 5548
'āḳil (Ar.) Akıl sahibi, akıllı
a. 347, 3151, 5570
a.+ler 425, 438, 802
Āḳile Yer adı
a. 2926
'akis bak. 'aks
aḳlıḳ Beyazlık, aklık
a. 1761, 2854
a.(g)+ı 2899
Aḳranūs Yer adı
a.+un 4084
'aḳreb (Ar.) Akrep
a. 880, 1468, 3040, 3042, 4187, 5005
a.+e 1416
a.+ler 4020, 4847, 5320
a.+ün 1418, 3040

a.+inden 620, 3679, 4468

a.-i kevākib Yıldızların seyri, yıldızların hareketleri

a. 1289

a.+i 1133, 1496

a. k.+ün 1289

a.-i menāzil Yıldızların, burçların özellikleri

a. 1133

Ahvan Yer adı

a.+a 5198

a.+un 1481

Ahvāz Yer adı

a.+da 2128

Ahvāzen Yer adı

a.+de 4873

ahz

a. it- Almak, nakletmek, aktarmak

a. i(d)-elim 3283

'Ā'işe/'Ā'işe-i şıddıḳa Kişi adı

a. 1212, 1215, 1216, 1217, 1223, 1226, 1230, 3432, 3433

a.+nün 1220, 1225

a.+dan 1207

aḳ Beyaz, ak

a. 1764, 2080, 2201, 2204, 2269, 2610, 2833, 2837, 2866, 2883, 2927, 3006, 3009, 3011, 3307, 3392, 3569, 3869, 4094, 4140, 4156, 5846

a(g)+ı 2883

a(g)+ının 2567

a. eyle- Beyazlaştırmak, aklaştırmak

a. e.-r 2800, 3079, 3080-81

a. it- Beyazlaştırmak, beyaz hâle getirmek

a. i(d)-er 836

a. ol- mec. Temiz olmak

a. o.-ur 5100

a. fülfül Beyaz renkli guveyfeneri

a. 1637

a. gül Beyaz gül

a. g.+den 750-51

a. incü Beyaz renkte bir inci türü

a. 566

a. mermer Beyaz mermer

a. 941

a. üzüm Bir üzüm cinsi

a. 1902

aḳ- 1. (Su vs.) Bir yerden bir yere gitmek, akmak

a.-ısar 5220

a.-a ... *bir ṭagıda uç biŋ ırmaḳ aḳa* ... 2792

a.-an 1988, 2789

a.-ar 2285, 2289, 2292, 2356, 2357, 2363, 2370, 2391, 2394, 2441, 2661, 2689, 2724, 2742, 3067, 3072, 4360, 4415, 4438, 4521, 4522, 4522, 4914, 5091, 5668

a.-dı 5220, 5712

a.-dı 568

a.-maga 2152

a.-maz 2360

2. Yukarıdan düşmek, aşağa inmek, yağmak

a.-ar ... ve *ba'zısı dahı su olur aḳar* ... 2963

'aḳab (Ar.) Peş, art

a.+ıŋuzca 3779

Aḳabe Yer adı

a. 5812

aḳça Para, akçe

a. 1319, 2089, 3612, 3817, 4110, 4110, 5061, 5181, 5182, 5183, 5511

âḫir (Ar.) 1. zf. Nihayet, en sonunda
a. 257, 1266, 3272, 3631, 3723, 4412, 4820
... *cemî'i âfetden kurtulsa / âḫir yimesi tamâm irişicek âḫir ağaçdan düşüp helâk olsa / gerekdür* ... 261, 261
2. sf. Son
a. 5337 ... *Şîn'uŋ âḫir şehri / Tebbet'dür* ... 4721
3. is. Nihayet, serhat, son
a.+i 1794, 5569
a.+idür 4804
a.+inde 5799
a.+ine ... *ta Fars vilâyetinüŋ âḫirine degin ve tâ Sîstan'a degin* 3732
→devri a.e yitiş-
a. evvel Eninde sonunda, er geç
a. 624
a. zamân Kıyâmete yakın zaman
a. 1050, 4960
a. zamân peyğamberi Son peygamber, Hz. Muhammed
a. p.+ine 4964
a.-i bilâd-ı İslâm İslam memleketlerinin serhaddi
a. i.+dur 4806
a.-i nehâr Gecenin sonu
a. n.+da 3485
â.-i şimâlî
→re'si'n-nevm-i a.
âḫiret (Ar.) Ahiret
a. 15, 246, 3259
a.+de 315, 984, 986
a.+e 316
a. işi Dinî hayat, uhrevî hayat
a. 5174
a. i.ni düz- Ahiret için çalışmak, ibadet etmek
a. d.-meye 5174
a. 'imâreti Ahiret hazırlığı, öteki dünya için çalışma, ibadet etme
a. 5571
Aḥḳaf Yer adı
a.+a 2392
a.+da 2391
a.+dı 5520
→menâzil-i A.
aḥkâm (Ar.) Kaideler, hükümler
a.+ı 1316
Aḫlat Yer adı
a. 2032
→bahr-i A.
aḥmaḳ (Ar.) Ahmak
a. 1613
aḥmaḳraḳ Daha ahmak
a. 1641
aḫmaş
→'ayn-ı a.
Aḥmed-âbâd Yer adı
a. 5845
Aḥmed İbnü'l-Ḥanbel Kişi adı
a. 3812
aḥmer
→'ayn-ı a.
aḫşâm Akşam
a. 1385
aḥvâl (Ar.) Hâller, durumlar, vaziyetler
a.+e 1502
a.+i 1188, 1498
a.+in 770, 4766

2. İçi boş bir şeyin, bir yerin açık yanı

a. 367, 2819, 2112, 2178, 2282, 2284, 2317, 2390, 2435, 2436, 2437,

a.+ı 664, 2127 *yanına vardı gördi ki bir bakır çolmek ağzı dutulu* ... 366

a.+ını 5763

a.+ında 5688

a.+ından 2179

→arslan a.ı

a. kokusı Bir hastalık, rahatsızlık, ağız kokusu

a. k.+n 2904

a. k.+na 3766

a.ı yüzi egil- Çarpılmak, ağzının yüzünün şekli değişmek

a. e.-en 825

a.ın ur- Ağzını dayamak

a. u.-urmış 3581

a.ına dek dolu Tamamıyla dolu, hiç boş kalmayacak şekilde dolu

a. 2444-45

a.ından çık- Söylemiş bulunmak

a. ç.-up 50-51

a.ından āvāz çık- Söylemek, ses çıkarmak

a. ç.-ar 4506

ağla- Ağlamak

a.-dı 3199, 3648, 4263, 4611, 4829, 5339, 5615, 5700

a.-dı 1950, 2142

a.-dum 1828

a.-r 1514, 2482, 3339, 5628, 5633

a.-rdı 1247

a.-rlar 1117

a.-ya 1546

a.-yam 306

a.-yısar 1951

→zār zār a.

ağlamak Ağlama

a. 1950

ağlaş- Birlikte ağlamak, ağlaşmak

a.-alar 1313

ağrı Ağrı

a.+sı 783

a.+sına 2322

ağrı- Ağrımak

a.-dı 5150

a.-sa 776

ağu Zehir

a.+ların 544

aḫ (Ar. < aḫḫ) Kardeş

a.+i 5677

aḥadī

→dirhem-i a.

aḫbār (Ar.) Haberler, rivāyetler

a. 4958

a.+dandur 725

ʿahd (Ar.) 1. Yemin, ant, ahit

a.+idür ... *Allahıŋ andı ve ʿahdidür* ... 3386

2. Zaman, devir

a.+e ... *ve ta ḳıyamete degin aḳısar ve bil ki Mışr'a ta bu ʿahde degin* ... 5220

a.+inde 4007

a.+un 5423

a. it- Yemin etmek, ant içmek

a. i.-diler 4651

a. i.(d)-up 3387

a.-i ḳadīm Eski zaman, eskiden

a. k.+de 917

a.-lerden 4860

a.+idür 5328

a.-ile 267

a.-inden 262

a.-lerden 5859

a.-i semâviyye Tabiî afet, Allah'tan gelen afet

a. s.-dür 5872, 5873

âfitâb

âfitâb-perest Güneşe tapan

a.+i 1378

âfitâb-perestân Güneşe tapanlar

a. 1042

Afrikiyye Yer adı

a. 2515, 5143, 5792

a.-dur 1446

→melik-i A., mescid-i A.

ağaç Ağaç

a. 388, 396, 627, 703, 713, 1109, 1165, 1198, 1205, 1532, 1534, 1618, 2822, 3301, 3524, 3526, 3563, 3564, 3712, 4299, 4949, 5076, 5254, 5748

a.(c)+a 383, 386, 396, 411, 1533, 3032, 3032

a.-da 390, 628, 715

a.-dan 261, 413, 1167, 3048, 4229, 4231

a.+dandur 2518

a.+dur 656, 3321, 5896, 5897, 5911

a.(c)+ı 657, 1395, 1533, 4222, 5075, 5211, 5877, 5878, 5878, 5879, 5883

a.(c)-ıdur 2772, 3322

a.(c)+ıla 2203, 3415, 3529, 3771, 4358

a.(c)-ına 5088

a.(c)+ını 5322

a.(c)+ıyla 4259

a.+lar 553, 1078, 1094, 1097, 1104, 1203, 1801, 2665, 2702, 3610, 5075, 5383, 5516, 5875, 5877

a.+larda 521, 1536

a.+ları 2678, 5384, 5384, 5632, 5748

a.+ların 4068, 5683

a.+larınun 2669

a.+larun 523, 1535

a.(c)+un 391, 393, 697, 706, 1095, 1095, 1099, 3525, 4232, 4301

âgâh

a. ol- Uyanık olmak, haberdar olmak, bilgili olmak

a. o.-asın 955

a. o.-ğıl 1042

âğâz

â.-ı terceme Tercümenin başlangıcı

a. 39

ağır 1. Hafif karşıtı, ağır

a. 3219

a.+dur 3188

2. Ağırlık

a.+dur 4110

a.+ısa ... *bir arpa ağır-ısa olsa* 3276

a. yüzlü Ağır hareket eden

a. 1427, 1445, 1456, 1469, 1481

ağ(ı)z 1. (Organ) Ağız

a.+ı 366, 825, 2575, 3104

a.+ıla *giri geldi ağzı-la bir ağaç getürdi* ... 388

a.+ına 2151, 2817, 5463

a.+ında 634, 5796

a.+ından 50, 664, 2146

a.+ını 3003

a.+larından 4001

ādemī (Ar.) İnsan, insanoğlu
a. **260**, 276, 378, 379, 413, 1176, 1201,
1348, **1786**, 2129, 2312, 2691, 2704, 2955,
3212, **3246**, 3247, 3713, 3871, 3908, 3984,
4235, **5304**, 5685, 5713, 5725
a.+de **408**, 5821
a.+den 3905, 5029, 5330
a.+dir 1364
a.+le 5546
a.+ler 1766, 5687
a.+leri 4100
a.+ların 4775
a.+nın 405, 525, 530, 532, 1175, 2875,
3601, 4769, 5773
a.+sin 3823, 4787
a.+sinün 3912
a.+ye 1767, 5726
a.+yi 2918
ādemī-zāde İnsanoğlu, insan
a. 4053
'Aden Yer adı
a. 2113, 4742
a.+e 2122, 2513
→**bahr-i** A.
'Adez Yer adı
a.+e 2008
'ādet (Ar.) Alışkanlık, görenek, usul
a. 5531
a.+i 294, 4496
a.+imüzdür 4325
a. kal- Gelenek olarak yaşamak, adet kalmak
a.+dı 3951
adım Bir adımda alınan mesafe, adım
a. 2267

a.+dur 1360, 1853, 4039
Ādırbāyıcān bk. Āzerbāyıcān
'ādil (Ar.) *is. ve sf.* Adaletle iş gören, doğru, adalet sahibi (kimse)
a. 3879, 4703, 5043, 5221
a.+dır 5078
→pādişāh-ı 'ā., melik-i mü'eyyid-i 'ā.
'adl (Ar.) Doğruluk, adalet
a. 3274, 3718, 3827
a.+e 3827
a.+i 416, 421
a.+idir 1881
a. it- Adaletle hükmetmek, adil davranmak
a. i(d)-erdi 4705
a.-i kemāl Yüce adalet
a. k.+e 5225
adlu İsminde, adında
a. 2521, 2521, 2522, 2639, 4071, 4154
āfāķ (Ar.) Ufuklar
a.+da 2274
āfāt (Ar.) Belālar, musibetler
a. 5869
a.+ı 1973
a.+ından 979
a. iriş- Musibete, belāya uğramak
a. i.-ür 2338
a. i.-mez 2338
āferide (F.) Mahlûk, yaratılmış, canlı
a. 2773, 3293
āferide-gār Yaratan, yaratıcı, Allah
a. 108
āfet (Ar.) Belā, musibet, afet
a.+den 5723, … *eger ādemī cemī'i āfetden kurtulsa* 260

a. yir Fezâ, boşluk

a. 3418

ad İsim, ad

a. 5472

a.+ı 687, 714, 717, 818, 1117, 1646, 1650, 2372, 2452, 3053, 3106, 3107, 3368, 3373, 3457, 3609, 3797, 3809, 3878, 4066, 4139, 4143, 4342, 4441, 4724, 4728, 4744, 4752, 5102, 5317, 5331, 5524, 5531, 5637

a.+ıdur 3605, 4185

a.-ım 5297

a.+ıma 4728

a.-ın 276, 4206, 4209, 4210, 5355

a.-ına 3627, 4238, 4723, 5190

a.-ını 121, 956, 4594, 4907, 4992, 5298, 5361

a.+ları 442

a.-larıdur 5129

a. kal- Geriye isim kalmak, yaşamak

a.-a 5472-73

a. vir- Ad koymak, adlandırmak, isim vermek

a. v.-diler 3804, 3899

a. v.-mişlerdür 1411

a.ın an- Söylemek, yâd etmek, zikretmek

a. a.-mazdı 276

a.ın dakın- ...Adını almak, adını kullanmak

a.-dun 4209

a.ın ko- Ad vermek, adlandırmak

a.-dılar 5355

a.-dun 4206

a.(ını)-dı 4907

a.(ını)-dılar 4594, 5361-62

adına ...İçin, birisi adına

a. 4723

'Âd (Ar.) Eski bir kavim

a. 531

→menâzil-i A.

'adâvet (Ar.) Düşmanlık, husumet

a. 4655

a.+ile 5263

a. bırak- Düşmanlık yaymak

a. b.(g)-a 4655-56

'aded (Ar.) Sayı, miktar

a. 868

a.+in 2665

a.+ini 594, 3920

→bî-a.

Âdem Kişi adı, Hz. Adem

a. 319, 2419, 2737-38, 3191-92, 3196-97, 3391, 5420, 5446

a.+den 3549-50

a.+e 631

a.+un 2741, 3393

→dârü'l-mülk-i Â., gûr-ı Â.

âdem (Ar.) İnsan, insanoğlu

a. 277, 405, 405, 571, 821, 841, 878, 910, 1015, 1228, 1575, 1733, 2163, 2601, 2726, 3477, 3740, 4211

→Benî a., suv a.i

a. oğlanı İnsanoğlu, insan

a. o.+ları 4383

a. o.+larının 3208

'adem (Ar.) Yokluk

a. 462

a. k. dılar 5817

a. ol Çaresiz kalmak, acz içinde olmak

a. o. dı 4072

a. o. ıp 2654

'acz

'a. u kusur Acizlik, hata

a. 35

aç Tok olmayan, aç

a.-dılar 275

aç 1. Bir şeyi kapalı durumdan kurtarmak, açık hale getirmek, açmak

a. 1701

a. alar 1633

a. ar 2321, 2993, 4701

a. arlar 3179

a. ayım 4835

a. dı 3924, 4837, 5559

a. dılar 4155

a. uz 1630

a. mayalım 1632

a. mış 4374

a. mışlardur 5462

a. un 4830

a. up 4830

2. Bir şeyin kapağını kaldırmak

a. ardar 2112

a.-dılar 2178, 5713

3. Fethetmek, zaptetmek, ele geçirmek

a.-dı 5293

a. madılar 4528

4. Bir şeyi kilitli durumdan kurtarmak

a. dılar ... *alup Sultan Sencer katına getürdiler açdılar kilidlerin* ...3145

5. (Bir şeyin) Yüzeyini sıyırmak, silmek, aslının görünmesini sağlamak

a. dı 144

a. dum 155

→ağzın a., bir göz a.up yumunca mikdarı, elini a., gözin a., kanatların a., tamarların a.

açık bk. açuk

açıklık Bir yerin ufka kadar görülebilecek olması

a. 1706

a. ol (Bir yer) Ufka kadar görülebilmek ve bakanın içinde ferahlık doğmak

a. ur ... *amma kavs-ı kuzah açıklık olpınıdur ki şonyasına açıklık olur*... 1706

açıl 1. Açık hale gelmek, açılmak

a. gil *Suş taş kapusını ayağıla depdi evirdi ki iy Suş açılğıl* 4683

2. Ortadan kalkmak, yok olmak

a.-a ... *ol vakt ki bu sed açıla şol mikdar Ye'cuc ve Me'cuc çıka* ...4552

a. dı 4555, 5712

3. Yarılmak

a. dı ... *İbn-i Cezir eydur ol depe hem açıldı ve yirler harab oldı* 5739

4. Sergilenmek, açığa çıkarılmak

a. ur *ve gemiler anda çıkar ve yükler anda açılur* ... 4910

açlık Aç olma hâli, açlık

a. 1645, 3104

a. ı dan 5256

açuk/açık Boş, münhal, açık

a. 1667, 5398

a. -lerin 1519

a. -lerindedur 505, 506, 506, 511

a. -lerinden 287, 479, 1071, 1172, 1176, 2248, 4274

a. -lerini 2396

2. sf. Eski, çok eski, tarih oncesi

a. *ve dahı 'acayib zamāndan İbrāhīm peygamber 'aleyhisselam hāline / nazar kıl*...65

3. zf. Tuhaf, şaşılacak şekilde

a. ... *ve dahı degizlerug bir 'acayib tertib olmamışdur*... 512

a.-e kal- Şaşmak, hayrete duşmek

a. k.-dı 2699

'Acāyibe'l-mahlūkāt 'Acayibu'l-Mahlūkāt adlı eser

a. 13

'Acayib i Mahlukat ve Garayib i Mevcudat " 'Acayib i Mahlukat" adlı eser

a. 121

'aceb (Ar.) 1. is. ve sf. Tuhaf, garip, şaşılacak; harika, olağanustu (şey)

a. 938, 2391, 2890, 3010, 3140, 3270, 3973, 4131, 4251, 4599, 4762, 4781, 4902, 5846

a.-dur *'acebdur ki balık suvdan taşra karār itmaz*... 5010

2. zf. Duyulmamış ve gorulmemiş bir şekilde, harika, olağanustu

a. ... *bu gokleri ne 'aceb yaratmışdur sunug buhārından*... 938

3. Acaba ?

a. 4902, ... *eyitdiler ki 'aceb bu dīvānug ardında / ne var ola*... 4762

→ne 'a.

a. degil Şaşılacak bir şey yok, tuhaf değil

a. 480, 2389-90, 2892, 5834, 5852

'aceble- Şaşmak, şaşırmak, hayrete duşmek

a.-di 3063, 4215

a.-ye 1309, 1311

'Acem (Ar.) 1. İran, İranlı

a. 1689, 2714, 2715, 5356

2. İranlı

a.-dur 4866

→melik-i A.

'Acemī (Ar.) İranlı, İran'a ait

a. 2449

acı 1. Tatlı olmayan, acı

a. 1111, 4698

a.-dur 1756, 4488, *Bestām'ug suyı acıdur ağız kokusına menfa'ati vardur*... 3766

2. *mec.* Istırap, acı

a.-sı 259, 259

a.-sından 258

a.-sından 1595

'acīb (Ar.) Olağanustu, hayranlık uyandıracak (şey)

a. 3194, 3445, 5304

→hikmet-i a.

a. degil Şaşılacak bir şey yok, tuhaf değil

a. 1119

a. d.-dur 1078

'acībet (Ar.) Hayranlık uyandıran, gorulmemiş, duyulmamış

a.-dur 2400

'āciz (Ar.) Zayıf, güçsuz

a.-lerdur 1913

a. kal- Bir işi yapamamak, bir işe güç yetirememek

a. k.-dı 3228-29, 4191, 4677, 4826

'Abdu'l-ḳahhar mec. Hz. Azrail

a. 655

'Abdulmelik İbn-i Mervān / 'Abdulmelik Kişi adı

a. 5860, 3330-31, 3414, 5860, 5870

a.-un 2174

'Abdülmelik İbn-i 'Abdullahü'l Müheylī Kişi adı

a. 2392

'Abdulmesih Kişi adı

a. 4153

a.-un 4158

'Abdulmuṭṭalib Kişi adı; Hz. Peygamber'in dedesi

a. 1244, 3362

a.-un 3361

'Abdurrezzāḳ Hz. Mikail'in lakabı

a. 676

'Abes Yer adı

a. 1621

ābī (F.) Su ile ilgili

a.-dur 1468

abinus (F.) Abanoz

a. 3539, 5322, 5896

a.+dan 4202

'abir (Ar.) Bir ilaç birleşimi

a. 3910, 3997

Ablaḳ Yer adı

a.+a 3634

Ablaḳı'n-nerd Yer adı

a. 3626

Abraḳ Yer adı

a. 5184

'āc (Ar.) Fildişi

a. 4710

a.+dan 4203

'acabraḳ Daha acayip, daha olağanüstü, daha hayrete düşürücü

a. 3140

a.+dur 2250

'acāyıblıḳ Harikalık, acayiplik

a.(g)+ından 1177

'acayıbraḳ Daha acayip

a. 95

'acayib (Ar.) 1. *is. ve sf.* Tuhaf, garip; harika, duyulmamış ve görülmemiş (şey)

a. 66, 286, 510, 531, 1239, 1242, 1815, 2253, 2311, 2607, 2744, 3054, 3952, 4190, 4244, 4936, 5007, 5164, 5191, 5635 ... *her bir taşuŋ üstinde 'acāyib ṭılsımlar eylemişler* ... 5458

a.+den 1103, 2477

a.+i 515

a.+in 122, 932

a.+inde 525, 527, 528

a.+indedur 512, 516, 524, 531, 535, 537, 538, 540, 541, 542, 543, 545

a.+inden 2399, 4901, 5876

a.+indendur 3677, 3847, 4019

a.+ini 513, 514

a.+ler 61, 62, 117, 468, 476, 482, 1120, 2791, 3297, 3533, 4242, 5040

a.+lerde 123

a.+lerden 447, 465, 480, 2250

a.+lerdendur 458

a.+lere 463

a.+leri 2153, 2246, 3296

a.+leridur 503

A

ab (F.) Su

a.-ı 3716

→aynu a.-ı suzin, gul a., nehr-i a.-ı Taberiyye

a.-ı hayāt Ölümsüzlük suyu

a. h.-ı 2307

a.-ı zemzem Zemzem kuyusunun suyu

a. 2336

ābād (F.) Mamur, bayındır

a. 3660

ābādān (F.) Mamur, bayındır (yer)

a. 5891

a.-a 2607

a.-dur 4510

a. eyle Mamur hâle getirmek, yeniden inşa etmek

a. e.-diler 3468

a. it- İmar etmek, yeniden inşa etmek

a. i.-diler 4984

ābādānlık Mamur olma, bayındırlık

a. 5670

Abāne bin Sa'lebe Kişi adı

a. 4176

'Abbās Kişi adı

a.-a 5388

'Abbāsi Emevilerden sonra kurulan Muslüman halifelik (750-1258)

a.-ler 5407

a.-leri 5146

a.-lerin 5406

'Abderani

→milh-i A.

ābdest

a. al- Aptes almak

a. a. dım 1828

a. a. urdı 5305

'Abdullah Kişi adı

a. 3661, 3662, 3663, 3669, 3674, 5361

a.-a 3663, 3672

a.-ı 3668

'Abdullah bin Ṭāhir Kişi adı

a. t.-ı i 4357

'Abdullah İbn-i 'Abbās Kişi adı

a. 948

a. a.-ı dan 564

'Abdullah İbn-i Muhammed Kişi adı

a. 3798

'Abdullah İbn-i Mübārek Kişi adı

a. 5196

'Abdullah İbn-i 'Ömer İbnü'l-'Ās Kişi adı

a. 2047

'Abdullah İbn-i 'Ömer Kişi adı

a. 4150

'Abdullah İbn-i Selām/Abdullah İbnü Selām Kişi adı

a. 2550-51, 4877

a. s.-ı dan 565

'Abdullah İbn-i Ziyād Kişi adı

a. 1552, 3463

'Abdullah İbn-i Zubeyr/'Abdullah bin Zubeyr Kişi adı

a. 3326, 3409

a. z.-ı i 5508

'Abdurrahman Kişi adı

a.-ıla 5391

'Abdu'l-halık Hz. İsrafil'in lakabı

a. 646

9. Anlam itibarıyla muğlak, sadece bu metne has olan ve birden fazla anlamı taşıyan kelimelerde örnek verme yoluna gittim.

dög- 1. Vurmak, dayak atmak, döğmek
d.-diler 2020, 3369
2. Tava getirmek
d.-diler ... *anı gören bilür ki demür taḫtalar/düzmişlerdür taḫtası iki yüz yetmişdür kişi bilmez ki anı niçe dögdiler 'aceb* 4902

10. Kişi ve yer adlarının karşılarına standart olması bakımından sadece "Kişi adı" ve "Yer adı" demekle yetindim. Peygamber isimleri, büyük melek isimlerinden sonra ise kısa karşılıklar yazdım.

'Abbās Kişi adı
a.+a 5388
Aḥḳaf Yer adı
a.+a 2392
a.+da 2391
Cebrā'il (Ar.) Dört büyük melekten biri, Hz. Cebrail
c. 660, 662, 667

11. Kelimelerin ünlü ihtiva eden bir ek almasıyla meydana gelen tonlulaşma hadisesini belirtmek için ( ) içinde tonlu ünsüzü yazdım.

ağaç Ağaç
a. 388, 396, 627, 703, 713, 1109, 1165, 1198, 1205, 1532, 1534, 1618, 2822, 3301, 3524, 3526, 3563, 3564, 3712, 4299, 4949, 5076, 5254, 5748
a.(c)+a 383, 386, 396, 411, 1533, 3032, 3032

12. Ekleri alfabetik olarak sıraladım.
cenūb (Ar.) Güney
c. 1287, 2224, 2599
c.+a 5526
c.+dan 1410, 1806

a. v.-diler 3804, 3899

a. v.-mişlerdür 1411

vir-

→ ad v.

5. Metinde yazılışları aynı anlamları farklı olan kelimerde isim soylu olanları alfabetik sırada öncelik verdim.

bil Bel (alet)

b. 3615

bil- Bilmek

b.-diler 1498, 1505, 3238

6. Yazılışları aynı anlamları farklı olan kelimeleri ayrı madde başı yaptım.

dik- 1. Bir cismi dik olarak tutturmak

d.-mişlerdür 4599, 4929

2. Yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek

d.-diler 395, 5891

d.-eler 1198

d.-mişdür 3526

dik- Iğne ve iplikle tutturmak

d.-er 5714

7. Metindeki aynı kelimenin farklı şekilleri sayısal dağılımını göz önüne alıp daha çok geçen şekli ilk unsur olarak kabul ettim. Diğer unsur/unsurları da / işaretiyle ilk unsurun yanında sıraladım.

direm/dirhem (F.) 1. Eski okkanın 400'de biri

d. 2349, 2350, 2350, 2350, 2351, 2351

d.+di 5844

2. Gümüş para

d. 4353, 4821, 5061, 5346

8. Kelimelerin anlamlarını tespit ederken özellikle Türkçe isim ve fiillerde TDK'nın Türkçe Sözlüğü'nü esas aldık. Anlamları somuttan soyuta sıraladım.

SÖZLÜK HAZIRLANIRKEN UYULAN ESASLAR

Metnin sözlüğünü hazırlarken şu esaslara uydum:

1. Metinde madde başı olarak aldığımız kelimeleri siyah puntoyla dizdim. Kelimenin kaynağını parantez içinde belirttim. Kelimenin metindeki anlamını/anlamlarını verdikten sonra geçtiği yerlerin tamamını alfabetik olarak sıraladım.

'Acem (Ar.) 1. İran, İranlı
a. 1689, 2714, 2715, 5356
2. İranlı
a.+dür 4866

2. Metinde geçen deyimleri, Arapça veya Farsça tamlamaları, birleşik şekilleri, birleşik fiilleri vs. ara madde olarak kabul ettim. Ara maddeleri de siyah puntoyla madde başına göre daha içerden yazdım ve metindeki anlamını vererek geçtiği yerleri belirttim.

'āciz (Ar.) Zayıf, güçsüz
a.+lerdür 1913
a. ḳal- Bir işi yapamamak, bir işe güç yetirememek
a. k.-dı 3228-29, 4191, 4677, 4826
a. k.-dılar 5817

3. Eğer bir kelime müstakil olarak geçmiyorsa, bir tamlama, birleşik şekil veya deyim içinde kullanılıyorsa o kelime sadece siyah puntoyla yazdım, anlam verme yoluna gitmedim. Aşağıdaki örnekte 'acz kelimesi metinde tek başına geçmemektedir. Metinde 'acz u kusur olarak geçmektedir

'acz
'a. u ḳuṣūr Acziyet, hata
a. 35

4. Metinde geçen deyimler, tamlamalar, birleşik şekiller, birleşik fiillerde asıl unsuru esas aldım. Yardımcı unsura da gönderme yaptım. Örneğin **ad vir-** deyiminde *ad* ana unsurdur. *vir-* kelimesi ise yardımcı unsurdur.

a. vir- Ad koymak, adlandırmak, isim vermek

T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

'ĀCĀ'İBÜ'L-MAḪLUḲĀT

II. CİLT

(Çözümlemeli Dizin)

(1-200 Varaklar Arası)

DOKTORA TEZİ

ENGİN YILMAZ

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Enstitü Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Bu tez ../../.... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Leylâ Karahan
Jüri Başkanı

Yard. Doç. Dr. Zikri Turan
Jüri Üyesi

Yard. Doç. Dr. Cevdet Şanlı
Jüri Üyesi

Jüri Üyesi
Yard. Doç. Dr. Kenan Acar

Jüri Üyesi
Yard. Doç. Dr. Mehmet Kara

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

' ACĀ'İBÜ'L - MAHLŪKĀT

II. CİLT

(Çözümlemeli Dizin)

(1-200 Varaklar Arası)

DOKTORA TEZİ

Engin YILMAZ

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Kenan ACAR

Eylül 1998

musallā (Ar.) Namaz kılmaya mahsus açık yer, namazgâh
m. 3531
musallat
m. eyle- Musallat etmek
m. e.-di 2726
m. e.-megil 1829
m. e.-mişdür 2815-16
m. kıl- Musallat etmek
m. k.-magıl 3655
m. ol- Belâ olmak, musallat olmak
m. o.-up 3717
mushaf (Ar.) Kur'an-ı Kerim
m.+ım 309
m.-ı şerīf Kur'an-ı Kerim
m. 1404
Musıl Yer adı
m. 2747, 4021, 4649, 5283
m.+a 5839
m.+un 5286
Muskala/Muskala bin Hübezīr Kişi adı
m. 4813, 4818
m.+e 4812
m.+yı 4814
m.+yıla 4812
mussaykal (Ar.) Cilâlı, parlak, yaldızlı
m.+dur 1178
mutā'
→cihān-m.
Mu'tasım/Mu'tasım Billāh Kişi adı
m. 3837, 3837, 4356, 4358, 4882, 4887, 4890, 4897, 4899, 4911, 5242
m.+a 4356, 4356, 4897
m.+un 4898
mutayyeb
m. ol- Güzel kokmak, güzel kokulu hale gelmek
m. o.-ur 2365
mu'tedil (Ar.) 1. Müsavi, denk
m. 5290
m.+dür 2593 *bürūc mu'tedildür her kaçan ki şems bürūca gelse gice ve gündüz/berāber olur...*1467
2. Ilıman
m. 3716
m.+dür 4933
mutī' (Ar.) İtaat eden, boyun eğen, itaatkâr
m.+ün 586
m. eyle- Boyun eğdirmek, emri altına almak
m. e.-di 4353
m. it- İtaat ettirmek, boyun eğdirmek
m. i(d)-erim 130
m. ol- İtaat etmek, boyun eğmek, tābi olmak
m. 129
m. o.-a 1228
m. o.-an 3352
b. o.-avuz 5230
m. o.-dılar 4846
m. o.-madı 128-29, 1594
m. o.-madılar 4824
m. o.-mazsın 130
m. o.-sa 4412-13
m. o.-un 4090
m. o.-urlardı 3687-88
muttali'
m. ol- Öğrenmek, haber almak, haberdar olmak
m. o.-dılar 1502
m. o.-madum 1265
m. o.-up 4705
muttasıl (Ar.) 1. zf. Aralıksız, hiç durmadan, mütemadiyen

muḳteżā (Ar.) Gerek, icap, lâzım
m.+sı 1670
Mūlitān Yer adı
m. 5258
m.+a 5267
m.+ı 5265
m.+un 465, 5268
mum (F.) Mum
m. 2443
m.+dan 1893
m.+larla 820
mūmiyā/mūmyā (F.) Mumya
m. 2965, 3167, 3174
m.+yı 3171
→ma'den-i m., şerbet-i m.
mūnis (Ar.) Sevimli, cana yakın, uysal
m. 315
m. idün- Dost edinmek, yakınlaşmak
m. i.-dim 310
m. ol- Dost olmak
m. o.-am 313
muntaẓır
m. ol- Gözlemek, beklemek
m. o.-urlar 2106
murabba' (Ar.) Dörtlü, dört köşeli
m. 979, 3269, 3397, 3402, 4221
murād (Ar.) 1. Maksat, gaye
m. 348, 766, 1282
m.+ı 60
2. İstek, arzu
m.+ın ... *İlāhī cemī'i maḫlūḳuŋ murādın bilürsin*..2625
m.-ı beldetü'n-ṭayyibetün Beldetü'n-tayyibetün'den maksat
m.+den 4737
m.-ı cezīle Kastedilen, murad olunan
m. 1282-83

Murağ Kişi adı
m.+ıla 4688
muraṣṣa' (Ar.) Kıymetli taşlarla bezenmiş
m. 3331, 4478, 4478
m.+dur 4328
→kadeh-i m., tāc-ı m.
Muraṣṣau'l-ḥeremīn Yer adı
m. 3507
Mūsa Kişi adı; Hz. Musa
m. 319, 2766, 3224, 3226, 3228, 3230, 3232, 3234, 3236, 3239, 3979, 4094, 5203, 5246, 5249, 5523, 5525
m.+dan 3228
m.+nun 3234, 3237
m.+ya 3229, 5251
m.+yı 3238, 5250
→kenīse-i M., mescid-i M., saḫre-i M.
Mūsā bin Naṣra Kişi adı
m. 4092-93
Mūsā bin Nādiran Kişi adı
m. n.+un 5024
Mūsā bin Nusayr Kişi adı
m. n.+un 2639
musaḫḫar
m. it- Emrine vermek, istifadesine sunmak
m. i.-düm 1925
m. kıl- Ele geçirmek, zaptetmek
m. k.-up 5114
m. ol- Eline geçmek, mülkiyetine girmek
m. o.-dı 5083
musāḥib (Ar.) Dost
m.+lerün 433, 435
m. kıl- Musahip atamak, musahip tayin etmek
m. k.-a 3152

Muhti Kişi adı
m. 5694, 5699
m.+ye 5699
mukābele (Ar.) Mukabele, karşılık, karşı
m.+si 421
m.+sinde 1691
m.+sine 3219
mukābil (Ar.) Mukabil, karşı karşıya, karşısında
m.+dür 3743
m.+inedür 5477
m. it- Değiştirmek
m. i.-mezem 496
m. ol- 1. Karşı karşıya gelmek, karşısına çıkmak, hasım olmak
m. o.-dı 5438-39
m. o.-dılar 5426
2. Karşısında bulunmak, karşısına geçmek
m. o.-ur ... *ve dahı olan siyāh görinür hemişe bu güneşe mukābil olur* 1696
mukābile (Ar.) Karşı
m.+sine 3218
mukaddem
→kelb-i m.
m. it- Üstün tutmak, hürmet etmek
m. i(d)-elerdi 231
mukaddes (Ar.) Mukaddes
m. 893
mukaddir (Ar.) Herşeyi takdir eden Allah
m. 1301
Mukaddise Medine'nin diğer adı
m. 5128
mukārene (Ar.) Yakınlaşma, yakınlık
m.+den 1371-72
m.+si 1335, 1357
m.+ye 1372
mukārenet (Ar.) Yakınlık
m.+i 1386
mukārin (Ar.) Bitişmiş, yaklaşmış
m.+den 1398
m.+e 1398
mukarrer
m. ol- Sağlamlaşmak, sağlam hale gelmek
m. o.-dılar 4839
mukārriye
m.-i Hārzem Harezm bölgesi, Harezm ülkesi
m. h.+de 5716
mukātele (Ar.) Savaş, cenk
m.+ye 5432
→esnā-yı m.
m. it- Savaşmak
m. i(d)-elüm 5435-36
mukātil (Ar.) Birbiriyle çarpışan, birbirini öldüren
m. 4351
m.+dür 4986
mukāvemet
m. it- Karşı koymak, dayanmak, mukavemet etmek
m. i.-mediler 4842
mukayyed
m. ol- (Bir yere) Bağlı bulunmak, bağlı olmak
m. o.-madı 4853
mukīm
m. ol- Oturmak, eğleşmek, ikamet etmek
m. o.-mış 5502
Muklas Ca'fer-i Mansur'un lâkabı
m. 3802, 3804
m.+ıdı 3804
Muksime Medine'nin diğer adı
m. 5127

Muhammed İbnü'l-Kāsım Kişi adı
m. 4911
Muhammed bin Müsāfir/Muhammedü'bnü Müsāfir Kişi adı
m. 4527, 4527
Muhammed İbnü'l-Ḫanīnibni'l-'Ulā Kişi adı
m. 4738
Muhammedü'l-Mehdī Kişi adı
m. 3403
Muhammedü'r-Resūlullah Hz. Muhammed
m. r.+a 3550
muharrem (Ar.) Kameri takvimin ilk ayı
m. 5800
muharrik (Ar.) Hareket ettiren, oynatan
m.+i 1037
muhāsib (Ar.) Muhasip, hesapçı, hesap işlerini iyi bilen
m. 1340
m.+ler 1343
m.+lerün 1340
muhatara (Ar.) Tehlikeli
m. 4985
muhattat (Ar.) Çizilmiş, yazılmış, nakşedilmiş
m.+dur 2872
muhit (Ar.) 1. İhata eden, çevreleyen, kuşatan
m.+dür 1729, 1729
2. Okyanus
m. 2198, 2212
m.+ün 1939
→bahrü'l-m.
muhkem (Ar.) Sağlam, berk, kuvvetli
m. 2217, 3003, 3908, 3975, 3980, 4419, 4519, 5255, 5763
m.+dür 5549
m. eyle- Sağlamlaştırmak
m. 1700
m. ol- Sağlamlaşmak, sağlam hale gelmek
m. o.-a 2795, 3906, 4237
m. o.-ur 2368, 5351
muhkemlik Sağlamlık
m.(g)+ile 3627
Muhlak Yer adı
m. 2755
muhtasar (Ar.) Kısa, ihtisar edilmiş
m. 1289
muhtasır (Ar.) Çevrili, muhkem
m. 3680
muhtelif (Ar.) 1. Çeşitli, değişik, çeşit çeşit
m. 1545, 1755, 1758, 2169, 2960, 5877
2. Birbirini tutmayan, zıt
m.+dür ... *Habeşī yüzile Rūmī yüzi gör niçe muhtelifdür ki sebeb-i ihtilāf/mekāndandur*...1765
→ecnās-ı m.
muhtelim
m. ol- İhtilam olmak, cünüp olmak
m. o.-ur 2262-63
muhtelit
m. ol- Karışmak, birbiri içine girmek
m. o.-up 3181
muhterak (Ar.) Sıcak, hararetli
m.+dur 2507
muhterem (Ar.) Muhterem, saygıdeğer
m. 3342
m.+dür 5112
muhterikān
→el-hitānü'l-m.

mu'allem (Ar.) Öğrenim, talim
m.+e 4067
mu'attal (Ar.) Kullanılmaz, âtıl
m. 5672
mu'āvenet
m. it- Yardım etmek, yardımda bulunmak
m. i.-di 2646
Mu'āviye/Mu'āviye bin Süfyān Kişi adı
m. 3621, 3624, 4258, 4261, 4263, 4265, 4811, 4878, 5144
mu'avvec
m.ü't-tulū Doğuşu düzensiz, görünüşü düzensiz
m. t.+dur 1485-86, 1490
mu'ayyen (Ar.) Belli, belirli
m.+dür 3487-88
→vakt-i m.
mu'azzam (Ar.) Çok büyük, koskoca
m. 3318, 3468, 4864
→şehr-i m.
mu'azzez (Ar.) Mübarek, kutsal, kutlu
m. 5422
m.+dür 3342
mu'azzim (Ar.) Büyücü
m.+i 2938
m.+ler 820
mubāh (Ar.) Mübah, yapılmasında dinen sakınca olmayan, caiz
m.+dur 4710
mu'cizāt (Ar.) Mucizeler
m.+un 534
m.-ı Muhammed Hz. Muhammed'in mucizeleri
m. 1258
mu'cize (Ar.) Mucize
m.+lerin 4961
m.+sin 4160
m.-i Muhammedī Hz. Muhammed'in gösterdiği mucize, Hz. Muhammed'in mucizesi
m. 4685
Muğiretü'bnü Şube Kişi adı
m. 5063
muhāl (Ar.) Mümkün olmayan, imkânsız
m.+dür 1381
m. degül İmkânsız değil, muhal değil
m. d.+dür 1025
muhālefet (Ar.) Aykırılık, zıtlık
m. ... *ve Bābil/vilāyeti kim kutb-ı 'Irak'dur şu dutdı ġark eyledi ve eger bu muhālefet olmasa/hükemānuŋ sözi sahīh olurdı...*5829, 5831
m. it- Karşı çıkmak, itiraz etmek, reddetmek
m. i.-diler 982
muhālif (Ar.) Aykırı, ters
m.+dür 1496
m. yil Ters yönden esen rüzgâr
m. y.+ler 1655, 2241
Muhammed/ Muhammedü'l-Mustafā Kişi adı; son peygamber Hz. Muhammed
m. 109-10, 113, 191, 245
→mu'cizāt-ı M.
Muhammed bin 'Ali Kişi adı
m. 3395
Muhammedī
→mu'cize-i M.
Muhammedü'bnü Sīrin Kişi adı; hadis nakledicisi
m. 1233, 1237, 1238
m.+e 1233
Muhammed İbn-i 'Arabī Kişi adı
m. a.+den 4548

mirāṣ

m. kal- Miras olarak kalmak

m. k.-mışdur 5625

Mirāt-ı Müselsele Yer adı

m. 888

Mirrīḫ (Ar.) Yer adı

m. 1313, 1370

m.+e 2863

m.+ün 1374

→felek-i M., sıfatü'l-M., sūret-i M., tab'-ı M.

Mīrūn Yer adı

m. 827

misāḥat (Ar.) Ölçü

m.+ı 2589

misāḥatü'l-'ālem Dünyanın ölçüsü, dünyanın büyüklüğü

m. 2531

miṣāl (Ar.) Misal, örnek, benzer

m.+i 262, 1189, 1720, 1730, 1848, 5762

m.+ine 1720

misk (Ar.) Misk

m. 457

m.+i 3987

m.+lerinden 3987

miskāl (Ar.) Bir ağırlık ölçüsü

m. 489, 1738, 3427

→'aşr-ı m.

miskīn (Ar.) Aciz, zavallı

m. 2011, 4704, 5705

m.+em 5700

m.+i 4829

Miskine Medine'nin diğer adı

m. 5126

misl (Ar.) Benzer, eş

m.+i 2324, 3156

m.+ini 3319

m.+üm 4474

m. ko- Mesel söylemek

m. k.-dılar 4815

mismār (Ar.) Çivi, kazık

m.+ları 4466

misvāk (Ar.) Misvak

m. 5117

mīşe (F.) Meşe, orman, sazlık

m. 3883

m.+den 5087

m.+nün 4068

→pür-m.

mīşe-yistān Meşelik, meşe ormanı

m. 4063

mizāc (Ar.) Mizaç, huy, tabiat, yaratılış

m.+ın 1307

m.+ından 1320

→hāru'l-m.

mīzan (Ar.) Terazi burcu

m. 880, 1461

m. burcı Terazi burcu

m. b.+nun 1465

mu'abbad (Ar.) İtaatkār, munis

m.+durılar 4109

muāḫeẕe

m. it- Azarlamak, tekdir etmek

m. i.-meyeler 35

mu'āḫḫar (Ar.) Sonraki

m. 5130

mu'allak (Ar.) Havada, boşlukta, bir yere dayanmadan

m. 579, 3124, 3492

m.+dur 2566, 2581

m. 935

Mu'allef Yer adı; bir yıldız kümesi

m. 907

Mikâil (Ar.) Hz. Mikâil, dört büyük meleklen birisi
m. 676, 682
m.+den 680
→sıfat-ı M.
mikdār (Ar.) 1. Miktar
m. 497, 610, 612, 663, 754, 804, 866, 1171, 1290, 1341, 2396, 2869, 3525, 3571, 3818, 4183, 4358, 4552, 4709, 4751, 5654, 5875
m.+da 3024
m.+dur 4322
m.+ı 1361, 1374, 3215, 3579, 4034, 5573, 5595, 5602, 5729
m.+ıdur 2931
m.+ıncadur 4035
m.+ıncaydı 3225
m.+ını 595, 3505
2. Derece, seviye
m.+a ... *birez ki ilerü gideler suyı kalın olur/şol mikdāra irişür ki gemi yürür...*4489
m.+dadur 488
3. Parça, kısım
m. 3179
→bir göz açup yumunca m.ı
m.-ı 'ālem Dünyanın ölçüsü, dünyanın büyüklüğü
m. 2532
mīl (Ar. mīl) Bir mesafe ölçüsü; mil
m. 1935, 1936, 1936, 2905, 4943, 5574
m.+de 4329
m.+dür 1996, 2228, 3814, 3868, 4329, 4340, 4752, 4753, 4978, 5157, 5602
m.+i 3814
mīl (Ar.) Göze sürme çekmeye yarayan alet
m.+i 780

milḥ
m.-i 'Abderānī Abderan tuzu
m. 2322
milk (Ar.) 1. Varlık, mülk, mal
m.+e 4142
m. 369
m.+imile 5498
m.+imizdür 5192
m.+inde 84
m.+ine 3744
m.+lerini 3989
2. Memleket, ülke
m.+ine 5310
→māl u m.
millet (Ar.) Topluluk, millet
m.+den 1552, 3272
m.+in 1602
→küfür m.i
mim (Ar.) Mim harfi
m. 2211, 5101
mi'mar (Ar.) Mimar
m. 4070
m.+ıyıdı 3770
minā (Ar.) Lâcivert veya yeşil renkli bir sırça, mine
m.+yıla 3446
Mīnā
→kenise-i M.
minăre bk. menăre
minber (Ar.) Minber, kürsü
m. 3306
minķār (Ar.) Kuş gagası
m.+ına 4715
minnet
m. it- İyilik etmek, ihsanda bulunmak
m. i(d)-er 2467
m. i(d)-üp 2614

mevcūdāt (Ar.) Mahlûkat, varlıklar
m. 56, 526, 562, 585
m.+da 1881
m.+ının 123
m.+un 1875
mevhūmāt
m.-ı sevdāvī Kuruntu, aslı olmayan inanış
m. s.+dür 1512
mev'iẓe (Ar.) Öğüt, nasihat
m. 155
mevlā (Ar.) Mevlâ, Allah
m. 5146
m.+dan 2183
mevlid
m.-i mübārek Mübarek doğum, kutlu doğum; Hz. Muhammed'in doğumu
m. 1571
mevṣūf (Ar.) Vasfolunmuş, vasfedilmiş
m.+dur 4617
mevt (Ar.) Ölüm
m.+dür 5351, 5570
m.+e 4412
m.+i 4387
→melekü'l-m.
mevvāc (Ar.) Çok dalgalı
m.+dur 2053
mevżi' (Ar.) Yer
m.+inde 1779
meydān (Ar.) Alan, yer
m. 4928, 5361
meyl/meyil
m. it- Yönelmek, meyletmek
m. i(d)-er 2574
m. i(d)-eydi 959
→gönli m.
meymūn (Ar. <Yun.) Maymun
m. 1769, 2173, 2185
m.+lar 2183, 2189, 2677, 4103, 4105
m.+ları 4190
m.+lar 5028, 5029
m.+lara 4106
m.+un 2192
m. eyle- Maymunlaştırmak, maymun hâline getirmek
m. e.-di 3358
Meysān Yer adı
m.+da 2540
Meyşūme
→'aynü'l-M.
meyyit (Ar.) Ölü
m.+e 67
mezār
m.-ı şerīf Mübarek kabir, mukaddes mezar
m. ş.+i 4174
meẕellet
m. ol- Alçalmak, bayağılaşmak
m. o.-maya 5229
meẕheb (Ar.) 1. Mezpeb, inanış, akide
m.+i 640, 755, 810
m.+idür 640
2. Felsefe
m.inde ... *ḥükemā meẕhebinde ferişteleriŋ ṭarīkleri bu iki/ḳutubdur*...763
m.(in) dut- Bir mezhebe, bir görüşe tabi olmak, benimsemek
m. dut-armış 949
m. d.-mışlardur 957
m.-i ehl-i ḥadīs Hak mezhepler
m. 755, 954
m.-i ehlü'l-İslām Ehl-i sünnet mezhebi
m. 1026, 1027

m. 1773, 1775
m. it- Değiştirmek
m. i(d)-e 1777
m. ol- Şeklini değiştirmek, çirkin bir hâle bürünmek
m. o.-up 1766
Mesih Kişi adı; Hz. İsa
m. 64
mesken (Ar.) Ev
m.+lerinüz 2616
meskūn
→rub'-ı m.
Mesnūn Kişi adı
m.+ıdı 5331
Mesrūr Kişi adı
m. 4798
mest
m. ol- Kendinden geçmek, sarhoş olmak
m. o.-maya 2856, 2857
mestūh
→pür-m.
mestūr (Ar.) Yazılmış, kayıtlı
m.+dur 457, 4294
meşğūl (Ar.) Meşgul
m. 234, 5714
m. ol- Uğraşmak, meşgul olmak, çalışmak
m. o.-ıcak 3370
m. o.-dı 3223, 4801
m. o.-dun 24
m. o.-ur 3554
meşhūr (Ar.) Meşhur, ünlü, herkesçe bilinen
m. 517, 520, 3768, 3968
m.+dur 1240, 2966, 3627, 4934
m. ol- Ünlenmek, herkesçe bilinmek, meşhur olmak
m. o.-dı 1527
meşīn (F. < mişīn) Meşin, sepilenmiş, tabaklanmış, işlenmiş koyun derisi
m.+den 2864
meşek (< F. meşk) Tulumdan yapılmış su kabı
m. 5756
meşrūb (Ar.) İçilecek şey
m. 3691
meşrūbāt (Ar.) İçilecek şeyler, içecekler
m.+dan 3693
meşşaṭalık
m. it- Terzilik yapmak, süslemek
m. i(d)-er 2472
metā' (Ar.) Mal, eşya, varlık
m. 4182
m.+ı 2375, 3442, 3856, 3859, 4077, 4083, 4710, 4809, 4997, 5033, 5101, 5117
m.+ları 4974, 5026
m.+ına 3441
metāli' (Ar.) (Yıldız) Göründüğü yerler, doğduğu yerler
m.+i 1420, 1451, 1456, 1462, 1469, 1474
metāli'lü Görünür
m.+dür 1445, 1481
Metīne
→vādī'l-M.
mevāt (Ar.) Cansız şeyler
m. 2492
mevc (Ar.) Dalga
m.+i 2242, 2562
m.+inden 939, 940
m.+ler 2242
m.+leri 2038, 2065, 2143, 2378
m. ur- Dalga vurmak, dalgalanmak
m. u.-dı 5165
m.-i deryā Deniz dalgası
m. 1461

Mervī bin Ḫamānā bint-i Erdeşīr Kişi adı

m. 5185

Meryem Kişi adı

m. 1572

m.+e 1572

m.+ündür 3514

→mihrāb-ı M., naḫle-i M.

Merzūḳ Kişi adı

m.+ıla 4825

mesāfe (Ar.) Mesafe

m.+dür 1341

mesā'il

m.-i ḥilm Yumuşaklık, mülâyimlik meseleleri

m. 17

m.-i 'ilm-i hey'āt Astronomi meseleleri, astronomi ile ilgili hususlar

m. h.+ına 18

m.-i 'ilm-i ḥikmet Felsefe meseleleri, felsefî hususlar

m. 17

mesākin (Ar.) Fakirler, miskinler

m. 5624

mescid (Ar.) Mescit, küçük cami

m. 3299, 3432, 3461, 3490, 3490, 3519, 3528, 3618, 4923, 4991, 5022, 5686

m.+dür 3468, 3470, 3474, 3516

m.+e 3407, 3411, 3428, 3494

m.+i 3442, 3463, 3469, 3471, 3531, 4186

m.+idür 3454

m.+inün 3202

m.+le 3513

m.+lerdedür 517

m.+ün 3309, 3414, 3452, 3453, 3456, 3475, 3492, 3503, 3506, 3519, 3524, 5306

m.-i Afriḳiyye Yer adı

m. 3516

m.-i Cercis Yer adı

m. 3513

m.-i Dāvud Yer adı

m. 3478

m.-i 'İsā Yer adı

m. 3486

m.-i Mūsā Yer adı

m. 3445

m.-i Nebī Yer adı

m. 3423

m.-i Nūḥ Yer adı

m. 3466

m.-i Süleymān Yer adı

m. 3473

m.-i Yaḥyā Yer adı

m. 3468

mescidü'l-ḥaram Yer adı, Mekke'de Kâbe'nin de bulunduğu en büyük mabet

m.+ı 3405

mescidü'l-Kūfe Yer adı

m. 3454

meṡel (Ar.) 1. Benzer

m.+i 5540

2. Masal, efsane

m. 2557, 4603, 4621, 5573

m.+de 989

m.+imüz *ve bizüm daḫı meṡelimüz bu feleğüŋ altında şuŋa beŋzer ki*...998

meselā (Ar.) Örneğin, misal

m. 1067

mes'ele (Ar.) Sorulup karşılığı istenilen şey, husus

m. 590, 599, 612, 1726, 1755, 1773, 2569

m.+ler 240

mesiḫ/mesḫ (Ar.) Şekil değiştirme, başka surete girme

menṣūb (Ar.) Ait, mensup, bağlı
m. 4807
m.+ıdı 5521
m.+dur 4934
menṡūr (Ar.) Düzyazı, nesir
m.+dur 43, 46
m.+un 44
m.-ı subḥānī Allah kelâmı
m. 45-46
Menūn Yer adı
m. 5257
Menzer Yer adı
m. 5190
menzil (Ar.) Derece, kıymet
m.+inedür 3098, 4486
m.-i ḥulefāi'r-rāşidīn Dört büyük halifenin mekanı, yeri
m. r.+dür 3790
merākib
→sābıku'l-m.
mercān (Ar.) Mercan
m. 1402, 5158
mercümek/mercimek Mercimek
m. 741, 3372
merḥāle (Ar.) Merhale, kısım, bölüm
m.+de 2162
m.+dür 2162
merḳad (Ar.) Kabir, mezar
m.+ler 5134
m.-i pāk Mübarek, kutsal mezar; kabir
m. p.+lerinün 524
m.-i resūl Hz. Muhammed'in kabri, mezarı
m. r.+indür 5130
merkez (Ar.) Orta, merkez
m.+idür 1910
m.+inden 1337
m.-i 'ulvī Yücelikler âleminin merkezi
m. u.+ye 1542
mermer (Ar.) Mermer
m. 3417
m.+den 3446, 3593, 3618, 4259, 5462
m.+dendi 4944
m.+dür 2771
m.+ile 5453
m.+lerün 3447
→ak m.
mertebe (Ar.) 1. Kısım, bölüm
m. 724, 724, 725
2. Rütbe, pāye
m.+sin 241
m.+sinde 533
3. Derece, miktar
m. 2346
m.+dür 2345
mertebelü Derecesinde
m. 1348
Merv Yer adı
m. 1447
m.+dür 1446
m.+ün 5404
Mervān/Mervān oğlı 'Abdülmelik Kişi adı
m. 239-40, 3331, 3959, 3967
m.+ı 3968
→āl-i Mervān
Mervān İbn-i Muḥammed Kişi adı
m.+i 3959
Merve Yer adı
m. 2515, 2539, 5179, 5194, 5195
m.+de 1714, 5188
Mervezān/Mervizān Kişi adı
m. 5551, 5562
m.+ı 5565

Me'mūn ḫalīfe Abbasi halifesi Memun
m. 1713, 3335, 5471
m. h.+ye 4354
Men Yer adı
m. 2560
men'/meni'
m. eyle- Yasaklamak, men etmek
m. e.-meyüp 3267
m. it- Yasaklamak, engel olmak, men etmek
m. i.-di 5575
m. i.-diler 4612
m. i(d)-er 5612
m. i.-memek 3268
menāfi' (Ar.) Yararlar, menfaatler
m. 1522
m.+in 1519
menāfih
→ebü'l-m.
menāre/mināre (Ar.) Minare
m. 353, 354, 744, 2949, 3862, 4221, 4581
m.+de 745
m.+den 355
m.+nün 356, 3450, 3865
m.+si 3449
m.+sine 350
m.+ye 353
m.+yi 354, 2952
menāt (Ar.) Kâbe'de Hüzeyl ve Huzaa kabilelerinin taptığı put
m. 4724
menāzil (Ar.) Ayın üzerinde hareket ettiği varsayılan noktalardan herbiri
m. 1173
→ahvāl-i m.
m.-i ḳamer Ayın üzerinde hareket ettiği varsayılan noktalardan her biri
m. 871
m.-i 'Ād Ad kavminin yerleri, mekânları
m. 5520
m.-i Aḥḳāf Ahkaf'ın mekânları
m. a.+dı 5520
m.-i 'Amālīḳ Amalike kavminin yerleri
m. a.+a 5521
m.-i Tā Sīn Mīm Yer adı
m. 5520
menfa'at (Ar.) Menfaat, yarar
m. 1073, 1636
m.+den 1120
m.+i 1522, 1524, 1528, 1530, 1530, 1540, 1718, 2322, 3064, 3766
m.+inden 1531
m. tut- Çıkar elde etmek, yararını görmek
m. t.-mazlar 2750
menfa'atlü Yararlı
m. 159
menfaatsiz Zararlı, yararsız
m. 159
menhī (Ar.) Haram, yapılması dinen yasaklanmış
m.+dür 851, 931
menkeb
m.-i ẕül-'inān Yer adı
m. 1443
menkebü'l-eymen Yer adı
m. 1440
menkebü'l-eyser Yer adı
m. 1441
menḳūt
m. ol- Noktalanmak, noktalı hale gelmek
m. o.-ur 2866
Mensek Bir kavim adı
m. 4034

m.-i Acem İran hükümdarı, İran şahı
m. 1554
m.-i Afrikiyye Afrika hükümdarı, Afrika meliki
m. 3519
m. a.+ye 3518
m.-i 'Arab Arabistan hükümdarı, Arabistan padişahı
m. 4461
m.-i Fermāyi Kişi adı
m. 4534
m.-i Habeşe Habeşistan hükümdarı
m. 3375, 3375, 3378
m.+dür 5045
m.-i Hazar Hazar hükümdarı
m. 4560, 4648
m. h.+dur 4652
m.-i Hibre Hibre hükümdarı
m. 5065
m.-i Hind Hint hükümdarı
m. h.+e 3642
m.-i Hindüstān Hint hükümdarı
m. 3130
m.-i İran İran hükümdarı, İran şahı
m. i.+dur 3735
m.-i mü'eyyid-i 'ādil Adaleti sağlamlaştıran hükümdar
m. 5221
m.-i Rūm Bizans hükümdarı
m. 3517
m.-i Şīn Çin hükümdarı
m. 3734
m.-i serīrü'z-zeheb Altın tahtın sahibi olan hükümdar
m. 4558
m.-i Tübbaġ İbn-i 'Akrab bin Ebī Mālik İbn-i Nāşir Kişi adı
m. 3980-81
melike (Ar.) Kadın hükumdar
m. 4008
m.+yi 4012
Melikşāh (F.) Kişi adı
m. 4627, 4633, 4637
m.+a 4628
melūl
m. ol- Üzülmek, hüzünlenmek, sıkılmak
m. o.-a 1309
m. o.-dı 3133, 4897, 5564
m. o.-dı 360, 1821
m. o.-up 5633
m. o.-ursın 2673
memdūh (Ar.) Övülmüş, methedilmiş
m. 3829
memleket (Ar.) Memleket
m. 214, 258, 332, 341, 3654, 4530, 5436
m.+i 127, 232, 233, 238, 3599, 5404
m.+imden 3651
m.+inde 3738, 4706
m.+inden 1002
m.+üme 3053
m.+üni 3641
m.-i 'azīm Büyük yurt
m. a.+dür 3836
m.-i Bābil Babil ülkesi
m. 3716
m.-i Hindī Hint ülkesi
m. 5441
m.-i Şābūr Şabur'un ülkesi
m. ş.+da 4071
Memlūk
→dārü'l- M.
Me'mūn Kişi adı
m. 3336, 4355, 4468

m.+e 5003, 5247
m.+i 2496, 3328
m.+ün 1481
medd
m.-i başara Görüş mesafesi
m. b.+sı 2115-16
meded
m. it- Yardım etmek, yardımda bulunmak
m. i(d)-eler 3763
m.ine iriş- Yardımına yetişmek, yardım etmek
m. i.-mez 316
medḥ (Ar.) Övme, meth
m.+i 5395
m. it- Övmek, methetmek
m. i.-mişdür 4736
medḫal (Ar.) Bir işte parmak, ilgi
m.+i 927
m.-i sıdḳ Sadık giriş, sadık kapı, mec. Mekke
m. 5130
mediḥ (Ar.) Övgü, meth
m. 4992
medīne
m.-i Resūlullah Peygamber şehri, Medine
m.+a 4782
m.-yi Yes̱rib Yesrib şehri; Medine
m. 5129
medīnetü'r-Rūmiyye Rumiye şehri
m. 4319
medīnetü's-suġrā Küçük şehir
m. s.+ya 2642
medīnetü's-saġīr Küçük şehir
m. s.+dur 2196
Medīne/Medīne-i Münevvere (Ar.) Yer adı; Mekke
m. 2660, 5128
m.+de 5140
m.+de 2658
m.+dür 3423
m.+nün 3432
m.+ye 5132, 5138
m.+yi 5139
medrese (Ar.) Medrese
m. 4921
m.+nin 4734
m.+ye 4735
meflūc
m. it- Felç etmek
m. i(d)-er 2956
m. ol- Felç olmak
m. o.-ur 2261-62, 3774
meger (F.) bağ. Ancak, yalnız, meğer
m. 316, 336, 375, 1266, 1556, 1943, 1987, 2028, 2042, 2255, 2270, 2936, 3695, 4114, 4309, 4511, 5008, 5071, 5121, 5387, 5387, 5492
megerki/megerkim Ancak, yalnız, meğerki
m. 560, 819, 1328, 1741, 2116, 2813, 3383
meḫaẕ
m.-ı ġayr-ı iḳbāl Kaderin dışındaki şeylerin kaynağı, dayanağı
m. 15
Mehdī (Ar.) Kıyamete yakın bir zamanda çıkacağına inanılan zat
m. 3838
m.+ye 3772
m. zamānı Mehdi'nin çıkacağı zaman, kıyamete yakın (zaman)
m. z.+na 4585

m.+un 45
→kelām-ı m.
Mārār-i derhā Yer adı
m. 891
maraż (Ar.) Hastalık
m.+lar 5778
Mārife Yer adı
m. 889
Mārin Yer adı
m. 4597
Māriye Yer adı
m. 4597, 4978
Māriye-i Ḳıpṭiyye Kişi adı
m. 5204
marīż (Ar.) Hasta, hastalıklı
m. 2346
ma'rūf (Ar.) Meşhur, bilinen
m. 457, 473, 2736, 4581
m.+dur 3175-75, 4514, 5527
Marzī
→'aynü'l-M.
Maṣıbṣ Yer adı
m.+a 5730
Masırḳān Yer adı
m.+ıla 3941
Maṣānı' Yer adı
m. 5549, 5566
m.+da 5562
m.+ı 5559
m.+nun 5557
m.+un 5559
Maṣaysa Yer adı
m.+da 1861
maṣlaḥat (Ar.) İş, mesele
m. 3933
m.+ınızın 4385
m. gör- Uygun bulmak, uygun görmek
m. g.-ürseŋiz 3933
maṣnū' (Ar.) Yaratılmış, mahluk
m.+dan 1007
m.+ından 59
maṣnū'a
→'azamet-i m.
maṣnū'āt (Ar.) Mahlûkat
m.+ımın 122
māşira (?) Bir veba türü
m. *ve hem bu tārīḫde/tā'ūn dahı vardur ki aŋa māşira dirlerdi* 5808
maşrıḳ (Ar.) Güneşin doğduğu taraf, doğu
m. 1370, 1697, 1715, 1800, 1803, 1999, 2214, 2493, 2894, 3419, 4028, 4339, 5397
m.+a 1186, 1188, 1581, 2007, 2044, 2160, 2213, 3221
m.+da 97, 666
m.+dadur 911
m.+dan 760, 1110, 1137, 1187, 2520, 2536
m.+ı 1104
ma'şūḳa (Ar.) Sevgili
m.+sıdur 1039
Maṣūṣiyye Yer adı
m. 5254
Matl İbn-i Ġaylān Kişi adı
m. 1987
Māverāü'n-neh(i)r/Māverā-i neh(i)r Yer adı
m. 5237, 5245
m.+de 2542-43, 2924, 4023, 4083, 5240, 5243
m.+den 2455
m.+e 2457, 3733
m.+i 4483
m.+ün 2456
→hudūd-ı M.

m. ol- 1. Bilinmek, belli olmak, anlaşılmak, ortaya çıkmak
m. o.-a 56, 956
m. o.-dı 641, 1840
m. o.-madı 2432
m. o.-makdur 3166
m. o.-masa 3701
m. o.-ur 59, 279, 434, 1527, 3283
2. İçine doğmak, malûm olmak
m. o.-dı *baŋa ma'lūm oldı ki Medīne-i Münevvere'ye Tāba Tāba dirler imiş*...5138

Mālü'bnü Hilāl Kişi adı
m. 1861

Mā'min Kişi adı
m. 2413

ma'mūr (Ar.) Mamur, bayındır
m. 1980
m.+dur 2046, 2766
m.+ımış 1931
m. dut- Bayındır hale getirmek
m. d.-arlar 2775

ma'mūre
→rub'-ı m.

ma'nā (Ar.) Mana, anlam
m.+sı 275

mancınık/mancınıḳ Mancınık
m.+lar 4883
m.+ıla 5672, 5681
m.+lar 4888
m.+ları 4891
m.+lar 5671
m. it- Mancınık kurmak
m. i.-di 5509
m.[ın]a ur- Mancınıka atmak
m. u.-urlar 2829

ma'nī (F.< Ar.ma'nā) 1. Mana
m. 91
m.+si 147, 226, 273, 952, 1014, 1299, 1432, 3601
m.+yi 1902
2. İddia, inanış
m. *birisi ḥamel ṣūretindedür ve birisi nūr ṣūretindedür ya'nī ol ma'nā üzerine değüldür ki*.. 1413
m.+leri 647
3. İç, içyüz, batın
m.+de ... *cemādāt egençi ṣūretā epsem-durlarlīkin ma'nīde nāṭıḳ-durlar*...2476
m.sin getür- Yorumunu yapmak
m. g.-mek 1252

māni'
m. ol- Engel olmak
m. o.-maz 2028

Māni Kişi adı
m. 4071, 4362, 4363
m.+yi 4074
→mezheb-i M.
m. kapusı Mani'nin idam edilip asıldığı kapı
m. 4075

manṣıb (Ar.) Derece, mertebe
m.ın 241

Manṣūr Kişi adı
m. 3465, 3793, 3799, 4841
m.+a 3801
m.+ılayıdum

Manṣūriyye Yer adı
m. 5269

manẓara (Ar.) Bakılıp seyredilen yer, manzara
m.+sında 840-41

manẓūm (Ar.) Şiir, vezinli kafiyeli (söz)
m. 43, 46
m.+dur 43

m.+ıdur 4881
m.+ına 737, 4687
m.+ından 736
m. idin- İkamet etmek, bir yerde karar kılmak
m. i.-diler 3789
m. tut-/m. dut- İkamet etmek, bir kalmak
m. t.-a 3773, 5286-87
m. t.-dı 3788, 3761
m. t.-madı 3787
m. t.-makdan 3264
m. t.-up 4593
m.-ı Cebrāil Hz.Cebrail'in bulunduğu mahal, yer
m. 3311
m.-ı ekābir Büyükler, ulular yeri
m. e.+dür 4953
m.-ı İbrāhim Yer adı; Cennetten yeryüzüne indirilen üç taştan biri
m. i.+dür 3396
maḳbere (Ar.) Mezar, kabir, mezarlık
m.+si 5300
Maḳdūdiyye Mısır'a Yunanlıların verdiği ad
m. 5202
maḳhūr
m. ol- Kahrolmak, zelil olmak
m. o.-sun 3967
m. o.-ur 984
Maḳlās Ca'fer-i Mansur'un lâkabı
m.+dur 3800
maḳlūbe
→diyārü'l-m.
maḳṣūd (Ar.) Kast edilen, murad olunan, istek, maksat
m. 92, 214, 279, 314, 370, 376, 414, 435, 480, 707, 1169, 1231, 1344, 1652, 3140, 4016, 4089, 4089, 4720
m.+ı 3864, 4426
m.+ları 442
m.+unuz 5229
m.ları hasıl ol- İstekleri gerçekleşmek
m. o.-up 3162
maḳṣūr (Ar) Köşk, kasr
m. 3431
ma'kūs
m. ol- Başaşağı olmak, tersine çevrilmek
m. o.-dı 1271
māl (Ar.) 1. Mâl mülk, varlık, servet
m. 258, 316, 316, 3286, 3472, 3505, 3518, 3544, 3737, 3819, 4464
m.+ı 301
m.+ıla 340, 4261
m.+ın 1836
m.+ından 4262
m.+lar 5266, 5757
m.+umıla 5497
m.+un 490
2. Büyük baş hayvan
m.+ı *ve māli ve tavar bulurlarsa gāret iderler...*4536
→beytü'l-m.
m. u milk Mal mülk
m. 380
mālik
m. ol- Sahip olmak, ele geçirmek
m. o.-mayınca 4743
ma'lūm (Ar.) Belli olan, bilinen, aşikâr
m. 761, 762, 4110, 4701
m.+dur 7, 5490, 5819
m. it- Bilmek, anlamak
m. i.-diler 2457

m. o.-a 2983

maḥbūbe (Ar.) Sevilmiş, sevgili

m. 3884, 3889

maḥbūs (Ar.) Mahpus, hapsolmuş, hapsedilmiş

m. +dururlar 2190

m. it- Hapsetmek, hapse atmak

m. i.-di 1541

m. ol- Hapsolmak, hapse girmek

m. o.-dugı 1541

maḥfe (Ar. < maḥaffe) Üzerine oturmaya yarayan sepet

m. 4497

m.+yi 4498

maḥfūẓ

→levhü'l-m.

m. ol- Korunmak, muhafaza edilmek

m. o.-a 3403

Maḥfūẓe Medine'nin diğer adı

m. 5127

Māhin Yer adı

m.+dür 1429

maḫlūḳ (Ar.) Mahlûk, yaratılmış

m. 1045

m.+da 1295

m.+ıdur 1046

m.+un 1344, 2624

maḫlūḳāt (Ar.) Mahlûkat, yaratılmış şeyler, yaratılmışlar, canlılar

m. 7, 551, 1641, 4266

m.+a 1522

m.+ı 496, 1011

m.+un 577, 620, 624, 713, 849, 1735

→cümle-i m.

Maḥmūd/Maḥmūd-ı Ġaznevī Kişi adı

m. 3147, 4934

m.+a 3154

m.+un 3151

Maḥmūd Ebrehe'nin filinin adı

m. 3368

Maḥmūd İbn-i Sebüktegin Kişi adı

m.+den 4926

maḥrūm

m. it- Mahrum etmek

m. i.-megil 4966

m. ol- Mahrum olmak

m. o.-maga 4404

maḥsūs (Ar.) Belli, açık, aşikâr

m.+dur 454

maḫūf

→bilād-ı m.

maḥv

m. it- Mahvetmek, yok etmek

m. i.-di 5683

maḥż

m.-ı īmān İmanın halisi, kâmil iman

m. i.+dur 1302

maḥzūl

m. ol- Perişan olmak, rezil rüsva olmak

m. o.-ur 984

māī (Ar.) Suya ait, su ile ilgili

m.+dür 2960

→cezzāb-ı m.

mā'il

→hāceri'l-m.

Maḳām Yer adı

m. 3397

m.+ı 3404

maḳām (Ar.) Durulan yer, durak, mevki, makam

m. 3794

m.+a 4474, 4760

m.+da 4266

m.+ı 734, 735, 735, 3404, 5105, 5113

ma'dūd (Ar.) Sayılı, sayılmış
m. 1053
ma'dūm
m. ol- Yok olmak, mevcudiyetini yitirmek
m. o.-ur 1053
mağara Mağara
m. 1104, 3167, 3168, 3286, 3455, 5594, 5596
m.+da 3459
m.+lara 5854
m.+nun 3170
m.+ya 3168, 3287, 3459, 5598
mağbūn
m. ol- Aldanmak
m. o.-ur 984
mağlata
m.ya vir- Yanıltmak, şaşırtmak, zihin karıştırmak
m. v.-mek 3500
mağlūb
m. ol- Mağlûp olmak, yenilmek
m. o.-sa 5436
mağrib (Ar.) 1. Batı
m. 1385, 1697, 1800, 1920, 2211, 2493, 3419, 5397
m.+de 96, 2494
m.+den 1186, 1188, 1804, 2006, 2023, 2159, 2521, 3221, 5158
m.+dür 2594
m.+e 1137, 1581, 2536, 4339, 5650
m.+edür 1187
m.+i 1103, 5143
m.+ün 5156
2. Yer adı, Afrika'nın Mısır dışındaki kuzey ülkeleri
m. 1082, 1766, 2161, 2223, 2635, 3844, 4048, 4784, 4973, 5141, 5246, 5274
m.+de 2677, 3027, 4846, 5020, 5155, 5315, 5634
m.+den 1111
m.+dür 5210
m.+e 4093, 5146, 5162
→cānib-i M., vilāyet-i M.
mağribī (Ar.) 1. Batıya ait, batıyla ilgili
m.+dür 1485
2. Mağripli, Fas halkından, Mısır ötesi Kuzey-Afrika halkından olan kimse
m.+dür 1462
m.+ler 5153
mağrūr
m. ol- 1. Kendini beğenmek, gururlanmak
m. o.-mayasın 248
2. Aldanmak
m. o.-muşlar 5282
m. o.-urlardı 3585
Māh-ı dinār Yer adı
m. 5298
maḥal (Ar.) Yer, mekān
m.+linde 461
maḥall-i i'tibār İtibar mahali
m. 14
maḥall-i melāike Meleklerin yeri, mahali
m. m.+dür 904
maḥall-i melāike-i revḥāniyye Güzel görünüşlü meleklerin yeri, mekânı
m.+dür 893
maḥalle (Ar.) Mahalle
m. 4485, 4928
m.+si 4485
m.+sinden 1001
ma-ḥāẕa Bununla beraber, bununla birlikte
m. 595
maḥbūb
m. ol- Sevilmek

lutf (Ar.) İhsan, inayet, yardım

l.+ından 3896

l.+ı 415

Lübnān Yer adı

l. 2611

lüle (F. < lüle) Su akan musluksuz boru, lüle

l. 3579

l.+de 5307

l.+nün 3580, 3581, 3583

l.+si 5306

l.+ye 3581

lü'lü' (Ar.) İstiridye kabuklarında saklı inci, inci gibi şey, sadef

i. 3081

M

ma'ādin (Ar.) Madenler

m.+de 1349, 1796

m.+den 1364, 1377, 1392, 1402

ma'ānī (Ar.) Manalar, anlamlar

m. 848

m.+den 849

m.-i Kurān-ı kadīm Kuran-ı Kerim'in manaları

m. k.+e 16

ma'aş (Ar.) Geçim, yaşayış

m.+ı 3819

ma'būd (Ar.) Kendisine tapınılan varlık, Tanrı

m. 1045, 1045

m. idin- Tanrı bilip tapınmak

m. i.-diler 1044

m. i.-e 1005

ma'cūn (Ar.) Macun

m. 161, 164, 3018, 3083, 5454

m.+a 2907

m.+ıla 5456

m.+lara 5884

Māçin

→Çin ve m.

mādem/mādām

mādem ki/mādām ki bağ. Müddetçe, ...dıkça

m. 873, 1810, 3991

madde

m.-i hayāt Hayatın mayası, hayatın cevheri

m. 1897

ma'den/ma'din (Ar.) 1. Cevher, maden

m.+i 1887, 2849, 2853, 2876, 2929, 2930, 2940, 3026, 3029, 3066, 3190, 4689, 4689, 5241, 5241, 5403

m.+idür 2914, 3739, 3739

m.+ler 3746

m.+leri 2808

2. Maden yatağı, maden

m.+den 2954

m.+dür 2657

m.+i 3116

m.+ine 3117

3. Öz, maya

m.+indedür *ve göŋlüŋ 'acāyibinde ve cānuŋ ma'denindedür*...528

m.-i elmās Elmas madeni

m. 2816

m.-i emsāl Nümuneler yatağı

m. 14

m.-i kibrīt Kükürt madeni

m. 3070

m.-i mūmiya Mumya ilacının madeni

m. 3166

m.-i zer Altın madeni

m. 2909, 2913, 2916, 2920

l.-i 'Ömer Hz. Ömer'in askerleri, Hz. Ömer'in ordusu
l.+e 4346
l.-i pādişāh Padişahın ordusu
l. 3925-26, 3928-29
l.-i Rey Rey ordusu
l. 4345
l.-i Şābūr Şabur ordusu
l. 4119
leṭāfet (Ar.) Latiflik, güzellik, incelik, hoşluk, latiflik
l.+dedür 556
l.+den 831
l.+inden 4947
l.+ini 1886
l.+inün 541
l.+le 729, 549
levḥ (Ar.) Levh-i mahfuz
l. 603, 610, 2074, 2186, 3965, 4382, 4472
l.+de 606, 611, 625, 634, 2186, 3965
l.+e 629
l.+i 625, 2076, 2193, 5612
l.+ün 4382, 4390
l.-i ḳalem Levh-i kalem
l. k.+i 600
levḥü'l-maḥfūẓ Allah tarafından ezelde takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevi levha, ilm-i ilâhi
l. 605
l. m.+ı 632
levn (Ar.) Renk
l.+i 5884
Levsān Yer adı
l.+undur 3515
leylī (Ar.) Gece ile ilgili, gece olan, geceye ait
l. 1468, 1480, 1490
l.+dür 1427, 1444, 1455
Leys Yer adı
l. 5094
leẕẕet (Ar.) Tat, lezzet
l.+i 1549
leẕẕetlü Tadı güzel, leziz
l. 1898
libās (Ar.) Giysi, elbise
l.+a 1390
līf (Ar.) Lif
l. 5117
li-hāẕā (Ar.) zf. Bundan dolayı, bunun için
l. 1532, 1537, 1718, 4986
līk (F.) ed. Lâkina fakat, ama
l. 1539, 4697
likin (F.) ed. Lâkin, fakat, ama
l. 372, 380, 405, 462, 882, 1053, 1169, 1186, 1495, 1636, 1653, 1731, 1775, 1838, 1914, 2079, 2108, 2206, 2378, 2398, 2476, 2670, 2672, 2719, 2872, 3026, 3043, 3071, 3140, 3294, 3296, 3651, 4208, 4433, 4512, 4577, 4699, 4912, 5018, 5605, 5742
Limū
→tag-ı l.
livāṭa (Ar.) Erkekler arasındaki cinsi sapıklık, lûtilik
l. 4710
l. işle- (Erkekler arasında) Cinsi münasebet kurmak
l. i.-diler 5651
Loḳmān/Loḳmān Ḥekim Kişi adı
l. 216-17, 219, 225
l.+ı 218
Lūt Kişi adı; Hz. Lut
l. 5013, 5650, 5662
→kavm-ı L.

l. 2947, 2964, 3095, 3096, 3104, 3140, 4478
l.+dür 3097
l.+i 3098, 3130, 3132, 3137, 3139
l.+ün 1034, 3103
lā-şekke (Ar.) zf. Şüphesiz, elbette, tabiî ki
l. 982
laṭīf (Ar.) Latif, hoş, güzel, yumuşak
l. 557, 1537, 1683, 2417, 2944, 3587, 3824, 4251, 4275, 4365, 4635, 4709, 4736, 4783, 5001, 5442, 5717
l.+dür 1389, 2413, 2479, 3982, 5318
l.+ini 1892
l.+lerdür 4707
→cism-i l., ecza-i l.
laṭīfe (Ar.) İncelik
l.+lerindendür 456
lāyıḳ/lā'iḳ (Ar.) Lâyık
l. 19, 604, 1653
l.+dur 58, 3520
l. ol- Lâyık olmak, yakışmak
l. o.-anı 4017
Lazkiyye Yer adı
l. 5731
Lehāver Yer adı
l.+e 4927
lekrānkīs (?) Hindistan'da bulunan bir ağaç
l. *Hindūstān'da bir ağaç vardur ki aŋa lekrānkīs dirler* 1109
leşker (F.) Asker
l. 1826, 2141, 2403, 3781, 3818, 3935, 4609, 4685, 4813, 4826, 4834, 4837, 5048, 5222, 5235, 5244, 5244, 5313, 5366, 5556, 5559
l.+de 5388
l.+den 2646, 4828, 4894
l.+e 3817
l.+i 3377, 4120, 4351, 4568, 4608, 4628, 4831, 5267, 5404
l.+ile 4453, 4569
l.+im 4639
l.+imde 3736
l.+imiş 3780
l.+in 3360
l.+inden 3918, 4142, 4206, 5439, 5440
l.+ine 2653, 5555
l.+inün 5427, 5428
l.+iyle 4094
l.+le 4557
l.+üm 1820
l.+ün 2653, 3819
l. virbi- Asker sevketmek, asker yollamak
l. v.-di 4627
l.-i 'aẓīm Büyük ordu
l. 1793
l.-i Belḳīs Belkıs'ın ordusu
l. b.+a 3926
l.-i Berberān Berberan askeri, Berberan ordusu
l. 5021
l.-i Cālūt Calut'un ordusu
l. 3842
l.-i Ebū Mūsa Ebu Musa'ya bağlı askerler
l. 4684
l.-i Ḫazar Hazar ordusu
l. 4652
l.-i İslām İslâm ordusu, Müslüman askerleri
l. 4892
l.-i Kisrā Kisra'nın askerleri, ordusu
l. 3467

k.-i zemīn Yerküresi, dünya
k. z.+den1372
k.-i arz Yerküresi, dünya
k. a.+dan 1399
k.-i ḳamer Dünya göğünün bulunduğu tabaka, atmosfer
k. 1672
k.-i nār Ateşküre
k. n.+a 1708, 1710
k. n.+dan 1665, 1673
k.-i Zuḥal Zuhal yıldızının bulunduğu gök katı
k. z.+den 1358
küre- Küreklemek (?)
k.-meseydi ... *ve eger yir küremeseydi ḳubbeler üzerine daḫı su dura idi* 2587
kürsī (Ar.) Arşın altında; levh-i mahfuz'un bulunduğu mahal
k. 589, 589, 5262
k.+ler 3548
k.+lerün 3550
küskü/küski Sivri uzun uçlu demir çubuk
k. 143
k.+yi 144, 154, 154
küttāb
k.-ı nāṭıḳa Kutsal kitaplar, ilahi kitaplar
k. 981
kütüb (Ar.) Kitaplar
k.+de 3243
k.-i sūr Kıyameti tasvir eden kitaplar, sur kitapları
k. s.+da 840

L

lā-cerem (Ar.) Elbette, şüphesiz, besbelli
l. 2580, 3676
lāciverd/lājverd (Ar.) Koyu mavi renkli, değerli bir süs taşı
l. 3105, 109, 3739
l.+i 3107, 3107, 3109
l.+ün 3111
lāf
l. ur- Böbürlenmek, kibirlenmek, övünmek
l. u.-asın 3742
lafẓ
l.-ı ṣemm "Şemm" kelimesi
l. ş.+e 460
l.-ı şerīf Mübarek söz
l. ş.+i 611
lağım
l. it- Kazmak, gedik açmak
l. i.-seler 4522
laḥm
→beytü'l-l.
laḥẓa (Ar.) An
l. 1088, 1725
lā'ik bk. lāyıḳ
la'in (Ar.) Lânetlenmiş, alçak (kimse)
l. 1243
lajiverd (F.) Lâcivert renkli değerli bir taş
l. 2964, 4259
l.+i 3112
→hacerü'l-l.
laḳab (Ar.) Lâkap, takma ad
l. 3799
l.+ı 62, 3804, 3805
l. ko- Lâkap takmak
l. k.-mışdur 3802
lākin (Ar.) Lâkin, ama, fakat
l. 20
laḳve (Ar.) Ağız çarpılması
l. 3158
la'l (Ar.) Parlak, kırmızı renkte değerli bir taş

ḳuzaḫ
→kavs-ı k.
ḳuzı Kuzu
k. 5450, 5514
kuzıla- (Koyun) Doğurmak
k.-r 3992, 3992
küp Toprak kap
k. 3304, 4581
küçicek Küçücük, çok küçük
k. 542, 859, 860, 740
küçük Ufak, küçük
k. 2850, 5460
küçük küçük Küçük küçük, ufak ufak
k. 3569
küffār (Ar.) Kâfirler
k. 1833, 3541, 3567, 4985
k.+dur 4180, 5044
k.+un 4693, 4994, 5401
→ervāh-ı k., iḳlīm-i k., müvekkil-i ervāh-ı k., nusret-i k.
k.-ı 'ārit Azgın kâfirler
k. a.+den 4694
k.-ı Türkistān Türkistan'da yaşayan kâfirler, Türkistan kâfirleri
k. 1357
küfür (Ar. <küfr) Küfür, inkâr
k. 1610
k.+dür 1300
k. milleti Müslüman olmayan topluluklar
k. m.+n 1602
k. ol- Küfür sayılmak
k. o.-maz 1301
kühül (Ar.<keḥl) Göz sürmesi, rastık
k. 5541
Kühündüz Kişi adı
k. 4109
kükürt/kükürd/kükrüt (F.) Kükürt
k. 3081, 4540, 4542, 4545, 5431
k.+ler 2697
kükürdiyye
→kibrīt-i k.
kül Kül
k.+dür 5671
k.+i 2383, 5683
k.+ini 4500
külāh (F.) Külah
k. 4906
k.+ı 2860
küllī (Ar.) Hepsi, tamamı
k.+si 2202
künbed/künbet (F.) Kümbet
k. 2781, 3590
k.+dür 3585, 5459, 5459
k.+ler 2201
k.+ün 2782
künye (Ar. < kunye) Lakap
k.+si 687
küp Toprak kap
k.+lerde 1197
k.+ün 4582, 4584
küpe Küpe
k. 2908
k.+ler 3964
küpecik Küpçük, küçük küp
k. 149
k.+de 150
k.(g)+e 141
k.(g)+i 139
kürd Kürt
k. 4625, 4630
küre (Ar.) Küre şeklinde, yuvarlak
k. 2582
k.+dür 1666, 2580
→hava k.si, od k.si, su k.si, yir k.si

ḳurbān
k. it- Kurban kesmek, kurban etmek
k. i(d)ecek 3535
k.(lar) i(d)-erler 3487
k.(ların) i(d)-erler 3568
ḳurd bak. kurt
Ḳureyş
→evlād-ı K.
ḳurı bak. kuru
ḳurı- bak. kuru-
ḳurıl- Kurulmak, yapılmak, inşa edilmek
k.-mış 3826
ḳurıt- Kurulaştırmak, kurutmak
k.-urlar 3840
ḳurṣ (Ar.) Yıldızların görünen yüzü
k.+ıdur 1691
ḳurṣa (Ar.) Çörek
k. 1559
k.+da 1560
k.+lar 1563
k.+larını 1561
k.+nı 1564
k.+sını 1561
ḳurṣacuḳ Küçük küre, yuvarlak nesne
k.+dur 975
ḳursaḳ Kursak
k.+larında 3001
k.+ında 3000
ḳurşun Kurşun
k. 468, 1350, 2814, 2926, 2988, 3861, 4541, 4545
k.+dan 3188, 4540
k.+dandur 3306
k.+ı 2989, 2991
k.+ıla 2985, 3945, 4785, 5453
k.+la 3429
ḳurşunlan- Kurşunla kaplanmak, kurşunla döşenmek
k.-mışdur 2772
ḳurt/ḳurd Kurt
k. 863, 1377, 1380, 3382
k.+lar 5314
kurtıl- bk. kurtul-
ḳurtar- Kurtarmak
k.-dı 4196
→cān k.
ḳurtıl-/ḳurtul- Kurtulmak
k.-a 359, 1589
k.-avuz 252
k.-dı 370, 2152, 2728
k.-dugına 2072
k.-madı 3378
k.-maga 5858
k.-maz 262, 2114, 2136
k.-mış 2168
k.-sa 260
k.-up 257
ḳuru/ḳurı Kara, toprak, yer
k. 1919
k.+dadur 4082
k.+larda 288, 340
k.+nun 543
k.+sında 1782
k. yir Kara
k. y.+dedür 1722
ḳuru Kuru
k. 3109, 3559
k.+dur 1303
k. üzüm Kurutulmuş üzüm, kuru üzüm
k. ü.+dür 4997
k. ü.+ini 4781
ḳuru-/ḳurı- 1. Islaklığını, nemini yitirmek, kuru hâle gelmek

k.+lara 219, 224
k.+ları 217, 3475, 4204
k.+larım 4898
k.+larımuz 3745
k.+larına 229, 4900
k.+larını 240

ḳullābe
k.-i ḳulūb mec. Kalplerin samimiyetsizliği, kalplerin riyakârlığı
k. k.+un 20

ḳulağuzla- Yol göstermek, rehberlik etmek
k.-dun 1970

ḳulaḳ Kulak
k. 278
k.(g)+ı 2908, 2956, 3477
k.(g)+ına 991, 996, 5010
k.+ları 3477, 5735
k.ını kapıya ur- Dinlemek, kulak misafiri olmak
k.+(ımuzı) u.-duk 4572

ḳulaḳlu Kulağı olan, kulaklı
k. 1484

ḳullıḳ/ḳulluḳ Kul olma, kulluk
k.(g)+a 3388
k.(g)+ından 437
k. it- İbadet etmek, tapınmak
k. i.-megiçün 3354

ḳulūb
→kulābe-i k.

ḳulunc/ḳulınc (Ar.) Bağırsaklardan omuz başlarına ve vücuda sirayet eden bir ağrı
k. 3158
k.+a 2315
k.+ı 3160
k.+ından 3161

Ḳulzım/Ḳulzüm (Ar.) Yer adı
k. 98, 2007, 2162, 2166, 2764, 3088, 3090, 3976, 4487, 4487, 4494
k.+e 2007, 2023, 2223
k.+i 1798
→hadd-i K.

ḳum Kum
k. 4415, 4522, 5839
k.+ı 4417
k.+ıla 4521
→kızıl k., sarı k. 5839
k. ḫayme Kumdan yapılmış çadır, kum çadırı
k. h.+lerde 4808

Ḳum Yer adı
k. 5014

ḳumrī (Ar.) Kumru
k. 5117

Ḳunbe Yer adı
k. 5041
k.+den 5041

Ḳunuc Yer adı
k.+da 4313

ḳur- Hazırlamak, kurmak
k.-dı 4883
→duzaḫ k.

Ḳurāb Yer adı
k. 2756

Ḳur'ān (Ar.) Kur'an, Kuran-ı Kerim
k. 558, 640, 4365, 4736, 4801, 5200
k.+a 719
k.+da 323, 454, 581, 642, 1326, 1513
k.+ıla 718
→ma'āni-i K.-ı ḳadīme

ḳurb (Ar.) Yakınlık
k.+ı 4755

ḳurbağa/ḳurubağa Kurbağa
k. 1638, 2048

k.-n 2305
k.-r 5669
k.-yup 381, 5062
6. (Elini) dokundurmak, değdirmek
k.-mış 2622
k.-mışdur ... *her birisi birinüŋ/bağrına elin ķomışdur*...1437
k.-sa 785
7. Atmak, koymak
k.-dı ... *eydürler ki bir pādişāh bir niçe ḥakimi zindāna/ķoydı*...5887
8. Bırakmak, tutmaz olmak
k.-sa ...*ḥāceru'l-ķay' bir taşdur Mısır'da her/kimse ki eline alsa ķusar her ķaçan ki elinden ķosa ķusmaz olur*...2893
9. Alıkoymak, engel olmak, mani olmak
k.-r ... *ve dahı taŋrıŋuz/ķullıġından've zikrinden ķor*...438
→adın k., adını k., asa-k., başın secdeye k., başın yire k., başına toprak k., birbiri üstüne k., dike-k., emānet k., göme-k., harablık k., lakab k., misil k., mu'allak k., nişān k., sūretine k., sūretlerin k., tarih k., yüzini yire k., zindāna k.
ķoyvir- Bırakıvermek, koymak
k.v.-di 4465
ķoyıl- 1. Yerleştirilmek, koyulmak
k.-ur 2441
2. (Irmak) Katılmak, dökülmek, son bulmak
k.-ur 2029
ķoyun/ķoyın Koyun
k. 219, 223, 1421, 2057, 2326, 2733, 3992, 3994
k.+ı 221, 4708
k.+ına 5249
k.+lar 5248
k.+ların 5248
ķoz Ceviz
k. 2884, 4078, 5881
Kōhne Yer adı
k. 4103
Kömür ṭaġı Yer adı (Cebelü'l-cennim)
k. t.+dur 2798
köpik/köpük Köpük
k.(g)+inden 939, 2562
köpri/köprü Köprü
k. 2073, 2788, 4611, 4615
kör (F.<kūr) Ama, gözleri görmeyen, kör
k. 5444
k. ol- Kör olmak, gözleri görmez olmak
k. o.-ur 2105, 2933
köşe (F.) Kenar, uç, köşe
k.+si 5187
k.+sinde 2080, 4001, 4002
köşk (F. < kuşk) Kasır, köşk
k. 268, 3309, 5506
k.+inün 658
k.+ler 5527
k.+lerün 287, 3826
Ķubād-ı Ekber Kişi adı
k. 3833
Ķubbād Kişi adı
k. 2715
Ķubbād bin Cihān Kişi adı
k. 2537
Ķubbādü'bnü Fīrūz Kişi adı
k. 5002
Ķubbe Yer adı
k. 909
ķubbe (Ar.) Kubbe
k. 1581, 2632, 2761, 3909, 4282, 4294, 4298, 4371, 5357
k.+den 4413
k.+dür 1499, 3825, 4258

k.(lar) i.-diler 5251

ḳonşı Komşu

k.+lar 5170

ḳonşulıḳ Civar, yakın, komşu

k.(g)+ımızda 3803

ḳonul- 1. Bırakılmak, koyulmak

k.-mış 104

2. (Ad) Verilmek, koyulmak

k.-mışdur 64

ḳop- 1. Ayrılmak, kopmak

k.-dı ... *ḳamu ağaçlar yirinden ḳopdı her ağaç pāre pāre oldı*...5748

2. Meydana gelmek, zuhur etmek, çıkmak

k.-ar 507, 1858, 3828

k.-dı 3780, 4071, 4935, 4935, 5131, 5132

ḳopar- 1. Kopmasını sağlamak, yerinden ayırmak, koparmak

k.-dı 4731

k.-dılar 4378

k.-mışlar 4378

k.-mayınca 4377

2. Zuhur ettirmek, çıkarmak

k.-ur 2242

ḳor[ı]ḳ Ham üzüm, koruk

k.+ıdur 4286

ḳorḫu bk. korku

ḳorḳ- 1. Korkmak

k.-ınuz 4384

k.-ar 3292

k.-dı 168, 695, 699, 739, 740, 1556, 2207, 4555

k.-dılar 1975

k.-dum 695, 742

k.-mış 3112

k.-ma 3905

k.-up 4694

2. Çekinmek, ürkmek, korkmak

k.-ardı 619, *yazarsa cemī'i maḫlūḳātuŋ aḥvālinden ḳorḳardı ki*...620

3. Endişe etmek, tasalanmak, kaygılanmak

k.-dum 4635

k.-manız ...*uyḳuudan/fi'l-ḥāl uyandı eyitdi ki ḳorḳmaŋız ben bu sedde on iki yıl zaḥmet/çekdüm*...1976

ḳorḳaḳ Korkak

k. 2481

ḳorḳıt- Korkutmak

k.-dılar 1827

k.-dun 701

ḳorḳu/ḳorḳı/ḳorḫu Korku

k. 1224

k.+larından 3127

k.+sı 3112

k.+sı 255, 2247

k.+sından 740, 1567, 1847, 1854

→gönline k. düş-

ḳorḳulı/ḳorḳulu Tehlikeli, korku veren, korkunç

k. 2217

k.+dur 1941

ḳorḳunç/ḳorḳınç Dehşete düşüren, korkunç

k. 839, 1664, 1824, 4044

k.+dur 2065, 3291

ḳorḳusız Korkusuz

k.+lar 5662

ḳorḳut- Korkutmak

k.-dılar 1587

Ḳosṭanṭeniyye Yer adı

k. 2195, 5033

k.+de 4312

k.+dür 2516

k.+nün 2160, 4365, 4366

k.+ye 4308, 4320, 5042

k.+ların 4748
k.+larda 456, 2397, 4294
k.+larına 371
k.+larında 794, 1497
k.+un 117, 121, 498, 501, 547, 956
2. Kutsal kitap
k.+a 347, 982, 983
k.+da 4895
k.+dan 311, 725, 983
k.+ı 292, 348
k.+ıla 982
k.+ın 293
k.+ına 309
k.+lar 4959
→mü'ellif-i k.

kizb
k. ü iftirā Yalan ve iftira
k. i.+dur 1405

ḳo- bak. koy-

ḳocal- Yaşlanmak, ihtiyarlanmak
k.-dum 301

ḳoç Koç
k.+lar 3666
k.+ını 5017

ḳoġa Kova
k. 1486

ḳoḳ- Kokmak
k.-ar 2268, 2874
k.-dılar 5599
k.-mış 1784

ḳoḳu/ḳoḫu Koku
k. 4560
k.+dan 5755
k.+lar 4783, 4784, 5596
k.+lara 1390
k.+sı 655, 1105, 1787, 1901, 2364, 5627, 5627, 5735, 5754, 5884
k.+sına 1105
k.+sından 1784, 2957
k.+sını 5537
→agız k.sı

ḳoḳula- 1. Koklamak
k.-yın *sirke getürüŋ dem-be-dem ḳoḳulayın*..4561
2. Koku sürünmek, koku sürmek
k.-dı ... *ve odlar dütsü/virdi müşklerle ve 'anberlerle ḳoḳuladı*...3327

ḳol Kol
k.+ları 1867

ḳolay Kolay
k.+ınadur 2523

ḳolṭuḳ Koltuk
k.(g)+ına 1860

ḳon- 1. (Kuş, sinek, toz v.s.) Bir yere inmek, konmak
k.-a 4125
k.-ar 3384
k.-dı 990, 991, 991, 4126
k.-dılar 82
k.-maya 3324
k.-maz 3383
k.-mışdı 990, 993, 994, 995, 996

2. Bir yere inip oturmak, konaklamak
k.-dı 2018
k.-dılar 4629
k.-duk 5393
k.-mışız 5393

ḳonıḳ Misafir, konuk
k.(g)+içün 5242

ḳonıḳlıḳ
k. it- Ziyafet vermek, misafir edip ağırlamak
k. i.-diler 5232

3762, 3764, 3771, 3771, 3773, 3774, 3776,
3779, 3780, 3784, 3784, 3785, 3793, 3794,
3797, 3797, 3798, 3798, 3798, 3799, 3799,
3800, 3801, 3802, 3808, 3810, 3810, 3811,
3813, 3813, 3817, 3819, 3821, 3823, 3829,
3831, 3838, 3839, 3839, 3843, 3848, 3850,
3858, 3860, 3867, 3873, 3875, 3876, 3877,
3877, 3879, 3879, 3880, 3887, 3889, 3890,
3890, 3891, 3893, 3895, 3898, 3900, 3902,
3905, 3908, 3912, 3915, 3920, 3925, 3927,
3929, 3930, 3931, 3934, 3936, 3939, 3942,
3944, 3944, 3949, 3951, 3952, 3954, 3955,
3959, 3961, 3962, 3962, 3963, 3965, 3972,
3978, 3983, 3992, 3996, 4001, 4007, 4008,
4009, 4009, 4012, 4013, 4013, 4013, 4016,
4017, 4019, 4024, 4025, 4033, 4037, 4041,
4046, 4050, 4050, 4052, 4054, 4054, 4056,
4059, 4059, 4060, 4062, 4067, 4067, 4068,
4070, 4073, 4085, 4089, 4089, 4092, 4093,
4096, 4098, 4101, 4103, 4104, 4106,
4112, 4115, 4119, 4122, 4123, 4134,
4136, 4138, 4138, 4139, 4142, 4150,
4151, 4152, 4154, 4158, 4159, 4169,
4175, 4178, 4179, 4179, 4180, 4181,
4182, 4183, 4184, 4186, 4187, 4193,
4193, 4194, 4195, 4199, 4201, 4202,
4211, 4212, 4213, 4213, 4220, 4223,
4224, 4227, 4228, 4236, 4240, 4241,
4243, 4245, 4249, 4252, 4253, 4254,
4258, 4261, 4269, 4277, 4282, 4284,
4285, 4286, 4288, 4294, 4295, 4299,
4304, 4306, 4309, 4311, 4316, 4320,
4322, 4325, 4327, 4332, 4333, 4334,
4336, 4342, 4343, 4344, 4345, 4346,
4348, 4349, 4359, 4360, 4362, 4363,
4364, 4365, 4365, 4367, 4369, 4373,
4373, 4374, 4376, 4377, 4378, 4379,
4380, 4381, 4383, 4407, 4408, 4408,
4410, 4414, 4417, 4420, 4423, 4426,
4427, 4435, 4438, 4440, 4441, 4446,
4459, 4460, 4461, 4461, 4464, 4465,
4471, 4471, 4472, 4474, 4475, 4476,
4479, 4484, 4487, 4488, 4488, 4489,
4489, 4493, 4498, 4501, 4504, 4505,
4514, 4515, 4516, 4517, 4525, 4531,
4532, 4535, 4538, 4539, 4552, 4554,
4555, 4556, 4560, 4560, 4563, 4567,
4571, 4573, 4574, 4575, 4579, 4581,
4583, 4585, 4588, 4592, 4596, 4599,
4600, 4604, 4606, 4611, 4612, 4615,
4615, 4615, 4616, 4617, 4618, 4619,
4622, 4623, 4626, 4630, 4635, 4637,
4638, 4638, 4640, 4641, 4643, 4646,
4647, 4647, 4648, 4651, 4652, 4653,
4653, 4654, 4655, 4656, 4660, 4662,
4663, 4666, 4668, 4671, 4671, 4672,
4679, 4683, 4692, 4694, 4697, 4699,
4704, 4704, 4712, 4714, 4719, 4720,
4724, 4724, 4727, 4728, 4732, 4733,
4743, 4745, 4749, 4750, 4751, 4753,
4756, 4759, 4762, 4763, 4766, 4767,
4769, 4770, 4772, 4773, 4773, 4777,
4779, 4785, 4787, 4790, 4794, 4795,
4797, 4800, 4800, 4803, 4816, 4820,
4827, 4835, 4836, 4842, 4849, 4860,
4866, 4868, 4869, 4869, 4875, 4879,
4882, 4890, 4891, 4894, 4895, 4895,
4897, 4898, 4899, 4901, 4901, 4902,
4904, 4904, 4917, 4921, 4928, 4931,
4932, 4936, 4937, 4938, 4940, 4945,
4946, 4948, 4949, 4950, 4958, 4964,
4975, 4980, 4982, 4984, 4986, 4991,
4993, 4994, 4996, 4999, 5000, 5001,
5002, 5004, 5006, 5007, 5009, 5010,

2285, 2291, 2296, 2299, 2300, 2300, 2301,
2303, 2312, 2318, 2321, 2325, 2328, 2328,
2329, 2334, 2337, 2337, 2339, 2340, 2342,
2342, 2346, 2356, 2365, 2368, 2369, 2370,
2373, 2379, 2380, 2386, 2389, 2392, 2393,
2399, 2400, 2401, 2401, 2402, 2404, 2404,
2405, 2405, 2406, 2407, 2409, 2410, 2410,
2413, 2419, 2419, 2423, 2425, 2426, 2428,
2429, 2432, 2434, 2438, 2443, 2444, 2448,
2448, 2452, 2455, 2456, 2457, 2459, 2460,
2462, 2463, 2464, 2467, 2476, 2477, 2478,
2488, 2488, 2492, 2494, 2514, 2519, 2521,
2524, 2526, 2526, 2527, 2529, 2535, 2556,
2560, 2561, 2564, 2570, 2579, 2582, 2583,
2589, 2592, 2593, 2594, 2596, 2597, 2598,
2599, 2604, 2607, 2608, 2610, 2613, 2614,
2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2624, 2629,
2630, 2631, 2636, 2641, 2643, 2645, 2647,
2648, 2649, 2651, 2652, 2657, 2658, 2661,
2665, 2666, 2668, 2668, 2669, 2672, 2674,
2677, 2679, 2680, 2681, 2684, 2689, 2691,
2692, 2697, 2699, 2704, 2705, 2708, 2711,
2711, 2712, 2713, 2715, 2715, 2716, 2717,
2718, 2722, 2731, 2734, 2739, 2740, 2747,
2748, 2751, 2753, 2754, 2755, 2762, 2767,
2769, 2777, 2778, 2780, 2788, 2788, 2790,
2791, 2792, 2794, 2796, 2797, 2802, 2806,
2807, 2809, 2810, 2811, 2812, 2814, 2818,
2819, 2819, 2821, 2825, 2825, 2827, 2827,
2833, 2842, 2851, 2854, 2859, 2860, 2863,
2863, 2868, 2879, 2884, 2885, 2886, 2890,
2893, 2900, 2903, 2914, 2920, 2922, 2923,
2925, 2928, 2928, 2933, 2934, 2936, 2943,
2944, 2945, 2946, 2949, 2954, 2955, 2962,
2966, 2967, 2969, 2971, 2977, 2979, 2979,
2988, 2995, 3010, 3011, 3013, 3014, 3015,
3020, 3020, 3021, 3028, 3036, 3036, 3039,
3042, 3042, 3053, 3054, 3056, 3059, 3063,
3066, 3071, 3072, 3074, 3074, 3079, 3084,
3095, 3110, 3111, 3113, 3114, 3122, 3124,
3133, 3135, 3141, 3141, 3142, 3147, 3147,
3147, 3148, 3151, 3152, 3154, 3155, 3156,
3158, 3159, 3160, 3167, 3173, 3178, 3181,
3185, 3186, 3189, 3191, 3194, 3196, 3197,
3203, 3205, 3207, 3210, 3212, 3212, 3214,
3219, 3220, 3226, 3229, 3232, 3233, 3238,
3241, 3245, 3246, 3247, 3248, 3254, 3255,
3257, 3259, 3263, 3265, 3266, 3269, 3270,
3270, 3273, 3273, 3274, 3275, 3278, 3279,
3281, 3283, 3286, 3288, 3290, 3291, 3291,
3293, 3295, 3297, 3299, 3308, 3317, 3318,
3321, 3322, 3329, 3332, 3335, 3338, 3338,
3340, 3342, 3347, 3349, 3350, 3353, 3353,
3359, 3360, 3363, 3364, 3367, 3369, 3373,
3376, 3376, 3377, 3379, 3380, 3381, 3386,
3387, 3388, 3391, 3397, 3406, 3409, 3416,
3416, 3417, 3428, 3434, 3435, 3436, 3448,
3449, 3449, 3450, 3455, 3455, 3456, 3462,
3469, 3474, 3475, 3479, 3479, 3479, 3487,
3488, 3489, 3495, 3496, 3499, 3503, 3505,
3511, 3512, 3516, 3518, 3519, 3522, 3524,
3525, 3527, 3532, 3533, 3534, 3535, 3540,
3540, 3540, 3544, 3556, 3561, 3562, 3563,
3565, 3567, 3567, 3569, 3570, 3571, 3574,
3579, 3580, 3584, 3586, 3587, 3588, 3591,
3592, 3595, 3597, 3597, 3598, 3605, 3605,
3610, 3611, 3617, 3620, 3625, 3625, 3629,
3631, 3632, 3633, 3638, 3641, 3642, 3644,
3649, 3649, 3650, 3652, 3653, 3654, 3654,
3657, 3659, 3659, 3661, 3662, 3666, 3669,
3672, 3673, 3674, 3674, 3677, 3680, 3697,
3705, 3708, 3709, 3710, 3716, 3720, 3720,
3724, 3734, 3734, 3735, 3735, 3735, 3737,
3738, 3742, 3742, 3749, 3753, 3754, 3754,

1110, 1111, 1112, 1116, 1117, 1123,
1125, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129,
1131, 1135, 1136, 1136, 1136, 1139,
1141, 1143, 1148, 1150, 1150, 1154,
1155, 1157, 1158, 1158, 1160, 1160,
1161, 1162, 1170, 1173, 1175, 1181,
1182, 1185, 1186, 1189, 1198, 1198,
1199, 1205, 1206, 1212, 1216, 1218,
1220, 1223, 1227, 1228, 1232, 1239,
1240, 1242, 1242, 1243, 1244, 1244,
1249, 1249, 1250, 1251, 1253, 1254,
1254, 1256, 1257, 1259, 1262, 1265,
1266, 1267, 1272, 1274, 1274, 1275,
1277, 1278, 1283, 1285, 1285, 1285,
1286, 1289, 1290, 1290, 1292, 1295,
1297, 1299, 1299, 1301, 1302, 1313,
1315, 1316, 1317, 1320, 1324, 1324,
1326, 1331, 1340, 1341, 1342, 1342,
1351, 1360, 1363, 1376, 1391, 1406,
1407, 1408, 1411, 1414, 1419, 1421,
1422, 1432, 1432, 1452, 1457, 1497,
1498, 1499, 1500, 1502, 1503, 1506,
1506, 1509, 1510, 1514, 1514, 1515,
1515, 1516, 1517, 1517, 1521, 1529,
1531, 1532, 1533, 1543, 1546, 1549,
1550, 1553, 1554, 1555, 1556, 1563,
1564, 1570, 1571, 1575, 1580, 1581,
1582, 1583, 1584, 1585, 1588, 1589,
1589, 1591, 1592, 1593, 1595, 1598,
1600, 1601, 1603, 1608, 1610, 1611,
1612, 1614, 1615, 1615, 1617, 1617,
1618, 1624, 1627, 1630, 1633, 1633,
1635, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643,
1644, 1644, 1644, 1645, 1645, 1646,
1647, 1653, 1655, 1656, 1660, 1664,
1665, 1665, 1666, 1667, 1670, 1672,
1677, 1677, 1679, 1680, 1681, 1681,
1682, 1684, 1687, 1691, 1702, 1705,
1706, 1707, 1708, 1709, 1711, 1712,
1713, 1713, 1717, 1718, 1719, 1720,
1722, 1726, 1727, 1730, 1733, 1734,
1736, 1738, 1741, 1743, 1744, 1745,
1745, 1750, 1752, 1753, 1754, 1756,
1758, 1765, 1770, 1773, 1774, 1777,
1780, 1784, 1786, 1789, 1792, 1793,
1794, 1794, 1802, 1807, 1807, 1817,
1819, 1821, 1821, 1821, 1825, 1829,
1833, 1834, 1837, 1838, 1839, 1840,
1841, 1844, 1845, 1851, 1855, 1857,
1858, 1859, 1863, 1865, 1867, 1867,
1869, 1875, 1877, 1882, 1882, 1882,
1883, 1883, 1887, 1890, 1892, 1893,
1896, 1899, 1904, 1905, 1910, 1912,
1914, 1915, 1916, 1920, 1921, 1924,
1925, 1928, 1929, 1930, 1933, 1938,
1940, 1942, 1946, 1948, 1953, 1958,
1960, 1961, 1966, 1968, 1969, 1971,
1972, 1976, 1978, 1979, 1982, 1984,
1984, 1984, 1989, 1990, 1991, 1991,
1994, 1997, 1998, 1998, 2000, 2005,
2006, 2009, 2023, 2024, 2027, 2029,
2035, 2039, 2043, 2047, 2051, 2053,
2055, 2056, 2059, 2060, 2062, 2065,
2066, 2073, 2077, 2080, 2087, 2095,
2095, 2095, 2113, 2114, 2114, 2119,
2124, 2126, 2128, 2134, 2135, 2138,
2143, 2146, 2148, 2154, 2154, 2155,
2156, 2158, 2158, 2159, 2162, 2169,
2175, 2175, 2179, 2182, 2183, 2185,
2187, 2189, 2190, 2199, 2201, 2205,
2206, 2210, 2215, 2216, 2220, 2224,
2231, 2239, 2240, 2243, 2244, 2247,
2248, 2255, 2258, 2259, 2264, 2264,
2273, 2273, 2275, 2277, 2284

k. saru Kavun içi; koyu sarı

k. 1695

k. taş Değerli bir taş

k. t.+ı 1377

k. toprak Kırmızı renkli toprak

k. 4795

k. yāḳūt Kırmızı renkli yakut

k. 2790

k. y.+dan 4212

k. y.+dandur 942, 1938

k. yil Doğu veya güneyden esen rüzgâr

k. 5842

k. y.+dür 2651, 2852

Ḳızıl su Yer adı

k. 2266

Ḳızıl ṭağ Yer adı

k. t.+dur 2635

kızıllıḳ Kızıllık, kırmızılık

k.(g)+ıla 2854

ḳızıllıḳ Kıtlık, pahalılık

k. 2540, 3486, 3946, 3948, 5193

ki Ki

k. 7, 7, 8, 12, 13, 23, 37, 39, 42, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 54, 61, 66, 66, 67, 67, 68, 69, 71, 75, 83, 86, 87, 91, 91, 93, 109, 113, 118, 124, 124, 129, 132, 134, 135, 146, 148, 153, 155, 157, 157, 158, 160, 163, 167, 169, 174, 180, 180, 184, 188, 191, 192, 193, 199, 202, 203, 205, 207, 209, 210, 219, 225, 226, 235, 239, 243, 243, 245, 246, 259, 263, 270, 274, 275, 275, 277, 279, 283, 295, 298, 310, 311, 321, 324, 332, 335, 337, 346, 347, 349, 350, 353, 357, 362, 366, 370, 371, 373, 381, 382, 383, 391, 394, 396, 401, 407, 414, 417, 421, 425, 442, 450, 454, 456, 458, 468, 470, 471, 472, 475, 477, 480, 481, 481, 482, 483, 486, 487, 487, 488, 489, 494, 500, 504, 512, 520, 528, 545, 548, 550, 556, 556, 556, 558, 559, 561, 565, 565, 570, 573, 577, 579, 582, 591, 592, 595, 597, 600, 600, 601, 602, 603, 605, 606, 608, 612, 613, 615, 617, 618, 620, 623, 626, 630, 631, 632, 634, 634, 636, 644, 645, 647, 648, 650, 652, 654, 656, 657, 658, 660, 662, 662, 663, 664, 668, 669, 677, 681, 684, 690, 693, 697, 699, 700, 702, 705, 705, 712, 713, 717, 719, 722, 726, 727, 731, 731, 737, 738, 738, 740, 740, 741, 741, 741, 742, 743, 743, 745, 746, 748, 750, 753, 754, 757, 758, 759, 760, 767, 771, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 778, 781, 784, 786, 789, 791, 792, 795, 797, 800, 805, 805, 807, 807, 810, 811, 813, 816, 818, 820, 820, 821, 821, 824, 831, 833, 838, 840, 843, 848, 850, 852, 854, 856, 857, 858, 862, 865, 869, 869, 870, 871, 875, 877, 882, 883, 884, 889, 890, 892, 893, 895, 896, 897, 897, 898, 899, 900, 901, 903, 905, 906, 907, 907, 912, 915, 916, 920, 926, 928, 929, 934, 940, 943, 945, 947, 950, 952, 956, 958, 959, 960, 963, 964, 968, 974, 977, 978, 980, 983, 985, 989, 992, 993, 993, 994, 995, 997, 998, 1003, 1006, 1007, 1008, 1009, 1011, 1012, 1013, 1014, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1031, 1031, 1032, 1036, 1038, 1038, 1039, 1040, 1042, 1045, 1046, 1048, 1048, 1052, 1054, 1056, 1057, 1060, 1061, 1062, 1063, 1065, 1068, 1072, 1078, 1080, 1082, 1087, 1089, 1091, 1091, 1094, 1103, 1103, 1105, 1109,

k. o.-ıcak 637

ḳıyās (Ar.) Düşünme, zan, kanaat

k.+lan 980

→bī-k.

k. eyle- Karşılaştırmak, mukayese etmek

k. 3819

k. it- 1. Karşılaştırmak, mukayese etmek

k. 3823

2. Düşünmek, zannetmek, kanaat getirmek

k. i.-mekde 976

3. Kıyas yoluyla hükme varmak, hükmetmek

k. i.-di 2537

k.a gel- Mukayese edilmek, karşılaştırılmak, denk tutulmak

k. g.-mez 3592

k.-ı 'aḳlī it- Muhakeme etmek, akıl yoluyla kıyas etmek

k. i(d)-er 648

ḳıymet (Ar.) Değer, kıymet

k. 5178

k.+i 2852

k.+inden 2853

k.i ol- Değeri olmak, işe yaramak

k. o.-maz 1883

ḳıymetlü Değerli, pahalı

k. 41, 5318

k.+dür 2844

Ḳıyrīn Yer adı

k. 4319

ḳız Kız

k. 3891, 3893, 3895, 3897, 4129, 4315, 4412, 5248

k.+ı 4118, 4120, 4127, 4316, 4927, 5690, 5690

k.+ıdur 1635, 1640, 1643

k.+ıla 1648

k.+ım 3654, 3914

k.+ın 3636

k.+ına 4844

k.+ını 3894, 4650, 4778

k.+ıyam 3891

k.+lar 5249, 5252

k.+lardur 1391

k.+larınuzı 3926

k.+un 5251

k.+unı 3913, 3915

→cinnī k.lan

k. oğlan Kız çocuğu, kız evlâdı, kız

k. 3878

k. o.+lar 750

ḳız oğlan ḳız Bakire kız

k. 5214

ḳız- Isınmak, kızmak

k.-ar 3972

ḳızdur- Isıtmak, hararetlendirmek

k.-salar 3971

ḳızıl Kırmızı

k. 750, 2266, 2330, 2605, 2610, 2690, 2795, 2833, 2837, 2882, 2947, 3011, 3186, 3187, 3909, 4415, 4443, 4582, 5719, 5814, 5814

k. altun Kırmızı altın

k. 367, 3304, 3695, 4154, 4466, 4731-32, 5471

k. a.+dan 3508, 3546-47, 3548, 4761

k. balçık Bir çeşit balçık

k. 2281, 3101

k. b.(g)+ıla 2436

k. demür Bir çeşit demir

k. 2718

k. enār Bir nar cinsi

k. 1902

k.+ 5143, 5157

ḳıṣ- Sıkıştırmak

k.-ar 2785

ḳıṣa Kısa

k.+dur 1004, 5878, 5883

ḳıṣacıḳ Çok kısa

k. 4532

ḳıṣāṣ

k. it- Bir kötülüğü aynı şekilde karşılık vermek

k. i(d)-esiz 3461

ḳıṣıl- Sıkışmak, kısılmak

k.-an 2787

ḳıs(ı)m (Ar.) Kısım

k.+dur 43, 552, 555, 2489

k.+ı 43, 43, 48

k.+ına 1410

ḳısmet (Ar.) Bölme, ayırma; pay, hisse

k. 2523

k.+dür 2503

→vezzānü'l-k.

k. it- Pay etmek, taksim etmek

k. i.-di 2525, 2529-30

k. i.-diler 2496

k. i(d)-erler 2528

k. i(d)-üp 1408

k.-i müdevver Halka halka, ayrılmış

k. m.+dür 2531

ḳısnīsā (?)

k. 3428

ḳısraḳ Dişi at, kısrak

k. 2305

k.(g)+ı 2305, 2308

k.(g)+un 2304

ḳıṣṣa (Ar.) 1. Hikâye, kıssa

k.+nun 4758

k.+dan 95

k.+sın 393, 2302

k.+sında 5258

2. Vak'a, hadise

k.+yı 4149

3. Bâb, husus, konu

k. 5258

ḳış Kış mevsimi, kış

k. 3086, 4707, 4741, 5387, 5621

k.+dur 2662

k.+ı 4868

k. burcı Kış burcu

k. b.+dur 1480

ḳışın Kış mevsiminde

k. 2681

ḳıtāl

k.lar eyle- Savaşmak, çarpışmak

k. e.-di 4682

ḳıvām

k.-ı 'ālem Dünyanın varlığı

k. 1877

ḳıyām (Ar.) Öldükten sonra dirilip ayağa kalkma

k.+a 1951

ḳıyāmet (Ar.) Mahşer, ahiret

k. 3205

k.+de 644, 925

k.+e 637, 1630, 1983, 4643, 5220

→kenīsetü'l-k.

k. günı Mahşer günü, kıyamet günü

k. 3205

k. g.+ne 649

k. kop- mec. (Bir yerde) Çok gürültü ve telâş olmak

k. k.-dı 5752

k. ol- Kıyamet kopmak, dünyanın sonu gelmek

k. o.-anca 313

→'amel k., aram-gāh k., 'azm-i ḳal'a-i Belḳis k., da'vī k., diri k., du'ā k., ḥāmile k., ḫarāb k., ḥāzır k., helāk k., ihrāḳ k., 'imāret k., kār k., ḳarār k., musaḫḫar k., muṣāḥib k., musallat k., müsellem k., namāz k., nazar k., rūzī k., sākin k., taẓarrular k., tecrübe k., tefevvüc k., zaḫīre k., zārılık k.

ḳılıç Kılıç
k. 2343, 2720, 2777, 3128
k.(c)+ı 2344, 2779, 3034
k.+da 2778
k.(c)+ıla 2720, 5135
k.+la 4857
k.+lar 5033
k.(c)+ımla 5345
k.(c)+ından 4200
k. dan geç- Topluca katledilmek, topluca öldürülmek
k. g.-di 5236
k. g.-en 3960
k. dan geçür- Topluca katletmek, topluca öldürmek
k. g.-diler 4127

ḳıllu Kılı olan, kıllı
k. 5052, 5052

ḳımarī (Ar.) Güzel kokulu bir madde
k. *metā'ları 'ūd ve ḳımarī ve 'anberīdür* 5027

ḳın Bir ağaç [ocrea]
k. *ba'zı ince özdeklüdür ḳabaḳ ağacı gibi/ve ba'zı yoğundur ḳın ağacı gibi* 5879

ḳın
k.ından çıkar- (Bıçak, kılıç) Kabından çekmek, çıkarmak
k. ç.-sa 3128

Ḳıncar Yer adı
k. 2331

ḳındīl bk. kandīl

Ḳıpçaḳ Kıpçak
k.+dan 4510

ḳıpḳızıl Kıpkırmızı
k. 2921

Ḳıptī (Ar.) Çingene, Kıbt soyundan
k.+den 3427

ḳır- Helâk etmek, ölmesine sebep olmak
k. o.-dı 5792

ḳıraġ Kenar, kıyı, uç
k.+a 268, 1945, 2131
k.+da 999
k.+ında 4511
k.+ındagı 5324

ḳırġıl Saçına, sakalına ak düşmüş kırk yaşına yaklaşmış olgun kimse
k. 1365, 1463

ḳırıl- (Savaş, hastalık v.s. sebeple) Çok sayıda canlı ölmek
k.-dı 5803, 5804
k.-sa 5245

ḳırḳ Kırk
k. 816, 875, 913, 1338, 1359, 1369, 1865, 1990, 2103, 2103, 2670, 2998, 2999, 3421, 3422, 3423, 3426, 3426, 3427, 3538, 3579, 3815, 3815, 3822, 3849, 3868, 3971, 4329, 4334, 4335, 4520, 4760, 4942, 4942, 5198, 5506, 5602, 5724, 5726, 5801, 5813, 5814

ḳırlaġuç/ḳırlaġıç Kırlangıç
k. 2877, 2880
k.+un 2879, 2882

Ḳirvān Yer adı
k. 440, 5020
k.+a 2172, 5022
k.+ı 5025

kenīsetü'l-kıyāmet Yer adı; Beyti'l-makdis'de bir kabir
k. 3480
k.+i 3566
kenīsetü'l-melikü'r-Rūmiyye Yer adı
k.+dedür 3543
kenīsetü'n-Nār Yer adı
k. 3575
kenīsetü'z-Zeytūn Yer adı
k. 3585
kenīsetü'z-Zühād Yer adı
k. 4019
kerāmet (Ar.) Velilerin gösterdiği fevkalâde hâl
k.+ün 534
kerpüç/kerpiç Kerpiç
k. 104, 104, 2414, 4541
k.(c)+i 4245
k.+ile 3772
k.+ler 4539
kerem (Ar.) Lütuf, ihsan
k.+inden 2150
k.ler it- Lütufta bulunmak
k. i.-di 411
kerīm (Ar.) Kerem sahibi olan Allah
k. 3530
kerkes (F.) Akbaba
k. 572, 2883, 4939, 5378, 5379
k.+ler 2830, 3378
kerre (Ar.) Kerre, defa, kez
k. 2361, 3466, 3467, 3467, 3467, 3528
→nice k.
kes- 1. Ayırmak, koparmak, kesmek
k.-di 3347, 3937
k.-diler 4068, 5702
k.-eler 1206
k.-erler 2424, 2706
k.-üp 96
2. Tutmak, kapatmak
k.-diler 4813
3. Gidermek, tedavi etmek
k.-er 410
→derbendi k., ümizi k.
kese Kese
k.+ler 1206
kesi Kişi adam
k.+yile 5163
kesik/kesük Kesilmiş, kesik
k. 1511, 1629, 1631
→burnı k.
kesiklik
→burnı k.
kesil- 1. Kopmak, ayrılmak, kesilmek
k.-mezdi 3016
k.-ür 2423
2. Sona ermek, dinmek, durmak
k.-dügi 1812
k.-ür 1812
3. Mahrum olmak, bir melekeyi yitirmek
k.-e 4549
4. Ayrılmak, terk etmek
k.-üp 206
5. Son verilmek, aralık verilmek, devam etmemek
k.-ür 4756
→birbirinden k.
kesme Kesilerek yapılmış, kesme
k.+dür 4219
k. ev Dağ eteklerinde oyularak oluşturulan mağara, in
k. e.+ler 5594
kevden (F.) Ahmak, düşüncesiz
k. 4428

k.-i mukaddem Yer adı
k. 902
Keles Yer adı
k. 2914
kelici/keleci Söz
k. 493, 3891
k. çevük eyle- Çabuk konuşmak
k. 5861
k. eyle- Konuşmak
k. e.-di 3891
kelīd bk. kilid
kelīme (Ar.) Lafız, kelime
k.+yi 3041
kelīmetullah Allah'ın kelîmi; Hz. Musa'nın lâkabı, künyesi
k. 62
kelīsā/kelīse (Yun. < ekklesia) Kilise
k. 3598, 3609, 3841, 4338
k.+da 4500
k.+den 4340
k.+ya 4458
k.+yı 2775
kelīsetü'l-İmtiḥān Yer adı
k. 3555
kelle Kafa, baş
k.+si 5187
kem (F.) Az, eksik
k. 3485
kem-ter Daha aşağı, daha hor
k. 413
kemāl (Ar.) Mükemmel, olgun
k.+i 5537
→'adl-i k., ber-k.
k. bul- Kemâle ermek, olgunlaşmak, olgun hale gelmek
k. b.-ur 1194
k.e irişdür- Olgunlaştırmak, kemâle erdirmek
k. i.-diler 5225
k.-i 'ināyet Büyük yardım, yüce yardım
k. i.+i 21
k.-i ḳudret Kudretinin büyüklüğü
k. k.+in 5882-83
k. k.+ine 5832
kemāliye
→'ilm-i hikmet-i k.
kemān (F.) Yay
k. 490
kemān-kūy Bir tür yay
k.+ıla 5089
kemānçacı Çalgıcı, kemençeci
k. 4023
kemend (F.) İp, kement
k. 2015
kemer (F.) İki sütun veya ayağı birbirine bağlayan bağlantı
k. 999, 3269, 5375
k.+de 5380
k.+dür 1000
k.+i 5379
k.+ler 4450
k.+lerini 3412
k.+ün 5376, 5377, 5381
kenār/kinār (F.) Kıyı, kenar
k.+a 2378
k.+ına 1164, 2018, 2019, 2088, 2184
k.+ınadur 5419
k.+ında 1159, 1165, 1783, 2015, 2201, 2257, 2283, 2379, 2652, 2921, 3132, 3942, 4077, 4223, 4226, 4909, 5027, 5033, 5255, 5487, 5565, 5740
k.+ındadur 2212, 4428, 4494, 5420

k.-ı Lût Hz. Lût'un kavmi
k. l.+a 667
k. l.+ı 667
kavs/kavis (Ar.) Yay burcu
k. 1473
k. burcı Yay burcu
k. 1473, 1477
k. b.+nda 3810
k.-ı kuzah Ebem kuşağı, gökkuşağı
k. 509, 1688-89, 1690, 1698, 1705
k. k.+ı 1703
kavuk Sidik torbası, mesane
k.(g)+ından 2875
kavun Kavun
k. 5309, 5410
kavuş- Bir araya gelmek, birleşmek
k.-madı 81
Kayınesrin Yer adı
k. 5026
kaya Büyük ve sert taş kütlesi
k. 4220
k.+dan 5594
k.+lardan 1944
k.+ya 1943
Kaydâfa Kişi adı
k. 4203, 4205, 4213, 4215
k.+nun 4194
k.+ya 4197, 4198, 4201
kayna- 1. Kaynar hâle gelmek, kaynamak
k.-ması 5764
k.-r 2272, 2272, 2415
k.-rıdı 3560
k.-yup 4546
2. (Deniz) Kabarmak, coşmak
k.-r ... *güneş togıcak dahı kuşlık/yirine gelicek deŋiz kaynar*...4044
kaynat- Kaynatmak
k.(d)-asın 5764
k.(d)-ur 2330, 2385, 2390
Kayser (Ar.) Roma ve Bizans imparatorlarının lâkabı, ünvanı
k. 5721
Kayseriyye Yer adı
k.+ye 2121
Kayşûr Yer adı
k. 2800
kayur- Endişe etmek, tasalanmak, kaygılanmak
k.-a 5570
kaz Kaz
k. 76, 88
k.+lar 4511
kaz- 1. Kazmak, eşmek
k.-ar 1351
k.-arlar 1662, 2916, 2793, 2799
k.-dı 1626, 4454, 4545
k.-dılar 1566, 2407, 2410, 3579, 4801, 4949
k.-mış 2719
k.-mışlardur 1500
k.-up 2850
2. mec. Helâk etmek, altını üstüne getirmek
k.-dı ... *pes Hak te'âlâ bir sil/virdi ol bâğı kazdı harâb eyledi*...5626
kazâ (Ar.) Olacağı ezelden Allah tarafından takdir edilen şeylerin gerçekleşmesi
k. 537
kazdır- Nakşettirmek, oyarak yazdırmak
k.-sa 2978
kazf/kazıf (Ar.) Taş yağma, taş inme
k.+ı 1776
k. it- Taş yağdırmak
k. i(d)-e 1778

2. mec. Tahammul etmek, sabretmek, sebat etmek
k.-madı 2022
k.-ur 2904
ḳaṭrān (Ar.) Katran
k. 5626, 5627, 5636, 5642
k.+ıla 5643
→kal'a-i k., kal'atü'l-k.
ḳaṭre (Ar.) Damla
k. 251, 277, 627, 2291, 2993, 4701, 4702
k.+ler 2999, 3000
k.+leri 1692
k.+lerini 675
ḳaṭre ḳaṭre Damla damla
k. 1810, 1914, 3168
ḳattāl (Ar.) Çok öldürücü, çok tesirli
k. 1430, 1431, 1434, 1454, 4020, 4444, 5320
k.+dur 1304, 1431, 1440, 1449, 1479, 3183
ḳavārir
→kasd-ı k.
ḳavī (Ar.) 1. Kuvvetli, şiddetli, sert
k.+ler 2399
2. Kuvvetli, kudretli olan Allah
k.+dür 84
ḳavis bak. ḳavs
ḳavl/ḳavil (Ar.) Söz
k.+i 901, 1378, 1403, 1495
k.+ince 1351, 1365, 3027
k.+inde 1345, 1393
k.+inden 1122
k.+ini 5831
k.+lerinden 1515
k.inden dön- Sözünü tutmamak, sözünden dönmek
k. d.-e 4170
k.-i müneccimān Falcıların iddiası, falcıların inanışı
k. 1302
ḳavm/ḳavım/ḳavum (Ar.) Kavim
k. 764, 765, 766, 1632, 1961, 2095, 2149, 2409, 2654, 2804, 2911, 3231, 3687, 3706, 3726, 3763, 3831, 3846, 3853, 3872, 3932, 3938, 4033, 4085, 4106, 4415, 4416, 4442, 4507, 4532, 4593, 4752, 4842, 5164, 5165, 5167, 5192, 5276, 5689, 5690, 5693
k.+a 1627, 1633, 3552, 3553, 4529, 5162, 5624, 5641
k.+da 3951, 5724
k.+dan 3375, 5295
k.+dır 2309, 2517, 4431, 5194, 5326
k.+ı 1654, 1869, 3100, 3121, 3238, 3239, 3682, 3716, 3767, 3778, 3827, 3981, 4030, 4030, 4036, 4037, 4042, 4109, 4349, 4428, 4445, 4813, 5046, 5049, 5100, 5115, 5166, 5334, 5612, 5640, 5650
k.+ıla 4833, 5707
k.+ın 5013
k.+ına 4105, 5124
k.+ının 531, 1470, 2290, 2768, 3237, 3791, 4029
k.+ıyla 5038, 5662
k.+um 3739, 5110
k.+un 2072, 3374, 3686, 4034, 5163, 5630, 5645
k.+undur 5597
k.-ı Bağdād Bağdat halkı
k. 3792
k.-ı ḳoluḳ Tay sürüsü
k. k.+ı 2309
k.-ı Nūh Hz. Nuh'un kavmi
k. 3456

... *deŋiz kenārında oturırlardı bunlaruŋ katında bir oğlan/geçdi*... 1159
k.+ındadur 2213
k.+ındagı 3350
kat Tabaka, sıra, kat
k. 934, 947, 3970, 4540, 4541, 4541, 4541, 4542, 4719
k.+dur 4521
→yedinci k. gök
kat kat Saf saf, bölük bölük
k. 4629, 4629
kat'
k. it- Bitirmek, yol almak
k. i(d)-er 1369
kat- İlâve etmek, içine koymak, katmak
k.-alar 2901, 2907
k.-arlarsa 3019
k.-dı 3407, 5151
k.-gıl 73
k.-salar 3082, 3083
k.-up 2946, 2947
katı 1. Pek, çok, fazla
k. 1245, 1461, 1861, 2024, 2075, 2311, 2599, 2600, 3054, 3067, 3133, 4831, 5031, 5270, 5356, 5764, 5810, 5811
2. Sert, katı
k. 2068, 2962, 2964, 2975, 3007, 3094
k.+dur 2812, 2984
3. mec. Acı, haşin
k. 925, 2438, 3672
4. mec. Merhametsiz, acımasız
k. 155, 1434, 1479
→gönli k. ol-
k. gel- Bir iş ağır gelmek, bir işte zorlanmak
k. g.-ürdi 219
k. ol- 1. Katılaşmak, sertleşmek
k. o.-a 4550
k. o.-dugı 154
k. o.-ur 2838, 3088, 5761-62
2. mec. Merhamet duygusunu yitirmek, acımasızlaşmak
k. o.-mışdur ... *benüm göŋlüm çok kan dökmekden/katı olmışdur*...154
katı katı Acı acı
k. 2887
katı katı bak- Kötü kötü bakmak, sert sert bakmak
k. b.-ar 167-68
katı katı hareket it- (Su) Fokurdamak
k. i(d)-er 2415
katı'
→bürhân-ı k.
kātı'
k.-ı nahs Uğursuzluğa son veren, uğursuzluğu gideren
k. n.+dur 1439
katık Katık
k.(g)+ı 5887
katıl- İlâve olmak, katılmak
k.-ur 5884
katır Katır
k.+dur 1367, 4084
katarāt
k.-ı kevākib Yıldız kümesi, takım yıldız
k. 1694
katil
k. it- Öldürmek, katletmek
k. i.-diler 5837
kātil
→zehr-i k.
katlan- 1. Dayanmak, aslını korumak
k.-ur ... *bu dahı bir katı/cevherdür oda katlanur*...3095

k. i.-me ... *İskender'e ilçiler virbidi ki benüm memleketüme/kasditme*...3054
k. i.-men 3991
k. i.-mese 3991
k. i.-se 3553, 5164
ḳ.-ı kavārir mec. Gözbebeği, çok sevilen, önem verilen
k. 5059
Ḳasem Yer adı
k. 5011
ḳāsım
kāsımu'l-erzāḳ Rızıkları taksim eden, dağıtan; Hz. Mikâil'in lâkabı
k. 673
Ḳāsıme Medine'nin diğer adı
k. 5127
ḳas(ı)r (Ar.) Köşk, saray
k. 2760, 3995, 4203, 4239, 4245, 4517, 4937, 5002, 5006, 5054, 5261, 5284, 5720
k.+a 5056
k.+da 5339
k.+dan 4247
k.+dur 4605, 4936, 5050
k.+ı 4235, 4250, 4514, 4940, 5003
k.+ına 4202
k.+lar 5062
k.+ları 5060
k.+un 3998, 4243, 4941, 4946, 4946, 4947
ḳasru'l-'arūs Yer adı
k. 5059-60
ḳasru'l-ḫuld Yer adı
k.+ı 3808
ḳasru'l-ḳavāris Yer adı
k. 5049
ḳasru'l-ḳusūr Köşklerin köşkü, en görkemli saray
k. 5059
Ḳās'u'l-ḳavs Yer adı
k. 888
ḳaş Kemerli veya çıkıntılı şey
k.+ı 2859, 2982, 3020, 3040
k.+ını 2861, 2935
Kāşġar/Kāşgir Yer adı
k. 2117, 5086, 5091
k.+dan 5090
kāşki (F.) ed. Ne olurdu, keşke
k. 337
ḳat 1. Yan, huzur, nezd
k.+ıma 3526, 3926, 4271
k.+ımda 188, 739, 739, 1608, 3139, 3917
k.+ımdan 4367
k.+ımuzda 5178
k.+ına 139, 177, 693, 1562, 1604, 1634, 2203, 2460, 3145, 3152, 3362, 3375, 3460, 3881, 3892, 3893, 3922, 3930, 4070, 4166, 4198, 4210, 4229, 4270, 4270, 4272, 4633, 4651, 4835, 5295, 5296, 5312, 5313, 5698, 5700, 5703
k.+ında 7, 40, 150, 187, 203, 207, 260, 424, 490, 562, 704, 802, 943, 975, 1800, 2885, 3292, 3409 4254, 4366
k.+ındagı 4011
k.+larında 4710
k.+uma 342, 1827, 3918, 4207, 4634
k.+unda 3930
2. Ön, yan, çevre, yakın
k.+ına 186, 354, 1144, 1217, 1218, 1545, 1548, 1597, 1619, 1849, 1850, 2139, 2147, 2155, 2387, 2704, 3697, 3701, 4000, 4148, 4801, 5065, 5582, 5622
k.+ında 1148, 1214, 1956, 2103, 2117, 2123, 2174, 2690, 2727, 2822, 3211, 3409 3436, 3511, 3836, 3979, 4177, 4233, 4567, 4605, 4912, 5001, 5321, 5671,

k.+un 4763

ḳarış Elin baş ve serçe parmakları arasındaki mesafe

k.+dur 3399

ḳarış- Karışmak

k.-a 960, 2924

k.-mış 2943, 3028

k.-mışdur 2080

k.-sa 2958

k.-ur 2962, 4914, 2229, 5773

ḳarışdur- Karıştırmak

k.-asın 4123

k.-salar 845

ḳarışıḳ Karışık

k. 1267, 2081

Ḳarkisiyā Yer adı

k. 2374, 4021

→'ayn-ı K.

Ḳarlame bin 'Āmiri'l-melik Kişi adı

k. 4410

Ḳarsīn Yer adı

k. 5001

ḳarşu 1. Karşı taraf, karşı

k. 395, 4589, 5284

k.+sına 1179, 3954, 4331, 5552

k.+sından 1179

2. *ed.* ...e doğru, ...e tarafa, istikametine

k. 779, 847, 1700, 4277

k.ur- Karşıya doğru tutmak

k. u.-ur 4498

k.sına dur-/k.sına ṭur- Hazır vaziyette beklemek

k. d.-dı 4192-93

k. d.-dılar 4204

ḳarşula- Karşısına dikilmek, karşılamak

k.-dı 3778

kārubān (F.) Kervan

k. 1092

ḳārūre

k.-i Fir'avniyye Firavun sırça kabı

k. 3333

kārvān (F.) Kervan

k. 4495, 5812

ḳarye (Ar.) Köy

k.+dür 4331

ḳaṣaba Kasaba

k.+dur 4909

ḳaṣd (Ar.) Azim, niyet, kasıt

k. 5651

k.+ı 384

k.+ım 3935

k. it- 1. Yönelmek

k. i.-di 3052, 4666, 5119, ... *çün Resūlullah haberin ve mu'cizelerin işitdi ve Ḥicāz'a ḳaṣd itdi...*4962

k. i.-dün 3213

k. i(d)-er 2577

k. i.(d)-erlerdi 1280

k. i(d)-eydi 961

k. i.-meye 1279

k. i.-se 2111, 5104

2. Niyetlenmek, karar vermek, azmetmek

k. i.-di 1567, 2094-95, 4117, ... *Ebrehe ki pādişāh-ı Ḥabeşeyidi ḳaṣd itdi ki Ka'be'yi ḫarāb eyleye...*3360

k. i.-diler 2097

k. i(d)-er 1596, 1838

k. i.-se 2779, 4583

k. i.-seler 5263

3. Hücum etmek, saldırmak

k. i.(d)-en 5166

k. i(d)-ersin 5426

k. i.-diler 2653, 4529

k.+sın 3170, 4155, 4826, 5559
k.+sına 1225, 2427, 1225, 2427, 4757, 4828, 4837, 4982
k.+sında 439, 1062, 1220, 3245, 3310, 3563, 3635, 3705, 3943, 4075, 4096, 4101, 4186, 4440, 4472, 4492, 4665, 4713, 4748, 4753, 4850, 4992, 5247, 5385, 5461, 5616
k.+sındadur 2659
k.+sından 3368
k.+sını 3954, 4683, 4835, 4837
k.+sının 3389, 4331
k.+yı 4039, 4570, 4571, 4686, 4830, 4830
k.+ya 4075, 4076, 4572
→kulagını k.ya ur-, Māni k.sı, Şāmī k.sı

ḳar Kar
k. 1813, 1885, 2663, 2722, 2749, 3009, 5382
k.+dandur 747
k.+ı 749
k.+lar 1858

ḳa'r (Ar.)Derinlik, çukur
k.+ından 1847
k.-ı zemīn Dünyanın derinliği, dünyanın çukuru
k. 5653

kār
→bed-k.
k. it- Tesir etmek, etkilemek
k. i.-dügi 3008
k. i.-memişdür 5470
k. i.-mez 1637
k. kıl- Tesir etmek, etkilemek
k. k.-maya 2795
k. k.-maz 4749

ḳara Siyah, kara
k. 217, 837, 1259, 1349, 1350, 1352, 1764, 1902, 2004, 2030, 2080, 2204, 2275, 2605, 2605, 2605, 2798, 2828, 2833, 3263, 3265, 3372, 3372, 3389, 3394, 3985, 4140,4156, 4559, 5407, 5408, 5754, 5841, 5846
k.+dur 4488, 5641
k.+lar 2533
k.+lardur 2507, 2675
k.+yıla 3308
→yüzi k.
k. bulut Yağmur bulutu, kara bulut
k. 1824, 1955
k. süsen Bir çeşit susam
k. 1902
k. toprak Kara toprak
k. 5783, 5843
k. yil Kara yel
k. 4576

ḳaralıḳ Siyahlık
k. 1274, 1760

ḳaranfil (Ar.) Karanfil
k. 2676

ḳaraŋu 1. s. Karanlık
k. 2061
2. is. Işıksızlık durumu
k. 2486
k.+dan 2433
k.+dur 2030

ḳaraŋulıḳ/ḳaraŋuluk/ḳaraġulık
1. s. Karanlık
k. 5601
2. is. Işıksızlık durumu, karanlık
k. 5605, 5608, 5798, 5799, 5800
k.(g)+a 2820, 3211
k.+da 2293, 2299, 2306, 3095
k.+dadur 2816, 2940

ḳandīl/ḳındīl (Ar.) Kandil
k. 3302, 3303, 3488, 3494, 5473
k.+leri 3539, 3570
Ḳandimār Yer adı
k. 5413
ḳandur- İçme, yeme ihtiyacını gidermek, karşılamak
k.-ur ... *ne açlıḳ ne şusızlıġı ḳandurur*...3104
ḳāni'
k. ol- Yetinmek, kanaatetmek
k. o.-urlar 3001
ḳankı/ḳangı/ḳanı Hangi
k. 162, 2464, 2807, 2861, 2884, 5350
k.+sı 233, 2051
k.+sının 242
→her k.sı
ḳaŋlı Kağnı arabası
k. 4213, 4417, 4692
Ḳanseriyye Yer adı
k. 5025
Ḳanṭ Yer adı
k.+a 2552
ḳanṭara (Ar.) Taştan yapılan kemerli büyük köprü
k. 5255
k.-i şetṭ Ayrı köprü(ler), dağınık köprü/(ler)
k. 4424
Ḳanṭarus/Ḳanṭūrus/Ḳonṭūrus Yer adı
k. 902, 909, 911
ḳap 1. Kap
k. 1922
k.+(b)ı 5884, 5889
k.+(b)ına 3695
k.+ların 3695
2. Yüzey, dış kısım
k.+(b)ını 2970
ḳap- 1. Yakalamak, kapıp götürmek
k.-dı 4939, 5867
2. Kendine çekmek
k.-ar 2891
ḳapḳara Simsiyah, kapkara
k. 1113, 5093, 5578
ḳapḳaraca Kapkara
k. 5093
ḳapla- 1. Sarmak, içine almak, kaplamak
k.-mışdur 1666, 1671, 1672, 1673, 2605
k.-yaydı 1688
k.-yupdurur 564
2. Bir yüzeyi döşemek, başka bir nesne ile örtmek
k.-dılar 3330, 3404
k.mışlardur 3399
k.-arlardı 3453
ḳaplat- Bir yüzeyi döşetmek
k.-dı 3405
ḳapu Kapı
k. 2420, 3168, 4379, 4565
k.+da 3920, 4335
k.+dan 4284, 4379, 4457, 4458
k.+dur 4901
k.+lar 1499, 2127
k.+ları 2771, 4450
k.+lar 4684
k.+ları 5169, 5602
k.+ların 4989
k.+larda 5604, 5608
k.+lardan 3539
k.+larında 440
k.+nun 4038
k.+sı 3422, 3440, 3508, 3510, 3538, 4038, 4419, 4420, 4527, 4893, 5072, 5460
k.+sıdur 2469

k.-i Belkis Yer adı; Belkıs'ın kalesi
k. 3876
k.-i Dīger Yer adı
k. 4522
k.-i Ebyaż/kal'atü'l-Ebyaż Yer adı; Ebyaz kalesi
k. 3634, 5373
k. 3659
k.+dadur 3639
k.-i Heremān Yer adı; Heremān kalesi
k.+da 5472
k.-i Katrān/kal'atü'l-Katırān Yer adı
k. 5633, 5635
k.+da 5644
kal'atü'l-Cāriyye Yer adı; Cariye kalesi
k.+i 4084
kalb
→selimü'l-k.
Kalbü'l-'akreb Yer adı
k. 801, 1472
Kalbü'l-esed Yer adı
k. 801, 1454
kaldır-/kaldur- Kaldırmak
k.-maz 1848
k.-mışdur 1477
k.-ur 2156
kalem (Ar.) Kalem
k. 604, 610, 611
k.+e 606
k.+ün 602
→levh-i k.
k.i altında (ol-) Bilgisi dahilinde olmak
k.(+üm) a.+ındadur 332
kalın Çok, sayısız
k. 1954
k. ol- Derinleşmek
k. o.-ur 4488
kalıŋ- Kalınlaşmak, irileşmek
k.-ur 5611
kalınlan- Yoğunlaşmak
k.-ur 1808
kalınlık 1. Cisimlerde üçüncü boyut, kalınlık
k.(g)+ı 2278, 2589, 3848, 4332, 4520
2. Derinlik
k.(g)+ıla ... *ve yirleriŋ dahı döşenmesinde bunuŋ gibi/kalınlıġıla Hak te'ālā yogiken bunları var eyledi*...550
Kālīkīla Yer adı
k. 5031
kalıp
→kalıplu k.ı
kalıplu
k. kalıbına Yerli yerince, doğru olarak
k. 3209
Kalīs Yer adı
k. 5044
kalk- 1. Yukarıya yükselmek, yukarıya kalkmak
k.-ar 1100, 1808, 2363
2. Doğrulmak, ayağa kalkmak
k.-dı 385
→yukaru k.
kalkan Kalkan
k. 1319, 2860, 2981, 3046, 4624, 4822
k.+larda 4843
k.+larla 5040
k.+un 4624
kalma-
→ 'akıl k.-ma-, eseri k.
kamer
→felek-i k., küre-i k.

k.+dür 108, 1777, 2477, 2712
k.+em 579, 2463
Ḳādisiyye Yer adı
k. 4998
ḳāf (Ar.) Kaf harfi
k. 2162, 4980
kāf (Ar.) Kef harfi
k. 3048, 5063
Ḳaf
→kuh-ı K.
Ḳafcaḳ Yer adı
k. 1771
ḳafes (F.) Kafes
k.+ün 2218
ḳāfile (Ar.) Kafile
k. 2455, 3691, 5689
k.+de 5690
kāfir (Ar.) Kâfir
k. 279, 1294, 3568, 4805, 4884
k.+e 1642, 4881
k.+ile 4879
k.+ler 110, 1251, 1324, 1584, 1591, 1623, 1639, 3758, 4787
k.+lerden 1641
k.+lerdür 3990
k.+leri 1587
k.+lerün 1834, 2811, 4993
k.+ün 4979
k. ol- Kâfir olmak
k. o.-dı 2334
ḳaftan Genellikle ipekten yapılan uzun, süslü giyecek
k. 1309, 4713, 4714, 4717, 5076
k.+lar 5407
k.+lardur 4997
ḳaftanlıḳ Elbiselik, kaftanlık
k.+lar 5318
kāfūr (Ar.) Kâfur ağacından elde edilen çok ıtırlı bir madde
k. 2678, 2801
kāfūrī (Ar.) Kafurdan yapılan
k.5117
kağıd (F.) Kağıt
k. 4711
k.+a 1501
ḳahır bk. kahr
kāhin (Ar.) Gaipten haber vermek iddiasında olan, falcı
k.+ler 5120
ḳāhir (Ar.) Herşeye karşı üstün gelen, mutlak galip olan Allah
k.+dür 2477
Ḳāhir Billāh Kişi adı
k. 5208
ḳahr/ḳahır (Ar.) Zorlama, cebr
k.+ıla 1028
k.+ıla 4141
k. it- Helâk etmek, mavhetmek, kahretmek
k. i.-di 427
k. i(d)-erdi 653
kāh-rübā/kāh-rübār Saman kapan, saman kapıcı, kehribar
k. 2890, 3060
ḳaḥṭ (Ar.) Kıtlık, kuraklık
k. 5206, 5239, 5266
k.+ı 2539
ḳaḳ-
→kanat k.
ḳaḳı- Öfkelenmek, sinirlenmek, kızmak
k.(g)+a 4396
k.-dı 360, 5048
k.-yup 3239
ḳāḳum (Ar.) Sansara benzer bir hayvan
k. 3994, 5087, 5088, 5092, 5093

K

kabak Kabak ağacı
k. 5878
kabarcık Vücutta oluşan sivilce gibi küçük şişkinlik
k. 5873
Kabat (Ar.<Kıbt) Kıpt
k. 2942
Ka'be (Ar.) Kâbe
k. 1244, 1246, 2469, 3318, 3334, 3368, 3382, 3389, 5046, 5102
k.+de 4725
k.+den 4647, 4726
k.+nün 3319, 3320, 3338, 3340, 3358, 3365, 3381, 3383, 3405, 3416, 5354
k.+ye 793, 3322, 3329, 3337, 3361, 4646, 5123, 5509
k.+yi 3317, 3360, 3363, 3369, 3369, 5048
kâbıż (Ar.) Kabızlık veren, peklik veren
k.+dur 2834
Kâbil Yer adı
k. 1437
k.+ün 5359
kâbil (Ar) Mümkün, olabilir
k.+dür 835
k.-i cilâ Cilası mümkün
k. c.+dur 3043
k.-i eczâ Kimyevî işleme uygun
k. 1684
kabîle (Ar.) İnsan topluluğu, kabile
k. 3231
k.+lerinde 532
k.+si 3231
k.+sinden 2401
kabr (Ar.) Mezar, kabir
k.+ün 4381
k.-i Semûd Semud kavminin mezarlığı
k. 4220
Ka'bü'l ahbar Kişi adı
k. 601-02, 946, 948, 949, 2231, 3621, 5034
kabûl
k. eyle- Kabul etmek
k. e.-di 1138, 3055
k. e.-düm 5631
k. e.-medi 3642
k. e.-mez 648, 5670
k. e.-ye 3388
k. it- Kabul etmek
k. i.-di 4482
k. i.-düm 5231-32
k. i(d)-er 836, 837, 1915, 2946
k. i.-medi 4155, 4425, 4464
k. i.-mediler 4982
k. i.-medüm 1823
k.-meyeydi 3010
k. i.-mişdür 1223
k. i(d)-üp 4983
kabż
k. eyle- Canını almak, ruhunu teslim almak
k. 1146
k. e. 1149
→cânını k.
k. it- Canını almak, ruhunu teslim almak
k. 1146
k. i.-düm 1151
k. i(d)-em 1150
→cânını k.
kaç Soru zamiri
k. 917
kaç- Uzaklaşmak, terketmek, kaçmak
k.-a 3102
k.-alar 864

z. 3880, 3882, 3890, 3893, 3896, 3904
z.+e 3899, 3903
z.+ün 3885, 3892
zücāc
→cevher-i z.
z.-ı Fir'avnī Firavun'un şişesi, Firavun'un camı
z. f.+dür 2945
Zūhād
→kenīsetü'z-Z.
Zühre (Ar.) Yer adı; Çoban yılddızı, Venüs
z. 1039, 1310, 1311, 1382, 1397, 1511, 1514
z.+nün 1389
→felek-i Z., sıfatü'z-Z., tab'-ı Z.
zühretü'd-dünyā Dünyānın zühresi, Belkıs
z. 3902
zükām (Ar.) Nezle
z. 5774
zü'l-'imāreteyn Hz. Nuh
z. 2525
Zü'l-ḳarneyin/Zü'l-ḳarneyn Kişi adı
z. 2493, 2628, 2630, 2627, 3210-11, 3222, 3760, 4049, 4191, 4747
z.+i 3210-11
→sedd-i Z.
Zülfīn Yer adı
z. 888
zülif (F.) Zülüf, saç
z. 3748
Zümrüd Yer adı
z. 5205
zümrüd/zümrüt (Ar. < zumurrud) Değerli bir süs taşı, zümrüt
z. 2928, 2929, 2930, 2939, 2941, 5158, 5326
z.+den 20743507
z.+dür 2942
z.+e 2933
z.+i 2940
z.+ün 2940
zürriyāt (Ar.) Zürriyetler, nesiller, soylar, kuşaklar
z.+ı 3393
Zürvāc Yer adı
z. 4771
zü'z-zevāye Kuyruklu yıldız
z. 1706, 1711

Genel toplam
Toplam kelime : 55309
Madde başı : 7432

z. i.-diler 2083
z. i(d)-er 2906
z. gel- Ağır gelmek
z. g.-di 3217
z. ol- Fazlalaşmak, artmak, çoğalmak
z. o.-a 2248, 2254
z. o.-up 1194
Ziyādü'bnü Ṭārıḳ Kişi adı
z. 5157
ziyān (F.) Zarar, ziyan
z.+ı 162
z. eyle- Zarar vermek, zarara uğratmak
z. e.-ye 5501
z. it- Zarar vermek, zarara uğratmak
z. i.-di 5844
z. i(d)-er 863
z. i.-meyeydi 5844-45
z.ı deg- Zararı dokunmak
z.(ımuz) d.-mez 4537
ziyān-kār Zarar verici
r. 2484
z. ol- Zarar verici olmak, sürekli zarara uğratmak
z. o.-maya 986
ziyāret (Ar.) Ziyaret
z.+e 4076, 5046, 5260
z.+ine 3354, 4495
z. it- Görmeye gelmek, ziyaret etmek
z. i(d)-erler 3390, 3516, 5116
z. i.-mege 3351
z. i.-mekden 3402
z. i.-mezler 5116
Zuḥal Yer adı; Jüpiter gezegeni
z. 1309, 1313, 1331, 1356, 1510, 1514
z.+den 1341
z.+dür 1342
z.+ün 1351
→felek-i Z., küre-i Z., tab'-ı Z.
ẓuhūr
z. ol- Ortaya çıkmak, belirmek, görünmek, zuhur etmek
z. o.-madı 4765
z. vaḳti Gün doğumu
z. v.+ne 5235
z.a gel- Ortaya çıkmak, belirmek, görünmek, zuhur etmek
z. g.-mez 6
ẓü'l-'imāreteyn mec. Nuh İbn-i Nemek
z. 2525
ẓulm/ẓulüm (Ar.) Zulüm
z. 3275, 5513
z.+e 1347, 3828
z.+i 3266, 4530
z.+ından 5372
z.+üni 3267
z.ile Zor kullanarak, cebren
z. 3878, 4525, 5691
z. eyle- Zulmetmek, kötülük yapmak
z. e.-ye 3266
z. gör- Haksızlığa uğramak, zulüm görmek
z. g.-se 4704
ẓulmāt (Ar.) Karanlıklar, zulmetler
z.+a 4490
ẓulümāt (Ar.) Karanlık
z. 3512, 4491
z.+ı 3213
z.+dan 3760, 4049
zūr (F.) Kuvvet, güç
z. 5720
z.+ıla 2367
Zūşereh/Zūşereh bin Hedhād/Zūşerehibni'l-Hedhād Kişi adı

zilzele bk. zelzele

zinā (Ar.) Zina

z. 4053, 4550

z. eyle- Zina etmek

z. e.-diler 5691

z. it- Zina yapmak

z. i(d)-erler 5029

zincīr (F.) Zincir

z.+e 2076

z.e çek- Zincire vurmak, zincirlemek

z. ç.-di 2727

zindān (F.) Zindan

z.+da 5893

z.+dan 2428

z.a koy- Zindana atmak, hapsetmek

z. k.-dı 5886-87

zindāncı Zindan bekçisi

z.+ya 5887

zindegānī

z. it- Geçinmek, hayatını sürdürmek

z. i(d)-erler 5085

Zingān Yer adı

z.+dan 5743

Ẓizen İbn-i Celheme Kişi adı

z.+ydi 4112

zinhār (F.) Sakın, aman, asla

z. 3639, 5865

zīrā (F.) Zira, çünkü

z. 6, 13, 16, 45, 189, 377, 434, 436, 447, 640, 642, 643, 673, 674, 679, 927, 931, 955, 982, 982, 1070, 1294, 1498, 1688, 1753, 1789, 1885, 1954, 2135, 3231, 3267, 3278, 3943, 4235, 4314, 4599, 4707, 4858, 4976, 4985, 5008, 5071, 5139, 5767, 5768

zīrā ki/zīrā kim Çünkü, zira

z. 58, 107, 353, 418, 463, 500, 618, 652, 672, 718, 834, 904, 958, 969, 1029, 1034, 1074, 1120, 1224, 1530, 1539, 1647, 1679, 1729, 1888, 1890, 1895, 1945, 1995, 2037, 2168, 2241, 2243, 2565, 2573, 2576, 2593, 2595, 2723, 2728, 2817, 2890, 2934, 2956, 2959, 2968, 2985, 3003, 3050, 3117, 3277, 3279, 3349, 3404, 3542, 3573, 3840, 4031, 4080, 4216, 4218, 4686, 4698, 4714, 4741, 4782, 4895, 5160, 5291, 5662

Zirāvende Yer adı

z. 2312

zīrek (F.) Anlayışlı, uyanık, zeyrek

z. 5100

zīreklik Anlayışlılık, fehamet

z. 1306

Zirih Yer adı

z. 4438, 4439

zişt (F.) Çirkin, kötü

z. 839, 2511, 3289, 3740, 4560, 4706, 5326, 5596

żiyā' (Ar.) Işık, aydınlık

z.+ı 4470

Ziyād Kişi adı

z. 3468

ziyādalıḳ Çokluk, fazlalık

z. 1174

z.(g)+ından 1199

ziyāde (Ar.) Çok, pek, daha çok

z. 930, 1120, 3315, 3413, 3714, 5028, 5287

z.+dür 5399

z. eyle- Artırmak, çoğaltmak

z. e.-di 3773

z. it- Artırmak, çoğaltmak

z. i.-di 3408

zeyrek (F. < zīrek) Anlayış, uyanıklık
z. 4309
z.+dür 3790
zeyreklik Anlayışlılık, basiret
z.(g)+ile 4934
z.(g)+ine 4310
zeyt (Ar.) Zeytin yağı
z.+ile 1572
Zeytuābād Yer adı
z.+a 5370
zeytūn (Ar.) Zeytin
z. 2873, 3589, 3590, 3591, 3592, 3614, 4077, 4969, 5117
→kenīsetü'z-z.
żıd (Ar.< zıdd) Zıt
zıdd+ıdur 3985
zındīḳ (Ar.) Münafık, Allah'a ve ahirete inanmayan
z.+ı 4362
z.+lar 718, 4072, 4076
zırh (F.) Zırh, demir giysi
z. 196, 3629
z.+ı 3629, 3631, 3633, 3633
ẓıl (Ar.) mec. Koruyucu, hāmi
zıll+ıdur 3
zırnīḫ/zernīḫ (F.) Arsenik madeni ile kükürt karışımı bir madde, sıçanotu, zırnık
z. 1364, 2966, 4689
z.+den 2968
→cevher-i z.
zībaḳ (Ar.) Cıva
z. 2923
z.+a 3068
z.+la 2967
→buhār-ı z., cevher-i z.
zībaḳī
→buhār-ı z.
Zīc Yer adı
z. 2035
z.+ün 2037
→bilād-ı Z.
zift (Ar.) Zift, karasakız
z. 5037
zī-ḫoş Çok hoş, pek hoş
z. 5722
ẕikir/ẕikr(Ar.) 1. Bahis, zikir
z.+i 456, 503
z.+inde 478
2. Allah'ı anma, zikir
z.+inden ... *ve dahı tapunuz ḳulluġından/ve ẕikrinden ḳor*...438
z. eyle- Bahsetmek, anmak, zikretmek
z. e.-dük 118
z. it- Bahsetmek, anlatmak
z. i(d)-evüz 2226-27
z. i(d)-elüm 723, 757, 806, 932, 2251, 3195, 3533, 4048-49, 5568
z. i(d)-ersem 2673
z. i(d)-erüz 904
z. i.-dügümüz 3540
z. i.-dük 288, 445, 805, 892
z. i.-mediler 881
z. i.-mekde 29-30
z. ol- Bahsetmek, anlatmak
z. o.-andan 5568
z. o.-anlarun 4035-36
z. olın- Bahsedilmek, anlatılmak
z. o.-a 27, 1779
z. o.-acakdan 5568
Ẕikrü'l-maḳam Yer adı
z.+ı 3397
zi'l-hicce (Ar.) Kameri takvimin 12. ayı, kurban ayı
z.+nün 5799

zemm
z. it- Yermek, tahkir etmek
z. i.-di 47
zemīn (F.) Yer, yeryüzü
z. 5825
→ka'r-ı z., küre-i z.
zemzem (Ar.) Kâbe civarındaki meşhur kuyu
z. 5105
→āb-ı z.
zenbil (Ar.) Hasırdan örülmüş saplı torba, zenbil
z. 2429
Zenbü'd-decāc Yer adı; Kova burcundaki iki yıldızdan birisi
z. 1489
Zenc Yer adı
z. 2684, 4414
z.+e 4422
z.+in 4419
Zencān Yer adı
z. 4688
zencīr (F.) Zincir
z.+den 2728
z.+ile 4567
z.+in 4704, 4705
z.+lerden 3302
zengi (F.) Siyahi, zenci
z. 4302
Zengibār/Zengübār Yer adı
z. 1771, 2041, 2701, 4426
z.+da 2916, 4298, 4871
→kişver-i Z.
zer (F.) Altın
z. 2910
→ma'den-i z.
zer-bafte Sırmalı kumaş, sırma ile işlenmiş
z. 4340
Zerdeşt (F.) Nur ve zulmet diye iki ilâha inanma akidesini kuran adam, Zaratustra
z. 1600, 1603
z. odı Zerdüştlerin taptığı ateş
z. o.-dur 1599-1600
zernīḫ bk. zırnīḫ
Zernīḫ Yer adı
z.+e 4914
→şehr-i Z.
zerrāfe (Ar.) Zürafa
z.+yi 5321
zerre (Ar.) Zerre, çok küçük parça, toz
z. 2477, 5510
z.+leri 1692
zerre zerre ol- Çok küçük parçalara ayrılmak, parça parça olmak
z. o.-mış 107
zerrīn (Ar.) Altından yapılmış
z. 4204, 4381, 5279
→tāc-ı z., taht-ı z.
Zervā Bağdat şehrinin eski adı
z. 4422, 4423, 4426
Zerver
→vādi-yi Z.
Zervesim Yer adı
z. 4486
zevāl (Ar.) 1. Yok olma, sona erme
z.+i 1052
2. Öğle
z.+den 1106
z. vakti Güneşin batış anı
z. v.+nde 1088
z.-i vaḳt Güneşin batış anı
z. v.+e 1106

Zāvilistān Yer adı
z. 4431
z.+a 2511
żāyi'
z. it- 1. Yok etmek, mahvetmek, helak etmek
z. i.-dilerdi ... *bu bir peyġamberüŋ ḳızıdur ki ḫalḳ anı helāk idüp żāyi' itdilerdi*...1635
2. Boşa çıkarmak, heba etmek
z. i.-mez 1978
Zebānübnü'l-Velīdibni'l-Mus'ab Kişi adı
z. 5524
zeberced (Ar.) Değerli bir süs taşı
z. 2942, 5637
z.+den 3538, 5637
z.+e 4285
→cevher-i z., yeşil z.
zebūn
z. it- Güçsüz bırakmak, âciz kılmak
z. i.-me 3656
Zebūr (Ar.) Hz. Davud'a nāzil olan kutsal kitap
z. 320, 3305
zecr/zecir
z. it- Lanetlemek
z. i.-di 1950
z. eyle- Eziyet etmek
z. e.-meye 2097
zehir/zehr (F.) Zehir
z. 2846, 3923, 5151, 5151
z.+dür 1680
z.+i 2844, 2902, 2932
z.+in 3119
z.+ün 2931, 3018
z. iç- Zehir içerek canına kıymak, intihar etmek
z. i.-di 4844
z. i.-mişe 2932
z. vir- Zehirlemek
z. v.-di 4844-45
z.-i ḳātil Öldürücü, helâk edici zehir
z. 2442
z. k.+dür 1112, 2957, 2969, 2984, 3178-79
Zehra Kasem şehrinin diğer adı
z. 5011
zehre
z.si yarıl- Ödü patlamak, çok korkmak
z. y.-ur 4045
Zehūn Yer adı
z. 2736, 3190, 4502
Zehven Yer adı
z. 2612, 3104
zekāt
z. vir- Zekât vermek
z. v.-medi 5586
z. v.-ürdi 5584
Zekeriyā
→mihrāb-ı Z.
zelāzil (Ar.) Yer sarsıntıları, depremler
z. 3835
zelıllıḳ Aşağılık, alçaklık
z.(g)+ı 2550
zelīl
z. ol- Perişan olmak, zelil olmak
z. o.-sun 3966
zelzele/zilzele (Ar.) Zelzele, yer sarsıntısı, deprem
z. 4872, 5724, 5727, 5742, 5744, 5747, 5749, 5760, 5766, 5766, 5845
→yir z.si
z.-i Antakiye Antakya depremi
z. 5749

Zāl bin Sām/Zāl Kişi adı
z.+un 4432
→gür-ı Z.
ẓaleme (Ar.) Zālimler
z.+nün 5372
ẓālim (Ar.) Zulmeden, haksızlık eden, zalim
z. 2725, 4268, 4525, 5043, 5716
z.+ler 256, 5662
→Dahhak-i z., pādişāh-ı z.
zamān (Ar.) Vakit, zaman
z. 306, 450, 1273, 1544, 2272, 2732, 3036, 3227, 3794, 3888, 3946, 4280, 4347, 4368, 4442, 4493, 4853, 5137, 5147, 5149
z.+a 1526, 1950, 2100
z.+da 230, 373, 433, 663, 665, 1064, 1504, 1774, 1931, 1931, 2324, 2607, 2824, 2941, 3726, 3852, 4575, 4960, 5214, 5372, 5466, 5551, 5708
z.+dan 65, 387, 397, 1526, 1557, 1950, 2100, 2238, 3381, 3493, 3805, 5856
z.+dur 309, 2095, 4273, 5464
z.+ı 3471
z.+ıla 815
z.+ımda 469
z.+ında 1170, 1713, 2237, 2426
z.+ındadur 477
z.+lar 275
z.+ına 3660, 3837, 5215, 5360, 5372, 5550
z.+ında 2637, 3343, 3769, 4664, 4847, 5822, 5860
z.+ının 5823
z.+umda 4013, 5567
→āhir z., āhir z.peygamberi, ilerü z., Mehdī z.ı, şimdiki z.
z.-ı emīrü'l-mü'minīn Halife (Hz. Osman) devri
z. 3829-30
z.-ı sa'adet Saadet devri, hilafet
z. s.+inde 2124
żamġ (Ar.) Zamk
z.+ı 2986
Zammirīm Yer adı
z. 3071
ẓann (Ar.) Zan, sanma, sanı, tahmin
z. 1128
ẓanniyyāt (Ar.) Varsayım, faraziye
z.+dur 881
zār
zār zār Sürekli ağlamayı anlatır
z. 304
zār zār ağla- Sürekli olarak ağlamak, inlemek, feryat etmek
z. a.-dı 4263
zārī (F.) Ağlayıp, sızlama, inleme
z.+sine 1952
z.+sini 2888
z. it- Ağlamak
z. i(d)-üp 1828
zārılıḳ Sesli olarak ağlayış, inleme
z. 1952, 2181
z. eyle- Ağlayıp sızlamak, inlemek
z. e.-diler 5629
z. ḳıl- Ağlayıp sızlamak, inlemek
z. k.-dı 2021
żarar (Ar.) Zīyan, mazarrat
z.+ı 1201, 5791
z.+ın 3019
Zātü'l-'imād İrem bahçesi
z. i.[ı]+dur 3625
zātī
→hayāt-ı z.

z. o.-dı 4053, 4693, 4848, 5223, 5237, 5406, 5798, 5801, 5827, 5840
z. o.-dı 1271, 1714, 1781
z. o.-dıgı 1049
z. o.-dugına 4686
z. o.-ısar 5824
z. o.-ısardı 5140
z. o.-ur 1114, 1660, 1917, 2033, 2062, 5819
z. o.-urdı 1504
zaḫire
z. kıl- Saklamak, biriktirmek
z. k.-ur 1915
zaḫm/zaḫım (F.) Yara
z. 5440, 5738
z.+a 3174
z.+ına 2902, 3042, 3523, 3650
z.+un 2317
z. irişdür- Darbe vurmak, yaralamak
z. i.-di 5440
zaḫm-dār Yaralı
z. 3384
zaḥm (Ar.) Tazyik
z.+ından 3240
zaḥmet (Ar.) Sıkıntı, eziyet, rahatsızlık
z. 1976, 3175, 4875
z.+dedururlar 4510
z.+den 799
z.+i 253, 253, 254, 254, 255, 778, 5006
z.+ile 2887, 4378
z.+in 3042, 3523
z.+ümi 1977
→gözinde z.i ol-
z.(ler) çek- Sıkıntı çekmek
z. ç.-di 3198, 4080
z. ç.-düm 301, 1265, 1976-77
z. ç.-er 3003
z. ç.-erler 4416
z. ç.-ersin 3254
z. ç.-ersiz 2406
z. ç.-üp 2177-78
z. it- Sıkıntı vermek, zarar vermek, güçlük çıkarmak
z. i(d)-er 863
z. i(d)-erler 4106
z. i.-meye 3102
z. i.-mezler 4108
z.ler gör- Sıkıntı çekmek
z. g.-mese 256
zaḥmetsiz zf. Zahmet çekmeden, sıkıntısız
z. 773
ẓahr
ẓahrü'l-Hicāz Hicaz'ın arka tarafı
z. 1488
ża'īf (Ar.) 1. Güçsüz, zayıf
z. 1403, 1830
z.+i 2815
2. Sağlamlığı, dayanıklığı olmayan
z.+dür *üzerine oturmuş yine bu oğlan eyitmiş ki buğday salḳımı za'īfdür büyük ḳuşı götürmez*..4718
z. eyle- Güçsüzleştirmek, zayıflatmak
z. e.-di 173
zā'il
z. ol- 1. Yok olmak, ortadan kalkmak
z. o.-a 777
z. o.-maga 952
z.-ur 788, 5240
z.-ursa 953
2. Sona ermek, bitmek
z. o.-maz 4376
z. o.-ur *ya'nī her pādişāhuŋ pādişāhlıġı zā'il olur* 4375
→yirinden z. ol-

Z

yüri-/yürü- 1. Gitmek, yürümek
y.-di 4678, 5057
y.-dügine 1015
y.-r 2711
y.-rken 4607
y.-rse 1629
y.-yeler 4551
y.-yesiz 4481
2. İlerlemek, hareket etmek, gitmek
y.-mese 846
y.-mez 2255, *bu sebebden Ḳulzüm deñizinde gemi gündüz yürür gice yürimez* 2166
y.-r 2166, 2167, 2256, 2895, 4213, 4489
y.-ye 847
3. Hücum etmek, saldırmak
y.-di ... *yüridi pāsüpānı öldürdi*..5558
4. Yerinden oynamak, yerinden kopup yürümek
y.-r 2703, 4104, ... *eyitdiler ki bir şehir vardur şunuñ orta/yirinde şöyle şu üstinde yürür ġarḳ olmaz*..4094
5. mec. Geçerli olmak
y.-r ... *ve andı dā'im 'adl yürür*..3827

yürit-
→savaş y.

yüz 1. Çehre, sima, yüz
y.+i 842, 911, 1234, 1235, 1765, 3046
y.+in 3044, 4965
y.+inde 2062
y.+ine 694, 1771, 1771, 5120
y.+ini 5109
y.+leri 3477, 4430, 4532, 4804
2. Yüzey, satıh
y.+i 1126
y.+inde 1274, 4104
y.+inden 1807
y.+ine 2992, 2994, 2997, *ayruḳ deñiz yüzine gelmezler*..3001
y.+ini 144
y.+lerin 1079
3. Taraf, kısım
y.+ine 3416, 4765, *mescide vaḳf eyledi ol bārūyı büyütdi dahı anuñ iç yüzine çepçevre/ḳubbeler yapdı*..3411
→agzı y.i egil-, gök y.i, yir y.i

y. dut- mec. Yönelmek, dönmek
y. d.-mışdur 3645

y.i kara mec. Kötü, meymenetsiz
y. 3263, 3265

y.i üzre Yüz üstü, yüzü koyun
y. 4231

y.in eyle- Dönmek, bakmak, yüzünü çevirmek
y. e.-se 760

y.ini yire ko- Secdeye kapanmak, secde etmek
y.(im) k.-dum 1828

y.lerin burışdır- Yüzlerini ekşitmek, kızmak, öfkelenmek
y. b.-mışlar 3665

yüz Yüz sayısı, yüz
y. 367, 489, 491, 492, 866, 1052, 1055, 1113, 1114, 1156, 1181, 1185, 1338, 1338, 1359, 1372, 1373, 1374, 1387, 1388, 1388, 1398, 1399, 1583, 1739, 1933, 1933, 1934, 2031, 2361, 2422, 2500, 2502, 2504, 2590, 2724, 2757, 2759, 2770, 2868, 3087, 3161, 3201, 3203, 3203, 3301, 3302, 3304, 3305, 3315, 3361, 3418, 3418, 3419, 3420, 3421, 3421, 3422, 3423, 3424, 3430, 3430, 3464, 3503, 3510, 3535, 3538, 3546, 3551, 3614, 3770, 3822, 3936,

Yûsuf/Yûsuf İbnü Ya'ḳûb Kişi adı; Hz. Yusuf
y. 659, 661, 3350, 5202, 5225, 5493
Yûsuf Yûsufü'bnü Haccâc Kişi adı
y. 3343, 4904
y. h.+a 3346
yut-/yud- Yutmak
y.-an 3350
y.-ar 2024
y.-sa 99
yuva Barınak, yuva
y. 3863, 5665
y.+da 1166
y.+larına 2422
y.+sında 2877, 2880, 2883
y.+sı 1166, 2422
y.+sına 1166
y.+sının 385
y.+ya 384
yuvala- Yuvarlamak, atmak
y.-dılar 4814
yüce 1. s. Yüksek, büyük, yüce
y. 268, 1944, 2218, 2761, 3449, 3470, 3867, 3876, 3908, 4565, 4622, 5319, 5375, 5549, 5554, 5589
2. is. Yüksek, büyük, yüce
y. 2721, 5554
y.+dür 2714
3. zf. Yüksekçe, büyükçe, yüce olarak
y. 5342
y. yir Yüksek yer, tepe, sırt
y. 865
y. y.+ün 865, 5674
y. y.+den 1161, 1162
yücelik 1. Yükseklik
y.(g)+i 3398, 3424, 3534, 4601, 5357, 5376
y.(g)+idür 3204
y.(g)+ile 2485
2. Büyüklük
y.+ile ... *didi belki felek bu yüce/ligile ve bu 'azamet-ile mütenâhîdür*...1017-18
yük Eşya, yük
y. 3427
y.+i 1739
y.+in 2799
y.+ler 4910, 5403
y.+lerile 3594
y.in bırak- Çocuğunu düşürmek
y. b.(g)-a 3119
yüklet- Yükletmek
y.-di 5308
yüklü Hamile, gebe
y. 2884, 2884
y. eyle- (Birini) Hamile bırakmak
y. e.-di 5331
y. ol- (Dişi canlı) Gebe kalmak, hamile olmak
y. o.-sa 795
y. o.-ur 1085, 5029-30
yüksek Yüksek
y. 2737
yülüt- Tıraş etmek, kesmek
y.-se 97
yüŋ Yün
y. 5161
y.+i 5317
y.+ile 5454
y.+inden 5318
y.+lerin 72
yüreḳ Yürek, kalp
y.(g)+in 221, 223

yoğurd Yoğurt
y. 1535
Yoğurdī
→tağ-ı y.
yoḫsa Aksi takdirde, yoksa
y. 5264
yoḫsul Fakir, yoksul
y. 1645, 1649
yoḳ Yok, var karşıtı, mevcut değil
y. 114, 462, 463, 1017, 1513, 2016, 2629, 3894, 3927, 4057, 4059, 4208, 4209, 4246, 4252, 4290, 4290, 4430, 5646, 5646
y.+dan 115
y.+dur/y.+dır 45, 150, 151, 227, 228, 298, 315, 377, 422, 491, 591, 608, 672, 873, 927, 964, 1001, 1002, 1003, 1023, 1025, 1033, 1176, 1332, 1339, 1506, 1532, 1551, 1552, 1610, 1736, 1738, 1739, 1922, 1922, 2008, 2116, 2137, 2274, 2276, 2398, 2462, 2650, 2723, 2737, 2791, 2815, 3134, 3156, 3499, 3567, 3623, 3623, 3738, 3740, 3746, 3749, 3752, 3824, 3834, 3839, 3844, 3876, 3908, 3929, 3935, 3950, 4040, 4173, 4287, 4407, 4508, 4520, 4623, 4641, 4666, 4759, 4875, 4993, 5020, 5041, 5114, 5115, 5209, 5302, 5400, 5540, 5541, 5547, 5818, 5822, 5858, 5859, 5886
y.(g)+ıdı 276, 593, 594, 1782, 3406, 4041, 4625, 4631, 5509
y.(g)+ımış 1599, 3238, 5058
y.(g)+iken 550, 551
→çāre y.
y. it- Ortadan kaldırmak, yok etmek
y. i(d)-er 1542
yol 1. Yol
y. 104, 1281, 1506, 2462, 3442, 3442, 3623, 4287, 5090
y.+ı 2918, 3286, 3444, 3449, 4626, 5744
y.+da 1783, 2304, 4652, 5563, 5861
y.+dan 1622, 1942, 1943, 1945, 2055, 3162
y.+dur/y.+dır 603, 604, 664, 1182, 1359, 1419, 1853, 1959, 1960, 1999, 2032, 3608, 3846, 4038, 4320, 5042, 5198, 5583, 5645
y.+ı 663, 1941, 1945, 3443
y.+ıdur 1985
y.+ları 2038
y.+larına 2219
y.+ına 4963
y.+ında 5402
2. mec. Uğur
y.+ında ... *senüŋ/yolında niçe dürlü zaḥmet çekdüm*...301
→nefesler y.ın dut-, togrı y., yüce y.
y. az- Yoldan çıkmak, sapıtmak
y. a.-avuz 2299-2300
y. a.-dılar 3227
y. bul- Fırsat bulmak
y. b.-maz 4749
y. göster- Yol göstermek
y. g.-diler 3443
y. g.-e 2220
y. vir- Müsaade etmek, izin vermek
y. v.-diler 5222
y. v.-mediler 4825
y. v.-mez 2243
y. v.-mezler 3828
y.ın bagla- Yolunu kesmek
y. b.-dılar 4629
yol- (Saç, sakal) Yolmak, sinirlenerek tellerini koparmak

y. 1911, 3075
y.+na 1286
y.+nda 3075, 3241, 4042, 5761
y. depren- Deprem, yer sarsıntısı
y. d.-düginündür 520
y. depretmek Deprem, zelzele
y. 5873
y. ehli Canlılar, mahlûkat, yaratılan herşey
y. 808
y.+nün 813
y.(ün) içi Yeryüzü
y. i.+nde 3074, 3180
y. küresi Yeryüzü, yer yuvarlağı
y. k.+ni 1666
y. örgüci mec. Taif için kullanılır
y. ö.+dür 4774
y. üsti Yer yüzü
y. ü.+nde 2578
y. yüzi Yer yüzü, dünya
y. 5761
y.+nde 1015, 1733, 4009, 5389
y.+ndedür 3395
y.+ne 1343
y.+ndeki 2613
y.+nün 3680
y. zelzelesi Yer sarsıntısı, deprem
y. z.+nden 5666
yirdekiler Yer ehli, insanlar
y.+ün 709
y.e geç- Yerin dibine geçmek, yerle bir olmak, helâk olmak
y. g.-megi 1776
y. g.-mekden 5859
y.e geçür- Helâk etmek, yerle bir etmek
y. g.-di 5707, 5718-19
y.inden geydür- Yerle bir etmek, helâk etmek
y. g.-mişlerdür 5644
y.inden götür- Helâk etmek, yerle bir etmek
y. g.-di 2767
y.inden zā'il ol- Helâk olmak, yerle bir olmak
y. o.-maga 952
y.ine gel- Gerçekleşmek
y. g.-e 4481
y.ine getür- İfa etmek
y. g.-eler 281
yiriş- Erişmek, ulaşmak, yetişmek
y.-ür 2264
yişil Yeşil
y. 3184
yit- Yetmek, kâfi gelmek
y.-er 3525, 4291
y.-erdi 4293
y.-eydi 5722
y.-mez 3213
→güci y. 3690
yitiş- Ulaşmak, erişmek
y.-di ... *bu haber Pervīz'e yitişdi*...5560
→devri āhire y.
yitük Kayıp, yitik
y.(g)+i 3697
y.(g)+ün 3698
yiyici Yırtıcı, yiyici
y. 274
yiyit- Kokutmak, bozmak
y.(d)-ür 3179
yoğın- Kalınlaşmak
y.-alar 5480
yoğun Yoğun, sık
y.+dur 5879
yoğur- Yoğurmak, karıştırmak
y.-alar 2987

y.+lerin 757, 2556, 2672
y.+lerinde 527, 969, 2804
y.+lerün 520
y.+ün 865, 1869, 3406, 5398, 5674
2. Toprak, zemin, yer
y. 1965, 2391, 2874, 5581, 5581
y.+de 3933, 5207, 5548
y.+deki 1682
y.+den 513, 959, 1106, 1108, 1204, 2258, 2459, 2920, 3446, 3777, 5789
y.+e 183, 395, 1015, 1097, 1098, 1102, 1107, 1107, 1319, 2472, 2572, 2573, 3806, 4762, 5593
y.+i 2387, 2407, 2562, 4708, 5745
y.+ini 3619
y.+leri 2386, 2849
y.+lerün 549
y.+ün 3074
3. Yer yüzü, dünya
y. 194, 199, 507, 808, 1016, 1018, 1319, 1646, 1665, 1800, 1909, 1910, 1914, 2467, 2488, 2569, 2571, 2573, 2580, 2581, 2582, 2583, 2586, 2587, 2590, 2599, 4158, 5037
y.+de 676
y.+den 808, 811, 1181, 1681, 1684, 1700, 1701, 1807, 1916
y.+dür 2485
y.+e 1675, 1677, 1687, 1810, 1913, 2210, 2491, 2579, 2972, 3197, 5421
y.+i 593, 726, 2466, 2519, 2525, 2529, 2614, 2972
y.+lerden 855
y.+leri 938, 952, 1047
y.+ün 286, 511, 514, 1337, 1667, 1767, 2498, 2499, 2564, 2568, 2570, 2577, 2589, 2613

4. Mesafe, ara, uzaklık
y.+de 5758, ... *ve andı bir tağ/var bir ferseng yirde*... 5401
y.+den 3833
y.+dür 2267, 3473
y.+e 2757, 5671
5. Kısım, taraf, cihet
y.+den 1701, 3231
y.+i 3400, 3418, 5886
y.+in ... *bir koyunı dahı/boğazla a'zāsından yaramaz yirin başa getürin didi* 222
y.+ini 220, 5680
6. Ülke, memleket
y.+inde ... *Mühre bir şehirdür 'Arab yirinde anlaruŋ kanuşına/ağaç dirler*...5253
y.+ün 5066
7. mec. Mevki, makam
y.+üm ... *ben kim olam ki Peyğamber hazretinüŋ katında yirüm/ola*...3436
→açuk y., ara y.i, bi-günah y.e, başın y.e ko-, başını y.den götür-, her y.de, her y.e, her ne y.de, her ne y.e, kuru y.de, kuşluk y.i, nā-hak y.e, ne y., orta y., şükrin y.ine getür-, togrılık y.ini, yerine g., yüce y., yüzini y.e ko-
yerine Bir şeyin veya bir başkasının yerini almak üzere, adına
y. 4191, 5024, 5362, 5454, 5636, 5649
y. gel- Eski hâline gelmek, eski hâline dönmek
y. g.-e 5705
yiri mec. Önem, ehemmiyet
y. 150, 151
yirine Başkasının adına, yerine
y. 3933
y.(ün) altı Yerin yüzeyi altındaki bölümü, yer altı

y.-gil 4290
y.-medi 1561
y.-mege 3786, 5093
y.-mese 1725, 2301
y.-mez 796, 1680
y.-mezdi 4591
y.-mezim 4290
y.-miş 491
y.-mişdiniz 3657
y.-r 1851, 1852, 5088
y.-rdi 326, 4590
y.-rler 2691, 2830, 2918, 4107, 4708, 4708
y.-rlerdi 3530
y.-rsen 181
y.-rsin 3785
y.-se 99, 100, 101, 2261, 3119
y.-seler 3183, 5916
y.-sün 3589
y.-ye 165, 384, 408, 519, 1200, 1233, 4553
y.-yesin 162
y.-yicek 379
y.-yicidür 88
y.-yüp 281
2. mec. Mahvetmek, helâk etmek
y.-r *dünyā çoḳ çoḳ yiyici bir ejderhādur niçe biŋ yıldur ki ḫalā'iḳ yir* 274
y. yedur- Yiyivermek
y.-urdı 1233-34
yidi Yedi
y. 1980
yidür- Yedirmek
y.-ürler 3005
yigirmi Yirmi
y. 603, 875, 884, 1052, 1056, 1336, 1373, 1398, 1783, 1820, 1985, 2031, 2500, 2532, 2793, 3201, 3315, 3320, 3320, 3418, 3420, 3424, 3508, 3536, 3536, 3612, 3848, 4258, 4330, 4332, 4539, 4566, 4641, 4812, 4944, 5227, 5271, 5430, 5505, 5595, 5783, 5786, 5815
yigit 1. Genç, delikanlı
y. 301, 1182, 1486, 1764, 2301, 4271, 5735
y.+dür 1379
y.+i 4270
y.+in 2297
y.+le 4268
y.+ün 5738
2. Kahraman, yiğit
y. 336, 338, 4316
yigitlik Gençlik
y.+le 265
yigitrek Daha kahraman, daha yiğit
y. 337
yil Rüzâr, yel
y. 1790, 1791, 1794, 1802, 2221, 2243, 2313, 2472, 2687, 3149, 4372, 4379, 4774, 4945, 5003, 5005, 5460, 5469, 5803, 5838, 5842
y.+den 959, 2439, 5634
y.+dür 1878, 5783
y.+e 4500, 5785
y.+i 1804
y.+ile 1719
y.+ini 2995
y.+ler 1789, 1858, 2169, 2217, 2438, 2725, 3126, 3127, 3590, 5874
y.+lerde 510
y.+lerden 507
y.+leri 1718
y.+lerün 521
y.+ün 1800, 2470

y. f.+de 1331
y. f.(g)+ün 1407
y. kat gök Yedinci kat gök
y. g.+de 1513
yegrek Daha iyi, üstün, tercihe şayan
y. 227, 315, 1537
y.+dür 126, 3264, 3744, 3791, 3987, 4137
y.(g)+indendür 2519
Yeğūs Nuh kavminin taptığı bir put
y. 3457
yehūd (?)
y. 2871
yehuzen (?)
y.+dür 2780
yek
yek-pāre (F.) Tek parça, bütün
y. 4547
yek-şenbe/yek-şenbih (F.) 1. gün, pazar günü
y. 782, 782, 2977, 3356
yel Rüzgār
y.+iyle 2999
→cenūb y.i 2170
Yemām/Yemāme Yer adı
y. 5529
y.+a 5521
y.+da 5528
y.+dan 5522
y.+nün 5532
y.+ye 5534
Yemāme bint-i Marya Kişi adı
y. 5521
Yemān Yer adı
y.+da 5527
y.+dan 5523
y.+un 5526
Yemānī
→'akik-i Y., şu'ārā-yı Y.
Yemen Yer adı
y. 2560, 2910, 4735, 4771, 5515, 5535
y.+de 1324, 2750, 2870, 3029, 3906, 5537, 5538, 5544, 5548, 5572, 5587, 5591, 5665, 5728
y.+dedür 5543
y.+deki 2792
y.+dür 4745
y.+ün 1470
Yemenī 1. Yemen'e ait, Yemenli
y.+dür 5536, 5537
2. Kalıpla basılıp elle boyanan bir çeşit tülbent
y. 3325
Yemīn
→'aynü'l-Y.
yemiş Yemiş, meyve
y. 1110, 1111, 3874, 5574, 5621
y.+den 3875
y.+dür 5623
y.+e 262
y.+i 1110, 3280, 3280, 5621, 5631
y.+ile 5623
y.+inden 4783
y.+ler 1193, 1873, 2706, 5299, 5410, 5573, 5717
y.+lerden 3872
y.+lerdür 4997, 5519
y.+leri 1536, 2546
y.+lerün 5879
y. getür- Meyve vermek
y.(ler) g.-e 1873
y. vakti Yemiş verme vakti
y. v.+nde 3872
y. vir- Meyvesi çıkmak, meyve vermek
y. v.-di 397

y.-masında 619
y.-mayayım 619
y.-mış 4376, 4835
y.-mışdur 374
y.-mışlar 1062, 2259, 2462, 3242, 3246, 3253, 3261, 3270, 3273, 3293, 3598, 3600, 4101, 4374, 4383, 4391, 4408, 4472, 4618, 4950, 5475, 5476, 5487, 5488, 5612, 5740
y.-mışlardur 3307, 3308, 5465, 5497
y.-up 3638
2. Nakşetmek, resmini yapmak
y.-an 2746
y.-dılar 4843
y.-mamışlardur 857
y.-mışlar 856, 3290, 5475, 5476
y.-mışlardur 817, 2075, 2078, 2745, 3549, 3595, 3682, 4186
y.-sa ... *her kimse ki bu ṣūreti/bir ḫāliṣ bakırda yazsa*..825
y.-salar 2970

yazdur- 1. Yazdırmak
y.-dı 4992
2. Nakşettirmek, süsletmek
y.-an ... *anda 'acāyib ṣūretler/yazmışlardur ve ḫūb nakışlar eylemişlerdür anları yazduran Kisrā'dur* 2745

yazı Ova, sahra
y.+sına 4437
y.+sıla 2764

yazıc[ı]lıḳ Kātiplik, yazıcılık
y.(g)+a 4069

yazın Yaz mevsiminde, yaz aylarında
y. 3177

yazıl- Yazılmak
y.-mamışdur 374
y.-mış 322, 357, 3547
y.-mışdı 626

yazılu Yazılmış, yazılı
y. 516, 2187, 2372, 3373
y.+dur 714, 717, 3243, 5512

yazu 1. Yazı
y. 471, 2778, 2971, 3270, 4065, 4068, 4767, 5616, 5740
y.+ları 2873
y.+yı 3272
y.+ya 324, 3270
2. Yanılgı, hata, yanlış
y.+ma 4326

ye-bk. yi-

Ye'cūc (Ar.) Kısa boylu bir kavim, Çinliler (Mecuc'la birlikte kullanılır)
y. 4574
y. ve Me'cūc Yecuc ve Mecuc
y. 1855, 2506, 4031, 4531, 4552, 4570, 4573
y. m.+dan 4030
y. m.+dur 2497-98

Ye'cūc ve Me'cūcca Yecuc ve Mecuc dili
y. m.+dur 4032

yedi Yedi
y. 566, 573, 774, 908, 908, 934, 947, 970, 1009, 1048, 1055, 1057, 1234, 1236, 1237, 1337, 1372, 1389, 1981, 2060, 2069, 2070, 2073, 2350, 2356, 2356, 2430, 2430, 2503, 2528, 2529, 2536, 2993, 2994, 3300, 3301, 3301, 3314, 3320, 3440, 3464, 3472, 3546, 3677, 3679, 3728, 3770, 3964, 4299, 4785, 4942, 4951, 4978, 5042, 5323, 5449, 5449, 5467, 5650, 5671, 5742, 5799, 5799

yedinci Yedinci
y. 942, 967, 2518, 3425, 3711
y. felek Yedinci kat gök

yatacak Mecra, yatak
y.(g)+ı 2384
yatak Barınak, in
y.+ına 4856
yatlu Uğursuz
y.+sı 1885
yavru/yavrı Yavru
y.+ların 384
y.+sı 1084, 4700
y.+sını 1083, 2879
y.+sına 2880
y.+sının 2881
y.+sı 383
yavuz 1. *is.* ve *sf.* Kötü, fena
y. 91, 3786, 3935, 5121
y.+ları 3251
2. *sf.* Azgın, vahşi
y. *yavuz cânavarlardan kankısı ki Rûmiyye'ye varur bundan girü döner* 2051
y. düş Kâbus
y. 3900
yavuzlık Kötülük, fenalık
y. 5104
y.(g)+un 420
y. eyle- Kötülük yapmak, kötülük işlemek
y. e.-diniz 3658
y. iriş- Kötülüğe maruz kalmak, şer isabet etmek
y. i.-mez 680
y. i.-ür 679
y. işle- Kötülük yapmak, kötülük işlemek
y. i.-rler 3251
yavuzrak En fena, çok kötü, daha kötü
y. 228
y.(g)+ı 5173
y.(g)+ından 5172
yay Yay
y. 1475, 4098
y.+a 1416
y.+dan 2068
y.+un 1417
yaya Ayakla yürüyen, vasıtasız, yaya
y. 5244
y.+dan 1098, 1100
yaykan- Yıkanmak
y.-sa 2347
yaz Yaz mevsimi, yaz
y. 4707, 4742, 5621
y.+ı 4869
y. günleri Yaz mevsimi
y. 3524
y. ortası Yaz mevsiminin ortası
y. o.+sında 1450
yaz- 1. Yazmak
y.-a 3041
y.-anun 374
y.-arlar 3483
y.-arlardı 919
y.-arsa 620
y.-asın 4124
y.-aydım 31
y.-ayım 619
y.-dı 129, 132, 612, 613, 616, 623, 3519, 3641, 3642, 3735, 3742, 4122, 4547, 4557, 4833, 5065, 5124, 5217, 5242, 5423
y.-dılar 439, 439, 5162
y.-duk 483, 1514, 1515, 1516, 2247
y.-gıl 606
y.-maga 49, 53
y.-magiçün 605
y.-mak 851, 4065
y.-mamışlar 461

y.+sına 662, 797, 5669
y.+sından 823, 1907
y.+sını 100, 100, 3410
2. Bedenin, vücudun yarısı
y.+sından ... *üzerine bir sūret yazmışlardur'ādem sūreti ve yarısından aşağası 'akreb sūretidür*...4187

yarıl- Parçalanmak, yarılmak
y.-maz 5762
y.-ur 5765
→zehresi y.

yarım Yarım, yarı
y. 4601

yarındağı
y. gün Ertesi gün
y. 1085

yarındası Ertesi, ertesi gün
y. 1108
y. gün Ertesi gün
y. 4107, 5181

yaṣdık Yastık
y. 2858

yaş 1. Kuru karşıtı, ıslak, yaş
y. 2915, 3078, 3558
2. Göz yaşı
y.+ın 3391
→göz y.ı
y. ol- Islanmak, yaş olmak
y. o.-maz 1799
y. o.-masa 3559

yaş Yaş, sin
y. 1768
y.+ları 1768

yaşar Yaşında
y. 5874, 5874

yaşıl Yeşil
y. 1695, 1763, 2606, 2898, 3825, 4324, 5740
y.+dur 4443
y.+a 793
y. alma Bir çeşit elma
y. 1901
y. yāḳūt Yeşil renkli yakut taşı
y. y.+dan 3332
y. zeberced Yeşil renkli zebercet
y. z.+dendür 3535

yaşlıḳ Islaklık, yaşlık
y.(g)+ı 1081

yaşmaḳ Yaşmak, ince yüz örtüsü
y. 5714

yaşraḳ Daha ıslak, daha yaş
y. 2991

yat- 1. Uzanmak, yatmak
y.-amaz 2773
y.+an 3724
y.-anı 2773
y.-ar 2819
y.-dı 196, 1971, 3932, 5120
y.-dugı 2309
y.-ırdı 4177
y.-up 3138
y.-urdı 5383
y.-urlar 4416
2. Yatık hālde bulunmak, yatmak
y.-ur ... *ḳamu taş oldılar ba'zı/durur ve ba'zısı yatur*...5619
3. Bulunmak, durmak
y.-ur *ol 'arab ṣaḥrāya naẓar itdi gördi ki bir niçe deve ḳıgı yatur idi* 1012
4. (Ölü) Gömülmüş olmak
y.-mış 3289
y.-ur 3946, 3963, 5734
y.-urlar 3463, 5300

yaprak̤ Yaprak
y. 628, 716, 4130
y.+da 714, 717
y.(g)+ı 657, 713, 716
y. (g)+ın 5076
y.+lar 1079
y.+ları 5910
y.+larından 3525, 3530
y.ı sarar- mec. Vadesi dolmak, eceli gelmek
y. s.-ur 715
yapu Bina
y.+dur 4772
yār
y. idin- Dost edinmek
y. i.-diler 426
yar- Yarmak
y.-arlar 2811
y.-sa 5745
y.-up 2843
yara- Faydası olmak, yararı dokunmak
y.-maz 4781
y.-r 49
y.-ya 50, 52, 53
→işe y.
yaradıl- Yaratılmak, halkedilmek, yoktan var edilmek
y.-masında 548
y.-mışdur 809
y.-ur 629
yarak̤
y. it- Hazırlık görmek, hazırlık yapmak, hazırlanmak
y. i(d)-üp 1264
y. i.-diler 2138
y.(g)ın eyle- Hazırlık yapmak, hazırlanmak
y. e.-yesin 247
yarala- Parçalamak, ikiye bölmek
y.-r 2826
yaramaz Kötü, muzır; faydasız, boş
y. 222, 1647, 1650, 2265, 2724, 5886
y.+dur 2341
yarasa Yarasa
y. 2481
yarat- Yaratmak, halketmek, yoktan var etmek
y.-a 2465
y.-dı 568, 571, 592, 592, 593, 593, 600, 603, 939, 1008, 1057, 1718, 1904, 1905, 1907, 2548, 2551, 2553, 2562, 2563, 3246, 5880, 5880
y.-dum 277, 934, 937, 1047, 1047, 1173, 1281, 2464, 2810
y.-ma 1536
y.-madı 3296
y.-madı 592, 727, 1074
y.-madum 937
y.-mamışdur 1537
y.-mışam 1278
y.-mışdur 746, 751, 938, 941, 1011, 1081, 1082, 1517, 2475, 2486, 2960, 5877
y.-ur 1898
yardım/yardum
y. eyle- Yardım etmek
y. e.-gil 3642
y. it- Yardımda bulunmak, yardım etmek
y. i.-diler 3907, 4346
y. i(d)-erler 3828
yarı/yaru 1. Bir bütünün iki eşit parçasından birisi, yarım, yarı
y.+ların 5234, 5234
y.+sı 747, 750, 750, 876, 877, 2592, 2593, 4494, 4494

3130, 3182, 3202, 3209, 3243, 3258, 3262, 3274, 3385, 3447, 3656, 3665, 3747, 3990, 3991, 4008, 4012, 4038, 4137, 4193, 4266, 4335, 4375, 4383, 4384, 4386, 4387, 4388, 4389, 4391, 4392, 4393, 4395, 4396, 4397, 4398, 4399, 4400, 4401, 4403, 4404, 4406, 4594, 4619, 4715, 4768, 4774, 4806, 4816, 4817, 4954, 4960, 5000, 5328, 5334, 5466, 5534, 5536, 5536, 5537, 5600, 5718

yap- İnşa etmek, kurmak, yapmak
y.-a 2949
y.-alar 5068
y.-alardı 3771
y.-am 4025, 4615, 4938
y.-an 5617
y.-anı 5379, 5380
y.-ardı 3670
y.-arlar 2928
y.-arsın 4067
y.-dı 3203, 3300, 3314, 3319, 3412, 3417, 3609, 3636, 3834, 3995, 4024, 4027, 4028, 4071, 4258, 4295, 4348, 4424, 4445, 4460, 4524, 4534, 4616, 4648, 4659, 4663, 4738, 4772, 4790, 4826, 4904, 4906, 4981, 5002, 5002, 5022, 5045, 5060, 5095, 5129, 5180, 5184, 5184, 5186, 5208, 5292, 5339, 5374, 5493, 5500, 5501, 5507, 5636, 5643
y.-dılar 3676, 3771, 3772, 3772, 3954, 4518, 4527, 4542, 5353, 5355, 5357, 5466, 5488
y.-dı 1581, 2495, 2496, 4235
y.-dılar 1963, 1964
y.-dugı 3782
y.-dugını 3465
y.-duklarınun 3877
y.-dum/y.-dım 4548 4940, 5497
y.-dunsa 4262, 4262
y.-ısar 1982
y.-mış 4602, 4750
y.-mışdur 3662, 3953, 4223, 4600, 5180
y.-mışlar 1063, 2636, 5168
y.-mışlardır 4450
y.-mışlardur 1989, 2286, 2782, 3169, 3557, 3594, 3680, 4450, 4785, 5007, 5453, 5665
y.-mazdım 4264
y.-mazdan 4264
y.-sun 1576

yapdır-/yapdur- Yaptırmak, inşa ettirmek
y.-a 4071
y.-dı 4225, 5050, 5283

yapıl- 1. İnşa edilmek, bina edilmek, yapılmak
y.-dı 4588, 4662, 5511
y.-mış 4750
y.-mışdur 3769, 4532, 4565, 4624, 5342, 5468
2. Meydana getirilmek imal edilmek, yapılmak
y.-mış ... *dahı 'aķīķ taşını/güneşe ķorlar ve tenevvüre ķorlar ki deve ķıġı-la yapılmış ola*...2794

yapış- 1. Ayrılmayacak şekilde birbirine tutunmak, yapışmak
y.-dı 4546
y.-mış 5457
y.-ur 2830
2. Tutmak, tutunmak, dokunmak
y.-dılar ... *ḥā'iż 'avratlar aņa/yapışdılar dahı ķara oldı*...3394

y.+ından ... *ol kişi[yi] üç gün şuya şokdılar demreni/yanından geldi taşra çıkdı*...2320
→çevre y., dört y.

yan- 1. Yanmak
y.-an 1686, 3572
y.-ar 1618, 1621, 1685, 1711, 2657, 3573, 5579
y.-arıdı 3034
y.-arlar 4305, 5274
y.-arsa 1618
y.-dı 1584, 5580
y.-duktan 2800
y.-mış 5578
y.-maga 5501
y.-maya 1639
y.-sa 2800
2. (Maden, mineral) Kimyasal reaksiyonlar neticesinde yanmak
y.-dı *çün ol dīvārı kazdı bu kükrüt yandı ve kurşun eridi* 4545
y.-dugın 3574
3. mec. Helâk olmak, yanmak
y.-dı *ur hastalıgı zāhir oldı ve Başra'ya od düşdi yandı*...5840
y.-mış 5578

yanmaklık Yanma
y.(g)+a 1684

yanadur- Yanmakta devam etmek, yanadurmak
y.-an 1826

yaŋa Taraf, cihet, yön
y. 760, 786, 959, 1079, 1567, 1569, 1623, 1957, 2168, 2176, 2577, 3368, 3371, 3413, 3483, 3795, 3886, 4026, 4240, 4241, 4303, 4303, 4503, 4647, 5109, 5209
y.+dan 1334, 1335, 2776, 2779, 5209
y.+dur 1110, 1931
2. ed. Tarafına, ...e doğru
y. 1111

yaŋak Yanak
y.(g)+ı 761
y.(g)+ısında 762

yandur-/yaŋdır- 1. Tutuşturmak, yakmak
y.-a 1617, 1619
y.-dıgı 918
y.-dugı 1616
y.-sa 2692, 2694
y.-ur 1683, 1798, 3482, 4506
y.-urlar 2279, 2755, 2755, 2756, 2756, 2799, 3328, 4500
2. Işık vermesini sağlamak, yakmak
y.-ur 3488, 3495, 3570
y.-urdı 4946
y.-urlar 3303, ... *ve dahı avcılar gice çerāk/yandururlar cānavarlar ol çerāguŋ katına cem' olur*...1548

ya'nī (Ar.) Yani
y. 71, 83, 84, 85, 106, 112, 114, 125, 137, 153, 155, 158, 190, 244, 317, 392, 419, 429, 433, 449, 455, 457, 501, 539, 547, 552, 579, 607, 748, 754, 764, 793, 812, 814, 897, 924, 1018, 1028, 1063, 1127, 1131, 1227, 1254, 1281, 1298, 1413, 1479, 1526, 1624, 1665, 1666, 1691, 1706, 1710, 1767, 1775, 1776, 1776, 1853, 1867, 1883, 1888, 1969, 1986, 1988, 2127, 2161, 2173, 2180, 2188, 2245, 2249, 2259, 2408, 2463, 2466, 2489, 2498, 2499, 2532, 2614, 2627, 2635, 2643, 2645, 2649, 2797, 2798, 2872, 2903, 2925, 2927, 2943, 2952, 2954, 2960, 2961, 2975, 2988, 3013, 3016, 3049, 3059, 3068, 3077, 3082,

y.+ında 2789
y.+ına 2120
3. zf. Takriben, yaklaşık olarak
y. ... *begleri cemi'i saydı/yakın yüz biŋ kişi yidi*...5392
y. gel- Yaklaşmak, yakınlaşmak
y. g.-di 295
y. g.-miş 200
y. ol- Yaklaşmak, yakınlaşmak
y. o.-dılar 2141
y. var- Yaklaşmak, yakınlaşmak
y. v.-dılarsa 4086
yaḳıncaḳ Pek yakın, çok yakın (yer), yakıncacık
y.+ında 2321
yaḳınraḳ Daha yakın, en yakın
y.+dur 1184
yaḳışdur- *mec.* Yormak, tahmin yürütmek
y.-magıladur 883
Ya'ḳūb
→bāb-ı Y.
yāḳūt (Ar.) Yakut, değerli bir süs taşı
y. 1938, 2740, 2790, 3186, 3189, 5541
y.+dan 2257, 3333, 4212
y.+dandur 942
y.+dur 4486
y.+ı 3189
y.+ıla 3619, 4478
y.+lar 2743
y.+un 1034
→gök y., kızıl y., yeşil y.
yalan Yalan
y. 3279, 3281, 5041
y.+dur 459, 2934
y.+ı 3279
y.+un 894
y. eyle- Yalancı çıkarmak, tekzip etmek, yalanlamak
y. e.-mezem 4171-72
y. it- Yalancı çıkarmak, tekzip etmek, yalanlamak
y. i(d)-erse 4169
yalanla- Yalanlamak, tekzip etmek
y.-manız 3278-79
y.-ya 3279
yalıŋ
→od y.ı
yalıncaḳ Çıplak vaziyette, üryan
y. 1308, 1597, 2380, 3170, 3236, 3238
y.+lardur 2508
yalıŋız/yalıŋuz Sadece, yalnız
y. 1527, 4898, 5726
yalınlan- Parlamak, ışıldamak, ışık saçmak, alevlenmek
y.-ur 3033
yalvar- Dua etmek, yakarmak
y.-asın 1615
yan 1. Taraf, kısım, yan
y.+ı 4866, 4866, 5343, 5413
y.+ına 1256, 5234, 5234
y.+ında 877, 1021, 1256, 2163, 2618, 3253, 3307, 3420, 5488, 5620, 5620
y.+ındadur 877
y.+ındagı 2164
y.+ından 761
2. Yakın, yan
y.+ına 366, 2865, 4098, ... *dahı ol dīvānuŋ/yanına yıġdılar*...4544
y.+ında 396, 2201, 2635, 2641, 3389, 5285, 5667
3. Bedenin yan tarafı
y.+ında 5738

v. *işiden ola sıtma visil ve daķ ve uyuz* 3160

vizīr bk. vezīr

vü bk. u

vücūd (Ar.) Varlık, var olma, mevcudiyet

v.+ı 5

v.+ında

v.+ından 280

v.a gel- Ortaya çıkmak, olmak, meydana gelmek

v. g.-di 1634

v. g.-diler 551

v. g.-memişdür 2486-87

v.a getür- Yaratmak, yoktan var etmek

v. g.-di 566

vüs'

v.-i ṭāķat Güç, basiret

v. 5821

Y

yā (Ar.) Ye harfi

y. 3186

yā (Ar.) ünl. Ey

y. 83, 113, 191, 245, 702, 1212, 1611, 2179, 2180, 4144, 4265, 4272, 4670, 4671, 5109, 5388, 5867

yā (F.) 1. Yahut, veya, ya

y. 555, 790, 790, 999, 1514, 1793, 1840, 1842, 2111, 2223, 3128, 3173, 3284, 3564, 4706

2. Yoksa, ya da

y. 159, 621, 622, 623, 776, 1773

3. Peki, öyleyse

y. 950, 1035

y. 1807, 2129

yā ... veyā İki durumdan birisi

y. 1662

yā ... yā İki durumdan birisi; ya...yahut, ya...ya da

y. 1128, 1792-93, 2489-90

yābān (F.) Issız, tenha (yer)

y.+a 360

yābāndan Bilinmez, yabancı

y. 857

yābānī (F.) Meçhul, bilinmez

y.+ı ... *ve andan ṭaşra biŋ yigirimi/beş yıldız vardur yābānī yarısı anlaruŋ ol şimālī ṭarafındaġı ṭaġuŋ/bir yanındadur..*876

yād

y. it- Anmak, zikretmek

y. i.-di 559

yādigār/yādgār (F.) Hatıra, yadigâr

y. 2096

y.+ıdur 2096

y. kal- Hatıra kalmak

y. k.-dı 237

y. ol- Hatıra olmak, yadigar olmak

y. o.-a 421

Yāfes/Yāfes bin Nūh Kişi adı

y. 4035

y.+e 2527

yaġ Yağ

y. 147, 1893, 5307

y.+dan 150

y.+dur 5890

y.+ı 1535, 2986, 5211, 5299

y.+la 140, 149

yaġ- 1. (Kar, yağmur, dolu vs.) Gökten düşmek

y.-acak 5853

y.-ar 205, 1705, 1811, 1813, 1814, 1858, 1859, 1912, 2119, 2663, 2687, 2741, 4775, 5791, 5833, 5853

y.-ardı 5382, 5383

v.-eler ... *iy şāh buyur ki Nīl'i mu'alleme vireler* 4067
v.-üp-idi 667
v.-ürdi 4526
5. Bağışlamak
v.-di 1605, 3624, ...*anlaruŋ pādişāhı çok nesne virdi İskender'e vardı* 4091
6. Nasip etmek, ihsan etmek, lutfetmek
v.-di 1516
v.-düm *Allahü te'ālā dir ki.../göz virdüm kulak virdüm dahı togrı yol virdüm*..278
v.-memişdür 335
v.-miş 3898
v.-mişdi 1156
7. Satmak
v.-medi 3520
v.-ürim ... *gel beni sat böyle diyicek Fātik eydür ben size/on biŋ dināra virürim*...4164
v.-ürler 2799, 3033
v.-ürlerdi 5393
8. (Kız) Birinin nikāhı altına vermek, evlendirmek
v. 3913
v.-di 3894, 3917, 4161, 5251
v.-düm/v.-dim 3655, 4146
v.-ir 4145
v.-üp 4317
v.-ürsiz ... *dahı getürürsiz bir yoḫsul dīve virürsiz*...1649
10. Bir yeri teslim etmek, elden çıkarmak
v.-diler ... *ehl-i Tedemmür peşimān oldılar Ḫālid'i/taleb idüp getürdiler sulıḥ eylediler şehri virdiler*...3958
11. Yaymak, saçmak
v.-en ... *ol nūr viren la'li şunuŋ sıgrı çıkarur* 3098

→ad v., almak v.mek, āvāze v., aydınlık v., cān v., cevāb v., cizye v., destūr v., dütsü v., gölge v., göŋle kuvvet v., haber v., harāc v., hil'at v., kendümüze insaf. v., koy-v., kuvvet v., maglataya v., mehil v., nusret v., ruhsat v., saklayı-v., salı-v., selām v., suna-v., şule v., ta'ām v., yemiş v., zehir v., żekāt v.
virmeklik İhsan, bağış, verme
v.+dür 4397
virān (F.) Viran, yıkık, harabe
v. 4906
v. eyle- Viraneye çevirmek, harap etmek, yıkmak
v. e.-ye 5500
v. it- Viraneye çevirmek, harap etmek, yıkmak
v. i.-di 3466
v. ol- Harab olmak, viraneye dönmek, viran olmak
v. o.-dı 5035, 5302
Virān Yer adı
v. 1428
virbi-/viribi- Göndermek, yollamak, irsal etmek
v.-di 1216, 1573, 1573, 1625, 2150, 2735, 3055, 3130, 3329, 3331, 3333, 3334, 3335, 3337, 3371, 3376, 3391, 3404, 3427, 3491, 3517, 4357, 4479, 4627, 4650, 4653, 4676, 4790, 4824, 4841, 4904, 4906, 5004, 5049, 5067, 5149, 5363, 5614, 5624, 5652
v.-diler 3496, 3647
v.-düm/v.-dim 137, 3336
→āyet v., leşker v., harāc v., ilçiler v.
visil (?) Bir hastalık

Vehbe bin Ümeyye Kişi adı
v. 4746
vehm
v.e düş- Kuruntuya kapılmak, yersiz korkuya düşmek
v. d.-diler 5826
velākin (Ar. < ve-lākin) Fakat, ama
v. 3834, 4079
velī
veliyyü'l-enbiyā Nebilerin velisi, Hz. Cebrail
v. 652
Velīd İbn-i Müslim Kişi adı
v. 4323, 4336
velīk (F.) Lâkin, ama, fakat
v. 1534
velīkin (F.) Lâkin, ama, fakat
v. 69, 136, 161, 333, 336, 851, 865, 1033, 1414, 3182, 3532, 4252, 4427, 4690, 4761, 5054, 5072, 5176, 5345, 5346, 5443, 5715, 5720, 5761
Venedik Yer adı
v. 441
veres (?) Bir bitki
v.+dür 5542, *eydür ki 'ālem tolmışdur dört nesneyile ol dört dahı Yemen'dedür veresdür hatardur kendirdür 'aşabdur* 5543
vesvese (Ar.) Kuruntu, evham
v.+yi 2907
veya bağ. Veya, ya da, yahut
v. 454, 556, 1414, 1612, 1753, 2271, 3383, 3703, 3746
→ya veya
veyāhud bağ. Veyahut, yahut, veya
v. 621, 853, 1414, 1663, 1697, 3703
vezīr/vizīr (Ar.) Vezir
v. 4194, 4196, 4254, 4255, 4896
v.+dür 2746
v.+i 327, 3643, 3656, 3879, 5674
v.+ine 4251
v.+ini 4191
v.+ler 2134
v.+ün 4195
v.-i İskender İskender'in veziri
v. 4193
v.-i Zuşereh Zuşereh'in veziri
v. 3913
vezīrlik Vezirlik
v. 231
vezn (Ar.) Ölçü, ağırlık
v.+ini 595
v. it- Ölçmek, tartmak
v. i(d)-üp 675
Vezn
→'ayn-ı V.
vezzān
vezzānü'l-kısmet Rızık tartıcı, *mec.* Hz. Mikāil
v. 674
vilādet
v.-i Peyġamber Hz. Muhammed'in doğumu
v. p.+e 1055
vilāyet (Ar.) Vilâyet, eyalet, ülke
v. 4105, 4218, 4350, 4509, 5389, 5682
v.+de 2275, 2508, 2809, 3834, 4018, 4310, 4444, 4480, 4677, 4840, 5092, 5382
v.+den 3035
v.+dür 3756, 3987, 4082, 4108, 4189, 4426, 4977, 5031, 5320, 5326, 5441, 5535, 5670
... eydürler ki Serendib bir vilāyetdür şehir değildür... 4501
v.+e 3687, 3903, 4510

4972, 4973, 4973, 4974, 4974, 4974, 4974, 4975, 4975, 4976, 4978, 4979, 4979, 4980, 4981, 4984, 4985, 4986, 4989, 4993, 4995, 4997, 4997, 5001, 5002, 5003, 5005, 5005, 5005, 5006, 5012, 5012, 5014, 5015, 5017, 5017, 5018, 5019, 5023, 5024, 5024, 5024, 5025, 5026, 5027, 5027, 5027, 5028, 5029, 5029, 5031, 5032, 5034, 5037, 5038, 5038, 5040, 5045, 5046, 5052, 5055, 5058, 5059, 5060, 5061, 5075, 5075, 5077, 5077, 5077, 5078, 5078, 5078, 5079, 5083, 5084, 5086, 5086, 5087, 5087, 5088, 5092, 5095, 5096, 5098, 5099, 5099, 5100, 5100, 5101, 5101, 5103, 5103, 5103, 5104, 5105, 5105, 5106, 5106, 5108, 5111, 5112, 5112, 5113, 5113, 5113, 5114, 5116, 5116, 5117, 5117, 5117, 5117, 5118, 5118, 5118, 5118, 5118, 5123, 5124, 5126, 5126, 5126, 5127, 5127, 5127, 5127, 5127, 5127, 5127, 5128, 5128, 5129, 5129, 5130, 5131, 5131, 5132, 5134, 5134, 5135, 5138, 5141, 5142, 5142, 5143, 5143, 5144, 5145, 5148, 5151, 5152, 5155, 5158, 5158, 5158, 5158, 5158, 5158, 5159, 5163, 5165, 5166, 5167, 5169, 5171, 5174, 5180, 5183, 5184, 5185, 5186, 5187, 5188, 5189, 5190, 5194, 5195, 5195, 5197, 5199, 5199, 5203, 5203, 5203, 5204, 5205, 5205, 5205, 5206, 5206, 5208, 5209, 5209, 5210, 5211, 5211, 5211, 5212, 5212, 5213, 5214, 5216, 5220, 5220, 5221, 5221, 5222, 5223, 5223, 5223, 5225, 5226, 5226, 5227, 5227, 5232, 5233, 5234, 5234, 5235, 5235, 5236, 5236, 5238, 5238, 5238, 5238, 5239, 5239, 5239, 5241, 5241, 5241, 5241, 5242, 5243, 5244, 5245, 5246, 5247, 5248, 5249, 5251, 5252, 5254, 5255, 5255, 5256, 5257, 5258, 5259, 5260, 5261, 5261, 5262, 5263, 5266, 5271, 5272, 5273, 5275, 5276, 5277, 5278, 5279, 5280, 5280, 5282, 5284, 5285, 5285, 5288, 5296, 5297, 5298, 5299, 5299, 5299, 5302, 5302, 5303, 5304, 5305, 5308, 5308, 5310, 5311, 5312, 5314, 5314, 5314, 5315, 5316, 5317, 5318, 5319, 5321, 5321, 5322, 5323, 5323, 5325, 5325, 5325, 5326, 5328, 5330, 5331, 5331, 5333, 5334, 5335, 5335, 5336, 5337, 5339, 5342, 5343, 5344, 5348, 5354, 5355, 5358, 5359, 5362, 5368, 5368, 5368, 5372, 5374, 5376, 5379, 5381, 5391, 5391, 5395, 5397, 5398, 5399, 5400, 5402, 5403, 5405, 5410, 5411, 5412, 5412, 5412, 5413, 5413, 5413, 5413, 5416, 5417, 5418, 5427, 5428, 5430, 5430, 5437, 5441, 5444, 5444, 5444, 5444, 5445, 5447, 5447, 5448, 5449, 5449, 5450, 5451, 5452, 5452, 5453, 5453, 5453, 5454, 5455, 5458, 5458, 5459, 5460, 5460, 5461, 5462, 5464, 5464, 5467, 5468, 5468, 5469, 5469, 5469, 5469, 5470, 5473, 5473, 5474, 5476, 5476, 5477, 5478, 5479, 5481, 5481, 5485, 5486, 5487, 5488, 5489, 5491, 5493, 5493, 5494, 5494, 5495, 5496, 5503, 5504, 5507, 5509, 5509, 5510, 5510, 5511, 5511, 5513, 5515, 5520, 5520, 5521, 5521, 5521, 5522, 5523, 5524, 5527, 5530, 5532, 5533, 5533, 5534, 5534, 5536, 5541, 5541, 5541, 5542, 5545, 5545, 5548, 5548, 5548, 5549, 5550, 5551, 5552, 5564, 5568, 5569, 5570, 5573, 5573, 5580, 5580, 5581, 5582, 5583, 5583, 5587, 5587, 5589, 5589, 5591, 5592, 5594, 5594, 5595, 5596, 5597, 5599, 5602, 5602, 5602, 5603, 5603, 5604, 5605, 5607, 5608, 5611, 5612, 5613, 5616, 5619, 5619, 5620, 5621, 5621, 5627, 5629, 5632, 5632, 5636, 5642, 5645, 5646, 5646, 5652, 5652, 5656, 5659, 5662, 5662, 5664,

4081, 4082, 4083, 4083, 4083, 4084, 4084, 4086, 4096, 4097, 4100, 4103, 4104, 4109, 4109, 4112, 4113, 4114, 4114, 4123, 4127, 4131, 4131, 4132, 4133, 4137, 4138, 4141, 4152, 4156, 4159, 4173, 4175, 4176, 4182, 4183, 4185, 4187, 4190, 4193, 4200, 4203, 4203, 4208, 4211, 4213, 4213, 4215, 4216, 4216, 4220, 4220, 4221, 4232, 4234,.4242, 4251, 4259, 4262, 4264, 4268, 4273, 4274, 4276, 4283, 4284, 4295, 4296, 4297, 4297, 4298, 4299, 4300, 4300, 4300, 4301, 4303, 4304, 4307, 4308, 4308, 4311, 4311, 4312, 4313, 4313, 4314, 4315, 4318, 4318, 4318, 4319, 4320, 4321, 4322, 4328, 4329, 4329, 4330, 4331, 4331, 4332, 4333, 4335, 4335, 4337, 4338, 4340,4341, 4345, 4349, 4350, 4353, 4354, 4358, 4360, 4362, 4365, 4376, 4379, 4380, 4381, 4382, 4390, 4407, 4409, 4410, 4411, 4411, 4412, 4412, 4413, 4415, 4418, 4419, 4419, 4420, 4425, 4427, 4428, 4428, 4429, 4432, 4432, 4434, 4434, 4437, 4439, 4441, 4442, 4442, 4442, 4443, 4443, 4445, 4445, 4446, 4446, 4446, 4446, 4447,4447, 4448, 4448, 4448, 4449, 4450, 4450, 4451, 4451, 4452, 4454, 4456, 4457, 4458, 4458, 4458, 4461, 4462, 4467, 4467, 4475, 4475, 4478, 4478, 4478, 4479, 4479, 4480, 4481, 4483, 4483, 4485, 4485, 4486, 4486, 4487, 4488, 4488, 4489, 4490, 4490, 4491, 4492, 4493, 4493, 4494, 4495, 4496, 4497, 4498, 4499, 4499, 4500, 4501, 4502, 4503, 4504, 4506, 4508, 4509, 4509, 4510, 4513, 4516, 4518, 4518, 4521, 4521, 4522, 4524, 4524,

4526, 4530, 4531, 4532, 4536, 4536, 4536, 4539, 4540, 4540, 4541, 4541, 4542, 4545, 4546, 4546, 4547, 4549, 4549, 4550, 4550, 4550, 4550, 4551, 4552, 4553, 4555, 4557, 4561, 4564, 4565, 4566, 4567, 4570, 4573, 4582, 4582, 4585, 4586, 4593, 4594, 4595, 4596, 4597, 4597, 4606, 4606, 4616, 4621, 4622, 4624, 4625, 4625, 4629, 4632, 4636, 4638, 4641, 4642, 4643, 4644, 4644, 4646, 4649, 4650, 4651, 4657, 4662, 4665, 4674, 4677, 4682, 4682, 4685, 4689, 4689, 4689, 4690, 4691, 4692, 4693, 4695, 4696, 4696, 4700, 4700, 4706, 4707, 4708, 4708, 4708, 4710, 4711, 4711, 4711, 4711, 4711, 4712, 4716, 4733, 4733, 4734, 4736, 4740, 4742, 4742, 4743, 4744, 4745, 4745, 4746, 4748, 4748, 4748, 4749, 4750, 4750, 4751, 4752, 4752, 4753, 4755, 4756, 4757, 4758, 4758, 4762, 4765, 4766, 4766, 4769, 4770, 4774, 4775, 4778, 4783, 4785, 4786, 4787, 4788, 4788, 4789, 4793, 4800, 4802, 4804, 4804, 4806, 4807, 4807, 4807, 4808, 4810, 4810, 4811, 4813, 4814, 4821, 4822, 4822, 4822, 4824, 4825, 4825, 4826, 4831, 4843, 4844, 4844, 4844, 4846, 4847, 4847, 4847, 4853, 4858, 4859, 4859, 4861, 4861, 4861, 4862, 4863, 4864, 4865, 4865, 4865, 4865, 4866, 4867, 4867, 4867, 4867, 4867, 4868, 4869, 4869, 4876, 4877, 4878, 4879, 4880, 4881, 4881, 4882, 4889, 4889, 4893, 4893, 4906, 4907, 4908, 4908, 4909, 4910, 4910, 4910, 4910, 4913, 4914, 4915, 4916, 4916, 4920, 4921, 4922, 4922, 4923, 4923, 4924, 4924, 4928, 4929, 4932, 4933, 4934, 4935, 4942, 4942, 4942, 4943, 4944, 4945, 4947, 4950, 4951, 4953, 4953, 4954, 4956, 4957, 4959, 4959, 4961, 4962, 4969, 4971, 4972, 4972,

3114, 3115, 3124, 3125, 3126, 3127,
3146, 3146, 3147, 3148, 3151, 3158,
3158, 3159, 3159, 3160, 3160, 3160,
3175, 3178, 3180, 3183, 3183, 3187,
3188, 3188, 3189, 3192, 3193, 3193,
3195, 3198, 3198, 3199, 3202, 3202,
3203, 3204, 3207, 3210, 3232, 3243,
3243, 3250, 3251, 3252, 3253, 3254,
3255, 3255, 3256, 3257, 3264, 3266,
3268, 3280, 3287, 3289, 3292, 3295,
3298, 3300, 3301, 3302, 3303, 3304,
3305, 3305, 3306, 3306, 3311, 3311,
3311, 3311, 3312, 3312, 3312, 3313,
3313, 3313, 3320, 3321, 3326, 3327,
3327, 3330, 3330, 3331, 3332, 3333,
3334, 3337, 3339, 3340, 3342, 3342,
3344, 3348, 3354, 3357, 3358, 3359,
3378, 3378, 3378, 3382, 3382, 3386,
3396, 3396, 3399, 3399, 3401, 3418,
3419, 3420, 3420, 3421, 3422, 3424,
3424, 3426, 3427, 3427, 3429, 3430,
3432, 3440, 3440, 3444, 3445, 3446,
3449, 3457, 3457, 3457, 3457, 3461,
3461, 3462, 3465, 3470, 3474, 3476,
3477, 3477, 3485, 3487, 3504, 3506,
3507, 3508, 3509, 3510, 3511, 3515,
3515, 3519, 3524, 3528, 3531, 3534,
3535, 3537, 3537, 3539, 3541, 3541,
3541, 3545, 3545, 3546, 3546, 3547,
3547, 3549, 3552, 3559, 3560, 3562,
3563, 3565, 3568, 3575, 3577, 3580,
3581, 3586, 3587, 3593, 3594, 3595,
3595, 3597, 3604, 3605, 3608, 3608,
3610, 3610, 3611, 3612, 3612, 3613,
3614, 3614, 3615, 3615, 3615, 3616,
3616, 3617, 3618, 3618, 3618, 3619,
3619, 3620, 3621, 3621, 3624, 3633,
3633, 3635, 3636, 3637, 3639, 3645,
3649, 3649, 3650, 3651, 3653, 3654,
3655, 3659, 3661, 3666, 3666, 3667,
3669, 3669, 3680, 3681, 3681, 3681,
3689, 3691, 3692, 3692, 3692, 3692,
3692, 3694, 3699, 3701, 3711, 3716,
3717, 3718, 3719, 3720, 3725, 3726,
3732, 3733, 3733, 3734, 3736, 3737,
3738, 3739, 3739, 3739, 3740, 3740,
3741, 3741, 3741, 3743, 3745, 3745,
3746, 3748, 3749, 3749, 3750, 3752,
3757, 3757, 3761, 3762, 3762, 3762,
3764, 3766, 3767, 3782, 3783, 3784,
3785, 3787, 3788, 3788, 3789, 3789,
3790, 3792, 3803, 3806, 3807, 3808,
3809, 3809, 3815, 3816, 3820, 3821,
3822, 3823, 3827, 3827, 3827, 3828,
3828, 3829, 3831, 3833, 3833, 3835,
3835, 3839, 3839, 3841, 3841, 3842,
3842, 3843, 3848, 3849, 3852, 3853,
3853, 3854, 3856, 3856, 3856, 3859,
3859, 3860, 3861, 3861, 3868, 3870,
3871, 3873, 3878, 3898, 3905, 3905,
3910, 3926, 3933, 3934, 3934, 3935,
3936, 3945, 3945, 3945, 3950, 3953,
3962, 3962, 3965, 3967, 3969, 3969,
3970, 3972, 3973, 3975, 3981, 3982,
3982, 3982, 3983, 3984, 3984, 3986,
3987, 3988, 3992, 3992, 3993, 3993,
3994, 3994, 3994, 3994, 3994, 3994,
3994, 4000, 4020, 4020, 4020, 4021,
4021, 4021, 4021, 4021, 4021, 4026,
4027, 4027, 4030, 4030, 4031, 4031,
4032, 4033, 4034, 4035, 4036, 4037,
4039, 4040, 4040, 4041, 4043, 4044,
4046, 4050, 4069, 4071, 4077, 4077,
4078, 4078, 4078, 4078, 4078, 4081,

2004, 2004, 2004, 2004, 2021, 2030, 2033, 2039, 2044, 2044, 2046, 2048, 2048, 2049, 2058, 2059, 2061, 2062, 2063, 2079, 2100, 2110, 2110, 2111, 2122, 2122, 2122, 2123, 2124, 2128, 2129, 2133, 2134, 2142, 2143, 2153, 2157, 2159, 2159, 2161, 2164, 2167, 2181, 2191, 2192, 2193, 2197, 2200, 2203, 2208, 2209, 2212, 2213, 2214, 2216, 2218, 2221, 2221, 2223, 2247, 2251, 2252, 2253, 2254, 2262, 2264, 2268, 2312, 2315, 2315, 2322, 2322, 2323, 2326, 2328, 2331, 2334, 2334, 2335, 2346, 2346, 2347, 2350, 2353, 2355, 2356, 2360, 2390, 2393, 2393, 2395, 2396, 2397, 2403, 2419, 2433, 2438, 2439, 2442, 2442, 2443, 2449, 2449, 2451, 2465, 2467, 2468, 2468, 2470, 2470, 2471, 2472, 2473, 2473, 2474, 2485, 2485, 2488, 2489, 2490, 2490, 2491, 2492, 2493, 2495, 2497, 2497, 2497, 2497, 2497, 2497, 2497, 2498, 2501, 2502, 2503, 2503, 2504, 2505, 2505, 2505, 2506, 2506, 2508, 2511, 2511, 2512, 2513, 2513, 2513, 2513, 2515, 2515, 2515, 2516, 2516, 2517, 2520, 2521, 2524, 2525, 2526, 2527, 2530, 2530, 2530, 2530, 2531, 2531, 2533, 2536, 2538, 2538, 2538, 2538, 2538, 2539, 2539, 2539, 2539, 2540, 2540, 2540, 2541, 2541, 2541, 2541, 2541, 2542, 2542, 2543, 2543, 2543, 2544, 2544, 2544, 2544, 2544, 2545, 2545, 2546, 2546, 2546, 2547, 2548, 2557, 2557, 2557, 2557, 2558, 2558, 2558, 2558, 2558, 2558, 2559, 2559, 2559, 2559, 2559, 2559, 2559, 2559, 2560, 2560, 2560, 2562, 2568, 2578, 2580, 2581, 2582, 2583, 2586, 2587, 2587, 2589, 2590, 2590, 2590, 2593, 2593, 2594, 2596, 2597, 2597, 2598, 2598, 2599, 2601, 2602, 2602, 2604, 2605, 2606, 2609, 2611, 2612, 2612, 2615, 2616, 2618, 2619, 2620, 2625, 2636, 2650, 2659, 2662, 2663, 2663, 2665, 2669, 2670, 2672, 2673, 2676, 2676, 2684, 2686, 2687, 2687, 2697, 2702, 2702, 2703, 2706, 2706, 2706, 2713, 2714, 2714, 2722, 2723, 2724, 2724, 2738, 2739, 2741, 2742, 2744, 2744, 2745, 2749, 2750, 2752, 2755, 2756, 2759, 2761, 2761, 2764, 2765, 2766, 2769, 2770, 2772, 2772, 2772, 2773, 2774, 2776, 2778, 2780, 2786, 2786, 2789, 2790, 2791, 2794, 2795, 2804, 2815, 2816, 2826, 2827, 2834, 2835, 2835, 2836, 2840, 2842, 2850, 2852, 2856, 2856, 2858, 2860, 2861, 2863, 2865, 2866, 2866, 2867, 2867, 2867, 2867, 2867, 2867, 2868, 2868, 2871, 2873, 2874, 2875, 2882, 2883, 2888, 2899, 2907, 2918, 2918, 2922, 2928, 2929, 2929, 2947, 2948, 2949, 2951, 2955, 2956, 2957, 2961, 2961, 2962, 2963, 2963, 2964, 2964, 2964, 2964, 2965, 2965, 2965, 2967, 2969, 2973, 2979, 2980, 2981, 2981, 2981, 2982, 2984, 2985, 2986, 2986, 2987, 2992, 3002, 3009, 3024, 3027, 3029, 3031, 3032, 3033, 3033, 3035, 3038, 3038, 3046, 3046, 3050, 3056, 3060, 3064, 3064, 3065, 3066, 3068, 3069, 3069, 3069, 3069, 3082, 3083, 3090, 3093, 3097, 3106, 3109, 3110,

942, 943, 952, 954, 954, 959, 960, 961, 962, 963, 967, 971, 971, 975, 981, 984, 984, 986, 988, 991, 991, 995, 997, 998, 1000, 1001, 1002, 1004, 1005, 1016, 1018, 1028, 1029, 1031, 1031, 1032, 1032, 1034, 1037, 1038, 1042, 1043, 1044, 1047, 1052, 1054, 1054, 1056, 1057, 1059, 1061, 1063, 1064, 1069, 1071, 1072, 1073, 1073, 1073, 1075, 1075, 1076, 1077, 1079, 1079, 1079, 1100, 1104, 1111, 1116, 1118, 1120, 1121, 1125, 1126, 1129, 1132, 1133, 1158, 1163, 1171, 1174, 1174, 1175, 1176, 1178, 1180, 1198, 1198, 1200, 1204, 1205, 1205, 1206, 1217, 1224, 1229, 1238, 1256, 1257, 1279, 1282, 1284, 1292, 1293, 1296, 1299, 1299, 1301, 1303, 1303, 1303, 1304, 1304, 1305, 1305, 1305, 1306, 1310, 1311, 1313, 1318, 1321, 1322, 1322, 1324, 1325, 1325, 1332, 1333, 1334, 1335, 1338, 1339, 1345, 1346, 1346, 1346, 1347, 1347, 1347, 1347, 1349, 1349, 1350, 1350, 1352, 1353, 1357, 1359, 1359, 1362, 1363, 1363, 1363, 1364, 1364, 1364, 1365, 1366, 1367, 1367, 1369, 1372, 1373, 1375, 1375, 1376, 1376, 1377, 1377, 1377, 1378, 1380, 1380, 1380, 1380, 1383, 1383, 1389, 1390, 1390, 1390, 1390, 1390, 1390, 1391, 1392, 1392, 1392, 1392, 1393, 1397, 1400, 1400, 1401, 1401, 1402, 1402, 1402, 1402, 1402, 1404, 1405, 1405, 1409, 1413, 1415, 1416, 1416, 1418, 1420, 1420, 1422, 1423, 1424, 1425, 1427, 1427, 1427, 1427, 1428, 1428, 1428, 1429, 1430, 1434, 1435, 1435, 1437, 1437, 1438, 1440, 1440, 1440, 1442, 1442, 1442, 1444, 1446, 1446, 1446, 1449, 1449, 1449, 1453, 1453, 1453, 1454, 1458, 1459, 1459, 1462, 1464, 1464, 1464, 1464, 1465, 1465, 1465, 1465, 1466, 1467, 1469, 1470, 1470, 1470, 1470, 1470, 1470, 1471, 1472, 1473, 1474, 1477, 1477, 1479, 1479, 1480, 1481, 1481, 1481, 1482, 1482, 1482, 1482, 1483, 1488, 1488, 1488, 1489, 1490, 1490, 1493, 1493, 1493, 1494, 1496, 1497, 1499, 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1508, 1510, 1511, 1513, 1515, 1524, 1525, 1530, 1532, 1532, 1533, 1535, 1536, 1537, 1538, 1541, 1546, 1572, 1581, 1601, 1609, 1635, 1636, 1637, 1637, 1639, 1640, 1645, 1648, 1650, 1652, 1659, 1671, 1671, 1677, 1679, 1687, 1693, 1695, 1698, 1704, 1705, 1712, 1718, 1723, 1725, 1729, 1729, 1742, 1756, 1757, 1760, 1763, 1765, 1770, 1770, 1771, 1776, 1777, 1778, 1782, 1790, 1794, 1795, 1795, 1796, 1796, 1797, 1800, 1800, 1801, 1801, 1802, 1804, 1805, 1805, 1808, 1811, 1812, 1813, 1814, 1816, 1818, 1825, 1826, 1829, 1830, 1831, 1833, 1838, 1843, 1847, 1855, 1858, 1858, 1858, 1863, 1866, 1870, 1871, 1871, 1873, 1880, 1882, 1883, 1885, 1887, 1887, 1888, 1889, 1889, 1890, 1894, 1896, 1897, 1898, 1900, 1901, 1902, 1902, 1902, 1903, 1907, 1907, 1908, 1919, 1921, 1922, 1926, 1932, 1933, 1936, 1936, 1952, 1952, 1953, 1955, 1966, 1971, 1978, 1981, 1986, 1987, 2001, 2002,

vāsi' (Ar.) Geniş, bol

v. 5237

vaṣiyyet

v. it- 1. Vasiyette bulunmak, vasiyet etmek

v. i.-di 1220

v. i.-diler 4435

2. Emretmek, buyurmak

v. i.-di ... *ikrār-nāme yazdı Mekke kavmına virdi vaṣiyyet itdi*...5125

vaṭan (Ar.) Vatan

v.+uma 1970

vāv (Ar.) Vav harfi

v. 5499

va'ẓ (Ar.) Öğüt, nasihat

v. 494

vaż' (Ar.) Hareket

v. 894, 895, 905

vaż'-ı Bāṭıne Yer adı

v. 907

vazīfe

v. it- Görev saymak, görev addetmek

v. i.-di 3887

ve Ve

v. 2, 3, 8, 11, 11, 14, 14, 15, 15, 16, 17, 17, 18, 19, 20, 21, 25, 26, 29, 29, 36, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 59, 61, 63, 76, 76, 76, 77, 79, 89, 89, 90, 96, 97, 98, 99, 99, 100, 100, 102, 102, 102, 106, 107, 110, 115, 117, 119, 120, 121, 123, 128, 129, 137, 186, 188, 194, 197, 199, 201, 202, 204, 205, 212, 213, 214, 216, 225, 227, 231, 231, 235, 236, 237, 239, 239, 241, 245, 247, 249, 250, 253, 253, 255, 256, 256, 258, 258, 258, 258, 265, 266, 267, 271, 276, 279, 282, 283, 285, 286, 287, 287, 288, 292, 293, 310, 312, 315, 318, 318, 319, 319, 319, 320, 320, 324, 336, 340, 341, 341, 349, 356, 370, 390, 400, 405, 409, 410, 412, 416, 420, 426, 427, 427, 431, 434,435, 436, 437, 438, 447, 449, 452, 453, 458, 464, 465, 465, 482, 494, 494, 504, 505, 505, 506, 508, 508, 508, 509, 509, 510, 510, 513, 514, 514, 514, 514, 516, 517, 517, 519, 520, 521, 524, 525, 526, 527, 528, 528, 528, 529, 530, 530, 530, 531, 532, 532, 533, 533, 534, 534, 534, 534, 535, 535, 535, 536, 537, 537, 538, 538, 540, 540, 541, 541, 542, 543, 544, 544, 544, 545, 545, 549, 553, 553, 554, 554, 554, 554, 555, 557, 559, 562, 568, 572, 574, 582, 583, 585, 586, 595, 595, 596, 610, 614, 614, 615, 627, 627, 630, 636, 637, 638, 640, 640, 642, 642, 643, 644, 646, 648, 649, 651, 655, 666, 674, 676, 676, 680, 682, 686, 688, 688, 688, 688, 689, 708, 709, 719, 725, 727, 727, 728, 733, 733, 734, 734, 742, 745, 747, 747, 748, 749, 750, 755, 758, 759, 759, 762, 765, 766, 785, 785, 788, 793, 793, 793, 801, 803, 805, 808, 808, 808, 808, 809, 810, 810, 810, 811, 813, 817, 817, 818, 823, 823, 827, 828, 830, 830, 833, 836, 839, 839, 842, 845, 848, 849, 853, 855, 855, 855, 863, 867, 868, 870, 871, 872, 872, 872, 875, 877, 878, 878, 879, 879, 879, 879, 880, 880, 880, 880, 881, 881, 885, 885, 885, 886, 886, 886, 886, 887, 887, 888, 888, 888, 888, 889, 889, 889, 889, 891, 892, 892, 892, 894, 894, 898, 899, 899, 902, 902, 902, 902, 902, 902, 902, 903, 903, 903, 905, 905, 908, 908, 909, 911, 912, 914, 914, 920, 921, 925, 930, 932, 938, 939, 940, 941,

v.-maz 1286, 1995, 2136, 2571, 2571, 5582, 5685
v.-mazsın 1155
v.-mış 2056, 2402, 2709, 3088, 5669
v.-mışlar 4370
v.-sa 690, 1730, 1762, 2155, 2705, 3765, 3983, 4489, 4586, 4587, 4596, 4750, 5463, 5492
v.-salar 4756, 4757
v.-sun 4344
v.-up 1619, 2137, 2446, 2759, 2916, 3356, 5250
v.-ur 2002, 2002, 2009, 2023, 2044, 2051, 2060, 2102, 2121, 2122, 2122, 2123, 2123, 2172, 2172, 2173, 2173, 2173, 2223, 2757, 2881, 2888, 3112, 3589, 4490, 4491, 4491
v.-uram 268, 4614
v.-urdı 293
v.-urlar 1942, 2041, 2214, 2214, 2215, 2831, 2849, 2915, 3101, 3209, 3744, 4496, 4511, 5094
v.-urmış 2457
v.-ursın 2643
v.-ursa 2862, 4716, 5582
v.-ursan 313, 2862
→ere v., galata v., göŋline v., uykuya v., yakın v.
varabil- Gidebilmek, ulaşabilmek
v.-enler 1951
varduğı [< var idügi] Olduğu, bulunduğu, mevcudiyeti
v.+n 4758
v.+na 851
varaḳ (Ar.) Varak, yaprak
v. 1501

Varden Yer adı
v.+i 3402
varıl- Varılmak, ulaşılmak, gidilmek
v.-ur 1946
varlıḳ Var olma, mevcudiyet
v.(g)+ın 931
vaṣf (Ar.) Vasıf, nitelik, hâl, sıfat
v.+a 5396
v.+ı 561, 1416, 3394, 5479
v.+ıla 4048
v.+ın 5354
v.+ını 2226, 4781
v. it- Nitelemek, vasfetmek
v. i(d)-emez 560
v. i.-mek 3881
v. i.-se 375
v.a gel- Tarif edilmek, anlatılmak, vasfedilmek
v. g.-mez 1638, 2246, 3291, 4228, 4306, 4378, 5008, 5395
v.ın it- Vasfetmek
v. i(d)-emez 5751-52
v.-ı cemīl Güzel sıfat
v. c.+i 26
Vāsıḳ Billāh Kişi adı
v. 4554
v.+i 4579
vāṣıl
v. ol- Ulaşmak, kavuşmak
v. o.-ur 1543
Vāsıṭ Yer adı
v. 5499, 5511
v.+da 5503
v.+un 5505
vāsıṭa (Ar.) Vasıta, vesile, aracılık
v.+sıyla 1727, 1903

4073, 4119, 4124, 4186, 4203, 4232, 4275, 4424, 4481, 4548, 4566, 4620, 4675, 4718, 4764, 4775, 4796, 4987, 5002, 5137, 5274, 5357, 5357, 5426, 5481, 5511, 5555, 5564, 5566, 5610, 5659, 5659, 5680, 5682, 5848

ü.+dür 246, 513, 531, 724, 758, 759, 2561, 2740, 4501

→bunun ü.ne, taht ü.ne geç-

üzil- Kopmak, ayrılmak

ü.-ür 4303

üzim bk. üzüm

üzre 1. Üst, üzerinde, üzerine

ü. 1286, 2768, 3041, 3825

ü.+dür 502

2. ed. Göre

ü. 515, 901, 1379, 1403, *ḥükemā ḳavli üzre*..1495

3. Gibi, (bu) yolda, (bu) biçimde

ü. ... *üç vech üzre ki*..8

→dalālet ü. kal-, yüzi ü.

üzüm/üzim Üzüm

ü. 398, 400, 1110, 1395, 3839, 4285, 4291, 4300

ü.+di 398

ü.+e 4293

ü.+ini 4781

ü.+inün 5291

→ak ü., kuru ü.

V

vācib (Ar.) Gerekli, lüzumlu; vacip

v.+dür 4, 348, 3762

vacibü'l-imtis̱āl Gerekli, lüzumlu

v. i.+dür 12

va'd

v. eyle- Söz vermek, vaat etmek, taahhütte bulunmak

v. e.-di 1210

v. it- Söz vermek, vaat etmek, taahhütte bulunmak

v. i.-di 5036

va'de

v. iriş- Eceli gelmek, vadesi dolmak

v. i.-di 296

v. i.-miş 714

v. tamām ol- Ecel gelmek, vadesi dolmak

v. o.-a 634

v. o.-ıcak 4802

vādi (Ar.) Vadi

v. 2189, 5617

→bābü'l-v.

v.-yi Cehennem Yer adı

v. 5661

v.-yi Ḳarıdeye Yer adı

v. k.+ye 2173

v.-yi Zerver Yer adı

v.+e 4962

vādī'l-Metīne Yer adı

v. 5593

vādī'l-Nesir Yer adı

v. 5590

vādī'l-'Uḳāb Yer adı

v. 5591

vadī'r-ramād Yer adı

v. 5670

Vādi' İbn-i Şedīd İbn-i 'Ad Kişi adı

v. a.+durur 5617

vaḥşet

v.-i āsümān Gökten gelen musibet, semavî afet

v. 1663

vaḥy

v. eyle- (Allah) Vahyetmek

v. e.-di 5630

'užuv (Ar.) Organ, üye, aza
u. 80

Ü

ü bk. u
ücret (Ar.) Karşılık, bedel, ücret
ü.+içün 4740
üç Üç
ü. 8, 10, 401, 663, 795, 909, 1052, 1055, 1208, 1212, 1373, 1373, 1374, 1384, 1387, 1388, 1388, 1558, 1559, 1628, 1631, 1723, 1994, 2238, 2319, 2380, 2416, 2500, 2519, 2526, 2534, 2590, 2662, 2685, 2788, 2791, 3144, 3155, 3203, 3309, 3321, 3395, 3401, 3418, 3422, 3431, 3537, 3635, 3635, 3756, 3814, 4007, 4099, 4330, 4340, 4539, 4601, 4651, 4661, 4664, 4929, 5037, 5043, 5232, 5243, 5244, 5338, 5379, 5445, 5482, 5483, 5483, 5504, 5506, 5574, 5805, 5823, 5826
ü.+inün 1168
üçer Her defasında üç, üçer
ü. 3372
üçinci/üçünci Üçüncü
ü. 407, 941, 965, 1215, 1231, 1878, 2512, 3467, 3696, 3900
ü. felek Üçüncü kat gök
ü. f.+de 1382
ülfet
ü. dut- Alışmak, kaynaşmak
ü. d.-dı 4855
ü. it- Alışmak, kaynaşmak
ü. i.-di 4833
Ümeyye
→Benī Ü.

ümīd/ümīẕ
ü. dut- Ummak, ümit etmek, ümit bağlamak
ü. d.-aram 485
ü.i kes- Umudu kalmamak, artık bir şeyin olacağını beklememek
ü. k.-diler 2149
ümmet (Ar.) Aynı dine mensup topluluk, cemaat, ümmet
ü.+im 4139, 4674
ü.+imden 4727
ü.+ümün 3989
ümmeteyin
→sāhibü'l-ü.
ümm
ümmü'l-cibāl mec. Kaf dağı
ü. 2632
ümmü'l-ecsād mec. cıva madeni
ü. 2953
ün
ü. eyle- Seslenmek, bağırmak, haykırmak
ü. e.-diler 5556
ü. e.-nüz 5556
ü.ler gel- Sesler duyulmak, sesler işitilmek
ü. g.-di 1825
Ündülüs Yer adı
ü. 452, 2212, 2254, 2805, 4747, 5142
ü.+de 2458
ü.+e 2172, 2644, 4755
ü.+ün 464, 1458
→nehr-i Ü.
üns
ü. dut- Alışmak, ülfet etmek
ü. d.-ar 3916

→uykudan u.

uyandur- Harekete geçirmek, hareket ettirmek

u.-ur 1655

uyış- Canlılığını kaybetmek, uyuşmak

u.-mış 2331

uyḳu Uyku

u.+da 1973

u.+ya 1972

u.+yıla 264

u.dan ol- Uyanmak, uykudan olmak

u. o.-dılar 1975

u.dan uyan- Uyanmak

u. u.-dı 1975-76

u.su gel- Uykusu gelmek, uyku bastırmak

u.(muz) g.-mesün 5861

u.ya var- Uyumak, uykuya geçmek

u. v.-dı 1972

uyu- Uyumak, uykuda olmak

u.-dı 3932

u.-madı 4128

u.-mazsın 4129

'Uyuḳ (Ar.<'Ayyuk) Yer adı

u. 1327

uyumış

u. göŋül Gaflet içinde olan kalp

u. g.+lere 494

u. göz Gerçekleri göremeyen göz, manevi olarak körelmiş göz

u. g.+lere 494

uyuz Uyuz, bir deri hastalığı

u. 2062, 2064, 3160

u.+a 2315

u.+dan 2063

u. ol- Uyuz hastalığına tutulmak, uyuz olmak

u. o.-maz 4870-71

u. o.-sa 776

u. o.-ur 2063, 4587

uyuzlıḳ Uyuz hastalığı

u. 5776

uza- Uzamak, büyümek

u.-dı 397

uzaḳ Uzak

u. 1346

uzan- Uzanmak

u.-dı 396

u.-ur 1769

uzat- (El, kol) Uzatmak

u.-dı 1166

u.-sa 786

'Uẕra Medine'nin diğer adı

u. 5126

uzun 1. Kısa karşıtı, uzun

u. 858, 1484, 1711, 1714, 1868, 2057, 3021

u.+dur/u.+dır 2586, 3203, 5883

2. Büyük

u. ... *anuŋ gözleri uzun olur*...2937

3. Uzunluk

u.+ı 1985, 2157, 2197, 2407, 2509, 2669, 3300, 3320, 3423, 3536, 3849, 4334, 5507, 5877

u.+unı ... *anuŋ uzunını enini Allahü te'ālā'dan ġayrı kimesne bilmez*...1928

→'ömri u. ol-

uzun uzun Çok uzun

u. 2873

u. yıldız Kuyruklu yıldız

u. 1715

uzunlıḳ/uzunluḳ Uzunluk

u.(g)+ı 602, 603, 1043, 1996, 2228, 3430, 3534, 3712, 4226, 4752, 4753

u.(g)+ına 1935

u.-salar 3032

11. İsabet etmek

u.-dı 1678

12. Basmak, soymak

u.-urlar *ve pūlād anda az olur ol vilāyetden çıkarmaz bāzirgānları ururlar* 3035

13. Denk gelmek, etkisi altına almak

u.-sa *eger bir kişiye bir kez ursa fil-ḥāl ölürdi*...5807

14. Sokmak, zehirlemek

u.-a 1162, 1163

15. Sürüklemek, çarpmak

u.-up ... *ṣuv'anları ol/yoldan gitmege ḳomaz götürür ḳayapya urup helāk ider*...1943

16. Parçalara ayırmak, vurmak

u.-dılar 1962, *getürdiler ol ṭulumları urdılar daḫı birbirine bagladılar*...1963

17. *mec.* Helâk etmek, yerle bir etmek

u.-dı ... *nā-gāh Allahū te'ālā bir ḳara yil gönderdi urdı* 4576

→agzın u., bogazını çengāle u., bünyādın u., dag u., el(in) u., karşı u., kıraña u., kulagını kapuya u., lāf u., mehmiz u., mıhlar u., üzerine kilid u., mancıka u., mevc u., od u., terkin u.

urmaḳ Vurma, çarpma

u.(g)+a 2419

urıl-

→kilidler u.

urış- Dövüşmek, çarpışmak, vuruşmak

u.-urlar 3666

'Urve bin Mes'ud Kişi adı

u.+un 4778

'Urvetübnü'z-Zübeyr Kişi adı

u. 5794

usta (F. < ustād) Reis, bey

u.+larına 1869

uş 1. İşte, şimdi

u. 296, 1272, 1412, 3753

2. *sf.* Bu, işte bu

u. 1151, 1978, 3781

uşaḳ Küçük, ufak

u. 968, 969, 5285

utan- 1. Sıkılmak, utanmak, hayâ etmek

u.-gıl 3243

u.-magıl 3244

2. Çekinmek, korkmak

u.-mak ... *zīrā ki öldükden ṣoñra utanmaḳ ve ḳorḳu/gider*... 1224

utañgan Utangaç

u.+dı 3232

'Uṭārid (Ar.) Yer adı; Merkür

u. 1396

u.+dür 965

→felek-i 'U., sıfat-ı 'U., tab'-ı 'U.

uvacıḳ Ufacık, parçacık, parça

u. 3807

uvaḳ Ufak, küçük

u. 2809

u.+dur 2511

uvan- Ufanmak, kırılmak, parçalanmak

u.-masun 3405

uy- Uymak

u.-maduk 5614

u.-masa 983

→sözine u.

uyan Dizgin, gem, yular

u. 3856

uyan- 1. (Uykudan) Uyanmak

u.-dı 1976

2. mec. Gerçekleri anlamak, doğruyu bulmak

u.-dılar 495

→kibritlerün u.sı

'ulūm (Ar.) İlimler

u.+a 1401

u.+ı 1306

→mecma'-i u.-ı hikmet

'ulvī

→'ālem-i u., merkez-i u.

um- Beklemek, ümit etmek

u.-ardı 1572

'Umeyre Kişi adı

u. 3895, 3900

u.+yi 3896

u.+yile 3896

'ummān (Ar.) Okyanus

u.+da 2992, 4869, 5278

u.+dan 3089

u.+ıla 3086

u.+un 1482, 2107, 4180

'Ummān Yer adı

u. 2065, 3087

u.+a 2060, 2113, 2122, 3091, 3092, 4181, 4909

umūr

u.-ı dünyā Dünyevi işler, dünya hayatı ile ilgili meseleler

u. d.+nun 3-4

u.-ı dīniyye Dini meseleler, din işleri

u. d.ye 1400

unṣur (Ar.) Unsur, öge

u.+dan 963, 1896

u.+dur 963

u.+un 1736

u.-ı şerīf Kıymetli madde

u. ş.+dür 1652

unut- Unutmak, hatırdan çıkarmak

u.-mayavuz 5172

ur Ur

u. 5840

ur- 1. Vurmak, çarpmak

u. 3229

u.-dı 1865, 2203, 3230, 3240, 4460

2. Dövmek

u.-dılar 4358, 4932, 5701

u.-urdı 3529

3. Öldürmek, avlamak

u.-dı 3458

u.-dilar 1216, 3647

u.-urdı 4099, 4099

u.-urlar 5089

4. Sürmek, koymak; sürtmek, çalmak

u.-a *kim ki bu yüzügi 'akreb zaḫmına ura zaḫmetin sākin kıla*...3042

u.-alar 2902

u.-ur 3523

u.-urlar 2915, 3101

5. Elini dokundurmak, değdirmek, sürmek

u.-dı 3199

u.-sa 4505

6. Üflemek, çalmak

u.-a 635, 3209

u.-ınca 105

7. Giymek, takmak

u.-asız 4480

u.-dı 4204

8. İki şeyi birbirine çarptırmak, değdirmek

u.-ıcak ... *ve li-hāẕā görmez misin ki bir ṭaş bir ṭaşa urıcaḳ*...1533

u.-urlar 3553

9. Batırmak, saplamak

u.-ıcak 3031

10. Nişan alarak atmak

u.-ur ... *melekü'l-mevtüŋ elinde bir ḥarbesi vardur anuŋla ṣararan yaprağı urur düşürür*...716

'udī (Ar.) Uda ait, bir cins ceza'
u. 2867
ufaḳ Küçük, ufak
u. 2986
uğra- 1. Gitmek, uğramak
u.-dı 67, 4064, 4678, 5517
u.-dıydı 4288
u.-mış 2681, 4999
u.-maz 2170
u.-r 2223
u.-yan 3117
2. Karşılaşmak, rastlaşmak, tesadüf etmek
u.-dı ... *gider-iken/bir ferişteye uğradı*...2235
3. İsabet etmek, değmek
u.-sa ... *vaktā ki anuŋ daḫı üzerine şuv uğrasa*...2974
uğrat- Maruz kılmak, duçar etmek
u.-mış 2125
uğrı Hırsız
u. 3803
uğrılıḳ Hırsızlık
u.(g)+a 1376
u.(g)+ı 2551
uğunmaḳ Bayılma, baygınlık
u. 5774
uğurla- Çalmak, sirkat etmek
u.-dım 3803
u.-yacak 3441
uḫdūd
→ashābü'l-u.
Uḥud Yer adı
u. 2659
'Uḳāb
→vādī'l-U.
'uḳalā
u.-yı Hind Hint filozofları
u. 1525
u.-yı Yunan Yunan filozofları
u. 1525
uḳaru bk. yukaru
ulaşıḳ Bitişik, bağlı
u.+dur 2632
ulaş- Kavuşmak, karışmak
u.-maz 2026
u.-ur ... *anda şu eczāları ne ḳadar var-ısa birbirine/ulaşur*...1810
ulaşdur- Karıştırmak, içine atmak
u.-mayınca 1538
'ulemā (Ar.) Ālimler
u. 582
u.+yı 230
'u.-i fuḥūl İleri gelen alimler, belli başlı âlimler
u. 3828
u. f.+dan 1238
ulu 1. Büyük, yüce, azametli, ulu
u. 163, 389, 477, 563, 671, 913, 1499, 1606, 1870, 2005, 2006, 2008, 2009, 2052, 2073, 2073, 2102, 2128, 2132, 2156, 2196, 2209, 2227, 2292, 2366, 2376, 2385, 2660, 3269, 3409, 3470, 3470, 3516, 3566, 3567, 3756, 3756, 3834, 4020, 4189, 4258, 4414, 4421, 4426, 4427, 4436, 4437, 4484, 4531, 4539, 4569, 4597, 4735, 4920, 4968, 4970, 5018, 5020, 5033, 5078, 5096, 5142, 5261, 5269, 5284, 5285, 5319, 5411, 5412, 5595, 5636, 5650, 5759, 5824
u.+dur 4475
2. Saygı duyulan büyük, ileri gelen (kimse)
u.+lardan 3244
u.+sıdur ... *Zerdeşt mecūsīnüŋ ulusıdur* 1600

→ḥudūd-ı T., küffār-ı T.

t.-ı ʻArab Arap Türkistanı

t. a.+dur 3988

Türkān Türkler

t.+un 531

Türkī Türk

t. 2449, 4899

t.+yi 4790

Tūster Yer adı

t. 3941, 3944, 4662

t.+de 3946

t.+i 3944

t.+ün 3943

tütün Duman, buhar

t. 2656, 5577, 5754

t.+i 3077

t.+inden 3184

tūtiyā (Ar.) Çinko

t. 3185

t.+sına 2899

t.+yı 3185

t.-yı Hindī Bir cins çinko, Hint çinkosu

t. 3185

t.-yı Ṣafā Bir cins çinko, Safa çinkosu

t. 2323

tūy Tüy

t.+i 2057

U

u/ü Ve

u. 888, 4053, 5131, 5720

uʻcūbe (Ar.) Çok acayip, şaşılacak, garip (şey)

u. 1086, 1102, 1109, 1112, 1115, 1258, 1620, 2607, 3038, 5852

ucuzlıḳ Ucuzluk

u. 3484, 3485

uç 1. Uç taraf, uç

u.(c)+ı 3522, 3580, 3580, 3582, 4929

u.(c)+ına 2084

2. Kenar

u.(c)+ından ..*ol dīvānuŋ iki ucından iḥāṭā itmişdür*..3868

3. Sınır, son

u.(c)+ı 257

u.(c)+ında ...*bir maḥalle vardur ki aŋa Sūle dirler meydān ucında anda bir demür süŋü dikmişlerdür*..4929

u.(c)+ını 4564

uçdan uca Baştan başa, uçtan uca

u. 1799

uç Sebep, vesile

u.+dan 5797

uçumuzdan İçin, yüzümüzden, bizden dolayı

u. 5437

uç- 1. Uçmak

u.-a 4124

u.-ar 843, 860, 861

u.-arlar 2422

u.-dı 387, 4939, 5867

u.-dı 355

u.-sa 860, 861

2. Yerinden ayrılmak, yıkılmak

u.-mış *bir ṭaġ bir dereye uçmış dereye sed itmiş ol şu yolı baġlamış*..5744

uçmaḳ Cennet

u. 3391

u.+dan 2127, 3392, 3395

u.+ında 749

u.+larun 658

u.+un 3198

ʻūd (Ar.) Ödağacı

u. 5027

ṭulun- Batmak, gurub etmek
t.-ınca 5842
ṭun- (Güneş) Batmak
t.-uncaya 1080
Ṭūr-ı Sīnā/Ṭūr Yer adı
t. 2763, 2769, 3607
ṭur- bak. dur-
Ṭūra Kişi adı
t. 2521
ṭurak̇ Duracak, barınacak yer, yurt, mahal
t.(g)+ıdur 5315
ṭurġur- Kaldırmak, ayakta tutmak
t.-maga 580
turunc/turuç (F.) Turunç ağacının portakala benzeyen suyu acımtırak meyvesi
t. 4300, 5883
t.+ı 5888
t.+un 5885
Ṭūs Yer adı
t.+a 4802
Ṭūş Yer adı
t. 4792
t.+a 4796
tuş
→gözi t. ol-
tuş Cihet, taraf, hiza
t.+ına 1270
tut- bk. dut-
tutak̇ Dudak
t.+ları 5736
ṭuz Tuz
t. 1786, 1986
ṭuzlu Tuzlu
t.+dur 1985, 1987, 2008, 2029, 2107, 2215
Tübbaʿ Kişi adı
t. 5119
Tübbe Yer adı
t.+dür 4441
tüg Tüy
t.+i 81
Türanc Yer adı
t. 2209
türbe (Ar. < turbe) Türbe
t.+de 3435
t.+si 4803
t.-i Ḥamza İbn-i ʿAbdülmuttalib Hz. Muhammed'in amcası, Hz. Hamza'nın türbesi
t. 5141
t.-i Resūlullah Hz. Muhammed'in türbesi
t. 3433
Türk 1. Türk
t. 1115, 1689, 1772, 2009, 2505
t.+den 4957
t.+e 3991
t.+ile 1820, 1961
t.+ler 2024
t.+lerdür 3989, 4430
t.+lere 2554, 2556
t.+lerün 1452, 1821
t.+ün 4861
2. Türkistan
t.+dür *yedinci iklīm Türk'dür bunlaruŋ evleri ağaçdandur ammā* 2518
t.+i 2520
→hadd-i T.
Türkistān Türklerin anayurdu olan büyük bölge
t. 1816, 3860, 3981, 3987, 3991
t.+a 1819, 2213, 3832, 4587
t.+ı 4483
t.+da 2920, 3993, 4519
t.+dadur 2117

t.(g)+ıla 5627
t.(g)+ın 2911, 3342, 3344
t.(g)+ından 4798, 5066
t.(g)+un 1530, 1576, 3345
2. Ülke, diyar, yer
t. 4480
t.+dan 4934
t.(g)+ına *ben Şīn toprağına ayağım basmayınca*...4477
→başuna t. koyalar, başuna t. örteler, kara t., kızıl t., te'sir-i t.
t. altına ilet- Yerle bir etmek, helak etmek
t. i.-diler 5063
t. rengi Toprak rengi, haki renk
t. 1763
ṭopṭolu Dopdolu, tamamen dolu
t. 2040
ṭorpa Heybe, torba
t.+sın 368
t.+sına 368
tosun Haşarı, azgın
t. 4135
ṭoy- 1. Kanmak, doymak
t.-arlar 2289
2. mec. Yeter bulmak, tatmin olmak
t.-arsın 3222
t.-dun 2626
t.-madun 2627, 3221
toz Toz, duman
t. 3324, 3780, 5836
t.+ını 2741
töhmet (Ar. < tuhmet) Töhmet, suç, kabahat
t. 1599
tuç Tunç, bakır, çinko ve kalay alaşımı, bronz
t.+dan 4565, 4692
t.+ları 1966
ṭūfān (Ar.) Tufan
t. 3466, 5824, 5874
t.+da 5469
→ba'de'l-t., sâhibü't-tūfanü'l-e'amm
t.-ı Nūh Nuh tufanı
t. n.+dan 1054
t.-ı ṡānī İkinci tufan
t. 5824-25
ṭufūlet (Ar.) Çocukluk, küçüklük
t.+inde 1243
tuḥfe (Ar.) Hediye, armağan
t. 5532
t.+lerinden 120
ṭūl (Ar.) 1. Uzunluk, boy
t.+ı 3503, 3867, 4977, 5369, 5452
2. ast. Boylam
t.+ı 2512, 2513, 2515, 2516
t.-ı Hindī Hindistan'ın uzunluğu
t. 5444
Ṭūliye Yer adı
t. 4308
ṭulū' (Ar.) Doğma, doğuş
t.+dur 1436
t.+ın 2395
t.+ıyla 1193
→ mu'avvecü't-t., müstakimü't-t.
ṭulum Tulum
t. 2110
t.+ı 1739
t.+lar 1961
t.+ları 1962, 1963
t.+un 1741, 1743, 2112
t.-ı toldur- Tulumu şişirmek, tuluma hava doldurmak
t. t.-san 1742

tīz (F.) Çabuk, acele, hızlı
t. 171, 943, 945, 946, 1200, 1205, 1315, 1383, 1674, 1750, 3050, 3126, 3175, 3262, 3573, 4197, 5240, 5638, 5638
t.+dür 972, 1187
t. ol- Öfkelenmek
t. o.-urlar 5161
Tīz Kişi adı
t.+ün 4118, 4120, 4127
tizlik Çabukluk, sürat
t.(g)+inden 2067
tizrek Derhal, çabucak
t. 3783
toğ- 1. Dünyaya gelmek, doğmak
t.-a 1202, 1432
t.-an 1201, 2064, 5529
t.-ar 1085, 2064
t.-dı 207, 1554, 2334, 3897, 5204, 5331
t.-dugı 1557
t.-mış 467
t.-mışdur 5106
t.-sa 2333
2. (Güneş, yıldız) Görünmek, çıkmak, ufukta yükselmek
t.-a 1327, 1328, 4277
t.-ar 1083, 1324, 1331, 1336, 1397, 3737
t.-dı 1715
t.-dugı/t.-dıgı 1078, 1105, 1433, 4491
t.-ıcak 1101, 1113, 2291, 4043
t.-ıncak 2393
t.-madın 2994
t.-maga 1108
t.-magıla 4776
t.-mazdan 1336, 1371
t.-sa 1097, 1102, 1115, 1118

toğan Doğan
t. 383, 384, 386, 389, 5544
t.+dur 1402
t.+lar 3994
toğır-/toğur- 1. Doğurmak
t.-a 773, 2870
t.-ıcak 795
t.-ması 771
t.-ur 795
t.-urlar 5030
2. mec. Ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak
t.-ur 3278, 3279
toğrı
t. yol Hak yol, doğru yol
t. 278
toğurı Doğma, doğum
t.+sı 771
toğrılık Sadakat, doğruluk
t. 2547
tohum (F. < tuḫm) Tohum
t. 1198
toksan Doksan
t. 1182, 1361, 4336, 4466, 5726
toku- Dokumak
t.-rlar 4362
tokun-/tokın- 1. Değmek, dokunmak
t.-usardur 3373
2. Aksetmek
t.-maz 5609
t.-ur 1268
tokuz Dokuz
t. 1338, 1359, 1359, 1398, 1399, 2551, 2554, 2555, 3432, 3974, 4031, 4031, 4032, 4034, 5098, 5285, 5796, 5837
t.+ında 5801

t. eyle- Af dilemek, tövbe etmek
t. e.-di 5122
t. e.-diler 5629
t. it- Af dilemek, tövbe etmek
t. id-erler 2288
tevfīḳ (Ar.) Allah'ın yardımı, inayeti
t.+iyle 1330
Tevrat (Ar.) Hz. Musa'ya indirilen mukaddes kitap
t. 320
t.+ı 2766
t.+da 5139
tevsī' (Ar.) Genişletme, genişletilme
t.+den 3409
Tez̲emmür bk. Tedemmür
ṭıb (Ar.<ṭıbb) Hekimlik, tıp
t. 535
ṭılsım (Ar.) Tılsım, sihir, büyü
t. 2716, 3155, 4113, 4122, 5004, 5385
t.+dur 2780
t.+ındadur 524
t.+lar 452, 4310
t.+ları 451, 452
t.+ın 4122
t. eyle- Büyü yapmak, sihir yapmak
t. e.-miş 4748-49
t. e.-mişler 5458
Tırāz Yer adı
t. 4805
ṭırnaḳ Tırnak
t.(g)+ın 96
Tibe Medine'nin diğer adı
t. 5128
Tiflis Yer adı
t. 3968
t.+de 3835
t.+ün 3970
Tiġü'l-Aḳran İbn-i Ebī Mālik İbn-i Ebī Nāṣir Kişi adı
t. 4455
Tīh Yer adı
t. 2764
Tihām Yer adı
t.+da 2611, 4870
Tikan Yer adı
t. 5412
Tikrīt Yer adı
t. 4021
t.+den 5839
Tīmā Yer adı
t. 3978
tīmār
t. it- Bakmak, bakımını yapmak
t. i.-diler 395
t. i.-düm 296
timsāḥ (Ar.) Timsah
t. 4224, 4226, 4228, 4229, 4874
t.+ıla 4230
t.+un 4232
Tinnīn Yer adı
t. 885
Ṭīzen Kişi adı
t. 4115
tirāş
→büt-t.
Tirmit Yer adı
t.+de 2266, 2545
t.+de 2266, 2545
t.+den 2002
tiryāḳ (Ar.) Panzehir
t. 2679
t.+dur 2931
Tīs Yer adı
t. 3980

→āġāz-ı t.

t. it- Çevirmek, tercüme etmek

t. i.-di 4832

t. i(d)-em 13

terk

t. it- Bırakmak, vazgeçmek

t. i.-di 4853

t. i.-dim 3293-94

t.in ur- Vazgeçmek, terketmek

t. u.-dılar 2098

t.-i dünyā Dünyayı bırakma, dünya hayatından vazgeçme

t. d.+yıla 4255

t. it- Dünyadan vazgeçmek, dünyadan elini çekmek, dünyayı terketmek

t. i.-diler 3723

t.-i edeb Hürmetsizlik, saygısızlık

t. 30

terkeş (F.) Ok çantası, ok mahfazası

t. 4083

terkīb (Ar.) Birleşim, birleştirme

t.+i 4542

t. it- Birleştirmek, bir araya getirmek

t. i.-mişler 5454

terkībī (Ar.) Terkibe ait, birleşim

t.+dür 2596

ters Hayvan pisliği

t. 102, 103, 3036

t.+idür 5316

tersā (F.) Hristiyan

t.+lardur 4308-09, 5325

t.+larun 2333

tertīb (Ar.) Sıralama, düzen

t. 3682

t.+i 502

t. olın- Düzenlenmek, sıraya koyulmak

t. o.-dı 515

t. o.-mışdur 512

tesbīḥ (Ar.) Tazim, tespih, ululama

t.+i 748

t. it- "Sübhanallah" diyerek Allah'ı tazim etmek

t. i(d)-er 747

te's̱īr (Ar.) Tesir, etki

t.+de 5831

t.+i 1193, 1293, 1293

t.+ini 1291, 1772

t.+lerini 1075

t.-i havā Havanın etkisi, kuvveti

t. h.+nun 1770

t.-i kevākib Yıldızların etkisi

t. k.+den 874

t.-i su Suyun kuvveti, etkisi

t. s.+nun 1770

t.-i toprak Toprağın etkisi, kuvveti

t. t.(g)+un 1770

te's̱īrāt (Ar.) Etkiler, tesirler

t.+ı 5819

teslīm

t. eyle- Vermek, teslim etmek

t. e.-di 4218

teşbīh

t. it- Benzetmek

t. i.-mişler 944

tevakkuf

t. it- Beklemek, durmak

t. i.-diler 1164

tevālüd (Ar.) Doğma, doğurma

t. 3725

tevāżu' (Ar.) Alçakgönüllülük, tevazu

t.+la 216

tevbe (Ar.) Tövbe

t.+sini 5630

→bābü't-t.

t. ḳıl- Gezmek, dolaşmak
t. k.-avız 2134
tefsir (Ar.) Tefsir (kitâbı)
t.+lerden 4041
Tehne Yer adı
t. 2459
tekbīr (Ar.) "Allahü ekber" deme
t. 4158
t. getür- "Allahü ekber" demek, tekbir getirmek
t. g.-diler 4158, 4685
t. it- Tekbir getirmek
t. i.-dim 4324
Tekūr Kişi adı
t. 4366, 4368
t.+la 4369
temennā
t. it- Dilemek, arzu etmek, istemek
t. i(d)-em 3437
Temned Yer adı
t. 5092
ten (F.) Gövde, vücut, beden
t.+dür 2597
t.+leri 2057
—>cānı t.inden ayrıl-
t. ler anası *mec.* Cıva madeni
t. 2954
Tenālī Yer adı
t. 5413
tenāsül (Ar.) Türeme, çoğalma
t. 3725
tenbīh
t. it- Tembih etmek, uyarmak, ikaz etmek
t. i.-dük 1496
tenevvür (Ar.) Aydınlık, parlama, ışıldama
t.+e 2794
tenhā (F.) Yalnız, tek
t. 3883, 3918, 3919, 4466, 5435
t. ol- Ayrılmak, uzaklaşmak
t. o.-dun ... *sen İskendersin kendü leşkerinden/niçün tenhā olduŋ* ..4207
tennūr (Ar.) 1. Fırın
t.+larda 3840
2. Tandır
t.+a 3179
tepsi Tepsi
t.+ler 2869
t.+nün 3115
ter (F.) 1. Yaş, ıslak, nemli
t.+dür 5737
2. Tāze
t. 4783
Terān Yer adı
t.+dan 2213
teraḥḥum (Ar.) Merhamet, acı, esirgeme
t.+la 37
t. it- Acımak, merhamet etmek
t. i(d)-üp 3648
terāzū (F.) Terazi
t. 595, 1463, 5713
t.+nun 3215
t.+sıdur 3274
t.+yıla 3215
terbī' (Ar.) Ay veya benzeri gök cisimleri çemberlerinin yansının aydınlık olduğu devre, yarım ay, dördün
t. 1356
t. it- Dörtlemek
t. i(d)-er 1334
terbīb (Ar.) Yetiştirme, emek
t. 3650
tercüme/terceme (Ar.) Çeviri, tercüme
t.+de 461
t.+ye 23

tażarruʿ (Ar.) Yalvarma, yakarış, dua
t.+da 4966
t.+ı 1831

t. it- Yalvarmak, yakarmak, dua etmek
t. i(d)-erler 1869, 2776
t.lar eyle- Dualar etmek, yalvarmak, yakarmak
t. e.-di 2142
t.lar kıl- Dualar etmek, yalvarmak, yakarmak
t. k.-urlar 4304
tāzalıḳ Gençlik
t.(g)+ı 2545
taʿẓīm (Ar.) Saygı, hürmet
t. 3543
t.+ile 3439
t. it- Saygı göstermek, hürmet etmek
t. i(d)-erler 5272
t. i(d)-erlerdi 5356
t. itmeklik Saygı, hürmet
s. 57
teʿālā
→Hak t., Taŋrı t.
Tebbet Yer adı
t. 2000, 2447, 2694, 2695, 3981, 4695, 4696
t.+de 3983, 3986, 4313
t.+den 3983
t.+dür 4722
t.+e 3983
t.+ün 3986
tebdīl
t. ol- Değişmek
t. o.-madugını 1043-44
tebevvül
t. it- İşemek, bevl etmek
t. i(d)-ersiz 1650
tecdīd
t. it- Yenilemek
t. i.-di 4456
tecrübe
t. eyle- Denemek, sınamak
t. e.-di 240
t. kıl- Denemek, sınamak
t. k.-ayın 363
tedbir (Ar.) Tedbir, idare etme
t.+i 239
→ʿakl u t.
Tedemmür/Teẕemmür Yer adı
t.+ün 3960, 3962
tefaḥḥuṣ
t. it- İnceden inceye araştırmak
t. i.-di 5067, 5552
t. i.-diler 1782
t. i(d)-erdük 3795
tefāsir (Ar.) Tefsirler
t.+de 940
tefāvüt (Ar.) Farklılık, tezat
t.+ile 1059
tefekkür
t. it- Tefekkür etmek, düşünmek, düşünceye dalmak
t. i(d)-eler 124
teferrüc (Ar.) Geçme, dolaşma; temaşa, eğlenme
t.+e 5463
t. eyle- Gezmek, dolaşmak
t. e.-di 5607
t. it- Gezmek, dolaşmak
t. i.-di 5517
t. i(d)-erek 3883
t. i.-mege 4120, 4239

taṣnīf (Ar.) Tasnif, sınıflandırma, bölümleme
t.+idür 437
→'ilm-i t.

ṭaş Taş
t. 553, 670, 1342, 1532, 1533, 1617, 1776, 1857, 2081, 2118, 2144, 2332, 2379, 2385, 2418, 2431, 2431, 2458, 2566, 2573, 2779, 2780, 2804, 2838, 2843, 2844, 2846, 2874, 2882, 2884, 2891, 2894, 2895, 2922, 2963, 2977, 3202, 3214, 3216, 3225, 3235, 3236, 3241, 3245, 3261, 3269, 3283, 3287, 3308, 3372, 3373, 3377, 3379, 3380, 3395, 3402, 3429, 3474, 3615, 3848, 3868, 3994, 4186, 4458, 4460, 4623, 5455, 5463, 5464, 5465, 5479, 5486, 5486, 5659, 5832, 5834, 5836, 5844, 5848, 5850, 5853, 5854, 5855
t.+a 1533, 2973, 3230, 3239
t.+dı 3405
t.+dır 3113
t.+da 470, 3214, 3261, 3281, 3400
t.+dan 2049, 2812, 2955, 2978, 2988, 3110, 3230, 3579, 3863, 3869, 4055, 4724, 4919, 4941, 5385, 5495
t.+dur 2564, 2812, 2832, 2833, 2841, 2852, 2872, 2877, 2892, 2898, 2927, 2967, 2969, 2975, 3006, 3011, 3196, 3210, 3389, 3397, 5178
t.+ı 1377, 2390, 2460, 2572, 2832, 2838, 2875, 2878, 2889, 2949, 3215, 3215, 3225, 3229, 3240, 3271, 4889, 4891, 5498, 5663
t.+ıla 3945, 4459, 4750, 4785, 5007
t.+ım 2793
t.+ın 2807, 2879, 2881, 5458
t.+ında 5491
t.+ından 2944
t.+lar 478, 516, 1350, 1352, 2490, 2798, 2813, 2871, 2885, 2950, 3194, 4814, 5381, 5605, 5681, 5846, 5846
t.+lara 2836
t.+larda 439
t.+lardandur 2903
t.+ları 2810, 2813, 2976, 3374, 3615, 3850, 3852, 5177
t.+larla 5636
t.+larun 537, 1534, 5456
t.+un 2362, 2844, 3218, 3236, 3253, 3863, 5008, 5484
→çakmak t.ı, degirmen t.ı, kızıl t.

t. eyle- Taş hâline getirmek, taş yapmak
t. e.-miş 5715

t. ol- Taşlaşmak, taş hâline gelmek
t. o.-dılar 5618, 5692
t. o.-mışlar 5608
t. o.-mışlardur 5688-89
t. o.-ur 2565, 2921

t. yağ- Çokça taş atılmak
t. y.-ar 5853, 5855
t. y.-dı 5659-60, 5850
t. y.-dıgın 5832

t. yağdır- Çokça taş atmak, taş yağdırmak
t. y.-dılar 3377

t. yağmaḳlıḳ Çokça taş atma, taş yağmuru
t. y.(g)+ı 1776

t. yonıcı Heykeltıraş, ressam
t. 3614

ṭaş Dış
t.+ında 5491

2. Kol, uzantı
t.+ları *cemī'i taġlaranuŋ ṭamarları ve budaḳlarıdur...*2619
3. (Maden) Katman, tabaka
t.+ları *altunuŋ ṭamarları yıldırar...*2915
ṭaŋ Şafak vakti
t.+la 4416
ta'n
t. it- Ayıplamak, kınamak, yermek
t. i(d)-erler 3813
ṭanıḳ Tanık, şahit
t.(g)+un 4149
ṭanıḳlıḳ
t. vir- Şahitlik etmek, şahitlikte bulunmak
t. v.-di 4150
Ṭanc Yer adı
t. 2212
Ṭanca Yer adı
t. 5144
t.+ya 5024
Ṭanış Yer adı
t. 2228
t.+un 2230
Taŋrı Allah, tanrı
t. 608, 610, 748, 1358, 1642, 2780, 5772
t.+dan 721, 754, 787
t.+nun 437, 786, 929, 931, 1639, 1648, 1648, 2236, 2245
t.+ya 2072, 4090, 5652
t.+yam 934, 2463
t. te'ālā Allahüte'ala
t. t.+nun 483
t. t.+ya 1968
ṭap- Tapmak, tapınmak, ibadet etmek, kulluk etmek
t.-anlar 1550
t.-ardı 1555
t.-arlar 1358, 1584
t.-arlardı 3456
t.-dıgım 3336
t.-dılar 1044, 1530, 1569
t.-dılarsa 1529
t.-maga 1653
t.-mak 930
t.-manun 1570
ṭapmaḳlıḳ Kulluk
t. 1606
t.(g)+a 1553
tapucı
→puta t.
ṭar Dar
t. 1751, 2066
t. ol- Darlaşmak
t. o.-ur 2752-53
ṭara- (Saç, sakal) Taramak
t.-dı 363
t.-r 364
t.-rlar 4710
t.-sun 358
tarāb
tarāb-engīz Neşe uyandıran, sevindirici, coşturucu
t.+dür 1303, 1304
Ṭarabulūs Yer adı
t. 2876
ṭaracıḳ Çok küçük, daracık
t. 4430
t.+dur 5417
ṭaraf (Ar.) 1. Yön, kısım, taraf
t.+ı 1937, 2599, 2600
t.+a 2221
t.+ıdur 1939

t.+de 3795

t. it- İstemek, istekte bulunmak

t. i.-di 2294

t. i(d)-üp 3958

tāli' (Ar.) 1. (Gök cismi) Doğuşu, doğduğu yer, görüldüğü yer

t.+i 1428, 1437, 1446

t.+idür 1429, 1453, 1459, 1465, 1471, 1471, 1478, 1482, 1488, 1494

t.+in 3810, 5477

2. Talih, kader

t. 3810

ṭam/dam Dam, tavan

t.+ı 3383

t.+ına 1244, 1246

t.+ını 3453

t. boyı Çok yüksek, yukarı

t. 2363

ta'm (Ar. < tāmm) Tam olarak, kusursuz

t. 3366

→esnā-yı t.

ta'm (Ar) Tat, lezzet

t.+ı 2898

ṭam- Damlamak

t.-ar 3168, 3525

t.-ardı 3530

t.-dı 2940

tama' (Ar.) Doymazlık, aç gözlülük

t. 4917

t. it- Arzu etmek, istemek

t. i.-diler 5793

tamām (Ar.) 1. *zf.* Tam olarak, tamamen, eksiksiz bir şekilde, tamamıyla

t. 1107, 1178, 1202, 1966, 2226, 3114, 3616, 3938, 4935

2. *is.* Son, bitim, tamam

t.+dur 4993

t.+ına 1386

t. bul- Tamama ermek, bitmek, sonuçlanmak

t. b.-a 3181

t. eyle- Tamamlamak, bitirmek

t. e.-miş 4602

t. it- Tamamlamak, bitirmek

t. i.-di 3612

t. iriş- Tamamlanmak, sona ermek

t. i.-icek 261

t. ol- 1. Tamamlanmak; bitmek, sona ermek

t. o.-ıcak 2999, 3694

t. o.-dı 302, 3620, 4239, 4260, 5023, 5826

t. o.-dı 497, 1495

t. o.-ıcak 1050

t. o.-masaydı 31

t. o.-maz 1698

t. o.-muşdur 3597

t. o.-sa 2388, 2435

t. o.-up 204

t. o.-ur 1051, 1179

2. Olup bitmek, halolmak

t. o.-maz ... *işi kişinüŋ yalıŋız 'aḳlıla/tamām olmaz*...1528

→'ömri t. ol-, va'de t. ol-

tamāmen Tamamıyla, eksiksiz olarak

t. 4580

tamamrağ Tastamam

t.+dı 1169

ṭamar 1. Kanın dolaştığı yer, damar

t.+lara 409

t.+larda 1195

t.+lardan 2844

t.+ları 2264

t.+ların 2321

t.+larından 3120

t.a geçüp otur- Hükümdar olmak
t. o.-dı 4257
t.a otur- Hükümdar olmak
t. o.-ur 4013
t.ı üzerine geç- Saltanatı ele geçirmek, padişah olmak
t. g.-di 4203
t.-ı Süleymān Hz. Süleyman'ın tahtı
t. 3995
t. s.+ıla 4006
t.-ı şehr-i melik-i Ḫazar Hazar hükümdarının başkenti
t. h.+dur 1958
t.-ı zerrīn Altın taht
t. 1967
taht-gāh (F.) Başkent, başşehir
t.+ı 5419
t.+ıdur 4925
taḫta (F. < taḫte) Tahta
t. 4335
t.+lar 4901
t.+nun 3560, 4334
t.+sı 3446, 4902
Ṭā'if Yer adı
t. 4773, 4773, 4776, 4780
t.+de 5515
ṭā'ife (Ar.) 1. Kabile, kavim
t. 957
2. Bölük, takım, güruh
t.+sindendür *ol ṣūret kim cinnī ṭā'ifesindendür*...3885
ṭā'ir
→nesr-i t., nesrü't-t.
taḳaddüm
t. itdür- Üstün saymak, ileri geçirmek
t. i.-ürdi 4957, 4958
ṭāḳat
→vüs'-ı t.
t. getür- Güç yetirmek
t. g.-meye 1953
taḳdīr (Ar.) 1. Kader, irade, takdir
t.+idür 5772, 5788

2. Değerlendirme, takdir
t.+ce 896, *...yir gök içindedür bu taḳdīrce ki felek daḫı bir nesneniŋ içindedür*...1019
t. it- Kabul etmek, saymak, değerlendirmek
t. i.-mişlerdür 1409
t. olın- Kabul edilmek, var sayılmak, farz edilmek
t. o.-mışdur 2500
taḳrīb (Ar.) Tahmin, yaklaşık
t.+ile 1128
taḳsim (Ar.) Bölme, parçalama, ayırma
t.+i 514
t.-i yil Rüzgār taksimi
t. y.+de 510
Tāliken Yer adı
t.+e 3833
talıḳ (?) Gümüşe benzer, beyaz bir taş
t. *el-ṭalıḳ bir aḳ taşdur anı gümişe beŋzer* 3006
Ṭālıḳān Yer adı
t. 4808
t.+a 4811
t.+da 2325
ṭalaḳ Dalak
t.(g)+ı 3859
t.(g)+un 2321
ṭalaḳ (Ar.) Boşanma, nikāhlı kadını bırakma
t. 4872
ṭaleb (Ar.) İstek, arzu, talep
t. 3794

2806, 2829, 3609, 4050, 4051, 4081, 4622, 4623, 4660, 4912, 5069, 5084, 5319, 5555

t.-ı limū Yer adı; Limon Dağı

t. 2828

t.-ı yoġurdī Yer adı; Yoğurt Dağı

t. 2714

ṭaġıl- Ayrılmak, uzaklaşmak, gitmek

t.-dılar 5631

ṭaġarcık Küçük küp, küçük çanak, küçük çömlek

t. 1573

t.(g)+ı 1574

Taġarġar Yer adı

t. 3987, 3988

taġayyüṭ

t. it- Büyük abdestini yapmak

t. i(d)-ersiz 1650

ṭaġılmış Dağınık, ayrılmış, saçılmış

t. 106

ṭaġlan- Dağlanmak

t.-mışdur 2721

taġyīr

t. it- Harab etmek, viraneye çevirmek

t. i(d)-üp 5292

t. ol- Değişmek, bozulmak, başkalaşmak

t. o.-dugını 1044

t. [o.-ur] 1762

Ṭahāb Yer adı

t. 2433

taḥammül

t. it- Tahammül etmek, dayanmak, yüklenmek

t. i.-meye 1741

ṭahāret

→sebeb-i t.

taḥḳīḳ (Ar.) Doğru, hakiki, gerçek; (bir şeyin) iç yüzü

t. 1510

t.+in 1699

t.+ini 94, 1770

taḥḳīḳī

t. söz Gerçek, doğru söz

t. 883

Ṭahmā Yer adı

t. 2776

Tahmerüs Kişi adı

t. 2529, 5179, 5180

taḥrik

t. it- Hareket ettirmek, oynatmak

t. i(d)-er 3596

t. i(d)-erdi 4705

taḫt (F.) 1. Taht

t. 1365, 1379, 1394, 2095, 3288, 3962, 4007, 4505

t.+a 4191

t.+da 1404

t.+dan 3998

t.+dandur 2100

t.+dur 4692

t.+ı 388, 3967[ı], 4012, 4016, 4691

t.+ıla 2098

t.+ında 2011

t.+ını 2093

t.+ıla 4334

t.+lar 5603

t.+ında 4003, 4005, 4009

t.+un 1395, 3288, 3963, 3997, 3999, 4000, 4000

2. Başkent, başşehir

t. *ve Rūm'uŋ dört taḫtı vardur biri Anṭakiyye ve biri Rūmiyye*...4318

t. 75, 105, 132, 288, 626, 955, 1060, 1164, 1261, 1852, 1963, 2194, 2382, 2416, 2768, 2843, 2916, 2995, 2997, 2998, 2998, 3446, 3542, 3642, 3660, 3983, 4008, 4032, 4453, 4457, 4457, 4743, 4751, 4802, 4811, 4818, 4836, 5487, 5480, 5842

2. Diye, için

t. 421, 483, 757, 1174, 1281, 1772, 1872, 2097, 3297, 3403, 4095, 4124, 4436, 5704, 5871

3. ...a kadar, ...ıncaya kadar

t. 2172, 4153, 5042, 5480, 5653, ... *bir ṣaḥrāya var od yaḳ gice dahı bir zamān ṣabr eyle tā göre/sin kim niçe dürlü cānavarlar gelürler*...1544

4. Nihâyet, sonunda

t. 1059, 1215, 1788, 2289, 4702, 4760

tā ...a degin ...Kadar, ... değin

t. 396, 637, 668-69, 796-97, 797, 1050, 1055, 1080, 1106, 1337, 1388, 1525-26, 1930, 1950, 1951, 1959, 1983, 2044, 2100, 2102, 2106, 2158, 2435, 2507, 2510, 2513, 2536, 2606, 2627, 2647, 2668, 2996-97, 2998, 3316, 3549-50, 3714, 3829-30, 3837, 3889, 3940-41, 3961, 4073, 4099, 4308, 4308, 4585, 4643, 4649, 4660, 4789, 4810, 4811, 4863, 4863-64, 5198, 5199, 5215, 5220, 5220, 5238, 5335, 5335, 5360, 5370, 5384, 5402-03, 5475, 5538, 5550, 5671, 5729-30, 5790, 5839

tā...ta... a degin ...Kadar, ...değin

t. 1358

tā ... a dek ...Kadar, ...değin

t. 1964-65, 4437

tā ḥaddī Nihāyet, sonunda

t. 918, 1253, 1256, 1552, 1593, 2064, 2163, 2217, 3188, 3232, 3724, 3732, 3732, 3741, 3784, 3831, 3902, 4042, 4045, 4370, 4654, 4697, 4756, 4815, 4918

tā ki/tā kim 1. İçin, diye

t. 24, 53, 56, 122, 278, 331, 352, 409, 451, 499, 575, 604, 696, 726, 806, 956, 986, 1069, 1101, 1193, 1200, 1264 1278, 1669, 1701, 1702, 1787, 1961, 2152, 2190, 2220, 2253, 2282, 2383, 2615, 2633, 2727, 2741, 2794, 2938, 2938, 3005, 3051, 3092, 3101, 3123, 3324, 3324, 3238, 3328, 3369, 3337, 3404, 3492, 3522, 3578, 3620, 3640, 3646, 3948, 4000, 4135, 4155, 4226, 4303, 4305, 4356, 4377, 4481, 4546, 4562, 4570, 4590, 4734, 4982, 5171, 5172, 5295, 5437, 5472, 5568, 5584, 5643, 5647, 5697, 5704, 5708, 5710, 5758, 5882

2. 2. Ta ki, ta

t. 2710, 3223, 3761

ta'accüb

t. eyle- Şaşakalmak, hayret etmek

t. e.-di 3622

t. it- Şaşakalmak, hayret etmek, şaşmak

t. i.-di 185, 2204, 4251, 4931, 5520

t. i(d)-erdi 5847

ta'alluḳ (Ar.) İlgi, nisbet

t.+ı 1439

ta'alluḳat (Ar.) Hısımlar, akrabalar

t.+ıla 4838

ta'ām (Ar.) Yiyecek, yemek

t. 162, 326, 1233, 2287, 3528, 4107, 4204, 4409, 5180, 5181

t.+da 165, 2846

t.+dan 1234

şimālī (Ar.) Kuzeye ait, kuzeyle ilgili, kuzeyde görülen
ş. 1449, 1490, 1805
ş.+den 2527
ş.+dür 504, 1284, 1285, 1426, 1431, 1444, 1454, 1460, 1466, 1469, 1479, 1483, 1489, 2593, 2597
ş.+nün 2502
→āhir-i ş., cānib-i ş., iklīl-i ş., kutb-ı ş., re'si'n-nevm-i āhir-i ş., re'si'n-nevm-i ş., taraf-ı ş.
ş. tarafı Kuzey yarımküre
ş. t.+ndagı 876
şimāliye
→kutb-ı ş.
şimdi Şimdi şu anda
ş. 1971, 2334, 2941, 4163, 4321, 5153, 5390, 5627, 5628, 5643
şimden girü Bundan böyle, bundan sonra, artık
ş. 3895
şimdiki
ş. hāl Şu anki durumda, şu anda
ş. h.+de 1151, 1505, 1978, 4422, 5314
ş. vakt Şu an, içinde bulunulan an
ş. v.+de 5467
ş. zamān Şu an, içinde bulunulan an
ş. z.+da 1064, 1931
şimşīr
→'alef-i ş. eyle-
Şīn Kişi adı
ş.+ün 2085
Şīn Yer adı
ş. 2078, 2093
Şīr Yer adı
ş. 1574
şirā'
→bey' ü ş.
Şirāz Yer adı
ş.+a 1591
ş.+da 2541
Şircān Yer adı
ş.+dur 5078
şīre (F.) 1. Henüz mayalanmamış üzüm suyu, şıra
ş. 402, 412
ş.+sin 400
2. Bazı meyve ve sebzelerin özlerine verilen ad
ş.+lerinden 3692
Şīr-i cenūbī Yer adı
ş. 1448
Şīr-i eymānī Yer adı
ş. 1448
şīrīn (F.) Tatlı
ş. 1111
ş.+dür 2898
Şirvān Yer adı
ş. 4647
Şīş/Şīşū'bnü Ādem Kişi adı
ş. 5635, 5643
şīşe (F.) Sırça, billur, cām
ş. 2945, 2947, 2948, 2951, 3171
ş.+den 2952, 3593, 5054, 5055
ş.+dür 2945
ş.+leri 2765
ş.+nün 2944, 5054
ş.+ye 2270
ş.+yi 2946
ş.+yile 5453
şitevī
→burc-ı ş.

ş. eyle- (Allah'a) Ortak koşmak
ş. e.-rsiz 2464
şerīmlik
→bī-ş.
Şermāh Yer adı
ş. 4605
ş.+ı 4616
şerm-sār
ş. eyle- Utandırmak, mahçup etmek
ş. e.-megil 1831
ş. it- Utandırmak, mahçup etmek
ş. i.-megil 1153
şeş (F.) Altı
ş. 3123
şett
→kantara-i ş.
şevket (Ar.) Büyüklük, azamet
ş.+ile 732
ş.+ün 5425
şevketlü Güçlü, heybetli
ş.+dür 4985
Şevr-i Bābende Yer adı
ş. 892
şeyātin (Ar.) Şeytanlar
ş. 1279, 2190
ş.+lerün 540
ş.+ün 2192
Şeybān
→diyār-ı Benī Ş.
şeyh
ş.-i enbiyā Peygamberlerin piri; Hz. Nuh
ş. e.+dur 2524
şeytān (Ar.) Şeytan
ş. 362, 437, 3275, 3520, 5330
ş.+ı 732
→i'tibār-ı ş.
şın (Ar.) Şın harfi
ş. 2078, 4605
şi'ir/şi'r (Ar.) Şiir, manzume
ş. 9, 28, 30, 33, 38, 432, 432
şi'ār
ş.-ı islām İslâm şi'arı
ş. 5236
ş. i.+ı 3831
Şibir Yer adı
ş. 4621
şifā (Ar.) Deva, şifa
ş.+sındadur 800
ş. bul- İyileşmek, sıhhatine kavuşmak
ş. b.-a 5914
ş. b.-dı 4518
ş. b.-ur 5451
ş. b.-urlar 791
ş. dile- (Birisinin) Sağlığına kavuşmasını istemek, şifa temenni etmek
ş. d.-gil 787
şihāb (Ar.) Kıvılcım
ş. 508
şi'ī (Ar.) Şia , Hz. Ali taraftarı
ş. 5012
şikāyet (Ar.) Şikayet
ş.+e 5697, 5699
ş.+in 5703, 5706
ş. it- Şikâyette bulunmak, şikâyet etmek
ş. i.-di 4831-32
ş. i.-diler 5216
ş. i.-mesün 4739-40
şimāl (Ar.) Kuzey
ş.+den 1292, 1805, 5526
ş.+e 1291, 1410
→kutb-ı ş.
ş. tarafı Kuzey yarım küre
ş. 2600
ş. t.+nda 1769

ş.+inuz 5641
ş.+inüzi 5644
ş.+ler 2597, 4427, 4509, 5073, 5078
ş.+lerdedür 517
ş.+lerden 3783
ş.+lerdür 4429, 4876
ş.+leri 670, 3728, 3731, 4022, 4190, 4350, 4864, 5142, 5412, 5540, 5651, 5653
ş.+leridür 4974
ş.+lerinden 5111
ş.+lerindendür 4810
ş.+lerini 3680, 5013
ş.+lerinün 4804, 5418
ş.+lerün 287, 2593, 2594, 2596, 3791, 5413, 5658, 5659
ş.+sin 5110
ş.+ün/ş.+in 668, 3169, 3605, 3728, 3819, 3954, 3970, 4030, 4032, 4033, 4037, 4080, 4101, 4330, 4338, 4340, 4440, 4447, 4449, 4451, 4584, 4584, 4752, 4752, 4803, 5019, 5043, 5183, 5196, 5298, 5616, 5640
→bakır ş.i, taht-ı ş.-i melik-i Haraz

ş.-i 'azīm Büyük şehir
ş. a.+dür 4319, 4921

ş.-i Beyza Yer adı; Beyza şehri
ş. b.+dan 1959
ş. b.+ya 1958

ş.-i Burtiyye Yer adı; Burtiyye şehri
ş. b.+ye 1930

ş.-i dīger Yer adı
ş. 4022, 4023, 4028

ş.-i Erdebīl Yer adı; Erdebil şehri
ş. 5770

ş.-i ḫandān Yer adı
ş. h.+da 4313

ş.-i ḳadīm Eski şehir, tarihî şehir
ş. k.+dür 4605

ş.-i mu'azzam Büyük şehir, ulu şehir
ş. m.+dur 3789

ş.-i mübārek Kutsal şehir
ş. m.+dür 3604

ş.-i Pehleviyye Yer adı; İsfahan ve havalisi şehirleri
ş. p.+nün 3743

ş.-i rūyin Yer adı; Binaları tunç ve bakırdan yapılan bir şehir
ş. 2636
ş. r.+dür 2643
ş. r.+e 2645

ş.-i vilāyet Eyalet şehri, şehir
ş.+dür 4920

ş.-i zernīḫ Yer adı
ş. 4914

ş.-i zūr Yer adı
ş. 2559

şehrī (Ar.) Bir şehir
ş. 5684

Şehmāyil Kişi adı
ş.+idi 819

şeker/şekker (F.) Şeker
ş. 409, 4078, 5101, 5271

ş. kamışı Şeker kamışı
ş. 4908

ş. şerbeti Bir çeşit şerbet
ş. 3692

şek(i)l (Ar.) Şekil, biçim
ş. 899
ş.+dür 897, 1067
ş.+i 1900
ş.+in 586
ş.+inde 1703
ş.+indedür 1421
→müdevverü'ş-ş.

şefā'at
ş. idici Şefaat edici
ş. i.+dür 109
ş. it- Şefaat etmek, acımak, merhamet etmek
ş. i.-di 4271
ş. i.-mez 689-90
şefā'atçi Şefaat eden (kimse)
ş. 201

şefḳat (Ar.) Merhamet, acıma
ş.+i 4549
ş. it- Merhamet etmek, acımak
ş. i(d)-ünüz 5701
şehīd
ş. eyle- Şehit düşürmek, şehit etmek
ş. e.-diler 4952
ş. it- Şehit düşürmek, şehit etmek
ş. i.-diler 4815
ş. ol- Şehit düşmek, şehit olmak
ş. o.-dı 2658
ş. o.-ur 4880
şehir/şehr (F.) Şehir
ş. 1870, 1934, 2635, 2910, 2913, 3285, 3794, 3797, 3834, 3860, 4024, 4025, 4034, 4065, 4066, 4093, 4096, 4119, 4275, 4411, 4484, 4501, 4508, 4593, 4675, 4741, 4907, 4978, 4982, 4996, 5020, 5068, 5184, 5302, 5302, 5324, 5324, 5601, 5610, 5743, 5852
ş.+de 467, 468, 2942, 3618, 3689, 3696, 3699, 3704, 3708, 3711, 3811, 3841, 3854, 3949, 4115, 4341, 4421, 4581, 5009, 5193, 5255, 5259
ş.+den 3607, 3785, 3785, 4359, 4756
ş.+di 5592
ş.+dur 1933, 2643, 3679, 3756, 3764, 3768, 3829, 3833, 3836, 3844, 3847, 3853, 3855, 3857, 3858, 3860, 3862, 3941, 3952, 3969, 3978, 3980, 3981, 3993, 4020, 4022, 4023, 4028, 4048, 4062, 4077, 4079, 4111, 4174, 4184, 4219, 4221, 4341, 4359, 4361, 4414, 4431, 4444, 4484, 4503, 4507, 4580, 4586, 4587, 4647, 4661, 4688, 4723, 4735, 4771, 4773, 4784, 4787, 4792, 4809, 4846, 4882, 4903, 4907, 4912, 4924, 4969, 4970, 4980, 5001, 5006, 5011, 5018, 5020, 5026, 5026, 5027, 5033, 5041, 5063, 5069, 5074, 5077, 5083, 5086, 5094, 5096, 5102, 5179, 5246, 5253, 5254, 5257, 5258, 5269, 5274, 5278, 5283, 5287, 5315, 5319, 5370, 5400, 5499, 5600, 5634
ş.+e 3525, 3606, 3622, 3690, 3705, 4029, 4096, 4100, 4102, 4275, 4459, 4716, 4900, 5071
ş.+i 3634, 3958, 4067, 4071, 4095, 4100, 4113, 4343, 4346, 4418, 4469, 4497, 4721, 4751, 4786, 4895, 4915, 4923, 5038, 5078, 5291, 5301, 5510, 5607, 5616, 5639, 5649, 5650, 5707
ş.+idür 5600
ş.+ile 4788
ş.+inde 1574, 2048, 2094, 3319, 3680, 3906, 4009, 5620
ş.+indedür 3515
ş.+inden 1001
ş.+ine 195, 1586, 1716, 3473, 3940, 4789, 5014, 5167, 5195
ş.+ini 4027
ş.+inün 479, 1453, 2070, 2071, 4500, 4913, 5369

s.+lerini 79

2. Çiğit, çekirdek

s.(g)+in ... ve *dahı yemişlerüŋ ba'zı/süŋüklü yaratdı anuŋ dahı süŋügin taşra yaratdı* 5880

süŋüklü Çiğitli, çekirdekli

s. 5880

süpür- Temizlemek, süpürmek

s.-ürler 2911, 4976

süpürge Süpürge

s. 4498

süpüründü Süpürüldükten sonra geriye kalan toz ve çöp

s.+sinden 4976

sür- 1. Yönetip yürütmek, sevketmek

s.-diler 3368, 5433

s.-eler 2059

2. Dokundurmak, değdirmek, sürtmek

s.-diler 2939

s.-düm 2935

s.-eler 3051

s.-erler 2967

s.-icek 1533

3. Uzaklaştırmak, kovmak

s.-diler 3668

4. Takip etmek, izlemek, izini sürmek

s.-em 1264

→'ömür s.

Süreyyā Yer adı

s. 1328

s.+da 4955

s.+ya 1232

sürhütūb Bir put adı

s.+dür 1117

sürin- Yere değmek, sürünmek

s.-ür 3993

sürme Sürme, kirpik diplerine sürülen siyah boya

s. 2909, 5738

s.+ye 3019, 3082

sürt- Dokundurmak, temas ettirmek, değdirmek

s.-erler 2832

Sürūşe Yer adı

s. 4503

Süryān Yer adı

s. 2560

Süryānice Süryanîce (Eski Suriye [Şam] dili)

s. 2187

süsen

→kara s.

süst

s. ol- Sakinleşmek, rahatlamak

s. o.-ur 1203

süvār

→fil-s.

Süvār Yer adı

s.+dur 3757

Süylān Bir meleğin adı

s. 1592

Süylān Yer adı

s. 1601

Ş

Şab Yer adı

ş. 2559

ş.+ı 4617

şa'bān (Ar.) Ramazandan önce gelen ay, şaban ayı

ş.+ıla 4513

Şābūr Yer adı

ş. 2546

ş.+ı 2538

sü'edā (Ar.) İyi kimseler, mübarek kimseler

s.+ya 838

süflī (Ar.) Aşağılık alemi

s.+den 1539

→'ālem-i s.

Sühā (Ar.) Yer adı

s. 1317

Süheyl (Ar.) Yer adı

s. 772, 774, 800, 914, 915, 1323

s.+ün 4775

s.-i ḥiṣār Yer adı

s. 914

s.-i muḫallef (< maḫlef) Yer adı

s. 914

s.-i vezin Yer adı

s. 914

sükkān (Ar.) Oturanlar, yaşayanlar

s. 729

s.+sız 727

süknā (Ar.) Oturulacak yer, konak

s. 4740

sükūn (Ar.) Hareketsizlik, durgunluk

s. 1305

Süleymān/Süleymān bin Dāvūd Kişi adı; Hz. Süleyman

s. 321, 326, 329, 333, 337, 339, 344, 691, 697, 2188, 2402, 2406, 3475, 3612, 3721, 3904, 3995, 3997, 4003, 4004, 4004, 4007, 4739, 4772, 5050, 5053, 5057, 5332, 5377, 5378, 5637, 5640, 5640, 5643, 5644, 5648

s.+a 321, 325, 695, 698, 3315, 5634, 5646, 5648

s.+dan 337

s.+ı 4004

s.+un 693, 3940

→bostān-ı S., kubbe-i S., mescid-i S., taht-ı S.

Süleymān ḥammāmı Yer adı

s. 2330

Süleymānü'bnü 'Abdülmelik Kişi adı

s. 5516-17

Sülfaḫāt Yer adı

s. 889

Sülīṭāḳ Yer adı

s. 886

Süliye Yer adı

s. 1993

sünbül (F.) Sümbül

s.+dür 4711

sünbüle (Ar.) Başak burcu

s. 1455

s. burcı Başak burcu

s. 1455, 1458, 1509

s. b.+na 1460

sünnet

→mezheb-i ehl-i s. ve cema'at

sünpāre Zımpara

s. 2975, 2975, 2975, 2985, 2985, 2987

s.+yi 2986

süŋü Süngü, kargı, mızrak

s. 2860, 3203, 4606, 4929, 4930

s.+nün 3204

s.+yi 4931

süŋük Kemik

s. 2177

s.+dür 3084

s.+e 5776

s.+i 3173

s.+in 2447

s.+ler 106, 5597

s.+leri 2194, 2194, 3961, 5595

s.+lerin 72, 2315

ṣubuḥ (Ar.) Sabah
s. 5657
ṣudā'
ṣ.ü'd-dā' Rahatsızlık, baş ağrısı
s. 5801
ṣuffe (Ar.) Sofa
s. 5848
ṣūfī (Ar.) Tasavvuf ehli, mutasavvıf
s.+ler 4759
ṣuġrā
→medīnetü's-s.
ṣuḥf (?)
s.+ı *tāzalıġı Tirmīt'de buldı ṣuḥfı Erven'de buldı* 2545
ṣuḥūf (Ar.) Sahifeler, yapraklar
s.+ları 319
Sūle Yer adı
s. 4928
Sūliyye
→cezīre-i S.
sulṭān (Ar.) Sultan. hükümdar, melik, padişah
s. 2096, 3481
Sulṭān Maḥmūd Kişi adı
s. 3142, 3143, 3145, 3151, 3153, 3163, 4729, 4732, 4926, 4930, 5313
s. m.+un 3143, 3150-51, 4925, 4927
s. m.+undur 4930
sulṭānü'l-islām Müslümanların emiri, halife
s. i.+ıla 5390
ṣulḥ (Ar.) Sulh, barış
s.+a 4983
s. eyle- Barış yapmak
s. e.-di 4820
s. e.-diler 3958, 5297
s. it- Barış yapmak
s. i.-di 4185, 4982
s. i.-diler 4650
s. i(d)-eler 4154
s. i(d)-em 5295
s. i(d)-üp 4173
s. i.-meyem 4153
Sūn Yer adı
s. 2744
→cebel-i S.
ṣun' (Ar.) Yaratma, yaratış
s.+ında 125, 483
ṣun- Uzatmak, vermek
s.-dı 3924
s.avir- Vermek, arzetmek
s.-esin 2642
Ṣunāḥ Yer adı
s. 885
ṣūr (Ar.) Sur
s. 635, 638, 3207
s.+a 648
s.+ı 105, 634, 635, 3206, 3209, 3212
s.+un 3208
sūr
→kütüb-i s., sāhibü's-s.
ṣūret (Ar.) Suret, şekil, biçim
s. 167, 167, 179, 805, 844, 852, 875, 884, 901, 922, 925, 926, 1775, 3289, 3295, 3508, 3885, 3998, 4186, 4854
s.+de 5443
s.+dedür 871, 1436
s.+den 3294
s.+dür 884, 917, 1775
s.+e 834, 930, 3885, 4188
s.+i 178, 821, 824, 841, 846, 856, 861, 909, 909, 921, 921, 922, 928, 1182, 1403, 1582, 1582, 1795, 2049, 2145, 2806,

3. Sonunda, sonradan

s.1258, *sen işlerseŋ şööyle işleyesin ki soŋra peşimān olmayasın* 210

4. *is.* Arkadan gelen zaman

s.+sına *açıklık nişānıdur ki soŋrasına açıklık olur*...1706

→andan s.

ṣor- Sormak

s.-arlardı 3707

s.-arlarsa 591, 599, 612, 1021, 1756, 2569

s.-dı 3057, 3679, 3796, 3890, 4178, 4228, 4468, 4516, 4679, 5332, 5348, 5378, 5634, 5641, 5888

s.-dılar 3950, 4260, 4830, 5296

s.-dı 147, 159, 224, 225, 470, 698, 1010, 2205

s.-dılar 677, 992, 1241, 1341, 1989, 2248, 2342

s.-duk 3779, 4574, 5394

s.-dum 741, 1266, 1642, 2394

s.-gıl 4178

s.-magıl 3376

s.-magıla 240

s.-mazsız 2406

s.-sa 500

s.-salar 86

s.-ursanuz 1216

ṣoradur- Soruvermek, sormak

s.-urken 3379

ṣovuḳ Soğuk

s. 1292, 1809, 1813, 1813, 1816, 1818, 1821, 1825, 1838, 1840, 1842, 1883, 1885, 1889, 2321, 2600, 3025, 3176, 5397, 5811, 5820

s.(g)+a 5334

s.+da 1308

s.+dan 2601, 2682, 3158

s.+dur 1303, 1346, 1890, 2834, 5895

s.(g)+ı 1835

s.(g)+ıla 1822

s.(g)+içün 5005

s.+lar 1858, 5031

ṣovuḳlıḳ Soğuk, soğukluk

s. 1322

ṣoy- 1. (Bir şeyin) Yüzeyini kaldırmak, soymak

s.-ıncak 2970

2. (Birine ait olan şeyleri) Çalmak, alıp götürmek

s.-dılar 4831

sög- (Birisine) Kötü söz söylemek, küfretmek

s.-ersin 2628

s.-mek 2628

s.-mezem 2629

söyin- Sönmek

s.-e 1674

söyindür-/söyindir-/söyündür- Söndürmek

s.-di 1826

s.-mez 3574

s.-ür 3177

s.-ürlerse 1588

söyle- 1. Demek, konuşmak, söylemek

s.-diler 4052

s.-dük 3281

s.-düm 493

s.-mek 641, 3274, 3275

s.-men 3438

s.-niz 3276

s.-r 2011, 3500, 3577, 3582, 3583, 3584

s.-rler 270

s.-yelim 331

s.-yen 362

siz Çokluk II. kişi zamiri
s. 148, 1218, 1342, 1991, 2406, 2464, 3542, 3747, 3751, 3890, 4385, 4895, 5231, 5644
s.+de 1992
s.+den 3747, 4574
s.+e 682, 1219, 1272, 1562, 1630, 1925, 2466, 2615, 3935, 3991, 4159, 4163, 5176, 5229
s.+i 2305, 3278, 3279, 4090, 4779, 5228
s.+inle 4090
s.+siz 580
s.+ün 681, 1217, 1647, 2616, 3657, 3747, 3749, 3750, 3779, 3934, 4053, 5178, 5229, 5365
s.+ünle 4196

ṣofa (Ar. < suffe) Sofa
s.+nın 5495

ṣoğıl- Solmak, sönmek
s.-ur 2393

ṣoḥbet (Ar.) Sohbet, yârenlik
s.+inde 4407
s. it- Yârenlik etmek, hasbihal etmek
s. i.-di 3259
s. i.-erlerdi 3882

ṣoḳ- 1. (İçine veya arasına) Sokmak
s.-ar 2785
s.-arlar 2218, 2784
s.-dılar 2319
s.-mış 4116
s.-sa 2381
s.-urlardı 3561
2. (Böcek, zehirli hayvan) İğnesini batırmak veya ısırmak, zehirlemek
s.-dı 1167
s.-sa 3522

ṣol Sol taraf, sol yön
s. 762, 785, 1334, 5620
→sağdan s.dan

ṣol- Parlaklığını kaybetmek, solmak
s.-maz 1031

ṣoŋ Son, en son
s. 257
s.+ı 5569

ṣoŋra 1. ed....den sonra, sonra
s. 3, 40, 73, 98, 164, 187, 194, 254, 257, 299, 307, 339, 352, 387, 397, 498, 566, 568, 574, 576, 605, 647, 692, 755, 805, 932, 954, 1051, 1071, 1107, 1224, 1224, 1229, 1229, 1235, 1237, 1237, 1247, 1260, 1329, 1336, 1370, 1371, 1385, 1519, 1557, 1628, 1631, 1666, 1716, 1823, 1832, 1863, 1918, 1965, 2033, 2041, 2070, 2083, 2094, 2131, 2250, 2256, 2298, 2378, 2382, 2384, 2416, 2430, 2447, 2455, 2756, 2800, 2861, 2924, 2950, 2994, 3025, 3028, 3091, 3127, 3150, 3222, 3317, 3323, 3408, 3409, 3412, 3415, 3426, 3429, 3464, 3468, 3501, 3608, 3667, 3673, 3725, 3772, 3899, 3948, 3953, 3968, 4006, 4029, 4100, 4128, 4248, 4347, 4348, 4352, 4354, 4372, 4454, 4455, 4543, 4549, 4601, 4628, 4819, 4823, 4839, 4845, 4880, 4908, 4926, 4951, 4983, 5004, 5219, 5483, 5567, 5575, 5757, 5780, 5786, 5792, 5796, 5798, 5810, 5811, 5838, 5839, 5843, 5850
zf. 2. Daha sonra, sonradan, sonra
s. 159, 210, 373, 647, 920, 1248, 2432, 2564, 2565, 2830, 3393, 3778, 4363, 4423, 4553, 4840, 5137, 5140, 5708, 5743, 5757, 5798, 5843, 5848

s.-alar ... *ḫakimler ol üzüm sıḳalar ve şiresin bir müddet/ḳoydılar*...400

ṣın- Kırılmak, parçalanmak

s.-ar 3189

s.-dı 4633, 4684

s.-mak 979

s.-maz 2985, 2989

s.-mış 2315

s.-sa 3173

s.-ur 2985

ṣınā'at (Ar.) Hüner, marifet, iş sanat

s.+de 18

ṣındu Makas

s.+yıla 2421, 2424

ṣındur- Kırmak, parçalamak

s.-a 2814

s.-amaz 2813

s.-an 4686

s.-dı 5307

s.-dılar 2650, 2680

s.-maz 2985

s.-mazsa 2069

s.-mış 2126

s.-salar 2807

s.-ur 2115, 2165, 2813

s.-uruz 5264

ṣınuḳ/ṣınıḳ Kırık

s. 2929

s.(g)+ı 3175

sır (Ar. < sırr) Giz, sır

s.+dur 893

sırr+ını 2966

ṣırça Cam

s. 2943

ṣırtlan Sırtlan

s. 1380

sıtma Sıtma

s. 3160

sidre (Ar.) Arşın sağ yanında bir ağaçtır ki ötesine hiçbir mahlûk geçemez, ötesi Allah'ın zât âlemidir

s. 656, 660

s.+den 662

sidretü'l-müntehā Allah'ın zât âleminin başladığı yer

s. 655

s.+dur 735

sidük Sidik, idrar

s.(g)+ile 2932

s.i dutulmak İdrar yapamamak

s. 1888

sifālī

→hudūd-ı s.

Sifāyān Kişi adı

s.+dur 2526

sihir (Ar.) Sihir, büyü

s. 3022

s.+le 1844

Sikenderiyye Yer adı

s. 4595

sikke (Ar.) Madenî para, sikke

s.+sin 5223

sīl (Ar. < seyl) Sel

s. 1915, 3261, 5625

s.+ler 1859, 2742

sil- Silmek, kurulamak

s.-e 3392

silāḥ (Ar.) Silah

s. 5235

s.+ıla 4850

s.+lar 3287, 4989

Simāsiyye Kişi adı

s.+dür 4140

sıçıra-/sıçra- 1. Hızla atılmak, hamle yapmak, sıçramak
s.-dı 170, 2151
s.-dılar 4277
s.-r 2897
2. Savrulmak, etrafa yayılmak
s.-dı ... *oddan bir şu'le/sıçıradı Hāmān'uŋ üzerine düşdi*...5680
sıçırat- Hoplatmak, sıçratmak
s.-dı 5566
sıçra- bk. sıçıra-
sıdk (Ar.) Doğruluk, gerçeklik, sadakat
s.+ı 2547
s.+ına 455
→medhal-i s.
sıfat (Ar.) Sıfat, özellik, vasıf, nitelik
s. 3667
s.+ı 503, 598, 3041
s.+ıla 4151
s.+ım 4048
s.+ın 558
s.+ında 724, 1122, 2251
s.+ını 473
s.+lar 5399
s.+ların 1330
→beyān-ı s.-ı bürūc
s.-ı Azrāil Hz. Azrail'in vasfı
s. 683
s.-ı Cebrā'il Hz. Cebrail'in vasfı
s. 651
s.-ı deryā Denizin vasfı, denizin hāli
s.+da 2244
s.-ı melāike Meleklerin vasfı
s. 720
s.-ı Mikāil Hz. Mikail'in vasfı
s. 671
s.-ı rūhānī Ruh hâlindeki meleklerin vasfı
s. 820-21
s.-ı 'Utārid Merkür'ün vasfı
s. 1396
sıfatü'l-hācerü'l-esved Hacerü'l-esved'in vasfı
s. 3384
sıfatü'l-Mirrih Merih'in vasfı
s. 1367
sıfatü'l-Müşterī Jüpiter'in vasfı, Mars'ın vasfı
s. 1354
sıfatü'z-Zühre Venüs'ün vasfı
s. 1381-82
sıfatlu Nitelikli, özellikli
s. 2982, 4182
sığ- Sığmak
s.-ar 649, 3450
s.-maz 140, 1501, 2753, 3851, 5457
sığın- Sığınmak
s.-dı 5310, 5863
s.ıgel- Sığınmak
s.-düm 5863
sığır Sığır
s. 2058
s.+a 1416
→deniz s.ı, medīnetü's-sığır
s. dili Sığır diligillerden otsu bir bitki, öküz dili
s. 2917
sıhhat (Ar.) Doğruluk, gerçeklik
s.+inde 1119
s. bul- Sağlığına kavuşmak, şifa bulmak
s. b.-ur 2314, 4596
sık- Basınçla suyunu, sıvı kısmını ayırmak

3. İstemek, arzu etmek
s.-erem *velikin ben severem Süleymān olmaklıġı*...333
s.-medüm 4636
sevāb (Ar.) Sevap
s.+un 5575
s̱evābit
→felek-i s.
sevād (Ar.) Bağ, bahçe
s. 5527
sevāḥil (Ar.) Kıyılar, sahiller
s.+i 5768
s.+ün 5768
s.-i deryā Deniz kıyıları, deniz kenarları
s. 5766
sevdā (Ar.) Aşk, sevgi
s. 5774
s.+yı 5289
s.+ya 5290
sevdāvī (Ar.) Çok kara, kapkara
s. 1346
sevdāvī
→mevhūmāt-ı s.
sevgülü Sevimli, sevgili
s. 295, 5110
sevi Muhabbet, sevgi
s.+si 5509
sevin- Sevinç duymak, sevinmek
s.-üp 368
s̱evir
→'ayn-ı s.
seviyye (Ar.) mec. Yüksek ahlâk, erdem
s. *ya'ni seviyye sebebi nesne virmeklikdür* 4397
s̱evr (Ar.) 1. Boğa, öküz
s. 879
2. Boğa burcu
s.+ün 1428
Seyḥan Yer adı
s. 5254
seyir (Ar.) Gezme, görme, dolaşma
s.+e 1165
s. idici Hareket edici
s. 1057
s. it- 1. Bakmak, seyretmek
s. i.-mege 1061
2. Hareket etmek, gitmek
s. i.-diler 4214
s. i.-dük 4562
s. i.-e 2221
s. i(d)-en 505
s. i(d)-er 1059
s. i.-megün 5257
s. i.-meyen 506
Seyrāb Yer adı
s.+dan 5085
Seyrāf Yer adı
s.+da 4873
seyyāḥ (Ar.) Gezgin, seyyah
s.+lardan 445
seyyāre (Ar.) Gezegen
s. 970
s.+nün 2983
→kevākib-i s.
seyyid
seyyidü'l-kebārit Kibritlerin ulusu, mec. kehribār
s. 3049
ṣı- Yenmek, hezimete uğratmak, mağlûp etmek
s.-dı 4628
s.-dun 3164
s.-maz 2989

s.+e 3911, 3916, 3924
serāsime
s. ol- Sersemleşmek
s. o.-ur 2182
→'akılları s. oldı 4159
serçe Serçe
s. 3451, 3986
Serdāniyye Yer adı
s. 2046
serd
s. ü ḫuşk Sert, kaba, soğuk
s. h.+dür 2984
Serendīb Yer adı
s. 1654, 2102, 2417, 4483, 4496, 4500, 4501
s.+de 1091, 2612, 3096, 3191, 3867
s.+den 2510
s.+e 2102, 2507
s.+i 4485
s.+ün 3096, 4487
seraṭān (Ar.) 1. Yengeç
s. 879, 1414
2. Yengeç burcu
s. 1443, 1443, 1446, 5467
s.+a 1447
s.+da 1448
s. burcı Yengeç burcu
s. b.+nda 1064
sergerdān
s. kal- Şaşkına dönmek, şaşırmak
s. k.-dılar 225
s k.-dum 1149-50
s. ol- Şaşmak, şaşkına dönmek, şaşırmak
s. o.-mışlardur 5282
serḥad (F.) Sınır, hudut
s.(d)+i 2035, 2196
s.(d)+didür 4922
s.(d)+dinde 3732
s.(d)+ine 4695
Serḫas Yer adı
s. 4594, 5402
Serḫiş Yer adı
s. 4587
serī' (Ar.) Seri, çabuk, hızlı
s.+dür 972
Seri' Bir put adı
s. 3457
Serīre Yer adı
s. 4580
sermāye (F.) mec. Varlık, servet
s.+sidür 1802
serserī (F.) mec. Tesadüfen, rastlantıyla
s. 374
Serşek Yer adı
s. 5402
se-şenbe (F. < se-şenbih)
s. 2862
setr
s. it- Örtmek, kapamak, gizlemek
s. i(d)-eler 37
sev- 1. Aşık olmak, sevmek
s.-di ... *eydürler ki şeyṭān bir ḫınzır/sevdi* ve *anı yüklü eyledi*...5331
s.-dügini 4638
2. Muhabbet beslemek, hoşlanmak, sevmek
s.-erlerdi ... *ol sebebden cinnīler anı severlerdi dā'im ḳatına/gelürlerdi ṣoḥbet iderlerdi*...3881
s.-er 4389, 5053
s.-erim 343, 3249
s.-erler 1543, 3250, 5019
s.-mez 5052
s.-mezler 3252, 5019
s.-se 3249

semere (Ar.) İstenilen sonuç, verim
s.+sidür 5720
Semerkand Yer adı
s. 2558, 4444, 4446
s.+a 2544, 4454, 4456, 4580
s.+dan 4467
s.+ı 2495, 3820, 4453
s.+un 441, 1493, 2671, 4468, 4469, 4470, 4472
→sa'd-i S.
Semerkend Semerkand'a verilen başka bir ad
s. 4454
Semer İbn-i 'Iyşü'l-melikü'l-üstüm (?) Kişi adı
s. 4473-74
semmür (F.) Samur
s. 3993, 5090
Semüd Bir kavim adı
s. 5612
sen Sen, teklik II. kişi zamiri
s. 68, 71, 113, 134, 136, 152, 168, 174, 180, 183, 210, 213, 244, 245, 249, 266, 298, 425, 430, 472, 487, 701, 867, 1137, 1517, 1614, 1970, 1971, 2134, 2259, 2404, 2671, 3164, 3364, 3365, 3623, 3638, 4067, 4133, 4162, 4167, 4206, 4216, 4279, 4888, 5110, 5121, 5344, 5425
s.+de 3264
s.+den 92, 179, 299, 314, 699, 1250, 2625, 3264, 4246, 5111
s.+i 130, 212, 305, 310, 2430, 3262, 3434, 3906, 4206, 4215, 4273, 4273, 4279, 5869
s.+inüçün 304
s.+sin 1982
s.+ün 155, 169, 174, 283, 284, 300, 351, 435, 677, 678, 704, 711, 1140, 1249, 1614, 3221, 3335, 3519, 3650, 3738, 3930, 4170, 4210, 4224, 4409, 4479, 4795, 4886, 5575
s.+ündür 332, 3366, 3895
s.+ünle 298, 300, 305, 310, 312, 312, 3674
senā (Ar.) Övgü, övme, methi
s.+sını 29
s.-i cezīl Hakkıyla övgü, gerçek övgü
s. c.+i 26
senām
s.-ı arz Yeryüzünün hörgücü; mec. Tā'if
s. a.+dur 4773
Sencābāda Yer adı
s.+yıdı 5371
Sencādit Kişi adı
s. 5336
Senced/Sencid Yer adı
s. 4518
s.+den 4519
Sencer Kişi adı
s. 3147
senderūs (F.) Kehribar cinsinden bir zamk, sandalos
s. 3065
sene (Ar.) Yıl, sene
s. 1191, 3782, 4349, 4790, 5022, 5293, 5746
seng
s.-i ḫāra Mermer taşı, pek sert taş
s. h.+dan 4219
ser
ser-tā-ser Baştan başa
s. 119, 127, 4552
Serācil/Serācil bin Serācil Kişi adı
s. 3915, 3919, 3924
s.+di 3878

sekiz Sekiz
s. 581, 875, 897, 916, 1185, 1368, 1372, 1385, 1583, 1933, 2503, 2533, 2535, 2590, 3508, 3815, 3816, 4296, 4344, 4523, 5394, 5394, 5699, 5724, 5780, 5809
→on s. biŋ 'ālem
sekizinci Sekizinci
s. 967
seksen Seksen
s. 1372, 1387, 1388, 2738, 4184, 4234, 4235, 5281, 5823, 5826
sekte (Ar.) İnme, felç
s.+den 3193
Selā Yer adı
s. 4585
Selām Kişi adı
s. 4574
selāmatlık
s.(g)a çık- Selâmete çıkmak, kurtuluşa ermek, halâs olmak
s. ç-mak 2250
s.(g)a git- Selâmete çıkmak, kurtulmak, halâs olmak
s. gi(d)-erse 2069
selāmet (Ar.) Emin olma, eminlik, kurtuluş, sâlimlik
s. 256, 1598, 5681
s.+dür 4861, 5277
s. it- Esenliğe kavuşturmak, sağlığına kavuşturmak
s. i.-di 5123
Selām İbn-i Cemān/Selāmü'bnü Cemād Kişi adı
s. 4556, 4559
selām
s. olsun "Saygım, esenlik dileklerim ulaşsın" anlamında bir iyilik sözü
s. 209
s. vir- (Birisini) Selâmlamak, selâm vermek
s. v.-ür 2980
selim
s.ü'l-ḳalb Kalbi temiz, temiz kalpli (kimse)
s. 4167
Selm Kişi adı
s. 2521
Selmān/Selmān-ı Fārisī Kişi adı
s. 4955-56, 4958, 4962, 4963, 4967
Selvām
→'aynü's-S.
sem' (Ar.) Kulak
s.+i 52
s.ine deg- Duymak, işitmek
s. d.-dügi 51
semā (Ar.) Gökyüzü
s. 5830
s.+ya 5039
Semāk İbn-i 'Amīs Kişi adı
s. 5294
Semāruḳ Yer adı
s. 4600, 4603
Semāsiyye Kişi adı
s. 4169
semavāt (Ar.) Gökler
s.+da 1132
semāvī
→ecrām-ı s.
semāviyye
→āfet-i s.
semender (F.) Ateşte yanmadığına inanılan efsanevi bir hayvan
s.+i 1637

s. i.-diler 1525
s. i(d)-erler 1624
sed (Ar.<sedd) Engel duvarı, mania, set
s. 1957, 1961, 2123, 4552, 4558, 4578
sed+den 1958
sed+dür 4227, 4881
sedde 1976, 4547, 4557, 4562
seddi 1960, 1970, 1980, 1982, 2132, 2153, 4534, 4547, 4571
seddün 1974, 4564, 4567, 4575, 4660
s. çek- Set yapmak, duvar örmek
s. ç.-di 4659
s. it- Kapamak
s. i.-miş 5744
sedd-i İsfendiyār Yer adı; İsfendiyar seddi
s.+a 1959
sedd-i İskender Yer adı; İskender'in Yecuc ve Mecuc kavmi için yaptırdığı duvar, set
s. 4555
sedd-i Zülḳarneyn Yer adı; İskender'in Yecuc ve Mecuc kavmi için yaptırdığı duvar, set
s. 4530
sedīd (Ar.) Doğru, hak
s.+dür 4517
Sedir Yer adı
s. 4513
sefer (Ar.) Sefer, yolculuk
s.+de 4561
s.+lere 1347
s.+lerinün 1656
s. it- Yolculuk etmek
s. i(d)-icek 238
sefere
s.-i Rūm Rum (askerlerinin) seferleri, hücumları
s. r.+dan 4860
sefīne (Ar.) 1. Gemi
s.+ye 5216
2. Güney yarımkürede bulunan bir burcun adı
s. 881, 912
segir- Koşmak
s.-di 345
s.-diler 1975
segirt- Koşmak
s.-di 5557
s.(d)-en 5454
s.(d)-üp 5577
segirtdür- Koşturmak
s.-di 3961
seḥābī (Ar.) Bulutumsu, bulutla ilgili
s.+dür 1479
seher (Ar.) Şafak, tan yeri ağarmazdan önceki vakit
s. 1245, 5656
seḥḥār (Ar.) Büyücü, sihirbaz
s.+lardur 1844
Sehm Yer adı
s. 887
sehm-nāk/sehminā̄k (F.) Korkunç, korkulu
s. 4079, 5460
s.+dur 2039
Sehūm Yer adı
s. 2744, 2744
sehv
s. ü ḫaṭa Yanılma, yanlışlık, hata
s. 35

sancak Bayrak, sancak
s.+larımızı 3775
sanç- Saplamak
s.-dı 141, 386
s.-dım 151
sanduk (Ar. < sunduk) Sandık
s. 2284, 2297, 3144, 3163, 3865
s.+dan 2285, 2289
s.+ın 2284, 3865
sāni
→tūfān-ı s.
sāni' (Ar.) Yaratıcı, hālık
s. 1007
s.+a 1007, 1016
s.+i 1011
s.+imüz 2476
s.+inden 987, 1006
s.+ün 58, 1070
sāni'siz Yaratıcısız, yaratıcı olmadan
s. 1017
Şanū Yer adı
s. 4723
Şar' (Ar.) Sara hastalığı
s. 2883, 3159
s.+dan 3192
s.+ı 2840
sarar- 1. Sarı olmak, rengi sarıya dönmek
s.-an 716
2. Yüzün rengi solmak, sararmak
s.-dı 1235
s.-mışsın 172
→yaprağı s.
sarāy (F. < serāy) 1. Saray
s. 4096
s.+dan 1000, 1000
s.+ında 999, 5406
s.+lar 3939
s.+larımuz 5170
s.+ın 1001, 5057, 5234
2. Büyük konak, kasır, köşk
s. 3409, 4523
s.+ı *'avratlar sarāyı yüce yapılmışdır*...5342
s.+lar 3407, 5168
s.+larımuz 5170
→salın-ı s.
s.-ı mülūk Hükümdarların sarayı
s. 5343
s.-ı su Su sarayı, su köşkü
s. 5058
sarf
s. it- Harcamak, kullanmak, sarfetmek
s. i(d)-e 5571
s. i(d)-eler 3337, 3428
Şarfe Yer adı
s. 1460
Şāri Yer adı
s.+ye 4867
sarkıt- Aşağıya bırakmak, sarkıtmak
s.-dılar 2429
s.-mış 2682
s.(d)-urlarsa 2423
sarrāf (Ar.) Kuyumcu, sarraf
s.+lar 4338, 5370
saru Sarı
s. 2604, 2966, 5839
s.+dur 3084
s.+sı 2564
→kızıl s.
sarımsağ Sarımsak
s. 2442
Şasān Yer adı
s.+undur 3515
→kubbe-i S.

Ṣāliḥ bin Manṣūr Kişi adı
s. 5146
Sālih İbn-i Kiysān Kişi adı
s. 3430
s̱āliṡ
→rüknü's-s.
Sāliye Yer adı
s. 5325
ṣalḳım Salkım
s. 4284
s.+ı 4718
s.+ının 4717
salṭanat (Ar.) mec. Gösterişli yaşayış
s. 3720
Sām Kişi adı
s.+a 2528
ṣaman Saman
s. 2271, 2456, 4074
s.+ı 3061
s.+larını 2454
sāmin
→rüknü's-s.
Sāmir Yer adı
s.+de 2413
s.+dedür 3445
ṣan- Zannetmek, sanmak
s.-asın 2424
s.-dı 2199, 2628
s.-dılar 5752
s.-ma 5425
s.-maz 944, 1024
s.-mışlar 1024
s.-up 2445
s.-ur 946, 1000, 2258, 2880, 3584, 4169
s.-urdı 4948
s.-urdılar 1103

ṣanasın ki/ṣanasın/ṣanasın kim
Sanki, tıpkı, ādeta
s. 2050, 2087, 2657, 2721, 3825, 3851, 3869, 4047, 4709, 5737
saŋa Sana, sen kişi zamirinin yönelme hali
s. 136, 147, 161, 208, 213, 286, 289, 296, 302, 303, 313, 430, 678, 741, 956, 1209, 3154, 3164, 3165, 3212, 3214, 3220, 3263, 3336, 3366, 3640, 3641, 3650, 3652, 3653, 3655, 3753, 4146, 4216, 4293, 4367, 4481, 5647, 5863
Ṣan'ā Yer adı
s. 4735, 4741
s.+da 2754, 5044
s.+dan 5583
s.+dur 2560, 4737
s.+ya 4743, 5591
s.+yı 4740
s.+yıdı 5521
s.+yıla 4937
→kubbe-i S.
Ṣan'ā-yı Yemen Yer adı; Sana şehri
s. y.+de 5572
Ṣan'ā İbn-i Erak bin Yaḳṭın Kişi adı
s. 4738
ṣan'at (Ar.) Ustalık, sanat; marifet, hüner
s. 4917
s.(d)+a 5714
s.+ı 3063
s.+lara 4526
s.+ları 3741
→kimyā s.ı
s.-ı kimyā Kimya ilmi
s. k.+ya 4311
ṣanavber (Ar.) Çam fıstığı ağacı, çok uzun bir tür çam
s. 2772, 3322

2. Mukim, bir yerde oturan, yaşayan (kimse)
s.+dururlar *ol meymūnlar böligine ki sākin dururlar bu vādi cezīresinde* 2189
s. it- Sakinleştirmek, etkisiz hale getirmek, dindirmek
s. i(d)-e 2840, 3118
s. kıl- Etkisiz kılmak, sakinleştirmek, dindirmek
s. k.-a 3042
s. ol- 1. Oturmak, ikamet etmek, yaşamak
s. o.-anlar 2507
s. o.-anlarun 770
2. Durmak, durgunlaşmak, sâkinleşmek
s. o.-aydı 1036
s. o.-ıcak 1790
s. o.-mış 3127
s. o.-ur 1797, 2077, 2256, 2272, 2417
3. Yatışmak, dinmek, sükûn bulmak, sâkinleşmek
s. 1979
s. o.-ıban 2195
s. o.-ur 3175, 3765
Sakivān Yer adı
s.+a 2121
saḳla- 1. Muhafaza etmek, korumak, beklemek
s.-dı 5682, 5864
s.-dı 1540
s.-gıl 3903, 5863, 5865
s.-mışdur 4132
s.-r 732, 2622, 3064, 4039
s.-rdı 4625
s.-rdum 5869
s.-rlar 2851, 3169, 4571
s.-yana 4039
s.-yımaz 1538
2. Gizlemek, saklamak
s.-rlardı *her iḳlīmde ādem cemi' iderlerdi dahı anları saḳlarlardı*...4589
3. İçinde bulundurmak, içinde tutmak
s.-maya *meger ki tulumuŋ delikleri taḥammül itmeye ki havā saḳlamaya havā çıḳa* 1741
saḳlayıvir- Muhafaza etmek, korumak
s. v.-e 1041
Ṣāliḥ Kişi adı; Hz. Salih
s. 3462, 4036, 4220, 5105
ṣal- 1. (İp vs.) Aşağıya sarkıtmak
s.-dılar 2083
2. Göndermek, akıtmak
s.-alar *bir kişiye ḫışım itdi buyurdı evine şu ṣalalar*...5710
3. Sallamak
s.-arlardı 3615
ṣalıvir- Serbest bırakmak, salmak
s.-diler 2308, 4135
Ṣalāḥaddīn Kişi adı
s. 5228, 5230-31
ṣalavat
s. getür- Hz. Muhammed'e dua etmek, salat ü selam getirmek
s. g.-digimizden 2
s. g.-ürler 587
Ṣāleşker Yer adı
s.+e 5335
ṣāliḥ (Ar.) İyi amel ve harekette bulunan
s. 3767, 4445
s.+dururlar 3827
s.+lerdür 5238
s.+lere 4395
→'amel-i s.

s.-ı sarāy Saray avlusu
s. s.+un 5342
ṣaḥra (Ar.) Kır, ova, çöl
s. 1091, 4241, 5713
s.+da 195, 1010, 1094, 1699, 1763, 2409, 4588, 4591, 4593, 4909, 5446, 5684
s.+dur 4180, 5034, 5445
s.+larındadur 4364
s.+larda 728, 1282, 1846
s.+sindaki 4747
s.+ya 1012, 1544, 1899, 3227, 3883, 4135, 5753
ṣaḥre (Ar.) Kaya, taş
s. 3202, 3210, 3224, 3241, 3268, 3282
s.+nün 3206
s.+sidür 3196
s.+sine 3199
s.+yi 3200, 3204
s.-i evvel İlk kaya, ilk taş
s. 3195
s.-i Mūsā Hz. Musa'nın taşı
s. 3224
sa'id (Ar.) Mutlu, talihli (kimse)
s.+ün 1471
s.+lerün 636
Sa'id Yer adı
s.+inde 5686
→ḫasf-ı s.
Sa'id Cebir Kişi adı
s. 4745-46
Sa'id İbn-i Cübeyr Kişi adı
s. 5795-96
Sa'id İbn-i 'Osmān 'Affān Kişi adı
s. 4456
Sa'id İbnü'l-'Āṣ Kişi adı
s. 4352
Sa'id İbnü'l-Müsayyib Kişi adı
s. 5795
ṣā'iḳa (Ar.) Yıldırım
s. 508, 1661, 1663, 1665, 1675, 1677, 4869
sā'ir (Ar.) Bir şeyden kalan başka bir şey
s.+i 402
saḳal Sakal
s.+ı 2186
s.+ın 363, 4827
s.+ını 358
s.+ları 4430
saḳalıḳ
s. it- Sakalık yapmak, sakalık etmek
s. i(d)-er 2473
saḳanḳur (Ar.) Bir balık
s. 4971, 4971
Saḳarkend Yer adı
s. 4509
Saḳāyi Yer adı
s.+ye 4308
saḳf (Ar.) Tavan, çatı, dam
s.+ı 2272, 3306, 3446, 4212, 4259, 4943, 5494
s.+ını 3618
saḳıllıḳ Ağırlık
s.(g)+ıla 2583
Sāḳif Kişi adı
s.+e 4778
sāḳil (Ar.) Ağır
s. 2574
s.+dür 2573, 2574
s.+e 2574
Sākin Yer adı
s. 4507
sākin (Ar.) 1. Hareketsiz, sakin
s.+durur 2104
s.+dür 1996

ṣaff

s.-ı Erven Ervend civarı, Ervend tarafı

s.+de 5747

ṣāfılık Saflık

s.(g)+ından 4947

ṣāfī (Ar.) Halis, arınmış, saf

s. 780, 1198, 2349, 2355, 3181, 4698

s.+dür 3037

ṣafrā' (Ar.) Safra, öd

s.+yı 410

Safvān Kişi adı

s. 5584, 5585

ṣağ 1. *s.* Sağ tarafta olan

s. 761, 785, 1334, 1457, 3306, 5620

2. *is.* Sağ taraftaki yön, sağ

s.+a 5425

s.dan ṣoldan Her yandan, her taraftan

s. 1124

ṣağ Sağlam, esen, sıhhatli, sağlığı yerinde olan (kimse)

s. 826, 2902, 3703

ṣaġīr

→medīnetü's-s.

sağış Sayı, adet, miktar

s.+ı 713

s.+ın 2183

s.+ınca 3231

s.+ını 721

s.+larını 872

saḫī (Ar.) Cömert, eli açık

s. 5238

ṣāḥib (Ar.) Sahip

s.+i 1433, *ol bāġuŋ ṣāḥibi ṭaşra çıḳdı*...5576

s.+inden 5574

s.+ine 5583

s.+i 1433

s.+ün 677, 678

ṣāḥib-cemāl Güzellik sahibi, güzel yüzlü, güzel

s. 291, 1393, 3880, 4010, 4631

s.+di 1593

ṣāḥib-hüsün Güzellik sahibi, güzel

s. 4631

s. ol- Güzelleşmek, güzelliği artmak

s. o.-dı 3901-02

ṣāḥib-re İleriyi gören, bilge, ileri görüşlü (kimse)

s. r.+idi 3151

ṣāḥibü'l-ümmeteyin Hz. Nuh

s. 2524-25

ṣāḥibü's-ṣūr Surun sahibi; Hz. İsrafil

s. s.+dur 643

ṣāḥibü't-ṭūfanü'l-e'amm Büyük tufanın sahibi, Hz. Nuh

s. 2524

ṣaḥīḥ (Ar.) Gerçek, doğru

s.+dür 940

→sözi s. ol-

sāḥil (Ar.) Sahil

s.+dür 4434

s.+e 1781

s.+i 5730

s.+inde 3844, 4970, 4977, 5246

s.+ine 4323, 4759

s.-i baḥr-i Rūm Akdeniz kıyısı

s.+da 4881

s.-i Dicle Dicle kıyısı, Dicle kenarı

s. 3977-78

sāḥir (Ar.) Sihirbaz, büyücü

s. 3564

ṣaḥn (Ar.) 1. Avlu

s.+ı 5057

2. Oyuk, boşluk

s.+ın 5054

ṣabr (Ar.) Sabır
s.+ıla 2549
s.eyle- Tahammül etmek, katlanmak, sabretmek
s. 1544
s. it- Tahammül etmek, katlanmak, sabretmek
s. i(d)-eler 622
s. i(d)-esin 209
s. i.-mese 609
ṣābūnī (Ar.) Sabun cinsinden
s. 2929
sāc (Ar.) Sert bir ağaç türü, sac ağacı
s. 3321, 5075, 5877
s. 3415
s. 4259
saç Saç
s. 97
s.+ın 97
s.+ın 4827
s.+ında 3965
s.+ları 2057, 3021
s.+larından 4134
saç- 1. Dökmek, serpmek, saçmak
s.-arlarsa 3085
s.-dılar 1787
2. Yaymak, dağılmak
s.-a 1702
s.-ardı 3999
s.-arlardı 4002
ṣad (Ar.) Sat harfi
s. 455
sa'd (Ar.) 1. Kutlu, uğurlu
s.+dür 1426, 1483
2. Yer adı, İkizler burcunda bir yıldız
s. 1443
→'ayyuk-ı s.
s.-ı ekber En büyük uğur olarak kabul edilen Jüpiter gezegeni
s. 1357
s. e.+dür 1305
s.-i Semerḳand Yer adı
s. 4621
Sa'd Yer adı
s. 2558
ṣadā Ses
s.+sını 5654
ṣadef (Ar.) Sedef, inci kabuğu
s. 2991, 3086, 3087, 4703, 4700, 4702
s.+i 3002, 3005, 3085, 3093
s.+ler 2105
s.+lerün 3000, 3002
s.+ün 3089, 4702
ṣadem (?) Bir hastalık
s. *hicretüŋ ḳırḳ ṭokuzında bir ḫastalıḳ ẓāhir oldı ki aŋa ṣadem dirlerdi* 5802
ṣādıḳ
→hüccet-i s.
ṣādir
→rüknü's-s.
ṣaf
s. dut-/s. tut- Saf hâlinde sıraya girmek, dizilmek
s. d.-uban 4006
s. d.-up 3476
ṣaf ṣaf dur- Saf hâlinde sıralanmak, saf saf dizilmek
s. d.-dılar 5431-32
Ṣafā Yer adı
s.+da 834
→tūtiyā-yı S.
Safer Yer adı
s. 4467

rüknü'l-'âşir Onuncu bölüm
r. 543
rüknü'l-ḫāmis Beşinci Bölüm
r. 521
rüknü'r-rābi' Dördüncü Bölüm
r. 517
rüknü's-sābi' Yedinci Bölüm
r. 525
rüknü's-sādis Altıncı Bölüm
r. 523
rüknü's-s̱āliş̱ Üçüncü Bölüm
r. 511
rüknü's̱-s̱āmin Sekizinci Bölüm
r. 539-40
rüknü's̱-s̱ānī İkinci Bölüm
r. 506
rüknü't-ta'sī Dokuzuncu bölüm
r. 541-42
Rüstem/Rüstem-i Zāl/Rüstem bin Zāl (F.) Kişi adı
r. 1604, 1605, 1607, 3846
r. z.+a 1605
r. z.+un 4432-33
→gür-ı R.
rüsūl (Ar.) Peygamberler
r. 651
rüsvāy
r. ol- Rezil olmak, zillete düşmek
r. o.-dı 1652
r. eyle- Rezil etmek, zillete düşürmek
r. e.-megil 1831
rüsvāylıḳ Rezililk, zillet, rüsvaylık
r.(g)+ı 1526
Rüvlān Yer adı
r. 5666

S

s̱ā (Ar.) Peltek se harfi
s. 1993
sa'adet
→cezāirü's-s., zamān-ı s.
sa'adeteyn İki bayram
s. 2786
sa'adetsiz Mutsuz, bed-baht
s.+dür 3260
sa'at (Ar.) Vakit, an, saat
s. 707, 779, 1168, 1260, 2416, 4121, 4887, 5737
s.+den 2446
s.-i nücūmī Yıldız saati
s. 1832
sa'b (Ar.) Güç, zor, çetin
s. 2686, 4912
sābıḳ
s.u'l-merākib Vasıtaların ilki, en evveli
s. 5275
ṣabā (Ar.) Saba yeli
s. 1804, 2995, 2999
s.+dan 5050
→bād-ı s.
Ṣabā Yer adı
s. 3906, 3940, 4009, 5620, 5629
s.+dan 5050
sabāḫ (Ar.) Sabah
s. 2200, 2911, 3017, 3495, 4976, 5120, 5432
s. ol- Sabah olmak
s. o.-dı 5233
sābi'
→rüknü's-s.
s̱ābit (Ar.) Sabit, hareketsiz
s.+dür 969, 1468, 1485
s. ol- Hareketsiz kalmak, hareket etmemek
s. o.-dı 4461

r. 63

Rūm Yer adı

r. 451, 1908, 2006, 2159, 2373, 2375, 2375, 2497, 2516, 2534, 2553, 3487, 4306, 4314, 4364, 4956, 5041

r.+a 3833, 5792

r.+da 3586, 4882

r.+dan 1103, 2121, 3426, 3594

r.+dur 2521

r.+ı 2668

r.+un 464, 1465, 1482, 4314, 4318

→arz-ı R., bilād-ı R., dār-ı melikü'r-R., melik-i R., pādişāh-ı R., sāhil-i baḥr-i R., sefere-i R.

Rūmca Rum dili, Rumca

r. 3242

rūmī (Ar.) Bizanslı

r. 1765

Rūmiyye Yer adı

r. 2048, 4318, 4319

r.+dedür 4321

r.+de 2781

r.+nün 4321, 4323, 4327, 4336

r.+ye 2051

r.+yi 2495

→istidāret-i R., kenīse-i R., kenīsetü'l-melikü'r-R., medīnetü'r-R.

Rūs Yer adı

r. 3066

r.+da 3066

rūşen

r. eyle- Açmak, aşikār etmek

r. e.-di 145

r. it- 1. Açmak, aşikār etmek

r. i.-düm 155

2. *mec.* Ferahlatmak, gönül açmak

r. i(d)-er ...*göze çekseler ḳuvvet bulur ve eger şarāba/ḳoysalar göñli ḳuvvet ider ve rūşen ider*...2836

Rūşen Kişi adı

r.+i 3654

ruṭūbet (Ar.) Nem, yaşlık, ıslaklık

r. 1322, 3077

r.+den 1888, 1917

r.+i 3078

rūy

→sebük-r.

Rūyān Yer adı

r. 4349, 4354

r.+ıla 4351

rūyin

→şehr-i r.

rūzigār/rūzgār (F.) 1. Zaman, devir

r. 705, 3901, 4138, 4370, 4562, 4675, 4796, 5723

r.+ında 4588, 5144

2. Yel, rüzgār

r. 3601

r.+dan 3602

rūzī

r. ḳıl- Nasip etmek

r. ḳ.-a 4744

r. ḳ.-dı 2307

rükn/rükün (Ar.) 1. Kolon, direk, sütun

r.+i 744

r.+inde 744

2. Bölüm, kısım

r. 502

r.+üni 3675

r.-i evvel İlk bölüm, birinci kısım

r. 502

r.-i Yemānī Yer adı

r. 5547

Rey bin Şeylān İbn-i İṣefihān bin Ḳuluc Kişi adı
r. k.+dur 4342
reyḥān (Ar.) Fesleğen, reyhan
r. 1396
r.+ı 2929
Rey-i Sārān Yer adı
r. 2000
rıżā (Ar.) Rıza, memnuniyet, hoşnutluk
r.+miçün 3353
r.+sıcün 317
rızḳ (Ar.) Rızık, Allah'ın kullarına bahşettiği nimet
r.+ın 351
r.+ına 673
r. ol- Kısmet olmak, nasip olmak
r. o.-mamışdur 2412
r.(ınun) kapusı Kazanç vesilesi, rızık kapısı
r. k.+dur 2469
ri'āyet
r. it- Uymak
r. i.-di 5679
ribā (Ar.) Faiz
r. 4550
ric'at
r. it- Geri dönmek
r. i(d)-er 1387
r. i(d)-ür 1384
rīḳ (Ar) Salya, tükürük
rīkk+ıyıla 4114
rivāyet
r. it- Nakletmek, anlatmak, rivayet etmek
r. i(d)-er 602, 5119
r. i(d)-erler 1207, 1240-41
r. i.-diler 1157-58
r. olın- Naklolunmak, anlatılmak, rivayet edilmek
r. o.-dı 565
riyā' (Ar.) Riya, iki yüzlülük
r. 4053
riyāḳ (Ar) Salyalar, tükürükler
r. 2443
rub' (Ar.) Dörtte bir, çeyrek
r.+ı 1667, 2502, 2502, 2503
r.+ıncadur 1361
r.-ı ma'mūre Dünyanın dörtte biri
r. m.+de 2531
r.-ı meskūn Dünyanın insan bulunan dörtte bir (kısmı), kara
r. 1670
rūḥ
r.ını kabız eyle- (Azrail) Ruhu teslim almak
r. e.-di 1146-47, 1148-49
r.(ını) kabız it- (Azrail) Ruhu teslim almak
r. 1146
r. (unı) i(d)-em 1150
rūḥānī bk. revḥānī
ruhbān (Ar.) Papaz
r. 3576, 3582
r.+lar 1843
r.+ları 1842
r.+larun 3571
ruḫṣat
r. vir- İzin vermek, müsaade etmek
r. v.-e 3267
r. v.-di ... *ol kerīm pādişāh/bunlara ruḫṣat ve nuṣret virdi*...3531
Rūḥü'l-ḳudüs Hz. Cebrail
r. 654
Rūḥullah mec. Hz. İsa

r.-i āhir-i şimālī Yer adı
r. ş.+dür 1449
res(i)m (Ar.) Şekil, nakış, resim
r. 5409
→bu r.e, ne r.e, ne r.ile
resūl (Ar.) 1. Elçi
r. 3138, 3139, 4208, 4209
r.+idür *eydür bu İskender'üŋ resūlidür*...4199
2. Allah'ın elçisi, peygamber
r. 4217
r.+ine 5110
r.+ini 111
→ashāb-ı r., merkad-i r., ravza-i evlād-ı R.
r. hażreti Hz. Muhammed
r. h.+ni 1210
Resūlullah/Resūlellah Kişi adı; Allah'ın resulü Hz. Muhammed
r. 4144, 4645, 4671, 4672, 4961, 5107, 5779
r.+a 5125
r.+dan 4151
r.+dur 5130
→ashāb-ı R., ezvāc-ı R., medine-i R., türbe-i R.
r. hażreti Hz. Muhammed
r. h.+ne 4967-68
Re'sü'l-'ayn Yer adı
r. a.+a 5729
Re'sü'l-'azil Yer adı
r. 1431
Re'sü'l-cebbār Yer adı
r. 1439
revā
r. degül Uygun değil, yerinde değil
r. d.+dür 3930, 5872
r. gör- Uygun bulmak
r. g.-mezüz 903
r. ol- İzin vermek, müsaade etmek
r. o.-aydı 380
revān (F.) 1. Geçerli, kalıcı
r.+dur ... *hükmi/revāndur*...1796
2. mec. Akıcı, etkileyici
r.+dur *egerçi halāvetlüdür* ve *dilde revāndur*...44
r. ol- Akmak
r. o.-dı 3231, 3240, 5219
r. o.-ur 1424, 2280, 2387-88, 2810, 2811
→kan r.
Revān Yer adı
r.+da 2612
Revayid İbn-i Buyūr-Esb Kişi adı
r. 5283-84
revhānī/rūhānī (Ar.) Ruhtan yaratılmış melek
r. 583, 821, 831
r.+ler 503, 805, 817, 828, 837
r.+lerün 720, 723, 811, 828, 833
→ervāh-ı r., gıdā-yı r., mahall-i melā'ike-i r., sıfat-ı r.
revhāniyyetü'r-revhāniyye Bir gurup meleğin adı
r. 832
Revmetü'l-cennet Yer adı
r. c.+i 4018
Rey Kişi adı
r. 4342
Rey Yer adı
r. 2340, 2721, 4018, 4341, 4347
r.+de 2540, 2544
r.+e 4345
r.+i 4349
r.+ün 1477
→leşker-i R.

Ras Yer adı
r. 4361
raṣad (Ar.) Rasat, gözleme, ölçme
r. 1498, 1501
r.+ıla 1498
Rassās
→kubbetü'r-R.
rast (F. < rāst) Doğru, düzgün
r. 1691, 4897
→sözi r. gel-
raṭib (Ar.) Mülâyim, yumuşak
r.+dür 1303
ravża
r.-i evlād-ı resūl Hz. Muhammed'in soyundan gelenlerin kabri
r. 5134
r.-i resūlullah Hz. Muhammed'in kabri,
r. 5133
rāżī (Ar.) Rıza gösteren, kabul eden
r.+yam 3916
r. ol- Rıza göstermek. kabul etmek
r.-alar 621
r. o.-dı 4658, 4983
r.-masa 608
re
→sāhib-r.
rebāb (Ar.) Bir çeşit kemançe
r.+dur 436
red (Ar.< redd) (Bir fikri, inanışı) Yalanlama, çürütme, ret
r.+içün 1326
refīḳ (Ar.) Arkadaş, yoldaş
r.+im 699
Rehrāt (?) Yer adı
r. 4915
re'is (Ar.) Baş, başkan, ser
r.+leri 2281, 3169, 5544

Re'sü'l-'ayn Yer adı
r. 4359
remād
→vādīü'r-R.
remmāl (Ar.) Kumda birtakım çizgiler çizerek fala bakan, kâhin
r.+lan 1821
r.+larun 534
renc (F.) 1. Ağrı, acı, sızı
r. 5777
r.+ini 3118
2. Sıkıntı, meşakkat
r.+lerin 3198
r. çek- Sıkıntı çekmek
r. ç.-ersin 3254
reng (F.) Renk
r. 1702, 2271, 3749
r.+i 1900, 1921, 2852, 2854, 3002, 3002, 5055
r.+inde 3007
r.+ini 1694
r.+leri 2946
→hem-r. ol-, suv r.i 5055, toprak r.i
r. it- Renklendirmek, boyamak
r. i(d)-erler 2967
r.in tut-/rengini dut- Aynı renkte olmak, renkleri uyuşmak
r. t.-ar 1923, 4703
renklen- Bir renge girmek, renkli olmak
r.-ür 2270
renklü Renkli
r. 1898, 3079
Re's
→aṣḥābü'r-R.
re'sü'n-nevm
r.-i şimālī Yer adı
r. 1449

p.a tapucı Put-perest (kimse)
p. t.+lardur 5353
put-ḫāne Putların toplu olarak bulunduğu yer
p. 3456
pür
pür-mestūh Dicle ırmağına gelen balıklar
p. 2036
pür-mīşe Meşelik, ormanlık, sazlık
p.+dür 5087
pür-ni'met Bol nimetli
p. n.+i 5368

R

rā (Ar.) Rı harfi
r. 2043, 4306
rabb
rabbü'l-'ālemīn Alemlerin rabbı olan Allah
r. a.+dür 1006
rabbü'l-erbāb mec. Süheyl yıldızı
r. 1325
rabaż (Ar.) Sur
r.+ı 4420
r.+ınun 4420
rabbānī
→kelām-ı r.
rābi'
→rüknü'r-r.
ra'd (Ar.) Gök gürlemesi
r. 508, 1676, 1678, 1679, 2279, 2624, 2739
rağbet (Ar.) Yönelme, itibar, rağbet
r.+i 3097
r. it- İtibar etmek, rağbet göstermek
r. i(d)-er 3541
raḥat (Ar.) 1. is. Huzur, sükun, rahatlık
r.+ıçün 1977
r.+ıdur 2467
r.+larını 3198
2. zf. Rahat bir şekilde, herhangi bir engelle karşılaşmadan
r. 5267
r. bul- Huzur bulmak, rahata kavuşmak
r. b.-a 53
rāhib (Ar.) Rahip
r. 2775, 4678, 4894, 4897
raḥim (Ar.) Döl yatağı, rahim
r.+inde 251
raḥman (Ar.) Rahmeti bütün mahlûkatı kaplayan çok esirgeyici, Allah
r. 3519, 5537
raḥmet (Ar.) Acıma, esirgeme, rahmet
r. 5657
r.+in 672
→bābü'r-r.
r. feriştesi Rahmet meleği
r. f.+dür 734
r. eyle- Acımak, esirgemek, merhamet etmek
r. e.-gil 2625
raḥmetsiz Rahmet olmaksızın, nimetsiz
r. 672
ra'iyyet (Ar.) Tebaa, halk
r. 4218
r.+lerinden 233
r.+lerün 4525
ramażān (Ar.) Ramazan (Ay)
r. 2754, 4513, 5022
Rāmī
→'aynü'r-R.
ra'na (Ar.) Güzel, lâtif
r. 3749
r.+dur 89

p.+den 3226, 3979, 4029
p.+di 5252
p.+dür 5420
p.+e 70, 319, 3391, 5652
p.+em 340
p.+i 1132, 3350
p.+imize 243
p.+imüz 109
p.+in 5523
p.+ine 3541, 5630
p.+le 5525
p.+ler 318, 751, 3558, 3559, 3595, 4640
p.+lerden 3556
p.+lere 653
p.+lerün 524, 533, 2468, 3549, 4642, 5252
p.+ün 82, 319, 321, 1635, 2188, 2419, 2738, 2747, 3201, 3316, 3469, 3866, 4220, 4667, 4725, 5522
2. Hz. Muhammed
p. 124, 484, 657, 738, 753, 791-92, 923, 1048, 1210, 1214, 1217, 1246, 1252, 1634, 2658, 2796, 3012, 3015, 3192, 3325, 3988, 4138, 4145, 4146, 4668, 4670, 4675, 4726, 4727, 4740, 4742, 4751, 4878, 5106, 5136, 5140
p.+den 677, 1242
p.+e 2, 1248, 1587, 3425, 4647, 5124
p.+ün 1049, 3431, 4160, 4669, 4965
→āhir zaman p.i, vilādet-i p.

peyġamberān
→mecmu-ı p.

peyker
→ferişte-p.

pinhān (F.) Gizli
p. 3581
p. ol- Kaybolmak, gizlenmek
p. o.-dı 4256

pinhānī (F.) Gizli
p. 4626

pīr (F.) 1. Yaşlı, koca, ihtiyar
p. 1404, 1487, 1510, 1764, 2296, 2297, 2304, 4066, 4069, 4163, 4289, 4289, 5444, 5670, 5735, 5875
p.+e 2303
p.+ler 2296
p.+leri 3949
2. Bilge, arif, veli (kimse)
p. 846, 4109, 5691
p.+ün 5690

pirinc (F.) 1. Pirinç pilavı
p. 4708
2. Bakıra çinko katılarak elde edilen sarı renkte bir alaşım
p. 2990, 3303
p.+den 3504, 4296, 4504, 5305
p.+ile 3447

pirūze (F.) Firuze
p.+dür 5074

pūl (F.) Para
p. 4486

pūlād (F.) Çelik, polat
p. 3029, 3035, 3038, 5158
p.+un 3027

Pulād-ı Hind Yer adı
p. h.+deki 2718

pullu (Balıklar, sürüngenler vs.) Pullu
p. 1867

puşad Silah, zırh gibi savaş için giyinilen kuşanılan şeyler
p.+ı 1966

pusarıḳ Duman
p. 1681

put (F. < būt) Put, sanem
p. 2461

olduğınca bāḳī ḳala pes biz daḫı bu kitābda/her ne kim görüp bulmışduḳ... 443
2. Öyleyse, o hâlde, peki
p. 266, 284, 418, 949, 1016, 1019, 1992, 3276, 3815, 4132, 4201, 5821, 5856, ... *ve daḫı ol sarāyuŋ maḥallesinden ve şehrinden ḫaberi/yoḳdır pes ol pādişāhuŋ iḳlīminden ve memleketinden ḳaçan ḫaber-dār/olsa gerek*..1002
3. Bunun üzerine, artık, bundan sonra
p. 75, 156, 163, 1236, 1576, 1961, 3725, 3916, 3951, 4191, 4217, 4286, 4658, 4667, 4770, 4841, 4932, 4940, 5615, 5625, 5655, ... *tā kim/ḳuyruġı yirine gele bine pes bu miskīn ṭaşra çıḳdı*...5705
4. Zira, çünkü
p. 413, 425, 478, 1003, 1025, 3804, 4206, 4769, 4925, *pes bunları düzdi ki cemī'isi ḳullara ḥüccet içündür*...597
5. O vakit, o sırada, o esnada
p. 962, ... *bunlardan ḳatı şikāyet/itdi pes Ebü'l-Ḥusayb tercüme itdi*...4832
6. Derhal, hemen
p. 4074, 4204, 4204, 4459, 4463, 4790, 4899, ... *ben düşde gördüm pes buyurdı ki anda/gūrın ḳazdılar*...4800
7. Eğer, şayet, mademki
p. 561, 922, 928, ... *belki vefātından ṣoŋra gerekdür/pes böyle olsa*...1230
8. Hāsılı, sonunda
p. 1387, 4802, ... *ol burc yıḳıldı ḫarāb oldı pes leşker-i islām/fetiḥ itdi*...4892
9. Yani
p. 264, 4377, ... *ve ikinci/nev'i oldur ki ikisine bile yaraya pes sözi söyleyenüŋ ağzından/çıḳup işidenüŋ sem'ine degdügi vaḳit*..50
10. Acaba
p. ... *dünyāda anlara bāḳī/ḳalmadı pes kime bāḳī ḳalısardur*..3722
11. Halbuki, oysa
p. ... *ḳırḳ gün ṣuya bevl ide didiler/ki anuŋ 'aḳlı eksilür pes siz bir kişisiz*...1991
12. Ta
p. ... *ve boynında heştād/ṭavḳ-ı zerrīn vardur pes seksen biŋ yıldur ki ol büt Mihrübān'da/dur*..5281

peşīmān
p. ol- Pişmanlık duymak, pişman olmak
p. o.-dı 2733
p. o.-dılar 3957
p. o.-mayasın 210-11

peydā
p. ol- Ortaya çıkmak, meydana gelmek, görünmek
p. o.-a 5037
p. o.-madı 5486
p. o.-ur 1386, 2962
p. o.-urdı 3149

peyġambarlıḳ Nübüvvet, peygamberlik
p. 1272, 1601
p.(g)+a 5614
p.(g)+ına 1242

peyġamber (F. < peyġam-ber) 1. Nebi, resul, Allah'ın elçisi
p. 61, 65, 319, 661, 691, 1130, 1558, 1625, 2232, 2334, 2402, 2419, 2523, 2700, 2738, 3192, 3202, 3217, 3234, 3299, 3314, 3391, 3454, 3462, 3475, 3480, 3605, 3606, 3611, 3842, 3945, 3977, 4028, 4036, 4147, 4267, 4295, 4960, 4999, 5057, 5105, 5156, 5159, 5160, 5246, 5292, 5328, 5377, 5420, 5525, 5624

p. e.-seler 2842-43

pāre pāre it- Parçalara ayırmak, parça parça etmek, parçalamak

p. i.-di 5308

p. i.-gil 71

pāre pāre ol- Paramparça olmak, parçalanmak

p. o.-dı 4136, 5748

pars (F.) Pars

p. 790

p.+dur 5118

p.+lar 5685

pas

→gönlün p.ını gider-

pāsubān/pāsbān (F.) Gece bekçisi, koruyucu

p.+ı 4571, 5558

p.+lar 5072

pāyidār (F.<pāy-dār) Sürekli, devamlı

p. 422

pāzār bk. bāzār

Peyistūn Yer adı

p. 2348

pehlevān (F.) Yiğit, kahraman

p.+dur 3792

pehlevī (F.) İran'da İsfahan ile havalisindeki bölge halkı

p.+ler 4602

p.+lerden 3745

Pehleviyye

→bilād-ı p., kutb-ı bilād-ı p., şehr-i p.

pek Sağlam, emin

p. 151

pelālek (?) Eritilmiş demir

p. *ḥadīd ol ki/ṣāfīdür...eydürler ki aŋa pelālek dirler* 3037

peleng (F.) Panter, leopar

p. 863, 2806, 2807, 2919, 2919

Pelīsān Kişi adı

p. 5384

perākende

p. eyle- Parçalamak, dağıtmak

p. e.-di 4889

perde Örtü, perde

p. 4665

p.+ler 3859

p.+sidür 2468

perestān

→āfitāb-p.

pergār (F.) Pergel

p. 562, 976, 3729

perhiz

perhiz-kār Sofu, dindar

p. 4109

perī/perrī (F.) Cinlerin çok güzel ve alımlı dişileri

p. 3739

p.+ler 3619

perverde

p. ol- 1. Hazır hâle gelmek

p.-a 1873, 2999

p.-ur 2991

2. Beslenmek, büyümek

p. o.-ur 1904

Pervīz (F.) İran hükümdarı Hüsrev'in lakabı

p. 4614, 5550, 5560

p.+e 5560, 5563, 5563

p.+le 4613

p.+üm 5567

pes 1. İşte

p. 347, 769, 980, 1036, 1071, 1168, 1230, 1433, 1527, 1673, 1790, 1965, 1975, 2091, 3009, 3280, 3282, 3666, 4061, 4845, 5570, 5778, *...adları dünyā 'imāret*

p.+ıla 3387
p.+un 414, 415
→leşker-i p.
p. it- (Birini) Hükümdarlığa geçirmek, padişah yapmak
p. i.-diler 4317
p. ol- Hükümdar olmak
p. o.-a 4316
p. o.-dı 3940, 4729
p. o.-mak 214-15
p.-ı 'ādil Adalet sahibi padişah, adil padişah
p. 3
p.-ı cezẕābe-i nüfūs İnsanları derleyip toparlayan padişah
p. n.+un 20
p.-ı Çīn Çin hükümdarı
p. 4313
p.-ı Ḥabeşī Habeşistan hükümdarı
p. h.+yidi 3360
p.-ı Hind Hint hükümdarı
p. 4313
p.-ı hümā-sāye İyilikleri dünyayı sarmış hükümdar
p. s.+nün 26
p.-ı İsbehbed İsbehbed hükümdarı
p. i.+ile 4819-20
p.-ı Ḳuhistan Kuhistan hükümdarı
p. k.+dan 2609
p.-ı Mıṣ(ı)r Mısır hükümdarı
p. m.+a 5210
p.-ı Rūm Bizans hükümdarı
p. 4312
p.-ı ẓālim Zālim padişah
p. 3877
pāk (F.) Temiz, pak
p. 5194
p.+dur 748
→merkad-ı p.
palās (F. pelās) Aba, çul
p. 4256
panbuḳ Pamuk
p. 3047, 3325, 5161
p.(g)+ı 3047
pāre (F.) 1. Parça, kısım
p. 2521, 2526, 2793, 2850, 2850, 2968, 2970, 3869, 4188, 4944, 5812
p.+dür 1427
p.+leri 2831
p.+lerini 2857
p.+si 567, 1255, 1256, 1906, 2229
p.+sinden 568
p.+sini 2527
p.+sinün 1255
2. Tane, adet
p. 1933, 1934, ... *Ḥaḳ te'ālā otuz pāre kūy ḫasıf itdi*...5718
→yek-p.
p. eyle- Parçaya ayırmak, parçalamak
p. e.-di 4857, 4967
p. e.-diler 5234
p. it- Parçaya ayırmak, bölmek
p. i(d)-erler 4499
p. ol- İkiye ayrılmak, bölünmek, parçalanmak
p. 1948
p. o.-dı 567, 1253, 1257, 1906
p. o.-asın 1250
p. o.-ayım 1250
p. o.-madı 1949
p. o.-mış 5457-58
pāre pāre eyle- Paramparça etmek, parçalamak
p. e.-di 77

'öşr (Ar.) Onda bir, öşür
ö.+i 1739
öt- (Kuş ve böcekler için) Ses çıkarmak, ötmek
ö.-er 2662
ö.-erdi 4005
ötüri/ötürü ed. Dolayı, sebebiyle, için, yüzünden
ö. 346, 601, 1080, 2247, 3902, 4777
öyle O şekilde, öylece, öyle
ö. 6
öz
ö.i göyün- İçi yanmak, yüreği parçalanmak
ö. g.-di 4611
özdeklü Gövdeli
ö. 5878
özge Başka, gayrı
ö. 3749, 4246
'özr
ö.(in) dile- Özür dilemek
ö. d.-ye 3247

P

pā/pāy
→çehār-p.
pādışāhlık Hükümdarlık, saltanat, padişahlık
p. 231, 3164, 3720, 5489
p.(g)+ıla 212
p.(g)+ım 205
p.(g)+ında 1554
p.(g)+ınun 5337
p. eyle- Saltanat sürmek
p. e.-di 4411
p. e.-diler 5618
p. it- Saltanat sürmek
p. i.-di 4234
p. kutı Saltanat gücü
p. k.+yıla 5494
pādişāh (F. < pād-şāh) 1. Hükümdar, sultan, padişah
p. 131, 232, 382, 818, 1574, 1819, 1879, 1982, 1982, 2088, 2090, 2101, 2275, 2371, 2453, 2472, 2698, 2725, 3052, 3263, 388, 3483, 3605, 3736, 3787, 3796, 3904, 3930, 3932, 3934, 4269, 4272, 4348, 4408, 4496, 4525, 4567, 4568, 4703, 4705, 4719, 5060, 5071, 5114, 5207, 5295, 5886, 5888
p.+a 689, 2936
p.+dan 2934, 4017
p.+dur 488, 1207, 1232, 1794
p.+ı 128, 2644, 2694, 2695, 2715, 2851, 3527, 3759, 3892, 4091, 4139, 4885, 5042, 5043, 5077, 5155, 5268, 5312 , 5336, 5337, 5363, 5450, 5645
p.+ıdur 1746
p.+ına 2107, 4477, 4650
p.+ınun 3891, 4458
p.+ınuzdı 3657
p.+ıydı 5423
p.+lar 237, 920, 920, 1239, 2845, 2885, 4209, 5386, 5603, 5618
p.+lara 318, 4016
p.+ları 131, 4314, 5356, 5359
p.+larınun 39, 2715
p.+larun 2519, 4953
p.+un 29, 185, 477, 999, 1002, 2529, 3053, 3265, 3283, 3873, 3937, 4272, 4375, 5039
2. Herşeye hükmeden, herşeyin yegâne sahibi Allah
p. 3530, 5706, 5715
p.+a 416

o.+um 263
→evvel-i ö.
ö. bul- Hayatını sürdürmek
ö. b.-aydı 379
ö. geçür- Yaşamak, ömür sürmek
ö.(üm) g.-dim 300
ö.(in) g.-miş 467
ö. müddeti Ömür boyu, hayat boyu
ö.(üm) m.+inde 263
ö. sür- Yaşamak, hayatını sürdürmek
ö. s.-se 257
ö.i tamām ol- Eceli gelmek
ö. o.-ur 1051
ö.i uzun ol- Çok yaşamak, uzun ömürlü olmak
o. o.-maz 2509
ö. o.-ur 2598, 2689-90
ö.-i 'aziz Kıymetli, aziz kimselerin ömrü
ö. 248
ö. a.+i 250
ö.-i cāvidānī Ebedî hayat, bakî ömür
ö. 5175
öŋ Önce, evvel
ö. 5276
öŋ 1. Ön taraf, ön
ö.+imizdeki 328
ö.+inde 710, 712, 1352, 1379, 1452, 1476, 1492, 1492, 2185, 2918, 3137, 3476, 3506,4299, 4302, 4304, 4305, 4993, 5273
ö.+inden 1383, 2156
ö.+ine 1547, 2889, 3589, 4531, 5640
2. Huzur, yan, kat
ö.+inde 1800
ö.+ine *bağlayup Mu'taşım öŋine getürdi*...4358
→gözi ö.inde
öŋdin Önce, evvel
ö. 322, 920, 1156, 1371, 2654 , 3280, 3414, 3769, 4264, 4956, 5064
öp- Öpmek
ö.-di 4195
ördek Ördek
ö. 3705, 3706
örgüç Hörgüç
→yir ö.i
ört- 1. Üzerini kapatmak, kaplamak, örtmek
ö.-di 3323, 3323, 3325, 3325, 3326
ö.-er 658
ö.-medi 1668
ö.-mez 3103
ö.-mişdi 3414
ö.-mişlerdür 4334
2. Gizlemek, saklamak
ö.-er 406
→başuna toprak ö.
örtü 1. Örtü
ö.+lerin 3521
ö.+si 2467
2. Tavan, kubbe
ö. 3322, 3415
ö.+dür 3330
örtülü Örtülü
ö. 3521
örtün- Üzerine bir şey örtmek, giyinmek, örtünmek
ö.-ürler 3969
örtür- Örttürmek
ö.-ürdi 5123
örü
ö. dur-/ö. tur- Ayağa kalkmak, ayakta durmak
ö. d.-dı 4144
ö. d.-mışdur 1457

öldür-/öldir- Öldürmek, katletmek
ö.-di 3633, 4074, 4632, 4638, 4777, 5148, 5156, 5558
ö.-diler 2343, 4362, 5083, 5226, 5227
ö.-dük 3503, 5614
ö.-düm 4636
ö.-e 114, 4672
ö.-ecegem 3956
ö.-eler 3489, 3497, 4195
ö.-elim 3646
ö.-em 3933
ö.-medigin 4673
ö.-mege 4673
ö.-meniz 3461
ö.-miş 5508
ö.-mişler 2409
ö.-mişlerdür 5160, 5329
ö.-ün 2304
ö.-ür 3031, 5916
ö.-ürdi 3566
ö.-ürim 3632
ö.-ürler 5030
ö.-ürsiz 1648
ölü/öli Ölü, ölmüş (kimse)
ö. 63, 330, 3086, 3704, 3288
ö.+ler 539, 3655
ö.+leri 644
ö.+lerün 2467
ö.+nün 3085
ö.+yi 67, 69, 75, 2335, 5016
ölüm/ölim Ölüm, ölme
ö. 205, 258, 259, 262, 294, 1219, 4209, 4386, 5171
ö.+den 4384
ö.+e 4388
ö.+i 3252
ö.+in 5339
ö.+ün 538
ö. şerbetin dad- Ölmek
ö. d.-dun 1154
'Ömer/'Ömerübnü'l- ḫaṭṭāb/'Ömer İbnü'l-ḫaṭṭāb/'Ömerü'l- ḫaṭṭāb Kişi adı
ö. 1253, 3407, 3425, 4343, 4664, 4668, 4675-76
ö. 1219, 1223, 3328, 3678, 3768, 4670, 4671, 4672, 4675, 4878, 5215, 5709
ö. h.+ı 1215
ö.+e 3771
ö.+ün 1225, 5219
→leşker-i Ö.
'Ömer Kişi adı
ö. 3893, 3895
'Ömer Beḳāyi Kişi adı
ö. 1850
'Ömer bin 'Abdul'azīz Kişi adı
ö. 3434
'Ömerü'bnü Cinān Kişi adı
ö. 3599
'Ömer bin Zidere Kişi adı
ö. z.+ye 4344
'Ömer İbn-i Zeyd Kişi adı
ö. 4344
'Ömer İbnü'l-'ala Kişi adı
ö. 4350
'Ömeribni'l-münẕir Kişi adı
ö. 3599
'Ömerü'bnü 'Abdülazīz Kişi adı
ö. 2637, 2638, 3426, 5023, 5500
'Ömerübnü'l-'As Kişi adı
ö. 5515
'ömr/'ömür (Ar.) Ömür, hayat
ö.+i 1048, 1051, 1052, 1086, 2508, 4770
ö.+inde 466
ö.+lerinün 1043

oyna- Oynamak, eğlenmek

o.-rdı 4230

o.-rken 4231

o.-rlar 4884

o.-yan 2089

o.-yup 1609

oynat- Oynatmak, hareket ettirmek

o.(d)-ur 2378, 2390

Ö

öd

ö.i su ol- Çok korkmak, korkusundan ödü patlamak

o. o.-ur 2148

ög

ö.ine getür- Aklına getirmek, hatırına getirmek

ö. 290

ög Cinsiyet organı

ö.+ine 2058

ögey Öz olmayan, üvey

ö. 1593

ögit

ö. ol- Ders olmak, ibret olmak

ö. o.-dı 5871

ögit- Öğütmek, ezmek

ö.-ür 3910

ögren- 1. Öğrenmek

ö.-di 4069

ö.-e 4068

2. Alışmak, ülfet etmek

ö.-di *ol sūret anda durdı aŋa ögrendi andan hażer itmez oldı*...4854

ögret- Alıştırmak

ö.(d)-ür 3786

öksürük Öksürük

ö. 5798

öküz Öküz

ö. 572, 1366, 1428, 1643, 2641

ö.+i 2647

öl- Ölmek

ö.-di 2409, 2823, 2880, 3380, 4233, 4359, 4363, 4498, 4592, 4653, 5152, 5503, 5794, 5797, 5802, 5809, 5810

ö.-digi 3434

ö.-digimden 1223

ö.-digin 386

ö.-diginden 1228

ö.-dükden 1224

ö.-e 1161, 1162, 5171

ö.-ecek 2428

ö.-eydi 1751

ö.-iserdür 193

ö.-medi 170, 2408, 3659, 4633, 5558, 5679

ö.-mez 1725, 1732, 1733, 1750, 2294, 2843, 3087

ö.-mezse 1945

ö.-mezsin 1154

ö.-miş 494, 1786

ö.-mişdür 2410

ö.-mişler 2409

ö.-se 1680, 4497, 4880

ö.-ür 774, 1084, 1086, 1679, 1726, 1730, 1734, 1752, 1847, 2319, 2460, 2802, 2820, 3603, 4045, 4596

ö.-ürdi 5807

ö.-ürem 3900

ö.-ürsem 3461

→gülmeden ö.

ölç- Ölçmek

ö.-erlerdi 4237

ölçek Ölçü

ö.(g)+idür 3275

olanca Bütünüyle, tamamen

o. 4293

oluḳ Oluk

o. 5496

olun-/olın-

→beyān o., nazar o.sa 1130, nisbet o., rivāyet o., taḳdīr o., tertīb o., zikir/zikr o.

omuz

o.ına getür- Omuzlamak, taşımak, götürmek

o. g.-üp 5639

on On

o. 265, 266, 602, 612, 613, 868, 870, 897, 898, 901, 909, 1009, 1060, 1065, 1337, 1338, 1355, 1359, 1360, 1368, 1406, 1410, 1412, 1556, 1853, 1976, 1999, 2032, 2055, 2082, 2267, 2501, 2532, 2535, 2536, 2551, 2552, 2554, 2555, 3230, 3231, 3303, 3422, 3424, 3425, 3476, 3507, 3510, 3517, 3545, 3545, 3545, 3612, 3617, 3728, 3817, 3832, 3849, 3973, 4007, 4038, 4110, 4164, 4164, 4167, 4168, 4237, 4295, 4296, 4329, 4344, 4390, 4420, 4447, 4451, 4499, 4645, 4899, 4921, 4923, 4924, 4958, 5039, 5099, 5099, 5235, 5391, 5445, 5455, 5476, 5500, 5514, 5573, 5771, 5780, 5809

on sekiz biŋ 'alem On sekiz bin âlem

o. a.+i 1008-09

onad

o. ol- Olgunlaşmak, mükemmel hâle gelmek

o. o.-a 4189

onlar bk. anlar

onuncı Onuncu

o. 3530

ora Ora, orası, o yer

o.+da 1781

orağ Sınır, ölçü, oran

o.+un 5669

orta 1. Orta, iç, merkez

o. 2527

o.+da 2472, 2581

o.+sı 1795, 2164

o.+sıdur 2514, 4857

o.+sına 665, 4338

o.+sında 563, 761, 2209, 2499, 2591, 2635, 2674, 2692, 3202, 3453, 3863, 4430, 4447, 4470, 4865

o.+sındagı 3321

o.+sından 2758

o.+sındadur 1909

o.+ya 4604

2. Ara

o.+sıdur ... *bir ṭar yirdür ki iki/ṭagıŋ ortasıdur*...2067

o.+sına 4213

o.+sında 5069

o.+sındayıdı 5525

3. (Zaman) Başlangıcı ile bitişi arasında eşit uzaklıkta olan süre

o.+sında ... *esed od burcıdur erkekdür nehārīdür ya ortasında/dahı şarḳīdür*...1450

o. yir/orta yer 1. Orta

o. y.+de 78, 3759, 5437

o. y.+i 2662, 3399, 3401

o. y.+inde 2566-67, 2567, 3609, 4093-94, 4924-25, 5448

o. y.+indedür 3729, 3731

o. y.+inden 870

2. Ara, arada kalan kısım o. y.+ini ... ve *bir pāre ki magribden Rūm'dur Selm adlu/oglına*

o.-a 167, 468, 482, 561, 1161, 1308, 2794, 2860, 2943, 2979, 2980, 2980, 3028, 3112, 4141, 5669, ... *bunı yapanı görmiş ola*..5381
o.-alar 3852
o.-dı 1627, 2717, 3890, 4379, 4854
o.-sa 105, 715, 863, 1899, 3700-01
o.-ur 200, 929-30, 1316, 2451, 2893, 3387, 4489, 4757
→'âciz o., açıklık o., āgāh o., ak o., ārām o., artuk o., āsān o., 'āsi o., 'āşık o., āşikāre o., āvāz gelmez o., aydın o., āzād o., āzāde o., bātıl o., bay o., be-cid o. , berhudar o., bī-haber o., bi-hod o., bī-hoş o., biryān o., cāhil o., cem' o., cemī' o., çāre o., dāl o., delīl o., dimek o.ur ki dindār o., diri o., duş o., dürüst o., düşvār o., eli o., emīn o. , emīnlik o., emr o., epsem o., esīr o., fedā olsun, felek-perest o., fenā o.dı, feth o., fevt o., gāfil o., gā'ib o., gālib o., gark o., geçken o., giriftār o., göge direk o., gönli katı o., gönli müte'allik o., gözi tuş o., gözinde zahmeti o., gülünç o., günahı boynına o., haberdar o. , hāceti o., hacil o., hadis o., halas o., hāli o., hamile o., hamir o., harāb o., harāblık o., harc o., hasf o., hāsıl o., hasta o., hatırı müte'allik o., hāyin o., hayran o., helāk o., hem-reng o., heybet o., hayz o., hāzır o., hışm-nāk o., hikāye o., hizmetinde o., hor o.sun, husumet o., hürmetlü o., hürrem o., ırak o., ıssı o., 'ibret o., ihtilāf o., ikdām o., irtihāl o., istiska o., kāfir o., kalemi altında a., kalın o., kan revān o., kāni' o., katı o., kıyāmet o., kıymeti o., kör o., küfür o., lāyık o., ma'dum o., magbun o., maglub o., magrur o., mahbub o., mahbus o., mahfuz o., mahrum o., mahzul o., makhur o., maksudları hāsıl o., ma'kus o., mālik o., ma'lum o., māni' o., mazarrat o., mazbut o., meflūc o., melul o., menkut o., mesh o., mest o., meşgul o., meşhur o., mezellet o., muhkem o., muhtelim o., muhtelit o., mukābil o., mukarrer o., mukayyed o., mukim o., mūnis o., muntazır o., musahhar o., musallat o., mutayyeb o., mutī' o., muttali o., muttasıl o., muvāfık o., muzaffer o., muti o., müctemi' o., mü'essir o., müezzi o., mühlik o., mümkin o., mün'akid o., mün'akis o., münhezim o., münkatı' o., münkir o., müsāvi o., müseddes o., müselles o., müselman o., müslimān o., müsrif o., müstevlī o., mü'temir o., mücāvir o., müteferrik o., mütegayyir o., mütena'im o., mütesa'id o., mütevātir o., mütevellid o., müyesser o., müzeyyen o., nābedīd o., nāzır o., nerm o., nevmīz o. , ödi su o. , ögit o., ömri tamam o., ömri uzun o., pāre o., pāre pāre o., perverde o., peşimān o., pinhān o., pir o., rāzī o., revā o., revān o., rızk o., rüsvāy o., sābit o., sāhib-hüsün o., sahih o., sākin o., sāz-kār o., sebeb o., selām olsun, serāsime o., sergerdān o., sözi sahih o., süst o., şād o., şākir o., şebih o., şehid o., tābi' o., tamām o., tārūmār o., taş o., ta'un o., tebdil o., tenha o., tuş o., uykudan o., uyuz o., vākıf o., vāki' o., vālih o., var o., vāsıl o., viran o., yādigār o., yaş o., yirinden zāil o., yüklü o., zāhir o., zā'il o., zelīl o., zerre zerre o., zikir o., ziyāde o., ziyān-kār o., zuhur o.
o.sa gerek Olmalı, olsa gerek
o. 257

o.-dugın 4207
o.-dugınca 984
o.-madı 5386
o.-mak 4137
o.-masa 186, 4407, 5829
o.-ması 3677
o.-masında 1035
o.-maya 348, 413, 729, 730, 2864, 996, 5399, 5745
o.-mayınca 1754
o.-mayup 242
o.-maz 2601, 2723, 2749, 4511, 4818, 4868, 4869, 4870, 4870, 4871, 4871, 4872, 4872, 4873, 4873, 4874, 4874, 5084, 5161, 5239
o.-sa 203, 358, 778, 784, 1697, 1893, 2313, 2313, 2846, 3697, 3858, 4879, 4955, 5240
o.-salar 1096
o.-ur 915, 1355, 1368, 1697, 1698, 1815, 1857, 2023, 2293, 2332, 2509, 2579, 2677, 2679, 2775, 2803, 2833, 2841, 2849, 2871, 2876, 2884, 2919, 2927, 2931, 2942, 2962, 2992, 3011, 3027, 3029, 3030, 3035, 3081, 3095, 3096, 3116, 3167, 3839, 3839, 3841, 3841, 3859, 3986, 4020, 4055, 4066, 4078, 4219, 4304, 4312, 4341, 4415, 4444, 4511, 4690, 4696, 4697, 4847, 4870, 4870, 4871, 4872, 4872, 4873, 4873, 4874, 4875, 4876, 4881, 4970, 4971, 4975, 5012, 5028, 5076, 5087, 5088, 5288, 5320, 5410, 5537, 5541, 5544, 5545, 5545, 5545, 5775, 5775, 5776

3. Meydana gelmek, zuhur etmek, hasıl olmak, ortaya çıkmak
o.-dı 1918, 1919, 1919, 2563, 2564, 3908, 5787
o.-madı 981
o.-mış 4249, 4276, 4598
o.-sa 5239, *... her yaŋadan ne ḫaber/olsa pādişāh-ı Mısr'a ḫaber virürlerdi..* 5210
o.-ur 1322, 1709, 1710, 1858, 1859, 1888, 1890, 1912, 2010, 2082, 2725, 3026, 3028, 3029, 3069, 4360, 4703, 5031, 5206, 5449, 5449

4. Gerçekleşmek, cereyan etmek, olmak
o.-a 264, 264, 266, 1164, 4763, 5071
o.-acagı 1017
o.-acakdur 625
o.-dı 3376, 3416, 3497, 5194, 5194, 5724, 5728, 5728, 5742, 5747, 5749
o.-dısa *... ḥāl böyle oldısa biz daḫı bu kitābı düzdük...*116
o.-ısar 4644
o.-ısardur 1571, 3210, 4729
o.-madı 2181
o.-maz 375
o.-mışdur 520
o.-sa 1202
o.-ur 1088, 2361, 2937, 3484, 3835, 4742, 4742, 4869, 4869, 4890, 5207, 5745, 5766

5. Bulunmak, yaşamak
o.-aydı 5721
o.-mış *ol kerkes eydür üç yüz yıldur ki ben bundayın ve atam/daḫı biŋ yıl bu kemerde olmış..* 5380

6. (Zaman) Sürmek, devam etmek, geçmek
o.-dı 4007, *... pādişāhlıgınuŋ müddeti/üç biŋ yıl oldı..*5338

7. Çekimli fiillerle birlikte kullanılan yardımcı fiil

3215, 3216, 3219, 3222, 3225, 3226, 3230, 3230, 3231, 3235, 3235, 3236, 3239, 3245, 3247, 3248, 3253, 3260, 3261, 3264, 3265, 3270, 3271, 3271, 3282, 3283, 3287, 3288, 3289, 3294, 3295, 3299, 3315, 3322, 3324, 3330, 3336, 3337, 3338, 3345, 3345, 3346, 3347, 3349, 3351, 3353, 3368, 3373, 3373, 3374, 3375, 3380, 3384, 3387, 3388, 3392, 3400, 3406, 3407, 3411, 3415, 3417, 3428, 3440, 3442, 3442, 3447, 3450, 3451, 3456, 3457, 3458, 3459, 3459, 3465, 3471, 3475, 3483, 3488, 3489, 3490, 3492, 3493, 3494, 3494, 3497, 3498, 3501, 3501, 3502, 3503, 3505, 3507, 3509, 3510, 3512, 3518, 3520, 3521, 3524, 3524, 3526, 3526, 3527, 3527, 3528, 3529, 3530, 3531, 3535, 3539, 3550, 3552, 3553, 3553, 3555, 3557, 3558, 3561, 3563, 3564, 3564, 3565, 3565, 3570, 3571, 3572, 3574, 3576, 3577, 3577, 3578, 3579, 3579, 3581, 3582, 3583, 3588, 3590, 3591, 3592, 3596, 3605, 3606, 3606, 3607, 3608, 3609, 3610, 3618, 3620, 3620, 3621, 3622, 3622, 3623, 3627, 3629, 3633, 3656, 3659, 3670, 3674, 3675, 3676, 3676, 3679, 3681, 3683, 3686, 3686, 3690, 3693, 3694, 3697, 3698, 3701, 3701, 3702, 3702, 3705, 3706, 3706, 3706, 3709, 3710, 3710, 3713, 3714, 3727, 3747, 3748, 3751, 3751, 3752, 3771, 3773, 3775, 3781, 3793, 3799, 3799, 3804, 3805, 3806, 3813, 3830, 3834, 3846, 3865, 3865, 3868, 3869, 3870, 3871, 3872, 3872, 3873, 3874, 3877, 3881, 3885, 3885, 3887, 3888, 3889, 3892, 3893, 3894, 3895, 3909, 3910, 3914, 3914, 3915, 3921, 3942, 3948, 3950, 3951, 3960, 3963, 3965, 3967, 3972, 3973, 3989, 3997, 3997, 4011, 4012, 4015, 4019, 4024, 4026, 4041, 4041, 4045, 4046,

4046, 4047, 4050, 4051, 4052, 4054, 4063, 4065, 4066, 4068, 4069, 4071, 4075, 4076, 4088, 4095, 4095, 4096, 4097, 4097, 4098, 4100, 4101, 4102, 4103, 4105, 4105, 4105, 4106, 4107, 4113, 4115, 4115, 4116, 4118, 4119, 4121, 4125, 4125, 4129, 4142, 4145, 4150, 4158, 4160, 4167, 4168, 4168, 4175, 4177, 4178, 4187, 4188, 4189, 4190, 4213, 4214, 4218, 4220, 4225, 4226, 4228, 4229, 4230, 4231, 4231, 4232, 4234, 4238, 4238, 4239, 4250, 4253, 4254, 4261, 4265, 4266, 4269, 4270, 4271, 4272, 4272, 4278, 4280, 4283, 4283, 4283, 4287, 4288, 4288, 4289, 4290, 4293, 4294, 4299, 4301, 4302, 4302, 4310, 4316, 4317, 4320, 4321, 4324, 4326, 4327, 4332, 4333, 4335, 4339, 4348, 4348, 4359, 4365, 4372, 4377, 4378, 4379, 4381, 4382, 4390, 4415, 4416, 4417, 4420, 4422, 4424, 4425, 4431, 4441, 4442, 4443, 4443, 4444, 4460, 4463, 4468, 4489, 4498, 4504, 4505, 4506, 4506, 4516, 4523, 4523, 4529, 4530, 4542, 4543, 4545, 4546, 4547, 4551, 4555, 4557, 4558, 4562, 4564, 4566, 4567, 4568, 4570, 4570, 4571, 4572, 4578, 4579, 4581, 4582, 4583, 4583, 4584, 4584, 4585, 4591, 4593, 4593, 4596, 4608, 4623, 4624, 4625, 4627, 4627, 4630, 4631, 4660, 4661, 4665, 4667, 4677, 4680, 4685, 4686, 4694, 4698, 4702, 4713, 4719, 4725, 4725, 4730, 4732, 4733, 4735, 4753, 4756, 4761, 4764, 4766, 4767, 4770, 4770, 4772, 4775, 4775, 4786, 4788, 4797, 4799, 4800, 4803, 4807, 4824, 4829, 4834, 4836, 4840, 4841, 4842, 4850, 4854, 4875, 4888, 4889, 4890, 4892, 4901, 4903, 4930, 4931, 4934, 4935, 4940, 4941, 4947, 4948, 4959, 4964, 4967, 4992, 5003, 5009, 5013, 5015, 5016, 5017, 5018,

1569, 1574, 1575, 1577, 1578, 1578, 1579, 1580, 1580, 1581, 1582, 1582, 1583, 1584, 1584, 1585, 1587, 1590, 1591, 1597, 1598, 1599, 1603, 1606, 1616, 1618, 1620, 1621, 1621, 1626, 1631, 1654, 1658, 1658, 1660, 1666, 1670, 1673, 1674, 1676, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686, 1694, 1694, 1702, 1709, 1710, 1725, 1735, 1743, 1748, 1752, 1768, 1783, 1785, 1787, 1788, 1800, 1811, 1811, 1812, 1813, 1816, 1816, 1819, 1822, 1824, 1825, 1834, 1834, 1839, 1839, 1842, 1843, 1843, 1844, 1846, 1862, 1869, 1885, 1894, 1905, 1906, 1910, 1912, 1915, 1917, 1920, 1929, 1940, 1940, 1941, 1941, 1942, 1944, 1945, 1948, 1948, 1949, 1950, 1950, 1955, 1957, 1958, 1958, 1960, 1962, 1963, 1964, 1972, 1982, 1984, 1988, 1992, 2000, 2003, 2014, 2018, 2020, 2024, 2027, 2028, 2032, 2036, 2036, 2039, 2041, 2042, 2043, 2045, 2046, 2059, 2060, 2071, 2072, 2074, 2076, 2076, 2077, 2081, 2082, 2084, 2085, 2088, 2089, 2089, 2090, 2090, 2091, 2093, 2099, 2100, 2100, 2100, 2101, 2102, 2104, 2105, 2106, 2112, 2112, 2118, 2119, 2125, 2125, 2126, 2134, 2138, 2139, 2143, 2145, 2147, 2151, 2151, 2152, 2153, 2155, 2167, 2170, 2174, 2175, 2179, 2186, 2189, 2190, 2192, 2210, 2212, 2219, 2235, 2236, 2238, 2256, 2256, 2257, 2258, 2261, 2262, 2262, 2264, 2265, 2273, 2274, 2275, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2284, 2285, 2285, 2285, 2286, 2286, 2288, 2289, 2292, 2293, 2295, 2299, 2300, 2301, 2303, 2303, 2304, 2305, 2305, 2306, 2308, 2309, 2309, 2314, 2318, 2318, 2319, 2319, 2320, 2324, 2326, 2329, 2329, 2329, 2331, 2333, 2335, 2335, 2337, 2339, 2341, 2344, 2349, 2353, 2355, 2357, 2359, 2360, 2360, 2364, 2365, 2370, 2372, 2374, 2376, 2378, 2386, 2387, 2387, 2388, 2400, 2406, 2409, 2415, 2416, 2418, 2419, 2421, 2423, 2430, 2431, 2434, 2439, 2439, 2439, 2442, 2445, 2446, 2447, 2450, 2454, 2457, 2458, 2460, 2462, 2463, 2488, 2499, 2506, 2508, 2509, 2514, 2515, 2563, 2571, 2572, 2573, 2592, 2593, 2594, 2596, 2597, 2602, 2604, 2606, 2608, 2618, 2619, 2620, 2622, 2629, 2636, 2640, 2642, 2642, 2643, 2643, 2644, 2647, 2647, 2648, 2651, 2651, 2654, 2681, 2684, 2685, 2688, 2690, 2692, 2693, 2693, 2694, 2694, 2695, 2695, 2696, 2698, 2701, 2703, 2705, 2705, 2705, 2707, 2707, 2708, 2710, 2711, 2711, 2716, 2719, 2720, 2730, 2730, 2733, 2736, 2739, 2742, 2743, 2747, 2748, 2751, 2752, 2754, 2760, 2761, 2764, 2765, 2766, 2767, 2769, 2775, 2778, 2778, 2780, 2781, 2782, 2783, 2784, 2785, 2785, 2786, 2786, 2786, 2788, 2789, 2797, 2802, 2803, 2804, 2806, 2806, 2809, 2812, 2813, 2819, 2819, 2821, 2822, 2823, 2824, 2829, 2829, 2830, 2832, 2837, 2838, 2843, 2844, 2844, 2846, 2846, 2847, 2849, 2850, 2851, 2856, 2863, 2864, 2874, 2878, 2879, 2888, 2908, 2911, 2911, 2917, 2921, 2922, 2926, 2930, 2932, 2936, 2936, 2938, 2963, 2969, 2970, 2974, 2983, 2994, 2999, 2999, 3001, 3025, 3028, 3032, 3034, 3035, 3036, 3036, 3040, 3047, 3052, 3055, 3058, 3078, 3078, 3088, 3089, 3098, 3100, 3102, 3103, 3122, 3123, 3123, 3125, 3127, 3128, 3129, 3131, 3132, 3135, 3138, 3138, 3139, 3139, 3148, 3148, 3149, 3156, 3167, 3168, 3170, 3171, 3174, 3191, 3194, 3197, 3200, 3200, 3202, 3202, 3204, 3204, 3206, 3206, 3207, 3208, 3209, 3210, 3211, 3215,

o.+a 4833
o.+ı 1657, 4834
o.+ıla 4098
o.+un 1658
o. çek- Ok çekmek
o. ç.-üpdurur 1475-76
okı-/oku- 1. Okumak, öğrenmek
o.-dı 357, 360, 3273, 4767
o.-dılar 4835
o.-dum 777, 789, 5136
o.-mışam 1136
o.-mışdı 1571, 4959
o.-mışıdı 4960
o.-ya 483
o.-yamadı 3272, 5741
o.-yamadılar 3272
o.-yamaz 2778, 3293
o.-yana 55
o.-yanlar 122
o.-yanlardan 485
2. Kıraat etmek, okumak
o.-dı 272, 3671, 3673
o.-dım 310
o.-maga 4801
o.-mış 4366
o.-rdı 293
o.-rmış 4366
3. Çağırmak, seslemek, davet etmek
o.-dı 392, 3135, 3153, 3913, 4270
o.-dılar 4170, *varup çok şākirlik getürdiler dahı Mūsā'yı evlerine okıdılar* 5250
o.-nız 2938
o.-sardur 644
→kendüye o., yardıma o.
okın- Okunmak
o.-a 2971

okıyıcı Okuyucu
o.+lar 3272
ol *zm. ve sf.* O
o. 5, 11, 14, 19, 23, 26, 45, 52, 62, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 113, 131, 135, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 144, 150, 150, 151, 152, 154, 162, 167, 171, 173, 178, 179, 181, 185, 198, 199, 208, 219, 224, 229, 230, 249, 273, 281, 282, 283, 283, 284, 289, 299, 316, 325, 334, 343, 345, 346, 351, 353, 354, 356, 357, 358, 359, 360, 365, 368, 369, 372, 372, 373, 375, 384, 386, 391, 391, 398, 400, 410, 411, 411, 412, 413, 414, 415, 425, 425, 451, 458, 463, 466, 468, 472, 473, 476, 478, 487, 491, 495, 495, 500, 502, 528, 556, 557, 567, 569, 576, 585, 604, 617, 627, 634, 635, 635, 638, 644, 657, 660, 670, 693, 694, 694, 702, 703, 706, 715, 716, 717, 717, 744, 748, 766, 767, 773, 776, 779, 791, 798, 799, 813, 819, 828, 846, 864, 865, 869, 870, 876, 877, 883, 891, 894, 895, 898, 899, 908, 913, 918, 934, 950, 963, 993, 993, 994, 995, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1011, 1012, 1019, 1048, 1051, 1057, 1058, 1058, 1063, 1084, 1085, 1092, 1093, 1094, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1100, 1110, 1111, 1113, 1125, 1137, 1138, 1151, 1164, 1166, 1166, 1168, 1168, 1180, 1190, 1209, 1212, 1221, 1223, 1227, 1230, 1234, 1236, 1240, 1245, 1263, 1264, 1267, 1267, 1268, 1270, 1274, 1274, 1275, 1285, 1286, 1287, 1309, 1317, 1336, 1363, 1390, 1401, 1411, 1413, 1415, 1419, 1432, 1501, 1504, 1504, 1505, 1510, 1525, 1534, 1541, 1542, 1545, 1546, 1548, 1554, 1558, 1563, 1563, 1565, 1566, 1568, 1569,

o.+un 1519, 1524, 1528, 1545, 1581, 1591, 1615, 1615, 1616, 1922, 3573, 3580, 3582, 3584, 5658, 5683
→Zerdüşt o.ı

o. düş- Ateş sarmak, ateş almak
o. d.-di 5840

o. küresi Ateş küre
o. 1672
o. k.+n 1672

o. yalıŋı Alev
o. 5415

o. urmak Ateşe vermek, yakmak
o. 4544

o.a dapucı Ateş-perest, ateşe tapan
a. d.+lar 918

odsız Ateşsiz, ateş olmadan
o. 1549

odun Odun
o. 2470, 2705, 2709, 4543, 4690
o.+lar 2696

oğlan 1. (Erkek olsun, kız olsun) Evlât, çocuk
o. 207, 1201, 1730, 2064, 3021, 4231
o.+a 4720
o.+ı 3064, 4230, 4232
o.+ın 5080
o.+lar 5687
o.+ları 2085, 4185
o.+larımızı 3786
o.+larından 1625, 4458
o.+larını 4526, 4788
o.+larınuza 3934
o.+larun 5333
o.+un 4232
2. Erkek çocuk, erkek
o. 1159, 1405, 1493, 2333, 4714, 4718, 5331
o.+lara 5651
o.+ları 3791
o.+larını 4525
o.+un 1160
3. Küçük çocuk, yavru
o.+ı 5687
o.+iken 267, 3802
o.+lar 2090, 5687
o.+larun 3951
→ādem o.ı, kız o., kız o k.

oğlancık/oğlancuk Küçük çocuk, oğulcuk
o. 1164, 1167, 1247, 2426, 2891, 5874
o.(g)+a 689
o.(g)+ı 4607, 4610, 4670
o.+lar 1546, 3442
o.+lardan 3950
o.+ları 3724
→anası karnındaki o.

oğlanlık Çocukluk, bülûğ çağından önceki devre
o. 265

oğ(u)l Erkek çocuk, oğul
o.+ı 1158, 1161, 1632, 2180, 3631, 4198, 4223, 4230, 4257, 4515, 4981, 5528
o.+ıdur 1593, 4927, 5678
o.+ın 4777
o.+ına 2521, 2522, 2522, 2526, 4844, 5585
o.+ını 4194
o.+ları 5145
o.+larına 2520
o.+uma 4216
o.+umı 3632, 3633, 4224, 5362

ok Ok
o. 386, 1475, 2068, 2316, 2363, 2407, 2459, 3565

nokṣanlıḳ Noksanlık
n. 1174
noḳta (Ar. < nuḳta) 1. Çok küçük boyutlarda işaret, benek
n.+lar 845
2. Hiçbir boyutu olmayan işaret, nokta
n.+sı 563, 976, 3730
3. Bazı harflerin üzerine konulan ufak işaret
n.+dan 617
n.+ya 617
n.+yı 617
4. Yer
n.+lar ... *murād ol/ḳuṭublardan bu yirden noḳtalar degildür*...767
n'ola Ne olur, ne çıkar
n. 3750, 4270
n'oldı Ne oldu
n. 741
Nūḥ Kişi adı; Hz. Nuh
n. 2237, 2523, 2700, 2747, 3454, 5113, 5292
→kavm-ı N., mescid-i N., ṭūfān-ı N.
nuḥās (Ar.) Bakır
n. 3179
Nūḥü'bnü Esed Kişi adı
n. 5242
Nūḥü'bnü Nemek Kişi adı
n. 2525
Nu'mān Yer adı
n.+dur 5533
Nu'mān/Nu'manü'bnü Münẕir/Nu'man İbnü'l-münẕir Kişi adı
n. 3467, 4240, 4242, 4244, 4246, 4248, 4250, 4253, 4255, 4256, 4610, 5538, 5540
n.+ıla 4614
n.+ün 4607-08, 5528
Nu'mān bin Sinmār Kişi adı
n. s.+ıla 4239
Nu'mān İbn-i Emīrü'l-Ḳays Kişi adı
n. 4234
nun (Ar.) Nun harfi
n. 2222
nūr (Ar.) 1. Aydınlık, ışık, ziya, parıltı
n. 1275, 1413, 1414, 1578, 1578, 1747, 3098, 3101
n.+dır 1644, 3277
n.+durur 2130
n.+ı 803, 1179, 1180
n.+ın 794, 801, 804
n.+ına 1748
n.+ını 2909, 3103, 5612
n.+lan 1034
2. Nur, İlâhi parıltı
n.+ı 787
n.+ıla 1648
n.+ından 3277
→beytü'n-n., göz n.ı, gözinün n.ı
n.-ı İslām İslâmiyet nuru
n. 4446
nurlu Nurlu, ışıklı, parlak
n. 583
n.+dur 1031
Nuṣaybin Yer adı
n. 5319
nuṣret
n. vir- Yardım etmek
n. v.-di 3531
n.-i küffār Kâfirlerin zaferi
n. k.+içün 3763
nūşādur (F.) Nişadır
n. 3175, 3175

n.+den 4225
n.+e 4225, 5219
n.+ün 2224, 2226
n.-i Mısır Mısırdaki Nil nehri
n. 1328
Nīl Kişi adı
n. 4066
n.+i 4067
ni'met (Ar.) Nimet; iyilik, lütuf, ihsan
n.+in 281, 3657
n.+inün 2
n.+ler 1925
n.+leri 496
n.+lerime 609
n.+lerin 3198
n.+lerinden 497
n.+lerün 5
n.+ün 5
→pür-n.
ni'metlü Nimete ermiş, refah içinde yaşayan
n. 4109, 4341, 5237
ni'metsiz Nimetsiz
n. 4427
Nīran (Ar.) Yer adı
n. 2611
nisbet (Ar.) 1. Nispet, ölçü, oran
n.+i 2579, 2579, 3854
2. Akrabalık bağı
n. *'Abdullah İbn-i Muhammed eyitdi ki nisbet nedür eyitdim ki Ebū Ca'fer*. 3798
n. it- İlgi kurmak, bağlantı kurmak
n. i(d)-erler 1363, 1377, 1378, 4998
n. olın- Kastedilmek, ilgi kurulmak
n. o.-an 1392
n. o.-ur 1348, 1391, 1401
Nişābur Yer adı
n. 1600, 2559, 4920, 5301
n.+a 5313
n.+da 4916
n.+ı 4918
nişādır/nişādur (Ar.) Nişadır
n. 2974, 5241
nişān (F.) 1. İz, belirti, işaret, alamet
n.+ı 199
n.+ıdur 1706, 3284, 3284
n.+larında 441
2. Tuğra
n.+ıla ... *hiç kimse/ol şehre varamaz meğer pādişāh nişānıla ola*.. 5071
n. eyle- Nişan koymak, iz bırakmak, işaret koymak
n. e.-mişlerdür 2339
n. it- İz bırakmak, nişan koymak
n. i.-diler 1578-79
n. ko- İşaret koymak, nişan koymak, iz bırakmak
n. k.-mış 449, 453, 455, 457, 460, 460
nite
nite ki/nite kim Nasıl ki, gibi, nitekim
n. 150, 462, 569, 581, 584, 596, 685, 721, 935, 1081, 1325, 1508, 1522, 1535, 1577, 1733, 1778, 1873, 1875, 1876, 1891, 1922, 1926, 2585, 3152, 4870, 4870, 4871, 4871, 4872, 4872, 4873, 4873, 4874, 4874
niyyet
n. it- Niyetlenmek
n. i.-mişsin 5121
niyyirran (F.) Gökkuşağı
n. 1689
niẓām
n.-ı 'ālem Kâinat düzeni
n. a.+dür 7-8

n.+ierün 811, 1839
n.+nün 10, 594, 850, 1019, 3094, 4816, 4943
n.+si 1799, 3174, 5547
n.+sini 4919
n.+ye 21, 906, 1073, 1073, 1538, 1718, 1774, 1795, 2382, 3008, 3050, 3077, 3080
n.+yi 482, 560, 624, 650, 1863, 2622, 2987, 3249
n.+yidi 3140
n.+yile 1759, 5543

nesnecik Az, küçük de olsa bir şey
n. 3443, 3444

nesr
→vādü'n-n.
nesr-i vāḳı'/nesrü'l-vāḳı' Yer adı
n. 886-87, 898-99, 1063-64, 1483-84, 5467
nesr-i tā'ir/nesrü't-tā'ir Yer adı
n. 886-87, 1063, 1483-84
nesr-i Ṭāyi Yer adı
n. 5466

nev' (Ar.) Çeşit, tür, cins
n.+dür 48
n.+i 49, 50, 5075, 5291, 5545

Nevbahār Yer adı
n. 5352
n.+ı 5367

Nevbaht Kişi adı
n. 3809

Nevbe Yer adı
n. 5325
n.+dür 5211

nevbet (Ar.) Sıra
n.+le 4589
n. deg- Sıra gelmek, sırası gelmek
n. ... d.-di 1586-87, 3315, 3324-25, 3578, 3772, 4355-56, 4649, 4823-24
n.(i) d.-mez 4040
n. ir- Sıra gelmek
n. i.-di 5147
n.-i ḫilāfet Halifelik sırası
n. 4147

Nevmiye Yer adı
n. 5320

nevmiẕ
n. ol- Ümit kesmek, yeise düşmek
n. o.-dı 299-300, 308-09

n'eydügin Ne olduğunu
n. 962, 2699, 5578, 5609

n'eyle- Ne yapmak
n.-r 1513

Nezir Kişi adı
n. 4611

nıḳris (Ar.) Ayak parmaklarında, topuklarda ve mafsallarda görülen ağrılı hastalık
n. 3118
n.+den 2840

nıṣf (Ar.) Yarı
n.+ı 4081, 4081
n.-ı nehār Gece yarısı
n. n.+da 3484-85

ni'am
→asl-ı n.

niçe/nice 1. Nasıl, ne şekilde
n. 75, 649, 837, 992, 1161, 1317, 1345, 2712, 2872, 3155, 3165, 3502, 3699, 3742, 3852, 4244, 4671, 4888, 4890, 4902, 5390, 5821, 5869, *İlāhī baŋa göster ki ölüyi/niçe diri ḳılursın...* 68
n.+dür 1263, 4228, 4261

nehrü'l-Ḫabur Yer adı; Habur nehri
n. 4360
nehrü's-Şayşaya Yer adı; Ceyhan'a verilen başka bir ad
n. 2005
nehrü'ş-Şāş Yer adı, Şaş nehri
n. 2029
nehy
n. gel- Yasaklanmak, men edilmek
m. g.-ür 930
n. it- Men etmek, yasaklamak
n. i.-di 923
nekbet (Ar.) Felâket, musibet, āfet
n. 4789
nem-gīn (F.) Rutubetli, nemli
n. 4708
nemed (F.) Keçe
n.+dür 4809
nemek (F.) Tuz
n. 3994
nemīt (F.<nevmīd?) Ümitsiz
n. 4994
Nemrūd Kişi adı
n. 5672, 5674, 5676
nerdübān (F.) Merdiven
n.+dan 4337
n.+ıla 3474
nere Hangi yer, neresi
n.+den 5665
Nerimān (F.) Kişi adı
n.+ı 3753
n.+ 3754
nerm/nerim (F.) Yumuşak
n.+dür 1362
n. ol- Yumuşamak, yumuşak hâle gelmek
n. o.-ur 3109
nesīm (Ar.) Hafif rüzgar
n. 2995
Nesim Yer adı
n. 1745
nesir Hz. Nuh'un kavminin taptığı putlardan birisi
n. 3457
nesl (Ar.) Nesil, zürriyet, soy
n.+i 5332
n.+inden 1572, 3558, 3559
n.+indendür 3914, 4035
nesne Nesne, şey
n. 54, 66, 114, 140, 227, 228, 365, 474, 500, 507, 509, 509, 545, 559, 565, 629, 630, 722, 730, 796, 802, 808, 814, 854, 864, 974, 978, 987, 988, 1019, 1024, 1176, 1242, 1290, 1391, 1515, 1517, 1542, 1542, 1560, 1563, 1605, 1710, 1737, 1880, 2028, 2050, 2075, 2084, 2265, 2365, 2365, 2433, 2488, 2494, 2697, 2722, 2814, 2890, 2905, 2989, 3054, 3078, 3092, 3103, 3121, 3435, 3653, 3691, 4091, 4382, 4391, 4397, 4403, 4413, 4563, 4590, 4666, 4818, 4852, 4884, 5030, 5093, 5131, 5469, 5558, 5851, 5873
n.+den 442, 1723, 1895, 4404
n.+dür 394, 636, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1881, 2205, 3010, 3082, 3445, 4179, 4254, 4254, 4600, 4781, 5192, 5349
n.+ler 236, 1348, 1877, 1880, 1898, 2791, 5177, 5191, 5422, 5442
n.+lerden 1121
n.+lere 1401, 2354
n.+leri 108, 408, 1175, 1683, 2109, 3293
n.+lerinden 3443
n.+lerle 3290

nebiya'llah Allah'ın elçisi, peygamberi
n. 702
nebşite-i hazeyān (?) Bir yazı çeşidi, bir yazı stili
n. 471, 3270-71
Nebt Yer adı
n. 5326, 5328
n.+ün 5337
→hadd-i N.
necāt
n. bul- Kurtulmak, kurtuluşa ermek
n. b.-dı 4967
n. b.-dılar 2309-10
Necid Yer adı
n.+ün 5534
→kebd-i N.
necik Nasıl, ne şekilde
n. 1892
necim (Ar.) Yıldız
n.+den 1282
necis (Ar.) Pis, murdar (nesne)
n. 2355
neden 1. Nereden, nasıl
n. 1010, 2410
2. Hangi şeyden, neden
n. *hükemā eydürler ki gökler neden düzüldigin kimesne bilmez zīrā ki şudur/ise gerekdi ki yirden yaşa meyl ideydi...*958
nefes (Ar.) Soluk, nefes
n.+i 1749
n. çık- Nefes vermek, soluk almak
n. ç.-maz 1751
n.(ler) yolın dut- Helâk etmek, ölümüne yol açmak
n. d.-dı 5781
nef' (Ar.) Menfaat, yarar
n.+i 2346

nefis (Ar.) Güzel, kıymetli, değerli
n. 2848
nefret
n. dut- nefret etmek
n. d.-arlar 3918
nefs (Ar.) Ruh, can, nefis
n. 3259, 3260
n.+inde 619
neft (F.) Neft yağı, kolayca tutuşup yanabilen bir yağ
n. 2965, 3573, 5038, 5273
n.+i 2929
n.+ile 4493, 5431
n.+ler 2697
n.+ün 3574
nehār
→āhir-i n., nısf-ı n.
nehārī (Ar.) Gündüzle ilgili, gündüz görülen
n. 1420
n.+dür 1435, 1450, 1461, 1473, 1485
neheng (F.) Timsah
n. 100, 2111
n.+ile 101
n.+ler 3091
Nehirec Kişi adı
n.+ün 3034
nehr
n.-i āb-ı Taberiyye Yer adı, Taberiyye nehri
n. 2352
n.-i Aras Yer adı; Aras nehri
n. 2263
n.-i İlāk Yer adı; İlâk nehri
n. 2260
n.-i Ündülüs Yer adı; Endülüs nehri
n. 2254

nāme (F.) Mektup
n. 129, 131, 3519, 3638, 3642, 3735, 4557, 5242, 5423
Nāmiyān Yer adı
n. 2443
nāmiyāt (Ar.) Bitkiler, yerde biten şeyler
n. 2491
n.+dur 552, 2489
Naptış Yer adı
n. 2160
→bahr-i N.
nār
n.-ı ḫār Şiddetli, kızgın ateş
n. ḫ.+ı 5745
→kenīsetü'n-n., küre-i n.
n.-ı Adırbayıcān Yer adı
n. 1612
n.-ı Fars Yer adı
n. 1611
nārü'l-harbīn Yer adı
n. 1620
nārü'l-ḫasef Yer adı
n. 1589
nārdenk (F.) Nar, erik, kızılcık, elma gibi meyvelerden çıkarılan ekşimsi pekmez
n. 3856
nārinc (F.< nārenc) Turunç, portakal
n. 4300
n+i 4908
n.+den 5473
Naṣeybīn Yer adı
n.+de 4020
naṣīḥat (Ar.) Nasihat, öğüt
n. 156
n.+ım 3652
n. it- Öğüt vermek, nasihat etmek
n. i(d)-ersin 297
n. tut- Ders almak, ibret almak
n. t.-dum 5348
Naṣran Yer adı
n. 5452
Naṣrānī (Ar.) Hristiyan, İsevî
n.+dür 1364, 1403
n.+ler 3487, 3515
Naṣbeten Yer adı
n. 2557
Naṣeybin
→cezīre-i N.
naṭʿ (Ar.) Bez
n. 5117
n.+lar 3323
nāṭıḳ (Ar.) Söyleyen, konuşan
n.+durular 2476
nāṭıḳa
→küttāb-ı n.
nāṭıḳī
→hikmet-i n.
nāy (F.) Ney
n. 1390
naẓar (Ar.) 1. Bakış, bakma, gözetleme
n.+ı 632
2. Göz, niyet
n.+ıyla *ve her kimse ki aña yavuzlıḳ naẓarıyla ḳaṣd itse helāk olur* 5104
3. Nazar
n. *... anlaruñ ṣıḥḥatinde naẓar var...* 1119
→heybet n.ın it-
n. eyle- Bakmak
n. e.-di 198
n. e.-diler 5675
n. it- Bakmak
n. i.-di 182, 694, 1012, 2822, 3886, 5167, 5553, 5554
n. i.-diler 1297, 4129-30

n.+de 2074, 2803
n.+dür 4349, 5142
n.+sinde 2340, 2448
n.+sine 2001
naḫle
n.-i Meryem Yer adı
n. 5205
naḫlistān (Ar.) Fidanlık, ağaçlık
n.+lar 4241
nā-ḫoş (F.) Hoş olmayan, nahoş
n.+dur 1758
naḥs/naḥis (Ar.) Uğursuz, çirkin
n. 1479
n.+dur/n.+dür 1302, 1439
→kāṭı'-ı n.
naḥs-i asgar En büyük uğursuzluk, mec. Merih (Mars) Gezegeni
n. 1304, 1381
nā'ib (Ar.) Vekil
n.+ün 4480
naḳāre (F.) Dümbelek
n.+ler 4046
naḳış (Ar.) Süsleme, resim
n.+lar 2745
n. it- Resmetmek, işlemek, süslemek
n. i.-dikten 3412
n. i(d)-e 2859
n. i.-mişler 3290
naḳd (Ar.) Para
n.+ı 4486
n.+i 3097
naḳil bk. nakl
naḳīr (Ar.) Pek küçük, önemsiz şey
n. 4988
naḳḳaş (Ar.) Nakkaş, ressam
n.+ları 4712
naḳḳaşlıḳ Ressamlık, süslemecilik
n. 4311, 4720
naḳl/naḳil (Ar.) Söylenen şey, anlatılan
n.+e 1496
n.eyle- Aktarmak, anlatmak
n. e.-dük 2399
→dünyādan n. e.
n. it- Anlatmak, nakletmek
n. i.-dük 4041
n. i(d)-elüm 1240
n. i(d)-üp 1497
→dünyādan i.
n. itdür- Götürmek, taşımak
n. i.-ür 1792
nāḳūs (Ar.) Hristiyanlarda ibadet vaktini bildirmek üzere kilisede çalınan çan
n. 4980
nāliş
n. it- 1. İnlemek, inildemek
n. i.-se 3588
2. Yalvarmak, dua etmek, niyazda bulunmak
n. i(d)-erler *anuŋ ḳorḳusından şerrinden Ḥaḳ te'ālā celle ve 'alāya nāliş iderler* 1854
namāz (F.) Namaz
n.+a 4669
n.+ı 4512
→cum'a n.ı
n. kıl- Namaz kılmak
n. k.-dım 4645
n. k.-madı 3491
n. k.-urdı 3480
namāz-gāh Açıkta namaz kılmak üzere yapılan üstü açık mescit
n.+dur 3514
namāz-güzār Namazını terketmeyen, namazına devam eden
n. 5195

N

m. o.-ur *güneşüŋ ḥarāreti yire müstevī olur*...2972

müşābih (Ar.) Benzer, benzeş

m.+dür 1415

müşāhede

m. eyle- Müşahede etmek, gözlemlemek

m. e.-di 2821

m. it- Müşahede etmek, gözlemlemek

m. i.-diler 2650

m. i(d)-erüz 1075

müşebbaḳ (Ar.< müşebbek) Kafes hâlinde işlemeli süs, nakış

m. 3037, 4761

müşg (F.) Misk

m. 1105, 2349, 3910, 5118, 5734

m.+den 4783

m.+lerle 3327

m. ü 'anber Misk ü anber

m. 2364

müşkil (Ar.) Güç, zor, çetin

m. 2135, 4984, 5398

m.+dür 2054, 5347

müştaḳ (Ar.) Özleyen, görmeyi isteyen

m.+ım 4274

müştemel (Ar.) Bir şeye havi olan, içine alan, ihtiva eden

m.+dür 18

Müşterī (Ar.) Yer adı

m. 1354

m.+nün 1360

→felek-i M., sıfatül-M., suret-i M., tab'-ı M.

mütabi'at

m. it- İttiba etmek, tabi olmak, uymak

m. i.-diler 4846

mütala'a

m. it- Düşünmek, mütalâa etmek

m. i(d)-icek 288

m. i.-megile 434

müte'alliḳ

→gönli m. ol-, ḫatırı m. ol-

müteferriḳ (Ar.) Ayrı ayrı, farklı

m. 1747

m. ol- Ayrılmak

m. o.-ur 1746

Mü'tefike Yer adı

m. 5589

müteġayyir

m. ol- Bozulmak, aslını kaybetmek

m. o.-maz 2354

m. o.-mış 1785

m. o.-ur 1780

müteḥarrik (Ar.) (Hava) Değişken, istikrarsız

m.+dür 5032

→havā-yı m.

müteḥayyir

m. kal- Şaşmak, şaşırmak

m. k.-dı 4215, 4964

müteḳaddim (Ar.) Geçmiş, önceki, eski

m.+lerün 794, 804

müteḳaddimīn

→hükemā-yı m.

mütekellim (Ar.) İslâm âlimi, ilm-i kelâm âlimi

m.+ler 3570

mütemerrid (Ar.) Dikbaşlılık eden, dikkafalı, isyankâr

m. 1851, 1867, 4349

mü'temir

m. ol- İtaat etmek, emre boyun eğmek

m. o.-up 23

mütenāhī (Ar.) Sonu olan, biten

m. 1054

musebbihe Ayın govdesi
m. *ayuŋ gevdesi ki vardur aŋa müsebbihe dirler*...1185
müseddes (Ar.) Altı köşeli, altıgen
m. 2826
Müsellede Yer adı
m. 899
müsellem (Ar.) Doğruluğu tartışılmaz, su götürmez
m. 5346
m.+dür 877
m. degil Doğru değil, tartışılır
m. d.+dür 1306
m. dut- Kabul etmek, doğru saymak
m. d.-avuz 896
m. d.-dılar 1344
m. kıl- Teslim etmek
m. k.-dı 5236
Müselles Yer adı
m. 889
müselles
→şekl-i m.
m. ol- Üçgen olmak, üçgen şekline girmek
m. o.-ur 1713
Müselmānlık Müslümanlık
m.(g)+a 3265
müselsel (Ar.) Ardı arkasına, zincirleme, peşpeşe
m. 879
müseyn (?) Bir tür kap
m. 3546
Müslimān/Müselmān/Müsülmān (F.) Müslüman
m. 483, 3335, 5361
m.+ı 5505
m.+ıla 4805
m.+lar 3838, 4512, 4834, 4995, 5068, 5270
m.+lara 3543
m.+lardur 5042
m.+ları 5404
m.+ların 4526
m.+un 4979
m. it- Müslümanlaştırmak, İslâmlaştırmak
m. i.-di 5025
m. ol- İslam dinine girmek, iman etmek, Müslüman olmak
m. o.-dum 5365
Müslimīn
→imāme'l-m.
müsrif (Ar.) Müsif
m. 491, 3786
m.+lerden 4263
müstakil (Ar.) Bağımsız, bağlantısız
m.+dür 5831
müstakīm (Ar.) (Hava) İyi, güzel
m. 1780
müstakimü't-tulū' ast. Doğuş zamanı düzenli
m. 1427
m. t.+dur 1445, 1451, 1456, 1462, 1469, 1474
müsteraha (Ar.) Apteshane
m. 2353
m.+dan 171
m.+ya 166, 178, 183
müstevlī (Ar.) Musallat, bela
m.+dür 5492
m. eyle- Musallat etmek
m. e.-mişdür 2815-16
m. ol- 1. Musallat olmak
m. o.-dı 4918, 5805
2. İsabet etmek, etkisi altına almak

mün'akid
m. ol- Birleşmek, karışmak
m. o.-a 2925, 3028
m. o.-ur 3025, 3076, 3176
mün'akis
m. ol- Geri dönmek, aksetmek
m. o.-ur 1269
mün'akit (Ar.) Mutabık, uygun
m.+dür 2595
münakkaş (Ar.) Nakışlı, resimli, işlemeli
m. 2332, 2807, 2866, 3537
m.+dur 3447
m. eyle- Nakşetmek, işlemek, resmetmek
m. e.-di 4260
m. it- Nakşetmek, işlemek, resmetmek
m. i.-diler 3616
müneccim (Ar.) Yıldız falcısı, büyücü
m. 3809
m.+ler 889, 901, 943, 1345, 1378, 1403, 1509, 4224, 5822, 5826
müneccimān
→kavl-i m.
münhezim
m. ol- Bozguna uğramak, yenilmek
m. o.-dılar 5434
m. o.-dı 1833
m. o.-duk 3781
m. o.-up 5082
münkalib
m.ü'l-hāl Hāli değiştiren
m. h.+dür 1444
münkatı'
m. ol- Kesilmek, ara verilmek
m. o.-ursa 1811
münkir
m. ol- İnkâr etmek, inkârcı olmak
m. o.-alar 1290
m. o.-dılardı 110-11
m. o.-mak 1076
m. o.-mazuz 906-07
müntehā (Ar.) Son, uç
m.+sı 2211
→sidretü'l-m.
Münzir Kişi adı
m.+ün 4608
Münzir İbn-i Nu'mān Kişi adı
m. 4257
mürde-seng (F.) Tabiî hâldeki kurşun oksit
m. 3178
→hācer-i m.
mürekkeb (Ar.) Mürekkep
m. 2969
m.+ile 845
müretteb (Ar.) Tertip olunmuş, dizilmiş, dizili
m.+dür 518, 522
mürgizār (F. < mürg-zār) Kuş yatağı
m. 5673
m.+da 5676
mürtefi (Ar.) mec. Revaçta
m.+dür 1774-75
mürverīd (F. < mürvārīd) İnci
m. 1392
müsāfırlıġ
m. it- Ağırlamak, konuk etmek
m. i.-meden 55
müsāfir (Ar.) Misafir
m.+ler 1095
müsāvi (Ar.) Eşit, denk
m. 1423
m.+dür 1880
müsebbib (Ar.) Sebep olan, sebep
m. 1329, 5857

mü'ellif

m.-i kitāb Kitabın müellifi, kitabın yazarı

m. 468

mü'essir (Ar.) İşleyen, yapan, hükmü yerine getiren

m. 1296

m. ol- Etkilemek

m. o.-a 1296

mü'eyyid (Ar.) Doğrulayan, teyit eden, tasdik eden

m. 5719

→melik-i m.-i ʿādil

müezzi

m. ol- Sıkıntı vermek, eziyet çektirmek

m. o.-ur 3767

müezzin (Ar.) Ezan okuyan kimse, müezzin

m.+leri 3432

müferriḥ (Ar.) Gönül açıcı, ferahlatıcı

m. 3017

müflis (Ar.) Pullarla kaplı, pullu

m. 1867

müfsid (Ar.) Bozguncu, fesat çıkaran

m. 4428

m.+ler 3854

müheyyā

m. ol- Hazır olmak, hazırlanmak

m. o.-up 4836

mühlik (Ar.) Tehlikeli

m.+dür 2052

m. ol- Tehlikeli olmak

m. o.-ur 1677

Mühre Yer adı

m. 5253

mühür

m. eyle- Mühürlemek, mühür basmak

m. e.-se 4188

mükāfat

m. it- Karşılık vermek, iyilikte bulunmak

m. i(d)-eler 486

mükerrem (Ar.) Aziz, kutsal

m. 4903

→asker-i m.

Mükerrem Kişi adı

m. 4904, 4905

mülāzemet

m. it- 1. (Birine) Bağlanmak, tâbî olmak

m. i.-mekdür *ya'nī edebüñ sebebi ṣāliḥlere mülāzemet itmekdür* 4395

2. Bir yere sürekli şekilde gidip gelmek, devam etmek

m. i.-di 3889

mülk (Ar.) Mal, varlık

m.+imdür 1218

→dārü'l-m., dārü'l-m.-i Ādem, dārü'l-m.-i ekāsire, māl u m.

mülūk

→sarāy-ı m.

mü'min (Ar.) Allah'a inanan, iman eden

m.+leri 4029

m.+ün 5509

mü'minīn

→emīrü'l-m., zamān-ı emīrü'l-m.

mümkin (Ar.) Mümkün

m. 4538

m. ol- Mümkün olmak

m. o.-a 328

m. o.-masa 4816

m. o.-maya 2582-83

münād

m.ī'l-emvāt Ölülerin çağırıcısı; mec. Hz. İsrafil

m.+dur 643

m. 5742
2. is. Bitişik, yan yana
m.+dur 2113, 4695, 4696, 5321
m. ol- İçine girmek, karışmak
m. o.-a 3075
m. o.-ıcak 1710
muvāfıḳ (Ar.) Uygun
m.+dur 85
m. ol- Uygun olmak, benzemek
m. o.-a 4728
muẓaffer
m. ol- Zafer kazanmak, galip gelmek
m. o.-a 2862
mūẕiyāt (Ar.) İnsanı rahatsız eden küçük şeyler, hayvancıklar
m.+ını 2673
muẓlim (Ar.) Uğursuz, dehşetli, karanlık
m.+durur 5581
m.+dür 1346
mübālaġa (Ar.) Mübalâğa, çok, pek, aşırı derecede, ziyadesiyle
m. 1835, 2824, 3472, 4464, 4543, 5588
m.+yıla 5770
mübārek (Ar.) 1. Kutsal, kutlu, uğurlu
m. 671, 2661, 2746, 2765, 3763, 4108, 4436, 4640, 4876, 4907, 4952, 5077, 5109, 5130, 5367, 5535
2. Verimli, bereketli
m. *ve mübārek toprağı vardur ve her yirde ḳaḥt olsa anda hiç olmaz*...5239
→çeşme-i m., hicret-i m., mevlid-i m., şehr-i m.
Müberred Kişi adı
m. 4617
mücāhid (Ar.) Mücahit
m.+i 4745
mücāvir
m. ol- Yakınlaşmak
m. o.-duğına 1759
mücerred (Ar.) Mücerret, soyut
m. *kāfirler bu sözi işitdiler eyitdiler ki bu bir mücerred da'vīdür* 1251
Mücinne Medine'nin diğer adı
m. 5127
Mücmire Yer adı
m. 908
müctemi' (Ar.) Toplanmış, bir araya gelmiş
m.+dür 1955
m. ol- Toplanmak, bir araya gelmek
m. o.-dı 1948-49
m. o.-ur 188
müdāvenet (Ar.) Süreklilik, devamlılık
m.+le 4137
müdde'ī (Ar.) Dava, iddia
m.+lerün 534
müddet (Ar.) Müddet
m. 252, 400, 2234, 3075, 3149, 3172, 3247, 3317
m.+de 3088, 3248
m.+den 2298 , 3091
m.+i 5337
→'ömrüm m.inde 263
müdebbir (Ar.) Tedbirli, her şeyi hikmetle yapan Allah
m.+i 1028
müdevver (Ar.) Yuvarlak
m. 1178, 1379, 1712, 2026, 2202, 2581, 2583, 2586, 2587
m.+dür 2566
müdevverü'ş-şekil Şekli yuvarlak, yuvarlak şekilli
m. ş.+dür 978